

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Jest to cyfrowa wersja książki, która przez pokolenia przechowywana była na bibliotecznych półkach, zanim została troskliwie zeskanowana przez Google w ramach projektu światowej biblioteki sieciowej.

Prawa autorskie do niej zdały już wygasnąć i książka stała się częścią powszechnego dziedzictwa. Książka należąca do powszechnego dziedzictwa to książka nigdy nie objęta prawami autorskimi lub do której prawa te wygasły. Zaliczenie książki do powszechnego dziedzictwa zależy od kraju. Książki należące do powszechnego dziedzictwa to nasze wrota do przeszłości. Stanowią nieoceniony dorobek historyczny i kulturowy oraz źródło cennej wiedzy.

Uwagi, notatki i inne zapisy na marginesach, obecne w oryginalnym wolumenie, znajdują się również w tym pliku – przypominając długą podróż tej książki od wydawcy do biblioteki, a wreszcie do Ciebie.

Zasady użytkowania

Google szczeni się współpracą z bibliotekami w ramach projektu digitalizacji materiałów będących powszechnym dziedzictwem oraz ich upubliczniania. Książki będące takim dziedzictwem stanowią własność publiczną, a my po prostu staramy się je zachować dla przyszłych pokoleń. Niemniej jednak, prace takie są kosztowne. W związku z tym, aby nadal móc dostarczać te materiały, podjęliśmy środki, takie jak np. ograniczenia techniczne zapobiegające automatyzacji zapytań po to, aby zapobiegać nadużyciom ze strony podmiotów komercyjnych.

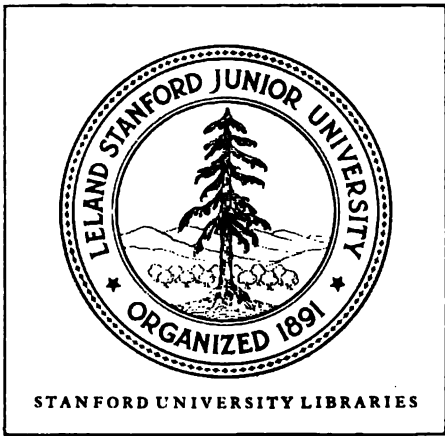
Prosimy również o:

- Wykorzystywanie tych plików jedynie w celach niekomercyjnych
Google Book Search to usługa przeznaczona dla osób prywatnych, prosimy o korzystanie z tych plików jedynie w niekomercyjnych celach prywatnych.
- Nieautomatyzowanie zapytań
Prosimy o niewysyłanie zautomatyzowanych zapytań jakiegokolwiek rodzaju do systemu Google. W przypadku prowadzenia badań nad tłumaczeniami maszynowymi, optycznym rozpoznawaniem znaków lub innymi dziedzinami, w których przydatny jest dostęp do dużych ilości tekstu, prosimy o kontakt z nami. Zachęcamy do korzystania z materiałów będących powszechnym dziedzictwem do takich celów. Możemy być w tym pomocni.
- Zachowywanie przypisań
Znak wodny "Google" w każdym pliku jest niezbędny do informowania o tym projekcie i ułatwiania znajdowania dodatkowych materiałów za pośrednictwem Google Book Search. Prosimy go nie usuwać.
- Przestrzeganie prawa
W każdym przypadku użytkownik ponosi odpowiedzialność za zgodność swoich działań z prawem. Nie wolno przyjmować, że skoro dana książka została uznana za część powszechnego dziedzictwa w Stanach Zjednoczonych, to dzieło to jest w ten sam sposób traktowane w innych krajach. Ochrona praw autorskich do danej książki zależy od przepisów poszczególnych krajów, a my nie możemy ręczyć, czy dany sposób użytkowania którejkolwiek książki jest dozwolony. Prosimy nie przyjmować, że dostępność jakiegokolwiek książki w Google Book Search oznacza, że można jej używać w dowolny sposób, w każdym miejscu świata. Kary za naruszenie praw autorskich mogą być bardzo dotkliwe.

Informacje o usłudze Google Book Search

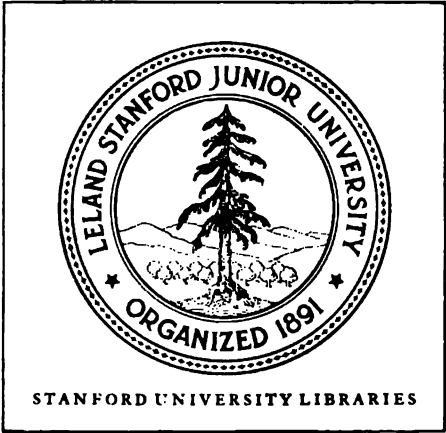
Misją Google jest uporządkowanie światowych zasobów informacji, aby stały się powszechnie dostępne i użyteczne. Google Book Search ułatwia czytelnikom znajdowanie książek z całego świata, a autorom i wydawcom dotarcie do nowych czytelników. Cały tekst tej książki można przeszukiwać w internecie pod adresem <http://books.google.com/>

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

SŁOWNIK GWAR POLSKICH

UŁOŻYŁ

JAN KARŁOWICZ.

„

TOM DRUGI.

F do K

KRAKOW
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.
DRUKARNIA C. K. UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządem Józefa Filipowkiego.

1901.

6007

PG 6709

K3

v. 2

F.

- Fabelowy:** ›Suknia fabelowa‹ Kolb. 233.
- Fabjan:** ›Fabijan‹ gra dziecienna Zb. X, 81. ›Jan Pabijan pasie konie‹ (mówi się w grze w ›zająca‹) ib. 249. ›Chłopcy wybierają jednego z pomiędzy siebie, którego nazywają 'Fabijanem'‹ (w grze, zwanej 'Fabijan') Zb. X, 81, n° 15. || ›Fabek‹ Sand. 268, n° 5.
- Fabor** p. Fawor.
- Fabrek** p. Chaber.
- *Fabrycarz:** ›Filanc, urzędnik podatkowy, dawniej 'habrycárz'‹ Spr. V, 354, p. w. Filanc.
- Fabryka** ›a. Chabryka = tytuń‹ Rozpr. X, 277. 280. ›Fabryka = tytuń niekrajany‹ Wrześ. 7. ›Chabryka = tytuń krajany‹ Wrześ. 8 (czy pewno, że takie jest rozróżnienie? K.). ›Habryka = tytuń‹ Sab. 129. Wrześ. T. 44. 50. Rozpr. X, 280. Spr. IV, 376; V, 359. ›Habryka = tytuń mocny, bardzo nieprzyjemnego zapachu‹ Rozpr. X. 214. || ›Nadobna dziewczyna fabrykę rzuciła, Swój ruciany wianek o stół uderzyła‹ (? K.) Maz. III, 110, n° 67.
- Fabuła** = ›niedorzeczność splecioną, niebywająca, puszczone w obieg, zmitręczenie interesu, czynność jaka, skierowana na drogę, która do końca nie doprowadzi: 'Wprowadził mnie w fabułę, z której nie wybrnąć'‹ Roczn. 194.
- Facambuł** ›a. Pacambuł = opasły a głupi (tak K.)‹ Krak. IV, 306.
- Facet** = ktoś, jegomość (lekcieważąco): ›Jakiś facet zbliża się do mnie...‹ Ust. z Warszawy. ›Puszczający się facet‹ Nowiny, kwiecień 1880. ›Dziatwa (staromiej-ska w Warszawie) lubi mówić: 'facet', najeźściej na określenie młodego człowieka‹ Wisła IV, 843. ›Wysmiewano się z facetów, co w bilard grali‹ Rodoc. Piosnki i satyry 174. || ›Fasyját = facet: 'Byle fasyját będzie ni tu wymyślął?'‹ Pr. fil. V, 731.
- Facetka** = fretówka, dziewczyna uliczna Ust. z Warszawy.
- Fach** = ›przęsto w budynku‹ Zb. I, 18. ›Przestrzeń między jedną a drugą regłówką i słupami... zowie się 'przęstem', a. z niemiec-cka 'fachem'‹ Pozn. I, 89. Por. Pozn. III, 30 ods.
- Fachówka:** ›Chłop stawia chałupę 'w strychulec', tj. 'w fachówkę', z dodatkiem regli‹ Pozn. II, 175.
- Facka** = ›policzek‹ Rozpr. IX, 177. ›Facka = policzek, uderzenie. 'Dać komu fackę'‹ Zb. I, 66. Toż Rozpr. XII, 89. Spr. IV, 21.
- Facolet** = ›coś wiszącego u sukni kobiecej: wstążka, wisiadło: 'Nacpieła facoletów'‹ Pr. fil. IV, 816.
- Fader** p. Fater.
- Faeton:** ›Fajtonik = faetonik‹ Pr. fil. V, 730.

- Fafa** p. **Finfa**.
- Fafecie** = suknie, szmaty: »Zdjmij, miła, twe fafeci, A weź miotłę, zamieć śmieci« *Wisła* IV, 810, n° 37. Por. **Fafoły**.
- Fafernuszk** lm. = »1, maleńkie pierniczki, orzeszki z piernika 2, nowolatki (kwiatki)« *Pr. fil.* IV, 194. »Drobne pierniki, zwane 'fafernuskami'« *Wisła* III, 724.
- Faflak**: »Faflak = człowiek dobrej tuszy« *Rozpr.* X, 277. *Wrześ.* 7. *Spr.* V, 354.
- Fafoła** p. **Fąfoła**.
- Fafoły** hlp. = »brudy, nieczystości, plugastwo ludzkie« *Kuj.* II, 270 (mylnie objaśniono: 'fafoły' znaczy szmaty, gałgany, hadry K.). »Fafoły = nieczystości, kawałki do niczego nie służące, szczególnie zanieczyszczające płyn. 'Fafoły w wodzie pływają'« *Pr. fil.* IV, 194. *Parcz.* Por. *Rozpr.* XVII, 76. »Zaprzagajcie konie, woły, Bo wywieziema fafoły« *Kuj.* I, 215. Por. *Pobl.* 131 p. w. **Famfoła**. Por. **Chachoły**. **Fafecie**. **Fafreği**. **Fafula**. **Fąfoła**.
- Fafonować** = »szyku zadawać, traktując z góry innych« *Zb.* VIII, 251.
- Fafor** p. **Fawor**.
- Faforki** p. **Farfura**.
- Fafrać** = »mówić niezrozumiale« *Rozpr.* X, 278. *Wrześ.* 7. »Jakisi Miemieć, bięda go wyrozumieć, co fafrze« *Spr.* V, 354. Por. **Fifrać**.
- Fafreği** = »strzępy: 'Zdarła kosiule na fafreği'« *Spr.* V, 354. Por. **Fafoły**.
- Fafula** »a. **Fafała**, **Facambuł**, **Pacambuł** = opasły a głupi« *Krak.* IV, 306. »Fafula = mężczyzna z twarzą pucętowaną« *Święt.* 694. »Fafula = człowiek niewyraźnie mówiący« *Spr.* IV, 21. »Fafula = cymbał, piernik, nie-
dołęga *Ust.* z różnych okolic. »Fafula = człowiek z wielką twarzą« *Udz.* || »Fafula a. **Bzówka** = polewka... z dojrzałych jagód bzu czarnego..., zaprawiona mąką i mlekiem... W *Miechowskim* 'gzi-ca'« *Wisła* VII, 75, n° 9. *Spr.* IV, 336. Por. **Bzówka**. **Fuła**.
- Fafur** p. **Farfur**.
- Fagany** lm. = płatki, szmaty, fafoły, suszawki *Ust.* z *Mazur*.
- Fagas**: »Owczarza pogardliwie zowią czasem 'fagasem'« *Kuj.* I, 58. »Fagas = tak chłopci nazywają z przekąsem owczarzy« *ib.* II, 270. 279. || »Fagas = 1, śmieciuch, dzierlatka 2, figlarz« *Pobl.* 17.
- Fagola**, »Fagolas = przebieglec, chytreusz« *Pobl.* 17. *Toż Ram.* 35: 'Fagóla(s)'.
Fagolic: »Fagolic = wyprowadzać w pole, oszukiwać« *Pobl.* 17. *Toż Ram.* 36.
- Fagot**: »Fárgot«: »Kuba (gra) na forgocie« *Kozł.* 184, n° 8.
- Fagólny**: »Fagulny = niepewny, na którym nie można polegać: 'To je chłop nie fagulny' = taki, na którego można liczyć« *Spr.* V, 354.
- Faja** = cymbał, fafula *Ust.* z różnych okolic. »Nie głupi z ciebie faja« *Dygasiński Beldonek* 83. *Porów.* **Bała**. **Gała**. **Bajtała**. || »Faja« = fajka: »Kurzy sobie faję« *Zb.* XII, 178. || »Fajka«: »Fajka« = fajka *Zb.* I, 18. *Rozpr.* IX, 284. 354. *Wisła* III, 87. *Pozn.* VI, 196. *Pr. fil.* III, 305. »Falka« *Spr.* IV, 355. »Fyfka« *Wisła* I, 152. »Fefa, Fefka, Fefeczka« *Ram.* 36. »Falfka, Falka = fajka« *Rozpr.* XII, 33. 42. »Fefka« *Derd.* 102. 135. *Pr. fil.* IV, 195. || »Fajeczka« = jakaś roślina *Lub.* I, 68. »Fajeczka« *Przyj. ludu* 1891, str. 94. »Fajka = fajka« *Pr. fil.* V, 730.

- »Fajka = stopień 2 (szkolny)•
 ib. || »Falfa = pręt żelazny przy
 kołowrotku, na którym się znaj-
 duje walec, służący dozwijania nici•
 Rozpr. X, 278. Wrześ. 7. Spr. V,
 354. »Przędzę na falfy nawijał•
 Krak. II, 200, n° 381, zwr. 4.
 »Snowadło i falfy• Zb. I, 122,
 n° 49. »Po 20 nici na 'falfy' snują...
 Przędzę na snuwadle ze szpul,
 czy 'falf'• Pozn. I, 109. »Falfy
 = kołki• Rud. 20, n° 6.
- Fajans:** »Fajans = fajans• Pr. fil.
 V, 730.
- Fajcon** = »paliwoda; plotkarz•
 Pr. fil. IV, 274.
- Fajczyk:** »Fajcyć = fajkę palić,
 wogóle palić tytuń• Rozpr. VIII,
 172. Wrześ. 7. Spr. V, 354.
- Fajdać:** »Fejtac• Ram. 36.
- Fajer:** »Śtyry miry, dwa fajery,
 siódmy zamachaj• (= 4 cycki,
 2 nogi i ogon K.) w zagadce
 o krowie Zb. I, 131, n° 9. || »Fa-
 jeru a. 'Fejeru' zadać a. dać• =
 oporządzić, dać 'pieprzu', 'dychtu',
 'fałagi' Ust. z Litwy. »Fajer mieć
 = być pijanym, podpiłym, podo-
 choconym• Fr. fil. V, 730.
- Fajerka i Fejerka** = zapalka•
 Krasn. 301.
- Fajerka** p. Fajra.
- Fajermur** = mur ogniowy, od po-
 żaru Kolb. Słown.
- Fajeryk** = palacz (w browarze):
 »Są tu (wśród ludności Warsza-
 wskiej) i 'fajeryki', zajęci w bro-
 wach opalaniem• Maz. I, 44.
 »Fajerycy browarni, najniższa kla-
 sa posługaczy (browarnych)• Ka-
 lendarz Jaworskiego 1865, str. 37.
- Fajf-** p. Faja.
- Fajfury** p. Farfura.
- Fajgiel** = rubel Wiśła IV, 843.
 Ust. z Warszawy i in. okolic.
- Fajka** p. Faja.
- Fajn** i pochodne: »Wszystko na
 nim fajn• Pozn. VI, 261. »Dziewka
- mi fejn wpadła w oko• Krak. IV,
 131. »Fejn chłopiec• Zb. VII,
 65. »Fejn kapuza• Derd. 10.
 »Moje (kąkole) fein!• Krak. II,
 97. || »Kość z blachy jest bar-
 dzo fejn• Pozn. III, 192 ods.
 »Fań = niem. 'fejn'. 'To je fań'
 = zupełnie dobrze• Rozpr. XII,
 89. »Fejn, przymiotnik nieodm.
 = piękny, dobry, delikatny, wy-
 tworny. 'To fejn płótno'. 'Fejn
 knąp'• Ram. 36. »Fejn = pię-
 knie, dobrze, delikatnie• ib. »Fejn-
 Kaszuba• p. Kaszuby. || »Fajny=
 piękny, dobry• Wrześ. 7. »Kło-
 buczek fajny• Rog. n° 529. »Faj-
 na mąka• Aten. VI, 653. »Fajne
 buty• Wrześ. T. 49. »Fajna
 dziewczynka• Rozpr. X, 232. »Faj-
 ny = dzielny, dziarski, ładny•
 Zb. I, 66. »Fajny = zdatny,
 człowiek do pożyicia• (? K.) Spr.
 IV, 343. »Faj, fajny = ładny,
 dobry: 'Faj gatunek tej tabaki'.
 'Fajna ta twoja panna'• Spr. V, 107.
 »Fajny = piękny, dobry• ib. 354.
 »Náfajniejsza z dziewic• Derd. J.
 20. »Fejn = przym. nieodm. =
 przedni, elegancki• Krasn. 301.
 || »Fajnie = ładnie. 'Fajnie
 krzesze'• Wrześ. 17, p. w. Pod-
 krzesać se. »Fajnie będziesz wy-
 glądał• Kaspr. 40. || »Fajnisty =
 wyborny, doskonały• Osip.
- Fajnować** żartobl. = kłamać Wi-
 śła IV, 843.
- Fajnownik m., Fajnownica** ż.
 Ust. z zaboru pruskiego. »Fejno-
 wnik, Fejnownica = elegant, ele-
 gantka• Krasn. 301.
- Fajnowny** = »dobry, czysty, do-
 skonały, świetny• Ust. z Prus.
 »Fejnowny = przedni, elegancki•
 Krasn. 301. Por. Fajny.
- Fajny** = »dobry, doskonały, nale-
 żyty, czysty: 'Fajny porządek'.
 'Fajny burmistrz'• Ust. z Galicji.
 Kolb. Słown. »Fajny = delika-

- tny, piękny: Pr. fil. V, 730.
 »Fajna dziewczka« gdzieś u Śn. Zapolskiej. Por. Fajnowny.
- Fajra** = »cebrzyk dla świń węższy u góry« Krak. IV, 306.
- Fajerka** = »doniczka do kwiatów« Krak. IV, 305 p. w. Donica i Fajra. Zb. VI, 298. »Cyprys ogrodnicy w fajerkach chowają« Krak. III, 123, n° 3. Spr. IV, 355. || »Fajerka = naczynie na żar do kadzenia; człowiek nieprzyzwyczajony, za którymby ciągle z fajerką chodzić należało« Roczn. 194.
- Fajrant** = »spoczynek wieczorny czeladzi rzemieślniczej« Zb. I, 66. »Godzina, w której kosiarze przestają robić, nazywa się 'fejera-mem' (Feierabend)« Zb. IX, 35, 1, n° 3. Kolb. Słown.
- Fajstlik** = mały młotek górniczy Tyg. ilustr., ser. 2, n° 110.
- Fajt** = »ród, pokolenie, gatunek. 'To owce nie z tego fajtu': 'Jędrek je ze złodziejskiego fajtu'« Spr. V, 354.
- Fajt** = »spory kawał chleba« Pobl. 17. Por. Pajda.
- Fajtałachy** p. Fatałachy.
- Fajtłapa** = »mający krzywe nogi, niedołęga, niedojda« Pr. fil. V, 730. Wal. p. t. w. »Fajtłapa = a) maikut b) władający jedną ręką« Parcz. Porówn. Fajtos. Pajtas.
- Fajt majt**: »Ożenił się fajt-majt, pojął sobie kuc-muc« Maz. II, 104, n° 238. »Kaśka za nim fajt majt nogą« Rad. II, 50, n° 104. »Fajt majt = o czemś, co się robi z pośpiechem a bez ładu: 'Przy-sed, fajt majt pokręcił się i juz go nima'« Czark.
- Fajtnać** = skoczyć: Fajtnał na środek drogi« Rodoć Piosnki i Satyry 223.
- Fajtos** = »mający krzywe nogi« Pr. fil. V, 730. Por. Fajtłapa. Pajtas.
- Fakła** = »pochodnia« Wrześ. 7. Rozpr. XVII, 31. Pr. fil. V, 730.
- Faks**: »'Faksy stroić' = kaprysić, grymasić« Parcz.
- Faktor**: »Fektur = faktor, stręczyciel« Rozpr. XX, 427.
- Fal-** p. Chwał-.
- Fala** = »nawałnica deszczowa, gradowa« Was. 241. »Fala burza = burza, deszcz z wiatrem« Spr. V, 107. Parcz. »Fala = nawałnica. 'Fala idzie' = burza się zbliża« Pr. fil. IV, 194. Mil. »Fala = deszcz z wiatrem, nawałnica« ib. 816. »Powiewaj, zimny wiatereku, napół z falami (śniegiem)« Maz. III, 156, n° 156, zwr. 7. »Wytrzymały na śloty, błyskawice, fale burzliwe« Zb. III, 9, n° 27.
- Falbana**: »Falbán = falbana, plisa« Święt. 694.
- Falbierz** p. Farbierz.
- Falc** = rowek (w ciesielstwie, stolarstwie...) O.: »Falc« Rozpr. XVII, 31. Ust. z Litwy. Spr. IV, 364.
- Falcza** = »miara powierzchni, około 2¹/₄ morgów, używana w Besarabji i na Multanach« Roczn. 194.
- Faleje**: »Wiemci ja góry i takie faleje (zakąty)« Pauli 121, n° 26. Wójc. I, 162, przepisując z Paulego, objaśnia: »zapewne: kryjówki, zakąty«. Jest to przekręcenie wyrazu 'knieje', spotykanego w tejże pieśni Zb. II, 62, n° 55; VI, 117. Łęcz. 109. Por. mój Słownik wyr. obc. 150 p. w. Faleje.
- Faleje** p. Knieja.
- Faleta** = zabawa, bal Ust. z Mazur.
- Falecin**: »Falecianka« Kolb. 348, n° 128.

Falfa p. Faja.
 Falfierz: »Falfierz = dwadzieścia 'falf'« List. od J. Bystronia. Patrz 'Falfa' pod Faja. »Falfirka« = część warsztatu (kackiego Rud. 21.
 Falfirka p. Falfierz.
 Falga p. Felga.
 Falić się p. Chwalić.
 Falka p. Faja.
 Falować p. Felować.
 Falować = płynąć?: »Serce moje banuje, Jak to soneczko po niebie faluje« Zejsz. 72.
 Falować p. Felować.
 Falsz p. Fałsz.
 Falszunek = fałsz. fałszowanie Kam. 74.
 Falusz p. Folusz.
 Fała p. Chwała.
 Fałagi bhp.: »Zadać komu fałangi (uczyna się jako 2 pp.) Ust. z Litwy.
 Fałat = »kawał skóry (u szewców)« Pr. fil. IV, 194. »Fałat, Fałatek = kawałek« Rozpr. XVII, 21. »Fałat, Fałatek = kęs, kawał, np. lasu, ziemi, pola, drewna« Spr. V, 354. »(Kocigroszek wali), aż z dziadka fałaty leca« Bar. 95. »Do słodkiej jarzyny Fałatek słoniny« Pauli 9 (Wóje. I, 214 przepisał 'fałatek' K.). »Fałat drogi = kawał drogi« Pr. fil. V, 730.
 Fałdrowanie »a. Fantunek (w górnictwie, Wieliczka) = stara cecha, zasypianie (versetzter Verhan, der alte Mann)« Krak. IV, 306 p. w. Fantunek.
 Fałdry p. Fałdy.
 Fałdy lm.: »Fałdry« Rozpr. VIII, 203. Toż ib. 191. || »Fałd, 2 pp. Fałdú« Ram. 36.
 Fałdy rydy hopsa! = przyspiew Pozn. IV, 188.
 Fałeczno p. Fałesznie.
 Fałesznie = fałszywie, obłudnie: »Miłujesz fałesznie« Zb. IX, 176.

»Fałesznie = fałszywie« Spr. IV, 343. Nie rozumiem, co znaczy 'fałeczno' w następnej pieśni Rog. n° 146: »Powiedz mi, kochanko, Jeśliś fałszywa? — Fałeczno, f, Możeszć wiedzieć, Nie będę cię chciała, Wolę ci pedzieć.« || »Niefałecznie« = nie fałszywie, sprawiedliwie: »Jak on może niefałecznie sądzić, kiedy, co ja powiem po naseńsku, to on przekręci... po miemiecku« Del. 106.
 Fałesznik = obłudnik: »Fałesznik«: »Idźże od okienka, fałeczniku, Mojego serdeczka wyśmięwniku!« Rog. n° 6. »Miłowałaś fałecznika, Miłować go nie mogę« Rog. n° 203. || »Podliznik a. Fałesznik = pochlebca, człowiek fałszywy« Spr. IV, 310. »Fałesznik = obłudnik« Spr. V, 354.
 Fałeszność = fałszywość, obłuda. »Fałeszność« Spr. V, 354. Rozpr. X, 278. Wrześ. 7. »Fałeczność« Rog. n° 180.
 Fałeszny = fałszywy, obłudny: »Fałecznaś była, Iżes mnie fałszywie miłowała« Rog. n° 222. »Fałeczne serce masz« ib. n° 245. »Nie wiedział mój miły, Jak fałeszna sem« Zb. IX, 202, n° 95, zwr. 2. »Dawaliemy sobie fałesznej hubiczki« ib. 267, n° 336, zwr. 4. »Fałeszne wszystko na świecie« Wisła III, 612, n° 55. »Fałeszny = fałszywy« Rozpr. XII, 89. »Fałeszny = chory. 'Má fałeszno nogę' = chory na nogę« Spr. IV, 375. »Fałeszny = fałszywy« Spr. IV, 343. Pr. fil. V, 730. || »Fałszywy« czasami na Litwie. »Fałszywi« 1 pp. lm. Opol. 34. Por. Fałszywiec. »Fałszywy« Pr. fil. IV, 816. »Fałeszny = nadpsuty, chorowity« Święt. 694.
 Fałsz: »Fałsz« = defekt, brak Ust. z Litwy. »Fałsz« = w krawiectwie, nadstawienie innego, tań-

- szego materiału tam gdzie go nie widać Ust. z Litwy. Toż, np. pod fartuchem w sukni kobiecej Osip.
- »Falsz« Ram. 36. »W świecie wszędy prawda mała. Już ją falesz owładała« Zb. IX, 278, n° 354, zwr. 9. || »Falsz« = fałsz Ust. z Litwy. »We dworze miaręniaka uściwa i żadnego fałszu niema« Kam. 127.
- Fałszywiec:** »Falszywiec« Pr. fil. IV, 816.
- Familja:** »Famulijá« Pauli 182. Pozn. V, 95; IV, 266. Ust. z Litwy (przedrzeźniając Żydów). || »Famielijá« Cheteh. I, 277. Hemp. Was. 196. || »Famuła« pogardliwie Ust. z Warszawy, np. w Sudermanna Walka motyli (1895). Krasn. 301. Parcz. Kolb. Słown. || »Fánielijá« Rozpr. VIII, 73. || »Familja« (z ruska) = nazwisko (rodowe) Ust. z Litwy; por. Wal. 42—43. »Famelija = nazwisko: 'Moja famelija jest Pietrzak'« Pr. fil. V, 730.
- Familjant:** »Familjantka = krewna« Was. 241. »Famnielijantka« Cheteh. I, 168. »Familjant = krewniak, kuzyn« Pr. fil. IV, 816. Toż Hemp. O. Pozn. II, 79. »Familjantka = z dobrej rodziny« Pr. fil. IV, 816. »Familjant, Familjantka = pochodzący z 'dobrej' a. bogatej rodziny Ust. z Litwy.
- Famulijá p. Familja.**
- Famuła p. Familja.**
- Famuła** »a. Pamuła = potrawa z owoców rozgotowanych a. z chleba« O. »Famuła = zupa z rozgotowanych czernic, czyli borówek, zaprawiona mlekiem« Wiśla VII, 75. Patrz Chamuła.
- Fana** = chorągiew: »Pod naszą faną Wojacy jadą« Rog. n° 496. Derd. 76. Ust. z Jaworza. Rozpr. XXVI, 375. Pr. fil. V, 731.
- || »Fana = wieniec na trumnę« Rozpr. XXVI, 375.
- Fanaberzysty** = »nieprzystępny, dumny« Czark.
- Fanfaronka:** »Same umizgantki, same fenfaronki« Rad. II. 15, zwr. 1 (pieśń nie-ludowa K.).
- Fanga,** »w grze w palanta = podbicie piłki: 'Podać fangę'« Pr. fil. IV, 194.
- Fánielijá p. Familja.**
- Faniura** = policzek (soufflet) Rozpr. XII, 89.
- Fanki lm.** = fenigi, pieniądze: »Gdzie mój fundusz, gdzie moje fanki?« Pozn. IV, 231, n° 443, zwr. 3. Por. Fenig.
- Fankowny p. Szwankowny.**
- Fanty lm.** = »towar bławatny: 'Posła do miasta i wszystkie graj-cary wydała na fanty'« Udz.
- Fantazja** = »uniesienie, szal« Pleszcz. 34.
- Fantunek p. Fałdrowanie.**
- Fañ p. Fajn.**
- Fara** (nazwisko fantastyczne K.): »Tańcowali rzemieśnicy... I Spara i Fara.« Lub. II, 58, n° 177.
- Faraczyć** = zdradzać, wydawać z sekretu, żaczyć, skarżyć (szkol.) Ust. z różnych okolic. Porówn.
- Farak.**
- Farak** = (szkol.) uczeń, wydający innych, zdrajca Dygasiński W Kielcach, 113. Por. Faraczyć.
- Farałny p. Ferałny.**
- Faramuszki p. Farmuszka.**
- Faramuszny** = »gardy, grymaśny w jedzeniu, wybredny; zawadjak, zuchwały; nijaki« Kam. 141. »Faramuśnik, Faramuśnica = grymaśnik, grymaśnica Ust. z Warszawy. »Frymuśny = grymaśny« Pr. fil. IV. 195. Porów.
- Animuszny. Frymuśn.**
- Fararz** = ksiądz (proboszcz): Rog. n° 222. 223. 248. 546. Tyg. ilustr. ser. 1, t. XIV, str. 126. Aten.

- VI, 630. Na dziś I, 295. »Chudą fara, kiedy fararz zwni« Cinc. 7, n° 56. »Fararz = proboszcz« Pr. fil. V, 731.
- F a r b a:** »Farwa« Cen. 8. Hilf. 138. Ram. 36. || »Farba« = farbowanie: »Płótno dają do farby« Pozn. I, 109. || »Farba« = barwa twarzy, kolory: »Ja też swego (kochanka K.) mam, A mam przecie farbę« Rog. n° 540. || »Farba« = posoka, jucha: »Farba = krew u zwierząt. 'Memu kóniowi puscono farbę'« Zb. II, 246. »(Na 'juszkę') Skąd wy bierzecie tej farby: czy z konia, czy ze psa?« Zb. IX, 69, n° 3. »(Królewicz zabił węża) i farba padła na twarz królownie« Wisła VI, 310. »Ludzie mają krew, dzięki zaś zwierzęta 'posokę', a 'farbę'« Pleszcz. 49. Toż. Spr. V, 107. || »Farby« = gra: »Ptak a. Farby« = gra dziecinna Wisła V, 22—23, n° 4. Toż Zb. X, 252, n° 14. »Gra 'we farby' = rodzaj preferansa« Krak. I, 330, n° 5.
- F a r b i ć** p. **F a r b o w a ć.**
- F a r b i e r z:** »Farbiarz« Ust. z Litwy. || »Falbierz« Pr. fil. IV, 460. || »Falbarz« Wisła III, 563. || »Farwarcz« Cen. 8. Ram. 36.
- F a r b k a** = lazurek, 'lazurek', 'sinka' Ust. z różnych okolic. Por. Wal. 110. Zap. mylnie objaśnia Kolberg Krak. I, 134 'farbkę' krochmalem.
- F a r b o n i c a** = »spodnica 'farbiona'« Spr. V, 354.
- F a r b o w a ć** = malować, rysować: »Wszystkie obrazy, portrety i ryciny chłopci nazywają 'farbowane' = malowane« Kam. 190, ods. 451. »Gęby ich farbowane, rychtyk żywe« ib. (w tekście). Por. ib. 193. »Oj kalino, malino, da różo farbowana, Da cego opła-
- kujes da Maryś ukochana?« Kozł. 280, n° 92. || »Farbować = plamić krwią. 'Zając farbował śnieg jaz do lasa'« Spr. V, 107 || »Farbować« = zabarwiać się, np. 'Jarząbek tylko co farbuję' Ust. z Litwy. || »Farbić« = »malować, farbować. 'Farbiony' = farbowany« Wrześ. 7. »Spodnica farbionca« Spr. V, 354 p. w. Farbonica.
- F a r b o w i e c** = »rodzaj psa myśliwskiego, Schweisshund, farbotrop (wyraz ten utworzony jest przez Kozłowskiego, autora Pierw. począt. terminologii łowiec. 70)« Pr. fil. V, 731.
- F a r b o w n i k** = »cietrzew młody, tak przyodziały w pióra, że można samca od samicy odróżnić« Pr. fil. V, 731.
- F a r b ó w k a** = »bazant młody, kiedy już zaczyna dostawać pierza koloru właściwego« Pr. fil. V, 731.
- F a r f a c k a** = »kobieta niespokojna, gadatliwa« Pr. fil. V, 731.
- F a r f a ł** p. **F e r f a ł.**
- F a r f l u k t e r** = przedrzeźnianie i pogardliwa nazwa Niemca Ust. z Litwy. Por. Fluk. Fluktować.
- F a r f o c l e** bhp. = przerosłe, wystające części labiorum minorum Ust. z Litwy. || »Farfocle« = strzępy, coś wiszącego, fafoły Ust. z Warszawy. Toż Pr. fil. V, 731.
- F a r f u r a** = ?: »Przystaj, p. do farfury, Bedzies jadał kácki, kury« Rud. 177, n° 44 (może = 'fraj-kury' = Niemiec. Freicorps; patrz ten wyraz K.).
- F a r f u r a:** »Farfurka« = talerz Ust. z Wołynia. »Farfurka« = dawniej tak nazywano każde naczynie fajansowe Osip. »Fajfury zmywał« Krak. II, 187. »Pano wie na faforkach nie nie zostawili« Pozn. VI, 230. »(Lokaj) wszyćko podawał na farfurce« (nawet listy K.) Kam. 177. Por.

ib. 178. »Dwórka nauczyła się wylizać (= wylizywać K.) farfurki« Kuj. I, 300. »Ser podać na jakijś farfurce« Kal. I, 256. »Farfurka = talerz fajansowy« Mil. »Fafurka = porcelana, a także fajans; przym. 'Fafurzany'« Parcz.

Fargot p. Fagot.

Farjon = »obrzęd weselny po pierwszej nocy pożycia małżeńskiego, mówiący za, a przeciw dobrym obyczajom pani młodej. Mówi się 'dobry farjon', 'zły farjon'« Rocz. 194.

Farmazowany: »Dworzana nie chce, bo fryzowany, Jemu trzeba zony farmazowanej« (wyraz mieszany z farmazon i fryzowany K.) Pleszcz. 199.

Farkać: »Farkać = smarkać. 'Wyfarkajże nos!'« Spr. V, 354.

Farmak żartobl. = farmaceuta, student farmacji Ust. z kół uniwersyteckich.

Farmazon: »Wyraz 'mason', a. 'farmazon' oznacza człowieka złego, bezbożnego, który 'ma sprawę ze złym'« Pleszcz. 97, n° 24.

Farmazoński: »Farmazońskie krople = tinctura chinoidini« Ciesz. 25. Por. »Farmazońska smoła = chinoidinum« Ciesz. 25. Porów. Finikinidyni.

Farmuga p. Framuga.

Farmuszka: »Farmuszka a. Framuszka = ciecz zakłócona proszkiem, np. mąką« Rocz. 195.

|| »Faramuszki = drobiazgi, fraszki« Pr. fil. IV, 195. Porówn. Warmuz.

Farnabuk p. Fernambuk.

Farnapiks: »Dać, a. zadać komu farnapiksu« = zalać za skórę, sprawić łaźnię, kurtę skroić Ust. z Litwy.

Faron p. Piorun.

Fartaczka = grzechotka sołtysa

do zwoływania gromady Wisła I, 152. Por. Fertawka.

Fartuch: »Spodnice, zwane 'fartuchami', mają z grubego płótna« Zb. XIV, 156 a. »Spódnica lina, zwana tu zwykle 'fartuchem'« Lub. I, 40, n° 9. »Fartuch« Wisła VI, 492. »Fartuch = 'odziew' głowy« (u pasa zwie się 'fartusek') Doman. »Fartuch = spódnica płócienna« Pr. fil. V, 731. »Fartuch = spodnica« Rozpr. XX, 427. || »Fartuszek = rodzaj krótkiej spodniczki, dochodzącej powyżej kolan, białej, płóciennej a. perkalowej, oszytej u dołu tiulikiem a. haftowanej; wkładają go chłopaki do tańca, zdjawszy kitle i sukmany Tyg. ilustr. ser. 1, t. X, str. 405.

|| »Fartuszki = boczne części dachu« Kolb. Słown. || »Fartuszczyca: »Otóż tobie panny dary: Fartuszczyk wyszywany, Fartuszczykę, koszuleczkę, Otóż tobie i chusteczkę« Wójc. I, 171.

|| »Fartuszyna: »Fartuszynę podnieśta. Pokazała co niesła« Oles. 459, n° 351. || »Chwartuch« Tyg. ilustr. ser. 2, n° 111, str. 77.

Fartuna p. Fortuna.

Farun p. Piorun.

Farw - p. Farb-.

Faryna: »Faryny, czyli różne mięso i flaki« Krak. I, 134. »Faryna, w języku ulicznego ludu krakowskiego = kawałki ciepłego mięsiwa: wieprzowiny, baraniny, flaki, gęsina gotowana (u przekupek)« Krak. IV, 306. »W Krakowie 'faryna' znaczy duszoną gęsinę, która po ulicach sprzedają, a kobiety, trudniące się tym procederem, zowią 'faryniarkami'« Rocz. 195. »Faryna = mięsiwo, flaki gotowane i sprzedawane przez przekupniów na jarmarkach, pod gołym niebem« Święt. 694. »Fa-

- ryna = kiszka z wątroby i juszki • Kal. I, 40. >Faryna = handel mięsem wieprzowym • Pr. fil. IV, 195. >W Kongresówce 'faryna' znaczy kupeczenie (czym? K.); przekupnia nazywają 'farynnikiem' • Roczn. 195. >Faryna = a) mięso wieprzowe b) kiełbasa z sosem • Pr. fil. V, 731. || >Faryna = gra z rzemykiem i szydłem, przez Żydów do oszukiwania ludu bardzo korzystnie używana • Roczn. 195. || >Faryna = miarki cukier Ust. z Litwy. >Farynia = drobny cukier • Pozn. II, 226 ods.; I, 81.
- Faryniarz = >handlujący mięsem wieprzowym • Pr. fil. IV, 195. >Farynnik • patrz Faryna, przytocz. z Roczn. 195. >Faryniarz = kupiec sprzedający wędliny • Wisła V, 918, n° 5. Toż Świąt. 694. || >Faryniarka = przekupka, sprzedająca flaki na gorąco • Krak. I, 134. Patrz pod Faryna, w przytoczeniu z Roczn. 195. >Faryniarz = a) kupiec, sprzedający korzenie b) rzeźnik, kupiec, sprzedający wędliny • Pr. fil. V, 731.
- Fasa = >naczynie z klepek, stągiew, stawiająca się na dnie, szersza u dołu, z przykrywą a. bez niej, służąca na chowanie mąki i krup. Mniejszych rozmiarów nosi nazwę 'faski' • Pr. fil. IV, 816. || >Fasa = beczka, kufa: >Fasf dwie gorzałki • Derd. 80. || >Faska • patrz wyżej pod 'Fasa'. >Faska = naczynie do zlewania pomysł • Spr. V, 107. >Ja mu wezmę faskę sera • Wisła VIII, 67. >Faska = balja do prania • Pozn. II, 177, n° 5. >Faska = beczka • Udz. || >Wazka : >Masło z wazką • Zb. VIII, 78. Pozn. IV, 189. || >Faseczka = wanna, wanienska do kąpieli • Pozn. II, 177, n° 6. || >Waseczka • Kuj. I, 176. Pozn. II, 91. 284; III, 132; IV, 95.
- Fasęgi p. Wasąg.
- Fasola : >Fasol • Wisła V, 912. || >Fazol • m. Rozpr. XII, 47. Spr. V, 355. || >Fazol żartobl. = mały chłopiec • Spr. IV, 21. || >Fizola • Spr. V, 354. Rozpr. X, 278. Wrześ. 7. || >Fanzola = fasola • Pr. fil. V, 731.
- Fasować = >a. przyfasować = przyrobić, nagromadzić, napełnić faskę; przenośnie: bić • Sand. 261. >Fasować = otrzymywać, pobierać, przystosowywać • Świąt. 694. Udz. >Fasowany = stosowany (? K.) ib. >Fasować = bić : >(Mach) wałkiem mie fasuje • Rozpr. VIII, 167. >(Nieżywe) pszczoły w podstawiony półbeczek 'fasują się, razem z miodem i woskiem' • Roczn. 248 p. w. Wybijać. >Fasować = brać zapłatę, należytość • Kolb. Słown. || >Fasować się = forsować się : >Szkapa stara To się niby fasowała, To cofała, to wierzała • (Fredro) Bibl. Warsz. CXLVI, 28. >Fasować się = męczyć się. 'Sfasował się' = zmęczył się, nachodził się (może od 'forsować się') • Lub. II, 211.
- Fastrzyga : >Fastrzyga • Czark.
- Fastrygować się żartobl. = fa-tygować się : >Nie fastrygij sie, kochany! • Ust. z Litwy.
- Fasulec = >kawałek drzewa, służący do ubijania ziemi • Spr. IV, 21. >Fasulec = gruby kij walcowaty do ubijania mąki w workach • Spr. IV, 364.
- Fasunek = wyplata Kolb. Słown.
- Faszyna = gałęzi, chróst na groblę Ust. z Litwy. Czark. >Faszyna = gałęzie, związane w wiązki, używane do tam • Rozpr. XX, 427.
- Fatalny = >ułomny. 'Dziewuchataje fatalna w krzyżu' • Zb. II, 246.

- Fatałacha = »roztrzępiana dziewczyną« Pr. fil. V, 731. Porów. Patałacha || »Fatałachy a. Fajtałachy = piosnki, śpiewki świątowe« Pr. fil. IV, 816.
- Fater »Działwa lubi dla pewnego rodzaju brawury umyślnie przekręcać wyrazy... Ojca nazywa 'fatrem' lub 'fatrowskim'« Wisła IV, 843. »Stary fater kluski gniół« Zb. II, 114, n° 193. || »Faterak«: »Mász tŷ ůđjca fateraka, Zaprzegół cę do celaka« Nadm. 102. || »Fader, 2 pp. Fadra = pogardliwa nazwa Niemca« Krasn. 301. Por. Mutra.
- Fatk- p. Chwatk-.
- Fatyga: »(Swatowie, rozdając na weselu korowaj, mówią) Dziękuję... waspanu za fatygę (przez żart przekręcają ten ostatni wyraz niekiedy na 'patyki)'« Maz. III, 200.
- Fawor: »Fawor« = wstążka: »Dajże jej na fawory, Bo pasała z tobą woły« Maz. II, 190, n° 217, zwr. 3. || »Faworek = wstążka czerwona, którą koszula pod szyją się wiąże« Encyklop. wieika XVI, 500. »Faworek = wstążeczka u szyi« Wisła I. 152. »Koszulka z kołnierzykiem, Z paciorkami, faworkami« Wójc. II, 203. Oles. 108. Pauli, 213. »Koszula... zawiązana u szyi na 'faworek', czyli wstążeczkę« Kozł. 372. »Maryno, dam ci na faworki« Maz. II, 186, n° 438, zwr. 5; III, 303. »Koszula, u której kołnierz i rękawy związane kolorową wstążeczką, zwaną 'faworkiem'« Kiel. I, 37. Por. Rozpr. XVII, 77. || »Faworki = rodzaj ciasta, pieczonego w zapusty, w innych 'chróst' zwanego« Wójc. II, 203 ods. »Przyniosę gorzałeczkę, faworki, kieliszek« ib. 56 (piosenka pono nie-ludowa: odsyłać błędny: nie o wstążce, ale o ciastku tu jest mowa K.). Por. Wal. 26 Chróst. || »Favor«: »Koszula zawiązana wstążeczką (feforem)« Wisła IX, 113. || »Faforek = tasiemka u koszuli« Pr. fil. IV, 194. || »Fabor«: »Kupił sobie zielonego fabora« Rog. n° 353. »Dam ci talár Na zielony fabor (= wstążka)« ib. n° 107. Toż Tyg. ilustr. ser. 1, t. XIV, str. 126. || »Faborki« = wstążeczki Aten. VI, 631.
- Faworyt, Faworytka: »Faforyt, Faforytka« Parcz.
- Faworyty: »Chaworyty« Święt. 697. Rozzr. XXVI, 377.
- Fazol p. Fasola.
- Fafa = szczonek, pstyczek (w nos) Hilf. 164.
- Fafak m., Fafaczka ż. = przez nos mówiący Kolb. Słown.
- Fafel = »smarkacz. 'A ty faflu!'« Pr. fil. IV, 195. 816. Spr. V, 107. Osip. Czark. Parcz. || »Fęfel« = smarkacz, pędrak Ust. z Litwy.
- Fafaty = 'gęglawy', przez nos mówiący Kolb. Słown.
- Fafola »a. Fafola = płat, kawał, np. płat śniegu padającego: 'Co to za duże fafoły padają!'; łata, szmat wiszący u sukni podartej« Pobl. 131. Por. Fafoly.
- Fafonié a. Fafonié = bzdziec Ust. z Litwy.
- Fafry bhp.: »Fafry robić, fafrac = grymasić« Spr. V, 354. »Fafry stroić« = nadymać się, grymasić Ust. z Litwy.
- Fecieć p. Chcieć.
- Febra: »Frébra« a. »Frybra«: Pozn. IV, 86. 196. Zb. X, 223. Wisła I. 317. Fed. 182. 265. Pr. fil. IV, 195. 817. Osip. Mil. Wisła VIII, 355. 698. Spr. V, 108. Zb. I, 77 p. w. Telepac się ('frybranim telepie'). Rozpr. IX. 137. Pleszcz. 138. Bar. 77. Rozpr. XXVI, 375.

- Feca = wymyślanie na kobietę:
 »Feca jedna« Zapolska Kaśka Karj. 323. || »Fecy = onuczki (do butów)« Rozpr. XX, 427.
- Fecesy bhp., mówiąc delikatnie = łajno Ust. z Warszawy.
- Fecher = wachlarz Ust. z Galicji.
- Fecht = żebranina: »Nie trzeba mi się żebraczyć (= biedować), kiedy mogę z fechtu żyć« Wiśła II, 309, n° 1062.
- Fedmarszał p. Feldmarszałek.
- Fedrować: »Fiedrować = wspierać« Rozpr. XVII, 31. || »Fiedrować = wydobywać z ziemi na powierzchnię, np. węgle« Rozpr. 89. 12. || »Fedrować = żądać: »(Za kapuzę) cwaj doler fedruję« (mówi żyd K.) Derd. 11. »Sadll so do koła stołu... I so bejrsku fedrował z Pucki browary« Derd. 108. »Fodrować = żądać« Wiśła III, 85.
- Fefa p. Faja.
- Fefer: »Fefra mieć = bać się, obawiać się, mieć strach« Pr. fil. V, 731. »Dać komu feferu« ib. IV, 386.
- Feferacenta = »tinctura piperis albi, niemiec. Pfefferessenz« List. od J. Sembrzyckiego.
- Fefermat p. Reformat.
- Feferon = papryka?: »Nakrajał feferonów, czyli percinhy« Bar. 36.
- Fejda: »Kusa fejda = dziewczynka, smarkula« Ust. z Warszawy.
- Fejeram p. Fajrant.
- Fejn p. Fajn.
- Fejn-Kaszuba: »Północnych mieszkańców sami Kaszubi nazywają 'Grúbami'..., a południowych 'Fejn-kaszubami'« Wiśła VI, 218. Toż Ram. 36 p. w. 'Fejn-Kaszuba'.
- Fejtac p. Fajdać.
- Fejwajter p. Ferwalter.
- Feksyrować = wyśmiewać, drwin-kować: (Dziewczyna mówi do odchodzącego wojaka) »Ty z Bogiem maszeruj, a mnie nie feksyruj« (patrz tam ods. K.) Rog. n° 268. »Nie feksyruj« ib. n° 269.
- Fektur p. Faktor.
- Fela = »wada« Wiśła I, 151, n° 7. 152. Spr. V, 107. »Fela = błąd: ułomność cielesna« Krasn. 301.
- Fela = »deska do zabudowywania sufitów w kopalniach węgla kamiennego« Pr. fil. III, 491.
- Felajz = tłumok (żołnierski), tornister: »On już felajz pakuje« Pauli, 164. »Felajza« z. Pr. fil. IV, 381 ods. i 532. »Felejen« O. »Felejzun« Kozł. 106. »Felejza« Zb. II, 62. Łęcz. 116. Lub. I, 270. »Felejza = tłumok« Krasn. 302.
- Felc p. Falc.
- Felcamer = »narzędzie kowalskie« Pr. fil. V, 731.
- Felczer: »Felczar« Rozpr. XII, 89. Zb. IX, 213. »Felczerc« Nadm. 154. »Fylczer« Kętrz. 48. »Flajcer, Flejcer, Flejczec, Flejczur« Pr. fil. IV, 195. »Flejczec (dawny wyraz) = felczer, doktor« Spr. V, 354. »Fersioł« Wiśła I, 152.
- Feldfebel: »Feldwajbel« Bar. 26. 162. »Feldfeber« Pr. fil. V, 731. »Felfeber« Kuj. II, 61. Zb. VII, 11; VIII, 75. Wiśła II, 16. Rozpr. XXVI, 375. »Felfel« Rad. II, 99, n° 196, zwr. 4 (pieśń nie-ludowa K.).
- Feldmarszałek: »Ferdmars(z)załek« Maz. I, 88. Pr. fil. V, 731. Wiśła VIII, 293. »Fertmarszał« Pr. fil. V, 731. »Felmarszał« Wiśła VI, 570. »Fedmarszał« Wiśła VI, 582. »Feldinarszał« Kętrz. 86. Zb. XIV, 52. »Furmarszałek« Zb. X, 217. »Ercmarszałek« Wiśła VI, 578. »Fertman« (feldmarszałek + hetman) Pr. fil. V, 731.
- Feldwajbel p. Feldfebel.
- Felejzun p. Felajz.

- Felement** p. Fundament.
- Feler:** ›Felor‹ Kaspr. 31. Pr. fil. V, 731. ›Feler = błąd, omyłka; wada‹ Krasn. 301.
- Felerny** = ›wadliwy‹ Pr. fil. III, 305. (Panna młoda, udając 'bydląka') ›umyślnie okazuje się 'felerną'‹ Wiśła VIII, 709.
- Feleşny** p. Faleşzny.
- Felfeber** p. Feldfebel.
- Felfel** p. Feldfebel.
- Felga** = dzwono u koła wozowego Ust. z Litwy. Toż Zb. I, 18. ›Falga‹ = toż znaczenie Mrong. Słownik niemiec.-pols. p. w. Felge. ›Falgi do kołów przyzucia‹ Nadm. 71. Ust. z Mazur.
- Feliks:** ›Felek‹ Sand. 109, 117. || ›Feliś‹ Oies. 489. || ›Felin‹ Jastrz.
- Felisz** p. Folusz.
- Felka** = ›ziemiak, kartofel‹ Pobł. 18. Ram. 36.
- Felor** p. Feler.
- Felować** = słabować, mieć 'feler' Ust. z Litwy. ›Faiować = słabować, niedomagać‹ Kuj. II, 270. Toż O. Mil. ›Z chudoby żadne nie failuje‹ (zdaje się, że z Kam., ale strony nie wiem). ›Felować = brakować‹ Wiśła I, 151. Krasn. 302. ›Felać‹: ›Felać = brakować; 'Felać mie kónople'‹ Hilf. 121. ›Chelwemu wszętkó felą‹ Ram. 36 p. w. Felać. ›Zdrowa, ale coś failuje‹ Kiel. I, 195, n° 5. ›Felować = brakować, niedostawać; 'Albo jemu co feluje' = czy mu na czym zbywa?‹ Osip. ›'Go to wam feluje', pytają chorego‹ Kolb. Słown.
- Felowaty** = ›ułomny, wadliwy‹ Krasn. 302.
- Felowny** = ›wadliwy‹ Wiśła I, 152.
- Feneg** p. Fenig.
- Fenegryka** p. Fenumgrekum.
- Fenf-** p. Fanf-.
- Fenig:** ›Fenyg‹ Ust. z Poznańskiego. ›Ani fenyga‹ Kaspr. 53. || ›Fenik‹: ›Dziś mi gra muzyka...a ja nie mam fenika‹ Zejsz. 91, n° 332. Zb. XII, 144. Wiśła VIII, 215. || ›Feneg‹: ›Miał parę fenegów‹ Pozn. VI, 270. Por. Fanki.
- Fenik** p. Fenig.
- Fensterladka** = okiennica Tyg. ilustr. ser. 1, t. XIV, str. 126.
- Fenumgrekum:** ›Fenu grekum a. Fenegryka‹ Ciesz. 25.
- Ferać** = ›fruwać (o ptaku)‹ Zb. I, 30. Rozpr. IX, 140. Porówn. Fergać.
- Feralny:** ›Farałny‹ Krak. III, 137. Hemp. Ust. z Litwy.
- Ferazy** p. Chorąży.
- Fercentag** = obrachunek dwutygodniowy. ›Odebrać pieniądze na fercentag‹ Prawda 1885, n° 45, str. 537.
- Ferdmars(z)ątek** p. Feldmarszałek.
- Ferdu f.!**: ›Zwiierz przy zwierzu ferdu f., a drąg między niemi merdu‹ (zagadka o koniach i dyszlu) Kuj. I, 204, n° 13.
- Ferdymanka** = ›dziewczyna lubiąca stroje, modnisia‹ Pr. fil. III, 491.
- Ferdynand:** ›A pryne Ferdynandzie, da cóż ci się to stało?‹ Kolb. 400, n° 303.
- Ferecyna** = ›paproć‹ Spr. IV, 375. ›Ferecyna = gat. paproci, pteris aquilina‹ ib. 303. Rozpr. XVII, 8. Zb. V, 153, 52, n° 3; VI, 253, 86, n° 1. ›Ferecina = paproć‹ Wrześ. 7. Por. Farasina w Golebiowskiego Gry i zabawy, 298.
- Feret(k)a** p. Wereta.
- Ferezja:** ›Konik zmok i ja zmok, Ferezjia zmokła‹ Kiel. I, 87, n° 85.
- Ferfał** = ›przepadanie, zguba. 'Pu-

- ścił się na ferdaf' = na utratę mienia• Roczn. 195. »Na farfál• = na przepadłe. np. 'Wszystko poszło na farfál' Ust. z Litwy. »Farfál = przepadło• Pr. fil. V, 731.
- Fergać** = »fruwać• Osip. Porów. Ferać.
- Fermament** p. Firmament.
- Fermoda** p. Permoda.
- Fernal** p. Fernal.
- Fernambucki**: »Drzewo fernambuckie a. czerwone = lignum fernambuci• Ciesz. 21.
- Fernambuk**: »Farnabuk• Ust. z Litwy.
- Fernoga** = »włocęga• Hilf. 164. Toż i »Fęrnóżka• Ram. 36.
- Ferplac**: »W Hołomuńcu na ferplacu Já tam bede w glindzie stół• Rozpr. IX, 189. W takiej-że piosnce: 'Na frajplacu' Zb. XV, 130, n° 8.
- Fersioł** p. Felezer.
- Ferszys** (wyrażenie akademików dorpackich) = odłączenie (za karę, od koła koleżeńkiego): 'Pójść na ferszys'. 'Wziąć a. posadzić kogós na ferszys'.
- Fert a. Fyr!** = o szybkim ruchu, machnięciu: 'Fyr! f. ogonem'. 'Fert i wyrwał mu z rąk' Ust. z Litwy.
- Fertać** p. Fyrtać.
- Fertać**: »Fertac = grać na fujarce• Ram. 36. Por. Fertawka.
- Fertak** = »drabinka, służąca do odgradzania owiec w owczarni• Spr. V, 107. »Fertag• = toż znaczenie Rozpr. XVII, 31.
- Fertawka**: »Fértáwka = piszczałka z gałęzi, obdartej z kory• Pobl. 18. Toż Ram. 36. Porów. Fartaczka.
- Fertki** = »zwinny• Pleszcz. 34.
- Fertmarszał** p. Feldmarszałek.
- Fert-mert** = »aby zbyć• Pr. fil. IV, 195; V, 732. || »Fyrty-pyr-tu = łap-cap, aby zbyć, na przedce• Pr. fil. V, 734. Toż: »'Chyrty-pyrty' i 'Ferty-perty'• ib. i 732 pod Ferty.
- Fertuna** p. Fortuna.
- Ferty-perty** p. Fert-mert.
- Fertyczny** = »skończony, zrobiony. Nieznany ten wyraz w żargonie (?? K.) warszawskim żartobliwym znaczeniu = zwinny, zgrabny• Krasn. 302.
- Fertyk**: »Kie już byli fertyk...• (= gdy się załatwili, skończyli K.) Zb. VII, 61. || »Fertych• = gotowy, zrobiony Słownik gieogr. IV, 229. »Za chwilę będę fertych• Derd. 112. »Fertých• Ram. 36. »Fertych nieodm. = 1, skończony, załatwiony: 'Suknia już fertych' 2, ten, który coś ukończył: 'Jestem fertych z tą pracą'• Krasn. 302.
- Ferula** = »wielka łyżka drewniana do mieszania żętycy• Wrześ. 7. »Ferula = łopátka z deski, używana przy robotach górniczych• Spr. V, 354. Rozpr. XVII, 8.
- Ferwalter** = rządcą: »Fejwajter• Rozpr. VIII, 172. »Fejwájter = przełożony, rządcą• Rozpr. XX, 427.
- Fesia**: »Jaszczurkę żartobliwie 'fesią' zowią• Zb. V, 132, n° 18, 1.
- Fest** = »odpust• Ust. z Litwy.
- Fest** nieodm. = mocny; mocno; tuż: »(Kłapy czapki) pod brodą związał fest sznurkami• Derd. 104. »Fest Jáśka trzymała za rękę• Derd. J. 39. »Fest jeden przy drugim siadajcie• Z pieśni ludowej. »Trza brać wojsko fest• (= silne, duże K.) Zb. XI, 127. »Fest jeden przy drugim siadajcie• Wisła VII, 94, n° 6. Parcz. »Fest = mocno, silnie, trwale, formuje też 2ⁱ stopień: 'feściej'• Krasn. 302. || »Chwest = mocno, silnie, potężnie• Świąt. 691.

- Pr. fil. IV, 187. »Popijali wódkę chwest« Mat. Zap. 4. »Robota jest 'chwest' = mocna« Parcz.
- Festunek** = forteca, warownia: Bisk. 16. »Do festanku« Derd. 111. »Festunek a. Chwestunek = forteca, miejsce warowne« Krasn. 302. || »Festunek a. Chwestunek = więzienie kryminalne« Kuj. II, 270. 284, n° 53. Osip. »Chwestunek = więzienie« Mil. Parcz. || »Kwestongartyleryja = Festungsartillerie« Rozpr. XXVI, 381.
- Fešter** p. Forszter.
- Feteć** = wstążka czerwona, 'życzka' O. »Fetecie = strzępki, fręzle« Rozpr. VIII, 228. »Kiebych wiedział, jako ci (na imię), Kupiłbych ci feteci« Rozpr. III, 369. Toż Zb. XII, 140, n° 295. »Feteć = 1, wstążka. 'Starą dziewczko, kup se feteć' 2, gałgan. 'Widać ci feteć'« Pr. fil. IV, 195. »Feteć = wstążka; gałganek kolorowy; faworek« ib. 816. »Feteć = kokarda z końcami wiszącymi« Pr. fil. V, 732. »Fetece = strzępy« Rozpr. XX, 427. || »Feteciuch = wstążka dokoła kapelusza« Wiśła II, 105.
- Fetor**: »Fotor = wilgoć w domu« Zb. II, 246.
- Fęfel** p. Fąfel.
- Fiączec** = »świstać. 'Aze kule fiącą wele usów'« Pr. fil. III, 305.
- Ficać** »a. Fyckać np. nogami, w Krakowie mówią (według Skobla) fikać = wierzgać nogami« Zb. I, 66. »Ficać nogami = rzucać nogami« Roczn. 195. »Konie będą ficać i hysać« Kam. 34. »Ficać = fikać, wierzgać (o koniach, krowach)« Pr. fil. IV, 195. Rozpr. XVII, 8. 77.
- Fieek**: »Fitu f. po gwoździku; kazden fieek má gwoździcek« (zagadka o garczkaach na ścianie) Zb. I, 133, n° 47.
- Ficować** = »ciągnąć wodę maszyną a. konewkami. Termin czysto górniczy, spotykany we wszystkich kopalniach« Pr. fil. III, 491.
- Ficówka** (może *świecówka? K.) = »skopek« Zb. II, 7.
- Ficyklajster** = »fircyk« Pr. fil. V, 732.
- Ficyper** p. Lucyper.
- Ficzbin** p. Fiszbin.
- Ficzom-klacom**: tytuł bajki Kuj. I, 173, n° 32. »Kazał my pán przyprowadzić 'ficzom-klacom'. — A cóż to to jest? — Czy to ty bedziesz wiedział, co to takiego jest!.. (Chłop przypędził ludzi i bydło, pozczepianych siłą czarodziejską i mówi:) — Chciał pán zobaczyć 'ficzom-klaczom (a. 'ficzą-kraça'), to ją pán má« Kuj. I, 176.
- Ficzp-** p. Fiszbánki
- Fiderle** p. Kiderle.
- Fiderlum** p. Fiksum.
- Fidryganc** = wiercipięta O.: »Frydrygans = wiercipięta, pajac« Pobł. 131. »Fidryganc« blp. = dygi, ceremonje Ust. z Litwy. »Fidrygans = fircyk, wiercipięta« Pr. fil. V, 732. Parcz.
- Fidur** = »oprawca (obelż.), skory do bójk (od oprawcy Fidura) (? K.)« Święt. 694.
- Fiedrować** p. Fedrować.
- Fiertać się** = »niepotrzebnie się kręcić« Pobł. 151. »Fiertać = mówi się o dzieciach, które biegając ciągle drzwi otwierają« Wiśła III, 744.
- Fierut-** p. Chwierut-.
- Fierutać**: Chwierutać się = »poruszać się« Krak. IV, 198. »Kogutek na figurze, chwierutający się z wiatrem« ib. »Kogutek nie chwierucze« ib. »Fierurutać = chwiać« Rozpr. IX, 169. »Chwierutać = chwiać, ochwiewać, np. drzewko. »Nie chwierutaj drzwiami'« ib. 207. »Chwie-

- rutać = chwiać< ib. VIII, 200. 288. Świąt. »Nóż chwierutający się< (= chwiejący się, ruszający w oprawie) Spr. IV, 320 p. w. Cepiga. »Kierutać = chwierutać; oblużować się, nie mocno siedzieć. 'Nóż kierutający się = 'klechotowaty', 'cepiga'. Także poruszać co tam i sam, 'cholebać', uginać. 'Wiatry owies ukierutały' = ugięły, powaliły< Spr. IV, 323. »Fiérutać a. Chwierutać = tu i owdzie poruszać, wstrząsać z chrzęstem a. skrzypieniem: 'Fiérutać drzwiami'< Krasn. 302. Por. Chowierać. Chowierzyć się.
- Fierzgać** p. Wierzgać.
- Fif** = »przebiegłość, sztuczka< Derd. 136. »Kąseczek z fifem< (= trochę podstępnie K.) ib. 9. Fify i wykrety< ib. 120. »Fifa wypłatać< (= oszukać K.) Nadm. 51. Ram. 36.
- Fifa**: Fifę mnieć = mieć fifę z ochem< Derd. 136. »A czy masz ty jakie konie? Ty masz fifę, łatot! — Ny, Co fife? Choc ja nie mam páre, tak jak wasza, To mam jednak kón!..< ib. 56.
- Fifak** = »sprytny, dowcipny człowiek< Wisła III, 559.
- Fifich** nieodm. = »chytry, przebiegły. 'Mója białka je barzo fifich'< Ram. 36. »Fifich = chytrze, przebiegle< ib. »Nauczycel fifich odpowiada< Derd. 7. »Fifik = kłamca; przebiegły< Udz.
- Fifidło** = »Windbeutel< (= wietrznik, letkiewicz K.) Rozpr. XII, 89. »Fifidło = strój przesadny, zwłaszcza głowy< Pobl. 151.
- Fifrac** = »mówić coś pod nosem, niewyraźnie< Spr. IV, 21. »Fifrac = marmotać, mruzczyć, niewyraźnie mówić< Rozpr. XVII, 31. || »Fifrac = rozsmarowywać coś nieporządnie< Pr. fil. IV, 281. Por. Fafrac.
- Fifrak**: »Fifrak = ten co mówi niewyraźnie< Spr. IV, 21.
- Figa**: »Tańcowała Jadwiga i kawaler jej Figa< Pozn. V, 168, n° 402, zwr. 2. »Jestci tu majster Figa, co batogiem dobrze śmiga< Kuj. II, 39, n° 178.
- Figa-góra**: »Jeden (z furmanów) mówił do góry: 'Figa-góra, otwórz się!', góra się otworzyła< Pozn. VI, 138.
- Figiel**: »Chwigiel< Kuj. II, 284, n° 53. »Z figłów< = żartem Zb. VII, 110; IX, 65.
- Figi-migi**: »Ojze ino figi-migi, Carne ocy u Jadwigi< Kiel. II, 44, n° 129.
- Figlanc** = »figlarz< Pr. fil. III, 309.
- Figlarz** p. Figolas.
- Figlas** = »figiel, figlik. 'Robią rozmaite figlase'< Pr. fil. IV, 195. »(Korowaj ubierają) w rozmaite figlasy z ciasta< Chełm. I, 221.
- Figliki** lm. = »z resztek ciasta wypiekane drobne ciastka, posypywane makiem< Ust. z Wołynia.
- Figlimont** = »figlarz< Rozpr. XII, 89.
- Figolas** = »figlarz, kuglarz< Krasn. 302.
- Figolek**: »'Figolka zrobić = wyrócić kozielka< Pr. fil. V, 732.
- Figoluszek** = »dzierlatka (alauda cristata)< Spr. IV, 355.
- Figura** = krzyż przy drodze, przy wsi: Pozn. I, 84; II, 221. Chełch. I, 195. Pleszcz 34 i ind. »Figula< Zb. VIII, 68 niewątpliwie = figura, osoba, z odzieniem dziecięcej wymowy.
- Figurny** = mający zgrabną figurę Ust. z Litwy.
- Figusnąć** = fiknąć: »Kozą figusła, wybiła mu ocy< Zb. IX, 20, n° 20, zwr. 9.
- Fijałka** p. Fjołek.

- Fijanka** »przy kury przy kuran-ka« = przyspiew Wisła IV, 89.
- Fijerka** = »cztery grosze« Pr. fil. IV, 195.
- Fijołowy** (= fjołkowy): »Krople 'chwiałowe'« Wisła VIII, 355 c.
- Fijoły** p. Fjołek.
- Fijorówka** »a. Fijórówka = sukmana z wyszyciem z tasemek kolorowych, 'fijorów'« Pr. fil. IV, 195.
- Fijory** lm. = »wyszycie sukmany tasiejkami kolorowemi« Pr. fil. IV, 195.
- Fik!**: »Fik na ziemi« Matusiak Kw. 15. Rozpr. VIII, 165. Archiv V, 641. »Fik pałki z kobiałki« Zawiliński Z etnogr. kraj. 18. »Fik i leży« Zb. XI, 16. »Fik f. nogą« Maz. III, 269. »Fik pod nalepe« Wisła VI, 316. Porówn. Fuk!
- Fikać**: »Fikać nogami na wszystkie strony« Bar. 30. »Kantor do okienka fiknął« Rog. n° 506. »Kobyła fika pośladkiem« Oles. 272. »Rybka fiknāna ogonkiem« Zb. VIII, 308. »Fiknąć = spaść z wysoka« Święt. 694. Spr. IV, 373. »A ja sobie sieckie fikám« Zb. XII, 123, n° 42. Toż Rozpr. III, 369. Por. Świkać.
- Fikant** = lekkoduch, trzpiot: »Pacholek był wielgi fikant: co miał gadać: 'ponad las', to ón gadał: 'kota konie popod las'« (nie tak mówił, jak było potrzeba K.) Zb. V, 207, n° 12. »Fikant« = tytuł bajki Zb. VII, 75, n° 132; bajka ta tak mówi o 'fikancie': »Był rāz jedān parobek bardzo lekomyśny« ib.
- Fik-mik**: »Fik mik mach cyk c.« = przyspiew Zb. IV, 256. »Fik-mik kulawą nogą« Maz. II, 100. »Przyszed Kańczuk, fiku-miku, w jednym bucie i trzewiku podskakuje« Maz. III, 65, n° 16, zwr. 1. »Przysed siaki, fika-mika, bez kurpika, bez trzewika« Maz. V, 73, n° 24. »A fik-mik ober-tasik, Przepił portki, przepił pa-sik« Kiel. II, 86, n° 280. »Fik-mik fik-mik szwady rydy r. mach ciał c.« = przyspiew Rad. II. 79. || »Fiku-miku«: »Moja matuś bardzo dziwna I zaigrać nigdy nie da: A ja sobie fiku-miku Gdziekolwiek przy kąciku« Kozł. 275, n° 60. »A ja fiku po chlé-wiku« Zb. IV, 237, n° 177. »Fiku-piku, śtyry panny w tui-cu« Krak. I, 277. »Fiku-miku po goździku, co fik, to goździk« (zagadka o łyżkach w łyżniku) Zb. VII, 141, n° 75 (por. Ficek). »Fitu-mitu f. pełna skrzynia aksa-mitu« ib. (zagadka o sadzach w kominie). Por. Łęcz. 113, n° 183, zwr. 6 ('fiku-miku'). »Witaj, księżu kanoniku, fiku łyku basa-łyku« Lub. I, 299, n° 491, zwr. 3.
- Fikołajki** lm. = »skoki, koziołki. 'Przewracać fikołajki'« Pr. fil. IV, 195.
- Fiksować** p. Wiksować.
- Fiksum-dyrdum** mieć a. cierpieć = warjować, być warjatem Parcz.
- Fiksum** »fiderlum dramuliksum se-ksum« = przyspiew Rog. n° 516.
- Fiku-piku** p. Fik-mik.
- Fikutura**: »Śtyry bury, pótora mamra na kwiku pod fikuturą (zagadka: 4 serki. 1¹/₂ bochenka na chlewie pod słomą) Zb. VII, 90, n° 87.
- Fil** p. Pamfil.
- Fila** p. Chwila.
- Filak** p. Karafjolek.
- Filar**: »Górnicy słyszą, jak 'Skarbnik' kopie w 'filarze', tj. w skale« Zb. XI, 21, n° 1. »Czyj to ten domek, Czyje te fujary (filary)?« Pozn. IV, 238, n° 461, zwr. 6. || »Nosi czapkę z filarami« (? K.)

- Kolb. 244, n° 25 d, zwr. 15.
 || »Pilerz = filar« Rozpr. XVII, 52. »Pilierz = Pfeiler« ib. XII, 42.
- Filąg p. Filung.
- File: »Fylc« Ust. z Mazur.
- Filip: »Nie má za czeski filipa w głowie« (= sprytu, przebiegłości List. od A. Cinciały K.) Cinc. 27, n° 602.
- Filip: »Śmieje sie, jak Filip na jeli- to« Cinc. 34, n° 771. || »Filipków«: »Dusza moja wstanie, Jakci ja usłyszę Filipkowe granie« Zb. X, 315, n° 293, zwr. 3.
- Filistyn = »mądry a dowcipny« Zb. XIV, 19. »Filistyn = dowcipniś« Udz. »Filistynek = człowiek przebiegły« Udz. »Filistyn = lekkomyślny« Udz.
- Filiwólk: W bajce Chełch. I, n° 33, na str. 207 i 208, głupi (bohater bajki) nazywa cudownego wilka 'filiwólkien': coby to zna- czyło, S. Chełchowski nie umiał mi objaśnić.
- Filizof p. Filozof.
- Filiżanka: »Fiszanka« Pozn. II, 237. »Flizanka« Ram. 37.
- Filozof: »Filizof« Matusiak Nasze kwiaty 14. Rozpr. VIII, 75. Archiv V, 641. »Filozofek = fi- glarz« Pozn. IV, 331. »Garbárz.. miał czeladnika filozówka« (tak K.) Pozn. VI, 293.
- Filóratum »braktorum prekóratom doktorom« = przyspiew łącz. 133.
- Filsz a. »Wole oko = roślina caltha palustris« Pamiętnik fi- zjogr. V, dział IV, str. 13.
- Filung a. Filunek O.: »Filag« Ust. z Litwy.
- Filurt p. Filut.
- Filuszk a. = »skowronek leśny« Pr. fil. V, 732.
- Filut: »Baba była filut« Zb. IV, 199. »Filut« = nazwa psa Rad. I, 67. »Filurt« Spr. IV, 321.
- Filutny = sprytny, mądry: »Te pary inksze, co filutne i już do- brze znają umer... kęsa się nie wypukną od śmiechu z tych, co nieznają swoich umerów« Kam. 68.
- Fił- p. Chwil-.
- Fimera = świna (w zagadce) Zb. I, 129, n° 28.
- Fimery p. Chimera.
- Financyr: »W mniemaniu chłop- ka... każdy 'surdutowiec z Lem- bergu', to 'financyr', który przy- jechał, aby obłożyć jego chudo- bę... podatkami« Wisła IV, 771.
- Findebáls = kinderbalsam Zb. VIII, 251.
- Finek: »Łazisz, jak zmokły finek« Kaspr. 42.
- Finfa: »Fafa« Pr. fil. III, 382.
- Finikinidyni = »chinioidinum« Ciesz. 25.
- Finka = nazwa psa Spr. IV, 21.
- Fiónowy (?): »Szkopyszek fióno- wy« Pozn. IV, 225. Może po- myłka w przepisywaniu, zamiast 'kionowy'?
- Fipolit p. Hipolit.
- Fir w zagadce, zamiast ser. Zb. I, 129, n° 28. »Czyż ta firy (baby) ślepe były, Coś ta nam ją oce- piły?« Kal. I, 171, n° 175, zwr. 2. »Stéry firy u stafiry« (ma to znaczyć cztery nogi u zająca K.) Cisz. I, 263, n° 209.
- Fir = »dowódca« Zb. XIV, 5. »Do- stál firyem« Zb. VII, 11. »Fir = podoficer« Rozpr. XX, 427.
- Firanki lm.: »Mężczyźni wypusz- czają koszulę na spodnie, z czego naśmiewają się mieszczanie, mó- wiąc, że chłop nosi 'firanki'« Zb. XIV, 22 b. »Foranka« = firan- ka Ust. z Mazur.
- Fir fir fir: »Skowronek... o kolę- dę... prosi: 'fir f. f.', tak prosi« Krak. I, 241, n° 53, zwr. 5. »Fir f. f. = przywoływanie wróbli« Gen. 78. »Fir f. = naśladowanie szelestu lotu ptaków« Ram. 37.

- Wróble taką pomiędzy sobą prowadzą rozmowę: 'Firlip f. f., Wiesz ty księży jęczmień?'• Zb. XI, 46.
 •Kedŷ ũdne (zimory) jadą na kole od karŷ, to ũdne tak kwiczą: 'firlut f.'• Nadm. 116.
- Fira** = rozpustna kobieta Udz.
- Firka** = »przryząd do kręcenia sznurów na sieci• Prac. (od Mąkolna, w Kaliskiem).
- Firka** = ptaszek, podobny do sikory Ust. z Zakopanego.
- Firkać** = »wierzgać, kopać (o koniu)• Kolb. Słown.
- Firlać** = klócić, mącić (płyn 'firlakiem'): »Piwo firlane• Kal. I, 263. »Firlać = mącić, mieszać, bełtać mleko, żur a. polewkę za pomocą 'firlączka', 'firlajka'• Pr. fil. V, 732. || »Fyrlać = klócić, mącić Rozpr. XII, 42. 70.
- Firlak**: »Kobieta rozbija żur 'firlakiem' drewnianym, samorodnym• Zb. IV, 187, n° 3. || »Firlączek = koziółek do rozmącenia, rozbełtania, rozmieszania mleka, żuru itp. Pr. fil. V, 732. Por. Firlejek. Fyrlać. Kwirl.
- Firleje** = »1, zabawa po wsiach, w porze zimowej, na którą dziewczęta spraszają kawalerów... Nazwa tej zabawy pochodzi od 'firleje' z tego powodu, że na nią dziewczęta 'stroją się w firleje', czyli 2, świecidełka, zabawki• Zb. II, 246 (wywód mylny; patrz mój Słownik wyr. obcych 160). Por. Zb. II, 247 p. w. Gołda.
- Firlejek** = mątewka, koziółek, kołatawka: »Piwo firlane... z masłem lub śmietaną 'firlajkiem' rozbite• Kal. I. 263. Pr. fil. V, 732. Parcz. Por. Firlak. Kwirl.
- Firletka** p. Fjoletka.
- Firlik**: »Sądek do cieczy, małą beczukę (n. p. do piwa, wódki)... nazywa 'firlik' ('vier', tj. czwarta część beczki stemplowanej)• Pozn. I, 96, n° 16.
- Firlip** p. Fir fir.
- Firlut** p. Chwierut.
- Firmament**: »Fermament• Maz. I, 88. »Salomon chciał zmierzyć, jak niebo jest wysoko i jak fundamenta wysoko• Zb. XI, 124, n° 24.
- Firmusy** blp. = wasy: »Ceruchniczko... Má ten kocur fusy? — Ja, ja, pani mamo, I piekne firmusy• Zb. IX, 221, n° 144, zwr. 7.
- Firtać się** = kręcić się, fertać się Parcz.
- Firut** p. Chwierut.
- Firy-myry**: »Firy-myry Myk do dziury• (w zagadce o wsadzaniu chleba do pieca) Zb. X, 138, n° 36. »Bede warzyć firy-myry, A na wirzchu jajka• (w zagadce o garnku do gotowania wody) Zb. X, 142, n° 64.
- Fiszanka** p. Filizanka.
- Fiszbanki** = rodz. gruszek Ust. z Jaworza. Por. 'hiszpański' = hiszpański Ciesz. 25.
- Fiszbin**: »Ficzbin• (właściwie *fizbin K.) Ciesz. 25.
- Fiścip** p. Świszczyp.
- Fitasom** = przysław Maz. II, 148. »Fitosa barabasa• = przysław Zb. IX, 246.
- Fitka** = »kartofle krajane, z jarzynami i mąką, omaszczone słoniną• Wisła VIII, 595. Porówn. Fiutka.
- Fitosa** p. Fitasom.
- Fitu!**: »Fitu f. pełna skrzynia aksamitu• (w zagadce o sadzach w kominie) Kuj. I, 204, n° 10. Zb. I, 132, n° 27; II, 180, n° 43; VIII, 322, n° 2; X, 136, n° 16. Wisła VI, 316, n° 32. Cisz. I, 349, n° 300. »Fiutu f. pełna skrzynia aksamitu• Fed.

374. »Na pisaćce fitu f., A na bębnie rumtu tutu« Zb. IV, 135, n° 120, zwr. 3. »Kumotrze, idź do domu! A kumoter fitu f, Szuka szczęścia i tu i tu« Pozn. V, 102, n° 198, zwr. 2. »Fitu f. po gwoździku« (w zagadce o garczkach na ścianie) Zb. I, 133, n° 47. Toż Zb. II, 179, n° 16.
- Fiul** »Na bębunku ru tu tu, Na pisaćce fiu f. f.« Kuj. II, 63, n° 253. Toż Zb. VI, 137, n° 95, zwr. 3. || »Hecia fiu!« = odpędzanie owiec Rozpr. X, 267.
- Fiugac**: »Juńce, wołf, krowf... zaczęf prędko fjugac bez płotf i rowf« Derd. 75. »Fjugac = szybko uciekać« Ram. 37.
- Fiugas** = »wietrznik, trzpiot, niestały, niecnota« Kuj. II, 270.
- Fiuk** = »polewka z pieprzem i cybulą« Pr. fil. V, 732.
- Fiukać** = »skakać. 'Niech se bez parę fiuka, niżli Frankę dostanie'; znaczy, że ręka Franki będzie odmówiona kawalerowi, który robił o to starania« Zb. VIII, 256. »Cyś ty zwarzowała! Musis pierw bez parę fiukać, niżli się pán z tobą ozyni« ib. 317, n° 13. || »Fiukać« = świstać: »Żółwie w nocy 'fiukają' czyli świszczą« Zb. VIII, 297. »Fiukać = gwizdać« Was. 241. Toż Osip. »Jasiniek... Śpiewa, fiuka i gra na multance« Maz. V, 264, n° 273, zwr. 2. || »Fiuknąć = świstać, gwizdnąć: 'Siąd na konia, fiuknuł sobie'. 'Fiuknuł na konie'« Pr. fil. V, 732.
- Fiurać** = »jechać lekko a prędko« Spr. IV, 22.
- Fiurki!** »Kurásek sie napił (wody), fiurk i użozył« Zb. VII, 36.
- Fiutacz**: »Fiutac« = taki co lubi 'świsnąć' (= ukraść) Ust. z Puławskiego.
- Fiutka** = »ziemniaki, ugotowane na rzadko (na zupę), z pietruszką i pieprzem« Krak. I, 135. »Fiutka a. Fitka = zupa kartoflana« Krak. IV, 306. || »Fiutki = wszelkie stroje, paciorki, wstążki, błyskotki« Parcz. Porów. Fitka. Fiu. Fucka. Futka.
- Fiutu p. Fitu.**
- Fiy r p. Fir.**
- Fizola p. Fasola.**
- Fizyczny**: »Piec z cegieł, zwany 'fizyczny', opalany z pokoju« Maz. V, 47.
- Fizyk** = »dureń, 'tuman': 'Stanął jak fizyk' = jak głupi. 'Wpłatał się jak fizyk' = że dalej ani kroku, ani naprzód, ani w tył« Roczn. 195. »Fizyk«, czasem »Pizyk« = dureń, gamoń Ust. z Litwy. »Fizyk = mędrak, mądrała« Pr. fil. V, 732.
- Fizyka**: »Racyja fizyka, spadła świnia z chliwika« Kuj. I, 201. »Racja fizyka, że Kaśka butów nie ma« (o niedorzeczności przyuczyny) Ust. z Litwy.
- Fjoletka** (może Firlotka? K.) = jakaś roślina Wisła VIII, 139.
- Fjolek**: »Chfiótek« Pr. fil. IV, 187. »Chwiátek« Parcz. »Chfijátek« Kuj. II, 284, n° 53. »Fijałeczek« Oles. 115. Kolb. 198, n° 16 g. »Fijałecku leśny!« Krak. II, 511. »Fijołka« ż. Rog. n° 152. Rozpr. XII, 47. »Fijołeczka modra« Rog. n° 483. Hoff, 58, n° 10. »Fijałka« ż. Maz. II, 61. Zb. XII, 185. »Fijałeczka« Pr. fil. V, 732. »Fijojły« Im.: »Pisanki w fijoły« Pr. fil. IV, 274. Toż Wisła VIII, 363, n° 2. 364 rysunek (Może to = Fijory? K.). Por. Kędziorki. »Chwilka« (?): »Lubezyk i chwilka na darni rośnie« Pozn. V, 68, n° 119, zwr. 1 (piosnka nie-ludowa K.). || »Fjolek« = zaudarm rosyjski Ust. z różnych okolic. Pr. fil. V. 732. || »Fjolek

- Fleja** = flejtuch, niechlujny. Pr. fil. IV, 274. »Fleja, Flufa = 'plucha', kobieta nieporządna. Spr. V, 107.
- Flejcz** p. Felezer.
- Flek** = miejsce: »Jak cię piznę, to ostaniesz na fleku. Tyg. ilustr., ser. 2, n° 110. »Büddajes pad na fleku! Büddaj güd zabij na fleku! Rozpr. IX, 205. || »Flach = posada, miejsce. »To je lchý flach dlá kówála'. »Üöna sä üözeniła na dobrý flach' = wyszła za mąż na dobre miejsce, czyli za bogatego człowieka, na dobre gospodarstwo. Ram. 37. »Wjedno idze, a jednak na jednym stoi flachu. (zagadka o zegarze) Nadm. 144, n° 8.
- Fleszerski** = rzeźniczy: »Dwa fleszerské noze. Nadm. 115.
- Flet**: »Flent. Rozpr. XX, 427.
- Flin dze** lm. = »placuszki w kształcie kotletów, z rozczyny, smażone na patelni. Osip. || »Flinczek. »Miała baba pieska, Paśła go flincziem (niemiec. Flinzchen). Wisła VI, 693.
- Flinta**: »Flincisko. Pozn. V, 106. »Flinczyszcze. Nadm. 88. »Fliniczka. »Wysrzelę z flinciki. Wisła VIII, 219, n° 149.
- Flintpas** = »pozwolenie na strzelbę. Krak. I, 183.
- Flis**: »Mieszkańcy Czernichowa, Przegini... chodzą 'na flis'. Krak. I, 181. Toż Kłosa XIII, 72. »Jadą flisy, pod górę hámują. Zb. XIV, 239, n° 96. »Já Boga prosija, Zeby cie na flisie Woda ünosiła. ib. »Kiedym był na flisie, Widziałem Marysię. Rud. 140, n° 81. »Spodobała mi się Dziewcy na flisie. ib. 170, n° 16. Toż Kiel. II, 177. »Posedł na flis. Pauli, 204. Krak. II, 120. Rozpr. VIII, 116. »Płyne na flis do mūrza. Rozpr. VIII, 163.
- »Flisi wyglądają, gdzie co wisi. Ust. od Stradomia, pod Częstochową; objaśniono mi, że mówią tam o flisach, że, jak Cyganie, kradną, stąd też wzgardliwe wyrażenie: 'Ty, orylul' Porów. Kiel. II, 177.
- Flisak** = »weselny taniec Wielkopolski 'wiwat', rodzaj wesolego 'szota', czy 'flisaka' na dwa suwane kroki. Pozn. V, V—VI. Por. Krak. II, 380. »Flisak a. Jesiot. Kiel. II, 34, n° 98. »Flisak a. Włóczek. ib. 41. Rad. 104, n° 216. »Plisak. Ust. z Polesia.
- Flisak** p. Jesiotr.
- Flita** = »misa blaszana do jedzenia dla czeladzi, a do mleka. Krasn. 302. || »Flitka = szaflik, naczynie drewniane do pomij. Bibl. Warsz. LXXX, 622. Kuj. II, 270. »Flitka = służy do cedzenia mleka: jest to szaflik, przykryty czworokątnym denkiem drewnianym; niekiedy tak nazywają naczynie drewniane do pomijów. Kuj. I, 86, n° 3. Tamże n° 16. »Flitka = szaflik drewniany do mleka, płaski a szeroki. Zb. I, 18. »Do większej ilości mleka szaflik, czyli 'fletka'. Pozn. III, 133. »Flitka = 1, fujarka 2, naczynie drewniane kuchenne. Spr. V, 107. || »Flóta = naczynie niskie, drewniane do mleka. Pobł. 18. Toż Ram. 37.
- Flizánka** p. Filizanka.
- Flor** = kir, załoba: »Okolo czarny flor wisieć będzie. Rog. n° 222. »Wyszywa szateczkę ze samego florn. Aten. VI, 633. »Wieszczę.. ma, ga se rodzi, taką karpuzą, taki flor (= zap. gaza K.) dicht biały jakośnieg na głowie. Hilf. 102.
- Flora**: »Florynka. Zb. II, 87, n° 107, zwr. 5.
- Florek** p. Chlorek.

- polny = goryczka (gentiana)• Paw.
- Flaba = »pysk, papa• Pobl. 18. Toż Ram. 37.
- Flabál p. Flabot.
- Flabera p. Flabot.
- Flabot, »Flabera a. Chlabera = ten co 'flabota': 'Stul pýsk, flaboce, ju sę stało'• Pobl. 18. Toż Ram. 37, z dod. »Flabál•.
- Flabotać: »Flabotac = trzepać językiem, pyskować• Pobl. 18. Toż Ram. 37 (»Flabótac•).
- Flach p. Flek.
- Flacha p. Flaszka.
- Flaczarz: »Wadowiczanie zwą się 'Flaczarzami', bo w Wadowicach jest dużo rzeźników• Wisła IX, 79.
- Flacznica: »Szynkarka flacznica, ja sobie ślącicie• Lub. II, 50, n° 146. || »Flacznica• = plotkarka, bajczarka gdzieś u Sn.-Zapolskiej.
- Flada = placek: »Uprasam o pół flady, kołace• Kętrz. 71.
- Fladruza = »czepek odświętny• Pobl. 18. Toż Ram. 37.
- Flaga O.: »Zabezpieczyć dom od wiatrów i flag• Zb. IX, 39. »Flága = deszcz• Zb. VIII, 251. »Flága = straszna burza• Rozpr. VIII, 84. »Flaga = deszcz ulewny z grzmotami• Spr. V, 107. »Flaga = niepogoda, deszcz z wiatrem• Pr. fil. IV, 816. Mil.
- Flajcer p. Felczer.
- Flak p. Fluk.
- Flak = »wnątrz brzucha: 'Ciek se trocha flaka pozywił'• Sand. 261. »Pobież wojsko królewny na flak• Zaw. 55. Por. Rozpr. III, 369. »Flaka ż. = flak, kiszka, jelito: 'Rzftna flaka' = kiszka odchodowa• Ram. 37. »Flaczka = zdrob. od 'flaka'• ib. || »Flák = pan, szlachcic (pogardl.)• Rozpr. XX, 427.
- Flanela: »Flaner m.• Rozpr. XII, 37. 47.
- Flaner p. Flanela.
- Flankierować = »wałęsać się, chodzić z kąta w kąt: 'Nie moze sie ta baba wziąć do roboty, zamniast flankierować po wsi'• Spr. V, 107.
- Flasza: »Flacha• O.: »Weźcie flachy pod pachy• Łęcz. 83, n° 115, zwr. 1. (Tamże n° 116 a, zwr. 3 pomyłkowo 'machy', zamiast 'flachy' K.). »Weźze srogiej flachy, To ci zaśpiewają.. swachy• Kal. I, 152, n° 126, zwr. 5. || »Flaszczyna• Krak. II, 59. »Flaszyna• Pr. fil. V, 732. || »Flaszusia• Zb. IV, 138.
- Flaszkomyj = »(pogardl.) uczeń aptekarski• Pr. fil. V, 732.
- Flazyć: »Flazyć = gdy pada deszcz, zwłaszcza z śniegiem i wiatrem• Pr. fil. IV, 817. »Flárzyć (tak! K.) = tracić, marnotrawić Spr. V, 354. || »Flazyć = szczęścić się, powodzić się, toż, co 'plazyć'• Pr. fil. V, 732. Porówn. Rozflazyć.
- Flądra = »1, kobieta włócząca się po nocach 2, kobieta, która ma suknie obszarpane• Spr. IV, 21. Udz. »Flądra = przezwisko człowieka rozpustnego i niecnego, płci obojej• ib. 321. »Flądra = bezwstydnica• ib. 343. »Flondra = kobieta nieporządna; nierządnica• Krak. IV, 307. Por. Spr. V, 107. Rozpr. XVII, 8. || »Flunder m. = ryba flądra Hilf. 123, n° 23. Por. Fląpa.
- Flądrać się = chlapać się, błoczyć się Ust. z Litwy. Por. Cądrać się. Szlądrać się.
- Fląpa = »flądra• Pr. fil. V, 732.
- Fleja: »Szlachcianka jest dziwnie nieporządna; chłopki nazywają je 'flejami'• Wisła II, 757. »Flej,

- Fleja** = flejtuch, niechlujny. Pr. fil. IV, 274. »Fleja, Flufa = 'plucha', kobieta nieporządna. Spr. V, 107.
- Flejcerz** p. Felczer.
- Flek** = miejsce: »Jak cię piznę, to ostaniesz na fleku. Tyg. ilustr., ser. 2, n° 110. »Büódäjés päd na fleku! Büódäj güd zabił na fleku! Rozpr. IX, 205. || »Flach = posada, miejsce. »To je fchý flach dlá kówála. »Óna sã ůózeniła na dobrý flach' = wyszła za mąż na dobre miejsce, czyli za bogatego człowieka, na dobre gospodarstwo. Ram. 37. »Wjedno idze, a jednak na jednym stoi flachu. (zagadka o zegarze) Nadm. 144, n° 8.
- Fleszerski** = rzeźniczy: »Dwa fleszerské nože. Nadm. 115.
- Flet**: »Flent. Rozpr. XX, 427.
- Flińdze** lm. = »placuszki w kształcie kotletów, z rozczyny, smażone na patelni. Osip. || »Flinczek: »Miała baba pieska, Paśła go flinczkiem (niemiec. Flinzchen). Wisła VI, 693.
- Flinta**: »Flincisko. Pozn. V, 106. »Flinczýszcze. Nadm. 88. »Fliniczka: »Wystrzelę z flincicki. Wisła VIII, 219, n° 149.
- Flińpas** = »pozwolenie na strzelbę. Krak. I, 183.
- Flis**: »Mieszkańcy Czernichowa, Przegini... chodzą 'na flis'. Krak. I, 181. Toż Kłósy XIII, 72. »Jadą flisy, pod górę hámują. Zb. XIV, 239, n° 96. »Já Boga prosija, Zeby cie na flisie Woda ůnosiła. ib. »Kiedym był na flisie, Widzialem Marysię. Rud. 140, n° 81. »Spodobála mi się Dziewcy na flisie. ib. 170, n° 16. Toż Kiel. II, 177. »Posedł na flis. Pauli, 204. Krak. II, 120. Rozpr. VIII, 116. »Płyne na flis do můorza. Rozpr. VIII, 163.
- »Flisi wyglądają, gdzie co wisi. Ust. od Stradomia, pod Częstochową; objaśniono mi, że mówią tam o flisach, że, jak Cyganie, kradną, stąd też wzgardliwe wyrażenie: 'Ty, orylul' Porów. Kiel. II, 177.
- Flisak** = »weselny taniec Wielkopolski 'wiwał', rodzaj wesolego 'szota', czy 'flisaka' na dwa suwane kroki. Pozn. V, V—VI. Por. Krak. II, 380. »Flisak a. Jesiotr. Kiel. II, 34, n° 98. »Flisak a. Włóczek. ib. 41. Rad. 104, n° 216. »Plisak. Ust. z Polesia.
- Flisak** p. Jesiotr.
- Flita** = »misa blaszana do jedzenia dla czeladzi, a do mleka. Krasn. 302. || »Flitka = szaflik, naczynie drewniane do pomij. Bibl. Warsz. LXXX, 622. Kuj. II, 270. »Flitka = służy do cedzenia mleka; jest to szaflik, przykryty czworokątnym denkiem drewnianym; niekiedy tak nazywają naczynie drewniane do pomijów. Kuj. I, 86, n° 3. Tamże n° 16. »Flitka = szaflik drewniany do mleka, płaski a szerości. Zb. I, 18. »Do większej ilości mleka szaflik, czyli 'fletka'. Pozn. III, 133. »Flitka = 1, fujarka 2, naczynie drewniane kuchenne. Spr. V, 107. || »Flóta = naczynie niskie, drewniane do mleka. Pobł. 18. Toż Ram. 37.
- Flizánka** p. Filizánka.
- Flor** = kir, żałoba: »Okóło czarny flor wisieć będzie. Rog. n° 222. »Wyszywa szateczkę ze samego floru. Aten. VI, 633. »Wieszczę.. ma, ga se rodzi, taką karpuzą, taki flor (= zap. gaza K.) dicht biały jako śnieg na głowie. Hilf. 102.
- Flora**: »Florynka. Zb. II, 87, n° 107, zwr. 5.
- Florek** p. Chlorek.

- Florencyna:** »Do paproci zaliczają: paproć, florencynę i słodyckę« Wisła VIII, 145, n° IX. »Florencyna = roślina mistyczna« (tak K.) Cer.
- Florjan:** »Floryján« Ram. 37. || »Florek« Wójc. I, 220. Lip. 196. Pauli 105. Krak. IV, 172. 173. »Flork« Ram. 37. || »Florusiu!« (m. czy ż. ? K.) Zb. XII, 172. Por. Chlorek.
- Florjanka:** »Floryjanka (że około bramy Florjańskiej) = kasa ubezpieczeń od ognia« Krak. IV, 307 (z Wielogłowskiego).
- Florjański:** »Floryjańska brána« Krak. II, 388, n° 627. Toż Kon. 3. Krak. II, 477, n° 791 a. 478, zwr. 3 i 5. Rud. 180, n° 56.
- Flota żartobl.** = pieniądze Ust. z różnych okolic. Wisła IV, 843.
- Flóta p. Flitka.**
- Flufa p. Fleja.**
- Fluk żartobl.** = Niemiec Ust. z Litwy. Osip. »Fluk = malec, niedorostek, smarkacz, a także pogardliwa nazwa Niemców« Pr. fil. IV, 817. »Niemców przezywają 'kartoflarzami'; nie tyle to ich jednak obraża, ile wyraz 'flak' (może pomyłka, zamiast 'fluk' ? K.), na który zaraz ostro się zzymają« Maz. V, 31. Por. Farflukter.
- Fluks = ciecz, płyn:** »(Gdy Żyd usiadł na worku z jajami), Bez wszęściechne durę tryszczą z mniecha gęste fluksy« Derd. 26. || »Fluks = choroba bydłęca. 'Mieć fluksa' (o ludziach) = być porywczym, nagłym, bez zastanowienia, szalonym« Świąt. 694. || »Flus = osad gęsty na dnie, lagier« Pr. fil. IV, 817. »O 'flusie' (chorobie) powiadają, że to to »się krew zsiadła« Dyg. »Flus = skrofuły« Pr. fil. V, 733. »Flusowity = skrofuliczny« ib.
- Fluktować a. Flukterować =** przeklinać« Spr. IV, 21. Porów. Farflukter.
- Flunder p. Flądra.**
- Flura = »plucha, kobieta nieporządna«** Zb. II, 246. »Flura = kobieta opuszczona w ubraniu, plucha, rozpustnica« Świąt. 694. »Flura = brudna żydówka, flądra« Pr. fil. IV, 817.
- Flus p. Fluks.**
- Focioły Im. = »męty, nieczystość w płynie«** Świąt. 694.
- Foczman p. Forszpan.**
- Foczpan p. Forszpan.**
- Fodrakować p. Fotograf.**
- Fodrować p. Fedrować.**
- Fogzał p. Foksal.**
- Fojna p. Chojna.**
- Fojt p. Wójt.**
- Foks p. Fuks.**
- Foksal, Fogzał, Wogzał, Wogzał = dworzec kolejowy, banhof Ust. z Litwy. Por. Wal. 44—45.**
- Folajter p. Ham.**
- Folajtra a. Folajter = hamulec«** Wrześ. 7. »Folajter a. Ham = hamulec u wozu« Spr. V, 354. Rozpr. XVII, 31.
- Foleyjer = »komornik sądowy«** Kaspr. 21
- Folga = ulga, wolność:** »Prosi, żeby mu trzy dni dać na folgę« (przed straceniem) Kuj. I, 135. »Tyle i tyle dni pańskiego folg ma-z« Zb. XI, 10. »Kobięta sprzedaje talynta do życia... Żołnierz kupił (talynt): 'Jak sie cłowiek rozzłości, żeby dać godzinę fólg złości« Zb. XI, 122, n° 23. »Folga = ulga, odpoczynek« Świąt. 694. Osip. »Fólğ = przestanek, przerwa w pracy, odpoczynek« Świąt. 694. || »Folga« = pętla zapasowa na sznurze: pętla skórzana, przez którą przecho zi pas, czyli postronek, którym koń ciągnie powóz Ust. z Litwy. »Folga = rzemień do folgowa-

- nia tj. rozszerzania i ścieśniania zaprzęgów• Pr. fil. V, 733. || •Folga = żerdka do karczowania pniaków; jednym końcem podważa się korzeń pnia, a drugi koniec kilku ludzi stara się nachylić ku ziemi siłą rąk, a też całym ciężarem ciała. 'To tęgi pniak, rady mu nie dás, chýba go weźniem na folgę'• Spr. V, 354. Toż Spr. IV, 303. •Folga = drewniany drąg, używany do poruszania belek• Rozpr. XII, 89. •Folga = podstawek• (? K.) Święt. 694. || •Folga! = powoli! nie śpieszyć!• Osip. •Folga = zaczekaj, stań, zatrzymaj się• Spr. V, 107. || •Folgę dać• p. Folgować.
- Folgować** = •prolongować• Osip. •Folgować, folgę dać = zaczekać. 'Sfolgujno, to wleże na wóz'• Spr. V, 107. •Folgować = ułżyć, przestać; odpocząć: 'Folgować komu = pobłażać, dać spokój'• Święt. 694.
- Folinki** = •'płosa' pod Gostyniem, zwana 'folinkami' podobno od zbudowanych tam kiedyś foluszów sukiennych• Przyj. ludu 12. 1. 39, str. 224; toż Pozn. II, 367. Czy nie pomyłka druku, zam. 'foluszkami', lub czegoś podobnego?
- Foliwark** p. Folwark.
- Folować** = •nakładać węgiel do wózków, lub skrzyni• Pr. fil. III, 491.
- Folować** = •brudzić. 'Moje dzieci to odraz folujo wszystko'• Spr. V, 107.
- Folus** = •zasmarowany, zatłuszczony, brudny człowiek• Święt. 694.
- Folusz** = młyn do folowania sukna O. •Folus = przy młynach wodnych do prania nowego 'samodiału', na Litwie zwany 'walus'• Pr. fil. IV, 817 (właściwie 'walusz', ale nie 'walus' K.). •Folus = górale 'folują' sukno, tj. nadają mu spistość w t. zw. 'folusach'. 'Folusnik' = ten co wyrabia sukno na 'folusu'• Spr. V, 355. •Folusz = sukno własnego wyrobu, często w domu farbowane na modro• Pobl. 18. || •Felisz (zap. 'fölisz' K.) = materja wełniana, którą dawniej z wełny wyrabiano do ubioru• Nadm. 96. || •Falusz• Ust. z Litwy.
- Folusznik** p. Folusz, przytoczenie z Spr. V, 355. || •Folusnik• = wyrabiający sukno Cer.
- Folwark**: •Folwarek• Rog. n° 129. Kuj. I, 202. Star. przysł. 45. Toż Ust. z Litwy. Maz. I, 156. || •Folwar(e)k•, czasem •Foliwark•, oprócz znaczenia awulsu, znaczy jeszcze dom, w którym mieszka czeladź 'folwarczna', gospodyni ('ochmistrzyni'), dziewczki i parobkowie Ust. z Litwy. •Foliwark• Pr. fil. V, 733. || •Choliwark• Pozn. IV, 181. || •Folwaryja•: •Na folwaryi• Hoff, 50.
- Folwarter** = rządcą (Niem. Verwalter) Rozpr. XII, 37.
- Folwaryjá** p. Folwark.
- Fołda** = •człowiek trochę lepszy od chłopą, trochę gorszy od pana• Zb. IV, 192, 10, n° 4.
- Font** p. Funt.
- Font** = •ropa• Pleszcz. 34.
- Fopka**: •Föpka• = kieszeń u sukni kobiecej• Hilf. 164.
- Fora** p. Fura.
- Fora** = •precz!• Święt. 694. •Fora, Jadamie, z rajy mego!• Wójc. II, 110, Kuj. I, 252. Pozn. II, 297. 324. •Fora ze dwora!• Maz. III, 156. n° 155. Łęcz. 87. •Wy. wstążeczki, fora, fora. Ty, cepecku, głowa, głowa!• Kiel. I,

- 102, n° 132, zwr. 2. »Fora z serca mego!« Kuj. II, 26.
- Foranka p. Firanki.
- Forant p. Forat.
- Forat: »Forát = zapas (z Niem. Vorrath)« Pr. fil. IV, 283. || »Forant = zapas« Święt. 694. »Robić na forant' = przysposabiać na zapas« Kolb. Słown. || »Foracik«: »Mały foracik obuwia« gdzieś u Bałuckiego.
- Forągiew p. Chorągiew.
- Forboty: »Dajże mi dziwko, te moje chorboty« Kolb. 112, zwr. 7 [Kolberg w Słowniczku 'chorboty' objaśnia = treпки! K.] || »Forbotki = koronki« Pr. fil. V, 733.
- Foreznan p. Forszpan.
- Foreznan p. Forszpan.
- Fordaka = »rozpórka w spodniach (zwykle nie z przodu lecz z prawej strony)« Wisła I, 152. »Fordaka = rozporek kieszeni« Wisła III, 87. Pr. fil. IV, 195. Rozpr. XVII, 77.
- Fordziel p. Wardziel.
- Forejter = foryś: »Matka... przepłaciła forejtra i forszpana« Pozn. VI, 187.
- Foremnie = porządnie Cer.
- Foremny = przystojny: »Obiecał mi sam pan Jezus foremniejszego (dom. kochanecka K.)« Łęcz. 87, n° 124, zwr. 8.
- Foregiel p. Chorągiew.
- Forfel = gałgan: Same forfle wiszą na nim« Parez.
- Forkać = czmychać, parskać: »Gumienna... nuż tedy... nosem forkać, jak koń znarowiony« Bar. 201. »Osieł mocno forknał« Bibl. Warsz. CXLVI, 19. »Forkam ze strachu« ib. 20. »Forkać = siąkać, smarkać« Kolb. Słown.
- Forma = »guzik rogowy« Spr. V, 107. || »Forma« = siedzenie dygnitarzy w kościele, stalla: »Porządna rodzina w kościele ma własną ławkę; im więcej jest zbliżona ku ołtarzowi a raczej ku tak zwanej 'formie', w której siedzą panowie folwarczni i panie, tym więcej właścicielowi przynosi zaszczytu« Aten. XIV, 118.
- Fornal: »Fornál« = parobek do koni; woźnica Kuj. I, 58. Krak. IV, 307. Zb. IV, 175. 258. Rozpr. IX, 205; XXVI, 375. Pozn. II, 103. Zaw. 73. Frischbier Preuss. Wörterbuch p. w. Ackerknecht. »Fernal« Kuj. II, 178. Pozn. III, 40. »Furnál« Rozpr. VIII, 173. »Fornalik« Zb. VI, 120. Łęcz. 38. »Fornalisko«: »Nie mać on fornalisków, ino dwa dziady« Pozn. I, 159, n° 21, zwr. 16. || »Fornál«: »Na drugim końcu dyszla jest mniejszy hak, zwany 'fornál', za który zakładają się naszelniki« Krak. I, 176, n° 21. Toż Rozpr. X, 278; XVII, 31. »Fornalik = hak na końcu dyszla do zaczepiania naszyjnika« O.
- Fornalka = fornalstwo, zatrudnienie fornala: »Znajduch obrócił od fornalki Matuska na lokaja« Kam. 175.
- Forsa = łapówka, kuban Ust. z Litwy. O. || »Forsa = pieniądze (po zbójceku). Toż u uczniów Warszawskich. Wrześ. 7. Maz. V, 286, n° 315, zwr. 14. »Forsa = nakład, pieniądze: 'U nas we zniwa to zawdy je forsa'« Spr. V, 107. || »Forsa = przykład: 'Dziecko ma do złego forse z ojca'« Zb. II, 246. || »Forsz = forsa, siła, gwałtowność« Ram. 37. »Poczwała dye, a taki forsz (ogniowi) dała, że chłop... z komina wylecał« Hilf. 129.
- Forspag p. Forszpan.
- Forsz p. Forsa.
- Forsznan p. Forszpan.
- Forszpan = woźnica, parobek od

- koni: ›Forszpanowi konie wzięto‹
Zb. VIII, 103, n° 193. ›Fórszpan‹
Pozn. VI, 343. ›Foszpan‹:
›Forzpán = podwody‹ Rozpr.
XXVI, 375. ›Füöszpán‹ Rozpr.
IX, 158. ›Füöszpan = podwoda‹
ib. 205. Pozn. VI, 78. ›Fószpan‹
ib. 81. ›Foszpán = stangret‹
Pr. fil. III, 305. ›Fuszpan =
zaprząg‹ Zb. I, 26. ›Fórczpan‹ =
woźnica Pozn. IV, 181. ›Foreczpan‹
Fed. 375. ›Fosman = woźnica‹
Rozpr. XI, 183. ›Forezman‹ =
woźnica Pozn. VI, 356. ›Forszman‹ =
woźnica Łęcz. 38, n° 30, zwr. 11. ›Forspán = podwody‹
Rozpr. XX, 427. ›Forszmanek‹
Kal. I, 115, n° 69, zwr. 18. ›Foszmán‹ =
woźnica Cisz. I, 24, 53, n° 52, 125, 227.
›Foszmán‹ Zb. XI, 100, n° 11.
›Forspag = dawniejszy obowiązek
gmin szlaskich utrzymywania kolejno
po parze koni w mieście powiatowym,
dla wożenia urzędników‹ O. ›Foczman =
służący do koni cugowych. furman‹
Kuj. I, 58. ›Foczmani‹ 1 hm. ib. 90,
n° 5. ›Foczpan = forszman, forspan‹
Pr. fil. IV, 195. ›Fóczpan‹ Mil. ›Foepán,
Foszpan, Foszman‹ Parcz.
- Forszt:** ›Forzty hm. = podłoga z
desek‹ Wrześ. 7. ›Forzty = podłoga z
desek, w przeciwieństwie do 'dylów':
dyle, podłoga wogóle‹ Rozpr. X, 278.
›Foršty = deski w podłodze‹ Spr. IV,
343. Zb. V, 197. ›Foszty = deski‹
ib. 355, 376. Rozpr. XVII, 31. ›Wyjéna
forzt i wlažła pod podłoge‹ Zb. VII,
14. ›Zpod forztu‹ ib. 15. ›Na fosztak‹ =
na podłodze Zb. V, 196. ›Sićkie forzty
(tańczące) w podłodze polámá‹
ib. 221.
- Forszter = starszy leśniczy O.**
- ›Fosztar‹ Bisk. 20. ›Fešter‹:
›Z feštrę‹ Rozpr. IX, 333. Opol. 28.
- Forsztować:** ›Forštować = deski do
podłogi wkładać‹ Spr. IV, 343.
- Fort =** ›ciągle, dalej: 'Oni piszą fort'
= pan nie przestajesz pisać‹ Zb. I,
33. ›Fort. a. Furt = ciągle, zawsze.
'Ja mu zakazałem, a on furt swoje
(robi)‹ ib. 66. Por. Zb. V, 206, 211, 240.
Rozpr. IX, 199. Kuj. I, 124, 327. Pozn. I,
235. ›Fórt‹ Bisk. 49. Zb. VII, 79. ›Ciągiem
fort‹ Pozn. II, 208. Rad. II, 196. Spr. IV,
21. Cisz. I, 223, 316 i ind. ›Furt‹ Ust. z
Jaworza. Udz. ›Sed furt dali‹ Zb. XV, 7.
Pr. fil. III, 491. Zb. XI, 19. ›Fórt =
więź‹ Mil. ›Furt = ciągle‹ Rozpr. XXVI,
375. Krasn. ›Fort a. Furt = bez ustanku,
ciągle‹ Kolb. Słown. || ›Furt!‹ = precz,
won!: ›Furt, łajdák!‹ Derd. 103. Ust. z
Litwy ›Fort = precz, za drzwi‹ Krasn.
›Furt!‹ Udz. || ›Furtem‹ = ciągle, precz:
›Pieniądze od lokatorów furtem
ciągnie‹ gdzieś u Śn.-Zapolskiej.
- Fortograf p. Fotograf.**
- Fortuna:** ›Fortona‹ Kuj. II, 286, n° 82.
›Twoje tam fortuny ta głupia czapka‹
(= jesteś goły K.) Lub. I, 258, n° 413,
zwr. 5. ›Fertuna‹ Pozn. V, 106, 107.
›Fartuna‹: ›Tyla twej fartuny, Żupan i
dziury‹ Pr. fil. IV, 195.
- Forwec (Niemiec. vorwärts) =**
›prędko, w tej chwili, zważo, zaraz‹
Spr. V, 108. ›Niech cie forwec z
twoją łaskawością!. Nie miałaś nade
mną litości!‹ Wisła VI, 583.
- Forysic =** ›fornal, furman‹ Koperu.
Por. Zb. V, 240. Rozpr. IX, 196. Zb. VII,
4, 12; XV, 6, n° 2. Por. Forys.

- Forysiec** (z Niemiec. Fourierschütz) = służący żołnierz na usługach u oficera. Zb. I, 66. »Forysiec = parobek do koni we dworze. Gdy chłopak dobrze jeździ (= powozi K.) końmi, mówią: 'Byłby z niego forysiec'. Udz.
- Foryś** = »pomocnik furmana. Spr. V, 108. »Foryś = woźnica pański. Spr. IV, 321. »Foryś = posługacz oficera przy (= w K.) wojsku. Rozpr. XX, 427. Por. Forysiec.
- Forzman** p. Furman.
- Forzpan** p. Forszpan.
- Forzt** p. Forszt.
- Fos m., Foska ż.** = nazwy koni (z Dolnoniemiec. = Niem. Fuchs) Nadm. 147. Por. Fuks.
- Fosa** = rów: Zb. XII, 169; XV, 25. Wisła IV, 888 i ind.
- Foszman** p. Forszpan.
- Foszpan** p. Forszpan.
- Fosztar** p. Forszter.
- Fota** = »fartuszek Huculek. O. »Fotka = zapaska, spodnica, mająca jedną stronę nieczystą, czyli otwartą. Roczn. 251 p. w. Zapaska. »Fota = fartuch szewców przy robocie. Hemp. Por. Ausland 1887, n° 3, str. 44. || »Fota, Fotka = sieć na ryby. Pr. fil. V, 733. || »Futawka = fartuch tkany, szeroki, który góralki noszą zamiast spódnicy. O.
- Fotel** p. Hotel.
- Fotograf** i pochodne: »Fodrakować = fotografować. Pr. fil. IV, 195. »Fortograf. Spr. IV, 21. Rozpr. XVII, 31; XXVI, 375. Ust. z Litwy.
- Fotor** p. Fotor.
- Fóczpan** p. Forszpan.
- Fólga** p. Folga.
- Fórszpan** p. Forszpan.
- Fórt** p. Fort.
- Fräe** p. Franciszek.
- Frädzle** p. Fręzla.
- Frair** p. Frajerz.
- Fraj:** »'Chodzić na fraj' = w zaloty. Goszcz. 133. Toż Rozpr. X, 281 p. w. Hodzić. || »Fraj.: »Dać sobie fraj = dać sobie słowo, umówić się. 'Dali sobie fraj na godzinę'. Spr. IV, 321. || »Fraj. nieodm. = wolny, niezaprzątnięty: »Jutro będzie miał głowę fraj. gdzieś u Śn.-Zapolskiej. Por. Frajka.
- Fräjcysek** p. Franciszek.
- Frajda** żartob. = uciecha, luszytek, zabawa Ust. z różnych okolic. Wisła IV, 843.
- Frajerz** i Frajerka: »Miała ja frajerzy dwok. Zejsz. 57. »Frajerz mój. ib. 58. »Frajérz = kochanek. Rozpr. III, 370. »Frejér a. Frejérz = kochanek. 'Miała ja frejérzy, jak w przetaku dziurek. Rozpr. X, 214. 278. »Nadobny frairze!'. Zb. XII, 155, n° 517 (może 'frairzu', bo rymuje z 'talérzu' K.). »Mój frajérzu!'. Zb. I, 129, n° 28. Spr. IV, 343; V, 355. || »Frajerka = kochanka; nierządnicą. Wrześ. 7. »Freirka a. Frejerka. Rozpr. X, 228. 214. »Frejerka. ib. 264, n° 53. »Frajérka, Frejérka, Frejérecka = kochanka. ib. 278. Wrześ. T. 49. Zb. XII, 124. 131. 134. 181. 202. 224. Wisła VIII, 223. Zejsz. 41. Goszcz. 132. 145. 146. Stęcz. 122, ods. 60. Spr. IV, 343; V, 355. »Frairka. Zb. XV, 5. Udz. || »Fraireczka. Zejsz. 44. Zb. XII, 131. 206. Rozpr. X, 214. || »Frajera.: »Urodziwej frajerze (? K.) Oręd. naukowy 1843, n° 44, str. 351. Spr. IV, 343.
- Frajka:** Na frajce żyć = żyć z wyrobku. Pr. fil. IV, 195. »Wyrobnicy, nie mający własności, mieszkający u chałupników na komornem, żyją 'na frejce', chodzą razem z chałupnikami 'na

- robotę, kiedy i dokąd im się podoba; stąd ów wyraz niemiecki, wyrażający ich niezależność. *Wiśła* III, 722. *Por. Fraj.*
- Frajkury** *lm.* »(z Niemiec. *Frei-corps*) = ochotnicy do wojska: 'Przystać do frajkurów' *Zb. I*, 66.
- Frajny** = »wolny, bezpłatny *Pr. fil. III*, 491.
- Frajplac** *p.* *Ferplac.*
- Frajter** *p.* *Giefrajter.*
- Frak** = »sukienka *Zb. II*, 7. »*Frak* = suknia (żeńska *K.*) *ib.* 12. || »*Fracyzna* (? *K.*): »*Nad twojem złem fraccynem kruki krakajo* *Was.* 153, n° 45, *zwr.* 7.
- Frak** = »list przewozowy, *fracht* *Rozpr. XVII*, 31.
- Framuga**: »*Farmuga* *Maz. V*, 47.
- Framuszka** *p.* *Farmuszka.*
- Fran** *p.* *Franciszek.*
- Franciszek**: *Wóje. I*, 118. *Rog.* n° 308. *Lip. 8. Zb. II*, 82. *Kozł.* 28. »*Frąjcysek* *Rozpr. VIII*, 84. »*Fręcisk* *Ram.* 37. || »*Fran* *Derd.* 93. *Ram.* 37. || »*Fręc* *Ram.* 38. || »*Francuniu!* *Wiśła IX*, 135. || »*Franciskowa* *Sand.* 111. || »*Fręc* *Kuj. II*, 285, n° 71 i 318 (z *Bib. War. LXXX*, 622). *Łęcz.* 249. || »*Francek* *Rozpr. XII*, 73. *Wiśła IX*, 135. || »*Frańcich* *Rozpr. XII*, 75. || »*Fręc* *Kuj. II*, 318. || »*Franek* *Zmor.* 94. *Kuj. II*, 57. »*Frąnkowa* *Kuj. II*, 318. »*Frank* *Ram.* 37. || »*Franuś* *Rog.* n° 505. »*Franuś!* *Sand.* 111, *ale ib.* 190. »*Franusiu!* *Frąnusio* *Wiśła IX*, 233. || »*Franulo*, »*Franulowi* 3 pp. *Kuj. I*, 272. || »*Franulek* *Zb. II*, 60. || »*Franulińku!* *Kuj. II*, 28. || »*Fronisio* *Kuj. II*, 285, n° 71 i 318. || »*Fraśiowa* *Pozn. VII*, 41. 140. || »*Franecek* *Kozł.* 90. || »*Fra-*
- nylek* *Pozn. V*, 52. || »*Franta* *Rozpr. XII*, 73. || »*Frąncisz* *Oles.* 61.
- Franciszka**: »*Franusiu!* *Zb. IV*, 138, n° 137. »*Franuś!* *Zb. IV*, 86. || »*Franula* *Kuj. II*, 28. *Kolb.* 315. || »*Franulko!* *Kuj. II*, 28. || »*Franulińka* *Pozn. IV*, 60. »*Franuleńku!* *Kuj. II*, 28. || »*Franculka* *Rog.* n° 147. || »*Frania* *Rog.* n° 176. *Zb. II*, 74. || »*Frąnka* *Rud.* 129. *Kuj. II*, 318. *Zb. VIII*, 256. || »*Franezczka* *Zb. II*, 74. || »*Frana* *Nadm.* 146. || »*Frandzia* *Zb. II*, 74. || »*Froncka* *Kuj. II*, 270. *Zb. VIII*, 112. || »*Fraśineczka* *Pozn. IV*, 70.
- Francja**: »*Od Francyi jadę* *Rog.* n° 29. »*We Francyi* *Zb. IX*, 29. »*Francyjo!* *Rog.* n° 54. »*Z Francyi* *Zb. X*, 284, n° 170. »*Od Francyi* *ib.* 304. || »*Francuz*: *Rog.* n° 54. *Pozn. IV*, 256. *Kiel. I*, 190. »*O Francuzach* *Zb. XIV*, 235, n° 66. »*Z Francuzami* *Zb. X*, 326. *Was.* 182, n° 115. *Rog.* n° 23. 40. *Zb. IV*, 208; *IX*, 264, n° 328. »*Francuzy* *Rog.* n° 28. || »*Franeuski*: »*Franeusey* (tj. *Francuzi K.*) *chleb... po ziemi miotáli* *Kętrz.* 88. »*Abo to ja francuski, co mnie kują w łanicuski?* *Zb. VIII*, 111. »*Koń francuski* *ib.* 68. »*Franeusey katowie* *Rog.* n° 42. »*Franeusey francuskiego stroju* *Kuj. II*, 28. »*Zawojować francuskiego króla* *Zb. IV*, 205, n° 1, *zwr.* 10. »*Nie zabili (mnie) na francuskich łąkach* *ib.* *IX*, 255, n° 299, *zwr.* 6. »*Jedzie Jasiu pruski przez sadek francuski* *ib.* *X*, 280, n° 159. »*Drzewo francuskie a. burgundzkie* = *lignum guajaci* *Ciesz.* 21. *Por. Choroba.* || »*Po francusku*: »*Hojze ino, po francusku!* *Krak. II*, 505,

- n° 863. »Stroić się po francusku« Pauli 224, n° 84. Toż Rad. II, 3, n° 5.
- Francja:** »Narobić Francyi« = krzyku, hałasu bez skutku; dużo gadać, a mało robić« Kam. 16.
- Francowaty** = »chory na rzeźnię« Hemp.
- Francuski:** »Frajcuski«: »Po frajcusku« gdzieś u Dygasińskiego i Ust. z różnych okolic.
- Francuz** = tarakan, 'prusak': »Owady, zwane 'prusakami' a 'francuzami'« Zb. I, 106. »Francuz = karakan (tak K.)« Spr. V, 108. »Francuz = owad domowy, zwany także 'persakiem'« Pr. fil. IV, 817. »Frajcuz« Ust. z różnych okolic. || »Francuzy = rodzaj ziemniaków« Zb. VIII, 257.
- Francymmer** p. **Fraucymer**.
- Frank** p. **Franciszek**.
- Frant** = »łotrzyk; facetus« Hilf. 164. Toż Ram. 38. ('frāt'). || »Franty bhp. = bzdury, głupstwa; wykręty« Krak. IV, 307. || »Frant = lis (myśliws.) Pr. fil. V, 733. Por. **Beštefranty**.
- Franta** p. **Franciszek**.
- Frantowski:** »Pieśni frantowskie = wesole, świeckie« Aten. VI, 117. »Frantowski = światowy. 'Śpiewki frantowskie' = światowe, szczególnie o miłości« Spr. IV, 343. Toż Na dziś I, 306. »Frātowské zartŕ'. 'Frātowská piosenka'« Ram. 38. Pr. fil. V, 733.
- Frantówka** = »pieśń światowa« Słownik geograf. IV, 229. Bisk. 14. »Frantówka = opowiadanie żartobliwe; bajka«. »Frantówka = piosenka światowa, w przeciwieństwie do kościelnej« Pobl. 131. Toż Derd. 136. 83. »Frātówka« Ram. 38. »Frātoweczka« ib.
- Frasować się** za... = o: »Czy się za brata frasujesz?« Kolb. 214, n° 18 n. zwr. 6. »Kura frasuje się = gdać« Wisła V, 648.
- Frast** = spokój (? K.) Cer.
- Frasunek:** »Rzuć frasunek precz!« Kuj. II, 176. »Na frasunek najpewniejszy trunek« Fed. 23. || »Frasuneczek«: »Od wielkiego frasuneczku bardzo płakała« Rog. n° 188. »Smutny frasuneczek od siebie odpędzam« ib. n° 299. »Ratuj mię w moim frasuneczku!« Rud. 133, n° 36.
- Fraszka:** »Fraszki ũo to!« (= mniejsza o to K.) Rozpr. VIII, 228. || »Fracha = fraszka, bagatela« Osip. »O litkup fracha!« (mniejsza o... K.) Sand. 42. »O to fracha!« ib. 43. »O was fracha, moja Walkowa!« ib. 271. Parcz. || »Frachy! = bagatela!« Jastrz.
- Frater:** »Pójdę ja do klasztoru uczyc się za fratora« Rog. n° 246. »Se mnie ksiądz nie budzie, ani zaden fratrzyk« Zaw. 79, n° 18.
- Fraucymer:** »Przyjmiesz fraucymera francuskiego stroju« Kuj. II, 28, n° 155, zwr. 4. »Fraucymer pogotowiu, Nie folguje swemu zdrowiu« Oles. 85, n° 2.
- Frąbie** bhp. = »taśny u torby do zawiązywania na piersiach« Wrześ. 7. »Frąbie = długie taśny« Rozpr. X, 278. »Frąbije« = toż co u Wrześ. 7. »Frombija = sznur przy torbie. 'Chusty na końcach majom frombije'« Rozpr. XVII, 8. »Frombije = troki torby do jej przymocowania« Sab. 128.
- Frącek** p. **Franciszek**.
- Freirka** p. **Frajerz**.
- Frej:** »Miałem wszystko, hej! Cztery koty do roboty, a piątego frej« Wisła VII, 191. || »Frŕy nieodm. = wolny, swobodny: 'Mdzesz frŕy' = będzie-z wolny« Ram. 38. Bisk. 14.

- Frejarz:** »Dobre byli gospodarze; We wsiach nie tylko frejarze, Kielmrzy, gburzy sie trzymali, Panny z gburem rozmawiali« Kętrz. 92.
- Frejarzyć:** »Vrejaric (? K.) = wychodzić za mąż« Hilf. 110.
- Frejdka** p. Frydka.
- Frejér(z)** p. Frajerz.
- Frejki** »a. Francuzy = rodzaj kartofli« Zb. VIII, 257. Toż Pr. fil. IV, 195.
- Frejliczka** = panna: »(Kochaneczka) Kiedy idzie do ogródka, jako frejliczka, Ludzie za nią poglądują« Rog. n° 267. Pr. fil. V, 733 i »Freliczka«. || »Frelka = panna« Rozpr. XII, 89. Toż Ust. z Jaworza. »Frelka a. Frolka = panna« Spr. IV, 21. »Frelka = panna, dziewczyna« Pr. fil. III, 305; V, 733. || »Frajla« = panna Ust. z Galicji.
- Freta** = »górska fletnia« Kłosy XV, 292. 426. »Sopiałka, po tamtejszemu (po Huculsku K.) 'freta'« Kłosy XVII, 183.
- Fremużnica** p. Frymużnica.
- Fretówka** = szwaczka; dziewczyna z ulicy Freta, szwaczka a. innej, mniej poważnej profesji Ust. z Warszawy. Por. Kurjer Warsz. 1877, n° 285.
- Freza** p. Bryż.
- Fręzla:** »Pas łyżakowy... Z jęczmiennej słomy frędzel u niego« Wójc. II, 239. »Frądzle = frendzle« Rozpr. XXVI, 375.
- Frombije** p. Frąbie.
- Fromfest** = więzienie karne: »Gapy siedzieli w fromfeście« Pozn. I, 25 ods. »Fromfest = inkwizytorjał więzienny« Pozn. IV, 273 ods. »Ona w tym fromfeście W okieneczku stoi« ib. n° 528, zwr. 1.
- Front:** »Niekiedy dom z przodu wystawkę, zwaną gdzieindziej 'ganiem', tu 'frontem'« Kal. I, 42.
- Frońsio** p. Franciszek.
- Fruchta** p. Frukt.
- Fruczeć:** »(Prosiemy) Na tego sadego wołu, Cośmy go zabili kłonicu w boru: »Wół rycy, bucy, Kłonica do niego frucy« Wisła VII, 337. Por. Furczeć.
- Frugać** = fruwać: »(Córki) sie odraz krukamy porobiły i frugajo« Chetch. I, 147. »Fruwać, Frugać, Frunąć = latać, wzlecieć« Krasn. 302. Por. Fruwać.
- Fruhaniec** a. Furhaniec a. Furmaniec = bity gościniec u Podhalan O. »Fruhaniec = gościniec« Stęcz. 161. Goszcz. 132. Rozpr. X, 278 (z Goszcz.).
- Frujnąć** p. Fruwać.
- Frukać** = »fruwać: 'Bystra ptaszyna pod niebiesa fruka'« Pr. fil. V, 733. || »Fruknąć« = frunąć Zb. I, 18.
- Frukt:** »Fruchta = przyprawa do ciasta, jak rodzynki, migdały« Święt. 694. || »Frukta = testiculi« Pr. fil. V, 733. || »Fruktąski = przysmaczki« Zb. VIII, 251.
- Fruwacz:** »Kaftanik letni nie do stanu, luźny, wiotki, o szerokich u dołu rękawach, ma tu (w Łęczyckim) nazwę 'fruwacz', 'fruwanka', a. 'wymśio'« Łęcz. 15, ods. 1. || »Fruwacz: »Fruwać = przezwisko tuzurkowych« Wisła V, 162, n° 6.
- Fruwać:** »Frujnąć: 'Frujnął płaszek na swój daszek'« Kuj. I, 198. Krasn. »Frujnąć = frunąć; frujwać« ib. II, 270. Por. ib. 286, n° 80. »Frujnąć« Kal. I, 36. Pr. fil. IV, 195. Kryn. »Frujwać« Kuj. II, 270. »Furwać« Zb. VIII, 300. Por. Frugać. Fruknąć. Furgać. Furknąć. Furnąć.
- Fruwanka** p. Fruwacz.
- Frý** p. Frej.
- Fryc** = »młody kosiarsz w pierw-

- szym roku swej pracy (opis 'frycowania') Kuj. I, 237—238. »Fryc a. Wilk = młody wyzwolony parobek (Zb. II, 7. 11. Toż (z opisem zwyczaju) ib. 22, n° 10. »Fryc (może pomyłkowo, zam. 'fryc') = u górników nazywa się początkujący chłopiec (Zb. II, 247. »Toż samo u flisów, rybaków itd., dodaje Kolberg ib. w odsyłaczu. Por. Krak. II, 522—523 (z W. Pola). Pozn. III, 153—157. Wisła VIII, 270—271 ods. »Já nie jestem fryc, Nauce robić (różgą dziewczynę K.) Zb. IV, 255, n° 243, zwr. 3. »Fryc = chłopak (Spr. V, 108.
- Fryc p.** Fryderyk.
- Frycan p.** Ryzan.
- Frycować** = »bić; oszukiwać (Świąt. 694. »Zdarza się... że i starego chłopca 'frycują' (przy koście K.) (Wisła VIII, 270. Pr. fil. V, 733. || »Frycować = ćwiczyć kogoś, trzymać 'w kordach': 'Ciebie inaczej trzeba było frycować' (Kolb. Słown.
- Frycowe** = »poczęstne, które musi sprawić ten, kto po raz pierwszy obejmuje jaką służbę a. urząd (Spr. IV, 21. »Kto pierwszy raz idzie w pole siec kosą, ten stawia innym kosiarzom garniec wódki 'na frycowe' (Krak. III, 136, n° 19.
- Frycowiny:** »Mężczyźni sprawiają 'frycowiny', tj. jeżeli ktoś pierwszy raz był marszałkiem, swatem itp., to musi się innym dostojnikom weselnym okupić, stawiając im garniec wódki itp. (Zb. XIV, 182.
- Frycówka** = »bicie, chłosta. okup za nieświadomość, oszukanie niedoświadczonych (Świąt. 694. »Frycówka = kara, bicie. 'Wojtek frycówkę sprawił chłopakoj' (Spr. V, 108. Kuj. I, 237.
- »Była u flisów w zwyczaju 'frycówka', czyli całowanie 'baby' drewnianej... którą na komorach nadrzecznych frycom dawano do pocałowania (Krak. II, 195 ods. »Frycówka = trzepanina (Lub. II, 211 p. w. Fryka. Parcz.
- Frycypał** = »chłystek (Lub. II, 211.
- Frydek i poch.:** »Smaczna... ta Frydecka kawa (Hoff, 60 (nie lud. K.).
- Fryderyk:** »Fryc (Zb. II, 113. »Na św. Fryc (ib. 176.
- Fryderyka:** »Frydrycha (Pozn. IV, 168, n° 402.
- Frydka** = rodzaj polewki z mąki 'kwirlowanej' (Pozn. I, 80. »Frejduka = toż znaczenie ib. III, 126. »Melka a. frydka z mąki kruszonej (ib. 128.
- Frydlant:** »Fyrlánt (Rozpr. XII, 44.
- Frydrygans p.** Fidrygane.
- Fryga** = »bąk, zabawka dziecinna wirująca (Pr. fil. IV, 817. »Fryga = krążek (Kolb. Słowniczek. »Kręci się, kieby fryga (Kolb. 317, n° 29. »Dziadus kieby frygeńka pochysnęli do pana (Kam. 122. »Fryga = narzędzie, służące do rzucania wyłowi, aby go nauczyć aportować (opis) Pr. fil. V, 733.
- Frygać** = »rzucić (Zb. II, 240. Spr. V, 131. Pr. fil. III, 309; IV, 195. »Kamycki zbieramy, na kościół frygamy (Kiel. II, 197, n° 662, zwr. 5. »Frygnąć a. Frygnąć = rzucić prędko, cisnąć (rzecz małą) z odgłosem (frrr!) (Krak. IV, 307. Dygas. »Na dach frygnąć (Del. 73. »Jak frygnie (butem) w zamek, aże zadudniało (Zb. XI, 88. »Który wyżej 'zaworą' od piekła frygnie, tego panna będzie (Kiel. II, 245, n° 19. Por. Cisz. I, 81. 87. 202.

- || »Frygać się« = rzucać się:
»Wyciągnon sici... ryba sie fryga«
Cisz. I, 48. || »Frygnąć = wpra-
wić przedmiot w ruch wirowy«
Pr. fil. V, 733. Por. Frygać.
- Fryjanica** = zamieć zimowa O.
(z Podhala).
- Fryjor** = »wiosenne splanianie
zboża, szczególnie Wisła do Gdań-
ska« O. »Fryjór = wiosna« Krasn.
302.
- Fryka** = lanie, batożenie, łaznia:
»Tęgą frykę dostali« Pozn. VI,
81. »Fryka = figiel; uderzenie.
'Sprawił, wycioł mu fryki' = wy-
trzepał, wybił go pięścią« Lub.
II, 211. Parcz.
- Frykaśny** = zdatny, wesóły Udz.
- Frymarczyć się** = zamieniać się,
handlować: »Fymarczyć się« Ko-
pern. »Frymąc się se mnom tym
odzieniem« Zb. XV, 6, n° 2.
»Fymarczyć = mieniać się« Udz.
- Frymarki** blp. = »Gdy się zda-
rzy, że siostra przyjętego konku-
renta pójdzie.. za brata jego żony,
tj. gdy rodziny się skrzyżują i zię-
ciowie zamieszkają chałupy te-
ściów, to mówi się, że kobiety
te 'poszły na frymarki'« Krak. II,
25=26 ods.
- Frymusić** = kapryścić, grymasić
Siark.
- Frymuśnica** = »grymaśnica« Pr.
fil. IV, 195; V, 733. Rozpr. XVII,
77. »Fremuźnica«: »Pokojówki
nie chcą, boć to fremuźnica: Ro-
boty nie weźnie, patrzy na szlach-
cica« Rad. II, 16, n° 28, zwr. 6.
|| »Prymuśnica«: »A te Ruda-
wianki Wielkie prymuśnice: Nie
chcą sera, masła, Z papieru spó-
dnice« Rud. 140, n° 76. Por.
Faramuśnik.
- Frymuśny** p. Animuśny i dodaj:
»Frymuśny = wyszukany, nie-
zwyczajny: 'Frymuśne jądło'« Pr.
fil. V, 733.
- Frysz** nieodm. = »tęgi, ładny: 'Ja
ci wyswatam frysz chłopca'«
Roczn. 195. Toż Ust. z Litwy.
- Fryszki** = »ręczy, prędkie« Goszcz.
133. »Fryški = szybkie« Rozpr.
X, 278. Wrześ. 7. Spr. V, 355.
»Płyńże, Marzanecko, do Pryski (?),
Przynies nã na bezrok na fryski«
Aten. VI, 626 (? K.). || »Fryśny
= szybkie« Rozpr. X, 278. Wrześ.
7. Spr. V, 355. »Dziewka, gdy
rażna, otrzymuje przydomek 'fryś-
na'« Pozn. I, 50. »Fryśny =
uprzejmy: zwinny, zgrabny« Spr.
IV, 343. Por. Kryśny.
- Fryszko** = zwawo: »Marysko, Po-
magajże frysko!« Tyg. ilustr. ser.
1, t. XII, str. 18. Zb. XII, 134,
n° 199. »Frysko = 'wartko',
prędko« Rozpr. X, 278. Udz.
Wrześ. 7. »Marysku, poganiaj fry-
szku!« Zejsz. 76, n° 227. »Fry-
szko« Rozpr. III, 370. Spr. V,
355. Zb. V, 192. »Cemu ty,
dzięcwyno, nie tańcujes frysko?«
Wisła VIII, 216, n° 73. || »Fry-
śno = szybko« Rozpr. X, 276.
Wrześ. 7. Spr. V, 355.
- Frysztat**: »Wyrztał« Rozpr. XII,
43. || »Na Frysztaekim rynku«
Hoff, 60, n° 27 (nie lud. K.).
- Frysztyk** = śniadanie: Zb. I, 36.
Ust. z Litwy (żartobl.). »Frysztyk«
Bisk. 24. Derd. 70. 136. Derd. J.
35. »A ja frystyk tobie zaślę,
Parę kartoflów na maśle« Maz.
V, 256, n° 255. »Fryśtyk«:
»'Chodź a. chodzi fryśtykować a.
na fryśtyk' = śniadać, na śnia-
danie« Zb. VI, 93.
- Fryśny** p. Fryszki.
- Fryśtyk** p. Frysztyk.
- Fryzant** p. Chryzantema.
- Fryzota** p. Fryzura.
- Fryza, Fryzka**: »Spódnica zwana
tu 'fryzką', czyli 'mazelonką'« (na-
stępuje opis) Aten. VI, 110.
|| »Fryzka = kryza, zagięcie u koł-

nierza• Zb. I, 33. »Do rogu chustki przypięty jest rozmaryn; róg ten przyginają na ten cel, robiąc 'fryzkę', czyli zgięcie naokoło• Pozn. III, 170. »Na kaftanie noszą białe kołnierze, zwane 'fryzami'• Wisła III, 498. »Fryzka = ubiór, strój na szyję• Doman. »Nąsa pąni w cerwoněj frezie• Kętrz. 74, n° 37. || »Bryż•: »Breza, Brezka, Freza, Frezka = biała falbanka, garniowanie u czepców i kołnierzy niewieścich• Pr. fil. IV, 802.

Fryzować: »Bryzować = rzeźbić• Święt. »Bryzowane okna = okna z rzezbionemi ramami• Święt. »Bryzowane ściany• Krak. II, 150. Toż Zb. XIV, 96. »Pokoje ciężkiem sposobem bryzowane• W odsyłaczu objaśniono: »Cóż to znaczy 'bryzowane'? — 'Bryzowane', to jak stolárze wyfugujom, a zaś kamiéniarze mejzlami wyfugujom w kamiéniu. I dopiero to to omalujom i tak wygląda, jak malowane• Cisz. I, 118. || »Ryzować = ozdabiać rzeźbą sprzęty: »Stółek ryzowany'. »Spinka ryzowana'• Spr. IV, 312. »Siodełko 'ryzuwane' = wyszyte w różne wzory i obijane cętkami (= 'bryzowane')• Zb. IX, 11, n° 8. || »Bryzować• = stroić w cacka, pstrzyć: »Pas... wybijany blaszkami, cętkami i gwoździakami ('bryzowany')• Krak. I, 125. »Kaftanik bryzowany• Kozł. 75. »Kaftán złotem bryzowany• Krak. II, 150. || »Bryzować = karbować, fałdować• Rud. 190. || »Bryzować• i »Bryzować się• = stroić się wogóle: »Gdybyś się nie wiem jak stroił i bryzował, nigdy nie będziesz Salomonem• Krak. IV, 276, n° 849. »Juz ci cas, moja Maryś, poprzestać bryzować• Zb. XIV, 106, n° 103. »Powiadają

ludzie, że ja bryzowana. Ani malowana, ani bryzowana, Jenó u matusi pięknie wychowana• Zb. X, 263, n° 87. »(Ptaszek niesie jajka) malowane, bryzowane• Rud. 169, n° 14. »Bryzować się = stroić się• Spr. V, 345. »Da moja Marysiu, przestáj się bryzować• Wisła VI, 198, n° 10. Por. Fryza. Wybryzować się.

Fryzura i poch.: »Fryzota = fryzura: »Fryzowana zona tylo do fryzoty'• Pr. fil. IV, 195. »Zeby mi były panny do fryzurul• Kozł. 87, n° 16. »A pędź woły, fryzowana!... Oj ustała fryzowana, Da bo juz się w moje rącki dostał — A cóz tobie moje fryzy zawádza?• Maz. III, 297, n° 428. »Fryzyrować się• Mát. Zap. 11.

Fryzyrować się p. Fryzura.

Fuc: »Boginek szczegółowe nazwiska są: »Waca, Maca, Fuc, Puc.'• Krak. III, 45, n° 89.

Fuca »a. Fuła = 'ciamka' (zacierka)• Rozpr. IX, 205. »Fucka = 'bryja', 'sapka' (zacierka) Rozpr. X, 278. »Fucka = postrawa z grubej mąki żytniej, zwana także 'prażuchami'• Spr. IV, 21. Por. Fitka. Fiuk. Futka.

Fuczeć: »Fuceć = wynosić się nad innych, pysznić się, być zarozumiałym na swój majątek• Święt. 694. || »Fuczeć• (o kocie): »Kot fuciał na djábła• Zb. XV, 42, n° 21. »Fucyc: »Płomień fucy'• Spr. V, 355. »Fuczým• 1 os. lp. terażn. Rozpr. IX, 335. »Fuczy, jako jéz z płonkami• Cinc. 12, n° 192. (Autor listownie tak to przysłowie objaśnia: »Jéz kolecami grzbietu nosi płonki. tj. dzikie, nieszczepione jabłuszka do swego legowiska, a pod ich ciężarem ciężko oddycha, dysze, 'fuczy'; przysłowie porównywa z nim człowieka, niosą-

- cego ciężar i głośno dyszącego).
- || »Fucyc = śmierdzieć, np. o rozkładającym się ciele. Spr. V, 355.
- Fuczny** = dumny Udz.
- Fudament** p. Fundament.
- Fuder** p. Futur.
- Fudrować** p. Futrować.
- Fuga** = »ucieczka: 'Fugę' a 'nogę dać' = uciec z lekcji (szkol.) Pr. fil. V, 734.
- Fugać** = »uciekać (szkol.) Pr. fil. V, 734. »Fugnąć = uciec z lekcji (szkol.) ib. »Fugować = uciekać. Wisła IV, 843.
- Fuira** p. Fujara.
- Fujać** = »dąć. Spr. IV, 21. »Fujać = wiać: 'Śnieg wszyscy cesty zafujają' Pr. fil. IV, 283. »Fujać = rozpraszać, trwonić. Rozpr. XVII, 31. || »Fujać: »Dobrze tobie, najmłodsza siostrzyczko, przy macierzy se fujają; Ale mi je źle, sierocie, Po świecie sie tułać. Zb. IX, 190, n° 55, zwr. 4.
- Fujar** p. Filar.
- Fujara**: »Fulara. i zdrob. = piszczałka: »Wygrwał na fularce. Kozł. 44, n° 2. ib. 75, n° 3. »Dobył fulary. ib. 177. 182. 290. Zb. VI, 20. Maz. II, 138. Kiel. I, 176. Spr. IV, 336. »Fuira, Fujera. Rozpr. XVII, 8. Spr. V, 355. »Fularka. Spr. V, 131. || »Fujara = cymbał, kiep: »Stał, jak fujara. Myszkowski O strachach 6. Kolb. Słown. Ust. z różnych okolic. »Fujara z Mościsk = dureń Ust. ze Lwowa. »Fujara = człowiek do niczego. Udz. Toż z różnych okolic. »Fujara = niezgrabny człowiek. Spr. V, 108. || »Fujara (może = penis? K.): »Pochować go (Maćka) trzeba Plecami do ziemi, fujarą do nieba. Maz. 136, n° 230, zwr. 8.
- Fujawa** = »zawierucha śnieżna. Słownik. T. II.
- Spr. IV, 21. Por. Fujawica. Kujawa.
- Fujawica** »a. Dujawica a. Chujawica = zamieć śnieżna, a. deszcz z wichrem. Spr. V, 352 p. w. Dujawica. »Fujawica = zamieć zimowa. Goszcz. 132. Rozpr. X, 214. Stęcz. 161. Krak. IV, 304 p. w. Chaja; ib. 295, n° 17. »Jeżeli boćki... nizko spoczywają, To się słoty, fujawice zaraz poczynają. Zb. VI, 188, n° 3. »Fujawica = zawierucha, słota; zawierucha śniegowa. Rozpr. X, 278. Wrześ. 7. Rozpr. XVII, 32. Pr. fil. IV, 283. Por. Chaja. Chujawica. Fujawa.
- Fujera** p. Fujara.
- Fujnt** p. Funt.
- Fukl** = hop! skok! »Fuk z uotą-rza! Zb. VII, 40. »Żrebie fuk pod kobyłę! Wisła VI, 142. Por. Fik.
- Fuk** = »połajanie. Sand. 261.
- Fuka** = gdera, sekutnica? »Twoja matka wielka fuka, Będzie rada, że ma wnuka. Lip. 199.
- Fukać** = »silnie dmuchać, chuchać. O. || »Fuknąć = skoczyć, podskoczyć, pobiec. Spr. V, 355. »Fuknąć = skoczyć, pomknąć. Rozpr. X, 278. Wrześ. 7. || »Fuknąć = buchnąć płomieniem. Kolb. Słown. || »Fukać się = właściwy świniom, wołom głos wydawać: »Samury fukają się do połowy lutego. Tyg. ilustr. ser. 1, t. XIII, str. 240. »Nie przebiera wół w trawie, Ani też się fuka. Oles. 427, n° 301. »Szczęście spasione siedzi, fuka sobie i fajkę pali. Bar. 197.
- Fukliwy** = »opryskliwy. Spr. IV, 336.
- Fuks** = koń lisiej barwy: Zb. VII, 75, n° 131. Spr. IV, 21. Pr. fil. V, 734. »Foks. List. z Mazur. Por. Fos. || »Fuks (w gwarze

- studentów) = 'fatur', 'fryc', nowicjusz. || >Fuksem< przysłówki = potajemnie, podstępnie, bez pozwolenia Ust. z Warszawy. >Fuksem' przejść z klasy do klasy, toż, co 'piecem', tj. niezasłużenie (szkol.)< Pr. fil. V, 734.
- Ful** = >pełny: 'Muca je ful wszý'< Ram. 38. >Ful = pełno: 'Ful lúdzi'< ib. >Skorúпка ful pieniądzy< Hilf. 136. >Ful = pełno< Derd. 136. >U niego ful wszýskiego< ib. 79. Cen. 79. >Ful miech sliw< Nadm. 153.
- Fulara** p. **Fujara**.
- Fularys** p. **Pugilares**.
- Fuła** = >człowiek głupkowaty a. niezgrabny< Spr. IV, 21. Patrz pod **Fuca** przytoczenie z Rozpr. IX, 205. Por. **Fafuła**.
- Funda** = >zafundowanie (przeważnie napojów), fundacja, poczęstunek Ust. z różnych okolic. >Przy założeniu pierwszych krokiew... gospodarz sprawił cięsom 'poczestne', czyli 'fundę'< Zb. III, 24, n° 5. >Dziewuchy okupiły się przez fundę wódki za to, że nie wychodziły za mąż< Zb. II, 224. >Mężowie młoduchn maszą sprawić fundę, która się nazywa 'wku-pnem do bab'< Zb. IX, 23, n° 3.
- Fundacja**: >Fundacyjá = mienie, substancja: >Wszystka twoja fundacyjá wiának ruciany< Kal. I, 163, n° 152, zwr. 8. >Wszystka twoja fundacyjá ćpka i zupán< ib. 167, n° 163, zwr. 5.
- Fundament**: >Na moim fundamentcie, na moim obowiązku było położone... abym was do siebie przyłączył< (z mowy weselnej swata do oblubieńców) Kiel. I, 73. >Gdzie pierścień z dyamentem? — W gárlu je fundamentem< (= przepłdem go K.) Zb. IV, 184, n° 413, zwr. 4. || >Fundament<: >Fylo fundament (spiechrza) ostał< Chełch. II, 117. >Fundament = fundament: 'Na was fundament' (nie objaśniono K.). Rozpr. VIII, 173. || >Felement = osnowa (zap. = 'fundament'): 'Do felementu' = do korzenia< Wisła I, 152.
- Fundamentnie** = >dokładnie< Rozpr. XX, 427.
- Fundować**: >Bodaj ten człek nie żył, bodaj nie wiekował, Co on to kochanie na świecie fundował< Zejsz. 142, n° 99. Goszcz. 146. >Co to za cięśle te progi fundowały?< Kuj. I, 257. >Abo já to światu służę, zęby já miał świat fundować? Dzisiáj zyję, jutro gniję, trzeba mi się stąd zabiérać< Zb. IV, 169, n° 320. >Pan nigdy się nie fundował w duzo chudoby robotnej< Kam. 40. || >Fundować się<: >Nie łámze się, nie łám, Wilanowski moście, Bo będą tu jechaó Cérniakowskie goście! — Nie będe sie łamał, będe się fundował, Cérniakowskim gościom. będe się radował< Maz. I, 229, n° 99, zwr. 3.
- Fundum** = >główny pomiędzy kilku folwarkami; miejsce, gdzie stoi a. stał dom mieszkalny Ust. z Litwy. Por. **Fundusz**.
- Fundusz**: >Fundus = wyrażenie drobnej szlachty, oznaczające fundację i miejsce, na którym ma stanąć jakaś budowla główna< Pr. fil. IV, 817. Por. **Fundum**.
- Funduszowy**: >Pole funduszowe = plebańskie< Chełm. I, 167.
- Fundytus** = >fundamentalnie<: 'Zrobił to fundytus'< Kuj. II, 270. Por. **Do fundytu**.
- Funt**: >Fujnt a. Font< Kuj. II, 286, n° 82. >Funt< Zb. I, 30. Bisk. 14. >Punt< Hilf. 126. >Pynt a. Pŷnt< Ram. 178. >Jakbyś sie ũbrociół... tóbyk cie na funty powázół< (mówi zbójnik do idą-

- cego do piekła; jest to groźba, ale bliżej nie objaśniona K.) Zb. V, 239, n° 44. || »Funcik« = trąbka a. tutka papierowa kształtu lejeczka, kozubka Ust. z Litwy.
- Funtas** = »kłak z pakuł do przybicia naboju w strzelbie« Spr. V, 355.
- Fura**: »Fora«: »Na forze« Derd. 27. 128. »Z forę« ib. 65. Por. ib. 15. »Fóra« Ram. 37. »Forka« Derd. 128. »Fórka« Ram. 37.
- Furaż**: »Futrasz« = żywność« Wrześ. 7. »Futras« = pasza dla koni, obrok« Święt. 694. Udz. Rozpr. X, 278. »Futras« = żywność« Spr. V, 355. Rozpr. XVII, 32. »Liwerunek, składany w naturze do magazynów wojskowych, zowią futeraż« Bibl. Warsz. LXXX, 622. Toż Kuj. II, 270. »Daje koniowi futraz« Zb. XV, 15. »Futras« = żywność dla koni« Rozpr. XX, 427; XXVI, 375. Por. Futër. Futrunek.
- Furcicki** = człowiek »okrzętny« Udz.
- Furczęć**: »Leci kula, jaze furey« Sand. 156 (z Paulego 68, ods. 2). »Furczęć« = od fur f.! »Wfurczęć ciepło z pieca« Zb. I, 66. »Furczęć« = lecieć prędko« Pr. fil. V, 734. Por. Burczęć, Fruczeńć.
- Furdament** p. Firmament.
- Furdygała** = »niepokojny, zachwały, wicherzyciel« Święt. 694. »Furdygał« = roztrzępany, lekkomyślny« Udz.
- Furgać**: »Furgać, Furkać« = fruwać, latać (o ptaku)« Sand. 261. Enc. roln. II, 822. »Ptaki furgają« Maz. V, 35. »Jabko furgło do nieba« Zb. V, 240, n° 44. »Panny wzięny skrzydła i furgły« Zb. VII, 8. »Furgać« = fruwać: »Chrzaszce furgają« Pr. fil. V, 734. Por. Fruwać. Furkać. Furwać.
- Furhaniec** p. Furhaniec.
- Furja**: »Furyjá«: »Styry furyje W jeden krzak bije« (zagadka o krowie) Zb. X, 149, n° 107 a. || »Furyjá« = burza« Udz.
- Furjat**: »Furyják«: »Furyják duży z niego« Fed. 216, n° 142. »Furyján a. Furyják« = złośnik« Spr. IV, 22. »Furyják« = człowiek burzliwego usposobienia« Udz.
- Furkać**: »a. Furgać« = fruwać, latać (o ptaku)« Sand. 261. »Czapki nagle w powietrze furknęły« Gliń. I, 209. »Furgać« = fruwać (o ptakach) Czark. »Furkać, Furceć« = (o koniach) paraska« Spr. IV, 321. »Furkać, Furceć« = latać na skrzydłach« Spr. V, 355. »Furczęć« = świstać: »Frygá kamieńmi, aze furcy« Pr. fil. III, 309. »Zamiast 'hurkać', mówią także i 'furkać« Krak. IV, 295, n° 17. »Furkać się« = fukać się, rzucać się, oburzać się, miotać się (słowami)« Kolb. Słown.
- Furkać** p. Hurgotać.
- Furknać** p. Furnać.
- Furman** = woźnica: »W Małopolsce znaczy wyłącznie wiozącego towar bryką« Roczn. 195. Zb. I, 67. || »Wórman« Hilf. 97. »Wórmanowie« Im. ib. »Fórman« Ram. 37. »Furmania« 1 pp. Im. Zb. I, 12. Późn. VI, 138. Por. Pr. fil. I, 121. || »Forzman« = woźnica Kieł. II, 232. || »Füörmán« = woźnica« Rozpr. IX, 205. || »Furman« = zatyczka na przodzie dyszla« Kuj. I, 84. »Furman« = gwóźdź żelazny, wbity w dyszel, do którego (za który, na który? K.) zakłada się wagi i barczyki do (dla? K.) przednich koni« Późn. III, 138. »Furman« = końcowe okucie dyszla« Hemp. »Na końcu dyszla znajduje się żelazne okucie, zwane 'furmanem', na które wkładają się naszelniki« Zb. X,

207. || ›Furmanek' a. 'piesek' żelazny, do zakładania bark dla przednich koni◄ Zb. IV, 189, 6, n° 5. ›Dyszel ma na końcu kawałek żelaza, o który opierają się naszelniki, zowiący się 'furmanek' a. 'żabka'◄ J. Łoś. Por. Furmanica. || ›Furman◄: ›Pierwsza garść zboża użętego nazywa się 'furmanem'◄ Zb. II, 22, n° 9; toż ib. 7. ›Garść zboża, użęta na polu, nosi tu nazwę 'furman'◄ Maz. V, 53. ›Furmán = garść zboża zżęta, ale nie związana: 'Bedziem znać zyto na furmány'◄ Spr. V, 108. ›Furmany = garście zżętego zboża, leżące na zagonach◄ ib. 131. || ›Furman◄ = gwiazdozbiór: ›Za 'kosiarzami' jeździe 'furman' wozem, ma cztery konie w lejcu itd.◄ Krak. III, 32, n° 53.
- Furmanica** = okucie dyszla na końcu Udz. Por. Furman.
- Furmanic** = zajmować się 'furmanką' tj. najmować się do wozienia Krak. IV, 130. Derd. J. 28. Ram. 37. Wrześ. T. 17. Zb. II, 219, n° 4. ›Gdo chce furmanic, musi se cesty nie ganić◄ Cinc. 12, n° 207. ›Furmanci já, furmán, furmanka mi służy; Żeby nie Marysia, furmaniułbym dłuży◄ Zb. XV, 106, n° 8. ›Kazał mi mój pan ojciec furmanic◄ Pozn. IV, 276, n° 533, zwr. 5. ›Kazała mi moja matka furmanic, A ja przepiul syćko i bic◄ Kiel. II, 119, n° 387. ›Kupię ci konie, To se będzies furmanic◄ Krak. II, 105, n° 192, zwr. 3.
- Furmaniec** p. Fruhaniec.
- Furmanka** = zajmowanie się furmanstwem: ›Furmánka◄ Derd. J. 28. Patrz pod Furmanic przytoczenie ze Zb. XV, 106.
- Furmanować** = być woźnicą: ›Das my swoje oblicenie, weźnies moje i bedzies za mnie furmanował◄ Chetch. I, 285.
- Furmanów**: ›Zły duchu, tŷ zgądzasz (= godzisz K.) na vurmanową dŷszã◄ Hilf. 98.
- Furmański**: ›Furmańska maść = unguentum pediculorum◄ Ciesz. 26. ›Furmańskie krople = tinctura chinoidini◄ ib.
- Furmarszałek** p. Feldmarszałek.
- Furnál** p. Fornal.
- Furnać** = ›frunąć◄ Pr. fil. IV, 195. ›Furknąć◄ Zb. I, 18. Por. Fruwać.
- Furować**: ›Furować = pyskować, odszczekiwać◄ Pobl. 18.
- Furny** = ›pyskaty, gwałtowny◄ Pobl. 18.
- Furt** p. Fort.
- Furta** = szczerba, szpara: ›'Krowa była z furtą' = bez zęba na przodzie◄ Kam. 112. ›Dziewczyzna ma furtkę w zębach = szparę między rzadkimi zębami◄ Zb. X, 86, n° 28. || ›Furtka, Furteczka◄ = lufcik (w oknie), okienko Ust. z Litwy. Por. Wal. 46.
- Furtacz**: ›Furtác = bąk (dla zabawy dzieci), cyga◄ Spr. IV, 22.
- Furtać**, ›Przefurtać = trwonić: 'Przefurtał pieniądze'◄ Spr. IV, 22. Pobl. 18 p. w. Fertówka. || ›Furtnąć = frunąć: 'Pták furtnył'◄ Spr. IV, 22. ›Pták furtnoł i uciyk◄ Zb. XI, 91.
- Furwać** = fruć, latać: ›Moze to já pták jestym, ale furwać ni mogę◄ Zb. VIII, 300. Por. Furgać. Furkać.
- Furyján** p. Furjant.
- Fus** = włos w wąsach; Fusy lm. = wąsy (z listu A. Cinciały). ›Fusy = wąsy◄ Rozpr. XII, 26. 89. ›Fusy i firmusy◄ patrz Firmusy. ›On ma pięć fusów (= włosów w wąsach) siedmiema rządskami◄ (przysłowie = jest chytry, przebiegły) Wisła II, 310,

- n° 1083. »Nie masz fusów (= wąsów), nie mądruj« *Wisła* VIII, 793, n° 1253.
- Fus**, »Fusik = wieprz: Przecho-
wajta mi od wasy śwyni fusika«
Spr. V, 108.
- Fustka** p. *Chusta*.
- Fuszerka** = »tak się nazywa pra-
ca u rzemieślników po obowią-
zkowych godzinach« *Wisła* IV, 826,
ods. »Fuszerka« = robota u-
kradkowa, nie dla majstra Ko-
siakiewicz Rodzina Łatk. 75.
- Fuszpan** p. *Forszpan*.
- Fusnica** = »woskolejnia« *Maz.*
III, 6.
- Futa wka** p. *Fota*.
- Futek** = »dudek« *Rozpr.* VIII, 173.
- Futer** = »1, pasza 2, podszewka«
Nadm. 145. »Koi futer zgrze-
ib. »Fuder = podszewka« *Ram.*
38. »Fuder« = karmi *Hilf.* 125.
»Futer« = jadło, jedzenie *Derd.*
50. »Barani futer (u kapuzy)« ib.
96 (= podszycie K.). »Futer =
obrok« *Gaz. Olsztyń.* 1886, n^o
28. »Futer = a) podszewka,
którą suknie się podszywa b)
obrok, pokarm« *Krasn.* 302. »Fu-
ter = pokarm dla koni« *Pr. fil.*
V, 734. || »Futro a. Futraś =
żywność, zwłaszcza dla koni«
Rozpr. X, 278. »Futro« = karm
Ust. z Jaworza. »Cyli to dziś, cyli
jutro, Niesczęśliwe twoje futro«
(? K.) *Lub.* I, 226, n° 303. || »Fu-
tro, Futr(z)yna = drewniana ob-
sada naokoło okna, listwa« *Krak.*
IV, 307. »Odrzwia czyli 'futra'«
Pozn. I, 91. || »Futro« = ko-
zuch: »W zimie starsze kobiety
ubierają się w kozuchy z białych
baranów, zwane 'futrami'« *Wisła*
VIII, 634. *Por.* *Futraż. Fut(e)-
runek.*
- Futerałka** = »konfederatka, wy-
rażenie dewotek Wielońskich« *Zb.*
XV, 250 ods.
- Futeraż** p. *Furaż*.
- Futerbachet** = barchan *Wisła*
VI, 492.
- Futernja**: »Futernijá = skrzynia
na obrok« *Piątk.*
- Futka** = »gęsta zupa mączna na
wodzie« *Wisła* VIII, 595. *Por.*
Fuca.
- Futor**, »zepsute Chutor = dom a.
chata z ogrodem, pasieką, rolę i
sianożęcią, oddalona od innych i
od miasta; samotny folwarczek
odrębny« *Roczn.* 195. *Por.* *Kłosy*
V, 45. O.
- Futornik** p. *Dziadora*.
- Futras(z)** p. *Furaż*.
- Futraś** p. *Furaż*.
- Futro** p. *Futer*.
- Futrować** = »karmić (konie)« *Pr.*
fil. IV, 195. »Futrować = kar-
mić konie a. i ludzi« *Spr.* V,
355. »Futrować = dostarczać
żywności« *Wrześ.* 7. »Braciszek
koniczki futruje« *Rog.* n° 375.
Kuj. I, 253. 283. »Futrować =
paść dobrze obrokiem« *Kuj.* II,
270. *Aten.* VI, 655. *Derd.* 29.
91. »Futrować = paść się, jeść;
paść kogo, dawać żer bydłu«
Święt. 694. *Wisła* VII, 89, ods.
3. »Futrować = żywić« *Kryn.*
|| »Futrowany = mieszany, roz-
maity: 'Jęczmień futrowany' =
pół na pół z owsem w polu, a.
wczesny, pomieszany z późnym,
tak, że jeden się kłosi, gdy drugi
rosnąć zaczyna« *Kuj.* II, 270
(z *Bibl. War.* LXXX, 622. || »Fu-
drować = karmić konie, bydło«
Ram. 38. »Fudrował wół« *Hilf.*
124.
- Futrowka** »a. Futrowa = kar-
teczka, przygotowana zawczasu
przez ucznia do odczytywania
z niej ('ściągania') lekcji, którą
powinien umieć na pamięć, *Esels-
brücke*« *Pr. fil.* V, 734.
- Futrunek** = »obrok« *Pr. fil.* IV,

195. Rozpr. XVII, 77. »Futerunek = obrok, karmia« Pr. fil. V, 734. || »Futrunek = zgromienie, besztanie, połajanka: 'Dał mu futrunek'« Pr. fil. V, 734.
- Futur** p. Fuks.
- Fuzja**: »Trafiła mu się fuzyjã = przydarzyło mu się coś niespodziewanego, pomyślnego, a przeciwnie« Zb. I, 77 p. w. Trafiła. »Zakukała kukułka w fuzyi« (? K.). Zb. XIV, 112, n° 128. || »Fuzyjka = 1, mała strzelba; 2, walcowate naczynie z wązkim otworem. 'Portki na fuzyjkach' = wąskie spodnie, zwłaszcza od dołu na nogach opięte« Święt. 694. Por. Dudki.
- Fuzonć się** = »gniewać się« Spr. IV, 22.
- Fuzoń** = »lubiący się gniewać« Spr. IV, 22.
- Fyckać** p. Ficać.
- Fyfka** p. Faja.
- Fyrzeć**: »Fyreć = lecieć, rozlatywać się: 'Trzaski a. drzyzgi fyrcom'« Spr. V, 355.
- Fyrdać** p. Fyrtać.
- Fyrgać**, »Fyrgnąć = rzucać, np. kamieniami« Spr. V, 131. Patrz przytoczenie z Krak. IV, 307 pod Frygnąć. || »Fyrkać = rzucać szybko« Cer.
- Fyrka** = szczur: »Pytała się skrzypcia fyrki, cy jes łapcia w domu« (zagadka o myszy, szczurze i kocie) Cisz. I, 358, n° 413.
- Fyrkać** p. Fyrgać.
- Fyrłać** p. Firlać.
- Fyrland** p. Frydlant.
- Fyrmacyć się** p. Frymarczyć się.
- Fyrt** p. Fert.
- Fyrtaczka** = coitus Pr. fil. III, 491.
- Fyrtać** = futuere Pr. fil. III, 491. || »Fyrtać się = robić coś z pośpiechem« Udz. || »Fyrdać«: »Obiecała dziewczka sér dać, By ją kochać, by ją fyrdać« Rad. II, 134, n° 341, zwr. 2. Kolberg objaśnia w odsyłczu: »Fyrdać, fértać = podrzucać w tańcu.« Por. Firtać się.
- Fyrtaniec** »a. Obertaniec« = rodz. tańca Kuj. II, 207.

G.

- Ga** = »gdy« Pobl. 18. Hilf. 164. »Ga = gdy, kiedy, skoro: 'Ga jájem przyszed, tej ju było pó wszýtłému'. 'Ga ni mász piadzý, idz! so precz'« Ram. 38. »Ga = Niem. doch« (? K.) Cen. 73. »Ga jám był mlody...« Hilf. 22. »Ga b on jezdzil...« (= gdziekolwiekby... K.). Hilf. 97. »Gabyć = gdyby Hilf. 99. »Gab já miał« (= gdybym miał K.) Hilf. 110.
- Gab** = wiaz (ulmus) Osip. Ust. z Litwy. O. »Gabiņa« = drzewo gab Ust. z Litwy.
- Gaba** p. Gęba.
- Gabać** = »uderzyć lekko« Rozpr. VIII, 228. »Gabać = sięgać na kogo: 'Co tam bedziesz na niego gabał?'« Rozpr. XII, 89. »Gabnać« = zaczepić, dotknąć: 'Kolo młynskie gabnęło go za rękę' Ust. z Litwy.
- Gabas**, »Gabašik = haczyk naturalny z gałęzi drzewa, Osip.
- Gabrjel**: »Hawrył« Lub. II, 225. Por. Gabrys.
- Gabrys** = »człowiek nigdy niczym niezadowolony, zawsze czegoś nowego pragnący. Kociewiaczy wtenczas, jeżeli kto życzy sobie mieć

- a. sprawić coś, ale nie stać go na to, a ciągle o tej rzeczy ulubionej roi i mówi, przytym nie czyni sam, jedno spuszcza się na pomoc drugich, mówią: 'Dobryś, gabryś, miałbyś, jadłbyś' *Pobl.* 151. (Brat zabił brata z zadróści o dziewczynę); 'Dobryś gabryś', mruknął se morderca i zaczął dalej drzewo zbierać *Zb.* VII, 58, n° 119 (= dobrze ci tak! K.). 'Dobryś, gabryś, kie cie mamy' *Zb.* VII, 39. Por. *ib.* 59, n° 120. 'Dobryś Gabryś! = masz teraz!' *Zb.* VII, 102, n° 108.
- G a b r y s i e** = 'gołębie (przymilając się), niby 'trusie', 'duzie' *Sand.* 261. 'Gawrysie = gołębie': 'Rozleciały się Te siwe gawrysie' *Sand.* 88, n° 117, zwr. 2 (ale w 3-ej 'gabrysie').
- G a c a c** = 'iść prędko: 'Gacá 3' os. lp. terażn. *Pr. fil.* V, 734.
- G a c e k** = nietoperz *Goszcz.* 131. Przyj. ludu VI, 80. *Krak.* IV, 307. *Zb.* I, 41; V, 150; X, 102; XI, 40; XIV, 130. 197. 203. *Rozpr.* VIII, 78; X, 279. *Wrześ.* 7. *Kiel.* II, 201. *Spr.* V, 355. || 'Gacek = nazwa psa z długimi uszami' *Spr.* IV, 22. || 'Ty, gacku! = zartobliwie do dziecka' *Udz. Por. Gacoperz.*
- G a c h** = 'wyraz łowiecki, oznacza samca zająca' *Roczn.* 196. 'Gach = zając w porze miłostek Przyj. ludu VI, 111. || 'Gach = kochanek' *Pr. fil.* IV, 817. 'Gách = kawaler, kochanek', *Rozpr.* III, 370.
- G a c h o w a ć** się = być zalotnym: '(Żona) Gachuje się, maluje się... Wygląda gości' *Pleszcz.* 216, n° 27.
- G a c i a k** = przezwisko wołu *Pozn.* I, 104.
- G a c i a k i** lm. = 'faszyna, gałęzie, stanowiące 'gac', t. j. kładzione w miejscach błotnistych na drogach, przysypywane piaskiem, aby jazdę ułatwić' *Pr. fil.* V, 734.
- G a c i ć** = 'opatrywać budynek na zimę' *Pr. fil.* IV, 196. 'Gacić = osłaniać, ocieniać' *Pleszcz.* 34. 'W zimie, dla ciepła, chaty bywają z zewnątrz 'gacone' ściółką a. perzem' *Zb.* X, 203, n° 2: 'Gacić, Ogacić = zaciszyc, zasłonić (miejsce n. p. płot, ścianę liściami, chróstem itd.)' *Krak.* IV, 307. 'Dla ciepła 'gacą' w zimie północną stronę chałupy, tj. wbiwszy tyki w ziemię wzdłuż ściany, hojnie poza tę palisadę układają perz, liście suche, drobne gałązki i t. p. W lecie ogaćcenie to zdjęte służy za opa' *Krak.* I, 156. *Parcz.* 'Gacić = wyszcierać gałęziami w poprzek miejsca wążkie i grzązkie przed mostami' *Osip.* 'Gacić = okładać słomą, mchem, trzcina, gałęziami itp. ściany budowli mieszkalnych obór i stajen: 'Stajnia, ogaćcona słomą' *Pr. fil.* V, 734. 'Gacić = opleść ścianą a. płot chróstem, słomą' *Mil.* 'Gacić Zagacić = grodzić na błotach lub wodzie, groblić, groblować' *Pr. fil.* IV, 817.
- G a c i e**: 'Gaty = 1, częściej 'Gacie', 'Gatki' 2, kudły, okrywające nogi niedźwiedzia, myśliwi nazywają 'gaciami': 'Psy go chyciły za gacie' *Spr.* V, 355. || *Gacina*: 'Dozorca Powiesił gatki do słonia. Żona się jego frasuje, Z płota gacinę zdejmuję' *Lub.* I, 127, n° 17, zwr. 6—7. || 'Gac' (?K.): 'Jedna portka, druga gac, Musi gawron djabłom grać (zagadka o kądzieli) *Zb.* VI, 20, n° 193.
- G a c o p e r z**: 'Nietoperz, zwany od ludu 'gacoperz' *Zb.* II, 130, n° 78. *rozpr.* X, 279. || 'Gacoperz = gacek, nietoperz' *Wrześ.*

7. ›Gacopierz, Gacopyrz‹ Rozpr. XVII, 32. ›Gacopierz, rzadziej 'Gacek' = nietoperz. 'Ty, gacku!' = przezwisko żartobliwe, dawane małym dzieciom‹ Spr. IV, 355. Toż Rozpr. X, 279. Spr. IV, 376; V, 355. ›Gacopierz‹ Rozpr. XXVI, 375. Por. Gacek.

Gacopierz p. Gacoperz.

Gacopyrz p. Gacoperz.

Gac‹ tylko w lp. = gałęzie drzewa sosnowego, jodłowego‹ Zb. I, 41. ›Gac a. Hać = gata, przegata, zagroda, przegroda, płot, tama na wodzie z chróstu, słomy i kamieni zrobiona zwykle na wiosnę i trwająca tylko rok jeden‹ Roczn. 196. Toż Zb. I, 67. ›Gac = grobla‹ Pr. fil. IV, 817. ›Gac, Gacisko = grobla pomiędzy płotami‹ Osip. ›Stała babulinka na wysoki gaci‹ Zb. IX, 246. ›Na gaci moje bycki, na gaci‹ Maz. II, 139, n° 306, zwr. 2. ›Z góry, koniu, stąpaj, Da powoli na gaci‹ Kiel. I, 98, n° 119, zwr. 2. ›Poszła dziewczka prać Na zieloną gac‹ Kiel. II, 50, n° 152, zwr. 1. Patrz pod Gaciaki przytoczenie z Pr. fil. V, 734. ›Gac = 1, łąka, po której jeżdżą 'po gaci', tj. po faszynie 2, słoma a. trzcina, zabezpieczająca ściany budynku na zimę‹ Pr. fil. V, 734. ›Gac = gałęzie sosnowe i jodłowe‹ Udz. || ›Gatka = grobla, faszyna: 'Za gatka moje woły, za gacią'‹ Pr. fil. IV, 196. ›Gatka = słoma a. trzcina, zabezpieczająca ściany budowli na zimę‹ Pr. fil. V, 736. || ›Hać = faszyna, narzucana w rzeczku a. bagienko, dla przejazdu w zimie Ust. z Litwy.

Gac p. Gacie.

Gac korek p. Oczkur.

Gad ›a. Gadzina = drób‹ Pr. fil. IV, 196. ›'Zleciał się gmin gadów' = zbiegła się gromada

drobiu‹ Zb. XIV, 34, n° 6. ›Gady a. Gadziny = gęsi‹ Tyg. ilustr. ser. 1, t. XII, str. 6. ›Czerzyna z gadu = z gęsi, kaczek‹ Pozn. II, 322. ›Gád = zwierzę domowe, osobliwie drób‹ Rozpr. VIII, 228. ›Más portecky z mysy, A capecke z gadu‹ Zb. XII, 171, n° 90 (? K.). ›Gád = ptactwo domowe, drób‹ Rozpr. XX, 427. || ›Gad = wąż a. żmija‹ Spr. V, 355. ›Gady = węże‹ Rozpr. IX, 206. ›Gad = żmija‹ Wrześ. T. 11. Wrześ. 7. ›Gad = wąż‹ Rozpr. X, 279; III, 370. ›Gad = płazy (węże itd.)‹ Krak. IV, 307. || ›Gady‹ żartob. o wilkach: ›Stojało dwóch wilków... Jak zobaczył one gady, Podskoczył wysoko‹ Maz. III, 63, n° 13, zwr. 3—4. Toż Zb. IX, 20, zwr. 4—5. || ›Gad = robactwo (wszy): 'Józek má pełno tego gadu'‹ Krak. IV, 307. ›Gád mie najád‹ Cisz. I, 285. Udz. || ›Gad‹ a. ›Had = tyran, okrutnik: ›Pan podłowczy był gad ciężki na ludzi‹ Syrokomla Niemen 152. Toż Ust. z Litwy. ›Gad = pogardliwie o człowieku‹ Udz. Por. Gada. Gadowie. Gadzina. Gadztwo. Gada=żmija: ›Niebić bydlątym kijem, ftorem sie gadę zabije‹ Wisła VII, 142. ›Gdy sie gadę (i węza)zabije, to trza zakryć ją ziemią‹ Mát. Odb. 13. || ›Gada= wesz, także jako przezwisko żartobliwe a. pogardliwe: 'Ty, gado!' 'Ty, psiągado'‹ Zb. I, 41. ›Do najłagodniejszych przekleństw należy: 'psiągada'. 'Gada, Gady, w Wadowickiem, znaczy wesz‹ Zb. V, 154, n° 13. ›Gadą = robactwo‹ Wisła VIII, 811, n° 2. Por. Gad. Gadacz = ›wymowny: 'Taki z wás gadac, ha nie ũmielešcie sie ũbronić'‹ Rozpr. VIII, 123. ›Biedny wzion skóre (z krowy) i napuściał do ni pscół i nazwał je 'ga-

- dacami'«. (że niby mają wszystko wygadać K.) Cisz. I, 235. »Gádác = gaduła« Ram. 43. Por. Gadała. Gadatywus.
- G a d a ć:** »Gádajã« 1 os. lp. terażn. Hilf. 88. Ram. 38. »Gádaję« Bisk. 52. Cen. 94. Nadm. 144. »Gadać« = mówić. powiadać: »Radaby gadała Ze dwie słoweczka« Rog. n° 369. »A gadaj, kaj ón się podziéwa!« Kuj. II, 281, n° 26. »Gádać = mówić« Rozpr. III, 370; IX, 206. »Siada na wolant i gada do panów: — Juz ja sie tera nie boje« Chelch. I, 23. »Św. Piotr gádá, zeby mu oślicę okuł. Kowál gádá, ze wnet to bedzie« Zaw. 62—63. || »Gadać« o wymowie, narzeczu: »Wochy to jakoś tak z góry gadają, jak Mazury z pod Warsiawy: 'bandę', 'siandę'; albo mówią: 'pán', 'Ján', 'siádł'« Wisła VII, 720. »Za Babią-Górą 'gadają', a przed Babią-Górą 'gwarzą'« Listy filol. a paed. XII, 468. »'Gádać bez zęby' = mówić niechętnie, albo też czasem = mówić językiem poprawnym, książkowym, nie 'po góralsku', ale 'po pańsku'« Spr. V, 343 p. w. Bez. || »Gadać na...« = do: »Gádajo na nie, gdzie más drugi trzewicek?« Rozpr. IX, 197. »Una matka zacena gadać na nigo, ale un nie zwaza« Chelch. II, 82. || »Gadać o co« = o czym, z odcieniem nagany, skargi: »Nie będzie tyż to twoja żona gadać na cie?... Założma sie obaj... że bańdzie gádać o to!« Pozn. VI, 342. »Idźcie na kázanie: Dzisiaj ta ksiądz gádá o to zalicanie« Kiel. II, 176, n° 611. »Jak sie zeniól, tak na nie gádál (narzekał), ze sie ś niom zeni« Zb. V, 236. || »Gádać = zgadywać« Rozpr. XII, 89. W grze w 'Złotą kulę' pastuszek wzywa drugiego, aby szukał kuli: »Gadaj, gaduła, gdzie moja złota kula!« Krak. I, 322, n° 5. Por. Zgadula. || »Gadać (do psa) = poprawiać wyżła słowami i uczyć, gdy co zmyli w polowaniu« Pr. fil. V, 734.
- G a d a ł a:** »G á d a ł a = gaduła« Ram. 43. »Gadajcie, gaduła, gadała (= zgadywaczu K.), która którego sobie obrała« Kuj. I, 224, n° 8.
- G a d a n i e:** »'Niema gadania'« = trudno temu zaprzeczyć, co tu i mówić, trzeba przyznać, że... Ust. z różnych okolic. Kam. 171.
- G a d a n y:** »'Grać w gadanego'« = tak mówią z wyrzutem grający w karty, gdy postronne osoby robią głośne o grze uwagi, a opowiadają, jakie kto ma karty w ręku: 'Czy to my gramy w gadanego, czy w preferansa?' Ust. z Litwy.
- G a d a t y w u s** »a. Gaduszczy = gaduła« Osip. Por. Gadać. Gadała. Gadeus.
- G a d c z a r z:** »Gádcarz = umiejący opowiadać 'gádki'« Rozpr. XXVI, 375.
- G a d e u s** = »gaduła« Pr. fil. V, 734. Por. Gadać. Gadała. Gadatywus.
- G a d k a:** »Gádka, Gódka = język; mowa, rozmowa« Hilf. 164. »Twe gádki nie nie pómogã« ib. 98. »Gadka = 1, zagadka 2, opowiadanie 3, rozmowa: 'Mój bracie, tu idzie gadka o Marysie'« Spr. V, 108. »Gádka = 1, mowa, język, narzecze 2, mowa, przemowa, opowiadanie 3, przysłowie, sentencja« (następują przykłady) Ram. 43. »Gadka = mowa; anegdota; przypowieść: 'Nie było o tym gádki' = mowy. 'Jest o tym taka gádka' = anegdota« Pr. fil. IV, 817. »Gadka = mowa« Tyg. ilustr., ser. 2, n° 110. »Niech-

ze dziaduś dobrze zmiarkują, nadstawił pan gadką...« (= dodał K.) Kam. 116. »Ani gądkki niéma' = ani mowy o tym« Pr. fil. V, 735. »Gądka = opowieść« Rozpr. XXVI, 375. »Gadke te wywiódem w ogródce« (= mówiłem z ogródkami, przez alegorję K.) Sand. 272. »Nijak ś nią (z kobyłą), ani gadką, ani biciem nie poradzi« ib. »Dziaduś to przełożyli naszymu panu taką gadką« (przemówieniem, objaśnieniem K.) Kam. 20. »Bron' cię Chryste zwodzić gadkę z chłopem bez wókn« (zawiazywać rozmowę K.) ib. 22. »Dopierze mu dziaduś dałi za taką jego gadkę!« ib. 25. »I tyło było gadki naszego pana« ib. 31. »Z kretešem im' gadkę odjęło« ib. 87. »Zmierzył nasz pan gadką do nich« (= przemówił K.) ib. 104. »Zajedno σ tym mają gadkę« (= ciągle o tym mówią' K.) ib. 118. »Pan z Dziewą' gadkę wiódl« ib. 134. »We dworze ani złap gadki (= ani się dopytaj, dogadaj)« ib. 149. »Z nikiem mu do gadki w chałupie« ib. 152. »Dziaduś ustali gadką« (= przestał mówić K.) ib. 157. »Dziaduś złapili zaraz gadką do pana« (począł mówić K.) ib. 169. »Trzyma gadką póty, aż da sygnacją do lasu« ib. 175. »Z nasia zaciągną gadką do karężmy« ib. 188. »Chłopi uczeiwych panów jeden drugiemu gadką podają« ib. 190. »W gadce oni wždy kieby war« ib. 211. »A zabaczysz, moja Kasiu, wszystkiego, Ino pójdiesz za Jasińka, za złego... A zabaczysz, moja mała, i gadki (= mowy), Ino pójdiesz z krwawą gębą do matki« Kuj. I, 303, n° 78. »Puścił sie ś nim do gądkki« Zb. VII, 45. »Gądkę-zesmy prowadzill o tobie« Derd.

25. »Gadali ludzie o nas... Że my gadki z sobą mamy I kąciki wystawamy« Pozn. IV, 199, n° 384, zwr. 2. »Nie słuchaj ty ludzkiej gadki! Ludzka gadka nié dobrego, Zdradziła już niejednego« Sien. 270, n° 14. »Wiem, ze tam z matko twojo to żadny gadki o tem nie było, tyło ty tak małtjes, jak pies ogunem« Chelch. I, 154. »Zaczyna z nim gadki« Rud. 159. »Mnie od gorzałki nie zawraca się głowa, ino się gadka naprawia« Lub. I, 183. »Po wieczery, tak się gadkę prowadzi, ale węcý (= częściej), jak kto umie kolędy, to nie gada; tyło zaśpięwa« ib. 322, n° 10. »Stawia garki i dalej z nim w gadki« Wójc. II, 352. || »Gadka« = przysłowie: »Bo to, jak gadka niesie: nie szukaj biedy, kiedy ona ci sama w garści wlaże« Kam. 101. || »Gadka« = gawędy, obmowa, plotki; nagana, wymówki: »Musí to jeno gadką prawią (= obmawiają)« Kam. 139. »Ścieżka zarośnie ludzkimi gadkami« Rog. n° 317. »Ńobawiał sie gadki insyk ludzi« Zb. VII, 49. »Tylko się strzez ludzkiej gadki« Wiśła III, 571. »Gądkki = plotki« Doman. »Dopir na naszego pana dziaduś siedli gadką« (= wymówkami K.) Kam. 122. »Włozyli na muie gadki (obgadali mnie), zem się z kawalirem biła« Zb. II, 237. || »Gadka« = mowa, język, narzecze: »Do jakij naumiałem się gadki' do jakiej przyzwyczailęm się mowy« Sand. 263 p. w. Naumić. »Rozumiał cudzą gadkę« (= obcy język K.) Kam. 167. »U naszym starých nawuka była wszystka niemiecká, a gódka słowinská« Hilf. 21. || »Gądka« = zagadka: »Kto te gadke zgadnie, może ze mną

- spać. Wisła V, 568, n° 20.
 »Wyńde, jak mi zgádniecie te gádkę, którą já wám zadám. Cisz. I, 126. »Gadka = zagadka. Rozpr. XII, 89. || »Gádka = bajka, powiastka. Rozpr. X, 279. Toż Zb. VII, 106. »Matkę do tatki (dom. wyprawię K.), Niech se gadają gadki. Maz. III, 266, n° 370, zwr. 2. »Różne odwieczne powieści, zwane 'gadkami'. Kal. I, 75. »Anegdota, albo, jak je lud nazywa, 'gadki'... Pleszcz. 172. »Któż pełny worek gádek nagáda, tóż temu dá córke. Zb. V, 256, n° 57. || »Gadeczka = zagadka: »Mam gadeczkę, zgádnęci ja... Cóżbym ja była za krasna panna; Zebym gadeczki zgádnąć nie miała? Wójc. I, 203. »Gádeczka = 1, mówka 2, przypowiastrka, sentencyjka, przysłowie. Ram. 43.
- Gádnąć** = »uderzyć. Spr. IV, 355 (może pomyłka druku? K.).
- Gádný** = rozmowny Siark.
- Gádość** = złość: 'Z gádości mówić, robić' = ze złości. Pr. fil. V, 735.
- Gádo wie rodz. nij.** = »drób i prosięta. Zb. I, 30. »Chcesz sobie gádowiu (= drobiu) uchować. Pozn. I, 51.
- Gádo wka** = »1, grzyb 2, parasol: 'Idzie púdd gádówkom'. Rozpr. IX, 206. 164. 173.
- Gádu!** = gadanina, gadanie: »Gadu, gadu, a psy w krupie = rozmawiamy, a o interesie, potrzebie, biedzie zapominamy Ust. z Litwy. Czasami 'gadù-gadù' jako naśladowanie rozmowy, np. 'Oni tam sobie siedzą i gadù-gadù, ani słyszą, że...' Ust. z Litwy. »Ani dudu, ani gadu. Sand. 263 p. w. 'Niewiadku', Kolberg objaśnia »ani gadać; zdaje się, że się myli; wyrażenie powyższe
- znaczy raczej »ani słyhu, »ani słowa, »ani wieści. Patrz Gadulica.
- Gaducha** = gadzina, gad, żmija O.
- Gadula:** W grze w 'złotą kulę': »Gadaj, gadula (= zgádnij, zgadywaczu K.), gdzie jest moja złota kula. Kuj. I, 223. Toż Pozn. I, 258. 259. Zb. 'X, 84. »Gadajcie teraz, gadula, gadała, która która sobie obrała, w grze 'Skryj, nie ukazuj' Kuj. I, 224. Por. Gadulica. Zgadula.
- Gadulica** = nazwa gry dziecięcej, w której, szukając pierścionka, mówią: 'Gadu gadu gadulica, jest tu moja pierścionica...' (= zgáduj, zgadywaczu K.). Zb. XIII, 79, n° 2. Toż Zb. XIV, 220, n° 7. Por. Gadała. Gadula.
- Gadulina:** »Na zmówiny idzie matka młodego ze znaną w całej wsi gaduliną, czyli starościną. Wisła VII, 362.
- Gadułka:** »Podczas przadek rozta- cza się bogaty splot przypowieści, klechd i dziwnych baśni, gádek ('gadulek'), oraz starożytnych dum i pieśni. Fed. 172.
- Gaduszczy p.** Gadatywus.
- Gadywać** = rozmawiać, gawędzić: »Odstępujesz od powierników, z którymi często gadywałaś (z oracji weselnej) Zb. II, 28. »Siadywali, po kącikach gadywali. Lub. I, 284, n° 462, zwr. 2.
- Gadzi:** »Gadzią głowa = panna, ważka, babka, świtezianka modra (libella). Spr. V, 355. || »Gadzi korzeń albo Gadziniec; dają go przeciw 'nierównicy'... Spr. V, 355. »Gadzikorzenie = zioła skuteczne na konwulsję. Stępcz. 51, ods. 13. »Gadzi korzeń. Rozpr. X, 214.
- Gadzik** = »pewien rodzaj wyszycia na ubraniu góralskim, oraz

rysunek w rzeźbie, jako ozdoba...
Spr. V, 355. Toż ib. IV, 303.

Gadzina = wszelkie stworzenie, zwierzęta i ptactwo wogóle, a w szczególności a. wszystkie domowe, a. tylko drobniejsze: »Siedzi w morzach różna gadzina; są raki, psy, koty... ptactwo różne, wieloręby... syreny... także chłopci do nich... węże...« Krak. III, 36, n° 67.
»Jak przez uwagi mąż zonę bije, Ządna gadzina nie pożałuje« Kozł. 83. »Gadzina = bydło i drób domowy, czasem i zwierzyna ('gadzina leśna'). 'Posed do oprzetu gadziny'. 'Wsycką gadzinę (= całe bydło) sterał' »Krak. IV, 307.
»Smok zjadał bydło, a gdy mu tego, lub jakiej gadziny nie starczyło, to zastępował ludziom i tych zjadał« Kiel. II, 249. »Duzo gadziny...: kacki, jędzyki i bydło« Cisz. I, 189. »Gadzina = bydło, drób« Świąt. 694. »Óno (= strach, 'cosik' K.) śpiewało jakosik dziwnie, ni to gadzina, ni to cłek płakało« ib. 483. »Gadzina« o owcy ib. 490
»Gadzina« = krowy i drób Wisła I, 143. »Przez 'gadzine' rozumieją na wsi wszystkie stworzenia, znajdujące się przy gospodarstwie, więc krowy, owce, kury, gęsi itd., a nawet (w tym razie) i pchły« Wisła II, 103. Toż. Zb. XI, 43 kura, n° 3. »Gadzina = drób, wszelkie bydło, nawet i konie« Zb. I, 41. »Chodzi po ogrodzie, bo jo ostawili, zeby pilnowała gadziny« Wisła VI, 307, n° 5, 1. Toż znaczenie ib. 496. Lud I, 172. ods. 12. »Gadzina = bydło« Rozpr. III, 370. »Gadzina« = krowa Wisła VI, 199. »Gadzina = bydło« Zb. VI, 283, n° 154, 6. Rozpr. IX, 318 (nie objaśn.)
»Gadzina = bydło. konie i wogóle zwierzęta domowe« Udz. || »Gadzina = drób, ptactwo

domowe« Rozpr. X, 279. Zb. XI, 28. Fed. 6. 287. Pr. fil. IV, 196. Sand. 261. Krak. I, 157. »Prosi pan ojciec.. Na tę gadzinę, co rzuca pierzynę« (z oracji weselnej; autor objaśnia: »Lud wiejski drób nazywa ogólnie 'gadzina'; tu znaczy gęsi«) Pauli 35. Rozpr. X, 197. »Gadzina = ptactwo domowe, drób: kury, kaczki, gęsi« ib. 214. Stęcz. 161. Tyg. ilustr. ser. 2, n° 110. Goszcz. 131. O. »Gadziny a. Gady = gęsi« Tyg. ilustr. ser. 1, t. XII, str. 6. »Gadzina = drób« Pr. fil. V, 735.
»Gadzina = dobytek, ptactwo domowe« Rozpr. XI, 183. || »Gadzina = robactwo; hołota« Hilf. 164. || »Gadzina« = płazy wogóle, a w szczególności żmija: »Gadzina = żmija, wąż; wilk; zły człowiek« Pr. fil. IV, 817.
»Pan Bóg pozbiierał wsyckie gadziny i zaby w wóz i kazał... zanieść do morza« Pleszcz. 155, n° 8. »Gadzina = gadzina, gad« Ram. 38. »Gadzina = żmija« Zb. XI, 275 ods. Toż Ust. z Litwy. Wisła V, 498. »Gadziny zwyczajne, kęsające i węże, więcej szkodliwe, kęsające żądłem« Zb. III, 113, n° 14. »Węże lud powszechnie zowie 'gadzina'« Zb. V, 168, n° 83, 1. Derd. 102 (mowa tu o mitycznym 'robaku' z czapki K.). || »Gadzina« o człowieku: »Gadzina = złośliwy człowiek, zwłaszcza kobieta; nigdy w znaczeniu drobiu« Wrześ. 7 (Zdaje się, że druga część zdania nie jest prawdziwa K.). »Gadzina = zły człowiek« (i in. znaczenia, podane wyżej K.) Pr. fil. IV, 817. Por. Gad. Gada. Gadowie.

Gadzinięc = »polygonum bistorta« Wrześ. dod. Spr. V, 355. Por. O. Gadzieniec.

Gadzinny: »Robak... pada: — Przy-

- tknij swojo gębe do moij, to będzies rozumiał... 'gadzinno mowe' (= mowę zwierząt domowych K.) Wisła VI, 496.
- Gadztwo** = »gady: 'Jak sie wzieno gadztwo na niego walić...' Pr. fil. V, 735.
- Gafle** blp. = »widły drewniane o dwóch rogach, do podawania siana, słomy Pr. fil. V, 735. »Gafle = widelec: 'Pozywajcie te ryby... Gafłów, ani nożów nie patrzajcie, Tylko je w samorodne (palce) grabajcie!' Wisła VII, 95, n° 10. || »Gafelki = małe widły drewniane; widelec Pr. fil. V, 735.
- Gaga** = »ogień w mowie dzieci Pr. fil. V, 735. »Gigi = gaga, ogień (dziecin.) Pr. fil. V, 738. || »Gagus = ogień: 'O gagus g. święty'. Dziecinne 'gaga' Pr. fil. IV, 196. »Gdy zapalają ogień, mówią: 'Witajze, gagusiu, do nás' i żegnają ogień Pr. fil. V, 735. || »Gagunio = ogień: 'Pan Jezus wzion garść słomy, zapalił, podsadził pod strzechę i mówi: »A fu, gaguniu!' Pr. fil. V, 735. Porówn. Żyża.
- Gagać** p. Gęgać.
- Gagan-** p. Kagan-.
- Gagator** = naśladowanie głosu indyka?: »Mój indór gagator; Moja kacka mówi tak: 'Ze czyzycek sieje mak' Kiel. II, 156, n° 471, zwr. 4.
- Gagus** p. Gaga.
- Gaić** = »wycinać las Pr. fil. IV, 817. || »Gaić = maieć, stroić w zielen: »W wilję gają domy zielonemi gałazkami Pr. fil. I, 143, n° 6. Toż O. || »Gaić się = zbierać w lesie zbiórkę legalnie, za kwitem Was. 241.
- Gaić**, »Gáić a. Háić = przeceiniać, dużo cenić: 'Háis tyz duzo te swojom chałupie' Spr. V, 359 p. w. Háić.
- Gáić** p. Háić.
- Gaik** = »pęk różnych zielonych ziół, ozdobionych wstążkami, noszony przez gromadę dziewcząt we wtorek wielkanocny, z pieśniami Wójc. I, 191. »Nasz gaiczek z lasu idzie... Na naszym gaiku wstążeczki... ib. 192. »Nasz gaik zielony, Pięknie przystrojony Rog. n° 421. Por. ib. ods. 1, oraz n° 422 i 423. »Wiatr nam gaj rozwieje ib. n° 423. Por. Aten. VI, 634. Pauli 15 c. »Nas gaik z lasa idzie ib. 17, n° 1. »Uroczystość wiosenna, zwana 'maik' czyli 'gaik' Na Dziś I, 311. Por. ib. 312. »Chłopczy chodzili z 'gaikiem' czyli 'nowym latkiem' Pozn. III, 41, n° 3. »Dziewczęta ubierają... 'sad' czyli 'gaik' Zb. X, 214, n° 3. Por. Maz. I, 148; III, 81—82. Kiel. I, 49; II, 189, n° 15. Rad. I, 106—108. Łęcz. 31—32. Wisła V, 752—753; VIII, 817. Kal. I, 86—87. 257. Zb. VIII, 274, n° 25. Hoff, 53. 57, n° 10. Kuj. I, 47 ods. Kozł. 196—197. Tyg. ilustr. ser. 1, t. IX, str. 72. Wisła IX, 85 (opis). Porówn. Gaj. Haiłka. Kust. Maik. Maj. Nowe latko. Sad.
- Gaina** = gaik: »Pojedziemy pod gaj, Pod gaj, pod gainę, Po ładną dziewczynę Rud. 145, n° 121. Toż Zb. XV, 78, n° 198. || »Gáina = małe gałazki i liście z drzew; małe krzaczki: 'Krowy moje, krowy, Nie jądajcie tráwy; Jądajcie gáine, A tráwa na zime' Spr. IV, 22.
- Gaisty**: »Siejąc konopie, dobrze jest sporzić na las, aby były duże i gaiste Zb. III, 10, n° 38.
- Gaj**: »Gáj = gałaz zielona, a na-

- wet każde drzewo, okryte liśćmi• Spr. IV, 355. »Gaj, 2 pp. Gaja = drzewo: 'Ptak siedzi na gaju'• Zb. I, 41. »Powiesiła wianeczek na gaju• Rog. n° 371. »Górale 'gajami' nazywają każde drzewo• Encykl. roln. II, 825. »Gaj. Gaje = drzewa owocowe• Rozpr. III, 370. »Gáj = krzak• Wrześ. 8. »Gáj = drzewo• Udż. »Gaj a. Gaik = szkółka drzew leśnych (od Krakowa)• Prac. || »Gajek•: »W gajku• Wójc. I, 227. »Pod gajkiem• Rog. n° 419. »Gajka• 2 pp. Encykl. roln. II, 822. »Gájek = gaik: 'W sobote (przed weselem) strojom gájek, jak choinke na Boże narodzenie, z chojny, ciastków, orzechów, świeczek• Pr. fil. V, 735. || »Gajeczek• Rog. n° 58. 73. »Przy gajecku• Pauli 85. »Do gajeczku• Pozn. IV, 208, n° 403, zwr. 4. »Z gajeczka• Maz. III, 255, n° 339, zwr. 6. »Jest za miastem gajeczek• Wisła III, 587, n° 28. || »Gajczak = drzewo rosnące• Zb. I, 41. Por. Gaik.
- Gajda = »niezgrabny, opasty• Zb. I, 18. 41. »Gajda = rozlazły, nieporadny, niepoń, głupi• Święt. 694. Por. Gajdy.
- Gajda = »zanadrze: 'Wzionem trochę zboża w gajdę'• Zb. II, 247. || »Gajda = człowiek słabowity, niezdolny do pracy• Udż. Por. Kajda.
- Gajdać = »grać na 'gajdach'• Wrześ. 8.
- Gajdaki = »ziemniaki• Tyg. il. ser. 1, t. X, str. 377. Wójc. II, 25. 234. »Gajdaki• Kozł. 212. 223. 234. Zb. VIII, 251. 257. Pauli, 38 ods. Maz. I, 55. 240; III, 25. Wisła V, 915. Pr. fil. V, 735. || »Gałdaki = ziemniaki• Pr. fil. IV, 196. Por. Gajdy.
- Gajdany p. Kajdany.
- Gajdoś = »grający na 'gajdach' (kobzie)• Spr. V, 355. Wrześ. 8. Rozpr. XVII, 8. »Gajdos• O.
- Gajdowaty = »przymiotnik od Gajda w znaczeniu: człowiek niezgrabny, ocieżyły• Zb. I, 41.
- Gajdy blp. = 1, kobza: dudy• Wrześ. 8. »Gajdy, Gajdzice = dudy• Hoff, 40. 55, n° 5. Spr. V, 355. Pauli, 62 ods. 2. »Chłop, jak z bobu gajdy• Cinc. 6, n° 45. Wójc. II, 205. || 2, »Gajdy = grube a. tłuste nogi• Spr. V, 108. Zb. II, 7. »Gajda = noga; gałąź, sęk• Hilf. 164. Pobl. 18. Toż Ram. 38. || 3, »Matki usypiają niemowlęta w 'gajdach', tj. na płachcie, rozwieszanej na trzech niewysokich zerdkach• || 4, »Gajdy a. »Gajdaki = ziemniaki Kozł. 234. Toż O. Zb. VI, 294. Pr. fil. V, 735. »Łowił ryby widłami, Strzelał wróble gajdami• Maz. II, 152, n° 338, zwr. 2. Patrz Gajdaki. || 5, »Gajdy = spodnie, hajdawery• Goszcz. 132. Rozpr. X, 279.
- Gajdziasty = »mający tłuste nogi, niezgrabny• Spr. V, 108. Por. Gajdowaty.
- Gajdzica, »Gałdzica, Trestka = piszczałka w dudach (w 'gajdach')• Spr. V, 355.
- Gajenka p. Gajny.
- Gájewina = zagajnik Encyklopedia wielka IX, 485 (z Poznań.).
- Gajgi blp. = skrzypce: »Był tu duda z Golejewa, Miał gajgi• Pozn. V, 148, n° 338.
- Gajna p. Gajny.
- Gajna = »ogrodzenie na wodzie z gałęzi, do którego ryby przed połowem się chronią• Prac. (od Kolna).
- Gajno »a. Kierdel = stado, gromada: »Zganiaj owce do gajna'. 'Całe gajno tego przysło'• Spr. V, 355.

Gajno p. Kierdel.

Gajny, rzeczownik = gajowy: ›Gajny‹ Zb. IX, 279. Hoff, 40. Świderski Wieś Wisła 32. || ›Gajny dzień‹ = dzień, w który włóścianie, posiadający serwitut leśny, mogą brać z lasu oznaczoną ilość drzewa‹ Pr. fil. IV, 196. Por. Gajówka. || ›Gajenka = żona 'gajnego' tj. gajowego‹ Pr. fil. V, 735. ›Gajna = gajowa‹ Hoff, 40.

Gajor ›a. Golor = gąsior‹ Zb. I, 18. ›Gajor = gąsior‹ Pozn. II, 91. ›Gajór = gąsior‹ ib. 121. ›Zaprzęgaj gajora i gaskę siodłatą‹ Pozn. IV, 74, n° 149. ›Wilczek porwał gajora‹ ib. 175, n° 331, zwr. 2.

Gajowczyk, zdrob. od rzeczownika 'Gajowy': ›Napotkała gajowcyka bardzo ładnego‹ Zb. IV, 242, n° 198, zwr. 1.

Gajowy = leśny, dziki: ›Gajowy orzech‹ Cisz. I, 167.

Gajówka: ›Chodzić do lasu 'na gajówkę', czyli 'zbiórnię' tj. zbieranie po boru suchych, opadłych gałęzi‹ Pozn. II, 179. || ›Gajówka = próchnica; glinka burawa; grunt po wyrąbanym gaju‹ Ust. od Olkusza. Por. Gajny dzień.

Gajs = nafta: ›Naftę zowią 'gaisem'‹ Zb. XIII, 153. ›Gais = nafta‹ Spr. IV, 355. ›Gajs = nafta‹ Rozpr. X, 279. ›Gajs = nafta‹ Wzrzes. 8 (zap. pomyłka, zam. 'gajs' K.). ›Gajs = nafta‹ Rozpr. XX, 427. Por. Gaz.

Gajstag = ›Zielone Świątki‹ Tygod. Ilustr. ser. 1, t. XIII, str. 17.

Gakt = ›przód w prostych saniach, umocowany do płoz(ów) w ich zakrzywieniu, dwoma prętami drewnianymi‹ O.

Galka, ›Galka = grube drzewo sosnowe‹ Spr. V, 108. Rozpr. XVII, 32. Chęch. II, 112. ›Galka =

sosna wyniosła‹ ib. 149. Por. Galak. Golas.

Galak, ›Galacek = cienka, wysmukła sosna, żerdź‹ Pr. fil. IV, 817. ›Galacek = pień drzewa‹ Spr. V, 108. ›Gajak, Golak, Golas, Skrzek = młode drzewo, podkrzesane u dołu z gałęzi, a drzewo stojące, z którego kora od góry opada; świerki karłowate, sosny żerdziowe: 'Wyrósł, jak galak w boru'‹ O. (z Kozłowskiego Słownika leśn. 125). Porówn. Gala. Galaszek.

Galan p. Galant.

Galancie p. Galanto.

Galanka = kołchanka: ›Z kimże ją sie będę, Ma galanko, cieszyć wac?‹ Zb. IX, 189, n° 52, zwr. 2. ›Rozmiłe galanki, Poszyjcie wy mi koszulki!‹ ib. 212, n° 124, zwr. 15. ›Miał jeden pacholek za galanke dziewczkę, a ta dziewczka była mora‹ Rozpr. XII, 76. || ›Galanecka‹: ›Swoją galaneckę (= kołchanę) Poczęstować muszę‹ Hoff, 55, n° 4. ›Moją galaneckę Ku ślubu wiodą‹ Zb. IX, 174, n° 2, zwr. 2. ›Galanecko rozmiła!‹ ib. 189, n° 50, zwr. 8.

Galant = kochanek: ›Zachciało się... babie, Młodego galanta‹ (wydrpkowano zap. pomyłkowo 'galanta' K.) Kuj. II, 55. ›Powiadaliśmy ci, Ze mi się załęczali Ze wsi galanci‹ Zb. IV, 230, n° 114. || ›Galán‹: ›Czegoś chciała, toś dostała Od swego galana‹ Rog. n° 10. ›Máš dukát, Abyś ty nie powiadała, Lzech já je galan twój‹ Zb. IX, 204, n° 101, zwr. 4. Por. ib. 238, n° 208. ›Krakowscy żydzi, galana wám przedám!‹ ib. 266, n° 332, zwr. 2. ›Młody galán‹ ib. VII, 62. ›Choćby był o jednym oku, kieby jeny tego roku (domyśl. przyszedł jaki 'ga-

lan')• Wisła II, 306, n° 962. Por. Rozpr. XVII, 32. || »Galanecek«: »Kan sie mi też podział ten mój galanecek?« Zb. IX, 213, n° 126.

Galantny p. Galanty.

Galanto »a. Galancie = ładnie: 'Galancie wysykował sie dziewczcák'• Spr. V, 108. »Galanto = ładnie« Sand. 269. »Kunie juz galańcie przezarły« Chełch. II, 105. »Galanto śpiewać umięją« Sand. 189. »Galante« Kam. 64 (może to przymiotnik? K.). »Sprawilby ci manto, Abyś chodziła galanto« Pozn. V, 126, n° 267. »Miesiączek świecił galanto« Dygasiński Beldonek, 29. Udz. || »Galanciej«: »Zebyś ty, matko, nie światowała, toby było galanciej koło chałupy (= piękniej)« Zb. II, 237. || »Galanciuchno« = elegancko Tyg. ilustr. ser. 1, t. X, str. 295.

Galanty = »ładny, świetny« Sand. 269. Zb. II, 247. »Galanty = ładny, ozdobny, zgrabny, zwiczny« Święt. 694. »Chwaląc parobka, mówią, iż jest on... szykowny, 'galanty'« Maz. V, 32. »Galanty = ładny, zgrabny: 'Mám galantého kawaléra'« Spr. V, 108. »Galanty = nadobny, udatny, wyborny« Osip. »Jeden pán, młody i galanty...« Zb. II, 243. »Galanty chłopák!« Kozł. 211. Wisła VII, 724. »Walanty, galanty, Naprowadź my Kaškę!« Pozn. V, 170, n° 407, zwr. 2. »Galantá pogodá« Zb. II, 235. »Galanty młodzieniec« Kiel. II, 222. »Jedzie galanty, Sukienka pożyczana, konik najęty« Łęcz. 240, n° 522. »Wychował ojciec galantych dzieci (= dużo)« Doman. »Kasia jest 'porzomna' i 'galantą' ma przyodziewę« Wisła VII, 362. || »Galantny = 'galanty', szykowny« Pr. fil. V, 735. || »Galanciuchny«:

»Pióro u kaszkieta galanciuchne« Oles. 107.

Galar: »Przejędzją przez morze na tem, jakze sie toto śmyśnie (= dziwnie) nazywá?... a, galár!« Cisz. I, 257. »Płyniem z galarami« Krak. II, 196, n° 377 (piosnka nie ludowa K.). »A w galary juz pszenickę... Będzie za nią nas wielmożny pán da rachował talary« Zb. IX, 28, zwr. 14. || »Galarek«: »Płynie krypka, płynie, Da i galarek za nią« Maz. II, 188, n° 446.

Galarepa: »A ty chłopie, galarypa! Sprzedał spodnie, kupił zyta« Zb. IV, 239, n° 187.

Galareta: »Garłeta« Święt. 695. »Garlita« Wisła I, 188. Krak. I, 283.

Galaretnica p. Trzęsidła.

Galarus = może galar? »Zláz z galarusa, wláz w głębość, wziół z sobo strachnice, wsed do ciemnice, gonil hołdy-bołdy« = zszedł z łózka, włożył buty, wziół strzelbę i poszedł do lasu gonic wilki Jastrz.

Galas = »masa ze śliw, jabłek, gruszek zgotowanych, powstała przez roztrarcie« Święt. 695. »Galas = zupa owocowa« Rozpr. XVII, 32. 77. »Galas = śliwczana lub jabłczana brajka« Spr. IV, 321. || »Galas = byle jakie jedzenie: 'Kapusta i flaki, dobry galas taki'« Spr. V, 355. || »Galus« Rozpr. XVII, 77. »Dam ci groszek na 'galusz' ib. III, 370. »Alarus, Dam ci grusek na galus« Zb. XII, 169, n° 73. || »Gielas = polewka z jabłek a. śliw« Wisła VIII, 595. || »Galas = nieporządek« Rozpr. IX, 206; XXVI, 375. Toż znaczy »Garus« ib. Por. Garus.

Galasić = »rozcierać, płaszczyć« Święt. 695. »Galasić a. Kalasić =

- mieszać, wprawiać w nieład, rozrzucać. Spr. IV, 321 (mylnie wydrukowano 'galasę' zam. 'galasę' K.).
- Galasówka** »a. Dębowe jábko. Zb. VIII, 298. Porów. O. Galas. Rozpr. IX, 164.
- Galaszek**: »Galásek = pień drzewa. Rozpr. XVII, 32. Por. Galak. Golas.
- Galaty** p. Galoty.
- Galeja** p. Aleja.
- Galet** = »wiaderko do dojenia. Goszcz. 131. »Galety = skopki do mleka. Rozpr. X, 214. »Galeta; tak pisze Goszczyński mylnie, zamiast 'Gieleta'. Gieleta, Gielecka, Gielatka = naczynie mające kształt faski, używane na mleko przy dojeniu owiec. Rozpr. X, 279. »Gieleta = rodzaj skopca u Górali. (rysunek i opis) Enc. roln. II, 819. »Gielatki. (z masłem K.) Zb. VII, 52, n° 114. »Geleta = kubek z pałączkiem wewnątrz, z jednej strony niższy, z drugiej wyższy, używany zamiast skopka przy dojeniu owiec. Wrześ. 8. Por. Rozpr. XVII, 8. »Gieléta = naczynie drewniane, obszerne, służące do dojenia owiec. Spr. IV, 344. »Gielátka = faszeczka drewniana na masło, mieszcząca w sobie pół a. całą dawną kwartę. Spr. IV, 355. »Geleta = drewniane naczynie z pałąkiem; w połowie 'bednárki' ma wyższe; służy do dojenia owiec. Spr. V, 356. »Gielátka = dzieżeczka na masło kwartowa a. dwukwartowa. Spr. IV, 376. »Géletka a. Giletka = ćwierć korca. Roczn. 196. »Gielety = skopce, do których doją mleko. Stęcz. 76. »Gielata. = toż znaczenie Aten. VI, 116. »Gielecka a. Giletka = ćwierć korca. Roczn. 196. »Gielecka a. Giletka. Zb. I, 67.
- Galgant** p. Gałgan.
- Galicja**: »Galicyják = 1, Galicjanin 2, biały kartofel. Pr. fil. IV, 196.
- Galicyjski**: »Galicyjski kamień, kamyk, kamyszek = zincum sulfuricum. Ciesz. 26. »Galicyjska sól. ib. = toż.
- Galileja**: »Wesele w Galileii. Kuj. I, 285. || »Staroście galilejskiemu. Rozpr. IX, 191.
- Galonka** = »szlak u dołu spódnicy. Świdzki Wiśń Wiśła 6. »Galonka = wstęga u dołu sukni. Aten. VI, 112. »'Wetnianka'. obszyta (u dołu) 'galonką' (galonem). Wiśła VI, 492.
- Galop** przysłówkowo = galopem: »Galop = prędko: 'Leć galop, zebys się nie spóźnił'. Pr. fil. III, 492. »Jązem pędził galop. Derd. 20. »(Mrówki) galop przebrały wszyko. Zb. XI, 93. »Una galop przylata do księdza. Chęłch. I, 55. »Wzion pędzić galop przez las... Cisz. I, 266. »Na galop. = toż znaczenie: »Zając na galop przyleciał do drugiego brzeża. Chęłch. II, 97.
- Galoty** = »spodnie. Spr. IV, 22. Rog. n° 16. 83. 405. Tyg. ilustr. ser. 1, t. XIV, 126. Zb. I, 33. Aten. VI, 109. Roczn. 237 p. w. Spodnie. Na Dziś I, 295. Wiśła II, 310. »Pozycze mi galot! Wiśła VII, 369, n° 2. »Chodzi, jak gdyby se do galot naszał. Wiśła VIII, 791, n° 1164. »Słomiane galoty, azurowy mundur. Krak. II, 189, n° 368, zwr. 1. Por. Zb. XV, 129, n° 6 ('galáty'). Pr. fil. V, 735. »Galaty. Rog. n° 84. Aten. VI, 112. »Galaty, same łaty. Zb. IX, 231. ib. 230. »Słomiane galaty. ib. 232, n° 180. »Galaty se pozeszycwał. ib. 238, n° 202. »Galáty. (raczej 'galoty', bo a jest tu odmazurujące K.)

Rozpr. XVII. 32. Ust. z Jaworza. Hoff, 45. »Dostać na galaty« = w skórę Ust. od J. Bystronia. »Chłop chodzi w sukni, a baba w galatach« Cinc. 6, n° 46. »Przystrzygnął mu na galaty« = obić go Cinc. 33, n° 731. || »Galaciska«: »Galaciska na ścianie będą żydowi« Zb. IX, 241, n° 239. »Galacisków jego Jeno same łaty« Rog. n° 543. || »Księżę galoty a. portki = herba aquilegiae« Ciesz. 47.

Galus p. Galas.

Gała: »Gała a. Bula = 1, kula, gałka 2, narość na ciele« Rozpr. X, 272. Podczas 'okrężnego' ko-biety chwytają ekonoma, wiążą mu ręce i biją 'gałami' Sand. 163. »Szyszki ostowe nazywają 'gałami' i używają ich w czasie marszu z wieńcem do dworu na okładanie pleców połapanych przez siebie przystawców« ib. ods. »Bijmy pana gałami, Bo przewodził nad nami« Rad. I, 125, n° 3. || »Gały« = testiculi. »A choćbyś ty miał i dwie złote gały, Jakżebym takiego niedźwiedzia kochała« Ust. z pod Warszawy. Pr. fil. V, 736. Może toż znaczenie w niżej podanym przytoczeniu z Rad. I, 127 i Łęcz. 38. || »Gały« = oczy (pogardl.): »Wytrze-szczyć gały« Ust. z różnych oko-lie. »Zabili barana, Dali dziewczkom gały, Zeby podrygały« Rad. I, 127, n° 65. Por. Kuj. II, 270 (z Bibl. Warsz. LXXX, 622). Łęcz. 38, n° 30, zwr. 13. Cisz. I, 343, n° 218 (dwuznacznik K.). »Wywał gały!« Spr. V, 108. Osip. || »Głupi Gała« = imię typowego głup-ca w bajkach, np. Rad. II, 203, n° 19. Por. Bała. || »Gały = potrawa ze zgniłych potartych ziemniaków, z mąką, na wodzie

a. mleku, w kształcie kul« Wisła VII, 74, n° 5. || »Jasne gały! = pioruny« Osip. (eufemistycznie K.).

|| »Gałka = kluska«. Zdrobn: »Gałeczka« Pr. fil. V, 735. 736.

|| »Gałki« lm. = rodz. grzybów Lud. I, 207. || »Gałki jelenie = testiculi jelenia« Pr. fil. V, 736.

Gała ch (pogardl. o księdzu) = pop, klecha Ust. z róż. okolic. || »Ga-łachy = szmaty, łachy: 'Babka zrzuciła z siebie te gałachy'« Pr. fil. V, 735.

Gała gut- p. Kalkut-.

Gała m gać = mówić nie do rze-czy, głupstwa Rozpr. XVII, 8 p. w. Głamdać.

Gała ż: »Gałę« Kuj. I, 159. Ust. z Litwy. »Poleciało po gałęzi' = udało się« Świąt. 695. || »Gałę-zięta«: »Dąb, na tym dębie ga-łęzięta, pod gałęziętami guguleta..« Zb. VI, 17, n° 155 (zagadka o człowieku). || »Gałażuszka«: »Ga-łażuszka rozmarynowa« Pozn. I, 241. || »Gałaż« = ród, familja Ust. z Kieleckiego.

Gałda: »W dzień św. Katarzyny... dawniej we wsi Brzezinkach, ka-walerowie wyprawiali sobie bal, nazwany 'gałdą'« Zb. II, 225. »Gałda = zabawa, obchodzona w porze zimowej przez kawale-rów; różni się od 'firlejów' tym, że 'galdę' sami kawalerowie spra-wiają i sami na niej gospodarują« Zb. II, 247. »Gołda = ja-kaś zabawa z dziewczkami« Rad. I, 302, n° 3. »Uczennicy czar-towskiej przed innemi przynależ-y się pierwszeństwo na bankietach, czyli 'galdach' djabelskich, odpra-wianych na każdym nowiu księ-życa... na szczycie Łysicy« Zb. III, 33. »Gałda = pijaństwo, opil-stwo: 'Cały zarobek obraca na galdę'« O. »Gałda = uczta roz-

- pustna, obzarta• Krak. IV, 307.
 •Galdą = wódka• Parcz. Por.
 Gałdus. Gołda.
- Galdaki p. Gajdaki.
- Galdus: •Gołdus (zap. Galdus K.)
 = pijak• Pr. fil. IV, 198. || •Gał-
 dys• (zap. Galdys K.): •(Mam-
 zia) pytała się gołdysa, cy jes ci-
 cho w domu• (w zagadce: mysz
 pyta psa K.) Zb. X, 154, n° 152.
 •Gołdys, gołdys, ja chłopak we-
 soły• Wisła II, 326. Por. Gałda.
- Galdzić •a. Gieldzić = łasko-
 tać, łechtać• Hilf. 164. Por. Gi-
 dlic. Gildzić.
- Gałęza p. Gałęźnik.
- Gałęziasty: •Gałęziasty• Zb. VIII,
 299.
- Gałęziaty Rozpr. VIII, 126.
- Gałęźnik = •młody ptak, wzięty
 na łowczego• Przyj. ludu VI, 126.
 || •Gałęźnik a. Gałęza• = szu-
 bienicznik O. •Gałęźnik = łotr,
 wart szubienicy, gałęzi• Pr. fil.
 IV, 817. Toż Ust. z Litwy.
- Gałężny: •Gałężny = dotyczący
 gałęzi: 'Gałężne liść' = liście
 z gałęzi. 'Gałężná-Góra' = wzgó-
 rze Gałenberg pod Lęborgiem•
 Ram. 38.
- Gałgan: •Gałgan = 1, kawałek
 płótna starego 2, stara część ubra-
 nia, np. koszula, kapota 3, czło-
 wiek źle się prowadzący• Rozpr.
 IX, 206. •Gałgán = 1, płat sta-
 rej, podartej szmaty 2, marno-
 trawca• Święt. 695. •Co más
 tygu dobrygu (konía) rznąc, to
 zarznij tygu gálgana• (= tego
 lichego konia K.) Zb. VIII, 314,
 n° 12. •Pas gálgán bydło, Gał-
 ganka owce; Chciał gálgan gał-
 ganki, Gałganka nie chce• Pozn.
 IV, 283, n° 552, zwr. 3 (pomył-
 kowo wydrukowano 'gálgan' za-
 miast 'gálgán' K.) Toż Maz. II,
 102, n° 234 i Fed. 212, n° 138.
 || •Gałkun = płat podarty; czło-
- wiek nagannego życia• Rozpr. IX,
 117. Gałgany lm. = •odzież•
 Zb. II, 240. •Gałgany = odzież,
 bielizna• Hemp.
- Gałgan: •Gałgan-korzeń = gałgań-
 ski korzeń, galgant, radix galan-
 gae• Pr. fil. IV, 196.
- Gałganiarz = gołysz: •Gałgania-
 rzu... u ciebie zawsze bida• Maz.
 V, 195.
- Gałgański •korzeń, Gałgańskie
 krople = radix galangae• Ciesz.
 26. Por. Gałgan.
- Gałgaństwo: •Trzeba num tygo
 młodygo psa wygnąć w świat,
 boć to gałgaństwo do nicego•
 Chełch. II, 39.
- Gałka p. Giełka.
- Gałka p. Gołka.
- Gałkun p. Gałgan.
- Gałować: •Gałowac = krzyżeć•
 Hilf. 164 (mylnie wydrukowano
 'gatowac' K.). •Gałowac = (tylko
 w Pomorsce) wołać• Pobl. 19.
 •Ke óne (czarownice) pálone bý-
 ły, to óne dobã gałowaty, wołaty
 dó Boga• Hilf. 118, n° 20. •Ga-
 łowac = wołać, krzyżeć, na-
 rzekać• Ram. 38.
- Gałowaty = •o człowieku z du-
 żemi wytrzeszczowatemi (tak K.)
 oczami• Kuj. II, 270 (z Bibliot.
 Warsz. LXXX, 622).
- Gałtać = •mieszać, wprawiać
 w nieład• Zb. I, 41. Udz. Por.
 Gałtać.
- Gałtanina = rzeczownik od 'Gał-
 tać' Zb. I, 41.
- Gałuch = •hałas: 'Taki gałuch
 robiciel'• Udz. Por. Bałuch.
- Gałuchy lm. = rodzaj ziemniaków
 Zb. VI, 294. || •Gałuszka = klu-
 ska• Rozpr. XII, 89. •Polówka.
 z gałuszkami (rodzaj klusków)•
 Aten. VI, 653. Toż Ust. od J.
 Bystronia. •Gałuszki = kluski•
 Rozpr. XVII, 32. Pr. fil. V, 735.
- Gałuszyć = •dusić• Zb. II, 7.

- Pleszcz 34. »Gałuszyc = hała-
 szawa. Rozpr. IX, 206. »Gału-
 szyc. Zagaluszyc = zagłuszyc
 » w zastach, zaciemnić, przytłu-
 czać, zaręść, np. ziemniaki, cebulę
 itp. » Udz. » Cielęta w kapuscie: Idź-
 nieś jeź wyżenie, ale nie gału-
 szyc. Zb. XII, 203, n° 41. Rozpr.
 XXVI, 375.
- Gałwa »Gałwák. Gałwácek =
 gruzel gruczoł. Rękop. J. Kop-
 pem. »Gałowaczek = gruczołek
 zaskórny (u ludzi): 'Ma gałowaczki
 ta dziewczucha' = gruczołki na
 szyi a. pod brodą. Krak. IV, 307.
 Por. ib. III, 145 c. »Zolzy... 'gał-
 waczkami' zwane. ib. 157, n° 47.
- Gamać się = »ić powoli, chwiej-
 nym, ociężałym krokiem, nie uwa-
 żając na drogę przed sobą. Święt.
 695. Por. Gamać się.
- Gamajda: »Niedoleżny lub leniwy
 zowie się pod Poznaniem i Środą
 'ciemnięga', 'gamajda'. Pozn. I, 50.
 »Gamajda = niedojda. Pr. fil.
 IV, 275. »Gamajda, Gamajdowa-
 ty = gamoń, gapa, rozlazły. ib.
 817. »Gamajda = powolny, gap.
 »pr. V, 108. »Gamajda = nie-
 mrawa, powolny i niezdarny w ro-
 bocie. ib. 131. Por. Rozpr. XVII,
 32. »Hamajda = gamajda. Bibl.
 Warsz. LXXX, 623 (tj. 'Chamaj-
 da' K.). || »Hamajda = baka ba-
 gnotła. Pr. fil. IV, 200. || »Gla-
 majda. Ust. z Galicji. || »Gla-
 majda = człowiek niedoleżny,
 nieporządny, nieradny. Mil.
- Gąba p. Gęba.
- Gamaerka p. Magierka.
- Gangać = »powiewać czym w po-
 wietrzu, np. bieżem. Osip. »Gan-
 gać = »ić od mechcenia. Zb.
 II, 7. »Gangać = dyndać. Wi-
 śła III, 87. || »Gangać się =
 chwiać się, np. idę. Wiśła III,
 744. O. »Gangać się = chwiać
 się, iść powoli. Spr. V, 108.
- »Podwiązka jej się gangała. Pozn.
 II, 304. Por. Gamać się.
- Gámon p. Gomon.
- Gamrat: »Wyláz gamrát na gam-
 rátkę: gamrátce się ulekczyło,
 gamrátowi ciężéj był. (zagadka
 o jeżu na gruszy. Zb. I, 124,
 n° 65.
- Gamrata: »Gamrata a. Gamrátka
 = ziemniaki po ugotowaniu...
 utłuczone i zmieszane z barszczem
 a. żurem, jako potrawa. Wiśła
 VII, 74.
- Gamuła p. Gomoły.
- Gamułka p. Gomoła.
- Gan: »Śniát', na Orawie 'gan' =
 miejsce na drzewie, ściętym sie-
 kiera, gdzie drzewo odrabane od
 'oduziemca': 'Zanim dasz drzewo
 pod piłę, śniaty urznij'. Spr. IV,
 313. W Słowniku leśnym Koszów-
 skiego 252 i u O. inne obja-
 śnienie.
- Gana = »nagana, przygana: 'Oj
 dany moje d., Nie pomoga gany'.
 Pr. fil. IV, 275. Toż Rad. II, 114,
 n° 256. »Nie przeszkodzą i gany,
 kto komu obiecany. Pleszcz. 162,
 n° 95. Por. Maz. V, 198. Pr. fil.
 V, 736.
- Ganasze = »boki szczyk u koni. O.
- Gancz)árz p. Garncarz.
- Gandziała p. Gandziara.
- Gandziara: »Gandziára = batog,
 korbacz: 'Tańcuje ty, tańcuj,
 Wisi na cię kańcuch. Wisi i gan-
 dziára, Zebyś tańcowala'. Rozpr.
 III, 370. Toż Zb. XII, 129, n°
 127 w formie 'Jandziara'. Toż
 Pozn. V, 89, n° 165 i ods. »Jó-
 zef dobywa gandziary. Zb. VIII,
 65, n° 3. || »Gandziara = nie-
 poń, leniuch. Rozpr. VIII, 228.
 || »Gędziara = peda. Pobl. 131
 (= gira, nożysko K.). || »Gan-
 dziála = ciemięga. Czark. Rozpr.
 XXVI, 375.
- Ganek = alea, szpaler: »Ogród tak

- zarósł, że ganków nie widać. Pozn. II, 332. »Pojazd pędził tym gankiem, co tylko ludzie przecho-
dzą. Nadm. 123. Por. Przyj. lu-
du VI, 91. »Ganki = ulice przed
domem a. w ogrodzie. Kal. I, 42.
»Ganki = ścieżki w ogrodzie,
aleje (Gänge). Zb. I, 18. || »Gan-
nek = daszek: »Niekiedy sto-
doła miewa nad wrotami stomia-
ny daszek, zwany 'gankiem'. Lub.
I, 57. || »Gáneł = miara płó-
tna, mniej więcej cal. Spr. V,
355. Toż ib. IV, 303. »Przędzę
kładą na 'ridkę', gdzie przekła-
dając ją w 'ganki', owijają na
'wał' z drewna. Pozn. I, 109.
|| »Gan(e)k: »'Śrotownia o dwóch
gankach' = młyn do mlewa ra-
zowego o dwóch kamieniach. Zb.
I, 28 p. w. Śrotownia. || »Gan-
nyszek: »Poprowadziła ją przez
ganyszek. Kuj. I, 297, n° 66,
zwr. 6.
- Gangnes:** »Krzesiwo z 'gangnesem'
(magnesem?). Zb. V, 124, n°
181.
- Gangrena:** »Gęgrena. Ust. z Litwy.
- Ganiać:** »Ganie = gania. Gazeta
Olsztyń. 1887, n° 6.
- Ganic:** »Ganic = psuć, paskudzić.
Hilf. 164.
- Ganka:** »Obiecanka ganka, a głu-
piemu radość. Łysk. 62.
- Ganobić,** »Naganobić, Przy-
ganobić = starać się usilnie,
zbierać, skrętnie chodzić koło
czego: »Naganobił ta biédák, ka
móg. Spr. V, 356.
- Ganta** »a. Trubica = sieć po-
dwójna, jedna z dużymi okami,
druga z drobnymi. Ryba, uderzyw-
szy głową w ostatnią, dostaje się
do pierwszej i zawiesza się po
drugiej stronie w sieci drobnej,
jakby w worku; sieć ta zastawia
się pionowo, zwykle na noc.
Osip. Por. Tryhubica.
- Gańba** = »wstyd: 'Je go gańba'
= pudet eum. Rozpr. XII, 89.
»Gańba = hańba. Zb. II, 7. Spr.
IV, 22. Osip. Rog. n° 291. Bibl.
Warsz. 1873, t. III, str. 55. Aten.
VI, 117. Rozpr. IX, 350. 357.
Maz. III, 294, n° 422, zwr. 2.
Świderski Wisła, 27. Rozpr. XII,
31. Ust. z Jaworza. Rozpr. XVII,
32. Pr. fil. IV, 817; V, 736.
Rozpr. XX, 427. Por. Hańba.
- Gańbować,** »Gańbić = hańbo-
wać, hańbić, gardzić: 'Nie gań-
buj mną' = nie gardź mną. Pr.
fil. IV, 817. »Żeby się ludzie nie
brzydili I nie gańbili. Kuj. I, 258.
- Gapa** = wrona: Wisła I, 153; III,
744; V, 751. Kuj. II, 270; I, 92,
n° 22. Zb. II, 133. Hilf. 164.
Ram. 39. Derd. 12. Nadm. 148.
Spr. V, 108. 131. »Ozdziobią me
gapy, wrony. Kuj. II, 60, n° 241,
zwr. 5. »Będą ci ta kruki, gapy
krukały. Pozn. IV, 27, n° 61,
zwr. 4. »Patrzy, jak gapa w gnát.
Spr. V, 131. »Gapa = a) wrona
b) głupiec, gap. Krasn. 302. »Ga-
pa morska = mewa. Mil. || »Ha-
pa = gapa, gamoń. Pr. fil. IV,
200. || »Gapsko. Derd. 35. Ram.
39. || »Gapa = gap, cymbał
Ust. z różnych okolic. »Kobieta
ma chłopą gapę. Zb. X, 298.
»Gapa = 1, człowiek nieuważny
2, wrona rzadko. Spr. V, 108.
Bibl. Warsz. LXXX, 622. »Dwóch
druzbów obchodzi wieś, zaprasza-
jąc gości na wesole; starszy pra-
wi orację; drugi milcząc stoi i
kłania się...; zowie się 'gapą'.
Pozn. I, 252, n° 11. || »Gapa =
siodło bez strzemion. Kuj. I, 88.
»Gapa = rodzaj skórzanej po-
duszki ze strzemionami i poprzę-
giem (tak K.), lecz bez drzewca
i żelaza, jak w zwyczajnym sio-
dle. Maz. III, 51. »Gapa = sio-
dło fornalskie ze skóry cielejcej

- a. zrzebiecej, bez strzemion• Kuj. II, 270. || »Morska gapa = rybitwa• Spr. V, 131. || »Gapę zapłacić = płacić za nic, za gapienie się. Kobieta wiejska, przyszedłszy do sklepu, kupiła jakiś drobiazg, mówiąc: 'Gapębym zapłaciła, jakbym nic nie kupiła'• Pr. fil. V, 736. Porów. Głapa. Japa.
- Gapi:** »Gapie mleko = wilezomlecz (euphorbia). Chłopi sokiem z łodygi tej rośliny smarują sobie oczy, dla sprawienia w nich zapalenia, jeżeli chcą przez to uwolnić się od niechętnych dla siebie obowiązków• Kam. 176. || »Gapi rosół = potrawa, chleb w kostki pokrajany, z masłem w zupie ugotowany• Nadm. 109. || »Gapia zupa•: »Rączylł swyńskiin mnięsem z tłustego kernóza, »A i gapia była zupa z kawałkiem miętuza• Derd. 23.
- Gapieć** p. Kapać.
- Gapki** lm. = część przepony brzusznej (u zwierząt) Kryn.
- Gar** = »wielki garnek• O. »Mlika duzo, ze jaz się przeliwa z garów i ze skopków• Krak. III, 79. »Wszystkie gary połuczemy• Zb. IX, 7, n° 3, zwr. 3. »Co tyz to za gary! = garczki• Wisła I, 73. »Gár = zgrub. garnek• Pr. fil. V, 736. || »Gáūra = naczynie z palącemi się węglami• Rozpr. IX, 119. »Gara = ogrzewadło, fajerka, garnek z żarzącemi się węglami: 'Baba ma garę pod nogami'• O. Por. Garnek.
- Gara:** »Bale (przy budowaniu chaty) zasuwają się w podłużne wyżłobienia, zwane 'Loch', 'Gara', a. 'Burta'• J. Łoś. »Gara = dziura w drzewie wyciosana; dziura od szpunta u beczki, kadzi itp. • O. »Cztery słupy przy drzwiach stodoły służą do ułożenia 'zapolnic' i opatrzone są rowami ('kamami' a. 'garami')• Lub. I, 56.
- Garagola** = rodzaj ziemniaków Zb. VI, 294, n° 1. Por. Pr. fil. IV, 652. Por. Barabola.
- Garanż,** »Garażyjá = chałastrą• Rozpr. XVII, 21. Porówn. Haramza.
- Garażyjá** p. Garanż.
- Garażdżie** = broić, niepokój czynić, dokazywać: »Maicieie sałasu byłiby radzi tŷk kuźláków, którzy tam garaždżili... wŷgnać• Listy filol. a. paedag. XII, 470.
- Garbaciénki** p. Garbusieńki.
- Garbacz:** »Garbác = przezwisko garbatego• Świąt. 695. Porówn. Garbal.
- Garbal** = garbus: »Zalecali my się... smarkaci, garbali, Az mie głowa boli• (zap. 'garbáli' K.) Was. 218—219, n° 155. || »Garbula = przezwisko garbatej kobiety• Świąt. 695. Porów. Garbacz.
- Garbarnik** p. Garbarz.
- Garbarz:** »Garbierz = garbarz, wyprawiający skórę na kierpce i liche obuwie dla wieśniaków• Spr. IV, 355. || Garbarnik = garbarz• Pr. fil. V, 736.:
- Garbarzenie** = rzeczownik od 'Garbarzyć', Ram. 39 p.: w. Garbarzŷc.
- Garbarzŷc:** »Garbarzŷc = być garbarzem, trudnić się garbarstwem• Ram. 39.
- Garbierz** p. Garbarz.
- Garbula** p. Garbal.
- Garbus:** »Garbus• Ust. z Litwy. || »Garbusek• o kobiecie Gliń. IV, w bajce »O szpetnym garbusku•. || »Garbuieniek•: »Garbatego nazywają 'garbuleńkiem'; (raz słyszałem i 'szymelajde garbeł')• Wisła IV, 840. || »Garbusik•: »Duchy, 'garbusiki' w kopalniach jakoby przebywające. Patrz

- 'Gnomy', 'Kobold', 'Skarbnik'•
 Łabęcki Słownik górniczy, 52.
 Por. Garbal. Garbula.
- Garbusieńki** = garbacieńki: »Malusińkie, garbusińkie, całe pole zbierze« (zagadka o sierp) Zb. I, 135, n° 84. || »Garbácienki« = zdrobnienie od 'garbaty' Ust. z Litwy.
- Gárcel** p. Gardziel.
- Garcarz** p. Garnearz.
- Garcówka** p. Garncówka.
- Garczkołep** = »garnearz« Pr. fil. IV, 196.
- Garczyna** p. Garnek.
- Gard** p. Gród.
- Garda** = pogarda: »Broń cię Chryste zwodzić gadkę z chłopem bez szybę, bo ci to weźmie za gardę nim« Kam. 22.
- Garda** = »naszyjnik Huculek z sorokowców w trzy rzędy« Witw. 91. »Hucutki kokietują sobie w tak zwanych 'gardach'; jest to niby kolja, zrobiona z sorokowców we trzy rzędy, na piersiach, powierzech paciorek« ib. 89. Por. ib. 43.
- Gardać** = gardzić: »Byście tez nami ...sługami nie gardali« Pauli, 36.
- Gardłacz**: »Garłac = krzykacz, wymyślając: 'E, to garłac przepaśny!'« Spr. V, 355. »Garłac = człowiek z naroślą pod gardłem« Święt. 695. »Garłac = człowiek z wielkiem gardłem« Rozpr. XXVI, 375.
- Gardlaty**: »Garlaty = krzykała« Spr. IV, 343.
- Gardlica**: »Garlica«: »Gdy komu gardło rośnie (wole), to lud chorobę tę nazywa 'garlicą'« Zb. IX, 46, n° 3 b. || »Garlice Im. = gruczoły w gardle« Wiśła I, 153.
- Gardliczka** = sinogardlica: »Je stem jak polna garliczka. Co nie ma swego samiczka« Rog. n° 224.
- Gardlic się**: »Garlic się« = gniewać się: »Czego się jegomościulek wdycki tak garli?« Tyg. ilustr. I, XIV, 126.
- Gardliwy** = »gardy« = (o bydli i trzodzie, rzadziej o ludziach) wybredny, gardzący jedzeniem Pr. fil. IV, 196. || »Garliwy = gadatliwy, mający ostry język, właściwie 'gardliwy': 'O, tą małą to taką garliwą, nikomu nie przepuści'« Pr. fil. V, 736.
- Gardłacz**: »Garłac« (nieobj.) Rozpr. VIII, 190. »Garłacz = krzykacz« Ram. 39.
- Gardłac**: »Garłac = pod gardło brać przy bicu« Pr. fil. III, 305.
- Gardło** = otwór: »Przewrócił torbę na dół garłem« Zb. V, 202. »Garło = otwór 'bucza'« Osip. »'Gardło' u pyła = sam wylot« Spr. IV, 364. || »Garło«: »Śmierć legła do truny do góry garłem« Zb. XV, 20, n° 7. || »Garło« = wir, odmęt: »Doprowadził króla do takiego garła, że zaczął tonąć« Zb. XI, 249, n° 13. »Księżna, wpadłszy do rzeki, natrafiła na garło i porwana prądem...« ib. 263.
- Gardłować**: »Garłować = w gromadzie tak za jakąś sprawą obystawać, iż wszystkich innego mniemania na swoją stronę przeprowadzi. 'Garłować' używane także w znac.: bardzo ciężko pracować« Spr. IV, 343. Por. Harować.
- Gardłówka**: »Bratki polne' nazywają w Gnojnicy 'sirotkami', a w Krzywej 'gardłówkami'« Zb. XIV, 131, n° 97. || »Gardłówka = szturmak, rodzaj strzelby« Pr. fil. V, 736. Por. Gardłacz.
- Gardy** »a. Garny = przebrydny, wybredny w jedzeniu: 'Ten koń gardy, byle czego jeść nie chce'« Kuj. II, 270 (z Bibl. Warsz. LXXX, 622). »Może (to bydłako) garne? (= wybredne, dzikie, pyszne)« Sand. 42. Toż ib. 261. »Fara-

- muśny' znaczy między chłopami: gardy, grymaśny w jedzeniu, wybredny, a. i. zawadjak, zuchwały, nijaki. Kam. 141 ods. 317. »Gardy (o bydle i trzodzie, rzadziej o ludziach) = wybredny, gardzący jedzeniem. Pr. fil. IV, 196. »Gardy = wybredny. Pleszcz. 34. »Gardy = wybredny w jedzeniu: 'Garde bydlę'. Spr. IV, 364. »'Gardy', wyraz powszechnie na Mazowszu używany = o człowieku a. bydlęciu, przebiegającym w jadło, jedzącym bez wielkiego łaknienia. Spr. V, 131. »Garny = wybredny w jedzeniu (o bydle, trzodzie, zwierzętach domowych), toż, co 'gardy'. Pr. fil. V, 736. Parcz. || »Gardy = hardy. Zb. II, 7. Pr. fil. V, 736.
- Gardzela** p. Gardziel.
- Gardziawka**, »Gardzianka, a z ruska 'hartanka' = gardziel, krtak. Zb. I, 67. (Chyba 'hortanka', bo tak wyraz brzmi po Ukrainisku; w żadnym razie nie 'hartawka', jak wydrukowano K.).
- Gardzić** z 3 pp.: »Tym dwojga ludziom nie gardzili. Sien. 253.
- Gardziel** i **Gardziela**: »Gardziel m.: »Do gardziela. Krak. III, 29. »Gárcel (? K.) = gardziel. Hilf. 109. »Kur zapiał na całą gardziel. Pleszcz. 153. n° 4. »Gárdziel m. = gardło. Spr. IV, 355. »Gardziel = gardło. Lud wyrazu 'gardło' nie używa, tylko 'gardziel', a u dzieci 'gardziółko'. Pr. fil. IV, 817. || »Gárdzela = krzykacz. Hilf. 165. »Pójdźte do dom, psie gardziela! Maz. II, 172. n° 385. Toż Zb. VIII, 103. »Narodził się gardziela z białego kamienia... (zagadka o koźcicie) Wisła V, 568. n° 17. || »Gardziel = wole. Wisła IV, 872. n° 111.
- Gardzielnik**: »Gárdzielnik = pijak Rozpr. VIII, 123.
- Gardzielowy**: »Cemu, druchny, nie śpiewata? Cy dębowe pyski mata? Nie dębowe, gardzielowe, Do jedzenia są gotowe. Maz. III, 120, n° 86.
- Garguleć** = »niszczyć, upadać na siłach. Pobl. 131.
- Gárk** p. Garnek.
- Garlác** p. Gardłacz.
- Garłeta** p. Galareta.
- Garlica** p. Gardlicia.
- Garlita** p. Galareta.
- Garliwy** p. Gardliwy.
- Garł-** p. Gardł.
- Gárméster** p. Garnmistrz.
- Garnać** = porywać, unosić: »Łabędzie płyną, wianeczki toną, Bystra je wódka garnie. Maz. III, 238, n° 300, zwr. 3. Garnać = zagarnać, pociągnąć: »Dziewcyna się cese; Co grzebuskiem garnie, to ij włosek spadnie. Łęcz. 74, n° 92.
- Garncarski**: »Garnczarski. Przyj. ludu VI, 109.
- Garncarz**: »Gancárz. Rozpr. IX, 157. 170. Ust. z Litwy. || »Ganczárz. Rozpr. XII, 33. || »Gárczarz. Pozn. VI, 338. || »Garcarz. Lip. 71. || »Garnczarczanka: »Garczarczanki nie chce! Rad. II, 16, n° 28, zwr. 4. Por. Garezkolep.
- Garncówka**: »Garniec, Garncówka do przechow(yw)ania masła. Pozn. I, 97. »Masło ugniatają i wkładają w glinianą garncówkę. ib. II, 177. »Garncówka (autor pisze 'garncówka K.) = garniec (miara z drzewa) gdy próżny. Gdy pełny, mówi się np. 'garniec' masła. Zb. I, 26. »Garncówka = obrok wydawany dla koni. Spr. V, 108.
- Garneczarczanka** p. Garncarz.
- Garnek** i **Garniec**: »Gárnec, zwykłe w 1 pp. gárcek, 2 pp. gárka, 6 pp. gárkiem, 1 pp. lm. gárki, 6 pp. gárkami. Rozpr. VIII,

206. »Gárk = garnek« Pobl. 19. Toż Ram. 39. »Gronk = garnek« Hilf. 165. »Tak długo sę gronkę woda nosi, jaż sę ũcho ũrwie« Cen. 73. »Grónk = garnek« Pobl. 23. »Gronk, Gronesz = garnek« Ram. 47. »Gronuszeczk« Nadm. 151. Hilf. nie zrozumiał na str. 147: »Ptászki jedzã z gronka« i objaśnił: »z kolan« K. || »Garniec« = garnek: »Porozwiesłã gárce po płocie« Kętrz. 74, n° 37. »Garce... wylizuje« Zb. IX, 236, n° 187. »Drótuje garce« Rog. n° 16 (ale tamże: »garki drótował«). »Garniec, oprócz miary sypnej, znaczy także wielki garnek« Krak. IV, 307. »'Achtelek', 'aktelik', czyli 'garniec', 'garcówka' do przechow(yw)ania masła« Pozn. I, 97, n° 37. »W werkach Trzenieckich leją garnce« (= garnki K.) Przyj. ludu 1891, str. 100. »Garnec wódk« Maz. III, 78, zwr. 22. »Kociel garniec gani, a oba są umrysani« Wisła VIII, 792, n° 1223. || »Gdy chłopiec chłopcu usiadzie na karku i nogi swe przełoży na jego pierś, a głowę trzyma do góry, wówczas mówią, że 'siadł na garki'« Krak. I, 327, n° 3. || »'Garniec lnu' jest to wiązka lnu nieczesane, składająca się z 1½ garści, a więcej« Kuj. I, 87. »Garniec a. Gárniec« ib. II, 270. »'Snop lnu' jest wiązka lnu, zwana także 'garniec'« Pozn. I, 98, n° 50. || »Garneczek«: »Uwarzże mi, mój męzyczku, Co pięć wiader w tym garneczku« Rog. n° 522. »Piwa dwa garneczki« Kuj. I, 284. || »Garnuszek«: »'Być na garnuszk'« = na wikcie, na stole, utrzymaniu: »Dzieci będące na garnuszk (rodziców)« Nowiny 1880, n° 115. || »Garnyszek« = garnuszek Kuj. II, 285, n° 79;

ib. I, 184, n° 38. »W gornysiu, gornyszeczk« Kuj. II, 16. »Moje kołyszki, Com zawieszała moje garnyszki« Pozn. I, 231, n° 83, zwr. 10. »Podaje w 'garnyszkach' kawę« ib. II, 276. »Garnyszek miodu« Zb. VIII, 69, n° 15. Zb. I, 7. Pr. fil. V, 736. || »Garnię, 2 pp. 'garnięcia' = garneczek: 'Chodziła po groch z garnięciem'. Zdrob. 'Garniątko'« Pr. fil. IV, 196. »Z gardziółka Jadwisi grzechotało niby z nadbitego garnięcia« Kam. 152. Por. Hornęta. »Garniczek«: »Garnicyk (owsa)« Zb. X, 116. || »Garcuś«: »Trzy gárcusie (z potrawami)« Cisz. I, 128. || »Gárcuszek = zdrob. od garnek: 'Masła gárcuszek« Pr. fil. V, 736. || »Garnelaszek« Zb. I, 7. || »Garczyna«: »Garcyna = 1, rozbity garnek 2, człowiek chorowity« Pr. fil. IV, 307. || »Garneczysko«: »Garcyska w kominie, okopciałe dymem« Krak. II, 117, n° 224, zwr. 6. »Masci ty pieniązki Na piecu w garcysku« Kiel. II, 103, n° 336, zwr. 2. »Nagotowali (grochu) garcyisko« Rad. I, 215, n° 280, zwr. 2. || »Garcocek« Ust. od Kozienic. || »Gar(n)cynká = nędzny garneczek: 'Łatwiej garcynee przy pierzynie; choć się przewróci, to się nie stłuće'« Pr. fil. V, 736. Por. Gar. Gronek.

Garnię p. Garnek.

Garnmistrz: »Gárméster = starszy rybak, który przewodzi innym podczas łowienia ryb« Ram. 43. Pochodne: »Gármésterzki«, »Gárméstrów«, »Gárméstrówi« ib. »Gármnistrz = mistrz od niewodu« Derd. 136. Ib. 4. 69.

Garnizon = »giardyzon« Ust. od J. Baudouina de Courtenay.

Garny p. Gardy.

Garować = (o cieście) »'chodzić'«

fermentować, ruszać się, podchodzić. Parcz.

Garsć: Formy: ›Gaść‹ Kuj. I, 162. 179. ›Gászc‹ Cisz. I, 95. Rozpr. XXVI, 375. ›Gárszc‹ Zb. V, 189. ›Gásć‹ Opol. 7. Pr. fil. III, 492. ›Gárs‹ Zb. V, 218. Spr. IV, 22. Rozpr. XXVI, 375. ›Gárszc‹ Ram. 43. ›Garzc‹ Rozpr. X, 239. Zaw. 61. Cheteh. I, 141. ›Garzc, Garztkā‹ Parcz. || Znaczenia: ›Garsć‹ = ręka: ›Niech na każdym sprzęcie, jaki mają oddany do swojej garsci, podlubią znaki‹ Kam. 67. ›Garsci ani pokaż kiela nosa‹ ib. 79. ›Bo to tego (mowa o ciełęciu K.) ani w garsć było, takie maluśkie‹ ib. 101. ›Nie szukaj bidy, kiedy ci ona sama w garsć iwłazie‹ ib. ›Dziwka złapi do garsci wiąnuś‹ ib. 129. ›Djabeł zaporę porwał i nie chce chłopu już dać do garzci‹ Kuj. I, 179. ›Trzymaj się za łeb obiema garsciami‹ ib. II, 54. ›Chłop zbliżył się do Muży. garsc mu podał prawą‹ Derd. 127. ›Zebyś ojcu te klucze prosto w garsć oddał!‹ Cheteh. I, 141. ›Nowy dziedzic nie dał staremu ani do garsci mąki‹ (? K.) Zaw. 74. ›Gársć ma obok zwykłego znaczenia także znaczenie 'ręki'. 'Szatka do garsci' = chustka do nosa‹ Rozpr. XII, 89. 101. ›Tak sie Suwoda uradował, co mu naraz łyżka z garzci wypadła‹ Spr. V, 355. ›Garsć = dłoń: ręka‹ Osip. ›Wzion pręcik do garsci‹ Zb. V, 218. ›Zawiązała tyło kwiatków, co garscią chłopską nie obstało‹ Kam. 135. || ›Garsć‹ = pęk, snopek: 'Zboże na garsciach' = zżęte i położone na ściernisku, ale jeszcze nie związane w snope. Ma to zastosowanie tylko przy żniwie na sierpy‹ Pr. fil. IV, 817. ›Zboże leżące na garsciach‹ Wi-

śła I, 69. Toż Krak. II, 94. ›Gárs (gársć) = pokosy: 'Zboże na garsci' = zboże, leżące na pokosach‹ Rozpr. XXVI, 375. || ›Garstka = pęczek oczyszczonych włókien lnu‹ Pr. fil. V, 736. ›Gasztka‹: ›Ani gasztki słomy‹ Kuj. II, 60. ›Gászka a. gárka‹ (zap. pomyłka druku zam. gárska K.) Rozpr. IX, 136. ›Gárszka‹ Pr. fil. IV, 196. ›Garsztka‹ Wiśła VIII, 267. ›Gárszka‹ Święt. 180. ›Garsteńka (ludzi)‹ Kam. 34. ›Gartuczczka‹ zdaje się tu należeć: ›Miał jeden Stradomiak gartucecke pirza‹ Wiśła VII, 369, n° 1.

Garus = ›znana powszechnie potrawa z gotowanych owoców, bądź świeżych, bądź odleżałych, jak śliwek, gruszek, zaprawionych mąką‹ Wiśła VII, 74, n° 7. Parcz. ›Gdy się obrodzą śliwki, gotują z nich na pierwsze danie 'garus', tj. zupę, zatrzepaną trochę mąką i mleka słodkiego‹ Krak. I, 136. Ib. IV, 307 p. w. Garuśnica (błędny wywód). ›Garus wiśniowy‹ Pozn. I, 144. ›Garus = zupa owocowa‹ Pr. fil. IV, 196. ›Ze świeżych jabłek, gruszek i śliwek robią 'kwasek' a. 'garus', który jedzą z grochem i ziemniakami‹ Rud. 29. ›Ziemniaki z garusem‹ Zb. II, 216. ›Garus = mieszanina‹ Pr. fil. V, 736. ›Garus = sok w owocach‹ Rozpr. IX, 183. || ›Garusik‹: ›Niby to garusik, niby marmulada z dzikich jagód i owoców‹ Tygodn. ilustr. ser. 1, t. XIV, str. 172. || ›Garusek‹ Pr. fil. IV, 196. ›'Kwasne', czyli 'garusek', ze śliwek suszonych, z grochem lub fasolą‹ Zb. X, 197. Porówn. Galas.

Garus = ›piecuch, lubiący wygrzewać się przed piecem‹ Parcz.

- Garusznica** = »gospodyni kręciarka, drobnostkowa i swarliwa« Krak. IV, 307.
Garwolin: »W Garwolinie« Maz. III, 234, n° 295 b. || »W hucie Garwolińskiej« Maz. III, 234, n° 295 b.
Gary blp. = »kary« (wóz) O.
Gary = »rowki w oprawie okien a. drzwi, w które zachodzi ściana« Święt. 695, 34.
Gárz(ć) p. Garść.
Garzędy p. Angażanty.
Gas p. Gaz.
Gās p. Gęś.
Gasa = »ulica« Ram. 39. »Szed bez gasę« Derd. 104.
Gásiárka p. Gęsiarz.
Gasper p. Kasper.
Gászć p. Garść.
Gasztołd p. Gaszty.
Gasztur zap. = kosztur: »Złożył ich (dziewki) pod murem, Przyłożył ich gaszturem« Zb. IX, 230, n° 169, zwr. 3.
Gasztwa p. Gaszty.
Gaszty blp. = dzikie gwoździki, kwitnące fioletowawo, wonne Ust. z Litwy. || »Gasztwa a. Gasztald, Gasztald = lychnis chalcedonica« O. || »Gasztołd« = dziki gwoździk, od Tykocina, List. od J. Rostafińskiego.
Gasć p. Garść.
Gatka p. Gać.
Gatłać = »pomieszać różne rzeczy, nie należące do siebie; narzucać jedną rzecz na drugą bez zachowania pewnego porządku; nie układać rzeczy należycie« Święt. 695. Por. Gałtać.
Gatnar Rozpr. IX, 301 (nie obj.).
Gatować się = »pasować, zgadzać się: 'Twoje koło gatuje się do mojego woza'« Spr. V, 108.
Gatunek: »A ty, psi gatunku!« Kaspr. 42.
Gaty p. Gacie.
Gáura p. Gar.
- Gawądzić** p. Gawędzić.
Gawer = elegant, panicz Rozpr. XXVI, 375 p. w. Dziarwa.
Gawęda: »Gawędeczka«: »Ławeczki, gdzie były nocne gawędeczki« Rog. n° 459.
Gawędziarz: »Gawędziarz = człowiek gadatliwy, przeszkadzający« Święt. 695.
Gawędzić »komu = przeszkadzać« Święt. 695. »Gawędzić = przeszkadzać, zasłaniać« Pr. fil. III, 309. »Gawędzić = przeszkadzać« Rozpr. VIII, 237; IX, 166. 206. »Gawędzić w czemś = przeszkadzać, stać na przeszkodzie, zawadzać: 'Zabierz to naczynie, bo tu gawędzi'« Krak. IV, 307. »Mynarz', pomny na 'gawędzące' mu już wkoło młyny parowe, skrobie się w głowę« ib. I, 141.
Gawędzina p. Gawędzina.
Gawiednik: »Gawiednik = bydło« Spr. IV, 321. Zb. I, 41. Rozpr. XXVI, 375. »Gawiednik = nierogaczna i drób« ib. 355. Por. Rozpr. XVII, 32. || »Gawiednik = wszarz« (tak autor na moim egzemplarzu poprawił K.) Wrześ. 8.
Gawiedź = »drób« Rozpr. IX, 206. »Gawiedź = 1, tłum, zwłaszcza młodych ludzi 2, wszy: 'Gawiedzią obsypany'. 'Gawiedź go się łapiła'« Wrześ. 8. »Gawiedź = drób. Mówią także: 'Gawiedź go chce zjeść'« = wszy« Spr. IV, 343. »Gawiedź = 1, wszy, a także inne robactwo, np. 'płás-cyce' 2, wszelki drobiazg w domu, a więc dzieci, kury, kurczęta itp: 'Ta gawiedź to tyło zeżre'. 'Niesczęsna gawiedź, co tak za mnom gonicie?'« Spr. V, 356. »Gawiedź = zwierzęta domowe: 'Dawać kury i inną gawiedź na Michała państwu'« Pr. fil. IV, 283.
Gawiedzina: »Gawędzina« = mięso Malinowski Gram. sanskr. 144.

•Gawiedzina = wędzone mięso wołowe. Zb. II, 7. Por. Howado. Owieżina.

Gawiorek p. Kawior.

Gaworzyć: •Gaworzyć a. Gáworzyć = 1, rozmawiać o głupstwach: 'Stare baby gaworzą' 2, pochlebiać: 'Tak mu gáworzył, że mu ten przed śmierciom cały majątek zapisał' Spr. IV, 22. •Gawórzyc = krzyżeć, hałasować. Rozpr. VIII, 173. •Nie gawórzta. ib. 142. •Gaworzyć = o niemowlęciu bawiącym się i wydającym rozmaite głosy. ib. 228. •Gaworzyć = gdy niemowlę zaczyna mówić zwykle niezrozumiałe wyrazy, mówią o niem, że 'gaworzy', 'gaworzy sobie'. Pr. fil. IV, 903. •Gaworzyć = o niemowlęciu. Rozpr. XI, 183. Udz. •Gáwożyć = gadać, opowiadać. Rozpr. XX, 427. Por. Gwarzyć.

Gawra = legowisko niedźwiedzia, macecznik Tyg. il. ser. 1, t. XIII, str. 192. 417. •W Czarnym lesie, Kędy zwierz się w gawrach kudła. Pol. Pieśń, 48. || •Gawry = gniazdo niedźwiedzie, barłóg. Pr. fil. V, 736. Porów. Kawior.

Gawreli p. Aureli.

Gawron = •wół czarnej maści: 'Miałemci ja cztery wołki, same gawrony'. Kon. 106, n° 5. Toż Krak. II, 108, n° 201, zwr. 3. || •Gawron = przezwisko człowieka: •W całej okolicy nie zwano go inaczej, tylko 'Gawron', dla tego, że nie umiał tańczyć, ani družbować po weselach. Pozn. VI, 25.

Gawron: •Pójde ja se od Gawrona. Zb. XII, 124, n° 45. •U Gawrona przed sieniom. ib. 134, n° 207. •U Gawrona dziwek, jak u zlobu cieląt. ib. 172, n° 116. •Gospodyniom u Gawrona była.

ib. 183, n° 34. •U Gawrona w sieni. ib. 218, n° 62. || •Gawronów: •W Gawronowém polu. Zb. XII, 152, n° 467.

Gawrysie p. Gabrysie.

Gaz = nafta: •Gas, 2 pp. gasu = nafta. Spr. IV, 22. 303. 376; V, 108. 356. Pleszcz. 81. Udz. Pr. fil. IV, 196. 817. Zb. XIV, 153. Rozpr. IX, 111. Pr. fil. V, 736. Rozpr. XXVI, 375. Parcz. || •Gazza. z. Wisła I, 153. Osip. Pr. fil. IV, 196. Por. Gajs.

Gazda = •gospodarz. Zejsz. 3. Zb. IX, 236. •Gazda = gospodarz, kmieć. Rozpr. X, 279. Goszcz. 131. •Gazda = gospodarz poważny i zamożny. ib. VIII, 228. ib. III, 370. Wrześ. 8. Zb. V, 190. 200; VII, 42. 43. •Gazda = gospodarz, góral. Rozpr. X, 214. Wrześ. T. 16. Spr. IV, 22. 355. 376. Del. pass. Kłosy XIX, 332. Enc. roln. II, 815. Rozpr. XII, 89. Rozpr. XVII, 77. Hoff 40. Wisła VI, 143. •Gazda = gospodarz, kmieć, chłop, posiadający gospodarstwo. Wyraz, używany najczęściej w znaczeniu pochlebnem, powagi i dostatku, np. 'To je gazda, nie dziąd'. 'Gdzie nima gazdy, tam je głupi kázdy' (przysł.). 'Ty jeś taki gazda, jak sroka na kuliku'. Spr. V, 356; IV, 343. •Gazda umarł, gospodynin żyje. Zejsz. 107, n° 438. •Kopa przy kopie, a gazda pomiędzy kopami, Jako gwiazda pomiędzy gwiazdami. Zawiliński Z. etnogr. kraj. 5. Pauli 9, n° 6. •Nie będę gazdą, nie będę rolnikiem, Ino będę chodził zbójnickim chodnikiem. Zejsz. 168, n° 122. Zb. IX, 260, n° 315, zwr. 2. •Oj gazda to, gazda, Dupu mu oblażła. ib. XII, 169, n° 63. •Na boze Narodzenie zenido sie ptastwa wiele, A król orzał, jako

- gazda, zrobił im wesele« ib. 176, n° 171. »Cyganowi szpérka, a gazdowi kapusta« Cinc. 9, n° 112. Zb. VII, 43. »Ty, gazda!« Zb. V, 229. »Z gazdą« Rozpr. IX, 352. || »Gazdowie, czyli gospodarze i obywatele« Zejsz. 10. Zb. XII, 231; VII, 41. Del. pass., np. 116. Zb. XV, 21. »Gdzie duzo gazdów, tam nima zgody« Zb. VII, 99, n° 3. || »Gazda = próżniak« (Łomą.) Rozpr. XVII, 77. || »Gazda szałaśny' = ptak luscioła tithys« Rozpr. X, 279. »Gazda szałaśny' = rutilicilla tithys« Wrześ. 8. »Gazda sałaśny' a. 'salaśnik' = ptak rutilicilla tithys« Spr. V, 356. || »Gazdziczek«: »Gazdzicku!« Zb. V, 244. || »Gazdoszek« Aten. VI, 632. »Gazdászek« ib. 633. Pr. fil. V, 737.
- Gazdować** = »gospodarować« Wrześ. 8. Aten. VI, 655. Spr. IV, 343. 355. Rozpr. XII, 89. Spr. V, 356. »Chłopu zwidziiała sie dziewczka, ozenił sie i gazdowali tyz ta wraz, jako mogli« Wisła VI, 144. »Gazdowali ũoba bardzo dobrze« ib. II, 28. »(Dziedzic) dał mu (parobkowi) kawátek gruntu, zeby tam gazdował« Zaw. 67. || »Gazdować = włóczyć się po góralsku za zarobkiem« (? K.) Krak. IV, 307. Por. Gaździc.
- Gazdowski**: »Kciałaby sie wydać za gazdowskiego syna« Spr. V, 356 p. w. Gazda.
- Gazdowstwo** = »gospodarstwo« Wrześ. 8. Spr. V, 356. »Gazdowstwo hrube mam« Wrześ. T. 23.
- Gazdyni(a)** p. Gaździna.
- Gaździc** = gospodarować, gazdować: »Nakupił pola i dobrze sie (może 'se'? K.) gaździc« Zb. VII, 65. Por. Gazdować.
- Gaździna**: »Gaździna = gospodyni« Rozpr. X, 279. Zb. IX, 236. Rozpr. III, 370. Wrześ. 8. Wrześ.
- T. 24. Rozpr. XII, 89. Hoff, 40.
- »Gaździna = 1, gospodyni, zona gazdy 2, często w znaczeniu pochlebnem, np. 'To je gaździna, ona robocie káždéj w chałupie rozumie'. 'Gaździna trzy węgly trzyma w chałupie, a gazda ino cwárty'. 'Na niedźwiedzia to ni más, ino kula gaździna'« (tylko kulą poradzisz K.) Spr. V, 356.
- »Gaździnka«: »Przyśliśmy tu pod wasze okienko Pociészać razem i z gazdzinką« Hoff, 53. »Gaździnko!« Aten VI, 634. || »Gazdyni« Bar. 71. Kłósy XV, 323. || »Gazdynia« O. »Gazdynia = gospodyni, wyraz prawdopodobnie przyniesiony przez bandochów: 'Jašku, pojmiuj mnie, Będziesz miał ze mnie gazdynie'« Pr. fil. IV, 196. Spr. IV, 344.
- Gazon?**: »Ceka mie karábin W Kielcach na gazonie« (rym. 'zonie') Wisła VI, 304, n° 31.
- Gazowy** = naftowy: »Lampka 'gazowa' = nafciana« Pleszcz. 173.
- Gazura** = »człowiek niezgrabny a. głupkowaty« Spr. IV, 22.
- Gaż!**: »Chłop woła na psa, by odegnąć gęsi: 'Gaż, gaż, gaż, szukaj!'« Pozn. I, 101.
- Gaździca** p. Gajdzica.
- Gaża**: »Jeżeli dziecko urodzi się z 'gażą' a. 'mucką' na głowie, tj. błonką, która niby czepek na głowie leży, (to) zdejmują ją i chowają« Nadm. 53.
- Gąbal**: »Gąbal = hubka« Hoff, 40.
- Gąbica** = »naszyjnik a. halstuch, z licznemi a. długiem sznureczkami, na których, dla ozdoby, przywieszano szkiełka kolorowe i inne błyskotki. Gombicę nosili mężczyźni; od wielu lat zupełnie ją zarzucono« Wrześ. 8. Porów. Rozpr. XVII, 22. Spr. V, 357.
- Gąbierzyc się**: »Gąbierzyc się = krzywić się, paczyć się; mówi się

- o drzwiach, oknach, deskach nie suchych, paczących się od gorąca na słońcu« Pobl. 19. Toż Ram. 45.
- Gąbka:** »Gębka« Rozpr. VIII. 97.
 »Gębka = hubka« Was. 241.
 »Gębka a. Gąbka« Ciesz. 26.
 »Gąbka« Zb. I. 67. »Gąbka = hubka« Roczn. 196. || »Gąbka modrzewiowa« Wisła VI. 679. Por. Gąbal. Hubka.
- Gagać p. Gagnąć.**
- Gagal:** »Gagál a. Zobál = podgardle u ptaków« Spr. V. 355.
- Gagała p. Gęgała.**
- Gagi lm. = »stare rzeczy, ubranie znoszone«** Parcz.
- Gąglawy p. Gęglawy.**
- Gagnąć = ryknąć, machnąć (np. wódki)** Ust. z Litwy. || »Gagać = pić dobrze« Czark. || »Gagać = mówić przez nos« Parcz.
- Gąsak a. Gęsak a. Gęsak = gąsię opierzone«** Maz. V. 57. »Gąsak a. Gęsak = gąsię opierzone« Czark.
- Gąsienica p. Gąska, pod Gęś.**
- Gąsiółek p. Gęśle.**
- Gąsionka = »rośl. bellis perennis«** Wisła V, 903. Por. O.
- Gąsior:** »Gęsior« Ust. z Litwy. || »Gęsior = 1, samiec gęsi 2, dachówka żłobista« Pr. fil. IV. 818. || »Gąsior« = chłopiec w grze w 'gąski' Kuj. I, 225, n° 10. Gra 'w gąsiora' Zb. VIII, 101, n° 181. Gra 'w gąsiora i lisa': »Jeden z chłopców jest lisem, a drugi gąsiorem« Zb. XIV, 221, n° 9. || »Gąsor = zóraw u studni« Hilf. 164. Toż Pobl. 19. Ram. 45. || »Gąsior« = koza, areszt: »Wsadzano do gąsiora (do areztu)« Kiel. II, 175. »Pije mucha wodę, Robi panu szkodę. Wziąć muchę do dwora, Wsadzić do gąsiora« Pozn. IV, 300, n° 594. »Nie pij, wróblu, wody... Bo cię wsadzę do gąsiora« Kal. I. 111, n° 66. »We Lwowie na gęsiorze maiowany dwór« Wójc. I. 293. || »Gąsior = kwarta« Cer. Por. Gąska || »Gąsiory = wzgórki i doły na drodze, wyboje« Pr. fil. IV. 196. »Pichacze nazywają 'gąsiorami' wyboje na szosie, powstałe od jeżdżenia« ib. III. 77. || »Gęsiorek«: »Gęsiorek, jędorek... pana wychwalają« Rog. n° 449. || »Gąsierzyca = gęsi?«: »Gąsierzyca gęsi gnała« Zb. II, 118, n° 4. Por. Gęga.
- Gąsiororka p. Gęsiarz.**
- Gąsiorowy:** »Pieczeń gąsiorowa« Pozn. III. 47.
- Gąsor p. Gąsior.**
- Gąstać = »mruzczyć, skrzypieć, szemrzeć z niezadowolenia«** O.
- Gąszcz:** »Do gąsca« = do lasu Zb. V. 197. »Gęszcz« = osad jadła w naczyniu Osip. »Gęszcz« z. Ust. z Litwy. »Gąsc = kawałek pola gęsto zarosłego drzewami« Spr. IV. 344. »Gąsc, Gąsee = laski (Wäldchen)« ib. 376. || »Gąszczaż.« Petr. || »Gąszczyk«: »Prosimy was... na chrabąscyka, eo wygania jałowecki z gąseyka« Zb. IV. 250, n° 231.
- Gąszczak p. Gęś.**
- Gąszczyna:** »Gąszczyna = gęstwina, las gęsty, krzaki gęste« Ram. 39. || »Gęszczyna«: »Roie się zaczyna od djabłów w gęszczynie« Derd. 129.
- Gązwa p. Gążwy. Kapa.**
- Gązwać (może *gązłać? K.) = »przez nos mówić«** Rozpr. VIII, 173. || »Gązwać = 1, mamlać, jeść powoli 2, pomiać« Rozpr. VIII. 239.
- Gązwa ty (może *gązłaty? K.) = »mówiący przez nos«** Rozpr. VIII, 102.
- Gązwołić = »naprzykrzać się, dokuczać, nudzić«** Święt. 695.

Gązwy blp.: »Gązwa = przyrząd u cep (tak K.)• Rozpr. VIII, 102. »Dzierżak z bijakiem łączy się za pomocą 'gązw'; 'gązwa' robi się z mocnej skóry...• (następuje opis K.) ib. 171. 173. »Gązwa, gązwy = uszy skórzane, przymocowane na końcu bijaka i dzierżaka...• ib. IX, 206. »Gązew, Gązwa = 1, kółko, wić: 'Koń ma na chomałach gązewki' 2, kapturek u cepów (wiązanie skórzane, łączące bijak z dzierżakiem)• ib. XVII, 32. »Gązwa (rzadziej używane) = kapica u cep• Świąt. 695. »U wozu drabiniastego dają do przodka luśnie i 'gązwy'• Rud. 18. || »Gązwa = klamra żelazna, łącząca jarzmo z dyszlem• Rozpr. VIII, 239. || »Gózewka = uszka, łączące bijak z dzierżakiem u cepa• Słownik wielki. || »Gązewka•: »Rzemienne 'gązewka'• = ogniwo u cepów Wisła II, 81. Was. 56. »Zafantowali mu konia, bo ukradł gązewki (= z małej rzeczy często robi się wielka)• Cinc. 41, n° 932. »Gązewka = rzemień łączący dwie części cepa• Pleszcz. 34. »Gązewka = ogniwo rzemieńne (surowcowe), łączące w cepie dwa 'uwiązaki' od 'bijaka' i 'dzierżaka'• Pr. fil. IV, 818. || »Gąszcz (czy nie pomyłka w odczytaniu rękopisu? K.) = rzemień u cep, łączący bijak z dzierżakiem...• Pobł. 19. Toż Ram. 45 (przepisano z Pobł. K.) Patrz Huzew. Kapańka. Użwa.

Gbać p. Dbać.

Gbur = »chłop osiadły, właściciel gruntu• Hilf. 164. Krasn. 302. »Gbur = gospodarz posiadający grunt własny: 'Gbur, to mur'• Pobł. 19. »W Prusach zachodnich 'gbur' tylko w pierwotnym do- brym znaczeniu znany. 'Gbur'

oznacza tu bowiem gospodarza, posiadającego grunt własny. 'Kornik' np. nie jest 'gburem'. W Ks. Poznańskim zaś 'gbur', prawie tylko w przenośnym znaczeniu używany, znaczy tam tyle, co prostak, człowiek grubych obyczajów (z »Flisa•, wyd. Węclewskiego)• ib. p. w. Gburstwo. Por. Hilf. 44. 101. 137. Derd. 75. Maz. I, 17, n° 18. »Właściciele posiadłości średnich nazywają się z niemiecka 'gburami', a wioski, gdzie mieszkają, wioskami 'gbur-skiami'. 'Gburem', podług mniemania ogólnego, jest ten, kto ma tyle roli, iż na niej kilka koni utrzymać może; kto ma mniej, jest tylko 'swojakiem', lub 'chałupnikiem'• Wisła III, 721. »Gbur = kmięć, włościanin; gospodarz, posiadający własny grunt, w przeciwieństwie do chałupnika a. zagrodnika, zarazem w przeciwieństwie do szlachcica. W języku kaszubskim wyraz ten nie ma wcale pogardliwego znaczenia, jak w polskim• Ram. 39. Przegląd tygodn. 1877, n° 21, str. 246. »Gbur = bogaty 'siodlak'• Pr. fil. V, 737. »Wy, gburzy, kielm- rzy, ziemnianie!• Kętrz. 83. »Kielm- rzy, gburzy się trzymáli, Pány z gburym rozmawiali• ib. 92. »Ni mam ochoty bieżć za gbu- ra• Zb. VI, 135, n° 89. »Kiedy w kwietniu słonko grzeje, tedy gbur nie zubożeje• ib. 168, o. »Mokry czerwiec, chłodny maj, Wszystkim gburom prawy raj• ib. 170, a. »Kiedy dėszez przed św. Janem, to po żniwach gbur jest panem• ib. 173, l. || »Gbu- ra•: »Jakiś gbur• Słowacki Bal- ladyna. || »Bur• = chłop Hilf. 101. 110. || »Gmur•: »Mości państwo gmurzy (bogaci chłopi), Jedzie kołacz duży• Maz. I, 285

- (piosnka weselna). || »Gburc« :
 »Gburk = chłopek, kmiołek«
 Ram. 39. »Organista mniał mnie-
 szkanie... Nie jak jaki gburc
 w dole, le jak gráf na gorze«
 Derd. 77. Porów. Burzan. Bu-
 rzanka.
- Gburczak, Gburszczak**: »Gbur-
 czák = syn gbura, a. młody
 gbur« Pobl. 19. »Gburzczák«
 Ram. 40.
- Gburczánka** = »chłopówna, chło-
 pianka, wieśniaczka« Krasn. 302.
- Gburka** = »żona gbura, a. kobie-
 ta, posiadająca gburstwo« Pobl.
 19. Toż Ram. 39.
- Gburów**: »Która piękna, to nasza...
 która cienka, panowa, Która gru-
 ba, gburowa« Wisła VII, 191
 (z Frischbiera).
- Gburski** = »do gbura należący.
 Na Kaszubach są wsie 'gburskie'
 i szlacheckie« Pobl. 19. »Gburzki
 = gburski, włóściański, chłopski.
 'Gburzka wies' (definicja jej)« Ram.
 39. »Wiele lepszá gburská córka,
 Niżel szlachcánka« Nadm. 159,
 n° 35. »Nieraz zdarzy się wies
 bez dworu, a zamożna, murowa-
 na, czasem duża: to wies 'gbur-
 ska', jak tu nazywają...« S. Tar-
 nowski w Wiśle II, 441.
- Gburstwo** = »gospodarstwo na-
 leżące do gbura« Pobl. 19. »Gburz-
 stwo« Bisk. 41. »Gburztwó =
 1, gospodarstwo chłopskie, nale-
 żące do gbura; folwarczek chłop-
 ski 2, stan chłopski, włóściański«
 Ram. 40. »Na jednym gburstwie
 mieszkał sobie Niemiec« Nadm.
 67. »Gburstwo« = »wybudowa-
 nie«, zagroda, osada gbura, tj.
 średniego ziemianina, w pewnym
 oddaleniu od wsi List. od J. Łę-
 gowskiego.
- Gburszczán**: »Gburzczán = 'gbur';
 syn gbura, człowiek z 'gburów'
 pochodzący. Cenowa, obok innych
 pseudonimów, używał także 'Ka-
 szúba gburzczán'« Ram. 40.
- Gburszczánka**: »Gburzczánka =
 córka gbura« Pobl. 19. »Gburz-
 czánka = chłopka, włóścianka,
 wieśniaczka« Ram. 40. »U gbur-
 czánki grábe boký« Nadm. 159,
 n° 35.
- Gburszczáni**: »Gburzczáni =
 wieśniaczy, chłopski: 'Gburzczáni-
 ská córka'« Ram. 40.
- Gburszczánstwo**: »Gburzczánstwo
 = stan wieśniaczy, chłopstwo (ra-
 czej 'chłopskość' K.), włóścian-
 stwo (nigdy w pogardliwym zna-
 czeniu)« Ram. 40.
- Gburszczec**: »Gburzczec = chło-
 piec, stawać się 'gburem'. Wyras
 ten ma dwojakie znaczenie, do-
 datnie i ujemne: 'Kej kómórník
 gburzczecze, tej mu są dobrze dzé-
 je'« Ram. 40.
- Gburcz-** p. **Gburszcz-**.
- Gda** = »naśladowanie głosu koguta:
 'Kukuryku gda gda Sama kluski
 zjadła'« Wisła VI, 693.
- Gdakać** = o głosie kuropatwy
 Prz. ludu VI, 126. Pr. fil. V, 737.
 Por. Dachtać.
- Gdańsk**: »Z pod Gdańska« Wójc.
 I, 247. »Do Gdańska« Pauli, 176.
 »W Gdańsku kamienica« Kolb.
 62, zwr. 16. »Do Gdańska« Maz.
 I, 241. »Ze Gdańska« Rad. I,
 178, n° 175, zwr. 6. 201, n° 245,
 zwr. 7. »Do Gdańska« Wójc. II,
 172. Pauli, 109. Kiel. I, 83, n°
 69, zwr. 3. »Ze Gdańska« Maz.
 III, 127, zwr. 5. »Do Gdańska«
 ib. V, 302, n° 337. »Z Gdań-
 ska« ib. 314, n° 358, zwr. 5.
 || »Gdańsk«: »Od Gdańska« Kozł.
 223. Maz. III, 122. Zb. VIII, 282.
 »Ze Gdańska« ib. 275. »Do Gdań-
 ska« Maz. III, 286. »Od Gdańska«
 Was. 156. »Gdańsk« Ram. 40.
 »We Gdańsku« Rozpr. VIII, 79.
 || »Dgańsk«: »Do Dgańska« Chełm.

I, 35 ods. »Od Dgańska« ib. II, 70, n° 173. || »Grdańsk«: »Z Grdańska« Zb. XI, 50. »Do Grdańska« ib. 57, n° 18. || »Krtáńsk«: »Do Krtáńska« Wójc. II, 235. || »Gdański«: »Gdański obrus« Pauli, 152. »Gdańska kamienica« Kolb. 62, zwr. 17. »Gdąński«: »Jemu tak ląta pŷsk, jak Gdąński babie« Ram. 40. »Kufier gdański = kufier kształtu prawie cylindra, długi, skórą cielejącą obity« Pr. fil. IV, 818. || »Gdańszczanin«: »Gdąnszczán«, »Gdąnszczánka« Ram. 40.

G dniady p. Gniady.

G do p. Kto.

G doka p. Doka.

G dów: »Ze Gdowa« Zb. XII, 184.

G dula = rodz. gruszki L.: »Grzdula = rodzaj gruszek« Pr. fil. IV, 199. || »Dula, Dulka« = 1, rodzaj gruszki 2, boleśne szarpnięcie głowy, inaczej 'gruszka' (wyraz studencki): 'Dać komu dulkę' 3, zamiast gula, gulka = guz np. na nosie, czole Ust. z Litwy. »Dula a. Dulka« = 1, rodzaj gruszki 2, nos gruby, napuchły Ust. z Litwy. Maz. V, 65. »Dula = gat. gruszki. 'Dać dulę komu pod nos' = figę pokazać« Rocz. 192. Toż Zb. I, 66. »Mikuli przyniós dwie duli« Maz. III, 67, n° 17, zwr. 7. »Dule wyskoczyły z kieszonecki« ib. »Ón dulów sukać, — dulów nie stało« ib. »Zły jako dula« (autor objaśnia: »gatunek gruszy«; znaczenie przysłowia niejasne K.) Cinc. 41, n° 927. Por. Zb. VIII, 215, n° 250. || »Dwa kołeczki na burcie statku do wkładania pomiędzy nie wiosła podczas wiosłowania zowią się 'dulkami'« Wisła VI, 507. || »Dulki zadulili« (= fajki zapalili, w mowie złodziejskiej K.) Maz. V, 286, n° 315, zwr. 11. Por. Dulawa.

G d u ś g d u s i a l = zwoływanie pro-

Słownik T. II.

siat Świąt. 695. »Gdźią gdźią!« = zwoływanie świń ib., oraz 22. »Gdźiu gdźiu gdźiu! a. Gudziu gudziu gud gud! = przywoływanie świń« Wisła III, 219, n° 8. Por. Gud!

G d y: »G wymawiają częstokroć jak k, nawet, acz z rzadka 'kdy', 'kdyby'« (? K.) Kuj. II, 284, n° 54. Przykłady patrz ib. I, 113 i ind. || »Dy«: »Nie wszyscy na jedno, dość dy (= kiedy) każdy« Wisła II, 309, n° 1065. »Dy = gdy: 'Musi stary żebraci, Dy nie może dziełaci' 'Cóż, dy ze śniega wyleźć nie umiemŷ'« Pr. fil. V, 726. »De (= dŷ K.) = gdy« ib. 718. || »Gdy« = gdyby: »Tęśchno mi bez chłopaczka mego! Gdy nie o ludzi, poszłabym do niego« Wójc. II, 235 (jedyny przykład tego rodzaju K.). »Jaki taki hałapała, dych (= gdybym K.) sie jeny wyskakała« Wisła II, 308, n° 1014. || »Gdy« = aż (? K.): »Pán patrzy, że drzewo stérczy korzeniamy do góry. Gdy sie nad tem zdziwili i klecha i pán, co sie to mogło zrobić takiego« Kuj. I, 174 (jedyny przykład tego rodzaju K.). || »Gdy« w następnym przykładzie Kolberg objaśnia przez 'niż', lecz zdaje się mylić, bo 'gdy' zupełnie tu dopada w zwykłym znaczeniu: »Postał pan do ogrodnicków, Dał ukrećić trzydzieści postronków na Aneczkę... Gdy ona się o tem dowiedziała, Do rodziny listek popisała« Kolb. 99, n° 7 q.

G d y b y: »Dyby« Rozpr. IX, 138. Aten. VI, 114. Zb. IX, 178. Wisła II, 307; VIII, 791. Sien. 26. Cinc. 37, n° 830. »Dŷby = gdyby« Pr. fil. V, 718. || »Gdyby« = jak gdyby, niby. 'kieby': »Postawże mu takich potraw, gdyby märeypán« Kuj. I, 278, n° 49,

- zwr. 8. »Klacz, gdyby lalka« (tak piękna K.) Ust. z Litwy. »Jędzia wypadła z ogrodu... nie krzyknęła, jako wprzód, ale, gdyby nie jędzonka, do rycerza smutnie rzekła...« Bal. 129. »Pojmę sobie Kujawiankę, gdyby ją ulał« Pozn. V, 97, n° 185. »Gędzili (na dudeczce) za okienkiem, gdyby ptasecki« Rad. II, 23, n° 42, zwr. 5. »Siedzicie, gdyby glapy« Pozn. V, 103, n° 201. || »Gdyby« = aby, żeby: »Kazał, gdyby za jedną noc po koszuli uszyły...« Zb. XII, 50, n° 80. »Pragnę, gdyby się stało« Wal. p. w. Żeby. »Powiedz, gdyby przyszedł zaraz« Ust. z Litwy. »Żeby a gdyby, toby były grzyby« prz. Ust. z Litwy. »Wolelibyśmy, gdyby ogłoszono tamte (uchwały)« Głos 1896, n° 22, str. 521 (z »Kraju«). || »Gdyby« = niżeli: »Polubiłam se ja męża, takiego złego, gorszego, gdyby węża« Rad. I, 192, n° 221. (Przykład jedyny tego rodzaju K.). || »Gdyby« = czyby: »Patrzą, gdyby swego syna nie poznali« Pozn. VI, 172. (Jedyny przykład tego rodzaju K.).
- Gdyż** = gdy: »Gdyż mię ma maciczka chowała, Miłośnie się mi uśmiechała... Gdyż mię po wodziczkach wodziła, Każdą godzinę za mną chodziła... Gdyż ja bez chodniczek chodziła, sama mię za rączkę wodziła« Rog. n° 348 (Ale tamże: »Gdym na jej klinie jadowała...«). »Dokądże ją (Marzaneckę) nieść mamy, Gdyż dróżenki nie znamy?« ib. n° 421. »Gdzież powędrujemy, Gdyż drogi nie wiemy?« ib. n° 521.
- Gdzia** **gdzia** p. **Gduś** **gduś**.
- Gdzie**: »Dzie« Czark. Was. 145. 226. Wisła III, 324. Pr. fil. IV, 193; V, 727. Lip. 63. Rozpr. IX, 138. Zb. VIII, 291. 300. Mątyás Z ust ludu, 14. Opol. 37. Spr. IV, 321. Wisła VII, 159. 689. Zb. XV, 89. »Dze« Hilf. 114. 163. Ram. 32. || »Gdzie« = gdzieś: »Pošli gdzie na świat sukac jakiego chleba...« Zb. VII, 78. || Niejasnemi są przykłady następne: »Powiedzże, Anulu, gdzie cię główka boli, Puści cię matula do swojej komory« Wóje. I, 79. »Ach urodoż moja niemila, Gdzieżes ty mnie zgubiła!« ib. II, 91.
- Gdzieby** = jakżeby, czyżby: »Dużo tam psów jest we wsi? — O, gdzieby ta nie było, gdzie, kie sie tam złodzieje kręcą strażliwie!« Wisła VIII, 105.
- Gdzieby to nie było** = gdziekolwiek, gdziebądź Ust. z Litwy.
- Gdzieindziej**: »Gdzieindzie« Kiel. I, 188. Kal. I, 123.
- Gdziekiedy**: »Dziekiedy = kiedy niekiedy; gdzieniegdzie« Spr. V, 353.
- Gdziektóry**: »Dziwtory = niektóry« Sab. 128.
- Gdzielek** = gdziekolwiek Doman. Pr. fil. V, 737. Parcz.
- Gdzieli**: »Gdzielij = gdziekolwiek« Wisła I, 153. »Gdzielej = byle gdzie: 'Siadaj gdzielej'« Pr. fil. IV, 197. »Dzell = irgendwo« Cen. 68. 69. »Dzell = gdziekolwiek, gdzie tylko« Ram. 32.
- Gdzieniebądź** = »gdziekolwiek« Chelch. I, 57. Toż Ust. z Litwy.
- Gdzieniektóry**: »Gdzieniektórzy a. Dziekiektórzy = niektórzy« Zb. I, 67. »Każdy chłop skłonił się panu, a gdzieniektóry przerek: co prawda, to prawda!« Kam. 17. Por. **Gdziektóry**.
- Gdzieniewiedz** = »niewiedzieć gdzie; gdzieniegdzie, tu i owdzie« Pr. fil. IV, 818.
- Gdzieno** (= gdzie + ono): »Dze-

no = gdzie to: 'Na nym mału, dzeno żŕdzl wukrzyżował p. Jezusa' Ram. 32.

Gdzieś: »Dzieś« Rozpr. IX, 138. Wisła VIII, 148. Zb. V, 139. Lip. 7. »Dzes« Ram. 32. »Gdzie-si« Zb. V, 247; XII, 140; XIV, 109. »Dziesi« Zb. X, 184. »Gdzie-sik« Zb. X, 212; XIV, 34; XV, 116. Cisz. I, 68. Kam. 43. 77. Krak. IV, 307. || »Gdzieś, Gdzieści« Ust. z Litwy. »Sadelko... gdzieście sie podziało« (? K.) Sand. 232, n° 319.

Geleta p. Galeta.

Gelewaty p. Giełewaty.

Gerlina p. Gierlina.

Geś! »Geś geś geś! = wołanie przy odpędzaniu gęsi« Wisła VII, 386, n° 5.

Gewer p. Giewer.

Gę! »Gęsiorek, jędorek... Pana wdzięcznie wychwalają: Gę gę gę gę-gają« Rog. n° 449.

Gęba: »Gāba« Tyg. il. ser. 2, n° 110. »Gięba« Osip. || 1, »Gęba« = usta: »Gęba = twarz; usta« Rozpr. III, 370. »Gāba = usta. Wyrazu 'usta' używają, mówiąc o świętych... Uważaliby za grzech mówić, iż krowa ma 'pysk', lecz mówią 'ma gambę'« Tyg. il. ser. 2, n° 110. »Gęba = usta« Krak. IV, 307. »Gęba = usta. Krowa, wół, owca nie mają, według pojęcia ludu, pyska, tylko 'gębę'« Zb. I, 41. »Jajem rāz... z własny szkólného gębŕ czŕt...« Cen. 94. »Dzięwka się drze bez caluski dzień, a wszystko składem swoi gęby« Kam. 137. »Ono nie da słowa rzeć, kiedy śmiech u każdego w gębie, a co tam które wylazie z chałupy i chce już nie gębą wygadać, ale ręcami wymigać... to i przybysz razem we śmiech...« ib. 151. »I im śmiech w gębie...« ib. 155. Pan ma tak

trudne nazwisko, »co nie mōż tak w gębie zakręcić, jakbyś go prostém chciał przezwac« ib. 163. »Gięba« = 1, otwór ust 2, twarz Osip. »O druchny, cemu nie śpiwacie? Cyście popysnieli, cy gębów nie macie? — My nie popysnieli i gębule mamy, Jak pōjdzem do karemy, to se zaśpiwamy« Pleszcz. 73, n° 64. »Oj cemu druchny nie śpiwacie? Cy papiérowe gęby macie?« Lub. I, 210, n° 244. »Nie szafujze, bestyjo, swoją gābeczką (= milecz! K.; por. Gębienie) Kuj. II, 56, n° 229, zwr. 3. Toż Zb. VI, 131. »Nie żal pocałować, kie gębusia miękka« Zejsz. 45, n° 28. »Gębusie obtarli« (4 pp. lm. K.) Sand. 150, n° 183, zwr. 5. »Gębica = zgrub. od 'gęba', z bajki: 'Tu gębica, tu piérsica, trza wziąć iglice, trza zaszyć gębice'« Pr. fil. IV, 197. || 2, »Gęba« = twarz, pysk Pr. fil. IV, 818. Udż. »Pōjdziesz z krwawą gębą do matki« Kuj. I, 303, n° 78, zwr. 6. »Stary ja na gębie, Ale mam talary« Kuj. II, 180, zwr. 39. Toż Kozł. 268. 290. Zaw. 80, n° 20. »Jak jej latmi na gębie?« (= ile ma lat, sądząc z twarzy) Kam. 174. »Gęby farbowane po ścianach (= portrety) ib. 190. »Ładniuśki na gębie« ib. 191. »Zamorusany, co mu nie znać gęby« ib. 191. »Nafarbowanych gębów« ib. 193. »Byk przytehnął gębę do klechy« Kuj. I, 176 (= pysk). »Mać plunęła córce na gębę« (aby oczyścić) Kam. 132. »Ona go daliż głaskać po gębie ręcami« ib. 145. »Chłopisko swoją po gębie zagłaskał« ib. 146. »Ładna na gębie« Pauli 215, n° 8. »Odwrócił je dŕd drzewi gębom« Rozpr. IX, 197. »Mōra... sādze... na gābā« Hilf. 108. »Chłopi... tak z gę-

bow, jak i z łachow wszęscę sobie równi« Derd. 107. »Upad gębom na ziemi« Rozpr. VIII, 104. »Kragłyś na gębie« ib. 108. »Tüobie na gębie znać cało rękę« ib. 165. »Nie patrz mu się w gębę« Krak. III, 28. »Błada na gębie« Pozn. VII, 142. »Królowna go na gębie poznała, ize to ten sám« Święt. 356. »Bartek siąd sobie na koniu, gębą ku tyłowi kobyłę« ib. 357. »Zydek gładki na gębę« (zapew. 'na gębie' K.) Rozpr. III, 370. »Głowa jak u śledzia, Gębulinka szczuplutka, jako u niedźwiedzia« Kuj. II, 11, n° 118, zwr. 3. »Gębusia mi chudnie« Zb. XII, 163, n° 616. »Nie bede ja piła czerwonego wina, Boby się mi z niego gębusia zmieniała« ib. 213, n° 33. »Jezu kochany... Pozwólże nam gębuli, Niech się grzesznik przytuli« Wisła VII, 519. || 3, »Gęba« w pieczywie: »Jeżeli pieczywo wyjdzie z pieca z dołkami ('gębami') to pewnie źli ludzie gospodarza a gospodynię obmawiają« Zb. XIV, 196, n° 128. || 4, »W gębie' = blisko: 'Tu wszystko blisko: studnia w gębie, drwalka w gębie'« Pr. fil. V, 737. || 5, W »Dać gęby«, 'gęba' i zdrobniałe od niej nabierają znaczenia pocałunku, całusa, uścisku: »Panowie przyjęli do się za pana tego Józefka i gęby mu dają« Kam. 170. »Za kawałek z masłem chleba Panu gęby dała« Kuj. II, 33. »Nie daj chłopu gęby, Choć cię o nią prosi« ib. 35. »A nie dałaś my gęby w zapust, A dajże teraz psu w poście« ib. 154. »Dawaj gęby, kobita!« ib. 221. »Dás gębuleńki« Kozł. 269. »Dała mu gębusi za garnuszek masła« Wójc. II, 205. Toż Oles. 175. »Nie daj gęby darmo« Wójc.

II, 207. »Dała gęby Maryś, Dajże Kaśka, i ty« ib. 229. »Wyszczerzył zęby, Chciał u mnie gęby« ib. 248. Toż Rog. n° 388. »Cóż ci z mojej gęby przyjdzie?« Rog. n° 81. »Gębiczki jej dawał« ib. n° 194. »Niema na niebie tyle gwiazdeczek, Jak mi ma miła dała gębiczek« ib. n° 284. 385. »Dała gębusi« Kuj. II, 44. »Gąby dała« Hilf. 140. »Uścłsnęł się serdecznie, podali so gąbki« Derd. 98. »Babo moja, babo, Daj mi gębe, abo Jak mi nie dasz gęby, Wybije ci zęby« Zejsz. 45, n° 29. »Cni mi się gębusi« ib. 49. »(Koniki), Dla mnie będzie gębka (całus), a dla was obroczek« Krak. II, 462, n° 757, zwr. 4. »Za zdrowie szwarneho dziewczęcia, Co mi dało z sto razy gębięcia!« Hoff, 60, n° 26. »Sama nie wiedziała, Komu gębki dała« Zaw. 77, n° 4. Patrz jeszcze: Kuj. II, 46. Wójc. II, 186. 228; dod. 95. 105. Rog. n° 81. 100. 194. Zejsz. 45. Krak. II, 436. Hoff, 60, n° 19. Zb. XII, 154 i ind. Kal. I, 129. »Daj mi gębiny« Kiel. II, 129, n° 430. Toż Rad. II, 120, n° 283. Pr. fil. V, 737. || Następne formy zdrobniałe znajdują się w przykładowych powyższych: »Gąbeczka«; »Gębiczka«, n. p. Rog. n° 194; »Gębię«, 2 pp. »gębięcia«; »Gębina«; »Gębka«; »Gębula«, np. Wisła VII, 519; »Gębuleńka«; »Gębulinka«, np. Kuj. II, 11; »Gębulka«, np. Rog. n° 495; »Gębusia«, np. Zb. XII, 163. 213. »Gębusienka«, np. Zb. III, 18; »Gębuska«, np. Rog. n° 330. 368. »Gębina: 'Moja dziewczyno, daj mi gębiny'« Pr. fil. V, 737. || »Gębsko« Pr. fil. 737.

Gębaj i Gębalka: »Gąbaj = człowiek wiele a ostro mówiący, py-

- skacz• Ram. 39. || >Gābalka = kobieta lubiąca dużo mówić, krzykliwa• Ram. 39.
- Gębań: >Gębań = grzyb na drzewie• Rozpr. XVII, 32.
- Gębarować = >krzyzczeć, wymyślać, lżyć• Świąt. 695.
- Gębaty = wygadany, pyskawy; 'Taką gębatą, że i nikt nie przegada' Doman.
- Gębiasty = pyskawy, wygadany: 'Gębiasta baba' Kuj. I, 198, n° 13.
- Gębienie = gęba w znaczu usta, mowa: >Nie szafujże my, jucho, swoim gębieniem• Kuj. II, 56. Por. Gąbeczka.
- Gębka p. Gąbka.
- Gębowanie = kłótnia, ujadanie się: >'Kijaczki, i 'ogrodniczki'... za lada fraszkę rozpoczynają to, tak przez nie zwane, 'gębowanie'• Krak. I, 83.
- Gębula = nazwisko krowy Pr. fil. III, 312.
- Gędziara p. Gandziara.
- Gędzić = grać: >Lepiej było matuleńce słuchać dudecki, Kiej gędzili za okienkiem, gdyby płascecki• Rad. II, 23, n° 42, zwr. 5.
- Gędziurzyć = bajdurzyć, klepać E. T. Słup nowożeńców, 8.
- Gęga = gęś O. Wisła VI, 870. || >Gagor = gąsior• Pr. fil. V, 737.
- Gęgi lm. = >nogi•: 'Zadarł gęgi' = 'naciągnął nogi' = umarł• Słown. Kolb.
- Gęgacz: >Gāgac = taki co w nos gada• Zb. VIII, 251.
- Gęgac = >pleść głupstwa• Rozpr. VIII, 97. || >Gagać: 'Gęsi gągajom'• Spr. V, 355.
- Gęgal: >Gęgal = przezwisko dla zająkującego się (tak! K.)• Rozpr. IX, 126, § 43.
- Gęgała = zap. też co 'gęgawa' = gęś O.: >Mokrzeski sąsiad stoi jak gęgała, Bo mu pszeniczka w polu pozmakala• Kal. I, 115, n° 69, zwr. 12. >Gagała = mówiący przez nos• Parcz. Por. Gęganica.
- Gęganica: >Gāganice = gęsi (zbiorowo)• Hilf. 164. >Gāganica = gęś. Wyraz ten jest mniej używany. Używa się go podobnie, jak w polskim 'kot' zamiast zając• Ram. 39. Por. Gęgawa O. Pobl. 21 i Gęgała.
- Gęglawy = >jąkała• Rozpr. XVII, 32. Toż Spr. IV, 303; V, 356. >Gęglawy = mówiący niewyraźnie• Ust. od J. Bystronia. >Gąglawy = mówiący przez nos• Pr. fil. IV, 196. >Gęglawy = mówiący przez nos• Kolb. Por. Gęgal. Chamkaty.
- Gęglotać p. Gęgnotać.
- Gęgłać = mówić niewyraźnie Ust. od J. Bystronia. Por. Gungwolić.
- Gęgnot (w zagadce o człowieku) = nos: >Pod wytrzysszczętami (oczyrna K.) gęgnot...• Zb. VI, 17, n° 155. Por. Gęgot O. i Gągot Ram. 39.
- Gęgnotać = >mówić przez nos• Hilf. 164. >Gęglotać = bełkotać: >Zaczón 'gęglotać', bo słowa wymówić nie mógł• Pozn. VI, 188. Por. Gągnąć. Gęgać. Gęglotać. Gęgłać. Gungwolić.
- Gęgolić = >zać złym sierpem• Udz.
- Gęgrena p. Gangrena.
- Gęgu! = naśladowanie głosu gęsi: >Moja gęś gęgu gęgu!• Kuj. II, 65. >Gąsecka gęgu gęgu!• Kozł. 159, n° 9. || >Gęgo• = gąsię: >Miała matka nieruchaja, Nasadziła go na dwa jaja: 'Siedź tam chłopie, niedołego, Wyleżesz mi jedno gęgo'• Pozn. V, 152, n° 350.
- Gęs- p. Gąs-.
- Gęsi: >Gęsie grzyby• Wisła VI, 678, n° 11. >Gęsie łapki = roślina gwiazdosz• O. >Gęsie łapki• = roślina serdecznik Petr. >Gęsie

- łębki a. Gęsie pęпки = rodzaj grzybów Zb. X, 197. »Gęsie pęпки = roślina stokroć Udz. O. »Gęsie pęпки = pierwiosnek Pr. fil. III, 305. »Gęsi pępek = nazwisko bedłki (agaricus) (następuje opis) Spr. V, 131. »Gęsi pępek = roślina bellis perennis Rozpr. XII, 107. || »Gāsie piwko = jakaś roślina Zb. VIII, 258. || »Gęsia stopka = roślina alchemilla vulg. Zb. VI, 218, n° 12. Toż O. || »Gęsi taniec: »'Chodzonego' czasami nazywają 'gęsim tańcem, a czasami 'chmielem' Pozn. I, 223 (opis). || »Gęsie wino = wino sfabrykowane z cukru i okowity, czerwono zabarwione: wolno je pić członkom bractwa wstrzemięzliwości List. od J. Derdowskiego. »Gęsiego... wina nalała Derd. 82. Por. O.
- Gęsiarz i Gęsiarka:** »Gęsiarz = pasterz gęsi Pozn. IV, 46, n° 96, zwr. 2. || »Gęsiarz a. Gęsiarek = nie umiejący sobie radzić w kłopotach, wygodnicki a rozlazły Kuj. I, 46. || »Gęsiarz = handlarz gęsi Aten. XIII, 508. Pr. fil. V, 737. »Gęsiarek = pasterz gęsi Pozn. IV, 46, n° 96, zwr. 2. Spr. V, 131. || »Gęsiarz = wilk, skradający się i łapiący gęsi na pastwisku Pr. fil. V, 737. || »Gęsiarka: »Gāsiarka Aten. VI, 650. »Gęsiarka Rozpr. IX, 335. Pobł. 96 p. w. Szach. || »Gęsiorka (może 'gęsiarka'? K.) = retorta Krak. IV, 320 p. w. Roztrzasnąć. || »Gęsiarka = piosnka, grywana na piszczałce dla gęsi Kuj. II, 211. || »Gęsiarka = roślina alchemilla Spr. IV, 303 (por. 'Gęsie łapki'); V, 356. Wrześ. 8. Wrześ. T. 9.
- Gęsina** = mięso gęsie: Zb. IX, 219, n° 137, zwr. 6. Maz. III, 224, n° 279, zwr. 2. Rad. II. 12. 80. Święt. 79.
- Gęsior:** »We Lwowie na Gęsiorze Pauli, 148.
- Gęstasa** = »gęsta kasza Pr. fil. IV, 197.
- Gęsto:** »Gęszczył = gęściej Cen. 78. || »Gęsto bić (o strzelbie) = nie roznosząc śrutu, kupno Prz. ludu VI, 126. Pr. fil. V, 737.
- Gęsty:** »Gęściejszy Zb. XIII, 107. »Nagęściejszy Pozn. VI, 233. || »Gęsty = jędrny, tęgi: 'Gęsta dziewczka' Pr. fil. V, 737.
- Gęszcz p. Gąszcz.**
- Gęszczar a. Gęszczary** blp. = gąszcz, gęstwina leśna List. z Litwy. Wisła V, 56. »Gęszar a. Gęscar = gąszcz leśny, knieja Pr. fil. IV, 818.
- Gęś:** »Gąjsi lm. (w Warmji, około Szombruku i Szofałdu) Gaz. Olsztyńska 1886, n° 26. »Gās i Gęś Hilf. 164. »Gās Ram. 39. »Gęsiami 6 pp. lm. Rozpr. XII, 52. »Gāsie 4 pp. lm. (może z żydowska? K.) Święt. 96. »Gięś Wisła VII, 724. »Giś Ust. od Rawy. || »Gęś litewska = rodzaj gęsi szarego i białego pióra Pr. fil. V, 737. || »Gęsi a. »Gąski = gra: »Gęsi (opis szczegółowy) Zb. II, 32, n° 5. Rud. 121, n° 10 (opis). Zb. X, 248, n° 8 (opis). »Dzikie gęsi (opis) Wisła V, 21, n° 1. »Gąski (opis) Wisła VII, 592. Zb. XIV, 136, n° 4; X, 77, n° 4. »W gąskę Kon. 64–65. »Gąska Krak. I, 318, n° 2. »Gąski Kuj. I, 225, n° 10. »Do gęsi jechać = zabawa zapustna (opis) Pozn. II, 188, n° 3, 1. || »'Gęsi pędzić' = prowadzić rzeką drzewo, tratwę Pr. fil. V, 737. || »'Gęsi wylewać' = lać surowiec Pr. fil. V, 737. || »Gąska = dzika gęś Przyj.

ludu VI, 125. Pr. fil. V, 737. || »Gąska« = rodzaj ciasta: »Gąska, Huska, Kaczka = ptaszki z ciasta, któremi ozdabiają korowaj« Zb. I, 83. »Gąski a. Kukielki z mąki gryczanej do rozdania dzieciom wiejskim przy wyjeździe z domu do ślubu« Połuj. 207. »Korowaj... ubierają kawałkami ciasta, zwanymi 'gąski' (huski), w kształcie gwiazdek« Chełm. I, 245 ods. Por. Huska. »Gąski, ciastka formy podługowatej, któremi każda panna na swym dziewiczym wieczorze gości częstować powinna« Orzeszkowa Bene nati, 160. || »Gąska = kwatarka« Cer. Por. Gąsior. || »Gąska = wilga« Zb. VI, 189. || »Gąski = gąsienice« Rozpr. XX, 427. || »Gąski« lm. = rodzaj grzybów Zb. II, 14. Wisła VI, 678, n° 10. »Gąska = żółta bedłka, przez żydów jadana« Pr. fil. IV, 817. »Gąska a. Zajęczy grzyb« Pleszcz. 140. || »Gąska = gąsienica« Rozpr. VIII, 228. Zb. X, 109, n° 417. Krak. III, 130, n° 42. Zb. XIV, 213, Kapusta, 3. ib. 68. || »Gąska = głazik z piasku« Zb. XI, 37, n° XV, 3. »Gąski = drobne okrągłe głaziki, znajdujące się w piasku« Cisz. I, 108. || »Gąska = w języku małców szkolnych nazywają się włosy, spuszczone z potylicy na rowek na karku; do bolesnych figłów należy z nienaeka mocno pod włos pociągnąć palcem za 'gąskę'« Spr. V, 131. || »Gąski« lm. = roślina wodna w Nārwi Pr. fil. IV, 818. || »Gęska« Zb. II, 228, n° 5. || »Gęski siodłate« Zawiliński Z Etnografji kraj. 2. || »Gąseńka« Wisła VII, 699. || »Gąsiczka« Hoff, 50. || »Gąszczak«: »Prosiemy... na gąszczaków pięci« Łęcz. 58. || »Gąsiuleńka« Sien.

266. || »Gąsię«: »Gąsięta« Ust. z Litwy. »Gęś z trojziem gęsią« Kam. 38.

Gęścisty: »Cesała włosy gęściste« Święt. 140.

Gęśle = skrzypce Spr. IV, 344.

Tyg. il. ser. 1, t. X, str. 419.

Rozpr. X, 279. »Gęśle, Gęśliki =

skrzypce« Wrześ. 8. »Złobezaki,

Gęśle, Gęsiółki = skrzypce«

Spr. IV, 317. »Gęzle = skrzyp-

ki pasterskie, zwane 'ochłabką'«

Wisła I, 67. »Gęzlace« ib. 68.

»Gęśle, Gąsiółka, Gąsiółek = nar-

zędzie muzyczne« Rozpr. X, 214.

»Gęśliki« = skrzypce Wrześ. T.

17. »Nie swoją gęślę masz« Zejsz.

92, n° 336. »Z gąsiółek lilija wy-

padnie« ib. 93, n° 343. »Gęśle,

Gęsiółki, Gęśliki = skrzypce«

(następuje opis) Spr. V, 356.

»Skrzypce czyli gęśliki« (opis)

Klecz. 53. »Gęśliki« Rozpr. XVII,

37 p. w. Huśle. Porów. Huśle.

Zdajać.

Gęzle p. Gęśle.

G'flucht!: »Gflucht = geflucht!«

Bisk. 37.

Giąć: »Gnóc, Giąć = poruszyć: 'On

je taki leniwy, że sie nie gnie

(= nie ruszy)'. 'Malutki, czar-

niutki, wielkóm kłodóm gnie' (za-

gadka o pehle)« Pr. fil. III, 283.

»Giąć się = ruszyć się« Rozpr.

XVII, 32. »Gic, gnã, gął = giąć,

naginać« Ram. 34. »Gic sã, gnã

sã, gął sã = giąć się, uginać

się« ib. »Pies se legnął, chwost

się nie gnął« (= nie poruszył

się K.) Cinc. 19, n° 388.

»Gnąć = giąć« Roczn. 196. Zb.

I, 67. || »Gięty łokieć = miara

od dołka piersiowego do końca

palców u ręki, równa mniej wię-

cej 1½ łokcia warszaw. Pół łok-

cia giętego zowie się 'komolec'«

Pr. fil. IV, 818.

Gibać. »Kuzdym ciężki śmiech giba

- (= gniew, pogina), jakby nawałka świrkiem w boru. Kam. 149. »Zybać, Zybnąć, Zybotać = chwiać czym, chustać, chybać, gibać. Pobl. 118. || »Gibać się = przechylać się, chwiać się. Święt. 695. »Sami is nie mogli, bo im sie wciąż nogi gibały. ib. 489. »Ryba sie gibá (w worku na wierzbie) na wszystkie strony. ib. 472. »Gibać się = kołysać się, chwiać się: 'Hej nie gibaj się, kalinowy moście!' Pr. fil. IV, 818. »W gaju rosło, w gaju sie gibáło, Teraz nosi duse i ciało. (zagadka o kołysce) Cisz. I, 338, n° 142. || »Gibać się = włożyć się, chodzić: 'Gdzież się będę z workiem gibać!' Pr. fil. V, 737. || Może przez niedokładne usłyszenie g zam. d Kolberg Kuj. II, 281, n° 17 zapisał: »Widać, ale daleko gibać?»
- Gibała** »a. Gibel = człowiek wysoki. Udz. Por. Gibas.
- Gibas:** »Gibas = człowiek smukły i wysoki a gibki. Ram. 34. »Komu grają? — Gibasowi; pędzi dziwki ku lasowi. Zb. VIII, 103, n° 191, zwr. 2. »Gibas = wysoki chłop. Spr. IV, 22. »Gibeć = tyle co 'gibas'. ib. Por. Gibała. Gibel. Gilbas.
- Gibawka:** »Zybawka = chuśtawka, bujaczka. Pobl. 118.
- Gibczki blp.:** »Gipczki = obczki do naciągania drutu. Święt. 695. 17.
- Gibce lm.** = zap. owoce śliwki, jako 'gibające się': »Prosi pan ojciec... na te 'gipce', co bywają na śliwce. Oles. 45, n° 144. Toż przepisał Wójc. II, 26, zmieniając p na b. »Prosemy... na te gipce, co siedzą na śliwce. Mátyás Z ust ludu 6.
- Gibel** »a. Gibała = człowiek wysoki. Udz.
- Gibki:** »Já se chłopiec gibki, nie boje sie bitki. Zb. XV, 152, n° 32. »Gibciejszy. Rozpr. IX, 142.
- Gibko** = »szybko, prędko. Pr. fil. III, 309. »Gibko = prędko, razno: 'Uwój się, ino gibko!' ib. 492. ib. V, 737.
- Gibkość** = zręczność Enc. roln. II, 819.
- Gibotać** = chwiać Udz. || »Gibotać się = chwiać się, gnać się. Pr. fil. IV, 197. »Gibotać (zap. opuszczono 'się' K.) = chwiać się, uginać (się) na boki. ib. 818. Patrz pod Gibać przykłady z Pobl. Parez.
- Gibuła** = »człowiek niezgrabny, niekształtny. Pr. fil. IV, 307.
- Giby blp.** = rodzaj kołowrotka, z którego nici z łokietka mota się na cewki. Spr. IV, 303. Por. ib. 314 p. w. Stojaki. »Giby a. Kiwki. ib. V, 356. Rozpr. XVIII, 33.
- Giby p. Kiwki.**
- Gie p. Giąć.**
- Gie!** = o bieganii: »Ugiał się do pasa. Gie gie do lasa! Kuj. II, 54, n° 222, zwr. 11. Por. ib. 271 p. w. Hycać. »Wół się wyprząg, posed do dom. A kusy wół: bycu bycu (ryczy), A Bartkowa: gicu gicu! (bieży). Łęcz. 194, n° 364, zwr. 2. »Giec giec giec = odgłos wydawany przy bieganii. Pr. fil. IV, 275.
- Giebon** (chyba *gidzbon K.) = toż, co 'dryłag', szczególnie o dziewczynach wysokich a niezgrabnych. Pr. fil. V, 737.
- Gichać, »Gichnóć** = lać gwałtownie: 'To tam deszcz gichá!' Pr. fil. IV, 283. »Gichać = polewać wodą; kropić płótno. Rozpr. XVII, 33. »Gichać wodom po kim. Ust. z Jaworza. »Mám naczynie z mokrzem i gichnó temu szelmie na łeb. Pozn. VI, 312. »Chłopicz przyszed z wodą i gichnól

- temu parobkowi obie ćwierci na łeb◄ Pozn. VI, 336. Por. Rozpr. IX, 269. ◄Gichnóć◄ (nie objaśniono K.). ◄Gichnąć = lunąć szybko (o płynie)◄ Parcz. Por. Gluchnąć.
- Gichnóć** p. **Gichać**.
- Gicza** p. **Giczal**.
- Giczal** = ◄noga (pogardliwie)◄ Krak. IV, 307. ◄(Bociana) nogi długie, kiejby ludzkie gicole◄ Zb. XIV, 202, n° 7. ◄Gicál = goleń◄ Świąt. 695. ◄Gicále = nogi◄ Spr. IV, 22. ◄Gicálka = kość goleniowa: czasem mówią, zamiast nogi, 'gicále'. 'Kuba gicálaty = duże nogi mający'◄ ib. V, 356. ◄Świńska 'gicza' = szynka, zadni udzicz świński◄ Pozn. III, 55. ◄Giczálka = Schwanzbein◄ Mrong. p. t. w. Pr. fil. V, 737 **Gicza** i **Giczale**. ◄Gicále = duże, niezgrabne nogi◄ Rozpr. XX, 427; XXVI, 376. Por. u Lindego **Giczeł**, **Giża**, **Gizela**.
- Giczalaty** p. **Giczal** w przytoczeniu ze Spr. V.
- Gicon**: ◄Gicon = penis: 'Ojetu grycon, matce grycon, a córuni z portek gicon'◄ Z pieśni ludowej, od J. Baudouina de Courtenay.
- Gid**, ◄a. **Gizd** = człowiek obrzydliwy◄ Spr. IV, 355. ◄Gid (u Podhalan) = obmierzły, brzydota◄ O. Toż Del. 142. ◄Pocekaj, macocho, ty patorny gidzie!◄ Del. 43. ◄Gid, Gizd, Giździć, Gizdula (Giździć = zanieczyszczać)◄ Rozpr. XII, 31. Por. **Gizd**.
- Gidja** ◄zartobl. = gilbus, rośły i niezgrabny a. rośła i niezgrabna◄ O. ◄Gidija (może 'gidyjá'? K.) = człowiek a. zwierzę bardzo wysokie◄ Zb. I, 41. ◄Gidyja = przeczwiszko bardzo wysokiej, niezgrabnej osoby◄ Spr. IV, 321. ◄Gidja◄ = kobieta wzrostu słusznego, lecz niezgrabna Osip. ◄Gidyjá = wysoki, wielki człowiek◄ Udż. || ◄Didja = człowiek wysokiego wzrostu, wysoki a. cienki◄ Kolb.
- Gidli!**: ◄Gidl! gidl! gidl! = okrzyk uspokajający◄ Cen. 76. ◄Gfdl! a. Gidl! = wykrzyknik, używany przy łaskotaniu◄ Ram. 40.
- Gidlić**: ◄Gidlfc = łechtacz (w języku dzieci)◄ Pobl. 21. ◄Gidflc = łaskotać, łechtacz◄ Ram. 40. ◄Gyglać = łechtacz◄ Spr. IV, 22. Por. **Galździć**, **Gildzić**.
- Gidle**: ◄Gidelski◄: ◄Matka Boska Gidelska◄ Kozł. 250. Krak. II, 243. 527 i dal. Zb. IV, 97. Rad. II, 90. Lub. II, 13.
- Gieblów**: ◄Gieblówianki◄ Kiel. II, 95, n° 310. || ◄Gieblówskie baby◄ Kiel. II, 95, n° 310.
- Giez** p. **Gic**, **Giez**, **Kiec**.
- Giecak** p. **Jacak**.
- Giedyng**: ◄Wyrobnicy podejmują się robót 'na wymiar' (czyli 'w giedyng', Geding) ugodzonych◄ Krak. I, 346 (z Gołuchowskiego).
- Giefracjter**: ◄Gryfracjtrém◄ 6 pp. Rozpr. IX, 292. ◄Frajtrém◄ 6 pp. Zb. VII, 10. ◄Niema ani frajtra, ani kaprala◄ (Gdzieś u Sewera).
- Giegnąć** = skapucić się, umrzeć Z Wołynia, od J. Baudouina de Courtenay.
- Gieguć**: ◄Gieguc◄ = przeczwiszko chłopca, mówiącego po litewsku, a z litewska Ust. z Litwy (Święciańskie).
- Giejce?**: ◄Giejcy (czy to lm.? K.) = duża noga◄ Zb. II, 7. Por. **Giczal**, **Gira**.
- Gielazy** p. **Aloizy**.
- Gielejza** = ◄niezgrabny◄ Pozn. VI, 296, ods. ◄Gielejza = powolny◄ ib. IV, 331. || ◄Gielejzák = człowiek wysoki, chudy i niezgrabny◄ Rozpr. XXVI, 376.
- Gieleta** p. **Galeta**.
- Gieleza** p. **Aloizy**.
- Gielnik** ◄(chleba) = (na Szląsku)

- kromka chleba, skibka, porcyjka◄
O. ◊Gielnik, Glen, Glenik = kawałek chleba◄ Rozpr. XVII, 78.
◊Gielniczek = Brodschnitte◄ ib. IX, 131. ◊Gielnik = kawałek np. chleba, syra◄ Pr. fil. IV, 197. Por. Glen.
- Gieltag** = ◊tak nazywają zapłatę za całomiesięczną pracę, jak również i sam dzień wypłaty◄ Zb. X, 193, ods. ◊Wziąwszy 'gieltag', górnik jest wielkim panem◄ ib. Patrz ib. 210. ◊(Górnik) Jak idzie na geltag, Równa się z panami◄ ib. 334, zwr. 14 i ods. Por. ib. XI, 22, n° 8. ◊Centa w kabzie nie ma, pięć dni do gieltaku◄ Świąt. 232. ◊Gieltak = dzień wypłat miesięcznych, wypłata miesięczna◄ Pr. fil. V, 737.
- Gieltować**: ◊Gieltuje = przystoi, ma wartość◄ Pr. fil. III, 492. ◊Gieltować = mieć wartość Ust. z Litwy. ◊Gieltować◄ = kursować (? K.) Osip. ◊Czepiec... nie 'geltuje' = nie przystaje◄ Krak. II, 55.
- Gielcząć**: ◊Gielcząć = szumieć w zgromadzeniu, zgiełk czynić: 'Mnie aż uszy bołą, tak mi w nich gielcząć' = szumi, tętni◄ Zb. I, 33. ◊Gielcząć = rozlegać się (o głosie): 'Tak się ozdár, aże w zlebie zgiełcało'◄ Spr. V, 356. ◊Gielcząć = rozlegać się◄ Sab. 129.
- Gieldać** = ◊krająć tępym nożem◄ Pr. fil. V, 737.
- Gieldzić** p. Gałdzić.
- Gielotka** p. Galeta.
- Gielwacz** = ◊mający wielki brzuch, 'belbas'◄ Zb. I, 67.
- Gielwaty** = brzuchaty Zb. I, 67. ◊Gelewaty◄ Roczn. 196.
- Gielwo** = ◊wielki brzuch, ze wzgardą i ironicznie◄ Zb. I, 67. Roczn. 196.
- Gielgotać** = ◊szwargotać: 'Indyk gielgoce'◄ Pr. fil. V, 738.
- Gielgotanie** = ◊szwargot, np. żydowski◄ Pr. fil. IV, 197. ◊Gielgotanie = szwargot, gwar◄ Rozpr. XVII, 77.
- Gielka** = ◊owoc nierozwinięty na drzewie◄ Hilf. 164. ◊Galka = 1, gałka, np. chlebowa, ołowiana 2, owoc niedojrzały◄ Ram. 40.
- Gielkać się** = ◊smieszkami i głosnemi żartami z kim się bawić, zwłaszcza o osobach różnej płci: 'Ciągłe się z nim gielkasz, a pracy nie pilnujesz'◄ Krasn. 302.
- Giemajna** a. **Giemajny** przym. = szeregowiec: ◊Jeden był undrofircir, a dwa gemcin◄ Hilf. 119. ◊Naprzykrzyło mu się (synowi szlachcica)... w giwerze przy 'giemajnie' służyć◄ Pozn. VI, 170. ◊Nástarsy (brat) był kapralem, a ci byli gimajnemi◄ Wisła I, 304. ◊Gimajnego◄ Zb. XV, 71. ◊Gimajnym◄ Świąt. 326. 411. ◊Gimajny = szeregowiec◄ Rozpr. XXVI, 376.
- Giemiska** = ◊pociąg mieszany◄ Wisła I, 35. Por. Personka. Warańcuch.
- Giemza** = ◊przezwisko dziewczyny rozlazłej◄ Udz.
- Giemzać** = ◊giąć: lekko nacierać, gładzić; czyścić, porządkować◄ Świąt. 695. ◊Giemzić = 1, łaskotać 2, czynić zabiegi koło czego 3, powoli chodzić 4, deptać, tratować◄ Rozpr. XVII, 33. ◊Giemzić = zwykle tylko w 3 osobie: 'giemzi', 'giemziół' = powoli chodzić◄ Rozpr. X, 279. ◊'Giemzi' nieosob. = stan powietrza mglisty, wilgotny, kiedy drobny deszcz i nie pada i nie przestaje◄ Roczn. 196. ◊Giemzić = łaskotać ze spodu nogi; także: czynić zabiegi koło czego◄ Spr. IV, 343. ◊Giem-

- zać = gryźć dziąsłami pokarm, nie mając zębów◄ Bibl. Warsz. LXXX, 622. Por. L. i O. ►Giemzać = jeść pomału◄ Udz. || ►Gimżeć = roić się, mrowić się: 'Ludzi aż gimże' = jest mnóstwo ludzi◄ Kolb. Słown.
- Gieneralnie:** ►Jeneralnie◄ = powszechnie, ogólnie Ust. z Litwy. ►Jednoralnie = jednostajnie, regularnie◄ Świąt. 698.
- Gieneralski:** ►Jednoralski◄ Zb. IX, 227.
- Gienerał:** ►Jednorzał◄ Rozpr. IX, 79. 83. 157. 292; XII, 15. Zb. V, 257; VII, 7. 11; IX, 227; XV, 129, n° 6. Świąt. rękop. i 319. || ►Jednerzał◄ Pozn. VI, 75. 114. 171. Dygasiński Beld. 113. Wisła V, 916. Rozpr. XXVI, 379.
- Gieometra:** ►Omętra◄ Kłosy VII, 32. Beitr. VI, 302. ►Z omętrą◄ Kozł. 252. Krak. IV, 324. || ►Gieomęter = gieometra◄ Pr. fil. IV, 197. || ►Ómętra◄ Krak. IV, 294. 324. || ►Jómętra◄ Kuj. II, 282, n° 39. || ►Lumętra◄ Krak. IV, 324. || ►Memetra◄ Pr. fil. IV, 217. || ►Mętra◄ Pr. fil. IV, 217; V, 793. || ►Metra◄ Pr. fil. V, 792. || ►Męntra◄ Pr. fil. V, 798. || ►Kilomęter = gieometra◄ Rozpr. XVII, 40; XX, 429. Kurjer poranny 1897, n^o z 14 września. ►Kilometer = gieometra◄ Udz. || ►Działomęter◄ Udz.
- Gieomęter** p. Gieometra.
- Gieorginja:** ►Orginie a. Jorginie◄ Im. Pozn. II, 67. ►Orginie◄ Im. Zb. VIII, 257 (zap. wszędzie j po n K.). ►Gieorginja◄ Zb. X, 205, n° 5. ►Gieronija◄ ib. XIV, 150 b. ►Gieorgonija, Gorgonija◄ Spr. IV, 355. ►Gieraniją◄ Rozpr. XX, 427.
- Gieorgonija** p. Gieorginja.
- Giera** = ►świnia◄ Pobl. 21. ►Giera = świnia, zwłaszcza wielka a. stara◄ Ram. 34. ►Kiernoz nazywa się 'dziera' a. 'kners'◄ (pomyłkowo wydrukowano 'dziena' K.) Nadm. 147. ►'Skuł się, jak giera'◄, przysłowie lubelskie Adalberg Księga przysłów, 137. || ►Giera = (zgrub.) noga◄ Krasn. 302. ►Gira = noga◄ Mil. ►Gira = (pogardl.) noga◄ Parcz.
- Gierada** = ►za czasów pańszczyzny 'gierada' oznaczała inwentarz◄ Wisła II, 777.
- Gierałasz** p. Jerałasz.
- Gieranjum:** ►Hirejaniją = gieranja◄ (czy nie pomyłka druku? K.) Wisła I, 317. Zap. tu należy ►Iranja◄ Wisła VIII, 138.
- Gierbata** p. Herbata.
- Gierdan:** ►Gierdany = wzory, wyrabiane z drobnych różnokolorowych paciorków szklanych, które się nawleka na włosień lub nitkę◄ Wisła IX, 214.
- Gierdziawka** p. Giergaczka.
- Gierega:** ►Gra w 'gieregę' = jest to kosć (długa) rura, którą chłopcy podrzucają z ziemi palestrą czyli kijem do góry. Przenosią o człowieku do niczego: rura do barszczu, legiejda◄ Zb. I, 67.
- Gierek** = jakaś roślina polna, której kwiat używa się do 'pępka' Pozn. II, 70. Por. rośl. Gier Zb. VI, 205, Gier(sz) O. i ►Giers = groch zielony◄ O. ►Giersz = aeopodium podagraria◄ Wisła III, 91.
- Giergaczka** = ►krtani razem z tchawicą, u ludzi i zwierząt◄ Roczn. 196. Toż znaczy Gierdziawka Zb. I, 67.
- Gierka** = ►dziewka szturmak: podlotek◄ Krak. IV, 307. ►Dogodził mu, jak ksiądz Gierce (Giertrudzie)◄ Bib. War. 1864, I, 292. ►Wziąłem po ojcu... Nową gierkę i magierkę◄ (? K.) Pozn. IV, 250, n° 482, zwr. 2.
- Gierlak** p. Jarlak.

- Gierlina: »Gerlina' a. 'kul' = pęk czystej słomy, z sześciu snopów złożony. Pleszcz. 34.
- Gierłyga = »kij pastuszy. Zb. III, 94, n° 26.
- Giermuga = »brajka, toż co 'dziamma'. Pr. fil. IV, 307. »Giermucha = potrawa z mąki na mleku a. wodzie. Udz.
- Gierom p. Jerum.
- Gieron p. Gierun.
- Gieronija p. Gieorginja.
- Gierować = »zbytkować, żartować: 'Dzieci gierujo za goścńcem'. Spr. V, 108.
- Gier(sz) p. Gierek.
- Gierszła = »deska do popiekania (? K.) chleba. Pobł. 21. »Gierzła = łopata. Derd. 135. 31. »Gierzła = łopata do pieczenia (?) chleba. Ram. 34. (Zap. mowa o łopacie do wsuwania chleba do pieca K.).
- Gierszun = »szerszeń. Roczn. 196.
- Giertruda: »Gierka: »Dogodził mu, jak ksiądz Gierce. Bib. War. 1864, I, 292. Kolb. 315, n° 21. Zb. IV, 227, n° 82; VIII, 80, n° 44. »Tańcowała Gierka i chłopaków kilka. Rozpr. III, 370 (mylne objaśnienie K.). Pr. fil. V, 738. || »Giercuga. Pr. fil. V, 738. || »Truda. Nadm. 146.
- Gierun: »Gieron = zbytnik, zbytnica. Spr. V, 108.
- Gierwazenie = »plotki. Pr. fil. IV, 197. Por. Rozpr. XVII, 78.
- Gierwiacki = przym. od miasteczka litewskiego Gierwiaty: »Wrona Gierwiacka = głupiec, rozdziawiaka, gamoń. List. z Litwy. Por. Adalberg Ks. przysłów, 137.
- Gierylasy p. Borowiacy.
- Gieryłasz p. Jerałas.
- Gierzła p. Gierszła.
- Gierzyk p. Jerzy.
- Gieśny = przymiotnik od 'Giez': »Żądło gieśne. Frischb. w Pr. fil. II, 576, zwr. 3.
- Giewer: »Nieprztyjciel miał gotowe: wojsko i gewery (broń) do boju. Zb. V, 202. || »Giwera. z.: »Cóż żołnierza nie ozdobi, kiedy nie 'giwera' (Gewehr), pałasz i jego cały mundur? Pozn. VI, 170. »Giwere. 4 pp. ib. 195. || »Giwere = kołpak żołnierski w Rosji z lat około 1840. || »Gwer = broń: 'Gwer pucować'. Rog. n° 8. ib. n° 16. 18. 27. 33. 34. Rozpr. IX, 292. Zb. I, 67. »Gwewrem buchł. ib. IX, 264, n° 328, zwr. 3. »Gwer = karabin. Zaw. 91, n° 68. Rozpr. XII, 16. Zb. XV, 133, n° 19. Święt. 236. 371. Krak. IV, 140. 307.
- Giewknąć = »zwykle nieosobiście, np. 'Tak go uderzył, (że) aż gewkło w nim' = aż coś się w nim odezwało. Zb. I, 67. Por. Wiauknąć.
- Giewont = »stup, belka, lub coś podobnego, stojącego pionowo. Rozpr. X, 279 (z Eljasza. Wyraz wątpliwy, gdyż na zapytania moje w Zakopanem, czy istotnie 'giewont' ma znaczenie powyższe, nigdy potwierdzającej odpowiedzi nie otrzymałem K.).
- Giewont (góra): »Na Giewoncie. Zb. VI, 198. 199.
- Giez = »cienki robaczek wodny, pojawiający się często w Narwi podczas zimy... Pr. fil. IV, 818. »Giz = gzik, gżenie się. List. z Litwy. »Gzy blp. = figle, zabawy i żarty nieprzystojne: 'Parobki ino gżów patrzą'. Krak. IV, 307. »Gzy (= figle) stroją. ib. II, 530. »Pilnował ino barasków, gżów, figłów. Rad. II, 154. »We czwartek (przed weselom).. następują 'gzy' (= żarty, figle, opis) Wisła IV, 789. »Pa-

- robecy, śród śmiechu i 'gzów'... schodzą się w niedzielę... Lub. I, 117. »Nastka i Jagusia do gzów sobie sprowadziły Łasa« Głos 1896, str. 797. || »Gzik«: »Gzyk = bak gryzący w lecie bydło« Nadm. 148. »Gzyk (konja) gonł« Derd. 66. || »Giec« tylko w wyrażeniach: 'Giec go porywa a. napada' = o zbytnim gniewie a. śmiechu« Słown. Kolb. || »Gzika = osa« Hilf. 165. Cen. 9. || »Gzik = rodzaj bryndzy: syr rozarty z mlekiem i szczypiorem« Kuj. II, 271 (z Bib. War. LXXX, 623). Patrz Gzica w przytoczeniu z Wisły i Spr. V. Pozn. I, 108. »Gzik = potrawa z syra tartego ze śmietaną i gorczycą a. szczypiorkiem« Pozn. V, 183 ods. g. »Gzik = syr świeży nieuklepany ze szczypiorkiem« ib. II, 43. Pr. fil. IV, 199. Spr. V, 133. || »Gzika = bryndza z mleka zsiadłego« Pr. fil. III, 305. || »Gziczka = twaróg rozrobiony mlekiem a. wodą« Pozn. I, 79. Por. Gieśny.
- Giezować:** »Gizować = latać nieprzytomnie (o bydłe i ludziach); czasami zam. 'gzić się' Ust. z Litwy. »Bydło, posłyszawszy brzęk gieza, bieży w pole, zadarszy ogony, czyli 'giezuje'« Osip. Porów. Gizać.
- Gięba** p. Gęba.
- Gięś** p. Gąś.
- Gięszcz** p. Gąszcz.
- Gil:** »Nie póde do Gila« Zb. XII, 224, n° 155.
- Gila** = »smarki« Pr. fil. V, 738.
- Gilaty** = »smarkaty« Pr. fil. V, 738.
- Gilbas** = »chłopiec spory, wyrostek, niezgrabny« Roczn. 196. »Gilbas = przezwisko, ktoś niezgrabny a duży« Spr. V, 131. Por. O. Por. Gibas.
- Gildzenie:** »Gildzenie = łechtanie« Pobl. 21.
- Gildzić:** »Gıldzle = łechtąć« Pobl. 21. »Gıldzacy = łechtliwy: 'Jem baro gıldzacy'« ib. »Gıldzie a. Gałdzie = łechtąć« Hilf. 164. »Gıldzle = świędzieć, łaskotać: 'To miã gıldzi' = to mnie łaskocze« Ram. 40. Por. Gałdzie. Gidlic.
- Gildzizna:** »Gildzizna = nierząd w gospodarstwie« Pobl. 21.
- Giletka** p. Galeta.
- Gilza,** najczęsciej w Im. Gilzy = rurki papirosowe Ust. z różnych części kraju. Gazeta Pols. 1877, n° 7, str. 2.
- Gıldzle** p. Gildzić.
- Gimajny** p. Giemajn.
- Gimi-** p. Gim-.
- Gimnastyka:** »Giminastyka« Ust. z Litwy. »Jezdem sobie pajac, przedstawiam sztuki, golimastyki« Wisła VI, 575, sc. 2.
- Gimnazjum:** »Gimnazja« ż. Ust. z Litwy. »Gimnazyjá« ż. Rozpr. XII, 47; IX, 129. »Gimnazjjon« ib. VIII, 80. »Giminazjum« czasami Ust. z Litwy.
- Gimory** bhp., w wyrażeniu: 'Brać na gimory' = brać na rozum, na fis (z żydowska) Ust. z Litwy.
- Gimżeć** p. Giemzać.
- Ginal** = »chłop wysoki« Zb. I, 34. »Ginał = mówią zamiast 'kinal'« Kuj. II, 270. »Ginal = drągal, mazgajowaty podrostek« O. Por. Kinal.
- Ginał** p. Ginal.
- Ginać:** »Wszędzie stoją ze szablami, Ze świata ginę!« Lip. 31. »Dokąd to pán jedzie? — A co tobie na tym ginie?« (= po co ci ta wiadomość, co ci do tego? K.) Derd. 11. »A ginę já, ginę o swoję rodzinę, o swego tatusia, o złość matusinę« (= z powodu, przez K.) Kiel. II, 177, n° 622.
- Gintować** = womitować Udz.
- Giołtki** = slizki Udz.
- Gipeczki** p. Gibeączki.

- Gira:** »Giry = nogi (pogardliwie a. zgrnbiale), nożyńska. Używa się i w lp. 'gira'« Kuj. II, 270. »Gira = noga zwierzęcia a. niezgrabna ludzka« Zb. I, 18. »Gira = duża noga« ib. II, 7. »Giry = nogi« Pozn. IV, 331. »Gera = niezgrabna noga« Derd. 135. »Giry = nogi ludzkie« Pleszcz. 34. »Giry = długie nogi« Spr. V, 108. »Dydak podcion (dziadowi) 'giry'« Pozn. VI, 97. »Kasia ma śtyry giry (nogi)« ib. 304. »Pies każe iść wilkowi w dołek z 'girami' (nogami)« ib. 328. »'Koziołek' = trzy 'girki' tj. nóżki z drewnianka« ib. II, 244. »Długie giry, jak kej u stolima« Derd. 31. »Nie pójdę ja za owczarka, boby mnie bił owczą girą (noga)« Pozn. IV, 287, n° 565. »Ty, gąsiorze, masz ty giry (nogi), jak łopaty« Zb. VIII, 101, n° 181. »Pies upada na girę, bo był kulawy« Pozn. VI, 328. Pr. fil. V, 738. »Girka« ib. || »Giry = płaty na chomąta, zwykle czerwone« Wrzes. 8. »Giry = płachty czerwone do chomąt krakowskich« Spr. V, 356. || »Giry« blp. = 1, wielkie wagi 2, wielkie do wag ciężary Ust. z Litwy. Por. O.
- Gitalija** p. Italja.
- Gitara:** »Kitara« Kiel. II, 262, zwr. 67. || »Gitara« żartobl. = głowa: 'Nie zwracaj gitary' = nie durz, nie zwracaj głowy Ust. z Warszawy.
- Giwałka** = »część dawnego ubioru żydówek: wałek ówierc łoccia długi, przyszyty z tyłu do stanika nad samym stanem, aby związana nad 'giwałką' spodnica nie opadała, stan bowiem bywał wyżej niż w pasie« Pr. fil. IV, 818.
- Giwartów:** »Giwartowski«: »W Giwartowskiej krzewinie« Kal. I, 119.
- Giwer(a)** p. Giewer.
- Giz** p. Giez.
- Giza** = »tłuszcz do smarowania np. butów« Zb. I, 41.
- Gizać** »a. Krasać = zalecać się« Wisła I, 153. Por. Giezować.
- Gizaja** = (człowiek) cienki, wysoki, niezgrabny Ud.
- Gizd** = »człowiek nieporządny: 'Ty, gizardzie!' 'Gizd' właściwie znaczy nieporządek, brzydota« Spr. IV, 22. Patrz pod **Gid** przytoczenia ze Spr. IV, 355 i z Rozpr. XII, 31. »Gizd m., Gizda ż. = brud, błoto« O. »Gizd = paskudztwo: 'Ty, sakramencki gizardzie!' (wymyślanie)« Tyg. il. ser. 2, n° 110. »Gizd = ohyda, obrzydliwość, brzydota« Rozpr. XVII, 33. »Gizd = coś ohydneho, złego, nieczystego, brzydkiego. 'Gizd' w polu = zielsko, perz, kąkol. 'Gizd' = poczwara: 'Ty, gizardzie przekłety!' 'Obwiniona utrzymywała, że mąż.. dopuścił się samobójstwa, miał bowiem jakieś 'gizdy', których używał, aby się stać niezdolnym do służby wojskowej i zapewne temi 'gizdami' się otrui' Przegląd lekar. Krak. 1893, str. 413« Pr. fil. V, 738. »Gizd = brud, śmieci, nieporządek« Rozpr. XXVI, 376. || »Gizd = drobny węgiel« Pr. fil. III, 492. Por. **Gid**.
- Gizdak:** »Gizdak = człowiek nieporządny, brudny« Rozpr. XXVI, 376. »Gizdula« = toż w rodzaju z. ib.
- Gizdawy** = »o dzieciach, podległych nałogowi moczenia pościeli« Bib. War. LXXX, 622. Toż znaczy »Gizdoń« ib. »Gizdawy = nieporządny« Rozpr. IX, 206. 156. Toż znaczy »Gizdák« ib. »Gizda, Gizdawy, Gizdoń, Gizdula = zasmarowany, brudny, pluch;

- kobieta zabrudzona, smarkula, plucha • Święt. 695. • Gizdák = człowiek bezwstydný • Spr. IV, 22. • Gizdula = bezwstydnica • ib. • Gizdała, Gizduła = człowiek zabrudzony, zabłocony • O. • Gizd, Gizdzić, Gizdák, Gizdula • Rozpr. XII, 31. • Gizdák, Gizdawy = 1, niechlujka 2, ochlapany błotem • Rozpr. XVII, 33. Spr. IV, 376. • Gizdawy = nieporządny, wstrętny • Rozpr. XXVI, 376.
- Gizdoń p. Gizdawy.
- Gizdraga = • słota: 'Tak roku była taká 'gizdraga', śnieg z deszczem' • Pr. fil. V, 738.
- Gizdrak: • Gizdrák = dziewczka nieporządna • Udz.
- Gizdula p. Gizdak.
- Gize • giz giz giz! = wołanie na woły Cen. 77.
- Gizel = sklepowy, komisant handlowy, subjekt Ust. z Litwy.
- Giz(k)a p. Chorek.
- Gizłati pokrewne: • Gizłat = w pogardliwym a. gniewliwym wyrażeniu: 'Bo ci gizłaty poprzetrącam!' = kości • Zb. I, 41. • Gizłat pogardl. = ręka a. noga • Bib. War. LXXX, 622. • Gizłat = noga a. ręka wielka, gruba • Święt. 695. Udz. • Gizłáce a. Gizłaty = wielkie nogi • Rozpr. XXVI, 376.
- Gizdzić = • zanieczyszczać • Rozpr. XII, 31; XVII, 33; XXVI, 376. • Gizdzić = paskudzić, powstydzicie kogo. 'Gizdzić się', 'Zgizdzić się' = poszkapać się, zhańbić się • Zb. I, 41.
- Giza: • Giza = tłuszcz święcony • Święt. 695. • Święcone składa się ze słoniny, kielbasy... gizy... • ib. 108. • Giza = nogi wołowe gotowane i jedzone na zimno (w ostatki) • Maz. III, 37, n° 21. • Giza, Gizka, inaczej Chorek = część nogi żyłowała nad kolanem u świni a. wołu • Pr. fil. IV, 818. • Giza = tłuszcz z szumowin szynki, gotującej się w wielką sobotę • Zb. III, 9, n° 22. • Gieżka = Kälberstoss, Kalbskeule, tylna ćwiartka cieleca • Mrong. p. w. Kälberstoss.
- Giżyce: • Giżycanka • Maz. II, 238.
- Głaba p. Głab.
- Glabrowaty = • lepki, klejowaty, ślizki: 'Ryba glabrowata' • Krasn. 302.
- Gładys = • convallaria majalis • Wisła III, 91 (Może pomyłkowo, zam. 'gładys'; por. Gładycz O.).
- Głajcárz p. Grajcar.
- Głajda = • kobieta nieschludna • Pobl. 152. • Na dziewczkę, gdy niechluj, wołają: 'klapa', 'glajda' • Pozn. I, 50. Toż Ust. z Kujaw. • Glajda = niezręczna, słamazarna • Parcz.
- Głajda p. Klapa.
- Głajdowaty = flądrowaty, flejtuchowaty, nieruchawy, rozlazły list. z Kujaw.
- Głajdus = • mężczyzna nieschludny • Pobl. 152.
- Glamać = • jedząc mlaskać głośno językiem • Spr. V, 131. Czy nie pomyłkowo Rozpr. XVII, 8 'glamac' objaśniono przez 'kłamać'? Porówn. Rozpr. XXVI, 376 p. w. Glamie. • Glamie, Glamies, Glamac = pomału jeść: 'Glamie i glamie, jaz sie dockać ni mogę' • Rozpr. XXVI, 375. Por. Glamkać. Glamzac.
- Glamajda p. Gamajda.
- Glamastyka p. Gumaelastyka.
- Glamdacz: • Glamdac = mówiący nieprawdę • Rozpr. XVII, 8.
- Glamkać: • Glamkać = wolno jeść • Spr. V, 357. Porówn. Glamac. Glamzac.
- Glamkać, • Wyglamkać, Wyłańdzić = prosić, uprosić, wynudzić • Spr. V, 357.

- Glamza = »człowiek ślamazarny«
Pr. fil. V, 738. Por. Glemda.
Głomza.
- Glamzać = »mlaskać, wydawać
wargami dźwięki przy jedzeniu«
Pr. fil. IV, 197. Por. Ciamkać.
Glamać. Glamkać.
- Głan: »Głan, zdrob. Glánk = gnój
gęsi, kurzy, wyrzucony kawałkami
na zewnątrz« (? K.) Pobl. 21.
- Głan: »Głan = ziele na wodzie ro-
snące« Kopern. Por. »Glon a.
Głan = zielenica, conferva« O.
Udz. »Uzrał dwoje ludzi, obro-
śniętych głaniem (wodorosłą)« Zb.
XV, 7. »Glony = porosty wodne
przy źródłiskach« Spr. IV, 304.
Rozpr. XVII, 33. »Jeżeli kamienie
w wodzie glonem się powleką,
spodziewaj się powodzi« Zb. VI,
194, IV. »Wodorosty, tak zwane
'trzęsidła', lud zowie 'glonem'« ib.
218, n° 13, 1. »Glon = muł«
Rozpr. XII, 89.
- Głanc p. Glans.
- Głanek p. Gleń.
- Glans i poch.: »Glanc« (na butach)
Pozn. VI, 328. »Skrój się z pa-
radą, bo nie masz glancu« Wisła
VIII, 794, n° 1277. »Glancować
= czyścić buty, aby miały po-
łyśk« Udz.
- Głań p. Gleń.
- Głapa = wrona: »Co tu tych gla-
pów (gap, wron) na tym gościń-
cu!« Pozn. VI, 211. »Siedzicie,
gdyby głapy, Rozdziawiacie na
nas papy« Pozn. V, 103, n° 201.
Por. Zb. I, 34. Maz. II, 227, n°
615, zwr. 2. »Niechże tam głapy-
wrony nie kracą« Kal. I, 183,
n° 199, zwr. 9. Pr. fil. IV, 197.
»Głapa = wrona« Piątk. Paicz.
|| »Głapa = a) pewien gatunek
ryby b) kobieta rozlazła, ociężała«
Krasn. 302. »Głapa = przewi-
sko na gapiowatych, głupawych«
Parcz. Por. Gapa.
- Głat nieodm. = gładko: »Wąpno
tarkować 'na glat'« = na gład-
ko, na czysto Ust. z Jaworza.
- Gławk(a) p. Gławek.
- Gładać, Gładnać: »Poszłem ta-
muj gładnać' = poszedłem tam
zajrzeć« Kuj. II, 270. »Głapa
głada durą' = wrona zagłada
dziurą« Zb. I, 34.
- Gleba: »Bodajżem ja szyję złamał
Na równej choć glebiel« Lub. I,
273, n° 441, zwr. 2.
- Gleg p. Klag.
- Gleglija p. Jodła.
- Gleisty = iłowaty Petr. || »Gle-
jasty« toż znaczenie Ust. z Litwy.
- Glej p. Gleń.
- Glej, »Gleje = grunt iłowaty, nie-
przepuszczalny, grzazki na wio-
snę i po deszczu: 'Użyliśmy drogi
na glejach'« Pr. fil. IV, 818.
»Gleje a. Białuga = ily« Osip.
Petr. Por. O.
- Glejt = »bębenek nakształt 'skrzy-
dlaka', ale mający we środku
jedno jeszcze skrzydło, w jezio-
rze przystawia się do 'burty'«
Pozn. III, 136, n° 5.
- Glejta O. Rozpr. XII, 33. »Gleta
= lithargyrum« Ciesz. 27.
- Glemda = »osoba ślamazarna, śła-
bowita« Pobl. 21. »Glemda m. i
ż. = charłak, ślamazarnik« Ram.
41. Porówn. Glamza. Głęda.
Głomza.
- Glemiędzić = »marudzić« Pr. fil.
IV, 197. Rozpr. XVII, 77. Por.
Glemzić. Klemiędzić.
- Glemza p. Głomza.
- Glemzić = »glemiędzić, marudzić«
Pr. fil. V, 738. Por. Glemię-
dzieć. Głędzić.
- Glenik: »Chłopiec z Glenika« Zb.
XV, 81, n° 7.
- Gleń: »Gleń, Glonek = kawał, ka-
walek« Chetch. II, 149. »Chleba
gleń« Nadm. 75. Hilf. 62 ods.
164. Zb. II, 171, n° 19, 1. »Za

wiele na kota gień• prz. Frischbier Preuss. Sprichw. 302. ›Gień = bochenek chleba• Ram. 41. ›Gień, Glonek = kawał (chleba)• Spr. V, 108. Pr. fil. IV, 818. ›Ukrajac chleba glonek• Tyg. il. ser. 1, t. IX, str. 210. ›Dwa glonki chleba• Bal. 72. Zb. VIII, 251. ›Glonek chleba = duża kromka• Zb. VIII, 293. ›Jaskółka mówi: 'Skibkam, dzieciom chleba, skibkam, a jak bądzie chciało glonkam, to je w łeb trzonkam• ib. ›Glunek chleba• Chetch. II, 65. ›Glanek, GláneK = kawałek np. chleba• Pr. fil. IV, 197. ›Chleba głań• Nadm. 76 (ale 75 'glen' K.). || ›Glej = gień: 'Glej chleba'• Pr. fil. IV, 197. Rozpr. XVII, 77. || ›Glin i Klin•: ›Chleba klin• Rad. I, 90, n° 26, zwr. 2. ›Chleba glin (kranjanke)• ib. 91 (Zap. w obu razach 'glén', bo rymuje z 'dzień' K.). || ›Glon = kromka chleba• Sand. 261. Kuj. I, 167; II, 270. Chełm. I, 60. ›Glon chleba• Kal. I, 256. ›Glon = kawał: 'Dajcie (zap. 'dajcie' K.) chleba glon, Zapłaci wám pán Bóg z nieba i ten święty Ján'• Spr. IV, 355. ›Glon a. Gień = duża kromka chleba• Osip. || ›Glónek•: ›...Troje dzieci: Temu skibkã, temu glónek• Kętrz. 54, n° 18. Porówn. Gielnik.

Glet p. Glid.
Gleta p. Glejta.
Ględa = ›maruda• Pr. fil. IV, 197. Por. Rozpr. XVII, 77. || ›Ględy• blp. = mizeractwo, lichota: 'Któżby tam takie ględy czytał' Tyg. il. ser. 3, n° 163, str. 91. Por. Glemda. Ględzić.
Ględy blp. (po Warmińsku) = ›ogłędziny• Pobl. 57 p. w. Obzérki, p. Obzierki. ›Ględy = zaręczyny• Gaz. Olsztyń. 1886, n° 29.

Słownik T. II.

Ględywać = oglądać Mrong. p. w. Besichtigen.
Ględzenie = bajanie, bajdurzenie: ›Za dużo słyszimy... ględzenia, za mało prawdziwej wymowy• Kraj. 1885, n° 50, str. 8.
Ględzić: ›Wyraz to słownikarzom nieznany, a w Królestwie i w mowie i w piśmie używany. Na Litwie wcale go nie znają. Znaczą: mówić ni to, ni owo• Wal. p. t. w. ›Ględzić = pleść, klecić niedołąźnie o czemś• Spr. IV, 364. ›Ględzić = mówić długo bez sensu: 'Przystałbyś ględzić!'• ib. V, 108. ›Ględzić = marudzić, gadać marudnie• Pr. fil. IV, 197. ›Ględził, ględził (= opowiadał), aż doszedł do miejsca, gdzie matkę puścili na morze...• Wisła VIII, 799. Por. Rozpr. XVII, 33; 76 p. w. Bładzić. Por. Błędzić. Glemiędzieć.

Glibiel(a) p. Gnibiel.

Glid = szereg, rząd, ordynek: ›Kozły ciągną za nim, jak 'glid' wojska• Pozn. VI, 176. ›Moskále... W trzy glidy staneli• Zb. XIV, 235, n° 66. ›(Panny) stanęły w dwa glidy (rzędy)• Przem. 215. ›Dzieci... A chtëż o wás bedzie dbał, Jak já bede w glidzie stął?• Zb. XV, 130, n° 7, zwr. ostatnia. ›Wyjdzijze, miły, z glidu, wyjdź!• Święt. 230, n° 84. Pr. fil. V, 738. || ›Glind•: ›W Hołomuńcu na ferplacu Já tam bede w glińdzie stął• Rozpr. IX, 189 g. || ›Glit•: ›On ciągnie w trzecim glicie (rzędzie) I chorągiew niesie w ręce• Pozn. IV, 256, n° 493, zwr. 3. || ›Glet•: ›On lata, jako głupi, między gletami• Zb. VIII, 75, n° 22.

Gligawka: ›Glikaufka = oznaka górnicza, składająca się ze złożonego na krzyż młotka i kilofa: '(Zbójniki bogacza) rozciéni na

- stéry części i takie gligawki s niego zrobieli' = rozcięte na sztuki ciało złożyli i przybili na krzyż, na podobieństwo 'glikaufek'• Cisz. I, 106 i ods. »Naczelnik górnictwa wnosił toast za pomysłność górników wykrzyknikiem 'glück auf'!• Zb. II, 223. »Górnicy, oprócz powitania, wspólnego z rolnikami, mają swoje własne 'glückauf', którego jednak używają przeważnie w kopalni• Zb. X, 193. »(Na św. Barbarę) górnicy witają urzędników kilkakrotnym okrzykiem 'glück auf'• ib. 226, n° 7.
- Glikaufka** p. Gligawka.
- Glikeryjka**: »Wczesną hreczkę nazywają 'glykeryjką', tj. sianą na św. Glycerję• Zb. VI, 321, n° 9.
- Glin** p. Gleń.
- Glina**: »Gdy budują 'w lepiankę'..., każda ściana jest lepioną z samej gliny... Sposób ten konstrukcji ma nazwę budowania 'w glinę pod topór'• Pozn. I, 90. »Przed pałacem wielka glinia (? K.), Nasza pani jak malinia (? K.)• Pozn. II, 208, n° 62. || »Glinki• Im. = pole, gdzie się wydobywa glina• Aten. 1879, I, 495.
- Glinea** p. Glinica.
- Glind** p. Glid.
- Glingotać**: »Glingotac = dyndać, dygotać wisząc• Pobl. 21. »Glingótac = dyndać; trzepotać się wisząc• Ram. 42.
- Gliniak**: »Głlniak = koń maści gliniastej• Pobl. 21. Toż Ram. 42. »Głlniak = koń bułany• Nadm. 147.
- Glinica** = glinianka, dół gdzie kopią glinę Pozn. VI, 351. »Glinea = dół gliniany• Hilf. 164. »Glinica ż. = miejsce gdzie się dobywa glinę• Ram. 42. »Głlnica• Pobl. 21 toż znaczenie. »W chatkach wieśniaczych niema zwykle podłogi; ubijają więc zamiast niej łożatą ziemię i to zowią 'glinicą'• Lub. I, 171, ods.
- Gliniki** bhp. = »ziemia gliniasta• Święt. 695. »Da cy ja niesczęśliwy, cy moje koniki? Da nie mogę wyjechać w Targoskie gliniki• ib. 183, n° 4.
- Gliniowaty** = gliniasty, glinkowaty, np. grunt Ust. od Olkusza.
- Glintwejn** = wino grzane z cukrem i korzeniami Ust. z Litwy.
- Glist(wa)** p. Glista.
- Glista**: »Glizda = glista, dżdżownik• Pr. fil. IV, 818. Mil. Zb. VIII, 322, n° 6. »Goniło się stýry glizdy naokoło izby (zagadka o 'wiatuchu') Was. 222, n° 23. »Glistwa• = glista Hilf. 164. »Chlistwa = glista• ib. 161. Pr. fil. III, 371. Ram. 42, oraz pochodne: Glistewka i Glistwowy. »Glist• m. Ust. z Litwy. »Lizda• Rad. I, 99, n° 8.
- Glistewnik** = »roślina słodkogorz (solanum dulcamara)• O. »Glistewnik = krzew leczniczy• Pr. fil. IV, 818.
- Glistnik**: »Głłśnik = semen cynaci, 'robaczny proszek'• Pleszcz. 143, n° 13.
- Gliszczka**: »Głłszczka = licha ryba, zwłaszcza płotka podczas ikrzenia się• Pobl. 21.
- Glit** p. Glid.
- Glit** »a. Glut = żar gorący, czerwony• O.
- Glewieć**: »Głwiewieć = psuć się, rozkładać się: 'Syr głwiewie'• Słownik Kolb.
- Gliwice**: »Z Gliwic• Archiv VIII, 474, n° 21.
- Glizda** p. Glista.
- Głomza** = »twaróg• L. O. »Na Malborskiem wycisk z ogrzanego mleka nazywają 'głomza'• List. od Dra Łęgowskiego. »Głómza• = mleko zgęszczone Hilf. 164. »Głomza = 1, twaróg 2, człowiek sła-

- bego ciała i ducha◄ Pobl. 21.
 ◄Glonza = osoba niedołączna i co do ciała i co do ducha◄ ib. 152. ◄Glómza = zsiadłe, kwaśne mleko◄ Ram. 41. ◄Glonza = 1, twaróg 2, m. i ż. człowiek rozlazły, słamazarny, niemrawy◄ Ram. 42 (Ram. mylnie oddziela i pisze oba te wyrazy: brzmienie jest w obu razach 'glómza' K.).
 || ◄Glonzda = mieszanina z twarogu i śmietany, ulubiona potrawa w całych Prusiech Wsch.◄ Wisła III, 87. Mrong. 353 p. w. Glomsd i 595 p. w. Quark.
 || ◄Glómz(d)a = syr miękki, nie zupełnie wyciśnięty z serwatki, twaróg◄ O. Por. Głamza.
- Glon p. Głan.
 Glon(ek) p. Głen.
 Głorja: ◄Klorjǎ:◄ ◄Anieli sie rádują, klorjǎ śpiwǎją◄ Zb. XIV, 163, n° 4.
 Głorja = imię kobiece: ◄Wysłuzulem Głoryjkę, Takǎ ślicnǎ pannenkę◄ Świēt. 170. ◄Moja Głorcia choruje◄ ib.
 Głoryk p. Kłeryk.
 Głosauz = oranżerja, ciepłarnia Ust. z Jaworza.
 Głóza p. Głuza.
 Głut!: ◄Glu glu glu glusie! = przywabianie indyków◄ Wisła III, 664. ◄Glu glu gulusie! = nawoływanie indyków◄ Maz. III, 47. ◄Glu glu glu!◄ = nawoływanie indyków Świēt. 22. ◄Glu glu! = wykrzyk nawołując gołębie◄ ib. 695.
 || ◄Glu glu!◄ = naśladowanie odgłosu picia: ◄Jakżeś ty pijał, biały baranie? — Glu glu glu glu glu glu, mój mości paniel!◄ Krak. II, 127, n° 254, zwr. 8.
 Głubas = ◄chłopczak podrośły, a niepoń◄ Krasn. 302.
 Głubka ◄a. Miwka, Lubaszka◄ = rodzaj śliwki O. ◄Głupki = dzikie śliwy◄ Pozn. III, 127.
 ◄Głubka = rodzaj śliwki gorszego gatunku◄ Pr. fil. IV, 197.
 ◄Głubki = lubaszki◄ Spr. V, 131. Rozpr. XVII, 77. Krasn. 302. Parcz. Por. Chróstawka. Kobyła. Lubaszka.
 Głuchnąć = ◄raptem wodę wylać◄ Pr. fil. III, 305. Por. Gichnąć.
 Gługdacz: ◄Gługdącz = człowiek mówiący niewyraźnie, bełkocący jak indyk◄ Ram. 42.
 Gługdąć: ◄Gługdac = bełkotać (o indyku)◄ Ram. 42. ◄Głosno... gługdają gularze◄ Derd. 77.
 Gługła = ◄a) może indyk? b) (kobieta) bałwan, głupia słamazarna◄ Krasn. 302. ◄Gługła = nieporządna w ubraniu◄ Parcz.
 Gługotać = ◄bełkotać, chlupotać, głukać: 'Gługocze w brzuchu'. 'Woda w flaszcze gługocze'◄ Parcz.
 Głunek p. Głen.
 Głupki p. Głubka.
 Głut = ◄1, knot narastający na świecy łojowej 2, sopel lodowy u strzechy◄ List. od Dra Matlakowskiego. ◄Gluty lm. = smarki◄ O. ◄Głut = sopel: 'Luty pokazuje swoje gluty'◄ Pr. fil. IV, 197. ◄Głut = 1, sopel czegoś 2, smark z nosa◄ ib. 818. ◄Głut = 1, wydzielina z nosa, inaczej 'świeczką' zwana: 'Wyleciał mu z nosa głut' 2, narosty grzybowaty knot spalony u świecy łojowej 3, sople lodowe, wiszące zimǎ u strzechy◄ Spr. V, 131. Por. Rozpr. XVII, 77. ◄Mały głut = (przen). smarkacz◄ Pr. fil. V, 738.
 Głut p. Głit.
 Głuwać = ◄przeżuwać, jeść bez smaku◄ Świēt. 695.
 Głuza = ◄wrzód wewnętrzny◄ Rozpr. XII, 90. ◄Głóza◄ ib. XVII, 33. ◄Głuzu = gruczoły◄ Pr. fil. V, 738.

- Głabać** = obejmować?: »Nasz Józef dziwki głabie« Pozn. II, 208, n° 62. »Głabać = zabierać sobie, drapać, przywłaszczać« Pr. fil. V, 738. Por. Głobić.
- Głabiduda** p. Dławiduda.
- Głabok** p. Głębok.
- Głada** = »gładka powierzchnia morza, kiedy niema bałwanów« Pobl. 21. Toż Ram. 40.
- Gładki** = »piękny, przystojny: 'Żydek gładki na gębę' (może 'na gębie'? K.)« Rozpr. III, 370. || »Gładki« = łagodny, miękki: »Matko, Bywałeś ty na mnie gładka« Pozn. I, 188, n° 43. || »Gładziucienki« Zb. I, 13. || »Gładzuszinki« Ram. 40. || »Gładzusz« Ram. 40.
- Gładko** = dobrze, porządnie: »Ostaj z Bogiem, moja matko, Bywało tu za mnie gładko, Teraz nie będzie« Pozn. I, 231, n° 82, zwr. 4. »Ostaj zdrowa, pani matko, Chowałeś mię z młodu gładko« Zb. VIII, 271. Rym ten powtarza się bardzo często w pieśni pożegnalnej, na końcu wesela K.
- Gładota** = wyraz improwizowany: »Gładota (kot) z jasnoto (drzazgą gorejącą) na wysote (na górę) poleciała« Chełch. I, 50.
- Gładycz** p. Gładysz.
- Gładysa** = »rodzaj gładkich flądry« (tak, zamiast 'flad(e)r' K.) Pobl. 21.
- Gładysz** = garnek na mleko Lub. II, 209. »Gładycz« O. (zap. pomylkowo, zam. 'gładysz' K.). »Hładysz«, »ładysz« Ust. z Litwy. »Gładysza« z. Pleszcz. 116. »Gładyszka« = garnek do mleka« Pr. fil. IV, 197. »Dziezka a. Gładyszka« = naczynie gliniane bez ucha, do przechowywania mleka« Osip. »Hładysz« = naczynie gliniane w kształcie dzbana bez ucha, do zbierania mleka« O. »Hładyszka a. Hładyszka« = dziezka« O. »Hładysz, Hładuszczyk« = wysoki garnek na mleko« Roczn. 199. Wal. p. w. Hładysz. »Gładyszek« = garnek wysoki« Petr.
- Gładyszka** p. Dziezka.
- Gładzić** = stroić (np. młoduchę do ślubu) Rozpr. XVII, 33. || »Gładzić« = zgładzać, niszczyć: »Śmierć gładzi na wojnie« Łys. 10.
- Gładzidło**: »Gładzidło« = narzędzie niby do gładzenia tj. przycinania wystających gałęzi świeżo ugrozonego płotu« (następuje opis zabawy, zwanej 'chodzenie po gładzidło') Pobl. 21—22. »Gładzidło« = narzędzie do gładzenia wogóle. Słyszałem ten wyraz, gdy mowa była o żelazku do prasowania« (w dalsz. ciągu powtórzony ustęp z Pobl.) Ram. 40.
- Gładzina**: »Gładzina« = miejsce gładkie, np. lód na stawie, powierzchnia na jeziorze podczas pogody« Ram. 40.
- Gładzina**: »Niektorzy imiona obierają swoim dzieciom dźwięczno brzmiące, a to 'dla gładziny', jak się usprawiedliwiają« Rad. I, 301, n° 63, 1.
- Głaskać** = głaskać: »Maciezka.. moję twarżyczkę głaskała.. Teraz mię głaskuje niekto inny« Rog. n° 348.
- Głaszać** = »napętniać głosem« Rozpr. III, 370. »Lesie mój zielony, Któż cię będzie głasał, kiej ja ozeniony?« Wisła VIII, 223, n° 50. »Lasecku, kto cie bedzie głasał, Kiej tu juz nie bedzie Jaś owiecek pasał?« Zb. XII, 186, n° 83. Ib. 202, n° 27. »Kie ja se pásala, to ja se głasała (= śpiewała)« Zaw. 83, n° 41.
- Gławatnik**: »Do ziół święconych na M. B. Zielną wkładają: pię-

- ciornicek, gławatnik...• Wisła VIII, 812, n° 2. •Gławatnik = bławat• Cer.
- Gławek?**: •Glawk, Glawka = rodzaj ryby (po niemiecku 'Blei')• Hilf. 164.
- Głaz** = •skała, będąca podścieliskiem ziemi okruczowej, czyli 'piargu'• Wrześ. 8. •Głaz = skała z łupku, łupek• Spr. V, 357. •Głaz• = kamyk: •Nabrał do worka kukiełek i orzechów włoskich i głazów i ciskał po jednym• Cisz. I, 174. || •Głazik = kamyk• Pr. fil. III, 305. •A to co? pytałem, wskazując drobne, gładkie kamyki. — •To głaziki• Wisła III, 650. || •Głazy• lm. = gatunek jabłek Zb. XIV, 28. || •Głaz• = głazik, kamyk: •Nazbiyrali pełniuskom skrzynie głazi• Zb. XI, 77.
- Głab** = •'kaczan' u kapusty; gdy mowa o człowieku, oznacza także unysł tępy• Pr. fil. IV, 818. •Sądzić głaby i zasiać rozsądę• Star. przysł. 70. Petr. || •Głębik•: •(Macocho) Swoim dzieatcekom chleba z masłem daje, A mnie sirotecce głębików nakraje• Fed. 198, n° 125. || •Głab• = przezwisko: •Głab = człowiek, któremu brak wszelkiej sprężystości, ułożenia ciała, nieokrzęsany, nieporadny, głupi• Święt. 695. Parcz. •Głabie kapuscany!• Derd. J. 35. •Idźże, głabiu, choć do chléwa!• Kiel. II, 261, zwr. 59. •Głab• m. i ż. jako połajanka na dzieci Ust. z Nałęczowa. || •Głabie• = gatunek jabłek Zb. XIV, 28. || •Głabiki blp. = pospolita nazwa w Krakowskiem t. zw. 'sałaty krakowskiej' stanowiącej podgatunek 'sałaty ogrodowej' i jarzyny z niej przygotowanej• O. Por. Kłab.
- Głab (*głab)**: •(Leszcz) zás idze dó głabu• Hilf. 123, n° 23. •Głaba = głębina• ib. 164. •Głaba, Głabia = głab, głębina• Ram. 40. •Głębią• Święt. rękop. •Głab m.: 'Straśny głab'• Pr. fil. IV, 275.
- Głabić, •Zgłabić, Pogłabić** = gniesć, pogniesć, zmiętosić, zwinąć w kupę• Kuj. II, 270.
- Głabiel** = •ryba coregonus Artdi (łososiwata)• Prac.
- Głabisko** = pole po kapuscie: •Kiedy kolca mają wesele? — Kie głabisko orzą• (zagadka) Zb. VII, 96, n° 138.
- Głabsz** = głab: •Chart lizał śmieranę z kraju zbanka, a potem sięgał na głabsz• Kam. 149. •Dwa łokiec w szerz, a łokiec w głabsz• Ust. z Nałęczowa.
- Głag p. Głóg.**
- Głek**: •Gloms(d) = twaróg... vergl. Młozawo und Głek• Mrong. 353 p. w. Glomsd.
- Głębek p. Kłab.**
- Głębiń ż., a. Głębinia** = głab, głębina Ust. z Litwy. •Parę łokci głębini• Tyszkiewicz Wilja, 38. •Księżyc osrebrza zatoki głębinie• Wiernikowski w tłumaczeniu Tegnara Frytjofa, 47.
- Głębją** = wyraz improwizowany, oznaczający buty: •Wlęż w głębiją, weż kopulą... (= wzuż buty, weż kija) Cisz. I, 358, n° 417. •Wlęż w głębion (? K.)• ib. n° 418. Porów. Głębość, pod Galarus.
- Głęboczek** = dół: •Na miejscu (karczmy zapadłej) powstał dół... ('głęboczek', jak go lud zowie) niezgruntowany• Bib. War. 1864, I, 276.
- Głębocznica** = •droga głęboka• Pr. fil. IV, 197. •Głębocznica• = jar, wawóz Ust. z Kieleckiego.
- Głęboczyna** = głab, głębina: •Je w morzu wielką głęboczyna• Zb. IX, 251, n° 283, zwr. 6.
- Głęboki** = osadny, tęgi? •Kobyl-

- sko głęboka skapa, ale narowna• Sand. 272. || »Głębocki• = bardzo głęboki: Pr. fil. IV, 197.
- »Bug głębocki• Wójc. I, 95.
- »Stawek głębocki• ib. II, 299.
- »Dunaik głębocki• Oles. 484.
- »Wisłoczek głębocki• ib. 489.
- »Stawuszek głębocki• Lip. 41.
- »Dunaj głębocki• Kozł. 34. 68.
- »Dunajec głębocki• Pauli, 93. Kolb. 37. 45. 154. 159. 164. 168. Krak. II, 169. Zb. II, 77, n° 88, zwr. 7. »Dunajek głębocki• Pozn. IV, 222, n° 428, zwr. 11. »Dunajek głębocki• Maz. III, 85, n° 35, zwr. 13. »Dunaj głębocki• ib. 123, n° 92, zwr. 12. 286, zwr. 9. Fed. 102, n° 49. Rud. 179, n° 51. »Dunaj najgłębojsy• Was. 188. »Stawik najgłębocki• Łęcz. 131. || »Głębokości•: »Dunaj głębokości• Rog. n° 140.
- Głęboko:** »Głębok i Głębok• Bisk. 28. »Głębok = głębocki• Ram. 41. »Głębok• Derd. 139. »Głębok westchnął do panny Maryi• ib. 13. »Głęboko• Pr. fil. V, 739. »Nadłębi• = najgłębiej Pozn. VI, 298, n° 75.
- Głębosić** = »niepokoić: »Głębosić mię, aby jechać do lasa• Zb. II, 247.
- Głębosić** = głąb, głębi: »Gdzie największa głębi, toby ją (babę) tam wpechnąć• Pozn. I, 219, n° 74, zwr. 8. Patrz Galarus. Por. Głębja.
- Głobić** = »klinować, klin wbijać• Krak. IV, 307. Udz. »Głobić = spoić beczkę obręczami• Pr. fil. IV, 283.
- Głobik** = »klin• Krak. IV, 307. Por. Zagłoba.
- Głobis** = »łobuz• Sab. 129.
- Głodać** = »ogryzać: »Stoi sobie groch przy drodze, Kto przecho-
- dzi. to go głodzi• Adalb. 159. n° 24. Toż Ust. od Lublina.
- Głoda wica:** »Wiedźma-Głoda wica• Lud I, 205.
- Głodnisz** = »chudysz, chudy pacholek• Pobl. 22. »Głodnisz = chudopacholek, biedak• Ram. 41. || »Głodniszka ż. od Głodnisz = dziewczyna, kobieta uboga• Ram. 41.
- Głodno:** »Głodniński• Wisła VIII, 823.
- Głodny:** »Kup parę wiśnieczek Na mój posileczek: Tegom jest głodna• Kal. I, 100.
- Głodomor** p. Głodomórz.
- Głodomórz** = »człowiek nie mający się z czego utrzymać• Spr. V, 108. »Głodomor = biedak złakniony• Osip.
- Głodoś** = »głodomor• Wrześ. ręk. Pr. fil. V, 739.
- Głodować** = »głód cierpieć• Pr. fil. V, 739.
- Głogowa:** »Bez Głogową• Łęcz. 202, n° 394. || »Głogowskie• (dziewczyny) Łęcz. 202, n° 394. || »Głogowiánki• Łęcz. 202, n° 394.
- Głogów:** »Pod Wielkim Głogowem• Rog. n° 48.
- Głomz(d)a** p. Głomza.
- Głos:** »Głosem• = na głos, głośno: »Będę płakać głosem• Rog. n° 420. »Casem głosem da mi się powiedzieć (= czasem głośno coś powiem)• Zb. II, 234 G. || »Niek sie mój głosycek do matuzie niesie• Zaw. 82, n° 32. || »Głosecki = głośno; wcale, zupełnie• Święt. 695. »(Zona) na pogrzebie męża 'płakała w głosecki i lamentowała'• ib. 436, n° 59. »Płace w głosecki• ib. 487. || »Głoski•: »Księża i obywatele.. współubiegali się z sobą o pouczenie ludu w sprawie wyborczej, przypominali mu termin wyborów,

wskazywali kandydatów..., wykładali mu i tłumaczyli ważność tego, co sam w języku swej chaty nazywał i nazywa 'głoskami'• Aten. XXV, 206.

Głosić: •Sposób wysłedzenia złodzieja nazywa się 'głosić'. Potrzeba do tego śpiewnika i klucza..• (następuje opis) Wisła VI, 417. (Toeppen Abergl. aus Masuren 58 pisze 'gleszyc', t. j. 'głósyc'. Ram. 41 podaje •'głosyc' = głosić, opowiadać• K.). || •Głosić = gonić głosem (o ogarze)• Pr. fil. V, 739. •Głosić = mówić głósno• Mil. || •Głosić = zawodzić, lamentować Ust. z Litwy. || •Głosić się = odzywać się• Rozpr. X, 214. •Głosić się a. Ogłosić się = zgłaszać się, odzywać się• Spr. V, 357. •Cheesz mię, dziewczę, prawie miłować, Musisz ze żadnym innym nie gadać; Jak mnie skoro w sercu swém nosisz, Zaiście się k innym nie głosisz• Rog. n° 254. •Głusić się do kogo = zgłaszać się• Rozpr. XII, 17 § 35.

Głoska = •pogłoska: 'Poszła głoska, że ón złodziej'• Pr. fil. V, 739.

Głoski p. Głos.

Głosność: •'Dać głósność' = dać znać, dać wiedzieć, np. o sobie• Spr. V, 357.

Głosnica = •główny otwór w pieszczące i otwory w gęślach• Spr. IV, 304.

Głosno: •Głosnie: •Nie kuj, zazulo, głósnie, Nie płacz, Maryś, załósnie• Lub. I, 236, n° 340.

Głosny: •Wesoła (= wesela K.) są albo 'głosne', a 'głuche', tj. z muzyką, a. bez muzyki• Pozn. II, 116.

Głowa: •Głowa czyli 'matoczyna' koła wozowego• Roczn. 214 (= otwór w piascie K.). •Głowa•

u snopka, patrz pod Głowacz przytoczenie z Doman. •Część krótsza snopka (do krycia dachu), czyli 'knowie', nazywają 'głową'• Wisła VI, 426, IV. || •O głowę• niższy, mniejszy itp.: •Bedzies ũo głowe mniejsy• (= utną ci głowę K.; por. ib. 255 •ũo łeb• K.) Zb. V, 252. •Wojsko bedzie o głowe mniejs• Zb. VII, 9. •O głowe nizsy bedzie• Zaw. 56. •O głowe krótsy• Zb. XV, 24. •Bedzies o głowe nizsy• ib. 38. Toż Święt. 340. || •Mnie to tam nie w głowę• (= nie rozumiem, nie obchodzi mię K.) Kam. 118. •Jesz jem sã parsã kupił na głupą głowã (= przez głupotę, z głupia)• Hilf. 121. •Weźcie se do głowy, że zawdy mężowie muszą isć naprzód przed żonami• (= zapamiętajcie sobie K.) Krak. III, 32, n° 53. •Lá te kumecki... przywiczã i dadzã ij do gowy, zeby miaa choć kiej co zjes• Mátyás Z ust ludu, 14. •Un... zara sie obaluł. Siostra dopirój upadła mu do głów, a ta zuna do nóg• Chełch. II, 46. •Chłopu okropnie w głowe wpadło, co ten wąż do tego dziecka wychodzi• Zb. XI, 48, n° 4. •Moje stãzecki, spać pod ławę, A ty, cępecku, właz na głowę; Wy, stãzecki, fora, fora, Ty, cępecku, głowa, głowa!• Kiel. I, 102, n° 132, zwr. 2 (z pieśni oczepinowej K.). •Jezdeś jak głowa lelija...• Kuj. I, 265. (Zapewne źle zapisano, zamiast 'jak ũowa lelija': k wymawia się tu jak g K.). || •Głowa św. Jana = roślina arum maculatum• O. Wisła VIII, 136. Por. •Główka św. Jana•. || •Głowiczka• Rog. n° 27. 30. 36. 38. 39. 46. 47. 63. 64. 80. 117. 125. 136. 137. 142. 164. 242. 370. 454. 458. 529. Aten. VI, 655. Kolb. 159. Zb. IV,

- Głowacznik:** »Chaber łąkowy (centaurea jacea) górale zowią 'głowienką' a. 'głowacznikiem'« Zb. VI, 242, n° 57, 1. Porów. Głowacz.
- Głowaczyna:** »Głowaczyna = strzyżne ziele« (? K.) Spr. IV, 376.
- Głowat** = »kąkol polny w zbożu, kwitnący różowo i lila« Krak. II, 100, n° 183. »Kwitną dwa głowaty« ib. IV, 307. || »Głowata« (? K.): »Zbierają len w pęczki, przekładając go głowatą, by się nie targał« Pozn. I, 108. || »Głowatka a. Głowat = żeńska roślina konopna« O. »Głowatki = konopie dojrzałe, nasienne« Świąt. 695. »Konopie głowatki« ib. 4. »Rośliny słupkowe lud zowie 'głowatkami', 'maciorkami', 'brankami'« Zb. VI, 238, n° 48, 1.
- Głowatnik** = jakaś roślina Zb. VI, 205. 206.
- Głowaty:** »'Głowate' konopie = głowacze« Pr. fil. V, 739.
- Głowczak** = »kartofel, ziemniak: 'Nie mogła jeść pęczaków, Dałci jej głowczaków'« Pauli 183, n° 14.
- Głowienka** = »roślina prunella i solidago« O. Patrz pod Głowacznik przytoczenie ze Zb. VI. »Głowienki czerwone = jest to rodzaj żywokostu« Wisła VIII, 139. »Głowienki = prunella grandiflora« Pleszcz. 114.
- Głownica** = »tyfus« Rozpr. XII, 90.
- Głownica** »żytnia, Por, Sporysz = secale cornutum« Pleszcz. 115. Por. Głównia.
- Głownik** = »niespokojny chłopak« Wrześ. 8. »Głownik = chłopak nieposłuszny, niespokojny« Spr. V, 357. Rozpr. X, 279. Por. Głownik u L.
- Głód:** »Mieć głód«: »Kiedy djabeł má głód, to i muszki żere« Cine. 20, n° 399. || »Przymierać głodu«: »A choć godu przymirás, piknie sie ubirás« Wisła VII, 128, n° 5.
- Głóg:** »Głóg« Zb. II, 257. || »Głóg turecki = gałka muszkatołowa: 'Pieprz przyniós Wieprz, Głóg przyniós Bug'« Maz. III, 127, zwr. 6. || »Głóg krzyżowy (?) na czym gruncie rośnie, tam piorun nie uderzy« Zb. XIV, 131, n° 99.
- Głónek** p. Gleń.
- Głósecki** p. Głos.
- Głównia** = secale cornutum Ust. z Litwy. Por. O. pod Głównia 5. Por. Głównica. Sporysz.
- Głównie:** »Hławnie« (nie objaśn.) Rozpr. XII, 32.
- Główny:** »W jednym mieście był główny pijak, imieniem Franciszek Kwaterka« Zb. XI, 65, n° 5 (zważyć należy odsyłacz 1 K.). || »Hławny = dobry, wielki« Rozpr. XVII, 36; XII, 17.
- Głuch** = »głuchy człowiek, nie słyszający zapytania« Pr. fil. IV, 818. »Idźcie, wy głuchul!« (w rozmowie z głuchym K.) Zb. X, 332, n° 386. »Niema gorszych głuchów, jak ci, którzy słyszeć nie chcą« (nie wiem, skąd to wziął K.). || »Głuch = kij, stanowiący część warsztatu tkackiego« Pr. fil. V, 739.
- Głuchań** p. Głuchon.
- Głuchawość:** »Głuchawość = głuchowatość« Ram. 41.
- Głuchman** = »udający gapia, głupkowaty« Chełm. I, 30. »Głuchman pogardl. = głuchy« Roczn. 196. Toż Zb. I, 67.
- Głuchon** = »głuszec (tetrao urogallus)« Wrześ. 8. Wrześ. T. 11. Toż Spr. V, 357. »Głuchanie się chamią« ib. IV, 302 i V, 347 p. w. Chamisko.
- Głuchów:** »Głuchowskie gumno« Zb. VIII, 92.
- Głuchy:** »Głuchy na uszy« a. »na ucho« Ust. z róż. okolic. »(Baba

Mocno głucha w uchu• Kętrz. 66.

|| >Głuchy dąb = taki gatunek dębu, na którym liście rozwijają się później• Wisła VI, 423, n° 7. Toż Zb. XIII, 187, n° 161, 1.

|| >Głuchy piec = niedobry piec, a. piec służący tylko do gotowania, nie ogrzewający izby• Spr. V, 357. >Głuchy piec = piec służący do gotowania, a(le) nie do ogrzewania• Rozpr. X, 279.

|| >Głucha siekiera = tępa• Spr. V, 357. || >Głuche wesele• patrz pod Głośny przytoczenie z Pozn.

|| >Głuchy, Głuchusienki• Wójc. II, 325.

Głum = >znękanie, niedola, niepowodzenie: 'Pan Jezus bo napuścił na niego wszelki głum' = wszelkie udręczenia• Osip. >Głum = marnowanie się, niwecz: 'Wszystko w głum poszło' = na marne, w niwecz. 'Nie rób takiego głumu' = nie marnuj Ust. z Litwy. >Głum = marnowanie się. Najczęściej się używa w 4 pp. ze słowem 'pójść', np. 'Cała praca poszła w głum' = poszła na marne. 'Pilnuj, żeby nic nie poszło w głum' = żeby się nie zmarnowało• Wal. p. w. Głumić. Czasami słyszy się na Litwie h w tym wyrazie: 'hłum'. >Głum = poniewierka: >Co za głum ludu bożego! Syrokomla Niemen od źródła... 141. >Hłum• Słownik O. odsyła do >Głum, ale tego nie podaje. >(Lanckoroński i Daszkiewicz) na hłum pobili hordę• Witw. 26. >'Bić na hłum' = bić bez oszczędzania, na zabój• Rocz. 242 p. w. Tłumić się. || >Głum = głupstwo (? K.) Petr.

Głumić i Głumienie: >Głumić = marnować, niweczyc• O. >'U dobrej gospośi nic się nie głumi' = nic się nie marnuje. 'Talent

z głumiony' = zmarnowany. Są także rzeczowniki: 'Głumienie' i 'Głum'. 'Głumienie' oznacza czynność marnowania• Wal. p. t. w. >Głumić = dręczyć kogo, znęcać się nad kim• Osip. >Tłumić się a. Hłumić się = tłuc się, bić się, szwendać się, pałamarować• Rocz. 242. >Głumić = dusić, niszczyć, ginąć (raczej 'kazać ginąć' K.), tłumić• Petr.

Głupak = głupiec: >O ty, głupaku...! My mądrzy..., a ty taki głupak• Chełch. I, 46; II, 15.

Głupczak: >Głupczak = głupi człowiek• Pr. fil. III, 305.

Głupczyk: >Głupczyk = głuptasek• Ram. 41.

Głupiek = głupiec: >Głupiś sám, to nie rób z drugiego głupka• Zb. VII, 33, n° 87. || >Głupka = rodzaj ż. do 'głupiec'• Rozpr. VIII, 173. >Moja miła głupko!• Kiel. I, 168, n° 300, zwr. 5.

Głupi: >(Podhałanie mniemają), że sąsiedzi (są) od nich 'głupiejsi'• Wrześ. T. 33. >O ty, ośle głupy!• Pozn. VI, 304, n° 79. >Przysed... do braci i pejda: 'A wejta, głupie, mniesta głupiem nazywali, a jam mądrzejsy od was'• Chełch. I, 50. || >Głupia = domyśla się 'rzecz': patrz pod Dzierżyć przytoczenie z Cinc. 15, n° 289.

|| >Głupi = obłąkany: >Żona jego od tego (wypadku) została 'głupią' (obłąkana)• Hoff. 64. Zb. XIV, 199, n° 173. || >Głupusz = głupiotki• Ram. 41. || >Głupuszynki = głupiotki• Ram. 41.

Głupić = >zwodzić, durzyć• Krasn. 302. || >Głupić się = głupio postępować• Spr. IV, 22.

Głupielec = >głuptas• Wisła III, 87.

Głupio: >Głupie i >Głupō• Ram. 41.

Głupkowaty = głupowaty Zb. VII, 52, n° 114.

Głupo p. Głupio.

- Głupłość: »Głupōsc = głupota« Ram. 41. Pr. fil. V, 739.
- Głupota = »głupiec« Hemp.
- Głuptak = głupiec, głuptas: Ust. z Litwy. »Te głuptaki pogány« Zb. XIV, 164, n° 7. Rozpr. XX, 427. || »Głuptas«: 'Bajka o Jasiu głuptasiu' Ust. z Litwy.
- Głuptawy = głupawy, głupowaty Krak. IV, 71, n° 28.
- Głupusi przym.: »Głupuszŷ = głuputki« Ram. 41. || »Głupuszŷnki = głupiuteńki« Ram. 41.
- Głupy p. Głupi.
- Głusić się p. Głosić.
- Głuszczyna = zapewne improwizowana nazwa samicy głuszcza: »Co to za głuszcyna? — Imie jěj Halina« (z ptaszego wesela) Maz. II, 150, n° 333, zwr. 14.
- Głuszc: »Głuszc« Hilf. 164. Por. Głuchon.
- Głuzyc? »Dziecię w stanie spokoju głuzi mile nuceniem 'a a a'« H. Cegielski w Orędowniku nauk. 1841, n° 14, str. 110.
- Głybocki p. Głęboki.
- Głydkki p. Łydka.
- Głymacz: »Głymac = nóż tępy« Pleszcz. 34.
- Głytnąć = połknąć Udz.
- Głytus = »pijak« Rozpr. VIII, 173.
- Gma p. Mgła.
- Gmach = dużo, kupa: 'Gmach pieńędzy'. 'Gmach roboty'. 'Gmach ludzi' Ust. z Litwy.
- Gmatusić = »łoczyć, dusić: 'Jak złapie dziewczkę, to ją gmatusi'« Pozn. I, 134, n° 10.
- Gmeć = »kupa« Rozpr. XVII, 33.
- Gmerdolić = »marudzić, grzebać się w czem« Pr. fil. IV, 197.
- Gmerek = »dureń, łobuz« Zb. I, 18. »Gmyrek = ciura, niedojda« Kuj. II, 270.
- Gmerk: »Merki tj. znaki, któremi rybacy na wybrzeżu bałtyckiem... oznaczają swe narzędzia i przybory« Nadm. 34.
- Gmin = 1, gmina: »Oświaczenie z gminu« = poświadczenie z gminy Aten. VI, 644. Pr. fil. V, 739. 2, = gromada, tłum: »Oddaję wianki, żeby były... prezentowane i przed gminem ludzi i przed majestatem boskim« Zb. VI, 100, n° 4. »Zleciał się gmin gadów' = zbiegła się gromada drobiu« ib. XIV, 34, n° 6.
- Gminny zap. = do gminy (naszej) należący: »Bede se wybiráł, które dziwce gminne (sic)« (rym z 'minie' K.) Zb. XII, 130, n° 143. Toż Rozpr. III, 370. »Oddałże mnie (do wojska) gminny wójt« Lub. I, 302, n° 497, zwr. 6. || »Gminny = wójt« Ust. od Radomia (porówn. Gromadzki). »Gminny = sędzia gminny« Parcz. Por. Gmiński.
- Gmiński = »gminny: 'Rada gmińska'« Zb. I, 18. »W Krzyżanowicach jest... rząd jak gmiński« Aten. VI, 119.
- Gmóździc = »warzyć coś« Rozpr. XVII, 33.
- Gmur p. Gbur.
- Gmyrek p. Gmerek.
- Gmyz p. Chmyz.
- Gnácany p. Gnaciany.
- Gnaciany = kościany: »Myszał.. Na gnaciany (zab), A daj mi zielazny« (Wisła VI, 763, z Töppe-na, 83). »Gnácany stółk« = stółek kościany (w zagadce) Nadm. 49. »Gnácany = kościany; twarde jak kość: 'Gnácana mowa' = twarda mowa« Ram. 42.
- Gnać: »Gnać = pędzić. 'Gna', 'Gnaje' a. 'Zenie' bydło« Zb. I, 18. »Gnają« Łys. 51, n° 36. »Nie mówią 'pędzić', lecz 'gnać', 'zénie' (? K.), zéniesz, zénie, gnamy, gnacie, gnają'« Pozn. II, 181.

»Gnać: żenę, żeniesz itd.« Rozpr. XII, 67. »Małej wody na moc młynów nie lza gnać« Cinc. 23, n° 486. »Nieszczęśliwa rybka, co na wodę gnała« Zb. IV, 154, n° 230. »Zenie pastereczka brzezina« Rog. n° 63. »Żeńże, pastereczko, do domu!« ib. »Od wsi do wsi żeną (Cyganów)« Rog. n° 108. »Gnać na... = spędzać winę na... 'Płomień żenie na N. chałupę' = kieruje się na...« Święt. rękop. »Panek zynie ũowce z lasa« Zb. VII, 82, n° 17. »Żeń cieluchy« ib. XI, 79. »Zene« Rozpr. VIII, 149. »Zene« Spr. IV, 317. »Zéne« Cisz. I, 160. »Zene« Rog. n° 346. »Zyne« Rozpr. IX, 192. »Zenies« Zb. XII, 212. Kiel. II, 237. »Żenie« Zb. I, 18. Krak. II, 494; IV, 148. »Żénie« Ust. z Jaworza. Pozn. II, 181. »Zénie« Cisz. I, 208. »Zenie« Kon. 28. 140. Oles. 171. »Zynie« Zb. VI, 10; IV, 221. »Zanie« Zb. V, 211. »Żeną« Zejsz. 162. Rozpr. VIII, 149. Krak. III, 89. »Zeną« Kiel. I, 176. Krak. II, 206. »Zyną« Kiel. II, 159. »Żenią« Zb. V, 122 (? K.). »Żeń!« Zb. XI, 43. Kiel. II, 237. »Zeni!« Krak. II, 106. 209. »Zéń!« Cisz. I, 208. »Żenić« (! K.) O. »Żenąć« Zb. I, 32. »Zenąć« Rozpr. X, 224. »Żonać« (! »Takowy infinitivus nigdy nie był używany«, mówi dopełniacz 2) L.

Gnarować się, »Gnarować się = dawać sobie radę, zabiegłym być o siebie: 'Gnaruje się, jak może' = dobrze się rządzi« Kuj. II, 270. »Gnarować się = 1, gospodarować z biedą, opędzać biedę, wystarczać: 'Gnarują się, jak możeta' = dawajta sobie radę 2, = iść, szykować się: 'Kunie mu się gnarują'« Spr. V, 132. »Bogaty się dziwuje, czem się

ubogi gnaruje« przys. Star. przysł. 27. »Moja dziewczyno, gnóruj się dobrze, Niech nie gadają ludzie o tobie. — Gnórując ja się, jak mi się godzi: Jedno na ręku, drugie mi chodzi« Kuj. I, 289, n° 55, zwr. 4—5.

Gnat i zdrob. = 1, kość: »Gnót = kość« Hilf. 126. 164. »Gnaty = kości nietylko zwierzęce, lecz i ludzkie« Wisła III, 87. »Gnát, Gnáty = kości wielkie np. w nogach, stąd nawet nogi« Rozpr. VIII, 228; XX, 427. »Gnát = gnat, kość: 'Lí skóra í gnátŕ'« Ram. 42. »Gnát = kość wielka, obrana z mięsa; gruba noga. 'Gnáty' = konie suche, chude, szkapy« Święt. 695. »Gnáty = kości: 'Bo ci gnáty połomie!'« Spr. IV, 355. »Wileczy gnát« (choroba) Wisła VIII, 355, n° 3, 1. »Gnat = kość ze zwierzęcia; ludzka rzadziej: 'Gnaty me bołą'« Spr. V, 108. »Gnytŕ = gnaty« Bisk. 23. »Mięso jé, a te gnatki ciska na ziemię« Kuj. I, 124. (Sowa mówi) »Jak ja będę, wróblu, tupać, Będą w tobie gnatki chrupać« Kozł. 155. »Z gnáćków (mięso) poobierát« Pozn. VI, 14. »Gnátki« ib. »Moje gnacicki w proch sie rozsypátł« Kętrz. 50, n° 13. »Gnácłk = kostka« Ram. 42. »Gnáciska (psa) magają sie po kotle« Cisz. I, 30, n° 47. »Mára... je Smęłkową krewną tak od gnáta cwierć« (daleka K.) Derd. 36. »Gnátŕ = klawisze na fortepianie« ib. 83. »Da nam matula sto złotych gotowo i Kasię z gnatami« Maz. III, 251, n° 333. »Komarci to z dębu spadł: Złamał sobie w karku gnat« Wójc. II, 269 (i w innych odmiankach tej piosnki K.). || 2, »Gnát, Gnáttek = kawał drzewa, pniak« Rozpr. X, 279. Cer. »Gnát =

kawałek drzewa okrągły z całej belki • Wisła I, 311. • Gnát = kłoda drzewa: 'Tańcuj, jaworowy gnacie!' • Rozpr. III, 370. • Gnát, Gnátek = pień; pień długości drzewa szajtowego' • ib. XVII, 34. • Gnátek = kłoc do rąbania drzewa a. mięsa • Spr. IV, 355. • Gnátki = pniaki • Aten. VI, 624. • Gnátek • ib. 629. • Kuláj sie, malowany gnácie! • ib. 632. • Porąbał na gnátku • Zb. VII, 49. • Gnátek na środku stancy • Zb. VII, 74. • Stoi panna w gnácie, W cérwonym kabácie... (zagadka o cebuli) • Zb. VII, 81, n° 4, war. 1. • Za drzwiami stoi gnát, Połóże tam swój kabát • Rog. n° 105. Toż • ib. n° 106. Zb. IV, 209, n° 11, zwr. 4. • Gnát, Gnátek = kawałek drewna • Spr. V, 357. • Gnát = a) część sań b) polanko c) noga • Udz. || 3. • Gnatki = małe saneczki do zwożenia kłoców (opis) • Wrześ. 8 (nb. • Wrześniowski błędnie opisuje użycie 'gnatków' • Rozpr. XVII, 34 p. w. Gnátki). • Gnátki = krótkie saneczki do zwożenia drzew całych • Rozpr. XVII, 34. • 'Przyjma' łączy 'gnatki' z 'włókami' • Spr. IV, 311 p. w. Przyjma. • Siadaj na gnatki! • Zejsz. 120. • Gnaty blp. = przednia część u sani • Zb. I, 41. • Gnaty (u sani), których końce (że dłuższe są owe 'gnaty', niż szerokość sanek) występują na bok, po obu bokach sani • Krak. I, 358, n° 4. • Gnátki = krótkie saneczki do zwożenia długich kłoców drzewa • Spr. V, 357. • Gnát = oprawiony kawałek drzewa, wspierający się na kawałkach drzewa krótkich, wbitych w 'sanice' i łączący obie sanice • Pr. fil. IV, 307. • 'Sánki'... składają się... z dwóch 'gnátów',

w które poprzecznie są wdlubane 'strámy' • Święt. 12.

Gnatki p. Gnát.

Gnąć p. Giąć.

Gniadek = gniadosz Rud. 24.

Gniadocha • a. Gniadula • = nazwa krowy Rozpr. XII, 76.

• Gniadula • = nazwa krowy Rad. I, 67, ods. Zb. XIV, 27. Wisła V, 922. Rud. 24. Pr. fil. III, 312.

• Gniadula • = nazwa krowy jasno-cielistej • Święt. 21. 695.

• Gniadoszka • = nazwa kłaczy Kuj. I, 59.

Gniadoń = nazwa wołu Wisła V, 922.

Gniadula p. Gniadocha.

Gniady: • Gdniady • Derd. 76. • Ow-carek... z tą gniadą cupryną • Sand. 154, n° 191.

Gniazdo: • Czárliński... Usád sám na stare gniazda, zará przף komninku • Derd. 8 (? K.). || • Gniazdo = reszka pozostająca w kadzi a. beczce, jako zaczyn na nową porcję octu, reszka ciasta, zostająca w dzieży itd. • Spr. V, 132. Por. O. p. t. w., n° 14.

|| • Gniazdo = miejsce w piąście koła, gdzie sprychy siedzą • Pr. fil. IV, 819. || • Gniazdo • = legowisko świń: • Bagno dla świń ugotować i wlać do 'gniazda' • Wisła II, 606. Por. O. p. t. w., n° 6. || • Gniazdo • u wrót: • Końce 'bieguna' zowią 'czopami', a te wchodzą w 'gniazda' tj. okrągłe wyźłobienia progu i 'ocapu' wrót • Święt. 40. || • Gniazdo • galmanu: • Niewielkie pokłady galmanu górnicy nazywają 'gniazdami' • Zb. X, 210, ods. 3.

Gniazdowiec = ptak łowczy, wzięty z gniazda Prz. ludu VI, 126. Por. O.

Gniazdula • a. Gniazdulka • = nazwa krowy Wisła VII, 387, n° 6.

- Gnibel** »a. Glibiel, Glibiela = przepaść, otchłań« O.
- Gnida** (o człowieku): »Cóż ty, gnido, stoisz?« (mówi smok do królewicza) Zb. XI, 88. Por. O.
- Gnidki** lm. = jakaś roślina polna Was. 13.
- Gniecuch** = istota mityczna w rodzaju zmyry (opis) Zb. X, 111 c. Toż ib. XIV, 186, n° 6. Por. Gniotek.
- Gnieść się**: »Gniese są = powoli coś robić, guzdrać się« Ram. 42. Toż Hilf. 164. »Gniece są = żuje zwolna, mówi zwolna«.
- Gniewno**: »Komu gniewno, ten niech se uwiąże u rzyci drzewno« przys. Cinc. 20, n° 412.
- Gniewność**: »Zamiast 'gniew' usłyszeć można 'gniewność'« Sand. 268.
- Gniezno**: »Szerokie jest Radziejewo, jeszcze szersze Gniezno« Kuj. II, 178, n° 363.
- Gnijus** p. Gnius.
- Gnik** (a. Gnyk): »Gnlk« = kark Hilf. 106. »Já tobie dám gník skinąc« = każę ci łeb urwać ib. »Gník złámio« = kark skręcać ib. 108 (Hilf. ma 'złobio' zap. zamiast 'złomio' K.).
- Gniłka** = »ulegalka« Pr. fil. IV, 819. »Gniłka = gruszka uleżała, uleżalka« Pobł. 22. Toż Ram. 42 i Ust. z Litwy.
- Gniły** = zgniły Ust. z Litwy O. .
- Gniota** = niezdana, niedołęga Hilf. 164. »Gniota = guzdracz, guzdralski« Pobł. 22. »Gniota m. i ż. = ślamazarnik, ślamazarnica; guzdralski, guzdralska; człowiek niemrawy« Ram. 42.
- Gniotek**: »Jest taki 'Wiek' a. 'Gniotek'; on nie jest duży, ale okropnie ciężki. Jak człowiek śpi, tak ten 'Wiek' pakuje się na niego i okropnie gniecie...« Matusiak Kw. 20. »W tym domu, w którym rodzą się same córki, siódma z nich staje się 'gniotkiem' i gniecie ludzi...« Zb. XIII, 77, n° 2. »W nocy... wychodzi jakiś cłowiecek, co sie nazywa 'Wiek' abo 'Gniotek'...« Archiv V, 644. »Gniotka ż. = zmora« Ust. od Warszawy. Por. Gniecuch. || »Gniotek = 1, wyskrobek a. pieczywo nieudane z resztek ciasta 2, mały chłop a. chłopiec: 'A ty, gniotku!'« Pr. fil. IV, 197. »Gniotek = człowiek, który wszystko robi bardzo powoli« Spr. IV, 23. »Gniotek = przezwisko: ktoś niestary, a leniwy do roboty, unikający jej, lubiący siedzieć koło pieca, wygniatający stołki za piecem« Spr. V, 132. »Podługowate i kończate bułeczki, zwane 'kukielkami', 'gniotkami'« Krak. I, 134, ods. 1. Por. Pozn. III, 75 'gniotka' (? K.). »Gniotek = placek a. chleb źle upieczony, niedopieczony« Parcz. || »Gniotki lm. = perły i paciorki szklane« Wiśła VIII, 493.
- Gnip** p. Knyp.
- Gnipić** = »nękać, gnębić, przesładować« Roczn. 196.
- Gnius**: »Gnijus = leniuch, człowiek lubiący wylegać się w łóżku« Ram. 42. (Pobł. 22 ma 'Gnius').
- Gnizbać się** = »guzdrać się, wybierać się powoli, 'gnusić się'« Kolb. Słown.
- Gnoisko**: »Brac... dwadzieścia kubłów wody i mydliska do wypłókania w gnoiska« Kuj. I, 215, V.
- Gnojaczka**: »Gnojaczka = gnojówka« Pr. fil. IV, 283.
- Gnojanka** = »gnojownica« Pr. fil. IV, 197.
- Gnojarnia** = gnojowisko Petr.
- Gnojek** = 1, robotnik roztrzaskujący gnój na polu Prz. ludu VI, 14. 2, »osobnik dotknięty cierpieniem niemożności utrzymania moczu i robiący w nocy pod sie-

- bie« Spr. V, 132. 3, »leniuch, opie-szały« Zb. I, 18. Por. O. i Pozn. VI, 146. || »Gnojko = leniuch, spiuch« Kolb. Słown.
- Gnojko p. Gnojek.
- Gnojnica = »gruba, jama gnoj-na« O. »Gnojnica« Zb. XV, 42, n° 22. »Gnojnica = ścieki z na-wozu« Spr. IV, 344. »Gnojnica = wóz do wożenia gnoju« Rud. 109. »Gnojnica (por. Gnojowni-ca) = deska boczna na wozie do wożenia gnoju« Krak. IV, 307. »Wożąc gnój, zamiast drabin za-kłada po bokach wozu deszczki, zwane 'gnojnice'« Krak. I, 176; III, 78. »Gnojnice = deski (u wozu na gnój a. galman), stano-wiące boki« Zb. X, 208. »Na 'kłonicach' opierają się t. zw. 'deski', a. 'gnojnice', a. 'gnojownice', a. 'latry', a. 'pomosty' (w Lubel-skim), zbite z kilku desek, złą-czonych na końcu za pomocą 'słupków'« J. Łoś. »Jedzie w ko-pnych drabinach, a w gnojnice brać co nie ma« przys. Krak. IV, 255, n° 209. »Gnojnice = deski wozu, w którym się nawóz wozi« Rozpr. XXVI, 376.
- Gnojownica = »deszczka pobo-czna wozu gnojnego« O. Toż Lub. I, 87. Patrz przytoczenie z J. Ło-sia pod Gnojnica. »Gnojownice są to deski zbite z dwóch tarcie długości wozu, które się opierają na rozwartych 'kłonyciach'« Chełm. I, 105. »Latry a. Gnojownice a. Pomosty = deski kładzione na wóz przy wożeniu nawozu i przy innych czynnościach gospodar-skich« Hemp. || »Gnojownica = masa płynna, zbierająca się w gno-ju na gnojowisku« Spr. IV, 364.
- Gnojownik = »na Mazowszu 'gno-jówka', miejsce przed oborą, gdzie wyrzucają gnój« Spr. V, 132.
- U O. inne znaczenie.
- Gnojówka = woda gnojna O.
 »Gnojówka = odchody ciekłe od bydła« Zb. I, 18. »Gnojówka = wóz do gnoju Ust. z Litwy.
 »Gnojówka = 'pomost', 'wrotnia', to co gdzieindziej zwą 'gnojnicą', a. 'gnojownicą' = deska u wozu gnojnego« Was. 61. »Gnojówka = pieczarka (grzyb) Osip.
- Gnół p. Gnát.
- Gnóć p. Giąć.
- Gnój = 1, mierzwa 2, materja, ro-pa 3, brud: 'Gnój za pazdurem'« Spr. V, 357. »Gnój = ropa« Wrześ. rękop. Toż Zb. XV, 9, n° 2. »Gnój = przezwisko gnu-śnego człowieka, śpioch« Święt. 695. »Gnój, 2 pp. Gnoj, lm. Gnojowie = człowiek plugawy« O. »Gnój = niechłuj« Udz.
- Gnórować się p. Gnarować się.
- Gnuk, Gnuczka p. Wnuk.
- Gnurować = »zrzędzić, łajać, gde-rać« Krasn. 302.
- Gnusić się = »guzdrać się, wy-bierać się powoli, 'gnizbać się'« Kolb. Słown.
- Gnyk p. Gnik.
- Gny p. Knyp.
- Gnyt p. Gnát.
- Go = że Petr. (? K.).
- Goch p. Doch w przytocz. z Derd. 136.
- Goch p. Doch.
- Gocha p. Gorzałka.
- Gocie lm.: »Kurpie... tych z pośród siebie, którzy odrabiali pańszczy-znę, nazywają z pogardą 'Gocia-mi', przenosząc często to miano i na włościan mazurskich« Wisła VII, 378.
- Gódk a p. G a d k a.
- Godł o: »Godło = wołanie, wezwa-nie, wzywianie« (zovъ, klikъ) Hilf. 164. »Godło = godło, nazwa« Ram. 43.
- Godni: »Godnie święta = gody, Boże narodzenie« Zb. I, 41. »Go-

- dy' n. 'Godnie święta' == Boże narodzenie• Wisła II, 98. Mysz-kowski O strachach, 4. Pr. fil. IV, 198. »Godnie święto n. Gody == Boże narodzenie• Spr. V, 357. »Godnie święta == Boże naro-dzenie• Rozpr. XXVI, 376. || »Go-dny•: »Godno święta == Boże narodzenie• Zb. XIV, 162 c. »Zá dwie niedzielo psod (takl K.) Go-dnymi świętami• ib. 158 b. »Go-dno święto, Gody == Boże naro-dzenie• Wrzes. 8. »Wróždy go-dno• (w wigilję Bożego narode-nia) Fed. 288. »Dzień godny• (Kolberg [z rękopisu] objaśnia: 'godowy, duży'; zdaje się, że tyl-ko 'godowy' tu znaczy K.) Pozn. VI, 183. Por. G o d o w y.
- Godnie** - »tego, porządnie, do sy-ta: 'Przeszedłem się godnie'• Kuj. II, 270. »'Oj, godnie mu skórę wybił!' 'W sąsięku słomy jest je-szeze godnie'• ib. p. w. Godny.
- Godnie - wiele, dosyć. 'Daj mi godnie piuniędz, zebyk sickiego nakupi'• Rozpr. X, 280. »Go-dno dobrze, tego, np. 'pobić kogo, skaleczyć, najesć się itd.'• Wrzes. 8. »Godnie := sporo• Pr. fil. IV, 197. Mil. »Gdy kura za-pieje... to się nieraz wyięci go-dnie (= sprawdzi się należycie K.) co chory umre• Wisła VIII, 363, XIII, 2. »Godnie := dobrze, dużo, tego: 'Godniem se pojád'. 'Godnie mi dał'. 'Godnie go w łeb zacion'• Spr. V, 357. »Godnie = dobrze• Kal. I, 36. »Godnie = dużo; dobrze• Sab. 129. »Godnie - dobrze, ładnie, np. mowie, ro-bie• Parcz.
- Godnik** 1. grudzien: Nadm. 147. Połk 22; godnik. Kam. 43; 'go-dnik'. 2. styczen: Rozpr. X, 280. Wrzes. 8. Spr. IV, 355; V, 357.
- Godno** = warto: »By gły duch dał po dziesięć nã plecy, Godno to zá takie rzeczy• Kętrz. 62.
- Godność** = uprzejmość, raczenie: »Przyjaciołki... godność świadczy-ły sobie• Bal. 46.
- Godny** = »zdalny, dogodny, zna-czny: 'A toć to już godny chłopa-k do roboty'. 'A to godny szmat (należyty kawał) drogi'• Kuj. II, 270. »Godny = dobry, spory• Pr. fil. IV, 197. »Godny = do-bry: 'O, to godna krasa!'• Wisła I, 153. »Mijajcie te Kłajoskie sa-dy: Niema nic godnego, ino same dziady!• Święt. 263, n° 198. »Nielepickim (dziewczętom) nie świeć (miesiączku), Bo tego nie godny• Rud. 130, n° 16. »Go-dny = dosyć duży• Rozpr. XII, 90. »Godny = duży, wielki• Spr. IV, 344. Cer. Mil. »Masz chłopa ładnego, samaś nie godnego• Zb. XV, 71, n° 136. Spr. V, 357. »Godny = dobry• Kal. I, 36. »Jakieś co godnego (= jeźliś co dobrego), to cię puszcę sama• Zejsz. 55, n° 92. »Ten Poroński baca, dyc to nie godnego• ib. 137, n° 50. »Wewalą w gębę... godny wiecheć mięsa• Pozn. III, 177. »Godny przymrozek• ib. VI, 294. »Nima nie takigo godnygo, ino same koty• (o małych cielec-tach K.) Zb. XI, 79. »Uni jemu nie otworzyli drwi, bo wiedzieli, ze un nie godnygo je• Chełch. I, 19. »Nie godnego nie przyntasie. Lem szabliczkę... i koszulkę• Tyg. ilustr. 1. XII, 51.
- Godowy** = święteczny, bożonarodzeniowy: »Zastawtaż jemu stać godowy• Zb. XIV, 163, n° 6.
- Godula** = krowa w 'gody' Boże narodzenie narodzona Rozpr. IX, 338, 339 nie objaśn.
- Gody** = czas od Bożego narode-nia do początku lutego. »Gody = Boże narodzenie n. Nowy rok.

'Na gody' = na nowy rok. Kuj. II, 270. »Godzą się na służbę... na nowy rok, a zadatek, dany 'na gody', zowie się 'kolęda'. Krak. I, 180. »Gody = Boże narodzenie ib. 196, n° 2; IV, 307. »Cały czas od Bożego narodzenia do M. B. Gromnicznej nazywają 'godami'. Pleszcz. 83. »Gody = święta Bożego narodzenia aż do Trzech króli. ib. 34. »'Od gód' = od nowego roku. Zb. VI, 93. »Parno na Jakuba, przyda się na gody szuba. przys. ib. d. »Kie na Marcina lód, bywa błotno koło gód. Zb. VI, 180 g. »Godę a. Gódę = Boże narodzenie. Hilf. 164. 65. »Rok dla parobków kończy się przed adwentem i wtedy, tj. 'na gody' odchodzą oni, lub przyjmują się do służby. Pozn. II, 180. »Gody = święta Bożego narodzenia. Rozpr. VIII, 228. Pozn. III, 142; VI, 187. 319. Wisła I, 153. Gazeta Olsztyń. 1886, n° 29. Wisła II, 98. Maz. III, 55 ('gody' od 'godzenia' czeladzi! K.). Rozpr. III, 370. Tyg. il. ser. 2, n° 110. Fed. 146. »W wilję gód. Wisła III, 554. 87. »Nowy rok rozpoczyna czas wesoły, czas kolęd, trwający do Trzech króli. Wisła VII, 732. »Gódę, 2 pp. Gód = 1, gody 2, święto Bożego narodzenia. Ram. 43. Spr. IV, 355. »Gody = święta Bożego narodzenia, ostatek, koniec roku. 'Było to w gody'. Pr. fil. IV, 819. »Kwartał od Michała do gód i od gód do Józefa. Kam. 18. || »Przed gody = przed godami. Maz. II, 47, n° 114, zwr. 5. »Adwent... nazywają 'przed gody', a wielki post 'po godach'. Gluz. 439. Por. Fed. 146 ('czas przedgodowy'). »'Przed gody' = przed Bożem narodzeniem a. Nowym rokiem. Maz. V, 76 ods.

Słownik. T. II.

»Hanka... pódzie za chłopa przed gody. Wisła VIII, 823. »'Przed gody' i 'po godach'. Zb. VI, 174 i. Kam. 10: »po godach. »Na święty Toma gody doma. Kal. I, 108. »Niedaleko święty Michał, Owczarskie gody da gody. Kuj. II, 147, n° 296. »Śnieg w gody niesie urody. Star. przysłów. 68. Tamże 67. 84. »Dałeś, Boże, roczek, dajże, Boże, gody. Pozn. V, 116, n° 240. »Idą gody, idą, już są na wierszyczku. Zejsz. 93, n° 344. »Ody ino ody, niedaleko gody! Wisła VII, 125, n° 29. »O i idą gody, idą, O i już som za krzewiną. Zb. VIII, 84, n° 75. »Da o idą gody, idą, Da i będzie płaczu dosyć. ib. 88, n° 102. »Dady moje dady, Niedąlekie gady. Zb. XIV, 177, n° 27 (p. Wierzchowski w liście do mnie słusznie poprawia na 'dody' i 'gody' K.). »Miły Boże, gody idą! Rog. n° 478. »On temu rad, jak kieby mu na gody zemle! Wisła II, 310, n° 1079. »Stałość się jej, jak to bywa I na gody i na zniwa. Wójc. II, 197, n° 25 (przepisano z Oles. 173, n° 649). »Gody = nowy rok. Mil. »Gody = Boże narodzenie. Rozpr. XXVI, 376. »Jak ty będziesz na tej 'godzie'. Wójc. I, 130 (Wójcicki tłumaczy niewłaściwie; w odpowiednich odmiankach znajdujemy tu »na tej zgodzie. Oles. 470, Sand. 145, n° 176, zwr. 3 i 5. Chociaż i 'zgoda' do sensu tu nie przypada, lecz 'na godzie' jest postacią zupełnie niemożliwą i zap. wprost mechanicznie zamiast 'zgodzie' tu się dostało. Przy sposobności zapisuję, że Wójcicki podał inne jeszcze pieśni, w których 'gody' ukazują się w znaczeniu 'czasów' i 'dobrych czasów' (II, 263 i 331);

lecz obie te pieśni są z pewnością nieludowe. Słoworody też Wójcickiego w Kłosach VII, 351 i w Pieśniach I, 130. 213 są zgola chybione K.). || »Gody« w znaczeniu wesela rzadziej, niż w poprzednim, spotykają się w naszych źródłach ludoznawczych: »Godami nazywają czas wesela, a że te zwykle częściej bywają pomiędzy nowym rokiem a wielkim postem, aniżeli po siebie przed adwentem, ten przeto szczególnież czas w roku także się 'godami' nazywa« Gluz. 439. »To mi gody, gdy pamięta stary, co ucierpiał młody« przys. ib. 438. »Po ślubie następuje suta biesiada, czyli 'gody', a potem tańce« Kętrz. 10. Wójc. I, 172 (pieśń nieludowa K.). »Nie śpiewuj, aż z gód pojedziesz« przys. Star. przysł. 14. »Dzień dobry pannie młody, Służywa my jej, boć to jej gody« Łęcz. 61, n° 61, zwr. 4. || »Hołdy = uczta« Rozpr. XVII, 36.

Godziały = »dosyć wielki. To samo oznaczają 'łbski' i 'wałny'« Wisła III, 744. »Godziały = łbski, znaczny, spory« Pobl. 152. Godzić i Godzić się = 1, osobicie = być przydatnym, przydawać się, wartać; dawać się: »Ino mię, Janiczku, śpiewanie uwodzi: Ta twoja fortuna na nic się nie godzi« Zejsz. 60, n° 124. »Miałach ją galanów, jak na lipie kwiatu; Teraz mam jednego, nie godzi się światu« Zb. IX, 265, n° 332. »Szczęśliwasby ty, pani, była, Żeby się pszeniczka jutro żąć godziła« ib. 13, n° 11, zwr. 7. »Wiadro (= pogoda), co są gódzi do łowieni (ryby)« Hilf. 122. »Juzek się styrała, Światu się nie godzę« Zb. X, 287, n° 183. »Dąjże, panie Boże, Żeby

sie urodziła (pszenica), A na świętą Annę Żeby się żąć godziła« Aten. VI, 632. || »Godzić się« = 2, nieosobiście, w 3 os. lp. teraźn.: »Godzi się« = wypada, należy, przystoi: »Tak się godzi« = tak się robić powinno« Pozn. II, 174. »(Maik) Wszędzie sobie chodzi, Bo mu się tak godzi« Wójc. II, 313. Niechże (gaik) się przechodzi, Bo mu się tak godzi. ib. I, 192. »Gnórując ja się, jak mi się godzi« Kuj. I, 289, n° 55, zwr. 5. »Siódmy roczek już nadchodzi, Już się Zosi za mąż godzi« Lip. 159 i Pozn. IV, 114, n° 220, zwr. 3. W tejże pieśni Rog. n° 25 ma: »Już się Zosia za mąż godzi«. Oczywiście było tu pierwotnie 'Zosi' K. Toż samo u Fed. 180, n° 109. »Juz sie Kasie za mąż godzi«; powinnyby być 'Kasi' K. »Marysiu... W więczechku się nachodziła, W cepcu ci się godził« Rud. 152, n° 8. »O cwartej nie powiem, Bo mi się nie godzi« Wisła IX, 349, n° 17. || 3, »Godzi się« nieosobiście, z przyimkiem 'do' = wypada, należy: »A wy, młodziani młodzi, Do was to się godzi konika wypucować« Pozn. III, 67. Toż Wisła VI, 81. Pozn. II, 298. Kuj. I, 253. 283. 313. || 4, »Godzić = czyhać: 'Godzi na me życie'« Zb. II, 239, n° 4. »Dzieci godzą na śmierć rodziców« ib. 247. || 5, »Godzić« = razić, żgać: »Bezbożników kosą godzę« Wisła II, 111. || 6, »Godzić = isć, dążyć, kierować. 'Ujźry cłeka z daleka, Prędko ku nim godzi' (z pieśni gmin.)« Zb. II, 239, n° 4. || 7, »Godzić się« = przypadać, wypadać (o pokrewieństwie): »Ta pani godzi się mnie ciotką'. »Pan N. godzi się jemu dziadem' Ust. z Litwy. || 8, »Go-

- dzić = umawiać, targować: »(Czarnoksiężnik) godzi jego (uczni, zamienionego w ogiera) od matki i zapłacił go« Kuj. I, 137. »Pan młody... 'godzi sobie drużynę'« Wisła VII, 687. »W Boże narodzenie... gospodarze czeladź odmieniają i rocznie się godzą« Kal. I, 108. Wisła IX, 227. || 9, »Godzić się« = podobać się: »A ja sobie w wiązku chodzę I jesse się chłopcom godzę« Rud. 211. Może w następnym przykładzie: »Co ja się nachodził, Chodnicków nabrodził, Jesseś pedziała, Zem ja cię nie godził« Wisła VIII, 216, n° 82, zamiast 'cię' powinno być 'się'? K., ponieważ w Zb. IX, 200, n° 90 czytamy: »Coch ja sie tam nachodził... Teraz ci sie nie godzę«. Zapewne tu należy: »Spoglądały ocka, Skąd słonecko schodzi, Bo sie z tamty strony kochanecek godzi« Świąt. 268, n° 226. »Jak (leśniczy) spotka jaką dziewczkę, zaraz mu się godzi« Rad. I, 163, n° 147, zwr. 7.
- Godzien:** »Coby też taki za karę godzien mieć, co to uczynił?« Kopern. rękop. »Mąż nie godzien mnie był« Rog. n° 393. »Basieniu, tegoś nie godziéna (tak K.), Com ci sie nakłaniał i moja rodzina« Sand. 44, n° 37. »Nie wij wieńca chłopu ze wsi, Boć mu nie godzien« Kuj. I, 278, n° 49, zwr. 2.
- Godzienik p. Godzinnik.**
- Godzina:** »Mówią nie 'siedm', 'pięć godzin', ale 'siedem godziny', np. 'Jechałem przez pięć godziny'« Pr. fil. IV, 819. »Jag wybiuło jedynásie gūódzin« Rozpr. IX, 197. »Wybiuło dwanaście gūódzin« ib. 200. »Je sześć godzin' = szóstą godziną« Rozpr. XII, 60. || »Mnie nie pociesy matula ni ociec... Tylo mię pociesy od Boga godzina (= śmierć)« Was. 143, n° 30. »Daj ci, Boże, dołę, Cas i godzinę dobrą!« Pleszcz. 63, n° 38. || »Godziny = zegarek« Goszcz. 132. »Godziny a. Godzinki = zegar« Wrześ. 8. »Godziny = zegar; Godzinki = zegarek« Rozpr. XII, 96. Porów. Godzinnik. || »Godzinka«: »Przyśzedłci jeden raz, Gdy godzinka biła« Rog. n° 117. || »Godzineczka«: »Posłabym za niego w każdą godzinecke« Kozł. 123, n° 54. »Niesczęsna godzinecka była, Kiedy się dusycka z ciałem rozłączyła« ib. 197, n° 5. »Napotkało ją czterech żołnierzy tą jedną godzinecką« Rad. I, 148, n° 104, zwr. 2. »Śtyry godzinecki prosił kochanecki, Zeby kochanecka dała koniom siecki« Zb. XV, 89, n° 52. || »Godzineńka«: »Czas, czas, godzineńka schodzi, Matka niech z chaty wychodzi!« Wójc. II, 75. »Nieszczęśliwa godzineńka i chwila!« ib. 82.
- Godzinnik:** »Godzinik, Godzienik = zegar« Rozpr. X, 280. »Godzinik = zegar« Spr. IV, 304; V, 357. || »Godzinnik« = wskazówka godzinowa na zegarze Ust. z Litwy. Por. Godziny. Godzinki.
- Godziwość:** »Gódzłwosc = godziwość, uczciwość« Ram. 43.
- Godziwy:** »Gódzłwy = godziwy, uczciwy« Ram. 43.
- Gogielmogiel** = zółtka rozbite z cukrem i rumem a. winem Ust. z Litwy. »Kogiel-mogiel« Pr. fil. V, 765.
- Gogolewski** Pozn. IV, 264, n° 509 (Tamże 'Rawicz' w n° 510, a 'Puławski' w n° 511 K.).
- Gogolin:** »Do Gogolina« Rog. n° 131.
- Goj** = »dragal, cymbał« O.

- Goić:** »Gojący« = o wodzie cudownej, 'żywiącej', 'żyjącej', 'żywej': Przem. 216. Zb. XII, 30.
- Gojny:** »Maść gojna« = unguentum carbolisatum« Wisła III, 90.
- Gojscowaty p. Gościcowaty.**
- Gojuszczy** = gojący (o wodzie, zwanej też w bajkach 'żywiącą', 'żyjącą', 'żywą' K.) Zb. XI, 237, n° 5.
- Golachy lm.** = »nogi obnażone« Spr. IV, 364. || »Golaszki lm. = łydki« Osip.
- Golacz:** »Golac = golarz« Spr. IV, 22. O.
- Golak p. Galak.**
- Golanka p. Goleń.**
- Golanka** = nazwa skały nad Prądnikiem (i legenda o niej) Kiel. I, 229—30.
- Golas:** »Gólas = 1, golec, nagi człowiek 2, chudopacholek« Ram. 44.
- Golas p. Galak.**
- Golawy** = niedojrzały Udz.
- Golaźnia:** »Goląźnia = halizna, gołe miejsce, gołoborze« Spr. V, 132. »Wicher po golaźniach hula« gdzieś u Konopnickiej.
- Golec p. Golec.**
- Goldwaser:** »Herbatyje i goldwasry« Kuj. II, 178, n° 362, zwr. 6 (pieśń nieludowa K.). »Gol wasan« = żartobliwe przekręcenie nazwy powyższej Ust. z Litwy.
- Golec** = duży cymbał, drągal. 'Ma trzech synów, takich goleów!' Ust. z Litwy. || »Gole« = biedak, chałlak Hilf. 164. »Gole = 1, człowiek goły 2, człowiek zręcznie oszukujący« Pobł. 22. »Góle = 1, człowiek goły, golec 2, biedak, hołysz 3, okpiusz, oszust« Ram. 42 (wyraz powinienby stać na str. 44). »Śliwieński nazywa się 'golec'« Maz. III, 91, zwr. 8. || »Holec, Holeczek = chłopak« Rozpr. XVII, 36. Por. Golas.
- Golejewo:** »Duda z Golejewa« Pozn. V, 148, n° 338.
- Goleń:** »Prosimy na wróblą goleńią« Pozn. II, 299. »Na wróblom goliniom« Wisła VI, 81. »Golenie lm. = łydki« ib. I, 152. »Goleń = część nogi od kostki do kolana« Pr. fil. IV, 819. || »Golanka = kość goleniowa z mięsem u bydła« Pr. fil. IV, 819.
- Golgota:** »Wiedom Jezusa na górę Gůłkowo« Rozpr. IX, 190.
- Golić** = walić, zgać, rznąć; pić: »Chwacko goliłś deklamację!« Tyg. il. ser. 1, t. X, str. 276. »(Szewc) wyciągnie skórę w pysku, Jesce nią goli (a. 'wali')« Kiel. I, 162, n° 282, zwr. 6. »Smolić a. Golić gorzałę« Maz. V, 29. »Golić = pić, spijać (trunki)« Zb. I, 41. »Kiej ja se był parobeckiem, Chodził se pod pióreckiem; A teraz mie bida goli, Baba woła: 'mąki, soli'!« Zb. XII, 143, n° 335. Por. »Bieda bije«. || »Golnąć« = 1, wypić 2, uderzyć. 'Golnoł me w głowe' 3, przeskoczyć« Spr. V, 108. »Golnęli wódki« Bal. 65. »Ja przeskocel I golnoł przez dół trzy razy raz po raz« Chełch. I, 68. »Chłop jem golnie pod nogi, co by uciec, ale go złapili« ib. 185. »Żeby mnie była nożem 'golnęła' (kolnęła), tobym wołała, niż wstyd znosić« Lub. II, 217, n° 33. »Golnuł sabłą kónia« Cisz. I, 73. »Golić = pić, spijać (trunki)« Udz.
- Golimastyka p. Gimnastyka.**
- Golina** = gałąź bez liści, sęk Petr.
- Golisiątko** = wyraz improwizowany w zagadce o stępie: »Mątka płaskatka, ociec garbusek, a dzieciątko golisiątko« Zb. I, 134, n° 67.
- Golor p. Gajor.**
- Gol wasan p. Goldwaser.**
- Gółābiter p. Gołębiter.**
- Golańcza:** »W tej Golańczy« Pozn. V, 116, n° 240.

- Gołąb:** ›Mój siwy gołębie!‹ Wisła VIII, 701, n° 3. ›Gołąb i jastrząb‹ = gra dziecinna (opis) Wisła VII, 592. ›Gołębie‹ = gra dziecinna (opis) Krak. I, 324, n° 8. || ›Gołąbki lm. = potrawa. Jagły, krupy hreczane a. jęczmienne, mięso wołowe a. wieprzowe, drobno usiekane, zmieszane z kaszą, owinięte całym liściem kwaszonej kapusty i tak ugotowane i omaszczone‹ Roczn. 196. Toż Słown. Kolb. Toż Zb. I, 67, oraz ›Hołubce‹, a na Bukowinie ›Hałuszki‹. Por. Zb. VI, 220, n° 3, 8. Wisła IV, 787; VIII, 595. Tyg. il. 1, IX, 78. Zb. VIII, 263. 265. Pr. fil. IV, 198. || ›Gołąbki‹ = rodz. grzybów O. Pr. fil. IV, 819. Osip.: ›szarego koloru, podejrzane‹. ›'Psie gołąbki' = russula emetica‹ Spr. IV, 304. ›'Gołąbki gorzkie' a. 'psie'‹ Wisła VI, 678. ›Bedłka syrojeczka, krówka a. Gołąbek = agaricus russula‹ Pleszcz. 140 b. Por. Gołębiatka. || ›Gołąbek = turkawka‹ Przyj. ludu VI, 125. O. || ›Gołębik‹: ›Para gołębików gniazdo układają‹ Oles. 123, n° 155. || ›Gołębisie‹ lm.: ›Ozleciały mi się Siwe gołębisie‹ Krak. II, 65, n° 131. Toż Zb. XV, 109, n° 32. || ›Gołębię‹: ›Cóż tam będziez jadła? — Kurczęta, zwierzęta i te gołębięta‹ Kolb. 274, n° 36 i, zwr. 3.
- Gołąbkowato:** ›Mój dziadek... Miał łepecek, jak grzybeczek, gołąbkowato‹ Maz. III, 296, n° 426, zwr. 3.
- Gołda:** ›Gołda = nazwisko krowy‹ Zb. XIV, 27. Por. Gałda.
- Gołda** (mylnie wydrukowano 'godła') = ›tak się nazywa ruda żelazna na Polesiu‹ 'Encyklopedia wielka' p. t. w. Por. Hałda.
- Gołdus** p. Gałdus.
- Gołębiarz** = ›jastrząb (falco palumbarius)‹ Spr. V, 108.
- Gołębiatka** = ›agaricus emeticus‹ O. ›Gołębiatki‹ Zb. X, 197, n° 14. Por. Gołąbki.
- Gołębicca:** ›Gołąbica‹ Bar. 16. 108.
- Gołębieniec** = ›gołębnik‹ Spr. V, 108. Por. Sand. 252 ods. Krak. I, 353.
- Gołębik** p. Gołąb.
- Gołębiter** = ›włoczęga‹ Pobl. 22. ›Gólabiter = gałgan, szelma, włóczęga, oczajdusza, hultaj‹ Ram. 43.
- Gołgotać** = ›łać w gardło‹ Zb. II, 7.
- Gołka** = goły tył. ›Dać, dostać w gołkę‹ Ust. z Litwy. ›Usiadłaby gołka, ale niema stołka‹ (Kolberg objaśnia: 'pacholica, pannieńka'; mnie się zdaje, że się myli K.) Pozn. I, 55, ods. 6. || ›Na gołkę‹: ›Pan płaci (za dzień roboty) po złotemu... na gołkę‹ (= ›na czysto, bez wódki‹) Kam. 57. ›Pić gorzałkę 'na gołkę' = czystą, bez zaprawy‹ ib. 143. || ›Gołka‹ = biodro: ›Zebra (u konia) blisko bioder ('gołek') są znamieniem mocy‹ Zb. V, 136, n° 14. || ›Gołka‹ = rodzaj pszenicy O. ›Gałka‹ = toż znaczenie Zb. XIII, 153 (właściwie 'gołka' K.). || ›Gołka = panna, dziewczyna‹ Zb. I, 34. || ›Holka = dziewczyna‹ Rozpr. XII, 32. ›Holka = dziewczyna, panna‹ Spr. IV, 23.
- Gołkiem** = ›przys. że coś znajduje się nie przykryte. 'Pieniądze leżą gołkiem, a nie w woreczku'‹ Spr. IV, 364. ›Gołkiem = bez zachowania. 'U niego bo pieniądze gołkiem na stole leżą‹ Osip. || ›Gółkiem = po prostu, tylko: ›Jasiek powinien był mówić 'Jasnie panie', a nie jeno gółkiem 'Panie'‹ Kam. 168.

- Gołoborze** = »niezarosłe miejsce w lesie, łysina, golaźnia« Spr. V, 132.
- Gołocice:** »Z Gołocic« Łęcz. 197, n° 373 a.
- Gołoledź:** »Goły lodek« Rozpr. XXVI, 376.
- Gołomaty** = »gładki, bez wypukłości i ozdób. 'Drzewo gołomate' = bez wąsów i brody« Pr. fil. IV, 819.
- Gołomroź ż.** = gołoledź: »Jade po gołomrozi« Zb. VII, 24, n° 75.
- Gołopup i Gołopupiec** = »piskłę (gąsienicę) nieopierzone (z gołym pępem) nazywają 'gołopupiec'« Maz. V, 57. Czark. »Hołopupiec« = piskłę nieopierzone; żartobl. o małym dziecku z wypiętym brzuszkiem Ust. z Litwy. »Gołopup = piskłę od chwili wyklucia z jajka do dostania pierwszych piór« Pr. fil. IV, 819.
- Gołucha** = »oenanthe phellandrium« Ciesz. 28.
- Goły i zdrob.** = próżny, pusty; czysty; nagi: »Jak się kuma z kumą zejdzie, Kwaterką się nie obejdzie; Jedna woła, druga woła: Kwatercka stoi goła... Napijwa się, kumo, jesce!« Kozł. 275, n° 63. »Sypłaj, Wojtysiu, zapasecka goła podárunku woła« Zb. IV, 112, n° 57. »Żniwo 'na gołą kosę'« = bez 'obłaka' a. bez 'grabek' Krak. II, 93. »Rozebrał się do gołego« Zb. XI, 260. »Z gołém (do 'prepinatora') jakoś nijak przystąpić (= z gołą ręką nie śmiało przyjść w interesie) Kam. 115. »Mátysecek wisi pod gołuchném niebem« Kętrz. 81, n° 52. »Chłop idzie ku jarcowi, a hań gołuśká rola« Wisła VI, 144. »Gołójki = goleńki« Rozpr. VIII, 90 § 44, 1. »Góluszy, Góluszyńki = golutki, golusieńki« Ram. 44. Por. Gołoledź.
- Gołybi?:** »Co ty pleciesz? — Kosałki, opałki, gołybie bańki« Wisła VII, 363.
- Gołysyn:** »Któż cie okalicył, mój Sewerysiu? — Skurwysyn, gołysyn, moja Marysiu!« Krak. II, 127, n° 253, zwr. 2.
- Gomolak** = »człowiek o rysach niewydatnych« Osip.
- Gomoły** = 1, tępokończasty 2, bezrogi O. »Gomoły = bez rogów« Derd. 136. »Djabel był gomoły« ib. 130. »Gamuła = 1, gamoń 2, bydlę bez rogów od urodzenia« O. Porów. »Gomuli« przym. Krak. I, 178 ods. || »Gomol = wół bez rogów« Osip. »Gomóła = krowa bez rogów« Osip. || Kumóły = »licho ubrany. 'Kumóło koło niego'« Zb. I, 19.
- Gomon** = »1, zwada, poswarek, zatargi 2, hałas, wrzawa, gwar« O. »Biją się i gámon robią« Rozpr. VIII, 224. »Gomon = hałas, zamieszanie« ib. 228. »Gomon« w znaczeniu mitycznem (patrz Homon) Sienkiewicz w Gazecie Pols. 1877, n° 156. »Gomon a. Homon = swar, zatarg« Pleszcz. 34. »Niema domu bez gomunu« ib. 162, n° 90. »Gomon« = rozmowa, gwar, krzyk Petr. »Gómóny« lm. = kłopoty Udz. || »Homon = hałas, szum« O. »Przy tem homonie (swarze) tobie się dostanie« Wisła III, 605. || »Homen = toż samo, co 'Hamor', tylko w wyższym stopniu« Roczn. 200. »Homen« = orszak marzdziwacznych, otaczający wóz 'dżumy' Wójcicki Klechdy I, 142—145.
- *Gomonie:** »Homonie = hałasować, szumieć; (o kaczkach) głos wydawać« O.
- Gomóła:** »Gomóła, Gomółka = kulista bryła czegoś miękkiego, np. gliny, masła« Pr. fil. IV, 819.

»Gamułka« = toż znaczenie Ust. z Litwy. || »Gomółka« i »Gomółeczka« = syr, syrek: »Fujareczka za pasem, w kobiałce gomółki« Oles. 62, n° 5 (nie ludowa? K.) Wóje. II, 111. 206. 277 (objaśnienie w ods.). 366 (nie ludowa) Kiel. II, 87, n° 283. »Gomółeczka« Rog. n° 90. »Gumułka« Krak. I, 323. 276. »Gumułków« 2 pp. Im. Pozn. I, 206. Zb. II, 216. Rozpr. IX, 113. Zb. IX, 20. || »Gómulca, Gómulczka« = gomółka, gomółeczka« Ram. 44.

G o n = łowy, polowanie: »Pojademy na gon« Ap. IX, 229. Ib. IV, 221. Rog. n° 70. || »Gón« = łowy, polowanie: »Pojedemy na gón« Rozpr. XII, 81. 90. Opol. 15. Bib. Warsz. 1875, II, 146. || »Gonek« = polowanie Opol. 32. 42. || »Gon« = zagon, stajanie: »Góny« Aten. VI, 655. »Wilki na zagonie, a kozuchna w gonie (przegonie)«, albo: »A kozuchna w gony (wygonki)« Zb. VI, 142, n° 107, zwr. 1. »Jam odganiała na gony na troje, Ón chusteczką kiwał« Nadm. 158, n° 31. »Jeszcze nie był cztery gony roli, Ona za mną wołała« ib. 160, n° 1. »Przez małe poleczko, przez niewielki gony« Zb. IX, 235. »Gonę bhp., 2 pp. Gón = staje, dowolna miara długości, wedle której gospodarze dzielą niwy« Pobl. 22. »Góny lm. = = zagony stanowiące jedną całość« Rozpr. XII, 90. »Góno n. = stajanie, kawał pola. Używane również w lm. 'Góny', 2 pp. 'Gón'« Ram. 44. »Góno = miejsce zwrotu pługa przy orce« Hilf. 165. Toż Mrong. 346 p. w. Gewende. || »Gon« = pęd, latorośl: »Pówtórne gony i pędy na drzewach« Tyg. il. 1, XIV, 135. »Lipcowe

gony« ib. || »Gon« (o wódce) = zacier, przepęd, wypęd: »Kilka gonów wódki« Jucewicz Litwa 244. Toż Ust. z Litwy. || »Gony« = tratwy Petr. || »Hony bobrowe' = dni, przeznaczone właścianom do polowania na bobry« Pr. fil. V, 747. || »Gony« lm. = polowanie: »Pojedziemy na gony« Rog. n° 461.

G o n a: patrz pod Gonicha przytoczenie z Świętka. »Gonka = boginka« Krak. IV, 307; III, 45, n° 89 (por. ib. 46 'Konka'). »Gońka = kobieta niemoralna, uganijająca się za mężczyznami« Pr. fil. IV, 283.

G o n i a c z: »Goniąc = lubieżnik, dzieweczarc« Święt. 695. »Goniac a. Ścigac = człowiek, który lubi gonić za kobietami« Spr. IV, 382 i 382 p. w. Ścigac. »Wiem, żeś nie pijak ani goniac, bobym ci dziewuchy nie dał« Krak. II, 91. || »Goniacz = który wiele biega, goni« Zb. I, 41.

G o n i c h a = »kobieta niemoralnego życia, ulicznica, nierządnic; por. Pędzicha« Zb. I, 41. »Gonicha, Gona = włóczęga, kobieta rozwiozła« Święt. 695. Udz. »A ta baba gonicha Przepiuta mi konika« Krak. II, 498, n° 842. || »Gonicha = nimfa« Zb. I, 25. Patrz G o n a.

G o n i ć = »biegać, kręcić się. »Nie zwieziesz (drzewa) w ziemie i dopiero w lecie goń, a tu drogi, Boże uchwaj!« Wrześ. T. 18. »Nie gojń wołków do domu!« Wisła VII, 120, n° 9. »Gonić = biegać. 'Gonić po drogach'« Wrześ. 8. Spr. V, 357. Por. Wisła IX, 75. || »Gónić = pędzić, bić« Zb. XI, 88. Chełch. I, 69. 130 ('gunic'). Wisła VIII, 792, n° 1197. 1198. Zb. XI, 88; V, 264. || »Gonąć po zwierzu« (o psie) = śla-

- dem zwierza Przyj. ludu VI, 110.
- Gonić na oko• = widząc zwierza ib. •Gonić z oka• = toż znaczenie Ust. z Litwy. •Gonić w piętkę = ogar czyli pies gończy, na starość, napotkawszy trop zwierza, goni nie za nim, ale wstecz; stąd o umyśle zniedołężniałym mówią, że 'już goni w piętkę' Pr. fil. IV, 819. Toż Ust. z Litwy. || •Gonić się• = latować się, biegać się (o zwierzętach i pogardl. o ludziach): •Krowa goni się za buhajem• Zb. IX, 39. •Krowa zaczyna się gonić• (abs.) ib. •Suka goni się• Rud. 24. •(Kucharka) gonią się z parobeckami• Zb. XV, 26, n° 9. •Gonić się a. Popędzać się• = (o krowach) biegać się Udz.
- Gonidjabeł:** •Gonidjabeł = niegodziwiec• Pobł. 22. •Gõnidjabeł m. i ż. = niegodziwiec, hultaj• Ram. 44.
- Goniec** = 1, najmłodszy juhas Enc. roln. II, 820. •Baca przybiera do pomocy... chłopaków, zwanych 'gońcami'• Wrześ. T. 37. •Goniec = chłopiec• Rozpr. X, 280. •Goniec a. Hanielnik = chłopiec do napędzania owiec• Wrześ. 8. •Hanielnik a. Goniec, Naganiac = aspirant na juhasa, w strzędze nagania owce dojącym juhasom, bierze połowę płacy juhasa• Spr. V, 360. || 2, •Goniec = kupiec świń i gęsi• Spr. V, 109. •Gońce = co skupują i spędzają do Prus świnię• Maz. I, 67. || 3, •Goniec = pomiędzy tańcami przedszego tempa, ulubiony jest t. zw. 'goniec', w rodzaju walca• (i melodja) Maz. I, 298. Por. **Goniony**. || •Goniec naganiacz (na obławie) Del. 76. 77.
- Goniec, Naganiac** p. Hanielnik.
- Gonienie:** •Warszawianie mają zwyczaj 'gonienia mięsopustu' w Wi-
- lanowie• (opis przejażdżki sannej) Maz. I, 122.
- Goniny** lm. = tak Mrong. tłumaczy niemiec. 'Tummelplatz', str. 776.
- Goniony** = •taniec, zwany najczęściej 'kotką', w którym śpiewają: 'Kot kotkę okalecył itd.'• Pr. fil. IV, 819. •Nazwa krakowiaków (tańców): przebiegany... goniony itd. (patrz ib. ods.) Kiel. II, II. Ib. 35, n° 101 (muzyka). Por. **Goniec** 3.
- Gonka** p. **Gona**.
- Gonny:** •Klony i buki obok gonnej sosny, świerków i jodeł• Lud I, 158.
- Gont:** •Gonty tu nazywają 'szendzioly'... 'gontkami' zaś zwą nieobrobione deski, z których 'szendzioly' wyrabiają• Aten. VI, 107. •...Boby twoja skóra na goncie wisiała• Skrz. 19 (zap. zamiast 'na boncie' K.). Patrz **Bánt**.
- Gońciak:** •Gońciak = gwóźdź gontowy• Udz.
- Gonia** p. **Gunia**.
- Gonifrater** p. **Bonifrater**.
- Gonitrudy** lm. = •próżne zabiegi, bez pożytku• Krak. IV, 307 p. w. **Gonić**.
- Gonitwa:** •Gõnitwa = polowanie• Hilf. 165. Toż **Ram.** 44.
- Goniwiatr** = •włóczęga• Krak. IV, 307 p. w. **Gonić**.
- Gonka** p. **Boginka**.
- Gonkiem** = •żywo, żwawo• Opol. 42. •Gónkę• ib. 15. Por. **Honem**.
- Gont** p. **Bánt**.
- Gońba** = •bieganina, krętanina• Wrześ. 8. •Gońba = gonitwa, krętanina• Spr. V, 357. •Gónba = gonitwa• **Ram.** 42. •Gońba = gonitwa• Rozpr. X, 280. •Cóż to za wesele, co go ino pół dnia; Dyć to nie wesele, ino taka gońba• Zb. XII, 198, n° 117. Udz.
- Gończak** = •pies gończy• Kam.

120. 160. Toż Ust. z Litwy. Padalica Opowiad. I, 235 (autor pisze »Gączaki« l. K.).
- Gończy, bez rzeczownika = pies gończy, ogar. »Gonczy. 'Z gonczyma polować'« Ust. z Litwy. Por. Gończak.
- Gońka p. Gona.
- Gopło: »Po Gople pływał« Kuj. II, 229, n° 395 (nie lud. K.).
- Gor p. Gór.
- Gorać p. Goreć.
- Goraj: »W Goraju« Lub. II, 46, n° 134.
- Goral p. Góral.
- Gorąco: »Zagotowało się do gorąca« Sand. 269. || »Gorąc = upał« Święt. 695. Zb. I, 41. »Taki gorąc s niego idzie« Kopern. rękop. Spr. IV, 22. »Gorąc = okropne, wielkie gorąco« ib. 376. »Owce sie pakcą jak jes gorąc« Rozpr. X, 294 p. w. Pakcyć sie. »Gorąc = upał« Rozpr. XXVI, 376. Udz.
- Gorącym przys. = »w tej chwili, bez namysłu« Kam. 111, ods. 222. »Chłop zaraz gorącym odrzeknie prepinatorowi...« ib.
- Gorącować się = zapalać się, unosić się Ust. z Litwy. Kłósy XXII, 18.
- Gorący: »Gūdrątsy = gorętszy« Rozpr. IX, 178. »Goręćiejszy« Ust. z Litwy. »Gorący kamień« = gra towarzyska Wisła IV, 850. Toż Ust. z Litwy; mówi się w grze tej: 'Stoję, stoję na gorącym kamieniu, Kto mnie kocha, ten mnie zmieni'.
- Gorączka = »upał, gorąco« Kuj. II, 270. Parcz. Pozn. III, 137, n° 7. »Po wielkiej gorączce, jak twój (o lasku! K.) chłodek błogi!« Pr. fil. II, 574, zwr. 4.
- Gorczyca »polna = ognicha, raphanistrum« Pamiętnik fizjogr. V, dział IV, str. 13. »Gorczyca = roślina krzyżowa, podobna do ognichy, ale mająca liście gładkie, podobne do rzepaku...« Spr. V, 132. || »Gorcycza«: »Na 'gorcycę', tj. na zieleninę gotują różne młode rośliny na wiosnę« Zb. VIII, 263. »'Gorcycza' a. 'Zielanina' = potrawa z 'kómosy' (ziela), usiekana z kaszą jęczmienną...« Maz. III, 37, n° 22. »'Gorcycza', oprócz rośliny, oznacza zieleninę, czyli potrawę z 'komosy', 'lebiody', 'skrzyпки', pokrzywy, lub 'zaroża'« Pr. fil. IV, 819.
- Gordzola = rodzaj ziemniaków Zb. VI, 294, n° 1.
- Goreć: »Świce goreją« Zb. IX, 16. »Co się dzieje? Czy niebo goreje?« Wisła VIII, 65. »Gorejóm« = gorą Rozpr. XII, 68. »Gorać«: »Gorajze, goraj, carownicysko!« Wisła VI, 231, n° 1. »Niech gora to brodzisko!« ib. 233, n° 9. »Gorało = płonęło« Rozpr. XVII, 77. »Gorajóm« = gorą ib. XII, 68, n° 11. »Gorał, Gorała« = gorzał, gorzała ib. »Miłosć gorała« Rog. n° 197. »Świeće gorają« Kozł. 246. »W polu gorało« (= paliło się) Świdzki Wies Wisła 30. »Styry świeće gorało« Pr. fil. IV, 198. »Gorzać«: »Suknie gorzają« Kozł. 38 (ale ib. 246 'gorajają'). »Nie nie spłonie, chociaż gorzeje« Krak. III, 23.
- Goręciba = »pora gorąca, czas gorący« Spr. V, 109.
- Goręzak = »siatka, używana przez flisów do noszenia manatków« Krasn. 302.
- Gorgal = wyraz improwizowany, oznacza szczura w zagadce: »Pytała sie prychta gorgála...« Cisz. I, 357, n° 411.
- Gorgany (? K.): »Mnóstwo nazw i wyrazów z języka wołoskiego przeszło w język ludowy: kiczory, gorgany, winczoły, placje itp.« Enc. roln. II, 829, ods.

- Gorgonija p. Gieorginija.
- Gorki = »gorący« Krak. IV, 307. Spr. IV, 355; V, 357. Rozpr. XXVI, 376.
- Gorko przys. = gorąco Krak. IV, 307. Zb. VII, 76. List. od J. Bystronia. Spr. IV, 22. »Modłuł sie gorko« Zb. VII, 28.
- Gorlice: »Do Gorlic«, »W Gorlicach« Zb. XII, 130, n° 142.
- Gorlic się, »Przegorlać się« = przemawiać się« Spr. IV, 336.
- Gorliwość: »Gorliwość = pracowitość; porywczosć, zapalczywość; gniew, złość; ambicja« Świąt. 695. »Nie róbcie mi gorliwości, Bo ja i mam doma dości« Rog. n° 407.
- Gorliwy = »pracowity; porywczy, prędki, nagły; zapalczywy w gniewie; ambitny« Świąt. 695. »Człowiek 'gorliwy' = impetyk« Tyg. il. 1, XII, 26. »Gorliwy = zły« Zb. I, 41. »Gorliwy = zgryźliwy, dużo wymagający, niełatwy do zaspokojenia. 'Gorliwą gaździ-na zła je dla celadzi'« Spr. V, 357. »Gorliwy = zły« Udz.
- Gorność = »złe. 'Ze złości nima nic dobrości, ino gornoś' przysł.« Spr. IV, 322.
- Gorný a. Gornyszeczek p. Garnek.
- Gorsent p. Gorset.
- Gorset: »Gorsent« Fed. 42. 101. || »Gorsetek« Zb. IV, 122. »Gorsytek« Pauli, 190. »Gorsétek« Świąt. 78. || »'Gorsét złoty kwiat' = gorset bajeczny, który Strach przynosi dziewczynie« Świąt. 479.
- Gorski p. Gorzki.
- Gorsz = gorzej: »Ochota gorsz niewoli« Pleszcz. 163, n° 106, »Ochota horsz niewoli« Ust. z Litwy. »Sierocie gorsz (wydrukowano 'gorz' K.) kamienia« Pleszcz. 164, n° 128. »Gorsz = a) gorzej b) nieodm. = gorszy: 'Gorsz psa', 'gorsz Żyda' = gorszy od psa, od Żyda« Kolb. Słown.
- Gorszy: »Gorszy wszyscy święci, niż sám pán Bóg« Wisła II, 307, n° 994. »Można usłyszeć stopniowanie przymiotników opisowe, za pomocą drugiego przymiotnika w stopniu wyższym... np. 'ciele gorse kulawe'« Was. 239.
- Gort?: »Przy 'rzemieniaku', na gorciku sprzączka metalowa« Lub. I, 39.
- Gorycz: »Robią mały dołeczek w środku beczki w kapuscie, aby tamtędy 'gorycz' a. 'gorzycz' ('par taki) uleciała« Pozn. I, 104. »Gorzycz = gorycz« Mil.
- Gorzyczka = roślina »otoczka popopolita, coronilla varia« Wisła VI, 316, n° 7.
- Goryń p. Gor.
- Gorz = »gniew« Hilf. 165. »Górz = gniew« Derd. J. 35. Ram. 43. »Z gorzu sykał jak żmnie« Derd. 50. »Smutek z zalem wżan sę w gorz zamniniac« ib. 53. »W wielgim gorzu« ib. 125. ib. 131. »Górz w sercu« Derd. J. 14. »Górz = gniew, zawziętość« Pobl. 22.
- Gorzać p. Goreć.
- Gorzalnia p. Gorzelnia.
- Gorzałka: »Gorzála, Gorzałka = wódka« Hilf. 165. »Gorzála«: Sand. 52. Zb. IV, 176, n° 362, zwr. 3. Krak. II, 487, n° 814, zwr. 3. Maz. III, 235, n° 295 b, zwr. 3. Rad. I, 143, n° 89. 155, n° 129. 207, n° 253, zwr. 2. »Gorzála« Świąt. 150. »Górzála pogardliw. = gorzałka, wódka« Ram. 44. || »Gorzalina« Wójc. II, 240. Sand. 95, n° 134, zwr. 3. 141 i ind. Zejsz. n° 389. Zb. II, 93, n° 120. Zb. XII, 189, n° 115. Rad. II, 12. Łęcz. 83, n° 116 b. Lub. I, 216, n° 265. Pleszcz. 219, n° 46. »Gorzalina«: Kozł.

86. 194. Zb. IV, 177. »Gorzalinka« Cinc. 16, n° 293. 294. || »Gorzállica«: Zb. XII, 179, n° 191. Maz. III, 103. Kal. I, 159, n° 147. || »Gorzałczyzna« Sand. 227. || »Gorzałczysko« Zb. IV, 138. Rud. 141. || »Gocha« O.
- Gorzanin** = góral: »Co się to stało tym naszym gorzanom, Co ich do nas nie widać?« Sand. 52, n° 49. Por. Krak. I, 368.
- Gorzczelina**: »Goszczelina = wszystko co gorzkie« Rozpr. VIII, 209. »Goszczelina = gorycz« ib. 228. »Güószczelina« ib. IX, 177.
- Gorzec** (? K.): »Gorce = góry niższe od Tatr, Beskidy« Spr. IV, 343.
- Gorzec** sã p. Gorzyć się.
- Gorzeczyć** = »złorzeczyć« Wisła I, 152 (? K.).
- Gorzej**: »Gorszy (tj. *'gorszėj' K.): »Nie cnij... Bo mie (= mi K.) gorszy, jako tobie« Zb. IX, 267, n° 335, zwr. 8. »Gorsz = gorszy« Osip. (wątpię; raczej = gorzej K.). »Gorsz a. Horsz« Ust. z Litwy. 'Człowiek udany gorsz zabitego' przysł. = obmówiony, to gorzej, niż zabity Ust. z Litwy. Por. Gorsz. »Gorzej« z 2 pp. = gorzej od..., niż...: »Wojsko niszczyło kraj gorzej nieprzyjaciela« Tyg. il. 1, XIII, 245. Toż Ust. z Litwy.
- Gorzelany**: »Gorzelnik« Lub. I, 128, n° 19, zwr. 18. »Gorzelný = kierownik gorzelni« Rozpr. XXVI, 376.
- Gorzelnia**: »Gorzalnia«: Kuj. II, 283, n° 48. Zb. I, 11. 30. Pozn. II, 331.
- Gorzelnik** p. Gorzelany.
- Gorzelný** p. Gorzelany.
- Gorzenie**: »Gorenie« Święt. 505.
- Gorzki**: »Gorzki« Ust. z Litwy i Wołnia. »Gorski« Rozpr. XII, 36. Toż Ust. z Jaworza. || »Gorzkie dziecko« = dzieciak, młokos, niedoświadczony, laik Ust. z Litwy. Wal. p. w. Gorzki. || »Zbić kogoś na gorzkie jabłko« = na kwaśne jabłko Ust. z Litwy. »Na leśne jabłko« Bal. 68. || »Gorzki = szczypiący, ostry, np. o pieprzu, chrzanie, zjełczały syr« Roczn. 197. || »Gorzka woda« = wódka Rozpr. VIII, 226. Kiel. I, 129, n° 215, zwr. 3. || »Gorzkie żale«: »Chłopaki idą w wielki piątek na 'gorzkie żale' do kościoła« Kiel. II, 194, n° 8. || »Gorzkie drzewo = lignum quassiae« Ciesz. 21.
- Gorzkówki** lm. = gatunek jabłek Zb. XIV, 28.
- Gorzów**: »Do Gorzowa« Rog. n° 539.
- Gorzycz** p. Gorycz.
- Gorzyć się**: »Gorzec sã = gniewać się« Hilf. 165. »Górzec sã = gniewać się, złościć się« Ram. 44. »Gorzy się = gniewa się« Derd. J. 35 ods. Pobł. 22. Derd. 61. 5. 22. 30. 97. || »Górzec = gniewać. 'Nie górzף djabła!'« Ram. 44. Derd. 40. Por. Gorzeczyć. Górnować.
- Goscyńe** p. Gościniec.
- Gosławice**: »Z Gosławic« Aten. VI, 626. || »Gosławski«: »Gosławská kacmárka« Aten. VI, 627.
- Gospoda** = mieszkanie, gospodarstwo: »Żaden zły tã nie przyn-dze, tã gdzie óne swã góspodã mają« (mowa o »Drobných« czyli 'Krasnoludkach' K.) Hilf. 125, n° 25. »Góspóda = restauracja, traktjernia, szynk« Ram. 44. »Wstępują po drodze 'na gospodę' tj. do karczmy« Lub. I, 161. || »Gospoda« = stowarzyszenie terminatorów i czeladników szewskich w Żołyńi (opis) Zb. XIII, od 54.
- Gospodarstwo**: »Gospodarstwi«

- Rozpr. XII, 48. »Gospodarstwo« Cisz. I, 61. 62.
- G o s p o d a r z:** »Wieśniak posiadający pół włóki ziemi i więcej, zowie się 'gospodarzem'« Zb. II, 22, n° 5, 1. Pleszcz. 94, n° 1. »Przy-szedł do mnie chłop, Tego żyta gospodarz« (= właściciel) Rog. n° 90. »Ona się z tego cieszyła i cieszył się gospodarz (jej mąż)« Kuj. I, 142. »Właściciel obszaru większego nad 8 morgów, nosi miano 'gospodarza'« Wisła II, 124. »Zonatyh nazywają zwykle 'gospodarzami'« Pozn. II, 81. »Wód-spodárz« Hilf. 125. Ram. 44 ma »Góspódárz«. »Gospodarz« = właściciel domu Ust. z Warsza-wy. || »Gospodarz« = naczelnik, zwierzchnik: »Bedzie jeich (zbó-jów) gospodarzem« Cisz. I, 256. »Zbójceki gospodarz« ib. »Maj-strowie (sitarscy), zwani 'gospo-darzami'« Lub. I, 92. || »Gospo-darz« = rodzaj tańca Kiel. II, 80, n° 261. || »Gospodarczyk = duch domowy« O. »Gospodarczyk = mora, strach domowy« L. || »Gospodarzycek«: »Gospodá-rzycku!« Zb. VII, 31. || »Gospo-darek« Maz. II, 232, n° 638. || »Gospodarzyk« Mátyás Za-pust, 13.
- Gospodarstwo** p. Gospodarstwo.
- Gospodarzyć** = gospodarować Kam. 68. Zb. XII, 17. Ust. z Li-twy.
- Gospodni** przym. = odnoszący się do stowarzyszenia »Gospoda«, patrz t. w., przytoczenie ze Zb. XII.
- Gospodyni:** »4 pp. lp. obok 'gospodynią' także 'gospodyni'« Rozpr. VIII, 130 § 85. »Gospodynie« 1 pp. lp. (? K.) Kolb. 5, n° 1 b, zwr. 4. || »Gospodyni« = naj-bliższa krewna nowożeńców Pozn. II, 102. || »Gospodynia«: Witw. 102. Ust. z Litwy. Zb. II, 176, n° 144. 'Güospüodynia' obok 'Güo-spüodyni'« Rozpr. VIII, 122. Lub. I, 183; II, 203, n° 14. O. p. w. Gazdynia. || »Gosponia« Wójc. II, 69. Pozn. V, 93, n° 172. Lub. I, 225, n° 302, zwr. 2. || »Go-spodynka«: Rog. n° 336. 439. 442. 444. »Gospodyńka« Archiv VIII, 470. || »Gosposinka« Lip. 214. || »Gosposienka« Zb. XV, 142. 146. || »Gospoś«: »Dobra gospoś Kaśka, póki pełna faska« Krak. IV, 252, n° 111.
- Gospodzki** »2 pp. Gospodzkiego = właściciel gospody« Zb. I, 41.
- Gosponia** p. Gospodyni.
- Gospoś** p. Gospodyni.
- Gospód** = pan: »Herod rzekł: Nie mam bogów, nie mam sądów. Pi-łat zaś: O mój miły gospodzie... Cemu ty mnie nie odpowiesz?« Pleszcz. 179 (jedyny przykład K.).
- Gostków:** »Z Gostkowa« Zb. II, 67, n° 65.
- Gostyni:** »Do Gostynia« Lip. 63. »Od Gostynia« Pozn. II, 238, n° 84. »W Gostyniu« ib. V, 127, n° 271.
- Goszczelina** p. Gorzczelina.
- Gościa** z. = gość kobieta Ust. z Litwy. Por. Gościni.
- Gościciel** = częstujący, fundator: »Cóżeś ty zrobiła, takiego pana gościcielaeś przebliła!« Cisz. I, 108.
- Goście się** = częstować się, roz-gaszczać się, ngaszczać się, ra-czyć się: »Odprowadzają parę ślubną do kościoła, a reszta (go-ści) zostaje w domu i goszczą się« Zb. XIII, 155. »Zboje roz-łożyli ogień i zaceni się goście, mięso piec i gotować« Chetch. II, 13. »Uni usiedli goście sie; zje-dli i wypili...« ib. 123. »Wiwat wszystkim gościom, Co się z na-my razem goszczą!« Pozn. III, 186, n° 76, zwr. 2. »Jak pije, tak

- pije; jak się gości, tak się gości z tym panem« Cisz. I, 108.
- Gościec:** »1, Goździec, Gwoździec, Gościec = 1, kołtun 2, lues« L. O. »Gościec = łamanie po kościach, reumatyzm« Święt. 695. Wrześ. 8. »'Kołtun' stoi w ścisłym porozumieniu i łączności z 'goścem', inaczej 'bolem', który żyje w każdym człowieku... Jeżeli 'gościec się sprzeciwi' tj. ma pewne pragnienie, którego człowiek nie zaspokoi... lub też mu 'co nie polubuje', to on zaraz chce wyrzucić swą zemstę za to... za-pozywa 'kołtona' na pomoc...« ib. 484—85. »Gościec = reumatyzm. Oprócz tego 'gościec' ma nierównie obszerniejsze i nie łatwe do określenia znaczenie; według pojęć Podhalan, 'kázdy cłek má swego gošćca': jest to wrodzone każdemu człowiekowi indywidualne usposobienie, na tle którego, z różnych powodów różne powstawać mogą choroby... (następują ciekawe szczegóły rzeczowe K.)... 'Wzionbyk (lekarstwo), ino nie wiem, cy mi się gościec nie prociwi'. 'Gościec trzyma swoje złe końce'. 'Od bólu rusy gościec w człowieku'. 'Gościec się ułoży' (uspokoi się K.). 'Trafić komu na gościec' = dogodzić« Spr. V, 357—58. Por. Stęcz. 115. Zb. X, 94, n° 171; XIII, 35; XIV, 131, n° 95. »Goździec = reumatyzm« Chełm. II, 205. »Kołtun, Goździec a. Gwoździec« (opis) Krak. III, 167, n° 78 a. 2, »Gościec = roślina atragene alpina« Wrześ. T. 9. Wrześ. 8. Por. Gościec.
- Gościeje** bhp. = ospa: »Gosceje, 2 pp. Goscei = ospa« Pobl. 22. Mrong. p. w. Pocke. »Gosceje« Nadm. 102. 138. Ram. 44.
- Gościeszyn:** »W Gościeszynie« Pozn. V, 105, n° 210.
- Gościna** = zabawa, przyjęcie, uczta Zb. XIII, 155. Rozpr. IX, 350. »Gościna« = goszczenie, odwiedziny: »Nadskakuj mu... Może samni róz u niego będzem na gosćnie« Derd. 78. »Za gosćinę« robić = pracować u kogoś w polu nie za pieniądze, lecz tylko za przyjęcie, za poczęstunek Ust. z Polesia Wołyńskiego.
- Gościni** = gość kobieta: Wójc. Klechdy II, 104. 107. Porówn. Gościa.
- Gościnięc** = 1, droga: »Gościnięc« Wójc. I, 243. 133. Kozł. 55. Zb. II, 67, n° 65. Was. 187, n° 120. Spr. V, 109. Święt. 374. Chełch. I, 130. 235. Kal. I, 192. »Koło gosćienca, koło bitego Barwinecek zielony« Pr. fil. IV, 198. Lub. I, 203, n° 213. || 2, »Gościnięc = karczma, zajazd: »Gosćinc = hotel, dom zajezdny, austerja. Wyraz ten nie ma nigdzie na Pomorzu znaczenia bitej drogi, szosy« Ram. 45. »Goscyńc« Bisk. 41. Hilf. 125. Przyj. ludu VI, 91. Sand. 202. 261. Mil. Pozn. I, 83 »gosćieniec«; ib. II, 30 »gosćieniec«. Kuj. I, 83. 301; II, 258. 266. 270. Pozn. V, VI. 85. 103. Zb. I, 18. Pozn. III, 43. 174. Sien. 253. Wisła III, 525. Kal. I, 73 »gosćieniec«. Pozn. I, 82. Łęcz. 135. »Gosćińc = zajazd przy karczmie, w którym wozy, konie podróżujących stawają« Pobl. 22. Maz. V, 285.
- Gościnna** = karczmarka: »Ta gosćinna jest gosponia, A gosćinny wielki sapiec« Pozn. V, 93, n° 172. »Gościnnego głowa boli, Gościnną ucho« Zb. VIII, 112, n° 280. Pozn. VI, 270. 189. »Gościnna« 1 5 pp. lp. Pozn. V, 106, n° 212,

- zwr. 2. Zb. VIII, 103. Wójc. II. Dod. 93, n° 5. Kolb. 372, n° 207. Pozn. IV, 243. »Gościnnol« Pozn. I, 273.
- Gościnne** = »zapłata od stania w gospodzie, stajenne, pozostałe jeszcze na Podolu imię opłaty od bydła« L. (z Czackiego).
- Gościnny** = karczmarz: Spr. V, 109. Przyj. ludu VI, 91. Kuj. I, 83. Bal. 53. 62. Pozn. I, 105; V, 93. 168; II, 61. Zb. I, 18; VIII, 112. Mil. Kal. I, 182. Patrz pod **Gościnną przytocz.** z Pozn. V, 93 i ze Zb. VIII, 112. »Gościnnemu« 3 pp. lp. (? K.) Pozn. IV, 27, ale ib. VI, 28 »gościnnemu«. »Gościnny i gościnną« ib. 189. »Gościnny« 1 pp. lm. (? K.) Pozn. VI, 189: »Gościnny byli oboje starzy«.
- Gościór p. Guszczér.**
- Gościowiec** = »roślina atragene alpina« Zb. VI, 228, n° 35. ib. 205. Por. **Gościec** 2.
- Gość:** »Gościów« Chelch. I, 135. Pleszcz. 52. »Gościami«: »Z gościami« Pleszcz. 196. Święt. 346. »Gũośéma« Rozpr. VIII, 133. »Na tyło gościa trza było brać w ośm garcy gorzałki« Kam. 142. »W goście« = w gościnę: »Panowie zjadą w goście do naszego (pana)« Kam. 137. »Naspraszał w goście jeszcze pięcioro« ib. 142. »Przyjechało trzech kozaków w goście« Kozł. 47. || »W gości«: »Dopieróm ją (młoduchną) w gości miała, Juz mi się kajsić podziała« Zb. IV, 117, n° 68. Toż Siar. Wesela włóścian 13. || »W gościach«: »Są my tu zgromadzeni wszyscy w gościach« (= jako goście, w gościnę K.) Pozn. II, 241. || »Są goście« = mówi się o winie niewytrawnem, które się zwykło pienić przy nalewaniu« (anegdota) Roczn. 197.
- Gośćowaty:** »Gojścowaty« = mający zachcianki; chorowity; wrzodowaty; kołtunowaty« Święt. ręk.
- Gotowa** = gotówka, gotowizna: »Sto złotych gotowam« Zb. IV, 253, n° 239. Por. **Gotowo**.
- Gotowizna** = »rzecz gotowa (urządzona), gotowy majątek, na który nie trzeba pracować« Sand. 261. »Gotowizna = rzecz gotowa. 'Gotowizną stoi stolik' = stół już gotowy« Krak. IV, 307.
- Gotować się** = 1, wręć, kipieć (duchowo): »Zły, aż gotuje się« Ust. z Litwy. »Aż gotuje się ze złości« Ib. Toż Czark. 2, »Gotować się« o wodzie bijącej w piasku z pod ziemi. 3, »Upadam na kolana, W modlitwę się gotuję« (= do modlitwy K.) Rog. n° 501.
- Gotowo** = w pogotowiu, przygotowane: »Jak tu przyjadę, Jeś gotowo nie zastanę, Kijem mi wezmiesz« Kuj. II, 53. »Żona przyjechała I jeś gotowo zastała« ib. Toż Zb. VI, 132, n° 81, zwr. 3. »Gotowo« = w gotowiznie: »Da nam matula... Sto złotych gotowo« Kuj. II, 27. W takiejże piosnce Maz. III, 251 'gotowa' i 'gotowo', a Łęcz. 106, n° 166 'gotowo', a n° 167 'gotowe'. || »Do gotowego« a. »Na gotowe« przybyć itp. = dostać się do czegoś bez trudu, nie zapracowawszy: »On tylko lubi przychodzić do gotowego« a. »na gotowe« Ust. z Litwy. Dziewczyna, o którą się swaty układają z rodzicami, spuszcza się na ich wolę i mówi: »Jak tam ojciec z mamą uwaza; ja do gotowego!« Wisła VII, 725.
- Gotowy** = gotów: »Wnetki był gotowy z robotom« Zb. VII, 38. Toż ib. 54, n° 115.
- Gowa p. Głowa.**
- Gowarzew:** »Z Gowarzewa« Pozn. I, 236, n° 93.

Gowiedzina p. Gawiedzina.

Gownojed p. Gównojad.

Głowor = »głos« Pobl. 23. »Głowór = 1, głos 2, mowa, rozmowa« Ram. 45. Zdrob. »Gówórk« i »Gówóreczk« ib. »Suchá (= słucha), a tu sum wele gája, taki gowór. Poznał, ze wojsko idzie« Cisz. I, 300.

Goworzyć: »Gówórzyc = gwarzyć, rozmawiać, gawędzić« Ram. 45.

Gowór p. Gowor.

Gozdek p. Goźdz.

Goździarz = robiący goździe Kuj. I, 179, n° 34.

Goździeniec »a. Goździk duży = roślina illecebrum« Lub. II, 160, n° 13.

Goźdz: »Zamiast 'gwoźdz' mówi się (na Mazurach) 'goźdz'« Kętrz. 14. Toż Ust. z Litwy. »Gózz (Hilf. przez ó wyraża najczęściej á K.) = goźdz« Hilf. 165. »Güös« Rozpr. IX, 138. »Gózz = szczebel, stopień« ib. (gdzieindziej nie znalazłem tego znaczenia K.). »Gózz, 2 pp. »Gózza, zdrob. Gózzik« Ram. 43 i 45. Derd. J. 13 'godze' musi być pomyłką druku, bo w odsyłaczu 2 stoi 'gozzie'. »Gózz« Lub. I, 85. »Od gozzia«: »Pierwsza cząstka z beczi, imbryka, dzbana wylanego napoju w kieliszek... ma nazwę napoju 'od szpuntra' a. 'od gozzia'« Maz. V, 44 ods. || »Gozdek«: »'Pezaki' czyli 'gozki' do przybijania różnych części sochy« Pleszcz. 24 ods., n° 11. »Gwózzdek« m. = gwoźdz np. do przybijania »trzonek pod pucowanie« = trzciniek pod tynk Ust. z Jaworza. »Co to za barytecka, Co w niej nima dziurki ni gozdecka« Zb. VII, 138, n° 30 (w zagadce o jajku).

Goździec p. Gościec.

Goźlice: »Goźlicanie« Sand. 78.

Gółkiem p. Gołkiem.

Gómónić się = »mozolić się« Rozpr. XVII, 77. Pr. fil. IV, 198.

Gón p. Gon.

Gónkę p. Gonkiem.

Gór = »sznurek, którym Kurpie wyszywają koszule przy kołnierzu, ramiączkach i rękawach« Enc. Orgelbranda XVI, 500. »Tkanniny są wyrabiane z lnu... guru ('zapału'), lniának... itd.« Wisła VII, 79. »Gor, 2 pp. Goru = 1, nici czerwone (paśowe) do znaczenia bielizny 2, perkal paśowy na poduszki« Maz. V, 58. Toż Czark. Pr. fil. V, 743. || »Goryń« m. = nici czerwone do znaczenia bielizny Ust. z Litwy.

Góra = strych, poddasze Rozpr. VIII, 173. 228; IX, 206. Kuj. I, 162. 165. Pobl. 22. Spr. IV, 22. »Góra wasza, stodoły, sypanie niech pełne (zboża) będą« Rog. n° 439. 442. (Indyk mówi do indyczki) »Gul na góry, Żeby żołnierz nie zjad który« Kuj. II, 62. Zb. IX, 41, 3, n° 1. Krak. IV, 21. Święt. 695. Rozpr. XXVI, 376. || »Góra« = wzwyz, w wysokość: »Gdy postawię w góry oczy, Cały świat się ze mną toczy« (mówi pijany) Rog. n° 408. »Ażeby gęsi... rosły 'do góry' (= były duże)... należy skorupy... naniżać na szpagat, a potem wynieść je na górę (na strych)« Zb. VI, 41, 3, n° 1. »Dziatwę zaczynają nosić do góry« = na rękę (objaśnienie autorki K.) Wisła IV, 60. || »Góra« = w górę: »A patrzyliście górom? — Nie, jéno dołem my patrzyli« Zb. V, 257. »Góra« = u góry, z wierzchu: »Z wierzchu drzewo, w strzodku nic, Nad tem gorą czergolic: dyli dyli dan!« (zagadka o skrzypcach) Nadm. 145, n° 18. »Górką = w górę, wysoko« Święt.

695. || »Góra« = wyższość, przewaga: »Jedem drugiemu nie popuścił gory«. Dard. 55. »Skoco młodzi i starchy: Nā gōre sobie nie dāją...« Kętrz. 61. n° 25.
- || »Góra« = kopalnia: »Kopalnie kruszen, węgla itd., tak zw. u górników »gory«
Kiel. I. 2. »Wyraz »góra« w lp. znaczy w Wieliczce i Buczni »światową« nie zaś »doliną« budowlę nad szczytem postawioną« zdaje się, że to niedokładnie K. Krak. I. 55 ods.
- || »Góretka«: »Strumia daleko za góręćką może pomyłkowo zanać za góretkami, to rymuje z »za »górzykami«
K. Pieszcz. 74. n° 68. || »Górka« = góra na »wzgórzu« Świąt. 695.
- Górat: »Z Gory« Maz. III. 317. n° 484.
- Góral: »Goral« Zb. VII. 95. Rozpr. X. 239. Cis. I. 251. n° 201. »Gódel goral, matka goral, A ja córka gruby koral« Zb. XII. 121. n° 5. »Chowcy zawdy są gorale« Rad. 182. n° 64. Il. 187. n° 82. 202. n° 148. »Goralce« Rozpr. X. 239. 244 || »Gorale« »Szabawa« = Podhale: Gorale »Wodni« = z nad Raby i Skawy. Listy J. Trzczyka 1891 || »Lud górski« w Sposob. zw. o sobie »Magoczanami« w Krak. Użyc. czeskim. »Goralami« w Lipow. skim. Kraszkami« Wisła VI. 670.
- || »Gorale« = w Krakowie w Górnjej Zaoczynie, jest to wyraz obraźliwy, powołający się prawie »zobojęci« w frazes »O ty gorale« przywołują się »zaczni« do sądu Usz. od J. Baudouina de Courtenay. || »Gorale« = także, patrz Góral. ski: Pod Górzaniem.
- Góral. ski = niedzi, talcar: »Dobro = talczył Góral. ski« z w. »Dobroczęć« Spt. V. 351. »Góral« Krak. II. 479. n° 793. »Noz »góra. ski« = dług, ostro zakończony, do »bicia« świni« Świąt. 421. 401.
- Górcze: »Górczawiak« Kolb. 330. n° 67.
- Górczaty: »Górczaty = górzysty« Zb. II. 247.
- Górkai: »Do Gorki« Kiel. II. 84. n° 274.
- Górne = »opłata za zepsucie górnej części ziemi przy wydobywaniu kamienia młyńskiego« O.
- Górnjak = góral Bibliot. Warsz. 1875. II. 149.
- Górnicca = »plecienna długa sukmana; czasem także kaftan« Krak. IV. 307. »Sukmana miała, lub górnica« Kłosy XIII. 44 opis. »Górnica z domowego sukna« opis. Wisła VIII. 228. »Górnica« = zwierzętna odzież czarna z białego konopnego a białego płótna« opis. Świąt. 45. »Górnica = płóciennica« ib. 695. 318. 375. 379. Del. 119. »Górnica = górnica« K. sukmana« Krak. I. 231. n° 32. zw. 5. Rozpr. IX. 194. »W górnice« ib. 195. Rad. I. 50. n° 8. zw. 4. Zb. IX. 19. Fed. 216. Rad. 21. 34. »Górnica = płócianka, szlubi, kocy w Kzypnie wyszeł w ostatnich czasach z mody« Rozpr. XXVI. 376.
- Górnicezka = biała sukmana: »Górnica i iże ku suknowi, A górnicezka za mody« Zb. X. 385. n° 390.
- Górnica, Górnica = górnica, stare górnicezka« Zb. X. 385. n° 393. Tak Wisła II. 327. n° 4.
- Górnik = Górnicek, lasek powiat Pszczynski. Bar. n° 184.
- Górnie = górnica, woski: Słow. ważka ma, górnica z m. Mar. sza górnica z m. s. Ram. 43. »Górnie = wysoki w gory« Cer. Górnicezka = górnica, sę, kzy. cze« Wisł. 241. Górnowiąc =

- gniewać się◄ Wisła I, 152. ◊Górnować się◄ = robić się markotno: 'Jak co powie, to mi się górnuje' Doman. ◊Górnować się = 'minować się', wynosić się, pokazywać fantazje: 'Patrz, jak ona się górnuje!' Doman. Por. **Górować**.
- Górny**: ◊Górni◄ Krak. IV, 299, n° 61; I, 150. ◊Brzeziny dzielą się na Zasadnie, Górnie, Podkościelne...◄ Zb. XIV, 8. ◊Z Górnego Żukowa◄ Rozpr. XII, 57. ◊Górnia półka◄ Lub. I, 61. ◊Górny = dumny, hardy◄ Udz.
- Górolesie**: Winc. Pol twierdzi, że znalazł w puszczy Niepołomickiej podanie, iż bardzo temu dawno dołem lasów nie było można chodzić; ludzie mieszkali na drzewach, a drogi szły 'górolesiem', t. j. z drzewa na drzewo: ◊Górolesiem zwiedzali się ludzie◄ Kłósy VIII, 106.
- Górować** = stawić się, pokazywać fantazje: ◊(Jaśko mówi do Kasi, która nie chce wracać do matki) Nie góruj, Nic nie przegórujesz, Boć ty swoją (zap. 'swą' K.) głowiczką Muru nie przebijesz◄ Rog. n° 142. || ◊'Górować nad kim' = mieć nad kim przewagę, panować nad kim◄ Rozpr. X, 280. || ◊Górować◄ (o strzelbie) = nieść, bić za wysoko Przyj. ludu VI, 126 i Ust. z Litwy. Por. **Górnować**.
- Górski** = będący w górach: ◊Górscy parobcy◄. Sand. 50. ◊Górski gościniec◄ ib. 52. ◊Nie mogę wyjechać za te górskie niwy◄ ib. 206.
- Górz** p. Gorz.
- Górze** = góra, wzgórze: ◊Ponad górzem, ponad lasem...◄ Zb. II, 96, n° 129 (pieśń nieludowa K.). ◊Od górzeza nasa družyna, Upraszamy się u pana ojca podwórza◄ Kozł. 222.
- Gówniak**: ◊Gówniak, zdrob. Gówniączk = żuk, żuczek◄ Ram. 45. Przym: ◊Gówniakdowy◄ i ◊Gówniączkdowy◄ ib.
- Gówniał**: ◊Gówniał = żuk◄ Hilf. 165. Toż Pobł. 22. ◊Gówniał a. Gówniak = 1, żuk 2, człowiek niechłujny◄ Ram. 45.
- Gówniarz** = ◊przewisko zartobliwe◄ (! K.) Spr. IV, 22.
- Gówno**: ◊Szykowny, jako miech gównien◄ Wisła VIII, 794, n° 1276. || ◊Gówno◄ = nic, figa: ◊Poszła do sąsiadki pożyczyć łopatki... a ta mówi: 'Gówno wam pożyczę!'◄ (= nie pożyczę K.) Pozn. VI, 342, n° 99.
- Gównojad**: ◊Gownojed = skąpiec, żywiący się byle czem◄ Pr. fil. IV, 819.
- Góźdz** p. Goźdz.
- Gózewka** p. Gaźwy.
- Gra**: ◊Igra◄: ◊Co sie stało w igrze, tego ani dziaboł nie wydrze◄ przysł. Cinc. 7, n° 70. Rozpr. XVII, 39.
- Grab!** = łap, cap: ◊Niedźwydź zara grab jo za zadnio noge◄ Chełch. I, 176. ◊Un jo (dziwuchę) grab i na dwór oknem◄ ib. II, 123.
- Grab** = ◊ta (bukowa) część drzewa (u grabi), w którą wbite są 'zęby' (grabowe)◄ Lub. I, 85.
- Grabaczka**: ◊Grabacka = stara miotła◄ Święt. 695.
- Grabać** = grabić (siano): Oles. 100. Sand. 261. Pauli, 79. Wisła III, 87; VII, 301. || ◊Grabać◄ = chwycić, łapać: ◊Gafłów ani nożów nie patrzajcie, Tylko je (ryby) w samorodne (palce) grabajecie!◄ Wisła VII, 95. ◊Grabać, Grabnąć = porywać, łapać, chwycić. 'Grabnoł me za kołnierz'◄ Spr. V, 109. ◊Abraffen = porwać, zarwać, zabrać... grabać◄ Mrong. || ◊Grabać = niedbale kopać ziemię; zamiatać starą mio-

- łłą; cesać starym grzebieniem; niezręcznie chwycić rękami; porywać. Świąt. 695. || »Grabać« = grzebać: »Cudzemi rękami żar grabać« przysłow. Ust. z Litwy. || »Grabać się« = gramolić się, grzebać się: »Wpad w wądół; grabie się, grabie, ni może się wy-grabać« Chełch. I, 252. »Jechálem na zabic, Pode mną się grabie« Krak. II, 110, n° 204, zwr. 8. »Grabać się = mieć chód niezgrabny; żyć w ubóstwie z rachunkiem« Świąt. 695. || »Grabnąć« = złapać, schwycić« Chełch. I, 50 ods. »Grabnoł wszystkie pieniądze z workiem« ib. »Grabnoł sto rubli ze stołu« ib. 53. Patrz ib. 150; II, 11. 39. 85. 62. 77.
- Grabaj**, wyraz improwizowany = ręce: »Pod chapajem (gębą) grabaj« Zb. VII, 141, n° 72.
- Grabak**: »Grabak = człowiek niezgrabny« Spr. IV, 22. »Grabaki lm. = stare grabie; ręce niezgrabne, skostniałe od zimna, 'grabcie'« Świąt. 695.
- Graban**, wyraz improwizowany = grzebię: »Przysed pán do pana Pozycyc grabana« (w zagadce o grzebieniu) Zb. VI, 10, n° 64.
- Grabarz** = 1, »Gróbárz« Spr. IV, 376. Rozpr. IX, 199. Wisła I, 146. Cisz. I, 66. Zb. XV, 156. Świąt. 371. 503. »Nie chcę gróbarza, A bo gróbarz groby bierze« ib. 195, n° 24. »Grobarz a. Grubarz« Krak. IV, 307; ib. II, 4. Rozpr. IX, 157; VIII, 191. Wisła VIII, 102. »Grubarz« Krak. I, 283. 373; IV, 227 ods. »Grobarz, Grubarz = grabarz« ib. IV, 307. »Gróbárz« Zb. VI, 283. »Grábáz« (? K.) Zb. VII, 76. »Grubárz« Rozpr. VIII, 83. »Grubarz a. Kopacz« Pozn. VI, 333, n° 94. Rad. II, 207. »Gróbárz = grabarz i kościelny; obie te funkcje (w Krzęcinie) spełnia jedna osoba« Rozpr. XXVI, 376. »Grubiárz = kopacz« Pr. fil. V, 742. 2, »Grabarze na Kujawach = swawolni chłopcy, którzy, z łyżkami na sznurkach u pasa zawieszonymi, wpadają do izby, gdzie się warzy 'obiad weselny' i chwytają z garnków, co mogą, na łyżki, wetując sobie zawczasu ucztę, w której małej nie biorą udziału« Zb. II, 83. Patrz Kuj. I, 291 ods. »(Podczas uczt weselnej) Dzieci z całej wsi, bądź zaproszonych, bądź nie zaproszonych na ucztę kobiet, zbierają się dokoła chaty i snują się dokoła stołu, a po obiedzie dostają wszystko, co pozostaje. Nazywają je w tym dniu 'grabarzami'« Maz. I, 284. »Mości państwo 'gmurzy'... Na grabarzów pamiętajcie, Bo malil« ib. 285.
- Grabaźniak**: »Grabaźniak« = niezgrabiasz Opol. 42.
- Grabcie lm.** = »ręce skrzeple od zimna« Świąt. 695. »Grapcie lm. = (pogardl.) ręce« Krasn. 302. Por. Grabaj. Grabaki.
- Grabełuszec** = ptak krzywonos zwyczajny Hemp. Por. Grabo-łusk O.
- Grabia** = »burgrabia, podstarości« O. »Grabia« = hrabia: Kam. 99. 116.
- Grabiarz** = grabiący siano Nadm. 92. »Grabiarka = kobieta grabiąca siano« Wisła III, 87. O.
- Grabiasta lm.** = łaty dachowe, na których leży słoma Ust. z Litwy.
- Grabie**: »Grable« Zb. I, 14. 60. 67. Bisk. 29. Hilf. 65. Pobl. 23 p. w. Grablec. Nadm. 92. Ram. 45. Ust. z Litwy. »Graby = małe grabie, szceg. przy kosie« O. »Grabieli m., 2 pp. Grabla« = grabie Ust. z Litwy. »Grabelki«

- Zb. V, 150, n° 4. || »Grabki«:
 »Brać na grabki« patrz pod Brać przytoczenia z Rozpr. X, 271 i Spr. V, 343. || »Grabki = małe grabie« O. Por. Graty.
- Grabieć** = »drętwieć, kostnieć od zimna: 'Palce mi zgrabiały'« Pr. fil. IV, 819. Toż Świąt. 695. Spr. V, 132. »Grablec« = toż znaczenie Pobl. 23. Ram. 45.
- Grabielnik** = »człowiek grabiący siano itp.« Pr. fil. IV, 819. Ust. z Litwy. Por. Grabiarz.
- Grabieniasty** p. Drabiniasty.
- Grabin-** p. Drabin-.
- Grabin(k)a** p. Drabina.
- Grabisko** »a. Grablisko = kij do trzymania grabi służący« Pr. fil. IV, 819. »Grabisko = trzonek, kij od grabi« Krak. IV, 307. Zb. VI, 137, n° 95. J. Łoś. Was. 56, n° 3. Lub. I, 85. »Grablisko« Nadm. 95.
- Grabki** p. Grat.
- Grable** p. Grabie.
- Grablec** p. Grabieć.
- Grabny:** »Grabni: 'Grabni świerek'« (= do robienia grabi K.) Pleszcz. 27.
- Grabon** »a. Grabuń = rżysko a. ściernisko, wygrabione w polu i złożone w pęki, dla użycia na opał zamiast drzewa« Kuj. II, 270. ib. I, 24. 81.
- Grabować** = »rabować« Zb. II, 7.
- Grabówka** = »osełka z drzewa grabowego do ostrzenia kosy« Pobl. 23. Toż Ram. 45.
- Grabuń** p. Grabon.
- Graby** p. Grabie.
- Graca** = »gatunek soczewicy największej, lecz daleko mniej wzięty, niż 'błogosławiączka'« Osip.
- Graca:** »Gracka = narzędzie do rozrabiania wapna Pr. fil. III, 305. »Gracki bhp. = dwie deseczki, nabite drucikami, służące jako szczotki do 'czochrania' czyli wy-
- czesywania paczesi lnianych« Pr. fil. IV, 819. »Graczki a. Gracki = narzędzie do lnu« Pozn. I, 98, n° 48. »Gracki = na bukowej trójkątnej deseczce osadzone jednym rzędem żelazne zęby; służą do rozczesywania kłaków lnianych« Spr. IV, 304. »Kracki = grzebienie druciane do czesania i przedzenia (? K.) lnu, pozostałego z kądziei« Wisła III, 745. »'Graczki' do gracowania, 'gracowizna'« Kuj. I, 86—87, n° 6. »Graczka = rodzaj motyki do kartofli« Kuj. I, 88, n° 3. »Gracka = kopytko, narzędzie górnicze w rodzaju łyżki, osadzonej na długim pręcie żelaznym; używa się do czyszczenia dziur, przeznaczonych do zakładania patron(ów)« Pr. fil. III, 492.
- Gracać** = »habrać, robić coś niedokładnie« Parcz.
- Grach!**: »Locha z prosiakami, wydająca ryjakiem głos 'grach grach!'« Zb. VII, 109, n° 5.
- Grackać** = macać Cer.
- Gracki, »Grácki, Szykny** = zręczny, zgrabny, szykowny« Zb. I, 18. »Grácki« i »Grácko« przys. Kuj. II, 178, n° 362, zwr. 7 i 8 (pieśń ludowa K.).
- Grackowy:** »Płótno 'grackowe' = paczesne« Kuj. II, 270; I, 87.
- Gracowizna** p. pod Graca przytoczenie z Kuj. I, 86—87, n° 6.
- Gracyja** = świnia (wyraz improwizowany) w zagadce: »Góń filozofa z gracyją« = goń wilka ze świnia Cisz. I, 357, n° 410. W zagadce n° 409 tamże, zamiast 'gracyją' stoi 'rechcyją'. Por. Grach!
- Gracz:** »Grac = skrzypek« Zb. II, 247. »Grac = grajek, muzykant« Spr. V, 109. »Zagrajże mi, panie graczu!« Oles. 62. Kuj. I, 211. 257. »Grác« rymuje z 'hoc'!«

ib. 264. Ib. 269. 332. Pozn. I, 129 wieszanie 'gracza'. Ib. 188. »Grącz« Pozn. II, 61. 209. 237. 266. Chełch. I, 123. Kiel. II, 129: »Graj, graczu!« Łęcz. 25. »Siedmiu graczków grają« Maz. V, 255. Wójc. II, 194, n° 12. »Graczy« 2 pp. Im. Pozn. II, 248. || (Gospodarz, udając, że nie poznaje narzeczonego i jego towarzyszy, przemawia:) »A może wy, moi mili ludzie, jakie nocne gracje?« (= złodzieje K.) Lub. I, 179. Ram. 47: »Grącz«. »Grącz = grajek, muzykant« Parcz. || »Wyrzucać na gracza« w tańcu = rzucać grajkowi pieniądze Pr. fil. II, 571, zwr. 10 i ib. 576. || »Gracz = kłós niezżęty przez niedbalstwo zniwiarza i stojący za nim na pniu. Dawniej, gdy było trudno o robotnika, żeńcom przygrywała muzyka, ażeby im raźniej i weselej żać było; otóż taki kłós niezżęty stał jak muzykant, 'gracz'« Spr. V, 132 || »Grajczyk«: »Graj, graczu, grajczyku!« Kuj. I, 257. »Hej, grajczyku, bądźziesz w niebie!« Kuj. II, 203. Ib. 30. »Grajczyk, trocha głośniej!« ib. 204. »Grajczyku, Graluszczku, Graluchna!« ib. 210. Łęcz. 191. Pozn. V, 175. || »Graluszczyk« patrz pod Grajczyk przytoczenie z Kuj. II, 210. || »Graczyk« = grajek Kętrz. 61. Kuj. I, 343. »Sierotom grajcie, graczyki!« Pozn. V, n° 156, zwr. 4. Ib. 98, n° 197. »Nie będę ja pod koziołek dawała, Nie wiela ja przed graczykiem stawiała« Pozn. II, 194, n° 51. »Graczykowie, grajcie!« ib. 302; ib. III, 177, n° 62; IV, 18, n° 36, zwr. 2. 47, n° 96, zwr. 5. »Gracyk« Zb. IV, 234 || »Grala = grajek« Zb. IV, 192, n° 5. »Grál = gracz, towarzyszy zabawy« Ram. 48 (przykład tu

u Ram. podany patrz pod Graczka). »Graluchna«: »Hej, graluchna z Lipki!« Pozn. V, 121, n° 253. »Dalij ciągiem, graluchna!« Łęcz. 216, n° 440. Ib. 217, n° 443, zwr. 1. i 2. Kuj. II, 210. || »Grąjoszek« Pozn. V, 138, n° 306, zwr. 3. || »Graj«: »Hej graj, graju i baj baju!« Kuj. II, 203. || »Grál = świerszcz« Pr. fil. III, 492. Por. Grawacz.

Graczanina = »płot z żerdzi koło pola« Spr. IV, 336.

Graczka = »lekką robotą, igraszka« Rozpr. XVII, 34. »Z graczki przyjdą płaczki« Star. przysł. 6. Toż znaczenie ma przysłowie, podane u Ram. 48 p. w. Grál: »Wód gráli przyndze do sráli«, które autor objaśnia: »od zabawy przyjdzie do przezywania się«. Zdaje się, że 'grál', czy 'grála' znaczy tu nie »gracz, towarzyszy zabawy«, ale igraszka, zabawa K.

Grac(z)ki p. Graca.

Grać: »Graje« 3 os. lp. terażn. Pozn. VI, 195. Wisła VI, 233. Łys. 7. Lip. 72. »Graję, Grajesz, Graje a Grá, Grámy, Grácie« Zb. I, 8. »Graje«: Zb. VIII, 100. Derd. 61. Pozn. III, 70. 173; IV, 47. 48; VI, 112. »Grájcie!« Wisła VII, 133. || »Grać w...« z 4 pp. (o muzyce): »Kasińce Już w organy grają« Wójc. II, 300. »We dzwony grali« Kolb. 48, n° 5 w, zwr. 22. »Będą grać w bas« Łęcz. 59. »Będą grać w skrzypki« ib. || »Grać« z 6 pp. = w co (o kartach): »Grają kartami« Kam. 180. Z 4 pp.: »Grávał karty« Święt. 207. || »Grać na kim = ciągle się na kogo gniewać« Rozpr. X, 296. »Grać na kim = przewodzić nad kim ze złości« (? K.) Spr. IV, 344. || »Grać« o głosie ptaka: »Gdy głuszcze zwołuje samiec, mówią, że 'gra'« Pr. fil. IV, 819.

|| »Grać« z 3 pp. = dobrze służyć: »Grać komu = być dla kogo z powodzeniem, z pożytkiem, dochody przynosić. 'Ten dom mi nie gra'. 'Ten postronek mi gra'« Wrześ. 8. »Grać = pożytek przynosić, dobrze służyć. 'Ta siekiéra mi grá'. 'To wóz stary, ale mi grá'« Spr. V, 358. || »Grać na...« z 4 pp. = grać o...: »Będziemy na tę pannę grać tak: który pierwszy na tę górę wyskoczy, tego panna będzie« Kiel. II, 245, n° 19. || »Grać (rolę, udawać): »Do domu wrócił i hycła gráł, tak jak wprzódy« Pozn. VI, 261. || »Grać = płakać (u dzieci)« Hoff, 40. || »Grać = parzyć się: »Kaczor nie chce (z kaczkami) grać« Maz. V, 57. || »Grać = wyskakiwać, podskakiwać: »Pod nim (drużebką) konik gra, jak sokół lata« Wisła VII, 697. || »Grać na nosie« = przewodzić: »Zawadjaka, bo sobie nikomu nie pozwala 'grać na nosie'« Kuj. I, 56. || »Niema co grać« = nie przelewki: »Kłan z początku... jale potem, jak widział, ze tu nima co grać, ze tu 'nie pódz', to się zaczął zegnać...« Zb. VII, 59, n° 120. || »Grać (o wodzie): »Grac = szumieć, wyraz rybacki. Morze 'grá' = szumi, gdy jest wzburzone« Pobł. 23. || »Grávać« = grywać: igrać: »Z wieczoram jój (dziewczynie) grawał« Rog. n° 194. »Na trawę chodziła. Z chłopcamiś grawała« ib. n° 220. »Grawali i śpiewali jako słowiki« Kuj. II, 19, n° 136, zwr. 2. »Grawałach tu na cymbále« Zb. IX, 244, n° 269. »Grávać bedzie« ib. »W karty grawasz« Pozn. IV, 12. »Gráva« (na bandurce) ib. 196, n° 376, zwr. 6. »Skrzypkowie grawają« Cisz. I, 61. »Muzyka grawá po káremák« Zb. XV, 19, n° 6.

»Grávać« (na piszczałce) Święt. 345. Patrz. Grany.

Graćlawy?: »Gdzie granicha graćlawawa?« Bluszcz 1891, n° 32, str. 252.

Gracmaga = »rzecz bardzo niezgrabna, np. o butach: 'A cóż to za gracmági!'« Zb. I, 41. »Gracmaga = osoba niezgrabna« Udz.

Gradeus = »nieład przy robocie, mieszanina, nieład« Święt. 696.

Gradobicie n. = graty, liche sprzęty Ust. z Litwy. Por. O.

Gradowaty = ospowaty O. Pr. fil. IV, 198. 819.

Graduny = »poziomki« Pr. fil. IV, 198. Por. Gratuny.

Gradus = stopień (ciepła na termometrze) Ust. z Litwy. »Sędzia zawołał dwok bandurów i kazał gospodarza wyciągnąć na gradus i słyrdzieści kijów mu wylepić. Bandury go porzuciły na gradus...« Zb. V, 202. »Gradys = stopień« Święt. 696. »Oto ta osoba, która się znajduje na ostatnich stopniach gradusa, prosę ją... o win darowanie...« (z mowy pogrzebowej) Pleszcz. 78.

Gradys p. Gradus.

Grãdzic p. Grãzić.

Gradzinka = ziarnko gradu Ust. z Litwy. Por. Graduna. Gråtuna.

Gradziszeczki?: »(Marysia) wzięła gradzisecki, posła spać do brogu« Zb. X, 130, n° 44.

Graf: »Gráf = hrabia« Derd. J. 18 i ods. 6. Toż Ust. z Jaworza. Ram. 47, oraz ib. pochodne: »Gráfi = hrabski«, »Gráfik«, »Gráficzk«, »Gráfin = odnoszący się do hrabiny« (wątpię: raczej = hrabski, hrabiowski K.), »Gráfina«, »Gráfinka«, »Gráfineczka«, »Gráfiã«, »Gráfiãeczka«, »Gráfiãka = hrabianka«, »Gráfiãteczkó«, »Gráfiãtkó«, »Gráfka =

- hrabina◄, ►Gráfów◄, ►Gráfow-
stwó◄, ►Gráfski◄, ►Gráfstwó =
hrabstwo◄ ►Gráfik◄ Derd. 125.
►Gráficy jadąc suli nam pienią-
dze◄ Ust. z Jaworza. ►Gráfianka◄
Derd. J. 19. ►Gráfka◄ Zb. IV,
257; VII, 47. ►Grafina◄ = hra-
bina Krak. IV, 109. Pozn. I, 157.
Zb. VI, 130. ►Gráfka◄ = biała
chusteczka ślubna◄ Pozn. III,
170. ►Gráfka = chusteczka◄ Zb.
I, 34.
- Grafnąć p. Grajfnąć.**
- Graj p. Gracz.**
- Grajatyki blp. = ►muzyka◄ Zb.
VIII, 251.**
- Grajbery blp. = ►pieniądze◄ Zb.
II, 7. Cisz. I, 258. Ust. z War-
szawy.**
- Grajcar: ►Grajcarze◄ 4 pp. Im.
Wrześ. T. 22. ►Grajcár◄ Rozpr.
X, 280. Wrześ. 8. ►Grajcár◄ Spr.
IV, 376; V, 358. ►Grajcár =
cent◄ Udz. ►Grejcar◄ Rozpr. XII,
31. 43. Zb. VI, 256. ►Głajcár◄
Zejsz. 124. Rozpr. X, 279. Wrześ.
8. Spr. V, 356. 358. ►Grajc-
zartobl. Spr. IV, 322. || ►Graj-
car◄ = grajcarek, korkociąg Ust.
z Litwy. ►Grajcarzyna◄: ►Ni mám
nic, ino grajcarzynie◄ Zb. XV, 59,
n° 46. || ►Głajcarzák = mały
garnuszek, kupiony za 'glajcárz'◄
Spr. V, 357.**
- Grajda: ►Powolnych parobczaków,
tak zwanych 'ciurów', tu częściej
'grajda' zwanych... palcami wyty-
kają◄ Kuj. I, 56. ►Pijani rozla-
złego skrzypiciela 'grajda' zgru-
białe mianują◄ ib. 210. ►Przy
grze, zwanej 'kokota bić', gdy
bijący spudłuje, wołają 'ej, graj-
da!'◄ Pozn. II, 207, n° 2; IV,
331. ►Grajda = osoba powolna,
ślamazarna◄ Ram. 45. ►Grajda =
indywiduum niemrawe, powolne◄
Spr. V, 132. ►Grajda = osoba
powolna◄ Pobł. 23. ►Grajda =**
- niedołęga◄ Parcz. ►Grajda, Graj-
doń, Grajdyga = niezgrabny◄
Rozpr. XXVI, 376. || ►Grajda = 1,
nozysko 2, rozsocha◄ Pobł. 23.
Toż Ram. 45. ►Grajdŷ = nogi◄
Hilf. 165.
- Grajdać: ►Grajdac = gramolić się◄
Pobł. 23. ►Grajdac = rozłazić się,
ślamazarzyć◄ Ram. 45. ►Grajdać
= szukać w czemś◄ Piątk. ►Graj-
dać się = isć powoli, gramolić
się◄ Pobł. 152. Kuj. II, 270.
►Grajdać = opieszale tańczyć◄
Kiel. II, 14 ods. ►Zagraj, zebym
się nie grajdał◄ ib. n° 33, zwr.
4. ►Grajdać się = gramolić się◄
Wisła III, 744. ►Grajdać się =
babrać się, pluskać się◄ Krasn.
302. ►Grajdać się = isć pomału,
niezgrabnie◄ Rozpr. XXVI, 376.**
- Grajdała, ►w Krakowskiem Graj-
dos = niezgrabjasz◄ Zb. II, 247.
►Grajdała = niedojda◄ Pr. fil.
IV, 198.**
- Grajdos = ►gamoń, niezgrabny◄
Krak. IV, 307. Zb. II, 247 p. w.
Grajdała. ►Grajdos = niedołączny
do roboty◄ Udz.**
- Grajfnąć (autor pisze 'graifnąć')
= ►uchwycić, porwać; odziedzi-
czyć, otrzymać◄ Święt. 696. ►Graj-
fać się = robić coś powolnie;
spieszyć się (czy być mogą dwa
sprzeczne znaczenia? myślę, że
jedyne znaczenie jest tu grabnąć
się, skoczyć K.). 'Grajfnijno się
na bremze po świder'◄ Pr. fil.
III, 309. Por. Bar. 45. ►Grafnąć
= schwycić◄ Rozpr. IX, 269.
►Grafnuł się prawą ręką◄ ib. 271.**
- Grajzler i poch.: ►Grajzler◄ =
sklepikarz. ►Grajzlerka◄ = skle-
pikarka. ►Grajzlernia◄ = skle-
pik z wiktuałami i t. p. Ust.
z Galicji.**
- Grakać p. Krakać.**
- Grál p. Gracz.**
- Gram (w rękopisie było 'Grama'),**

- ›Gramuła = ciężki, niezgrabny człowiek‹ Świąt. 696.
 Gramać się, ›Gramolić się = piąć (się), wspinać się; iść po błocie; z wielkiem wysileniem kroczyć‹ Świąt. 696.
 Gramatyka patrz pod Wereda przytoczenie z Wrześ.
 Gramla wy = ›nieruchawy, niezgrabny‹ Rozpr. XXVI, 376.
 Gramle = ›ręce niezgrabne‹ Świąt. 696.
 Gramolić się = ›wspinać się z trudnością na miejsca strome‹ Osip. Toż Ust. z Litwy. ›Gramolić się = iść wolno‹ Spr. V, 109. ›Grumolić się‹: ›Cóż się po sieni grumoli? Drużebka gości sadowi‹ Lub. I, 205, n° 224. ›Jadą wozy, gromułą‹ Maz. III, 158, n° 160, zwr. 3 (zap. powinno być 'gramułą', bo rym 'nie-wola'; Kolberg objaśnia: ›grzmią (!) K.).
 Gramuła = ›człowiek opieszły, niezgrabny‹ Spr. IV, 355. ›Gramuła = człowiek niezdatny do niczego, ani do chodu, ani do roboty‹ Pr. fil. IV, 307. Udz. ›Grymuła = niezgrabjasz‹ Krak. IV, 307. Por. Gram. Gramatyka. Gramzoń.
 Gramzoń = ›niezgrabny, nieruchawy człowiek‹ Bibliot. Warsz. LXXX, 623. Por. Gram. Gramatyka. Gramuła.
 Gran... (? K.): ›Ażeby pszczoły roiły się... należy... dostać trochę wosku z świecy, zwanej 'paschałem', a szczególnie z 'gran', utkwionych na tymże w kształcie krzyża‹ Zb. IX, 42, n° 8, 1.
 Granatek = ›roślina salvia pratensis‹ O. ›(Pani) Schowała go (pana) w ogródku, Ciepła na nim granatku. — Roś granatku wysoko. Jak pan leży głęboko!‹ Kolb. 18, n° 31, zwr. 2—3.
 Granca p. Granica.
 Grancberejter = ›strażnik‹: ›Grancberejtrzy przyjachali, Polskiej soli sukáli‹ Kętrz. 84.
 Granda: ›'Na grandę', 'Na grendę' = na duży rozmiar, na dobre. 'Sieje już na grandę' (wyrażenie wzięte z języka złodziejskiego)‹ Kuj. II, 270. || ›Granda = robój nocny (wyraz złodziejski)‹ Zb. II, 247. || ›Granda = zabawa, wesołość, 'fajda' (w znaczeniu żartobliwym)‹ Wisła IV, 843.
 Grandować = ›rozbijać w nocy (wyraz złodziejski)‹ Zb. II, 247.
 Grandownik = rabuś, zbój nocny Prawda 1881, str. 287 i Ust. z Warszawy.
 Grania = ›kształt graniasty‹ Świąt. 696.
 Graniacz: ›Graniac = graniastostup‹ Świąt. 696.
 Graniac = robić bródzę dla utworzenia małych zagonów Ust. z Litwy.
 Graniasty (może przez odmazurzenie, zam. 'groniasty' K.) = ›ciemno czerwony (o krowie)‹ Maz. III, 46. Wisła VII, 748; V, 742; IV, 691. ›Ozeniłem się niby z niewiastą; Ja na nią sporzę (? K.), óna graniastą (raczej 'graniastą' K.)‹ Rad. II, 5, n° 8, zwr. 11. ›Graniasty = maść bydłęca w łąty czerwone na białem tle, a przeciwnie‹ Pr. fil. IV, 820. || ›Graniasty = w cętki (o krowie)‹ Kuj. I, 59. ›Wół graniasty‹ Pozn. II, 181. ›Granos = wół 'graniasty', tj. w łąty ciemne na tle jasnym‹ Osip. || ›Graniacha = nazwa krowy Rad. I, 67 ods. ›Graniacha = krowa 'graniasta'‹ Pr. fil. IV, 198. || ›Graniocha = nazwa krowy Wisła IV, 691. Por. Granowity.
 Graniasty: ›Mam capekę.. w éte-

- ry rogi graniastą◄ Rad. II, 32, n° 59, zwr. 5 (nie ludowa K.). Toż ib. 72, n° 147, zwr. 6. || ◄Graniatŷ = graniasty: 'Graniatŷ kam'◄ Ram. 45. || ◄Granula = krowa łaciasta, graniasta◄ Pr. fil. IV, 198.
- Graniaty** p. Graniasty.
- Granica:** ◄Graniczkie chłopaki◄ Zb. XIV, 16.
- Granica:** ◄Mój najmiłszy, od Warszawskich granic◄ Wójc. II, 235. ◄Na rozstajnej drodze stała za wsią w granicach figura◄ Krak. IV, 198. ◄W granicach znalazł leżące pieniądze◄ ib. 203. ◄Czarownicę... wybiegają na granice (= miedze) pól◄ Zb. III, 33. ◄Wyjāde... za granic◄ (rym z 'za nie') Zb. XII, 205, n° 15. W takimże krakowiaczku: ◄Za nie mi ta Zosinka, za nie, A ja sobie wybierę Anusię zza granic (= ze wsi pogranicznej)◄ ib. 134, n° 211. ◄Granca = granica◄ Hilf. 127. 165. Ram. 45. ◄Grańca (? K.) = granica◄ Bisk. 22. 57. Cen. 82. || ◄Gra 'na swojej granicy', zwana inaczej 'czarny człowiek'◄ (opis) Pozn. II, 122, n° 2. ◄Granica◄ = gra dziecinna (opis) Wisła V, 24, n° 9.
- Granicznik:** ◄Granicznik = sąsiad, człowiek z sąsiedniego kraju◄ Ram. 45.
- Graniczyć:** ◄'Graniczyć z kim' = przestawać z kim, mieć stosunki; sprzeczać się z kim◄ Święt. 696.
- Grani(o)cha** p. Graniasty.
- Granie** = ◄gdz głuszcze zwołuje samice, mówią, że 'gra'◄ Pr. fil. IV, 819. ◄Granie (o jarzǫbku) = parzenie się◄ Przyj. ludu VI, 126. || ◄Granie = zabawa z tańcami◄ Spr. V, 109. Toż Chełch. I, 177 i ods. 1.
- Grankulka** = ◄kula mniejsza od zwyczajnej, a większa od lof-
- tki◄ O. Grankulka = lofka Ust. z Litwy. Mickiewicz w ◄Czatach◄.
- Grano:** ◄Garstkę zboża splatają w trzy 'grana' czyli 'warkocze'◄ Maz. V, 100.
- Granos** p. Graniasty.
- Granowity** = ◄łaciasty, pstrokaty. 'Wół granowity'◄ Pr. fil. IV, 820. Por. Graniasty.
- Granula** p. Graniasty.
- Grany** = ◄grający. 'Góra, co jest na ni grane drzewo i złota woda'◄ Cisz. I, 110. || ◄Grany◄ = z muzyką: ◄Wesel rozróżniają trzy rodzaje: 'konne', 'grane' i 'we worku'... Grane, któreśmy opisali (134—163 K.), są najpospolitsze◄ Święt. 163.
- Granzić** (właściwie *grāzić K.) = ◄nieświetnie gospodarzyć: 'Jak się wam tam wiedzie? — Ot tak się grāzi, jak się może'◄ Udz.
- Grań** = ◄ostra krawędź na wierzchu góry◄ Wrześ. 8. ◄Grań = ostra krawędź góry; krawędź w ogóle. 'Słup na styry granie'◄ Rozpr. X, 280. ◄Grań = grzbiet góry, linja grzbietowa pasma gór; krawędź góry a. jakiegokolwiek przedmiotu. 'Góry sytkie graniami przesel'. 'Graniom kozy sie pasom'. 'Słup na styry granie'◄ Spr. V, 358. (Autor miesza 'grań' ż. z 'groń' (właściwie 'gruń') m. Patrz uwagę pod Groń K.).
- Grāpa** p. Grępa.
- Grapa:** ◄Grāpa = statek żelazny z trzema nogami, do gotowania, mniejszy i węższy od kotła, acz wyższy◄ Kuj. I, 85, n° 2; II, 270. Mil. ◄Grapa = wielki garnek żelazny do gotowania jādła dla trzody chlewnej◄ Pozn. I, 93. 96, n° 4. 277. ◄Grapa, Grapka = garnek żelazny o trzech uogach i dwóch uszach◄ Zb. I. 34; II, 179. Rozpr. IX, 358. ◄Grāp◄ = naczynie; kocioł Hilf. 165. ◄W grā-

- pie jedzenie gotowali• ib. 124.
Derd. 93. 116. Wisła V, 567.
Nadm. 107. »Gráp m. = garnek
żelazny. 'Przymáwiá kóceł grápó-
wi, a ůdba smóla'• Ram. 48.
Przym. »Grápówy• ib. »Grapa =
garnek żelazny na trzech nogach•
Spr. V, 109. »Grapa = naczyn-
nie żelazne lane, w rodzaju ko-
ciołka, na trzech nóżkach• Pr.
fil. IV, 820. »U chłopá kartofle
i grápa• Wisła VI, 864, n° 33.
»Grápa, Grápka = garnek a. ron-
del żelazny• Parcz. || »Grápa =
przezvisko baby• Parcz.
- Grasica** = gruczoł piersiowy (glandu-
la thymus) u cieląt Ust. z War-
szawy.
- Grasować** = szukać, szperać: »Po-
tyła grasowáł, aze znalaz• Zb.
VII, 49, n° 112.
- Grat**: »Grat• = narzędzie, naczyn-
nie, szczeg. grabie Pozn. VI, 143.
284. »Graty a. Grabki = małe
grabie• O. »Grotá (gráta K.) =
rodzaj kosy• O. »Kosy są umajo-
ne wieńcami i zowią się wów-
czas 'graty'• Pozn. II, 212, n° 2.
»Kosa má 'graty' (szczeble), przy
których są 'stróże'• ib. III, 136.
|| »Grat• może przez niezrozum-
ienie, zam. 'gnat' w piosnce, od-
powiadającej przytoczonym ze Zb.
VII, 81, Rog. n° 105. 106 i Zb.
IV, 209 pod Gnat 2: »Za drzwia-
mi stoi grat, Położysz tam swój
kabat• Kiel. I, 161, n° 281, zwr.
7. »Za drzwiami jest grácie, Po-
wieś swoje habacie• Święt. 210.
|| »Gratek = cebrzyk• O. »Tata
grátek pobijali• Zb. IX, 241, n°
243. »Grátek = dojnica• Rozpr.
XII, 90. »Grácia = naczynie
szerokie a. niskie• ib. »Gratek =
naczynie drewniane, podobne do
szaflika• Parcz.
- Gratać się** = »podnieść się ma-
terjalnie a. moralnie• Spr. V, 358.
- Gratuny** lm. = »kawały zmarznię-
tej a. zeschniętej ziemi• Spr. V, 109.
»Gratuny (w Płockiem) = gruda
zimowa• Bib. War. LXXX, 623.
- Graty** p. Grat.
- Gratyka** zap. = motyka: »Rydel
i gratyka ich (małżonków) rozlą-
czy• Pozn. III, 73.
- Grauz m.**, inaczej 'piskun' a. 'wi-
jun', 'wjun' = rybka, na którą
łowią inne większe Ust. z Wilna.
- Grawacz**: »Gráwac•: »Grájeiez mi,
trębace, gráwace!• Wisła VII, 133.
- Gráwać** p. Gráć.
- Grawka** = »mała harmonika, na
której się gra dmuchając• Krasn.
302.
- Grażnia** = »rozpadlina, dziura
w skale a. w ziemi• Spr. IV,
304; V, 358.
- Grąb** p. Grępa.
- Grąb(l)a** p. Grępa.
- Grąba** p. Gruba.
- Grąbaz** p. Grabarz.
- Grąbów(?)**: »Z Grombowa• Zb.
XIV, 169, n° 4. (Może Grębów? K.).
- Grąd** p. Grunt.
- Grądál** p. Grundál.
- Grądel** p. Grundál.
- Grądział** »a. Grządziel = dy-
szel u sochy a. pługa itd. O.
Zb. VIII, 260. Was. 58. Święt.
696. Pleszcz. 24. Rozpr. XVII,
34. J. Łoś. »Grądział a. Grądzie-
la• Wisła III, 84. »Grązel• Spr.
IV, 22. »Grądział• Lud I, 188.
»Grędziel• Spr. IV, 334. »Grun-
dział• Święt. 8. »Grządziel• O.
Rozpr. XVII, 34. Krak. I, 177.
Pozn. I, 110. Kuj. I, 87. Rozpr.
X, 280. Zb. IV, 190. Wrześ. 8.
Pozn. III, 135. Maz. III, 49. J.
Łoś. Hoff 71. Lub. I, 83. Spr. V,
359. »Pojechał chłop orać, Zła-
mał sobie grądział• Zb. IV, 223,
n° 55. Zb. IV, 190, n° 1. »Grzą-
zel• Rozpr. VIII, 235. »Grząziel•
Pr. fil. V, 742. »Grzędziel• Roczn.

- 208 p. w. Koczuk. »Grądziołka a. Wić a. Pójma = łańcuch, wiążący 'naganiacz' z końcem 'grądziołka'« J. Łoś. Por. Grądziołkówka. »Grądziołkówka« = nieobjaśn. (zap. toż co »Grądziołka« K.) Zb. IV, 190, n° 3 i 4.
- Grądziołka p. Grądzioł.
- Grażń p. Groń.
- Grażel p. Grądzioł.
- Grażel p. Grzędzioł.
- Grązić: »Grzędzic = grązić, zagrażać. Do sieci wiążą ołów, kamienie, by ją 'grąziły' = ciągnęły na dno jeziora« Pobl. 23. »Grądzic, Grądzã, Grądzil, Grądzil = zanurzać, zagłębiać, pograżać; sondować, gruntować« Ram. 45. »Grądzic sã = nurzać się, pograżać się, isć na dno« ib. || »Grzędzić = pograżać, np. sieć« Pr. fil. V, 743.
- Grądzioł p. Grądzioł.
- Grdakać = »krakać: 'Grdakać nad głową'« Parcz.
- Grdańsk p. Gdańsk.
- Grdest p. Rdest.
- Grdęczyć p. Grzdęczyć.
- Grdękać p. Grdykać.
- Grdónić się = »krztusić się« Mil.
- Grduby p. Tryhubica.
- Grduk! = »na oznaczenie wystrzału« Pr. fil. IV, 820. Patrz pod Grdukać przytoczenie ze Spr. V, 132.
- Grduknąć = »huknąć ze strzelby« Pr. fil. IV, 820. »Grduknąć = o odbijaniu (się) pokarmów i napojów. 'Niechcący grduknęło mi się'« Spr. V, 109. »Grduk' i 'Grdukać' mówi się o głodnym dziecku, ssącym żarłocznie, o spragnionym, pijącym eheciwie wodę, że aż z daleka słyhać odgłos przełykanego płynu« Spr. V, 132. Por. Grdykać.
- Grduła = ciasto źle upieczone« Pr. fil. IV, 275. Parcz.
- Grdyca p. Grdyk.
- Grdyk = »wydatność na szyi, utworzona przez krtań (pomum Adami)« Spr. V, 109. »Grdyka« u O. »Grdyk, Grdyca, Grzdyca, trzy różne formy wyrazu = 1, krtań 2, jabłko Adamowe« Spr. V, 132. »Grdyca = krtań u ptaków« Spr. V, 109. Toż O. »Grzdyka = gardło, kanał oddechowy« Hemp. Pr. fil. IV, 199. Czark. Parcz. Pr. fil. V, 742. »Grdyl = grdyka« Pr. fil. IV, 275. || »Grdyk = pijak« Zb. II, 247.
- Grdykać = »pić wódkę« Zb. II, 247. »Grdykać a. Grdękać = zgrzędzić« (zap. zrzędzić K.) Spr. IV, 336.
- Grdyl p. Grdyk.
- Grdyn p. Grosz.
- Greb: »Północnych mieszkańców nazywają Kaszubi sami 'Grebami', od wyrazu 'greby' tj. gruby, a południowych 'Fejnkaszubami'« Wiśła VI, 218.
- Grebla p. Grobla.
- Grechot: »Ginie w ciemności, tełpiąc po 'grechotach' (zboczach szutrowych), usuwa kamyki i sprawia łomot« Łowiec 1896, str. 88.
- Grecka p. Gryka.
- Gref p. Gryf.
- Gregoły p. Gregorjanek.
- Gregoraszek = nazwisko ptaszka w pieśniach: »Oj ty, ptaszku, gregoraszku!« Wóje. I, 219. »Gregoraczku!« ib. 228. Por. Krogulaszek. Kregulaszek. Słowijaszek.
- Gregorjanek = »nowy żak, który się niedawno zalecił do szkoły« Krak. I, 272, n° 22. || »Chodzenie 'po gregórkach'« (opis) Rad. 99, n° 7. || »Gregorjanki blp. = święto św. Grzegorza i podtenczas żaków uciechy« Krak. I, 272, n° 22. Rad. I, 99, n° 33. Pauli, 26--27. Maz. I, 127. || »Gre-

- goły◄ Zb. XIII, 64. ►Gre gre gre gregory, pójǳcie dzieci do szkoły◄ z pieśni żaków Krak. I, 273, n° 22. ►Pięknie mi śpiewali gre gregory ci wyszczery mali◄ Kon. 141. Toż Krak. I, 366. Pauli, 27 ods. Maz. I, 127. ►Gre gre gregoty, Dajcie chłopca do szkoły◄ Zb. XIII, 64, n° 3.
- Grejcar p. Grajcar.
- Grejzać = gryzmolić, bazgrać Ust. z Litwy. Por. Grezdać.
- Grek: ►Przezywają prosiaka 'grek'! nogą go potracając◄ Pozn. II, 181.
- Grel...? ►W dyluwjalnych torfach doliny Nowotarskiej, w tak zwanych 'pustaciach' lub 'grelach'...◄ Spasowicz.
- Grenda p. Granda.
- Grępa p. Grępa.
- Grezdac (może 'Grzędac' K.): ►Grezdac = brzydko pisać a. malować, bazgrać. 'Grezdactwó' = bazgranie, bazgranina. 'Grezdacz', 'Grezdaczka' = bazgracz, bazgraczka◄ Ram. 46. Por. Grejzać.
- Gręzyna p. Gryżyna.
- Gręba p. Grępa.
- Grębnieć = murszeć, murszywieć: ►Drzewo bukowe, po ścięciu, grębnieje◄ Sylwan 1894, str. 504 (od Prac.).
- Grębocin: ►Z Grębocina◄ Zb. II, 119.
- Grębów: ►W Grembowie◄ Zb. XIV, 226, n° 11.
- Gręby = mający zmarszczki Udz. || ►Gręby = cierpki◄ Parcz.
- Gręda = ►rześcia, bieg konia średni, trucht 'Grędą jechać'◄ O. ►Gręda = trucht◄ Pobł. 131. ►(Dziewki) latają za mną grędą◄ Maz. III, 309, n° 454. ►Wsysey będą Po pieniądze grędo◄ (= prędko, kłusem K.) Kętrz. 91. ►Grędo, Grędko = szybko. 'Biegać grędko'◄ Pobł. 152. Toż Wiśła III, 744. ►(Dziwki) poletą za mną gr(z)ędą◄ Pozn. V, 139, n° 309, zwr. 2.
- Grędać się = ►kręcić się◄ Zb. I, 18.
- Grędzle p. Grązić.
- Grędzidło p. Grzędidło.
- Grędziel p. Grądziel.
- Grępa: ►Grąpa = góra◄ Bisk. 51. Pr. fil. III, 362 p. w. Bez. ►Grąpa = wzgórze, stromy pagórek◄ Ram. 46. ►Grępa = kępa wystająca nad wodę, mały pagórek◄ Pr. fil. IV, 820. ►Grzępa = 1, drobne kamienie, szczeg. na mialkiej wodzie 2, kupa gnoju bezładnie ułożona◄ O. ►Kulął się jak knopף z grzępף◄ Derd. 16. ►Czף to skałף, czף też jeno grzępף?◄ ib. 115. ►Grzępa = wywyższenie ziemi, wzgórze◄ Pobł. 152. ►Grzępa = kupa ziemi. Łąka 'grzępiasta' = mokra, na której pasące się bydło wydepce kupki ziemi◄ Wiśła III, 744. || ►Gręba = wyniosłość ziemi przy drodze, małeńki wzgórek; podniesiona przy uprawie bryłka ziemi◄ Sand. 261. ►Gręba = mały pagórek◄ Pr. fil. IV, 198. || ►Grąba = grzęda n. p. kartofli, okraczka◄ Pr. fil. IV, 198. ►Grąba = miedza◄ Zb. II, 247. ►Grąba = zagon◄ Zb. III, 48, n° 43. || ►Grąbla = zagon (z Krakows.)◄ O. ►Grąbla, Grąbelka = rzędy, rządki ziemi pod uprawę, zagonki kopane◄ Krak. IV, 307. Por. ib. 320 p. w. Rządek. || ►Grąb (? K.): ►Wyleciał ptaszek z gręba◄ Skrz. 12 (ponieważ rym. 'baba', więc może 'z graba' K.). ►Grąbelek = przykopka ziemi przy roślinach okopowych◄ Krak. IV, 307. ►Grąbkowy (? K.): ►Grąbkowy cypecek◄ Maz. III, 81, n° 32, zwr. 5. ►Grząba = grzęda◄ Pr. fil. V, 742. ►Grząba = miedza◄ Pr. fil. IV, 199. ►Pójdę grząbą wedle stodoły◄ Bal. 50. Zdaje się,

ze 'grzāda' = góra Bisk. 51 c jest pomyłką druku, zamiast »grzāba« K. »Grzęb = miedza wśród pól, zarosła krzakami i zarzucona kamieniami« O. || »Grzęba = grzęda« Pr. fil. V, 743. || »Grapa« : »Grapy' czyli 'Turnie', albo grzbie-ty skaliste, razem ze sobą po-łączone« Stęcz. 51 ods. 15. ib. 161. Rozpr. X, 214. »W wiel-kiej grapie« (autor dodaje: zape-wne wawóz) Aten. VI, 657. »Gra-pa = miejsce spadziste, urwisko. 'Ozleciały mi sie kozłeta po gra-pie'. Goszcz. pisze 'Drapa', jak mówią w innych stronach (Rabka, Skawa)« Rozpr. X, 280. »Grapa = urwisty, mniej więcej wznie-siony grunt orny a. lesisty. 'Gli-czarowa grapa'. 'Kubinowa grapa'« Wrześ. 8. »Grapa = góra wy-soka, stroma« Spr. IV, 22. »Grapy = miejsce, gdzie są obszerniejsze rozpadliny i pośród nich pagórki, jakby mogiły, groby« Spr. IV, 343. »Grapa = przykra góra« ib. 376. »Grapa = stromy grzbiet wzgórze. 'Łosojowa grapa (w Po-roninie, od wschodu)« Spr. V, 358. || »Grepca = grupa, kupa. 'Chodźcie w grepie' = chodzić kupą, razem, społem. 'Wielgā grepa' = wielka kupa« Ram. 46. »Grepica = grupa, kupa« ib. »Grepka = kupka« ib. »Grepca = kupa« Hilf. 165. »W grepie = razem« ib. »Spad do grepŃ = zusammenfiel, runął, osypał się« ib. 91. »W jenā grepā zniesc = w jedną kupę« ib. 100. »Ma przŃma do grepŃ = przyjdziemy do kupy = pobierzemy się« ib. 111. »Wiele ludu przŃ grepie bŃli = w kupie, razem« ib. 112. Cen. 93. »Spędzają bydło w gre-pę« Nadm. 87. 88. »Zwiedrzec się do grŃpŃ = zbliżyć się, za-

przyjaźnić się« Hilf. 190. »Cho-dzŃll... w grŃpie« ib. 131. »GrŃpa, GrŃpica = kupa. 'Chodzić w grŃ-pie' = razem, społem« Pobl. 23. || »Grupa, Grupka« = kupka, grudka, kawałek: »Grupy (ziemi) się pokruszā« Pozn. II, 338. »(Sa-nie podskakujā) jak po grupach bronŃ« Derd. 66. »Grupka cukru« Pozn. III, 128 »Grupeczka masła« Nadm. 77. »Dziewięć grupek wa-pna« Pozn. VII, 278. »SzŃrŃ grupŃ cykoryi« Derd. 78. »Grupa piñędzy« Pozn. VI, 295. »Grzepa« : »GrzŃpa = 1, grupa, kupa 2, pagórek, wzgórze« Ram. 48. »Grze-pa, Grzebka (tak! K.) = pagórek« Hilf. 165. »Grzebka = wzgórek« Zb. II, 7. »GrzŃpka = małe wzgó-rze, pagórek« Ram. 48. »GrzŃpa = 1, wzgórze 2, kupa« Pobl. 24. »GrzŃpka = małe wzgórze« ib. »Grzebka = wzgórek« Zb. II, 7.

Grępla: »'Gromple' do czesania weł-ny« Fed. 8.

Grzędło »a. Grzędzido u niewodu« Kuj. I, 89; II, 271. Bib. War. LXXX, 623. Prac. »Grązel, Grę-dzido, Gręzy = pierścienie żela-zne u niewodu... żeby dobrze do ziemi 'grąznął'« O. »Grzędło« : u dołu sieci dla wagi ku spodowi małe 'grzędła' żelazne...« Pozn. III, 137, n° 8. »Grzędła u nie-wodu« Maz. III, 44. »Siatka z 'grę-zem' u dołu« Maz. III, 45, n° 4. »Gręzy = ciężarki z otworami u sieci rybackich...« Pr. fil. IV, 820. »Grzęz a. Gręz = ciężarek u skrzydeł sieci dla utrzymania pionu« Prac. (z Podlasia). || »Grzędle lm. = lina (u niewoda) idāca w głąb wody, ma poprzyczepiane żelazne 'grzędle', aby ciāżyła ku głąbi« Chołm. I, 100. || »Gręzy bŃp. = cyce u Ńwini maciory« O.

- || »Gręzy = męty, brudny osad« Spr. V, 109. || »Grzędło = 1, ciężarek zawieszony u długiego sznurka do mierzenia głębokości wód 2, ciężarki z gliny palonej, przywiązane do dolnej krawędzi sieci, zanurzanej pionowo, podczas gdy górną jej krawędź utrzymują równo z powierzchni wody 'pławy' a. 'pławuki'« Osip.
- Gręzy p. Grzędło.
- Grob p. Kaszuba.
- Grobalnia: Gróbalmiā: »(Zbójcy) mieli loch strasny, tak jak gróbalmiā« Cisz. 90.
- Grobik = »wiązka siana« Zb. II, 239, n° 5. »Grobik słomy = wiązka słomy« ib. 247.
- Grobla = rów, w którym woda płynie tylko podczas ulewnego deszczu« Spr. IV, 344. »Groble: 'Na groble' ryby łowić = na jazy, przez zastawianie w otworze grobli, zwanej 'jazem', 'chobotni', czyli sieci w kształcie matni niewodowej« Pr. fil. IV, 820. »Grobel ż. = grobla« Rozpr. XII, 9. »Wedle stawu grobel« przysł. Cinc. 39, n° 873. »Grebla = droga bita, gościniec« Zb. I, 67. »Grebla« = grobla Ust. z Litwy.
- Grobłowice (?): »Grobłowicka« (dziewka K.) Zb. VIII, 95, n° 152.
- Grobńica p. Gromńica.
- Groboszcze p. Grób.
- Grobowe p. Grób.
- Grobowy: »Deska grobowa: »Kto bogatěj suka, a ubogiej nie chce, Bodaj sie dorobił na grobowej desce« Was. 174, n° 98. Maz. IV, 249. »Ziele grobowe = sempervivum tectorum« Ciesz. 29.
- Groch: »Groch biały czyli ogrodowy, t. j. ziarnka szabelbonu bez strączków« Pozn. I, 81. »Groch długi biały = fasola« ib. II, 277. »Groch szablasy« = fasola, szabelbon Ust. z różn. okolic. »Zwiąć groch'«:
- »Już zwiął groch (= uciekł)« przysł. Cinc. 19, n° 382. || »Ciapu groch« p. Ciapu. || W pieśni weselnej 'o grochu' Maz. III, 98. 107. 122. 134. 147. 159 i 184, być może, iż, jak myśli Kolberg (ib. 98 ods.) »wyraz ten ma raczej brzmieć 'o grosie' = o grochu!«: »O rosie, o rosie, Siano cię po rosie!« ib. 98, n° 45. || Utrzymują o gołębiach, że mówią (gruchając): »Grochu! Groku!« (Na Litwie 'bru-ku, bru-ku', skąd 'brukować' = gruchać K.). »Grrochu grrochu! = nawoływanie gołębi« Wisła VII, 387. »Gruchały gołębie: Gruchu gruchu gruchsicku, Przyjeżdżajże, Jasieku!« Zb. IV, 137, n° 133, zwr. 3.
- Grochal: »Grochale przepili po krowie« Kolb. 377, n° 222.
- Grochol (zap. 'Grochál K.) = »vicia angustifolia« Zb. VIII, 258. »Grochol = zielsko, rodzaj wyki« Wisła V, 915.
- Grochot = »stuk, łoskot« O. Stąd czasownik »Grochotać« ib.
- Grochowczysko: »Grochowcysko = pole, na którym rósł groch« Rozpr. XI, 183.
- Grochowianka = »słoma grochu zwyczajnego« Zb. VI, 279 ods. 2. Ib. 202. »Grochowianka« = toż znaczenie Rozpr. III, 370. »Kopalnie Olkuskie zatopił djabeł Rokita... 'Zatkął sztolnie grochowiankom'« Zb. XI, 57, n° 18 a. Wisła VII, 301, n° 2. »Mácie (wiáneki) z grochowiánki« ib. VIII, 213, n° 20. Zb. XV, 163, n° 53. »Tańcowała wódka z banią, Grochowiánka z mietlą za nią« Rog. n° 447. »W polu groch, w polu grochowiánka« Zb. XII, 157, n° 535. »Zatkaj dupe grochowiánkom« ib. 172, n° 105. »Pozyćie słomy jary, niby jeemienny, owsiany i grochowiáneki« Wisła

- VI, 311, n° 4. || »Grochówiánka = zupa grochowa« Ram. 47. Por. Grochówka.
- Grochowiány** = »grochowy (raczej grochowinowy K.), np. wianek« Pr. fil. IV, 198. »Będą myśleć, że to wiano, a to wiązka grochowianá« Skrz. 50. »Grochówiany« Ram. 46.
- Grochowice** (? K.): »W Grochowicach« Zmor. 97.
- Grochowina** lp. »Skrzywi ci sie warkoc kieby grochowina« Kon. 58. »Owinęła głowę w grochowinę« Zb. III, 22, n° 114. »Grochowineczki«: »Grochowineckamy« Łęcz. 60. Wisła VIII, 486. »Grochowiny«: »Chrach' = gruchot, inaczej 'grochowiny', coś wątlego« Pr. fil. IV, 806 p. w. Chrach.
- Grochowska**: »Pod Grochowskami« Kiel. II, 150, n° 154 i ods.
- Grochowisko**: »Grochówczyškó (raczej 'grochówczyškó K.) = grochowisko« Ram. 46. Zb. XII, 172, n° 109. Rad. II, 77, n° 157, zwr. 2. »Wiezie gnój wedle grochowska« Kiel. I, 156, n° 268, zwr. 5. »Grochówiszcze = pole zasiane grochem, a. na którym był groch« Ram. 46. »Grochowcysko = pole po sprząnięciu grochu« Pr. fil. IV, 820.
- Grochowol...**: »Pole na Grochowole« Pleszcz. 52, n° 1 (Słownik geograf. nie podaje nazwy blizko-brzmiącej K.).
- Grochówka** = »łodygi grochu« Wisła IV, 865, n° 32. »Grochówka = mierzwa z grochu« Święt. 696. Ib. 20. Por. Grochowiánka.
- Grochulka** = grzechotka drewniana, zawieszana na szyi bydła, pasących się po lesie. Słownik wielki.
- Grodkowice**: »Cyje to koniki po polu latają? — Grodkoskiego panna...« Święt. 246.
- Grodza i Gródz**: »Gródza = praca i sposób grodzenia; płot« Święt. 696. »Gródz = ogrodzenie pola przed (? = od K.) bydłem, aby nie robiło szkody; rodzaj płotu« Spr. IV, 376. »Z płotu wystaje 'gródza' czy 'grodza', małe zagrodzenie na cielęta a. na prosięta« Krak. I, 159. »(Żonka) mię do grodzy zawrzyła I tam mię karmiła« Rog. n° 95. »Gródz = (nieobj.) Rozpr. IX, 164. »Gródza = zagroda w oborze lub stajni dla cieląt a. źrebiąt. 'A do gródzy ha!'« Pr. fil. IV, 198. »Gródza = ozerdziowanie« Spr. IV, 336. || »Gródzka = duży żłób dla owiec, w którym siano przywala się 'ziobrami', żeby go owce nie rozwlekały« Spr. IV, 304. »Gródza a. Gródzka = toż znaczenie Spr. V, 358 || »Grodka = małe ogrodzenie« O. »(Konie) Jak puszczą na grodki, jak wiatry biegają« Wójc. I, 193. || »Gródka = nieskopany obszar murawy Aten. 1879, I, 223. || Gródz = »łąka koszona (może raczej »kosząca się« K.) dwa razy« Wisła IV, 452, ods. 2. »Gródz = łąka ogrodzona płotem« Maz. V, 49. »Gródz = pole ogrodzone płotem« Spr. V, 109. »Grodz = niewielkie pastwisko, niedalekie domu, ogrodzone« Osip. »Grodz, Grodka = łąka w pobliżu wsi, ogrodów, zwykle ogradzana« Pr. fil. IV, 820. »Gródz = cmentarz. Stąd przysłowie (? K.) ludowe, naśladujące głos puszczyka: 'Pójdź, pójdź na księżą gródz'« O. »Grodz = łąka, ogrodzona płotem« Czark.
- Grodzić**: »Gardzić« Hilf. 164.
- Grodziowy**: »Grodziowe siano, inaczej »popławne', »popław' =

- siano z łąki suchej, położonej między polami« Pr. fil. IV, 820.
- Grodzisko:** »Grodzisko« Zb. IV, 107 ods. »Pod Grodziskiem« Maz. II, 98. || »Grodziski«: »Grodziskie piwo« Pozn. V, 127.
- Grodźba** = »czynność grodzenia płotów« Spr. IV, 364. »Grodźba = grodzenie płotów. 'Chlusty na grodźbę' = gałęzie na płoty plecione« Pr. fil. IV, 820.
- Grof:** »Do ziół święconych wkładają: ...macierzánke, grof, jabłka...« Wiśła VIII, 812, n° 2.
- Grola ż.** = »kłopot, niepokój. 'Przeżyć swoją grolę'« O. »Grolować = doznawać bied, kłopotów, niepokojów« O.
- Grom:** »Grzem« Hilf. 165 (ale ib. 175, p. w. Piorun, czytamy 'grom'; zdaje się, że 'grzem' u Kaszubów znaczy tylko hałas, a prócz tego jest 'grom' i 'grzmót' Ram. 47 i 48 K.). || »Grzem« = łoskot, łomot, hałas. 'Uczył taki grzem, co całé chęczy sa chcalf zwarćć'« Hilf. 99, n° 3. »Pán... w chęzczach grzem, trzask czyłń'« ib. 104. »Grzem i Grzym = grzmienie, wrzask« Pobl. 24. »Grzem = hałas, trzask, łoskot« Ram. 48.
- Gromada** = »stos węglarski drzewa, mającego być zamienionym na węgle. 'Kurzyć', 'czadzić' gromadę. 'Kurzenie' gromady« Pobl. 23. Toż Ram. 47. »Gromada« = kupa, stado, stos: »Idźcie palić te grumady (drzewa), com nakarcowali« Chełch. II, 103. Ram. 47. »Zebranie bocianów przed odlotem nazywają 'gromadą', jakby w gminie« Zb. XIV, 202, n° 6. »Trzoda owiec nazywa się 'gromadą'« Kuj. I, 59. »Nie duza nas gromadecka« Sand. 62. »Bór wsystek ścienci i w kłaftry poukładali, a gałęzie na grumadki« Chełch. I, 143.
- »Gromada, czasami 'Hrómada' przysłówek = dużo: 'Gromada ludzi przyszło na fest'. 'Hrómada roboty' Ust. z Litwy. »Gromada = mnóstwo, wielka ilość. 'Latoś gromada ludu była na kiermaszu'« Osip. »Gromada« = zgromadzenie, ogół gminy: »Gromada = dawna nazwa na zebranie rady gminnej« Spr. V, 358. »Gromada = zgromadzenie, wiec« Ram. 47. »Gromada = ogół wioskowy« Pleszcz. 34. »'Gromadę robić' = zarządzić posiedzenie członków rady gminnej« Rud. 179 ods. i n° 51 w pieśni. »Weźmy dziecię... na rady, Zrobimy na nie gromady« Rog. n° 136. »Zanieśmy to (dziecię) na radę, Zrobimy z tego gromadę« ib. n° 137. »'Dziś wieczór gromada' = posiedzenie rady gminnej... 'Puścić kulę' = zwołać gromadę« Wiśła VI, 917, n° 3. »Parobeczek księży, dziewczka z pod gromady Jakci się pobierą, nie dadzą se rady« Kiel. II, 126, n° 418, zwr. 4. »Gromada = zebranie gminne, wiec« Sab. 129. »Do gromady« = do kupy, razem, w jedno: »(Nowożeńców) złączy ksiądz do gromadę« Derd. 80. »Gromadki a. Baby, Babki = grupa gwiazd pleiades« Pr. fil. IV, 797 p. w. Baby. Toż ib. 820. »Gromadki« blp. = bdły, grzyby O.
- Gromadnica** = »miejsce, gdzie stała 'gromada'« (= stos drzewa na węgle K.) Pobl. 23. Toż Ram. 47. || »Gromadnica = wielka mucha« Mil. Parcz. Por. Szlachcic. || Gromadnica = (pogardl.) kłótniwa kobieta« Parcz.
- Gromadnik** = »człowiek 'kurzący gromadę', węglarz« Pobl. 23. Toż Ram. 47.
- Gromadzianie** = »nie 'sołtysianie', patrz ten wyraz Encykl. roln. II, 819.

- Gromadziace:** ›Gromadzanki‹ Rad. I, 140.
- Gromadzić:** ›Gromazzą = gromadzą‹ Rozpr. IX, 299. ›Gromadzić‹ (o sianie) = grabić, zgrabiać Ust. z Ukrainy.
- Gromadzki** = ›do gminy należący. 'Gromadzkie pieniądze'‹ Rozpr. IX, 206. O. ›'Gromadzki owies' = będący własnością gminy. 'Gromadzki byk'. 'E, ty, gromadzki byku!' = mówią do człowieka rozwiązyłych obyczajów‹ Spr. V, 358. ›Pola i łąki (ma Kędzia) w jednej oddzielnej, t. zw. 'gromadzkiej' przestrzeni‹ Pozn. II, 346. || ›Gromadzki = sołtys‹ Ust. od Radomia (porówn. Gminny).
- Gromazzić p. Gromadzić.**
- Gromić** = ›wymyślać‹ Pr. fil. III, 492.
- Gromnica:** ›Na święto gromnicy napije się bydlę na ulicy‹ Gluz. 561. ›Na gromnicę‹ Kam. 10. ›Do gromnic‹ Pauli, 8. ›Przed gromnicami‹ Star. przysłow. 36. ›Gromnica zimy połowica‹ ib. ›W gromnicie z dachów cieciez‹ Zb. VI, 163 a. ›Gromnica‹ = dzień NP. Gromnicznej; świeca obrzędowa Hilf. 165. ›Najświętsza panna gromniczyna‹ ib. 65 (to ę bardzo wątpliwe: było to zap. złudzenie słuchowe autora, jak 'grzemos' itp. K.). ›Gromnicie bhp. = święto MB. gromnicznej‹ Ram. 47. ›Gromnica, Gromniczka = świeca gromniczna‹ ib. ›Gromnicie: 'Na gromnicie' = 2 lutego‹ Rozpr. XXVI, 376. ›Gromnica‹ Jucewicz Litwa 184. ›Gromnica = sosna, mająca gałąź środkową, strzelającą do góry‹ Zb. III, 24, n° 4.
- Gromnicznik** = luty: Pobl. 23. Ram. 47. Spr. IV, 304. 355. Wiśła III, 744. Nadm. 147.
- Gromniczny:** ›Na gromniczną Maryją niedźwiedz budę rozwali, lub poprawi ją‹ Zb. VI, 163 c.
- Gromotrzask:** ›Ziele zwane 'Rojnik', 'Trojan', czyli 'Gromotrzask'.. ochrania dom od uderzenia piorunu‹ Aten. VI, 119. ›Hrómotrzask = sedum‹ Rozpr. XII, 107. Por. ib. XVII, 34.
- Gromowy:** ›Gromowe ziele a. Lajk‹ Hilf. 77 ods. (nieobj.).
- Gromple p. Grępla.**
- Gron** = ›talar koronny‹ Pauli, 160, ods. Ib. w pieśni: ›Gdzie ja schował grony‹. ›Gron = talar‹ Spr. IV, 322. Nie pytają się, kaj já zraniony, Tylko się pytają, kaj más grony‹ Zb. XIV, 234, n° 63 (autor pisze 'grány' K.).
- Grond p. Grunt.**
- Grondál p. Grundál.**
- Groniowy:** ›'Ziem groniowa = gatunek ziemi, w której się znajdują kawały płasko połupanej skały‹ Spr. V, 358.
- Groniówka** = ›gatunek skały miękkiej i suchej, przydatnej do budowy pieców‹ Spr. IV, 304. Por. Rozpr. XVII, 8.
- Gronisty** = ›z bujnemi gronami. 'Owies gronisty'. 'Proso groniste' = z dużą kłosem, kłosem obfitym w ziarno‹ Pr. fil. IV, 820.
- Gronk p. Garnek.**
- Grono** = ›kupa; kiś‹ Hilf. 165. ›Grono = 1, grono, stado, kupa 2, winne grono. 'Grono gāsi'‹ Ram. 47. ›Upadły cztery ronka (tak K.) ozmarynu‹ Kuj. I, 303, n° 76, zwr. 5. Musi to być wyraz niezrozumiały na Kujawach, bo w odmiankach tejże pieśni czytamy ib. 304 ›rzędy‹ a. ›grzędę‹, 272 ›perły‹, ib. II, 13 ›oblącezki‹ K. ›Gronek‹: ›Rozkwnij, biała lelija, Wypuść choć jeden gronek‹ (rym. 'wiának' K.) Rad. I, 150, n° 109, zwr. 2.

Gronostaj: »Gronostal« Krak. IV, 307.

Gronów: »Z Gronowa dziewceta« Maz. V, 302.

Gront p. Grunt.

Groń p. Grosz.

Groń, »Gronik = wyniosły brzeg łożyska potoka, chociażby wyschniętego« Wrześ. 8 (zdaje się, że objaśnienie to nie jest dokładnym, wobec niżej podanych przytoczeń K.). »Groń = góra, właściwie szczyt góry« Hoff, 40. »'Groń', w innych gwarach 'gróń' = wzgórze itd.« Rozpr. X, 233. »Groń = pole górskie« Aten. VI, 633. »Groń = wierzchołek, polana« ib. 657. »Grań a. Grąń m. = krawędź, wązki grzbiet skały; zdrob. 'Grąnik'. 'Owce grąniem idą« Rozpr. X, 214. »Na groniu« Rozpr. IX, 358. »Lubuniu, ty wysoki groniu!« Zejsz. 81. »Owce heń groniem idą« Rozpr. X, 214. »(Inżynierze) pomierzali gronie, doły« Zb. IX, 278, n° 354, zwr. 2. Przyj. ludu 1891, str. 94. »Baba posła do grąnia na grzyby« Zb. VII, 59, n° 121. »Dzieściaci chłopów ciągnie wór na pierdań w grąń« (zagadka o wdziowaniu spodni) ib. 87, n° 66 (Tu 'w grąń' zdaje się znaczyć 'w górę' K.). »Groń = wierzch« Stęcz. 161. O. »Groń = wzgórze« Tyg. ilustr. 1, X, 419. »Groń = wysoka góra« Rozpr. XVII, 8. »Na wysokim groniu« Zb. XII, 201, n° 17. »Groniem nazywają góry (Karpaty), które widzą w dali przed sobą. 'Do gronia' = do gór« Spr. IV, 22. || »Gróń« (niektórzy piszą 'gruń'): »Koziczka poziera do grunia« Zejsz. 139, n° 80. »Gruń = góra, pagórek« Rozpr. XVII, 8; X, 233. »Gróń = polana« ib. 266. »Gróń = najwyższe owsisko« ib. III, 370. »Huculi lubią swe pomie-

szkania mieć na wzniosłym pagórku, zwanym 'gruń'« Witw. 44. Ib. 83. 98. 102. »Gruń = wierzchołek niezbyt wysokiej góry« ib. 92. »Owce dołem, gruniem idą« Zejsz. 137, n° 52. || »Gronik = wierzchołek« Stęcz. 161. O. Rozpr. X, 214. »Zza grąnicka« Zb. VII, 87. »Janiczku, Woniący gwoździczku, Tyleś (? K.; wydrukowano 'tyleś') mi zawoniał W dziewiątym grąniczku« Zb. IX, 185, n° 39, 3 (znaczy to: z bardzo daleka K.). »Jaworowy, Ostry (szczyty w Beskidach szląskich) to groniczek prosty... A ten kamienity Między nimi skryty« ib. 258, n° 309. »Gronik = szczyt góry« Spr. IV, 376. || »Grań«: Niektórzy, mieszając »Grań ż. = krawędź« z »Groń (właśc. 'gruń' Rozpr. XVII, 8) m. = szczyt« piszą »grąń«, albo nawet »grąń« w znaczeniu szczytu: Spr. V, 358 Grań. Wrześ. 8. Aten. 1877, IV, 507. Rozpr. X, 214. Patrz Grań.

Groska = »1, babka 2, akuszerka« Wisła III, 85. »Babka nazywa się 'lólka', dziadek 'lólék', a u starszych słyhać też niemieckie wyrazy 'grósek' i 'gróska', podobnie jak na Mazurach« ib. 738 — 39. »Grósk = dziad, dziadek« Ram. 47. || »Grótk, Grüotk = dziad. Grotka, Grüotka = babka; akuszerka« Hilf. 165. »Grotkã 4 pp. ib. 102. »Grótece 3 pp. ib. 102. »O grotko!« 5 pp. ib. 102. »Grótka = akuszerka (Pomorska)« Pobl. 23. »Grótka = 1, stara kobieta, baba, babka 2, akuszerka« Ram. 47.

Grosz: »Somsiad pozycuł od drugiego grosa... Idzie odbirać un gros... Kum ni mniał grosa...« Chęch. I, 62. »O unem grosie zabacyli« ib. 66. »Nie dajcie jej po grosie... Porzućcie piątaka« Maz. III,

- 153, n° 150, zwr. 8. »Bartosie, Damy ci po grosie« Wisła VI, 568. || »Groń« w wyrażeniu: »Nie mam ani gronia« Ust. z różnych okolic. || »Grdyni«: »Dziatwa lubi dla pewnego rodzaju brawury umyślnie przekreślać wyrazy... Nazywa grosz 'grdyniem'...« Wisła IV, 843. || »Groszowina«: »Kiedy u dziewczyny, Talarami ciska. A jak we swym domu, Groszowinę ściska« Maz. III, 208, n° 241, zwr. 3. || »Groszyna«: »Chłopy, Jacyście wy tanie: Za biedną (może 'za jedną' K.) groszynę Mendel was dostanie« Pozn. V, 173, n° 415, zwr. 2.
- Groszowe** = »opłata zwyczajowa 1 grosz od złotego. składana np. pisarzom leśnym od swego zarobku przez robotników, pracujących przy wyrębie lasu« Pr. fil. IV, 198.
- Groszówka** = »najemnica do wyrobu sit w Biłgoraju« Kalendarz Jaworskiego 1867. 45. Toż Lub. I, 93. || »Groszówka = tablica z abecadłem« Wrześ. 8. Patrz Ślabikarz. || »Groszówka« = liche cygaro groszowe Ust. z Litwy.
- Groszynka** = ziarno grochu Ust. z Litwy.
- Grota** p. Grat.
- Grotka** p. Groska.
- Growce** »blp. = sieć na 'dobijaki'« Pobl. 23. Toż Ram. 47.
- Grozić się**: »Jeszcze nie masz nic, Już się grozisz bić« Zb. II, 42, n° 9, zwr. 7. »Troje dziatków straciła. Na cwarcie się groziła« Kozł. 262. »Siedmi dzieci straciła I ósmem się groziła« Kuj. II, 52, n° 220, zwr. 15.
- Groźnica** = »wielka chmura, z której nie bywa deszczu« Pr. fil. IV, 198. Por. Rozpr. XVII, 78.
- Groźnić** = »zawalać, zasypywać, np. przejście« O.
- Grób** = »trumna« Wisła III, 87.
- »Grobek«: »Będę leżeć W jednym spólnym grobku« Rog. n° 21.
- »Moja kochanka śpi w grobku« ib. n° 124. »Niebosce Kasieńce grobek wybierają« (= kopią K.) Kozł. 34. »Grobeczek«: »Powiedzże nam, kopidole, Gdzie Jasiów grobeczek?« Rog. n° 109. »Jakci mnie do grobeczka położą, Wszyśtkie dzwony i organy zawieszają« ib. n° 18. »Będę leżał w grobeczku« ib. n° 476. 477. »Moja Kasia w grobeczku« Kolb. 174, n° 14 a, zwr. 20. || »Grobik zdrob. = grób« Zb. II, 239. »W jednym grobiku pan Jezus leży, W drugim grobiku święty Ján leży« Kiel. II, 184, n° 656, zwr. 6. || »Grobisko«: »Budowlę (pod Krupem) lud 'grobiskiem' zowie« Chełm. I, 352 (z Tańskiej). || »Groboszcze a. Grobowe = mogiła« Hilf. 165. »Grobówiszczce = grobowisko, cmentarzysko« Ram. 46.
- Gróbarz** p. Grabarz.
- Gród**: Słownik Ram. podaje: »Gard«, »Garc« zdrob., »Garda« ż. (? K.) i »Gardny« w znaczeniu gród, gródek i grodzki, lecz mówi zarazem, że wyrazy te należą już do przeszłości i tylko w nazwach własnych trwają; inne słowniki Kaszubskie nie podają tych wyrazów, więc wątpliwem mi się wydaje to, co Ram. pisze o wyrazie 'gard', że »ustępuje Polskiemu 'gród': zdaje się, że wyrazów powyższych lud na Kaszubach wcale nie używa.
- Gródz** p. Grodza.
- Grójec**: »Od Grójca« Kolb. 410, n° 336. || »Grójceki«: »Grojecki byku!« Kiel. II, 118, n° 386.
- Grómnąć się** = »stuknąć, puknąć. Kto się grómnie, to usłysz'« Pr. fil. IV, 198. Por. Hrymnąć.
- Gróń** p. Groń.

Grósk(a) p. Groska.

Grótk(a) p. Groska.

Gru p. Gruch.

Gruba = 1, »Gruba = otwór pieca« O. Gluz. 409 (nie objaśnia).

»Gruba = otwór z sieni do palenia w piecu« Sand. 262. »Gruba = duży piec, do którego otwór do palenia w czasie zimy znajduje się w sieni« Zb. II, 218.

»Gruba, Hrubą = piec do ogrzewania; zdrob. 'Grubka'« Roczn. 197. Toż Zb. I, 67. »Luft nazywa się 'Gruba', 'Szyja' a. 'Świnka'«

J. Łoś. »Otwór od komina, zwany w Sandomierskiem i Krakowskiem 'grubą'« Maz. III, 41. »Komin, pod nim 'grubka'... W ścianie przy hoku (komina) są 'grubki' (framużki) mniejsze« Lub. I, 55.

»Dawny piec od sieni nazywał się 'grubą'« Pleszcz. 21. »Od sieni jest w kominie duży otwór, zwany 'grubą', z którego się pali w piecu, stojącym w izbie« Wiśła VI, 428. Kam. 78 ods. 131.

»Gruba = czelust piecowa« Lub. II, 211 p. w. Grubiarz. »Zagłębienie pod kominem nazywa się 'grubką', a małe zagłębienie w bocznej ścianie komina 'małą grubką'« Wiśła VI, 428. »Gruba« =

wielki piec pokojowy Petr. || »Gruba a. Grąba = piwnica« Rozpr. III, 370. »Niedaleko od domu, a jeżeli miejsce na to zezwala, to przed oknami, znajduje się 'gruba', służąca do przechowywania ziemniaków. Jest to dół czworoboczny, na wysokość człowieka głęboki, wykopany w ziemi« Zb. XIV, 14. »Gruba = schówek na ziemniaki« Rozpr. XX, 427. »Gruba = piwnica« Spr. IV, 22. 376.

»'Gruba' pod 'nalepą' na ziemniaki w zimie« Zb. XIV, 153. »Gruba = piwnica mniejsza, niemurowana; dół w ziemi, przykryty

czymś naksztalt dachu« Rozpr.

XXVI, 376. || »Gruba = zagon, grzęda« O. || »Gruba = mały

stawek przy domu« Spr. IV, 22.

|| »Gruba = kopalnia« Pr. fil. III, 492; V, 742.

Grubachą = »gruby, otyły człowiek« Święt. 696. »Wtem wchodzi 'jakisik pán grubachą'« ib. 106.

Grubaczyna = »grube płótno« Przyj. ludu 1891, str. 94. Por. Grubizna.

Grubarz p. Grabarz.

Grubas = tłuścioch: Ust. z różnych okolic. Spr. IV, 362 p. w. Bolecha.

Grubelacki = gruby, nieokrzęsany: »Grubelacka... wawerspolańska rzecz (= mowa)« Aten. 1877, I, 383.

Grubelak: »Grubelák = grubjanin« Pr. fil. IV, 283. »Grubelaczek«: »Janiczek, wielki grubelaczek« Rog. n° 537. Porów. Grubijak.

Gruber = rodzaj ciężkiej brony, używanej na wiosnę, zamiast pługa, pod jarzyny Ust. od Mławy. Pochodne: Gruberować, Grubowanie.

Grubia ż. = grubość: »Grubiá. 'Ůóna tǔlkó w grubiá rosce'« Ram. 48 (Zap. pomyłkowo wydrukowano 'grzebiá' K.). Hilf. 124 pisze »W grubiá« zap. pomyłkowo, zam. »w grubiá«: »Dzecá... w grubiá rośło, ale na wysoko nijak« Por. Zhrubka.

Grubiany: »Piec podpalany przez 'grubę' nazywa się 'grubiany'« Wiśła VI, 428. »Do komina przytyka piec 'grubiany', który się opala z sieni« Lub. I, 55.

Grubiarz = »palacz w cudzych piecach, w 'grubach'« Kam. 78. 79. || »Grubiarz pogardl. = piecuch, od 'gruba' = czelust pie-

- cowa◀ Lub. II, 211. Por. Grabarz.
- Grubijak:** ▶Grubijak = grubjanin◀ Spr. IV, 22. Por. Grubelak.
- Grubinia a. Grubiń ż.** = grubość: ▶Łokieć grubini, a pięć łokci szerzynie◀ Ust. z Litwy. K. Tyszkiewicz O kurhanach używa tego wyrazu. O. Czasami na Litwie słyszy się ▶Grubiń◀, np. ▶Sześć cali w grubiń◀. ▶Grubina◀ = grubość Petr. Por. Zhrubka.
- Grubizna** = ▶mięso wieprzowe◀ Pr. fil. IV, 198. || ▶Grubizna◀ = bardzo grube płótno domowe Ust. z Litwy. Por. Grubaczyna.
- Grubnąć** = grubieć: ▶(Sięrota) zacęna coraż bardziej chrubnąć◀ (w ciążę zachodzić) Wisła II, 25.
- Grubo:** ▶Hrubo◀ Rozpr. X, 281. Wrześ. 9. Spr. IV, 342. ▶Hrubo = grubo, dużo, wiele. 'Se mnie sie ta hrubo nie dowiedzom'. 'Se mnie ta hrubo nie wybecy'. Czasem w znac. nieprzyzwoitości: 'Wojtek hrubo gada, klnie, co cud'◀ Spr. V, 361. || ▶Grubo chodzić = nosić płód, o zwierzętach drapieżnych◀ Pr. fil. V, 742.
- Grubość:** ▶Hrubość◀ Rozpr. X, 281. Por. Grubia. Grubinia.
- Grubośny** = ▶bardzo gruby◀ Rozpr. XXVI, 376.
- Gruby:** ▶Gruba = kobieta w ciąży. Delikatniej mówi się 'nie sama'◀ Kuj. II, 271. Toż Ust. z różnych okolic. ▶Hruba◀: ▶Zostanie 'chrubom' = zajdzie w ciążę◀ Wisła II, 25. ▶Hrubá = ciężarna. 'Kaska je hrubá'◀ Spr. V, 361. || ▶Gruby◀ = nieokrzęsany, grubjanin: ▶Chłopak rzekł: — Śliwka wpadła do gówna. Biskup na to: — Toś ty gruby (= grubjan)! — Jegamościcku, rzecze chłopak, mój brat jesece grubsy...◀ Zb. VII, 34, n° 89. ▶Gruba◀ o jesieni = późna: ▶Do grubej jesieni◀ Krak. II, 521 (z Wójcickiego.) ▶Ku grubu◀ Rozpr. VIII, 135 (nieobjaśn. Por. Opol. 49 § 107 K.). ▶Gruby = bogaty; Grubszy = bogatszy◀ Pr. fil. IV, 275. ▶Hruby gazda = zamożny◀ Wrześ. T. 16. Wisła VI, 143. Spr. IV, 342 (▶Gruby a. Hruby gazda◀). ▶Hruby = często w znaczeniu bogactwa. 'Hruby gazda'◀ Spr. V, 361. ▶Hrube gazdostwo = duże gospodarstwo◀ ib. 23. ▶Hruby◀ = gruby: Wrześ. T. 48 (o drzewach). Rozpr. XII, 32; X, 282. ▶Hruby jak becza◀ Cinc. 7, n° 57. Rozpr. III, 356. ▶Moje dziewczce, Kochałbyk cie, aleś hrube jak 'przyciorek'◀ Zb. XII, 140, n° 288. ▶Wirby hrube◀ Wisła VI, 140. Wrześ. 9. Spr. V, 361. ▶Zamknon na kłódke hrubom◀ Zb. XV, 38. ▶Hrubaśny, Hruby = bardzo gruby◀ Sab. 129. ▶Hruby = gruby: 'Nie wiemף, jakeście som hrubi w pasie'◀ Pr. fil. V, 747. ▶Hruby stątek = bydło rogate◀ Wrześ. T. 19. Rozpr. X, 303 i Wrześ. 21 p. w. Stątek. || ▶Rudy = gruby: ▶Rudy◀ Opol. 37. Rozpr. IX, 175. || ▶Z grubsza◀ = z grubszego: ▶Z hrubsza◀ Rozpr. XII, 53. ▶Z grubsa◀ Zb. XIV, 33. Rozpr. VIII, 135. ▶Grubachny = niezwykłe gruby, przegruby◀ Spr. V, 132. ▶Grubolachny = bardzo nieproporcjonalnie gruby, mniej jednak, niż 'grubachny'◀ Spr. V, 132. ▶Grubalki◀: ▶Ustała pod grubalkiem skrzecem◀ Chełch. I, 47. ▶Grubaeki, Grubośny = gruby, otyły◀ Krak. IV, 307. ▶Grubośny◀: ▶Dąb grubośny◀ Cisz. I, 84 (autor mylnie pisze 'grubaśny' K.). Krak. IV, 307 p. w. Grubaeki. ▶Hrubaśny, Hruby = bardzo gruby◀ Sab. 129.
- Gruca** = ▶kasza z krup żytnich,

- na którą zbiera się żyto 'świdne'
= wpółdojrzałe. Roczn. 197.
- Gruca** = »kora drzewna. O.
- Gruch!**: »To jesce nie wypowiedział, a ci gruch! ũoknami wpadli i zabiyli sićkik. Zb. VII, 23. »Nadjeżdżám nad Wisłę: kięndróż padá: hu!, maślánka do Wisły: gru! i utopiła sie (gru = gruch = wpadła). ib. 24, n° 75. »Gruch! = odgłos uderzenia. Świąt. 696. »Wtém: gruch, gruch!, książnicka zastrzeliła komendata zbójów. ib. 381. »Ón ją wtedy gruch w łeb. Cisz. I, 219, n° 166. »Gruch jom kijem. Zb. XI, 75. »Miał taki zwyczaj, ze jak przyjechał z lasa, tak zará gruch w znaki na łózko. ib. 121. »Ziebro gruch w lwa. ib. »Ksiynza gruch, gruch mu do nóg. ib. 124, n° 23.
- Gruch** = »hałas. 'Nie róbcie takich gruchów!' Spr. IV, 22. Rozpr. VIII, 228; IX, 206; XII, 90; XX, 427. »Gruch = hałas; rozgłos. Krak. IV, 307. »Śmierć (jedynaczki) narobiła dla ojca duzo frasunku, a po mieście gruch (hałas) ib. 210. »Gruch = hałas, wrzask. Rozpr. XXVI, 376.
- Gruchać** (o gołębiach): »Grukać: »Na dębie Grukali gołębie. Pleszcz. 209, n° 3. »Na dębie Grukają gołębie. Łęcz. 82, n° 113. »Grukać = gruchać. Pr. fil. V, 742. || »Gruchotać = gruchać (o gołębiu) Zb. X, 323, n° 342. »Gruchotać = gruchać, gaworzyć (o dziecku). Pr. fil. V, 742.
- Gruchnąć** = »uderzyć: 'Gruchnąć kogo w papę'. O. »Gruchnąć = uderzyć. Krak. IV, 307. »Zagrzmiało i gruchło raz drugi i z mojego młyna kupa trzasek. ib. 111. »Gruchło mną o skałę i wyrzucony zostałem do jakiegoś królestwa. ib. 114, n° 43.
- »Bodáj to (zap. 'go' K.) las gruchnął, albo dwierze ścisły. Cinc. 6, n° 25. »Becka gruchła i ozbięła sie. Cisz. I, 267, n° 214. »Gruchnąć = uderzyć kogo w twarz z łoskotem, z zamachem. Spr. V, 132. »Gruchnąć = uderzyć kogoś czemś. Pr. fil. III, 305. »Strzygonie... gruchli na pyski przy progę (= runąć, upaść K.) Świąt. 501. »Gruchać się: »Jakże je (koniki) zaprzagać, kiedy sie gruchają. Świąt. 145 (zap. = brykają, wierzgają K.).
- Gruchot**: »'Chrach' = gruchot, inaczej grochowiny, coś wątego. Pr. fil. IV, 806. »Gruchot pogardl. = grat, babsztel, grzmot (o starej kobiecie) Ust. z różnych okolic. »Gruchot: »Grzecholki (jako zabawka, jako narzędzie stróżów i kościelne) nazywane są: 'Turkot', 'Gruchot' a 'Trajkotka'. Wiśła VII, 427.
- Gruchotać** p. Gruchać.
- Gruchu, gruchu, gruchsieku** p. Groch.
- Gruca**: »Gruce lm. = gruczolę. Fed. 252. »Gruce = guzy w gardle i każda choroba gardlana, np. dyfteryt 2, garb. Spr. IV, 355. »Gruca = guz. Rozpr. XII, 90. Por. Rozpr. XVII, 34.
- Gruczek** = »prosię. Pr. fil. IV, 199. Por. Grula.
- Gruczoł** = (iron.) »dorobkiewicz, człowiek z pretensjami. Parcz.
- Gruczowaty**: »Grucowaty = garbaty (nigdy inaczej). Spr. IV, 355. Por. Rozpr. XVII, 34.
- Grudka** = »gatunek syra owczego. O. »Sery zwane 'grudki'. Kłosy XIX, 332.
- Grudniak**: »Grūdniak = urodzony w grudniu (człowiek, zwierz). Ram. 46. »Grūdniaczka = urodzona w grudniu (kobieta a zwierzę). Ram. 46.

- Grudzić** = »pobudzać kogo do czego; psuć kogo; ganić« Rozpr. XVII, 34.
- Grudzić:** »Grudzić ziemie grudzić« Star. przysł. 66.
- Grudzina:** »Grudzina« Pobl. 23 i »Grudzina = gruda« ib. 122. Toż Ram. 46 ('grudzina').
- Grudzina** = »kość piersiowa z zostawioną na niej skórą i tłuszczem« O. »Grudzinka« a. »Hrudzinka« = toż znaczenie Ust. z Litwy (szczeg. o cielęcinie).
- Grujnt** p. Grunt.
- Grukać** p. Gruchać.
- Gruł** m. »ryba niewielka, podobna do płotki, ale okrągłsza i tłuszczyjsza; może kielb« Pobl. 23.
- Gruła** = »stara świnia« Nadm. 147. Por. Gruczek.
- Gruła** ż., częściej Gruła bhp. = ziemniak, kartofel: O. Stęcz. 161. Goszcz. 131. Enc. Roln. II, 815. Pauli, 38, ods. Rozpr. X, 214 ('gróle'). 271 p. w. Boleć. 280. Wrześ. 8. Wrześ. T. 15. 21. »Ziemniak (tak) Podhalanie nazywają 'grulem'« Zejsz. 6. 141. Pr. fil. IV, 651. Wisła VIII, 812. Spr. IV, 344; V, 358. Zb. VI, 294. »Sturudaj, póki grule w dole; kie gruli nie stanie, sturudaj ustanie« Enc. Roln. II, 822.
- Grulisko** = »miejsce, gdzie ziemniaki rosną« Spr. IV, 344.
- Grułka** p. Gryła.
- Grunąć się** = borukać się, walczyć: »Furman... zaczął się s nim (gadem) grunać po pokoju« Wisła VIII, 226.
- Grumada** p. Gromada.
- Grumolić się** p. Gramolić się.
- Grundál** »a. Grondál = prostak, nieokrzesany« Święt. 696. Dyg. »Grondál = człowiek wysokiego wzrostu i silnej budowy« Spr. 22. »Grondál = niezgrabiasz« Wisła V, 162, n° 6. »Grądel = niezgrabny człowiek« Spr. V, 109. »Grundal, Grondal, Gruntal, Grundychwał, Grundys = 1, ziemniak 2, prostak« L. »Grądal = grubjan, nieokrzesany« Krak. IV, 307. »Grądal = niezgraba« Jastrz. Grundychwał p. Grundal.
- Grundyl:** »Grundyl = ryba (po niemiecku »Gründling«)« Nadm. 148.
- Grundys** p. Grundal.
- Grundziel** p. Grądziel.
- Grunt:** »Ukarz go, Boże, z gruntu i imienia!« Oles. 113, n° 51. »Na te dziewczęce przychodził grunt, a na niego też przychodził grunt; ale un sie ozęnił na swój grunt« Zb. V, 256, n° 58. »W gruncie robić = rolę uprawiać« Zb. XI, 48. »Grujnt« Kuj. II, 280, n° 6. 286, n° 80. »Grójnt a. Gront« ib. n° 82. »Gruńt« Zb. I, 30. »Grońt« Pr. fil. IV, 198. »Gruńtu« 2 pp. Nadm. 45. »Gront« (prawdziwe ó K.) Ust. ze Szląska Austrjac. »Gruńt« Mil. »Grunt, 2 pp. grun-tu« Ram. 48. »Grunt = ład: »Cygna (bat) z grun-tu« Derd. 113. || »Gruncik«: »Grenberej-trzy... polskiej soli sukali. Kiedy znalazł aby funcik, To sie juz poznacył gruncik« (= kara obciążono ziemię K.) Kętrz. 84. || »Gruncina« pogardliw. Hemp. || Grąd = »miejsce wzniosłe i suche pośród łąk błotnistych« O. Zdrob. »Grądzik« ib. Przym. »Grądowy. 'Siano grądowe'« O. »Grond« = miejsce wyższe wśród łąk Aten. 1879, I, 505. »Grądy« własn. Maz. III, 40. »Łąki 'grądowe' = wyższe« Chełm. I, 94. »Grond = miejsce suche, wywyższone wśród błot« Pr. fil. IV, 820. Toż Osip. Ram. 48: »Grąd«. || »Grądzik« Kętrz. 88. || »Grądziczek«: »Tam na morzu gaiczek, Na tym gaicz-

- ku grądziczek◄ Maz. V, 226, n° 186.
- Gruntal** p. Grundál.
- Gruntować** = isć na dno, w pieśni o »Jasiu i Kasi«, w zastosowaniu do warkocza topionej Kasi: »Gruntuj, ty warkoczku, Do dna do samego!◄ Rog. n° 138. Podobnie w kilkudziesięciu odmiankach pieśni tej, patrz Kolb. n° 5 (str. 27—71) i Wisła III od 535 i w następnych artykułach.
- Gruntowy:** »Słupki, w które się zasuwa 'węgiel', są wkopane w rogach chaty w ziemię i wtedy zwą się 'gruntowe'◄ (co innego 'jałowe') J. Łoś.
- Gruń** p. Groń.
- Gruńt** p. Grunt.
- Grup(k)a** p. Grępa.
- Grusza:** »Krusz(k)a◄: Pozn. V, 120. Zb. VI, 124 (a. »Gruszka◄). Rozpr. IX, 131. 145. Zb. VIII, 86. Pr. fil. IV, 834. »Kruszka = gruszka◄ Mil. »Krúszka◄ Bisk. 17. 37. Hilf. 114. 169. Pobl. 38. Ram. 79. »Krúszkŷ◄ 1 pp. lm. Nadm. 50. »Krúszk◄ 2 pp. lm. Kłosy XVII, 170. Zb. II, 8; VIII, 251. Pozn. II, 57. Derd. 35. Wisła III, 83. 736. Pr. fil. IV, 210. »Kryszka◄: »Co na kryszce kryszek◄ Pozn. IV, 259, n° 499, zwr. 10. »Króska◄ Pozn. IV, 309, n° 612, zwr. 7. »Gruzka◄: »Gruzek◄ 2 pp. lm. Chełch. II, 18 i ind. »Krusycká◄ Kętrz. 37, n° 2. »Kruska◄ ib. 53, n° 17. »Gruszka◄ = bolesne skubnięcie głowy (wyrząd studencki). 'Dać komu gruszkę' Ust. z Wilna. »Natrząść komu gruszek◄ = wyczubić Tyg. il. 1, IX, 164. »Gruski wytrząść◄ = wytargać czuprynę Wisła II, 101. »Kruszyczka◄: »Prosiłci ją na kruszy, By mu dała co z duszy Kruszyckę urwać◄ Kuj. II, 44, n° 196, zwr. 5. »Krusycka◄ Maz. V, 268, n° 277, zwr. 4. »Krusycka◄ Maz. V, 254, n° 250, zwr. 4. »Kruscecki a. Grusecki lm. = roślina leśna◄ Pr. fil. IV, 834. »Gruszczyczka = ziele; liście jej pomagają na oparzenie, rany i wrzody płuc◄ Wisła VIII, 139. »Gruski lm. = rodzaj ziemniaków◄ Zb. XIV, 26. »Kruszonka = grusza, drzewo gruszowe◄ Pobl. 153.
- Gruszeć:** »'Gruszeć' na kogo = wyrzucać komuś, że źle coś zrobił◄ Rozpr. IX, 206.
- Gruszewnik** = »roślina używana do ubierania święconego◄ Pr. fil. IV, 820.
- Gruszowaty:** »'Grusowata', 'Gruskowata' sosna = karłowata, gałęzista, podobna do gruszy◄ Pr. fil. IV, 820.
- Gruzeł:** »Gruzeł = gruczoł◄ Święt. 696. »Gruzeł m. = bryłka, grudka, gruzła◄ Pobl. 24. »Gruz, Grúzel = kawałek n. p. cegły◄ Hilf. 165. Toż Ram. 46. »Gruzołek = bryłka, grudka◄ Spr. IV, 336. »Gruzałek◄ Ust. z Litwy. »Gruzioł = bryłka ziemi zeschłej lub tp.◄ Osip. »Gruzła ż., Gruzelka, Gruzołka◄ L.
- Gruzdac:** »Gruzdac = tłuc, miażdżyć◄ Pobl. 24. Por. Zhruzdac.
- Gruzioł** p. Gruzeł.
- Gruz(ła)** p. Gruzeł.
- Gruzdy** = rodzaj grzybów Zb. II, 14. Por. Hruzdziel.
- Gruzka** p. Grusza.
- Gruzmak:** »'W gruzmaki tłuc' = na drobne kawałki◄ Hilf. 165. »Grúzmáki = toż znac. Ram. 46.
- Gruźliwy** = »straszliwy: 'gruźliwą bajka'◄ Pr. fil. V, 742. (Może 'groźliwy', od 'groza', por. czes. hrůza, hrůzný K.).
- Gruzdźyc się:** »Gruzdźic się = kureczyć się od zimna, kulić się◄ Pobl. 24.

- Grużel p. Grużel.
- Grybzbuba = jedno z nazwisk wódki Zb. VIII, 254 p. w. Wódka.
- Grycht = »mięso grzbietowe u bydłęcia« Pr. fil. IV, 820. »Grycht = potrawa« Wisła VII, 96, n° 14.
- Grycza, »po kaszubsku 'Gręcza' = osoba rozlazła, lejbowata« Pobl. 152.
- Gryczać »po kaszubsku 'Gręczac' = zajmować się prostą, ładającą robotą i ładajako ją wykonywać, szczególnie wiązać (tak! = wiązać) szkarpety (tak!) z grubej wełny niezgrabnie« Pobl. 152.
- Gryczak, »po kaszubsku 'Gręczák' = pończocha z grubej wełny i niezgrabna« Pobl. 152.
- Gryczak: »Gryczaki = żuczki na gryce« Wisła I, 317. Por. Gryczannik.
- Gryczan: »Grycan, Grycanik = ciasto z mąki gryczanej w rodzaju małej babki« Pr. fil. IV, 820. O. ma Gryczak. »Gryczan = niewielki chrząszczyk brunatny, objadający liście róż, malin« Osip. O. »Gryczannik« = żuczek na różach i in. roślinach Ust. z Litwy. Por. Hreczuszki.
- Gryczan: »Pan Grycan«, »Do pana Grycana« Łęcz. 128, n° 217.
- Gryczpan p. Gryszipan.
- Gryczysko = pole po gryce Maz. II, 99, n° 228, zwr. 2. Zap. toż znaczy 'rzyceysko' Rud. 205, n° 162. Por. Hreczysko.
- Gryf = ptak bajeczny: »Gryfy« lm. Cisz. I, 158. »Gref« Chełch. I, 16. 19. Cisz. I, 40. »Grefica« Chełch. I, 279.
- Gryf (u podkowy): »Podkowa ma z przodu ząb czyli 'gryf'« Krak. IV, 311 p. w. Latowe. »Gref = znana część podkowy« Pr. fil. IV, 820.
- Gryfeik = »rodzaj inspektów« Pr. fil. V, 742.
- Gryfie, »2 pp. 'gryfia' = pęd do szcepienia« Pr. fil. V, 742.
- Gryfny »(o koniach) = zwinny, szybki, a nawet ładny« Pr. fil. III, 309. »Gryfny = szykowny, zręczny; przystojny« Pr. fil. V, 742.
- Gryfrajter p. Giefrajter.
- Gryga p. Grzegorz.
- Gryka: »Grýka, Grýczka« Hilf. 165. »Gryka = wyraz nieznan w Czerskiem, gdzie ją zwą 'tatarka'« Spr. V, 132. »Gryka« Wisła III, 87. Ust. z Litwy. »Greeka« Pleszcz. 73, n° 62. »Greczycha« O. Por. Arnautka. Hreczka. Poganka.
- Grykolić = »grzymolić, brzydko pisać« Parcz.
- Gryła: »Grýła, Grýłka, Grýługa = łopata do wygartywania ognia i popiołu z pieca« Ram. 46. »Grůłka a. Grulka a. Grůługa« = toż znaczenie Pobl. 23.
- Grymuła p. Gramuła.
- Grymułka = »jarmułka żydowska« Pr. fil. V, 742.
- Gryndzóły blp. = nizkie niekute sianie do słomy Ust. z Ukrainy.
- Grypa = trójnog kuchenny Beiträge VI, 285.
- Grypsnąć żartobl. = umrzeć Ust. z Litwy. O. ma inne znaczenia, toż i Osip.
- Grypsula = »łyśa krowa« Pr. fil. III, 305.
- Grys = »otręby, osypka (z Wołynia)« O. »Grys = kasza« Wrześ. 8. »Grys = ryż« Rozpr. X, 280. »Grysik« = rodzaj krupek Ust. z Warszawy. »Gryz, Gryzek = drobne węgle« Rozpr. XVII, 34. »Gryzek pszeniczny = kasza pszenna« Aten. VI, 652. »Gryz a. Gryzетка = 1, 'gryzowa', czyli pszenna poślednia mąka 2, prążona jęczmienna mąka« O. »Gryzka = bułka z mąki pszennej ordynaryjnej, po groszu« Zb. I, 18.

- ›Gryska‹ = towar piekarski (? K.)
 Rozpr. IX, 145.
- Gryszpan: ›Gryczpan‹ i ›Gryczpanowy‹ Ciesz. 29.
- Gryw... (? K.): ›Przypinają mi 'grywy' do prawego ramienia‹ (mówi rekrut) Kiel. I, 179, n° 329, zwr. 6.
- Gryz p. Gryz.
- Gryzacz = wyraz improwizowany o zębach: ›Miała krowa zęby, ale to nie zęby, tylko gryzacze‹ (w ›ruskiem kazaniu‹) Zb. X, 333, n° 388, zwr. 9. || ›Gryzak‹: ›Żartobliwie zęby otrzymują nazwę 'gryzaki'‹ Maz. V, 32. Toż Osip. || ›Gryzak = o kimś dokuczliwym, złym, o mężczyźnie i kobiecie‹ Spr. V, 359. Por. O. Gryzak i Gryzyk.
- Gryzacz p. Gryżć.
- Gryzewy p. Gryzowy.
- Gryzmolić = ›bazgrać, partaczyć, psuć‹ Święt. 696. ›Gryzmolić‹ = bazgrać Ust. z Litwy.
- Gryzmoła: ›Gryzmóła = partacz, bazgracz‹ Święt. 696. ›Gryzmoły‹ blp. = bazgranina Ust. z Litwy. ›Gryzmoła = człowiek brzydko piszący‹ Udz.
- Gryzoń = ›podrostek, młodzik, niedoświadczony‹ Święt. 696. || ›Gryzoń = grubjan‹ Udz.
- Gryzota = ›boleści, rżnięcie w brzuchu‹ Rozpr. III, 370. Por. O. Gryzawka, Gryżka.
- Gryzowy: ›Gryzewy‹: ›Placek jeden pszeniczny, drugi 'gryzewy' = z drugiej pośledniejszej mąki pszenicznej‹ Pozn. II, 68.
- Gryzula ›także biała rzepa = rzepa‹ Rozpr. X, 280. ›Gryzula = rzepa‹ Wrześ. 8. Zaw. 67, ods. 1. Enc. roln. II, 814. ›Gryzula = rzepa, rzodkiew‹ Spr. IV, 344. ›Gryzula = rzepę w kilku wioskach Podhala, jak oto Dzianisza w Cichem, (? K.) nazywają 'gryzula', w Zubsuchem także 'białą
- rzepą', a znów 'rzepą' nazywają ziemniaki‹ Spr. V, 359. Por. O. Greżyna, Gryżyna.
- Gryż = ›biegunka. 'Chory na gryż'‹ Roczn. 197.
- Gryżć: ›Kozia gryżć‹ = jakaś roślina z białymi kwiatkami Słownik wielki (z Mazowsza).
- Gryżć: ›Grżęc = jeść (o bydle)‹ Hilf. 127. 128. 165. Zdaje się, że 'grezele' Bisk. 34 jest pomyłką druku, zam. 'grezle' = grżzł K. || ›Gryżć ziemię‹: ›Gryś (właściwie 'gryż' K.) ziemię = nie żyć‹ Święt. 696. Toż Ust. z różnych okolic. Por. O. Gryżć 3.
- Gryżać: ›Chodzi świnia po wygonie rzepę gryżająca‹ Pauli, 175. || ›Gryżać = ugryźć‹ O.
- Gryżać = ›wrzód gryżący‹ (? K.) O.
- Gryżyna ›a. Greżyna = 1, kapusta brukiew 2, potrawa z naci i liści tej rośliny, zwana także 'warzywkim'‹ O.
- Grzacz: ›Grzacz kogo = bić‹ Święt. 696. ›Nąże kijem grzacz Bartka‹ ib. 355. ›Trzymali się za cupryny i grzali się po pyskach‹ ib. 501. || ›Grzacz się = palić się, czuć popęd płciowy, szczeg. o psach‹ O. Toż Ust. z Litwy: ›Suka grzeje się‹. || Grzacz się = pocić się‹ Rozpr. IX, 206; XI, 183 || ›(Marysia i Spetlinek) pošli..., pod ściane i do miesiaca się grzali‹ Cisz. I, 78.
- Grzalas = ›koszlawiec‹ Zb. II, 247.
- Grzanie = ›parzenie się niedźwiedzia‹ Przyj. ludu VI, 126.
- Grzanka = ›kawałek chleba a bułki, ukrojony w kostkę i w witerunku na lisy usmażony, przywiązany łyżkiem do cyngla w zamku przy żelazie karkowym‹ Pr. fil. V, 742.
- Grzaba p. Grępa.
- Gr(z)ądki p. Grzęda.
- Grządziel p. Grądziel.

- VI, 311, n° 4. || »Grochówianka = zupa grochowa« Ram. 47. Por. Grochówka.
- Grochowiany** = »grochowy (raczej grochwinowy K.), np. wianek« Pr. fil. IV, 198. »Będą myśleć, że to wiano, a to wiązka grochowianá« Skrz. 50. »Grochówiany« Ram. 46.
- Grochowice** (? K.): »W Grochowicach« Zmor. 97.
- Grochowina** lp. »Skrzywi ci sie warkoc kieby grochowina« Kon. 58. »Owinęła głowę w grochwinę« Zb. III, 22, n° 114. »Grochowineczki«: »Grochowineckamy« Łęcz. 60. Wisła VIII, 486. »Grochowiny«: »Chrach« = gruchot, inaczej 'grochowy', coś wątego« Pr. fil. IV, 806 p. w. Chrach.
- Grochowiska**: »Pod Grochowiskami« Kiel. II, 150, n° 154 i ods.
- Grochowisko**: »Grochówęfskó (raczej 'grochóweczfskó K.) = grochowisko« Ram. 46. Zb. XII, 172, n° 109. Rad. II, 77, n° 157, zwr. 2. »Wicze gnój wedle grochowiska« Kiel. I, 156, n° 268, zwr. 5. »Grochówiszczce = pole zasiane grochem, a. na którym był groch« Ram. 46. »Grochowcysko = pole po sprzątnięciu grochu« Pr. fil. IV, 820.
- Grochowole**...: »Pole na Grochowole« Pleszcz. 52, n° 1 (Słownik geograf. nie podaje nazwy bliźkobrzmiającej K.).
- Grochówka** = »łodygi grochu« Wisła IV, 865, n° 32. »Grochówka = mierzwa z grochu« Święt. 696. lb. 20. Por. Grochowianka.
- Grochulka** = grzechotka drewniana, zawieszana na szyi bydła, pasących się po lesie. Słownik wielki.
- Grodkowice**: »Cyje to koniki po polu latają? — Grodkoskiego pana...« Święt. 246.
- Grodza i Gródz**: »Gródza = praca i sposób grodzenia; płot« Święt. 696. »Gródz = ogrodzenie pola przed (? = od K.) byłem, aby nie robiło szkody; rodzaj płotu« Spr. IV, 376. »Z płotu wystaje 'gródza' czy 'grodza', małe zagrodzenie na cielęta a. na prosięta« Krak. I, 159. »(Żonka) mię do grodzy zawrzyła I tam mię karmiła« Rog. n° 95. »Gródz« (nieobj.) Rozpr. IX, 164. »Gródza = zagroda w oborze lub stajni dla cieląt a. źrebiąt. 'A do gródzy ha!'« Pr. fil. IV, 198. »Gródza = ozerdziowanie« Spr. IV, 336. || »Gródzka = duży żłób dla owiec, w którym siano przywala się 'ziobrami', żeby go owce nie rozwlekały« Spr. IV, 304. »Gródza a. Gródzka = toż znaczenie Spr. V, 358 || »Grodka = małe ogrodzenie« O. »(Konie) Jak puszcza na grodki, jak wiatry biegają« Wóje. I, 193. || »Gródka = nieskopany obszar murawy Aten. 1879, I, 223. || Gródz = »łąka koszona (może raczej »kosząca się« K.) dwa razy« Wisła IV, 452, ods. 2. »Gródz = łąka ogrodzona płotem« Maz. V, 49. »Gródz = pole ogrodzone płotem« Spr. V, 109. »Grodz = niewielkie pastwisko, niedalekie domu, ogrodzone« Osip. »Grodz, Grodka = łąka w pobliżu wsi, ogrodów, zwykle ogradzana« Pr. fil. IV, 820. »Gródz = cmentarz. Stąd przysłowie (? K.) ludowe, naśladujące głos puszczyka: 'Pójdź, pójdź na księżą gródz'« O. »Grodz = łąka, ogrodzona płotem« Czark.
- Grodzić**: »Gardzić« Hilf. 164.
- Grodziowy**: »Grodziowe siano, inaczej »popławne«, 'popław' =

- siano z łąki suchej, położonej między polami« Pr. fil. IV, 820.
- Grodzisko:** »Grodzisko« Zb. IV, 107 ods. »Pod Grodziskiem« Maz. II, 98. || »Grodziski«: »Grodziskie piwo« Pozn. V, 127.
- Grodźba** = »czynność grodzenia płotów« Spr. IV, 364. »Grodźba = grodzenie płotów. 'Chlusty na grodźbę' = gałęzie na płoty plecione« Pr. fil. IV, 820.
- Grof:** »Do ziół święconych wkładają: ...macierzánke, grof, jabłka...« Wiśła VIII, 812, n° 2.
- Grola ż.** = »kłopot, niepokój. 'Przeżyć swoją grolę'« O. »Grolować = doznawać bied, kłopotów, niepokojów« O.
- Grom:** »Grzem« Hilf. 165 (ale ib. 175, p. w. Piorun, czytamy 'grom'; zdaje się, że 'grzem' u Kaszubów znaczy tylko hałas, a prócz tego jest 'grom' i 'grzmót' Ram. 47 i 48 K.). || »Grzem« = łoskot, łomot, hałas. 'Uczył taki grzem, co całé chęczy sa chcalf zwarcfc'« Hilf. 99, n° 3. »Pán... w chęczach grzem, trzask czyłł« ib. 104. »Grzem i Grzym = grzmienie, wrzask« Pobl. 24. »Grzem = hałas, trzask, łoskot« Ram. 48.
- Gromada** = »stos węglarski drzewa, mającego być zamienionym na węgle. 'Kurzyć', 'czadzić' gromadę. 'Kurzenie' gromady« Pobl. 23. Toż Ram. 47. »Gromada« = kupa, stado, stos: »Idźcie palić te grumady (drzewa), com nakarcowali« Chęch. II, 103. Ram. 47. »Zebranie bocianów przed odlotem nazywają 'gromadą', jakby w gminie« Zb. XIV, 202, n° 6. »Trzoda owiec nazywa się 'gromadą'« Kuj. I, 59. »Nie duza nas gromadecka« Sand. 62. »Bór wsyttek ścieni i w kłaftry poukładali, a gałęzie na grumadki« Chęch. I, 143.
- »Gromada, czasami 'Hrómada' przysłówek = dużo: 'Gromada ludzi przyszło na fest'. 'Hrómada roboty' Ust. z Litwy. »Gromada = mnóstwo, wielka ilość. 'Latoś gromada ludu była na kiermaszu'« Osip. »Gromada« = zgromadzenie, ogół gminy: »Gromada = dawna nazwa na zebranie rady gminnej« Spr. V, 358. »Gromada = zgromadzenie, wiec« Ram. 47. »Gromada = ogół wioskowy« Pleszcz. 34. »'Gromadę robić' = zarządzić posiedzenie członków rady gminnej« Rud. 179 ods. i n° 51 w pieśni. »Weźmy dziecię... na rady, Zrobimy na nie gromady« Rog. n° 136. »Zanieśmy to (dziecię) na radę, Zrobimy z tego gromadę« ib. n° 137. »Dziś wieczór gromada' = posiedzenie rady gminnej... 'Puścić kulę' = zwołać gromadę« Wiśła VI, 917, n° 3. »Parobeczek księży, dziewczka z pod gromady Jakci się pobiera, nie dadzą se rady« Kiel. II, 126, n° 418, zwr. 4. »Gromada = zebranie gminne, wiec« Sab. 129. »Do gromady« = do kupy, razem, w jedno: »(Nowożeńców) złączy ksiądz do gromady« Derd. 80. »Gromadki a. Baby, Babki = grupa gwiazd pleiades« Pr. fil. IV, 797 p. w. Baby. Toż ib. 820. »Gromadki« blp. = bdły, grzyby O.
- Gromadnica** = »miejsce, gdzie stała 'gromada'« (= stos drzewa na węgle K.) Pobl. 23. Toż Ram. 47. || »Gromadnica = wielka mucha« Mil. Parcz. Por. Szlachcic. || Gromadnica = (pogardl.) kłótniwa kobieta« Parcz.
- Gromadnik** = »człowiek 'kurzący gromadę', węglarz« Pobl. 23. Toż Ram. 47.
- Gromadzianie** = »nie 'sołtysianie', patrz ten wyraz Encykl. roln. II, 819.

- Gromadzice:** ›Gromadzanki‹ Rad. I, 140.
- Gromadzić:** ›Gromażą = gromadzą‹ Rozpr. IX, 299. ›Gromadzić‹ (o sianie) = grabić, zgrabiać Ust. z Ukrainy.
- Gromadzki** = ›do gminy należący. 'Gromadzkie pieniądze'‹ Rozpr. IX, 206. O. ›'Gromadzki owies' = będący własnością gminy. 'Gromadzki byk'. 'E, ty, gromadzki byku!' = mówią do człowieka rozwiązłych obyczajów‹ Spr. V, 358. ›Pola i łąki (ma Kędzia) w jednej oddzielnej, t. zw. 'gromadzkiej' przestrzeni‹ Pozn. II, 346. || ›Gromadzki = sołtys‹ Ust. od Radomia (porówn. Gminny).
- Gromażzić p. Gromadzić.**
- Gromić** = ›wymyślać‹ Pr. fil. III, 492.
- Gromnica:** ›Na święto gromnicy napije się bydlę na ulicy‹ Gluz. 561. ›Na gromnicę‹ Kam. 10. ›Do gromnic‹ Pauli, 8. ›Przed gromnicami‹ Star. przysłow. 36. ›Gromnica zimy połowica‹ ib. ›W gromnicę z dachów ciecie‹ Zb. VI, 163 a. ›Gromnica‹ = dzień NP. Gromnicznej; świeca obrzędowa Hilf. 165. ›Najświętsza panna gromniczyna‹ ib. 65 (to ̄ bardzo wątpliwe: było to zap. złudzenie słuchowe autora, jak 'grzesot' itp. K.). ›Gromnice blp. = święto MB. gromnicznej‹ Ram. 47. ›Gromnica, Gromniczka = świeca gromniczna‹ ib. ›Gromnice: 'Na gromnicę' = 2 lutego‹ Rozpr. XXVI, 376. ›Gromnica‹ Jucewicz Litwa 184. ›Gromnica = sosna, mająca gałąź środkową, strzelającą do góry‹ Zb. III, 24, n° 4.
- Gromnicznik** = luty; Pobł. 23. Ram. 47. Spr. IV, 304. 355. Wiśła III, 744. Nadm. 147.
- Gromniczny:** ›Na gromniczną Maryją niedźwiedz budę rozwali, lub poprawi ją‹ Zb. VI, 163 c.
- Gromotrzask:** ›Ziele zwane 'Rojnik', 'Trojan', czyli 'Gromotrzask'.. ochrania dom od uderzenia piorunu‹ Aten. VI, 119. ›Hrómotrzask = sedum‹ Rozpr. XII, 107. Por. ib. XVII, 34.
- Gromowy:** ›Gromowe ziele a. Lajk‹ Hilf. 77 ods. (nieobj.).
- Gromple p. Grępla.**
- Gron** = ›talar koronny‹ Pauli, 160, ods. Ib. w pieśni: ›Gdzie ja schował grony‹. ›Gron = talar‹ Spr. IV, 322. Nie pytają się, kaj ja zraniony, Tylko się pytają, kaj mäs grony‹ Zb. XIV, 234, n° 63 (autor pisze 'grány' K.).
- Grond p. Grunt.**
- Grondál p. Grundál.**
- Groniowy:** ›'Ziem groniowa = gatunek ziemi, w której się znajdują kawały płasko połupanej skały‹ Spr. V, 358.
- Groniówka** = ›gatunek skały miękkiej i suchej, przydatnej do budowy pieców‹ Spr. IV, 304. Por. Rozpr. XVII, 8.
- Gronisty** = ›z bujnemi gronami. 'Owies gronisty'. 'Proso groniste' = z dużą kłocią, kłosem obfitym w ziarno‹ Pr. fil. IV, 820.
- Gronk p. Garnek.**
- Grono** = ›kupa; kiść‹ Hilf. 165. ›Grono = 1, grono, stado, kupa 2, winne grono. 'Grono gāsi'‹ Ram. 47. ›Upadły cztery ronka (tak K.) ozmarynu‹ Kuj. I, 303, n° 76, zwr. 5. Musi to być wyraz niezrozumiały na Kujawach, bo w odmiankach tejże pieśni czytany ib. 304 ›rzędy‹ a. ›grzędę‹, 272 ›perły‹, ib. II, 13 ›oblaczkę‹ K. ›Gronek‹: ›Rozkwnij, biała lelija, Wypuść choć jeden gronek‹ (rym. 'wiáne' K.). Rad. I, 150, n° 109, zwr. 2.

Gronostaj: »Gronostal« Krak. IV, 307.

Gronów: »Z Gronowa dziewcęta« Maz. V, 302.

Gront p. Grunt.

Groń p. Grosz.

Groń, »Gronik = wyniosły brzeg łożyska potoka, chociażby wyschniętego« Wrześ. 8 (zdaje się, że objaśnienie to nie jest dokładnym, wobec niżej podanych przytoczeń K.). »Groń = góra, właściwie szczyt góry« Hoff, 40. »'Groń', w innych gwarach 'gróń' = wzgórze itd.« Rozpr. X, 233. »Groń = pole górskie« Aten. VI, 633. »Groń = wierzchołek, polana« ib. 657. »Grań a. Grań m. = krawędź, wazki grzbiet skały; zdrob. 'Grának'. 'Owce graniem idą'« Rozpr. X, 214. »Na groniu« Rozpr. IX, 358. »Lubuniu, ty wysoki groniu!« Zejsz. 81. »Owce heń groniem idą« Rozpr. X, 214. »(Inżynierze) pomierzali gronie, doły« Zb. IX, 278, n° 354, zwr. 2. Przyj. ludu 1891, str. 94. »Baba posła do grania na grzyby« Zb. VII, 59, n° 121. »Dzieściaciu chłopów ciągnie wór na pierdań w grań« (zagadka o wdziewaniu spodni) ib. 87, n° 66 (Tu 'w grań' zdaje się znaczyć 'w górę' K.). »Groń = wierzch« Stęcz. 161. O. »Groń = wzgórze« Tyg. ilustr. 1, X, 419. »Groń = wysoka góra« Rozpr. XVII, 8. »Na wysokim groniu« Zb. XII, 201, n° 17. »Groniem nazywają góry (Karpaty), które widzą w dali przed sobą. 'Do gronia' = do gór« Spr. IV, 22. || »Gróń« (niektórzy piszą 'gruń'): »Koziczka poziera do grunia« Zejsz. 139, n° 80. »Gruń = góra, pagórek« Rozpr. XVII, 8; X, 233. »Gróń = polana« ib. 266. »Gróń = najwyższe owsisko« ib. III, 370. »Huculi lubią swe pomie-

szkania mieć na wzniosłym pagórku, zwanym 'gruń'« Witw. 44. Ib. 83. 98. 102. »Gruń = wierzchołek niezbyt wysokiej góry« ib. 92. »Owce dołem, gruniem idą« Zejsz. 137, n° 52. || »Gronik = wierzchołek« Stęcz. 161. O. Rozpr. X, 214. »Zza granicka« Zb. VII, 87. »Janiczku, Woniący gwoździczku, Tyleś (? K.; wydrukowano 'tyleş') mi zawoniał W dziewiątym graniczku« Zb. IX, 185, n° 39, 3 (znaczy to: z bardzo daleka K.). »Jaworowy, Ostry (szczyty w Beskidach szląskich) to groniczek prosty... A ten kamienity Między nimi skryty« ib. 258, n° 309. »Gronik = szczyt góry« Spr. IV, 376. || »Grań«: Niektórzy, mieszając »Grań ż. = krawędź« z »Groń (właśc. 'gruń' Rozpr. XVII, 8) m. = szczyt« piszą »grąń«, albo nawet »grai« w znaczeniu szczytu: Spr. V, 358 Grań. Wrześ. 8. Aten. 1877, IV, 507. Rozpr. X, 214. Patrz Grań.

Groska = »1, babka 2, akuszerka« Wisła III, 85. »Babka nazywa się 'lólka', dziadek 'lólék', a u starszych słyhać też niemieckie wyrazy 'grósek' i 'gróska', podobnie jak na Mazurach« ib. 738 — 39. »Grósk = dziad, dziadek« Ram. 47. || »Grótk, Grūotk = dziad. Grotka, Grūotka = babka; akuszerka« Hilf. 165. »Grotkã 4 pp. ib. 102. »Grótce 3 pp. ib. 102. »O grotko! 5 pp. ib. 102. »Grótkã = akuszerka (Pomorska)« Pobl. 23. »Grótkã = 1, stara kobieta, babka, babka 2, akuszerka« Ram. 47.

Grosz: »Somsiad pozycuł od drugiego grosa... Idzie odbirać un gros... Kum ni mniał grosa...« Chelch. I, 62. »O unem grosie zabacyli« ib. 66. »Nie dajcie jej po grosie... Porzućcie piąta« Maz. III,

153, n° 150, zwr. 8. »Bartosie, Damy ci po grosie« Wisła VI, 568. || »Groń« w wyrażeniu: »Nie mam ani gronia« Ust. z różnych okolic. || »Grdyń«: »Dzia-twa lubi dla pewnego rodzaju brawury umyślnie przekręcać wy-razy... Nazywa grosz 'grdyniem'..« Wisła IV, 843. || »Groszowina«: »Kiedy u dziewczyny, Talarami ciska, A jak we swym domu, Gros-sowinę ściska« Maz. III, 208, n° 241, zwr. 3. || »Groszyna«: »Chłopey, Jacyście wy tanie: Za biedną (może 'za jedną' K.) grosz-ynę Mendel was dostanie« Pozn. V, 173, n° 415, zwr. 2.

Groszowe = »opłata zwyczajowa 1 grosz od złotego, składana np. pisarzom leśnym od swego zarobku przez robotników, pracują-cych przy wyrębie lasu« Pr. fil. IV, 198.

Groszówka = »najemnica do wy-robu sit w Biłgoraju« Kalendarz Jaworskiego 1867, 45. Toż Lub. I, 93. || »Groszówka = tablica z abecadłem« Wrześ. 8. Patrz Ślabikarz. || »Groszówka« = liche cygaro groszowe Ust. z Litwy.

Groszynka = ziarno grochu Ust. z Litwy.

Grota p. Grat.

Grotka p. Groska.

Growce »blp. = sieć na 'dobija-ki'« Pobl. 23. Toż Ram. 47.

Grozić się: »Jeszcze nie masz nic, Już się grozisz bić« Zb. II, 42, n° 9, zwr. 7. »Troje działków straciła. Na cwarde się groziła« Kozł. 262. »Siedmi dzieci stra-ciła I ósmem się groziła« Kuj. II, 52, n° 220, zwr. 15.

Groźnica = »wielka chmura, z któ-rej nie bywa deszczu« Pr. fil. IV, 198. Por. Rozpr. XVII, 78.

Groźnić = »zawalać, zasypywać, np. przejście« O.

Grób = »trumna« Wisła III, 87.

»Grobek«: »Będę leżeć W jed-nym spólnym grobku« Rog. n° 21.

»Moja kochanka śpi w grobku« ib. n° 124. »Niebosce Kasieńce

grobek wybierają« (= kopią K.) Kozł. 34. »Grobeczek«: »Powiedz-że nam, kopidole, Gdzie Jasiów

grobeczek?« Rog. n° 109. »Jakci

mnie do grobeczka położą, Wszy-stkcie dzwony i organy zawieszą«

ib. n° 18. »Będę leżał w grobe-czku« ib. n° 476. 477. »Moja

Kasia w grobeczku« Kolb. 174, n° 14a, zwr. 20. || »Grobik zdrob.

= grób« Zb. II, 239. »W jed-nym grobiku pan Jezus leży,

W drugim grobiku święty Ján le-ży« Kiel. II, 184, n° 656, zwr. 6.

|| »Grobisko«: »Budowlę (pod Krupem) lud 'grobiskiem' zowie«

Chełm. I, 352 (z Tańskiej). || »Gro-boszcze a. Grobowc = mogiła«

Hilf. 165. »Grobówiszcze = gro-bowisko, cmentarzysko« Ram. 46.

Gróbarz p. Grabarz.

Gród: Słownik Ram. podaje: »Gard«, »Garc« zdrob., »Garda« ż. (? K.)

i »Gardny« w znaczeniu gród,

gródek i grodzki, lecz mówi za-razem, że wyrazy te należą już

do przeszłości i tylko w nazwach własnych trwają; inne słowniki

Kaszubskie nie podają tych wy-razów, więc wątpliwem mi się

wydaje to, co Ram. pisze o wy-razie 'gard', że »ustępuje Polskie-mu 'gród'; zdaje się, że wyrazów

powyższych lud na Kaszubach wcale nie używa.

Gródź p. Grodza.

Grójec: »Od Grójca« Kolb. 410, n° 336. || »Grójceki«: »Grojecki

byku!« Kiel. II, 118, n° 386.

Grómnąć się = »stuknąć, puk-nąć. 'Kto się grómnie, to usłysz'«

Pr. fil. IV, 198. Por. Hrymnąć. **Gróń** p. Groń.

Grósk(a) p. Groska.

Grótk(a) p. Groska.

Gru p. Gruch.

Gruba = 1, »Gruba = otwór pieca« O. Gluz. 409 (nie objaśnia).

»Gruba = otwór z sieni do palenia w piecu« Sand. 262. »Gruba = duży piec, do którego otwór do palenia w czasie zimy znajduje się w sieni« Zb. II, 218.

»Gruba, Hruba = piec do ogrzewania; zdrob. 'Grubka'« Roczn. 197. Toż Zb. I, 67. »Luft nazywa się 'Gruba', 'Szyja' a. 'Świnka'« J. Łoś. »Otwór od komina, zwany w Sandomierskiem i Krakowskiem 'grubą'« Maz. III, 41. »Komin, pod nim 'grubka'... W ścianie przy hoku (komina) są 'grubki' (framuzki) mniejsze« Lub. I, 55. »Dawny piec od sieni nazywał się 'grubą'« Pleszcz. 21. »Od sieni jest w kominie duży otwór, zwany 'grubą', z którego się pali w piecu, stojącym w izbie« Wiśła VI, 428. Kam. 78 ods. 131.

»Gruba = czeluść piecowa« Lub. II, 211 p. w. Grubiarz. »Zagłębienie pod kominem nazywa się 'grubką', a małe zagłębienie w bocznej ścianie komina 'małą grubką'« Wiśła VI, 428. »Gruba = wielki piec pokojowy Petr. || »Gruba a. Grąba = piwnica« Rozpr. III, 370. »Niedaleko od domu, a jeżeli miejsce na to zezwala, to przed oknami, znajduje się 'gruba', służąca do przechowywania ziemniaków. Jest to dół czworoboczny, na wysokość człowieka głęboki, wykopany w ziemi« Zb. XIV, 14. »Gruba = schowek na ziemniaki« Rozpr. XX, 427. »Gruba = piwnica« Spr. IV, 22. 376. »'Gruba' pod 'nalepą' na ziemniaki w zimie« Zb. XIV, 153. »Gruba = piwnica mniejsza, niemurwana; dół w ziemi, przykryty

czymś naksztalt dachu« Rozpr. XXVI, 376. || »Gruba = zagon, grzęda« O. || »Gruba = mały stawek przy domu« Spr. IV, 22.

|| »Gruba = kopalnia« Pr. fil. III, 492; V, 742.

Grubacha = »gruby, otyły człowiek« Święt. 696. »Wtem wchodzi 'jakisik pán grubacha'« ib. 106.

Grubaczyna = »grube płótno« Przyj. ludu 1891, str. 94. Por. Grubizna.

Grubarz p. Grabarz.

Grubas = tłuścioch: Ust. z różnych okolic. Spr. IV, 362 p. w. Bolecha.

Grubelacki = gruby, nieokrzesany: »Grubelacka... waserpolacka rzecz (= mowa)« Aten. 1877, I, 383.

Grubelak: »Grubelák = grubjanin« Pr. fil. IV, 283. »Grubelaczek«: »Janiczek, wielki grubelaczek« Rog. n° 537. Porów. Grubijak.

Gruber = rodzaj ciężkiej brony, używanej na wiosnę, zamiast pługa, pod jarzyny Ust. od Mławy. Pochodne: Gruberować, Gruberowanie.

Grubia ż. = grubość: »Grubią. Ůóna tŷlkđ w grubią rosce'« Ram. 48 (Zap. pomyłkowo wydrukowano 'grzebią' K.). Hilf. 124 pisze »W grubą« zap. pomyłkowo, zam. »w grubią«: »Dzecā... w grubą rosło, ale na wŷsoko nijak« Por. Zhrubka.

Grubiany: »Piec podpalany przez 'grubę' nazywa się 'grubiany'« Wiśła VI, 428. »Do komina przytyka piec 'grubiany', który się opala z sieni« Lub. I, 55.

Grubiarz = »palacz w cudzych piecach, w 'grubach'« Kam. 78. 79. || »Grubiarz pogardl. = piecuch, od 'gruba' = czeluść pie-

- cowa« Lub. II, 211. Por. Grabarz.
- Grubijak:** »Grubiják = grubjanin« Spr. IV, 22. Por. Grubelak.
- Grubinia** a. **Grubiń ż.** = grubość: »Łokieć grubini, a pięć łokci szerzynie« Ust. z Litwy. K. Tyszkiewicz O kurhanach używa tego wyrazu. O. Czasami na Litwie słyszy się »Grubiń«, np. »Sześć cali w grubiń«. »Grubina« = grubość Petr. Por. Zhrubka.
- Grubizna** = »mięso wieprzowe« Pr. fil. IV, 198. || »Grubizna« = bardzo grube płótno domowe Ust. z Litwy. Por. Grubaczyna.
- Grubnąć** = grubieć: »(Siérota) zacéna coráz bardzié chrubnąć« (w ciążę zachodzić) Wisła II, 25.
- Grubo:** »Hrubo« Rozpr. X, 281. Wrześ. 9. Spr. IV, 342. »Hrubo = grubo, dużo, wiele. 'Se mnie sie ta hrubo nie dowiedzom'. 'Se mnie ta hrubo nie wybecy'. Czasem wznacz. nieprzyzwoitości: 'Wojtek hrubo gádá, klnie, co cud'« Spr. V, 361. || »Grubo chodzieć = nosieć płód, o zwierzętach drapieżnych« Pr. fil. V, 742.
- Grubość:** »Hrubość« Rozpr. X, 281. Por. Grubia. Grubinia.
- Grubośny** = »bardzo gruby« Rozpr. XXVI, 376.
- Gruby:** »Gruba = kobieta w ciąży. Delikatniej mówi się 'nie sama'« Kuj. II, 271. Toż Ust. z różnych okolic. »Hrubac:« »Zostanie 'chrubom' = zajdzie w ciążę« Wisła II, 25. »Hrubá = ciężarna. 'Kaska je hrubá'« Spr. V, 361. || »Gruby« = nieokrzesany, grubjanin: »Chłopak rzekł: — Śliwka wpadła do gówna. Biskup na to: — Toś ty gruby (= grubjan)! — Jegąmościcku, rzece chłopak, mój brat jesse grubsy...« Zb. VII, 34, n° 89. »Gruba« o jesieni = późna: »Do grubej jesieni« Krak. II, 521 (z Wójcickiego.) »Ku grubu« Rozpr. VIII, 135 (nieobjaśn. Por. Opol. 49 § 107 K.). »Gruby = bogaty; Grubszy = bogatszy« Pr. fil. IV, 275. »Hruby gazda = zamożny« Wrześ. T. 16. Wisła VI, 143. Spr. IV, 342 (»Gruby a. Hruby gazda«). »Hruby = często w znaczeniu bogactwa. 'Hruby gazda'« Spr. V, 361. »Hrube gazdostwo = duże gospodarstwo« ib. 23. »Hruby« = gruby: Wrześ. T. 48 (o drzewach). Rozpr. XII, 32; X, 282. »Hruby jak beczka« Cinc. 7, n° 57. Rozpr. III, 356. »Moje dziwce, Kochałbyk cie, aleś hrube jak 'przyciorek'« Zb. XII, 140, n° 288. »Wirby hrube« Wisła VI, 140. Wrześ. 9. Spr. V, 361. »Zamknon na kłódke hrubom« Zb. XV, 38. »Hrubasny, Hruby = bardzo gruby« Sab. 129. »Hruby = gruby: 'Nie wiemę, jakeście som hrubi w pasie'« Pr. fil. V, 747. »Hruby statek = bydło rogate« Wrześ. T. 19. Rozpr. X, 303 i Wrześ. 21 p. w. Statek. || »Ruby« = gruby: »Rubby« Opol. 37. Rozpr. IX, 175. || »Z grubsza« = z grubszego: »Z hrubsza« Rozpr. XII, 53. »Z grubsza« Zb. XIV, 33. Rozpr. VIII, 135. »Grubachny = niezwykle gruby, przegruby« Spr. V, 132. »Grubolachny = bardzo nieproporcjonalnie gruby, mniej jednak, niż 'grubachny'« Spr. V, 132. »Grubalki:« »Ustała pod grubalkiem skrzecem« Chełch. I, 47. »Grubacki, Grubośny = gruby, otyły« Krak. IV, 307. »Grubośny:« »Dąb grubośny« Cisz. I, 84 (autor mylnie pisze 'grubásny' K.). Krak. IV, 307 p. w. Grubacki. »Hrubasny, Hruby = bardzo gruby« Sab. 129.
- Gruca** = »kasza z krup żytnich,

- na którą zbiera się żyto 'świdne'
= wpółdojrzałe◄ Roczn. 197.
- Gruca** = »kora drzewna◄ O.
- Gruch!**: »To jesteście nie wypowiedział, a ci gruch! łoknami wpadli i zabił ci się◄ Zb. VII, 23. »Nadjeżdżam nad Wisłę: kiędróż pada: hu!, maślanka do Wisły: gru! i utopiła się (gru = gruch = wpadła)◄ ib. 24, n° 75. »Gruch! = odgłos uderzenia◄ Święt. 696. »Wtém: gruch, gruch!, książniczka zastrzeliła komendanta zbójców◄ ib. 381. »On ją wtedy gruch w łeb◄ Cisz. I, 219, n° 166. »Gruch jom kijem◄ Zb. XI, 75. »Miał taki zwyczaj, że jak przyjechał z lasa, tak zaraz gruch w znaki na łózko◄ ib. 121. »Ziebro gruch w lwa◄ ib. »Ksiynza gruch, gruch mu do nóg◄ ib. 124, n° 23.
- Gruch** = »hałas. 'Nie róbcie takich gruchów!'◄ Spr. IV, 22. Rozpr. VIII, 228: IX, 206; XII, 90; XX, 427. »Gruch = hałas; rozgłos◄ Krak. IV, 307. »Śmierć (jedynaczki) narobiła dla ojca dużo frasunku, a po mieście gruch◄ (hałas) ib. 210. »Gruch = hałas, wrzask◄ Rozpr. XXVI, 376.
- Gruchać** (o gołębiach): »Grukać◄: »Na dębie Grukali gołębie◄ Pleszcz. 209, n° 3. »Na dębie Grukają gołębie◄ Łęcz. 82, n° 113. »Grukać = gruchać◄ Pr. fil. V, 742. || »Gruchotać = gruchać (o gołębiu) Zb. X, 323, n° 342. »Gruchotać = gruchać, gaworzyć (o dziecku)◄ Pr. fil. V, 742.
- Gruchnąć** = »uderzyć: 'Gruchnąć kogo w papę'◄ O. »Gruchnąć = uderzyć◄ Krak. IV, 307. »Zagrzmiało i gruchło raz drugi i z mojego młyna kupa trzasek◄ ib. 111. »Gruchło mną o skałę i wyrzucony zostałem do jakiegoś królestwa◄ ib. 114, n° 43.
- »Bodaj to (zap. 'go' K.) las gruchnął, albo dwierze ścisły◄ Cinc. 6, n° 25. »Becka gruchła i ozbięła się◄ Cisz. I, 267, n° 214. »Gruchnąć = uderzyć kogo w twarz z łoskotem, z zamachem◄ Spr. V, 132. »Gruchnąć = uderzyć kogoś czemś◄ Pr. fil. III, 305. »Strzygonie... gruchli na pyski przy progę◄ (= runąć, upaść K.) Święt. 501. »Gruchać się◄: »Jakże je (koniki) zaprzagać, kiedy się gruchają◄ Święt. 145 (zap. = brykają, wierzgają K.).
- Gruchot**: »'Chrach' = gruchot, inaczej grochowiny, coś wątego◄ Pr. fil. IV, 806. »Gruchot pogardl. = grat, babsztel, grzmot (o starej kobiecie) Ust. z różnych okolic. »Gruchot◄: »Grzechotki (jako zabawka, jako narzędzie stróżów i kościelne) nazywane są: 'Turkot', 'Gruchot' a 'Trajkotka'◄ Wiśła VII, 427.
- Gruchotać** p. Gruchać.
- Gruchu, gruchu, gruchsięku** p. Groch.
- Grucza**: »Gruce lm. = gruczoły◄ Fed. 252. »Gruce = guzy w gardle i każda choroba gardłana, np. dyfteryt 2, garb◄ Spr. IV, 355. »Grucza = guz◄ Rozpr. XII, 90. Por. Rozpr. XVII, 34.
- Gruczek** = »prosię◄ Pr. fil. IV, 199. Por. Grula.
- Gruczoł** = (iron.) »dorobkiewicz, człowiek z pretensjami◄ Parcz.
- Gruczowaty**: »Gruczowaty = garbaty (nigdy inaczej)◄ Spr. IV, 355. Por. Rozpr. XVII, 34.
- Grudka** = »gatunek syra owczego◄ O. »Sery zwane 'grudki'◄ Kłosy XIX, 332.
- Grudniak**: »Grūdniak = urodzony w grudniu (człowiek, zwierzę)◄ Ram. 46. »Grūdniczka = urodzona w grudniu (kobieta a zwierzę)◄ Ram. 46.

- Grudzić** = »pobudzać kogo do czego; psuć kogo; ganić« Rozpr. XVII, 34.
- Grudzić:** »Grudzień ziemię grudzić« Star. przysł. 66.
- Grudzina:** »Gródzlna« Pobl. 23 i »Gródzlna = gruda« ib. 122. Toż Ram. 46 ('gródzlna').
- Grudzizna** = »kość piersiowa z zostawioną na niej skórą i tłuszczością« O. »Grudzinka« a. »Hrudzinka« = toż znaczenie Ust. z Litwy (szczeg. o cielęcinie).
- Grujnt** p. Grunt.
- Grukać** p. Gruchać.
- Grul** m. »ryba niewielka, podobna do płotki, ale okrągłjsza i tłuszcjsza; może kieł« Pobl. 23.
- Gruła** = »stara świnia« Nadm. 147. Por. Grucezek.
- Gruła** ż., częściej Grule bhp. = ziemniak, kartofel: O. Stęcz. 161. Goszcz. 131. Enc. Roln. II, 815. Pauli, 38, ods. Rozpr. X, 214 ('gróle'). 271 p. w. Boleć. 280. Wrześ. 8. Wrześ. T. 15. 21. »Ziemniak (tak) Podhalanie nazywają 'grulem'« Zejsz. 6. 141. Pr. fil. IV, 651. Wisła VIII, 812. Spr. IV, 344; V, 358. Zb. VI, 294. »Sturudaj, pókil grule w dole; kie gruli nie stanie, sturudaj ustanie« Enc. Roln. II, 822.
- Grulisko** = »miejsce, gdzie ziemniaki rosły« Spr. IV, 344.
- Grułka** p. Gryła.
- Grumać się** = borukać się, walczyć: »Furman... zaczón się s nim (gadem) grumać po pokoju« Wisła VIII, 226.
- Grumada** p. Gromada.
- Grumolić się** p. Gramolić się.
- Grundäl** »a. Grondäl = prostak, nieokrzesany« Świąt. 696. Dyg. »Grondäl = człowiek wysokiego wzrostu i silnej budowy« Spr. 22. »Grondäl = niezgrabjasz« Wisła V, 162, n° 6. »Grądel = niezgrabny człowiek« Spr. V, 109. »Grundäl, Grondäl, Gruntäl, Grundychwał, Grundys = 1, ziemianin 2, prostak« L. »Grądal = grubjan, nieokrzesany« Krak. IV, 307. »Grądäl = niezgraba« Jastrz. Grundychwał p. Grundäl.
- Grundyl:** »Grundyl = ryba (po niemiecku »Gründling«)« Nadm. 148.
- Grundys** p. Grundäl.
- Grundziel** p. Grądziel.
- Grunt:** »Ukarz go, Boże, z gruntu i imienia!« Oles. 113, n° 51. »Na te dziewke przychodziuł grunt, a na niego téz przychodziuł grunt; ale un sie ozéniuł na swój grunt« Zb. V, 256, n° 58. »W gruncie robić = rolę uprawiać« Zb. XI, 48. »Grujnt« Kuj. II, 280, n° 6. 286, n° 80. »Grójnt a. Gront« ib. n° 82. »Gruńt« Zb. I, 30. »Gronńt« Pr. fil. IV, 198. »Gruńtu« 2 pp. Nadm. 45. »Gronńt« (prawdziwe ó K.) Ust. ze Szląska Austrjac. »Gruńt« Mil. »Grunt, 2 pp. grůntů« Ram. 48. »Grunt = ład: »Cygna (bat) z grůntu« Derd. 113. || »Gruncik«: »Grencberejtrzy... polskiej soli sukáli. Kiedy znalazł aby funcik, To sie juz poznącył gruncik (= karą obciążono ziemię K.) Kętrz. 84. || »Gruncina« pogardliw. Hemp. || Grąd = »miejsce wzniosłe i suche pośród łąk błotnistych« O. Zdrob. »Grądzik« ib. Przym. »Grądowy. 'Siano grądowe'« O. »Grond = miejsce wyższe wśród łąk Aten. 1879, I, 505. »Grądy« własn. Maz. III, 40. »Łąki 'grądowe' = wyższe« Chełm. I, 94. »Grond = miejsce suche, wywyższone wśród błot« Pr. fil. IV, 820. Toż Osip. Ram. 48: »Grąd«. || »Grądzik« Kętrz. 88. || »Grądziczek«: »Tam na morzu gaiczek, Na tym gaicz-

- ku grądzieczek. Maz. V, 226, n° 186.
- Gruntal** p. Grundál.
- Gruntować** = iść na dno, w pieśni o »Jasiu i Kasi«, w zastosowaniu do warkocza topionej Kasi: »Gruntuj, ty warkoczku, Do dna do samego!« Rog. n° 138. Podobnie w kilkudziesięciu odmiankach pieśni tej, patrz Kolb. n° 5 (str. 27—71) i Wisła III od 535 i w następnych artykułach.
- Gruntowy**: »Słupki, w które się zasuwa 'węgiel', są wkopane w rogach chaty w ziemię i wtedy zwą się 'gruntowe'« (co innego 'jałowe') J. Łoś.
- Gruń** p. Groń.
- Gruńt** p. Grunt.
- Grup(k)a** p. Grępa.
- Grusza**: »Krusz(k)a«: Pozn. V, 120. Zb. VI, 124 (a. »Gruszka«). Rozpr. IX, 131. 145. Zb. VIII, 86. Pr. fil. IV, 834. »Kruszka = gruszka« Mil. »Krúszka« Bisk. 17. 37. Hilf. 114. 169. Pobl. 38. Ram. 79. »Krúszkŷ« 1 pp. Im. Nadm. 50. »Krúszk« 2 pp. Im. Kłósy XVII, 170. Zb. II, 8; VIII, 251. Pozn. II, 57. Derd. 35. Wisła III, 83. 736. Pr. fil. IV, 210. »Kryszka«: »Co na kryszce kryszek« Pozn. IV, 259, n° 499, zwr. 10. »Króška« Pozn. IV, 309, n° 612, zwr. 7. »Gruzka«: »Gruzek« 2 pp. Im. Chełch. II, 18 i ind. »Krusycká« Kętrz. 37, n° 2. »Kruska« ib. 53, n° 17. »Gruszka« = boleśne skubnięcie głowy (wyrząd studencki). 'Dać komu gruszkę' Ust. z Wilna. »Natrząść komu gruszek« = wyczubić Tyg. il. 1, IX, 164. »Gruski wytrząść« = wylargać czuprynę Wisła II, 101. »Kruszyczka«: »Prosiłci ją na kruszy, By mu dała co z duszy Kruszyckę urwać« Kuj. II, 44, n° 196, zwr. 5. »Krusycka« Maz. V, 268, n° 277, zwr. 4. »Kruscycka« Maz. V, 254, n° 250, zwr. 4. »Kruscecki a. Grusecki Im. = roślina leśna« Pr. fil. IV, 834. »Gruszczyczka« = ziele; liście jej pomagają na oparzenie, rany i wrzody płuc« Wisła VIII, 139. »Gruski Im. = rodzaj ziemniaków« Zb. XIV, 26. »Kruszonka = grusza, drzewo gruszowe« Pobl. 153.
- Gruszeć**: »'Gruseć' na kogo = wyrzucać komuś, że źle coś zrobił« Rozpr. IX, 206.
- Gruszewnik** = »roślina używana do ubierania święconego« Pr. fil. IV, 820.
- Gruszowaty**: »'Grusowata', 'Gruskowata' sosna = karłowata, gałęzista, podobna do gruszy« Pr. fil. IV, 820.
- Gruzeł**: »Gruzel = gruczoł« Święt. 696. »Gruzel m. = bryłka, grudka, gruzła« Pobl. 24. »Gruz, Grúzel = kawałek n. p. cegły« Hilf. 165. Toż Ram. 46. »Gruzołek = bryłka, grudka« Spr. IV, 336. »Gruzałek« Ust. z Litwy. »Gruzioł = bryłka ziemi zeschłej lub tp.« Osip. »Gruzła z., Gruzelka, Gruzołka« L.
- Gruzdać**: »Gruzdac = tłuc, miażdżyć« Pobl. 24. Por. Zhruzdać.
- Gruzioł** p. Gruzeł.
- Gruz(ła)** p. Gruzeł.
- Gruzdy** = rodzaj grzybów Zb. II, 14. Por. Hruzdziel.
- Gruzka** p. Grusza.
- Gruzmak**: »'W gruzmaki stłuc' = na drobne kawałki« Hilf. 165. »Grúzmáki« = toż znac. Ram. 46.
- Gruźliwy** = »straszliwy: 'gruźliwą bajka'« Pr. fil. V, 742. (Może 'gróźliwy', od 'groza', por. czes. hrůza, hrůzný K.).
- Gruzdźć się**: »Gruzdźć sę = kureczyć się od zimna, kulić się« Pobl. 24.

- Grużel p. Grużel.
- Gryzbubba = jedno z nazwisk wódki Zb. VIII, 254 p. w. Wódka.
- Grycht = »mięso grzbietowe u bydłęcia« Pr. fil. IV, 820. »Grycht = potrawa« Wisła VII, 96, n° 14.
- Grycza, »po kaszubsku 'Gręcza' = osoba rozlazła, lejbowata« Pobl. 152.
- Gryczać »po kaszubsku 'Gręczac' = zajmować się prostą, ładającą robotą i ładającą ją wykonywać, szczególnie wiąże (tak! = wiązać) szkarpety (tak!) z grubej wełny niezgrabnie« Pobl. 152.
- Gryczak, »po kaszubsku 'Gręczak' = pończocha z grubej wełny i niezgrabna« Pobl. 152.
- Gryczak: »Gryczaki = źuczki na gryce« Wisła I, 317. Por. Gryczannik.
- Gryczan: »Grycan, Grycanik = ciasto z mąki gryczanej w rodzaju małej babki« Pr. fil. IV, 820. O. ma Gryczak. »Gryczan = niewielki chrząszczyk brunatny, objadający liście róż, malin« Osip. O. »Gryczannik = źuczek na różach i in. roślinach Ust. z Litwy. Por. Hreczuszki.
- Gryczan: »Pan Grycan«, »Do pana Grycana« Łęcz. 128, n° 217.
- Gryczpan p. Gryszypan.
- Gryczysko = pole po gryce Maz. II, 99, n° 228, zwr. 2. Zap. toż znaczy 'rzyceysko' Rud. 205, n° 162. Por. Hreczysko.
- Gryf = ptak bajeczny: »Gryfy« Im. Cisz. I, 158. »Gref« Chelch. I, 16. 19. Cisz. I, 40. »Grefica« Chelch. I, 279.
- Gryf (u podkowy): »Podkowa ma z przodu zęb czyli 'gryf'« Krak. IV, 311 p. w. Latowe. »Gref = znana część podkowy« Pr. fil. IV, 820.
- Gryfciak = »rodzaj inspektów« Pr. fil. V, 742.
- Gryfie, »2 pp. 'gryfia' = pęd do szczepienia« Pr. fil. V, 742.
- Gryfny »(o koniach) = zwinny, szybki, a nawet ładny« Pr. fil. III, 309. »Gryfny = szykowny, zręczny; przystojny« Pr. fil. V, 742.
- Gryfrajter p. Giefrajter.
- Gryga p. Grzegorz.
- Gryka: »Gręka, Gręczka« Hilf. 165. »Gryka = wyraz nieznan w Czerskiem, gdzie ją zwą 'tatarką'« Spr. V, 132. »Gryka« Wisła III, 87. Ust. z Litwy. »Grecka« Pleszcz. 73, n° 62. »Greczycha« O. Por. Arnautka. Hreczka. Poganka.
- Grykolić = »gryzmolić, brzydko pisać« Parez.
- Gryła: »Gręła, Gręłka, Gręługa = łopata do wygartywania ognia i popiołu z pieca« Ram. 46. »Grólka a. Grulka a. Gróluga = toż znaczenie Pobl. 23.
- Grymuła p. Gramuła.
- Grymułka = »jarmułka żydowska« Pr. fil. V, 742.
- Gryndzoły blp. = nizkie niekute sianie do słomy Ust. z Ukrainy.
- Grypa = trójnog kuchenny Beiträge VI, 285.
- Grypsnąć żartobl. = umrzeć Ust. z Litwy. O. ma inne znaczenia, toż i Osip.
- Grypsula = »łyśa krowa« Pr. fil. III, 305.
- Grys = »otręby. osypka (z Wołynia)« O. »Grys = kasza« Wrześ. 8. »Grys = ryż« Rozpr. X, 280. »Grysik« = rodzaj krupek Ust. z Warszawy. »Gryz, Gryzek = drobne węgle« Rozpr. XVII, 34. »Gryzek pszeniczny = kasza pszenna« Aten. VI, 652. »Gryz a. Gryzетка = 1, 'gryzowa', czyli pszenna posłednia mąka 2, prażona jęczmienna mąka« O. »Gryzka = bułka z mąki pszennej ordynaryjnej. po groszu« Zb. I, 18.

- »Gryska« = towar piekarski (? K.)
Rozpr. IX, 145.
- Gryszpan: »Gryczpan« i »Gryczpanowy« Ciesz. 29.
- Gryw... (? K.): »Przypinają mi 'grywy' do prawego ramienia« (mówi rekrut) Kiel. I, 179, n° 329, zwr. 6.
- Gryz p. Gryz.
- Gryzacz = wyraz improwizowany o zębach: »Miała krowa zęby, ale to nie zęby, tylko gryzacz« (w »ruskiem kazaniu«) Zb. X, 333, n° 388, zwr. 9. || »Gryzak«: »Żartobliwie zęby otrzymują nazwę 'gryzaki'« Maz. V, 32. Toż Osip. || »Gryzak« = o kimś dokuczliwym, złym, o mężczyźnie i kobiecie« Spr. V, 359. Por. O. Gryzak i Gryżek.
- Gryzac p. Gryżć.
- Gryzewy p. Gryzowy.
- Gryzmolić = »bazgrać, partaczyć, psuć« Świąt. 696. »Gryzmolić« = bazgrać Ust. z Litwy.
- Gryzmoła: »Gryzmoła« = partacz, bazgracz« Świąt. 696. »Gryzmoły« bhp. = bazgranina Ust. z Litwy. »Gryzmoła« = człowiek brzydko piszący« Udz.
- Gryzoń = »podrostek, młodzik, niedoświadczony« Świąt. 696. || »Gryzoń« = grubjan« Udz.
- Gryzota = »boleści, rżnięcie w brzuchu« Rozpr. III, 370. Por. O. Gryzawka, Gryzka.
- Gryzowy: »Gryzewy«: »Placek jeden pszeniczny, drugi 'gryzewy' = z drugiej pośledniejszej mąki pszenicznej« Pozn. II, 68.
- Gryzula »także białą rzepą = rzepą« Rozpr. X, 280. »Gryzula« = rzepa« Wrześ. 8. Zaw. 67, ods. 1. Enc. roln. II, 814. »Gryzula« = rzepa, rzodkiew« Spr. IV, 344. »Gryzula« = rzepę w kilku wioskach Podhala, jak oto Dzianisza w Cichem, (? K.) nazywają 'gryzula', w Zubsuchem także 'białą rzepą', a znów 'rzepą' nazywają ziemniaki« Spr. V, 359. Por. O. Greżyna, Gryżyna.
- Gryż = »biegunka. 'Chory na gryż'« Rocz. 197.
- Gryżć: »Kozia gryżć« = jakaś roślina z białymi kwiatkami Słownik wielki (z Mazowsza).
- Gryżć: »Grżce« = jeść (o bydłe)« Hilf. 127. 128. 165. Zdaje się, że 'grezele' Bisk. 34 jest pomyłką druku, zam. 'grezele' = grżził K. || »Gryżć ziemię«: »Gryś (właściwie 'gryż' K.) ziemię« = nie żyć« Świąt. 696. Toż Ust. z różnych okolic. Por. O. Gryżć 3. Gryzac: »Chodzi świnia po wygonie rzepę gryzająca« Pauli, 175. || »Gryznąc« = ugryźć« O.
- Gryża = »wrzód gryzący« (? K.) O.
- Gryżyna »a. Greżyna« = 1, kapusta brukiew 2, potrawa z naci i liści tej rośliny, zwana także 'warzywkiem'« O.
- Grzac: »Grzać kogo« = bić« Świąt. 696. »Nąże kijem grzać Bartka« ib. 355. »Trzymali się za cupryny i grzali się po pyskach« ib. 501. || »Grzać się« = palić się, czuć popęd płciowy, szczeg. o psach« O. Toż Ust. z Litwy: »Suka grzeje się«. || Grzać się = pocić się« Rozpr. IX, 206; XI, 183 || »(Marysia i Spetlinek) pošli., pod ścianę i do miesiąca się grzali« Cisz. I, 78.
- Grzalas = »koszlawiec« Zb. II, 247.
- Grzanie = »parzenie się niedźwiedzia« Przyj. ludu VI, 126.
- Grzanka = »kawałek chleba a. bułki, ukrojony w kostkę i w witerunku na lisy usmażony, przywiązany łyżkiem do cyngla w zamku przy żelazie karkowym« Pr. fil. V, 742.
- Grzaba p. Grępa.
- Gr(z)ądki p. Grzęda.
- Grządziel p. Grądziel.

- Grzązel p. Grądziel.
- Grzązki: »Gręzki« Czark.
- Grzbieciasty: »Chrzybciasty = grzbieciasty, z wysokim grzbietem. 'Każdy zagon powinien być 'chrybciasty' (Białystok)« Pr. fil. IV, 807.
- Grzbiet: »Grzybiet« Wisła VI, 145. »Grzybiet« Rozpr. XII, 11. »Grzybiēt« (bardzo krótkie bezprzeiskowe y, i to we wszystkich przypadkach) Ust. z Litwy. »Hrzybiet« (zap. 'Chrzybiet' K.) Wisła I, 317. »Chrzybiec« Wisła III, 743. Pobl. 150. || »Krziebiet, Krzebt« Hilf. 169. »Krzebt = grzbiet« Nadm. 150. »Chto szepce, ten má djábła w krzepce« ib. »Krzebt« i pochodne: »Krzebek«, »Krzebelszcze« i »Krzebtowy« Ram. 81. »Krzybiet = grzbiet ludzki« Osip. »Krzept (właściwie 'krzebt' K.) = połęd słoniny« Wrześ. 11. »Krzept = podłużny kawał słoniny z grzbietowej kości wieprza« Spr. IV, 306. Pobl. 38. »Krzebt = grzbiet« Por. Rozpr. XVII, 42. || »Chrzybt, Chrzybiet = kość grzbietowa u ptactwa domowego« Pr. fil. IV, 807. »Chrzypt« L. »Z chrzybta« Krak. II, 221. || »Grzbiecisko«: »Nie pożałował laszczyny na moje grzbiecisko« Kuj. I, 315.
- *Grzbietowi(z)na: »Krzebtowizna = mięso, osobliwie świnie, z grzbietu; inne mięsa; połędwica« Pobl. 38. »Chrzybtowina« = toż znac. ib. 150. Wisła III, 743.
- Grzbietula = »nazwa krowy« Pr. fil. V, 742.
- Grzdula = »guz, wyrzut, bolak« Zb. II, 247.
- Grzdęczenie: »Grzdęczenie = dokuczanie« Świąt. 696.
- Grzdęczyć: »Grzdęczyć = dokuczać, trapić, martwić, nudzić« Świąt. 696. »Żwierć... tyle casy jego zonę grzdęcut« ib. 443, n° 73. »Góry jęczą, że chłopaka grzdęczą« Rozpr. III, 370. || »Grdęczyć«: »Ścinaj, mistrzu, albo męc, Jak rozumiesz, tak mnie grdęc« (z pieśni o św. Dorocie) Łęcz. 171, n° 299, zwr. 30. »Grdęczyć = męczyć, dręczyć« Parcz. || »Gzdęczyć = męczyć, uciskać« Pr. fil. IV, 199.
- Grzduk = sosna krzywa Słownik wielki.
- Grzdula p. Gdula.
- Grzdulnąć = »uderzyć tak, że guz wyskoczy« Zb. II, 247.
- Grzdycza p. Grdyk.
- Grzebać: »Grzebac = skrobać, drapać« (Ram. 48 ma tylko znaczenie 'grzebać' [o kurach]) Hilf. 165. || »'Grzebać się rękami i nogami' = dokładać wszelkich starań, aby wyjść z trudnego położenia« Świąt. 696. Toż znaczenie Ram. 48. »Grzebać się = ratować się, nie podawać się biedzie: 'Człowiek grzebie się, jak może'« Kolb. Słown. »Grzebnać«: »Niby trosieńka w niej (w kobiecie) grzebło, a świtanem dał pan Bóg maluśkie (= poruszyło się dziecko)« Kam. 103.
- Grzebadłko p. Grzebatko.
- Grzebak: »Grzebák = stary grzebień« Świąt. 696.
- Grzebatko (Grzebadłko? K.) żartobl. o szufli: »Pán mu dał szufle po naszymu, jak to nasze chopy mają: tak sie ino (»mocny Bartek«) wyśmiał z pana, co ón mu za grzebatko dał, że to ino dziecińska zabawa do zbierania piasku« Pozn. VI, 221.
- Grzebiczek »a. Rzebiczek = roślina gwoździk. 'Janiczek czerwonny, jak grzebiczek'« Rog. n° 80. Rozpr. XVII, 58; XII, 107. »Grzebiczek = gwoździk, jako korzenie aromatyczne« Pr. fil. V, 743. Por. Rzebiczek.

Grzbielec = »grzebień, zgrzebło do czyszczenia koni« Zb. I, 34. L.

Grzbielija p. Grzybień.

Grzbielucha = jaskółka brzegówka O. Zb. I, 18. Spr. V, 132.

»Grzebułka« Wisła II, 58. Petr.

»Grzegółka = jaskółka gniezdząca się pod mostami« Kam. 173, ods.

409. »Grzegółczyne gniazdo« ib.

Pr. fil. V, 743. »Grzegrzółka =

jaskółka gniezdząca się w kominach a. norach ziemnych« Wisła

III, 744. »Kukułka, Grzegółka«

Pozn. VII, 60, n° 18 (Kolberg myli się zapewne, utożsamiając

te dwa ptaki K.). »Grzegzotka =

1, biedronka (coccinella) 2, jaskółka dymówka (hirundo rustica)«

Spr. V, 109 (może 'grzegzółka'?

K.). || »Grzegotka =

szczebiotka (o dziewczętach): »Krzykajcie, śpiewajcie, Rudawskie grzegotki, Boście się napiły

na wystawie wódki« Rud. 217.

Grzebieniec: »Podłóżcie konikowi grzebieniec pod próg, Zeby sobie...

nie uwałął nóg« Lip. 107 (zap. przez nieporozumienie, zamiast 'kobieziec';

w innych odmiankach stoi:

'dywanik' Maz. IV, 246, n° 180,

'serweta' Lub. I, 254, n° 406,

'kobierce' Maz. II, 3, n° 6 K.).

Grzebień: »Grzebyń« Derd. 80.

»Grzebiń« Ram. 48. || »Grzebień«

u wozu: »W oślach, bliżej końca,

co się zaprzęga konia, są

wbite 'grzebienie' żelazne, a w grzebieniach

są zęby« Zb. VIII, 260.

»Grzebień = karby żelazne, wpuszczone w grzędziel sochy a. pługa,

na które zakłada się kółko z łańcuchem

od wózka« Spr. IV, 364.

|| »Grzebień = miejsce między

'kołowazami' (= kolejami)« Pobł. 24. || »Grzebień = grzbiet grobli«

(Prac. od Międzyrzeca) || »Grzebień =

bojowica, bojowisko, klepisko Pozn. VI, 161, n° 33.

|| »Gra 'w grzebień'« (opisana) Zb. X, 250, n° 10. || »Grzebień =

narzędzie do czyszczenia lnu« Pr. fil. IV, 821. || »Grzebień =

wierzchołek dachu« Pr. fil. IV, 199. || »Grzebień = zęby przy

końcu grzędzieli w pługu« Pr. fil. V, 743. || »Grzebieniec: »Co

z grzebienia spadnie, Bystra woda zagarnie« Pleszcz. 53, n° 11.

|| »Grzebyszek: »Szyszki Wędrownych grzebyszki« Rog. n°

520. »Grzebyszek srebrny« Kuj. I, 123, n° 4. || »Grzebyk = gwoździk,

hufnal Aten. VI, 659. || »Grzebuszeczek: »Grzebuskiem« Łęcz. 125,

n° 208, zwr. 6. ib. 74, n° 92. || »Grzebieszeczek: »Grzebieszeczek«

Kozł. 214. 319. Maz. III, 104, n° 54, zwr. 2. || »Grzebieszyczek: »Grzebieszyczek«

Zb. VIII, 268, n° 4.

Grzebnica p. Zgrzebnica.

Grzebka p. Grępa.

Grzebowisko = »miejsce, gdzie spoczywa sarna« Pr. fil. V, 743.

Grzebułka p. Grzbielucha.

Grzebyń p. Grzebień.

Grzech: »Grzéchem septało mi, kieby uciec« Kam. 135 (= grzesznie,

z dopuszczenia djabła K.).

»Grzéch = djabeł« Spr. IV, 304.

»Grzéch = djabeł. Lud na Podhalu nie lubi kłatwy, stąd grzeczna nazwa 'grzech',

zamiast 'djabeł'« Spr. V, 359. »Grzych =

zły duch, djabeł« Pleszcz. 34.

»Grzyf = djabeł« Cer. »Grzəsi

lm. = djabli. 'Grzəsi wiedzą, gdzie on poszedł!' 'Grzəsi nadali

z taką robotą!', delikatniejsze wyrażenia, niż 'djabli wiedzą' itd.«

Zb. I, 41—42. Toż Spr. IV, 322.

»Grzəsi = złe duchy, djabli.

'Grzəsi cie tam nadali!'« Święt. 696.

»Grzəsi wiedzą, kaj sie podział!« Udz. || »Grzəsi' przym.: 'A to grzėsia robotą!' = głupia,

- djabła robota◄ Zb. I, 41. Toż Spr. IV, 322. »Ty, odūumorku grzysil Ty, dziadu grzysil◄ = łajanie Rozpr. XXVI, 376. »Grzesia a. Grzechoska robota = djabla◄ Udz.
- Grzech p. Grzegorz.
- Grzechot: »Grzechôt = grzechotanie◄ Ram. 48.
- Grzechotać = »odzywać się głosem razem, o napadniętym stadzie czarnej zwierzyny◄ Pr. fil. V, 743. Grzechotać się = »śmiać się◄ Spr. V, 109. »Grzechotać się = śmiać się głośno◄ Mil. Por. Rzechotać.
- Grzechotka: »Grechotka◄ Pr. fil. IV, 198.
- Grzechnić się = wdzięczyc się, prawić sobie grzeczności, witać się. 'Panie grzechnić się poczęły' Wilkoński Ramotki V, 173.
- Grzecznie: »Grzeczno◄: »Grzeczno◄ Sand. 269.
- Grzeczność: »Czemu siedzisz jako sęp, Ty moja grzeczności?◄ Maz. III, 207 ods.
- Grzeczny: »Grzeczny = dorzeczny◄ Spr. IV, 304. »Grzeczny = dorzeczny, dobry. 'Nimás grzeczniejszego nocnika, jak w Roštoce'◄ Spr. V, 359. »Nie potrzebuję kontentacyi, Ctyrech podusek, grzecznyj dziewczyny◄ Sand. 136, n° 164, zwr. 5. Patrz Wójc. I, 136. 203. »Grzeczny◄ = cnotliwy: »Wcoraj bylaś grzeczną panną, A dzisiaj insą, Basieniu... Wcoraj bylaś grzeczną panną, A dziś kobita, Basieniu!◄ Sand. 41, n° 35, zwr. 4—5. »Żądasz... bym się w pannią przemieniła, ja, grzeczna dziewczyna◄ Wójc. I, 160. »Grzeczny◄ = miły: »Tyś przywióz grzeczniejszego ku sercu memu◄ Kuj. II, 9, n° 112, zwr. 5. »Grzeczny◄ = piękny: »Grzeczna damo!◄ Kuj. 9, n° 112, zwr. 4. »W tym dwo-
- rze grzeczna (= piękna) pani◄ Pauli, 7, n° 4. »Grzeczny = przyjemny. 'Grzeczny na twarzy' = przystojny; por. Wygrzecznić◄ Mil.
- Grzegorz: »Grzegórz◄ Wójc. II, 198. Oles. 169. Star. przysł. 40. || »Grze-la◄ Maz. II, 113. 226; III, 84 (»Grzele◄ 4 pp.). Kuj. II, 271. Kolb. 406. Sand. 268, n° 5. 283. Kon. 151. Kal. I, 64. »U Grzelów◄ Sand. 115. || »Grześ◄ Sand. 283. Kuj. I, 170; II, 318. »Kobieta Grzesiowa◄ Kam. 106 || »Gryga◄ Zb. II, 238. 242. »Świnia Grygowa◄ Maz. V, 314. || »Grzech◄ Kam. 101. Kuj. II, 178. »Na Grzechowem polu◄ Kam. 17. || »Gregorzec◄ (fantast. K.): »Miałem ojca Gregorca, rodu wybor-nego◄ Zb. IX, 57. Por. Grego-raszek.
- Grzegotać = o głosie bociana: »Bocian... grzegocze◄ Zb. VI, 189.
- Grzegotka = »bocian◄ (myśl.) Pr. fil. V, 743. Por. Grzebielucha.
- Grzeg(rz)ółka p. Grzebielucha.
- Grzej »a. Słonne = stok góry, wystawiony od południa na działanie słońca◄ Łab. 82.
- Grzejny = grzejący Ust. z Warszawy.
- G(r)zelce p. Grzeńc.
- Grzem p. Grom.
- Grzeńc... (? K.): »Bądze to do końca Jadła przy tym i też grzeńca◄ Hilf. 121, n° 22 (autor objaśnia: »chleb podpiekany z masłem◄, więc = grzanki. Por. Krak. I, 134 »grzelce = rodzaj kukiełek◄ (właściwie gzelce, patrz mój Słownik wyr. obc. w dodatku do zesz. II).
- Grzepa p. Grępa.
- Grzəsi p. Grzech.
- Grzewny: »Grzywny = o drzewie dającym dużo ciepła, np. 'grabina,

- dębina dają drewno grzywne', w porównaniu do wierzbiny. Spr. V, 132.
- Grzęb p. Grępa.
- Grzęba p. Grępa.
- Grzęda = »zerdź, drąg, szczeg. dla kur. O. Rozpr. XX, 428. Zb. X, 101, n° 294. Rozpr. VIII, 173; IX, 173. 206. Zb. XIV, 10; XV, 9. Pr. fil. IV, 821. Święt. 41. »Będziesz wyglądała jak kura na grzędzie. Lub. I, 255, n° 407, zwr. 8. || »Grzęda = zagon: Zap. w tem znaczeniu: »Wypłynęła do łądu (a. 'ku ładzie') I stanęła na grzędzie. Maz. V, 227, n° 186, zwr. 8. Rozpr. VIII, 173. || »Rzęda: »Połamał rzędy u lawendy. Kuj. I, 304. Toż ib. 309 i Pozn. IV, 56. Zb. I, 18 p. w. Grządka. || »Grzęda = zerdź pod sufitem lub 'palenią' do wieszania odzieży. Kopern. rękop. O. »Moja żupanina u żyda na grzędzie. Wójc. II, 226. Toż Oles. 168. Pozn. VI, 181, n° 41. »Grzęda = tyczka ucepiąca za oba końce czy w izbie, czy pod strzechą, do wieszania na niej odzieży a. bielizny. Stąd wyrażenie: 'Zęby na grzędę założy!', gdy komu zabraknie chleba. Maz. V, 48. »Grządki lm. = szczeble dla kur i drobiu. Zb. I, 18. || »Grządki a. Grądky = dwie części krosien domowych; jedna 'grządka' jest z 'rączkami'. Pr. fil. IV, 821 || »Grządka = poprzeczka, przecznica: Kam. 67 (u grabi). Lub. I, 84 (u kosy). Lub. I, 85 (w żarnach). »Grzędka (u 'skrzynki rzezalnej') = drążek drewniany (opis). Spr. IV, 333—34. »Grządka = poprzeczka pozioma pomiędzy czterema 'nogami' u żarn. Dyg. Por. Grzaba. Grzęba.
- Gr(z)ędą p. Gręda.
- Grzędziel p. Grądziel.
- Grzępa p. Grępa.
- Grzępiasty p. Grzępa pod Grępa.
- Grzęz... p. Grzędźło.
- Grzęzle p. Grzędźło.
- Grzmieć: »Grzmić, teraźn. 'Grzmię', przesz. 'Grzmił' i t. d. = pędzić, szybko biec. Zb. I, 42. Toż Ust. z różnych okolic. »Wilk wzion grzmieć z tom beckom w las. Cisz. I. 265, n° 211. || »Grzmieć = szeleścić (? K.): »Suknia na ni od złota grzmi. Wisła III, 250. || »Grzmięc. Ram. 48. »Grzmięc. (bardzo krótkie y) Ust. z Litwy, || »Rzgni = grzmi. Spr. IV, 30.
- Grzmiot p. Grzmot.
- Grzmocić, »Grzmotnąć = 1, uderzyć 2, wypić kieliszek gorzałki. Spr. IV, 22.
- Grzmot: »Grzemót. (--) Ram. 48 (por. pod Grom uwagę do Hilf. K.). »Grzymót. (y krótkobrzmiące) Ust. z Litwy. »Grzmiot. Spr. V, 359. || »Grzmot = gruchot, babsko. 'Ty stary grzmocie!' Ust. z Warszawy. Parcz. || »Grzmot. i »Grzmotek = roślina, patrz Grzmotnik.
- Grzmotnik = roślina: »Zatykają wstrzechę 'grzmotnik', kwiat bzu... Zb. IX, 26, n° 16, 2. »Kwiatki grzmotnika na rany. ib. 48, n° 16. »Na Boże ciało robią wianki z rozchodnika... grzmotnika, czyli matki wszystkiego ziela (?) libiuszczka. Zb. II, 20. »Gdy grzmi, należy kadzić zielem 'grzmotnikiem'. Pleszcz. 100, n° 11. || »Grzmot = pięciornik srebrzysto-biały, *potentilla argentea* Krak. III, 131, n° 53. »'Zróst' a. 'Wzróst', w okolicach Pińczowa 'Grzmot' = roślina bardzo powszechna, rośnie na miedzach, koło dróg; kwiatki ma niebieskie, kwitnie przez lato i w jesieni... Wisła IV, 880, n° 22. || »Grzmotek: »Na Boże ciało wiją wianeczki... z rozchod-

- niku... grzmotku... Pleszcz. 90, n° 17. »Grzmotek' a. 'Nawrotek' 'od grzmotów' = przywrotnik, alchemilla vulg. « Wisła II. 606, n° 26. Por. Gromotrza s k. Gromowe ziele. Nietrzasek.
- Grzmotny** = »wielki, tęgi, ogromny« Rozpr. XVII. 34.
- Grzobki** »owcze = owcze bobki« Pr. fil. V. 743.
- Grzyb:** »Grzyby nazywają się bedłkami. 'grzyb' bowiem tylko jest jeden (= jednym) ich gatunek (= gatunkiem)« Kętrz. 14. »Grzyb prawdziwy« Wisła VI. 677 (= 'borowik', 'prawdzik' Wisła VI. 678, n° 4), boletus bovinus K.). »Betki bedłki' t. j. grzyby wogóle, nazwa bowiem 'grzyba' służy tu jednemu tylko ich gatunkowi« Maz. V. 64—65. || »Grzyby żydowskie a. 'Bielmy'« Lud I. 201. || »Jeżeli średnie (? K.) grzyby są robaczne, to żyta... będą dobre« Zb. XV. 52, n° 110. || »Grzybek« = potrawa z jaj: »W święta jedzą (= jadają) jajecznicę, a tak zw. 'grzybek', z jaj smażony« Maz. V. 43. »Szezaw kobyli'... mieszają... do jajeczniczy, usmażonej jak grzybek'« Lub. II. 161, n° 34. »Na ostatki, w okolicach Kiele, Jędrzejowa, sporządzają ciasto z maki pszennej, do którego wbijają kilka jaj i dolewają pewną ilość mleka: następnie tak zarobione ciasto pieką na szmalcu, lub pokrajanej słoninie i to wypieczone ciasto nazywają 'grzybkami'. Przy jedzeniu jego, mówią w żarcie, iż tej potrawy dla tego w 'dni kuse' ostatki używają, aby w lecie była 'uroda' na grzyby« Wisła VII. 77, n° 1 i ods. Toż t. st. z Litwy. || »Tamej grzyba« 'cos kupic = za nic, za darmo, za 'ps e' pomażdz'« Ust. z Litwy. Pr. fil. IV. p. w. Kupac. »Na grzyby iść' = być wydalonym ze szkół (szkol)« Pr. fil. V. 743.
- Grzybica:** »Pod Kielcami zaliczają do trujących grzybów, oprócz 'muszarek', 'grzybice', grzyby rosnące w jesieni między mchami« Wisła VI. 678.
- Grzybien' m. a. Grzybienie n.** = lilja wodna L. »Grzybienie = 1. lilja wodna 2. pleśń« Święt. (rękopis). »Grzybija, Grybija, Grybiej = roślina wodna z żółtym kwiatem i pływającymi liśćmi« Pr. fil. IV. 821. »Grzebija«: »Na stawie biała grzebija (kwiaty białe)« rym: 'na koniu wywija' Maz. III. 88, zwr. 11. »Zagnać gęsi na grzebija... niech się opiją« Rad. II. 45, n° 91, zwr. 5. »Grzywija = roślina wodna« Pr. fil. IV, 199. »Grzebielija«: »Na jeziorze biała grzebielija. A nasz jegomość na koniu wywija« Maz. V. 115, n° 14. »Grzybielija« = roślina wodna z kwiatem żółtym, wonnym, calla palustris« Osip. (raczej 'nymphaea' K.).
- Grzybiet p. Grzbiet.**
- Grzybija p. Grzybien'.**
- Grzybny:** »Jesień będzie 'grzybna' t. j. obłita w grzyby różnego rodzaju« Wisła VI. 676—677. Toż Ust. z Litwy.
- Grzybować = zbierać grzyby:** »Nie idź z djabłem ani grzybować, ani orzechować« Ust. ze Żmujdzi (od M. Dowojny-Sylwestrowicza). Petr.
- Grzybów:** »W Krakowie na Grzybowie« Pauli. 102. »W Warszawie na Grzybowie« Kolb. 249, n° 25 m. Tamże 245: »W Warszawie na 'Debowie'«.
- Grzywek p. Grzech.**
- Grzyweka z K.:** »Stoi tycka, a przy niej grzyweka: mogłbym przysiąc, że na drzewku tysiąc« Fed. 373, n° 15. Zagadka o maku.
- Grzym p. Grom.**

- Grzymała:** »W Grzymalskim lesie« Kiel. II, 65.
- Grzymót** p. Grzmot.
- Grzyńp(k)a** p. Grępa.
- Grzywacz** = 1, rodzaj owsa Rud. 16. 2, w zagadce o koniu: »Bij kosmáca, bo ci zje grzywáca (= bij wilka, bo ci zje konia)« Zb. X, 154, n° 154. Por. Grzywál.
- Grzywál:** »Grzywál« = mający wielką grzywę Hilf. 165. Toż Ram. 48. »Grzywál = dziki gołąb, grzywacz« Pr. fil. IV, 199. Por. Grzywacz.
- Grzywija** p. Grzybien.
- Grzywna:** »Grzywnia« = dwadzieścia groszy polskich; zdrob. 'Grzywnienka'. »Grzywna, Grzywnienka srebrna = 10 kopiejek srebrem« Roczn. 197. »Wczorach mu dól sto grzywien« Zb. IX, 188, n° 49, zwr. 2. »Dól pół grzywny« Zb. IV, 99, n° 27, zwr. 3. || »Grzywna« = kara: »Zając... Musiał księdzu grzywnę dać, Marmurową świecę« Oles. 204, n° 1. Toż Wójc. II, 271. »Grzywna = przy sporach granicznych, 'jak się zgodzili w prawie', (czy to w sądzie, czy u wójta, czy też polubownie), 'to zakładali grzywnę', którą tracił ten, 'fto ruszył prawo'. Czasem przy zaręczynach 'zakładali grzywnę i prawo robili', dla ukrzepienia zawartych zrękowin. Patrz 'załoga'« Spr. V, 359.
- Grzywny** p. Grzewny.
- Gub,** »2 pp. (gubu m. = fałd: Súnka z gubami i bez gubów'« Pobl. 24. Toż Ram. 48. || »Gubik = fałdzik« Ram. 49.
- Gubać się** = »podkasywać się, 'ugubać się'« O. »Gubac się = podkasywać się« Pobl. 24. Toż Ram. 48. || »Gubowac = w fałdy składać, fałdować« Pobl. 24. »Gubowac się = fałdować się. 'Gubowány' = ułożony w fałdy« Pobl. 24. Toż Ram. 49.
- Gubania** = torba Ust. z Sanockiego.
- Gubasić się** = »guzdrać się« Pobl. 131.
- Gubernarz:** »Książd gubernarz« Krak. II, 42, n° 73, zwr. 7.
- Gubernat** p. Liwerant.
- Guberner** p. Guwerner.
- Gubić:** »Hubić = niszczyć, gubić« Spr. IV, 344. || »Gubić się (za kim) = przepadać (za kim) z miłości. 'Omál się za nim nie zgubi'« Was. 241.
- Gubka:** »Gupka = wierzchnia warstwa kołacza« Świąt. 696. »Dawniej ser (w kołaczach K.) przykładano (= przekładano K.) jeszcze tak zwaną 'gubką', t. j. plackiem, zarobionym na mleku, przez co kołacz przybierał kształt więcej pełny« Świąt. 56.
- Gubka** p. Gąbka.
- Gubowanie:** »Gubowanie = robienie fałdów« Pobl. 24.
- Gubyrnatka** p. Guwerner.
- Guczka** = »rodzaj leszcza, może Ab-ramia vimba« Prac. (od Kolna). »Gucka = tak nazywają rybacy z nad jeziora Chodeckiego (Kujawy) rybkę, zupełnie podobną do płotki i tejże co ona wielkości, lecz mającą piękne sino-niebieskawe łuseczki od grzbietu« Spr. V, 133.
- Guda** = »świnia« Wrześ. 8. »Guda = świnia; pieszczotliwie 'Gudzia', 'Gudka'. Żartobliwa odpowiedź, dawana pytającym 'Co ta słyhać na jarmarku?' — 'Małe gudki po dwa dudki, a prosięta po półpięta'« Spr. V, 359. »Gudzia = wieprz« Rozpr. XVII, 22. »Gudza = stara świnia« ib. 78. »Gudza = stara świnia z prosiętami« Pr. fil. IV, 199. »Guś guś guś! = nawiolywanie świń« Wisła VII, 749. »Guska (w mowie dzieci) = świnia« Rozpr. XII, 108.
- Gudak** = »moneta 15-groszowa w Prusach Wschod.« O. »Cudak za gudak' przysł. Frischbier Preuss.

- Sprichwörter 1865, 301, n° 4275 (mylnie przetłumaczono i objaśniono K.). Por. Adalb. 672 p. w. Cudak. »Gudak = 'ósmak' = 25 fenigów« Wisła III, 87. »Gudak, inaczej 'berlinka' = dawna moneta 15-groszowa« Osip. || »Gudak«, według Pisańskiego (przytoczonego w cytacie powyższej z Frischbiera), ma oznaczać także 'kolonista'.
- Gudłaj** = »zyd« Spr. V, 109. Maz. V, 286, n° 315, zwr. 2. Ust. z Warszawy. Por. Gułaj. Kudłaj.
- Gudrać się** (po złodziejsku) = bać się Maz. V, 286, n° 315, zwr. 12.
- Gudy, gudy, gudy** p. Gudziu.
- Gudza** p. Guda.
- Gudzać** = »łechtąć, łaskotać« Pr. fil. IV, 199. Por. Gałdzieć.
- Gudzie, gudule** p. Chrzakała.
- Gudziu »gudziu gud gud!** = przywoływanie świń« Wisła III, 219, n° 8. »Gudy gudy gudy! = przywoływanie świń« ib. VI, 227, n° 9. »Gudziu gudziu = głos, którym w obwodzie Bocheńskim zwołują się prosięta a. świnię« Bibl. Warsz. LXXX, 623. »Gudzie gudule gudusie = przydomek świń« Krak. I, 179. »Gudzi! = wołanie prosiąt« ib. 180. Wisła VI, 227. »Wiwat tym młodym ludziom, niech się im wśycoko weseli, i ludzie, i gudzie (prosięta), i progi, i brogi!« Kiel. I, 73. »Gudziu gudziu! = nawoływanie świń Wisła VI, 317. »Guška! = wołanie na świnię« Rozpr. XVII, 22 p. w. Gudzia.
- Gudzka** p. Guczka.
- Gugiel** »w lm. 'Gugli' (? K.) = szabasowe ciasto żydowskie« Pr. fil. IV, 821. »Kugiel« = też znacz. Ust. z Litwy.
- Guga** = »guz, wypukłość« Pr. fil. IV, 821.
- Gugła** = »rodzaj krótkiej białej zarzutki, bez rękawów, z kapturkiem, spada z prawego ramienia na lewy, jak dolman węgierski itd.« Witw. 88. Ib. 13. 23. 43. 89. Kłosa XV, 324.
- Guguleta** lm., wyraz improwizowany w zagadce o człowieku: »Dąb, na tym dębie gałęzięta, pod gałęziętami guguleta...« Zb. VI, 17, n° 155.
- Gugułka** = »niedojrzały owoc wiśni« Pr. fil. III, 309.
- Gul(i)** p. Gwoli.
- Gul!** o łykaniu: »A z kiéliska gul gul!« Kozł. 147. »Já gorzałkę gul gul gul!« Maz. III, 328. Por. Bull
- Gul!**: »Gul gul gulusi guli gulu gulu! = nawoływanie indyków« Pr. fil. IV, 821; V, 743. »Na indyki wołanie 'gul gul gul!', odpędzanie 'a gula!« Maz. V, 57. Toż Pozn. III, 135. »Mój jedorek mówi 'gul!« Łęcz. 154, n° 11. »(Kogut mówi) Do jędyczki: 'gul na góry!« Kuj. II, n° 248, zwr. 7. »Gulù gulù gulù! = przywoływanie indyków. 'A gula ha! = odganianie« Wisła III, 664. »Jędyczka 'gulu gulu!« Kozł. 160. »'Gula, Gulu, Gulda' = wołanie na indyka« Spr. V, 109.
- Gul** = nazwa gry chłopców... »Z okrzykiem 'gul gul!... pędzą do mety...« (opis) Wisła III, 61 c.
- Gul!** p. Dul!
- Gula** = »gałka, guz, kula, narość; przydomek człowieka z narością na głowie« Pr. fil. IV, 821. || »Gulajka = ciasto okrągłe jak kulka« Chełch. I, 243 ods. »Matka zagniecie osiem gulajków z ciasta« ib. || »Gulka = gałka. 'Porobiła ze lnu gulki« Kam. 172. || »Gulba = gula, guz: 'Gulba mu wyskoczyła!« Pr. fil. V, 743.

- Gula, Gularz itp. = indyk: »Gularz = indyk« Kuj. I, 254. 264. 283. 313. »Gula, Guła = indyczka. 'Gularz' = indyk. 'Gulak' = indyczę. 'Guły' = indyki. 'Gularek' a. 'Gularka' pasący a. pasąca indyki« ib. II, 271. »(Na uczcie weselnej) będzie z długiem nosem gularz« Pozn. V, 201. »Gula' = indyczka. 'Guluk' = indyk« Hilf. 165. »Gulárz = indyk. 'Guła' i 'Gulga' = indyczka« Pobl. 24. Toż Ram. 49. »Gulák = indyk« ib. »Guły = indyki« Pozn. VI, 348, n° 102. »Gulárze« Derd. 9. 77. 80. 94. »Guła = indyk« Krasn. 302. »Gularz i Gula« Pozn. III, 55. 86. »Gula = indyk« Wisła I, 153. »Lud zowie indyki 'gułami' i 'gularzami'« Wisła III, 740. »Gulák = spore indyczę« Wisła V, 915, IV, 1. »Gulárz = samica indyk« ib. 916. »Gulas« = indyk Kal. I, 194. »Gule lm. = indyki« Pr. fil. IV, 199. »Gulárz« = indyk Wisła VI, 82. Mil. »Guła ż. na Malborskiem = indyk; wyrazu 'indyk' lud nie zna« List. od dra Łęgowskiego. »Guła = indyczka« Piątk. Mil. Parcz. || »Guldyn = indyk« Pobl. 131. »Guldon = indyk« Mil. || »Ty, guło jakaś! Kiedy się matka chępi pięknoscią swojej córki, nie przyznaje tego, ale ją zwykle przezywa 'guła', bo tak chłopci zowią indyki« Kam. 133. »Guła = powolny, małomowny. Por. 'Niezgula'« Rozpr. XVII, 34. »Guła = powolny, niemysłący człowiek« Zb. II, 7. »Córka, jakby jaka guła, i ustała i stoi, ani gęby nie otworzyła« ib. 172, n° 19, 3. »Guła czyli 'gapa', przewisko na nierozwiniętą dziewczynę« Spr. V, 133. »Guła = głupia kobieta« Krasn. 302. »Guła = gapiowa-
- ty« Parcz. || »Gułaj = bałwan, dureń« O. »Gułaj = niezdara« Zb. II, 251 p. w. Przewalkownię. »Karapętniak = niezdara, gułaj (o ludziach, owcach i cielętach)« Wrześ. 10 p. w. Karapętniak. »Siedziała i rozpięrała się, bo gułaj była« Lub. II, 186. »Gułaj = gawron, chłop nierozgarnięty« Spr. V, 133. Pr. fil. V, 743. || »Guła = wół« Zb. I, 67. Roczn. 197. »Guła = wół z krótkimi, grubemi, poziomo rozłożonemi rogami« ib. 246. Zb. III, 133, n° 25. Por. Gudłaj.
- Gula = »rozsada kapuściana« Maz. III, 37, n° 23. »Rozsada na kapustę, zwana 'guła'« ib. 43.
- Gulajsz p. Gulasz.
- Gulán p. Gulon.
- Gulać = »hulać« Zb. II, 7. »Gulać = tańczyć« Chelch. I, 119. 177; II, 128. Spr. V, 109.
- Gularek p. Gula.
- Gulasz = potrawa węgierska: »Gulajsz« Rozpr. XII, 33. Może tu należy »Gulása' a. 'Kulása'« = rodzaj zacierki (opis) Zb. XIV, 155, n° 4. Por. Rozpr. XVII, 34. »Gulása = potrawa z mąki tartarczanej jęczmiennej; por. Kulása« Rozpr. XX, 427.
- Gulba p. Bulba. Gula.
- Guldyn p. Gula.
- Guldynka = »strzelba najgorszego gatunku« Pr. fil. V, 743.
- Gulga p. Gula.
- Gulgót: »Gulgót = gdakanie indyka« Ram. 49.
- Gulgotać = »1, przelewać (o plusku wody) 2, o głosie indyka« Spr. V, 109. »Gulgótac = o głosie indyka« Ram. 49.
- Guli p. Gwoli.
- Guli = przymiotnik od »Guła« = indyczka Pobl. 24. Toż Ram. 49.
- Gulon: »W Kielcach lud nazywa mieszczan 'gulonami'« Zb. II, 259.

- ›'Gulán, Gulon' = przezwisko nadawane przez włościan mieszkańcom niektórych miast w Kieleckiem, np. Szczekocin• Pr. fil. IV, 199. ›Gulon, Łyk = mieszczanin• Jastrz. Udz. ›Gulónica = mieszczka• Udz.
- Gula** p. Gula.
- Gulaj** p. Gula.
- Gumaelastyka**: ›Gumalastyka• Ust. z Litwy. ›Gumulastyka• Ust. z Warszawy. ›Gumulastyka• (przycisku nie oznaczono K.) Spr. V, 109. ›Glamastyka• (taż uwaga K.) Pr. fil. IV, 197. ›Gumulastyka a. Gmulastryka• (taż uwaga K.) Zb. I, 67. ›Gumlastyka• Parcz.
- Gumienny** a. **Gumiennik** = dozorca gumna a. robót gumiennych O. Pozn. I, 49. Lub. I, 125, n° 13, zwr. 4.
- Gumienie** n. = nalepa w piecu• Rozpr. XVII, 34.
- Gumnisko** = podwórze przed stodołą zbożową Ust. z Litwy. ›Gumnisko = miejsce wolne przed drzwiami stodoły, a. takie, na którym gumno niegdyś stało• Osip. ›Gumnisko = obszar ziemi pod zabudowaniami (autor widocznie opuszczył wyraz 'gospodarskimi' K.), a. gdzie one były• Pr. fil. IV, 821.
- Gumno** = stodoła na zboże ('stodoła' znaczy tylko stajnię przy karczmiu, a. rzadziej 'odrynę', stodołę na siano) Ust. z Litwy. Zb. XI, 292. ›Gumno• = stodoła na zboże Kuj. I, 47. 99. ›Gumno = plac przy i w stodołach• Krak. IV, 307. ›Gumno• odróżnione od 'stodoły' Pozn. I, 293. ›Gumno = stodoła i podwórze gospodarcze• Zb. I, 30. ›Zagumna a. Gumno• Ilif. 189 p. w. Zagumna. ›Gumno = miejsce przed 'stodołą'• Rozpr. VIII, 76 ods. ›Gumno = przestrzeń pomiędzy dwoma 'sąsiedkami' (na Szląsku Cieszyńs.) Ust. od J. Bystronia. ›Gumno = zabudowania gospodarskie• Was. 241. ›Przeźstrzeń między chałą a gumnem wypełnia 'ulica' i 'sad'• Pleszcz. 23. ›Gumno = zabudowania i podwórze gospodarskie, stodoły i chlewy• Pr. fil. IV, 821. W pieśniach: Pauli, 9. 152. Maz. III, 249, n° 325, zwr. 1 (›wedle gumien•); V, 261, n° 266. Krak. II, 110, n° 205. Zb. VIII, 92, n° 129. ›Gumna Im. (rzadziej Gumno lp.) = plac między zabudowaniami gospodarskimi (stodołą, oborą, śpichrzem)• Czark. || ›Gumienko = podwórko• Zb. I, 30 p. w. Gumno. || ›Gumieneczko•: ›Na gumieneczku rośnie jabłoneczka• Wójc. I, 216 (z Paulego, 3).
- Gumny** = gumienny: ›Często gościnnie, idący przez wieś, nie różni się od gumnego podwórza• Pozn. I, 288 (z Przyj. ludu).
- Gumółka** p. **Gomółka**.
- G(u)mulastryka** p. **Gumaelastyka**.
- Guna** (może = *góna K.) = (dziecin.) ›noga• Parcz.
- Gunerwanta** p. **Guwerner**.
- Gungwolić** (= *gágwolić) = ›mówić przez nos• Mil. Por. Gegłtać.
- Gunia**: ›Pod Waśniowem i Kunowem, przy zwykłym wyjściu (! K.) chłopci noszą 'burochy' tj. sukmany, czasami nazywane 'gonie', 'gunie', wełniane, bure...• Rad. I, 51 ods. 1. ›Gunia = zgrzebna a długa za kolana kapota• Fed. 15. ›Gunia = oponcza, płaszcz góralski• Rozpr. III, 370. ›Główną i charakterystyczną częścią ubrania u górali Wiślańskich jest 'gunia', koloru ciemnobrunatnego, sięgająca do kolan, z dość szerokimi rękawami...• Hoff, 45. ›Gunia = płaszcz z grubego (autor pisze 'gróbeo' K.) sukna• Rozpr. VIII,

228. »Wierzchnią suknię (Podhalan) stanowi 'gunia' z grubego, brunatnego sukna, czasem białego...« (opis) Zejsz. 5. »Gunia czarna, z grubego samodziału« Aten. VI, 112. »Gunia = kapota góralska« Rozpr. IX, 206. »Gunia, Guńka = odzienie wierzchnie, kroju palta a. algierki, z sukna grubego, koloru brunatnego a. białego...« ib. X, 214. Por. Aten. VI, 111. Zb. IV, 180; VII, 40. 59. 64; IX, 232; X, 176. Kiel. II, 99. Rozpr. XVII, 22. Cisz. I, 218. Święt. 310, n° 513. »Gunia = płachta do noszenia trawy; dera« Pr. fil. V, 743. »Gunia = płaszcz z sukna grubego« Rozpr. XX, 428. || »Guńka = króciutka czuha« Wrześ. 8. »Gońka« Zb. X, 176. || »Gunica« chyba przez niezrozumienie, zam. 'górnica' Krak. I, 231, n° 32, zwr. 5. || »Guńczysko«: »Jak będę w góńczysku, Wtenczas lej, deszczysku!« Zb. X, 299, n° 224, zwr. 2 (por. Święt. 310, n° 513 i Kiel. II, 99, n° 324). || »Guńczyna«: »Cémże się odzieją? -- Murawiec guńcyną, A Kudła worcyną« Rad. II, 13, n° 24, zwr. 2. || »Gunia, Guńka« czasem »Hunia, Huńka« = dera, derka (na konie) Ust. z Litwy. Porów. Gusi-ka. || »Gunia« = gruby biały samodział, z którego szyją 'gunie' i 'guniaki' Ust. z Jaworza. Spr. IV, 322 sukno to nazwane 'guniowem'.
- Guniaki bhp.: »Guniaki = spodnie z sukna grubego, guniowego, które dawniej wszyscy chłopci zimową porą nosili« Spr. IV, 322.
- Guniowy: »Sukno guniowe« Spr. IV, 322. Porówn. Gunia (pod koniec).
- Guńłkowa góra p. Gologota.
- Gupka p. Gubka.
- Gur p. Gór.
- Gurbić = »marszczyć, miąć, robić nieładkim« Pr. fil. V, 743. || Gurbić się = 1, garbić się 2, skrzywić się, zmarszczyć się, pogiąć się, pomiać się« Zb. I, 42. W 2 znaczeniu też Ust. z Litwy. Udz. Por. Gurbonić się.
- Gurbonić się = »marszczyć się, fałdować się (o źle uszytem odzieniu)« Pr. fil. IV, 821. Por. Gurbić się.
- Gurgas = rosół z kwasu kapucianego Ust. z Kujaw.
- Gurgot: »Gurgót = hurkot. 'Gurgót z brzucha'« Ram. 49.
- Gurgotać: »Gurgótac = hurkotać, np. w żołądku« Ram. 49.
- Gurmana = »suknia z grubego sukna« O. »Wierzchnia suknia z grubego sukna u wieśniaków, zwykle barwy granatowej a. białej, z czerwonymi wyłogami, zwana 'gurmaną', 'kapotą', 'świtą', 'sukmaną'« Pauli, 105, ods. 3. Por. Wójc. II, 367. Pauli, 197. Zb. XIII, 36; XIV, 248. Wiśła VII, 152. Święt. 490.
- Gusi »gusi! = głos przywołujący gęsi« Kuj. II, 271. »Guś guś guś = nawoływanie gęsi« Wiśła VII, 386, n° 5.
- Gusika: »(Tucholcy) noszą rodzaj płaszcza... zowią go niekiedy 'gusiką' (? czy nie 'guńką'? K.) Zb. I, 111.
- Guska = całus (Szląsk) Tyg. il. ser. 2, n° 110. Por. Dziubek.
- Gust: »To nie jest każdemu w gusta« (rym. 'kapusta') Pozn. II, 309. »Dziewcyno, uspokój mi gusta, Zebys pozwoliła złączyć z usty usta« Maz. III, 293, n° 420, zwr. 5 (niełudowa K.).
- Gust, Gusteczk p. August.
- Gustak: »Gustak = niechlujny w rozmowie« Udz.
- Gustoforki = »w Krakowie zwa

- jabłka bursztówki• Rozpr. XVII, 34.
- Guszcz = »jesiotr• Hilf. 165. »Gościory• Im. Frischbier Preuss. Wörterbuch p. w. Gieb.
- Guś, guś, guś p. Guda.
- Guślarz: »Guślárz• = czarownik Nadm. 132.
- Guślić: »Mać... umieli kreslić, guślić I spalili ją• Krak. II, 187, n° 366, zwr. 4.
- Guślisko = guśla: »Sýćko to było jacý ōmamienie i guślisko• Zb. V, 194.
- Guślnica »a. czarownica• Hemp. »Guśnica = guślarka• Zb. VIII, 251. Por. 'guśnica' Zb. III, 34.
- Guć: »Ty, od Guća Józku!• Wisła VIII, 219, n° 142.
- Guć = »drzewo krzywe, sękowate, suche a. żywe, niezdadne do niczego, chyba na opał• Roczn. 198.
- Guwerner i Guwernantka: »Gubernner• Kam. 85. Toż Ust. z Litwy. || »Guwernantka•: »Gubernantka• Kam. 9 i ind. Kuj. I, 235, n° 14, zwr. 6. Krak. IV, 72. Chełch. I, 207. »Gubyrnantka• Zb. VIII, 251. »Gubernátka• Piątk. || »Gunerwanta, Narwanta• Zb. I, 29. || »Gubernát = guwerner• Piątk. || »Gubernant i Gubernantka• Mil. »Gubernantka• u Orzeszkowej.
- Guć: »W guzy zagrali• Nadm. 87. »(Gra 'w guzy' ma na północy (Kaszubów) osobną nazwę 'pāczowanie'. Odbija się guziki o ścianę; jeżeli guzik trafi w leżący na ziemi, to się wygrywa największą stawkę; inne wygrane a. przegrane zależą od oddalenia guzików odbitych od leżących; oddalenie mierzy się piędzią. Pasterze trochę inaczej w grę tę grywają, zwą zaś ją 'w knópy'• List. od dra Łęgowskiego. || »Guzik•: »Gra 'w guziki'• (opis) Zb. XIV, 223, n° 16. »Guzik• = czapka grzyba Lud I, 177. »Kuzik• Pozn. I, 63. || »Guziczki• = pastylki z santoniny Pleszcz. 143, n° 14. || »Guzica = guzik: 'Kontus... Ze śklanemi guzicami'• Maz. II, 130, n° 291, zwr. 5. Porówn. Guzieł.
- Guza = zap. zad, tył: »(Dyngusu-jęcym) na rozeń nadziewano mięsiwa, np. kawałek świńskiej guzy, kiełbasy itp.• Zb. VIII, 71, n° 5. || »Guzica = zadek, pośladki• Rozpr. III, 370. »Muzycy, Lepibyście gráli świni na guzicy• Zb. XII, 169, n° 68. || »Guzel•: »Schienbein = goleń, guzel, kość goleniowa• Mrong.
- Guźdr...: »Guźdrać się = wybierać się powoli w drogę• Rozpr. IX, 206. »Guźdrała = człowiek wybierający się opieszale w drogę• ib. »Guźdrać się = wybierać się zbyt powoli, stąd 'Guźdrała' = wybierający się leniwie w drogę; robiący co leniwie, opieszale• ib. VIII, 173; XI, 183. »Guźdrała = człowiek robiący powoli• Pr. fil. IV, 199. Udz. »Guźdrać = robić powoli a niezgrabnie. 'Guźdrać się' = nie spieszyć się, zwlekać, nie odstać roboty na czas• Święt. 696. »Guźdrac = ociężały, opieszale robotnik• ib. Rozpr. XX, 428. »Guźdrac się• = 'marudzić', robić powoli, wybierać się zwolna Ust. z Litwy. || »Kuzdrac się• = leniwie robić Hilf. 170. »Kustrac się• O. || »Guźdrolic się = guźdrać się• Pobl. 152.
- Guzel p. Guza.
- Guziczkowy: »Guziczkowa róża = malva arborea• Ciesz. 31. »Guziczkowe ziele = malva vulgaris• ib.
- Guzieł = »guz na ciele wskutek uderzenia itp.• Kuj. II, 271.

- || »Guziołek = guz niewielki, zwłaszcza na ciełe Pr. fil. IV, 821.
- Guziny »a. Gziny blp. = w okolicy Suwałk, 'wieczorynki z tańcami, wyprawiane podczas zapust, zowią się 'Guziny' a. 'Gziny' Maz. V, 78, ods. 1. »Guziny = feta składkowa w karczmie, z muzyką i tańcami Osip.
- Guzłać(?) p. Guzwać.
- Guzwać (może 'guzłać? K.) = 1, coś pomiać 2, bez powodu ustawicznie łajać Spr. IV, 344.
- Guznać = »szturchnąć w bok Zb. VIII, 251. »Schuppen = popychać, guznąć Mrong.
- Guzy p. Kusy.
- Gwadzgać p. Gwedzgać.
- Gwajakowy: »Drzewo burgundzkie a. słodkie = lignum guajaci Ciesz. 21.
- Gwał: »Gwał, 2 pp. Gwału = rzecz jakakolwiek drobna Pobł. 24.
- Gwałt = »bardzo wiele. 'Gwałt pieniędzy' Wisła III, 87. || »Gwałt = gwałtem: »Nie chcą (mi soltysowej córki) dać... Teraz mi ją gwałt chcą dać Pozn. IV, 37, n° 81, zwr. 4. || »Gwałt, częściej w lm. »Gwały = powinność robocizny ponad pańszczyznę, szczeg. podczas żniw Ust. z Litwy. O. || »Gwałtem = bardzo Rozpr. XI, 183. »Nie gwałtem już mocny w nogach, to go wiozą Konopnicka 'Na drodze'.
- Gwałtować = pilnie wymagać czegoś, gwałtem się domagać: »Ni jeden chłop nie poszedł do dwora na robotę, a tu już łąki gwałtowały (= koniecznie kośby się domagały K.) Kam. 31. »Kuźda rzecz gwałtuje (= pilną jest K.) ib. 66.
- Gwałtowanie = domaganie się, agitacja, nawoływanie: »To wasze gwałtowanie o szkołach dla chłopów ninac się nie zda Kam. 35.
- Gwałtownik: »Gwałtównik: »'Más dzieci gwałtówniki, ze niech Bůóg broni!' Rozpr. VIII, 123. »Gwałtównik = ten co gwałty, krzyki wyprawia ib. 173.
- Gwańda »a. Gwińda = osoba co gwałdzi Pobł. 24.
- Gwańdać: »Gwańdac a. Gwińdac = peckać, gwałdzić, jedno z drugiem mieszac Pobł. 24.
- Gwara = »mowa, rozmowa, język O. Gószcz. 132. Rozpr. X, 280. Ram. 49. »Gwara = gęba, pysk (przenośnie). 'Tęgą má gwarę' = głos ma wrzeszczący i cięty Kuj. II, 271. »Gwara = mowa, rozmowa Spr. IV, 344. Toż ib. V, 359 i przykład: »'Godnie sie ozniémóg: wcora jesse gádál, ba dziś od rania zamknon gware, nie pedział nic'. Rozpr. XX, 428.
- || »Gwara a. Hwara = mowa, język Wrześ. 8. 9. »Silná gwara = mocny głos Piątk. »Ani gwary, ani spary ś niego = nie ma z nim co mówić Wrześ. 3 p. w. Ani. »'Ani gwary, ani spary o tobie' (? K.) = niema co z tobą gadać Spr. V, 341 p. w. Ani. »'Ani gwary, ani spary' (przysł.) = bez wątpienia, ani mowy! Rozpr. X, 280. 269 p. w. Ani. Toż Zb. VII, 103, n° 120.
- Gwardjan: »Gwardyján = gwardjak, gwardzista: »Wszystey (synowie) byli gwardyjánami przy królu Cisz. I, 37, n° 49.
- Gwarno: »Gwarno (wątpię, czy tu jest á K.) = wesóło, rozmownie Spr. IV, 344.
- Gwarny = »rozmowny, gadatliwy Rozpr. III, 370. »Gwarny = rozmowny, lubiący z każdym mówić Spr. IV, 376. »Jaki sobie chłopek gwarny, gospodarny! Jak wleje

- do pąły Trzy kwarty gorzality• Świąt. 225, n° 73. »Gwárny (wątpię, czy tu jest á K.) = rozmowny• Spr. IV, 344. »Gwárny = mający głos donośny• Rozpr. XX, 428.
- Gwary** lm. = hałasy, gawęda, gadanie: »Bez wielkich gwarów• Kam. 46. »Na co te wszystkie gwary?• ib. 47.
- Gwarzyć** = »mówić• Del. 124. »O mojej wej babie nic nie gwarzycie?• ib. Zb. VII, 72 dwakroć. Rozpr. X, 256. 280. »Gwarzyć = mówić; rozmawiać• Wrześ. 8. Spr. IV, 344. »Gwarzyć = mówić (a. 'Ugwarzać' = rozmawiać)• Spr. V, 359. »Gwarzyć = gadać, zaciągając (? K.) Listy paedagogické XII, 468. »Gwarzyć = gadać. 'Czy gwarzysz pò mòskiewsku?'• Hilf. 165. »Pan Bóg gwarzy: — Co hań widzisz?• Wisła VI, 141. Rozpr. III, 370 = rozmawiać. »Gwarzyć = mówić. 'Ten pán gwarzył po kaszùbsku'• Ram. 49. || »Gwórzyc (= *gwärzyc K.) = gadać (o niemowlęciu)• Mil. Por. G a w o r z y ć.
- Gwazdaecz**: »Gwazdać, Gwazdrac, Gwazdrała = partacz• Świąt. 696.
- Gwazdać** = »robić źle, partaczyć• Świąt. 696. »Gwazdać a. Gwazgać = peckać, mazać, bazgrać, gryzmolić• O. »Gwazdac = peckać się, brudzić się Hilf. 165. Spr. V, 359 (nieobj.). || »Gwazdać = gwazdać• Pr. fil. V, 743.
- Gwazdanie** = »partactwo, zła robota• Świąt. 696.
- Gwazdrac** p. Gwazdaecz.
- Gwazgać** p. Gwazdać.
- Gwedzgać** = gwazdać, mazać, bazgrać Ust. z Litwy. || »Gwazgać = gwazdać, peckać• Pr. fil. V, 743.
- Gwelb** = »sklepienie• Rozpr. XII, 16.
- Gwer** p. Giewer.
- Gwerek** = gwarek: (Współcześni górnicy) »musieli przechować niektóre wspólne cechy z dawnymi, jak ich nazywają, 'gwerkami', przekraczając wyraz 'gwarek'• Zb. X, 192.
- Gwertować** = »ściskać. 'Nie bede krzycał, jak mi ręke zgwertujes'• Spr. V, 109.
- Gwerty** lm. = »ściskanie• Spr. V, 109.
- Gwes**(no) p. Gwisno.
- Gwiazda**: »Gwiaz• 2 pp. lm. Wiśła VII, 127, n° 10. || »Gwiazda = przyrząd w rodzaju lałarni, zwyczajowy, doroczny, kołędowy. Opisy i wzmianki patrz: Maz. I, 111; V, 69. Krak. I, 249. Kiel. I, II. Wisła II, 325; III, 554; IV, 828; V, 971; VI, 192; VII, 127. Zb. X, 220; XIV, 51. Kal. I, 66. Pleszcz. 83. Świąt. 92. »Gwiazdy kołędowe• Maz. I, 111. »Chłopaczki chodzą 'z gwiazdą'• Wisła II, 325. »Obchód 'z gwiazdami'• Wisła III, 554. »Przychozą 'kolendowicze z gwiazdami'• Wisła IV, 828. »Wyrostki chodzą 'z gwiazdą'• Wisła V, 971. »Kołodnicy obchodzą 'z gwiazdą'• Kal. I, 66. »Chodzić 'z gwiazdą'• Wisła VI, 192. Pleszcz. 83. Zb. X, 220 e. Krak. I, 249. || »Gwiazdka = chrystbaum, choinka, drzewko Ust. z różnych okolic. »Jest zwyczaj po wsiach, że w wigilję Bożego narodzenia przychodzi do dzieci 'Gwiazdka', tj. niewiasta... w bieli ubrana, z różgą w ręku i z podarunkami...• (opis) Starod. przysł. 83. (W wilję dają bydłu po łyżce potraw) »żeby i bydło gwiazdke używało• Pozn. II, 57. »(Przy 'gwiazdorze') jest 'gwiazdka', tj. drugi chłopak a. kobieta w bieli, z różgą...• (opis) ib. 186—187. »Przychodzi 'gwiazdka', tj. paro-

- bek 'gwiazdor', w bieli ubrany... (opis) ib. III, 142. »Prezent na gwiazdkę« ib. VI, 187. »Żaki obchodzą domostwa z gwiazdką« (opis) Fed. 151. »Dzieciom 'gwiazdka' przynosi ciastka...« Wisła III, 733. »Gwiazdka, z którą chodzą kołędnicy po domach w Boże narodzenie« Ram. 49. Pobł. 24 p. w. Gwizd. »W Kartuskim przebrani chłopcy a. dorośli nazywają się 'gwiazdki'...« Nadm. 70. »(Na Kociewiu)... chodzą przebrani za 'gwiazdki' i 'gwizdy'...« (opis) Nadm. 71. »Gwiazdka = a) wilja Bożego narodzenia b) podarunek godowy, w dzień ten zwyczajny w Prusiech, nie tylko u protestantów (jak powiada L.), ale i u katolików« Krasn. 302. »Gwiazdenka«: »Nie zrachujesz gwiazdeniek na niebie« Kam. 128. »Moja gwiazdenko porankowa!« ib. 210.
- G w i a z d e c z n y:** »Łuseka słoniowa (słoneczna), gwiazdeczna...« Zb. III, 56, n° 20.
- G w i a z d n i e a** = »Knecht Ruprecht«, gwiazdka obrzędowa na Boże narodzenie Z Łodzi Kow.
- G w i a z d o c h i G w i a z d u l a:** »Gwiazdoch = nazwisko wołu, mającego gwiazdę na czole« Nadm. 147. || »Gwiazdula = krowa z białą gwiazdką na czole« Rozpr. X, 266. 245. »Gwiazdula = krowa z łysiną na czole« Krak. I, 178. Rozpr. XII, 76. Wisła V, 923; VII, 387, n° 6. Spr. IV, 22.
- G w i a z d o r** itp.: »'Gwiazdce' (obrzędowej, kołędowej K.) towarzyszy mężczyzna, odziany w przewrócony kozuch, z długą brodą i wąsami z pakuł i z wysokim kijem w rękę, którego nazywają 'Gwiazdorem' a. 'Starym Józefem'« Star. przysłow. 83. »Chodzą po wsi 'gwiazdory'« Pozn. I, 116, n° 1, 5. »W wilję chodzą po wsi 'gwiazdory'« (opis) ib. II, 58. 186, n° 4, 5; III, 39. 142. 230. »Przebieranie się za Chrystusa, co u nas 'gwiazdorem' a. 'gwiazdciarzem' (na Kujawach) się zowie« Wisła V, 456. »Gwiazdzich«: »Przebrany za 'gwiazdzicha' niesie 'gwiazdkę'« Maz. V, 69. »Gwiazdor = gdzie na wilję ubrana jest choinka, zwykle mówią do dzieci, aby były grzeczne, bo 'gwiazdor' przyjdzie i zabierze je, albo też nie da na gwiazdkę; przybycia 'gwiazdora' oczekują w dzień wilji« Parcz. Por. Gwizd.
- G w i a z d z i c h** p. **G w i a z d o r.**
- G w i n t o w a ć** = ?: »Trzeba grzebień pochować, Bo niema czasu gwintować« (z pieśni weselnej po oczepinach) Maz. V, 221, n° 172, zwr. 3.
- G w i n t o w n i k** = gwintownica, narzędzie kowalskie Święt. 32.
- G w i n t ó w k a:** »Buk-sy (u koła) są gwintowane ('gwintówka')« Pozn. I, 110.
- G w i Ń d a** p. **G w a Ń d a.**
- G w i s n o** = »zapewne« Bisk. 12. »Gwésno« ib. 49 (autor pisze 'g'vésno', a tuż dalej 'gweśno' K.). »Gwesno te wo nicht nie znaje« Hilf. 138. »Gwłs = pewnie, zapewne« Ram. 49. »Gwłsno = pewnie, zapewne, niewątpliwie« ib. »Gwes, Gwesno = zapewne« Derd. 136. 139 (mylny wywód K.).
- G w i s n o ś ć:** »Gwłsnosc = pewność« Ram. 49.
- G w i s n y:** »Gwłsny = pewny« Ram. 49. »Gweśny = grzeczny, przyjemny« Zb. I, 30.
- G w i ś ć** p. **G w i z d.**
- G w i z d** = »1, szczyrba w szeregu przednich zębów, tak u człowieka, jak i u bydłęcia. 'Wojtek má gwizd w zębach'. 'Nie kupuj krowy z gwizdem' 2, zbyt szeroki

- przedział pomiędzy pierwszymi palcami u nogi...« Spr. V, 359.
- || »Gwizg«: »Bedzie pisk, gwizg, na zęby zgrzytanie« Was. 87.
- || »Gwizdek« = gwizdawka, świstawka Krak. IV, 109. Cisz. I, 185.
- || »Gwizdka = gwizdawka« Pr. fil. IV, 199. || »Gwizdy« lm., wyraz improwizowany = nogi: »Pan wziął ciupy na gwizdy = spodnie na nogi« Zb. II, 182, n° 100 (w zagadce). || »Gwizdek« = djabeł: »Z cielęcia zrobił się gwizdek, djabeł« Krak. III, 43 e.
- G w i z d** = »towarzysz 'Gwizdki', chodzącej po domach podczas świąt Bożego narodzenia, oznajmujący dzwonieniem pod oknami nadchodzenie 'Gwiazdki'. Indziej zowią go 'Gwizduchem', 'Gwiazdorem', 'Gwiazduchem', a 'Starym Józefem'« Pobl. 24. 131.
- »Gwizd' a. 'Gwizdź'« = też objaśnienie Ram. 49. »Gwizd' = człowiek przebrany w wilję Bożego narodzenia« Zb. II, 7. 21, n° 3. »Gwizdź (autor pisze 'gwiszcz' K.) = też znaczenie Hill. 165. Por. Słownik geograf. IV, 229.
- »Dwa tygodnie przed Bożem narodzeniem chodzą wieczorami 'gwizdy'...« (opis) Wisła III, 732. »Ci, którzy wodzą 'gwiazdki', nazywają się 'gwiści'... Na Malborskiem 'gwizdy'...« (opis) Nadm. 70. 71. Por. Archiv XIV, 486. »Gwizd, Gwizdor, Gwizduch = ludzie, przebrani za dziadów a. zwierzęta, obchodzący w 'gwiazdkę', tj. w wilję Bożego narodzenia po domach dla nastraszenia udarowania dzieci... Forma 'gwiazduch'... w Prusiech nieznana« Krasn. 303.
- || »Gwizdy = złe karty. 'Mam same gwizdy'« Pr. fil. V, 743.
- G w i z d a ć**: »Gwiznąć = skropić, chlasnąć. 'Gwiznąć w pysk' Ust. z Litwy. »Chłop jak gwiznie djabła w łeb kijem...« Kam. 179.
- »Gwizdła na trzech palcach« Krak. IV, 8. »W pysk gwiznał« ib. II, 476, n° 788, zwr. 3. Glin. III, 208. »Jak gwizne, to przyjedź. — Gwizła róz, nie widać; gwizła drugi...« Cisz. I, 319—20.
- »Gwiznon Jasio po olsynie« Was. 151. »Siedzi i gwizda sobie« Chełch. II, 113. »Gwizda« Bar. 10.
- G w i z d a n i e** = »głos dzika (mysł)« Pr. fil. V, 743.
- G w i z d o n** = uderzenie: »Gaudenty gwizda i gwizda ('smyczkiem' = bizunem). Nareszcie po trzydziestu gwizdonach zaprzestał« Bar. 10.
- G w i z d o Ń** = »miłośnik świstania« Święt. 696.
- G w i z g** p. **G w i z d**.
- G w i z d ź**: »Gwiszcz = orzeszek laskowy robaczywy, świstun« Miklosich Etym. Wörterbuch, 423.
- G w i z d ź** p. **G w i z d**.
- G w o c h a ć** = ?: »Ciężko kamieniowi, co pod wodę gwocha; Jeszcze temu ciężej, kto się w kim zakocha« Oles. 124, n° 165.
- G w o l i**: »Zdradzili dziewecynę gwoli siwyj brodzie« Maz. II, 97, n° 223, zwr. 5. »Gwoli = dla, z powodu. 'Gwoli roboty'« Wrześ. 8.
- »Gul = wedle, gwoli. 'Gul tego' = dla tego« Zb. I, 18. »Guli = gwoli« Zb. I, 30. »Moje dziecko, kiedy cie ten pán 'guli tego' (= gwoli, dla tego) má obiesić, obiesić ty sie sám« Pozn. VI, 234. »Góli', kładzie się na końcu zdania« Mil. Pr. fil. V, 743.
- || »Kwóli«: »Za starego musis isć, Jemu kwóli ucynić« Maz. II, 54, n° 131, zwr. 2. || »Koli« Dyg. || »Kuli«: »Cyli kuli wazności, cyli kuli winsowania... co Bóg... pędział: — Rośniyta i napęniajta ziemię!« Zb. XIV, 179.
- »Darujta bliźniemu... Kuli zbáwieniu dusnemu!« ib. 183. »Ożenił

- się Kuba kóli opierunku• Aten. XLV, 226. Rozpr. XX, 430.
 || •Woli•: •Trzymám psa woli nocy• Pr. fil. IV, 264. Por. Kwoli.
- Gwoździec** p. Gościec.
- Gwoździelnica** = •kawalek żelaza, używany przy kuciu koni do zawijania wbitych w kopyto klinców• Spr. V, 359.
- Gwoździk** (roślina): •Mydlnica, Mydlik a. Biały gwoździk = *saponaria officinalis*• Pleszcz. 124. •Maciczne goździki = *antophylli*• ib. 144, n° 16.
- Gyglać** p. Gidlić.
- Gzary** blp. = •sprzęty, graty, rupiecie, stara odzież• Kuj. II, 271 (z Bib. Warsz. LXXX, 623). •Gzary = lice, stare ubranie• Pobl. 152. •Gzary = sprzęty domowe, jak stół, łózka, ławy, stołki• Spr. V, 109. •Gzary = toboły, graty. Dać furmankę pod gzary. 'Wlec się z takimi gzarami'• ib. 133. •Gzary = sprzęty domowe• Rozpr. XVII, 35. •Gzary = łachmany, rupiecie• Zb. I, 18. •Gzary = różne sprzęty• ib. 34. •Gzara = lice ubranie• Krasn. 303. •Gzary = rupiecie, graty, sprzęty domowe• Pr. fil. V, 744.
- Gzdęcyć** p. Grzdęczyć
- Gzekutnik** p. Egzekutnik.
- Gzelsztyk** = •sztuka mistrzowska, majstersztyk• Pr. fil. V, 744.
- Gzil:** •Pasterze, kiedy się bydło gzi, wołają: 'Siedzi żaba na ogonie, Pakośnika załapuje Taraj taraj pru gzi'• Zb. X, 253, n° 5.
- Gzica:** •Spódnica przszyta do sznurówki: 'haladra'. Kabat puszczony (? K.): 'gzica'• Pozn. I, 67. || •Gzica• = rodzaj polewki, zwanej gdzieindziej 'Jafułą' a. 'Bzówką'• Wisła VII, 75, n° 9. •'Gzik' i 'Gzica' = twaróg ze śmietaną i ze szczypiorem• Spr. V, 133. Patrz Gzik pod Giez.
- Gzić się** (o bydle): •Krówka się gziła• Wójc. I, 268. •Bydło się gziło Krak. II, 495, n° 835. Zb. X, 253, n° 5. Chetch I, 88. •Bydło się 'gzije' a. 'tyrkoce'• Wisła IV, 863, n° 10. •Krowy się zaceny gzić• Zb. XIV, 47. •Krowy się gza• Maz. V, 56. Zb. XV, 52. Spr. IV, 344 (tylko o bydle).
 || •Gzić się (o ludziach) = figlować, żartować• Sand. 262. •Gzijać się = gzić się, zbytować• Wrześ. rękop. (Córka do matki:) •Samaś się po nocy gziła, Mnie będziesz głodu morzyła• Sand. 143, n° 173, zwr. 2. •Mnie męża broniecie, A sami się gziecie• Lip. 118. Toż Zb. IX, 269, n° 339, zwr. 6. •Gza się po ugorach chłopcy• Pozn. II, 382 (nielud. K.). •Mówią na wir (tuman piasku, wicher K.): 'świnie gównno się gzi'• Nadm. 130. || •Gzić się = zadzierać się, kurczyć się: •Nie bądę ja piwka piuła, Bądzie mi się kiecka gziuła: Napiję się gorzałeckie, Pójdzie kiecka we skłádecki• Zb. VIII, 287, n° 15. || •Gzdzić• = kantopić, dręczyć, razić Ust. z Litwy. || •Gzijać się = gzić się, zbytować• Pr. fil. V, 744. Por. Gzić się.
- Gzik** = 1, giez, owad: 'Gzik go napád(ł)' = zanadto jest wesoły 2, uciecha swawolna 3, syr tarty ze szczypiorem• Pr. fil. V, 744.
- Gzika** = •twaróg• Parcz.
- Gzik(a)** p. Giez.
- Gziny** p. Guziny.
- Gziocha** = rozpustnica: •Patrzcie ją, tłułk stary i gziocha• Głos 1896, str. 797.
- Gzłó:** •Czeheł czyli 'gzłó'• Pozn. I, 168 ods. •Żgłó• ib. III, 52. •Giezłó• Maz. I, 216. Kiel. II, 125. •Żdźgłó, Żgłó• Wisła III, 90. •Żgielko• w okolicy Brześcia Kujaws. Ust. od H. Łopacińskiego.

• Żgietko a. Zgietko w Kaliskiem, od tegoż. • Zgło• Wiśła VI, 850.
 • Żgło, Żgietko• Kłosy I, 285.
 • Żgło• = koszula Hilf. 107. 133.
 • Żgło• = koszula śmiertelna Pozn. II, 218. Toż Wiśła III, 507. 732. 748. Pr. fil. V, 744. Por. artykuł Siarkowskiego w Przegl. katol. 1893. || • Zgieleczo•: (• Duszka) Więcy nie weźmie ze świata wysługi, Jedno (stoi • jednę• zap. pomyłkowo; 'jedno' znaczy tu

'tylko' K.) zgieleczo z czterma deskami• Łęcz. 163, n° 288, zwr. 5—6. Por. Do żgna.

G z u b = • mały dzieciak, bachur• Pobl. 131. • Gzub• = a) brzuch? b) chłopiec gruby i tusty• Krasn. 303. • Gzub = brzuch: 'Napchał sobie gzub• Pr. fil. V, 744.

G z y p. Giez.

G z ȳ k p. Giez.

G ǫ d z i ę p. Gzię się.

G z e g z ół k a p. Grzebielucha.

H *)

H a a j, • Haj!• = odpędzanie ptactwa drapieżnego Rocz. 247.

H a b a = • chleb• (wyraz dziecienny K.) Rozpr. XII, 108.

H a b a c i e p. Chabacie.

H a b a n p. Kaban.

H a b e y d e n s p. Chapeydens.

H a b d u k a t p. Adwokat.

H a b e l = • cielę odsadzone od krowy• Spr. IV, 356.

H a b e n d a: • Chabenda = mała fortuna szlachecka• Pr. fil. IV, 805.

H a b e r p. Chaber.

H a b e r d z i e p. Chaberdzie.

H a b e t a p. Chabeta.

H a b i n a p. Chabina.

H a b i t: • Sukmanę nazywają 'habitem'• Parcz.

H a b o r y p. Chabor.

H a b r e k p. Chaber.

H a b r y c a r z p. Fabrycarz.

H a b r y k a p. Fabryka.

H a b r y s = • agrest• Pr. fil. V, 744. Por. Agrest.

H a b r z y n i a k p. Chebdziak.

H a b y l m. = • bielizna biała i kolorowa• Wrześ. 8. • Haby = rzeczy do ubrania służące, odziewa, odzież żeńska• Pr. fil. IV, 199. • Haby =

różne sprzęty domowe, zgąby, łąty• Rozpr. XVII, 35. Rozpr. XII, 90.

• Chaby = bielizna, ubranie• Święt. 690. • Haby = bielizna zamaczana w wodzie do prania•

Spr. IV, 336. • Haby = wszelka bielizna (wyraz mało używany)•

ib. V, 359. Por. Chabacie.

H a b z i n a p. Chabina.

H a b z i n a p. Chebzina.

H a b z n i a k p. Chebdziak.

H a c e k p. Haczyk.

H a c e l e p. Ocel.

H a c h o ł p. Chochół.

H a c i a l: • Wolarz przy robocie w polu wykrzykuje na woły, nakręcając pługiem: 'hacial' = na prawo!• Krak. I, 179. • Hacia ha! = wykrzyk, popędzając woły• Święt. 696.

H a c i a ć s i ę: • Haciać się = iść niezgrabnie, chwiejnym krokiem• Święt. 696.

H a c i a k: • Haciał a. Haciega = niezgrabny w poruszeniach, ciężki chód mający• Święt. 696.

H a c i a k i: • Haciai a. Hacie = wielkie, niezgrabne buty• Święt. 696.

*) Wyrazy nie pomieszczone pod H patrz pod Ch, A.

- Haciar** = »młody koń, źrebiak«
Wrześ. 8. || »Hatjar = zrzebiec«
Goszcz. 131. »Hatjar = źrebiec« O.
- Hacie** p. Haciai.
- Hacięga** p. Haciai.
- Hacka** »a. Odzieżaczka = duża chustka wełniana, pled. 'Hac, hac, do dzieci, aby szły do hacki'« Pr. fil. IV, 283. »Do kościoła stroją się.. w kupne wełniane 'hacki' (chustki)« Hoff, 46. »Hacka = duża chusta wełniana« Wisła VI, 492.
- Haczka** = »lichy koń. Popędzając konia, mówią: 'haczka, hacz!'« Pobl. 25. Cen. 77. Ram. 50. »Haczka = źrebię i szkapsko« ib. 100 p. w. Syska. Ram. 50. Por. Hady na. Hetka.
- Haczkur** p. Oczkur.
- Haczyk**: »Hácek«: »Rümy zaopatrzono są w 'hácki', które przy zwarcu zachodzą w 'skóble'« Święt. 37. »Hácek = haczyk« ib. 696. »U 'żywotka' bywają 'hączki strzebne'« Wisła VI, 492. »Założyć się w komórce na hácek« Święt. 275, n° 276.
- Hac** p. Gać.
- Had** p. Gad.
- Hadalump** p. Haderláb.
- Haderláb** L.: »Hadalump = gałganiarz« Zb. I, 18. || »Handyrlák = ten, co chodzi po 'handrach', zbiera 'handry'« Rozpr. XII, 90. »Handyrlák = gałganiarz« Pr. fil. IV, 283. Haderlok, »Haderlok = łachman« Rozpr. XVII, 35. »Hadýrlák = gałganiarz« Mal. 42.
- Hadest** = »'wyświadczenie', atestat, zaświadczenie« Pr. fil. V, 744. Por. Adest.
- Hadiuka** = »dosłownie gadzina; przezwisko pogardliwe, nadawane najczęściej przez panów chłopom« Rocz. 198. »Hadiuga« = toż znaczenie Zb. I, 67. Por. ib. V, 168, n° 83, 1.
- Hadki** = obrzydliwy, ohydny, wstrętny Ust. z Litwy. Wal. p. w. Hadzić. Por. Hydki.
- Hadko** = obrzydliwie, wstrętnie, ohydnie Ust. z Litwy. Wal. p. w. Hadzić. »Słuchać hadko, rzekł Litwin« gdzieś u Sienkiewicza. »Zżału żyć hadko« ib.
- Hadliwy** = brzydzący się, łatwo coś obrzydzący sobie, skłonny do wstrętu, obrzydzenia Ust. z Litwy. Wal. p. w. Hadzić.
- Hadr...**: »Hadra = łach, gałgan, podarta odzież« Bib. War. LXXX, 623. »Hadra, także Hadera = szmata, gałgan; odzienie; zwykle w lm. Hadry« Zb. I, 42. Ud. »Hadera = stara sukmana, odzież« Krak. IV, 163. »Chadra = 1, stara szmata 2, kobieta złych obyczajów« Rozpr. IX, 206. Ud. »Chadra = 1, kawał grubego płótna 2, kobieta złych obyczajów« ib. VIII, 173. »Hadra = stara podarta szmata; kobieta zepsuta, rozwiozła« Święt. 696. Rozpr. XVII, 35. »Hadra = stara szmata; stara panna« Spr. IV, 22. »Hadra = szmata, liche odzienie kobiece« ib. 356. »Hadra, haderka = ścierka, gałgan, szmata« Pr. fil. V, 744. || »Hadry bjp. = stare rzeczy« Zb. II, 7. || »Hadrzątko«: »Jakieś chadrzątko rozesała za piecem i położyła się spać« Krak. IV, 163. || »Hader = gałgan, ścierka« Tyg. il. ser. 2, n° 110. Por. Haderlok. || »Handry«: »Handry = szmaty podarte« Wrześ. 9. »Handry (hadry) kurzy (pali) zamiast tytoniu, a popiół sznupie' = łakomy« Wisła II, 308, n° 1006. Rozpr. XVII, 35. »Handry = stare gałgany, służące do wyrobu papieru« Rozpr. XII, 90. 40. 21 »Handry = gałgany, szmaty« Spr. V, 360. Por. Rozpr. XVII, 35. || »Han-

- drzysko◄: »Czymżeś im sie utrzyćc dała? — Jeden dzichciskem, drugi handrzyskiem◄ Zb. IX, 218, n° 137, zwr. 4.
- Hadukacyjá p. Edukacja.
- Hadukant p. Adwokat.
- Hadukát p. Adwokat.
- Hady(ć) p. Ady i dodaj: »Hády = ani◄ Rozpr. XX, 428.
- Hadyjent p. Adjunkt i dodaj: »Hádyjunt◄ Rozpr. XX, 428.
- Hadyna, »Hada, Heda, Hedka = zbiedzony koń, szkapa◄ Zb. I, 18. »Owies 'hadynom' (koniom) obficie dawajcie◄ Pozn. I, 180.
- Hadzać: »Hádzać na koniu = jechać konno◄ Rozpr. XVII, 35.
- Hadzić = obrzydzać (komuś coś), ohydzać Ust. z Litwy. Wal. p. w. Hadzić. || »Hadzić się◄ = brzydzić się (czemś) Ust. z Litwy. Wal. p. w. Hadzić.
- Hadzion = »człowiek dużo jedzący◄ Udz.
- Haf p. Haw.
- Haften p. Hawten.
- Haftka: »Haptka◄ Kuj. II, 284, n° 53. »Aptka a. Jaftka◄ ib. n° 55. »Jaftka◄ Pr. fil. IV, 275. »Háftka◄ Wóje. II, 367.
- Haftować: »Japtować◄ Kuj. II, 284, n° 53 i 55. || »Aftować◄ Krak. IV, 83. Pr. fil. V, 691. »Chusteckę aftowaną◄ Kozł. 74. || »Jaftować◄: »Kosulecka jaftowana◄ Kiel. I, 140, n° 238, zwr. 2. || »Jáftować◄ Maz. III, 155, n° 153, zwr. 2.
- Hafu! = głos psa: »Hafu hafu hafuła, jedzie nasza Kasiuła', wciąż wołał piesek◄ Pozn. VI, 32.
- Hahaha! = okrzyk radości Gen. 76.
- Hahaiea p. Chachaiea.
- Hahość!: »W kniei 'hahość hahość!' wołał strzelec nad poległym od strzału zwierzem◄ Prz. ludu VIII, 208.
- Hahu! = wołanie na wilka Pozn. VI, 94.
- Haić = »czas tracić, mitrzyćc. 'Nie haj czasu!' 'Zhaiłem sobie dzień' = straciłem dzień◄ Pr. fil. IV, 199. Por. Rozpr. XVII, 78. »Háić a. Gáić = przeceniać, dużo cenić, patrz przykład pod Gaić, ze Spr. V. || »Haić się = mitrzyćc się◄ Roczn. 198. »Haić się = zabawiać się, spóźniać się◄ Pr. fil. V, 744.
- Haiłka = zabawa w pierwszy dzień Wielkiej nocy na cmentarzu, tancie i śpiewy Tyg. il. 1, IX, 88. »Haiłki (mogiłki)◄ = tytuł pieśni Oles. 49 i ods. »Haiłki◄ opis Pauli, 10—12. »Pod nazwą 'haiłek' znane jest to święto w całej Rusi galicyjskiej...◄ ib. 12.
- Haj »a. Hej = wyraz potwierdzający: tak◄ Rozpr. X, 280. Toż Wrześ. 8. Goszcz. 133. »Haj, Hej, często No = tak. — 'Doma ociec? — O haj!' — 'Zrobiłeś, com ci napędził? — No!'◄ Spr. V, 359. »O haj! = o tak!◄ Rozpr. X, 214. »Haj a. Hāj = tak◄ ib. »Umiérąje, kie śmierzci nimás, haj!◄ (iron. K.) Wisła VI, 141. »Zeby to piesek był, to haj; ale to kotek◄ ib. II, 27. »Hāj (autor pisze 'Hanj' K.) używa się jako przysłówki twierdzący w znaczeniu 'tak'◄ Rozpr. X, 205. »Haj = tak, przysłowie Sabały, znaczy: 'ino, tak'. Kładł on je często w środku zdania◄ Sab. 129. Por. Hej.
- Haj p. Hej.
- Haj = tam: »Co sie haj tu bieli U wietrznego młyna?◄ Sand. 220. Parcz. »Haj a. Hań = tam◄ Święt. 696. »Haj! Haw! = tam; oto tu◄ Krak. IV, 307. Toż ib. 300, n° 69. 323 p. w. Ta. »Óna mówi: — Haj zając!◄ Zb. VII, 20, n° 73. »Jest haj studnia głęboka◄ ib. XV, 30, n° 13. »Hajze! = tamże!◄ Krak. IV, 307 p. w.

- Haj! || »Haj tu!«: »Patrzajże, Kasieńku, co się hajtu bieli!« Lub. I, 290, n° 473, zwr. 16. || »Haj!« = dalejże, hycl! »Maj, bydlu daj... i na piec haj!« Pleszcz. 168, n° 206. || »Haj ten = tamten!« Świąt. 696. || »Haj tędy!«: »Chaj-tędy!« Rozpr. IX, 174. Por. II ej.
- Haj! = »wykrzyknik podziwienia i politowania razem. 'Haj haj, pożał się, Boże, twojej urody, a takiś do niczego!'« Roczn. 198. »Haj rum rum!« = wykrzyk radośny Cen. 76. »Haj sa do lasa, aż się za nim kurzyło!« Pozn. VI, 283. »Haj ta a. Hejt! = wołanie na konie, żeby szły na prawo!« Wisła VI, 227, n° IX. || »Hajże ino!« = okrzyk wesoly w śpiewach i przy tańcu, n. p. Rud. 138. Zb. XII, 155. 165. 185 i ind. Por. Hojże!
- Haja p. Chaja.
- Hajaé = »głaskać: 'haju haju!'« Rozpr. XII, 108.
- Hajcer = »ten co cegłę pali!« Spr. IV, 22.
- Hajda = »wyraz wstydlivość obrażający!« Zb. IV, 192, n° 10, 6.
- Hajda = »oznacza w górach pastucha!« Krak. IV, 331 p. w. Hajdaj. || »Hajdak = popędzający woły!« Matzenauer Cizí slova 172, zap. z O.
- Hajda: »Nie pójde za starego Háj-de!« Zb. XII, 160.
- Hajda! »Rozpuścili na mnie ogary: Hajda hajda hajda sasa!« Rog. n° 67. »Hajda = 1, wykrzyknik przy wypędzaniu ludzi a. bydła; znaczy 'ruszaj!', 'naprzód!' 2, znak przyzwolenia a. zgody. 'Weźmiesz 20 rubli? — Hajda, hajda!'« Roczn. 198. »Hajda hál!« = okrzyk przy odpędzaniu koni Wisła III, 220.
- Hajdaé »a. Hajtaé = huźdać, huśtać!« Kuj. II, 271. Bibl. Warsz. LXXX, 623. »Hajdaé = bujać, huśtać na ręku, n. p. 'dzieci hajda!« Pr. fil. V, 744. »Hajdaé = jeść prędko!« Udz. Por. Hojdaé.
- Hajdaj = »barczysty, wysoki a niezgrabny, chodzący wielkimi krokami, machający ręką!« Krak. IV, 331. Por. Zb. VIII, 12, n° 19. || »Hajdaj = ten co pędzi stado wołów!« O. (mylnie wydrukowano 'hojdaj' K.).
- Hajdak p. Hajda.
- Hajdamach(a) p. Hajdamaka.
- Hajdamacki: »Hajdamacka maść = unguentum pediculorum!« Ciesz. 31. Por. Hajducki.
- Hajdamaka: »Hajdamach(a)!«: »Wy, to nie goście, ale hajdamacy!« Wóje. II, 346. »Hajdamaka = rozbójnik, opryszek!« Roczn. 198. »Hajdamaka a. Hajdamacha!« = toż znaczenie Zb. I, 67. »Hajdamák = przezwisko mieszkańców wsi Grodkowic, Łysokań, Szarowa, jako robiących niegdyś pańszczyznę; zaciekły zuchwalec, zawadajka!« Świąt. 696. || »Chamajdak!«: »Żydzie, 'chamajdaku' (przezwania za 'hajdamaku'), Nie pożeraj pasternaku!« Wisła VI, 694.
- Hajdamasz p. Hałtamás.
- Hajducki: »Hajducka maść = unguentum pediculorum!« Ciesz. 31. Por. Hajdamacki.
- Hajduk: »Hajducy = policja dworska!« Goszcz. 282. »Jeden był za hajduka (= dozorcę K.) nad nimi!« Zb. V, 195. »Hajducy!« Zejsz. 99, n° 384 b. »Was będą łapać hajducy do dworu!« ib. 159, n° 77. »(Janku), Hamersey hajducy biorą się po ciebie!« ib. 170, n° 132. »Hajduk = leśny!« (t. j. gajowy K.) Rozpr. XVII, 22. »Hajduk = policjant!« Spr. IV, 344. »Hajduk = sługa dworski!« ib. V, 359. Wrześ. 8. || »Hajduk a. Hocak = taniec!« Roczn. 198.

- Toż ib. 241 p. w. Taniec. »Poszedł hajduka« ib.
- Hajdukát p. Adwokat.
- Hajdukować = »tańczyć 'cygańskiego'« Rozpr. X, 280. Spr. IV, 344; V, 359. Wrześ. 8. »Hajdukować = tańczyć 'hajduka'« Cer. || »Hajdukować = być służą dworskim« Spr. V, 359. Hajdukować p. Cygański. Edukacja.
- Hajdur = »chłopak, niezgrabny wyrostek« Roczn. 198.
- Hajdyż!: »Hajdyż ja Mazur sumno bogaty...« Łęcz. 150, n° 269.
- Hajer = »górnik« Pr. fil. V, 744.
- Hajka: »Wiedz mię do ubogiej, Do dziewczyny, do chędogiej Nie siekierą, ani nożem, Jenó hajką a powrozem« Rog. n° 476.
- Hajka = »mitrega« Roczn. 198. »Hajka = strata czasu« Pr. fil. IV, 199.
- Hajlechryst, »Hajlekryst = toż, co Alechryst« Pr. fil. V, 745.
- Hajn, Hajno, Hajnoj, Hajnok, Hajny, Ajno, Ajnu, Un: »Hajn, Heł, Hań, Heń = tam« Krak. IV, 295, n° 30. »Hajn! = oto tam!« ib. 308 p. w. Haj! »Hajno, Hajnok, Hajnoli, Ajno, Ajnok, Ajnoli = oto tam!« Bib. War. LXXX, 623. »Wisi ich hajno sześć« Kuj. I, 277, n° 47, zwr. 3. Toż Pozn. III, 61, n° 19. »Hajno chodzi po ryneczku... Hajno siedzi za stolikiem« Kolb. 244, n° 25 d, zwr. 14 -16. »Rybaku hajno, co to masz w łomaku? — Rybeczki hajno dla swej kochaneczki« Kolb. 368, n° 191. »Hajny! = tam oto, bliżej« Kuj. II, 271 p. w. Hajnok! »Hajnoj = tam« Pr. fil. IV, 275. »Hajnen = ten oto« Pr. fil. V, 745. »Ajno« = tam Ust. z Łomżyńskiego. »Ajno, Ajnu = tam« Chełch. II, 149. »Ajnu«: »Toc je widać ajnu« Chełch. II, 104. 149. Hajnok! = »tam daleko, tam oto« Sand. 262. »Hajnok = tam daleko« Kuj. II, 271. »Haj, Hajnok, Hań... = tam, oto tam« Krak. IV, 300, n° 69. »Hajnok = tam, trochę dalej« ib. 307 p. w. Haj. »Hajnok, Hajnoli = tam, z naciskiem, hajno i t. d.« Zb. I, 42. »Chajnok« Rozpr. VIII, 200. »Hajnok« Zb. XIV, 32. »Hajnok, Hań = tam« Spr. IV, 356. »Hajnok = tam« Pr. fil. III, 309; IV, 199. »Hajnok« (autor pisze 'hańnok' K.) Zb. XIV, 34. »Hajnok = tam« Świąt. 696. Toż Udz. »Já hajnok (= tam) w jaskini była« Cisz. I, 286. »Idze, sierotko, hajnok po tym grobie« Świąt. 257, n° 167. »Na stoliku hajnok (cwanygierek) leży« Zb. X, 133, n° 70. || »Hajnyk = tutaj« Parcz. || »Hynok = heń« Rozpr. VIII, 115.
- Hajndryk p. Henryk.
- Hajnica: »Hájnica = łąka w polu (łąka w lesie nazywa się 'polanką'), na której się wiosną pasie, zanim śnieg zginie w 'hálach'...« Spr. V, 359—60.
- Hajnik = złocien, chryzantem Ust. z Mazur Prus.
- Hajno(j) p. Hajn.
- Hajnok, Hajny p. Hajn.
- Hajrum rum! p. Haj.
- Hajsa p. Haj.
- Hajster = czarny bocian Ust. z Nowogrodzkiego (na Litwie).
- Hajt(a) p. Hejt.
- Hajta p. Haj.
- Hajta p. Ajta.
- Hajtać p. Hajdać.
- Hajtować p. Ajtować.
- Hajtu p. Hajty.
- Hajty, Hajtu: »Hajty! = tym razem, z dodatkiem 'pódziewa', pociesza się płaczące dziecko; znaczy: pójdziemy w pole, w gościnę, do kogo obcego« Świąt. 696. »Hajtu = iść na przechadz-

- kę (u dzieci)• Pleszcz. 34. »Hajciu a. hajtu = w języku dzieci. oznacza przechadzkę: 'Isć hajciu' = isć na przechadzkę• Pr. fil. V, 744.
- Hajw, Hajwo, Hajwu, Hajwuj, Hajwoj, Hajwok: »Hajwol A wej! = tu, tu, w oznaczonym dalej trochę miejscu• Kuj. II, 271 p. w. Hajnok. »Co hajw za krew na progę?• Kolb. 23, n° 3 s, zwr. 24. »Hajwójci mam krawieckie nożyce• ib. 100, n° 7 r, zwr. 5. »W lesie hajwok pod wierzbina• Kon. 10, n° 49. Toż Krak. II, 414, zwr. 1. »Wisi tam hajwu sześć (wianków)• Pozn. II, 278, zwr. 3. »A gdzie (ona)? — Hajwo, Jaśnie panie, w owych krzakach• Pozn. VI, 283. »Hajwo = tu, ku nam. 'Draż hajwol' 'Hajwo przywołać'• Wisła III, 87. »Jasio na mnie wołał: — Hajwo, wołki twoje!• Łęcz. 98, n° 149, zwr. 7. »'Cyt! Hajwo ktoś przeleciał' = tutaj ktoś przebiegł• Kal. I, 256. »Hajwo = tu. Hajwoj = tam. Hajwok = tutaj• Pr. fil. IV, 199. »Pocóz to póde..., kiej mnie hajwok (= tutaj) dobrze?• Cisz. I, 191, n° 140. »Hajwo = tu, tutaj• Pr. fil. V, 745. »Hajw, Hajwo = tu, tedy, sam: 'Pójdź hajwl'• Krasn. 303. »Hajwo = tam• Parcz. Mil. Por. H a w.
- Hajziel = wychodek Ust. ze Lwowa. || »Haziel: »W haźlu = w domku• Mal. 8. Pr. fil. V, 746.
- Hajzówka = »prawo współwłasności na nieruchomościach, służące wyłącznie Żydom• Niwa 1876, str. 732—733.
- Hajzybon p. Ajzybon.
- Hajża »a. Ahyżha = głoś, zachęcający charta do ścigania lisa a. zająca (myśl)• Pr. fil. V, 745.
- H a k: »Hok = cent, krajcar• Wrześ. 9. Rozpr. X, 281. Spr. IV, 23.
- H a k = narzędzie rolnicze: »Prócz bron, używają t. zw. 'haków' do rozbijania wielkich brył i do czyszczenia ziemi z perzu• (następuje opis) Święt. 9. »Jak wyprzągnął z pługu (żonę), Zaprzągnął do haku• Zb. IX, 262, n° 321, zwr. 8—9. »Hák = przyrząd do zrzucania gnoju z wozów, o dwóch hakach, wychodzących (! K.) na dół z 'obucha' i zakrzywionych nieco na wewnątrz• Święt. 12, n° 1 (narzędzie to znamy powszechnie pod nazwą 'wideł' K.). || »Ok• (t. j. 'ák' K.) = hak Wisła V, 915. || »Hak czyli mielizna• Wisła II, 256; IV, 570. Toż Chełm. I, 7. »Hak a. Haczysko• = mielizna Wisła VI, 507. || »Haki a. Spusty = karby na walcu kurkowym (myśl)• Pr. fil. V, 745. || »Lácyk = haczyk• Pr. fil. IV, 215 (t. j. úácyk, łácyk K.). || »Hotel de Hak• = ul. koza, pawiak Ust. z Warszawy i w Heinego Obr. z podróży 1879, str. 10 ods. || »Hák-baba = Herod-baba, hie mulier• Ram. 51. »Hák baba = Heród baba, Szwed baba• Pobł. 25. || »Hokbaba = mentha crispa• Hilf. 77 ods. Cen. 12.
- H a k a = narzędzie rolnicze do kopania: »(Bóg dał Adamowi) rydel i hakę• Pozn. V, 200; III, 171. || »Haczka = motyka do wybierania kartofli• Pozn. I, 111. »W czasie jej (kapusty) wzrastania, 'dzia bia' ją 'haczkami', dopóki nie urosnie...• ib. 103. »Weź haczkę a. kopaczkę i idź obrzucać kartofle!• ib. II, 180. »(Kukurzydę) obradła się i przechodzi haczkami• ib. 337.
- H a k a ć = okopywać: »Pelą, hakają i obrobia pyrki• Pozn. I, 106.

Hákárz p. Hókarz.

Hakować: »Hákować = bronować, czy okopywać?: »Moja... dobrze Źorze i hákuje« Zb. X, 131, n° 52.

Hala! = hejże, dalejże: »Hala! = dalej!« Sand. 262. »Hala! = daleko (? K.); dalejże! biegaj a. wracaj, naprzód! 'O ju owce hala do dom!'« Krak. IV, 308. »Ciótek hala do dom« ib. I, 276, ods. 1. Toż Wójc. II, 277. »Wyjechały galary i już hala upłynęli kasik pod Sandomirz« Krak. IV, 118, n° 46. »Nie dość ze cały dzień dziewusátko musiało robić, ale i przede dniem, hala w noc, musiało chodzić po wodę« ib. 161, n° 67. »Woda... hala już w górę wali« ib. III, 35, n° 62. »Bogienki... wiodły (kobietę) hala w pole, nie wiedzieć kaj« ib. 46, n° 93. »Hala, hala, pieski, innej (panienki) sukajcie!« Maz. III, 293, n° 420, zwr. 7. »Jak zarobi cztery złote, Chała znowu w góry!« Wójc. I, 182. »Hala, bysiu, hala halaha« (naśladowanie ligawki K.) Łęcz. 147, n° 262. »Halál bydełko do lasa... halál!« Zb. X, 171 (autor pisze ł na końcu, jako wzmocnienie á; to ł rozumieć należy jako ł K.). »Hala lala ku dąbrowie!« Kuj. II, 147, n° 298. »Hala hala! = okrzyk zdziwienia Udz. »Hala = wykrzyknik radości ironicznej. 'Hala hala, cóż nuu się tak prędko powiodło!« Bib. War. LXXX, 623. »Halaże! = okrzyk zdziwienia« Gen. 76. »Odwiązał krowę i halo w miasto!« Zb. VII, 56, n° 117. || »Chała (tak K.), djable, przenoś kamienie!« Cis. I, 151. Por. Hóla!

Hála p. Hóla.

Hála: »Hale a. Hále = wysokie, tyse góry, nad granice lasów wybiegające« Stęcz. 77. Goszcz. 129. »Hála = pastwisko w górach«

Wrześ. 8. »Hála = pastwisko w lasach« Del. 92 ind. »Górskie pastwiska czyli 'hale'« Wrześ. T. 20 i tamże ważny odsyłacz. »Podhalanie nazwani od 'hal' albo 'hol' [samogłoski a i o w wymowie spływają się (? K.) i nie można jej (chyba ich? K.) wyrazić], czyli wysokich gołych gór, nad granice drzew wyskakujących« Zejsz. 1. »Hále« Im. Rozpr. X, 232. »Mylnie pisze Goszczyński: 'hale'« (zamiast 'hále' K.) ib. »Hálá, Im. Hále = dolina, pastwisko pod Tatrami, lub same Tatry. Sposoby mówienia: 'do hál' = na niższe pastwiska; 'na hále' = na wyższe; 'z hál'« ib. 280. »Hála, hále = doliny górskie w Tatrach, pastwiska górskie, czasem góry same. 'Pošto bydło do hál'. 'Na hálach owce sie pasom'. 'Po hálach goni!'« Spr. V, 360. »Tatry lud powszechnie nazywa 'halami'« Wisła II, 110. »Hále = góry Tatry« Spr. IV, 344. »Na hali ogniczek się pali« Zejsz. 86, n° 295. »Hála = co Alpe u Niemców: jest to łąka na wysokich górach, a ponieważ niema już na nich drzew, zowią je 'gołem', 'hole' i 'hale'« ib. odsyłacz (mylny słoworód K.). »W Białczańskiej hali, na samuśkim szczycie« ib. 88, n° 313. »W tej jarzącej hali« ib. 103, n° 408, oraz 131, n° 14. »Hale moje, hale, nie wszystkiesie moje!« ib. 106, n° 430. »Jadę... na Panszczyce hále...« ib. 108, n° 442. »Každa 'hála' ma swą własciwą nazwę: pora (tak! Jakas pomyłka druku K.) zowie się 'Panszczycą', ieży niedaleko Stawów Gąsienicowych« ib. odsyłacz 4. »Posłałam go do hál z owieczkami« ib. 112, n° 470. »Na hali« ib. 131, n° 12, 133, n° 27. »Z tej Michniacej hale«

- (rym. 'skale' K.) ib. 138, n° 59.
 ›Ta Michniaca hala‹ ib. n° 60.
 ›Pod hálami‹ ib. 141, n° 94.
 95. ›Na halu (hali)‹ Wisła I, 67.
 ›Z pod hál‹ Zb. XII, 188, n° 99.
 ›Na hále pozieram‹ ib. ›Na háli‹
 ib. 201, n° 21. ›Popod hale cho-
 dził‹ ib. 165, n° 20. 186, n° 76.
 ›Pod hálami‹ ib. 186, n° 84.
 ›Do wysokij hali‹ (zap. 'háli', bo
 rym 'korali' K.) Świąt. 167. ›Na
 wysokiej hali‹ (rym 'śpiewali')
 Zejsz. 81, n° 266 Por. W. Pol
 49. 51. 52. Kłósy XIX, 332 i ind.
 ›Hala = łąka górská‹ Son 129.
- Halabarda:** ›Alabaster‹: ›Śmierć
 za piecem czycha z ostrym ala-
 bastrem (halabardą?)‹ Rad. I,
 134, n° 69, zwr. 2
- Halaburda** = ›kiepska kawa, her-
 bata, wódka i t. p.‹ Rozpr. X,
 281. ›Halaburda a. Haraburda
 = mieszanina rozmaitych rzeczy,
 lura, n. p. kawa‹ Wrześ. 8. ›Ha-
 laburda = lura, lichy, cienki na-
 pój‹ Spr. V, 360.
- Halać** = w znaczeniach niemiec-
 kiego 'holen': ›Halac = przy-
 niesić‹ Derd. 136. Ram. 50.
 ›Mám rozkáz, bý go halac‹ ib.
 40. ›Kaszubi nie mówią 'alej'!
 (przynies), lecz 'halej'‹ (właściwie
 'haláj' K.) Derd. J. 10. ›Wszes-
 kich do siebie alac (zabrać)‹
 Nadm. 63. ›Wid halac = przy-
 niesić światło‹ Hilf. 187 p. w.
 Vid. ›Grotkã halac = przypro-
 wadzić akuszerkę‹ ib. 102. ›Há-
 lali slumã‹ = przynieśli słomy
 ib. 110. ›Halác beker‹ = przy-
 niesić kielich ib. 118. ›Já halá
 z tých trzech miežy tržŕ kámie-
 nie‹ (= przyniosłam) ib. 128, n°
 30. ›Halać = przynieść, przy-
 prowadzić‹ Krasn. 303. || ›Ha-
 liwać‹ = przynosić: ›Dzewezo...
 haliwało miãso wód szlachtarza‹
 Hilf. 119. || ›Hálowac = holen‹
- Bisk. 43. ›Hálował‹ = przyniósł
 Hilf. 95.
- Haladra** = ›spódnica przyszyta
 do sznurówki‹ Pozn. I, 67. ›Dziew-
 ka ubiera się... w zużytą codzien-
 ną suknię ('haladrę)‹ ib. 137.
- Halagantować się** p. Elegan-
 tować się.
- Halakac:** ›Hálakać = śpiewać (po
 pijanemu), drzeć się‹ Spr. IV,
 322. Por. Helokac.
- Halamentarz** p. Elementarz.
- Halamon** ›szewcki = przekleń-
 stwo‹ Pr. fil. V, 745.
- Halamuśny** p. Animuszny.
- Halap** p. Alap.
- Halawa** = ›niezarosła polana w le-
 sie‹ Roczn. 199. ›W lutym bje
 się... po odkrytych halawach dzi-
 kie kaczkic‹ Winc. Pol w Tyg.
 il. 1, XIII, 241; XIV, 40. ›Cha-
 lawa = kałuża‹ Spr. IV, 22.
- Halaże** p. Hala.
- Halba** ›a. Halwa = pół kwarty‹
 Ram. 50. ›Halwa = dawna miara,
 kwarta‹ Spr. V, 360. ›Halba
 wina‹ Derd. 128. ›Halba pétryoli‹
 Wisła III, 562. ›Halba = pół
 kwarty‹ O.
- Halbecwelwa, Halbecwelwe,**
 Elbecwelwa, Elbacwelwa, Elbik
 a. Pótdodwunastej = rodzaj gry
 w karty Ust. z Litwy i innych
 okolic.
- Halbiétka** p. Elżbieta.
- Hale** p. Ale.
- Hale lm.:** ›Dziadek z pod Hal‹
 Wisła II, 113. || ›Halánie!‹ Zb.
 XII, 203, n° 48.
- Hallegant** p. Elegant.
- Halicki:** ›Halicki kamyk = zin-
 cum sulfuricum‹ Ciesz. 31. ›Ha-
 licka sól = zincum sulfuricum‹
 ib. ›Halicka woda = collyrium
 zinci sulfurici‹ ib.
- Haliny** ›blp. = sukno samodzia-
 łowe‹ O.
- Haliwać** p. Halać.

- Halizna**, »Golina = miejsce wśród lasu drzewem ani krzewem nie porośnięte...« Kozłowski Słownik leśny 151. O. »Halizny = wzgórze nieurodzajne wśród pól ornych« Osip. Porów. Golaźnia. Halawa.
- Halka** p. Helena.
- Halka**: »Z wełny po połowie z lnem tką 'kiecki', 'halki' i fartuchy« Zb. VIII, 261. »Halka (tkanina K.) na spodnicę robi się w kratkę, albo też w laski (paski K. ?) poprzeczne« ib. 262. Por. Hały. Haliny.
- Halma** = »hamulec do zatrzymania wozu przez podkładanie go pod koło« Roczn. 199. Toż Ust. z Ukrainy.
- Halmak** = »czas odpoczynku przy robotach większą ilością ludzi odbywanych« Roczn. 199.
- Halميزder** = »obłe kowadło, na którym się obrabiają wnętrza obuchów, siekier lub bart« Roczn. 199.
- Hal mować** p. Hamować.
- Halnia** = »ziemia a. ruda z kopalni wydobyta« Wrześ. 8. Toż Spr. V, 360.
- Halny**: »Halny wiatr = silny wicher południowy...« Rozpr. X, 214. »Hálny a. Hálski = z hal pochodzący, do hal należący« ib. 281. Toż Spr. V, 360, oraz: 1, »Hálny wiater', Hálne wiehry = bardzo silne wiehry południowe.. 2, 'Hálny wróbel' = accentor alpinus 3, 'Hálny smrek'« ib. »Sójka halna = orzechówka, nucifraga caryocathactes« Wrześ. 21.
- Halo** p. Hała.
- Halo**, »Halo sa!« = wołanie na psy Gen. 77.
- Halom!** »a. Halum! = dalej! 'Halom marsz!' = ruszaj! idź!« Krak. IV, 308. »Halóm maszÿr!« = marsz! ruszaj! naprzód! Ust. z Litwy.
- Hálować** p. Halić.
- Halować** = »płynąc dobijać do brzegu; kierować się ku brzegowi« Krak. IV, 308 p. w. Hala!
- Hálski** p. Halny.
- Halsztuk**: »Halsztuk podpiąć = podchmielić sobie do tego stopnia, że już 'język w pantoflach chodzi'« Roczn. 199. Por. Zb. I, 67.
- Halt!** = »wykrzyknik przy przeskakiwaniu, zamiast małopolskiego 'hyc, hoc': 'Halt przez płot!'« Roczn. 199.
- Halt!**: »Alt! = stój!« Ram. 2. »Hált, stój!« Cisz. I, 207. Święt. 329. »Halt, halt, bo mi czapka spadła!« Zb. XI, 60.
- Halu!** = przyspiew: »Oj halu halu, Maryś, koralu, Cego się oglądas?« Sand. 52. »Halu halu!« przy każdej zwrotce Oles. 51, n° 2.
- Halukać** się p. Huczyć się.
- Halum** p. Halom.
- Haluszka** p. Hałuszka.
- Halwa** p. Halba.
- Halzbita** p. Elźbieta.
- Hałabuda** = bryka ładowna, frachtowa Ust. z Ukrainy.
- Hałaburda** = »awanturnik« Osip. »Hałaburda = hałaśnik, krzykliwy, burda« Rozpr. XVII, 22.
- Haładamas** p. Haładamas.
- Haładeja** = »urwisz« Rozpr. XVII, 35.
- Hała-** »drała = prędko, bez zastanowienia, np. 'Leci, biegnie hała-drała'« Pr. fil. V, 745.
- Haładzycja** = »gruba materja jedwabna w pasy różnobarwne« Roczn. 198.
- Hałaić**: »Chałaić = mówić bez związku; robić zamieszanie« Pr. fil. IV, 805. Por. Hałakać.
- Hałaj** = »trzpiot, nieuważny« Maz. V, 32. »Chałaj = roztrzepaniec; krzykacz, krzykliwy« Pr. fil. IV, 805. »Hałaj = łobuz, człowiek lekkomyślny, gdy mowa o star-

- szym« ib. 903. »Hałaj = narwany, nie zastanawiający się człowiek« Pr. fil. V, 745. || »Na hałaj«: »Na hałaj na bałaj = wykonać coś bez namysłu, nie wiedzieć po jakimu« Roczn. 198. Toż Pr. fil. V, 745.
- Hałajowaty = »zakrawający na hałaja« Czark.
- Hałajsko: »Robić po hałajsku' = jak prawdziwy hałaj« Czark.
- Hałakać = »mówić bez namysłu, krzykliwe; 'zahałakać' = zakrzyzczyć kogo, z rozumu go zwieść ciągłym krzykiem i ogłupić« Roczn. 198. »Hałakując po tatarsku« Sienkiewicz Ogniem i mieczem 1884, III, 74. »Żonka płacze, hałacze« Zb. IX, 237, n° 199. Por. Hałaić.
- Hałapała: »Jaki taki hałapała, dych się jeny wyskakała (wytańcowała)« Wisła II, 308, n° 1014. »Hału-pału = z wielkim pośpiechem, aby zbyć: 'Jakby się wolno robiło, toby było dobrze, ale tak hału-pału, to ni można było'« Pr. fil. V, 745.
- Hałas: »Zeby my nie brały Źód matek chałasu« (= żebyśmy nie otrzymały wymówek, wymyślań K.) Roczn. IX, 184.
- Hałasić = »hałasować, krzyzczeć« Krak. IV, 308.
- Hałasować »kogo, zam. na kogo: '(Żyd) żydówkę hałasuje'« Pr. fil. IV, 199. Parcz.
- Hałasnica Krak. IV, 230.
- Hałdamas = »dożynki, obżynki« Rozpr. III, 371. »Okrężne, zwane 'hałdamas'« Zb. XII, 120. »Chałdamas = zwyczajem uświęcony poczęstunek dla robotników, po skończonej robocie« Spr. IV, 302; V, 360. »Chałdymas = koniec jakiejś czynności, np. kiedy dokończają żniwa a. inną jaką dłuższą pracę, to zapytują się wzajemnie: 'czy to już chałdymas?'« Spr. IV, 342. Por. Rozpr. XVII, 9.
- || »Hajdamasz = pijatyka, hulanka, śpiewy, tańce« Rozpr. XVII, 9. || »Hałdamas = nagroda za skończone żniwo« Zb. XII, 214, ods. 1. || »Hałdaras«: »Dajciez nam hałdaras (autor pisze 'hawdaras'), bo sie nam należy« Zb. XII, 214, n° 1.
- Hałdaras p. Hałdamas.
- Hałdy lm. = »kupy kamieni, dobyte z głębi ziemi (w dolinie Kościeliskiej)« Rozpr. X, 215. »Potężne 'hałdy', czyli kupy kamieni, z głębi ziemi dobyte« Zejsz. 7. »Hálda = kupy węgla miałkiego a. ziemi nawiezionej« Pr. fil. III, 492. Por. Łab. 85. O. »Chałda = ił, ziemia mazista...« O.
- Hałdy bałdy nieodm. = »drapichróst, pędziwiatr« Petr. Porów. Hołdy-bołdy.
- Hałeczkarz: »Hałeczkarze = przerwisko, nadawane mieszkańcom wsi morawskich pod Raciborzem przez sąsiednią ludność polską, gdyż zam. 'gałeczka' = kluska, mówią 'hałeczka'« Pr. fil. V, 745.
- Hałkierz p. Alkierz.
- Hałon p. Ałun.
- Hałłas p. Ałłas.
- Hałun p. Ałun.
- Hałunka p. Ałun.
- Hałuszka = »kluska« (= klusek K.) Roczn. 199. Zb. I, 67. »Haluszka = kluska z ciasta. 'Haluszki' = kluski (potrawa)« O.
- Hałwa = »rodzaj sorbetu zgęszczonego z orzechów włoskich i cukru« Roczn. 199. »Ałwa« Ust. z Wilna.
- Hały lm. = gołaziń: »Łosie przechodzą... z puszczy na odkryte hały« Winc. Pol w Tyg. il. 1, XIV, 162. »Błonia, chały i roisty zmieniają się w marcu w jeziora« tenże ib. 1, XIII, 241.

- »Niema wielkich odkrytych hałów« ib. 1, XIV, 162. || »Hałe miejsce« = niezarośnięta polanka, gołaźń Ust. z Litwy.
- Hały lm.: »Chały = ubranie« Wiśła III, 743. Nadm. 125. »Chały = ruchna, nędzne ubranie« Pobl. 128. Por. Haliny. Halka.
- Hałzusia p. Elżbieta.
- Ham: »Hám a. Pies = narzędzie do hamowania wozów« Spr. IV, 376. »Folajter a. Ham = hamulec u wozu« Spr. V, 354. Por. Hamciuk. Hamowidło.
- Ham p. Folajtra.
- Ham! = »głos, wydawany przez psa szczekającego« Święt. 696. »(Wojtek) złapał mędel kotów... A kotki mu 'ham ham' po kielbasach« Kozł. 182.
- Ham-ham = »pies w języku dziecięcym« Pr. fil. V, 745.
- Hamać = »jeść, rozdziawiając szeroko usta« Święt. 696.
- Hamajda p. Gamajda.
- Haman = olbrzym, roślina: »(Szwedy) były to okrutne hamany, dzikusy jakieś« Dygasiński Beldonek 113. »Konie, jak hamany... wypasione, jak niedźwiedzie« Junosza Wybór pism VI, 135. »Hamany = chłop tęgi, jak dąb. 'Konie, jak hamany'. 'Hamanna krowa' = wielka« Pr. fil. V, 745. Por. Kaban.
- Hamanny = ogromny: »Hamanna krowa« Zb. VIII, 251.
- Hamanna = »bić kogo jak Hamanna« Zb. I, 67.
- Hamarykować = »przykrzyć sobie (zap. z łacini. amaricare)« Pr. fil. V, 745.
- Hamąn p. Amen.
- Hamburka p. Kajzerka.
- Hamburski: »Bułka hamburska a. Hamburka« = bułeczka okrągła trzygroszowa, kajzerka Ust. z Wilna.
- Hamciuk = »hamowidło przy wozie« Spr. IV, 22. Por. Ham.
- Hamera p. Chamera.
- Hamernik = »pracujący w hamerni, w hamrach (tj. kuźnicach)« Pr. fil. V, 745. || »Hámernik = człowiek gwałtowny« Rozpr. XX, 428.
- Hamor = »coś pośredniego między wrzawą, zgiełkiem i gwarem, np. z rana, przy rozpoczynającym się jarmarku na targowisku« Roczn. 199.
- Hamować: »Halmować« Pr. fil. IV, 275.
- Hamowidło = »hamulec« Krak. IV, 308.
- Hampeł »a. Hemeł = spory kawał chleba« Pobl. 132. »Ampel, Hameł = kawał (chleba)« Krasn. 298. 303.
- Hamrać p. Chamrać.
- Hamry lm. i pokrewne: »Hamerscy hajducy« Zejsz. 170. »Hamerscy hajducy = pachołcy (tak K.) z fabryk żelaznych« Orędownik naukowy 1843, n° 45, str. 360. »Hamry = kuźnice« Rozpr. X, 281. »Hamernia = fabryka żelaza« Goszcz. 282. O. »Hamry = kuźnice, huty żelazne w Zakopanem« Rozpr. X, 215. »Hamry a. Hangle = kuźnice« Wrześ. 8.
- Hamul = naśladowanie jedzenia: »Ej hamu hamu, jemy swoje mamu!« Zb. V, 231 (mówią dziewczyny, jedząc upieczoną jędzę K.). »A wilk ham, ham i zjadł całego« Ust. z Litwy (z bajki).
- Hamulec: »Chámulec = u rybaków, drzewo w końcu skrzydeł niewodowych woprzek osadzone« O. Por. Kozł. St. 67. 270. || »Hembulec: »Na końcu (? K.) nos, na hembulecu broda« Kolb. 299, n° 41 d. 300. Por. Ham. Hamciuk. Hamowidło.

- Hanaj p. Nahaj.
 Hancyzny p. Akcyzny.
 Hanczurka = ›ścierka‹ Roczn. 199.
 Handel: ›Andel‹ Pr. fil. IV, 180.
 || ›Händler‹: ›Za chędlem‹ Bisk. 54. ›W heńdlu‹ Derd. 5. || ›Hangiel‹ Zb. XIV, 31. Udz. ›Hängel‹ Rozpr. XX, 428. || ›Hängel‹ Rozpr. VIII, 84. || ›Hamry a. Hangle = kuźnice‹ Wrześ. 8.
 Handelnik: ›Handernik‹ Zb. IX, 280.
 Handelski = handlowy: ›Scepánów był... bardzo handelskie miasto‹ Mát. Szczep. 4.
 Ha(n)derlok p. Haderláb.
 Handernik p. Handelnik.
 Handlarstwo: ›Hanglérstwo‹: ›Jakiemi hanglérstwem trudnić się‹ Mát. Szczep. 4.
 Handlarz: ›Handlerz‹: Rad. I, 144. ›Handlirz‹ Krak. IV, 173. || ›Hanglárz‹ Zb. XIV, 31. || ›Hanglérz‹ Mát. Szczep. 5. ›Hanglirz‹ Udz. || ›Handrárz‹ Zb. IX, 280.
 Handlować: ›Hanglować‹ Udz. ›Andlować‹ Pr. fil. V, 692. || ›Handlować‹ = operować, manipulować: ›Rękami handluje po brzuchu‹ (o masażu) Zb. VIII, 298.
 Handlowy: ›Anglowy‹: ›Anglowe skoły‹ Pr. fil. IV, 180. Toż Rozpr. XVII, 75.
 Handosek (? K.): ›Ogrodnik... Handoska się prosił, by go nie wiazali‹ Maz. V, 302, n° 338, zwr. 6.
 Handręczyć p. Handryczyć.
 Handr... p. Hadr...
 Handrárz p. Handlarz.
 Handręczyć się p. Handryczyć się.
 Handryba = ›wielka niezgrabna istota, czy to człowiek, czy zwierzę‹ Roczn. 199.
 Handrych p. Henryk.
 Handryczyć się ›a. Hendryczyć się = przymawiać sobie (spierać się R. [ed. ? K.]), certować się, targować się, czas tracić w niepotrzebnej rozmowie‹ Zb. I, 67. ›Handryczą się (targują) wiele za nią (pannę młodą K.) dać mają‹ Krak. II, 51. ›Handryczyć się = sprzeczać się, targować się‹ Rozpr. X, 281. ›Handryczyć = sprzeczać się (mylnie wydrukowano 'spuszczać się' K.), targować się‹ Wrześ. 9. ›Handryczyć się = długo się targować, np. 'Cobyk się ta handryczył, dám wam 15 szóstek i zgoda'‹ Spr. IV, 356. ›Handryczyć = krzyczeć; Handryczyć się = sprzeczać się‹ Spr. V, 360. ›Handryczyć się = kłócić się, nie zgadzać się‹ Zb. I, 42. ›Handryczyć się = kłócić się, sprzeczać się w targu‹ Krak. IV, 308. || ›Handręczyć się = kłócić się, sprzeczać się‹ Święt. 696. ›Psy zacęny mięso targać, a ozerwać ni mogły... i lá tego sie bardzo handręczyły‹ ib. 416.
 Ha(n)dyrlák p. Haderláb.
 Handzel p. Jan.
 Handziu! = przyspiew: ›Handziu bandziu dylu d. d.‹ Maz. II, 21, n° 54.
 *Hanek: ›Hák, Ąk, Ūk = pipa, kurek, kran. 'Z niego leci, jak z hąka'‹ Ram. 51. ›Honk = zatyczka‹ Ilif. 165.
 Hangiel p. Handel.
 Hangle p. Hamry.
 Hanglérstwo p. Handlarstwo.
 Hangować = ›spuszczać kibel na dół‹ Zb. X, 334.
 Hangres p. Agrest.
 Hangrés p. Agrest i dodaj ›Changrys‹ Rozpr. XXVI, 377.
 Hangryst p. Agrest i Pr. fil. V, 745.
 Hani, ›Hanikuj, Haniok, Haniokuj = tam‹ Spr. IV, 22.
 Haniać = ›biegać po dworze‹ Pleszcz. 34.

- Haniebnie** = bardzo, gwałtownie, okropnie: »Macocho... tak haniebnie upadła, że w tejże chwili skonała« Glin. I, 165.
- Haniebny** = ogromny: »Taki haniebny, co strach!« Ust. z Litwy. »Haniebny (w uniesieniu [? K.]) = dobry, doskonały: 'Haniebna pszenica na polu'« Kuj. II, 271. »Zrobili wartość haniebną na dworcu« Rozpr. VIII, 222. »Haniebny = wielki« ib. 228. »Skarbnik pokazał mu haniebny krusiec« Zb. XI, 27. »Król wyprawił bál haniebny« ib. 79. »Haniebny = duży, wielki, okazały« Pr. fil. III, 492. Rozpr. XX, 428.
- Hanielnik** p. Honielnik. Gonic.
- Haniemucha** p. Animuszny.
- Haniemušny** p. Animuszny i dodaj: »Haniemušny = zarozumiały; dumny« Udz.
- Hanioj** »a. Hań, Haniok, Hańtędy = tam, tamtędy« Rozpr. X, 281. »Hanioj« ib. IX, 150. 174 (nie podano znaczenia K.). »Hanioj, Haniój = tam« Pr. fil. V, 745. Kow.
- Haniok** = »tam, wskazując« Spr. IV, 376. Rozpr. IX, 150. 174. 175 (bez obj. K.). »A widzisz ty... haniok tén jaworek?« ib. 183. »Hań, Haniok, Haniój, Hańtędy = tam, tamtędy« ib. X, 281. »Hani, Haniok, Haniokuj = tam« Spr. IV, 22. Rozpr. XXVI, 377. || »Haniuk a. Hań = tam« Pr. fil. III, 309. 492. »Ao ta, co haniuk idzie po wodę« Zb. XI, 125, n° 25. Zb. X, 212, n° 3 i 4.
- Hani(o)kuj** p. Hani.
- Hanioł** p. Anioł.
- Hankur** p. Rankor.
- Hankurliwy** p. Rankor.
- Hankurny** p. Rankorliwy.
- Hanny** = zap. ot tam! Dziennik Pozn. 1883, n° 159, odcinek (autor artykułu łączy niefortunnie wyraz ten [o ile istnieje!] z 'Hanną morawską', mając na myśli Hanę, krainę Hanaków K.).
- Hano** p. Ano.
- Hano!** = odpędzanie krów Wisła III, 379.
- Hanszpigiel** = »Eulenspiegel, o którym krążą między ludem szląskim różne podania« Pr. fil. IV, 283. Por. Sowidrzał.
- Hantába** = »antaba« Parcz. »Jantaba« Parcz.
- Hantamer** = »młot kowalski« Zb. I, 67.
- Hantuch** = »ręcznik« Tyg. il. ser. 2, n° 110.
- Hanu** p. Ano.
- Hanuczka** p. Onucza.
- Hanys** p. Jan.
- Hanyż** p. Anyż.
- Hań** »a. Haj = tam« Święt. 696. »Hań, Haniój, Haniok, Hańtędy = tam, tamtędy« Rozpr. X, 281. Wrześ. 8. »Haj! Haw! = tam, oto tu« Krak. IV, 307. Por. ib. 300, n° 69. »Hań, Hań, Heń, Heń = tam, ot, oto: 'Siodło hań jest przy pastérzak'. 'To hań jest Ciorstyn'. 'Tam hań nie można wędzić'. 'Ta Babiá góra hań, co widać'. 'Za tę brzezkię hań tędy jak te ściezki'« Rozpr. X, 205. »Haniuk, Hań = tam« Pr. fil. III, 309. Por. Zb. X, 212, n° 3 i 4. »Hań = tam« Pr. fil. IV, 200. »Hań, Hajń, Hajnok = tam (wskazując)« Spr. IV, 322. »Hań, Haniok = tam!« ib. 344. Toż Udz. »Hań, Haniok = tam: 'Hań idzie Wojtek, a haniok Maryna'« Spr. V, 360. »Ono, Han (zap. pomyłkowo, zam. 'Hań') = tam« Hoff, 41. »W miejsce (= zamiast K.) 'tam', używają 'Hajn', 'Het', 'Hań', 'Heń'« Krak. IV, 295, n° 30. »Hań = tam« Rozpr. III, 371. Zb. XIV, 34. »Jedźcie hań

- w górę!« Tyg. il. ser. 2, t. XIV, str. 28. »Hań tu! = ot tu!« ib. »Kto téz to hań idzie?« Zaw. 83, n° 37. »Co hań robis?« Wisła VI, 140. »Hań w pośrzodku (skałki) mały chrobáček sie rusá« ib. 141. »Hań tyła robaków, co haw owiec« Aten. VIII, 487. »Ten, hań przy dródze!« Krak. IV, 145. »Jak zacnie kłáć... to jaz sie hań rozlegáło« ib. 230. »Hań je bida, Bartku, a na waselu: hoc! = Oj to tam wszędzie bida, a na weselu się wyskakuje« ib. 254, n° 176. »Id-ze hań na te łąke« Zb. V, 220, n° 27. »Tak hań táncá w karemie, a ty w dóma siedzis« ib. 221. Por. ib. 230, n° 34. 237, n° 41. »Któz to ta idzie?... — Idzie to hań Precioł« ib. XII, 170, n° 83. »Jeden ptásek tam, drugi tu, trzeci hań« ib. X, 80, n° 10. »Dáj mi pozwolenístwo poźréć tego hań zmachę!« ib. VII, 107, n° 1. »Co sie hań to toczy?« ib. IX, 252, n° 288, zwr. 2. »Coby hań (owieczki) robiły, kiedy same skale« Zejsz. 138, n° 59. »Hań spowiednik siedzi« Zb. XI, 40. Por. ib. 76, n° XXI. »A hań na Krzyzowy (karczma) Wojtuś nam potańcy« Zb. XII, 151, n° 446. Por. ib. 171, n° 95. 160, n° 572. 187, n° 97. 204, n° 59. »Mówił, zebý sed hań pod las, hań jest bogaty pán« Cisz. I, 61. Por. ib. 150. 245. 257. 293. Pr. fil. V, 745. Rozpr. XXVI, 377.
- Hańba:** »Hańbę zadali = zganili« Kuj. I, 128. »Wziena go hańba = zawstydzil się« Spr. V, 360. »Najadłam się wstydu i hajby« Sewer. Por. Gańba.
- Hańbić** = »wstydzić« Sab. 129. || »Hańbić się = wstydzić się« Wrześ. 9. Rozpr. X, 281. »Hańbić się = wstydzić się. Taki
- oblabdany, hańbiem sie íść ku panom'. 'Oj mamicko miłá, Cemuś me nie biła? Kiej me wiesać bedom, Bedzies sie hańbiła'« Spr. V, 360.
- Hańdry-mandry** = »niezgoda, targi« Krak. IV, 308 p. w. Handryczyć się.
- Hańdyk p. Indyk.**
- Hańsba** = »opłata za skradzenie w nocy z pola zboża« O. Por. Spr. IV, 52 p. w. Chądziebnie.
- Hańten, »Hańta, Hańto** = tamten, tamta, tamto« Spr. IV, 322. Hemp. »Hańty = tamten« Rozpr. III, 371. »Hańten, Hańta, Hańto = zaimek wskazujący dla (= na K.) przedmiotów najdalszych (= przedmioty najdalsze K.)« Zb. X, 212, n° 3; por. XIV, 34. »Hańtyn = tamten« Pr. fil. III, 310. Rozpr. XXVI, 377. »A o hańta izba, to karczma« Prus. »Hańci dziedzie... omętrę sprowadzili« Dyg. »Hańtén zająć« Zb. VII, 20, n° 73. »Z hańtého zbanuska« Cisz. I, 114. »Co hańtén głupi robi?« ib. 245, n° 193. »Hańtému to dobrze!« ib. 305. »Bedzie hańtén sędzia nas« ib. 313. »Ułám se hańte dwie róseki« Cisz. I, 114. »Hańty łąki« I pp. Im. Zb. II, 232, n° 14. »Na hańtą wysoką górę« Zb. VII, 116, n° 32. »W hańty wodzie« ib. XI, 90. »Na hańty strónie« ib. 122. »Z hańtej strony« ib. 134. »Do hańty chałupki« Cisz. I, 150. »Do hańty dziury« ib. 293. »Po hańtem drzewie« Zb. II, 248. »Hańto... pudło« ib. VII, 15.
- Hańtędy** = »wskazuje na coś dalszego« Rozpr. IX, 150. 178. »Hańtędy = tamtędy« ib. X, 281. 205. »Hańtędy (tak K.) = tamtędy« Pr. fil. V, 746.
- Hańtu** = »tam« Pr. fil. IV, 200. Hemp. »Hańtu = ot tu!« Tyg.

- il. ser. 2, t. XIV, str. 28. »Hańtu = tam« Jastrz.
- Hańwa = tam Ust. od Zawichosta.
- Hap = »tu, tutaj« Wrześ. 9 (? K.).
- Hapa p. Gapa. Japa.
- Hapaj p. Chapaj.
- Hapciś p. Chapciś.
- Hapeć p. Łapeć.
- Hapel- p. Apel-.
- Hapetyk p. Apetyt.
- Hapem p. Apem i dodaj »Hapem, Apem przysłówki i przymiotnik = 1, otwarcie (niedokładne objaśnienie; raczej 'otworem' K.) 2, otwarty« Krasn. 303.
- Hapka = »zepsute 'Ahafja' (imię); tak panowie nazywają dziewczki wiejskie, a także przydomek ten służy pannom grubej płci, ogorzalym, o rysach pospolitych« Roczn. 199.
- Hápko p. Chapko.
- Haptacht: »Okrzyk komendy wojskowej austriackiej 'habt Acht!' żołnierze galicyjscy zmienili na 'Haptok', 'Haptak' i 'Hoptak' (por. Ad. Staszczak Noc świętojańska 52. 53)« Pr. fil. III, 776. »Krzyknął na swoje kozy: haptacht!« Bar. 29.
- Haptka p. Haftka.
- Hara = wódka (pogardliwie) Ust. z Litwy.
- Harabaj (zap. ~ ~ — K.) = »upadek (u dzieci)« Pleszcz. 34.
- Haraburda p. Halaburda.
- Harać p. Charać.
- Harak p. Arak.
- Haramza = »włóczęga, człowiek zły reputacji« Pr. fil. IV, 200. Por. Rozpr. XVII, 78. »Haramza a. Harandzia = gawieź« L. Por. Garanż.
- Harap: »Horóp« Spr. IV, 322. »Herrep« ib. 377. || »Harapnik« Ust. z Litwy. || »Herab! = wołanie do powściągnięcia chartów, aby uszczwanę nie psuły zwierzyny.. zepsuciej (tak! K.) 'harap' a. 'wara'« Przyj. ludu VIII, 208. »A harap!« toż samo wyraża na Litwie.
- Harapasznik = »człowiek z trudnością i nieumiejętnością oraz na chybił trafił pracujący w swoim zawodzie... prosty i gburowaty w obejściu« Wal. pod tym wyrazem. »Horopaszniak« = biedoklep, mozołający się Ust. z Litwy.
- Haras- p. Aras.
- Haraszać: »Charaszać o kiernosach = czyścić, kastrować, trzebić« Roczn. 190 p. w. Czyścić. »Haraszyć = kastrować np. wieprzka« Pr. fil. IV, 200. Porówn. Rozpr. XVII, 22 i 23 p. w. Krasieć. 78.
- Haraszajnik = »misiarz, kastrator« Pr. fil. IV, 200. Por. Rozpr. XVII, 22. 78 p. w. Haraszać. 23 p. w. Krasieć. »Haraszajka« Rozpr. XVII, 22.
- Harasny = »piękny« Wrześ. 9. Rozpr. X, 281. »Harasny = piękny, dobry, szczególnie: 'To jadło nie było harasne'« Pr. fil. IV, 283. »Charasny = dobry« Rozpr. IX, 206. »Harasny = dobry, świetny. 'Nima to tam harasne' = nie jest to świetne« Ust. od J. Bystronia. Porów. Rozpr. XVII, 35. || »Arasny = dobry, wyborny. 'Arasny chłopak' = pilny i prędki. O chlebie dobrze wypieczonym: 'To arasny chleb'. 'Chleb tą rząz nie za arasny'« Pobl. 149. Por. Nieharasny.
- Haratać = »bić« Zb. I, 67. »Haratać = tuc, rozbijać« Święt. 696.
- Harądarz p. Arendarz.
- Harbata p. Herbata.
- Harbędzie p. Chrabęź.
- Harboliska lm. = »buty« Pr. fil. III, 492.
- Harbuz p. Arbuz i dodaj: »Har-

- buz = głupiec: »Głupi Gabryś, gamoń, harbuz« Orzeszkowa *Bene nati*, 53 i ind.
- Harc = »krótka robota« Rozpr. XVII, 35. || »Harcem = pręd-ko« Rozpr. XVII, 35.
- Harcaki p. Arczaki.
- Harceć p. Charceć.
- Harchandrja p. Archandrja i Pr. fil. V, 746.
- Harcować: »Hercować«: »Tatarzyn 'hercuje' na koniku« Krak. I, 304. || »Harcować = spieszyć się« Pr. fil. IV, 283. || »Harcować się« = trzeć się: »Bycek... strasznie się harcuje o te sosne. Nie harcuj się, bycku!« Cisz. I, 87.
- Harcy: »Harcy harey między jajcy, a ogon mu do góry stoparey« (zagadka o kurze na jajach) Zb. VI, 13, n° 106.
- Harcywiskup p. Arcybiskup.
- Hardabus = »zuchwalec, człowiek butny, niewyrozumiały, na nie nie uważający« Święt. 696.
- Hardęga p. Wardęga.
- Hardy p. Harny.
- Hardyburka = ziemniak Zb. VI, 294, n° 1. Porów. *Bandurki*. Mandyburka.
- Harenda p. Arenda i dodaj »Charendować« Rozpr. XXVI, 377.
- Harendárek p. Arendarek.
- Harendárka p. Arendarka.
- Harędarz p. Arendarz.
- Harfa: »Arfa« = 1, rafa, młynek, wialnia 2, harfa Ust. z Litwy (Nm. Harfe).
- Harfiarz, Harfiarka: »Arfiarz, Arfiarka« Ust. z Litwy. Por. Harfa.
- Harfować (wiał zboże): »Arfować« Ust. z Litwy.
- Hargarzety p. Angażanty.
- Hargęzie p. Chargezie.
- Hargotać: »Chargotać«: »Psy chargotały na dziada« Spr. IV, 335. Porów. Charkać. Harhotać. Horgotać.
- Hargusić = »szumieć, np. 'woda hargusi'« Cer.
- Harhara = »mówią o piecu olbrzymim, staroświeckim, także w ogólności o czemś wielkiem a niezgrabnem« Zb. I, 67. Toż Ust. z Litwy, np. o koniu, pojeździe itp. »Charchara = coś nieudolnego, starego, niezgrabnego, np. o świni: 'Jakąsik charchara chuda'« Rozpr. XXVI, 377.
- Harhotać = szwargotać (o mowie Żydów, Niemców) Ust. z Litwy. Por. Hargotać.
- Hark- p. Chark-.
- Harkawo = wymawiając r gardłem (jak Żydzi, Francuzi itd.): »Harkawo mówić« Ust. z Litwy. || »Cherkawo« Gluz. 458.
- Harkawy = wymawiający r gardłem (jak Żydzi, Francuzi itd.) Ust. z Litwy. »Harkawy a. Harkawy« toż znaczenie Osip
- Harkliwy: »Harkliwy głos dumy« Jucewicz *Litwa* 61.
- Harman p. Hurman.
- Harmast p. Charmast.
- Harmata = krzyk wielki Cer.
- Harmiderować Ust. z Litwy. || »Armidrować = robić hałas, harmider« Spr. IV, 364.
- Harmonja: »Jarmoniją« Pr. fil. IV, 202. »Armonija« Pr. fil. V, 693. »Jarmonika« Parcz. || »Armuni-ja« Spr. IV, 374. || »Harmónika« = harmonijka Ust. z Litwy. || »Marmulija« Rozpr. XXVI, 383.
- Harnadel: »Harnádel = szpilka podwójna do włosów« Pr. fil. III, 492. »Harnadle a. Harnagle« toż znaczenie Kuj. II, 271. 279. 283, n° 45. »Harnatle« Kryn. »Arnatel« Pr. fil. V, 693. Krasn. 298. || »Üárnátlów« (autor pisze 'ĕrnótlów' K.) Nadm. 54. »Hernatle« Ust. z nad granicy pruskiej.
- Harnadziej = herszt, dowódcą bandy zbójów Tyg. ilustr. ser. 1,

- t. XII, str. 50. »Wydam ja cię Janiczkowi, harnadziem zbójniczkowi« ib. 51. || »Harnaś« = dowódca zbójów Wisła II, 16. Toż Spr. V, 360. Sab. 129. »Powiedzieli mu (zbójnicy), że go obiorom za harnasia (= herszta, dowódcę)« Zaw. 58.
- Harnagel** p. Harnadel.
- Harnasać**: »Harnasać = rozrzucić ciężkie rzeczy« Świąt. 697. || »Harnasać się = tuc się, roznosząc ciężkie rzeczy po strychu a. rusztowaniu, czochrać się« Świąt. 697. »Tłukowało się na górze i harnasało się... ozmajtymi gratami« ib. 482. »Harnasać się = być niespokojnym, ruszać się z hałasem« Zb. I, 42. || »Harnasić = hałasować« Spr. IV, 322 p. w. Hałasę. || »Charnasić się = tuc się, hałasować« Rozpr. XXVI, 377. »Harnasić się = być niespokojnym« Udz.
- Harnasz** = 1, słoma, zmieszana ze śmieciami 2, zgiełk« Udz.
- Harnaški** = hersztowski: »Ubranie harnaški« Zaw. 58.
- Harneja** = kurtka właściwego kroju Hllf. 165: »Po szóstym a. siódmym roku (życia) chłopaczka ubierają w prawdziwy strój kaszubski: jest to 'harneja', kurtka z płótna białego, przetykanego wełną. Kurtkę tę Słowińcy i Kabatkowie nazywają 'kabatem'« ib. 50. »Harneja = pewien rodzaj kurtki, marynarki« Ram. 50.
- Harnieć** = »stawać się zarozumiałym, butnym, zuchwałym« Świąt. 697. »Poborowscy parobcy harnieją potroso« Kiel. II, 85, n° 275.
- Harno**: »Kiedym ja (mówi koń) go (żołnierza) woził harno, Tom ja jadał gołe ziarno« Rad. II, 65, n° 130, zwr. 15. || »Herno a. Hernie = hardo« Sand. 262. »Hernie = hardo, zuchwale«
- Krak. IV, 308. »W obuwiu tem hernie (zgrabnie) się chodzi« Pozn. III, 125. »On to hernie zgłabnie« ib. 142. »Bywaj zdrowa i ty, mietło, Rzucalam cię bardzo herno (ze złością), Juz tu nie będę« Kal. I, 164, n° 153, zwr. 7.
- Harność**: »Herność = hardość, wyniosłość, krnąbrność« Sand. 262 p. w. Herny. || »Herność = piękność« Pr. fil. V, 746.
- Harny** = »łączyć w sobie żywość, piękność, odwagę itd., nie pozwalając jednak sobie w niczem ubliżyć« (! K.) O. »Harny« = piękny Padalica Opow. i krajobr. I, 24. »Harny = superbus« Rozpr. IX, 141. 138. 169. »Harny = zarozumiały« ib. X, 281. »Takie harne (dziewczęta), że trzeba widać słowa sryblem kupować« Fed. 364. »Harny = wdzięczny, zalotny« Pr. fil. IV, 200. »Nie weź sobie Dupiniąnkę, Nie będziesz miał harną żonkę« Rog. n° 330. »Harny = hardy« Piątk. »Charny = dumny« Rozpr. XXVI, 377. »Harny = dumny, obraźliwy« Rozpr. XVII, 22. »A mołojec każdy wojec, Rażny, harny...« W. Pol. Pieśń o ziemi 42. »A moi parobcy, sąmeście se ładni, Jeno was to speci, zeście troche harni« Kon. 159. »Powiadają, zem harna (pyszna)« Krak. II, 137, n° 273, zwr. 2 (pieśń nie ludowa K.). »Ta jej córa była bardzo harná i odpowiedziała grubo« Pozn. VI, 166, n° 35. »Harny = zarozumiały, hardy, dumny, mało mówiący« Wrześ. 9. »Harny = zarozumiały, butny, dumny, pyszny, hardy, zuchwały« Świąt. 697. »Harny = dumny, hardy, niegrzeczny« Spr. IV, 322. »Hardy a. Harny = pyszny, zarozumiały« Spr. IV, 344. »Harny = dumny, obraźliwy« ib. 376. »Har-

- ny a. Durny = zarozumiały, dumny. Spr. V, 360. »Harny = zarozumiały. Udz. »Harny = hardy, zuchwały, śmiały. Parcz. || »Herny = hardy, wyniosły, krnąbrny. Sand. 262. »Herny = hardy, zuchwały, dumny. Krak. IV, 308. »Herny = zwinny. 'Herny chłopák' = zgrabny chłopiec. Zb. I, 34. »Powiadają, zem herna (zarozumiała). Zb. X, 271, n° 125. »Herny = hardy, zły. Pr. fil. IV, 200. »Herny = zarozumiały, kłótniwy. Pleszcz. 34. »Herny = dumny. 'Herny, kiejby jaki zawiadowiec'. Pr. fil. III, 492. »Herny (pyszny) Jasieńku, kozacze! Wiśła VII, 691. »Czyś ty, Jasieńku, herny pan, Czyś ty, Jasieńku, ubogie dzieciátko? ib. 693. »Herny = hardy, dumny, krnąbrny, zuchowaty. Pr. fil. V, 746. Por. Durny.
- Harować** = »krzątać się, mozolić. Sand. 262. »Harować = pracować ciężko a cierpliwie, nękać się pracą, biedzić. (autor pisze 'biedzić' K.) Krak. IV, 308. »Harować = drapać (? K.), ciężko pracować. Święt. 697. »Harować = ciężko pracować. 'Człowiek się náharuje, jak wół i wszyćko za psi grosz'. Pr. fil. III, 310. »Harować a. Horować = mozolić się, ciężko a bez powodzenia pracować. Ust. z Litwy. »Zły duch kole nij stoi i masło chlipie, a óna haruje, haruje, bo masło i na niego robić musi. Krak. III, 81, n° 165. »Ja na ten grosz nie chorowałem. Zmor. 153. »Horować = walczyć z losem. Osip. »Arować = pracować ciężko i ustawicznie, klepać biedę. Krasn. 298. »Harować = pracować zbytecznie, nad siły, a bez korzyści. Parcz.
- Harpeśny** = »cheiwy. Jastrz. Pr. fil. V, 746.
- Harsc** p. Chróst.
- Harski** p. Herski.
- Harszcz** p. Chróst.
- Hart**: »Hárt = kształt, sposób, ład: »Nie wiedzeli, na jaki hort to było... Hilf. 97, n° 3. »Stąp je ná ten hort, co mrzeża. ib. 123, n° 23.
- Hartanka** p. Gardziawka.
- Hartazel** = »łańcuszek, wiszący u chomała, zakłada się na dyszel. Spr. V, 360.
- Hartować** = »czasownik czynny, zwykle używany w złożeniu: 'zahartować', 'pohartować' = przespekulować, stracić, zastawić. Zb. I, 42. || »Hartować = kluski gorące zalać zimną wodą, aby stwardniały. Udz.
- Haru-haru!** = »wyrażenie, oznaczające krzątanie się około czego, uprzątanie się nagłe w domu. Sand. 262. »Haru-haru a. Haruj-haruj = pracuj, pracuj. 'Ustawicznie haru haru'. O. »Haru haru, ni pieniędzy, ni towaru. Pleszcz. 159, n° 31. Toż Parcz. || »Haru-haru = naśladowanie różnych głosów: »Nuże tedy po magłownicy 'haru haru haru' i wszyscy w takt tej improwizowanej muzyki wyprawiają skoki. Święt. 130. »Psy haru haru! Kiel. II, 260, n° 41 (nie ludowa K.). »Towarzyszu od towaru, nie obawiajże się haru! Kłosa XIII, 73. Krak. I, 182 (Kolberg objaśnia 'haru': »krzyku z pogonią; chyba 'pogoni z krzykiem' K.). || »Horu horu!: »Jakżeś na nie (kaczki) wołała? — Horu horu, kacorze! Zb. IV, 134, n° 119, zwr. 3—4.
- Haruś haruś** p. Heruś.
- Harwa**: »Narobić harwy = krzyku, hałasu. Spr. V, 360.

- Harynek = śledź Rozpr. XII, 9.
Tyg. il. 1, XIV, 126. Pr. fil. V, 746.
- Hasa p. Chasa.
- Hasia p. Joanna.
- Hasa! : »Da hasa hasa, pani matko nasa!« Kiel. I, 97, n° 117. »A ja sobie hasa sa!« Zb. XII, 128, n° 107. || »Hasia« : »Hasia hasia hasia, zdarła butki Kasia« Zb. XII, 220, n° 97.
- Hasać : »Hásać = skakać, tańczyć, cieszyć się« Świąt. 697. »(Zające) wstąpił do jęczmienia, nie hosa« Kal. I, 136, n° 90, zwr. 2.
- Hasaługa = »lekkomyślnik, trzpiot« Świąt. 697.
- Hasawół p. Assawuła.
- Hasen = »zysk« Goszcz. 132. O. »Hasen = zysk, zarobek« Wrześ. 9. »Hasen = zysk. 'Nie wielgi bedzies miał z tego hasen'. 'Z tego nima wielkiego hasnu'« Rozpr. X, 281. 254. Rozpr. XVII, 22. »Nie mieć z czego chosna = pożytku« Zb. I, 72 p. w. Nie mieć. »Hasen, hasnu = zysk. 'S tego nima nijakiego hasnu'. 'Nie wielgi hasen'« Spr. V, 360.
- Hasić się = palić się, rwać się do czegoś. 'Czyż on będzie hasić się na to?' Ust. z Pińszczyzny.
- Hasknycht p. Hausknecht.
- Hasło : »Asło« : »Takie asło dał jém« Cisz. I, 108. || »Wiasło« : »Mówią: Zjédzma tego chłopca! — Jak ten chłop usłyszał takie wiasło, zacznón umykać« Pozn. II, 250.
- Hasnować = »zyskiwać, zarabiać, pożytek mieć. 'Jemu wódka hasnuje' = idzie w (na K.) pożytek« Spr. V, 360. »Hasnować = zyskiwać« Goszcz. 133. Rozpr. X, 281; XVII, 22. »Hasnować = zarabiać, zyski ciągnąć; zarobek dawać, zyski przynosić« Wrześ. 9.
- Hastryczny (czy nie 'hastyczny'? K.) = »poryweży« Krasn. 303. Por. Astryczny.
- Hasynteronek p. Asenterunek.
- Hasyntyrka p. Asenterunek.
- Hasz (może 'huż'? K.): (Myśliwi na psy, szukające zająca), »Trąbią, krzyczą i wołają: Hasz go już!« Wójc. I, 222.
- Haszcz p. Chróst.
- Haś! a. »Hasil! = wykrzyk odpędzając a. naganiając kury« Świąt. 697. 22.
- Ha ścio! : »Pod gąkciem orął, na wołaski wołał: 'Ha ścio ścio, sady, ha ścio ścio, gniady!'« Kiel. II, 169, n° 554.
- Hata hol = wołanie na lisy Cen. 78.
- Hátárz p. Hotar.
- Hatekizm p. Katechizm.
- Hatiar p. Hacıar.
- Hatłamajki = »rzeczy drobne, małej wagi; rzeczy do zabawy służące dzieciom. Tak nazywają także ciasta, które dzieci łakomie jedzą« Zb. I, 67.
- Hatłas p. Atlas.
- Hator p. Hotar.
- Hau = co? czego?: »— Ojciec! — Hau?« Kal. I, 255.
- Haukać »a. Hawkać = szcze-kać« Roczn. 199.
- Haula p. Hala!
- Hauptman : »Powiedz oberlejtmanom, hauptmanom i wszystkim starszym...« Krak. IV, 127, n° 50. »Który wsyćko odpowi, Przedstawię go hauptmanowi« Świąt. 235.
- Hauptwach m.: »Wysedł z hauptwachu kápitan« Kętrz. 86.
- Hausknecht : »Hausknecht« Pozn. VI, 5. 54. || »Ausknecht« Derd. 10. 111. Pr. fil. III, 359. || »Hasknycht« Pozn. VI, 45.
- Haw, »Hawoj = tu tędy! sam! 'Haw-nie-haw' = tu nie tu (? K.). 'Haw i haw' = tu i tam« Sand. 262. »Obróci się haw i haw wuli przypilnowania roboty« ib. 266 p. w. Wuli. »'Cłowiek nautyka się tu i haw' = nachodzi się tu

i tam◄ ib. 269. ►Haj! Haw! = tam; oto tu◄ Krak. IV, 307. ►Zamiast 'tu, tutaj', mówią 'haw' a. 'saw, sam'◄ ib. 300, n° 69. ►Haw, Hawok, Hawoli = tu, tutaj (oppos. 'hajnok, hajnoli')◄ Zb. I, 42. ►Haw = tutaj◄ ib. II, 7. ►Tu haw = tu właśnie. 'Nie naśli hustki, ja nased tu haw'◄ Rozpr. X, 205. 215. ►Haw = tu, tutaj◄ Rozpr. III, 371. ►Haw, Hap (? K.), Hawok = tu, tutaj◄ Wrześ. 9. ►Haw◄ = tam Ust. z Jaworza. ►Haw, Hawok = tutaj, w tem miejscu, gdzie mówiący stoi◄ Święt. 697. ►Haw, Hawok = tutaj◄ Spr. IV, 23. ►Haw, Hawoj, Hawok = tu, tutaj◄ ib. 322. 344. 356. ►Haw, Hawoj = tu, tutaj◄ Udz. Spr. V, 360. ►Daj go haw!◄ ib. ►Haf = tu◄ Pr. fil. III, 309. ►Haw = tutaj◄ ib. 492. Zb. XIV, 34. Rozpr. XXVI, 377. ►Pódź haw, panie!◄ Zb. XV, 41, n° 20. ►Cobyś haw owce jakie wygrał u niego?◄ ib. 22. ►Nie chodź haw (= tu), bo juz nie dońdzies◄ Cisz. I, 152. ►Já haw (= tutaj) mám posłłek, to sie posłllmy◄ ib. 291. ►Dájno haw światła!◄ Zb. XI, 127. ►Ciáło... háw (tak! K.) lezy◄ Zb. XIV, 184. ►Cy jest háw (tak K.) márchew? — Cemuzby nie, jest!◄ ib. 219, n° 3. ►(Pápirecek) Ná synkwásie háw (tak K.) lezy◄ ib. 239, n° 99. Ib. 170, n° 20. ►Haw przy drodze◄ Wisła VI, 144. ►Chocicie wy do wody, zobacicie, co haw jest◄ Krak. IV, 196, ods. ►Jak dzwüonio w Sodumiérzu, tío haf (= tutaj, tu) słychać◄ Rozpr. VIII, 102. ►Pódźno haw!◄ Zb. X, 172. ►Kaz cie haw bedem nosł?◄ Wisła II, 21. ►Cémbyś ty haw (w grobie) zyła?◄ Święt. 257, n° 167. ►Gospodarz zażrał pod po-

dukę, ale zaraz odskocuł: — Oj haw g..no!◄ Święt. 449, n° 78. *Hawerować: ►Hawiarować = pracować 'na bani'◄ Spr. V, 360. *Hawerski: ►Hawiarski◄: ►Proch hawiarski (właściwie = górniczy, przez górników używany, p. Hawerz K.) = gruby proch strzelniczy◄ Rozpr. X, 281. Wrześ. 9. ►Hawiarski = górniczy◄ Spr. V, 360. Hawerz L. || ►Hawiarz = górnik◄ Wrześ. 9. ►Hawiarz = górnik◄ Rozpr. X, 281. 230. Spr. IV, 344; V, 360. Rozpr. XVII, 35. ►Hawiarz, Hawiarzysko = górnik, robotnik górniczy◄ ib. X, 215. ►Hawiasz = górnik◄ Goszcz. 131. O. ►Hawiarze, hawiarze, lekko robotnicy, Nigdzie was nie widno, jedno przy sklenicy◄ Zejsz. 106, n° 425. ►Niemasz tam parobków, same hawiarzyska (górnicy, nazywani po całej Słowaczczyźnie węgierskiej 'hawiaszami' (tak K.)◄ Zejsz. 48, n° 48 i ods: || ►Hawierz = górnik◄ Rozpr. XII, 90. Hawiarować p. Hawerować. Hawiasz p. Hawerz. Hawiaż ◄a. Żywa-kiś = żywokost (symphytum officinale)◄ Zb. VI, 295, n° 182, ods. 2. Hawiernia = ►kopalnia węgla◄ Rozpr. XII, 90. 71. Hawjawa: ►Hawjaf = tutaj◄ Rozpr. IX, 150. Hawkać = ►szczebrać◄ Zb. I, 67. || ►Haũkać = wydawać głos haũ! (o psach i in.) Ust. z Litwy. Hawkanie = ►szczekanie◄ Zb. I, 67. || ►Haũkanie = odgłos haũ! (o psie i in.) Ust. z Litwy. Hawoj = ►tutaj◄ Rozpr. IX, 150. ►Chawoj◄ ib. 174. ►Hawoj = tu◄ Hemp. Udz. Zb. XIV, 34. Pr. fil. V, 746. Kow. Hawok = ►tutaj◄ Krak. IV, 307. Rozpr. IX, 150. 174. 175. ►Ha-

- wok = tu, tutaj◀ Spr. IV, 23. Wrześ. 9. ▶Haw, Hawok = tutaj, w tem miejscu, gdzie mówiący stoi◀ Świąt. 697. ▶Haw, Hawok = tu, tutaj. 'Hawok je Kuba'◀ Spr. V, 360. ▶Chawok◀ Rozpr. VIII, 200; XXVI, 377. ▶Hawok jes napisane, ze dzisiak sićko za darmo◀ Zb. V, 258, n° 58. ▶Hańnok (? K.) Zb. XIV, 34. ▶Hawok = tu: 'Pójdź hawok!' Ust. z Radomskiego. || ▶Hawolik (á wątpliwe K.) = tu◀ Rozpr. XX, 428. || ▶Hawuk◀ Zb. X, 212, n° 4.
- Haw(ok) p. Jaw.
- Hawolik p. Hawok.
- Hawran: ▶Hawrány = gawrony◀ Sab. 129.
- Hawrył p. Gabryjel.
- Hawtam: ▶Hawta = gdzie tam◀ Pr. fil. V, 746.
- Hawten, ▶Hawta, Hawto = zaimiek wskazujący dla przedmiotów dalekich◀ Zb. X, 212, n° 3. ▶Hawten, Hawta, Hawto = ten, ta, to tu◀ Spr. IV, 322. ▶Haften = ten oto◀ Pr. fil. III, 309. ▶Hawten = ów, tamten◀ Świąt. 697. ▶Hawten, Hawta, Hawto = ten tu, ta tu, to tu◀ Udz. Zb. XIV, 34. Rozpr. XXVI, 377.
- Hawtędy ▶a. Jawtędy (autor pisze 'haftędy', 'jaftędy' K.) wskazuje na coś bliższego◀ Rozpr. IX, 150. 174. 178. ▶Hawtędy = tędy◀ ib. X, 281. Spr. V, 360.
- Hawtu = ▶tam◀ Pr. fil. IV, 200. ▶Hawtu = tu◀ Jastrz. Ust. z Radomskiego. || ▶Hawtuj = tutaj◀ Pr. fil. IV, 200.
- Hawu = ▶tutaj◀ Pr. fil. IV, 200.
- Hawuk p. Hawok.
- Haziel p. Hajziel.
- Haz goł = szczenie psem Mil. Por. Heż goł Huział!
- Hazdacz = ▶A. Waga utrzymuje, że w Augustowskiem tak nazywają gołębia siwego◀ Osip.
- Hąk p. Hanek.
- Hąkać się = parzyć się (o świ- niach) Świąt. 23. ▶Świnka się hąkała, Prosiątek ni miała◀ ib. 128, zwr. 4.
- Hąknąć = huknąć, grzmotnąć: ▶Jak wymierzył do tego Jaska, jak hąknie, tak ten Jasiek... spad na ziemię◀ Świąt. 417.
- Hąncfot p. Huncfot.
- Hań p. Hań.
- Hąsnów = ▶łącza między dwoma wzgórzami◀ Świąt. 697.
- Hąź! ▶a hąź◀ = okrzyk przy wy- pędzaniu świni Świąt. 22. 697.
- He! ▶He, sady, he gniady! (na wo- liska wołał)◀ Kiel. II, 168, n° 549. ▶He, he! = popędzając ko- nie◀ Spr. IV, 372. ▶A he! = odpędzając krowy◀ Wisła III, 220.
- Hebać ▶(góralskie) = kosić, siec, ścinać (n. p. siano [tak! K.])◀ O.
- Hebama = ▶akuszerka◀ Rozpr. XII, 90.
- Hebda = ▶trawa (?)◀ Zb. XI, 52, n° 13. 53, n° 11. Wisła VIII, 139. ▶Ebda = hebd, ziele ro- snące w boru i używane do ką- pieli (w chorobie)◀ Pr. fil. V, 729. ▶Hebda◀ = roślina do utrwa- lania fryzury◀ Wisła III, 762. Por. Chebda. Hebdziak. Hebz. Hebzina.
- Hebdziak a. ▶Hebźniak = sam- bucus racemosa◀ Spr. IV, 304. Wrześ. rękop. Rozpr. XVII, 35. ▶Hebdziak, Hebzniak, Habzniak, czasem Habrzyniak (? K.) = ro- ślina sambucus racemosa◀ Spr. V, 360. ▶Hebźniak, Hebdźniak = sambucus racemosa◀ Zb. VI, 291, n° 173.
- Hebdziak p. Chebdziak.
- Hebdźniak p. Chebdziak.
- Hebel: ▶Hewel◀ Ram. 50. || ▶Hew- lék = zdrobn. od 'hewel'◀ Ram. 50.
- Heblować: ▶Hewłowac◀ Ram. 50. Heblowany: ▶Hoblowany◀: ▶One-

- mu już trzeba hoblowanego słowa • Cinc. 30, n° 670. || •Hoblować = jeść prędko • Udz.
- Heblowiny: •HewlowinŃ • Ram. 50.
- Heblówka = •wióry z pod hebla • Wrześ. 9.
- Hebraczka?: •Moja córulińko, pozynies te kackil! — Nie pozynę, matulińko, bo to sóm hebracki • Zb. IV, 220, n° 46, zwr. 4.
- Hebrajski: •Hobrámski język • Rozpr. III, 371. •Grzészna dusa Zakolała w hebrajskie wrota • (zap. 'w rajske' K.) Świēt. 254, n° 162.
- Hebz = bez (roślina) Ust. od J. Bystronia. Pr. fil. V, 746.
- Hebzina (nie objaśn. K.) Wisła VII, 371, n° 3. || •Chabzina: •Kąpiel z habziny. Kwiat ma być podobny do bzu, a liście do bobu • Wisła VII, 373, n° 27 i ods. 3. Por. Chabina.
- Hebzina p. Chebzina.
- Hebzniák p. Chebdziák.
- Hebzniák p. Chebdziák.
- Hec, Hecia!: •Nawoływanie na woły poganiając: 'hecia hecia hec hec!' • Fed. 358, n° 4. Por. L. •Hecia, Hećka! = głos, którym się woła odganiając zrzebięta • Bib. War. LXXX, 623. Kuj. I, 59. •Hecia! = odpędzanie owiec • Rozpr. X, 267. •Heć a. Eć! = poganianie wołów na prawo • Wisła III, 665. •Hecia, moje wołki, hecia, wołki, hecia! • Kal. I, 117, n° 70, zwr. 6. •Ociec orął, a syn poganiał. Ano i ociec woła: 'sa', a syn woła: 'hecia'. To znowu ociec woła: 'hecia', to syn woła: 'sa'. I tak na krzyż • Zb. XI, 76, n° 1. •Jabo 'sasa', jabo 'heć', Ja se lepsy, iżli knieć • Zb. XII, 128, n° 105. •Heć = ksobie, wołanie na woły przy oraniu • ib. ods. •Na woły wołają, kierując w prawo: 'heć heć!' • ib. XIV, 158.
- Toż Maz. V, 55. •Rataj orząc woła na woły: 'kso', 'cheć', 'bys', t. j. na prawo, na lewo, stój • Pleszcz. 49, n° 15. •Hejsil! a. •Hesil! odpędzając kury. Por. E ć!
- Hec = uraza, zawziętość: •Hec miał na mnie z tej dziewuchy • Mst.
- Hecia fiu p. Fiu.
- Heciak = •awanturnik • Wrześ. 9. •Heciák = nieokrzesany, prostak, gbur • Świēt. 697. Por. L. •Heciak = 1, od nawoływania na konie 'hecia!' przyzywają w okolicach Lublina 'heciakami' mieszkańców wsi Czechowa, Wrotkowa, Dziesiątej 2, morus, brudas • Pr. fil. V, 746. || •Heciura = przezwisko człowieka leniwego • Spr. IV, 376.
- Heciakowaty = •rubaszny, nieucywilizowany • Pr. fil. V, 746.
- Hecie-pecie p. Eć-pecć.
- Heciu •peciu dylu = przyśpiew • Maz. II, 22, n° 56. Por. L. Hecie-pecie || •Heczy-peczy = owoc głogowy, czyli róży polnej • Zb. I, 67. •Hecze-pecze • jakaś potrawa w nowszych książkach kucharskich. •Niedowiarki mówią, że 'mądra' prawi jakies 'cudyniewidy', lub też 'eć-pec'. Więksi zaś skeptycy wyrażają się wogóle o każdym, kto plecie nie do rzeczy: 'Hecie-pecie, gdzie jedziecie'... 'Hele-pele, na wesele' • Pozn. VII, 139, ods. || •Huciu puciu: •Hanusia się śmieje, jak kwiateczek róży, A Jędrysek chuciu puciu, jak kocurek kusy • Kiel. I, 122, n° 197, zwr. 4. Por. Hec kiec. Jec kiec. Hejndry mejndry.
- Hec kiec: •Hec kiec, moje dziwce, hec kieć! • Zb. XIV, 111, n° 123. || •Ec kiec: •Já sobie swazcusia, já sobie 'ec-kiec', przedałam krasule... • Zb. XIV, 88, n° 16. Por. Heciu peciu. Jec kiec.

- Heco!** = naśladowanie biegu: »Dru-
ciny za nią (za p. młodą) lecą
heco heco!« Wójc. I, 164. Toż
Sand. 150. || »Heco! = okrzyk
myśliwski przy zdybaniu w ko-
linie zająca« Sand. 262. L.
- Hecować** = »objeżdżać spiącego
zająca« Sand. 262.
- Hecyk?** »Piesek woła hecyk (?)«
Zb. XIV, 65.
- Heczec** = gapić się Ust. od J.
Bystronia.
- Heczy-peczy** p. Heciu-peciu.
- Heć!** p. Ać i dodaj: »Heć heć! =
wołanie na woły, oznaczające
w prawo« Rozpr. XX, 428.
- Hećny:** »Hećny naksob ściagał od
skiby' = lewy wół ściagał na
prawo« Kam. 176. Por. Ećny.
- Heda** p. Hadya.
- Hedwabny** p. Jedwabny.
- Hedukacyjã** p. Edukacja.
- Hego!**: »Hegō hegō lola = wabie-
nie krowy« Wisła III, 665.
- Hegzdum** p. Egzum.
- Hehe!** = okrzyk uspokajający Cen.
76. || »Heha!« = przyspiew Maz.
II, 148. || »Hej ha!« = przyspiew
Maz. III, 263, n° 360. || »Heja
heja!« = przyspiew Rad. I, 141,
n° 81. Por. Hej!
- Hej** = »tak jest!« Rozpr. III, 371.
»Hej = tak!« Spr. IV, 344. »Haj,
Hej = tak« ib. V, 359. Toż
Bib. War. LXXX, 622. Rozpr. X,
280. 281. Por. Haj.
- Hej!** = wołanie na woły: »Pona-
glając« Roczn. 247. »Popędzając«
Wisła IV, 690. »Poganiając« Zb.
XIV, 157.
- Hej!** = okrzyk w pieśniach, cza-
sami z dodatkami: »Hej tum ta-
danum dyty odum tadanum!« po
każdej zwrotce Kozł. 49, n° 12.
»Hej dynum daty dana« ib. 163,
n° 14. »Hej tu tu drum!« Rad.
II, 52. »Hejwa, chłopcy!« Krak.
II, 196. 197 (pieśń nie ludowa K.).
- »Jasio kiwnął chustką: — Hejwo,
Maryś moja!« Łęcz. 66, n° 70,
zwr. 6. »Hej hej! = naprzód!«
Rozpr. XX, 428. || »Hej nam
hej!« Krak. I, 232. 251. Pauli,
59. Zb. IV, 89. 102. 104; IX,
9. Maz. III, 293. Kiel. I, 112.
»Ej nam ej!« Maz. III, 68. || »Hej-
ha bąbelota!« Rog. n° 324. || »Hej
hola rata rata!« Maz. III, 86. »Hej
hola dana!« ib. 87. || »Hej leluja!«
Wójc. II, 216. 272. Zb. XIV, 43,
n° 2. Por. Aleluja. Hehe!
- Hej** = »tu!«: »A sumeśmy hej' =
a jesteśmy tu« Pozn. VI, 3. »Pójdź-
ze mi hej poganiać« Sand. 229,
n° 311. Por. Haj.
- Heja heja** p. Hehe!
- Hejco** »a. Hejcio! = wykrzyknik
ubolewania i zwątpienia = oh!
co tam!« Krak. IV, 308.
- Hejda!** = »od siebie« Zb. VIII,
76, n° 24. Por. Cwajda.
- He(j) ha** p. Hehe!
- Hejno:** »Hejno = hej oto tam.
'Hejno pódźcie' = pójďte tam«
(por. Wejno) Zb. I, 34. »Hejnō
= oto tam. 'Hejnō nã drogã idze'
Pobl. 25. || »Hejna« = tam Pozn.
III, 199; IV, 331; VI, 98. 294.
306. || »Hejn!«: »Słyszë spiewa-
nie... hejn za góreckã« Łęcz. 24,
n° 12, zwr. 3. Por. Hajn. Hen.
Henen. Henoj. Hynok.
- Hejny** = »butny, zuchwały« Pleszcz.
34.
- Hejńdry** »mejńdry na holendry,
hele pele na wesele« mówią o ta-
kim, kto plecie nie do rzeczy
Pozn. VII, 139, ods. Por. Heciu
peciu.
- Hejsi!** p. Hec.
- Hejsi** p. Husi.
- Hejsz** p. Jeszcze.
- Hejt!** a. Hajta! = wołanie na ko-
nie, żeby szły na prawo« Wisła
VI, 227. »Hejta! a. Heta! =
na prawo!« Wrześ. 9. »Powodują

- konie, wołając... 'hejta!' = od siebie!« Wisła VIII, 812. »Hejta hejt! a. Hajt! = na prawo! wołając na konia« Spr. V, 360. »Hejt! Hejtta! = tak wołają na konie, żeby szły w prawo« Rozpr. X, 281. »Hejta' = na konie, aby szły w prawo« ib. 268. Rozpr. XX, 428. Por. Hetta!
- Hejwa** p. Hej!
- Hejzom** p. Hejże.
- Hejże!** »Hejże! a. Ejże! = wykrzyknik zdziwienia i zapytania« Krak. IV, 308. »A hejze, bodajże, zjadły kozy ziele« Kiel. II, 171. »Hejze ino!« Krak. II, 80. Zb. IV, 228. »Hejże hoj, szumiął gáj« Zb. IX, 238, n° 209. »Hejze ino dyna!« ib. XII, 134. »Hejzom hejzom, wsy mie gryzom« ib. 165, n° 14. Por. Hojże ino!
- Hekielek** = szydełko, haczyk do robót niewieścich Ust. z Poznańskiego.
- Heklować** = »pracować, robić: 'Cłek od rana do nocy hekluje i na chleb nie zarobi!« Pr. fil. III, 492. || »Heklować« = robić szydełkiem, haczykiem roboty niewieście Ust. z Poznańskiego.
- Hel** p. Hyl.
- Hel m.** = »1, półwysep Hela 2, miasteczko Hela« Ram. 50. Ks. H. G. Obrazki rybackie często. || »Hé-lán«, »Hélánka« Ram. 51. || »Hél-ski« Ram. 51. »'Tý bądzesz dzis hélskié zwoný czůł' = zmarzniesz do cna, poznasz, co to mróz« Pobl. 25 p. w. Hól.
- Hela** »hela! = wołają na gęsi, popędzając je, a. wyganiając« Pobl. 25. Ram. 50. Nadm. 148. »A hela, gąseczki, jedna za drugą!« Kiel. II, 85, n° 276. || »Owiec nawoływanie: 'hela!« Pleszcz. 49, n° 15. »Na krowy wołają, pędząc je: 'a kē-ē!', a. 'helā-āl!« Zb. XIV, 158. || »O hela ino, starościcu
- panie!« Kiel. I, 82, n° 64. »A hela hela, starościcu panie!« Kiel. I, 90, n° 97. || »Helo!« = nawoływanie się w górach ('helokanie'): »Helo helo, maliczko!« Zb. IX, 234, n° 186 i dal. Por. Hola! Holać.
- Hela:** »Chele, Hele = są to krypy czyli wozy deskowe do wożenia kartofli« Kuj. I, 84. »Hela = skrzynia do wożenia kartofli; zowią ją także 'paka'« ib. II, 271. »Chela a. Hela = pudło z desek do zwożenia ziemniaków, brukwi i t. p.« O. Pozn. I, 110; II, 182. »W braku murowanych macerników, można dobre 'hele' lub skrzynie do zaparzenia (paszy) użyć« ib. 337. »'Kasta', w Kujawach 'hela'« ib. IV, 331. »Hela = skrzynia na wozie do kartofli« Mil.
- Helemak:** »Helemák = człowiek niemądry, roztrzępany, głupstwami się bawiący« Spr. IV, 322.
- Helena:** Wójc. II, 319. Rog. n° 258. Pozn. V, 90. || »Helina« Wisła VI, 316. Cisz. I, 120. Rozpr. VIII, 182. 221. Kiel. II, 183. Rozpr. XX, 428. || »Heliś« Sand. 111. Zb. V, 235. Wisła VI, 316. Kolb. 113 (? K.). »Helisia« Zb. V, 233. || »Helusienia« Kolb. 114. (? K.). || »Halka« Rozpr. XII, 73. || »Halusia« Pauli, 190. Wisła VII, 158. || »Alina« Kozł. 247. || »Halska« Tyg. il. ser. 2, n° 110. || »Heluś moja!« Zb. XV, 69, n° 116. Por. Heliś.
- Heli** p. Jezeli.
- Helijás** p. Aloes i dodaj »Chelijás« Rozpr. XXVI, 377.
- Helikać** i **Helokać:** »Helikać = nucić bez tekstu różne melodie przy orce« Zb. III, 32, b 1. »Helikać = nucić« Spr. IV, 336. Rozpr. XVII, 35. || »Helokać«: »Kasiczko, zdrowás helokała!« Zb. IX, 234, n° 186. »Pasterze wi-

tają się śpiewkami, zaczynającemi się od słów 'helo helo (np. Janiczek), ale ty (np. Kotulów) Janiczek... helo, helo helolo!' To witanie, po którym następują śpiewy, nazywa się 'helokaniem'. Rozpr. XII, 90. || »Helokać: »Wygonie na pole, bede helukała« Zb. XV, 140, n° 12. || »Holukać = śpiewać głośno« Udz. || »Holukać = wyśmiewać, wołając: ho ha!: »Parobki na nią (dziewkę) holukają: — A tobie już z grochowin wianek nosić, ha!« Kam. 130. Por. Halakać. Hokać. Olikać.

Helina p. Helena.

Heliś, »Oliś = wyraz pieszczotliwy« (? K.) Kolb. Słowniczek. »Kasiu moja, heliś, Nabierz złota dosyć« ib. 45, zwr. 2. »Siciarze..., Kasińkę heliś Na brzeg wyciągajcie« ib. zwr. 14. »Oliś moja, Oliś, Co ty teraz wolisz?« ib. 63, zwr. 4. »Holi moja holi!« Kiel. II, 181. »U Helisi goście« ib. 113, zwr. 2. »Moja Helisia stanu szlacheckiego« ib. zwr. 3. »Helisienia zapłakała oczy« ib. zwr. 5. Tamże zwr. 6. 9. 11. 17. »Helusienia na marach leżała« ib. zwr. 16. (Wyrazy powyższe nie są w związku z Heleną, lecz z Helikać, Olikać, Ola K.).

Helmisko = »trzon od kilofa, rączka« Zb. X, 334, ods. 6. »(Dziewczyzna)... od górnika helmiskiem dostała« ib. zwr. 11. »Chelmisko = obuch od siekiery, topora. 'Chelmiskiem w łeb cię udrę'« Pr. fil. 309.

Helmoje = »spodnie« Zb. IV, 209, n° 11, zwr. 5.

Helo p. Hela.

Helokanie = »są to śpiewki, które naprzemian wyśpiewują pasterze a. pasterki, niedaleko siebie pasący bydło« Zb. IX, 234. Patrz przytoczenie z Rozpr. XII, 90 pod Helikać.

Heltka = »kwaśne, leśne jabłko, półka. 'Okolo gód heltka jak miód'. 'Z głodu i pies heltkę je'« Polb. 25. »Héltka = owoc dzikiej, polnej jabłoni, psiarka« Ram. 50. »Eltke = wilder Apfel, in vulgärem Polnischen 'eltka'« Frischbier Preuss. Wörterbuch II, 520.

Helźbieta p. Elźbieta.

Hembulec p. Hamulec.

Hemeuka p. Chomełka.

Hemlawo = niewyraźnie: »Gada hemlawo« Ust. z Podlasia i z Łomż.

Hemorajdy: »Amorajdy« Kryn.

Hemp-hamp: »Zrobisz my też 'hemp-hamp'. — A co to, panie? — Nie pytaj się, ino zrób, jak ci kazałem« Pozn. VI, 234. 235.

Hempel p. Hampel.

Hen!: »Heń!«: »Wskazująco, w miejscie (= zamiast K.) 'tam', używają: 'haju', 'het', 'hań', 'heń'« Krak. IV, 295, n° 30. »Skowronek heń pogania« Pozn. V, 60, n° 104, zwr. 2 (nie lud. K.). »Het, Heń = oto! 'Heń daleko!'« Zb. I, 30. »Heń, Hań = tam« Rozpr. X, 176. »Pódźma heń (oto tam)« Pozn. VI, 43. »Przyniesła mnie (wilezyca) aż heń tu do Morownicy« ib. 94, n° 19. »Teraz nima takich zimów, jak heń dawni bywały« Rozpr. XII, 52. »Hen-en-en = het tam, a Henuj = ot tam« Czark. Por. Hajn. Hejno. Henen. Henoj. Hum. Hynok.

Hena! = »wykrzyknik przy napędzaniu (= wypędzaniu K.) nierogacizny« Spr. IV, 23.

Hendryczyć się p. Handryczyć się.

Hendryk p. Henryk.

Henen = tam, nieco bliżej, niż 'het'. »A gdzież miśka? — A henen pod ławą« Maz. V, 36. Por. Hajn. Hen. Hejno. Henoj. Hynok.

Henoj = tam, nieco bliżej, niż 'het':
 »A gdzie nasz koń? — A henoj
 na wygonie chodzi« Maz. V, 36.
 Por. Hajn. Hejno. Hen. He-
 nen. Hynok.

Henryk: »Hendryk« Beitr. VI, 278.
 Rozpr. IX, 175. || »Handrych«
 Rozpr. XII, 40. || »Hajndryk«
 Rozpr. XII, 40. || »Hiendryk« Pr.
 fil. IV, 821.

Heń p. Hań.

Heń p. Hajn.

Heńczyć się »a. Hyńczyć się
 = latać się (o kobyłach)« Rozpr.
 XVII, 35.

Hep! : »(Króleska córka)... powiada:
 — Chep chep, cłecá dusa śmier-
 dzi« Cisz. I, 175, n° 128.

Hepać = »ciężko pracować« Zb.
 I, 67. || »Hepać sobą' = siadać
 a. padać nagle, np. na ziemię.
 'Hepnąć kogo' = rzucić kogo tak,
 że upadnie. 'Hepnąć kim' = rzu-
 cić kim« Zb. I, 67. || »Hepać =
 głośno się odbijać, rzygać« O.
 »Hepać = czkać, mieć czkawkę;
 łajać, wymyślać, besztać« Święt.
 697. »Hepać = wymyślać« Rozpr.
 XVII, 39 p. w. Jopac. »Hepać
 się, 'hepie mu się', 'odhepło mu
 się' = odbija mu się, odbiło mu
 się (po jedzeniu)« Spr. IV, 23.
 »'Hepie mu się' = ma czkawkę«
 ib. 336. »Hepać = odbijać się
 po jakiegokolwiek potrawie« Pr.
 fil. III, 492. || »Hepać się =
 przewracać się« Pr. fil. V, 746.
 »Hepnąć się = przewrócić się:
 'O małom się nie hepnął'« ib.

Hepścia! = »Wolarz przy robocie
 w polu wykrzykuje na woły, na-
 kręcając pługiem...: 'ściaha hep-
 ścia!' = stój od razu!« Krak. I,
 179.

Hera p. Chyra.

Herab p. Harap.

Herb = »spadkobierca, dziedzic«
 Rozpr. XII, 90.

Her her! = naśladowanie rozmowy
 Żydów: 'her-her, her-her'

allegro

Ust. z Litwy.
 her - her - her - her.

Herbacyjá p. Herbata.

Herbata: »Harbata« Zb. I, 14; V,
 243. Rozpr. X, 181; IX, 153;
 VIII, 182. Mátyás Z ust ludu 15.
 Spr. IV, 322. 376. Wisła VI, 310.
 Święt. 393. 443. »Charbata«:
 Rozpr. XXVI, 377. Parcz. || »Ar-
 bata«: Pr. fil. IV, 181. Spr. IV,
 19. Udz. Rozpr. IX, 112. 136.
 Krasn. 298. || »Herba«: Spr. V,
 360 p. w. Hyrba. Wrześ. T. 32.
 || »Herbatyjá«: »Herbatyje i gold-
 wasry« Kuj. II, 178, n° 362,
 zwr. 6 (nie lud. K.). || »Gierbata«
 Kam. 85. 126. || »Herbacyjá«
 Zb. XIII, 124.

Herbowny: »Kamień herbowny =
 zagrodowa szlachta w Tykociń-
 skiem nazywa tak głązy grani-
 czne, na których wykowano herb
 dziedzica ziemi« Pr. fil. IV, 821.

Herbowy: »Papier herbowy« =
 stęplowy Ust. z Litwy.

Herc »a. Hercna = czerwień«
 (w kartach) Krak. I, 328, n° 11.

Hercować p. Harcować.

Hercum! : »Wykrzyknik, gdy się kto
 mija z prawdą: 'Ee, hercum kier-
 cum!'« Fed. 357.

Herczed: »Hereyé = warczed«
 Pleszcz. 35.

Herdzie lm. »a. Hargęzie =
 krzaki a. gałęzi bardzo powikła-
 ne« Zb. I, 42.

Herep p. Harap.

Herest, Herest p. Areszt i do-
 daj »Cherest, Cherešt« Rozpr.
 XXVI, 377.

Heretyczny = »zły« Pr. fil. IV, 200.

Heretyk: »Herytyk« Krak. II, 236,
 zwr. 4. 5. || »Heretyk = ktoś
 bardzo silny« Wisła I, 317. || »He-

- retyk = piec (w zagadce) Cisz. I, 358, n° 414. || »Heretyk = zły, ostry, prędko Parcz.
- Herezja, częściej w lm. = awantury, burdy: »Herezji takich narobi, że...« Orzeszkowa. »Głośne i nieraz bolesne herezje« Taż.
- Herka: »Hérka = wiewiórka« Zb. I, 34.
- Herliczka = »sinogardlica« Pr. fil. IV, 283. Rozpr. XII, 40.
- Hermanowice: »Hermański: »Na Hermański kępie« Zb. IX, 198, n° 84. »Z Hermańskiego sośnia« ib. 199, n° 84, zwr. 3.
- Herna: »Herna herna, pod nogami czar- na, pod jajkami ślizka« (zagadka o ryneccze) Zb. VI, 22, n° 235.
- Hernatel p. Harnadel.
- Hernie, Herno p. Harno.
- Herność p. Harność.
- Herny p. Harny.
- Herod: »Król Heród« Zb. X, 217. Łęcz. 170, n° 299, zwr. 10. Wisła II, 330 i dal.; VI, 571 i dal. Święt. 76.
- Herodzi = »Młodzi chłopcy, po- przebierani... i opowiadający... zda- rzenia zaraz po narodzeniu Je- zusa Chrystusa« (opis) Zb. X, 216 i dal. »Przedstawienie dra- matu (na Boże Narodzenie) nazy- wają 'Marszałkami', a także 'Her- ródamy'... Dzieci biegną z krzy- kiem: 'Heródzi idą!'« Wisła II, 330. »Herody'... Trupa aktorów, zwanych 'Herodami'« ib. VI, 564. »Przedstawienia, zwane 'Heroda- mi'« ib. 581.
- Herom! = przyspiew: »Neć kieć herom herom titom hopa!« Zb. IX, 260, n° 315.
- Heromin p. Hjeronim.
- Herski = »dzielny, dziarski« Ust. od J. Bystronia. Rozpr. XII, 38. »Herski = dzielny, zuchowaty. 'Herski chłopák'« Spr. IV, 23. »Herski = dzielny« Pr. fil. IV, 283. »A te Rudzkie dziewczki her- skie są« Rog. n° 166 (»U Cze- chów 'hezky' = piękny« ib. ods.). »Sem panienska herska, tenka« Zb. IX, 286, n° 366, zwr. 3. »Kanonjerzy... to herscy chłopcy« ib. 299, n° 401, zwr. 7. »Her- ski = spory, tęgi, ładny« Rozpr. XVII, 36. || »Harski = piękny (od Raciborza) Tyg. il. 1, XIV, 114. Por. Hezki.
- Hersza p. Herszla.
- Herszla = »rydel, łopata« Hilf. 165. »Wóńi sedli na herszla« ib. 96. »Ne mieli hersze (= łopaty?), bardysze« ib. 131.
- Herszle lm. = »zydzi« Zb. VII, 42, n° 104. »Zawołał na her- słów« ib. 53, n° 115. »Kazdy hersła mówił, że jes zdrowy« ib. 54.
- Hersznik: »Zeniec, który przy ro- bocie był pierwszy, tj. 'hersznik'« Zb. XIV, 123, n° 10.
- Hersztun: »Hersztun = łobuz. 'Ty, djabli hersztonie!'« Pr. fil. IV, 275.
- Hersztykać = »(?) swawolić, gzie się« Roczn. 199. »Hersztykać się« Zb. I, 68 nieobj.
- Hertafla p. Kartoffel.
- Heruś! = »głos, którym się woła, odpędzając kaczki« Kuj. II, 271 (z Bib. War. LXXX, 623). »Heruś heruś! = nawołując kaczki« Kuj. I, 60. »Paśła Kasia kaczycze. — Heruś, heruś, kączorze!« ib. 42, n° 188, zwr. 2. »Heruś, ka- czko i kączorze!« ib. n° 189, zwr. 2. »Wołają na kaczki: 'heruś he- ruś!'« Pozn. III, 135. »Heruś heruś, kaczorze, Zimna woda w jeziorze« Łęcz. 123, n° 205, zwr. 3. »'A he- ruś ha!' = odpędzając kaczki« Kuj. I, 59. || »Odpędzając kaczki: 'haruś haruś heruś!'« Pozn. I, 104. »Haruś haruś, kaczorze, Zimna woda w jeziorze« Lip. 138.
- Herytyk p. Heretyk.
- Hesa! = »wykrzyknik na woły« Pauli, 210, ods. »He-sa! siwy!...« ib. n° 63.

Heski p. Hezki.

Het i Hetki: »Het = dalej, daleko« Sand. 262. »Szli sobie drogą het i zachciało im się pić...« Zb. III, 23, n° 119. »Posed het w insą stronę« Zb. VII, 56, n° 117. »Het ido, het jado = wciąż idą, wciąż jadą« Jastrz. »Het a. heń = oto!« Zb. I, 30. »Het a. Het-het = tam, ot tam. 'Nie widziałeś mojej chustki? — A het leży'« Maz. V, 36. »Het« = precz, dalej: »'Gadali het pan dziadusiowi' = mówił dalej« Kam. 110. »Pan do dziadusia het prawil« ib. 119. »Het« = wnet, zaraz: »Jak napiła ziela... (na abortus), het z niej wydarło« Kam. 146. »Jak co nadybała, to het kradła« ib. 171. »Het« = precz, kwita, przepadło: »'Nynia to je het' = teraz kwita, niema« Hilf. 165. »Het« = zupełnie, precz, całkowicie: »Tyla descu spadło i wūoda chet (= zupełnie) w ziemię wsioknena« Rozpr. VIII, 106, § 52. »Ozwleke sie het do naga« Wisła VI, 145. »I księża byli (u nieboszczyków) i odrpawiali nabożenstwo, het jak u nás« Wisła VIII, 148. »Wysłuchał het wszystko« ib. 226. »Het a. Hetki = precz, zupełnie. 'Wyzenom wás het ze wsi'« Spr. V, 361. »Het = zupełnie« Sab. 129. »Ubrany był het jak żołnierz« Ust. od Dzikowa. || »Hetki = precz, zupełnie: 'Hetki mu sićko zabrali'« Rozpr. X, 281. »Hetki = zupełnie, całkowicie« Wrześ. 9. »Hetki = precz, zupełnie: 'Hetki se nart siekirom ościon'« Spr. V, 361. »Teráz dopiéro... byli juz hetki spokojni i zyli se scęśliwie« Zb. V, 192. || »Heta ā! = wołanie przy popędzaniu krów« Rozpr. XX, 428. || »Na konie

nawołują: 'het het!' = w prawo« Pozn. I, 100. »Na woły wołają: 'het! hetta!' = w prawo« Rozpr. X, 267; XXVI, 377.

Het p. Haju.

Hetka: »Chetka = szkapa« Pr. fil. IV, 805. Piątk. Pobl. 100 p. w. Syska. »'Nū, hetki petki!' = wołanie na konie« Cen. 77. »Przyjdzie wiosna wnetki, Pamiętaj na hetki (koniki)« Star. przysł., 34. »Wsiadłem na wóz, wrzasnąłem na moje chetki...« Pozn. VI, 142. || »Hetka«: »Podaje się do wiadomości wszystkim gospodarzom, i dziewczkom..., panom i hetkom (ladacom ludziom, tak! K.)...« Pozn. III, 155. Porów. Haczka. Hady na.

Hetki p. Het.

Hetman = »nazwa, zastosowywana do zwierząt i ludzi, odznaczających się wielkością, siłą, zuchwalstwem itd. Np. na krowę wielką, zuchwałą, której pasterz rady dać nie może, mówią: 'to hetman!' Podobnie: 'to hetman baba!'« Zb. I, 42.

Hetner: »Na górze Hetner, gdzie za chmuramy« Cheteh. I, 277 i dal. (Może Etna? K.).

Hetta! = »wykrzyk przy poganianiu koni a. wołów na prawo: 'a ho! hetta!'« Sand. 266 p. w. Wista. Encykl. roln. II, 817. Krak. I, 179. »Na konie w czasie jazdy, kierując w prawo: 'hetta', 'hettia'« Roczn. 246 — 247. Święt. 22. 697. Kal. I, 46. 256. Wisła III, 497; VI, 317; VII, 748; IX, 130. Spr. IV, 23. 372. Fed. 358. Zb. II, 92 (nie lud. K.). »Heta«: Wrześ. T. 18. Wisła III, 665. »Hejta a. Heta« Wrześ. 9. »Hejt! Hejtta!« Rozpr. X, 281. Zb. XII, 177. Zb. XIV, 157. »Hetta wio, kobyli na, Hetta wio pod górkę!«

- Wisła VI, 863, n° 29. »Na woły wołają: 'het! hetta!' = w prawo« Rozpr. X, 267. »Konie popędzają wykrzyknikiem: 'hejta!' = na prawo!« ib. 268. Porów. A ho! Het.
- Hewel p. Hebel.
- Hewer = »narzędzie do podnoszenia ciężarów« Rozpr. XVII, 36.
- Hewo! = »oto!« Hilf. 165. »Kiwał na mnie chustką: — Hewo, dziewczę moje!« Pozn. III, 181, n° 66, zwr. 7.
- Hewsiol!: »Zrobię ja się ptaskiem... Siostrzycka... będzie mnie... zganiła: — Hewsił hewsił, ptasku!« Pozn. III, 197, n° 86, zwr. 2—3.
- Hezki: »Heski = ładny, piękny; zachowaty, dzielny« Święt. 697. »Heská dziewczyna« ib. 182, n° 2. »Heskie panny« ib. 242, n° 129.
- Hezbita p. Elżbieta.
- Heżgol (= weź go! K.): »Un myśli, żeć to byk... i woła: — Heżgo, byka!« Cheteh. I, 64. Por. Huzia!
- Hę hę hę! = naśladowanie głosu konia: »Mój koniczek hę hę hę!« Zb. VIII, 97. »Wysło hosasa (wilk) z lasa i zjadło hę hę hę (konia)« Zb. V, 223, n° 29.
- Hęń p. Hań.
- Hęs p. Jan.
- Hil!: »Konie poganiają, mówiąc 'hi!'« Nadm. 148. »Hi! Hije! wykrzyknik = wio! (na konie)« Ram. 51. Toż »Hisisi!« ib. »Zachęcając konia do jazdy, woła się: 'Hiska hisisi hi hije!'« ib. »Wołał na nfeh (na żydów), jak na konie: — Ną, ll cygnąc, hije!« Derd. 64. »'Hisisi! Hiska' = na konie« Cen. 77. »Hije! = wio!« Derd. 136.
- Hiberla: »Na złe szycie (mówią): — O, syje, jak hiberla« Fed. 355.
- Hibzio (? K.) = »miejsce, gdzie sypiają dziewczki dworskie« Kuj. II, 271.
- Hic!: »Jakżeś uciekał, czarny baranie? — Hic hic hic hic hic hic, miłościwy panie!« Rad. II, 80, n° 164, zwr. 5.
- Hiendryk p. Henryk.
- Hi ha! = naśladowanie śmiechu: »On do mnie gorzałeczką, ja do niego wodą; Ja z niego: — hi ha ha ha, on wąsiska odąn« Rad. II, 11, n° 21, zwr. 5.
- Hije p. Hi.
- Hil p. Hyl.
- Hi-na!: »Matulo, hina jedzie pierwszy! (kawaler)« Pozn. IV, 48, n° 100.
- Hinacze p. Inak.
- Hiob: »Jop!« »Widziałeś Jopa świętego?« Pozn. IV, 311, n° 615.
- Hipkać = »skakać« Wrześ. 9. Spr. V, 350 p. w. Do, 4. »Chipkać = skakać, biec w skok« Spr. V, 347. || »Hipnać!« »Ozedres garło, to ja całkiem do tobie hipne« Wisła VI, 143. »Hip, Hipneni = skoczyli« Sab. 129.
- Hipkanie = »skakanie« Rozpr. X, 281.
- Hipkiem = »galopem. 'Na Węgrach hipkiem w sumary jeżdżują!« Wrześ. rękop. Pr. fil. V, 746. Por. Do wyhipka.
- Hipolit: »Fipolit« Zb. I, 12. || »Kapolit« Kam. 79.
- Hipoteka: »(Lud) aptekę spolszczył na chapteka, gdyż stąd dostanie się coś chapnąć; naodwrot zaś hipoteki zowie aptekami, zapewne z powodu, iż są bardzo drogie« Pozn. I, 58. || »Impatyka = hipoteka« Spr. V, 364.
- Hipotencja p. Plenipotencja.
- Hirejaniją p. Gieranjum.
- Hisisi p. Hi.
- Hiska = »konik« Ram. 51.
- Historja: »Jistoryją« Rozpr. X, 183.

- || >Hrystoryja < Derd. 3. 95. || >Kry-
storyjã < Matusiak Kwiaty, 21. Udż.
|| >Krysteryjã < Rybkowski Ja-
skółki, 31. || >Klisteryjã, czę-
ściej w lm. = historia; zdarze-
nie < Spr. IV, 323.
- Hiszpański: >'Hiszpański trunek'
= woda, 'gęsie wino' < List. od
H. Derdowskiego. >Szlachcã kã-
zã! jemu nalãc hiszpańskiego trã-
ku < Derd. 111. >Hiszpańskie fi-
gle (niemiec. 'Fliegen') = empla-
strum cantharidarum < Ciesz. 32.
|| >Ficzpański a. Hiszpański (plastr,
pieprz itd.) < Ciesz. 25. 32. Por.
Fiszbanki.
- Hitu! Trawa mówi w zagadce: >Hi-
tu hitu, dobrze mi i tu! < Zb. VII,
144, n° 110.
- Hizo p. Chyżo.
- Hizy p. Chyży.
- Hjacynt: >Jacynty < >Ojciec Ja-
centy < (gra towarzyska K.) Wi-
sła V, 558. || >Jacek < Star. przysł.
58. Zb. VI, 157. Wójc. II, Dod.
95. Sand. 46. >Ja, głupi Jacek <
(może zamiast 'zacek' K.). || >Ja-
cko < Zb. XIV, 49. || >Jacuś <
Zb. XV, 88, n° 49. Por. Jacek.
- Hjena: >Hyna = potwór, którym się
straszy dzieci < Święt. 697. >Dziur-
rom wãziã hyna i zjãdaã... tru-
pów < Cisz. I, 109, n° 86. Myślę
że w Pr. fil. III, 492 pomyłkowo
wydrukowano 'hyra', zamiast 'hy-
na'. Por. Hynak.
- Hjeronim: >Heromin < Ram. 50.
|| >Jarosz < Oles. 85. >Jarosie! <
Zb. IV, 173, n° 347. >Jarosiecek <:
>Wilceek Jarosiecek pojał świńkã
za nosiecek < Łęcz. 189.
- Hładzić = >upatrywać, pozierać <
Goszcz. 133. 272. 282. >Hładzi
hore do oblaków < Listy paedag.
XII, 470. >Hładzić = patrzeć,
upatrywać < Wrześ. 9. Rozpr.
XVII, 36. >Hładzić = wyraz od
Zakopanego (= w okolicy Zako-
- panego K.) nieużywany < Rozpr.
X, 281. Por. Hledać.
- Hlak = >kamionka, butelka z gliny
palonej, w jakich przywożą nie-
które wody mineralne < Osip.
>Chłopy gdyby hlaki < Mickiewicz
Przeł. wojska. Jucewicz Litwa,
244. Por. Pr. fil. V, 132—133.
|| >Hlaczek < Żywot Ad. Janusz-
kiewicza II, 251. || >Hlek =
dzbanuszek z rączką na wodę <
Roczn. 200.
- Hledać = >szukać < Rozpr. XII,
90. Spr. IV, 356. >Gdo ma pięć
grejcarów, hledã (szuka) szóstego <
Wisła II, 307, n° 986. >Gdo w piecu
siãdã, ten zawsze k sobie drugigo
chladã < Cine. 12, n° 209. >Gdo
chodzi po nocy, hledã kijowej po-
mocy < ib. 13, n° 214. >Hledã
wczorãjszygo dnia (= napróżno
się trudzi) < ib. 16, n° 298. Por.
Hładzić.
- Hlek p. Hlak.
- Hlemizdać = >rzecz jaką nie-
zgrabnie, niegładko, niedołężnie
wykonać, spaskudzić, zhydzić <
Roczn. 200.
- Hlip p. Chlip.
- Hładyzka p. Gładysz.
- Hławka p. Głowa.
- Hławny p. Główny.
- Hłodać = >głodać, gryźć < Aten.
III, 684.
- Hłop p. Chłop.
- Hłum p. Głum.
- Hłumić się p. Głumić.
- Hłuzdy blp. = >mozgi; pojęcie,
objęcie rzeczy. 'On ma hłuzdy
odbite', 'ma hłuzdy nie w po-
rządku' mówi się o głupim. 'Po-
zwólcie, niech przyjdę do hłuz-
dów, niech pozbieram hłuzdy' =
niech się opamiętam, zastanowię <
Wal. pod tym wyrazem. >Hłuzdy
= rozum. 'Ma hłuzdy' = nie
głupi. 'Zsunãł się z hłuzdów, jak
pies ze słomy'. 'Stracił hłuzdy'.

- 'Zabić komuś hłuzdy' = bić w ciemię. Roczn. 200. Por. Nierozhłuzdany. Rozhłuzdać.
- Hłypać** (oczami) = głupio wytrzeszczać i mrugać: »Nuż tedy cebulkami hłypać...« Bar. 201. »Łypać a. Łupać oczami = wytrzeszczać oczy. O. »Stoi i tylko łyp łyp oczami« Ust. z Litwy.
- Hml!**: »Hm tarada toć ta rada hm tarada toć« = przyspiew Rad. II, 71.
- Hned** (a) p. **Hnet**.
- Hnet** = wnet: Del. 82. 117. Pozn. V, 139, n° 308. Sab. 129. »Hnet, Hnetki = wnet« Rozpr. X, 281. »Hnet, Hned, Hnedziusienko = wnet« ib. 203. »Hned, Hnedziusienko = wnet, prędko, prędziutko« ib. 215. »Pół skłanki hned wypią« ib. »Hnedziutki« przysłówki ib. 227. »Hnetki jom znaś« ib. 234. Zb. VII, 70, n° 130. »Wilk hnedziutki temu poradziół« ib. 71. »Malutkie to, cárníutkie to, Hneda cały świat ůbleci« = zagadka o oku Zb. VII, 87, n° 59. »Hnet a. Wnet = zaraz« Zb. X, 212, n° 4. »Hnet = wnet« Wrześ. 9. »Hnet a. Hneda« Ust. z Jaworza. Toż Rozpr. XII, 41, § 90. »Krótkie nózki, dupka hnet« Cinc. 21, n° 423 (mówią o człowieku małego wzrostu, List. od autora K.). Wisła VI, 142. »Hned, Hneda = wkrótce, wnet« Spr. IV, 23. »Hnet, Hnetki = wnet, zaraz« ib. 356; V, 361. »Chnet do stodoły bieżała...« Rog. n° 133. »Hnet = wnet« Zb. I, 59. 68. »Hnetki = prędko« Sab. 129. Pr. fil. V, 747 ('hnet'). »Hnetka« ib. Jest podobno i postać 'hnek' (K.).
- Hnilica** = drzewo spróchniałe, zgnilizna: »Hnilicy ciemnej ostępy« Mickiewicz.
- Ho!** = »poganianie wołów w prostej linii« Wisła III, 665. »Do koni, żeby stanęły: 'ho ho ho!'« ib. VI, 227. 'Ho!' a. 'ho hit!' = wykrzyk na konie, żeby ruszyły z miejsca Ust. z Litwy. »'Ho hoj!' = wołają, wypędzając bydło ze stajni, a. wpędzając je nazad do stajni. 'Ho hoj, krowicki do pola!' 'Ho hoj, krowicki do chlewa!'« Spr. IV, 23. »Hoho hoho! = wołano, gdy szczwac miano upatrzonego zająca« Przyj. ludu VIII, 208. »Hoho leluja!« = przyspiew w pieśni na Boże Narodzenie Zb. IX, 13.
- Hobl-** p. Heblować.
- Hobrámski** p. Hebrajski.
- Hoc** »hoc!« = wykrzyk w tańcu« Sand. 262. »Choc kiec pod pierzynę!« Pauli, 29. »Hoc« rzeczownikowo: »Ja tobie porty podrę, lno przyjdzie hoc« (= taniec K.) Pozn. IV, 154, n° 287, zwr. 7. »Hocaca! = hopsasa« Ust. z Mazur Prus. || »'Hocz, kura, na grzędę!', a. 'Hocz, kura, se-dzec!'« Cen. 78.
- Hocac** = huścić Ust. z Mazur Prus.
- Hocak** = »taniec« Roczn. 241. »Hocak a. Hajduk = taniec« ib. 198.
- Hocki**: »'Hocki wyprawiać' = nie siedzieć spokojnie, gzić się. Na Bukowinie używane w znaczeniu: wydziwiać. 'Brać kogoś na hocki' = wystrychnąć kogoś na dudka« Zb. I, 68.
- Hocy** »a. Skoczek = (taniec) bardziej na tupaniu, niż na podskakiwaniu polegający« Kuj. II, 207. Melodja ib. 220, n° 378.
- Hocz** p. Hoc!
- Hoczyć się** p. Huczyć się.
- Hodacz** p. Chodacz.
- Hodi** p. Hody.
- Hodniczek** p. Chodnik.
- Hodra** p. Hadr...
- Hodryk** p. Hołdrych.
- Hody**, »błędnie 'chady', w wyraże-

- niach: 'hody ruszyć', 'hody dzwignąć' = ciężko, trudno, niepodobna. 'Hodi radki dać' = ciężko rady dać. Rozpr. XVII, 36. »Hoda, Hody = ciężko, trudno. ib. 78. »Hody = wcale nie. Sand. 262. »Hodi = dość, stój, basta. Roczn. 200. »Bez palicy hody im po chałupie trepnąć' = trudno mu przez izbę bez laski postąpić. Kam. 211. »Hodi = trudno. Zb. I, 68. »Hody = ady, niesporo, trudno; czasem: dosyć. Lub. II, 211. »Hoda, Hody = ani weź, ani sposób, trudno. Pr. fil. IV, 200. »Chády = ani. 'Chády ruszyć' = ani ruszyć. 'Chády dzwignąć' = ani dzwignąć. Rozpr. VIII, 173. »Hody wytrzymać' = nie można, trudno. Pr. fil. V, 748 p. w. Impent.
- Hodzić** = rzucić Listy paed. XII, 470.
- Ho hit** p. Ho!
- Ho hoj!** p. Ho!
- Hohol** = zuch, mołojec. »Trzech synów hoholów... wyhodował. Chodźko Milanowski, 148.
- Hoho leluja** p. Ho!
- Hohyn** = »gatunek wielkich kur. Święt. 697.
- Hoj!** = wołanie na konie Cen. 77. »Hoj, psiaki, hoj! Hoj, ruszaj! = zachęta owiec do wyjścia z obory. Wisła III, 665. || »Hoj! = przyspiew: »Hoj zapłakały ułany w pochodzie. Zb. IV, 109, n° 49. || »Hojże! = przyspiew: »Chojże chojże nuże nuże! Wóje. II, 198. »Hojże, moja kochaneczko, hoc! Wóje. II, 256. »Hojze, moja, hojze! Kiel. II, 169. »Wołałeś ty na mnie: hojze, teraz nie będziesz (mówi wychodząca za mąż dziewczyna do ojca) Lub. I, 251, n° 401, zwr. 2. »Ona zapłakała w zielonem gąiku, Jak ją se zaśpiwał: hojze, moja, hojze! Wisła VII, 122, n° 18. Por. Hej! Hojże ino! Hajże!
- Hoj!** = »hej, hola! 'Hoj, chłopie, do roboty!' 'Hoj, daj no pókój!' Ram. 51. || »Hoj! = »Wstańcie chłopcy hoje stryszki po dolinie! Zejsz. 134, n° 35. || »Hojna! = »Hojna jego hojna, pod Krakowem wojna. Krak. II, 466, n° 767. Zb. XIV, 65. || »Hojta! = przyspiew: »Hojta tojta toi tojta! Lip. 150—152.
- Hojco p. Choc.**
- Hojda!** = »wykrzyk przy bujaniu dzieci. Słyszałem, jak druchny na Podlasiu nadbużnem, wyjeżdżając do ślubu i skacząc na wozie, klaskały w dłonie i wołały wesoło: 'chojda!' Pr. fil. IV, 806. 'Hojda!' = okrzyk przy bujaniu dzieci Ust. z Litwy.
- Hojdać a. Hójdac i pochodne:** »Hojdać a. Hójdac = huścić Ust. z Litwy. »Hojdawka a. Hójdawka = huśtawka Ust. z Litwy. Toż Wal. p. w. Hojdać. »Hojdać = huścić. Roczn. 200. »Hojdałka a. Hojdanka = huśtawka. ib. »Chojdać się = chuścić, bujać się. Pr. fil. IV, 806. »Chojdawka = chuśtawka. ib. »Hojdać i inne O. odsyła do 'Huścić' i in. »Hojdałka = huśtawka. Pr. fil. IV, 200. »Hojdały się wody Dnieprowe. Padalica Opow. I, 153. Pr. fil. V, 747. »Chojdać się = ciężko iść. Rozpr. XXVI, 377. || »Hujtać = huścić. Pr. fil. IV, 200. || »Hujdać = huścić, kołysać. Krak. IV, 308. || »Hójdac = huścić. Pr. fil. V, 747. »Hujdać się. Parcz. Por. Hajdać.
- Hojdawka** = huśtawka Ust. z Litwy. Pr. fil. V, 747.
- Hojdaj** p. Hajdaj.
- Hojkać** = »hukać po lesie. Wrześ. 9.

Hojna p. **Hoja**.

Hojnie = dużo, obficie: »Chociaż ich hojnie, ale każdy zająmie« Cinc. 7, n° 51.

Hojny = »obfity« Hilf. 165. »Hojne żyło« ib. »Miłajem byłdo hojne (= liczne)« ib. 137, n° 43. Toż Rog. n° 83. Zb. IV, 228, n° 100. || »Hojny (autor pisze 'hájny' K.) = ładny« Spr. IV, 376.

Hojsza!: »Hojsza do lasa!« Wisła VII, 191.

Hojta p. **Hoja**.

Hojże ino! = okrzyk wesoły Wójc. II, 228. »Hojże ino po nasemu!« Oles. 173. »Hojże ino dana dyna!« Krak. I, 199. »Da hojże ino dana!« Krak. II, 119. »Chojże ino choj!« Zb. IV, 174, n° 350. »Ojże ino!« ib. 231, n° 119. »Uojże ino dyna!« ib. X, 123, 125. »Hojże ino, hojże dana! = wykrzyknik, używany w pieśniach« Spr. IV, 23. Wisła VII, 146.

Hok p. **Hak**.

Hokarz i pochodne: »Hákárz = handlarz, przekupień« Ram. 51. »Hákárka = handlarka« ib. »Hákarzki = handlarski« ib. »Hákarztwó = handlarstwo« ib. (Ram. błędnie pisze 'hó-', zamiast 'ho-' K.).

Hokbaba p. **Hak**.

Hola!: »Hoola = okrzyk przy zatrzymywaniu wołów« Wisła III, 665. »Hola, ola! = na konia, żeby przystanął« ib. 739. »Hola!« = okrzyk przy powstrzymaniu i przy popędzaniu bydła Święt. rękop. || »Haula! = hola (na konia): »Czart powiada: 'hauła (= hola!) rysłok (= rów) i épiął żrubaka« Pozn. VI, 248.

Hola! = okrzyk, czasem z dodatkami: »Laufer (kuligowy)... uwił się z wykrzyknikiem: 'trala

lala!', 'tyndy ryndy', 'trejda dana', 'hola hassa'!« Pozn. I, 122. »Hola jeno hola!« Zb. V, 114, n° 56. »A hola hola!« ib. n° 57. »Oj hola moja hola, Jesce ja nie twoja!« Pauli, 40, n° 5. »Hola moja hola, nie sieje já pola« Zb. X, 131, n° 56 (może zamiast 'dola'? K.). »Ej háła, ej háła, malučko mam pola« Zb. XII, 121, n° 3 (taż uwaga K.). »Hola ino hola, ty mie nie oddalaj« ib. 183, n° 39. »Hola moja hola« Kiel. II, 169, n° 560; 181, n° 655. Zb. XIV, 239, n° 98. »Hola hecka, ja z Konecka« Łęcz. 223, n° 461. »O holasia holasia, zdarła butki Kasia« Święt. 270, n° 242. »Holala holala, wileck gęsi niesie« Zb. XV, 141, n° 14. »Hola moją hola!« Kiel. II, 181. »Chola = okrzyk pasterzy« Rozpr. XXVI, 377. »Hala hala! = okrzyk zdziwienia« Udz. Por. Heliś.

Hola = »daleko, późno. 'Po południu już hola!« Zb. II, 247. »Hola na dzień' = nie z samego rana, już dawno po wschodzie« Jastrz.

Holać = śpiewając wołać: »Przybywszy na pastwisko... pasterka do pasterki 'hola' = śpiewając, woła: — Hola jeno, hola!« Zb. V, 114, n° 55—56. »Cholać = wołać 'chola!' Jest to wyraz, używany przez pasterzy, nawołujących się wzajemnie śpiewem: 'Chola chola cerwone jabusko! A napáže (= napasteś) ta juz, Scepán serdusko, Chola chol!...« Rozpr. XXVI, 377—78. Por. Halakać. Helikać. Olikać.

Holanie: »Cholanie = wołanie 'chola!« Rozpr. XXVI, 378.

Holemark = »kara za ścięcie drzewa (z czasów pruskich)« Wisła I, 153.

Holdapa »a. Holdepa = jołop,

- niezdara, kobieta wysoka a niezręczna• Pr. fil. V, 747. Porów. Goldapa. Holopa.
- Holec p. Golec.
- Holenderka: •Olenderka• = tabaka Lip. 206 (nie lud. K.).
- Holendernia: •Dobłą oborę nazywają u nas... 'olendernią'• Pozn. III, 135. •Olendernia = obora dworska• Zb. VIII, 252. •Olendernia = obora• Chełch. I, 100. •Olendernią• Wisła V, 914. •Olendernia = obora dla bydła• Spr. V, 117.
- Holendry: •Holădrŷ = 1, okolica około Gdańska. gdzie mieszkają potomkowie kolonistów holenderskich 2, Holandja• Ram. 51. •Osady (osadników niemieckich) 'holendrami, olendrami' zwane• Kuj. I, 61. •Olęder• ib. II, 265, n° 3. Pozn. I, 54; III, 124. 135; VI, 357, n° 106. || •Holender = młyn wietrzny• O. || •Olendry• = rodzaj białych ziemniaków Spr. V, 358 p. w. Grule.
- Holer: •Holér = kłopot• Pobł. 25. •Holer = kłopot, ambaras, nieszczęście. 'Mám s nimi czŷsté holery'• Ram. 51.
- Holikać p. Helikać.
- Holimak: •Holimák = niezgrabny; niezdatny; roztrzepany• Udz.
- Holka p. Gołka.
- Holofernik = •chłopiec a dziecię swywolące• Spr. IV, 356. Por. Holofnik.
- Holofić = •krzyceć, mówić niewyraźnie• Rozpr. X, 281. •Holofić = hałasować, krzyceć• Wrześ. 9. •Holofić = krzyceć, wrzeszczeć• Spr. IV, 322. •Holofić = wyprawiać krzyki, swywolic• Spr. IV, 356. •Holofić = hałasować• Spr. V, 361. •Cholăfíc, Cholofíc = hałasować, wyprawiać krzyki• Rozpr. XXVI, 378.
- Holofnik = •krzykacz• Spr. IV, 322. Por. Holofernik.
- Holofy lm.: •'Holofy robić' = krzyceć, mówić niewyraźnie• Rozpr. X, 281.
- Holopa •a. Homela = kość większych rozmiarów w potrawie, np. rura w barszczu. 'Holopą' nazywa się także kobieta chuda, wysoka a niezgrabna• Roczn. 200. •Holopa = 1, duża niezgrabna noga. 'O jakie to má holopy!' 2, niezgraba (jołop?)• Pr. fil. IV, 200. •Holopa = wogóle coś wielkiego, niezgrabnego: 'Czapka, jak holopa'• Pr. fil. V, 747. •Holopa a. Olopa = tłusta, tęga kobieta• Czark. || •Holopki = nóżki gołe• Pleszcz. 35.
- Holowac = ciągnąć tratwę szlakiem a. uzdą w górę, pod wodę Kozł. St. 319. •Oj holuj, Jaśku, holuj!• Maz. II, 171, n° 381. || •Holowac• = sprowadzać: •Pijo i tańcujo, Gracyka sobie holujo• Kętrz. 61, n° 25. •Wiele soli zbrukuje (= potrzebuje), Cyli z Polski nie holuje• ib. 84.
- Holukać p. Helikać.
- Hołczeć: •Hołcyć = krzyceć, hukać, np. w lesie• Czark.
- Hòłdada! = głos, naśladujący niezgrabny bieg brzydkiego konia, wilka itp. Ust. z Litwy.
- Hołdowac = •pilnie zbierać dla siebie; przywłaszczać cudze rzeczy• Święt. 697. || •'Hołdowac na kogo' = krzyceć na kogo, gromić kogo• Spr. IV, 23.
- Hołdowac = •hulać, ucztować• Rozpr. XVII, 36.
- Hołdownica = •kobieta cheiwa, starająca się żyć cudzym kosztem• Święt. 697.
- Hołdownik = •chciwiec, łakomy na cudzą własność• Święt. 697.
- Hołdrych = •kapusta polna a.

- dzika◀ O. Pozn. III, 227. || ▶Hodryk = roślina raphanus raphanistrum◀ Wrześ. 9. Spr. V, 361. ▶Warmóz... gotuje się... z kminu, hodryku...◀ Spr. IV, 315 p. w. Warmóz.
- Hołdy ▶rołdy hobasa!◀ = przyśpiew Pozn. IV, 189, n° 361. || ▶Hołdy-bołdy◀ = wilki w zagadce, patrz Galarus. Por. Hałdy bałdy.
- Hołdy p. Gody.
- Hołdys p. Gałdus.
- Hołk = krzyk Czark.
- Hołobla i pochodne = jeden z dwóch dyszelków u wozu Ust. z Litwy. ▶Hołoble◀ Gliń. II, 205. ▶Hołoble a. Ohołoble = podwójny dyszel, wśród którego (tak! K.) konia się wprzęga◀ Roczn. 200. ▶Zaprzęgają jednego konika do wozu w 'hołoblach'; są to dwa drążki, niby dyszelki po obu bokach konia◀ Maz. III, 50. ▶'Otosy' idą od 'ołobli'. 'Ołobel' jest na osi pod ławką; 'ołobli' jest dwie drewniane...◀ Zb. VIII, 260. ▶Ołoble (hołoble)◀ Was. 60. ▶Zaprzęgają do wozów w hołoblach pojedyncze konie, bo nie znają dyszelów na parę koni◀ Chełm. I, 102, ods. ▶Hołobla a. Hołobel, lm. Hołoble = dyszle boczne◀ Pr. fil. IV, 821. ▶Koni hołoblowy◀ = nie orczykowy Ust. z Litwy. ▶Hołobelka◀ = mała 'hołobla' ib.
- Hołocie = dziecko: ▶Strzeż boże, kieby baba hołocie powiodła z sobą◀ Kam. 131.
- Hołociuch = dziecko; pastuszek Kam. 11. 30. 44. 62. 94. Gdzieś u Prusa.
- Hołod: ▶'Ni syt, ni hołod' = ani syty, ani głodny◀ Pr. fil. V, 747.
- Hołodraniec = hultaj, niepoń Ust. z Ukrainy.
- Hołodryga = ▶lekkomyślnik, trzpiot, niepoń◀ Święt. 697. ▶Darmozja-dzie, hołodrygo!◀ Gruszecki. || ▶Hołodryga = dziewczka wielkiego wzrostu◀ Rozpr. XVII, 36.
- Hołodupiec = ▶hołysz, obdartus, bez spodniego odzienia◀ O.
- Hołomszyć = ▶razami okładać bez żadnego systematu◀ (! K.) Roczn. 200. ▶Hołomszyć = męczyć, dusić◀ Zb. I, 68.
- Hołopupiec p. Gołopup.
- Hołoszenie = zawodzenie, lament: ▶Hołoszenie płaczek◀ Zapolska.
- Hołosznie p. Chołosznie.
- Hołota = dziatwa: ▶Dają babom, dziewczkom i chołocie po pókwartę gorzałki◀ Kam. 59. ▶Chołota znała drukowane◀ ib. 8. ib. 81. 95. ▶Ołota◀ Was. 244. || ▶Hołota◀ = koń (w mowie złodziejskiej): ▶Poknajał z hołotą◀ Maz. V, 286, n° 315, zwr. 4.
- Hołubce p. Gołąb.
- Hołubek = ▶gatunek grzyba bedłki (agaricus cinnamoneus)◀ O.
- Hołubić = pieścić, tulić Ust. z Litwy. ▶Hołubić = oswajać, nęcić, jednać sobie np. kobietę, dziecko, konia, psa łagodnem a pieszczośliwem obejściem◀ Roczn. 200. Zb. I, 68.
- Hołubiec: (Panna młoda) ▶Wysła z kościółeczka, uderzyła łupca (hołupca)◀ Zb. VIII, 273, n° 19.
- Hołubka = ▶drag z krukiem (= hakiem K.), którym wicie w czasie kręcenia około chlubownicy obwijają◀ O. z Kozł. Sł. 161. 66.
- Hołumić się = ▶kłócić się◀ Pleszcz. 35.
- Hołysz = golec, biedak, chudeusz Ust. z Litwy. ▶Hołysz◀ toż znaczenie Czark.
- Homela p. Holopa.
- Homełka: ▶Chomełka◀: ▶Swaszka czepi p. młoda w tak zwaną 'chomełkę' i czepiec◀ Zb. XIII, 158. ▶Ubierają młoda w 'chomełkę', robioną z przędzy◀ Chełm. I,

303. »Obrączka, przedziwem okręcona, zwana 'chamelka', albo 'ktymbałka', za którą wiejskie kobiety zamężne zakładają włosy« ib. 50.
 »Chamelka, t. j. obrączka, twarżo ukręcona z przedziwa« ib. 277.
 »Hemeuka, t. j. kółko z drzewa, wkładane na weselu na włosy p. młodej« Zb. XIV, 178. »Chymałka = czółko, czyli gładki, bez szlerek, czepec, który noszą męzaki rusińskie« Wisła III, 61.
 »Cepiec z osiem 'chemelków'« Wisła IX, 246. »Kładzie na głowe chemelke« ib. »Hemełka = kółko z drzewa, które kobiety układają (= wkładają K.) do włosów, a na to biorą czepek, a układają (= wkładają K.) białą chustkę« Rozpr. XX, 428. Por. Kibałek. Kibałka.
- Homen p. Gomon.
- Homento p. Chomąt.
- Homon p. Gomon.
- Homonié p. Gomonié.
- Homst = »djabeł. 'Homstaś ty zjad!' = zjadłeś djabła! (przekleństwo)« Spr. IV, 377.
- Honcfot p. Huncfot.
- Honem = »prędko, zwinnie« (autor pisze 'hánem' K.) Święt. 696.
 »Honem = prędko« Rozpr. XII, 46.
 »Hónem = prędko« ib. 32. »Honem = szybko« Spr. IV, 23.
 »Hónem = szybko, natychmiast: 'A wracáj hónem!'« ib. 356. »Chonem = prędko, natychmiast. 'Jak zapalę, będzie chonem ciepło'« Udz. »Honem = prędko« Pr. fil. IV, 283. »Hony« w Rozpr. XVII, 36, obok 'honem', zdaje się, że pomyłkowo wpisano ze Spr. IV, 23, gdzie wyraz ten stoi jako oboczna postać czeska.
- Honesto przys. = suto, gościnnie (o poczęstunku, przyjęciu) Ust. z Litwy.
- Hanetny: »Przyjemny i wcale honetny chłopak« Zapolska.
- Honielnik (mylnie piszą Hánielnik):
 »Hánielnik = aspirant na juhasa, w strzędze nagania owce dojącym juhansom, bierze połowę płacy juhasa« Spr. IV, 304. »Hánielnik = pomocnik do paszenia owiec, rodzaj lokaja w szałasie dla juhásów« ib. 344. »Hánielnik a. Goniec, Naganiac = toż objaśnienie, co powyżej na str. 304 Spr. IV. »Hánielnik = naganiac do stragi, kie doili« Rozpr. XVII, 35. »Honielnik = goniec« Wrześ. 9.
- Honk p. Hanek.
- Honor: »Młodziáni ...strzec go (p. młodego) pilnie mają, boć im to nie 'honor', aby go puścili samopas« Pozn. I, 190. || »Hónor« Pleszcz. 153, n° 3. || »Unór« Lub. II, 213. || »ŮunŮór« a. »ChunŮór« Rozpr. VIII, 111.
- Honornie = dumnie: »Sedł do Rusi on (Francuz) honornie« Kętrz. 87.
- Honorny = »dumny« Pobł. 132. Udz. »Honorny = honorowy, pyszny, szczytny« Krak. IV, 308. »Honorny = zarozumiały« Zb. VIII, 251. »Honorny = ambitny« Pozn. IV, 331; VI, 293. »Honorny = małomówny« Wrześ. 9. »Honorny = ambitny, dumny, zarozumiały« Święt. 697. »Honorny = dzielny, tęgi, honorowy; czasem: małomówny« Spr. V, 361. »Hunorne ůosoby« Zb. XIV, 179. »Wy, gospodarze, bądźcie honorni, niewymowni« Łęcz. 44. »Żebyście nie byli państwo honorni, wymowni« Wisła VIII, 485. »Chłop honorny« = ambitny Dygasiński Beldonek, 78. »Honorny = mający honor, ambitny« Pr. fil. V, 747. »Honorny = ambitny; honorowy« Parcz. »Honorny = pyszny« Mil. »Honórny = dbający o sławę« Rozpr. XX, 428.
- Honorzyć się = »wynosić się nad innych, chwalić się, przyczy-

- niać sobie honoru, dumnym być z czego. 'Honorzy się tem, że ksiądz do niego chodzi'. 'Honorzą się obydwa' = jeden drugiego ceni, poważa. Udz. »Honorzyć się = być dumnym. Pr. fil. V, 747.
- Hont p. Hunt.
- Hony p. Gony.
- Honytel = znaczy to samo, co Zahonysty.
- Hop! = okrzyk, przyspiew: »Hop sztynder Madaliński...« Kuj. II, 64, n° 257. »Chop ciuś, dziewczyno moja!« Kon. 137, n° 41. »Hopciuś ino dana!« Zb. XII, 155. »Hop ciuk bom ciuk dylu dylu dylu« Was. 175, n° 102. || »Hop!« = naśladowanie uderzenia w twarz: »(Mykieta) Hop w pysk... starego« Bar. 54. »Pan hop! żyda w pysk trzasnął« Krak. IV, 175.
- Hopa! = okrzyk i przyspiew: »...Herom titom hopa ciupa...« Zb. IX, 260, n° 315. »Hopa ciupa kole Jewy...« ib. 263, n° 325. »Hopa ciupa po ciupinie!« Święt. 247. »Hopa hopa, nie chcę chłopa!« Maz. III, 333, n° 537.
- Hopa = »gromada czegoś, kopa, kucza, n. p. gnoju, siana« Pr. fil. IV, 821.
- Hopać = krzyczeć 'hop!' »Z figlów zaczęli sobie hopać« Zb. IX, 65. Pr. fil. V, 747. || »Hopnąć = słowo naśladownicze (z 'hop') Spr. IV, 373. »(Gospodyni) go hopła w pysk« Krak. III, 97. »Hopność (dziecinne) = skoczyć« Rozpr. XII, 108. »Hopnąć = uderzyć« Pr. fil. V, 747. || »Hopkać = krzyczeć 'hop!' Lud I, 201. Por. Chopać.
- Hopak = rodzaj tańca, kozak Ust. z Ukrainy.
- Hopka, częściej w lm. Hopki = taniec, płąsy: »Nuż żywo w hopki!« Oles. 101 (nie lud. K.). »Publiczność wycina hopki na dobre« Wiśła II, 730. »Pan aże hopką hysał, tak kontentny był« Kam. 68.
- Hopka = »kartofle z mąką kukurydzianą osmażane« Wiśła VIII, 595.
- Hopkać p. Hopać.
- Hops! i Hopsasa!: »Hops załobę o ziemię, A z jensem się ozenie« Kozł. 105, n° 29. || »Hopsasa!«: »...Madziara mazura hop sa sa wykretasa...« Zb. IX, 260, n° 317. »Letą, (kotki) do lasa I wołają: hopsasa!« Kuj. II, 63. »Gdzieś uciekał, czarny baranie? — Hopsasa do lasa, mościwy panie!« Rog. n° 101.
- Hopsza = »panna, dziewczka a. kobieta wysokiego wzrostu, niezgrabna, ociężała« Rocz. 200.
- Hoptak p. Haptacht.
- Hoptaś = kot w zagadce Cisz. I, 358, n° 414. Por. Huptaś.
- Hor!: »Pędząc świnię i prosięta, wołają: 'Hor hor hor niuda niud...!'« Pozn. I, 104. || »Hor par!«: (W grze w 'blirki') »kto podrzuca, odzywa się do sąsiadów: 'hor par, do par?'« Kuj. I, 228, n° 14. Por. Ur par!
- Hora = góra: »Hóra (tak! K.), Hory = góra (tylko w pieśni)« Spr. V, 361. »Hojze ino hojze, po zielony horze (= górze)« Zaw. 77, n° 5.
- Hora = godzina: »Chora« Hilf. 104 n° 6.
- Horasa: »A ja sobie parobceek, a ja sobie horasa (?)... pojedę se do lassa« Zawiliński Z etnogr. kraj. 3.
- Horcować = »drapać« Pr. fil. IV, 275.
- Horda p. Urda.
- Hordovina = »viburnum lantana« Zb. VI, 305, n° 202, 1.
- Hore = »1, biada: 'Hore nam biednym!' 2, = gore (pali się)« O.

- || »Hore blm. = bieda, ucisk, kłopoty wielkie. 'Żyje biedak napół z horem' O.
- Hore i Hory** = w górę: »Hore = do góry O. Spr. IV, 356. »Pozierá hore do nieba O. Listy filolog. XII, 470. »Hore dołu' = tam i na powrót O. Hoff, 40. Co tamże czytamy: »Hore = wzgórze O, zdaje się być mylnem K. || »Hory = góra. 'Jak se ja zaśpiewam, pójdzie 'hory' mój głos' O. Rozpr. III, 371. Toż Zb. XII, 183, n° 31.
- Hora** jakoby = godzina: »Ga chora ta była precz O. Hilf. 104, autor tłumaczy: 'gdy ta godzina minęła'.
- Horenyć** = »leżeć nawznak O. Roczn. 200. Zb. I, 68.
- Horeń** = »cygan O.
- Horgotać** = »wydawać głos gruby, przerywany. 'Horgotać się' = poruszać rzeczami, które wydają głos obrywającej się skały O. Święt. 697. Por. Charkać. Harhotać.
- Horn** = »(?) piec garncarski O. Roczn. 200. || »Horno = piec garncarski O. Zb. I, 68. O. Pleszcz. 35. »Horno O. = trzon, ognisko: piec zmurowanym kotłem Ust. z Litwy.
- Hornać** = »uderzyć. 'A tomei go hornon w pyski!' O. Pr. fil. III, 310. 492; V, 747.
- Hornęta** lm.: »Od kąta do kąta tuka się chornęta (zagadka o dymie) Zb. I, 134. W podobnej zagadce podstawiono 'chomańta' Rud. 253, n° 22. Por. Garnię, pod Garnek.
- Hornista**: »Hornist O. = trębacz: »(Żołnierz) woła na hornista: -- Podaj mi gorzałki! O. Święt. 232.
- Horopasznik** p. Harapasznik.
- Horować** p. Harować.
- Horóp** p. Harap.
- Hor par** p. Hor!
- Horsz** p. Gorsz.
- Horu, horu** p. Haru, haru.
- Horze** = »stos ognia, na którym się pali drzewo i chróst, przeznaczone na potaż O.
- Hosa, Hosasa** i t. p.: »Hosa! O. »Hosa hosa zimna rosa, będzie w noey mróz O. Rog. n° 255. »(Maciek) tańcował żywo: hosa hosa toć! O. Kuj. II, 67, n° 264. »Hosa chłopcy, werbujecie się! O. Pauli, 161, n° 3. »Hossa hossa, będzie piwko po dwa grosza! O. Zb. IX, 68. »Hosa jeno hosa, Na trzewiczku rosa O. Zb. X, 324, n° 349. Rud. 138, n° 66. »Hosa horasa! O. Święt. 250, n° 151. »Hosa hosasa! O. Rog. n° 160. »Wysło hosasa (hulala) z lasa i zjadło hęhęhę (= wilk konia) Zb. V, 223, n° 29. »Hosa hosana! O. Maz. III, 263, n° 362. »Hosiasia hosiasia, Nie pójde za Jasia O. Zb. XII, 160, n° 573.
- || »Hosasa! O. »Hosasa hosasa, Uciekła nam beczka piwa do lasa! O. Zb. VIII, 66, n° 6.
- Hosasa** p. Hosa.
- Hosiasia** p. Hosa.
- Hostec** = »gościec, reumatyzm O. Roczn. 200.
- Hostja**: »Ty ostywy (hostyi) jest Bóg zwywy (= w tej hostyi K.) Kozł. 240, n° 2.
- Hot!** = »głos na konie, gdy się ma niemi skierować na prawo O. Kuj. I, 59 (z Bib. War. LXXX, 623). »Hot! = na prawo! O. Ram. 51. »Hot = w prawo, po prawej stronie. 'Já hot, a tŕ ksob' O. ib. 'Hot drogi = po prawej stronie drogi O. ib. Toż Cen. 65. 77. Pozn. III, 135. || »Hot! = oto! O. Zb. I, 27. Hilf. 165. || »Hotta droła! O. = wykrzyk w pieśni Maz. II, 224, n° 605. Por. Hotniejszy.
- Hotar**: »Hotary = 'hrube gazdowstwa', duża przestrzeń gruntu O. Wrześ. 9. »Hotary = 'hrube łąki', duża przestrzeń ziemi. 'Hátarz'. Nazwisko: 'Hotárski' O. Spr. V, 361. »Hator = pastwisko O. Goszcz. 130.

- O. »Hator = pastwisko. Wyraz nieużywany w Zakopanem« Rozpr. X, 281. »Hotár = pastwisko. Koś.(iński) niesłusznie twierdzi, że tego wyrazu nie znają w Zakopanem; Wrześ. przytacza 'hotary' w znaczeniu 'hrube gazdowstwa', duża przestrzeń gruntu, część wsi, większy kompleks chatup, np. Chramcówki, Krupówki« Rozpr. XVII, 9. (Wrześ. podaje tyle tylko, ile wyżej z niego przytoczono, więc do wyrazów »część wsi...« K.).
- Hotel: »Fotel« Cisz. I, 44. Parcz. Hotel de Hak p. Hak.
- Hotniejszy = prawy. »Hotniejsza strona« Hilf. 165 (pomyłkowo wydrukowano 'holniejsza' K.). Por. Hot.
- Hotoli = »oto jest! 'Kany on mi poleciał, Co mi bótki obiecał? — Hotoli je za lasem, Trzymá bótki za pasem'« Spr. V, 361.
- Hotta droła p. Hot.
- Hou! = popędzanie bydła: »Hou hou jałóska hou do domu!« Pozn. VI, 303.
- Howado = »bydlę« Rozpr. XII, 90. 32. »Howado = bydło« ib. XVII, 36. Listy filolog. XII, 468. Por. Gawędzina. Owiężzina.
- Hozd- p. Ozd-.
- Hójdać p. Hojdać.
- Hónem p. Honem.
- Hóra p. Hora.
- Hórdać p. Hurdać.
- Hóśle p. Huśle.
- Hówno = »gówno« Rozpr. XVII, 36.
- Hrabia: 2 przypadek lp. »Hrabie«: »U chrabie« Rozpr. VIII, 96. »Ůod chrabie« ib. 129.
- Hrabiówka = jakaś czapka, czy kapelus Rodoć Piosnki i satyry, 227.
- Hrabski = hrabiowski: »Na hrabskim stawie« Matusiak Kw., 13. »Córke hrabską ulęcy« Cisz. I, 270.
- Hraii = »porost islandzki« Wisła VIII, 360.
- Hreczanik = »gryczanik« O. Przekąska, złożona z mięsa i hreczaników« Chełm. I, 229,
- Hreczany = gryczany: »Reczany« O. »Krupy 'reczane'« Lub. I, 44. »Kasza 'recczana'« Wisła VIII, 353.
- Hreczka »a. Hryczka = gryka« O. »Hreczka = toż samo ziarno, co tatarka, tylko biało kwitnąca« Roczn. 200. Rozpr. XVII, 57. Wójc. II, 354. || »Reczka = hreczka, gryka« Wisła IV, 881, n° 9.
- Hreczuszki lm. = »placki gryczane, na oleju smażone« O. Bar. 86. »Hreczuszki = pączki z mąki hreczanej na oleju smażone« Zb. VI, 220, n° 16, 3, 12. || »Reczuszki« O. »Recuzki = małe placki hreczane« Maz. V, 44. || »Racuchy a. Racuzki = placki okrągłe, czasami kapustą okraszzone« Maz. III, 37, n° 19. »Placki kartoflane, zwane 'racuchami'« Wisła V, 736. »Racuszki, Recuszki« Pr. fil. I, 152. »Racuchy« Wisła IX, 81. || »Raczki, Racuszki = racuszki, recuszki, recuchy« Pr. fil. IV, 241. Por. Gryczan.
- Hreczysko = ściernisko po gryce Tyg. il. 1, XIV, 136. || »Reccysko = pole po 'reczce' t. j. tartarce« Pr. fil. IV, 241. Por. Gryczysko.
- Hrom = »grom, piorun« Wrześ. 9. »Hrom (wyraz rzadko używany) = piorun« Spr. V, 361. »Hrom = piorun« Rozpr. XII, 90.
- Hromski = »pioruński. 'To je hromski człowiek' (przekleństwo)« Rozpr. XII, 90.
- Hroszy lm. = »pieniądze« Roczn. 201. Toż Ust. z Litwy.
- Hroźny = groźny, straszny: »Co nowego? — Obradł (okradł) biédny chudobnego, a zrobił mu biedę hroźną, bo mu ukrad kapse prózną« Wisła II, 306, n° 965.

Hrómada p. Gromada.
 Hrómotrzask p. Gromotrzask.
 Hrózd(a) p. Hruzd.
 Hrub- p. Grub-.
 Hrub a p. Gruba.
 Hrubo p. Grubo.
 Hruby p. Gruby.
 Hrudzinka p. Grudzizna.
 Hruk w wyrażeniu: »Narobili stuku-
 hruku« Ust. z Litwy.
 Hruszki = ziemniaki Zb. VI, 294,
 n° 1.
 Hruza = »zgroza« Rozpr. XII, 90.
 Hruzd »a. Hrózd a. Hruzda, Hrózda«
 = rodzaj grzyba O. Maj. »Hruź-
 dzieł a. Chróścieł a. Bruździeł«
 O. p. w. Bruździeł. »Chrúst =
 gruzd, chrząszcz (grzyb, agaricus
 lactifluus)« Petr.
 Hruździeł p. Hruzd. Chrószcz.
 Hrycaj a. Rycyk = limosa me-
 lanura Maj.
 Hryczka p. Hreczka.
 Hrydnia = »izba czarna, gdzie
 zboże suszą; po innych miejscach
 zowią: 'jawia', 'osieć'« O.
 Hrym! = okrzyk naśladujący ru-
 nięcie na ziemię. »Słyszę: hrym,
 coś upadło« Wal. p. w. Hrym-
 nąć. || »Rym jak długi o ziemię«
 Bib. War. 1864, I, 268. »Łamią
 się gałęzie, rym! coś spada« Kozł.
 349. »Rym = naśladowanie od-
 głosu spadnięcia. 'Rym na ziemię!'
 'Rym z wozal!'« Pobł. 141.
 Hrymnąć = 1, »runąć, obalić się,
 upaść całym ciężarem. 'Hrymnał
 do nóg jak długi'. 2, powalić,
 cisnąć, wywrócić. 'A on jak nie
 hrymnie go (a. nim) o ziemię'.
 'Hrymnał go w łeb obuchem'«
 Wal. p. w. Hrymnąć. »Wilk prze-
 kulił się i tak hrymnał, że mu
 aż duchy zajęło« Gliń. III, 167.
 Por. tamże IV, 166. »Hrymnąć
 np. sobą = upaść ciężko np. na
 lodzie; albo tylko 'hrymnąć' (pra-
 wie równoznaczne z 'hepnąć'« Zb.

I, 68. || »Rymnąć = upaść, zle-
 cieć. 'Rymnołem ze stołka na
 ziemnie'« Spr. V, 121. Wal. p.
 w. Hrymnąć. Por. Grómnąć się.
 Hrystoryja p. Historja.
 Hryzbiet p. Grzbiet.
 Hu »hu hu!« = wołanie na świnie
 Cen. 77. || »Hu a ha!« = przy-
 śpiew Lub. I, 297, n° 485. || »Hulu
 hulany!« = przyspiew w koły-
 sance Wisła IX, 135, n° 1. || »Hu
 nasza!«: »Przed oczepinami dru-
 chny wykrzykują co chwila: 'hu
 nasza!' (że ona [panna młoda K.]
 do nich jeszcze, t. j. do panien
 należy)« Kuj. I, 309. 318.
 H u b a: »Huby = grzyby« Rozpr. X,
 282. Zb. XIII, 165, b, n° 3.
 »Fránek ...kupy hubą« Zb. XV,
 36, n° 16. »Obfitość hub białych
 oznacza nawalną zimę« Zb. VI,
 193, IV. »Różne grzyby ('huby')«
 ib. 220, n° 3, 5. »Chodź, kieby
 za hubami w lesie« Kam. 8. »Za-
 miás niego (mięsa) włożył do py-
 jácka chubą« Zb. V, 204, n° 9.
 »Zjád połowę chuby« ib. »Huby
 = grzyby wogóle, z wyłączeniem
 grzyba właściwego« Roczn. 201.
 »Huby = grzyby, szczególnie
 niejadalne« Spr. IV, 344. »Huby
 = grzyby: 'Bodajes ty huby jadł!',
 przekleństwo to miało stąd po-
 wstać, że podczas wielkiego głodu
 ludzie żywili się grzybami, czyli
 'hubami' drzewnemi« Pr. fil. V,
 747. || »Hubki« = rodzaj grzy-
 bów (opis) Wisła VI, 678, n° 13.
 H u b a = »włóka« O. Parež. »Huba«
 = 60 do 70 morgów Pozn. I,
 99. 16. »Huba = włóka gruntu
 na kolonji« Zb. I, 34. »Gospoda-
 rze Pątnowsey mają 'huby' po 22
 i 23 morgów gruntu wynoszące«
 Zb. IV, 188, n° 5. »Gospodarze
 całkowici, mający całą hubę«
 Pozn. II, 51. »Gospodarstwa, wy-
 budowane w polu, nazywają 'hu-

- bami'• ib. III, 32. »Kolonje wszelkie nazywają się tu 'huby', a o osadniku na nich mieszkającym mówi się, że mieszka 'na hubach'• ib. 130; VI, 298, n° 76. »Kormornicze huby• Zb. X, 200. »Chłopcy mi się zalecają, co po hubie gruntu mają• Łęcz. 198, n° 376. »Huba• = włóka Doman. »Huba = włóka gruntu• Pr. fil. IV, 200.
- Hubiarz** = »właściciel 'huby', t. j. jednej włóki roli• O. Zb. I, 34. »Gospodarz zamożniejszy otrzymuje od innych miano 'hubiarza'• Pozn. I, 43. »'Hubiarz' lub 'poślednik' żyje dostatniej• ib. 98. »Kmiecie, zwani dziś barbarzyńską polszczyzną 'hubiarze'• Zb. VIII, 63. || »Hubiarka•: »'Hubiarki' noszą często jedwabne 'spódniki'• Pozn. II, 173. || »Hubnik = kolonista, mający 'hubę', tj. włókę gruntu• Pr. fil. V, 747. »Hubnicy• Im. Pozn. II, 141.
- Hubica** = »sześć łokci płótna• Wisła VI, 986. »Hubica a. Ściana• = miara długości tkaniny Czeczot Piosnki VI, 78.
- Hubić** = »niszczyć, gubić• Spr. IV, 344.
- Hubić p.** Gubić.
- Hubka** = »gąbka• Rozpr. XII, 32. Hoff, 40. Sab. 130.
- Hubnik p.** Hubiarz.
- Huc huc:** »Ożenił się Szałamaja, Pojął sobie huc huc• Pozn. IV, 232, n° 447. Tamże 233, n° 448: »Pojął sobie huc huc• »Huc huc ja do niej!• Maz. II, 243, n° 680.
- Huciu-puciu p.** Heciu-peciu.
- Huciuś...** = przyspiew myśliwski: »Huciuś wotus a sa sa sa!• Łęcz. 142, n° 244, zwr. 7.
- Huckać i Huckanie:** »Huckać = 1, wygadywać, szczeć na kogo 2, podmawiać, podbechtywać. 'Spólnik mi hucka celadź'• Spr. V, 361.
- Hucul** = »zartując tak nazywają dzieci i dorosłych, ludzi silnie zbudowanych i dobrej tuszy. 'Wygląda jak Hucul'• Roczn. 201. || »Huculek = niewielki koń huculski• O. »Rasa koni pod imieniem 'huculków' koneserom znana• Witw. 46. »Huculki• = konie od Huculów kupowane Kalendarz Jaworskiego 1867, str. 51. Kłosa XVII, 167.
- Hucz!** »Hucz, kurę! = odpędzanie kur Nadm. 148.
- Huczeć:** »Huczec = gruchać jak gołąb• Hilf. 165.
- Huczka** = »oblawa (myśl.)• Pr. fil. V, 747.
- Huczyć się:** »Huczyć się = o zaspokajaniu popędów płciowych u świni, por. 'Halukać się'• Spr. V, 361. »Hoczyć się = latać się (o świniach)• Rozpr. XVII, 36. Por. Hukać się.
- Hudba** (może *hudźba? K.) = »a. Siekawica = wichura ze śniegiem a. deszczem• Spr. V, 361.
- Hudzał** = »odpędzanie gęsi• Wisła VI, 227.
- Hudziadzia** = »zdzieciniały starzec; człowiek nie mający zupełnie zdrowego rozsądku, narwany• Święt. 697.
- Hudziatko p.** Chudziatko.
- Huf** »huf! = tak wyrażają myśliwi szczenie ogara, gdy ten, zobaczywszy wilka, z przestachu podobne dźwięki wydaje• Pr. fil. V, 747,
- Hufać** = »warczeć (grunzen), kwiczeć jak wieprz• Zb. I, 18. »Świnia 'hufa', gdy huknie, zawarczy głośno• ib. 19 p. w. Kręczyć.
- Hufnal:** »Ufnal• Rozpr. IX, 169. »Uehnäl• Spr. IV, 377 p. w. Kliniec. Rozpr. XVII, 67. || »Ufnalick•: »Zebyś ty mi zrobił Sinäl z ufnalicka• Zb. IV, 236, n° 170.

- Hugnać** = huknąć, uderzyć: »Hugnąć: 'Chciał mie (h)ugnąć w głowe'« Doman.
- Huj!** i **Huj-buj!**: »Głupi tak krzykół: Hu-j! hu-j!', ze niby mu zimno buło« Zb. VIII, 315. »Jak powiem: huj, djable, do worka, to coby zaraz wlaź« Zaw. 63. »Huj, buj, kiepku mój! = tak mówią o lekkomyślnych i rozpustnie żyjących« Zb. VII, 99, n° 23.
- Huja** »a. Uja = wnet, zaraz« Hilf. 165. 90.
- Huj-buj** p. **Huj**.
- Hujcak** p. **Chujczak**.
- Hujdul!**: »Jak jechali, to tak: hujdu, hujdu; óna (djablica) ciągle wpadała, bo takie miała ostre kopyta« Cisz. I, 85, n° 72.
- Hujma** = »duża kupa: 'Hujma ludzi'« Spr. V, 361. Por. **Hurma**.
- Hujt!** = o wyskakiwaniu: »Zając hujt z gárka« Cisz. I, 184, n° 134. »Chłopcy na hujt z wozu« ib. 264. »A on hujt z wody!« Kiel. II, 243.
- Hujtać** p. **Hojdać**.
- Hujtnąć** = »skoczyć: 'Hujtne z tego drzewa na ziennie'« Spr. V, 109. »Pies chujtnął (= wskoczył) mu na kark« Chełch. I, 30. »Jak chujtne, wzionem i zeskoculem na ziemnie« ib. 52. »Wilk... jak chujtnie, a tu prosto w dół« ib. 68; II, 119. Por. **Hulnąć**.
- Huk** = »mnożość« Święt. 697. »Huk pieniędzy« Bal. 155. »Huk a. Hukiem = mnóstwo. 'Huk luda'. 'Hukiem siana zwieźli'« Osip. »Ryb i zwierzyny... hukiem« Pismo zbior. wileńskie 1862, str. 166. »Ogromny huk był tego« Dygasiński Beldonek, 45. O. || »Huk świński« = parkot, łatanie się świń Rozpr. XVII, 36 (autor pisze 'hók' K.). || »Huk« = głos niedźwiedzia Przyj. ludu VI, 111. Pr. fil. V, 747.
- Hukacz** i **Hukała**: »Hukac a. Hukała = krzykacz, starający się krzykiem kogo nastraszyć« Święt. 697. »Hukała = hukała, człowiek hałaśliwy« Ram. 51.
- Hukać**: »Kukawecka kuka, Po sadecku łuka« (tak pisze autor, zamiast ũka) Kętrz. 68. Podobnie: »łukało, łomotało« ib. 78. **Hukać się** = »hałasować, broić, bawić się« Wrzes. 9. »Hukać się = uganiać się za czem. 'Bido moja, bido, co sie tfla hukás?'« Spr. V, 23. »Hukać = igrać« Hoff, 40. »Hukać się, Hałasieć = hałasować, broić« Spr. V, 361. »Być się, a. Hukać się, Kiernozić się = dokazywać w zabawie« ib. 346. »Hukać się = 1, bestwić się, rozwydrzeć 2, (o świniach) kiernozić się« O. »Hukać = o głosie maciory« Mil. Por. **Huczyć się**.
- Hukała** »a. Hupała = bąk (myśl)« Pr. fil. V, 748. Por. **Hukacz**.
- Huki** »a. Jagody = jadra. 'Wyjąć świni huki'« Spr. V, 361.
- Huknąć** = grzmotnąć, uderzyć, palnąć: »Pastórz przyleci z batem i huknoł byka« Kuj. I, 176. »Huknąć = uderzyć mocno« Spr. IV, 344. »Hukła (go) talérzem w łeb« Wiśła VIII, 99. »Huknąć kogo = uderzyć w plecy« Święt. 697. »Chuknąć = uderzyć« Rozpr. XXVI, 378.
- Hul(a)!**: »'Hul hul' a. 'a hyla'« = odpędzanie gęsi Wiśła III, 664. »Hul-hul!« = pędząc gęsi na wodę Ust. z Litwy. »(Jasio) Począł na gąski 'hul hul hul' hukac« Oles. 414. »Hula gęś z wodf!« = wołanie na gęsi Cen. 77. »A hula, a hula« = na gęsi Wiśła IV, 690. »Hula, gąski, na gałazki!« Zb. IV, 229. »Hula hula moje gąski na wodę!« Lub. I, 195, n° 186. »A hula!« = odpędzanie gęsi Maz. V, 57. »Hu-

- lala, gąsecki, hulala na Dónaj!« Wisła VII, 147, n° 21. || »Hyl hyl! = wołanie na gęsi« O. »A hyla!« = odpędzanie gęsi Ust z Litwy.
- Hulaczka = hulanka: »Mnie nie minie ta w karcie hulacka« Kiel. II, 60, n° 185, zwr. 3.
- Hulac = »tańczyć« Mil. Pr. fil. III, 492. Święt. 479. Udz. Parcz. »Dziewczyna hulaje« Maz. V, 251, n° 244, zwr. 5.
- Hulaj = nazwa psa Wisła V, 923.
- Hulalala!: »Hullala, marchy, za bydem buwáj!« Wisła I, 62 (wołanie na owce). »Lepse jedno 'hulala', jak sto pacirzy« (anegdota to wyjaśnia) Wisła II, 179, n° 3. Patrz pod Hosasa przytoczenie ze Zb. V, 223, n° 29. || »Hulala ha! = wykrzyk na świnię, aby się gżyły« Święt. 697.
- Hulatyka = 1, zabawa 2, człowiek lekkomyślny, marnotrawca Święt. rękop.
- Hulirko? p. Czachlirko.
- Hulnąć »a. Hultnąć = przeskoczyć, np. przez płot« Kuj. II, 271 (z Bib. War. LXXX, 623). »Hultać = skakać, dawać susy; przesadzać, przeskakiwać. 'Koi hulta przez płoty i rowy'« O. »Hultnąć = skoczyć« Zb. VIII, 251. »Hulnąć = zeskoczyć z drzewa, z wozu« Parcz. »Hulnąć = wskoczyć« Rozpr. XX, 428. Por. Hujtnąć.
- Hultaić i pochodne = próżniaczyć, nie nie robić Ust. z Litwy (innego znaczenia nie ma K.). O. podaje: »Hultaić się, Hultajowatość, Hultajowaty, Hultajski, Hultajsko, Hultajstwo« Por. Wal. pod Hultaj. || »Hultować« = toż znaczenie Ust. z Litwy.
- Hultaj i poch. = »W Królestwie 'hultaj' oznacza łajdaka, na Litwie zaś tylko próżniaka, leniucha... Toż co do wyrazów 'hultaić' i 'hultajka'« Wal. p. w. Hultaj. Muchliński Źródłosłownik, 41. »Jasia psa hultaja Na sztuki rąbają« Wóje. II, 300. || »Ultaj« Kuj. II, 54, n° 222, zwr. 10 (ale tamże, zwr. 8: »psa hultaja«, »psie hultaju!« K.). »Psie ultaju!« Krak. II, 157. Pozn. IV, 13, n° 22, zwr. 4. »Psie ultaju!« (? K.) Wisła III, 571. »Ja od ultaja tej śmierci nie godna« (mówi Kasia do topiącego ją Jasia) Łęcz. 131, n° 223, zwr. 13. || »Hultaj = zalotnik, bałamut« Rozpr. III, 371. »Mój ultaju!« Kiel. II, 153, n° 462, zwr. 2. Kozł. 123, n° 55. || »Hultaić: »Mój hultaiku, nie chódźze mi tędzy, Bo mi pozłamujes u lawendy grzędę« Kozł. 93, n° 20. »Musiał mój ultaik karabinek nosić« Święt. 241. »Płakała dziewczyna, płakał hultaiček« ib. 155.
- Hultaj = olkiel, złób u gzymisu Pr. fil. IV, 363. 379. 383. 437.
- Hultajka = 1, próżniaczka, leniuch Ust. z Litwy. Wal. p. w. Hultaić. O. 2, »przed 40 laty pewien rodzaj narzutek kobiecych nazywano na Litwie 'hultajkami'« Wal. p. w. Hultaić.
- Hultajów = przymiotnik od 'hultaj' w znaczeniu kawalera, bałamuta: »Zapłaces, dziewczyno, nie raz, nie dwa razy, Tylko pozaglundás w hultajowe kunty« Kozł. 123, n° 55.
- Hultnąć p. Hulnąć.
- Hultować p. Hultaić.
- Hulu hulany! p. Hu, hu hul
- Hum hum! = tam gdzieś, daleko (z Lubelskiego) J. Łoś. Por. Hen.
- Humielina = jakaś roślina Żywot Ad. Januszkiewicza II, 176.
- Humor: »Wysed na podwórze, ale strasznie zdumiały je; nie je w takich humorach, jak zawse... nie je takim jak zawse wesółem« Chełch. I, 37.

Huncfat p. Huncfot.

Huncfot: »Huncfut« Zb. IX, 201.

Rozpr. X, 241. Wisła VI, 144.

Rozpr. IX, 169. || »Huncfot« Wi-

śła VII, 306. »Huncfot« Święt.

382. || »Huncfaty = obuwie,

zwane pospolicie trepkami« Pr.

fil. IV, 275. || »Huncfot« =

gwoździak ze świecącym łebkiem

z tyłu buta, dla łatwiejszego zdejm-

owania Ust. z Rawskiego.

Huncfut p. Huncfot.

Hund p. Hunt.

Hunia p. Gunia.

Hunorny p. Honorny.

Hunt »a. Hont = wózek« (w ko-

palni) Krak. I, 60. »Hund a. Pies

= wózek do przewożenia rud i

ziemi, a. też soli, używany w ko-

palniach« Łab. 90.

Hupało = »bąk (ptak ardea stel-

laris)« Zb. V, 106, n° 2. Przyj.

ludu VI, 126.

Hupnąć = »skoczyć« Spr. IV, 23.

Huptas = o kocie w zagadce Cisz.

I, 358, n° 415. »Hoptas« tamże

n° 414.

Hurl i Huru! »Psy na mnie hur

hur hur!« Maz. III, 328, n° 519,

zwr. 2. || »Huru huru! = brzęk

pszczół« Sand. 262. »Huru huru

wedle muru...« (w zagadce o po-

mietle) Cisz. I, 347, n° 276—278.

Hura gęś! = wołanie na gęsi

Cen. 77.

Hurba = kupa, dużo: 'Hurby śnie-

gu'. 'Hurba kamieni' Ust. z Lit-

wy. »Bukiecików nawiązać hurbę,

hurbę!« || »Hurba« = zabawa

z tańcami: »Młodzież na hurbę

zebrana« Orzeszkowa 'Bene nati',

166. Toż ib. 136. 138: 'Nad

Niemnem', w t. II. Por. Hyrba.

Hurczeć: »Churceć = wydawać

odgłos: 'Uciekił, ze ino krzaki

churcały'« Rozpr. XXVI. 378.

Hurda p. Urda.

Hurdać: »Hórdać = poruszać

Ust. od J. Bystronia. »Hurdać =

trząść« Spr. IV, 23.

Hurdzyk = »roślina« Spr. IV,

304. »Hurdzyk = roślina (sol-

danella)« ib. V, 361.

Hurgot = stuk, łoskot O. Krak.

IV, 30. || »Hurkot« Ust. z Litwy.

Hurgotać itp.: »Hurkotać« Ust.

z Litwy. Zejsz. 143, n° 103.

»Hurkotać = turkotać, bełkotać«

Wrześ. 9. »Hurgotało« Krak. III,

104. »Hurgotać = tuc się« Udz.

|| »Hurceć, Hurkać = krzyżeć

w zwadzie« Spr. V, 361. »Hur-

kać, Furkać = huczeć, hukać,

turkotać, hałasieć« Krak. IV, 308.

|| »Hyrkotać«: »Młynek chyrko-

ta« Krak. 200, n° 380, zwr. 6.

Hurkać p. Furkać.

Hurkot p. Hurgot. Gurgot.

Hurma: »Hurma owiec = stado,

kyrdel owiec« Rozpr. XVII, 9.

»Ruszają hurmą po 200 do 400

owiec« Witw. 99. »Owce dzielą

na hurmy« Kłosa XV, 425. || »Hur-

ma = gromada, wielki stos« Pr.

fil. IV, 821. »Czarnoksiężnicy...

hurkami djabłów wykarczują lasy«

Krak. III, 37, n° 70. »Ptastwo...

wali hurmami do ciepła na zimę«

ib. 38, n° 72. »Co wy też tu ro-

bicie, taką hurmą?« Zb. VII, 61.

»Hurma = wielka ilość czegoś«

Udz. || »Hurm«: »Podzwolémy, ize-

byście przystąpiłi, ale nie z hur-

mem i nie z hałasem...« Aten.

VI, 644. »Hurm, Hurma = chma-

ra, tłum« Krak. IV, 308. || »Hur-

mem, Hurmą = tłumem, tłumnie,

gromadnie« Krak. IV, 308. »Hur-

mem = tłumnie, gromadnie« Pr.

fil. IV, 821. O. Porów. Hujm'a.

Hurba. Hyrba.

Hurman »a. Harman = główka

solii... w stożkach ściętych...« Łab.

86. 90. Roczn. 236 p. w. Sól.

Hurmawica = »burza z wichra-

mi i piorunami« Spr. IV, 304.

Hurt = stado: »Dzik zaczyna się zbliżać do hurtu, który się kupą trzyma« Tyg. il. 1, XIV, 135.

|| »Na hurt« = ogółem, 'na akord', nie 'na dni': »Chłop... go dzi cieślę albo 'na dni'... albo też 'na hurt'« Krak. I, 149. »Nie godzą majstra 'na hurt', tylko (= lecz K.) dziennie« Lub. I, 53—54. || »Urta« = zagroda w polu na owce: 'Wzion go do urt na noc' (gdzie 'urtowali z owcami') Chełch. I, 30.

Hurt = »u murarzy znaczy kamień narożny, mający dwa boki pod kątem prostym do siebie ułożone i gładkie« Roczn. 201.

Hurtać = »mieć stosunek płciowy« Pr. fil. III, 305.

Hurtować: »'Stadlić', 'kosarować' łąkę, na Mazowszu 'hurtować' = paść owce w zagrodzie ruchomej dla poprawy roli« Spr. IV, 313.

|| »Urtować«: »Urtowali z owcami« Chełch. I, 30. Por. Rozpr. XVII, 67. || »Ortować« Rozpr. XVII, 67. Por. Hurtowanie.

Hurtowanie: »Grunt przez mierzwienie a. hurtowanie poprawiony być może« Del. 63. Porów. Hurtować.

Hurtówka = »słoma do podściółki« Rozpr. XVII, 67. || »Urtówka = niezjedzona przez owce słoma, używana pod konie i bydło« Spr. V, 123. || »Ortówka a. Hurtówka = reszta słomy, pozostałej z tej, którą zakładano na przenośnych kozłach zerdziowych przy ogrodzeniu pastwiska owczego, a którą potem na ściółkę brano« (= wzięto K.) Zb. I, 31.

Husar p. Huzar.

Husi! = okrzyk na kury: »Odpędzają kury głosem: 'Hejsi!'. 'Husi!'« Rozpr. X, 268. »Odpędzanie kur: 'Husia!'« Wisła III, 220, n° 6. Spr. IV, 23. || »Husz!«: »A husz,

husza! = odpędzanie kur i kurcząt« Wisła III, 664.

Husiać = kołysać dziecię Święt. rękop. »Charakterystyczną cechą pieśni nad kolebką są wyrazy: 'Lulajze mi, lulaj... 'Husiąjze mi, husiáj, husiu husiu husiu, huś huś huś...'« Święt. 131. »O lu lu, o lu lu, husiu ino husiu...« Krak. II, 475, n° 786. »W kolibecce huś huś, na łóżecku la la!...« ib. zwr. 2. »Jak bedzies płakusiać, nie bede cie husiać« Zb. X, 135, n° 95. »Jedno (dziecko) woła: tala!... Trzecie woła: husiu, Kołysaj, matusiu!« Zb. XII, 161, n° 588. »Oj husiej, moja, husiej, Da niech cię ukołysę« Rad. II, 110, n° 240. »Kón tak husiał głowom, có kciał te huzde sjąć« Zb. V, 254, n° 56. || »Huziać = huścić, chwiać« Wrześ. 9. Rozpr. X, 282. »Huziać = chwiać, chwiać się, chuścić. 'Nie huziaj ławom, bo zlecem'« Spr. V, 362. Por. Hysiać.

Huska: »Huski = małe chleby weselne, podobne do korowaja« Pr. fil. IV, 200. »Pieka... huski i... kaczkki« Przem. 116. Zb. I, 83. || »Huska«: »Sól nazywa się jeszcze: 'huska', 'hurman'« Roczn. 236 p. w. Sól. Por. Gąska pod Gęś.

Husyt = rabin, mędrzec, biorący na rozum Ust. z Podola.

Husz p. Husi.

Huś, huś p. Huzia.

Huś!: »Huś huś! = wołanie na gęsi Roczn. 246. || »Huś! = odpędzanie świń« Wisła III, 220, n° 3.

Huściak: »Huściaki = chrósty, krzaki« Wrześ. 9. »Chuściak = gęste w lesie drzewka a. krzaki« Spr. IV, 302. 342. »Huściaki = krzewy, gąszcz ('chraść') ib. V, 361.

- Huściakowy ›las = gęsty las‹
Wrześ. 9. || ›Huściawy las =
gęsty‹ Pr. fil. V, 748.
- Huściawa = ›gęstwina‹ Sab. 130.
- Huśle = ›skrzypce. 'Grają na huślach'‹ Hoff, 55, n° 5. Kopern. Rozpr. XVII, 37. ›Hóśle = skrzypce‹ Rozpr. XII, 26. 90. Pr. fil. IV, 283. ›Hóśle w znaczeniu przenośnym = piersi. 'On już má złe ty 'hóśle' = jest chory na piersi‹ Pr. fil. IV, 283. ›Huśle‹: ›Chusle = nogi. 'Oj schodziłek sie, az mie chusle bolą'‹ Spr. IV, 354. || ›Huśliczki‹: ›Drzewo jaworowe na huśliczki nowe‹ Hoff, 56, n° 7.
- Huślica = gąszcz, gęstwina: ›Huślicy ciemnej ostępy‹ Mickiewicz. Brs. huślica, zam. huścica = tzn.
- Huśtać: ›Chuzdać‹ Mil. Pr. fil. IV, 187. ›Chuzdać (zapew. zamiast 'chuzdać' K.) = huśtać‹ Rozpr. XI, 184. Por. Hojdać.
- Huśtawka = ›miejsce na rzeczy z tyłu powozu‹ Ust. z Radomskiego.
- Hutać, ›Wyhutać co = obmyślić, wymyślić‹ Spr. V, 361. Por. Wyhutać.
- Hutny = ›silny, zdrowy‹ Spr. IV, 304. Rozpr. XVII, 37.
- Hutorzyć = ›mówić półgłosem. 'Hutorzył ta cosik, co biéda go było wyrozumieć'‹ Spr. V, 361.
- Hutować się = ›palić się tak mocno, jak w hucie. 'Drzewo się hutuje'‹ Krak. IV, 38, n° 15.
- Huwa = rodzaj czepca Hilf. 52, ods. 1.
- Huzar: ›Husar‹ Zejsz. 162. Krak. III, 29. Zb. XII, 207. ›Usár = huzar; przednowek, czas głodu‹ Święt. 719. 52. ›Usar‹ Wisła VII, 118. ›Regiment usarów‹ Święt. 228, n° 81. ›Uzar‹ Kuj. I, 299. Pozn. VI, 174. 200. Zb. XV, 64. 137.
- Huzarski: ›Huzarska maść = unguentum pediculorum‹ Ciesz. 32. Por. Hajdamacki. Hajducki.
- Huzer p. Huzir.
- Huzew, ›Huzdew, Huzdewka = 1, obręczka skórzana, spajająca w pług grządziel z kolcami tj. z kółkami 2, obręcz na kadź, zrobiona z całego młodego smreczka (por. Skręt)‹ Spr. IV, 304. ›Huzewka, spajająca grządziel z kolekami‹ ib. V, 371 p. w. Kurek. Rozpr. XVII, 37. Por. Gązwy.
- Huzia! itp.: ›Baba huzia na niego!‹ Krak. III, 62. ›Huzia huzia, mój psiány-szek!‹ Pozn. IV, 241, n° 467, zwr. 2. ›Szczując psem, wołają: 'huź, huź go!'‹ Maz. III, 47. ›Szczując psy: 'Huzia huzia, weź go!'‹ Wisła IV, 690. ›Huzie, psy!‹ ib. V, 566, n° 20. ›Huź! Huziu! Huzia! = wykrzyk (szczując psem)‹ Święt. 697. ›Szczują: 'Huzia, huzia ha!'‹ Maz. V, 56. ›Przy szczuciu, zachęcają psa wołaniem: 'huzia!' (na ludzi)‹ Wisła VI, 907; VII, 749. ›Huzia go! = szczucie psem‹ Pr. fil. IV, 822. ›Huzie śwe! = szczucie psa na świnię‹ Kuj. I, 59. 324. Pozn. I, 101. ›Sześciu czarnych... huzia na niego‹ Krak. IV, 125. Zb. I, 64 p. w. Bij zabij. Djabeł, mając tchnąć życie w wilka, woła: ›Huziu huziu, wilku!‹ Zb. VI, 281, n° 150, 3. ›Huzia go!‹ (na wilka) Zb. II, 167. ›Huź go ha, huźha!‹ Zmor. 8. ›Huź go, gryź go, pyf!‹ Pozn. II, 52. ›A huź go, a huzia!‹ Wisła III, 664. ›Szczując psem, krzyczą: 'Huź huź huź; huzia go; huzia ją'‹ Święt. 22. Pr. fil. V, 748. || ›Huź!‹: ›Baby... tańcząc (powolnego)... wykrzykują: 'Huś huś...'‹ Maz. III, 117. ›(Przy 'powolnym') wykrzykują wesoło: 'Uś uś uś uś!'‹ ib. 128. Por. Haź go! Heź go!

- Huziać p. Husiać.
 Huziać się p. Kierynąć się.
 Huzir »a. Huzer = dolna część snopa, w której grubsza słoma, czyli 'knowie'« Rocz. 201.
- Huż, huż p. Huzia.
 Huzłanka = »mleko 'przątane', rodzaj sfermentowanego mleka Encyklop. roln. II, 844.
- Hwara p. Gwara.
 Hy! »a. Hyj! = pokrzyk woźnicy na konie, wio« Pobł. 25.
- Hy »a. Hyby = jak: 'Piw (pił K.) hyby szwiec' (szewc)« Zb. I, 68.
- Hyb p. Chyb.
 Hybać p. Chybać.
 Hybi finidyni p. Chybie.
 Hybi próchno p. Chybie.
 Hybi truchno p. Chybie.
 Hybko p. Chybko.
- Hyblak = »drzewo młode, które przerosło grubość obręczy, okrągłe, np. dyszel 'hyblakowy', tj. zrobiony nie z 'czerwotowego' drzewa, ale z 'hyblaka'« Rocz. 201.
- Hybnąć p. Chybnąć.
 Hyby p. Hy.
- Hyel: »(Chłopak) Hye w kominek!« Bib. War. 1864, I, 270. »Uciekała hyc po rowie, Gonili ją dwa panowie« Kuj. II, 223. »Hyc i łapie jego za szyję« Pozn. VI, 99, n° 20. »Wojtek... hyc go za brode« Fed. 217, n° 143. »Hyc hyc hyc = odgłos, wydawany przy bieganiu a. skakaniu« Pr. fil. IV, 275. »Hyc hyc = nazwa skoku. 'Żaba hyc hyc'« ib. 822. || »Hycu!«: »Kazali mi matka Na górę po jabka: A ja chycu po chlewicu, Posułam se jabka« Fed. 223, n° 168. »Hycu hycu po kobylicu, pod nálezę myk« = zagadka o pomiotle Zb. X, 138, n° 35, b.
- Hyec = gorąco (rzeczownik) Ust. od J. Bystronia. »Hyec = siła ognia, gorąco« Spr. IV, 23. »Hyec = gorąco. 'To tam był hyc!'« Pr. fil. IV, 283.
- Hycacé = »podskakiwać, skakać« Pr. fil. IV, 822. »Hycacé = skakać, przeskakiwać« Święt. 697. Bib. War. LXXX, 623. Kuj. II, 271. Rocz. 201. Przyj. ludu VI, 111. »Hycacé, hycacé« Zb. I, 68. »Syn... na nigo (na klucz) hycnuł (= skoczył) i uciek« Chęłch. I, 95. »Hycacé = skakać jak koń. 'Koń hycacé'. 'Hycnacé' = skoczyć« Lub. II, 211. »Hycacé = tańczyć« Pr. fil. IV, 200. »Chycacé (o zającach, lisach itp.) = wyskakiwać« O. »Hycnacé = skoczyć (od 'hyc!'). 'Hycacé' = skakać, podskakiwać« Krak. IV, 308. »Hycacé (skoczyła) do niego« Pozn. VI, 77, n° 17. »Hycnacé (do wody) i potopili się« ib. 297, n° 74. »Hycacé w górę« ib. 350. »Hycacé = skakać«: 'Nicby nie robił, jeno hycacé' (z radości) Parcz. Mil. || »Hycacé = hycacé« Pr. fil. V, 786.
- Hycel = »urwisz« Pr. fil. IV, 284. || »Hycel a. Elegant, Kadryl = czarny salceson« Pr. fil. V, 730. 748. || »Hycelik = zartobliwe przezwisko dzieci i niedorostków. 'Ty, hyceliku!'« Spr. IV, 322. »A cegóz mnie, ty chyceliku... Za rękę mię chytas?« Krak. II, 387, n° 625, zwr. 4. »Hyceliki (przy wieszaniu) wiazali jej ręce« Bar. 142. || »Hycelówka = przezwisko« Rozpr. IX, 164. Toż Ust. z Litwy.
- Hycować = »palić bardzo« Spr. IV, 23. »Hycować. 'Kie sie hycuje zelazo (tj. zaczyna się topić), bo je ozpalone, to sie go warzuje'« Spr. V, 362.
- Hycu p. Hyc.
- Hycze = »warkoczyk« O. Porów. Hyczka.
- Hyczka = »1, liście wierzchnie z ko-

- roną na rzodkwi, buraku itp. (nać) 2, korona z włosów na ogolonej od spodu głowie, czyli 'czupryna'; jeżeli się znajduje na głowie szlacheckiej, to zowie się 'lacka', na włościańskiej zaś pogardliwie 'mużyczką', czyli 'hyczką'• Roczn. 201.
- W 2 znaczeniu (powyższem K.) nazywa się także 'hyra'. 'Wziąć kogo za hyrę'• Zb. I, 68. Por. Hycze. Hyra.
- Hyćka p. Chyćka.
- Hyćko p. Chyćko.
- Hydastwo = coś obrzydliwego: •Ziaba lázie do stancyi... takie hydastwo!• Wisła VII, 158. •Hydastwo = brzydactwo, coś brzydkiego: 'Jego żona to takie suche, takie hydastwo'• Pr. fil. V, 748.
- Hydki = •brzydki• Roczn. 201.
- Hydki = brzydzący się; obrzydliwy• Czark. Por. Hadki.
- Hydny = •brzydki• Pr. fil. V, 748.
- Hydny = brzydzący się; obrzydliwy• Czark.
- Hydzić się = •brzydzić się• Czark.
- Hyj p. Hy.
- Hyjdać p. Hojdać.
- Hyk = •sęk• Rozpr. III, 371. •Wbił do dupy hyka (sęka)• Zb. XII, 175, n° 151.
- Hykać = •jąkać się• Zb. I, 68.
- Hykawy = •zajakliwy, często jako przydomek• Zb. I, 68.
- Hyki! = •tak wołają na dziecko, gdy chce brać jakąś gorącą rzecz• Spr. IV, 23.
- Hyl: •Chyl = miejsce otwarte. 'Lepiej za płotem, niż na chylu'• Spr. IV, 336. •Hyl, Chyl = miejsce wzniesione, odkryte dla wiatrów. 'Czemu stawiasz dom na hylu?' 'Chyl nadmorski' = góra nadmorska• Pobl. 25. •Hél = wydmuch• ib. 152. •Hel = miejsce przewiewne. 'Dom stoi na samym helu' = wysoko, dokąd wiatr ma wolny przystęp• Wisła III, 744. •Na chylu = na dworze• Pr. fil. IV, 188. Por. Rozpr. XVII, 38. 78. •Chyl, na chylu = w miejscu otwartym na dworze, na przeciągu, na wywyższaniu• Pr. fil. IV, 807. •Niesznie mnie po hile• (mówi Kasia do szatana, który ją porywa do piekła. Wójcicki objaśnia: •'Hile' = po czystym polu•) Wójc. II, 302. •Na hylu = na pustkowiu, na szczerym polu, toż, co 'na szczercu'• Pr. fil. V, 748. || •Hyle = miejsce otwarte. 'Na hylu' = na otwartem polu• Lub. II, 211. •'Na hylu' = na wydmie, na pustkowiu• Kud.
- Hyla p. Chylo.
- Hyla = salopa (na Szląsku) Tyg. il. ser. 2, n° 110.
- Hylek = nazwa psa Rad. I, 67.
- Hyl hyl! p. Hul(a).
- Hymbałek p. Ambałek.
- Hymzać = •pożać, czolgać się• Roczn. 201.
- Hyna p. Hjena.
- Hynak: •Hynák = potwór, rozjuszony bydlę; przewisko paskudnej krowy a. buhaja• Święt. 697. Por. Hjena.
- Hynok p. Hajn.
- Hynszy p. Inszy.
- Hyńczyć się p. Heńczyć się.
- Hyp! = o skakanii: •A to (trzein-ki) hyp! po kołkach, przysło ku nim• Zb. V, 242.
- Hyr = •pogłoska. 'Narobić hyru' = rozgłosić co• Wrześ. 9. •Po całej dziedzinie idzie hyr o ciebie (głos, mowa)• Zejz. 69, n° 184. •Hyr = rozgłos, pogłoska, plotka. 'Tęlegoś hyru narobił'• Spr. V, 362.
- Hyr = •kawałek węgla• Pr. fil. III, 492.
- Hyra p. Hyczka.
- Hyra = •czupryna• Pr. fil. V, 748. Nieraz u Zapolskiej. Por. Hyczka.

- Hyra = »duma, pycha. 'Hyra sie go dzierzy'« Rozpr. XVII, 22.
- Hy rak: »Hy r á k = człowiek wiele o sobie myślący; zamożny« Rozpr. XVII, 22.
- Hy r b: »Hy r b = spadziste wzgórze« Rozpr. XVII, 37. »Chyrbik = mały pagóreczek« ib. 36 p. w. Herba. Spr. IV, 342. »Herbik = grzbiecik góry« Wrześ. 9. »Hyrbik = pagórek, grzbiet wzgórza« Spr. V, 362. || »Na hyrbok brać' = wziąć na plecy« Rozpr. X, 289 (właściwie 'na hyrbák' K.). »'Na hyrbák nieść' = na grzbiecie« Rozpr. XVII, 37 p. w. Hyrb.
- Hy r b a a. »Hy r b o = dużo (ludzi, siana itp.)... 'Chyrba' = dużo, kupa« Spr. IV, 342. Rozpr. XVII, 36 p. w. Herba. »Herba« Wrześ. 9 mylnie objaśnia, a jeszcze gorzej Spr. V, 360 (wywód od herbaty! K.). »Chyrba = kupa, dużo: 'To nás jes chy r b a'. 'Taká chy r b a siana' (wywód z czes. 'hrb')« Rozpr. XXVI, 378. Por. Hurba.
- Hy r e z = »guz, buła na drzewie. 'Hyreze' = drwa sękaté« Rozpr. XVII, 37.
- Hy r d o! = »krzyczy pastuch dla uspokojenia baranów« Spr. V, 362.
- Hy r d z i e: »Chyrdzie = gałęzie, które są już nieużyteczne do większych robót, np. do płotu« Rozpr. XXVI, 378.
- Hy r k o t a ć p. H u r g o t a ć.
- Hy r n y = »pyszny, wyniosły« Rozpr. XVII, 22. »Hy r n y = zamożny, bogaty« Rozpr. X, 282. »Hy r n y gazda« ib. 255. 245. »Hy r n y = powszechnie znany; honorowy; dumny« Wrześ. 9. »Hy r n y« = znany, głośny; honorowy; zamożny. Czasem znaczy zarozumiały« Spr. V, 362.
- Hy r o = »nawoływanie na konie: cofnąć się« Pr. fil. V, 748.
- Hy r o w a ć s i ę »a. Hy r z y ć s i ę = wynosić się« Rozpr. XVII, 22.
- Hy r t a ń p. K r t a ń.
- Hy r t a ń: »Hy r t a ń = krtań« Rozpr. XVII, 37. || »Hy r t u ń = krtań: 'Chycić kogo za hyrtuń' = za krtań« Pr. fil. V, 748.
- Hy r t u ń = pijaczysko Aten. 1877, I, 383. Na dziś I, 310. Porów. Hy r t a ń.
- Hy r y = »nogi« Pr. fil. V, 748.
- Hy r z y ć s i ę p. Hy r o w a ć s i ę.
- H y s! = o spadaniu: »Kieliszek hys hys z garści na ziemię od śmiechu« Kam. 150. || »Hys!« = o biegu, skoku (konia itp.): »Oj h y z, koniku, h y z (= leć prędko)« Sand. 26, n° 8. 262. »Na kón siad i... h y z h y z! objechał pałac« ib. 275. »Dziaduś hys, kieby grzybek ze ziemi po deszczu (= skoczył)« Kam. 18. || »Hy zu!: »Hy zu h y z u, wszy mie gry zu« Wiśła II, 308, n° 1005.
- H y s a ć = skakać: »(Pan) łap dzia dusia na ręce, hysał pan z nimi, kieby z chołociuchem« Kam. 30. »Konie będą ficać i hysać« ib. 34. »Pan aże hopką hysał« ib. 68. »Nie móż było z miejsca hysnąć« (do tańca) ib. 86. »(Dziecko) ani hysło w niej (nie dało znaku życia w żywocie matki, ani się ruszyło, ani drgło)« ib. 103. »Ułanicha hysnęła z fury do chałupy« ib. 153. »Hysiac = skakać. 'Hysiaj, koniu, hysiaj do dziewczyny dzisiaj'« Pr. fil. IV, 200. || »Hyskać = skakać« Rozpr. X, 282. || »Hysać = huścić dziecko na ręku, kołysać« Lub. II, 211. || »Hysiac« = kołysać: »Ják będzies płakusiác, Nie będe cie hysiac« Zb. XIV, 169, n° 1. Pr. fil. V, 748. Por. Husiac. || »Hysiac« = lulać, spać: »Chysiaj mi, chudácku...

- Jak nie będziesz chysiać, Nie będę kołysać. Zb. XIV, 169, n° 9; ib. 170, n° 12.
- Hysia! = »wołają na bodące się krowy. Spr. IV, 23.
- Hysiać p. Hysać.
- Hyska = »konik. Pobl. 25. Por. Syska.
- Hyskać p. Hysać.
- Hysł, Hysiu! i t. p. = o kołysaniu! »Hysł hysł hysł hysł, Pod kołibką siedzi mysz. Wiśła IX, 132, XXI, n° 1. »Chysiu moje, chysiu, Máluški Jádasiu, Chysiajze mi długo... Zb. XIV, 170, n° 12. »Hysia moją hysia Poganiała rysia. Kiel. II, 169, n° 555. »Mątka, kołyszac dziecko, śpiewa: 'Hysł, hysł, hysiu, hysł, Pod kołyską siedzi mysz...' Pr. fil. V, 748.
- Hytki p. Chutki.
- Hytry p. Chytry.
- Hyz(u) p. Hys.
- Hyzować się = »trzeć się kiedy świeżdzi. Rozpr. XVII, 37.
- Hyza p. Chyż.
- Hyżki lm. = studzone nogi wieprzowe Tyg. ilustr. 1. IX, 90. »Hyżki = galareta wraz z mięsem z nóg wołowych a. wieprzowych; sama galareta zowie się 'drahle'. Roczn. 202.

I.

- I: »I = i: 'Tã I sã' = tam i sam. Hilf. 184. 164. Ram. 35. »Y = i: 'Ja y on'. Zb. I, 9. || »I tak = mimo to, jednakże: »Tén mu gádá: nie bier piórka, bo bedzies miał biéde, ale un go i tak wziął. Zb. V, 252, n° 55. »Un ta musiał i tak nie polecieć ku niému. ib. 256, n° 57. || »I = ani: »Zalicáł się pan starosta, Ni miał i sielázka. Zb. VIII, 282, n° 2. »Jak idom na bál, I grosa ni majom. Wiśła VII, 369, n° 1. || »Il = wykrzyknik zdziwienia: »'I!, 'i dzieź!', 'i ech!', 'i nůl'. Cen. 76, n° 3. || »I = często w pieśniach pleonastycznie, albo ze słabym odcieniem 'też': »Cóz já teráz i ucyniła! Zb. IV, 211, n° 13, zwr. 8. »Zasiałem tatarcki I półtory miarki. Łęcz. 81, n° 110, zwr. 2. »Ja do dworu i chadzala. ib. 114, zwr. 2. »Tak musi sie stać. Zara tyz sie i tak stało. Chełch. II, 9. »Potępieniec, jak kogut zapiął, i przepad gdzis. ib. 42, n° 59. »Posłam sukać braju zuny, taki jak i samam. ib. 45. »To i, gospodarzu, karcujecie? ib. 101. »Pójdę od domu do domu, Jeżeli się mój kiecan i nie przyśnił komu. Łęcz. 128, n° 217, zwr. 5. || »I nie trzeba = aż tu, aż tu właśnie, jak na to: »I nie trzeba, że właśnie pod owe czasy szedł sobie chłopak... Bib. Warsz. 1864, I, 268.
- I p. Je.
- Iberszlag = Ueberschlag, przewyżka, nadwyżka Mrong. 784.
- Ibjan = ptak, zwany także jaskółką noeną Dygas.
- Ibungsmarś = ćwiczenia marszowe: »Na ibungsmarś idę. Święt. 232.
- Ichni = ich, zaimek dzierżawczy 3 os. lm. Zb. II, 7.
- Icki lm. = pejsy, loczki żydowskie Zb. XIV, 65.
- Iczme p. Jęczmień.
- Iczyn: »Z Iczyna. Hoff, 59, n° 12.
- Idébka p. Izba.

- Idjota:** »Dyjota = idjota« Pr. fil. IV, 193.
- Idko** p. Dydko.
- Idra** (= hydra? K.) = małe przekleństwo Zb. II, 257.
- Idy** p. Jugo.
- Idza** p. Jędzy.
- Idzi:** »Święty Idzi cały miesiąc widzi« Zb. VI, 176. »Za duszę Idziego i Idziny« Pozn. III, 45. || »Idźkowicz«: »Jasia Idźkowica trza ij dać« Wisła V, 934. n° 16.
- Igielnica:** »Jigelnik, Jigelniczka, Jelniczka = igielnik« Ilif. 166. »'Igielnik' drewniany, tokarskiej roboty« Pr. fil. IV, 822. Toż Ust. z Litwy. Por. O. »Jegelnica, Jegelniczka« Ram. 62.
- Iglica** = »wielka igła do szycia worków: narzędzie do robienia sieci, inaczej zwane 'kleska'« Pr. fil. IV, 822. Toż Ust. z Litwy, gdzie 'iglicę' nazywają także 'szwajką'.
- Iglina:** »Jiglina = jałowiec« Ilif. 166. Toż Ram. 64. »Iglina = drobne gałęzie sosen« Pobl. 25.
- Iglina** p. Jodła.
- Igliwie** O. Zb. I, 18. Pozn. I, 94. »Jagliwie« Bisk. 20.
- Igła:** »Jegła« Zb. IX, 238. Hoff, 40. Rozpr. XII, 10. Ust. z Jaworza. Ram. 62. »'Jegła do dupy wbiegła', gdy kto szuka, a nie może znaleźć« Pr. fil. V, 752. 2 pp. lm. »Igiol« Świąt. 327.
- Ignacy:** »N. dla mnie tyle znacy, co Ignacy« Gazeta Pols. 1877, n° 9 (Sienkiewicz). »Ignacy« Ram. 64. »Ignaców« Ram. 64. || »Ignac« Kozł. 226. Kuj. II, 271. 318 (z Bib. War. LXXX, 623). Zb. XII, 224. Rozpr. XII, 49. || »Ignalek«: »Z Ignalkiem« Maz. V, 268. || »Ignuś« Zb. VII, 21. || »Igrasów« (tak K.): »Wojtkowi Igrasowemu« Kam. 108. »Wojtka Igrasowego« ib. 109. || »Ignas«:
- »Ignasz« Ram. 64. || »Ignasiek«: »Ignasz« Ram. 64. »Ignaszczek« ib.
- Igo** p. Jugo.
- Igra** p. Gra.
- Igrać** (o słońcu) = migać, tańczyć: »Wschodzące w dniu ś. Jana słońce 'igra', t. j. jakoby się naprzemian zwiększa i zmniejsza i drga niespokojnie« Pleszcz. 91, n° 18. »W dzień śś. Piotra i Pawła słońce 'igra', t. j. na słońcu coś się miga« Wisła VI, 231. || »Igrać się« = igrać, swawolić: »Parobek z dziewczką się igrał« Świąt. 446, n° 76. »By sie starzy nie igrali, kadyzby (skądzeby) sie młodzi brali« Wisła II, 306, n° 954. »Z kimze sie bedzie Cyganecka igrać?« Zb. XII, 221, n° 105.
- Igrasów** p. Ignacy.
- Igrzysko** = »zabawa ludowa, hulanka« O. »Igrzyska« blp. = zabawa wiejska w karczmie od Bożego Narodzenia do Trzech Króli Ust z Litwy.
- Igzyc-** p. Egzerc-.
- Ihaha** = »koń w języku dziecinnym (naśladowanie rżenia)« Pr. fil. V, 748. Toż Ust z Litwy.
- Ihasa!** Wołanie na konie, aby szły na lewo: »Piicha! Iichasa!« Fed. 358, n° 4.
- Ihi!** w przekleństwach: »Ihi na ciebie, przepadłbyś!« Zb. I, 68. »Ihi, szczezaj do licha! — zawołał król rozgniewany« Bar. 185. (Zdaje się, że przycisk pada na ostatnią K.).
- Ikać** = głośno czkać, mieć głośną czkawkę« O. »Ikanie« ib. »Ikawka« = czkawka Ust. z Litwy.
- Ikawka** p. Ikać.
- Ikra** »nieużyw. = łydka, mięso w łydce« O. Toż Ust. z Litwy. »Ikra lm. nij. = łydki. 'Wody było po ikra'« Pr. fil. IV, 284«

- »Kro = 1, łydka 2, ikra u (ryby)•
 Hilf. 169. »Kro nij. = ikra• Ram.
 80. »Ikra = łydka• Mil. Por.
 Kracz.
- Ikrzyca** p. Krzyca.
- Iks** »puga a. Iks pugu!• = odpę-
 dzanie owiec Nadm. 148.
- Ile:** »Ila• Rozpr. IX, 145. Chełch.
 II, 50. Zb. XV, 148, n° 79. »Dął
 tyła siana, ilabym ją uniós• Święt.
 343. »Tyła ości w tym jęczmien-
 nym snopku, Ila wiary i urody
 w każdziusieńkim chłopku• Pozn.
 IV, 121, n° 228, zwr. 5. Udz.
 || »Ile tyle = aby tylko, że tylko•
 Krak. IV, 308. »Ila tyła• ib. 324.
 »Ile tyle• = byle nieco, choć
 trochę Ust. z różnych okolic. »Ile
 tyle = cokolwiek• Parcz. || »Ile
 się wlezie' stosują do bardzo wielu
 czynności, n. p. bić, pić, jeść,
 chodzić i t. d.• Zb. I, 68.
 || »Kilko a. Kilo = ile. 'Kil(k)o
 dałeś?'• Zb. I, 69. || »Kulko =
 jak wiele, ilu: 'Kulko wai tam
 je?' = ilu was tam jest?• Pobl.
 39. Ram. 84. »Kulkule = ile
 tyle• Pobl. 39 p. w. Kulko. »Kul-
 kō II = ile tylko• Ram. 84
 p. w. Kulkō. Cen. 69. »Kulko =
 ile?• Cen. 69. || »Kielo jest
 gruntu = wiele jest gruntu•
 Rozpr. X, 173. || »Kilo•: = ile:
 »O Jezusku małuski, kieby ręk-
 awicka, Alboli tez kiloby kawalecek
 smycka• Rad. II, 125, n° 303.
 »Kilo łát?• (= plag? K.) Zb.
 XIV, 220, n° 5. »Kilo = ile•
 Rozpr. XX, 429.
- Ili** = albo: »Wetchnąć ili wściubić
 kęs sera• Kal. I. 256 (Jedyny
 przykład K.).
- Ilij** p. Eljasz.
- Iłk okroć** = »ilekroć• Kal I, 36. 41.
- Ilo!** »Ho ilo, posłuchajcie!• Wiśła I, 26.
- Illuminacja:** »Luminacyja• Lub. II,
 211. »Luminacja• Ust. z Litwy.
- Ił:** »Jeł• Kuj. II, 284, n° 56.
- Iłki** p. Jełki.
- Iłża:** »Z pod Iłzy• Rad. I, 192, n°
 218, zwr. 5.
- Im** p. Nim.
- Imać** (się) p. Jąć.
- Imaginacja:** »Mainacyja• Zb. I,
 58. »Imājnacja• Ust. z Litwy.
- Imajnacja** p. Imaginacja.
- Imberczyk** = »przyzwoitość. 'Dzie-
 cko bez imberczyku'• Hoff, 40.
- Imbier:** »Jembier• Pr. fil. IV, 823.
- Imentarz** p. Inwentarz.
- Imielno:** »Pan Imielski• Zb. IX, 28.
- Imienie** = mienie: »A ukarz go,
 Boże, z gruntu i imienia!• Oles.
 113. »Imienie = bydło. 'Wygnał
 imienie na paszę'• Zb. I, 68.
 »Z imieniem = zupełnie• Rozpr.
 VIII, 229. Patrz 'Do imienia',
 pod Do. 'Do imoty' pod Imota.
- Imię:** »Miono• Zb. I, 58. »Jimię a.
 Miono• Hilf. 166. 172. Cen. 85.
 »Jimiã: wyraz ten mniej używany,
 więcej natomiast 'Miono'• Ram.
 64. 104 (autor pisze 'mjõno', t. j.
 'miãno' K.). »Bez imiona• Zb. VII,
 94. »Imnie• Chełch. I, 106. »Jmë-
 no = imię, tylko w zdaniu: 'We
 jmëno Boga ojca, syna i t. d.'•
 Rozpr. XII, 92. »Imienia• 4 pp.
 Im. Kam. 67. »Przyszyłmy z imie-
 nia pana młodego• (= w imieniu
 K.) Wójc. II, 110. »Choćby was
 (żołnierzy) tu było Jak w morzu
 kamienia, To już nie będę mieć
 Jasińka imienia• (? K.) Sand.
 157. »Pytają się... żeli tu nima
 takiego pryńca w imieniu takim
 i takim i nazwisku takim i ta-
 kim• Pozn. VI, 172. »Una... dała
 ulać dwa sygnety złote: jeden dla
 siebie, drugi dla nigo, pod nazwo
 i imnieniem ich obojga• Chełch.
 I, 36. »Na imie Boskie (domyśla
 się: 'przysięgam', 'klnę się' K.) ni
 mam cem palić = nie mam wcale•
 Fed. 361. »Jak tylko dziecko
 w lalce zakochane, ...to wtedy na

- imie lalki Maruda (= Złe K.) może się przerwucić (= przybrać postać lalki K.) Wisła V, 637. »Na imię» = bez zarzutu, coś w rodzaju 'do rany przyłożyć', n. p. 'Dziewuszyna na imię, taka miła i dobra' Spr. V, 133. »Jeżeli dziecko bez egzorcyzmu do chrztu podadzą, nie wiedząc, że akuszerka była czarownicą, to będzie miało ono 'imię' (skłonność, 'miano') nie do dobrego, ale do złego, czyli krócej: 'będzie nosić imię do złego' Krak. III, 52, n° 104.
- Imnie** p. Imię.
- Imota:** »Do imoty» = zupełnie, do szczytu. 'do cna' Kuj. II, 271. Patrz Do imienia pod Do i Z imieniem pod Imienie.
- Impatka** p. Hipoteka.
- Impet:** »Imped» = zamach Udz. || »Impent» = wyziew: 'Na weselu ciasno, duszno... i ten impent z narodu jak się zrobi, to hody (= trudno) wytrzymać...' Pr. fil. V, 748.
- Imponować** »nad kim» O.
- Inactwo** = zmiany, przekształcenia, reformy. Kam. 142, ods. 320. »(Chłopi) z inkszy wsi nie znają takiego inactwa, coby chłop od pana nie mógł dostać za pieniądze gorzałki» ib.
- Inacy** p. Inak.
- Inaczyć:** »Inacyć» = przeinaczyć, zmienić Udz.
- Inak** i **Inaczej:** »Tak myśleli, ale się prędko inac przekonali» Tyg. ilustr. 1, X, 456. »Tak i inak» Ust. z Litwy. »Inak mówią, ha inac myśli» Rozpr. VIII, 126. »Człowiek tak, a Bóg inac» Cine. 9, n° 128. »Kiedy inac być nie może, to...» Rad. II, 199. Pr. fil. IV, 822. Ram. 64. »Inak = inaczej» Udz. Parcz. »Inakszej»: Pozn. II, 224. Ust. z Jaworza. »Inacy» Pozn. VI, 176. Wisła VI, 314. »Jenacy» Chełch. I, 51. »Inakcój» Pozn. VI, 93. »Hinacze» Hilf. 98. »Jinacz» ib. 119. »Inakszy = inaczej» Pr. fil. V, 749. »Inakszej» u Zapolskiej.
- Inaki** = inny: »Co godzina, co momenta Rumieniec (u dziewczyny) inaki» Pozn. IV, 155, n° 288, zwr. 4.
- Inakszy** = »inny» Spr. IV, 23. Pr. fil. IV, 822; III, 492. Rozpr. VIII, 126. 206. 229. Tyg. ilustr. 1, X, 285. Ust. z Litwy. Zb. I, 34. 68; V, 176, n° 85, 3. Rozpr. IX, 150. 178. 207; »Nima rady inakszy, ino...» Zb. XI, 126. »Jenakszy» Kuj. II, 284, n° 56. Spr. V, 110. »Inaksy» Jastrz. Udz. Parcz. Rozpr. XX, 428.
- Inderak** = »spodnica» O. »Ande-rak = spodnica wzorzysta» Osip. »Andarak» = spodnica Ust. z Litwy.
- Inda** p. Indyk.
- Indorzyć się** = »srożyć się, złościć się» Świąt. 697. Por. Indyczyć się.
- Indycze:** »Indyczuk» Ust. z Litwy.
- Indyczyć się** = »gniewać się, czerwienieć ze złości» Parcz. Por. Indorzyć się.
- Indyk** i **Jendor:** »Jendyk» Kuj. II, 284, n° 56. Spr. IV, 24. Rog. n° 443. Kam. 133. Rozpr. IX, 294. »Indyce» Im. Fed. 190. Świąt. 204. »Jendyczka» Kozł. 160. »Jendyk = indyk» Czark. »Indyka» z. Biblioteka roln. 1869, cz. I, str. 223 i dal. »Jendor, Jendorek» Kuj. II, 65. »Jyndór» Spr. IV, 24. Wójc. II, 111. »Zwiesił nos, jak indur» Udz. »Jendor» Udz. Czark. »Inda»: »Indyczka przemawia do jendora:... — Mój ty stary inda!» Krak. III, 110, n° 20. »Hańdyk» Rozpr. IX, 264. »Indyk = drop» Przyj. ludu VI

125. »Indyki« lm. = żółte kwiatki (tak! K.) Zb XIV, 150 b. »Jendyka« roślina patrz Aksamitka. Por. Dziki.
- Indykowy: »Pieczeń indykowa« Pozn. III, 77.
- Indziej: »Jindzi = gdzieindziej« Hilf. 166 (ale ib. 98 'jindzi' objaśniono 'inni' K.). »Jindze« Ram. 64. »Jendzij« Chełch. I. 248.
- Indzinier p. Inzenjer.
- Inej = »okiść, szron na gałęziach drzew a. krzewów« Roczn. 203.
- Ineli = »równy. 'Sytko było inele, niema ta mniejszego'« Zb. II, 247.
- Inędy: »Jinędy = inną stroną« Rozpr. VIII, 128. 213. »Inędy = inną drogą« Wrześ. 9. Rozpr. X, 204. 215. »Inędy = inną drogą, gdzieindziej« Święt. 697. »Já tędy, a on inędy« Cinc. 16, n° 307. »Inyndyj = indziej« Sab. 130.
- Infalida p. Inwalid.
- Influenca: »Jensza flanca'« Pr. fil. V, 752.
- Ingier = »świder bednarski do robienia otworu szpuntowego w beczce, czyli 'wronki'« Roczn. 203.
- Inie trzeba p. I.
- Inkaust: »Musiałbym ... pisarza chować, inkaust kupować« Rog. n° 304.
- Inkluz = »pieniądz zaczarowany, djabelski« Święt. 697. Ib. 491 93. Zb. IX, 58. »Inkluz = talar przyciągający do siebie pieniądze« Pozn. VI, 150. Zb. X, 114, n° 432. Wiśła I, 99. Fed. 303. Zb. XIII, 77; XIV, 134. Rud. 102. »Angluz« Was. 94, n° 12. 239.
- Inkórka p. Rankor.
- Inkrótowiny a. Krótowiny = wnosiny, wprowadziny, instalacja Ust. z Litwy. Mierzyński Źródła do mitologii litews. I. 95. W Słowniku Angielsko-pols. p. w. 'Housewarming' stoi: »Inkrótowiny«.
- Inkszy p. Inszy.
- Inkurka p. Rankor.
- Inkwizyt = »areszt śledczy: 'Siedział bez pół roku w jinkwizycie'« Rozpr. XXVI, 379.
- Inno p. Jenó.
- Inny: »Iny«: Hilf. 166. 104 (jino-wo? K.). 100. Ram. 64. Zb. VII, 21. Rozpr. X, 215. 240. Parcz. 282; XII, 39. Cinc. 7. 30. Zaw. 64. 73. Opol. 35 (obok 'inny'). »Jenny«: Kuj. II, 271. 284, n° 56. Chełch. I, 29. 70. 257. Kozł. 35. »Na inno noc« = następnej nocy (»na drugom noc« ib. 309) Wiśła VI, 309. »Gorzałki wcale na innych weselach niema ani kropli« (= na niektórych K.) Wiśła VII, 726.
- Ino p. Jenó.
- Ino(k) p. Jenó.
- Inochodziec = inochodnik, jednochodnik Pr. fil. V, 749.
- Ino co? p. Jenó.
- Inowódz: »W Inowódcu« Maz. II, 230, n° 626.
- Inspekt: »Izbety« lm. Ust. z Jaworza. W następnych wierszach inny jakiś wyraz obcy zastąpiono powyższym: »Dworaka nie chcę, bo on spracowany I różnemi inspektami jest wypróbowany« Pozn. IV, 44, n° 92, zwr. 4.
- Inst = »ogier« Ram. 58. »Instowac = okazywać chęć pójścia do 'insta' (o klaczach)« Ram. ib.
- Instruc p. Wystruc.
- Instrument = »zartobl. penis Ust. z różnych okolic. »Puścić w instrument' = 'w trąbę', 'kantem' Ust. z Warszawy.
- Instygować = »podburzać, spottwarzać« Sand. 269. »Instygować = burzyć na kogo, podburzać, szkalować« Krak. IV. 308. »Isty-

- gować na kogo == podburzać na kogo. Święt. 697. »Jistygować == ujadąć na kogo« Rozpr. XXVI, 379. »Ustygować == narzekać; źle o kim mówić, świadczyć« Rozpr. XVII, 68. »Ustygować == źle o kim mówić« Zb. II, 11. »Żonina córka zawsze ustygowała na mężową córkę« Lub. II, 185, n° 3. »Nie ustygujta ná śmieré tego nieboseyka« (nie narzekajcie) Zb. XIV, 184. »Ustygować == do-skwierać, dokuczać« Pleszcz. 45. »Ustygować : : wymówki robić, napadać. 'Nie pozywám cie ze sobom iść, cobysz pote na mnie nie ustygował'« Spr. V, 427.
- Inszy: Zb. II, 41. Rozpr. VIII, 126. 206; IX, 150. 178. 307. Ram. 64. Czy to pomyłka druku: 'janzy' == niektórzy Hilf. 166? »Jenszy« Rozpr. X, 43. Chełch. I, 66. Rad. I, 136. Pr. fil. IV, 203. Kuj. II, 271. Gazeta Pols. 1877, n° 10, artykuł Litwosa. Hemp. Kozł. 37. Zb. IV, 199. Pr. fil. V, 752. Parez. »Jensy« Rozpr. XX, 428. »Inkszy« Kam. 21. 31. 32 i ind. Zb. I, 9. 12. 30. Rozpr. IX, 199. Zb. VIII, 37. Pozn. II, 219. 246. 248; IV, 13. 105; VI, 4. 49. 249. 343. Wisła VIII, 217. Pr. fil. IV, 201. Parez. »Intszy«: Święt. 338. 348. (358 'insi'). 399. 427. »Hynszy« Lub. I, 262. »Będzie jutro inszã s wami« (domyśla się 'sprawa' K.) Zb. IX, 253.
- Intalijã p. Italja.
- Intares p. Interes.
- Inteligientnik: »Jenteligientniki« Zapolska.
- Intencja: »Mitancyjã« Rozpr. XVII, 81. Pr. fil. IV, 218.
- Interas p. Interes.
- Interes: »Interas« Rozpr. X, 282. »Intares, Interas« Wrześ. 9. »Jenteres« Chełch. I, 189. »Mientes, Miterus« Pr. fil. IV, 218.
- »Interes« == procent, odsetek : »Byle gdzie dostał pożyczyc I sãmi sie bytowãli Zã interes bãrdo mãty« Kętrz. 84. »Jinteres == prowizja od pożyczonych pieniędzy« Rozpr. XII, 92. »Interes« == wypadek, okoliczność, sprawa: »Z Pycinóm taki interes się stał, że w domu nie nocowała« Zb. IV, 198, n° 3. (Kończąc opowiadanie o czterech ludziach z krzywemi gębami:) »Koniec interesu z krzywemi gębami« ib. »...Pyta sie o nióm; matka mu powiada ten interes, że ona uckła« Pozn. VI, 14. »Opowiada ón ji wszétkie te interesa, co go spotkały« ib. 15. »Co ty tu kcesz? — Já sie chcć powiesić, w takim i w takim interesie« ib. 234. || »Mientes, Miteres« Rozpr. XVII, 81. »Miteres i Minteres« Pr. fil. V, 794.
- Interymalny: »Intromalny zapis == zapis prywatny« Pr. fil. IV, 201.
- Introligator: == »rodzaj gry w piłkę: 'Grać w introligatora'« Pr. fil. V, 749.
- Intromalny p. Interymalny.
- Intrygant: »Drygant == łajdak« Rozpr. X, 276. Wrześ. 6.
- Intszy p. Inszy.
- Inwalid: »Infalida« Pozn. VI, 171.
- Inwentarz: »Jiwentãrz« Derd. 63. »Iwëntãrz« Cisz. I, 227. »Iwentãrz« Parez. »Jimentãrz« Rozpr. XVII, 39. »Imentãrz« Spr. IV, 377. »Liwentãrz« Lub. II, 211. Wisła V, 162. Pleszcz. 24. Hemp. Jastrz. Pr. fil. II, 250; V, 782. »Lewentãrz« Zb. VIII, 252. Was. 242. »Egwentãrz« Spr. V, 107.
- Iny p. Inny.
- Inyndyj p. Inędy.
- Inženjer: »Indzinier« Krak. IV, 231. »Izimier« Rozpr. X, 240. »Lizynier, Lizynier« Krak. IV, 311. »Lizimir« Święt. 702. 505.

- Rozpr. XVII, 91. »Lizynier« Rozpr. XVII, 43. »Lizynier« Pr. fil. I, 309. »Lindzimiérz« Rozpr. III, 372. »Niziner« Spr. IV, 27. »Niziner« Pr. fil. III, 306. »Nizior« Zb. VII, 26. »Niżynier« Lub. II, 210. »Niziner« Pr. fil. V, 807. »Inzjer« Pr. fil. V, 749. || »Miziner« Rozpr. XVII, 81.
- Ir, Jerzyk = rodzaj ptaszka O. »Iry = rodzaj trznadli mniejszych« Krak. I, 185. »Jurzyczek = jaskółka brzegówka (hirundo riparia) i jerzyk (cipselus albus)« Spr. IV, 356. || »Jer = cocotraustes vulg., loxia cocotraustes (myśl.)« Pr. fil. V, 753. || »Jurrek = jerzyk (myśl.)« Pr. fil. V, 753.
- Iranja p. Gieranjum.
- Ircha: »Jercha, Łajka = zamsz« Pr. fil. IV, 823.
- Irchowac: »Jerchować a. Łajkować = zszywać futro z kawałków, praca kuśnierska« Pr. fil. IV, 824.
- Irga p. Jerzy.
- Irkotać = »mówią nad Pilicą, gdy się zbiera na kichnięcie i uczuwa drażnienie w nosie« Spr. V, 133.
- Irze p. Jerzenie.
- Irzemko p. Jarzemko.
- Irzmo p. Jarzmo.
- Isisi! »Isisi, koniczku, isisi! = hej, koniczku, a hej!« Ram. 75 p. w. Koniczek.
- Iskań: »Panowie Iskańczanie« Przem. 63, n° 84.
- Iskać = »szukać we włosach robaćwa, przebierać głowę i czyścić ją« Krak. IV, 309. »Jiskać kogo a. siebie = pehły, wszy i gmidy zabijać« Spr. IV, 377. »Iskać = szukać, np. 'iskać dzieci' = szukać we włosach« Zb. I, 69. »Jiskać wszy« Rozpr. XII, 92. »Wiskac sã« Ram. 253.
- »Iskać, Wiskać = szukać we włosach wszy« Pr. fil. IV, 822. »Iskać = szukać wszy w głowie« Czark. »Iskać« z 4 pp. osoby lub rzeczy Kuj. I, 234. Krak. IV, 69. Zb. V, 241; VII, 15. 18. Rozpr. VIII, 152 (czasami 'iskám', ale nie 'iszczę'). Wisła I, 308. Kal. I, 112. Wisła VII, 103. Święt. 366. »Chciał spocząć i zrobić porządek koło siebie... Usiadłszy na ziemi, zaczął się iskać« Krak. IV, 150. »Iskać się«: Krak. IV, 150. Zb. IX, 61. 65. »Kury się iskają« Zb. X, 101; XIII, 73. Zb. X, 113; XIV, 6. Gisz. I, 287. Mátyás Zapust 21. Święt. 465. »Wiskać« i »Wiskać się«: Derd. J. 23. »Wiszcze sobie w rękawicy« Pozn. IV, 289. »Włodarz portki wiszcze« Łęcz. 38. n° 30, zwr. 14. Ib. 228 ['(w)iszczę'].
- Iskanie: »Na deszcz kury od rana prostują sobie pióra, co według miejscowego wyrażenia 'iskaniem' się zowie« Rud. 107.
- Iskra: »Skra« Hilf. 180. Ram. 194. »Skierki na nią padały, Sukieneczki gorzały« Maz. III, 123. n° 91. || »Jaskra« O. »Iskra, Iskierka, Iskrzyna = odrobina. 'Iskierka chleba'. 'Ino iskierkę' = tylko trochę« Udz. Toż Rozpr. X, 269 p. w. Ani. »Ani iskierki = ani trochę, nie« Wrześ. 3. »Ani iskierrusi w ognia nie zna-szła« Kam. 153.
- Istny p. Jesny.
- Ispa i Ispina: »Ispa = drzewo z gatunku wierzy, rosnące na namulach rzecznych; wyraz używany powszechnie w Podgórzu Krakowskiem« L. »Ispina« = drzewo ispowe ib.
- Istny p. Jesny.
- Ispenta p. Dyspensa.
- Istba p. Izba.
- Isteczny p. Isterny.
- Isterny = »isty, takusieńki, iwer-

- ny. Pobl. 25 p. w. Iwerny.
 || »Isteczny = istotny: 'Prawda isteczna'. Pr. fil. V. 749.
- Istny** = ten sam, ten właśnie:
 »Nen jistny dom' = ten właśnie dom. Hilf. 116. »Lůdže skarżyli sosadowi temu jistnemu, co tů nezŕnił. ib. 119. Por. ib. 123. 135. 166. Por. Isty.
- Isto** = »pewnie. Rozpr. XII. 92.
- Istorje** lm. = bajki, przypowieści, dykteryjki Kłosy VII. 173.
- Istota** = pewność: »Lepszã jest gãrść istoty, niż miech nadzieje. Cine. 21, n° 439. Toż w Wisło VIII. 792, n° 1226.
- Isty** = »iwerny, isterny, takusieńki. Pobl. 25 p. w. Iwerny. »Isty' w połączeniu: 'ten isty', 'ta ista' = ten sam, ta sama. Wisła III. 744. »Isty = prawdziwy, ten sam. 'Tę istę wodę'. Rozpr. III. 371. »Isty = pewien, ów. Zb. II. 80. »Muszę maszerować na wojenkę istã. Rog. n° 1. 11. »Do miłej pojadę, Iste słowa przywiezę. ib. n° 409. »Jest u niego piętnak isty, Toć chcę pisarza!'. ib. n° 513. »To je jisto, jak słońce na niebie. Cine. 37, n° 824. »Isty = istotny, rzeczywisty. 'To bŕła istã rzecz'. 'Istom ci prawdę pedziãł'. Spr. V. 364.
 || »Jiste roki = zaręczyły. Rozpr. XII. 92.
- Istygować** p. Instygować.
- Istyk** p. Styk.
- Iszczec** = skarżyć: »Iszczec sa = skarżyć się. Bisk. 21. »Iszczę sę = skarżę się. Hilf. 166. »Iscec = skarżyć. Derd. 136. »Dzecko sę iscy ze je nanka biła. Z listu H. Derdowskiego. »Isclŕy sę = skarżyły się. Nadm. 115.
- Iści** p. Iście.
- Iścić się** = ziszczac się, sprawdzać się, spełniać się: (On):
 »Jak się (topol) rozwinie. To ty będziesz moja. - (Ona): Patrza-
 łam ja wczoraj, Czy się już nie
 iści. Czy się nie zieleńiã Na to-
 poli liście. Sand. 136. Toż Oles.
 294. »Jiscie sã = niepokoić
 się, troszczyć się. Hilf. 166. 134.
 »Jiscie sã = martwić się, gryźć
 się. Pobl. 28. Toż Ram. 64.
- Iście**, »Iśnie = rzeczywiście, praw-
 dziwie. Rozpr. X. 282; III. 371.
 Wrześ. 9. Spr. V. 364. || »Iści.
 No iści = tak jest. Spr. IV. 23.
- Iściciec**, »2 pp. Iścica a. Iszcza =
 właściciel nieruchomości. Krak. IV.
 308.
- Iścizna** = »gotówka, wartość real-
 na. Krak. IV. 308. »Iścizna =
 kapitał. Rozpr. X. 282. Wrześ.
 9. »Iścizna = kapitał. 'Z iści-
 znom ci pockãim, ino mi lichwe
 rzetelnie wypłac'. Spr. V. 364.
 »Iścizna. w grze w orzechy =
 średnia kupka. Ust. z Litwy.
- Iść**: Teraźn. 1 os. lp. »Jidã. Hilf.
 88. 166. Ram. 64. »Idem. Zejsz.
 47. 54. 1 os. lm. »Idemy. Krak.
 IV. 301; II. 17. »Idomy. Archiv
 VIII. 475. 3 os. lm.: »Idiã. Pozn.
 II. 229. »Idziã a. »Idziã. Zb. I.
 12. 13. Rozkaźnik: »Dzi!'. Rozpr.
 XII. 11, 62. »Id-ze. Cisz. I. 64.
 Pr. fil. IV. 201. Zejsz. 81, n°
 260. »Idził, lm. »Idzice. Hilf.
 88. Ram. 64. »Idzwa. Wisła VI,
 315. »Idzta. Wisła VII, 739. Imie-
 słowy: »Idãcy. Was. 155. »Ido-
 cy. Wisła VI, 196. »Idãcy =
 idãc. Wisła VII, 701. »Idzonŕ.
 Hilf. 88. »Tã bŕła jedna białka
 nã niwe idzonã grabie zŕto (=
 poszła na pole) Hilf. 149, n° 58.
 »Idziono: »Kiedy z Marysiã do
 kościoła idziono. Pr. fil. IV, 201.
 »Idzięto. słyszy się czasami na
 Litwie. Bezokolicznik: »Jic. Hilf.
 23. 88. 90. 104. 166. Pobl. 25.
 Bisk. 21. Cen. 92. Nadm. 88.

Ram. 64. »Iś« Zb. V, 189. Rozpr. X, 56. »On chciał iść z nio w zle roskosy« Kętrz. 57, n° 21. »Gę się w sypuły idzie« = »dostaje 'sypuł' na pierze« Kam. 170 ('ościuków' Ust. z Litwy). »Bodaj to nikt dobry na macoche nie sedł« Kon. 18, n° 108. »Bodaj to nicht dobry na maciory nie sedł« Maz. III, 274, n° 385, zwr. 9. »Bogdáj tu nicht na maciory nie sedł« Kozł. 77, n° 6. »Bogdaj to nicht dobry do macierzy nie sedł« ib. 78. »Iść« o deszczu Zb. I, 68. Rog. n° 64. Oles. 157. Ust. z Litwy. »Rzucić na 'idącą' (= płynącą K.) wodę« Zb. XI, 53. »Ochwaconego konia nogi 'idą w obazanki'« Was. 232. »Zboze w stodole idzie takim wiatrem w górę nad stodołę« Chełch. II, 115. »Chłopiec dostaje 'lanie', poczem idzie 'na fant'« (w grze »w Most«) Wisła IV, 839. »Tak nie idzie! To nie po gospodarsku!« Fed. 59. »Rozmaryn ich ładnie idzie« (= rośnie, wschodzi K.) Pozn. IV, 55. »Iść na dym« mówi się o dziku, który idzie na strzelca po wystrzale Przyj. ludu VI, 111. »Do płaczu mi idzie (= zbiera się na płacz)« Cinc. 11, n° 161. »Iść w biady = w zapasy, barować się, 'bie-dzać się', pasować się« Pr. fil. IV, 799. »Iść w bary« ib. 798. »Iść na flis« Ust. z Polesia Wołyńskiego i skądinąd. »Szło po dwa wieprze co tydnia na kiełbasy« Kam. 96. »Szło jej na większe lata« = rosła, wzrastała Kam. 171. »Niekórtzy włościanie co miesiąc 'idą na krew' = każą sobie krew puszczać« Kuj. I, 53. »Nimein szedł« = przed odejściem Kolb. 180. || Pochodne od szed- p. pod Chodzić. Porów. Bór. Chleb. Szlak.

Iśnie »a. Iście = rzeczywiście, prawdziwie« Rozpr. X, 282. »Iśnie = rzeczywiście. 'Iśnie tak sie nazywám'« Pr. fil. IV, 201.

Iśpartyka p. Perspektywa.

Ita, Ity!: »Przyjechała, ita dana, z białemi piórami« Świąt. 194, n° 23. »Ity dydy ity dyna!« = przyspiew Pozn. IV, 243, n° 472.

Itak p. I.

Italja: »Italija« Spr. IV, 22. »W Italii« Zb. VII, 63. || »Gitalija« Spr. IV, 22. || »Intalija« Rozpr. VIII, 75. || »Nitalija« Rozpr. VIII, 75. || »Taljany z Pigmontem królem« Krak. III, 38. »(Ludzie) porobili się... Niemcami, Taljanami, Polakami...« ib. 9.

Itka p. Jedka.

Ity p. Ita.

Iwa: »Bagniąć = palma, salix caprea. W sąsiedniej wsi zwa to 'jiwa'« Rozpr. VIII, 236. »Je u mnie w sadenku pod ziołenkiem iwa (krzew)« Maz. V, 260, n° 265, zwr. 1. »Wiewk (? K.), Wjiwa, Wjiła (zap. 'wiła' K.) = wierzba« Hilf. 187. »Liw = iwa« Wisła V, 756. »Iwina«: »Liwina« Wisła V, 756. Pr. fil. V, 782.

Iwan = »bies, czart. 'To prawdziwy iwan'. 'Ty, iwanie!'« Pobl. 132. »Iwan eufemistycznie = djabeł: 'Idź do Iwana!'« Krasn. 303. »Djable, Iwanie! = obydwu tych wyrazów razem używa lud w Krakowskiem dla oznaczenia ogólnego tytułu, jaki komu przysłuża; np. 'Idź i powiedz mu: 'Djable' a 'Iwanie' (często jeszcze dodają 'albo Wielmożny Panie!'), ja na to nie przystaję itd.' 'Przy-szedł i rozsiadł się, ale żeby był chociaż powiedział 'djable, Iwanie!'« Zb. I, 56. »Przyjechali siedmiu zięciów razem: to jeden Iwan, to drugi Todywan...« Pleszcz. 174, n° 4. »Srebrne pieniądze

- rzymskie, zwane 'iwan-wołowki'◄
 Bar. 85, ods. 6.
 Iwan p. Jan.
 Iwan-wołowki p. Iwan.
 Iwaniary (? K.; Zejszner objaśnia:
 »Nina (? K.) poblizka dolina od
 Kościelisk◄ 83 ods.); »Iwaniar-
 ski baca◄ Zejsz. 83, n° 275.
 Iwaniec = »jarmark doroczny
 w Kamieńcu Podolskim na św.
 Jana, a także to co się na tym
 jarmarku kupuje zwykle na po-
 darunek dla dzieci lub służby do-
 mowej◄ Roczn. 203.
 Iwasia p. Joanna.
 Iwéntarz p. Inwentarz.
 Iwer = »zmartwienie, zgryzota◄
 Ram. 65. Por. Jewir.
 Iwerny = »isty, isterny, takusień-
 ki◄ Pobl. 25.
 Iwina p. Iwa.
 Iwiny (? K.): »W Iwińskim polu◄
 Pozn. IV, 223, zwr. 9.
 Iwrać: »Jiwrac, Jiwrowac = gnie-
 wać się◄ Hilf. 166. »Jiwrowac =
 gryźć się◄ Ram. 65.
 Iwan p. Jan.
 Izaak: »Izyk◄ Krak. III, 11.
 Izba: »Formy: »Izdba◄ Pozn. I, 105.
 Zb. I, 9. 18. 27. Pozn. VI, 19.
 113. 228 (»w izdźbie◄). 303
 (»izdba◄). 335: II, 57. »Istba◄
 Zb. I, 27. »Żba◄ Zb. I, 27.
 »Istebka◄: Hilf. 166. »Istybka =
 alkierzyk, zapiecek◄ Pobl. 25.
 »Istybka◄ Ram. 64. »Izbedka◄:
 Aten. VI, 627. Pr. fil. IV, 201.
 822. Znaczenia: »Izba◄ biała i
 czarna Encyklop. roln. II, 815.
 »Jizba = 1, chata 2, pokój◄
 Hilf. 166. Toż Ram. 65. »Domy
 mieszkalne w Jagodnem, zwane
 'chałupami' a 'izbami', ciągną się
 wzdłuż 'ulicy'◄ Was. 29. »Izba'
 w znaczeniu tak 'świetlicy', stan-
 cji i całej chaty. 'Stoi przy dro-
 dze izba'. 'Na izbie stare posy-
 cie'◄ Pr. fil. IV, 822. »Izba =
 chata, chałupa. 'Poszedł do dru-
 giej izby' = do sąsiada◄ Hoff,
 40. »Mieszkanie gospodarza skła-
 da się z dwóch izb: głównej, zwa-
 nej 'świetlicą' a 'izbą' i... 'komo-
 ry'◄ Pleszcz. 20. »Izby noszą na-
 zwy: 'piekarnia', inaczej 'izba'...,
 'izdebka' itd.◄ Święt. 36. Patrz
 Biały. Czarny. || »Izdebka',
 naprzeciw piekarni, zwykle po
 drugiej stronie sieni...◄ Święt. 36.
 »Często w głębi sieni znajduje
 się 'izdebka', inaczej zwana 'przy-
 twór', która służy za mieszkanie
 dla komornika...◄ Pleszcz. 20.
 »Idebka = mała izba◄ Zb. I, 27.
 »Jizdebka = izba, w której się
 zwykle nie siedzi, świetlica: jest
 to jakby salon wiejski◄ Rozpr.
 XXVI, 379. || »Izbeczka = stan-
 cja w chacie szląskiej, położona
 naprzeciw 'izby' a 'wielkiej izby',
 granicząca z chlewkami Ust. od
 J. Bystronia i z Jaworza. Rozpr.
 XII, 92. || »Izbica◄ = izba:
 Święt. 86, n° 6. »Jizbica = 1,
 wielki pokój, komnata 2, chata,
 chałupa◄ Ram. 65. || »Izbisko◄:
 Rad. II, 120, n° 280. Pr. fil. IV,
 822. || »Na izbie◄ = na stry-
 chu Rozpr. X, 289; III, 371.
 Wrześ. 13. Spr. IV, 12 p. w.
 Sąsiek. || »Na izbie◄ np. spać,
 leżeć = na środku izby, na po-
 dłodze (ziemi) Udz.
 Izbanek: »Jizbanek = ławka, na
 której siedzi tkacz przy swej ro-
 bocie◄ Rozpr. XII, 92. Pr. fil. IV,
 382. 502. 509.
 Izbety p. Inspekta.
 Izbica = dom na polanie Ger.
 Izbieko: »Od Izbieka◄ Rog. n° 22
 i ods. || »Izbiecki dwór◄ Rog. n° 100.
 Izdba p. Izba.
 Izdebnik = strych, poddasze:
 »Wierzbę na izdebniku za kro-
 kiew chowają◄ Zb. VI, 288, n° 7.
 Ize jeno p. Jeno.

Izimier p. Inzenjer.

Izny p. Jesny.

Izona p. Jużyna.

Izybon p. Ajzybon.

Izydor: »Izydór« Wisła VI, 316.

|| »Zytór« Wisła VI, 316. || »Wizyta« Lub. I, 132.

Izyk p. Izaak.

Iż: »Jeż« Hilf. 114. Ram. 64. »Eż«

Hilf. 164. »Iże«: Święt. 697.

Wrześ. 9. Rozpr. X, 227. 282.

Spr. IV, 23 (przykłady z pieśni).

»Coć mi się źle wiedzie, Iżem

nie posłuchał, Tatuliczku, ciebie«

Rog. n° 23 i bardzo często u Rog.,

np. n° 40. 41. 48. 50 itd. itd.

Tyg. ilustr. 1, XIV, 114. Aten.

VI, 641. Krak. II, 160. Rozpr.

IX, 318. Zb. VII, 7. 45: IX, 176.

241. Krak. III, 80. Wisła I, 310.

»Powiedziałaś, Józiu, Iże mas pa-

taćce« Kiel. I, 78, n° 52. »Młoda

pani płace, Iże nie wytrzyma«

Zb. XII, 198, n° 116. Ib. 125.

219. Zaw. 82. Wisła VI, 591;

VII, 149; VIII, 65. Święt. 276.

348. Zb. XV, 85. 130. »Dobrzeć

jęjęś zrobił, Iżecęś ją zabił« Rog.

n° 117. Pr. fil. V, 749. || »Iże-

by« = iżby, żeby: »Chęc, iżby

tam królowna nigdy nie chodzi-

ła« Święt. 353. »Prosiła, iżby

na bál przyjechał« ib. 355. »Dá-

my ci dobrze pojeś, iżbyś był

moený« ib. 358. »Miał strach,

eżb oni chęczęż zápálit!« Hilf. 116.

»Proszę, iżbyem się mógl dowie-

dzieć słówka stałego« Rog. n° 199.

»Świecił miesięczek... Iżbyem dro-

gi nie zmylił« Rog. n° 209. Ib.

n° 59. 263. 315. 332. 382. 422.

»Dáł mi kawałek ziemie, iżbyem

se posiał« Zb. V, 200. || »Iże

jeno = o mało, bez mała« Rozpr.

X, 282. Wrześ. 9. »Leć... stáł

się ptakiém, a cárnoksiężnik ja-

strzębiem: juz go miał Iże jeno

zgócić, a tén... stáł się li-em...«

Zb. V, 255, n° 56. || »Iż«,

w każdej z form powyższych, zna-

czy czasami 'ponieważ': »Nik jik

nie znáł, a Iże byli pięknie ubra-

ni, záden jik nie napaścił« Zb.

VII, 45, n° 109. »(Kónik) zálo-

baną nadkryty, Iże mój Janicek

na wojnie zabity« Wisła VII, 149.

»Iżes dotencás ani razu mie nie

bińł... lá tego já cie tustąd wy-

bawię...« Święt. 348.

Iż e i p. Już e i.

Iż e p. Iż.

Iż e by p. Iż.

Iż e j e n o p. Iż.

Iż (e) i p. Jeż e i.

J.

Ja p. Jak.

Ja: deklinacja: »I já II mie, obok

mnie III my, mie IV mie VI

mnom mną VII mie« Rozpr. VIII,

136. »I já II mnie III mie IV

miã, mnie VI mnã VII mnie«

Ram. 65. »II mnie, mi IV mnie,

mie VI mnom VII mnie« Rozpr.

IX, 181. I pp. »Jã« w gwarach

pochylających a. || II pp. »Me«

Kuj. I, 123. Kozł. 93. »Mie« Ar-

chiv V, 648. Hilf. 104. 106. 110.

Rozpr. VIII, 92. Krak. I, 276.

»Mie«: »U mie« (rym 'kumie!')

Maz. III, 270. »Mi« Zb. II, 66.

n° 63, zwr. 9. »Me«: »Nie chcieli

(w domu) me przez ten rocek

przechować« Wisła VIII, 508, n^o

34, zwr. 3 (jest to raczej IV pp.

K.). || III pp. »My« Rozpr. VIII,

98. Was. 159. Archiv V, 648. Łęcz. 204. Kuj. II, 281, n° 12. Pozn. V, 102. 141. 207. Chełch. I, 52. Kolb. 171. »Mię«: »Daj mi pokój... Mię ubogiej sierocie!« Wisła III, 588. »Chce mię się mięsa« Krak. I, 319. Rozpr. IX, 282. »Mi« na początku: »Tobie jelen i sarna, Mi zajęczek i panna« Rog. n° 70. »Wszyscy chodzą i mi ślubią« ib. n° 99. O nieużywaniu 'mi' na Litwie patrz Wal. p. w. Mi. »Mie« Hilf. 100. 104. 121. 147. Rozpr. VIII, 167. 282. Wisła IX, 226. 230. »Me« Kozł. 114. Hilf. 140. »Mę« Kolb. 99. 100. 166. || IV pp. »Mie« Rozpr. VIII, 96. Opol. 23. Rozpr. IX, 282. »Mié« Zb. IV, 204. »Me« Wisła I, 318; II, 131. Was. 87. Chełch. I, 213. Łęcz. 203. 204. Kuj. I, 119. 138; II, 281, n° 12. Chełch. I, 21. 213. Kozł. 29. 33. 42. 43. 114. Zb. VI, 126. »Owca beczy 'me me!'... On mówi do ni: — A tak, ciebie, ciebie!« Kuj. I, 162. n° 24. »Nia« Maz. III, 299, n° 432, zwr. 3. »Mię«: »Dbasz o mię, jak o piątą nogę« Łys. 57. »Nie spojrz na mię« Oles. 176, n° 675. Kuj. II, 281, n° 12. »Mę« Kolb. 11. 99. 166. Maz. III, 345. »Mi« w zwrocie: »Pyta mi się« Krak. I, 286. »Ma« Hilf. 100. Zb. VIII, 249. 278. 284. 287. Nadm. 47. 119. »Miā« Zb. VIII, 311. Hilf. 136. || VI pp. »Se mnām« Opol. 18. »Mā«: »Pod mā« Kolb. 183, n° 144, zwr. 5. || »Mnie« w następnym frazesie: »Mój mnie mocny Boże!« Kiel. II, 161. Krak. II, 431. 439. »Mocnyż mnie mój Boże!« Rog. n° 484. || »Jest mi« = jest mi na imię: »Jest mi Żosia« Cisz. I, 129.
- Ja! = tak jest: Spr. IV, 23. »Ja, o ja!« ib. 356. Rozpr. IX, 207. Derd. 21. 136. Del. 124. Rog. n° 262 (ten raz jeden u Rog. K.). Rozpr. XII, 72. Tyg. ilustr. 2, V, 70; XIV, 185. »Já!« Wisła I, 151; III, 85. Nowiny 1879, n° 218, str. 3 (z pod Mławy). Bisk. 12. Hilf. 96. 140. Zb. IX, 267. Gazeta Olsztyńs. 1886, n° 28 (autor pisze 'jól' K.) Ram. 65. Cisz. I, 237, n° 186. »Jo jo! = tak, dobrze« Pr. fil. V, 753. Krasn. 303. || »Já« w wyrażeniu »Że to já!« = i bardzo, aż ha!: »Był zysk, że to já!« 'Bawiliśmy się, że to já!' 'Zarobiłem, że to já!« Kryn.
- Jabc... p. Jabłce...
- Jabel p. Djabeł.
- Jabko p. Jabłko.
- Jabłeczanka: »Jabczánka = zupa jabłczana« Ram. 58. »Jabcunka (= *jabłczánka K.) = polewka z jabłek« Pr. fil. V, 749.
- Jabłeczownik: »Jabcownik = roślina doniczkowa, chętnie hodowana przez góralki, podobna do pelargonji; liście wydają zapach jabłek« Spr. V, 362. Por. Jabłeczownik.
- Jabłeczysko: »Jabcysko = kartoflisko« Pr. fil. V, 749.
- Jabłczywo = jabłka zbiorowo: »Jabcywa jesta dosyć« Krak. IV, 308.
- Jabłecznik = roślina 'potrzebująca' do leków wiejskich Pozn. I, 145, n° 2. Porów. Jabłeczownik.
- Jabłeni p. Jabłoni.
- Jabłko: »Jábko« Pr. fil. IV, 202. 823. »Jabko, Jabelko« Rozpr. XII, 38. || »Jabłka« = kartofle Pr. fil. III, 305. Tyg. ilustr. ser. 2, n° 110. »Jabka = kartofle« Pr. fil. V, 749. Prac. || »Dębowe jábko = galasówka« Zb. VIII, 298. || »Jabcysko = ziemniak« Prac. (od Olkusza). || »Jabłka« = wkładają do ziół, święconych na

- M. Boską Zielną Wisła VIII, 812, n° 2 (czy ziele, czy owoce jabłoni? K.). || »Dziwanna, zwana 'Warkoczki' a 'Jabłuszka Najśw. Panny (verbascum thapsus)«. Zb. XI, 51, XVI, n° 11. || »Jabłko = lud i klasy wykształcone tak tylko nazywają rzepkę (patella)«. Spr. V, 133. || »Jabłuszko: »Pare jabłusków«. Chęłch. I, 178.
- Jabłkowity** = o maści siwego konia Wójc. II, 229. Zb. IV, 226. »Jabkowity«. Pr. fil. IV, 823. || »Jabkowity = okrągły jak jabłko«. Spr. V, 362.
- Jabłoniowy**: »Buława jabłonowa«. Gliń. IV, 22.
- Jabłonkówo**: »W Jabłonkowie«. Hoff, 66. || »Jabłonkowanin: »W Morawce we dnie i z rana liwidzi Jabłonkowaniana«. Hoff, 67.
- Jabłoń**: »Jabłonka«. Rog. n° 308. »Jabłoneczka«. Rog. n° 267. Wójc. II, 176. »Jabłoneczka«. Wójc. I, 216. Kuj. I, 293. »Jabłónyszka«. Wisła VIII, 706. »Jabłonka = gałąź cierniowa u ludu Kujawskiego, z ponatykanemi jabłkami, piernikami, ciastkami i orzechami, 'rózga weselna'. Zb. I, 83, podług Kuj. I, 256. Por. Zb. I, 91 Różga weselna. »Jabień«. Ust. z Litwy. »Jabłoń«. m.: »Przy jabłoni: rym. 'na koniu' Kolb. 159, n° 12 p (niezrozumienie tekstu pierwotnego: 'na błoni' K.). »Jabłonią«. Ram. 58.
- Jaborak**: »Jaborák = kozik«. Pr. fil. V, 749.
- Jabór** p. Jawor.
- Jabrám** p. Abram.
- Jabron** p. Abram.
- Jabrząd** p. Jarząd.
- Jabrzęd-** p. Jarzáb.
- Jacák**: »Jacáki a. Giecáki = tak sąsiedzi nazywają mieszkańców wsi Jędrzejów, Batorz, Żyłowice i in. w okolicach Janowa Ordy-
- nackiego, od częstego używania w mowie wyrazu 'jacy'. Pr. fil. IV, 275.
- Jacek** = zajęc: »Zajęca nazywają tutaj 'jackiem'. Zb. XI, 37, n° 1. »Zajęca zowią żartobliwie 'jasiem' a 'jackiem'. ib. V, 180, n° 89, 1. »Pan (w grze K.)... woła: 'Do pana Jacka!', albo 'Do pana zajęca!'. ib. X, 249, n° 9. || »Jaceki = orzechy włoskie«. Rad. I, 38, ods. 1. Por. Hjacynnt.
- Jacenty** p. Hjacynnt. Hjeronim.
- Jaeh** p. Jan. Jasiek.
- Jaehać** p. Jechać.
- Jachimowy** p. Djachylum.
- Jachra** = »człowiek rozczochrany«. Pr. fil. V, 749.
- Jachrać** = »czochrać«. Pr. fil. V, 749.
- Jachta** = polowanie: »Żywi się Jasiek z seel i jachtą«. Derd. J. 16. Gazeta Olsztyńs. 1886, n° 28. »Jachta = polowanie. 'Pószed w jachtą'. Ram. 59.
- Jachtel** i zdr. p. Achtel.
- Jacica** (= *jēcica) = jętka Wisła II, 675—676 i ods. Orzeszkowa Nad Niemnem II, 261.
- Jackowie** = przezwiśko Jabłonkowan, dawane im przez okolicznych Górali Aten. V, 388—89. »W Jabłonkowie czyli Jackowie«. Hoff, 66. »W Jabłonkowie są Jackowie...«. ib.
- Jacy** = »tylko. 'Mám troje jacy hędła'. Rozpr. X, 171. 204. 215. Udz. »Jacy = wyraz ten odpowiada książkowemu 'raczej': 'Nie ja, jacy ón te paskudę zrobił'. Zb. II, 247. »Wyraz 'jacy' znany głównie w okolicy Jasła, Biecza itd. w znaczeniu 'tylko'. ib. ods. 2. »Jacy = niby, niejako, chyba«. Rozpr. III, 371. »Jacy = często używane w mowie potocznej w rozmaitem znaczeniu: czasem oznacza 'tylko', czasem 'raczej', cza-

- sem 'jak', 'kiedy': 'Pudem do lasu, jacy skońcem polepe na izbie' Spr. IV, 304; V, 362. W Dygańskiego Beldonku często. »Jacy = tylko« Świąt. 234. 697. Spr. IV, 322. 356. »Wszyscy się rozjadą, jacy ziołowanie starszy družba« Mátýás Z ust ludu 9. »Na trudnie jes jacy cárny krzyz wymalowaany« ib. 16. »Prośę nie gniewać... Jacy się ze mną zbiegają« Pauli, 38 (w ods. 'jacy = lecz'). »Co ty tu robisz? — A nie, jacy jem książki« Zb. V, 192. »Dжебáł pomagáł mu, jacyby go wezwáł« ib. 195 (i tamże 187—265 często). »Podáł mu kij i jacy się zakurzało z pomiędzy paleców« Zb. XIII, 36, n° 3. »Z początku było tutaj jacy sześciu gospodarzy« ib. 151. »Jacy fęło ostáło, eo w rękę wziáło« Wisła VII, 110. »Jacy jedna... trzęsie włosami« Zb. X, 133, n° 74. »Gdzie jarmark? Czy w Andrychowiu? — Nie, panaaku, jacy (= tylko, lecz) w mieście (Żywen)« Del. 25. »Skąd jesteś? — Z pod grafa. — Jak się twój graf nazywa? — Nijak, jacy gráf ze Żywen« ib. Por. Pr. fil. I, 200; II, 331. Archiv X, 184. || »Jacy = powtarza się w mowie ludu bardzo często bez żadnego znaczenia« Pr. fil. IV, 202 (?? K.). »Jacy = partykuła wzmacniająca (co wzmacniająca? K.) Rozpr. XVII, 78.
- Jęczeć** p. Jęczeć.
- Jad:** »Jád, 2 pp. Jadu = drobny grad, padający podczas tego mrozu« Pobl. 26.
- Jadák:** »Jadák = człowiek dużo jedzący. 'Zeby wiedzieli, zem był jadákkiem'« Pr. fil. IV, 201.
- Jadamaśny** p. Adamasny.
- Jadbyś** (= *jadbyś K.) = »nazwa psa« Pr. fil. IV, 822.
- Jadaś** = »żółdek« Pr. fil. V, 749.
- Jaden** p. Jeden.
- Jadka:** »Jádka = grymaśny, bardzo mało jedzący« Świąt. 697.
- Jadlina** p. Jodła.
- Jadliwy** = »jadowity: »Idź do sadu wiśniowego, Znajdziesz gada jadliwego« Świąt. 171, n° 6. W tejże pieśni: »Urwij węża jadliwego« Krak. II, 176, n° 350 bis, zwr. 4. »Uchyc gada jadliwego« Kolb. 126, n° 8 r, zwr. 7. »Wąż jest jadowity, czyli 'jadliwy'« Zb. V, 171, n° 40. Pr. fil. V, 749.
- Jadło** = »jedzenie, pokarm. 'Jadło we dworze nie za dobre'« Spr. V, 109. »Na stole... było lá jedny osoby jadło« Pozn. VI, 86. »Dzieciom dáł chleba do jádła« Chelch. I, 199. »Matka każe podać kumom 'jádło'« Świąt. 129. »Jadło« na Litwie znaczy tylko pokarm dla zwierząt l'st. »Jádło = jedzenie, pożywienie« Czark. || »Jádło = usta: »Nie należy dziecka całować w 'jádło', boby długo nie mówilo« Zb. XIV, 125, n° 14. || »Jadło« na Litwie znaczy tylko jedzenie zwierząt. || »Jádło« O.
- Jadłoba** = smutek, troska Hilf. 111. 166. »Jadłoba = zgryzoła, zmartwienie, kłopot« Ram. 59.
- Jadłobic:** »Jadłobic = gniewać się« Hilf. 166. »Jadłobic są = gryźć się, martwić się, irytować się« Ram. 59.
- Jadłowice** p. Jalowice.
- Jadłówká:** »Żabę wodną zowią 'jadłówką'« Zb. V, 182, n° 7.
- Jadły** = »zarłoczny: 'Takie dziecko silnie jadło jest'« Pr. fil. V, 749.
- Jadować** = »jadać: »Cożes tam jadować?« Otręby« Zb. IX, 247, n° 276, zwr. 5. »Gdy na jej (matki) klinie jadowała, Jak mi moje twarzyczkę głaskała!« Rog. n° 348.
- Jadowić** = »gniewać, martwić« Krasn. 303. || »Jadowić się =

- złościć się na kogo• Łęcz. 12.
 •Jadowie są = srożyć się, gniewać się. 'Jadowisz są, jak bę jes wilka półk (= połknął)• Ram. 59. •Jadowieć się = martwić się, gryźć się• Krasn. 303.
- Jad owisko** = •wielki gniew. 'Przyprowadzili mnie do jadowiska'• Pobl. 132.
- Jad owity**: •'Jedzący', czasem 'jadowity' = jadalny• Spr. IV, 305.
- Jad owizna** = połajanka na kobietę: •Ta jadowizna w piekle wędzona wszystko z flaszki wyzłopała!• Pozn I, 276.
- Jad ówka** = •krosta•: •Myją się wodą przed wschodem słońca, na polu, w celu zabezpieczenia się od bolaków i 'jadówek' (krost)• Zb. IX, 24, n° 6.
- Jadro** = niewód, wielka sieć Hilf. 166. •Jadra• lm. = sieci wogóle ib., oraz ib. 122. 123. 137. 150. •W jadrze• ib. 123. •Sece... To my w Pucku tu 'jadrami' po naszymu zwiemy• Derd. 104. •Jader• 2 pp. lm. ib. 112. •Jadro = 1, sieć w najszerszym i najogólniejszym znaczeniu: robota rybacka, z której rozmaite sieci przyrządzają; indziej wedle Zdanów = wklęsłość sieci we środku (= matnia K.) 2, materja, rzadka tkanina, podobna do 'jadra'• Pobl. 26. •Jadro = 1, tkanina, siatka 2, sieć na ryby a. ptaki• Ram. 59. Por. Archiv. XI, 130; XII, 101, 102.
- Jaducha** = •kaszel, duszność• Pr. fil. IV, 201. •Odwar bagna pijają od 'jaduchy' (dychawica)• Chełm. II, 183. •Jaducha = dychawica, suchoty• ib. 239.
- Jadw-** p. Adw-.
- Jadwiga**: Kozł. 152. Pozn. V, 168, n° 402. Zb. IV, 134. || •Jadwiżka•: •Jadwiškā• 4 pp. Aten. VI, 628. || •Jadwiś!• Matusiak Kw.
18. || •Jadwiga, 'chłop Jadwiga' = niedołężny gospodarz, który gotuje i zamiata izbę za żonę• Pr. fil. V, 749.
- Jadwiga** = •gruby, mocny kawał drewna smrekowego, na jednym końcu w hak zagięty, na drugim nacinają kilka głębokich karbów; służy w szafasie do wieszania nad ogniskiem na 'odwodnicy' kotła z mlekiem• Spr. V, 362. •Jadwiga = gruby patyk, w obu końcach haczykowaty, do zawieszania kotła na odwodnicy• Wrześ. 9. Por. ib. Odwodnica || •Jadwige, polnisch 'jadwiga' = Flussfahrzeug von grösserem Tielgange als die unter 'Gefäss' aufgeführten Kühne• Frischbier Preuss. Wörterbuch I, 314. || •Jadwigi• im. = rodzaj gruszek Zb. XIV, 28. || •Jadwiżka• = rodzaj kaftana z fałdami, zwany też 'przyjaciółką'• Zb. VIII, 262 ods. •Krótki kaftan, zwany 'jadwiżką' a. przyjaciółką• Rud. 34, n° 2. || •Jadwisia żartobl. = śmierć: 'Jadwisia ci się zalicą' = kto wie, czy nie umrzesz• Udz.
- Jadwint** p. Adwent i dodaj •Święta Katarzyna jadwint rozpoczyna, Święty Jędrzej jeszcze mędrzej• Pr. fil. V, 750. •Jadwent• Parcz.
- Jadwiżka** p. Jadwiga.
- Jadwokat** Pr. fil. V, 750 dodaj do Adwokat.
- Jadyjan** p. Adjunkt.
- Jadyjat** p. Adjunkt.
- Jadzenie**: •Podzczuwanie i jadzenie• Dickens Zegar p. Humphrey III, 142.
- Jadzić się** = •jątrzyć się (o ranie)• Krak. IV, 308. •Rana się jadzi, odnawia się i nie chce się goić• Zb. I, 42. •Rana będzie się 'gnoiła', t. j. jadzila• ib. V, 134, n° 24, 2. •Rana się 'gnoi' (jadzi)• ib. VI, 280, n° 7. Mityś Odb. 5.

- || »Jedzić się = jątrzyć się, o ranach. 'Jak cie pies uzre, to się rana jędzi' < Spr. IV, 305. »Rana się jądzi' = jątrzy się, odnawia się < Udz. || »Jędzić się = jątrzyć się, n. p. 'rana się jędzi' < Spr. IV, 356.
- Jadźwiéz p. Jaźwiec.
- Jaferý lm. = »krzaki czarnych jagód < Wrześ. 9. Spr. V, 362. »Jaferý = kępy borówek, czernie < Rozpr. XVII, 9. 17. 94. || »Jawory = ożyny (jeżyny K.). jagody leśne < Pr. fil. V, 751.
- Jaftka p. Haftka.
- Jag p. Jak.
- Jaga: »Gęś nazywają 'jagą' < Zb. XI, 42, n° 1. »Jaga = zgrubiałe Agnieszka; oznacza także starą, kłótliwą babę, sekutnicę < Roczn. 202. »Jagusia < p. Agnieszka. Por. Agata. Agnieszka. || »Jaki maga, taki jaga < Cinc. 17, n° 342. Autor list. objaśnia: »Jedno jako drugie; jaki Paweł, taki Gaweł; wyrazy same nie mają znaczenia <. »'Od Jagi do Magi' = od Annasza do Kaifasza; 'Jaki Maga, taki Jaga' = jaki pan, taki kram. Są to biblijne Gog i Magog < Rozpr. XVII, 38.
- Jagielnik = »1, dwugarncowy garnek do gotowania jagły 2, młyn w którym się proso na krupy jaglane wyrabia < O. »Jagielniki = garnki dwugarncowe Rżeckie < Rad. I, 73. »Jagielnik = mały przyrząd, rodzaj żaren do robienia krup jaglanych z prosa < Spr. IV, 364. Toż Pr. fil. IV, 822.
- Jaglanka: »Jaglanka = zupa z jagiel < Parcz.
- Jaglę p. Jagnię.
- Jagliwie p. Igliwie.
- Jagły lm. = »krupy jaglane, kasza jaglana t. j. z prosa < Pr. fil. IV, 822. »Niesiem miskę, pełną jagły (ka-zw jaglanej) < Kozł. 234. »Jagła ołowiana' = śróć ptasi, donst < Kam. 71, ods.
- Jagna p. Agnieszka.
- Jagnica = »jagnię dorosłe rodzaju żeńs. < Spr. IV, 344. »Jagnicka < zdrob. ib. »Jagnica = młoda jednoroczna owca, która nie miała jeszcze jagnięcia < ib. V, 362. »Jagnica = nazwa owcy < Wisła V, 923. »Jagniczka = młoda owca rasy poprawnej < O.
- Jagnię: »Owca z jagniem < Witw. 112. »Jaglę < Zb. I, 14. »Laglę <: »Owca z laglęciem < Krak. II, 156, n° 309, zwr. 3. »Jągniak = jagnię, jagniak < Pr. fil. IV, 823. »Jarlak jągniak łoński = jagniak roczny, 'łońsac' < ib. 822.
- Jagnięciniec = »pastwisko dla jagniat < Rozpr. X, 215. Wrześ. 9. Spr. V, 362.
- Jagnusek p. Agnusek i dodaj »Jagnusek = medalik < Rozpr. XXVI, 379.
- Jagoda = poziomka Zb. I, 42; VI, 255; XIV, 28. Rozpr. X, 283. Wrześ. 9. Wisła IV, 864; V, 648. Spr. IV, 322. Udz. »Jągoda = jagoda. Jągody = poziomki < Pr. fil. IV, 823. »Jągody = jagody, zwłaszcza poziomki < Osip. || »Jagody = wiśnie, trzśnie i czereśnie < Zb. XIV, 28. »Jagody = wiśnie < Rud. 15. »Jagody = trzśnie (czereśnie) drobne < Lub. II, 211. »Jagody = wyłącznie czernice ('üostregi') < Rozpr. XXVI, 379. || »Jagoda < = nazwa krowy Rozpr. XII, 76. Wisła VII, 387. »Jagoda = nazwa krowy barwy popielatej < Spr. IV, 23 || »Jagoda < = policzek: »'Jagody palą' = lica się rumienia < Pleszcz. 35. »Jagodeńki <: »Policzki u starych ludzi, a mających pewną powagę między chłopami, zwykli nazywać: 'jagody', 'jagodeńki' < Kam. 94 ods. »Po jagodeńkach żyły kłoby bobik

- spadały• ib. || •Jagoda• i zdrob.
= wyraz pieszczotliwy: •Moja ty
jagodeńko złociuska!• Kam. 123.
•Proszę cię, jakoś jagódka, o...•
Cinc. 32, n° 718. •Proszę cię,
jakoś sto jagódek, o...• ib. n° 719.
•Jagody = przeważnie oznacza
twarz, lica• Wisła I, 153. || Patrz
Czarny. || •Jagoda• = przy-
śmigaj?: •Śmigaj po rosie, jagoda...
Poznają mnie wółki moje... po
głosie• Łęcz. 225, n° 467. || •Na
jagody•: •Dziecko należy odłączać
od piersi albo 'na jagody' (na
wiosnę), albo 'na kopki' (w je-
sieni)• Zb. XIV, 125, n° 11.
|| •Czerwone jagody = poziomki•
Zb. I, 26. Pozn. II, 47. Pamięt-
nik fizjograf. V, dział 4, str. 13. Mil.
- Jagodna:** •Nawiedzenie N. Panny,
2 lipca, czei lud i zowie go 'N.
Panną jagodną'• Maz. I, 185. Toż
Chełm. I, 153. W. Pol 'Póln.
wschód Eur.' III, 153.
- Jagodne:** •Jagodzien-cy chłopcy•
Was. 218.
- Jagodnik =** •łodyga i liście po-
ziomki• Wrześ. 9. •Jagodnik =
liście poziomki• Spr. V, 362.
|| •Jagodnik, Jągodnik = ziele•
Pr. fil. IV, 822. Toż Ust. z Litwy.
O. podaje znaczenia 1, basella
2, prinos.
- Jagodowicze n.:** •Jagodowicze a.
Jagodziny blp. = zielsko, chróst
• jagód leśnych, czarnych• Pobl.
26. 153. •Jagódowicze n. = krzew
jakichkolwiek jagód• Ram. 59.
- Jagódówka:** •Jagódówka = wódka
robiona na jagodach• Ram. 59.
- Jagodziniec =** •roślina, biało
kwitnąca• Rozpr. XX, 428.
- Jagodziny blp.:** •Jągodziny = ro-
ślina czernie i poziomki w lesie.
'Juze kwitną jągodziny'• Pr. fil.
IV, 823. Patrz Jagodowicze.
- Jagryst** p. Agrest.
- Jagusia** p. Agnieszka.
- Jagw-** p. Adw-.
- Jagwentná,** dodaj do Adwentow-
wy: •Jagwentná = dom. M. Bo-
ska, t. j. Niepokalane Poczęcie N.
M. P., 8 grudnia: 'Spowiadałam
się na jagwentnom'• Pr. fil. V,
750.
- Jaić się =** •kręcić się jak kura
z jajem. Używa się także w Wiel-
kopolsce• Wisła III, 744. •Jaić
się = sadowić się jak kura na
jajach• Pobl. 153. •Jaić się =
marudzić• Pr. fil. V, 750.
- Jajak =** •przezwiśko wołu• Pozn.
I, 104.
- Jajarz:** •Jajarz = chodzący po śmi-
gusie i zbierający za to jaja• Pr.
fil. IV, 275. Por. Jajeczarz.
- Jajaśnica** p. Jajecznicza.
- Jajcyć** p. Jęczeć.
- Jajeczarz:** •Jajeczarz = człowiek, ku-
pujący jaja• Udz.
- Jajeczaty:** •Kury w tym roku dużo
jaj naniosą, a rok taki zowie się
'jajeczatym'• Rud. 47.
- Jaje:** •Jajo• Łepkowski O trady-
cjach 46 i ind. Bar. 142. Witw.
105. Zb. VIII, 321, n° 23: •Ma-
drzejse jajo niz stara wrona•.
Wisła III, 87. Ust. z Litwy. Pie-
truski Historia natur. ptaków, cz.
IV. || •Jajco = jaje• Krak. IV,
308. •Mendel jajec• Pozn. VI,
338. •Bęc o ziemię wsytkie
jajca, Niechaj (krowa) daje po
dwa garca• Maz. II, 204, n° 514.
Opol. 29. •Jajce, Jajco = jaje:
'Páre jajec podarujcie'• Pr. fil.
V, 750. || •Jajca = testiculi•
Pobl. 26. Ram. 59. || •Wajce =
jajko• Aten. VI, 632. •Wajca•
lm. Rozpr. XII, 33. 106. •Ma-
drzejśszé wajce niż kura• Cinc.
23, n° 492. || •Dębne jaja, zwane
także 'Będkie' = grzyb 'dębniak' (bo-
letus Schäfferi)• Lub. II, 159, n^o
9. || •'Kocie jajka' = trzmielina
(Euonymus verrucosus)• Pleszcz.

134. || 'Popie jajka' = radix orchidis (salep) < Ciesz. 33. || 'Jajos' = wyraz improwizowany w zagadce o myśliwym: 'Mrugnie okiem, rusy wąsem, bąch jajosem pod kurosem' Zb. VI, 7, n° 35. || 'Jaje' = trafne uderzenie piłką: 'Dostał jaje' < Pr. fil. V, 750.

Jajecznicza > 'Jajeśnicza' < Rozpr. VIII, 173. 229; IX, 183. 207; X, 238; XX, 428. Zb. VII, 30. Świąt. 42. 116. Krak. I, 276; IV, 164. Pr. fil. V, 750 || 'Jajecznicza' < Ust. z Litwy. || 'Jajecznicza' < Ust. z Litwy. Pr. fil. IV, 822. || 'Wajecznicza' < Rozpr. XII, 33. || 'Jajaśnicza' < Mityś's Zapust 4. Wisła IX, 242. || 'Jajecznicza' = ziele używane do wianków < Rad. I, 110. Por. Jajówka.

Jajecznik = > 'gatunek placka' < Pr. fil. IV, 201. Łepkowski O tradycjach 46. Krak. I, 282. > 'Jajecznik' = okrągłe ciasto wielkanoce, wypiekane w formie wielkości przetaka, wysokie kilka cali, wyrobione z dodatkiem jaj < Pr. fil. V, 750. || 'Jajecznik' <: Żona wmówić chce w męża, że dla tego jaj nie niesie, > że jajecnik się w niej ozbił < Świąt. 445, n° 75. || 'Jajecznik a. Maślak' = gatunek grzyba < Roczn. 202.

Jajeśnicza p. Jajecznicza.

Jajecznicza p. Jajecznicza.

Jajos p. Jaje.

Jajówka = > 'jajecznicza' < Kuj. II, 271. > 'Jajowka' < Bib. Warsz. LXXX, 623.

Jak: 1. < 'Jak' = lud używa zamiast 'gdę', którego nie zna (? K.): 'Jak ci dam, to pozbięrasz zęby!' 'Jak nie doczeka, to doleży' odpowiadają temu, kto obiecuje coś zrobić, jeżeli doczeka ('doleży' rozumie się w grobie' < Zb. I, 68. Kuj. II, 271. > 'Jak czerpała, tak

plakała' < Zb. II, 84. > 'Uwidział.. jak un uciekał...' < ib. V, 241. > 'Jag się dzień zrobił, pūśed gróbársz dūō kūścioła' < Rozpr. IX, 200. > 'Po cōz mám śtupać do miasta, jak tu mogę spsiedać' < Zb. VII, 52. > 'Jak się zrobił lisem...' < Kuj. I, 138. > 'Jak zajdzietna do piekła, to będzietcie kropić' < ib. 184, n° 37. > 'Jakżeś (= gdys K.) myślał wyjeżdżać, Poczależ ojen dziękować' < Rog. n° 49. > 'Nie dawno tamu jakżeśmy jechali (= gdysmy K.) do chałupy...' < Zb. V, 207, n° 13. > 'Nie pomoze mydło, jages jes strasydło' < Zb. VII, 102. Moznaby podać mnóstwo przykładów użycia > 'jak' zamiast > 'gdę' < ze wszystkich okolic: spotyka się to często i w języku literackim. Por. Krak. IV, 300, n° 72. 2. > 'Jak' = gdy, z odzieniem warunkowości = jeżeli: > 'Zyją do dziśdnia, jak jese nie umarli' < Zb. V, 249, n° 52. Umrę, jak tōn mie nie koehá' < ib. VII, 62. > 'Nie rubaj... bo to zgnia ściana. Jakes co godnego, to cię puszeze sama' < Zejsz. 55, n° 92. > 'Jak nie chce-z iść pieszo, to se weź tragacz' < Cine. 16, n° 314. Przykładów takiego użycia > 'jak' jest w źródłach ludoznawczych bardzo wiele: spotyka się ono i w języku literackim. Por. Krak. IV, 300, n° 72. 3. > 'Jak' = aż oto (w opowiadaniu, jako wzmocnienie stylowe): > 'Jak weźmie uciekać... jak wpad do miasta...' < Kuj. IV, 138. > 'Jak złapi kapłona... i zadusił go' < ib. > 'Kobita jak złapie draga, jak weźmie djabła bić... Jak się wyrwie z domu, jak złapie furę i przewrócił na się' < ib. 184, n° 38. > 'Matka jak weźmie chłopaka bić i wygnala go' < ib. 140. || 4. > 'Jak' <, rzadziej > 'Jako' = niż, od, przy poró-

wnaniach; chociaż takie użycie »jak« spotyka się zbyt często i w mowie literackiej (por. Wal. p. w. Jak), podaję tu jednak obfitość przykładów ze źródeł naszych ludoznawczych, aby pokazać rozmaite zwroty i zastosowania: »Wyższy jak dąb« Kuj. II, 271. »Wyższe jak koń, mniejsze jak pies, co to jest?« zagadka o siodle Zb. I, 124, n° 70. Rud. 252, n° 7. »Jest taki baranek, co jest w nim więcej ranek, jak w Kielcach Kielcanek« zagadka o pniaku do rąbania drzew Zb. I, 133, n° 43. »Mładszy jak ón sam« Kuj. I, 138. »Pasterbięta gorsze jak szczenięta« Lip. 177. Por. Krak. IV, 300, n° 73. 308. »Lepiej u mnie, jak gdzieindziej« Zb. II, 93, n° 120, zwr. 3. »Jabym lepiej potrafił tańczyć, jak wy« Matusiak Kw. 19. »Wolę psu dać, jak tobie« ib. 22. Toż Rozpr. IX, 164. »Jajem chętrzą, jako ty« Hilf. 98. »Já cie kochám bardzij jak cały świat« Zb. VII, 50, n° 112. »Ślieniejsz jak róza, jak lelija« ib. IX, 17. »Prosilí o lepsze, jak królestwo niebieskie« Zb. IX, 302, n° 29. »Lepiej dwóch mieć, jak żadnego« Zejz. 75, n° 223. »Lepsą studnio mamy, jak wy« Rozpr. VIII, 213. »Pan Bóg jes pirszy, jak wszystko« Pozn. VI, 138. »Mniejsze jak świnia, A większe jak koń« zagadka o siodle Zb. X, 140, n° 47. »Chowajcie (córkí) lepi, jak mnie« Wiśła II, 145, zwr. 34. »Jest tam trzecia (dziewczyna), cieńsza jak ściana« Maz. II, 5, n° 11, zwr. 5. »Tańse panny jak słonina« ib. III, 332, n° 532. (ale tuż dalej: »Tańse panny od seląga«). »Wybierz sobie lepszą, Jakaś ty mnie miał« Rog. n° 281. »Podaruj piestrzeń miłszej jak ja« ib. n° 282. »Słodszej-sza jak ma-

lina« Zb. II, 103. »Lepszy rydz, jak nie« ib. 176. »Gorsze twoje pomierzenie, jak matczyne uderzenie« Zb. IV, 87, n° 6, zwr. 5. »My teraz tuta jest wyse jak Giewónt« Rozpr. X, 198. »Będzie lepi, jak łoni« ib. »Ja tam prędzej będę, jak wy« Wrzes. T. 49. »Kraśnie mniejsze jak chłopiec« Hilf. 140, n° 45. »Wołom sie gorzy jak mnie jeść chciało« Cheteh. I, 46. »W niebie lepiej będzie, jak tu, na ziemi« Wiśła VIII, 361, n° 13. »Bardziej boli od języka, jak od miecza« ib. 791, n° 1158. »Kłátka ładniejsza, jak pták« Cisz. I, 187, n° 137. »Piękniejszy jak leluja« Wiśła III, 590. »Mądrzejsy jak ja« Cheteh. II, 107. »Mas większe rane, jak ja« Cheteh. II, 29. »Większa komora, jak zapora« Zb. XIV, 250. »Karz je lepiej, jak mnie« Łęcz. 161. »Lepszy kawaler, jak wdowiec« Wiśła VI, 862, n° 23. »Wyglądał (domysł. 'raczej' K.) na nieruchałę, jak (domysł. 'na' K.) nąpiękniejszego królowica« Święt. 361, n° 27. »Jak = niż« Krasn. 303. || 5, »Jak = jak tylko, jedynie: »Żaden mi nie winien, Jak moje kamradki« Rog. n° 192. »Nie w nim (w zamku) nie znaleźli, Jak jedno pachole« Wóje. I, 85 (Czy to pieśń ludowa? K.). »Komużbych się dostała, Karliczku, jak tobie?« Rog. n° 362. || 6, »Jak = ile: »Fornale tyłoż mają koni, jakby i wołów« Kam. 39. »Zeby was tu było, jak na wiśni wiśni... jak na grusce gruszek...« Was. 209. »Niema na niebie tyle gwiazdeczek, Jak mi ma miła Dała gębiczek« Rog. n° 284. || 7, »Jak... tak« bez powtórzenia, lub z powtórzeniem czasownika, wyraża dobitniej ciągłość czynności; zwrot znany i w mo-

wie literackiej: »(Syn) jak jedzie, tak jedzie, az przyjachął do miasta« Zb. XV, 11. »Jak idzie, tak idzie« Pozn. VI, 95. »Jak ci ją wziun, tak niesie« Kozł. 262. »Od chwili do chwili Jedzie Jasiak miły: Jak przejedzie, tak przejedzie. Czapeczki uchylł« (= ilekolwiek razy przejedzie K.) Łys. 13. || 8. »Jak« w prośbach, zaklęciach i przysięgach: »Poszłabym do niego, jak się Boga boję« Wójc. II, 235. »Nie powiadaj, jak świat światem« (= za nie K.) Fed. 359. »Basia, jak cie prosę, nie rób tego!« ib. 419. Por. J a k o 8. || 9. »Jak« = chociaż, jakkolwiek: »Darowałbym tobie piestrzanek... Jak mi jest drogi« Rog. n° 327. »Książdz, jak dawno nie chodził, powstał na nogi i uciek« Zb. IV, 197, n° 3. || 10. »Jak« przy powtórzeniu rzeczownika = jako, jak to: Nie zemścisz-ze ty? — Ja, jak ja, ale ten, co na kościele stoi, to niech go djabli wezno (domyśl. 'jak zemści' = pomstuje, przeklina K.) Chełch. I, 268, n° 43. »Kowálénka, jak Kowálénka, przysed... wyjon dziécie« Cisz. I, 282. Sposób ten używania 'jak' spotyka się i w literaturze nie ludowej. 11. »Jak? = co?« Czark. || Następują tu radsze sposoby użycia 'jak': a. »Jak« = gdzie: »Tam jak kościół malowany...« Wójc. I, 199. b. »Jak« = nim, zanim: »Zaczekaj... jak słoneczko przyjdzie« Krak. III, 28, n° 42. c. »Jak przyszło« = po pewnym czasie, potem: »Jak przyszło o półnoey« Rog. n° 64. »Jak przyszło na prędec« ib. n° 10 (Tylko te dwa przykłady i tylko u Rogera znalazłem K.). d. »Jak żywo« = jako żywo Pauli, 71. e. »Jakes?« = jak się nazywasz?: »Ci sie je pytają, skądęś? jakes?«

Zb. VII, 15. Por. J a k o 7. f. »Jak« w najwyższych stopniach porównania: »W okropny lament i żal uderzyli, że jaknajnadzwyczajniej« Kuj. I, 154. »Dali pustelnikom śniadanie jaknajpirsze« ib. g. »Jak jak jak« = jakkolwiek, jakimkolwiek sposobem: »Królewna jak jak jak, żeby ptaka dostać« Zb. XI, 99, n° 11 (porów. tutaj n° 8). h. »Jak tak« = jako tako: »Zołnierz sie dziewuse jak tak wynagrodzi« Świąt. 232. i. »Ja« = jak: »Já bécie (będziecie) widziéć, ze...« Zb. XV, 43. k. »Jak być należy« = jak należy, jak się patrzy Ust. z Litwy. l. »Jak« w zwrotach z przeczeniem (Por. J a k o 9): »Nijak jej nie dostanie, jak o trzeci godzinie« Wisła VIII, 225. »Nie wysło jak rok, pótora...« Wisła VII, 117, n° 1. »Moja łaka ni má jak stéry sążnie długości« Rozpr. VIII, 103. »Nimas to nimas, jak w Krakowskiem polu!« Oles. 169, n° 606. »Nie będzieć jój (pieczeni), jak (tylko) jednemu družbie« Pozn. II, 270. m. »Ják = jak« Pr. fil. V, 752.

J a k a, »Jaczka = kaftan, kaftanik« Kuj. II, 271 (z Bib. Warsz. LXXX, 623). Kuj. I, 63. 67. Pozn. V, 197; II, 35 i dal. 88. 156. 158. 159. 172. 324. 332; III, 23. 122; IV, 146. Wisła I. 153. Krasn. 303. || »Jakla = kaftanik granatowy z rękawami« Aten. VI, 109; V, 374. »Jakla = kaftan« Pr. fil. III, 492; V, 750. »Jakla = kaftan kobiecy« Spr. IV, 23. Wisła VI, 492.

J a k a l i b a d z p. **J a k i l i b a d z**.

J a k b a d z = jakkolwiek: »Przestali myśleć o wydobyciu skarbów, jakbądź wieść o nich szła wciąż od pokolenia do pokolenia« Zmor. 158. »Jakbądź dawno już, gdy mi to powiadano, jestem pewien,«

- że mnie pamięć nie zawodzi« ib. 166, n° 1. »Obgadujący dostanie wyrzutów na twarzy, jakbądź znajdowałby się daleko« Was. 93, n° 6.
- J a k b y** = gdyby, jeżeliby: »Jakby moje oczy kochać cię widziały, Nigdy we dnie, w nocy płakać (= płakaćby K.) nie przestały« Rog. n° 22. »Jakbyś gūo był nie zabłł, to ja ciebie« (domysł. bym zabłł K.) Rozpr. VIII, 165, n° 5. || »Jakby i« = jak i: »Takie same znaki, jakby i na swoich grabiach« Kam. 67. »Nie rachujesz kwiatków, jakby i gwiazdeniek na niebie« Kam. 128. || »Jakby nie« = byle nie: »W niedzielę, jakby nie post i nie jadwent, pozbiera się czeladź... to i tańcują« Kam. 140 || »Jakby« = niżby (por. 'jak' = niż): »Wolisz się przespać, jakbyś (niżbyś) sobie co uchowała« Pozn. I, 51. || Niezrozumiałem jest mi 'jakby' dwakroć w Kiel. I, 197, n° 361 a. zwr. 4: »Jakby ciężko z konia lecę... Jakby nigdy usłyszała...«
- J a k b y** nie było = jakkolwiekbądź, cokolwiekbądź Ust. z Litwy. Por. Wal. p. t. w.
- J a k** cię mogę = niezgorszy. »On jeszcze jak-cię-mogę« Kuj. II, 281, n° 25.
- J a k i**libądź p. Jakilibądź.
- J a k i** = jakiś (często też i w mowie piśmiennej): »Jaki czas« Matusiak Kw. 11. Archiv V, 634. »Puś mie ta, Bom zapomniał kaszkieta. — A jakiego drogiego? — Trzy talary za niego«. Zb. XV, 73, n° 156. || »Ki, Ka, Kie«: »Po kiegoż szatana?« Oles. 454. »Ki djabel!« Bal. 106. Krak. I, 201. »Kiz to pácwa!« Rozpr. IX, 178. »Pūð kiegūð licha?« ib. »Ki = jaki. 'Ki niesztęście' (? K.). 'Ki cie djabel nadął?' 'Kiz' = kize, co takiego, cóż? 'Kiz tām rūobis? 'Kiz wās tu przyniesło?'« Rozpr. VIII, 127. »Kiście (= kiz + cię K.) djábłł przynios? ib. 212. »Kiego licha?« ib. »Kiści (= jakiz ci) kaduk po ni?« Kiel. I, 133. »Kiz = forma skrócona z 'jakiz'. 'Kiz tam bis!' 'Kiz tam kaduk!' Także 'ki'. Ta sama forma przeszła na lm. i na rodzaj nij.: 'Ki, Kiz bisi!' (= jacy bisi). 'Ki, Kiz licha!' (= kie, jakie)« Zb. I, 43. »Kizze to djábli słupek ochlap-táli« Zb. XII, 173, n° 127. »Kizby cię się, dziwce, djasi docekali!« Klecz. 32, n° 30 b. »'Kiz djabli!' 'Kiz bisi!' 'Kiz licha!' l'dz. »Kiego = kogo, 'Kiemu' = komu, od 'ki'« Pr. fil. V, 760. »Kiz? = cóż za?« Świąt. 699. »Ki = jaki. 'Kiście djábłł przynios?' 'Kiegoż licha zrobił?'« Zb. XIV, 34. 'Kiz tam djabeł!' 'Kiz tam kaduk!' 'Kiz licha!' 'Kiz djábli!' = wykrzykniki wywoł(ywane zazwyczaj nieprzyjemnem uczuciem, niechęcią, niecierpliwością, przerażeniem« Spr. IV, 323. »Ka bestyja!« Linde. »Kis wām ta djábli tym pyskiem tak kłapią?« Świąt. 449. »A kis tam djábli chodzą?« Świąt. 359. »W polu na grusze Ki ta kaduk krusze?« Zb. XV, 120, n° 37. || »Jáki« Pr. fil. IV, 823. || »Jaki« = ile: »Kobyła... jak kopnie wilka golenio, jakie ma tyło siły« Chełch I, 67, n° 9. || »Jaki« = jakkolwiek: »Woj-sko postanowili sobie ująć go jakim sposobem, ale ón Im zawsze ubieg« Kuj. I, 127, n° 6. || »Głupi syn mówi: — Bede królem! A matka: — Jakiś ty, wszáku, do krótał Żebyś ty królem był!« Pozn. VI, 113, n° 23. || »Buty na jarmarku można sobie wybrać 'jakie chceć'« Lub. I, 89. || »Ka jaki« = jaki taki, byle jaki: »Jazec sie otawił

(może raczej zotawił? K.), ka jakie ziarniecko poschodziło sytko◄ Wisła VI, 144. || ◊Jaki jaki◄ = jaki taki, byle jaki, jakikolwiek: ◊Zebym téz jeno lata dockął, jaką jaką budzine sobie wystawie◄ Cisz. I, 322, n° 272.

Jakilibądź: Jakilibądź, Jakalibądź, Jakellibądź = jakibądź, jakikolwiek◄ Ram. 58.

Jakiniebądź = jakikolwiek: ◊Prosi o... jakieniebądź latarnisko◄ Wisła VI, 590, 592.

Jakisik(k) p. Jakis.

Jakis: 1, ◊Jakisik◄: Kam. 92. ◊Jakiesik miasteecko◄ Zb. V, 190. ◊Jakiesik ta Turki, cy Sasy◄ Cisz. I, 15. ◊Jakiemsik ta prawem◄ (= sposobem K.) ib. 316. ◊Jakasik hrabina◄ Tyg. ilustr. 2, XIV, 28. ◊Do jakiegosik lasu◄ Zb. V, 191. ◊Jakiesik miasto◄ Zb. VII, 12. ◊Jakisik chłop◄ Cisz. I, 135. ◊Já sobie posukám jesse jakiegosik drewna◄ Pr. fil. V, 750. || ◊Jakisici◄: ◊Jakisici zły muž◄ Krak. IV, 145. ◊Jakiegości człojeka◄ Tyg. ilustr. 1, X, 267. || ◊Jakisi◄: ◊W jakimisi lesie◄ Rozpr. X, 227 § 2 e. ◊Jakisi małe kukiálki◄ Zb. VI, 256. ◊Jakisi gazda◄ Wisła VI, 143. ◊Jacyysi ludzie◄ Zb. VII, 15. ◊Jakisi ptásek◄ ib. 70, n° 130. ◊Jakiegosi◄ ib. 71. ◊Jakomisi królewne◄ ib. ◊Na jakimisi zámku◄ ib. ◊Nad jakimisi rzékóm◄ Rozpr. X, 234. ◊Z jakimisi rybákiet◄ Zb. VII, 10. || ◊Jakisic◄ Hemp. ◊Flaski z jakimisic wodą◄ Mlýváš Wilja 15. || ◊Jakisici◄: ◊Do jakisici chałupy◄ Wisła VII, 686. Czark. || ◊Jakisicis◄: ◊On teraz jest jakisicis chory◄ Krak. IV, 79. || ◊Kisi◄: ◊Kisi kaduk◄ Zb. XII, 143. || ◊Jakisic◄ Ust z Litwy.

Jakisic(ić) p. Jakis.

Jaki taki = nie dobrego, ladajaki:

◊Kiebyś był co dobrego, Tobyś kupić dzieciom czego: Aleś ty jest jaki taki I kupiśes róg tabaki◄ Rog. n° 384.

Jak kieby = ◊jakoby, jak zeby, gdyby◄ Krak. IV, 308. ◊Owca, jak kieby we łbie rozum miała, śłucha grania◄ ib. 61. ◊Jak kieby z bieza trzasł, upłynęło dziesięć lat◄ ib. 108. ◊Idź... jak kieby poseł odennie do słońca◄ ib. III, 28, n° 42. || ◊Jak kiedyby◄ w temże znaczeniu: ◊Błyseą mu się (konie), Jak kieby katy◄ Kal. I, 115, zwr. 21.

Jak kiedyby p. Jak kieby.

Jakla p. Jaka.

Jaklój p. Jakli.

Jaklek = jakkolwiek: ◊Jakżeś mówiła? Ej, jaklek sie powie-działo!◄ Doman. Por. Jakli.

Jakli: ◊Jakli = irgend wie◄ Cen. 69. ◊Jakli = jakbądź, jak tylko, jakkolwiekbądź. 'Robi jakli sám chee'◄ Ram. 60. ◊Jaklój = jakkolwiek. 'Jaklój róbtá, aby předzy'◄ Spr. V, 109. || ◊Jakli◄ = jak raczej: ◊Sama się zdradziła i ta ciemna nocka... — Nie tak ciemna nocka, jakli gorzałecka◄ Maz. II, 62, n° 148, zwr. 5--6 (Kozł. 94 w tejże pieśni: ◊jako gorzałecka◄). Por. Jaklek.

Jak nie wiem co: ◊Wyciągi dzio-ski (ze studni), jak nie wiem co, zywiotkie◄ Cisz. I, 131, n° 95.

Jakno (= *jak + ono K.) = ◊jak to, jak. 'Já nie jem taki, jakno ňómi'◄ Ram. 60. ◊Sedzálzem w przy-zř, jakno Jonáš w wieloržbie◄ Derd. 32. ◊Mniałas go ukrýtř, jakno gniázdo czájka◄ ib. 113.

Jako: 1. ◊Jako = jak◄ Rozpr. X, 228. ◊Jako = jak: 'Hnet bedziecie slysec, jako go strzepie'◄ ib. 283. Opol. 5. ◊Jako = jak: co?◄ Wrześ. 9 ('co' z rękop.). ◊Opedziál co i jako◄ Zb. VII, 71,

»Uopodziął... jakó, có« ib. V, 260; VII, 6. »Jakobym sie pasła?« (mówi krowa) Zejsz. 107, n° 431. »Jako ją (koziczkę) ułapię, kie nie ma ogona?« Zejsz. 139, n° 80. »Jako ból głupi królewicz, tako ból mężem silném« Pozn. VI, 106. »Trza było to pasać, Ale wiedzieć jako« Kuj. I, 295. Toż Rog. n° 314. 463. 464. Lip. 40. Łęcz. 98, n° 149, zwr. 6. »Jako ciebie, córko, mam rato- wać?« Kolb. 160, zwr. 11. »Ja- kom sie bronić miał?« Zb. IV, 208. »Jako to je, co tako długo leżysz?« Hilf. 97. »Przypatrzcie... Jako go lubiła!« Rog. n° 230. »Jeśli ona zdrowa, jako ja? — Jam tako jest zdrowa, jako ty« ib. n° 237. »Kochaj, jako ci się widzi, Bo ja sobie znajdę kochan- ka u ludzi« ib. n° 239. »Nie znalazłem (domyśl. 'takiej'), Jako ciebie, kochaneczko!« ib. n° 288. »Wezmę se stołek, A pocałuję cię, jako pacholek« ib. n° 304. »Będę sobie wybierała Białuśkie- go, jako ściana« ib. n° 305. »Pa- nienki jako aniołowie« ib. n° 319. »Miałech ja dziewczynkę, jako bal- saminkę« ib. n° 325. Ib. n° 335. 347. 366. 378. 385. 386. 393. 394. 523. »(Szlachcianki) już nie wiedzą, jakoby się nosić« Rog. n° 524. »Siedzi między wami, Jako kołek ociesany« Sand. 68. »Pójdę za takiego, Jako i ja sa- ma« Oles. 170. »Dziecko takie ma włosy, jako i twoja żona« Kuj. I, 148. »Páli sie, ani do- stąpić jako« Cisz. I, 282. »Ra- dzom potym sobie, jakoby tego dźwirza kupić« Zb. XV, 34. »Kto wi, jako mi sie jutro trafi?« Zb. XV, 37. »Nie wiedzieć, jako...« Zb. X, 279. »Zrób mi tako, jako já ci zrobiła« Wisła II, 20. »Za- den taki nie jest, jako to jest

Słownik T. II.

Józek« Zb. XII, 170. »Nie spo- strzegłem, jako przyszliśmy« Przyj. ludu 1891, str. 100. »Rozmy- ślała, jakoby dostała...« ib. 109. »Smerdzi jako dudek« Wisła VIII, 794, n° 1274. »Skacze jako wróbel« ib. n° 1275. »Szykowny jako miech gówien« ib. n° 1276. || 2, »Jako« = niż: »Lepszyć mi też tu płuży, Jako w polu pług« Zb. IX, 261, n° 320, zwr. 2. »Zdrowszą, jako ty« ib. 269, n° 340, zwr. 3. »Wydaj ich (córki) lepi, jako mnie« Pauli, 89, n° 3. »Lepiej dać, jako brać« Wisła VIII, 793, n° 1230. »Niek bije (córki) lepie, jako mnie« Zaw. 94. »Lepszą jest pszeniczka, jako owies« Zb. IX, 174, n° 3, zwr. 4 (a tuż dalej »niżli wdowiec«). »Uwidział sie jój wiecej, jako oni« Zb. VII, 72. || 3, »Jako« = jakoś, jakożkolwiek: »Mogli się sami jako obrządzić z tym inte- resem« Zb. VIII, 312, n° 10. »Prosił Boga, żeby go jako stam- tąd wybawił« Kuj. I, 115. »Na- pisała, żeby żonę można jako wy- wieźć, albo stracić« ib. 148. »Mo- dli sie, żeby go Matka boska jako znieśła, bo ni móg zléżć« Krak. IV, 83. »Może się jako uda go stamtąd wyparować« Zb. II, 170, n° 17. »Wzienny gůd prosić, żeby ik téz móg jakůd wybawić, by ũuny můdgly sie jakůd na wirz (= wierzch) dũdstać« Rozpr. IX, 201. »Bój sie Boga, puś mie ja- ko!« Cisz. I, 234. »Rodzice od- jachali ráz jako na bál« Pozn. VI, 259, n° 63. »Bedziemy sie jako wiktować« Zb. XI, 108. || 4, »Jako« = to jest, niby, mianowicie, właśnie: »Królewicz się przeląkł, jako Stanisław« Pozn. VI, 93. »Więc także, jako ten król, ociec tych synów, powiada...« ib. 104. »Idzie do tégo swęgo

15

brata, jako kupca« ib. 138. »Idzie do ojca, jako do króla i pyta...« Zb. XV, 16. »Pyta sie go ociec, jako król...« ib. »Królewicz odebrał ten list, jako jego sŃn« Pozn. VI, 111. »Przyniós te kawałki, jako z (pociętego) brata« ib. 139. »Idą oboje, jako pán Jezus z tym Żydem... Przysli do jednégo miasta, jako króleskiego« ib. 168. »Matka mówi do ojca, jako do męża swego« ib. 171. Podobniez ib. 185, n° 43. 186. 260. 261 i tanże indziej. || 5, »Jako« = ze: »Wydał sie..., jako ón zapłacił za przewóz« Pozn. VI, 270. »Powiedziała, że jako jes cieśla u nij« ib. 343. »Posed zameldować panu, jako mu ktosik konia zabił« Świąt. 427, n° 50. || 6, »Jako i« = jakoż i: »I ten przydzie... Jako i za pół godziny przyśed« Świąt. 364. »Chodźwa mu zażryć w ocy. Jako i dwóch chłopów posło tam« ib. 379. || 7, »Jako« z 3 pp. = jak na imię: »Kiebych wiedział, jako ci, Kupiłbych ci feteci; Ale ześ ty Barbara, Tobys mi je stargala« Zb. XI, 140, n° 295. Por. Jakes pod Jak e. || 8, »Jako« w prośbach i zakłęciach (por. Jak 8): »Proszę cie, jakoś jagódka, o...« Cinc. 32, n° 718. »Proszę cie, jakoś sto jagódek, o...« ib. n° 719. || 9, »Jako« = jak, w zwrotach z przeczeniem (por. Jak 1): »Nie jadły koniczki, jako wczoraj rano« Zej-z. 107, n° 436. »Nie piłem cię (wódki), jako wczora« Zb. X, 320, n° 326. || 10, »Jakoby« = gdyby Zb. II, 7. (Przykładów na to nie spotkałem K.). || 11, »Jako żywo« = póki życia, nigdy: »Ona nie przydze wice jako żyw do was« Hilf. 108. »Pijże, panno, to wino, Nie piłaś go jak żywo« Wóje. I. 102. 75. 290. »(Kole-

downikom) która panna nie daruje... Jak żyw się nie wyda« (domyśl. za mąż K.) Rog. n° 430. »Ty się jak żyw już nie wydasz« ib. n° 434. »Nie chytałech ich (dziewcząt) jakim żyw« ib. n° 461. »Jak żyw = nimmer« Cen. 69. »Z to (z tego) nie bo (nie będzie) jako żyw nie« Hilf. 99. || 12, »Jako« = ponieważ: »Przyjdz w południe, jako zostaną przez obiad, nie będzie nikogo w polu« Kaspr. 83. »Złe opuściło onégo człowieka, jako ksiądz miał większą moc nad zlem« ib. 90. Por. Abo jako. Ako.

Jakoli = jak: »Będę sobie wybierała Takowego, jakoli ja« Rog. n° 305. »Ładnieszki, jakoli ja« Zb. IV, 215, n° 22, zwr. 6.

Jakoratnie p. Akuratnie.

Jakosi(k) p. Jakos.

Jakos: 1, »Jakosi«: Rozpr. X, 227. Wisła II, 27. Zaw. 61. 2, »Jakosik« Świąt. 697. Krak. IV, 308 p. w. Jak. ib. 178. Zb. VII, 60. Cis. I, 317, n° 264. 3, »Jakości« (zap. — — K.) Osip. »Jakości« Ust. 4, »Jakości« Ust. z Litwy. 5, »Jakos (—) = onegdaj, kiedyś« Zb. I, 68.

Jakos(i) p. Jakos.

Jakowny = jakowy, jaki Ust. z Jaworza.

Jakowy: »(Chusteckę) Haftowała, wysywała, Komuzci ją darowała? Jakowemu, takowemu, Jasieniowi nadobnemu« Rad. I, 112, n° 50, zwr. 2. »Chustecke haftowała, A komuz to, a 'kowemu'? Jasieniowi najmilsemu« Wisła V, 934, n° 2 (Oczywiście »a kowemu« = jakowemu K.).

Jakoż = jakże: »Jakoż ja mam stać, Wody ci podać?« Rog. n° 62. »Jakożeś ich ('kaczyzek') wołała, Kiedyś im zréć dawała?« ib. n° 94. »Jakożeś ją (mąkę)

- mleł?« ib. 101 (tamże dwakroć jeszcze). »Daj mi wieniec! — Jakóżbym ja wieniec dała, Kiech się ojców nie radziła?« ib. n° 118. »Jakóż ja cię leczyć mam?« ib. n° 214. »Jakóżbym ja tobie słubowała, Gdym ja już inszemu wianek dała?« ib. n° 358. Tamże n° 322. 338. 394. 480. 535. »Jakóżby nie było złości między ubogimi, kiedy jest między bogatymi« Cinc. 18, n° 350. »Jakóż = jakże« Spr. IV, 23. »Jakóż = jak, jakże?« Ram. 60. »Jakóż to? = wykrzyknik zdziwienia« Cen. 76. || »Jakoże«: »Jakoże ja mam wstać?« Zejsz. 120, n° 13 (por. wyżej z Rog. n° 62).
- Jako żywo** p. **Jako**.
- Jakóbki** p. **Jakubka**.
- Jakóż** p. **Jakoż**.
- Jak prędko** = jak tylko: »Jak się prędko zjechali, Gospody się pytali« Kolb. 219, n° 20 c, zwr. 2. »Jak się prędko pokładli, Zaraz się siebie pytali« ib. zwr. 16.
- Jak raz** = »właśnie, zapewno, niezawodnie, w sam raz, akurat. 'Jak raz w tej chwili...'. 'Osób było jak raz dwanaście'. 'Jak raz właśnie przyjaciel był sędzią'« Wal. p. t. w. »Natknął się jak raz na straszne połoza« Zb. III, 94, n° 26. »Ma jak raz trzy dukaty w kieszeni« ib. XII, 29.
- Jaksamir** (może **Jaksamin**) p. **Egzamin**.
- Jak się patrzy** = »dobrze, należycie, przyzwoicie« Świąt. 697. »Dobra droga jak się patrzy« Krak. IV, 316 p. w. Patrzeć się. »Stoi styry koni opatrzone jak sie patrzy« Zb. XI, 101.
- Jak skoro** bywa przedzielane wyrazem: »Jak cię skoro poznaję, Serce albo koszyk ci daję« Rog. n° 254. »Jak mnie skoro w sercu swém nosisz, Zaiście się k in-
- nym nie głosisz« ib. »Jak wy (matko) skoro odjedziecie, To mnie bije (mąż)« ib. 396 (ale ib. 398: »A jak skoro wy odjedziecie...«).
- Jakub**: »Na święty Jakub początek rachub« Star. przysł. 55. »Minął Jakub (ja kup), nadszedł Tomasz (to masz)« ib. 60. »Na ś. Jakuba każdy w garnku dłuba« Zb. VI, 294, n° 12. »Jakub« Pobł. 153 p. w. Jach. || »Jakubek« Kozł. 270. || »Jakubus« Zb. IV, 147. || »Kuba« Rog. n° 95. 158. Pozn. V, 137. Sand. 268, n° 5. Oles. 169. Kuj. II, 272. Lip. 46. Krak. IV, 259. 264. »Mász tu tera, Kuba!« Derd. 101. Ram. 83. || »Kubus« Sand. 283. Wisła VI, 143. 316. || »Kubek« Wójc. I, 90. Pauli, 79. || »Kubiezek« Zb. IX, 234. || »Kubasek« Rozpr. X, 230. || »Kubisko« Rozpr. X, 244. || »Kubasisko« Pozn. VI, 143. || »Kubaś« Łęcz. 159. || »Kubina, Kubka = Jakubowa« Kuj. II, 272. || »Kubów«: »Kubówá = Jakubowa« Ram. 83. »Kubów tatk« ib. || »Kubusiów«: »Kubusiowe konie« Lub. I, 260. »Kubusiowa rola« Zb. XII, 167. || »Jakubów«: »Jakubowej Franek« Maz. III, 84. »Jakubówé chęcze« Ram. 60. || »Jakubków«: »Jakubkówá (białka)« Ram. 60.
- Jakubek**: »Wilka lud niekiedy zowie 'Jakubkiem'« Lub. II, 133, n° 1. Pr. fil. V, 750.
- Jakubianki**: »Jakóbianki« = rodzaj gruszek Ust. z Jaworza. Por. **Jakóbka** 2. **Jakóbwka** 2.
- Jakubka** = 1, rodzaj ziemniaków: »Jakóbki a. Sulki = rodzaj podługowatych ziemniaków« Spr. V, 359 p. w. Grule. »'Rozek' = ziemniak żółty, podłużny, zwany inaczej 'Sulką' a. 'Jakóbką'« Rozpr. X, 299. 283. Wrześ. 9. || 2, »Ja-

- kóbki = rodzaj gruszek. Zb. XIV, 28. Por. Jakóbowka 2. Jakóbianka.
- Jakubowice: »Z Jakubowic. Lip. 65. Wójc. II, 259.
- Jakubówka = 1, »Wylew rzek przypada u nas bardzo często w lipcu, około ś. Jakóba, poprzedzony ulewnymi deszczami. 'Leje jak z rynwy', 'jak z cebra', 'jak z cywek', 'jak na Jakóbowkę', 'płacze jak na Jakóbowkę'. Kam. 151, ods. 359. »Z woczów lzy lecą, kieby na Jakóbowkę deszczem. ib. 151. »Gdy dęszcz w Jakóbowkę, nie zobaczysz dębówkę. Zb. VI, 174f. Por. Kłoty VII, 61. Maz. I, 185. || 2, »Jakóbowki = rodzaj gruszek letnich Ust. z Litwy. Maz. I, 185. O. Porów. Jakóbowka 2. Jakóbianka.
- Jakubski (»miesiąc) = sierpień. Spr. IV, 304. »Jakóbski, e = miesiąc sierpień, a właściwie czas od ś. Jakóba (25. 7) do ś. Bartłomieja (24. 8.) 'Na jakóbskie rok jak pomar' = rok w sierpniu jak umarł. ib. 356.
- Jakusa: »U Jakusa, »Dla Jakusa. Sand. 64, n° 63.
- Jakuśki = »jaki (raczej 'jakikolwiek' K.) Świąt. 697 »Ślázbyś juz róz z tego pieca i wzięnyś sie do jakuskij posługi. Świąt. 385, n° 36.
- Jałmużna: »Jamuzna. Zb. V, 194. Rozpr. IX, 284. »Jamuzna = 1, jałmużna 2, rozgrzeszenie. Pr. fil. IV, 201. »Jámuzna. Archiv V, 648. »Chodzłly dwa dziady za jałmużną. Cisz. I, 240, n° 189. || »Jałmużne. n. »Jałmużnego nie dawal. Pozn. VI, 8. || »Wielmożne. n. »Za całe wielmożne dała szczypiór cybuli. Zb. XI, 273.
- Jałmużnica = »skórzana torba proszalna. Kiel. II, 257.
- Jałocha p. Jałowica.
- Jałojca p. Jałowica.
- Jałopa p. Jołop.
- Jałoś(ka) p. Jałowica.
- Jałowiec: »Jadłowiec. Ust. z Litwy. Tyszkiewicz Wilja 44. Jucewicz Litwa 339. Petr. »Jądłowiec, Jądłowice. Pr. fil. IV, 823. »Wlazła do jałowcy. Zb. V, 248, n° 51 (? K.). || »Jałowiec = strojna gałązka weselna. Maz. III, 154. Zb. I, 83. »Niesiemy jałowiec, Kasienku! ib. n° 151. »Jaki to jałowiec nieładny! ib. n° 152. || »Jałowczyska. lm.: »Nie prawdę, moje swacheńki, gadacie, Bo same po jałowczyskach latacie. Maz. III, 154, po n° 152.
- Jałowica: »Jałocha. Zb. IV, 250. Wisła VII, 748. || »Jałoszka. Osip. Wisła VII, 386. »Jąłoszka. Pr. fil. IV, 823. Zb. I, 18. || »Jałoszka = jajko malowane Wisła V, 703. Pr. fil. IV, 201. || »Jałosia, Jałosienka. Lip. 214. || »Jałochna. Kuj. II, 277 p. w. Sysac. || »Jałoska: »Hou hou, jałoska, hou do domu! Pozn. VI, 303. || »Jałos! = wołanie na krowę Was. 50. »Jałos ksi ksi, jałos! Rad. II, 204. Wisła IV, 690. Spr. IV, 372. Wisła VII, 748. || »Jałoski = rodz. kwiatu ogrodowego Zb. VIII, 257. || »Jałowka = krowa, która się jeszcze nie 'popądzała'. Rozpr. IX, 207. || »Jałowka = nazwa owcy Wisła V, 923. »Jałowka = owca, która się wcale nie 'ścięga', a która nie donosiła jagnięcia. Spr. V, 362. || »Jałtówki = rodzaj gruszek Zb. XIV, 28. || »Jałowka = wielka czapka barania, którą noszą w Lubelskiem... Pr. fil. IV, 201. »Jałowka = wysoka czapka barania z denkiem. Hemp. »Jałowica = wysoka czap-

- ka barankowa, z rozciętym bokiem. Pr. fil. V, 750. || »Jałowica. a. »Jałowca. Ram. 60.
- Jałowić: »Ta bestyja (owca) nigdy się nie kociła, jałowi ciągle, a pobierać nie chce. Krak. IV, 61.
- Jałowić: »Swacha uderza gałązką jałowcu po głowach swaci i woła: 'Anu, nie jałowiejcie!', co znaczy: żeńcie się. Maz. V, 202.
- Jałowizna = »grunt jałowcy, nieurodzajny. Krak. IV, 308.
- Jałownik: »Jałownik = stado jałowizny. Pr. fil. IV, 823.
- Jałow = »bez omasty, z postem. Krak. IV, 308; I, 136. Toż Hilf. 166. Może Rozpr. IX, 216, zamiast »je się (zacierkę) jałową. powinno być 'jałowo'? »Chłop żyje 'jałowo', tj. używa pokarmów... niczem nie okraszonych. Fed. 22. »Jałowo jądają. Ram. 60.
- Jałowcy (pokarm) = »niczem nie okraszony. Fed. 157. »Kapuści-na jałowa. Rozpr. VIII, 226. Zb. XII, 222. »Jadło 'jałowe' = postne. Zb. XIV, 199, n° 170. »Kawałek jałowego chleba. Święt. 66. »Jałowcy = postny. Rozpr. XX, 428. || »'Słupki' w chałupie, wprawione w przyciesi, nazywają się 'jałowemi'. J. Łoś. || Upust a. Spust 'jałowcy' (we młynie) = przez który woza idzie nie na koło młyńskie. Ust. z Litwy.
- Jałowcy p. Brzewik.
- Jamielucha p. Jemiołucha.
- Jamioł p. Anioł.
- Jamka »na popiół = jedna z kryjówek pieca Pleszcz. 21, ods. Toż Ust. z Litwy. || »'Jamki łowe' a. 'oczne' = dołki u jelenia pod oczyma (mysl.). Pr. fil. V, 750.
- Jamne: »Powyzéj Jamnego. Zb. XII, 211, n° 15 i ods.
- Jamnik: »Małe, ładne dzieci zowią często 'jamnikami'. Spr. IV, 23.
- Jamny p. Jemny.
- Jamrot = 1, »szwargot 2, człowiek szwargocący (o Żydach, Niemcach itp.). Ram. 60. »Powstał krzyk i jamrot. Derd. 15. »Wielgi wrzask i jamrot. ib. 55. || »Jamrotanie. ib. 16.
- Jamrotać: »Jamrotac = szwargotać. Ram. 60.
- Jamroz p. Ambroży.
- Jamszczyk p. Jemszczyk.
- Jamura, »Jamurka = zagłębienie, nisza w murze. Pr. fil. IV, 822. »Jamura = zgrub. jama: 'Złodzieje były w jamurze pod ziemią'. 'Siedziała w tej jamurze'. Pr. fil. V, 750. »Jamurka = umyślnie zrobiona jamka, dołek przed paleniskiem piecowym. Czark.
- Jamużna p. Jałmużna.
- Jan: Rog. n° 324. Star. przysł. 52—53. Sand. 113. 114. 121. Janel. Rozpr. XII, 50. Ján: Bisk. 45. Ram. 65. Rozpr. X, 231. Jän: »Panie Jónie!. Pozn. V, 121. Toż Udz. »Jun. Rozpr. IX, 116. || »Jano. Aten. VI, 663. Rozpr. X, 231. Listy filol. a paed. XII, 467. || »Janów, »Janowá. Ram. 60. »Do Janowój córy. Rozpr. X, 231. || »Janek. Rog. n° 444. Sand. 113. 116. Rozpr. XII, 73. itd. itd. »Jánek. Zb. VII, 52. Oles. 168. 174 itd. itd. »Jänk. Ram. 65. »Janka. 4 pp. Derd. 25. »Jänek. Piątk. || »Jánuś. Zb. VII, 59. || »Janik. Rozpr. X, 231. || »Janików: »Janikowe owce. Zejsz. 137. || »Janiczek: Spr. V, 362. Zb. XII, 155, n° 516. Zejsz. 171 i często. || »Janiszek: Pozn. V, 100, n° 194. || »Janeczek: Kętrz. 60. Rozpr. XII, 73. || »Janasz: Kozł. 193. »Janaś. Wisła I, 288, n° 5. »Janászku!. Zejsz. 167. »Janaszek. Kuj. II, 252. »Janasik. Rud. 141. »Janásik. Zb. VII, 46. Zejsz. 157.

Stęcz. 131. 133. Goszcz. 267—69. Siem. 109, n° 106 (pisze »Janoszczyk«). Orędownik nauk. 1843, n° 45. Wrześ. T. od 46. Zejsz. 15—16 (ib. 167 »Janoszkul«). || »Januleczek« Kętrz. 46. || »Janta« Rozpr. XII, 73. || »Jach«: Pobl. 132. »Jacho« Kuj. II, 285, n° 71. || »Jaś«: Wiśła VI, 301; VIII, 101. Sand. 143—45. 157 itd. Kozł. 49. 67. Rog. n° 14, 26 i ind. Oles. 484. Łys. 10. 34 itd. Kuj. I, 304 i w mnóstwie innych źródeł. »Jasz« Ram. 61. »Jasiu« 1 pp. lp. (czasem piszą »Jasió«): »Rycerz Jasiu zadumał się« Pozn. VI, 266. »Mój Jasiu orze« Zb. X, 274, n° 137. »Jedzie Jasiu« ib. 280, n° 159. »Jasiu przyjedzie« Kiel. II, 151, n° 456, zwr. 9. || »Jasiów«: »Jasiowa«: »Ani ja wdowa, ani Jasiowa żona« Wójc. I, 239. »Jasiowe łóżeczko« Kolb. 370. »Jasiów sukmanek« Wójc. II, 99. Maz. IV, n° 119. »Jasiowa głowa« Kozł. 56. »W Jasiowy komorze« ib. 123. »Z boku Jasiowego« ib. 30. Rog. n° 230. »Jasiowe unucki« Zb. IV, 123, n° 80, zwr. 10. »Na Jasiowej rosie« Maz. V, 193, n° 142. »Idź... do Jasiowej sieni« ib. 266, n° 275, zwr. 5. »Jasiowa drużyna« Chełm. I, 332. »Przecie ją Jasiowa, nie cyja« Kiel. II, 174, n° 598. »Trzewikami Jasiowemi (trzaśła)« Maz. III, 322, n° 502. »Zostanę Jasiową żoną« Krak. II, 477, n° 789, zwr. 4. »Jasiowego konia (prowadzą)« ib. 174, zwr. 9. »Jasiów grobeczek« Rog. n° 109. »Jaszów«, »Jaszowá« Ram. 61. || »Jasio«: Często u Wójc., Oles., Kuj. (np. I, 294), Łys., Kozł., Lip., Sand. Zb. II, 76; IV, 214 i ind. Kolb. 29. 47 itd. || »Jaśko« Lip. 47. || »Jasik«: Zb. XII, 168. Święt.

199. || »Jasiczek« Święt. 176. Zb. XII, 133; IV, 134. 137. 243. Kolb. 170. Łęcz. 123. || »Jasiek« często w Kolb. (np. 55), Rog. (np. 12. 14...), Krak. (np. IV, 270, n° 678), Łys. (np. 13. 24...), Kam. (np. 168), Rozpr. X, 231. Wiśła VIII, 104 itd. itd. »Jasiek kręci, Kaśka tańcuj« mówią, gdy w rozmowie sprzeciwiają się w zdaniach i ten ciągle powtarza swoje, a ten swoje Jastrz. »Jaszku!« Hilf. 147. »Jaszk« Ram. 61. || »Jaśków«: »Panny... napotkały Jaśkowego Józwę« Maz. III, 83, n° 33, zwr. 4. »To nie Jaśkowa rzec« Kam. 168. (domyśl. 'synowi' K.) sto talarów« Święt. 248, n° 147. »Jaszków« Ram. 61. || »Jasieczko« Kuj. II, 48, n° 211. »Jaszeczk« Ram. 61. || »Jaszeczaków« Ram. 61. || »Jasiuk« (kozak) Siem. 100, n° 98. || »Jasień« Święt. 216, n° 56. Wiśła VI, 234, n° 20. Sand. 25, n° 7. 56, zwr. 10. Kolb. 266. Zb. IV, 119. Zb. IV, 127, n° 98. Kiel. II, 170, n° 568. »Jasiń« Sand. 26, n° 9. »Jasinia« 4 pp. Zb. IV, 108. Sand. 91. »Jasiniul« ib. 118. Rozpr. IX, 189. Kiel. I, 142. || »Jasienio« Sand. 132, n° 157. Rad. II, 76, n° 155. Kolb. 45. »Jasieniu!« Maz. III, 246, n° 318, zwr. 5. Krak. II, 113. »Jasieniowi« Rad. I, 112, n° 50. Zb. II, 51. »Jasienio« Kuj. I, 302, n° 76, zwr. 2. || »Jasieniów« i »Jasieniów«: »Jasieniowe pieniądze« Wiśła V, 38. »Nie bój się Jasieniowej złości« Kiel. II, 170, n° 563. »Matusiu..., (jam) nie twoja, Jasieniowa!« ib. I, 103, n° 138. || »Jasina = zdrobn. Jan« Pr. fil. V, 751. || »Jasińko« Kuj. I, 293. 300. 303; II, 17. Lip. 107. || »Jasińków« i »Ja-

sinków<: »Już Marysia Jasińko-
wa!< Zb. X, 239, n° 39. »Miecz
z bółku Jaszynkowego< Hilf. 147,
n° 54. »Jasinkowe słowa< Rog.
n° 148. »Jasinkowa ławeczka< ib.
n° 256. »Do Jasinkowego dwora<
ib. || »Jasienko< często, np. Kozł.
29, 49, 58, 67. Oles. 43 i ind.
Kolb. 30 i ind. Sand 157 i ind.
Wójc. I, 59 i ind. Zb. II, 76.
Kuj. często. »Widziałci ja oboje
Jasienkoje< (tak! Może = 'Ja-
sienkowie'? K.). || »Jasienków<:
»Jasienkowe goście< Wójc. II,
105. Toż Maz. IV, 212. »Jasień-
ków tatulo< Wiśła VII, 688. »Ja-
sienkowe nogi< Kal. 129. »Ja-
sienkowa sprawa< Krak. II, 475,
n° 786. || »Jasieneńku!< Kolb.
266, n° 35 c. || »Jasinek< Rog.
n° 8, 12 i często ind. Zb. IV,
244. Łys. 11, 24 i ind. Kuj. I,
287. Lip. 20, 34. »Jaszynk< Hilf.
145. || »Jasiniak< Lip. 44. Kuj.
I, 273. Kolb. 42, 57. Pozn. IV,
117. Zb. IV, 152. || »Jasieniak<
Zb. VI, 108; II, 60, 77, 87, 89.
|| »Jasiejek< Zb. XIV, 44, n° 6.
|| »Jasijeczok<: »Jasijecku!< Zb.
XIV, 44, 86, n° 6. || »Jasiunio<
Wójc. I, 160 i ind. Sand. 144.
Oles. 126. Kolb. 35. Wiśła VI,
199. »Jak sie Jasiunio rozplące,
A matula go nie utuli, To będzie
plakał do św. Ursuli< (o deszczu
od ś. Jana) Jastrz. || »Jasunio<
Zb. II, 90. »Jasóniu!< Oles. 129.
|| »Jasiunek< Zb. II, 48. || »Ja-
sieneczko<: »Nadobny Jasienecz-
ko< Wójc. II, 44. || »Jasieniecz-
ko<: »Jasieniecko< Rud. 141.
|| »Jasieneczok< Wójc. I, 91.
|| »Jasienieczok<: »Z Jasienie-
ckiem< Sand. 221, n° 293, zwr.
3. »Jasieniecku!< Kozł. 92. || »Ja-
sieneczok< Rog. n° 136, 256, 274.
Kuj. I, 297, n° 68. Łys. 33. Kolb.

266, n° 35 b. Kozł. 104. Sand.
58. || »Jasioreńku, Jasiu!< Pozn.
III, 183, n° 345 (czy nie pomył-
ka druku? K.). || »Jasiul< i »Ja-
siulo<: Kolb. 38. Kuj. II, 36. Łęcz.
89. Zb. II, 63, 87. Wiśła II, 138.
|| »Jasiulek< Kuj. II, 33. || »Ja-
siulków<: »Jasiulkowe goście<
Maz. IV, 212. || »Jasiuleńko<:
»Mego Jasiuleńka ani widzą oczy<
Zb. II, 87. »Jaszulink< Hilf. 147.
Ram. 61. || »Jaszulinków< Ram.
61. || »Hanys< Rozpr. IX, 275;
XII, 73. Tyg. ilustr. ser. 2, n°
110. || »Hanysiek< Rozpr. VIII,
243. || »Hancisko< Rozpr. X, 244.
|| »Hęs< (nazwa konia, z Nie-
miec. 'Hans' = Janek K.) Nadm.
147. || »Handzel< = nazwa ko-
nia cisawego Wiśła VIII, 812.
|| Spotykamy czasami po parę
spieszceń 'Jana' obok siebie: »Ja-
sioreńku Jasiu!< Pozn. III, 183,
n° 345. »Jasiu Jasiuniecku!< Kozł.
55. »Jasio Jasioniecko!< ib. »Ja-
siu Jasinecku!< Łęcz. 100. Por.
niby przysłowie (oczywiście nie
ludowe K.) Krak. IV, 281, n° 949
o Janie (zaliczono tu i Jacka! K.).
|| »Iwan<: »Sidmiu zień-
ci razem: To Iwun, to Dywun...
Wziön Iwun Todore, Wziön Dy-
wun Siodore...< Kozł. 163. »Weż...
jabłek z ogrodu pana Iwana!< ib.
180. Patrz na końcu art. 'Dja-
beł' przytoczenie ze Zb. I, 56 d.
»Woła coś ku niej (ku babie):
'Iwán, Iwán!', a wielki grzyb (z ko-
szyka) na to odpowiada< Krak.
IV, 146. Porów. Iwan. Janać.
Jasiek. Jaś.

Janać »komu = Janem nazywać<
Krak. IV, 277, n° 876. »'Nie ja-
najże mi, bom ja ski-cki' = nie
tak mię zowią< ib. 280, n° 927.
Por. Piotrać.

Janasz p. Jan.

Jancykrys(t) p. Antychryst.
 Janczary lm.: »Lancary = bęben«
 Pr. fil. III, 306.

Jandwent p. Adwent.

Jandwient p. Adwent i dodaj
 »Jandwient a. Jandwienta = ad-
 went« Rozpr. XXVI, 379. »Jand-
 wienta blp. = adwent« Udz.

Jandziara p. Gandziara.

Jangrys(t) p. Agrest.

Janik p. Jan.

Janki lm. = »kartofle dojrzewają-
 ce koło ś. Jana« Wisła I, 317.
 »Janki = rodzaj wczesnych kar-
 tofli« Pr. fil. V, 750. Por. Ja-
 nówki.

Jankór- p. Rankor.

Jankty lm. = »dwa rzemienie a.
 powrozy do uwiązania wołów
 za rogi przy jarzmie« O. (może
 'junkty'? K.).

Jan(o) p. Jenó.

Jano p. Jan.

Janoli p. Ano.

Janówki lm. = »nowe ziemniaki
 koło ś. Jana Chrzciciela« Święt.
 697. 52, n° 3.

Janta p. Jan.

Janwent p. Adwent.

Janwiet p. Adwent.

Jany p. Jeden.

Janzy(?) p. Inszy.

Japa »pogardl. = usta« Zb. II, 247.
 Spr. V, 109. Maz. V, 32. »Orga-
 nista kład im (wieprzkom) pota-
 jemnie w 'japę' góźdz rozpálny«
 Rad. II, 206. »Bies... rozdar 'ja-
 pę' jak wrota« Kiel. II, 258, zwr.
 11 (nie lud. K.). »Japa = po-
 gardl. usta, gęba: 'Rozdziawił ja-
 pę' 2, gapa« Pr. fil. V, 750. Krasn.
 303. || »Dziapa«: »Stul dziapę!«
 Gdzieś u Śn.-Zapolskiej. || »Ha-
 pa = gęba, pysk, pyszczyk: 'Roz-
 tworzył hape'. 'O jaką ta skamra
 má hape'. 'Psy przynosiły w ha-
 pie wode'« Pr. fil. V, 746.

Japtować p. Haftować.

Japtycárz p. Aptekarz.

Jar = »wiosna« Wrześ. 9. Rozpr.
 X, 215. 283. »Na świętego Woj-
 ciecha... W górach... ledwo jar
 nastaje« W. Pol Pieśń o ziemi
 51. »Jar, Jarz, wyraz rzadko uży-
 wany = wiosna, pierwsza pasza
 wiosenna w halach. 'Na jar ci
 oddam'. 'Bedzie jar, bedom chłó-
 pcy orać' (piosnka)« Spr. V, 362.
 || »Jarz« = wiosna: »Od jarzy«
 Del. 41. 142. »Mać umarła łón-
 skiej jarzy« ib. 123. »Jarza =
 wiosna. 'Od jarzy' = od wiosny«
 Spr. IV, 356. || »Jár« = zagon:
 »Jár psenicki, socewicki« Święt.
 78, n° 8. »Jar', 'Jary zagon' =
 zagon półtoraczny, 'półtorak', tj.
 półtora a. dwakróć szerszy od
 zwykłego sześciokobowego« Pr.
 fil. IV, 822. »Jary, Jarego m. =
 zagon szeroki« O. (? K.). || »Jarz«
 m. = zagon, czy jarzyna?: »Mły-
 narzu, kaczyzka na jarzu!« Kiel.
 I, 187, n° 345 a. || »Járeczek« =
 zagonek (autor, myślę, mylnie ob-
 jaśnia: 'jare żyto' K.): »Na járe-
 cku trawka zieleniúcka« Wisła
 VIII, 215, n° 46. »Na młyńeczek,
 ty, zielony jareczek!« Wisła IV,
 794. || »Jarczak = zagon pod
 jarem zbożem« Zb. II, 7.

Jar = »dolina właściwa Podolowi
 (tak K.) i Ukrainie, tj. zagłębie-
 nie ziemi śród płaskowzgórze...
 (opis)« Roczn. 202—203. || »Ja-
 reczek« = potok Zejsz. 75, n°
 220. »Nie mogę przepłynąć, Du-
 ży tu jareczek« Tyg. il. 1, XII,
 27. || »Járek = potoczek. 'Járki'
 a. 'Bániory' = głębokie miejsca
 w wodzie« Rozpr. X, 283. »Ja-
 rek = potoczek« Wrześ. 9. Rozpr.
 XVII, 22. »Járek, Járeczek =
 potoczek, a także rów. 'Brać járki'
 = kopać rowy« Spr. V, 363.

Jaraczewo: »Niedaleko Jaraczewo
 Chwałkowa« Zb. VIII, 95, n° 150.

- Jarchać się p. Jargać się.
- Jarchawy, »Jarchowaty = ja-kała. 'Jarchawo' = niewyraźnie. Pr. fil. IV, 202. Por. Charkawy.
- Jarchowaty p. Jarchawy.
- Jarczak = »zagon pod jarem zbożem. Zb. II, 7. || »Jarczak = roślina sesleria coerulea. Wrześ. 9. Spr. V, 362. || »Jarczak = pierwsze szczenie od suki, które, według mniemania ludu, nigdy się nie wścieka, choćby było ukąszone przez psa wściekłego. Pr. fil. V, 750.
- Jarczaki p. Arczaki.
- Jarczany = od jarki (zboża): »W jarczany ukryła się sztedze (= kopce snopów). Derd. J. 23. Petr. || »Jarczany = jęczmieniny: Rozpr. X, 215 p. w. Jarec. Toż ib. 283. Wrześ. 9.
- Jarczuk = 1, 'jarlak', owca roczna: »Za 'trębitanie' ksiądz dostaje jarczuka, a owcę z jagni(ęci)em. Witw. 112. 118. || 2, »Jarczuk = szczenie pierwotne od suki pierwotnej, której matka znów była pierwotną itd. Chel'm. I, 98. Zb. IV, 35. Por. Jarlak.
- Jarczuga: »Jarczuga = owies wczesny, dojrzewający jednocześnie z pszenicą. Udz.
- Jarczyczna = »coś skruszonego, zrzęsałego; mówi się o kruchych gatunkach drzew, jak osika, olcha, o starym drzewie. Spr. V, 133.
- Jarec p. Jarzec.
- Jarfurka p. Rajfur.
- Jargać się = »ärgern (?) Rozpr. XII, 7. »Jargać się = gniewać się. ib. 92; XVII, 38. || »Jarchać się = kłócić się, drzeć się z kim. Pr. fil. IV, 202. Porów. Jargolić się.
- Jargan = »kudłacz. Zb. I, 42. »Jarganiaty = kudłaty, kędzierzawy. ib.
- Jargan- p. Organ-.
- Jargolić się: »Jargöllc sę = gniewać się (wyrażając to ruchami). Hilf. 166. Toż Ram. 60. Pr. fil. III, 392. Porów. Jarchać się. Jargotać.
- Jargot = »szmer, szwargot, hałas. Pr. fil. IV, 202; V, 751.
- Jargotać = »1, skrzeczeć. 'Żaby jargocą' 2, dużo mówić 3, międlie len. Pr. fil. IV, 202. »Gdy laską ('wartownika') potrząsnąć, ta jargoce (= grzechocze). Wisła V, 646, n° 3, 1. »Jargotać = grzechotać, stukać, hałasować: 'Koła jargocą, bo się rozeschły'. Pr. fil. V, 751. Por. Jargolić się.
- Jargotka = »1, grzechotka 2, kołatawka, narzędzie, przywiązywane szkodnym zwierzętom. Pr. fil. IV, 202. »W wielki piątek, zamiast dzwonów, zaczynają dzieci kołatać... tyrczeć drewniane klakotki, jargotki i tarapaty. Mátyás Zapust 15.
- Jarka = »żyto letnie. Zb. I, 18. »Kto sieje jarkę i tatarkę, tego nie pytają, czy zdrów, ale czy żyje. Zb. II, 175, n° 121. Kuj. I, 199. »Z tamtej strony jarki Pásło dziewce wołki. Zb. IV, 228, n° 91. »Jórka. Wisła VI, 219. »Jarka = pszenica jara. Spr. V, 110. »Jarka = żyto jare, letnie. Osip. i Ust. z Litwy. Por. Jarzyca. »Jarka = zboże jednoroczne. Mil. || »Jarczka: »Nie chwieje się oziminka, ani jarczka. Wóje. I, 208. || »Jarka = owca jałowa. Goszcz. 130. Stęcz. 162. Tyg. ilustr. 1, XII, 27. Rozpr. X, 231. 244: 'járka'. »Járka = owca, która nie miała jeszcze jagniąt. ib. 283. Sab. 130. »Jarka = owca drugoroczna, która nie miała jeszcze jagnięcia. Wrześ. 9. Wisła V, 923. »Járka

- = owca, która już ma rok, a nie miała jeszcze jagnięcia. Spr. IV, 345: »Járka = niekotna owca przeszłoroczna. ib. 377; V, 363. || »Jarki = małe łączki pomiędzy lasami, mające dobrą trawę dla owiec. Stęcz. 115, ods.
- Jarki** = »ostry, tęgi. Ług jaworowy jest jarki. Czasem o człowieku szorstkim i ostrym mówią, że jest 'jarki'. Spr. IV, 304. »Jarki = ognisty, zapalenie. ib. 345. »Jarkie słońca promienie. Stęcz. 126, ods. 62. »Jarkie słońko dopieka. Kam. 71. »Jarcy ptaskowie. Lub. I, 222, n° 282, zwr. 5. 8. || »Jarki = kruchy. Łęcz. 12, n° 13. Krak. IV, 308. Cer. »Wierzba, to jarkie drzewo. Spr. V, 133. || »Jarki = zwirowaty. Pobł. 26. Toż Ram. 60.
- Jarlak** = »owca roczna, roczniak. Pozn. I, 105. »Jarlak, 'jagniak łośński' = jagniak roczny, 'łośńscak'. Pr. fil. IV, 822. »Jarlak = Jährling. Mrong. 424. || »Gierlak = zrebic. Wisła III, 739. 744. || »Mierlaki = jagnięta. Spr. IV, 358. Del. 123. O. »Mierlaki = jagnięta. Hoff, 41.
- Jarlić** p. Jerłyk.
- Jarłyk** p. Jerłyk.
- Jarmaczyć** p. Jarmarczyć.
- Jarmak** p. Jarmark.
- Jarmaczny**: »Buty 'jarmaczne' (= na jarmarku kupione K.) Zb. X, 194, 3a.
- Jarmarczyć**: »Kto dużo jarmarczy, (ten) w chacie nie wystarczy. Krak. IV, 257, n° 276. »Gdo w niedziele jarmarczy, temu na sól nie starczy. Wisła II, 307, n° 989. »Jarmaczyć = jarmarczyć, handlować na jarmarku. Pr. fil. IV, 202. »Jarmaczyć = kupować, sprzedawać. Udz. || »Armaczyć a. Arkoczyć = naradzać się, umawiać się. 'Chłopi się ze-
śli w izbie i arkocą, aby podnieść płacę szkolarzowi'. Zb. II, 244. || »Jarmarkować = 1, jarmarczyć 2, odbywać hałaśliwe narady Ust. z Litwy.
- Jarmark**: »Jarmarczyk. Lub. I, 163. »Jarmarcuś. Zb. XV, 88. || »Jarmark. »Jarmarcuś. Zb. XIV, 243. || »Jarmarek. Kuj. II, 283, n° 47. Zb. VIII, 300. Kam. 20. Pozn. II, 286. Ust. z Litwy. Pozn. IV, 37. 269. Kal. I, 182. Rud. 204. Zb. XV, 115. »A na św. Marek w Sarnowie jarmarek. Pr. fil. V, 751. || »Jarmark. »Jarma(r)k. Pr. fil. IV, 202. Chełch. II, 81. Pr. fil. IV, 824. || »Jarmak. Rozpr. XII, 8. Pr. fil. IV, 202. || »Jarmak. Kuj. I, 136 i ind. Kozł. 227. Krak. IV, 308. Pozn. I, 184. Kon. 10. Zb. V, 206; IX, 256; VIII, 83. 299. Rozpr. VIII, 113. Zb. X, 132. Kiel. II, 170. Cine. 21, n° 431. Rud. 143. Święt. 385. Pr. fil. V, 751. »Jarmak. Zb. VIII, 315. Parcz. »Jarmacek. Sand. 46. 61. Zb. IV, 141. Maz. II, 24. Łęcz. 82. Wisła VII, 135. Cisz. I, 334. || »Jarmark = rejwach, rwetes: »Kobiety kradły (drużbie) orzechy z kieszeni, on się bronił... Robił się 'taki jarmarek'. Zb. VIII, 267.
- Jarmica**: »Jarnice = jarzmo. Hoff, 40. »Używają... na woły a. krowy 'jarmicy' (jarzma). ib. 71.
- Jarmica** p. Almarja.
- Jarmo** p. Jarzmo.
- Jarmolicha** »pogardl = przezwisko starych bab. Pr. fil. IV, 202.
- Jarmolić** = »1, czoebrać 2, robić hałas. Pr. fil. V, 751.
- Jarmonija** p. Harmonja.
- Jarmuła** = nazwa psa Rad. I, 67. ods. »Jarmuła = przezwisko człowieka rozlazłego. Udz. || »Jarmułka = krymka, czapeczka

- żydowska Lub. II, 211. Osip. Pr. fil. IV, 824. Ust. z Litwy. Por. Grymułka.
- Jarosław: »Jarosławskie konstytucyje« Krak. II, 225, zwr. 2 (nie lud. K.).
- Jarosz p. Hjeronim.
- Jarować = »załatwiać roboty wiosenne« Wrześ. 9. || »Nie chódz ty (o bólu głowy! K.) do ni, bo ją u ni była, jarowała (?) i chrzciała. Pódz pod jarowowe (jaworowe) korzenie...« (w zamawianiu bólu głowy) Was. 226, n° 5.
- Jarowiec = »dwa zagony pola« Pr. fil. V, 751.
- Jarowowy p. Jarować.
- Jarówki = rodzaj ziemniaków Zb. XIV, 26.
- Jaruga = »błoto« Wrześ. 9. Rozpr. X, 283. Spr. V, 363. »Jaruga = błoto rzadkie, deszczowe« Krak. IV, 308. »Czarownica otrzyma masło... nawet z jarugi na bagnie« ib. III, 95, n° 209. || »Jaruga = jar głęboki« Roczn. 203. || »Jaruga a. Klak = zła flinta, pojedynka« Pr. fil. V, 751.
- Jary: »Jara ruta« w pieśniach: Wójc. I, 76. Sand. 88. Wisła III, 516. Rad. I, 208. Lub. I, 241. »Trzęsiona jara rutecka« Rad. I, 214. || »Jare pszczoły«: »Jaremi pszczołami nazywają się takie, które się wyroiły z roju w tymże samym roku wyrojonego i w pniu osadzonego« Zb. X, 95, n° 200. »Stoi sosna... A we środku jare pszoły« Świąt. 76, n° 6. || »Jary = młody, silny, rzezki« Rozpr. X, 215. || »Jary a. Jarzynny wieńiec = nie 'ozimy', na Matkę B. Zielną« Kiel. I, 56, n° 3. || »Dwa jare papiérki« = 2 złote reńskie (? K.) Tyg. il. 2, XIV, 28.
- Jarz(a) p. Jar.
- Jarząb: »Prosi pan ojciec... na te jarzębie, Co siadają na grzędzie« (= kury) Wójc. II, 25. Toż Pauli, 35. Oles. 45. Pozn. III, 54. »Jarząb = jarząbek« Petr. || »Jarząbk = cietrzew« Hilf. 166. Porów. Dziwy kur.
- Jarząb = drzewo jarzębina Rud. 15. »Jarząbek« = toż znaczenie Zb. VIII, 292 b; X, 205, n° 5. »W... polu kwitnie jarząbeczek« Zb. XII, 218, n° 63. »Jarzębina« Ram. 60. »Jarzbina« Hilf. 166. »Jarząb = topol nadwiślańska, zwana tak na Podgórzu Karpackiem« Enc. wielka XXV, 376. »Pędzi dziewczki ku lasowi, Zagnałci je na jarząbek« Zb. VIII, 103, n° 191. »Nie będę ja na cię, Kasiu, dobry, Jaz dopókąd nie opadnie jarząbeczek drobny« Kiel. II, 96, n° 311, zwr. 2. || »Jabrząb = topol biała (populus alba)« O. || »Orzębina« Pleszcz. 207, n° 19. || »Jabrząd, lm. Jabrzędy, zbior. Jabrzędzie = topola nadwiślańska, rosnąca w dolinie Powiśla« Pr. fil. V, 749. »Jabrzędź, Jabrzędź a. Jabrząb« W. Pol 'Pacholę hetm.' III, 170. 'Póln. wschód Eur.' II, 203. »Jabrzędź, Jabrzędzina = topola nadwiślańska« Sylwan z r. 1894. Por. Abrzędzie.
- Jarząb(kow)aty p. Jarzębaty.
- Jarząco: »Słoneczko świeciło jarząco« Krak. III, 28, n° 41.
- Jarzący, »Jarzęcy = rozpalony, świecający« Krak. IV, 308. »Wętenka jarząca« Zb. III, 53, n° 8. »Ładnińskiego (dom. 'chłopca') będę miała, Jarzącego jak jarząbek, Bieluskiego jak gołąbek« Zb. VIII, 87, n° 96. »W tej jarzącej hali, na samuśkim szczycie Rośnie lilija...« Zejsz. 103, n° 408. 131, n° 14. »Wziąd jarzącego węgla« Krak. III, 91, n° 200. »Bąła sie słonecka bardzo jarzącego« Zb. X, 125, n° 22. Toż

ib. 177, n° 24 (autor pisze 'jazoncego' K.). »Ozniesie po górach, po dołach, Po jarzących, po kołających...« (w zamawianiu wścieklizny) Wisła VI, 666. »Oj słońce, takie jarzące!« ib. VII, 120, n° 9. || »Jarząca świeca = gromnica« Mil.

Jarzączki Im. = zapałki (wyraz złodziejski) Ust. z Warszawy.

Jarzbina p. Jarząb.

Jarzec = jęczmień O. Sab. 130.

Goszcz. 131. Zejsz. 7. 117. Stęcz. 161. Tyg. ilustr. 1, XII, 18. Enc. roln. II, 814. Krak. IV, 260, n° 364 (autor mylnie tłumaczy 'zboże jare' K.). »Jarec a. Jarzec = jęczmień jary« Rozpr. X, 215. Wrześ. T. 15. Wrześ. 9. »Jarec« Zb. VI, 260, n° 104, 1. Spr. IV, 345; V, 363. Wisła VI, 144—145, »O djable«. || »Jarec«: »Jarcem nazywają Górale skamieliny (numulity), wchodzące w skład skały wapiennej dolomitowej.« Rozpr. X, 215. Wieczory rodzinne 1880, n° 7, str. 75. || »Jarczyk«: »Jarcyk sie zieleni« Wisła VI, 144 »O djable«.

Jarż(m)ka p. Jarżemko.

Jarżemko (u woza) = »gnojnice łączą się za pomocą 'słupków', a czasem jeszcze w środku wzmacnienia je wążutka ramka, zwana 'jarżemko'« J. Łoś. »Parę bron przy włączeniu łączy 'jarżemko'« Zb. X, 208. »Zatyczka u jarzma (pługowego) zowie się 'jarżeka' (tak K.) a. 'jarżemka' (w Krakowskiem 'zatka'« Pozn. I, 110. Por. Pobł. 89 p. w. Snoza. »Ku przodowi (woza) na skrętach jest 'irzemko' a. 'irzymko', a w środku irzymka dzinra, w którą się wpuszcza 'sierdzion'...« Pozn. III, 137.

Jarżębaty, Jarżębaty, Jarżębiaty i Jarżębkowaty: 1, »Jarżębaty = pstry, siwy. 'A ty, dzia-

dzie jarżębaty'!« Spr. V, 110.

»Jarżębaty ptak« Rog. n° 293.

«Jarżębatá» = nazwa kury Wisła VII, 749. »Jarżębaty = pstry, nakrapiany jednym kolorem« Osip. »Jarżębaty« Pr. fil. V, 751. || »Jarżębiaty«: »Kokoszka jarżębiata« Oles. 204. Krak. II, 497, n° 840, zwr. 8. Maz. II, 185, n° 437.

»Siwy gołąbeczek, Jarżębiata szyja« Maz. III, 315, n° 476, zwr. 2.

»Kokoszka jarżębiata« Rad. I, 151, n° 112; II, 47, n° 94, zwr. 2. Maz. V, 259, n° 262. 273, n° 289, zwr. 2. »Jarżębiatá» = nazwa kury Wisła V, 923. »Kurka jarżębiata« Zb. IX, 239. || 3 »Jarżębaty«: »Za wzgórkami gdieś

niebiosa Jarżębatą płyną falą« W. Pol w Tyg. ilustr. 1, XIV, 161. »Jarżębate chmurki« ib. || »Jarżębkowaty«: »Niebo jarżębkowate = pokryte drobnemichmurkami« Aten. VI, 119.

Jarżębiatka i Jarżębica: »Moja kokoszka... Jarżębiatka...« Łęcz. 125, n° 208. »Kurka jarżębatka« Pozn. IV, 250, n° 483. || »Kura jarżębica« Rud. 189, n° 92.

Jarżębica p. Jarżębiatka.

Jarżębowy = jarżębinowy: »Lasy jarżębowe« W. Pol Tyg. ilustr. 1, XIV, 163.

Jarżębk p. Jarżęb.

Jarżęcy p. Jarżęcy.

Jarżmica = »jarzmo na jednego wołu, gdy się orze trzema wołami 'w szydło', t. j. gdy dwa są 'na odkół', a jeden idzie 'w przodku'« Kuj. I, 88 t (z Bib. Warsz. LXXX, 623). Kuj. II, 271. Toż z Błońskiego Ust.

Jarżmo; Was. 60 (rysunek). Pleszcz. 24, ods. (opis). || »Járzmo« Kuj. II, 271; I, 87; II, 282, n° 36. Pozn. III, 135. »Jigo, Jirzmo, Járzmo = jarzmo« Pobł. 27. »Járzmo, Járżemko« Pozn. I, 100. »Járzmo,

- Járzemko, Járzymko• Zb. I, 19.
 ›Jirzmó• Ram. 64. ›Irzmo =
 czasami zamiast 'jarzmo'• Spr. V,
 133. ›Járzmo, Jármo• Pr. fil. IV,
 824. || ›Jarzmo = belki, na któ-
 rych kładą pomost• Cer. || ›'Jarz-
 mo' a. 'Nosidło' u konewki• Wi-
 sła VI, 429. ›Jarzmo = nosidła
 do wody• Pr. fil. V, 751. || ›Jarz-
 mo = sztaby żelazne, otaczające
 wał wiatrowy tam, gdzie przezeń
 przechodzą szmigi• Spr. IV, 364.
 || ›Jarmo• Wrześ. 9. ›Jarmo =
 1, jarzmo w pługu 2, przy ko-
 paniu studni wiązanie drewniane,
 wpuszczone wewnątrz dołu, żeby
 się ziemia nie obrywała• Spr. V,
 363.
- Jarzyca = jarka: ›Jabłka, psze-
 nica, owies, jarzyca• Rog. n° 442.
- Jarzyć i Jarzyć się: ›Jarzyć =
 żarzyć (węgle)• Ram. 60. || ›Ja-
 rzyć się = iskrzyć się• Wrześ.
 9. Cer. ›Ogień się jarzy = żarzą
 się węgle• Zb. XIV, 133, n° 115.
 ›Niech mi się ('czepeluszek') na
 główeczce jarzy• Pozn. I, 239,
 n° 98, zwr. 3. Toż ib. III, 64,
 n° 31, zwr. 3. ›Drobne węgle
 jarzą się na pogodę• Zb. VI, 199.
 ›Sadze w kominie jarzą się• ib.
 ›Jarzyć są = żarzyć się• Ram. 60.
- Jarzynny p. Jary.
- Jasa = ›człowiek naiwny a. trochę
 głupi• Pr. fil. IV, 307.
- Jasi(e)jek p. Jan.
- Jasiek ›jest to duch psotnik, lu-
 biący zwodzić ludzi, lub czynić
 im na despekt i t. d.• Zb. IX,
 59. ›Ta mysz, to był sam djabeł,
 ten 'Jasio'• Pozn. VII, 103, n°
 27. ›Jasio = djabeł, zły duch,
 zły 2, zając: Zobaczywszy zająca,
 wołają: 'Uciekaj, Jasiu!'• Pr. fil.
 V, 751. || ›Jasiek = syr?
 ›Z ciałą wysło, przez wór się ce-
 dziło, prasować się kazało i Jaś-
 kiem się nazywało (zagadka o sy-
 rze K.) Zb. X, 151, n° 124.
 || ›Jasiek = poduszeczka. ›Za-
 główki (poduszki) z jaškami (po-
 duszeczkami)• Zb. XIV, 11. ›Jach
 = jasiek, poduszeczka• Parcz.
- Jasienica: ›Jasieńskie chłopaki•
 Maz. III, 123, n° 91.
- Jasienie ln. = ›rodzaj grzybów
 o powierzchni chropowatej• Spr.
 IV, 305.
- Jasień p. Jesion.
- Jasi(e)ń p. Jan.
- Jasio p. Jasiek.
- Jasiokor = ›topol czarna• O.
 || ›Sokor a. Sokora = ogólna
 nazwa topoli, a zwłaszcza biało-
 drzewu• Pr. fil. IV, 877. ›Sokora
 = populus nigra• O. Was. 13.
 227. ›Sokora a. Topola = po-
 pulus canadensis• Pleszcz. 131.
- Jas(i)on p. Jason.
- Jaskier (ranunculus acris): ›Jas-
 kiernik• Zb. VI, 285, n° 159,
 1—2. || ›Askier• Zb. VIII, 258.
 Por. Jazgier.
- Jaskierek roślina: ›Jazgierek (zół-
 ty, polny)• Pozn. I, 255.
- Jaskinia: ›Askinia• Pr. fil. V, 693.
- Jaskoła p. Oskoła.
- Jaskot = ›krzyk, hałas• Pr. fil.
 IV, 307. || ›Jazgót = szwargót,
 gwara, żargon• Ram. 61. ›Jaz-
 got = szwargotnik (? K.) Pobł.
 27. ›Jazgot = harmider, krzyk,
 hałas. 'Jazgot ptactwa'. 'Dzieci ro-
 bią jazgot'• Spr. V, 133. ›Jazgot
 = cienki pisk, szczekanie• Pr.
 fil. V, 751.
- Jaskotać = ›krzyczyć, hałasować•
 Pr. fil. IV, 307. ›Jaskotać = mó-
 wić cienkim głosem• Udz. || ›Ja-
 zgótac = szwargotać, mamrotać•
 Ram. 61. ›Jazgotac = szwargo-
 tać• Pobł. 27. ›Jazgotac = pisz-
 czeć, szczekać• Pr. fil. V, 751.
- Jaskólnek ›a. Jaskólycznik =
 chelidonium majus• Zb. VI, 242,
 ods. 2.

- Jaskóła** = »pogardl. mularz« Pr. fil. V, 751.
- Jaskółczy**: »Chałupy 'w pace' czyli lepianki pod topór budowane, czyli 'w jaskółczy mur' (naksztalt jaskółek ulepiony, Wellermauer)« Pozn. II, 49. || »Jaskolcze oczy = viola canina« Pamiętnik fizjogr. V, dział 4, str. 14. »Jaskółczé oczko = macoszka polna« Pobl. 26. Toż Ram. 60.
- Jaskółka**: »Jaskółca, Jaskółczka (---) = jaskółka« Hilf. 166. Toż Ram. 60. Por. Wierzgółca. »Jaskolina« Pr. fil. V, 751. »Jaskółka linka jaskółki (= świergoce K.) Rog. n° 106. »Jaskółka« Zb. IV, 209, n° 11, zwr. 7. »Jaskółczka« Kiel. I, 161. »Lasztówka« Cinc. 28, n° 621. Por. Jaskóła.
- Jaskółki**: »Jedna baba z Gowaczewa, a druga z Jaskółek« Pozn. I, 236, n° 93.
- Jaskółczynnik** p. Jaskółnek.
- Jaskra** p. Iskra.
- Jaskraw-**: »Jaskrawy = zezowaty. 'Jaskrawo patrzeć' = zezować. 'Jaskrawość' = zezowatość« Wisła III, 87. Toż Mrong. 647 Schiellen i t. d. || »Jaskrawy = donośny, n. p. głos« Cer.
- Jasło**: »Jaśle = drabinka na siano w stajni« Hoff, 40. »Jaśla« blp. list. z Litwy. || »Jaśleczeko' z maściom = pudeleczeko, puszczecka« Zb. XI, 93. 114. || »Jaślecko«: »Nabiał (na święcone) mieści się w 'jaśleku' czyli na małej miseczce czy puszcze z drzewa toczonej« Krak. I, 283. »Jasołko, Jasołeczko = naczynie drewniane na maślo« Święt. 697. Udz. »Jasołeczko« zap. = miseczka na mydło, mydlarka ib. 42 ż. »Żeby śmietana nie wyparskowała' otworem 'wierzchnika' (w maślnicy), zabezpiecza się 'jasółkiem' rozwartym, nawdzianym na laskę« ib. 43. »Jasycycko« = toż znaczenie Spr. IV, 23. || »Jaśleka« lm. = szopka. Wójc. I, 212 objaśnia (mylnie? K.) »pieśni« (kolędowe). »Jaśleka« ż.: »Chłopy chodzą z 'szopką' czyli 'jaśleką' (? K.) (następuje opis) Kal. I, 67. || »Jaśliczki = jaśleka« Pr. fil. V, 751.
- Jasło**: »Do Jaśla« Rud. 147, n° 131. »Z Jaśla« Zb. XV, 143, n° 33. »Za góry, za Jasło« ib. 159, n° 31.
- Jasno**: »W stodołach będzie jasno (= pusto) (jeżeli jest jasno, gdy się idzie na pasterkę)« Zb. X, 88, n° 69.
- Jasnota**: (Głupiec mówi o kocie, który z palącą się trzaską pod ognem pobiegł na górę:) »Gładota z jasnota na wysote poleciała« Chęłch. I, 50, n° 5.
- Jasnotka** roślina = polypodium vulgare O.
- Jasny** = niebieski, błękitny: Ust. od Łomży. Pozn. I, 65. 73. 160. 169. 227; V, 182. 185. Derd. 136. Wisła I, 153. Spr. IV, 23. »Jasni' suknia = niebieska« Parcz. »Jasny' kolor = jaskrawy« Mil. || »Jasny bór« = nie 'ciemny' = rzadki, przecięty Pr. fil. IV, 822 i 807 p. w. Ciemny. || »Dary weźmiemy: Kęs chleba jasnego, Barana tuczego« Rog. n° 429. || »Jasny cysarz... Uprasäm jasnie cysarza...« Chęłch. II, 77. || »Jasne gały' żartobl. = pioruny« Osip. || »Jaśniuski« i t. p.: »Jasnuszki, Jasnuszczeczki, Jasnuszły, Jasnuszénki = bardzo jasny« Ram. 61. Jasneńki: »Jasneńkiego słoneczka« Lub. I, 126. || »Jaśniuchny«: »Jaśniuchne ocęta« Kal. I, 170.
- Jasoter** p. Jesiotr.
- Jastroch** = »nazwa wołu« Nadm. 147 (może takiego, co się na wielkanoc urodził? K.).

Jastry i poch.: ›Jastrŕ bhp. = wielkanoc‹ Hilf. 166. 65. ›Jastrami mŕ zowiemŕ Pańske zmártwŕchwstanie‹ Derd. 114. ›Jastry, 2 pp. Jastr bhp. = wielkanoc‹ Pobl. 26. ›Jastrŕ, 2 pp. Jastr(ów) = wielkanoc, święta wielkanocne‹ Ram. 61. || ›Jastrzany = przymiotnik od Jastr‹ Pobl. 26. Toż Ram. 61.

Jastrzany p. Jastry.

Jastrzáb: ›Jastrzëba‹ 4 pp. Cisz. I, 323, n° 274. Rozpr. VIII, 128. || ›Jastrzŕb‹ Hilf. 166. Toż Ram. 61. Cen. 79. || ›Jastrzáb‹ = gra ludowa (opis) Zb. XIII, 79, n° 4. || ›Jastrzáb myszołów‹ = jastrzáb myszy‹ Pr. fil. V, 751.

Jastrzŕb p. Jastrzáb.

Jastryk p. Jaszcz.

Jaszcz: ›Jasc = sŕój drewniany, a nawet i gliniany‹ Pr. fil. IV, 822. Toż Ust. z Litwy. || ›Jaszczyk = naczynie małe, okrągłe, utoczone z drzewa, z przykrywką... na masło a. 'kañpus' Zb. I, 42. Toż Ust. z Litwy. Petr. ›Jáscyk‹ Ud. ›Jászczyk = imbryczek‹ Pr. fil. V, 753. || ›Jaszczyk = paka, pudło, puzderko‹ Roczn. 255. ›Jastryk = skrzynka, pudło‹ Zb. I, 68.

Jaszczur i Jaszczurka: ›Jaszczŕrzyŕca‹ Hilf. 166. ›Wieszczŕrzyŕca, Wieszczŕrzyŕca, Wieszczŕrka‹ Hilf. 187. ›Wieszczŕrzyŕca, Wieszczŕrka‹ Pobl. 109. 110. Toż Ram. 254. || ›Jaszczur = salamandra maculosa‹ Wrześ. 9. Salamandra maculata Wisła VIII, 360, n° IX. || ›Jaszczur = choroza gardła u bydła‹ Petr.

Jasz(ów) p. Jan.

Jaś: ›Tak nazywają często zajęca‹ Zb. I, 42. ›Zajęca zowią żartobliwie 'Jasiem'‹ Zb. V, 180, n° 89. || ›Jaś‹ o wilku: ›Liska mu

(wilkowi) gádá: 'Dzis ty, Jasiu, jak to mnie zbli?'‹ Cisz. I, 310.

|| ›Jaś = djabeł‹ Parcz.

Jaśle p. Jasto.

Jaśliwy: ›Jaśliwy dobrodzieju!‹ Del. 104. ›Otwieraj ten jaśliwy nowy dóm!‹ (o piekle) Pozn. IV, 308, n° 16, zwr. 6.

Jaśnie = jasno: ›Miesiączek jaśnie świecił‹ Rog. n° 209. ›Miesiączku, świećże mi jaśnie!‹ ib. n° 278.

|| ›Jaśnie w tytułach: ›Jaśnie królu!‹ Pozn. VI, 116. ›Jaśnie monarcho!‹ Cisz. I, 251. ›Uprasiam jaśnie cysarza...‹ Chełch. II, 77. || ›Jaśniuchno‹: ›Wszystkie panny jaśniuchno, Moja Kasia bieluchno‹ Kolb. 174, n° 14 a, zwr. 21. ›Jasnuszëczëkŕd, Jasnuszëkŕd, Jasnuszo = jaśniutko, bardzo jasno‹ Ram. 61. || ›Jasneńko‹: ›Ziŕłko jasneńko świeci‹ Sand. 58, zwr. 27. || ›Jaśniutko‹: ›Świecił miesiączek jaśniutko‹ Święt. 86, n° 21.

Jaśnik = ligustr Pozn. I, 85.

Jaśnisty: ›Wierzech (czapki) jaśnisty‹ Pozn. IV, 272, n° 524, zwr. 2 (pieśń nie ludowa K.). ›A gdzie twoja... jaśnista jest zbroja?‹ Wŕje. I, 28 (czy to pieśń ludowa? K.). ›Żebŕ cŕ gromŕ jaśnisté‹ Ram. 61. || W tytułach: ›Jaśnisty dobrodzieju!‹ Ust. z Mazowsza.

Jata, ›Jatka (na Szląsku) = szopa‹ O. ›Jata = obita deskami budka, przystawiona do izby a. stodoły na sprzęty i narzędzia gospodarckie‹ Rozpr. X, 283. ›Jata = komora‹ ib. III, 371. ›Jata = przystawka z desek do izby a. stodoły‹ Wrześ. 9. ›Na ścieli w jacie‹ Zb. XII, 194, n° 65. ›Jata = szopa podręczna, na prędec i byle jak sklecona‹ Spr. IV, 305. ›Jata = przyścianek, małe zabudowanie o trzech ścia-

- nach, przystawione do jakiego bndynku. Spr. IV, 345. Por. Rozpr. XVII. 39. Was. 10 (nazwa części błot). Wisła I, 248, ods. 1.
- Jatówka** p. Jątrew.
- Jatro:** »Játro = przyszczyk (opis). Pobl. 26.
- Jatryśia?** »Nadobna Jatryśia. Pauli, 46. Wójc. II, 44, przepisując z Paulego, zmienił na 'Marysia'.
- Jawoj** p. Jaw.
- Jawok** p. Jaw.
- Jaw** = »tu. Spr. IV, 23. »Jaw, Jawok a. Haw, Hawok = tu, tutaj. ib. 356. Zb. V, 211. 223. 229. 232. 263. »Cóżbyś jaw robiła, siroteckūđ? (mówi matka z grobu do córki) Rozpr. IX, 183. »Jaw = tutaj. ib. 150. || »Jawok, Jawoj = tutaj. Rozpr. IX, 150. || »Jawtędy = tędy (wskazując coś bliższego, nie 'hawtędy' K.) Rozpr. IX, 150. 178. || »Jawtu, Jawok = tutaj. Pr. fil. IV, 202. »Jawtu = tu, tutaj. Jastrz.
- Jaw:** »Czego kto pragnie na jawi, to mu sen przed oczy stawi. Krak. IV, 251, n° 82 (zdaje się, że to przysłowie nie ludowe K.).
- Jawa** p. Ewa.
- Jawejezczeć** = »narzekać głośno z bólu. Hoff, 40. Por. Jawować.
- Jawentura** p. Awantura.
- Jawia** = »izba, w której zboże suszą, 'osieć', 'hrydnia'. O.
- Jawor:** »Jawór = klon (acer pseudoplatanus). Wrześ. 9. Spr. V, 363. »Jawor = (na Litwie) głóg jednosłupkowy (crataegus monogyna). O. || »Jabór. Świąt. 219, n° 61. || »Jaworze. 3 pp. lp.: Kalina, na pytanie, 'czego w dole stois?', odpowiada: »Żeby się letni susy bojała... Stojabym na ty górze, Równiałabym się ku jaworze. Kozł. 40. W podobnej pieśni Łęcz. 134, n° 229, zwr. 3, kalina mówi: »Będę patrzała ku jaworze. || »Jawor = gra dziewcząt wiejskich (opis), w której jest zapytanie: »Jaworowi ludzie, czego tu stoicie?« Knj. I. 220. Pozn. III, 208 dal. Por. Jaworowe drzewo. || »Jawor. Kętrz. 42. 55. 78. Por. Jafery.
- Jaworowy:** Patrz: »Jaworowi ludzie. pod Jawor. || »Jarowowe (tak K.) korzenie. Was. 226, n° 5. || »Jaworowe drzewo, »Jaworowe drzewa = gra wiejska Zb. XIV, 135 i Rud. 117. Por. Jawor (gra). || »Posadził ją... w końcu stoborowa. Świąt. 79, n° 10, zwr. 8. (Czy to jest zabytek przypadkowego rzeczownikowego, czy nierozumienie wyrazu? »Jabór spotykamy u Świątka str. 219, n° 61 K.).
- Jawornicki:** »Pan Jawornicki. Sand. 253.
- Jaworowe:** »(Posyłajcie) po księdza Jaworskiego. Maz. III, 235, n° 296, zwr. 8.
- Jaworowy:** »Jaworowy, Ostry, to graniczek prosty. Zb. IX, 258, n° 309 i ods.
- Jaworów:** »Z tamtej strony Jaworowa. Lub. II, 52, n° 155. »Z Jaworowa. Zb. XII, 224, n° 150.
- Jawować:** »Jawówac = szczekać (goniąc za zającem). Hilf. 166. »Zaczną psy jawówac jakbyż zająca biegają. ib. 130. Toż Ram. 61.
- Jawtędy** p. Hawtędy. Jaw.
- Jawtu** p. Jaw.
- Jaz:** »Aż. Spr. V, 133. »Jaz ma znaczenie, jak w języku literackim = (sztuczna) tama na rzece, potoku Wrześ. 9. Goszcz. 132. Spr. IV, 345 (»jáz). Pr. fil. IV, 823. »Jaz = skała wystająca na dnie potoka, tworząca czasem dość duży spadek wody... 'Wysy młyna na jazi zajaziło się rybami'... Spr. V, 363 (skoro 'na jazi', więc 1 pp. musi być 'jaz'

- ż., jak wyżej zapisana postać 'aż'; autor widocznie łączy etymologicznie 'jaż' z 'zajazić się', w czym się podobno myli K.). »Jazy = miejsca płytkie, łączące głębsze wody, kędy bywa przepływ ryb wędrownych« Mil.
- Jáce** p. **Jaźwiece**.
- Jazda** = »może: 'Jazdá Bóg dá, co bedzie lepi'« Spr. V, 363.
 »Jazdá = podobno« Wrześ. 9.
 »Jazdá = jak się zdá, jak się zdaje« Rozpr. XVII, 39. »Mysł sie ik chytała, jazdo nie zrada, tak nie dowiarowali« Ogończyk (Eljasz) W Kolibie, 7.
- Jazefek** p. **Józefek**.
- Jazerny**: »Klnąc rozróżniają kilka gatunków djabłów: 'jazerni', 'hermińscy'...« Spr. V, 363.
- Jazgarnik**: »Jązgarnik« = sieć na jazgarze Frischbier Preuss. Wörterbuch p. w. Kaulbarschnetz.
- Jazgarz**: »Jazgar, Jazgier« Pr. fil. IV, 202. »Jązgarz, Jązgar« ib. 824. »Jazgier, Jazgierek« Prac.
- Jazgier** = »roślina brodawnik (taraxacum)« Spr. V, 133. Por. **Jaskier**.
- Jazgot** p. **Jaskot**.
- Jazia** = rodzaj żmii mitycznej Zb. V, 181, n° 10. »Jazia ma dwańaście głów« ib. 182, n° 12.
- Jazłowiec**: »Jazłowiecki zamek« a. »Jazdowiecki zamek« Wójc. I, 84--85 (pieśń podejrzaney autentyczności K.).
- Jazówki** lm. = rodzaj gruszek Zb. XIV, 28.
- Jaźbiéta** p. **Elżbieta**.
- Jaźwa** = »nora borsuka (myśl)« Pr. fil. V, 751.
- Jaźwcowy**: »Jaźwecowe sadło« Wisła III, 285. »Jązcowé sadło« Ram. 65. »Jaźwi tłuszcz« Pozn. VII, 159. || »Jaźwiowe sadło' = lek ludowy« Pr. fil. V, 751.
- Jaźwiece**: »Bobák?, świstak; inaczej zwa to zwierzę 'jaźwiece'« Rozpr. VIII, 245. »Jaźwiece a. Nor« Przyj. ludu VI, 111. Zb. II, 7. »Jadźwicz« Wisła V, 751. || »Jópsc = borsuk« Hilf. 167. »Jáce = jaźwiece, borsuk« Ram. 65. || »Jasc, Jaźwiece = borsuk« Spr. V, 110. || »Góra 'Jaźwica'... od jaźwów czyli borsuków nazwana« Kuj. I, 33.
- Jaźwiowy** p. **Jaźwcowy**.
- Jaźdowiecki** p. **Jaźłowiec**.
- Jaźyna** p. **Jeźyna**.
- Jaćmiój** p. **Jęczmień**.
- Jąch** = »niuch: 'Jąch' tabaki« Pr. fil. V, 742.
- Jąc**: »Dziadus jęli pana pod bok« Kam. 24. »Kiedy dziadus imą prawić... (zacznie mówić) ib. 50. »Ten z tym imą (= poczná) rachować...« ib. 128. »Jak se imą opowiadać...« ib. 141. »Jimáj go!« Bisk. 31. »Jął go strach...« Krak. III, 35. || »Jąc się«: »Jak to przeminie, to kuźdy się imie... do pracy« Kam. 48. »Tyś mi się jęna, Jak woda kamienia« Zb. II, 66. »Tyś mnie się jina...« Pozn. III, 199. Tamże 'jéna się'. »Jena sie« (w tejże pieśni) Maz. III, 255. »Jana się« ib. 310. »Jena się« Zaw. 81. »Ina sie« Wisła VIII, 505, n° 30, zwr. 8. »Cosik (w domu)... ino pálić i gotować« Święt. 459, n° 11. »Zbidniął tak, ze ni miał się cygu jąc« Zb. VIII, 311. »Ni mniał się czego jąc« Chelch. II, 50. || »Imać się za co a. czego = wziąć się za co, do czego« Was. 241. »Jimac są = brać się (do rzeczy)« Hilf. 166. Ram. 64. Bisk. 21. »Kochanie jak się kogo imie, I oczy zasłoni i rozum odéjmie« Oles. 141. »...Jak imie opowiadać...« (= zacznie, weźmie K.) Kam. 11. »Imaj się jeno takich, co uściwością żyją« ib. 125. »Im się téj uściwości...« ib. 127. »Imie

- się za rękę dziadusia« ib. 190.
 »Jedzie młody... Serce się go ima«
 Maz. II, 97, n° 223, zwr. 2.
 »Suchoty imą go się« = dosta-
 nie suchot« Was. 224 c. »Duse
 się jy (matki św. Piotra) imady«
 Chełch. II, 92. »Czy starosta nosa
 nie ma, Że się go (korowaja) nie
 ima? Imajże się korowaja, tego
 Bożego dara« Lub. I, 159, n° 95.
- Jądro: »Pańska czeladź bardzo mą-
 dra, Nie je chleba, ino jądra«
 Pozn. V, 50, n° 86, zwr. 4.
- Jądrzny p. Jędrny.
- Jąkać się: »Jikac sã« Ram. 64.
 »Jąkać:« »Jikac« Ram. 64.
- Jąkałto p. Jąkała.
- Jąkała: »Jąkałto« Pr. fil. IV, 202.
 »Jąkałto« Ust. z Litwy. »Jikała«
 Ram. 64.
- Jąkrowy lm.: »Do Jąkrów« Nadm. 44.
- Jąpa = »kiszka nadziewana kaszą«
 Pr. fil. IV, 202. Por. Wąp.
- Jątre w: Czy »nadobna jatrystia«
 Pauli, 46, n° 22 tu należy? Wójc.
 II, 44, przepisując z Paulego, za-
 stąpił »jatrystię« »Marysią!« K. O.
 podaje »Jatówka« (oczywiście za-
 miast »jatrówka«), w znaczeniu
 jątrwi, jako wyraz gwarowy: »Sły-
 szałem go na Litwie K.
- Jątrznica = »kiszka« Was. 241.
 Pleszcz. 107. || »Jątrznica =
 kielbasa, kiszka« Wisła VI, 869,
 n° 18. || »Jątrznica = naryw,
 wrzód« Hilf. 166. || »Jętrznica =
 jątrznica, kiszka« Pr. fil. V, 753.
 Por. Jeternice.
- Jątrzyć: »Jątrzyć = narywać«
 Hilf. 166. || »Jątrzyć się:« »Ji-
 trzyć sã = jątrzyć się, obierać«
 Ram. 65. »Jątrzyć się = tlić się«
 Lub. II, 211.
- Je! = »służy do oznaczenia niechęci,
 ociągania się« Rozpr. X, 283.
 Toż Wrzes. 9. »...Pytali się, kiela
 grzybów nazbiórada. — Je! nie
 dużok nazbiórada« Zb. VII, 59,
 n° 121. Ib. 75, n° 131. »Je!
 bedamy ta taką chlastygą jeś,
 kiedy ją się mogã Źo lepsã wie-
 cerzã postarać« Zb. V, 211. Święt.
 343. »Je, cobys ta robił!« Wisła
 II, 180. »Je = e!: 'Nie powieś?
 Je bez co?' 'Je pudzies ty ka, ty
 Źodmieńce!' 'Kazeście byli? —
 Je byłam zimniaków kopać!« Rozpr.
 XXVI, 379. || »Je!« = otóż, hejże,
 do licha!: »Je moja bratowã, Nie
 bądźze takowã!« Zb. XII, 124,
 n° 50. Zb. XII, 174, n° 134.
 223, n° 136. 206, n° 26; XV,
 40, n° 18; XII, 139, n° 283.
 »Jećby tũo dobrze było, boby nãś
 tũo wspomogło« Zb. VII, 5. || »Je«
 w naśladowaniu głosu barana:
 »A jakżeś krzyczał, koźle-baranie?
 — Je mek je, je mek je, wiel-
 możny panie« Maz. V, 321, n°
 377. || »Je! a. I!« = na konia,
 żeby ruszył z miejsca Wisła III,
 739. || »Nã je chęba jako? =
 jakże inaczej, a więc jakże ina-
 czej?« Rozpr. X, 269 p. w. Ba.
- Je! = jej! Jezusie! biada!: »Jak mię
 tam wezmã łupić. To je je, Ma-
 ryjo!« Rog. n° 142. »Jeje! = wy-
 krzykniek« Pr. fil. V, 752. || »Jej-
 ku!, częściej O jejku! = gwałtu!«
 Spr. IV, 24. Parcz. || »Jencie!
 Jenki! = wykrzykniek podziwu,
 może = Jezusie!« List. od H.
 Derdowskiego. »Jencie, co to chłó-
 pa!« Derd. 20. »W tym się —
 jencie! — cała gora łamnie na
 połowę« ib. 36. »Jencie! = gwałtu,
 jej!« Ram. 63. || »Jejn! jejn! =
 wykrzykniek« Parcz. »JenŹ! =
 biada! gwałtu! rety!« Ram. 63.
 »O jony, jony! = o Jezu, Jezu!«
 Pobł. 27. »Jenku! = ach! biada!
 gwałtu! 'Jenku, ju pō nas!'« Ram.
 63. »Jere!«: »Lajzer... krzyknał:
 Jere!« Derd. 52. »Jerum! O Jerum!«
 często w Ramotkach Wilkońskie-
 go i ind. »Gierom!«: »Jeno jeden

surdut mam... Ach gierom!« Pozn. V, 75, n° 130.

Jebać = »bić« Zb. II, 7. »Jebać = 1, futuere 2, łajać, wymyślać« Świąt. 698. Por. Jopac.

Jechać i Jeździć: »Jechać«: Teraz.: Lp. I os.: »Jechäm« Pr. fil. IV, 202. »Jadã« Ram. 59. III os.: »Jadzie« Wójc. II, 99. Wiśła II, 130. Pozn. V, 100; IV, 300. Zb. VIII, 74. Maz. III, 232. »Chełch. I, 26. Lm. I os.: »Jademy« Pozn. VI, 261. Kopern. rękop. Zb. VIII, 65. Parez. »Jadzieny« Parez. II os.: »Jechacie« Kopern. rękop. Przeszłość: Lp. I os. »Já jáł« Ram. 59. III os.: »Jachál«, »Jál« Ram. 59. »Jachál« Derd. tytuł i 9. Zb. VIII, 76. Lip. 111. »Jál« Hilf. 166. 88. 91. 97. »Jachu« (t. j. jachäl K.) Hilf. 127. »Jachál« Hilf. 134. »Jachał«, »Jäl« Rozpr. X, 180. 215. »Jäl, Jała« Rozpr. XII, 66 § 140, 2. »Býła jachana« Bisk. 47. Lm. I os.: »Jáli« Pobł. 27. II os.: »Jáli« Pobł. 27. III os.: »Źóni jáłł« Ram. 59. Hilf. 166. 95. 97. Pobł. 27. »Jeli« Rozpr. XII, 66 § 140, 2. »Jachali« Parez. Imiesłowy: »Jechany«: Trześiona... rutecka, Kiej z państwem młodém do kościoła jechana« Rad. I, 214, n° 278, zwr. 4. »Ké je wielgi wiatr, tej na jezoro nie je jacháne, jaż ké wiatr ulégnie« Hilf. 122. »Jány« Hilf. 88. »Jadać«: »Jadący« Rud. 147. Wiśła VI, 567. Was. 165. »Jedzies nie jadący, A mnie oeka bolą na cie patrzający« Wiśła VII, 124, n° 11. »Jeżdżono«: »A jak mi będzie do ślubu jeżdżono, Azeby mi była drózka wyścieloną« (zap. 'wyścielona' K.) Maz. II, 2, n° 3, zwr. 9. Rozkaźnik: Lp. II os.: »Jejdz« (= jejd + ze K.) Świąt. 215. »Jadzł« Pr. fil. IV, 201. Chełch. I, 37. »Jechaj!« Maz.

III, 232. Zb. XII, 204. »Jeździj« Maz. II, 68. Pozn. V, 155. Łęcz. 100. Chełch. I, 232. 24. Ld. I os.: »Jadzma!« (znaczy lm. K.) Pozn. VI, 211. II os.: »Jechajta!« Kolb. 15, n° 3 b, zwr. 22. Lm. I os.: »Jadzmy!« Chełch. I, 77. 276. II os.: »Jechajcie!« Pozn. III, 190. Bezokolicznik: »Jachac« Hilf. 166. Pobł. 26. Ram. 59. Bisk. 15. 18. 43. »Jachać« Spr. V, 362. Parez. Mil. Zb. I, 11. 14. Rozpr. X, 180. 215. Pozn. VI często. Pr. fil. IV, 201; V, 749. Kuj. II, 283, n° 48 (częściej 'jechać'). Przykłady niektórych zwrotów: »Jechać do sprawunków« (= po sprawunki K.) Wiśła VII, 726. »Wilk końmi jeździe« (= powozi K.) Wiśła I, 309. »Jadzie powietrzem« Chełch. I, 26. »Jadz na syje!« (= jeźdź na złamanie karku, jeźdź do licha K.) Chełch. I, 179, n° 27. »Jechał« = pojechał: »Nima pana w doma, jechał do Torunia« Pozn. III, 209, n° 98, zwr. 7. »Jechać na plecach« = mówią o nieboszczyku, wynoszonym na ementarz« Udz. »Jeżdżać«: »Jiżdżál« Zb. XV, 62, n° 68. »Nie jeżdżaj tu« Kętrz. 76. Oles. 63. Pozn. V, 100, n° 192. Zb. V, 206, n° 12; VIII, 295. 302. Pozn. III, 41, n° 4; IV, 13, n° 22, zwr. 4; VI, 262, n° 65. 306. Maz. II, 36, n° 90. »Jeździwać«: »Koniki... na których ja tu jeździwał« Zb. VI, 111, n° 31, zwr. 4. »Jeżdżują« Pr. fil. V, 746 p. w. Hlibkiem. »Jedzować«: »Jedzował na żrybaku« Zb. VIII, 301. 317. »Jedzować = jeździć« Spr. V, 362 p. w. Jahać. Wrześ. 10. Jechatecku? »W ogródecku, jechatecku, soli, wody woła« (zagadka o ogórku) Zb. I, 131, n° 13 (może 'je chatecka' = jest chateczka? K.).

Jechunder = przyspiew: »Z tamtej strony jeziora jechunder mach cumber...« Sand. 148, n° 180.

Jec kiec: »Já sobié wdowula, Já sobié jec kiec« Zb. VIII, 278, n° 40. Por. **Hee kiec**.

Jecy = »jadalny, bardzo smaczny. 'Siano jecy' = chętnie przez bydło jadane. 'Jeca pasza' = dobra, posilna« Zb. I, 30. »Jecy a. Jęcy = którego się wiele zjada, smaczny, dobry do jedzenia« Kuj. II, 271 (z Bib. Warsz. LXXX, 623). 283, n° 42. »Jęcy = dający się jeść, przyjemny do jedzenia: 'Siano jecy dla bydła'« Pr. fil. V, 752. »Jęcy = chętny do jedzenia« Parcz. »Jeńcy = z dobrym apetytem jedzący« Mil. Por. Zjadły. Jedki. Jedliwy

Jedąn p. Jeden.

Jedbabny p. Jedwabny.

Jedbaw p. Jedwab.

Jeden: »Jaden«: »W jadnąm kościele...« Zb. V, 205, n° 11; ale ib. 215: »Jedąn«, a 235, n° 40: »Jedén«. »Jedyn« Rozpr. XII, 23. »Jénowo dnia« (? K.) Hilf. 95. »W jeną grepą« ib. 100. »Jno wietwią« 4 pp. ib. 114. »Jeden' we wszystkich pp. (oczywiście oprócz I K.) traci d.: 'jenego', 'jenemu'...« Wiśła III, 324, n° 11. »Janą« = jedną Hilf. 100; ale ib. 99 'jedną', a gdzieindziej 'jeną'. »Jaden« ib. 103. »Z janowo na drugiewo...« ib. 117. »Pod jéno capko« Zb. VII, 142. »Jena = jedna« Pr. fil. IV, 823. »Jédno (dziecko)« Kuj. II, 52, n° 220, zwr. 6. || »Jedno« rodz. nij.: »Jedne«: »Jedne państwo« Chlech. I, 15. »Jedne oko« ib. 194. Toż Ust. z Litwy. »Okno jedne« Przegląd krytycz. 1877, n° 3, str. 98. »Jedne (dziecko)« Kiel. I, 188, n° 346, zwr. 5. »Jeden, Jena,

Jeno = jeden, jedna, jedno« Czark.

|| »'Jeden' w wyrażeniu 'To jedne pieniądze = to ta sama cena« Rozpr. XXVI, 379. || »Jeden« (jak często i w mowie literackiej) = pewien: »Wseł do jednego gąsca i w gąscu natrafił na jedne jaskinie« Zb. V, 189. »W jadnąm kościele bardzo strąsowało« ib. 205, n° 11. »Był jedén gazda bogaty...« ib. 235, n° 40. »Jedne państwo mieli jedne córke...« Chlech. I, 15. »Jedni gospodarze mieli sżującého...« Cisz. I, 30, n° 47. »Było jedno pajstwo i mieli córke...« Wiśła VI, 308. »Jedni nie umieli robić dzieci. Jeden im doradził: -- Nabzdziejcie do stępk...« Zb. XV, 28, n° 11. »Zabł jedén jedného...« Cisz. I, 41, 360. »Jeden« = ktoś: »Na koguta mówił, że idzie jedąn z rogowąm pyskiem« Zb. V, 215, n° 21. || »Jeden«, z lekceważeniem, niechęcią = jakiś, jakiś tam, taki, kadajaki, byle: »Durniu jeden!« Bar. 44. »Sierdzisz się na tego jednego somsiada« Kam. 169. »(Wskoczył do wody) za jednym wiankiem wiejskiej dziewczyny« Bal. 38. »Gdyby nie jeden czepec« (wyglądałaby wdowa jak dziewczka) ib. 90. »Obéjrzij się, miła!...« Ja się nie obéjrzę... Niech ci się obéjrzy Jedna z Berlina« Rog. n° 28. »Nie żałuj, dziewczyno. O trupa jednego!« ib. n° 37. »Nie banuj... o trupa jednego!« Zb. IX, 213. »Nie żałuj, dziewczeczko. Wojaczka jednego!« ib. n° 38. »Zalcałamei się Jednej grymaśnicy« Zb. IV, 146, n° 177, zwr. 2. »Ośle jeden!« Zmor. 154. »Takie to wasze nabożeństwo, że jedna świnią je przerwała« ib. 164. »(Nie będę szczęśliwy) przez jednego rycerza« Bal. 123. »Cho-

działeś jako jeden złodziej« Wisła VIII, 218, n° 111. || »Każdy jeden« a. »Jeden i każdy« = każdy, każdziusieńki (z niemiecka: 'ein jeder' K.): »Każdego jednego... przed śmiercią widział« Nadm. 129. »Jednego i każdego pozdrowili« Aten. VI, 645. || »Jeden« = jedyny: »Kasiu moja, Kasiu jedna!« Kolb. 119, n° 8 e, zwr. 5. || »Jedynący jeden« a. »Jedniący jeden« = jedniusieńki, samiusieńki Ust. z Poznańskiego. »O majątki nie stoi... Jak raz postanowi, tak weźmie i w jedynącej koszuli« Kaspr. 11. Por. Jedynorny. »Mám jedynącą córkę« Kaspr. 121. »Jednym jeden« = też znaczenie Ust. z Litwy. »Dziadora ten miał jednym jednego syna« Padalica Opowiad i krajobr. I, 19. »Jeden jedności« = jedyny: 'Jednego jedności miałam syna'. 'Jednością' = raz jeden« Pr. fil. V, 752. »Jedniący = jedyny« ib. »Sam jeden« = sam, sam tylko, jedniuteńki Ust. z Litwy. Por. Jedurny. || »Jednuszki, Jednuszy, Jednuszeni« = zupełnie sam jeden« Ram. 62. »Jedurny« = jeden, jedyny« Pr. fil. V, 752. || »Jedno jeden« = jedyny, sam, tylko jeden: »Tańcują cztery panicy: Ale jedna, jedno jedna nie tańcowała...« Rog. n° 110. || »Jeden« = ten, taki, jaki taki, jakiś, niby: »Chodziłam sobie jak jedna pstra rybka po wodzie, jak jeden ptaszek na powietrzu« Kuj. I, 415. »Bo to jeden nie wie, Co to paseruje. Kiedy się młodzieńiec Z paniąką niłuje« Rog. n° 41 (z niemiecka K.). »Nie chódźże ty do mnie, Bo ty jedną Szukasz z piąnkami« (też K.) ib. n° 290. »Że teraz jedni noszą suknie kuse, niepodobną troku przyklekając« Nadm.

58 (z niemiecka K.). »Myśleli, że to tam jeden parobek« Zb. XI, 60, n° 122. »Niema, jak jednemu družbie!« Pozn. II, 303. »Kasieńko... miałeś innego..., Miałeści tu jednego. Jasia nadobnego« Wójc. I, 241. »Jedna Marysia, jedna Do ogródecka biegła« Sand. 69. »(Przyjaciele) Dadzą (mnie) za jednego, Za Jasięka nadobnego« ib. 71, n° 75, zwr. 2. || »Co jeden, to... jeden od drugiego, coraz to...: »(Trunek) co jedyn, to mocniejszy« Zb. XI, 117. || »Jednego czasu« = pewnego razu: Kozł. 382. Choc. 39. Zb. V, 218, n° 26. Rozpr. X, 208. || »Jedną razą« = aż tu, naraz, otóż: »Jednom razem« Zb. II, 159; XI, 75. »Jednym razem« = też znaczenie Ust. z Litwy. Por. Jednora z. || »Jedna godzina« = pierwsza godzina: »Cwierć na jedną« = kwadrans na pierwszą Zb. II, 12. »Jedna godzina z północy biła« Zb. IX, 178, n° 20. »O północy, o jednej godzinie« Rog. n° 458. Kętrz. 82. »Jedna godzina w północy biła« Rog. n° 284. || »Wszystko jedno:« »Ónamu wszystko jedno było, cy kielbasa, cy sieriak« Zb. V, 204, n° 9. || »Jedno« patrz Jeno. || »Jedno« = raz, po pierwsze: »Młyn tam stojąc nie może, jedno że wody nmasz, a drugie że góra wielka« Kuj. I, 175. || »Wiedzieć jedno« = być w porozumieniu, w znowie: »Do ty żony bydaka) chodzil ksiadz i pan. Tak ten pan z tym ksiyndzem wiedzieli jedno i chłopu chcieli osukać« Zb. XI, 10. || »Wyszli... na jednego« (zap. = na kieliszek wódki K.) Kaspr. 36. Por. Doba. Jeno.

Jedenasty: Jednasty« Ram. 62. »Jedenasty, Jedynasty« Ust. z Litwy.

- Jedynaśta godzina• Bar. 37. •Mi-
zף jenástnף a dwanáśtnף •ztüni•
Hilf. 107.
- Jedenaście**: •Jedenaś• Listy paed.
a. fil. XII. 469. •Jedynaście. Je-
dnaście• Ust. z Litwy. •Jednaśce•
Ram. 62. •Jedynaście• Kam. 128.
•Jedynaście• Rozpr. IX. 159.
•Jedenaście• ib. 117. 138. 143.
•Jedenaś• ib. XII. 45. 60. 2 pp.
•Jedenaści• Rozpr. XII. 60. •Jed-
enaśtuk• Zb. VII. 48. •Jedena-
śtów braci• Pozn. VI. 260. •Jedy-
naśtów zbójów• Święt. 378. 3 pp.
•Wszystkim jedenaśtóm• Pozn. VI.
259. •Jedenaśtóm• Rozpr. XII.
60. 6 pp. •Jedenaścima• Rozpr.
XII. 60. 7 pp. •Jedenaśtóch•
Rozpr. XII. 60.
- Jedka**: •Jdka•: •Pokarm przeżuty
w gębie wchodzi do itki, stąd do
żołądka• Pleszcz. 107. •Jedka =
kanał przełykowy• Czark.
- Jedki** = 1, smaczny, apetyczny O. 2,
gryzący, kaustyczny O. 3, chę-
tnie, dużo jedzący (o zwierzętach)
Ust. z Litwy. Por. Jecy. Jedli-
wy. Jecny. Zjadły.
- Jedliwy** = •chętny do jedzenia•
Kuj. II, 283, n° 42. Por. Jecy.
Jedki. Zjadły.
- Jedl(n)ia** p. Jodła.
- Jedłowy** •grzyb = rodzaj grzyba, z po-
zoru dobry, jadalny; rozłamany, za-
barwia się zielono• Spr. IV, 305.
- Jedła** p. Jodła.
- Jedłośnie?**: •Kowąże, zazulu, ko-
wąże jedłośnie, Zapłaće, Marysiu,
za wiątek załośnie• Pr. fil. IV, 202.
- Jedłowice** p. Jałowice.
- Jednać** = = rozjemca, godziiciel
Orzeszkowa Nad Niemnem II, 144.
- Jednaćce** p. Jednak.
- Jednać**: = •zamawiać: 'Przysedem je-
dnąć pogrzebu'• Rozpr. XXVI, 379.
- Jednać się** = = godzić się, zawierać
umowę co do zapłaty. 'Jednać kogo'
= godzić do służby,
- zawierać z kimś umowę o zapłatę•
Wrześ. 10. •Jednać się = godzić
się. 'Jednalim się, jednalim się,
jaz sie nazad pokłóciim'• Spr. V,
110. •Jednać się = godzić się.
'Jednać kogo', n. p. pacholka a.
kucharkę do służby• ib. 363.
(Sługa mówi) •Nie na to ja sie
jednała. Żebym z panami gadała•
Kolb. 218. n° 20 a, zwr. 9 i n°
20 b, zwr. 12. (Maryś odpowiada
Jasiowi, który wymawia jej, że
•zaśła z insemi na radę•): •Jesce
ja się, Jasiu. Z tobą nie jednała;
Oj wolno mi pogadać Da z kim
ja będę chciała• Rad. II, 133,
n° 336, zwr. 2. Por. Zjednan y.
- Jednak**: •Jednako• = jednak, jed-
nakże: •Chłop bogaty, a jednako
ni miał co jeść• Kuj. I, 169.
•Choć nie stanie nas na wina...
Jest jednako dobry trunek... u pro-
minatora• ib. II, 178, n° 362,
zwr. 6 (nie ludowa K.). || •'Jedna-
cze' obok 'jednak'• Rozpr. XII,
16. § 31. 3. || •Po jednako =
po równo: •Zaczęli się rachować
(zbójcy). Porachowali się wszyscy
po jednako, tylko im zostawało
dwa grosze• Cisz. I, 232, n° 181.
|| •Jednakowo, Jednakowoż = je-
dnak, jednakże: •Moja kochana,
jednakowoż musisz się jaką ro-
botą zajmować• Kuj. I, 152. •We
Skałkowie rzyhło wstają, a w Brucz-
kowie śpią; Jednakowo Bruczko-
wianie Skałkowiaków chcą• Zb.
VIII, 106, n° 211. •Jednakowo(ż)•
Ust. z Litwy. •Nakowo. Naków =
jednak• Wisła III, 88.
- Jednák** p. Jedynak.
- Jednaki**: •Jednakuszki, Jednakuszý
i Jednaku-zkó = jednaktki, je-
dnakuteńki i t. d.• Ram. 62.
|| •Jednaki = równy: •Podzie-
lili się piędzmi po jednakięj
części• Cisz. I, 230, n° 179. Por.
Jednako.

- Jedniący jeden p. Jeden.
 Jedno p. Jenó.
 Jednoculny = »kamień, drzewo a. inny materiał budowlany, którego rozmiar, stanowiący grubość warstwy kładzionej (niem), jest równy względnie do reszty« Roczn. 203.
 Jednojen p. Jednora.
 Jedno jeden p. Jeden.
 Jednokolę: »Jednokół, 2 pp. Jednokółca = półwozek; tylna a. przednia część wozu« Hilf. 166. Toż Ram. 62.
 Jednokonka = doróżka jednokonna Tyg. ilustr. 1, XIII, 192. Dickens Klub Pickwicka 186. Ust. z różnych okolic (od niedawnego czasu) K. Czasami 'jednokónka'.
 Jednolatki blp. = »mający jednakowe lata, rówiennicy. 'Związano dwoje dziatek jednolatek'« Pr. fil. IV, 202. »My z nim jesteśmy jednolatki« Ust. z Litwy.
 Jednonóżka = »człowiek pozbawiony jednej nogi (zartobl.)« Ram. 62.
 Jednora: »Zamiast 'jeden raz', 'dwa razy', mówią 'jednora', 'dwora'« Pleszcz. 31, n° 11. »Mówią niekiedy zamiast 'jeden', 'dwa' — 'jednora', 'dwora'« Rozpr. VIII, 172. 173. Porów. w mętowaniu: »Jednoro...« Wisła II, 362 q. 833, 24a. 836 f; 'Jednojen' Wisła III, 334, 41 b; 'Jednorum' Fed. 388. || »Jednoraz = wtem. 'Siedźm i gadamy: jednoraz chtëś puka we drzwi'« Spr. V, 110. »Siedzi.. Nic nie słuchać. Jednoraz coś zadudniało...« Chełch. I, 65. Por. ib. 73. 124. 132. 178. 283; II, 56. 122.
 Jednoralnie (może = generalnie? K.) = »jednostajnie, regularnie« Święt. 698.
 Jednorał p. Cienerał.
 Jednoraz p. Jednora.
 Jednoroczniak: »Jednorocznik« Rozpr. XXVI, 379.
 Jednoróg = jednorożec, zwierzę bajeczne Zb. II, 129. Por. Jednoróżec O. Krak. III, 11 i ind.
 Jednorum p. Jednora.
 Jednosiel = zaścianek Petr.
 Jednosielec = osadnik, rolnik siedzący pojedynczo, nie we wsi Połuj. 260.
 Jednostajny: »Jednostalny« Spr. V, 133.
 Jednostalny p. Jednostajny.
 Jedność: »Syćko mi jedność« = wszystko mi jedno Krak. IV, 298, n° 52. »Jednoś = jedność, to samo: 'Dętka a zadfma, to jednoś'« Rozpr. XXVI, 379. »Jedność wzięła z sobą = złączyliśmy się« Zb. II, 234. || »Jednością = raz jeden« Pleszcz. 35. Pr. fil. V, 752 p. w. Jeden.
 Jednórka = »jedynka« Rozpr. XII, 92.
 Jedny = »'Jedna jagoda', roślina leśna, skuteczna przeciw truciźnie...« Wisła VIII, 140. »Jagoda jedna = paris quadrifolia« Giesz. 33. Por. Jedzący.
 Jednywać = zjednywać: »(Siódmy brat) nim (piwem) panienki dla chłopców jednywa« Maz. III, 332, n° 530, zwr. 3.
 Jedronka p. Biedronka.
 Jedrzonka p. Biedronka.
 Jedun = »zarłok« Pr. fil. IV, 823. Toż Ust. z Litwy.
 Jedurny = »jedyny. 'Jedurny raz bólem w Warsiawie'« Spr. V, 110. »Jedurny = jedniuteńki. 'Jeden jedurny świadek' = jeden jedyny« Pr. fil. IV, 823. »Jedurny = jeden, jedyny« Zb. I, 19. »Jedurny = sam jeden, jedyny, samienteńki« O.
 Jedwab: »Jedwab« Rozpr. III, 371. »Jedbaw« ib. IX, 139; XII, 43. Spr. V, 363. »Trwał dwa włosy

- i powiada: — Niech mi zrobi dwa jedbawy...« Cisz. I, 243. »Be-de robić jedbawie« ib. »W złotym jedwabie« Kolb. 9, n° 1 f, zwr. 5. || »Hedbaw« Parcz. || »Niedwab« Lub. II, 210. »Niedwab« = kaniańka, *cuscuta virosa*« Wiśła V, 917. »Niedwab« Pr. fil. IV, 221. Krasn. 306. Pr. fil. V, 804. || »Jedłab« Udz. »Od jedwabów łajać« = wymyślać znanem wyrażeniem rosyjskiem o matce Ust. z Wilna. Por. J o p a ć. || »Jedwabniczek«: »Wysła chusteczkę samym jedwabnikiem« Święt. 186, n° 13. || »Jedwabik«: »Wysłałam ci jom (chusteczkę) białym jedwabikiem« Wiśła IX, 348, n° 13.
- Jedwabnica**: »Jedwabnice« blp. = rodzaj gruszek Zb. XIV, 28. Toż »Niedwabnice« Zb. VIII, 257. »Jedwabnica«: »Udrzyj chusty jedwabnice« Maz. III, 282. »Podaruję chustkę jedwabniczkę« ib. 279, n° 394, zwr. 8. »Jedwabnica« = chustka na głowę Pozn. I, 75. Derd. 94.
- Jedwabnik** = »człowiek leniwy« Spr. V, 109.
- Jedwabnisty**: »W mojej rodzinie Góry pozłociste. Steczki jedwabniste« Kolb. 61, n° 5 pp, zwr. 2.
- Jedwabny**: »Niedwabny« Zb. VIII, 249. Maz. III, 164. 275. 279. Pozn. III, 192; IV, 105; VI, 89. »Podusecki wpólniedwabne« ib. 281. 282. Kuj. I, 303. Kolb. 65. Pozn. V, 99. Zb. IV, 247. Pozn. II, 239. Pr. fil. IV, 221. »Jedbawny« Zaw. 84. Rozpr. III, 371; IX, 350; X, 242. Archiv VIII, 474. »Jedbawny« Rog. n° 260. Zb. IX, 203. Zaw. 84. Wiśła VI, 492. Pr. fil. V, 752. »Niedbawny« Rozpr. VIII, 116. Krak. IV, 163. Zb. IV, 207. »Niedbawny« Opol. 32. »Jedbabny« Zb. XI, 34.
- »Hedbawny« Rozpr. IX, 308. Parcz. »Jedwabne drzewko = szparag hodowany po ogródkach wiejskich, jako roślina ozdobna« Osip.
- Jed y**: »Oj jedy jedy!« = przyśpiew Pozn. V, 64, n° 111. Por. Jedyna. J o d y.
- Jedyn p. Jeden.**
- Jedynak i Jedynaczka**: »Jedynieć, Jedyniak = jedynak. 'Daj mie, matko, kany sam jedynieć'« Rozpr. X, 283. »Jedynieć« Spr. V, 363. Wrześ. 10. || »Jednak = jedynak« Hilf. 166. »Jednak i Jedynak« Ram. 62. || »Jedynica = jedynaczka« Wrześ. 10. Spr. V, 363. Rozpr. X, 228. 244. 260. 283. »Kieby ja se była sama jedynica, Ej byłaby na mnie jedwabna spodnica« Rozpr. X, 264, n° 45. »Jedynicka« Zb. XII, 217, n° 50. »Jed(Ń)niczka« Ram. 62. »Jodynacka« Kiel. II, 165, n° 517. || »Jedynak = stodoła mająca tylko jeden sasek« Zb. I, 42.
- Jedynacy jeden p. Jeden.**
- Jedynia p. Jedyny.**
- Jedynieć p. Jedynak.**
- Jedynorny** = »ein Einzelner« Mrong. 253.
- Jedyny**: »Poszła dziewczyna Sama jedyna Zbierać jagody« Rog. n° 116. »Wyszła Sama jedyna« ib. n° 361. »Wydźże, Maryś, sama jedyna« Sand. 113. 120. »Co to za jedyna, Co to za dziewczyna Jedzie z panami?« Rog. n° 120. || »Jedynia«: »U Kasiuli jedyni« Pozn. 224. || »Jodynia«: »Tę naszą jodynię do ślubu wiozą« Pozn. IV, 65. Porów. »Jodynacka«. || »Jedyna!« = przyśpiew Zb. XII, 213. Porów. Jed y. J o d y. || »Jedyneczka«: »Oj dana moja dana, dana jedyneczka!« Kozł. 272, n° 46 (Zap. pomyłkowo wydrukowano 'jedynacka': rym »koeha-

- necka K.). || »Jedynka = liczba jeden, jedna. 'Było nas trzech myśliców, a mieliśmy ino jedynkę fuzyję' Krak. IV, 308. || »Jedynka, Pojedynka = strzelba o jednej rurce, nie dubeltówka Ust. z Litwy. || »Jedziny = = jedyny Rozpr. XII, 92.
- Jedza** = »jadło, jedzenie Hoff, 40. »Jedza = wieczerza Pozn. II, 90. »Jedza = jedzenie Rozpr. XII, 92. »Takie małe dziecko tyle jedzy zjadło Bibl. War. 1864, I, 270. »Starzy o jedzę nie wiele dbają Star. przysł. 31. »Po cośmy się zgromadzili? Czy na jakie tańce, czy na jakie jedze? Pozn. II, 100. Por. Jedzysko.
- Jedzak**: »Jedzak = co dużo je Spr. IV, 23. »Tam je moc jedzaków = liczna rodzina, dużo gąb Ust. od J. Bystronia. || »Jedziak = jadacz. 'Nie tegi z ciebie jedziak' Hoff, 40.
- Jedzący** »czasem 'Jadowity' = jadalny Spr. IV, 305. »Tego węz, to je grzyb dobry, 'jadowity' a. 'jedzący' ib. V, 363. Por. Jedny.
- Jedziak** p. Jedzak.
- Jedzić się** p. Jadzić się.
- Jedziny** p. Jedziny.
- Jedzysko** = »jadło, pokarm Zb. I, 42. Udz. Por. Jedza.
- Jegelnica** p. Igielnica.
- Jegier** = »myśliwy Gaz. Olsztyn. 1886, n° 28. »Legier, Im. Legry = strzelec Krak. IV, 311. »Lezy zajacecek za miedzo. O tem pany jegry nie wiedz. Kętrz. 69, n° 34. »Filance = urzędnicy podatkowi, dawniej 'habrycz' a. 'jogry' (tak K.) Spr. V, 354. || »Legier Pr. fil. I, 310. »Legry Rozpr. XXVI, 381.
- Jegipt** p. Egipt.
- Jegl...** p. Jodła.
- Jegła** p. Igła. Jodła.
- Jegomość** = »ksiądz Wrześ. 10. Spr. V, 363. »Jegomość, Jegomościulek = ksiądz Spr. V, 110. »Jegomość = pleban Osip. Lp. 1 pp. »Jegomość Zb. V, 191. »Jegomość Zb. V, 248. 2 pp. »Nie boje się pana, ani jegomości' Zejsz. 53, n° 78. 3 pp. »Jegomościuju Spr. V, 110. 4 pp. »Chwała Bogu, zem dostała jegomości' Łęcz. 120. 5 pp. »Jegomość' Pozn. VI, 309. 6 pp. »Z drugim jegomościem Bibliot. Warsz. 1873, II, 366. »Wyspałam się z jegomością Maz. V, 218. 7 pp. »O pewnym jegomościu Witw. 81. Lm. 1 pp. »Ustrojone, wypierzone, Wielkie jegomości' Łys. 35. Lip. 176. 4 pp. »Przepraszam ichomości Sien. 258. »Zaprosiła państwa jegomości' Kuj. II, 64. »Jegomości' (o księdzu) Chełch. I, 47. Pr. fil. V, 752. »Jegomości' Zb. VII, 34; XII, 203 (do księdza). »Jegomości' Hilf. 140 (do księdza). »Jegomościulek' (o księdzu) Spr. V, 110. »Jegomości' Zb. XIV, 79. »Jegomości' ib. 162 (o księdzu). »Pan jegomość' (nie o księdzu) Maz. V, 218, n° 166 b, zwr. 3.
- Jegomość** p. Jegomość.
- Jejku** p. Je.
- Jejś(ć)** p. Jeść.
- Jekurat** p. Akurat.
- Jel** p. Jodła.
- Jelbiąg** p. Elbląg.
- Jelmożny** p. Wielmożny.
- Jeleni, Jeleniowy, Jelonowy**: »Jeleni język = roślina scolopendrium officinarum Spr. IV, 305. O. »Jeleni skok = boletus cervinus Wiśła III, 90; VIII, 140. »Leliniowy: »Leliniowe rogi Wiśła VIII, 698, n° 52, zwr. 5. Święt. 248, n° 147. »Wjeliniowe (zap. wieleniowe K.) rogi Kuj. II, 8, n° 110, zwr. 7. »Jelonowy: »Jelonowe

- rogi« Lip. 20. Pozn. IV. 7. || »Le-
leni« Pr. fil. V. 780.
- Jeleniec = »siedziba jeleni« Pleszcz.
57. ods. »Kasienka... stanęła na-
przeciw jelenia« ib. n° 21.
- Jeleń: »Lelin zap. lelin K.) a. Je-
liń« Rozpr. IX. 133. »Leleni«
Maz. III. 122. 148. Zb. VIII. 249.
321. Pr. fil. V. 780. Krasn. 305.
Wileń« Kuj. II. 21. »Wjeleni
zap. 'wieleń' K., Wileń« ib. 284,
n° 58. »Wileń wodę pije« ib. 21.
U wilenia różki« ib. 22. || »Le-
lonek« Pr. fil. V. 780.
- Jeleśnia: »Z Jeleśnic«, »Ta baba
Jeleśnianka« Zb. VII. 59.
- Jelgi p. Wielki.
- Jeli p. Jezeli.
- Jeliń p. Jeleń.
- Jelito: »Jelito = kielbasa« Aten.
1877, I. 376. List. od A. Cinc-
ciały. »Śmieje się, jak Filip na
jelito« Cinc. 34, n° 771. »Jeli-
tko = kielbaska, kiszka« Pr. fil.
V. 752. »Lelito: »Wilec lelito'
Zb. XIV, 97, n° 55. Rozpr. IX,
133. »Ty sie drzez do wnętrzo-
ści, do lelitów« Pozn. VI. 14.
Świąt. 701. Pr. fil. V. 780. Krasn.
305. »Lelitko (z ptaszka) się snu-
je« (o czółenku tkackim) Zb.
XIV, 248, n° 34. Toż ib. VII,
81, n° 6; X. 139, n° 39. Toż
Zb. I, 119, n° 26, 2: 'jelitko'.
Toż ib. 120, n° 33. || »Lelochy
= wnętrzości baranie (z r.
1732)« Pr. fil. V. 780. »Lelo-
szki«: »Prosi pan ojciec... na te
lelo-ki (flaki), Co trzy lata w du-
pie nosiły jałoski« Maz. I. 235, n°
113. »Jelitki = wnętrzości« Tyg.
ilustr. 2, XIV, 185.
- Jeln... p. Jodła.
- Jelniczka p. Igielnica.
- Jeloch p. Jelonek.
- Jelonek = robak: »Jeżeli rana
kilkanaście lat trwa, może się
w niej wyłąc robak 'jelonek',
który zagojenia nigdy nie dopu-
ści... następują szczegóły« Krak.
III. 165 f. »Jelonek = wół z mro-
zowata czerwony« Wisła V. 922.
»Jeloch = nazwa wołu« Nadm.
147.
- Jelonowy p. Jeleni.
- Jelzbieta p. Elżbieta.
- Jel p. Il.
- Jelki (o tustościach) = gorzki,
zgorzkniały O. Wal. »Rki« Zbi-
gniew Niecnota 224. »Masło jel-
kie, śmierzące« A. Pług (u Wal.).
»Masło ikkie« Pr. fil. IV. 201.
Toż Maz. V. 57, ods.
- Jelkość = gorycz (w maśle), zjel-
czalność Ust. z Litwy. Petr.
- Jem?: »Ja ślachie jemu (= ubioru,
wzięcia, imienia) francuskiego«
Krak. I. 264.
- Jembier p. Imbier.
- Jem cem! = przyspiew Zb. XIV,
177, n° 29.
- Jemieli- p. Jemioła.
- Jemięłucha p. Jemiołucha.
- Jemioła: »Jemieli« O. || »Anie-
luch«: »Na ś. Jan zbierają lipę,
a raczej 'anielucha' (tj. pęki kwia-
tu lipowego późno wyrastające na
drzewie, — jemiole?)« Pozn. III,
43, n° 6. »Anielucha = jemio-
ła« Pr. fil. V, 692. »Jemieliucha«
Ust. z Mazowsza i od Kazimierza
w Lubel.
- Jemiołowcy?: Zając w znanej pie-
śni mówi: »Grochu nie tłuć, ni
proś, Jemieniu nie rusz ni kło-
sá: Jemiołowo stucco żyje, Zła-
miast wodę, rose pije« Kętrz. 69,
n° 34.
- Jemiołucha: »Jemięłucha = ku-
lik« Hilf. 166 omylnie wydruko-
wano t zam. t K.). »Anieluch =
kwiczoł« Hemp. »Jamieliuchy« hm.
Kam. 18. »Jemieliuszka a. Jemio-
łuszka« Ust. z Litwy.
- Jemny i poch. = »dobry, łagodny,
przyjemny, łaskawy, dobrotliwy«

- Ram. 63. Poch.: »Jemnosć«, »Jemno« i »Jemnie«. »Jamny = miłościwy, łaskawy, pobożający« Hilf. 166.
- Jemszczyk »a. Jamszczyk = pocztyljon« Roczn. 255. O. Ust. z Litwy.
- Jenacy p. Inak.
- Jenakszy p. Inakszy.
- Jenástf p. Jedenasty.
- Jencie p. Je.
- Jendor p. Indyk.
- Jendyka p. Aksamitka.
- Jenducha p. Aksamitka.
- Jendyk p. Indyk.
- Jendziz p. Indziej.
- Jeniuchno p. Jeno.
- Jenku p. Je!
- Jenny p. Inny.
- Jeno = »tylko; o mało« Wrześ. 10. Rozpr. X, 283. »Jeno = tylko« Pr. fil. III, 305. Spr. V, 110. »Jeno, Jino = tylko« Rozpr. X, 204. 215. 228. 239. »Niema dziadka, jeno ogón w rękach« Bar. 48. »Nie zabiła ją, jeno ukrywała czas jakiś« ib. 89. Tamże 96. 104. 110. 147. 152. 170. »Wszystkim ludziom podziękuję, Jeno mojej miłej nie« Rog. 9. »Niczego mi nie żal, Jeno okieneczka« ib. 13 i bardzo często u Rog. »Gruchają gołębie, Jeno jeden nie gruchał« Łys. 9, n° 4. »Nie pojmuć dworskiej panny... Jeno sobie taką pojmić, jaka równa tobie« Oles. 427, n° 301 (ale Oles. ma częściej 'ino' K.). »Kogo spytasz, to każdy jeno pożyry na pisanie...« Kam. 8 i często ind. »Ignac, włáz na górę, jeno Wojtek nie wiada gdzie się podział« Kozł. 226. »Cy mnie jeno wtencas kochas, Kiedy mnie widzisz?« Wójc. I, 186, oraz ib. 239; II, 190. 206. 222. 226 itd. Go-zecz. 274. »Gazda utrzymował się jeno ze zróbku« Zb. V, 190, n° 2. »Nie jeno się trza modlić, ale i có robić« ib. 249, n° 52. »Józefie, co się to dzieje, Coś nie usłał... pościeli, Jenoś pomion swój rąbceek z głowy?« Zb. IX, 7, n° 2 b, zwr. 5—6. »Będzie tam wiązał kapłan nie powrozami, jeno stulą« Pozn. II, 324, n° 17. »Myta nie chciał miec, jeno chciał... suknią umoczyć« Hilf. 144, n° 48. »Posed na zaloty... Nie były zaloty, jeno by się najad« Zb. XII, 149, n° 416. »Nie chódź do mnie w sobotę... A jeno przyjdź w niedzielę« Lip. 10. »Nie przychodź do mnie we czwartek, jeno w piątek« Kozł. 298, n° 1. »Já tego nie zrobiłam, jeno matka z siostrami« Wisła VI, 158. »(Budziński chłopak) Siedem pännów kocha jeno za minuty« Kętrz. 44, n° 7. »Ino = a więc jak? jakże?: 'Nie rób tak! — A ino jak?'« Udz. »Ino = tak!« Parcz. || »Ino = jedno, tylko« Rozpr. III, 371. »Ino = jeno, tylko« Spr. IV, 23; V, 356. 364. Święt. 697. »Jeno, Jino« Krak. IV, 301, n° 74. »Ino = tylko, jeno, jedno« Zb. I, 42, 124. »Ino, A ino = 1, tak, a tak 2, tylko« Pr. fil. IV, 201. »Przysłówek 'jino', tak powszechny gdzieindziej, wcale tu nie jest znany« Zb. VIII, 250. »Nie użyje nic dobrego za chłopem żona, Ino smutku i niewoli« Pozn. III, 59, n° 14, zwr. 2. »Wojskowy nie musiał się na to oglądać, ino się modlić« Kuj. I, 119. Tamże I, 50. 139. 186. 303; II, 30. 249 i ind. »Czekaj, matuchno... Ino się spuszcze do morza« Krak. I, 235, n° 44, zwr. 7—8. »Obiad się gotuje wesolo, że ino hębni« Pozn. VI, 96. »Jabym tu był nie przyjeżdżał. Inoś kazała« Lub. I, 255, n° 107, zwr. 6. »Nie popłynię z wodą, Ino pójdzie na

dno◀ Rud. 150, n° 5. ▶Ziemia nicego, ino do cienia◀ Wisła VI, 144. ▶Nie tak mi zal tych trusich pióreczek... Ino mi zal nadobny Marysi◀ Wisła VII, 736. ▶Nie odesłam go nika na ulicy, Inom go odesła w kościele przy świcy◀ Wisła VII, 134. ▶To nie był brat, ino kamień◀ Zb. XV, 17. Tamże 22. 93. ▶Cy já téz ino w pysk dostał, cy kazden?◀ Święt. 326, n° 10. ▶Nie turbuj sie, Marysiu, Oj ino róbn, ino róbn!◀ Sand. 52, zwr. 12. ▶Juzei ja sie wybrała, Oj ino mi matula błogosławieństwa nie dała◀ ib. 60, n° 55, zwr. 4. Tamże 61. 62. 64. 72. 75. 77. 91 i ind. ▶Moja dziewczyno, Czy mnie nie chcesz ino?◀ Wójc. 1, 184 (= a może K.). ▶Dukata nie chciała, Ino dzbana płakała◀ Lip. 32. ▶W polu gruska, ino ozarecek; Nie chciałci nie ziden, ino Jasiniecek◀ Fed. 51, n° 14. ▶Pozyc-ze mi sitka, Ino se osieje kos jarego zytka◀ Kou. 65. ▶Powiem ci, Kasieniu, Ino się nie lękaj◀ Zb. IV, 129, n° 105, zwr. 8. ▶Wianyszek... nie spadnie mi w domu, Ino w kościele◀ Pozn. II, 229, n° 70, zwr. 5. ▶Deszczyk nie pada, a ino rosi◀ ib. 242, n° 87. ▶Nie póde za pãna, Jino za takiego, jaká i já sãma◀ Rozpr. VIII, 169, zwr. 2. ▶Bo já to na ciebie pragnęła: Jeno na koniki, zebym się wozła◀ Zb. IV, 150, n° 204. ▶Nie dalekom była, Jeno za przykopą◀ ib. 157, n° 246, zwr. 2. ▶Jak prasnął zbojnika bez łeb, tak się ten ino przewyrtnął◀ Wraś. T. 45. ▶Nie mamci ja póła, ino stajoneczko◀ Zejsz. 44, n° 23. ▶Sytko we wozie, Inok sobie zabaczyła włanka w komorze◀ ib. 120. ▶Nie powiadaj nikomu, Ino matce◀ Kuj. II, 52, n° 220, zwr.

22. ▶Zywiła sie ino korzonkami◀ Zaw. 47 i ind. (Jak go spotkam) ▶To go ino tyła bedzie! Złapię, zabiję jak psa!◀ Święt. 358. ▶Ino co = dopiero co, tylko co◀ Jastrz. ▶Ino co? = tylko co? więc cóż? 'To nie to było. — Ino co?'◀ Jastrz. ▶Jino = tylko◀ Rozpr. XXVI, 379. || ▶Eno, Ino, No zamiast 'jeno'◀ Wisła III, 81. ▶Nie byli to ptaskowie, Eno byli rajkowie◀ ib. 568, n° 4 b. Por. ib. 744. ▶Eno, Ano = jeno◀ Wisła III, 744. || ▶Enowój = patrz! 'Enowój, jak tamuj gromade śwyni pędzo wieprzniki'◀ Spr. V, 107. Por. Wej. || ▶Jano, Ano = tylko, jeno, jedno◀ Pobł. 153. ▶Jāno◀ Bisk. 43. ▶Jan, Jen = tylko◀ Ilif. 166. || ▶Jene◀ Pr. fil. V, 752. || ▶Jenó◀ Opol. 16 § 32. || ▶Jeno◀ Zb. VII, 25. || ▶Jano◀ Zb. VII, 88. || ▶Jeny◀: ▶Jeny mrowiec się na starość raduje◀ Wisła VIII, 792, n° 1218. ▶Nie ma nie więcej, jeny tych dziesięć palców◀ ib. 793, n° 1257. ▶Pięknie tańcuje, jeny się szpatnie obraca◀ ib. n° 1267. Aten. VI, 654. Archiv VIII, 474. Rozpr. XII, 83, n° 11. ▶Jeny = 1, tylko 2, wciąż, ciągle. 'Już tak dawno umrzęła, a jeny mi ji żal'◀ ib. 92. ▶Djabol sie nie wysra na małą kupę, jeny na wielką◀ Cinc. 10, n° 146. Ib. n° 347. 432. 590. ▶Jeny = tylko◀ Hoff, 40. Tyg. ilustr. 1. X, 267. Pr. fil. V, 752. ▶Jény◀ Ust. z Jaworza. || ▶Jen◀: ▶Mój Maciek bardzo łebski, Jen u niego rozum kiepski◀ Pozn. V, 120, n° 249, zwr. 3. ▶Pijcie chłopey, płacić nie będziecie, Jen mie do dziewczyny mojej przewiezicie◀ Pauli. 202, n° 10. || ▶Inok◀: Zb. VII, 37, n° 96. ▶Nie biér po dwa, inok po jedném◀ ib. 35, n° 93. Tam-

ze 38, n° 97 »jenok«. || »Jenoć«:
 »Już masz łłomok spakowany...
 Jenoć go wziąć na ramienie«
 Rog. n° 7. || »Jedno«: »(Kocha-
 neczek) Jedzie..., Ale jedno sam«
 Rog. n° 110. »Nie miałabyś wian-
 ka ze złota, Jednobyś go miała
 z lelui« ib. n° 237. »Idź do raju, wy-
 puść dusze, Jedno jednej nie wypu-
 szczaj« Pleszcz. 86. || »Ono«: »Zoł-
 nierz nie kocha, ono białmuci«
 Kętrz. 57, n° 20. »Nie bylić to
 ptaskowie, Ono trzy brąciskowie«
 ib. 59, n° 23. »Nie mój koń, Ono
 brátá mego« ib. 60, n° 24. »Stá-
 réj baby brąc nie kaze... Ono weź
 ty dziewuleckie« ib. 66. »Sam
 cie wziąć nie moge, drugiemu cie
 nie dam, Ono cie zábije...« ib. 79,
 n° 52. »Nie pójde za wszystkich,
 ono za jednego« Chełm. II, 70,
 n° 172. || »No«: »No = skró-
 cone 'ino', 'jéno'« Krak. IV, 314.
 »Eno, ino, no... zamia«t 'jeno'«
 Wisła III, 81, n° 2. || »Inno«:
 »Inno mnie rozkujecie, to nic nie
 wydam« Krak. IV, 109. || »Jeno«
 = jak tylko, gdy, skoro tylko:
 »Jéno przyjdzie święty Michał,
 Owczarskie gody« Łęcz. 201, n^o
 391. »Pockáj... Ino mój kocha-
 nek... przyjedzie!« Wisła VII, 303,
 n° 23. »Bedzicie mieli wieczerzą...,
 ino tu moi synowie przydą« Święt.
 401. »Cekáj... ino já przydę do
 chałupy« ib. 434. »Wstała jeno
 dzień« Sand. 91. »A ino pójdę
 za Bachorzą, Same my się nózki
 wożą« Kuj. II, 238, n° 410. »Je-
 no będzie słońce i pogoda, Przyj-
 dzie-z do mnie do ogroda« Pozn.
 I, 186, n° 41. »Jeno przyjdzie
 na sąd boży, Tam będzie je-szcze
 gorzej« Zb. II, 52, n° 34, zwr.
 11. »Buczku nasz, Ino se roz-
 winiesz, To nas ty przykryjesz«
 Zej-sz. 82, n° 270. »Ino będziesz
 wyganiała, Da wyganiaj w dąbki«

Lip. 82. »Pamiętujęcie, juchy chłó-
 py, jéno nie bedzicie pańskiego
 robić , to bedziemy was ze skóry
 łupać« Cisz. I, 219, n° 166. »Po-
 szła zobaczyć. Jeno co drzwi uchy-
 liła, aż tu jabłuszko buch na zie-
 mię!« Kozł. 319. || »Jeno« przy
 przeczeniu (okazy tego są i w przy-
 kładach powyższych): »Nicht, ino
 moja zona« Pozn. VI, 307. »Ni-
 gdzie nie patrzycie, Ino za chłó-
 pcami« Skrz. 17. »On już nie ma,
 jeny trzy pierdy do śmierci« Wi-
 śła VIII, 793, n° 1262. »Nicht
 inszy, ino Bóg« Kuj. II, 21. »Nie
 został się, jeno ogon« Wójc. II,
 277. »Nie más, ino gácie, Nie
 más, ino jedne« Zb. XII, 170.
 »Nie odszedłem, jeno na pół dro-
 gi« Rog. n° 162. »Nie został się,
 jeno ogon« Krak. I, 276. »Mnie
 sie nie podoba, ino ogrodnicek«
 Kon. 17. »Ni miał, jéno pół łyzki«
 Zb. V, 224. »Nie mamci ja pola,
 ino stajeneczko« Zej-sz. 44, n° 23.
 »Nie było nas, ino dwa« ib. 48,
 n° 49. »Nie mam nic, ino skibę
 składną« ib. 104, n° 412. »Nigdzie
 was nie widno, jedno przy skle-
 niczy« ib. 106, n° 425. »Nie
 było nas, ino sześć« ib. 118, n^o
 5. »Nie byłem zbojniczkciem, ino
 jeden roczek« ib. 148, n° 9. »Dy-
 cek se nie ukradł, ino dwa ba-
 rańce« ib. 155, n° 53. »Wás (já-
 rek) pás nie bedem, jeno téj je-
 sieni« Rozpr. X, 264, n° 49. »Nie
 pijam... jeno co niedziela« Kon.
 151. »Nie miałemci, ino grosz«
 Pozn. V, 100. »Nie widać... ino
 kosy« Zb. I, 119. »Nie dostał,
 jéno styrnaście papiérków« Zb. V,
 230, n° 34. »W piwnicy nie była,
 jéno jedna baba« ib. 247, n° 51.
 »Nie nie kee, jéno...« ib. »Jak
 nám nie zapłacis, ino po półtora,
 To sobie pójdziemy...« Zb. III, 16,
 n° 7. »Kompaniułás z nami, A

teraz nie bedzies, ino z kobitami« Zb. XIV, 110, n° 120. »Nigdzie nie patrzycie, Ino za chłopcami« Skrz. 17. »Nie pójdę za wszystkich, Ino za jednego« ib. »Nie było nas, ino dwoje« Łęcz. 116. »Ja ni mám, ino zagon« ib. 198. »Nie podoba mi się, ino nrlopnicek« Rud. 186. »Nié ná, jéno trzy stopy wysokości« Cisz. I, 118. »Nié mieli, jéno świński chlěwek« ib. 151. »Nie zarobił se, jéno trzy grose« ib. 183, n° 134. || »Jeno jeno« = omal, o mało; ledwie, za ledwie: »Jeno jeno pan mu nie odebrał prepinacyi« Kam. 78. »'Jéno jéno chodzi' = ledwie chodzi« Zb. II, 247. W temże znaczeniu 'jenos': »Koniciki... Jenoś mi dziewięćny w polu nie zabiły« Rozpr. X, 253. || »Jeno jeno« = owszem, ależ tylko (? K.): »Mówilem ja tobie, Dajmy pokój sobie; A ty ino ino, Jaz ci się przyjéno« Kiel. II, 50, n° 150. Por. tu Ize jeno. || »Jeno« enklitycznie w złożeniu z rozkaznikami: »Pomóźciejno!« Cisz. I, 162. »Chodźino!« Maz. III. 302. 303. »Idźino« Świąt. 422. »Idźjéno« Kozł. 322. 328. 358. »Przypędziszno« Pozn. VI, 16 (Autorowie nie podają wskazówek co do przycisku! K.). || »Jeno patrzyć« = tuż tuż Chelch. I, 79. Kam. 177. »Jeno co nie widać« = toż znac. Kam. 178. || »Tylko ino«: »Niezego mi nie žal, tylko ino tego, Żeśmy oddaleni jedno od drugiego« Oles. 148, n° 395. »Do twy głowy (wiąnszek) ni ma nie; Tylkoé ino weź... na swą głowę biały płat« Kuj. I, 274, n° 40. || »Ize jeno« = o mało, bez mała. Patrz Iż. Por. Jeno jeno. || »Jeno nie?« = alboż nie?« Pr. fil. IV, 202. || »Ino,

A ino = tak, a tak!« Pr. fil. IV, 201. »A ty chces jechać? — A ino, tak ta peda, ze chce« Wiśła VI, 307, n° 5, 1. »Mówisz, że wasz pan dobrze gospodaruje..? — A jeno, proszę jegomości« Kam. 13. Toż ib. 17. »Jeno = tak jest. W tym znaczeniu używają tego wyrazu starzy wieśniacy w Pysznicy« Rozpr. XX, 428. »Jeno« w okrzykach, w połączeniu z 'hejże', 'hojże', 'dana': »Hejże ino!« Oles. 168. »Hojze ino!« ib. 173. »Dana ino dana« ib. 170. Wójc. II, 200. 228. Por. Dana. Hejże. Hojże. »Jeniuchno zdrob., jakby stopień wyższy od 'jéno', 'ino' = tylko co, dopiero« Kuj. II, 271. Porów. Co jeno. Lem.

Jeno nie? p. Jeno.

Jeno patrzeć p. Jeno.

Jenszy p. Inszy.

Jenteres p. Interes.

Jeny p. Jeden.

JenŃ p. Je!

Jen(y) p. Jeno.

Jepur »myśliws. = zając« O.

Jer p. Ir.

Jer jer! = naśladowanie głosu żab: »(Żaby mówią) Płaczmy teraz: jer jer jer jer!« Zb. II, 114, n° 203.

Jerąłasz, Jeryłasz, Gierałasz, Gierylaś = rodzaj gry w karty Ust. z róż. okolic.

Jerch p. Irch.

Jerdykać = »kłać; mówi się w złości: 'jerdyk tobie, Wojtek, djabłoweś ty oprat', a 'jerdyk tobie, stary dziadu, zjés ty ozpálonom skale!« Spr. V, 363.

Jere p. Je!

Jeremjasz: »Remiasz« (Madej kaszubski K.) Hilf. od 134. »Remián (Ramian, pisze w nawiasie autor; dla czego? K.) = Madej kaszubski (w Pomorsce)« Pobl.

79. »Remijasz = Madej kaszubski... 'Remijaszowé łoże'« ib.
- Jerk i poch. = »roślina sarothamnus, żarnowiec« Pamiętnik fizjogr. V, dz. 4, str. 13. »Jerk = sarothamnus scoparius« Nadm. 121. »Jérk = chróst (krzew) używany do mioteł, zwany w innych stronach janowcem. »Jérkowicze n.« »Jérkówe« Pobł. 27. »Jerkowiec = janowiec« O. p. w. Janowiec. Toż Ram. 63: »Jerk, Jerkówe, Jerkowiec i Jerkówy«.
- Jerlik p. Jerłyk.
- Jerłyk, Jarłyk, Jerlik, Jerłyk, Erlik = cedulka, kwit, asygnacja Ust. z Litwy. »Jerlik a. Jarlik = znaczek, tabliczka, kartka.« O. »Jerlik = znaczek, kwitek, pozwalający coś czynić, np. od akeyzy. fjakrów...« Roczn. 203.
- Jerozolima: »Jeruzalima« Krak. II, 239, n° 446, zwr. 5. || »Do Jeruzalem miasta« Krak. II, 239, n° 446, zwr. 4. Zb. IX, 10. || »Do Jerozolima« Pauli, 150, n° 11. || »Jerozolimski«: »Z kościoła Jerozolimskiego« Święt. 256, n° 166
- Jerum p. Je!
- Jeruzalem p. Jerozolima.
- Jeruzalima p. Jerozolima.
- Jeryłas p. Jerałas.
- Jerzelki lm.: »Jąjká... jerzelkami mierzacie« (tyle ich macie K.) Kętrz. 71.
- Jerzenie lm. = »węgle, palące się czerwono, rokują nieurodzaj; te zaś, na których porobią się 'białe jerzenie'... wróżą obfitość« Wisła II, 101. »Jérzeń = żarzące się węgle po przepaleniu się drzewa« Rozpr. XXVI, 379. »Jerzynie, Irze = iskry w górę lecące przy wiatrze, lotny popiół« Spr. IV, 305.
- Jerzmo p. Jarzmo.
- Jerzmować p. Bierzmować.
- Jerzy: »Jérzy«: »Nabożny, jak ś. Jérzego koń« Zb. II, 176, n° 156.
- Star. przysł. 44—45. || »Jérzek« Zb. XII, 202. || »Gierzyk« Krak. IV, 274, n° 804. || »Jura« Rog. n° 84. Zb. IX, 264, n° 329. »Jurrowi« 3 pp. ib. 274, n° 8. Hoff, 40. Rozpr. XII, 73. || »Jurák« Hoff, 40. || »Jury«: »Panie Jury!« Zb. III, 57, n° 27. »Na św. Jury« ib. II, 176. || »Jurzy«: »Po Jurzym« Aten. VI, 117. Rozpr. XII, 78. || »Jurek« Rozpr. XII, 73. Zb. IV, 101. || »Jurászek« Rozpr. XII, 73. || »Jurko« Krak. IV, 274, n° 797. || »Jurák« Hoff, 40. || »Irga« = »to samo, co 'Jędra' = zły duch, zwany w kopalniach Dąbrowskich 'Skárbnikiem'« Prace filol. III, 310.
- Jerzyk = rodzaj jaskółki O. Wrześ. 10. Kiel. II, 205 (autor pisze 'język' K.). Spr. V, 364. »Jerzyk a. Sierpik« Osip. »Jurzyk« Spr. IV, 377. Por. Ir.
- Jerzynie p. Jerzenie.
- Jesi p. Jeżeli.
- Jesieniowisko = »jesienny wygon owiec a. bydła na pastwisko« Spr. IV, 305.
- Jesień: »Jesieniom« = w jesieni, jesienią Wisła VI, 144. »Jesień m.: »Spodziewają się dobrego jesienia (sic)« Zb. VI, 176, 11b. »W jasionki« = jesienią, pod jesień: »W jasionki... parobcy jeżdżą z koniami na pasenie« Święt. 369, n° 32. Ib. 510 a.
- Jesion: »Jasień« Wrześ. 9. Zb. V, 112, n° 34. 170, n° 26; VI, 255, n° 89, 1. »Pod jasionem« Rog. n° 194. || »Jasion« Rozpr. X, 215. Ust. z Litwy. Spr. V, 363. Zejsz. 4. »Jason« Bisk. 18.
- Jesionechny: »Jesionechny = jesienny« Chełch. II, 150. »Wzion się do siwu jesionechny« ib. 120.
- Jesionina = drzewo jesionowe Zb. VIII, 258.
- Jesionka: »Jesonka = kokosz

owo ch i k są prawidłem: a)-ch: »Pisałech, pisalichmy; byłech, jách był, mychmy byli, mychmy sóm, sómehmy, jách je i t. d.« Rozpr. XII, 65—66. Porów. Wisła IV, 378. Archiv VIII od 465. Dużo przykładów znajdujemy w Opol. 51—52: »Tagech sie Źozgniewáł, nie padáłzech, wcorach tu buł, coch já Źobiecáł, śnikach miała, juzech przŹwýkła i t. d.« Inne przykłady: »Zbasiałech sie« Zb. X, 247. »Straciłech« ib. »Ledwiech sie nie przeláć« ib. »Na coch ja przyszá!« ib. 281. »Dla siebiech (ja) sie malowała« ib. 301. »Byłech« Zb. XI, 9. »Kolibałabych« Kiel. II, 42. »Dałabych« ib. 96. »Bociech ja jest« Rog. n° 5. »Poznáłach« Kiel. I, 138. »Wlázech, uciékech« Cisz. I, 245. »Wjechałech« Zb. IV, 231. »Nosilałabych« Kiel. I, 121. b) - k: Prawidła podają Rozpr. X, 195 i 236; oto nieco stamtąd przykładów: »Nie mógeć; nalazek; przyselék; ják nie słysał (= ja + m); nie samek sie zenił... Byłek; konickik pasala; kiek já był pachółkiem; nie nie robię, bok słaby i t. d.« Inne przykłady: »Jużek sie styrała« Zb. X, 287. »Widziátek« Zaw. 78. »Kupilek« Zb. XII, 125. »W Krakowiek umierał, w Krakowiek sie rodził« Zb. XII, 133. »Samak sobie krzywa« Kiel. II, 25. »Cok wydał« Zb. XII, 122. »Sedek (szedłem)« Zb. VII, 6. »Wjechałek« Pauli, 192. »Złamałek« ib. »Fłorek dał« (= któřam dał K.) Zb. V, 195. Opuszczanie pomocnika w czasie przeszłym: »O sobie wyrażają się zawsze w 3 osobie (! K.): 'ja był', 'jad' i t. d.« Pleszcz. 31, n° 9. »Nie mówią 'mówilem', 'mówileś', 'mówiliśmy', i t. p., lecz: 'mówił ja', 'mówił ty', 'mówili my' i t. p.« Was. 239. »Já, tŹ, on býł;

Słownik. T. II.

mŹ, wŹ, oni býł. Já, tŹ, on kusznán; mŹ, wŹ, oni kusznęń! a. kusznęń!« Derd. 139. Toż Cen. 50. »Lud Zakopański nie zawsze uwydatnia końcówki osobowe w formach czasu przeszłego; często używa samego tylko imiesłowu, dodając zaminki osobiste: 'já przysel', 'ty przysel', 'pošli my', 'my odkupili' itp.« Rozpr. X, 195. »Czas przeszły: 'bułem', 'byłeś', 'buł', 'byliśmy' i t. d. Zwyczajnie używa się sposobu mówienia: 'já buł', 'tyś buł', 'my byli', 'wy byli'... Praktykuje się to u wszystkich słów« Rozpr. IX, 146. Przykładów wszystkie bez wyjątku źródła nasze ludoznawcze dostarczają ogromną ilość. Przystaniemy na przytoczeniu pewnej ich ilości. »Ja sobie zaśpiewał, a ty zapłakała« Kiel. II, 95. »Kaj já jechał z Widnia. Miał já konia siwnia« Zb. XII, 125, n° 67. »Konik zmok i ja zmok« Kiel. I, 87. »Widziáłci já widziáł« Rozpr. IX, 184. »Cego já docekała!« Kiel. I, 139. »Ja była za dziewczke« Chełch. I, 154. »Straciłam wianeczek... Nie straciła ja go, Jako innych wiele, Ale go straciła Przy świeczce w kościele« Hoff, 56, n° 8. »Ja... bywała« Rog. n° 393. Inne przykłady patrz: Cisz. I, 117. 121. Chełch. I, 83; II, 48. Wisła VI, 143. Rud. 153. Zb. XI, 93. Was. 87. Wisła III, 324. Zejsz. 51. Zb. X, 127. Zb. VII, 6; VI, 114. Żeńs.: Cisz. I, 297. Zaw. 80. Łęcz. 71. 84. Kal. I, 129. 137. Maz. V, 213. Kiel. I, 131. 158. 139. 167. 168. Chełch. I, 154. Was. 133. 166. 226. Pozn. VI, 88. Zb. X, 260. Sien. 267. Kiel. I, 96. Zejsz. 41. Zb. IV, 211. Pozn. II, 244. — Toż samo i w zwrotach życzących: »Orałby ja« Kiel. II, 64. »Żeby ja miał

17

taką panią, Nie dałby ja patrzeć na nią« Rad. I, 143, n° 90. »Jechałby ja« Kiel. I, 133. »Zeby ja mógł« Chełch. I, 100. »Jaby uniós« Zb. X, 127, n° 28. »Zeby ja był panem« Zb. IV, 178. »Poszłaby ja« Lub. I, 210. »Na co by ja truła« ib. 232. »Jaby otworzyła« Kiel. I, 159. »Jaby powiedziała« Was. 191. »Zeby ją mogła« Rozpr. IX, 184 (ale tuż: »mogłabym«, »piłabym« i t. p. K.). — Podobnież i w formach warunkowych z cechą zaprzeczności: »Bodaj ja buł nie wychodził« Chełch. I, 140. »Bodaj ja była skonała« Kuj. II, 34 (ale tuż: »Bodajm była nie dożyła«). Czasami w gwarach spotyka się »by« bez tuż za niem idącego pomocnika, jak n. p. na Litwie: »Żeby powiedziałem« i t. p. Zdaje się, że się to zdarza wyjątkowo; widać z następnego przykładu, że zwrot ten powtarza się stereotypowo w piosnce: »(Świze wiechcie wysłałem) By ci się spodobałem« Maz. V, 239, n° 210, zwr. 2. »By się tobie spodobałem« Rad. II, 31. »Zeby ci się podobałem« Pozn. IV, 130. Maz. II, 66. »Śpiewałekby rady« Zejsz. 53, n° 80. Poniżej wypisuję ciekawsze przykłady różnie od mowy piśmiennej co do *e* przed *m* w pomocniku: »Bogu dziękaem tam posłał zóne« Cisz. I, 222. »W kościele mem była« Rozpr. IX, 184. »Jedne nocke z niuem (z nią + m) spał« Kozł. 39. Lp. 2 os. »Jezdeś« wszędzie tam, gdzie 1 os. brzmi 'jezdem' (patrz wyżej). »Jezes« Hoff, 39. »Jesoś« (jes + (e)ś) zawsze rozdzielnie: »Kies jes taki rycérz...« Cisz. I, 195. »Terazes jes mojem mężem« ib. 62. »Nie pomoze mydło, jages jes strasydło« Zb. VII, 102. »I tyś to Bartoś jes!«

Pozn. VI, 56, n° 12. »Gdzieś jes?« ib. 339. »Kanyzes ty jes?« Zb. V, 243. »Jes«, prawie zawsze z 'ty': »Tf jes« Hilf. 88. 91. Derd. 139. Pobl. 27. Ram. p. w. Béc. Nadm. 33. »Czŷ tf jes zdrowa?« Derd. 23. »Tf jes, Tfś« Cen. 49. »Ty jes« Pozn. VI, 19. »Tfbyf jes chcł« Ram. 50 p. w. Haczka. »Jakbf jes chŷlnł« ib. 53 p. w. Xilnac. »Jec:« »Tf nie je w łózku« Nadm. 115. »Ty je moja« Sand. 32. 38. »Jes« (rozdzielnie): »Jakazes mi smutna je« Nadm. 167. »Toś ty je sama!« Chełch. I, 76, n° 10. »Tys je« Rozpr. XII, 66. Zb. IX, 197. »Tys je siostra, a ja brat« Kolb. 244, n° 25 d, zwr. 13. »Tys mi je pták na szkubani!« Cinc. n° 849. »Jes« (nierozdzielnie): »Ceroğraf jes mi dał« Zb. V, 196. »Jak jes ty mierzŷł« Archiv V, 642. »Jak jes rzek« Rozpr. VIII, 156 (albo 'jages rzek' ib. 157). »Dosyc jes ji narobiła« Pauli, 39, n° 4. »Dosyc jes sie tu nabyła« ib. 46, n° 20. »Jak jes była« Pauli, 89. »Ani jes ty nie mój, ani ja nie twoja« Wisła VIII, 218. »Styszal jes« Zb. V, 154. Por. Rozpr. X, 250. W złożeniu *e* przed *s* nie wypada: »Pierwyes me zdradził« Kozł. 94. »Chocesz ty we zlocie« ib. 86. »Nad główekaes się pomścił« Zb. X, 218. »Za toes ją wsadził« Cisz. I, 112. »Gościcielaes przebiła« ib. 108. »Kóniees przywiód« ib. 225. »Tedyes go wŷpił« Rozpr. X, 38. »Powidz... nowineckę, Jakomes słysł« Zb. IV, 213, n° 18. »Sy« z Słowacka: »Mikołasz, ty sy bystre miasto!« Zejsz. 81, n° 265. Opuszczanie pomocnika w 2 os. spotyka się w źródłach, któreśmy wymienili, mówiąc o takimże opuszczaniu w 1 os. Oto nieco przykładów:

»Ty przegrał« Kiel. I, 136. »Cy ty ocka zawiązane miała?« ib. 139. »Kasieńku, czem późno wyjechała?« Maz. V, 213, n° 155. »Ty robiła« Wisła III, 324. »Ty se nie wydała« Zejsz. 51. »Kieśby znała« Zejsz. 123. »Cyli ty mnie polubiła?« Maz. III, 284. »Proś Boga, Marysiu... Zeby chłopca za rok... miała« Wisła IX, 244. »Choćby ty się przeglądała« Kętrz. 52. »Coz ty utraciła?« ib. 56. Lp. 3 os. »Jes« Zb. IV, 196; V, 192; XII, 200; XIV, 33. Rozpr. VIII, 205; IX, 172. Pr. fil. IV, 202. Opol. 39. Hoff, 39. »Je«: Zb. II, 226; VI, 7. 153; IV, 131. 133. 184; XII, 141; IX, 60; VIII, 308. Rozpr. X, 184—85; VIII, 114. 116. 156. 95; XII, 66; VIII, 215. Wrześ. T. 23. Wójc. I, 239. Rog. n° 123. Wisła III, 324; VII, 695. Pr. fil. IV, 823. Pleszcz. 31. Aten. V, 373. 383. Maz. II, 36. 97; III, 121. Kiel. I, 98. Chełch. I, 32. 66. 216. Cinc. n° 74. 829 i ind. Rad. II, 102. Lub. II, 22, n° 50. Archiv V, 655. Ust. z Jaworza. Kal. I, 114. Zejsz. 42. 161 i ind. Pozn. III, 93. Sand. 29. 109. 271. 274. Kuj. I, 292; II, 284, n° 64. Kozł. 139. 290. Krak. IV, 52; II, 113. Pauli, 18. Kolb. 11. 181. 221. Hilf. 88. Cen. 49. Pobł. 27. Ram. p. w. Béc. Nadm. 167. Derd. 139. »Trzech braci je« Kozł. 82. »Tag niech je« Opol. 39. »Je zapłacono« ib. »Jest on ta? — Ju sa jel« Kuj. II, 284, n° 64. »Cy was (= wasz, mąż) je dumna? — A je!« Kozł. 210. »Je« obok »jest«: Zb. II, 228. Rozpr. X, 185; XII, 66; VIII, 114. 156. »Siła je kędziorów na biały owiece, Tyla jest pościwości w kędziutki panience« Kozł. 30. »Je« obok »jestuj« Osip. »Jesta« Hilf.

23. 88. 122. Pobł. 132. Pr. fil. IV, 202. Wisła I, 318 (rzadko). Krak. IV, 293, n° 5 (czasami). »Dodają a niekiedy, acz rzadko, do słowa 'jest', mianowicie kiedy to słowo zajmuje końcowe miejsce w zdaniu: 'Latoś dobry urodzaj jesta' (bardziej jeszcze używane w Kaliskiem i Krakowskiem)« Kuj. II, 282, n° 37. »Jesta tam ludzi na świecie!« Krak. II, 37, n° 62. »Jesta tam dziewczyna z carnema ocyma« ib. 46, n° 80. »Kaśka jesta, Mačka niemasz« Pozn. V, 88, n° 161, łwr. 2; ib. VI, 17 i 71 (Kolberg błędnie pisze 'jest-ta' K.). »Jesta« Kryn. »'Jestaj' obok 'jesta'« Pobł. 132. Pr. fil. V, 753. »Jestuj obok 'jest'« Osip. »U pana Boga jestuj więcej dobra, niż porozdawał« Maz. V, 59, ods. Tygod. ilustr. 1, X, 267 (od Suwałk). »Jesto« (może pomyłka druku, zam. 'jesta'? K.) Wisła VI, 591. Ld. 1 os.: »Jesma«, zwykle z zaimkiem 'ma': »Ma jesma«: Hilf. 88. Bisk. 19. Derd. 139. Ram. p. w. Béc. Pobł. 27. »Ma jesina, Masma« Cen. 49. »Jezdeśwa« Rozpr. VIII, 156. »Jak jeśwa rzekła« ib. (albo 'jageśwa rzekła' ib. 157). »Jesteśwa« Kozł. 284. »Jezdeśma« Kuj. I, 312. »Wszycyśma jednacy« Kuj. II, 203. »Jema« Lub. II, 215. »Jestema a. Só« Wisła III, 737. Ld. 2 os.: »Jesta«, zwykle z zaimkiem 'wa': »Wa jesta« Hilf. 88. Bisk. 19. Pobł. 27. Ram. p. w. Béc. Derd. 139. »Wa jesta, Wasta« Cen. 49. »Kejbŷ jesta mie słucháła« Hilf. 137. »Wasta wzała« Hilf. 140. »Káždŷ noc jesta tańcowała w moi izbie« ib. »Jezdeśta« Rozpr. VIII, 156. Sand. 269. »Jak jesta rzekła« ib. (zap. ma być 'jesta' K.) (albo 'jageśta rzekła' ib. 157). »Jesteśta« Kam.

156. »Jesteśta a. Wyśta só« Wisła III, 737. »Ześta jesta« Krak. II, 15. »Takięsta wy mądre« Kuj. I, 160. »Jesteśta« Chełch. I, 148. Ld. 3 os.: »Ona jesta« Hilf. 88. »Jak lm.« Cen. 49. Lm. 1 os. »Jezdeśmy obok 'Sumeśmy'« Rozpr. IX, 145. 171. 132; X, 194. Patrz Lp. 1 os. pod »Jezdem«. »Jezdemy« Parcz. »Jestemy« słyszy się czasami na Litwie. »Jeześmy« Hoff, 39. »Sumeśmy« Rozpr. IX, 145. Pozn. VI, 3. »Sumeśma« Pozn. VI, 106. »Someśmy« Pozn. IV, 331. »Sąśmy« Święt. 94. »Gdyśmy nie są wolni« Kal. I, 198. »Bośmy są« ib. 217. »My są« i »Samy«: Święt. 95. Cisz. I, 114. Rozpr. VIII, 215. Zb. I, 10. Kal. I, 130. Pozn. II, 224 i ind. Zb. XIV, 33. »Nie sążmyż... rozbojniey. Sążmy Warmijacy« Sien. 260. »Samci my zebrani« Kal. I, 239. »Sąmy tu ześłani« Pozn. III, 54. »Sómechmy« Rozpr. XII, 66. albo »Myehmy sóm«. »Sóm tu my ześłani« Zb. IV, 250. »Cochmý są«. »Boehmý są« Opol. 52. »My som« Cisz. I, 128. 291. »My są« ib. 137. »My som« Zb. VII, 6. 16. »My są« Krak. IV, 114. 301. n° 77. »My stamtąd som« Wisła I, 103. »My tu som przyśłani« Pozn. I, 205. »My są« Zb. I, 10. Nadm. 76. Krak. II, 33. »My som« Zb. V, 236. »Abo my to nie są da ojcowskie syny« Krak. II, 487. »Na pytanie 'jezdeście?' często odpowiada się 'sum'« Rozpr. IX, 146. »Jeśmy«: »Jeśmý« Ram. p. w. Béc. »Wzali jeśmý« Hilf. 128. »Mý jeśmý, Mýśmý« Cen. 49. »Mý jeśmý widzici« Bi-k. 24. »Mý jeśmý« Hilf. 88. Bi-k. 36. Derd. 139. »Jak jeśmy rzekli« Rozpr. VIII, 156 (albo 'jagośmy rzekli' ib. 157). »Przez wieś jeśmy jechali« Pauli,

51. »Jema« Lub. II, 215. n° 11. »My jest« (? K.) Rozpr. X, 198. W gwarach, które pogłos m pomocnika zastępują brzmieniem ch w 1 os. lp. (patrz wyżej), 1 os. lm. ma ch zamiast ś przed -my: »Byehmy«, »Pisalichmy«, »Pisalibychmy« i t. p. Rozpr. XII, 65—66. ib. X, 195. Wýniesłychmý«, »Cochmý byli«, »Zechmý wýbawili«, »Tagechmý musieli«, »Jagechmý siedzieli«, »Niekóre rzeczýchmý sobie radzili«. »Bochmý są« i t. p. Opol. 52. »Stalichmy«, »Bylichmy« Kal. I, 36. »Tochmy pili« Aten. VI, 638. »Byehmy« Rozpr. IX, 146. »Przyniosłychmy« Aten. VI, 626. 629. »Przysłychmy« ib. 634. »Bychmy a. Bychom byli zdrowi« Kal. I, 41. Niekóre gwary opuszczają zupełnie pomocnik, a wtedy my albo się przystawia enklitycznie do imiesłowu, n. p. »chodzilimy«, albo stoi przed imiesłowem, n. p. »my byli« Was. 239. Derd. 139. Cen. 50. Rozpr. X, 195; IX, 146. a) My stoi po imiesłowie: »Przyślimy« Cisz. I, 78. »Przybylimy« ib. 117. »Radeście? — Radémý« ib. 309. »Nasielimy« Wisła VIII, 507. »Chodzilimy« Mátýas Z ust ludu 7. »Przywiedlimy«, »Mýślelimy« Wisła I, 103. »Ucylimy się« Pozn. II, 257. »Nazynimy (nazęliśmy)« Zb. IX, 28. »Kupowaliby my«, »Mieliby my« Zb. VIII, 303. »Bylimy«, »Przyślimy« Zb. IV, 251. »Namýślelimy się« Cisz. I, 251. »Należlimy« ib. 258. »Dożenimy« Kal. I, 116. »Jedlimy« Cisz. I, 188. »Złámalimy« ib. 241. »Posialimy jak my mogli« Zb. XI, 131. »Mielimy«, »Potańcýlibymy« Zb. V, 201. »Radebymy« Pozn. II, 262. »Jadłymy«, »Piłymy« Wisła VIII, 265. »Kupowalymy«, »Dałymy« Zb. XIV, 101.

»Uciekałyby my«¹, Zb. VIII, 264.
 »Kupowaliby my«², »Mieliby my«³
 Zb. VIII, 303. b) My stoi przed
 imiesłowem: »My byli«⁴ Cisz. I,
 129. Zb. VII, 7. »My znaleźli«⁵
 Was. 109. »My się kryli«⁶ ib. 111.
 »Żeby my mieli«⁷ Pozn. VI, 72.
 »My zajechali, zastali«⁸ Kiel. I,
 104. »Myby chcieli«⁹ Pozn. II,
 320. »My żeni«¹⁰ Zb. IX, 27. »My
 patrzyli«¹¹ Zb. V, 257. »My wi-
 dzieli«¹² Zb. II, 31. »My dozęli«¹³
 Zb. III, 15. »My siodłali«¹⁴ Maz.
 IV, 206. »My mogli«¹⁵ Zb. X, 131.
 »My się ześli«¹⁶ Zb. XII, 197. »My
 wypity«¹⁷ Rud. 162. »My chciały,
 doczekały«¹⁸ Pozn. VI, 111. »My
 zziębły«¹⁹ Pozn. II, 262. »My lu-
 biły«²⁰ Zejsz. 49. »Toby my zo-
 stały wybawione«²¹ Cisz. I, 39.
 »Żeby my się spodobali«²² Łęcz.
 60. »Ażeby my mogli żyć«²³ ib.
 170. »Bobmy (tak! K.) pozostali«²⁴
 Pozn. VI, 91. »Przysłani my, bym
 spraszali«²⁵ Maz. I, 276. Z całego
 wyrazu zostaje tylko m i to się
 przyczepia do imiesłowu, lub rza-
 dziej do innych wyrazów: »Wi-
 dzielim«²⁶ Kuj. I, 299. »Dozęlim«²⁷
 Maz. V, 114. »Znaleźlim«²⁸ ib. 293.
 »Użylim«, »Połamalim«²⁹ Nadm. 76.
 »Ucylił się«³⁰ Wisła VIII, 488.
 »Przyślim«³¹ ib. 278. »Naznacy-
 lim«³² Chełch. I, 187. »Moglibym«³³
 ib. 237. »Ucyłim«³⁴ Maz. IV, 204.
 »Myślelim«³⁵ ib. II, 35. »Nie na
 tom jo brali, bym jo oddać mnieli,
 Alem na to brali, zebym sobie
 mnieli«³⁶ Wisła II, 137, n° 5. »Abym
 się nie opuścili«³⁷ Kolb. 255. »Bym
 cię nie podali«³⁸ ib. »Tom późno
 przyjechali«³⁹ Maz. IV, 206. »My-
 ślelim, zem polowali«⁴⁰ Chełch. II,
 35. »Jakem jechali, to widzielim«⁴¹
 ib. 49. »Juzem obrobili«⁴² ib. »Bo-
 bym cie juz byli nie widzieli«⁴³ ib.
 154. »Dograbilim«⁴⁴ Pozn. III, 47.
 »Kontencim«⁴⁵ ib. VI, 14. »Dozy-

nalim«⁴⁶ Rad. I, 129. »Jednem
 półko dozeni«⁴⁷ Maz. III, 90. »Ja-
 kem się mieli cieszyć«⁴⁸ Zb. II,
 116. »Ślim«⁴⁹ Pozn. V, 199. »Je-
 ślim się potehnęli«⁵⁰ ib. 202. »Zem
 zmęlli«⁵¹ ib. »Zebralim pszenicę,
 zebralimy zytko«⁵² Krak. II, 100,
 n° 186. »Kochalim się«⁵³ Zb. VI,
 114. »Widziały«⁵⁴ Kolb. 139.
 »Choćbym się też potoczyli, To-
 bym się tylko do szklanki na-
 wrócili«⁵⁵ Wisła VII, 93, n° 2.
 »Abym nie szli«⁵⁶ Łęcz. 176. »Abym
 się dostali«⁵⁷ ib. »Wzielibym«⁵⁸ ib.
 262. »Jakbym wjechali, tobym
 się poznali«⁵⁹ Wisła VII, 87. »My-
 bym trzymali«⁶⁰ Chełch. II, 67.
 »Żebyśmy go mogli zastać«⁶¹ Łęcz.
 58. »Żebyśmy zaczęli«⁶² Pozn. III, 77.
 »Jusem ujechali niemały kawa-
 łek«⁶³ Chełch. I, 228. »O Ewo,
 jagem wiele zgrzeszyli, com z za-
 kazanego drzewa jabłuszko ską-
 sili«⁶⁴ Kuj. I, 252. »Jakem skoń-
 czyli«⁶⁵ Kryn. Lm. 2 os.: »Jezdeś-
 cie«⁶⁶ tam gdzie 1 os. lp. brzmi
 'jezdem'. »Jezdeście a. Sόμεście«⁶⁷
 Rozpr. IX, 145. »Jezeście«⁶⁸ Hoff,
 39. »Jeście«⁶⁹: »Wę jesce«⁷⁰ Hilf.
 88. 99. Derd. 104. 139. Ram.
 p. w. Béc. »Wę jesce, Węsce«⁷¹
 Cen. 49. »Jescie«⁷² Kętrz. 90. »Jak
 jeście pásali«⁷³ Archiv V, 642.
 »Jak jeście rzekli«⁷⁴ Rozpr. VIII,
 156 (albo 'jageście rzekli' ib. 157).
 »Sąście«⁷⁵: Rozpr. VIII, 215. Zb.
 XIV, 33. »Wyście są starzy«⁷⁶ Pozn.
 VI, 346. »Którzyście są«⁷⁷ Zb. X,
 121. 231. »Jakiz wyście profesyi
 są?«⁷⁸ Mátvá«⁷⁹ Szczep. 10. »Jeźli-
 ście są«⁸⁰ Święt. 95. »Boście som«⁸¹
 Zb. XI, 16. »Wyście som a. Sόμε-
 ście«⁸² Rozpr. XII, 66. »Żeście
 są«⁸³ Krak. IV, 203. »Sumeście«⁸⁴
 Rozpr. IX, 145. »Sόμεście«⁸⁵ ib.
 312. »Jacyście tu są«⁸⁶ Kal. I,
 132. »Coście są zgromadzeni«⁸⁷
 Pozn. II, 99. 296. 303. »Sam-

żeście ślubowani?« Pozn. VI, 56. »Józefie, sążście w niebie?« ib. 289. »Moi goście, coście tu sóm!« Pozn. VI, 114. »Anim wiedział, żeście tu są« Krak. IV, 301, n° 77. Przez przeniesienie formy liczby podwójnej na mnoga: »Są-mešta« = jesteście Zb. I, 10. »Sumešta« = toż znac. Pozn. VI, 106. »Żešta jesta zaręceni« Krak. II, 15. »Jest«: »Ojcowie, którzyście tu jest« Kiel. I, 73. »Przyjaciele, któreście jest... zgrupowane!« Wisła VII, 691. Por. Moście wy! pod Mój. Lm. 3 os. »Są«: »Sóm« Rozpr. XII, 66; IX, 312; X, 194. »Sum« Rozpr. IX, 145. »Som« Zb. V, 255. »Są« obok »Jesą« Rozpr. IX, 350. »Som« obok »Jesom« Rozpr. IX, 356. »Są« a. emfaticznie »Jesą« Hilf. 88. »Są, Som, Sóm« Bisk. 52. »Jest«: »Tu je schody« Rozpr. X, 207. »Jest dobre ścieżki« ib. »Piniądze tam jest« i t. p. ib. »Tam jes piękne pokoje« Wisła I, 312. »Tam jes same łózka« ib. »Je tam przyjaciele« Lub. I, 168. »Jest tam lepsi chłopcy« Zbojsz. 91, n° 330. »Jest tam zbojskie dukaty« ib. n° 345. »W piwnicy złote jes nici« (wydrukowano 'jec' K.) ib. 122, n° 15. »Jest« z 3 pp. osoby miewa domysłne 'na imię', a czasami się opuszcza: »Jest mi Zosia« Cisz. I, 129. »Jak wam to jest? — Ano Wojciech« ib. 279. »Gospodarz co mu spyra« Wisła I, 103. »Jes mu Igniś« Zb. VII, 21. »Nie jest można« Rog. n° 357. »Jest żal« patrz Żal. »A to nie jest wiela potem« (że »kował kuje młotem«) = nie wiele z tego pociechy, zysku (niemczyzna K.) Rog. n° 513. Gdy czasownik się powtarza dla wzmocnienia stylu, wówczas w powtórzonym opuszcza

się pomocnik: »Widziałek cie widział« Zaw. 78. »Jechałem se jechał... Znalazem se znalaz« Rud. 165. »A bytech był« Zb. XI, 9. »Widziółci já widział« Rozpr. IX, 184. »Widziałem cię widział« Łęcz. 206. »Złapałem złapał« Kuj. II, 25. »Dostałamci ja dostała« Kuj. II, 33. »Wybawłeś mie wybawł« Cisz. I, 179. »Zwiódłś mie zwiódł« Was. 206. Zb. VIII, 283. »Ujadesz mie, piesku, ujądł« Zb. IX, 197. »Uwiódłś mie uwiódł« Zb. X, 286. »Widzielim widzieli« Zb. XIV, 33. »Cekałam, cekała, cekała, mój Jasieniu, na ciebie« Zb. XV, 130, n° 8. W gwarach zachodnich bardzo często przy pomocniku i innych czasownikach spotyka się pleonastyczne ż(e): »A toć żem już dwadzieścia lat stary, ale pieca z jajówżem nie widział« Nadm 113. »Tożem zapłakała« ib. 155. »Jachółżem« Derd. 9. »Dałażem mu gęby« Kal. I, 99. »Do towarzystważesmy go przyjęli« ib. 118 (Kolberg błędnie oddziela 'żesmy' K.). »Napićżem się dał i krzywdyżem nie robił« Pozn. VI, 194. »Bożeś« ib. IV, 107. »Jakżem była« ib. 127. »Dostażes« ib. 229. »Czartuzem cie zapisiał« Pozn. VI, 78. »Wolażemżem« Zb. II, 227. »(Służkom) w cemsimżem wytręcała« Zb. IV, 90, n° 12. »W lipemżem je włożył« ib. 129. »Kogozem kochała« ib. 179. »Bożeś« ib. 215. »Ju żem był u celu Iżem stanąw u Conowie« Derd. 29 (i bardzo często u Derd., a nawet »Ręcę, żeżem jemu wszżęście pozłozował zębŷ« 30). »Nie załuj wiánka ruciánego, Bożeś ty dostała Fránusia ładnego« Wisła IX, 245. Por. pod Być I i II.

Jesta (?) p. Jeszcze.

Jestek: »Jéstk = jadło, jedzenie. 'Dał nama jéstku i pitku'« Ram. 64.

Jesz p. Jeszcze.

Jeszcze: »Jeszczek«: Kuj. I, 124. 163. 323. 326. Pozn. VI, 10. 49. 60. 80. 261. »Jeszczég nie« Pozn. VI, 141. »Jesce« Rozpr. XX, 428. »Jescek«: Was. 237. 241. Zb. XIV, 221. Rozpr. XX, 428. »Jeszczyk«: Kuj. II, 284. n° 62. Pozn. VI, 173. 193. »Jesz« Pobł. 27. Derd. 136. Ram. 63. »Jesz barzy« Nadm. 54. »Esz, Jesz, Hejsz« Hilf. 164. 166. 96. 118. 127 i ind. Pr. fil. III. 382. »Esce«: Wiśła II, 131 i ind. Ust. od Liwa. Cheteh. I, 17. 21. 242 i ind. »Eszcze« Wiśła III, 736. 744. Rozpr. XII. 13. »Jesta bardzoj« (? K.) Pozn. IV, 61, n° 125, zwr. 2. »Jeszczęby téż!« Pozn. VI, 163. »Jeszczęby!«: »Pójdzieś ze mną wszędy, Jesce mi das gęby. — Jesceby, dać gęby? Ja za swój wianeczek dam w zęby!« Rad. II, 37, n° 71, zwr. 5—6. »Jeszczę raz« ze stopniem wyższym, z Niemiecka: »Dostaniesz lepiej (dziewczynę), jesce raz piękniejso« Kętrz. 80. »Jeszczę« = Jeszcze nie. »Czy N. już przyszedł? — Jeszcze« Ust. z Litwy. Toż z różnych okolic. »A jak nam nie stanie (jajek), Przyjdziemy po jesce« Kal. I, 91, n° 46, zwr. 2.

Jeszczég nie p. Jeszcze.

Jeszczyk p. Jeszcze.

Jeszli p. Jezeli.

Jeście = jedzenie: Cheteh. I, 56. 89. 163. 170. 226. 269; II, 123. »Dobry do jeścia« Pr. fil. IV, 275.

Jeść: Teraźn.: »Jā« = jem Opol. 28. »Jy« = je Cheteh. I, 55. »Jedą« = jedzą Kuj. II, 283, n° 42. Kal. I, 36. Przeszł.: »Jatem« Cheteh. I, 144; II, 14. Rozkaż.: »Jes!« = jedz Hilf. 88 (Ram. 64 »jédz«). »Jed-ze!« Wiśła VII, 143. »Jesce!« = jedzcie Hilf. 95. »Jeczcie!« Pozn. III, 74. »Jédcie!«

Kal. I, 36. Kuj. I, 257. Bezokol.: »Jejs, Jejsć, Jeść« Opol. 39. »Jád z wronami kase' mówią o tym, który ma nos powalany« Spr. IV, 23 (na Litwie: »Z kurami dzióba!«).

Jeslik) p. Jezeli.

Jeśny. »Zazywny = dużo jedzący« Spr. V, 364.

Jeternice = »drobne wnętrzości n owey« Rozpr. IX, 338. Por. Jątrznica.

Jeuropa p. Europa.

Jewa: »Suchą Jewą' nazywają kobietę szczupłą a pasjonatkę« Parcz.

Jewa p. Ewa.

Jewanielfjā p. Ewangielja.

Jezow p. Ezaw.

Jewir = »traska oddzielająca się od pnia między dwoma zacięciami przy zrąbaniu drzewa« Roczn. 203. Por. Iwer.

Jezdnik = »jeździec« Ram. 63.

Jezdzować p. Jechać.

Jeze p. Jeź.

Jezero p. Jezioro.

Jeziorno i »Jeziorzysto«: »Jezor-no« i »Jezorzysto« = jeziorzysto, pełno jezior Ram. 63.

Jeziorny = ten, który kieruje połowem ryb, niewodniczy W. Pol w Kłosach IX, n° 213, str. 66.

Jezioro: »Jęzioro« i zdrob.: Kuj. I, 144. 178 i ind.; II, 9. 20 i ind. Lip. 55. Zb. II, 5. Pozn. IV, 100. 140; VI, 296. Łęcz. 90. Pr. fil. IV, 203. Spr. V, 133. Pr. fil. V, 753. Krasn. 303. »Inzioro« Mil. »Jezioreczko« i »Jęzioreczko«: Kuj. II, 45. Lip. 90. Zb. II, 58; VIII, 85. Łęcz. 240. 7 pp. lp. »Jezierze«: Kuj. II, 9. Lip. 157. Święt. 251. Ust. z Litwy. Kolb. 278. »Jezioreńko« Kolb. 201, n° 16 m, zwr. 3. »Jézioro a. Jęziro« Kuj. II, 271. »Wiezioro«: »W wiezierze« Kolb. 278, n° 36 s, zwr. 6. »Jezero Bisk. 27. »Je-

- zoro◄ Ram. 63. ▶Niezioro◄ Lub. II, 210. ▶Jeziorzysko = zator, głęboki brzeg jeziora◄ Pozn. III, 13, ods. ▶Jeziorzyszczce◄: ▶Jezorzyszczce = 1, wielkie a. brzydkie jezioro 2, miejsce gdzie było jezioro◄ Ram. 63.
- Jeziorowy: ▶Woda jeziorowa◄ Zb. IV, 172, n° 339. Fed. 118, n° 74. Rud. 138, n° 63. Cisz. I, 134.
- Jez(i)orzysto p. Jeziorno.
- Jezorno p. Jeziorno.
- Jezór p. Jęzor.
- Jezuita: ▶Jezoici◄ Krak. II, 236, zwr. 8 (pieśń dziadowska).
- Jezus: ▶Z panem Jezusem!◄ = z panem bogiem! Kaspr. 21. ▶Śliczny Jezus!◄ 5 pp. Wiśła VII, 278, n° 2. ▶Jezunio◄: ▶Jezuniu◄ Ust. z różnych okolic. ▶Jezusek◄ = obłudnik, zechapek Ust. z Litwy. ▶Jezusku!◄ Rad. II, 125. || ▶Jezulińka◄ IV pp. Krak. I, 199. || ▶Jezusieńku!◄ Zb. II, 115. Dygasiński. || ▶Jezusiczek◄: ▶Z panem Jezusiczkiem!◄ (mówi odchodzący na pożegnanie) Kaspr. 21. || ▶Pan Jezus◄ zlewa się w wyraz ▶Paniezus◄: Rozpr. IX, 174. 182. 192. Zb. VII, 40. Rozpr. X, 229. 237. 257. Rozpr. VIII, 208. 220. 221. Zaw. 62. 80. 84. Wiśła VII, 108. Sab. 134. ▶Panajezusowi◄ Aten. VI, 639. ▶Na Panajezusowe męke◄ Rozpr. IX, 191. || ▶Pán Jezus świta' = świta, już dzień: 'Matka, wstajaj, pán Jezus świta!◄ Dyg.
- Jeżdżiwac p. Jechać.
- Jeźli p. Jeźeli.
- Jeż p. Iż. Jeżak.
- Jeż: ▶Wjéz◄ Kuj. II, 284, n° 58. ▶Wjiz◄ ib. 283, n° 50. ▶Rozróżniają dwa gatunki jeżów: 'psie' i 'wieprzkowe': pierwszych nie można jeść, drugie zaś są jadalne◄ Zb. XI, 39. ▶Jeż dziadowski◄ = kij ze skórka jeża na końcu, noszony przez żebraków dla obrony od psów Dygasiński Beldonek 51. Toż Ust. z Płockiego. ▶Ostrzyc 'na jeża'◄ = krótko a okrągła◄ wo Ust. z Warszawy. ▶Jéże, liże lm. = snopki do poszycia, dołem ostre. 'Poszyć dach na jeża' = snopki na narożniki strzechy przeznaczone, aby się żyły jak szczeć, kłaść knębiem na dół, a kłosem u góry przymocować do łąty◄ Krak. IV, 308. ▶Jeze = snopki słomy w $\frac{2}{5}$, powróstem przewiązane itd., do krycia podstrzesza i narożników◄ (opis) Święt. 35. ▶Dach, kryty słomą w t. zw. 'kicki' lub 'jeze' i w snopki◄ Wiśła IV, 884, n° 4. Por. Jeżak.
- Jeżak ▶a. Zaknowie = snopek strzechowy kłosem do góry◄ J. Łoś. ▶Głowacze i Jeżaki = poszycie dachu słomianego◄ Zb. I, 18 p. w. Głowacze. ▶Są dwa rodzaje przymocowania snopków; pierwszy zwany 'głowacze'..., a drugi zwany 'jeżaki'... kłosem do łąt◄ (autor mylnie objaśnia: chodzi tu nie o 'rodzaj przymocowania', ale o 'rodzaje snopków' K.) Pozn. I, 90. Pod Szkalmierzem 'jeżaki' nazywają się 'jeze' Dyg.
- Jeżdżać p. Jechać.
- Jeże p. Jeźeli.
- Jeźeli, Jeźli itp.: ▶Jeślik◄: Kam. 35. 70. 84. 142. ▶Jesi◄ Zb. IX, 191. 192. 263. 266. Cine. 5. 26. 34. Rozpr. XII, 72. Aten. VI, 633. Pr. fil. V, 753. ▶Iżeli◄ Kuj. I, 299 i ind. ▶Izeli◄ Święt. 227, n° 80. 190, n° 19. ▶Iżli◄: ▶Iżliście go nie naśli◄ Święt. 214, n° 53. ▶Żeźli◄ Kuj. II, 48. ▶Zeźli◄ Maz. II, 3. Rad. II, 25. ▶Eźli◄ Chełch. I, 30. 236. Kuj. II, 38. ▶Ezli◄ Zb. XV, 64. ▶Ezli◄ Hilf. 98. ▶Eszli◄ Hilf. 127. ▶Ezeli◄ Chełch. I, 281. 278. ▶Jeze◄ Derd. 17. 81. 82.

»Eż« Hilf. 108. »Jeż« ib. 166.
 »Jeszlf« Hilf. 62. Cen. 69. »Szle«
 Nadm. 75. »Heli« Zb. IX, 54.
 Spr. IV, 336. »Zeli« Zb. VIII, 68
 i ind. Pozn. III, 75; IV, 5 i ind.;
 VI, 3. 178 i ind. Wisła II, 111.
 Fed. 32. Święt. często. Pr. fil. IV,
 899. Pauli, 179. Pozn. V, 83 i
 ind. Zb. III, 18. 54 i ind.; IV,
 135 i ind. Rozpr. IX, 146. 184.
 Pozn. II, 245 i ind. Kuj. I, 114
 i ind. Lip. 179. Łęcz. 83. 188.
 Rud. 177 i ind. Wisła VI, 306;
 VII, 112. Cisz. I, 160 i ind.
 Kaspr. 17. »Zelić« Pozn. IV, 5;
 VI, 87. »Zli« Lip. 6. »Ażli« Kon.
 80. »Lezli« Pozn. VI, 18. »Dleli«
 Pozn. VI, 18. »Sieli« Aten. VI,
 627. »Lezeli« Lub. II, 211. »Ani-
 zeli« Sand. 132, n° 158, zwr. 4.
 »Jeli«: »Prosiłbym was, jeliby-
 ście mi nie usłużyli...« Pozn. II,
 215. Pr. fil. V, 752. »Anizli«
 Sand. 132, n° 158, zwr. 4. Nie-
 jasnym jest ustęp w Sand. 263:
 »Nizeli, Nizli, Jezeli, Anizeli; a je-
 śli (Linde inne znac.).« Zdaje
 się, że »jeśli« znaczy tu »nizeli«,
 bo czytamy gdzieindziej: »Wola-
 łabym ja sto talarów złożyć, Je-
 śli ojcu, matce o i u nóg leżyć«
 Wisła VIII, 696, n° 49, zwr. 7.
 || »Nizli = jeżeli« Jastrz. We
 wszystkich wyżej podanych po-
 staciach 'jeżeli', oprócz zwykłego
 znaczenia, miewa często w róż-
 nych gwarach znaczenie 'czy',
 'czy może', 'a nuż może': »Zeli
 on nie najdł... czepca?« Zb. VIII,
 93, n° 138. »Pyta się mnie, Żeli
 go (chleb) zjem« ib. 94, n° 147.
 »Wygląda, żeli ta kogo nie wie-
 zą« ib. 113, n° 293. »Szła szu-
 kać bratów, jeżeliby ich nie znaj-
 dła« Pozn. VI, 19. »Porachuj,
 zeli nie więcy« Wisła II, 111.
 »Gwiazdy moje... Jeżeli wy o mo-
 jém kochaniu nie wiecie?« Kiel.

I, 108, n° 150. »Gdzie je góra,
 nie wim, ale mam moc nad dzwyr-
 rzętamy... ezeli óny nie wiedzo
 casem?« Chelch. I, 278. »Po-
 wiedz mi, jeśliś mi dobry« Rog.
 n° 15. »Powiedzcie... Jeżeli mię-
 dzy wami niemasz miłego?« Rog.
 n° 20. »Niech się jej przypatrzę,
 Jeśli jest panią« Kuj. I, 296.
 »Krzyczy na pachotka Jesi je rze-
 zanka?« Zb. IX, 263, n° 326.
 »Powiedz, jeśli będziesz moją«
 Kiel. I, 123, n° 200, zwr. 3.
 »Spytaj... jeżeli on chce czego«
 Łęcz. 89, n° 128. »Mój kochany,
 jeśli ty nie wiesz, co to?« Cisz.
 I, 262. »Matka sie ji pyta... Je-
 zeliś ty dzisiak gorzałki nie piła«
 Święt. 224, n° 72. Toż Rozpr.
 IX, 184 b. »Będzie sie przegładła,
 Jeżeli licko zbladło« Kętrz. 51, n°
 16. »Wyzdrą se gazdászek, Jesi
 (pszenica) pięknie rośnie« Aten.
 VI, 633. »Muszał okazac, jesle
 była prawda« Hilf. 131, n° 33.
 »Pogładają, Jeżeli mam korale«
 Krak. II, 431, n° 692, zwr. 6.
 »Powiedz, Żeli wacpan z Jakó-
 bowie?« Lip. 65. »Nie wim, do
 kogobym ja sie odezwać miał, je-
 zeli do pana gospodarza, albo pani
 gospodyni, albo jeżeliby óni mieli
 cłowieceka takowego...« Aten. VI,
 643. »Pytają mi się, Jeśli kur
 chwytac nie umiem?« Krak. I,
 275 B. »Pojrzyjze mu na buciiki,
 Zeli ma podwiązki« Pauli, 179.
 »Rybaczki, Jeżeliście nie widzieli
 Jasienka mojego?« Kolb. 142, n°
 90, zwr. 5. »Wyjrzyjze... Jezeli
 nie jadą owcarkowie« Kon. 9, n°
 43. »Trzebno mi się pytać, Żeli
 można trzepiereńkę chwytac« Pozn.
 V, 105, n° 211. »Pytała się ma-
 tka słowika, Żeli wielka gęba u
 wilka« ib. 138, n° 305. »Póde
 ja ku kościołu... jeżelibyk téz nie
 naláz jakiego ubogiego« Zb. V,

218, n° 26. »Por-zi na kónika... zeli urodliwy« Zb. III, 18, zwr. 30. »On jei się... przygląda, Jeżeli mu się w tym czépeczku uda« Pozn. II, 198, zwr. 5. »Poczekajecie... Jeżeli wám się jeszcze (jabłuszko) rozwinie« Kuj. I, 253. »Rozpisał po całym świecie, jeżeliby się kto nie naláz...« Cisz. I, 156. »(Matka) Pośła do synkárki: — Ezli tu má córka nie piła gorzálki?« Zb. XV, 64, n° 78, zwr. 7. »Zapukajmy... Zeli nám ta nie wyniesą... wódki« Łęcz. 83. »Powiedzcie, jeżeli... mogą...« Przyj. ludu 1891, str. 86. »Jeżli« w znaczeniu 'czy' stale w Jaworzu. Inne przykłady »jeżeli« = czy: Pozn. II, 300; VI, 61. 139. 172. Krak. II, 47. Zb. III, 54, n° 14; IV, 135, n° 122; IX, 266; XV, 34. Rog. n° 21. 35. 64. 83. 88 i wiele in. Kolb. 22 dwakróć. Kuj. I, 253. Lip. 128. Aten. VI, 614. Cisz. I, 119. 160. 206. 209. 226. 234. 243. 306. 358. Godnym uwagi jest n° 110 u Rogera, gdzie »jeżli« stoi obok »czy«: »Wejzdrzyjcie... Jeżli jedzie, czy nie jedzie Kochaneczek mój«. W następnym przykładzie (z Rog. n° 393) zdaje się, że »jeżli«, na wzór Niemieckiego »wenn«, znaczy »gdy«, »kiedy«: »Jeżli wy przyjedziecie, Matuchno..., To on mnie tak pięknie rzecze: — Żeniczko moja! Ale jak wy odjedziecie, To mnie bije... Jeżli ja... Doma bywała, Jak wesoło po muzykach... biegła; Teraz muszę gospodarzyć...«

Jeżew: »Z Jezewa« Łęcz. 123, n° 205, zwr. 10.

Jeżoita p. Jezuita.

Jeżyć się = »gniewać się, złościć się« Pr. fil. III, 492.

Jeżyna, »koło Miechowa 'ostrężyna' = rodzaj czarnych malin«

Zb. IV, 127, ods. lb. n° 99. »Jażyna« Rozpr. IX, 111. »Jężyna = jeżyna« (tak K.) ib. VIII, 173. »Jezina« O. »Jeżyna: lud wiejski nazywa ją 'dziądami', a małomiejski 'żozynami'« Zb. XIV, 212. »Uwięzła my w prawy nózce jeżyna: (Jasieniek) my jeżyneczkę wykole« Kuj. II, 146. »Ożyna« Ust. z Litwy. »Jożecki« (? K.) = jeżyny, maliny lesne, polne Ust. z Domaniewic. || »Jażyna = jeżyna, ożyna« Krasn. 303.

Jęcica p. Jacica.

Jęcziej p. Jęczmień.

Jęcyc p. Jecyc.

Jęczyć: »Jajycć = jęczyć. 'Jajycć na kogo' = nacierać, napierać« Święt. 697. »Jajczalo« Tyg. il. 1, XII, 50. »Jojcć = stękać« »Jāczec = piszczyć. 'Kūot, szczeniā jāczy'« Hilf. 166. »Jiczec = stękać« ib. Toż Ram. 64. »Jęczyć« = o głosie żubra Przyj. ludu VI, 126. »Jiknąć = jęknąć, stęknąć« Ram. 64.

Jęc z k o w s k a: »Szczegółowe nazwiska Bogienek są: Waca, Maca... i Jęczkowska« Krak. III, 45, n° 89.

Jęc z m i a n k a = »słoma jęczmienna« O. Maz. V, 52. Pr. fil. IV, 824. »Jęczmiánka = słoma jęczmienna« O. »Postronki z jęczmiánki, Poganiac z owsiánki« Kiel. II, 169. Lub. I, 298, n° 488, zwr. 3. »Jęczmienianka« = słoma jęczmienna Zb. XIV, 152, n° 2.

Jęc z m i e n i s k o: »Jęcmienisko« Kal. I, 187. Rozpr. VIII, 173. »Jęcmieniskūō« Rozpr. IX, 207; XX, 428. »Jęcmiencysko« Święt. 698; ale ib. 2: »Jęcmiencysko«. »Jiczni-zcze« Ram. 64.

Jęc z m i e n n y: »Jęcmionne ości« Zb. IV, 83. »Z jęcmionnej słomy« Maz. II, 130. »Jęcmianny«

- Pr. fil. IV, 203. »Krópf jęczmianné« Nadm. 108. »Jęczmianny« Pr. fil. V, 753. »Jiczny« Ram. 64.
- Jęczmień:** »Jecemiénie« Zb. I, 30 p. w. Jecy. »Jęcmiej« Zb. V, 247. »Jécmiěj« Rozpr. IX, 162; VIII, 92. »Jącmiěj« ib. 242. »Jecmiěj« Wisła IX, 231. »Jiczme, Jiczm« Hilf. 166. »Jiczmeń obok Jączmień« Bisk. 21. »Jiczmień« ib. 53. »Jiczmiń« Nadm. 160. »Iczme« Wisła VI, 219. »Jęcnień« Pr. fil. V, 753. »Jiczmé« Ram. 64. 2 pp. lp.: »Jęcnieniu« Kętrz. 69. »Jęcznienia« Rog. n° 438. 440. Zb. IV, 257. »Jiczmenia« Hilf. 166. »Jiczma« ib. »Jącmienia« Rozpr. VIII, 242. »Jycmiynia« Zb. XI, 93. »Jiczminia« Ram. 64. »Jęczmieniu« Ust. z Litwy. 1 pp. lm.: »Jecmiena« Rozpr. VIII, 92. »Jiczmiona a. Jiczminia« Ram. 64. »Jęczmiona a. Jęczmienie« Ust. z Litwy. 2 pp. lm.: »Jecmienuńów, Jecmien, Jecmion« Rozpr. VIII, 132. »Jęczmion« Ust. z Litwy. »Jęczmyk« = choroba oka: »Jecmyk« = narośl na oku« Świąt. 698. Krak. III, 157. 159. 160. Na Litwie »jęczmień«.
- Jęczmyk** p. Jęczmień.
- Jęczyflora** = wciąż stękaająca kobieta Ust. z Warszawy.
- Jędr-** p. Andr-.
- Jędra** p. Irga pod Jerzy.
- Jędrny:** »Jędrzny a. Jądrzny« Bisk. 41. »Jądrznŷ, Jędrznŷ« = krzepki, płodny« Hilf. 166. »Jądrzny« = wesoły« Spr. IV, 377; V, 362. »Jądrzny: 'Jądrzne jabka'« = soczyste« Rozpr. XXVI, 379.
- Jędrus** p. Andrus i dodaj Pr. fil. V, 753.
- Jędrychów** p. Andrychów.
- Jędrzejki** p. Andrzejki i dodaj: »Jędrzejki« = 1, zwyczaj dziew-
 cząt wrózenia w wigilję ś. Jędrzeja 2, pierożki, które tego dnia pieką i dają psu« Pr. fil. V, 753.
- Jędrzejówki** p. Andrzejki.
- Jędza** p. Jędzy.
- Jędrzejów:** »W Jędrzejowie« Zb. IV, 137. »Z tamtej strony Jędrzejewa« Kiel. II, 54, n° 165. || »Jędrzejowskie pole« Wójc. II, 48.
- Jędzić się** p. Jadzić się.
- Jędzona i Jędzony** p. Jędzy.
- Jędzy, »Jędza, Jędze** = złośliwy. 'Baba jędza a. jędzona'« Pobł. 153. »Jędzy. 'Jędza baba'« = brzydka« Wisła III, 744. »Jędzababa« Zb. II, 148. Baśń »O Jędzy-babie« Chęłch. I, 28. Ib. 240; II, 43. »Jędza« = nadzwyczaj złośliwa kobieta; czarownica« Osip. »Idza«: »W powiecie Puckim czarownicę nazywają 'babą' a. 'idzą' (jędzą)« Nadm. 132. »Jędzony« = patrz tu wyżej Jędzy. Por. 'Jędza' i 'Jędzon'« Pobł. 153. »Jędzony« = 'jędzy'« Wisła III, 744. »Na kobietę złą, kłótniwą, nieporządną mówią »Wygląda jak jędzona (jędzyna, jędza)«: »Zła jak jędzona« (dalej szczegóły mitologiczne) Bibl. War. 1864, I, 273. »Jędzona« (bez objaśnienia) Rozpr. IX, 282. »Nasza pani jak jędzyna« Pozn. I, 159, zwr. 5. »A ty bestyjo, jędzyno!« ib. 276. Bajka »o stary jędzynie« Derd. J. 12. »Jędzona« = jędza« Pr. fil. IV, 203. »Jędza... gdyby nie jędzonka (= jakgdyby jędzonką nie była K.), rzekła do rycerza...« Bal. 129. »Jędzonka« na służbie we dworze Wisła VIII, 797. »Jędzonka« = jędza« Pr. fil. V, 753. »Jędzona, Jędzonka« = jędza« Parcz.
- Jęk:** »Jik« Ram. 64.
- Jęka** = »przezvisko ludzi i zwierząt, często z dodatkiem 'psá',

- 'koszlawa' Pobl. 27. Toż Wisła III, 744.
- Jęno p. Jenó.
- Jętka = libellula: »Miętka« Pr. fil. V, 798.
- Jętka = »bant, nazwa ciesielska poziomej poprzecznicy w krokwiach« Pr. fil. IV, 824. »Jętki lm. = żerdzie w stodołach nad klepiskami dla suszenia zboża« O. »Jętki = banty, tj. deski, łączące krokwie, wiązanie na budynku« Pr. fil. V, 753.
- Jętrznicza p. Jątrznicza.
- Jęzioro p. Jezioro.
- Jęzor »pogardl. = język, ozor« O. Pr. fil. IV, 824. »Jęzur« Rozpr. IX, 274. »Mara wsunie swój jęzor do gęby (śpiącego człowieka)« Zb. VIII, 291, n° 1. »Jęzór = zamiast 'ozor' w pogardliwym znaczeniu. 'Z jęzorem latać' = opowiadać urbi et orbi« Spr. V, 133. »Jęzór, Ozór = język bydłocy« Święt. 698. »Jęzor zartobl. = język, w znaczeniu plotkarstwa« Osip. »Jęzor« = o języku smoka Pleszcz. 150. »Turoń... ma straszliwy 'jenzor cerwony'... z sukna« Zb. XIV, 165, n° 2. »Do kwaśnej kapusty Dobry jęzór tłusty« Wóje. I, 214. »Jęzor = język« Rozpr. XX, 428.
- Jęzornica. »Ozornica, Jęzorzysta = niewiasta wygadana, 'pyskata', 'z wyparzonym pyskiem'« Pr. fil. IV, 824.
- Jęzur p. Jęzor.
- Języczliwy = pyskawy, jęzornik, obmowca Ust. z Litwy. Czark. »Języczliwość« = wygadanie, ciętość Ust. z Litwy.
- Język: »Język a. Ciągarek = rodzaj śnie w kółkach pługowych« J. Łoś. »Język = krótki dyszelek w osiach koley (tj. 'kolec' K.)« Krak. I, 176. »Kółka (n pługa) za pomocą języka tj. dyszel-
- ka i wici połączone są z drugą częścią pługa« Rud. 19. || »Chustki zawiązują się 'w język', 'na zajaca', a. 'na kłódkę'« Dyg. »Języczek« = plantago lanceolata Zb. VI, 279, n° 146, 1. »Psie języczki« Wisła VIII, 140. »Języczki« O. Por. Jeleni język. || »Języczysko«: »Radbym języczysko W gorzałecynie mocył« Kon. 151, n° 4 (nie ludowa? K.).
- Jie p. Iść.
- Jiczee p. Jęczeć.
- Jiczm(e)(ń) p. Jęcziemiń.
- Jiczny p. Jęcziemienny.
- Jigielnik p. Igielnica.
- Jiglina p. Iglina.
- Jigo p. Jarzmo.
- Jik p. Jęk.
- Jikac sã p. Jąkać się.
- Jiknąć p. Jęczeć.
- Jimac sã p. Jąć.
- Jimentárz p. Inwentarz.
- Jimię p. Imię.
- Jinacz p. Inak.
- Jindze p. Indziej.
- Jindzi p. Indziej.
- Jinędy p. Inędy.
- Jino p. Jenó.
- Jinteres p. Interes.
- Jipt p. Egipt.
- Jirzmo p. Jarzmo.
- Jiscie sã p. Iścić się.
- Jiskać p. Iskać.
- Jistny p. Istny.
- Jisto p. Isty.
- Jistoryjá p. Historia.
- Jitrzyc sã p. Jątrzyć.
- Jiwa p. Iwa.
- Jiwentárz p. Inwentarz.
- Jiwrac p. Iwrać.
- Jiwrować p. Iwrać.
- Jizba p. Izba.
- Jize p. Jez.
- Jo p. Ja.
- Jmėno p. Imię.
- Joanna: »Janka« Zb. XII, 213. || »Hasia« Tyg. il. 1, XII, 25 i

- ind. || »Iwasia« Spr. V, 133.
 »Iwaśka« Pr. fil. V, 749. || »Iwan-
 na« Pr. fil. V, 749.
- Joch = morg Ust. z Jaworza.
- Jodki = »chłodem przejmujący«
 Petr.
- Jodła: »Jódłka«: »Jódka = jodeł-
 ka« Spr. IV, 322. Zb. XIII, 161.
 Udz. »Jedła« Rozpr. X, 215. Zb.
 V, 257; VII, 18. »Jedla«: Aten.
 VI, 116. Zb. IV, 177. Wrześ. 10.
 Wrześ. T. 43. Zejsz. 52. 77. Zaw.
 87. Lub. I, 290. Goszcz. 131.
 »Jedla, Jedlicka« Spr. V, 363.
 »Jedla a. Jedlnia = jodła (drze-
 wo)« Zb. II, 257. »Jedli« Rozpr.
 232. 244. 283. »Święci w ko-
 ściele gąty zjedli = święci w ko-
 ściele, gąty z jodły« Zb. X, 153,
 n° 147. »W Trzanowie kościół
 z jedli (Kalembur: W T. kościół
 zjedli)« Pr. fil. IV, 284 p. w. Je-
 dła. »Wielki jak jedla« Cinc. 7,
 n° 57. »Na wysoki jedli« Zb. XV,
 126, n° 2. Pr. fil. V, 752. »Je-
 dlica, Jedlicka« Rozpr. X, 215.
 Zb. V, 227. »Uwiązał klace u
 jedlice« ib. 223. »Na jedlicy« ib.
 257. »Za jedlicom« ib. 263. Zejsz.
 32. Wrześ. T. 48. Zb. VII, 37.
 Zb. XV, 4. »Wyrwidąb wyrwał
 dąba, a Wyrwidjedlica jedlicą (jo-
 dłę)« Zb. VII, 78. »(Do suszenia
 snopów) górale robią ostrwie
 z wierchołków jedlic« Del. 65.
 »Na wiersku jedlicki budę się ko-
 łysał« Goszcz. 274. Pr. fil. V,
 752. »Jedliczka«: Rozpr. IX, 343.
 Wrześ. T. 42. 43. Zejsz. 69. 131.
 Zb. XII, 123. 128. 132. 217.
 Pr. fil. V, 752. »Jedlicka« =
 jakaś roślina: »Do ziół święco-
 nych na M. B. Zielną wkładają:
 pięciornicek... jedlicke...« Wisła
 Wisła VIII, 812, n° 2. »Jedlinki
 blp. = skrzyp polny (equisetum
 arvense)« O. »Jedlinki« = na-
 strzyżone gałązki świerkowe, na-
 rzucane na ziemię i podłogę Ust.
 z Litwy. »Jel«: »Królestwo sme-
 reków i jeli« Tyg. ilustr. 1, X,
 418. 419. »Jełka« Spr. IV, 375
 p. w. Dudławá. »Jadlina« Kuj. I,
 210. »Jodlina« Kal. I, 62. »Jo-
 dlina« Hilf. 166 (Ram. 61 ma
 'Jedlna' i 65 'Jodła, Jodełka').
 »Jedlina = 1, las 2, drzewo jo-
 dłowe a. świerkowe« Spr. V, 110.
 »Jegla« Maz. V, 47. O. »Jegla
 = świerk« Osip. »Jegła« O. »Je-
 glna« O. Maz. V, 227. Mrong.
 752 p. w. Tannenbaum. »Jeglina
 = drwa świerkowe« Osip. »Je-
 glenia czyli jodła« Zb. VIII, 258.
 »Jeglja« O. Pamiętnik fizjograf.
 t. V, dział IV, str. 12. »Jaglia
 a. Jeglia = 1, drobne gałęzie
 sosen 2, jodła« Pobł. 153. »Je-
 giel, lm. Jegle = jodła« Was.
 241. »Jegleja« Maz. V, 47. Pr.
 fil. IV, 201. Czark. »Jeglej(a), Ja-
 gleja, Agleja, Jegleina = jodła,
 a właściwie świerk; lud nie zna
 wyrazu 'świerk'« Pr. fil. IV, 823.
 »Jeglinka = latorośle świerku
 drobno porąbane do potrząsania
 podłóg i dziedzińców itp. podczas
 uroczystości kościelnych a. ro-
 dzinnych, zimową porą« Osip.
 »Iglina« Pamiętnik fizjogr. t. V,
 dz. IV, str. 12. »Jeglaszka =
 młody świerk« Osip. »Gleglijá =
 świerk« Wisła V, 749. »Gleglija
 = jodła« Zb. II, 7. »Gleglina =
 las jodłowy a. świerkowy, to co
 'jedlina'« Spr. V, 108. »Jelniak,
 Jelniaczek« = las jodłowy Ust.
 z Litwy. »Jelnik« = las jodło-
 wy: Tyg. ilustr. 1, XIV, 163. W.
 Pol Pieśń o ziemi 22. Por. Hył-
 ce. Wyrwidjedlica.
- Jody! = przyspiew: »Oj jody jody
 tod jody hu oj jody jody todio
 to tom« Pozn. V, 63, n° 110.
- Jodynia p. Jedyny.
- Jogry p. Jegier.

Johas p. Juhas.

Joj!: »Joyo! = okrzyk smutku« Cen. 76. »Ojoj!« = ba i bardzo, i owszem Ust. z różnych okolic. Przem. 229. »Ach joj joj!« = przyspiew Pozn. IV, 189, n° 361.

Jojezcé p. Jęzcé.

Jojgacé = wołać »ojoj!« »Baba joj-dze, ze ją ząby bolą« Zb. V, 211. Por. Jojkać.

Jojkać = »od wykrzyknika joj joj! = lamentować« Zb. I, 68. Por. Jojgacé.

Jołop = »człowiek ograniczony« Pr. fil. IV, 203. Toż Ust. z wielu okolic. »Jałopa« Ust. z Warszawy. »Jołop = człowiek do niczego« Czark. »Jałop = głupiec« Parcz. Por. Hołopa.

Jonatki lm. = futro w rodzaju szopów: »Kawałki szopów, lisów, jonatków« Junosza Wyb. pism. II, 245.

Joniec p. Juniec.

Jontek p. Antoni.

Jopa p. Jupa.

Jop p. Hiob.

Jopać = »wymyślać: 'Jopał go od najgorszych'« Spr. V, 110. Por. Rozpr. XVII, 39.

Jopek, »Jopecek = garnuszek, garnuszczyk« Udz. »Jopecek« = garnuszek Zb. XIV, 34.

Jõpse p. Jaźwiec.

Jordan: »Znacież w Podębicach pana? — A któżby nie znał Jordana!« Wójc. II, 258.

Jordan = święto, uroczystość w styczniu Tyg. il. 1, IX, 78. Kłosy XVII, 206. Wójc. Klechdy II, 159.

Jordanka = strzelba, zatopiona w wodzie 'Jordanowej', zaczarowana Wójc. Klechdy II, 159.

Jordanowy: »Kropki jordanowe = tinctura benzoës comp.« Ciesz. 45.

Jordanów: »Jordanowski organista« Zb. XII, 177, n° 181.

Jorginia p. Gieorginja.

Jost p. Justyn.

Jotrok p. Otrók.

Jozafat: »Na Józafata dolinie« Maz. II, 122, n° 276, zwr. 8.

Jozik = rodzaj jastrzębia Wisła II, 82.

»Jozik = jastrząb mniejszy« Petr.

Jożeczki p. Jezyna.

Jód(t)ka p. Jodła.

Jómętra p. Gieometra.

Jórka p. Jarka.

Józef: »'Stare Józefy' = młodzi parobcy, przebrani za starców na Boże narodzenie« Pozn. II, 185. || »Józof« Zb. VII, 47. 53. Wisła I, 68. Cisz. I, 48. || »Józuf« Tyg. il. 1, XII, 202. || »Jozef« Rozpr. XII, 73. Ram. 65. »Jozwa« II pp. Ram. 65. || »Józe-fek«: »Jozewk« Ram. 65. || »Józek«: »Na ś. Józek wiezie trawy pełen wózek« Star. przysł. 41. Zb. VI, 167. Sand. 122. Rozpr. XII, 73. Kal. 116. Zb. IV, 148; XII, 154. 217. »Józk« Ram. 65. || »Józuś« Zb. XII, 134. 148. 163. 225; XIV, 44; XV, 97. 171. Wisła VI, 217. 219. 316. || Józinek«: Kuj. I, 300 i ind. Zb. IV, 253; X, 276. Wisła VIII, 489, n° 5; 691. || »Józinek« Łęcz. 77. || »Józineczek« Kuj. II, 234. || »Józiczek« Pozn. IV, 272. || »Jó-ziek«: »Jóźku!« Oles. 174. || »Jó-zio« Sand. 147. Kuj. I, 295; II, 45. Kozł. 121. || »Józusieniek« Zb. XIV, 44. || »Józasku!« Zb. XII, 221. || »Józew«, II pp. »Jó-zwa« itd.: »Za Józwa« Maz. III, 331. »Na ś. Józwa przez pole brózda« Pleszcz. 166. »Pódę za Józwa« Was. 161. »Do Józwa« Wisła VI, 232, n° 6; toż Spr. V, 133 i ib. »Z Józwek«. »Jó-zwa« II pp. Bi-sk. 39. »Józwowi« ib. »Józwa« II pp. Knj. II, 271 (ale »Józwa« I pp. ib. 280, n° 5). || »Józwa«. II pp. »Józwy« itd.: »Józwę« IV pp. Maz. III, 83.

- »Józwy córka« Kiel. I, 115. »Józwa« I pp. Lub. I, 132. »Józwa!« Zb. II, 235. Bisk. 39 (o Poznańskim). »Józwie« ib. (też). || »Józwo« I pp. Pleszcz. 35. || »Józziu« I pp.: Rozpr. VIII, 219. Zb. X, 132. Rud. 143. || »Józów«: »Józowe dziewczki« Zb. X, 321. || »Józińków«: »Józińkowe szelązki« Łęcz. 77, n° 102, zwr. 11. || »Józwów« Ram. 65. »Józwowa« Kuj. II, 271 (z Bib. War. LXXX, 624). || »Józków« Święt. 248. Zb. XIV, 33. Ram. 65. || »Józusiów«: »Józusiowe granie« Zb. XII, 186. || »Józisko': 'Wsadzili ci to kápczysko, Kázom kochać to Józisko'« Pr. fil. V, 757 p. w. Kápczysko.
- Józefa: »Józefka« Zb. VII, 55. || »Józia« Kozł. 121. || »Józinika« Zb. IV, 253. || »Józieniu!« Zb. IV, 244. || »Józica« Oles. 108 (źródło nie lud. K.). || »Józiczka« Pozn. IV, 272. || »Józwa« Kuj. II, 271. || »Pepka« Rozpr. XII, 73. 75. || »Józin«: »Suknie Józine« Wisła VIII, 796.
- Józefek = roślina hyssopus: »Józofek« Zb. VI, 202 e. »Józefek« ib. 203 h. »Józefki« ib. X, 205, n° 15. »Jazefek« Wisła III, 91. »Józepek« Lub. I, 68. »Józefek« Zb. XIV, 15. Wisła VII, 746. Świętek, 26.
- Józefówka: »Kapustę sadzą w wilją ś. Macieja, a. w wilją ś. Józefa. Pierwsza zwie się 'maciejówką', druga 'józefówką'« Rud. 16, n° 2.
- Józew p. Józef.
 Józof p. Józef.
 Józuf p. Józef.
 Jscica p. Czczyca.
 Jszechoch p. Szechoch.
 Ju p. Już.
 Jubileusz: »Embeleusz« Krak. II, 478, n° 791 a, zwr. 10 (pieśń nie ludowa K.). »Embeleus« Krak. IV, 294, n° 13. Ib. 306. »Lubiejusz postolski« Pozn. IV, 312. »Lebleusz« Bisk. 56. 57.
- Juch »juch juch! Hej hej hej! = wołanie zajęcy« Cen. 78.
- Jucha = polewka: »Ugotuj go (węża) w czarnej juszy« Kolb. 129, n° 8 y, zwr. 7. Łys. 40 (zap. zamiast w 'jusze' K.). »Jucha = w niektórych wsiach polewka, potrawa z mąki zwykle żytniej (opis)« Pr. fil. IV, 307. || »Jucha = krew« Udz. Parcz. »Jucha« (zamiast 'psia jucha') = połajanka: »Co ja z tymi juchami dziurami pocznę!« (woła Noe, widząc dziury w arce) Zb. VII, 111. »Juchy chłopcy!« Cisz. I, 219. Por. Spr. IV, 24. Pr. fil. IV, 824; III, 312. Toż Osip. i z różnych okolic.
- »Juszka«: »Juska = krew z prosięcia a. drobiu, używana na szary barszcz« Pr. fil. IV, 824. »Czarna juszka« Wisła II, 313. »Wypuść z niego (z węża) carnę juski« Rad. II, 57, n° 116, zwr. 8. Por. Bar. 130, ods. »Gospodyni dawała na śniadanie przewarzoną 'juszkę' (krew)« Zb. IX, 69, n° 3. »'Juszka' czyli zupa z ziemniaków, zasypana kaszą jęczmienną« Zb. X, 196, n° 8. »Juszka = rosół z mięsa wołowego« Tyg. ilustr. 1, IX, 63. »Juszka = krupnik« Pr. fil. V, 753. Por. Jusznik. || »Juchter« = połajanka Zb. II, 257. »Koło psa juchtry wrony zacęny się uwijać« Rad. II, 161.
- Juchaj! = »wykrzyknik radosny« Cen. 76. || »Juchać« = wołać 'juchaj', krzyczeć radośnie Ust. z Wielkopolski.
- Juchatka = »miska do zbierania krwi bydłowej« Zb. I, 34. »Juchatka = używana przez rzeźników do krwi bydłowej głęboka miska podłużna z uszkiem« Pozn. I, 97, n° 24. Ib. VII, 114.

- Juchtárz** = »handlarz skórą« Zb. IX, 280.
- Juchter** p. Jucha.
- Juchtować** = »malować źle, smarować« Pr. fil. V, 753.
- Juchtowanie** = wyprawianie skóry: »Do botow smarowania, Do botow juchtowania Smoły za dwa grosa« Wisła III, 579, n° 18.
- Juczyć** = »drażnić« Parcz.
- Judany**: »Judana« = nazwa krowy Rozpr. X, 245. 266. Wisła V, 923.
- Judasz**: »Djabel, nazwany tu Judaszem, w kaźden czwartek największą ma moc nad ludźmi« Zb. IX, 65. »(W kwietnią niedzielę) Judasi z panem Jezusem za stołem siedzieli... Judasie, zdrajco pana twego!« Krak. I, 275. »Judasz« = połajanka na złego człowieka. »Judasie!« a. »Psie Judasze!« Doman. »Donosiela, zwłaszcza na szkodę wsi, nazywają 'Judasem'« Pleszcz. 97, n° 21. Ib. 105. »Judasz = matacz i żartowniś zarazem, ale nieszkodliwy« Osip. Toż Ust. z Litwy. »Judas = człowiek natrętny« Pr. fil. IV, 203. »Juda, Judas = przebiegły jucha, wykpiś z czego« Sand. 262 p. w. Judy. »Judaszek«: »Judász« = człowiek podobny do Judasza. chytry, podstępny, układny« Ram. 65. »Judaszki« = obchód w wielką środę (opis) Krak. I. 278—279. »Judasz« w obchodzie wielkośrodownym Maz. I, 131—132. »Judasz« w obchodzie wielkoczwartkowym Zb. XIV, 68, n° 10. »Siedzi Judas na oknie I ten skrzypki trzyma« (na weselu ptaszem. 'Judas' znaczy tu 'dudek': por. 'jud jud!' niby głos dudka Zb. V, 126, n° 3 i 5 K.). Maz. III. 306. n° 449. zwr. 6.
- Judaszowy**: »Judaszowa jagoda = baccae Alkekengi« Ciesz. 35. »Judaszowa smoła = aloës« Ciesz. 35. »Judaszowy pocałunek = baccae Alkekengi« Ciesz. 35. »Judaszowe uszy = fungi sambuci« Ciesz. 35. »Judaszowe wiśnie = baccae Alkekengi« Ciesz. 35.
- Judjud**: »Dudek je cebulę i czosnek, stąd też mięso jego cebulą śmierdzi; przeto nie dziwnego, że go nazwano 'kukułką' a. 'zazulą żydowską' a. 'wudwudem' czyli 'judjudem'... Dudek woła: 'jud jud'!... i dlatego nazwany 'wudwudem' żydowskim« Zb. V, 126, n° 3 i 5.
- Judy** p. Udo.
- Judy** lm. = »oszusty« (t. j. oszukaństwo, wyłudzenie K.) Sand. 262.
- Judyta**: »Judyto, Judyto, pójdziesz do kościoła?« Rog. n° 534.
- Judzić się** = »kusić, łudzić, drażnić. 'Nie judź się, ale dawaj, kiedy masz dać'« Czark. »Judzić się z kim = drażnić kogo« Pr. fil. V, 753. »Judzić = kusić; 'Judzić się' = drażnić« Czark.
- Judzki**: »Judzki kraj« Krak. IV, 208, ods. »Królestwo judzkie« ib. 221.
- Jugo** = »drażek poprzeczny na przodzie sań, na którym umieszczone są haki do orczyków« Hemp. »Jugo a. Próg = drażek poprzeczny u sań, do którego przytwierdzają orczyki i dyszel« J. Łoś. »Jugo = 'snózka' u brony, do której przyczepia się orczyki« ib. »Jugo = jarzmo« Pr. fil. IV, 203. »Wjigo = jarzmo« Hilf. 187. »Jigo, Jirzmo a. Járzmo = jarzmo« Pobl. 27. »Jigó = jarzmo« Ram. 64. »Igo = poprzeczny drażek u brony a. sań« Święt. 697. 9. 12. Udz. »Kolebki z biegunami (zwanymi niekiedy 'igi', 'idy')« Pozn. II. 176.
- Juhas** = »pasterz do owiec« Spr. IV, 345. »Juhas = owczarczyk, pasterz« Rozpr. X, 283. »Juhas = owczarek pasący cudze owce

- samodzielnie, a. pod kierunkiem bacy◄ Wrześ. 10. Stęcz. 40, ods. 7. Goszcz. 130. Spr. V, 364. ◄Cyje to owce? — Moje. — A kto juhás do nik?◄ Zb. XV, 22. Wisła VIII, 215. 220. Kłósy V, 11. W. Pol Pieśń o ziemi 51. Kłósy XIX, 332. Aten. VIII, 486. Rozpr. X, 173. 215. Wrześ. T. 21. Rozpr. XVII, 22. O. Niektórzy pisali ◄Johas◄: Zejsz. 5. 10. 131. 135 i ind. (ale 139 n° 69: ◄juhaskim torem◄). Siem. n° 108. Kłósy I, 74. ◄Hej niema to, jak juhasom!◄ Goszcz. 149. ◄Juhasiczek◄ Wrześ. T. 28. Wisła VIII, 214. ◄Johasiczek◄ Zejsz. 138.
- Juhasić ◄a Juhasować = być juhasem◄ Wrześ. 10. Spr. V, 364. ◄Juhasować = być pasterzem◄ Rozpr. X, 283. ◄Juhasić◄ ib. 204. 215.
- Juhasienie: ◄Pasienie owiec po górach nazywają 'juhasieniem'◄ Wrześ. T. 37.
- Juhaski przymiotnik od 'juhas': ◄Nie mógłek trafić za juhaskim torem◄ Zejsz. 139, n° 69.
- Jujul = ◄okrzyk smutku◄ Cen. 76.
- Juk: ◄Juki lm. = ubranie◄ Pr. fil. IV, 203. || ◄Jucek = zawiniątko◄ Pr. fil. V, 753.
- Juksz, Juś! = odpędzanie świń: ◄A juś! A juksz!◄ Wisła III, 379. Toż Ust. z Litwy.
- Juleju p. Już.
- Juljan: ◄Uliján◄ Kuj. II, 277 p. w. Ulina. Toż ib. 318. Zb. II, 5. ◄Juliján◄ Ram. 65. || ◄Julijanów◄ Ram. 65 || ◄Julek◄: ◄Julk◄ Ram. 65. || ◄Julków◄ Ram. 65.
- Juljanna i Julja: ◄Juliś!◄ Rad. II, 31. || ◄Julisienka◄ Maz. III, 133. || ◄Julusia◄ Oles. 118. 120. || ◄Ulina◄ Kuj. II, 277. 319. Wisła VI, 316. || ◄Ulisia◄ Wisła VI, 316. Rud. 193. || ◄Uliška◄ Kuj. II, 319. || ◄Uljana◄ Kozł. 163.
- ◄Ulijanna◄ Maz. III, 253. || ◄Ulka◄ Rud. 119. || ◄Jula◄ Ram. '65. || ◄Julka◄ Ram. 65. || ◄Juleczyn◄ Ram. 65. || ◄Juleczków◄ Ram. 65. || ◄Julin◄ Ram. 65.
- Juła = drobna jakaś rybka Petr. Junaczno: ◄Junácono◄ Sand. 269.
- Junica = ◄pierwszych czasów cielica◄ (? K.) Radwański Mitol. 55.
- Juniec: ◄Juniec◄ Pozn. III, 6. ◄Juniec◄ Zb. I, 34. ◄Junc = byk◄ Zb. II, 8. Bisk. 25. 41. Hilf. 85. 167. Ram. 65. Derd. 75. Nadm. 91. Wisła VI, 212.
- Junosza = ◄młoda owca◄ (? K.) Radwański Mitol. 55.
- Jupa: ◄Wierzchnie ubranie tworzy zimą obcisła 'jupa'◄ Wisła III, 727. ◄Ach mój wianku z białej ruty, Trzymajże się mojej jupy (zwykle jest tu inny wyraz)◄ Nadm. 105. ◄Żupica, Jupa = spodnie szerokie męskie i żeńskie◄ (? K.) Pozn. IV, 331. ◄Jupa = 1, sukmana żeńska 2, rodzaj kurtki, p. Jopa◄ Pr. fil. V, 753. ◄Jupica◄: ◄'Żyd' jest odziany w długi płaszcz, niby jupicę◄ Wisła VII, 306. ◄Żyd z pejsami w jupicy◄ Mátýás Zapust 12. Kraj 1886, n° 45 (w powieści Bałuckiego). ◄Jupka = krótki kaftanik kobiecy◄ Spr. IV, 24. ◄Jupka = kabat niewieści bez futra◄ Pr. fil. IV, 824. Maz. V, 320, n° 373, zwr. 7. ◄Zamiast futer, kobiety używać zaczynają watowanych 'jupek', podobnych krojem... do katanek...◄ Święt. 48. ◄Jupa, Jupka = ciepły, dość długi kaftan◄ Parcz. || ◄Jopa = rodzaj kurtki◄ Pr. fil. V, 753. || ◄Jupiter = surducik◄ Udz.
- Jura = ◄baśń◄ Zb. IX, 66. ◄Opowiadają o wietrze następującą 'skiełkę' czyli 'jure' (baśń)◄ ib. ◄W Posłowleach, pod Kielcami, 'baśni', prawione przy kądzielach, nazywają 'jurami'◄ Kiel. II, 218,

- ods. 1. »Jury« lm. O. (niedokładnie objaśniono; znaczy tu, jak wyżej, 'bajdy, baśnie' K.).
- Jurá(k) p. Jerzy.
- Jurek p. Ir.
- Jurek i Juraszek p. Wijórek.
- Juraśny = »jurny, czupurny« Pr. fil. V, 753.
- Jurkowany p. Wijórkowany.
- Jurny = »odważny« Rozpr. XX, 428.
- Juryzdyka = »osada drobnej szlachty, okolica« O. Myłne to objaśnienie: 'Jurzyzdyka' a. 'Jür.zdyka' na Litwie znaczy osada na gruncie, należącym do kościoła.
- Jur.zdyka p. Juryzdyka.
- Jurzy p. Jerzy.
- Jurzyczek p. Ir.
- Jurzyć = »podburzać« Pr. fil. III, 492.
- Jurzyk p. Jerzyk.
- Just p. Już.
- Justyca = sąd: »Teraz jest ich nã justycy Sam ich sãtan nie policy« Kętrz. 88. »Jãdo... od justycy« ib. 90.
- Justycamtman = »sędzia ziemski«: »Jeden justycamtman bywał... Ten sam sądził trzy powiaty« Kętrz. 88.
- Justyn: »Jost« Ram. 65. || »Jostów« Ram. 65. || »Jostowicz«: »Jostoje« = syn Justyna« Ram. 65 (nazwisko K.).
- Justyna: »Justynia« Oles. 130. Krak. II, 444.
- Juszka (u pieca) = zakładka z żelaza lanego w kominie piecowym Ust. z Litwy. Petr. Por. O. »Juska = zatyczka żelazna w lufcie starych pieców starej konstrukcji i t. d.« Pr. fil. IV, 824.
- Jusznik = juszka, czarnina, polewka ze krwi Ust. z Litwy. »Jusznik = czernina, szary barszcz, szara polewka« Pr. fil. IV, 824.
- »Juśnik = czernina, szara polewka ze krwi kaczek, gęsi a. prosiat« Osip. por. Jucewicz Litwa 358. Tyg. ilustr. 1, X, 463. O. »Juszka« Ust. z Grodzieńskiego. Petr.
- Juszny: »Jusny = tłusty; (o skórze) wilgotny« Spr. V, 364. Por. O.
- Juszyć = krwawić O. »Zawiazuje ci... azeby cie męcyło, jusyło i pokoju nie dało« Fed. 233.
- Juś p. Juksz!
- Juśnik p. Jusznik.
- Jutro i poch.: »Witro = 1, ranek 2, jutro« Hilf. 187. Cen. 69. 82. »Witro = jutro« Polł. 111. Ram. 253. Nadm. 50. »Witrzeszy = jutrzejszy« Ram. 253. »Po jutru« Rozpr. XII, 51.
- Jutro, »Jutrzyna, Jutrzysko = morga. 'Juterko' = zdrob. od 'jutro'« Pr. fil. V, 753. 754. »Jutrznia a. Jutrzyna = morga« Parcz.
- Jutrznia: »Witrzniã« Ram. 253. »Witrzienka« ib. || »Jutrznia = świeca kościelna, zwana paschałem« Zb. III. 31. || »Jutrznia = msza pasterska w Boże Narodzenie« Zawiliński Z etnogr. kraj. 4. || »Szara jutrznia« = poranna msza wielkanocna Zb. XIV, 68, n° 10. || »Jutrzienka = gwiazda poranna« Pr. fil. IV, 824.
- Już: »Juże« Wójc. I, 200. 228; II, 179. 224. 228. Oles. 147. Kam. 8 i ind. Was. 198. 209. Lub. I, 299. Pleszcz. 35. Pr. fil. IV, 203. 824. Maz. V, 285. Pr. fil. V, 754. »Jużej« Maz. V, 58, ods. 2. Tyg. ilustr. 1, X, 267. »Jużec«: »'A jużec!' = a jużci, tak!« Czark. »Ju« Kuj. II, 284, n° 64. Zb. I, 69; II, 237. Hilf. 167. 185 p. w. Tkwie. Chełch. I, 99; II, 27. Wiśła III, 324. Ram. 65. Pr. fil. IV, 203. 824. »Już twój Jasio kona, ju« (rym. 'z gaju') Kolb. 189. »Nás ju dwoje« Zb. IV, 143, n° 162 (zdaje się, że pomyłkowo zamiast 'naju' = nas K.). Krak. IV

313. Zb. I, 60; II, 226. Pleszcz. 30. »Ju = już. 'Ju le ju!' = dosyć! 'Ju le ju gadaj' = gadajże już!« Pobl. 27. »Otoz ju przychodzi« Wisła IX, 237. Pr. fil. V, 753. Parcz. »Jusem gotów« Chełch. I, 24. »Jusem widział« ib. 218. »Jusem ujechali« ib. 228. »Uż«: Wisła III, 736. Lub. II, 210. »Ze«: »Ześci, Marysiu, Ześci niewiasta!« Zb. X, 239. »Just«: Zb. XIV, 170. 176. 163. Wisła II, 110. Świętek, 698 (»rzadko używane«). Kal. I, 256. Spr. IV, 377. Pr. fil. V, 753. Rozpr. XX, 429.

Jużci = 1, a. Jużcić = 'już' z pewnym wzmocnieniem: »A jużci precz, moja córko, jużci precz, Dostałaści swego męża i czepiec« Pozn. V, 204, n° 438, zwr. 9. »Jużci, A jużci = tak!« Parcz. 2, »Jużci(ć)« = ot co jest, i baśta, i kwita, i tylko, i wszystko, i ot: »Ladajako je na świecie i jużcić« Sand. 271. »Cłek sie tyra po świecie i jużcić« ib. »Oze niuł sie z tom królewnom i ostał królem i jużci« ib. 276. Por. ib. 262. Rozpr. XX, 429. 3, »(A) Jużci(ć)« = zapewne, pewno, oczywiście (jak czasem i w mowie literackiej): »Jużci, moja, jużci Bóg nas nie opuści!« Oles. 156. Toż Pozn. V, 175. »A jużci tak wypada!« Kam. 15. Pleszcz. 35. Was. 241 i często ind. 4, »Jużci« = tak tedy, więc, otóż; czasami »No jużci« Rozpr. X, 253; czasami

prawie pleonastycznie: Zb. V, 189. 239; VII, 20. 21. Zaw. 68. Zb. XV, 6. 7 i ind. Co do form: 1, »Juścik« Kuj. II, 284, n° 62. Zb. II, 5. Rozpr. XX, 429. 2, »Iżci« (pisane czasem 'iści', 'jiżci' i t. p.): Rozpr. III, 350. 371. Zb. V, 239; XV, 6. 7. 19. 26. »No iści = tak jest« Spr. IV, 27.

Jużyc a p. Jużyna.

Jużyna = »podwieczorek« Zb. XIV, 23. 34, n° 4. Pr. fil. IV, 203. Krak. IV, 308 (obok 'jurzyna'). Zb. I, 42. L. O. Spr. IV, 305. Święt. 52. 111. 698. Udz. Rud. 42. Spr. IV, 24. 356; V, 364. Wisła VI, 190. »Józyna = podwieczorek« Rozpr. XXVI, 379. »Juzyna = podwieczorek« Udz. »Juzyna = drugie śniadanie a. podwieczorek« Spr. IV, 345 || »Izonna = podwieczorek« Spr. IV, 23. »Nie bede ja paśta... Bo mi gospodyni juzyny nie dała« Wisła VII, 120, n° 7. »Dziewcyno kochanie. U ciebie juzyna, boś dobrą dziewcyna« Zb. XV, 73, n° 149. »Moja matusiu, dajcie mi juzynę!« Rud. 139, n° 69; toż ib. 204, n° 156. || »Jużyc a = 'jużyna', podwieczorek« Mst.

Jużynować = »jeść pod wieczór« Krak. IV, 308. »Juzynować = jeść podwieczorek (wyraz najwięcej rozpowszechniony w dolinie Nowotarskiej)« Spr. IV, 305. »Juzynować = jeść drugie śniadanie a. podwieczorek« Spr. IV, 345.

Jyndór p. Indyk.

K.

K i Ku: »K«: »Wybiję ściane, k tobie sie dostane« Zb. XI, 188, n° 112. »Tak sie zastrąją k temu

żywoyciu, jak głodny ku sraniu« Cinc. 36, n° 808. »Kasia k niemu z szklenicą« Lub. I, 231, n° 324,

zwr. 8. »Król k wojsku pojechał« Ust. z Jaworza. »Kasia to słowenko przysłała k tobie« Wóje. I, 149. »Zapust... przyjechał k nam« ib. 262. »Pocoć smálic cholewki k nasy Kujawiánki?« ib. II, 330. »Sam k sobie mówił« Rog. n° 536. »Wiedą prosto k szubienicy« ib. n° 117. »K czerwonemu morzu« ib. n° 142. »Inny k tobie chodzi« ib. n° 180. »K innym nie głośisz się« ib. n° 254. »K tobie nie idę« ib. »Na dwór k niemu wyszła« ib. n° 361. »Pójdę od dzieweczki k wdowie« ib. n° 541. »Pobież k niemu« Kam. 22. »K temu domu przystępujemy« Aten. VI, 633. »K wieczoru« = pod wieczór. Podźcie k nam« Rozpr. XII, 72. || »Ku = do: 'Chodź ku mnie'. 'Idę ku lasu'« Wrześ. 11. »'Ku' częściej, niż 'do': 'Ku samemu niemu przyszed'« Kopern. rękop. Toż w Przyj. ludu 1891, str. 109, np. »Wzięła (kotka i pieska) ku sobie do łózka«. »'Ku' używa się nierównie częściej, niż w języku ogólnie polskim i zastępuje prawie zawsze og. polskie 'do', n. p. 'Wilk przyszedł ku wazrze'. 'Nie pódem ku tobie, zielony gáiciku, Pódem ku frejerce...' 'Powiéd.ze mi Maryś, fto ku tobie chodzi'« Rozpr. X, 252. 287. »Ku = koło Wadowic używają zawsze 'ku', gdzie mówimy 'do': 'Chodziłes ku niemu?' (= do niego); 'Chodźcie ku nam!' i t. d.« Zb. I, 44. »Iść ku krzyzu« Spr. IV, 25. »Ku = do: 'Chodź ku mnie Bartek'. 'Nie było we wsi ku niemu muzyki, ani kowála'« (? K.) ib. V, 371. »Wódki na siekirce Niesie ku frairce« Zb. XII, 224. »Galaneczkę ku ślubu wiodą« Zb. IX, 174. »Ku kościołu niesą« ib. 182. »Puść mię ku sobie« ib. 197. »Ku oju iść«

Pozn. VI, 28. 174. »Dzieweczka ku ślubu się stroi« Hoff, 56. »Sable przypáse ku boku« Wisła II, 16. »Kohut kázal mu sie wsadzić do kosálki, ku kace (= kacze)« Wisła II, 21. »Becka przysła ku krajowi« (= przybiła do brzegu [morskiego] K.) Zb. V, 228. 236. 254. 257. Rozpr. IX, 196. »Ku lasu uciekli« Wrześ. T. 45. »Przymował go ku sobie« ib. 48. 49. 50. Zb. VII, 19. 20. 24. 42. 49. 52. 58. 77. »Chodzi ku mnie ułan« Rog. n° 10. »Dałbym tobie (piestrzeń), Gdybyś mnie przyjęła ku swojej osobie« ib. n° 60. 61. »Przypuść mnie ku sobie« ib. n° 71. »Przyszedł ku niej (dziósze) Janiczek« ib. 93. »Przymykował się ku mnie« ib. n° 111. »Jechał pan... Droga ku dąbrowy« ib. n° 115. »Masz smutne serce ku mnie« ib. n° 162. »Gdybyś ty wiedziała, Jak myślę ku tobie, Nie zapierałabyś swęj szczérości w sobie« ib. n° 175. »Idzie ku domu« ib. n° 187. 209. »Niech się rozweseli serduszko ku niemu« ib. n° 192. »Me serce ku niéj się nawróci« ib. n° 220. »Ja ku niéj (dom. 'mówię)« ib. n° 273. »Ja ją miłośnie ku sercu mi zwinął« (= przytulił) ib. n° 273. »Myślisz, Że się ku mnie nie nawrócisz« ib. n° 344. »Ty się ku mnie nie nadwija« ib. I jeszcze u Rog. n° 11. 59. 80. 117. 168. 213. 215. 236. 275. 327. 332. 345. 259. 366. 408. 457. 480. 536. »Idź ku wodzie! Idź ku smrekom!« (= po wodę, po smreki) Wrześ. T. 32. »(Kalina mówi:) Zebym się letni susy bojała... stojalabym na ty górze, Równialabym się ku jaworze« (? K.) Kozł. 40, n° 7. »Wláz ku niąmu« (= wszedł do niego) Zb. V, 203. 213. 218 i ind. »Przysedłek ku sędziem«

Del. 104. 105. »Nie wrócę, bo nie mam ku komu« Rog. n° 464. »Grejcar ku grejcaru, aż będzie czeski« Cinc. 16, n° 295. Wisła VI, 140—145 często. »Król dał wojaków ku niemu na warte« Zb. XV, 14. 15. 22. 38. »Idę ku Grybowu = do Grybowa« Udz. »Przyimek 'ku' bardzo jest w gwarze laskiej używany: 'Kázal przýsć ku sobie'« Rozpr. XII, 72. || »Pu« = ku; »K', zamienione najwyraźniej na 'p' slyszałem niekiedy z ust kobiet w wyrazach 'pu raniowi' (= ku rankowi), 'pu kąpieli'« Rozpr. III, 356. »Przyimek 'ku' brzmi u nich (Krakowiaków) zawsze 'pu', a więc nie 'ku lasowi', tylko 'pu lasowi', nie 'ku domowi', lecz 'pu domowi'. To 'pu' spotyka się także i na Mazowszu, pod Warszawą i u gór Beskidowych« Wisła I, 188. »Pu borowi« Łęcz. 145. »Pu domowi« Kal. I, 142. »Pu dródze« Cisz. I, 43. »Pu trachtowi« Kuj. II, 21. »Ide pu téj zimnej wodzie« Pozn. IV, 299, n° 593, zwr. 2. »Pu ogródkowi« Kiel. I, 93. || Na Litwie slyszy się z ust ludzi niepiśmiennych 'ku' z 1 pp., n. p. »ku las«, ku łaka«, »ku jezioro« Ust. z Litwy. || »Ku« = na, dla i t. p.: »Ku' odpowiada wogóle niemieckiemu 'zu', czeskiemu 'ku', 'ke': 'Jádech zimniáki ku poléwce'« Rozpr. XII, 72. »Idź, dziewecko, ku stronie, Wyjrz okienkiem na konie« Was. 185, zwr. 5. »Každy má grabie k sobie« Cinc. 19, n° 394. »(Sokół) przyniesie parę gołąbeczków panu ku śniadaniu« Zb. IX, 8, n° 6. »Parę koguteczków panu ku obiadu« ib. 9, zwr. 8. »Nijak czasu ku temu nie najdem« Wrześ. T. 23. »Przystrajać karczmę, jakby starą dziewczkę ku

młodemu« Kam. 180. »Udął, ze umar, a wziął ku sobie nóz« Zb. V, 211. »Biją młoty W pierścieni złoty Z młodym Jasieńkiem ku ślubowi« Wójc. II, 72. »Trzeba mi ludzi ku temu, Coby mnie (pijanego) wiedli do domu« Rog. n° 407. »Poklękali oba ku ty kaplicy i... modlom sie« Zb. XV, 11. »Przyniósci swemu panu Kukiółeczkę ku śniadaniu« Święt. 77, zwr. 1. || »Ku« wzwrotach: 'ku dostaniu', 'ku kupieniu' itp. (jak niemiec. 'zu bekommen' itp.), np. »Czy gruszki są tu ku dostaniu?« Ust. z Jaworza. Por. K sobie. Ku temu.

K a, K a j, K ã, K i e: »Ka = gdzie« Spr. IV, 24. »Ka, Kaj = gdzie: 'Kaześ chodził?'« Spr. V, 364. »Posed patrzyć, ka uni pudom...« Zb. VII, 5. »Nie sipiają tam, ka i ũojcowie« ib. 18. »Ty byś mogła gdzie cüó ucharabić (wziąć), já znowa ka cüó« ib. »Mocny Boze, ka já sie tez ũobrocę, ka mie tez tę domek zanie sie!« ib. 39, n° 98. »Kupić nie było ka« ib. 41, b. »Do sopy, ka (dziewka) légała« ib. 42, n° 104. »Ka cie radzi widza, tam nie często bywáj« ib. 104, n° 162. »Ka też to je?« Ust. z Jaworza. »Pytá... kaby tu jabłek dostał?« Zb. VII, 19. »Ka = gdzie; dokąd« Rozpr. X, 284. Zb. XIV, 34. »Kaś (gdzieś) ty bywał?« Rud. 116. »Moja Maryś, kaś ty była?« ib. 214. »Ka idzies?« Zb. V, 219, n° 27. »Przýšli na most, ka trza było bez wodę przechodzić« Zb. V, 198, n° 4. »Wies, kaś jest?« ib. 196; ib. 202. Zb. VII, 7. »Już tam zaświtało, kaj zajaśnieć miało« Rog. n° 240. »Kaś ty widział, żebyś przebudzić miał takie kwarde zaspanie« (mowa o śmierci) Sand. 158, n° 197. Krak. I, 323. »Ka = gdzie« Rozpr.

XXVI, 379. »Ka un jes?« Zb. VII, 13. »Płascysko miało ka ze sto roków« ib. 48. »Dzieci wołały: ka tata?« ib. 51. »Co ta ka w świecie robią« ib. 61. »Sycy (= wszyscy) sie zlecieli ka jaki« (= jaki taki, skąd kto był K.) ib. 65. »Kaś ty chodziła?« Zb. IX, 15. »Ka się podzieję?« Zejsz. 87. »Spytał sie, ka to ta góra« Wisła I, 307. »Kaześ był?« Rozpr. VIII, 208. »Kać (= gdzie) nas pošlą, mówią, żeby się nie bawić« Pozn. III, 78. »Kaześ jest?« Zb. X, 331. »Ka cie haw bedem nosić?« Wisła II, 21. »Kaz cię pochowam?« Kiel. I, 186. »A kaz mi się podział?« (= gdzieś się podział) Kiel. II, 46. »Kaześ spał?« Rad. II, 80. »Oj kam (= gdzie) z Jasiem gadała, Da trawka wyginęła« Rad. II, 129, n° 320. »Seł drogom, ka były wirby hru-be« Wisła VI, 140. »Tam, ka moje kochanie, tam patrzyć nie musę« Wisła VII, 122, n° 25. »Nie bede wiedziała, ka słonecko świeci« ib. 135, n° 3. »Wołają na konia, kiedy zbacza z drogi: 'A kaj!'« ib. 748. Por. Wrześ, 10. Zb. XIV, 34. Por. Dziwaśka. || »Każ i Kaze«: »Każ = gdzież; jakże, jak to« O. »Każ« Rozpr. IX, 283. »Kaz = 'kajze', gdzież?« Pr. fil. IV, 205. Rozpr. XXVI, 379. »Każ = gdzież?« Krak. IV, 309 p. w. Kaj. »Kaześ bywał?« Rozpr. IX, 175. »Kas ty idzies?« ib. 182. »Kaześ był?« Zb. XIV, 34. »Każ? = gdzie?« Zb. X, 212. »Kaz sie bede poniewierał?« Kon. 28, n° 168. »Kaz tó trzysta polnych zajęć upaś!« Zb. V, 255, n° 57. »Każ pieniążki jest?« Wrześ. T. 45 (z Słowacka K.). »Każ złoto podziejewa?« Zb. IX, 11. Krak. I, 237, n° 47. »Kaześci nam ty

jabłuska podziała?« Zb. IV, 105, n° 38, zwr. 3. »Kazby to taki drugi... znalaz sie?« Wisła I, 311. »Każ to... pijak co dobrze zrobi?« Zb. XI, 74. »A kaž som pluca i sêrce?« Wisła VI, 142. »Nie mogła odpowiedzieć zãdném prawem, bo kas?« Cisz. I, 45. Rozp. IX, 283. Sand. 78. Pr. fil. V, 758. »Co to je rzecze, gdy tak ciece; kaz wspák — cãrny pták?« (zagadka o wyrazie 'sok') Zb. I, 133, n° 58. »Kaz poszedł nasz polowy?« Rud. 161, n° 7. »A kaz já się... mám podziãć?« ib. 184, n° 72. »Każ pude = gdzież pójdę?« Parcz. || »Każ?« = czemuż, dla czegoż: »Kaz tén nóz zakrwawiony?« Zb. VII, 44, n° 107. || »Każby ta!« »Kazby ta a. By ta! = gdzieby tam!« Krak. IV, 309 p. w. Kaj. || »Kaj, Kajsi = gdzie, gdzieś« Bibl. Warsz. LXXX, 624. »Kaj a. Káj = dokąd« Spr. IV, 322. »Kaj = gdzie« Sand. 262. Kuj. II, 271. Parcz. Pr. fil. III, 305; IV, 203. Krak. IV, 308. »Kaj bedzicie szed?« ib. 310. »Ka, Kaj, Kan(y) i Kandy = gdzie« Rozpr. X, 215. »Kaj, Kań = gdzie« Rozpr. III, 371. »Ka, Kaj = gdzie; dokąd« Wrześ. 10. »Kaj = gdzie« Was. 241. »Kaj = tyle co 'ka'« Rozpr. X, 284. »Káj je pszenica, tãm i kańkol« Rozpr. VIII, 102. 127. 183. 212. »Kãj« Archiv V, 656. »Nie śpiewaj, ptaszeczku, na kosodrzewinie! Zaśpiewaj se tamuj, kaj se las rozwinie« Stęcz. 144. »Choćby kaj = gdziekolwiek« Krak. IV, 300. »Osiedlili się bylekaj na wyspach« Krak. IV, 104. »Kto wędruje a wędruje, to bylekaj nocuje« ib. 259, n° 335. »Kaj była pszenica, tam goło« Zb. III, 15. »Kaj idzicie?« ib. 53,

n° 8. »Nie wiem, kaj się podziéć« Zb. IV, 90, n° 11. »Kajzesz bywól?« ib. 96, n° 21, zwr. 3. »Kaj drzewo rãbióm, tam wióry padajóm« ib. 205, n° 1, zwr. 7. »Kajś podział?« Wrześ. T. 30. »Byle kaj« Zb. VII, 109. Cisz. I, 255. »Kaj ta kaj! = gdzie tam!« Rozpr. X, 284. »Na polu, albo kajniebãdź« Zb. XI, 5, 3. (Może ru-yeyzm? K.). »Gdo moc buduje, ni ma kaj mieszkać« Wisła II, 307, n° 993. »Tenby też zjadł ze psa droba, a jeszczeby się pytał, kaj wątroba« Cinc. 36, n° 813. »Kajście działy pannę młodą?« Kal. I, 171, n° 175. »Kaj tam = gdzie tam!« Pr. fil. IV, 203 (zap. pomyłkowo stoi 'kajnam' K.). »Kajby ją sprzedãł!« Cisz. I, 65. »Cóżescie tam... skurafi kaj co?« ib. 117. »Mróz i śnieg... na kark z bólem biegł, kajem legł« Kolb. 240, n° 24 f, zwr. 9. »Nie mas ty chałupy, kajby ja siedziała« Kon. 14, n° 78. Zb. VI, 6 i ind. »'Aby się kaj zadziać' = aby się gdzie podziéć« Zb. II, 238. »Kajś podział pióreczko?« Wrześ. T. 30. »Kaj ja się obróćę, zaleję się łzami« Rog. n° 12. Lip. 18. »Kaj się też obraca moja kochanecka?« Oles. 176, n° 671. »Kajści my się, kochaneczku, zabawil?« Kuj. II, 21, n° 140. »Nikomiu nic juz ze mnie, Kaj mi Maryś mą odbiorã« Kozł. 285, n° 123. »Kãj = gdzie, dokąd« Rozpr. VIII, 127 (i przykłady). »Kaj (autor pisze 'kaj'? K.) = gdzie; dokąd« Rozpr. XX, 429. »Kaj = gdzie« Rozpr. XI, 184. Inne przykłady na 'Kaj' patrz: Zb. IV, 104. 157. 161. 207. 221; X, 133. Rozpr. IX, 178. Maz. III, 313. Kiel. I, 103, n° 137. 125, n° 205, zwr. 5. Fed. 71.

109. Rad. II, 78, n° 158. Rud. 175, n° 40. Wisła VI, 590 i in. Wójc. II, 198. 210. Rog. n° 164. 238. 483. 493. Sand. 29. 55. 113. 149, n° 181, zwr. 5. 194, n° 232. 207, n° 261. 229. Krak. I, 318, n° 2. Por. Dziwaśka. || »Kajś« = gdzie: »Po tych słowach kajś zniknął on strzelec« Zb. IX, 60. »Cygany pojechały kajś« Cisz. I, 286. »Kajś = gdzie« Rozpr. XI, 184. || »Kajsi« = gdzie: »Całujcie mnie kajsi wszyscy« Kal. I, 169, n° 169, zwr. 3. »Cosi kajsi = coś gdzieś« Sab. 127. »Zniknął kajsi« Krak. IV, 211. || »Kajsiś«: »Jegomość kajsiś posed« Sand. 165. || »Kajsić« = gdzie: »Dopieróm ją w gości miała, Juz mi się kajsić podziała« Zb. IV, 117, n° 68. »Kajsić podziać (dziwkwę)« ib. 145, n° 170. || »Kajsić« = gdzie: »(Świs-tun) kajsić się w powietrzu podział« Fed. 296. || »Kaj ta«: »Kajta jej będe u kata sukãć?« Sand. 113. || »Kań ta = gdzie, gdzie tam! służy do zaprzeczenia« Zb. I, 43. Udz. || »Kajże, Kajzeby, Kajby ta! = gdzież! a gdzie tam! co znowu!« Krak. IV, 308 p. w. Kaj. || »Kan = dokąd. 'Panowie kan idã?« Rozpr. X, 205. Toż ib. 215 p. w. Ka. »Kanżeś była?« Zb. IX, 176. »Kan je dwoje, tam je trzeci« (t. j. dziecko) ib. 183, n° 34, zwr. 2. »Dziwała się babulinka, Kan się woda toczy« ib. 246. Rozpr. XII, 24. »Szoł za nióm tam, kan óna« ib. 76. || »Kań, Kańże = gdzie, gdzież?« Zb. I, 43. »Kań« Rozpr. VIII, 201; III, 371. Udz. || »Kam«: »Kamehmy społém siãdawali« Zb. IX, 176, n° 13, zwr. 2. »Kam się podziała« Cisz. I, 309. »Kam się obróciemy, Kiedy drógi nie

wiemy« Pr. fil. V, 756. »Kany = gdzie, dokąd: 'Kany poseł ociec?' 'Kany zgoda, tam i pán Bóg'. 'Kany w imie boze dwók, tam pán Bóg trzeci'« Spr. V, 365. »Kany = gdzie« Sab. 130. Tygod. ilustr. ser. 2, t. XIV, str. 28. Rozpr. X, 215 p. w. Ka; IX, 354. »Kãny« Rozpr. VIII, 238. »Kany = kędy, któredy, gdzie« ib. III, 371. Ust. z Jaworza. Spr. IV, 377. »Kęńf« Derd. 56. »Kany = gdzie, dokąd« Wrześ. 10. Rozpr. X, 284. »Kany = kędy, gdzie« Pr. fil. V, 757. »Kanyżeś kosił?« Zb. IX, 176. »Niedźwiedź siedział, kany siaduje lokaj« Wisła I, 309. »Kany dziura, to tam wlezie« (zagadka o kluczu) Zb. I, 125, n° 76. »Pytał, kany idzie« Zb. V, 125. »Do pałacu, kany papierz (tak K.) bywa« ib. 199, n° 6. »Powiedz mi, kany« ib. 260. »Opowię, cūó ta kany sły-szał« ib. VII, 6. »Kanzbyś ich (koszule) pierała?« ib. IX, 225, n° 156. »Janiczek pyta: kany ja?« Zejsz. 61, n° 133. 70, n° 193. »Nie miałyśmy kany sięś« ib. 118, n° 5. »Idem ta kany do światu« Wisła II, 21. »Jedne kostecki wyjena, a rešte wyrzuciła kany« (= gdzieś) Wisła II, 25. »Kanyżeś jabłuska podziała?« ib. 108. »Kanyżeś bywał, Salwarysiu?« ib. 119. »Pojade, kany ładna dziewczka« Zb. XII, 126, n° 75. »Kanyś sie obracał?« ib. 186, n° 76. »Kanyżeś?« ib. 200. Zaw. 53. »Kany bardzo wrony wrzeszczom, tam cosi musi być« Rozpr. XII, 78. »Kaneś nie dał grosza, tam nie wtykaj nosa« ib. Wisła VI, 141; VI, 922; VIII, 219, n° 134. 220, n° 165. Zb. VII, 22. 25. 29. 46. 51. 57. 65. 72. 104; XII, 127. 135. 139. 160. 163.

165. 170. 186. 191. 200. »Kanyż też to pojechał?« Ust. z Jaworza. »Kany som?« ib. || »Kany tany = gdziekolwiekbądź« Rozpr. X, 284. Wrześ. 10. Por. Dziwaśkany. || Kieni = gdzie: »Keńżeś konia podział?« Kuj. I, 103. »Keń jarmak?« ib. 136. »Keń się podział?« ib. 138. »Keń je twoja córka?« ib. 292. »—A to kieni? — A to w sieni« ib. II, 46, n° 202, zwr. 4; ib. 271 p. w. Kiej i Kieni. »Stołeczek dębowy, Żebyś miała keń usiąść pod krowy« ib. 267. »Keń = gdzie (w jakiej stronie). 'Pójdzima, keń chcesz'« ib. 271. »Ziemio, zapadnij się, keń (= gdzie) będzie stała« Pauli, 229, n° 31. »Keń ja się podziać mam?« ib. 57. »Keń to jedziesz, Jasiu?« Kolb. 266, n° 35 b. »Kieni? = gdzie? 'Kieniś dział?' = gdzieś podział? 'Wyglądałam, kieni chłopci w polu orzą'« Pr. fil. IV, 205. »Kãń = gdzie« Spr. IV, 323. »Keń będe stapała, Tam będe brząkała« Łęcz. 106, n° 167, zwr. 3. »Keńżeś Kaśkę podział?« ib. 226, n° 471. »Czy sę kęńf nie zanosy na jakę rozruchf?« Derd. 27. »Kęńf sę cygną borf« (gdzie się ciągną bory) Derd. J. 15. »Nie wiećcie, keń kobyłę trzymać« Kuj. I, 190, n° 41. »Keń mi się podziały one moje stroje?« ib. II, 28, n° 155, zwr. 12. »Kieniżeś był?« Kuj. II, 284, n° 64. »Keń, Nikeń = gdzie, nigdzie« Kuj. II, 271. »Kieni = gdzie« ib. (z Bibl. Warsz. LXXX, 624). »Kieni pojedziesz?« Kolb. 170, n° 13 d. »Weź dzieweczkę kieni chcesz« ib. 221, n° 20 e, zwr. 12. Toż ib. 222, zwr. 15. »Córki niemasz, kieni spała« ib. 243, n° 25 d, zwr. 4. »Kieni jedziesz?« ib. 278, n° 36 s, zwr.

2. »Kieniz je (chusty) upierzesz?«
 ib. zwr. 9. »Niechaj ona (chusteczka) płynie, Kieni se pomysle«
 Zb. VI, 121, n° 53, zwr. 6.
 »Kienizes mi, cõrus, byla?« ib.
 127, n° 71. »Takci to bywa na
 swiecie, ze keñ dwoje, tam i trze-
 cie« ib. n° 72. »A kieni tu dro-
 ga?« = a gdzie tu droga?« Wisła
 I, 155 p. w. Teni. »Wez dziw-
 cyne kieni (= gdzie) chces« Wisła
 II, 135, zwr. 6. »Kieni? = gdzie?
 'Kieniś dzial' = gdzieś podzial?
 'I chodzilam do konopi, Wyglã-
 dalam, kieni chlõpi'« Pr. fil. IV,
 205. »Pochowali Mačka, keni nie
 potrzeba« Maz. V, 285, zwr. 6.
 »Kien = gdzie; dokãd« Doman.
 »Kẽnŷ = 1, dokãd 2, gdzie«
 Derd. 136. 56. »Keny ty uciekãs?«
 Zb. XV, 12. »Musial brat keny
 umrzec« ib. 14. »Brat mój kenys
 jest« ib. »Wez dziewczynę kejni
 chcesz« Kolb. 220, n° 20 d, zwr.
 10. »Kieni wasa cõrka?« Maz. V,
 258, n° 260. »Powiesila (wiane-
 cek) kieni?« ib. || »Kã = gdzie«
 Rozpr. IX, 283. 324. 346. || »Kãz«
 Rozpr. IX, 283. 295. 346. »Kẽz
 = dokãdze?« Święt. 698. »Kẽ-
 zes go widzialo?« ib. 110. »Kẽ-
 zes go podziala?« ib. 147. || »Kãś«
 Rozpr. IX, 283. 346. »Kansi,
 Kensi = gdzieś« Wrzes. 10.
 »'Moji miłe zdradło, kanś se mi
 tu siadło?' mówia, jezeli jeden
 drugiemu miejsce zasiedzie« Cinc.
 24, n° 504. »Krõl kañsi tam je-
 dzie« Zb. VII, 71. || »Kiej« (pi-
 szã najczẽściej 'kej') = gdzie, do-
 kãd: »Kej sie macierz dziala?«
 Del. 41. »Kej = dokãd, gdzie«
 Święt. 698. »Kej ta kej (na znak za-
 przeczenia a. wãtpliwości) = gdzie
 tam; rzecz siã miała przeciwnie;
 pozwalam sobie wãptic« ib. »Ke-
 zes, czẽściej Kejes = gdzieś jest?«

ib. »Kem = gdzie« ib. »Kej«
 Ram. 19. Zap. pomyłkowo pisze
 Bisk. 28 'cej', zamiast 'cej'. »Kej
 co i jak co? Kej idzie i skãd sie
 tu wzion« Święt. 406. »A kie-
 taz ci anieli, Co pod krzyzem
 krzykali?« Zb. IV, 89, n° 9, zwr.
 17—18. »A kejes bywal, mój
 ty Jasienku?« Wõjc. II, 46. »Kej-
 zes bywal?« Oles. 43. »Kejs (=
 'kiejz' K.) siã przytulemy?« ib.
 177, n° 680. Krak. IV, 309 p.
 w. Kaj. »Kejze to? = gdziez
 to?« ib. || »Kiejby« = gdzieby,
 jakzeby? »Kiejby tẽz iskra mogła
 wyleciec z chmury, kiedy w niej
 peño wody?« Matusiak Kw. 14.
 || »Kiez = gdziez?«: »Kez mi
 sie podzieli?« Wisła VI, 195, n^o
 3. »A kez mój kochany?« ib. 198,
 n° 12. »Kes to idzies, panienko?«
 Zb. IV, 95, n° 19, zwr. 7. »A
 kez sã ta ci przyjaciele?« ib. n^o
 18, zwr. 10. »Kies pudziemy?«
 Rozpr. IX, 178. »Kochalam cie
 rocek, drugi mi kazali; Kiezby
 cie, hultaju, kaci docekali!« Zb.
 XII, 149, n° 414. »Kiezby =
 gdziezby« Spr. IV, 337. »A kies-
 by ja ogdowiala?« Święt. 202,
 n° 37. || »Kansi, Kesi, Kanysi =
 gdzieś. 'Kanysi posel'. 'Stracitek
 kansi fajke'. 'Wojtek cosi kansi
 namysluje'. W wyrazie 'kansi' Gõ-
 rale wymawiajà a n z dzwiẽkiem
 nosowym, odpowiadajãcym fran-
 cuskemu en« Spr. V, 365. »Kañsi«
 Rozpr. X, 238. »Kañsi tam
 jedzie« Zb. VII, 71. || »Kasi,
 Kañsi: 'W jakimsi kañsi lesie'.
 'Cosi — kasi' = ni stãd ni
 zowãd; niby to, niby owo«
 Rozpr. X, 227. »My som na lã-
 dzie kasi« Zb. VII, 16. 22. »Kã-
 si« Rozpr. IX, 338. »Kansi, Ken-
 si = gdzieś« Wrzes. 10. »Kãś«
 Rozpr. IX, 283. 346. »Moji miłe

zdradło, kańs se mi tu siadło?« Cinc. 24, n° 504. »Król kańsi tam jedzie« Zb. VII, 71. || »Kaś«: »Kaś daleko jechać« Zb. XI, 60. »Trza było kaś jechać« ib. 74. »Kaś niedaleko być musiała« ib. VII, 56. »Wsiąść na okręt i pojechać kaś« Krak. IV, 62. »Djabel mówi, że kaś (gdzieś) człowieka czuć« Cisz. I, 151, n° 108. Pr. fil. V, 758. || »Kaś« Rozpr. IX, 324. || »Kaś ta« = gdzieś: »Przeniós je kaśta daleko« Zb. V, 222. »Dziad posed tamok daleko kaśta« Cisz. I, 212. »Kaśta daleko wzięli chłopci psenice« ib. 299, n° 249. || »Kasik = gdzie, gdzieś« Krak. IV, 61. Spr. IV, 24. »Wyjeżdżała una... róz kasik« Zb. V, 206, n° 12. Zb. X, 212, n° 4. »Ciało kasik sie z wozu podziało« Zb. VII, 24. »Dziadek posed kasik we świat« ib. »Kasik = gdzieś, daleko« Krak. IV, 308 p. w. Kaj. »Wysed kasik ze stancyje« Zb. XI, 16. »Kasik pod Sandomierz« Krak. IV, 118. »Kasik ta« = gdzieś tam: »Ona była w innym kasikta miescisku« Cisz. I, 50. || »Kasicik (autor pisze 'kásicik' K.) = gdzieś« Rozpr. XX, 429. || »Kajsik« = gdzieś: »Wilceek chciał innie kajsik wrazić« Krak. II, 70, n° 143, zwr. 1; IV, 52. Rozpr. XI, 184. || »Kesik = dokądś; gdzieś; w pewnem miejscu« Święt. 698. || »Kāsik« Rozpr. IX, 324. »Kęsik sie podział« Święt. 349. »Kęś, Kęsik« = gdzieś Zb. XIV, 34. Toż Udz. »Kęś naim brata podziała?« Święt. 169. »Kęzes się podział, druzbo?« ib. 158. »Kęście podzieli panią młodą?« ib. »Kęsi konia podział?« Krak. IV, 72. »Zginol kęsis« Krak. IV, 103. »Gęsi uciekły kęsi« Mátýas Z ust

ludu, 6. || »Kanyisi, Kanyisik = gdzieś« Rozpr. X, 284. || »Kajto ta = gdzieś tam: »W jednym mieście, kajtota było we świecie, pojawił sie smok...« Krak. III, 29, n° 44. || »Kajsik tam« = gdzieś tam: »Kājsikstām za morzāmy« Archiv V, 640. || »Kajsikiěj« = gdzieś Ust. z Jaworza. || »Kāsika = gdzieś« Rozpr. IX, 354. || »Kajniekaj = gdzieśgdzie« Sand. 262 p. w. Kaj. || »Kaj tam kaj! = znak nieczwolenia na jaką propozycję, np. 'Chodź ze mną na spacer!'; jeżeli nie ma chęci, odpowie (sandomierzanin): 'Kaj tam kaj!' = gdzie tam! 'Czytaj książkę!'; gdy jej czytać nie chce, odpowie: 'Kaj tam kaj cytac?'« Chądzyński Wspomn. Sandomierskie, 180, w Rad. I, 301, 2. Toż Chądzyński Hist. statyst. opisy miast... I, 120. Toż Kłósy VII, 79. || »Kajno« (= kaj ino? K.): »Kajno to było?« = a gdzież to było?« Krak. IV, 308 p. w. Kaj. || »Ka ta! = gdzie tam!« Spr. IV, 24. || »Kiej tam! = gdzie tam!« Święt. 396. »Kej ta! = gdzie tam!« Krak. IV, 309 p. w. Kaj. Por. K a b a d z. K a b y. K a i n d z i e. K i e b y. K i e d y. N i k a (j).

K a = kiedy, gdy, jak (o czasie): »Ka wón wóstał, tako wón rzek...« Hilf. 103. »Zawitro, ka krol dal cerkwi wótemknać...« ib. »Ka sztúnja była precz...« ib. »Zaśpiwaj... ka se las rozwinie« Zejsz. 45, n° 26. »(Stollm) weznie, ka bo (autor tłumaczy: 'choć będzie') wielgi dąb, ten wón wórwie z korzenimi« Hilf. 99, n° 4. || »Ka« = jak, niby (w porównaniach): »Kobyła ka jaki kwiatek« Wisła VI, 145. || »Kaj«: »Kaj ja jehał z Widnia, Miał ja konia si-

- wnia◄ Zb. XII, 125, n° 67. ►Kaj = kiedy?◄ Pr. fil. IV, 203.
- Kā p. Ka.
- Kā- p. Ką- i Kę-.
- Kabacica p. Kabat.
- Kabak = ►szynk◄ Rocz. 204. O. ►Kabak = sklepik, w którym sprzedają wyroby tabaczne◄ Osip. || ►Kabak◄: ►Na Wołyniu, Podolu i Ukrainie banię ('harbuz') nazywają 'kabakiem'◄ Wal. p. w. Kawon. || ►Kabak = monopol skarbowy trunków a. tytoniu i tabaki w mieście a. we wsi◄ O.
- Kabalina p. Kabanina.
- Kaban = ►młody wieprz, wieprzak◄ O. ►Kaban = spory wieprzak◄ Osip. ►Kaban = wieprz karniony◄ Muchliński Źródłosłownik, 49. ►Kaban = wieprz◄ Rocz. 204. ►Konie 'jak kabany'◄ = tłuste (jak wieprze wypasione) Ust. z Litwy. ►Co za konie! Jak habany!◄ Tyg. ilustr. 1, X, 455. Patrz pod Haman przytoczenie z Junoszy. ►Kabanek = wieprzak roczniak◄ Petr. || ►Chaban◄ patrz pod Kabanina przytocz. z Pr. fil. || ►Kabaninę = prosię◄ Petr.
- Kabanina = ►1, mięso wieprzowe 2, mięse końskie 3, (a. Chabanina) złe mięso◄ O. ►Kabanina = chude mięso a. ze ścierwa◄ Krak. IV, 308. ►Chabanina = mięso zepsute a. ze złego bydłęcia; flaki i brzydkie trzewia◄ ib. 304. ►Kabalina = mięso końskie: ścierwo◄ Hemp. Święt. 698. ►Kabalina w garku◄ Święt. 150. ►Wilk sie najad chabaniny◄ Kiel. II, 113, n° 370. ►Chaban = chabanina, chude mięso◄ Pr. fil. IV, 186. ►Pies się obzar chabaniny◄ Kuj. I, 292, n° 57. ►Nie pójde ja za owczarka, za psa, Bo mu śmierdzi chabaniną kabza◄ Pozn. IV, 286, n° 562. ►Śmierdzi habaniną sakwa◄ ib. 287, n° 563. ►Chabanina = złe, chude mięso◄ O. Pr. fil. IV, 805. ►Chabas a. Chabanina = mięso chude, same kości◄ Parcz. ►Chabanina = mięso w gorszym gatunku◄ Rozpr. XXVI, 377. ►Chabanina = mięso starej krowy◄ Udz.
- Kabanowy = ►wieprzowy, świński◄ Petr.
- Kabat: ►(Kobiety) od ubrania lepszego, zimową szczególnie porą, mają 'kaftaniki' lub 'kabaty' sukienne granatowe...◄ (opis) Kuj. I, 65. ►Kabat = kaftan wiejski◄ Zb. I, 34. ►Kabat = kaftan wierzchni sukienny◄ Spr. V, 110. ►Kabat = długi kaftan, przeważnie kobiecy◄ Pr. fil. IV, 824. ►Kabat = wierzchnia odzież kobieca, krojem surduta, tj. rozcięta od góry aż do dołu z przodu◄ Osip. Kiel. I, 161, n° 281, zwr. 7. ►Ma cysarz dukaty, Posprawia kabaty◄ Zb. XII, 205, n° 17. ►Kabat = długi kaftan, prawie do kolan sięgający (męski) Pobl. 28. ►W zielonym kabacie◄ (o dziewczynie) Zb. X, 77, n° 29. || ►Kabát◄: ►...Tę pannę w kacie W cyrwonym kabacie (kaftanik, gorset)◄ Pauli, 37, n° 2. ►(Panna młoda) ma na sobie 'kabont' (kabát, kabat) ciemnozielony...◄ Pozn. II, 98. || ►Kabát = surdut, bluza żołnierska◄ Rozpr. X, 284. Wrześ. 10. ►Sukienny granatowy 'kabát' (kobiecy)◄ Wiśła III, 281. Nadm. 108. ►Kabát = surdut◄ Ram. 66. Udz. Zaw. 59. Spr. IV, 24. Zb. XV, 134, n° 33 (żołnierski). Święt. 431, n° 53 (też); 233, n° 88 (też). Zb. XII, 149, n° 416. ►Bliższą koszula ciała, niż kabát◄ Cinc. 5, n° 24. ►Gdo w kabacie chodzi, powinien se go łatać◄ ib. 14, n° 260

- Kabat, Kabát = żeński kaftanik zwierzchni• Hilf. 167. 50. 53.
 •Panna... w czerwonym kabacie• Zb. VII, 81, n° 4, 1. •Kaftan, zwany 'kabat', z sukna granatowego• (kobiecy) Pozn. II, 38 i dal., oraz 157. 161. 173. 334. •Kabát od święta• (męski) Zb. IX, 191, n° 58, zwr. 4. •Bedą (mię) oblekać Do kabáta, do białego• (żołnierski) Zb. IX, 264, n° 328, zwr. 5—6. •Kabát = górna suknia męska• Rozpr. XII, 92. 41.
 •Nakupił ij batystasu na kabát (v. kapot)• Łęcz. 157, n° 279.
 •Kabát = surdut• Pr. fil. V, 754.
 •Kabát = kaftan a. spencer• Dyg. || •Kabáteczek• Rog. n° 287. || •Kabatek•: •(Sukna) kurze będzie na kabatek• Kolb. 312, n° 12. •Kaftanik zwie się 'kabatek'• Aten. VI, 110. •Dla przykrycia szyi i piersi przywdziewają Wiślanki 'kabátek'• ib. 111. •'Kabatki' czyli półkoszulki...• (kobiecy) Pozn. II, 39. •Kabátek wysyty• (męski) Zaw. 86, n° 58.
 •Kabatk• Hilf. 167. •Kabátk = = kabacik. 'Tak chłopci, jak i białki chódzą w kabátkach'• Ram. 66. Wista VI, 491. •Kabátek = bluzka żeńska• Pr. fil. V, 754. || •Kabacik•: •Syjo mondur, kabácik...• Rozpr. IX, 187 f. Zb. X, 127, n° 32; XIV, 234, n° 57.
 •Kabaciki• (kobiecy) Pozn. II, 298. || •Kabacisko•: •(Mąż) posściele mi kabacisko... A szorcem mie przyodzieje• Lip. 104. || •Kabacina•: •Potarganą kabácinę má na sobie• Święt. 430. || •Kabacica•: •Látá po ulicy, Tsymá dzieci w kabácicy...• (zagadka o żarnach) Zb. X, 139, n° 37. || •Kabatka = koszula z cienkiego... płótna...• (opis) Hoff, 45. 46.
 K a b a t y: •Kabacanka•: •Kto se pojmie Kabacankę, bij dobrze!• Maz. II, 139, n° 306.
 K a b á d ż = •gdziebądż, dokądkolwiek• Wrześ. 10. Rozpr. X, 284. Por. K a.
 K a b á t p. K a b a t.
 K a b ł á k: •Przy koszeniu zboża, przyprawia się do kosy 'motyczkę', przy której jest 'kabłak', 'grządka' i cztery 'zęby'• Lub. I, 84. •'Grabisko' jest dłuższy kij, połączony 'kabłakiem' z 'grabem'• ib. 85. •'Sak' (do łapania ryb) z czterema 'kabłakami'• ib. 90, ods. •Kabłak ('kabłuk') czyli 'obyczaj' składa się z jarzma i dębowego zgiętego pręta, kładzie się bydłociu na szyję• Chełm. I, 77, n° 4. •Kabłęk = pręt, czyli 'pałak', zgięty w półkole u kosza i kłomli; 'kabłak' a. 'kulka' = krótki, gruby pałęczek, przytwierdzony w połowie kosiska, do trzymania prawą ręką• Pr. fil. IV, 824. •Kabłęczki a. Cewy = pętlica, uwiązana na końcu drzewka, służąca do łapania jarząbków (myśl)• Pr. fil. V, 754. •Kabłaki = części jarzma, służące do zakładania na szyję wołu• ib. •Kabłak = metalowa część strzelby, okrywająca cyngiel (myśl)• ib. || •Kabłuk = kabłak O.
 K a b ł é k p. K a b ł á k.
 K a b ł u k p. K a b ł á k.
 K a b y ! = gdzieżby, gdzieżby tam!:
 •Kaby mi ta pán dól córke!• Zb. VII, 11. •Wołól ōo pomoc, jale kaby ta kto usłyszól!• ib. 39, n° 98. Spr. IV, 24. •Pójdźze, Jasiu, ze mną, Kabym z tobą spała• Kiel. I, 113 (? K.). || •Kaby ta, Kaby tez ta = gdzieżby tez!• Rozpr. X, 284. Wrześ. 10. •Kaby ta! = gdzie tam! 'Ślubił mi hnetki oddać; kabyta! nie dól nic'• Spr. V, 364. •Kaby ta = gdzie-

- by tam◄ Sab. 130. || ►Kaby = jakby◄ Hilf. 167 (? K.). || ►Kaby◄ = gdzieby: ►Pytá... kaby tu jabłek dostał?◄ Zb. VII, 19.
- Kabza** p. Kapsa.
- Kabzan** = ►pogardliwe przezwisko Ormianina, od tego, że w worek wierzą zbytecznie◄ Roczn. 204.
- Kabzda** p. Kapsa.
- Kabzel**: ►Na końcu żelaznej osi jest 'kabzel', który się zdejmuje do smarowania wozu, a zakręca się, żeby koło nie zleciało◄ Zb. VIII, 259. Was. 60. || ►Kabzła a. Kapsła◄ u wozu: ►Kabzle... chronią koła przed zsunieniem się◄ (= od zsunienia się K.) Święt. 10. ►Kapsle u wozów żelaznych◄ Rud. 18. ►Kapsła◄ Krak. I, 175. || ►Kabzła◄ = kapiszon, piston u strzelby: ►Odwiedzies kurek, wdziejes se kabzlę◄ Święt. 422. || ►Kapslik = kapiszon◄ Spr. IV, 305.
- Kacabaj** i in.: ►Kacabaj = górne ubranie kobiece, rodzaj mantylki◄ Rozpr. XII, 92. 9. 47. || ►Kacabajka = katanka, watowany kaftan kobiecy◄ Święt. 698. ►Kacabajka, Kacabajka = katanka, kaftanik kobiecy, wdziewany na suknię◄ Spr. IV, 24. ►Kacabaję, inaczej 'katankę', wdziewają na gorset w jesieni i w zimie◄ Święt. 48. ►Kacabajka = czerwona czapka na codzien ułanów austriackich◄ Wrześ. T. 29, ods. || ►Kacabajka = katanka zimowa u kobiet◄ (tak! K.) Spr. IV, 356. ►Kacabajka = kamizelka dla (tak! K.) kobiet◄ Hoff, 40. ►Kacabajka = szubka◄ Pr. fil. IV, 203. ►Kacabajka = szubka, kaftan watowany◄ Parcz. ►Kacabajka = kaftan◄ Mil. || ►Kacawejka◄ Ust. z Litwy. || ►Kucubejka◄ = kaftanik m. i ż. Ust. z Litwy.
- Kacalina** p. Kaczała.
- Kacanki** p. Kocanka.
- Kacap** = burłak, filipon; wielkorusin Ust. z różnych okolic. Cisz. I, 227, ods. 3. Osip. Czark. || ►Kacap◄: ►Len mają dwojaki: 'wielgolen' a. 'kacap' i prosty len...◄ Zb. VIII, 257. Por. Kocapka.
- Kacawaca**: ►Jest baśń o trzech jędzach: o Łucy, Kucy i Kacawacy, ale treści jej nie pamiętano◄ Pozn. VI, 13, ods.
- Kacawejka** p. Kacabaj.
- Kacer** ►a. Kacierz = błotna dziura, kaczy dół◄ Zb. I, 34.
- Kacierz** p. Kaszerz.
- Kachel** p. Kafel.
- Kachù-kachù** = naśladowanie kaszlu Ust. z Litwy. ►Kahukać (czyta się zapewne 'kachukać' K.) = od 'kahu kahu' = mocno kaszlać◄ Zb. I, 69.
- Kac(i)ąła** p. Kaczała.
- Kaciapa** = ►więzienie, areszt◄ Święt. 698.
- Kacicz** = kaczor (może zamiast 'kaczyce', patrz ten wyraz pod Kaczka K.): ►Paśła Kasia kacicza. — Haruś haruś, kaczorzle◄ Lip. 138.
- Kacierz** p. Kaszerz.
- Kaciura?**: ►Siem kacórek, siem dziurek; przy kazdy dziurce po kacórcie◄ (zagadka o łyżniku) Zb. I, 133, n° 53. ►Styry dziury, dwie kaciury; w kazdy dziurze po kaciurze◄ (zagadka o osi i kołach) Zb. VII, 87, n° 64.
- Kacórka** p. Kaciura.
- Kacz** p. Czacz.
- Kacz kacz!** = wabienie kaczek Nadm. 148. ►Ona im prawi: 'kacz, kacz', Paście się, kaczęta!◄ Zb. IX, 197, n° 78. || ►A kaczę a!◄ = odganianie kaczek Wisła III, 664. || ►Kaczka! kacz kacz kacz! Kaczyszka! Kaczy kacz!◄ = wołanie na kaczki Cen. 77. || ►Kaczy kacz!◄ = wołanie na ka-

czki Hilf. 175 p. w. Pilj. || »Wołanie na kaczki: 'Kaczuchny! kaczuchny! a. kaczusi!« Wisła VII, 387, n° 5. || »Wołają na kaczki małe: 'kać kać kać!« Pozn. II, 52.

K a c z p. C z a c z.

K a c z a ć = »toczyć, np. beczkę po ziemi, bieliznę wałkiem na maglu; a więc coś okrągłego, a. czemś krągłym« Zb. I, 69. »Kaczać, Kocić = tarzać, taczać, toczyć. 'Pies się kacza w piasku'. 'Kule się kaczają po bilardzie'...« Wal. p. w. Kaczać. Ust. z Litwy. || »Keciać się«: »Dzieci keciają się w błocie, w mokrym piasku« Maz. V, 43.

K a c z a k = rodzaj tańca: »'Krzyżaka' a. 'kaczaka' tańczą cztery pary, kłaniając się wzajemnie« Hoff, 61.

K a c z a ła = »gędziara, peda« Pobł. 133 (= duża noga K.). || »Kacala = bat pleciony ze słomy« Zb. XIV, 63, n° 7. »Kaczała = batog, karbacz« Krasn. 303. || »Kaciała = 1, wielki brzuch 2, człowiek otyły 3, niedołęga« Święt. 698. »Kaciała = 1, bat skręcony z pręci 2, człowiek niezgrabny, do niczego« Zb. I, 43. »Kaciała = niedołęga, do niczego, niezdana« Spr. IV, 322. || »Kacalina = powrózek ze słomy ukręcony« Zb. XV, 154, ods. »Wezne kacalinę, pogonie cielećta« ib. n° VIII, 1. || »Kacałak = pręt: 'Weznię kacałaka, pogonię gąsięta'« Pr. fil. V, 754.

K a c z a ła k a = »(błędnie wydrukowano 'kaczolka' K.) krążek drewniany, uderzany kijami; rodzaj gry wiejskiej na Litwie« Zb. XI, 290, ods. Inaczej zwana 'kociołka' Ust. z Litwy. || »Kaczałka = wałek z pod wałkownicy Ust. z Litwy. || »Kaczałka na Polesiu = kłoda sosnowa, cztery są-

żnie długa, ośm wierszków w odrębie gruba« Kozł. Sł. 170.

K a c z a n = głąb (kapusty i in.) Ust. z Litwy. »Kaczan = strąk, na którym osadzone jest ziarno kukurydzy; głowa kapusty itp.« Roczn. 204. »Koczan« Zb. I, 69. »Głęby kapusty, równie jak i kaczany kukurydzy nazywają się 'kaczynie'« Chełm. I, 60. »Kaczan = głąbie od kapusty, brukwi, kukurydzy itp.« ib. II, 239. »Kacan = sosna karłowata; głąb z główki kapusty« Pleszcz. 35. »Kaczan = głąbik w główce kapusty« Osip. »Głąb = kaczan u kapusty« Pr. fil. IV, 818 p. w. Głąb. »Koczanek = młode drzewko; gdzieindziej pieniek po ścięciem drzewie w lesie« Kolb. Słown. »Wyrośnie ze mnie koczanek, Będzie mnie płakać kochanek« ib. 154, n° 12 g, zwr. 12. »Kaczan = głąb kapuściany: 'I kapusta moja, i kaczany moje'« Pr. fil. V, 754. »Kacan a. Kacán = głąb kapusty« Czark.

K a c z k a: »Kacza a. Klosawica (?) = kaczka« Hilf. 167. »Uciekāj, kaczko, uciekāj, Góni cie kaczor dziwoki...« Zb. IX, 239, n° 219. »Taniec 'Kacza'« ib. || »Kaczka = u niewodu deszczułka nad matnią, trzymająca się nad wodą« Kuj. I, 89; II, 271. »Na wierzchu otworu (matni) jest przyczepiona płaska deszczułka, w kształcie łopatki, zwana 'kaczka', służąca za skazówkę, za miarę siły pociągu dla obu skrzydeł« Chełm. I, 100. »Kaczka = duży popłatek, oznaczający matnię, umieszczany zwykle w środku sieci« Prac. || »Kaczka = hak na przodzie dyszla, służący do trzymania naszyjników« Roczn. 204. »Dyszlel ma przy końcu żelazne okucie w kształcie haczyka, do za-

kładania naszelników; żelazo to zowie się 'kaczka'◀ Chetm. I, 104. ▶Na końcu dyszla jest 'kaczka' żelazna do przypięcia naszelników◀ Lub. I, 87. || ▶'Kaczką' nazywają falbanę szeroką, którą się obszywa czepek w tyle głowy; falbana jest szeroka i tylko sam tył czepka nią jest obsyty. Taki czepek nazywają 'z kaczka'◀ Parcz. || ▶Kaczka w Łęczycy i Gostyńskim jest to worek z siatki, sztywno rozpięty, do łapania małych rybek i piskorzów w błocie i przy zarosniętych brzegach; różni się zatem od Kujawskiej 'kaczki'◀ Łęcz. 16. || ▶Gąska, Kaczka = ptaszki z ciasta, którymi ozdabiają korowaj◀ Zb. I, 83 p. w. Gąska. || ▶Kaczuszki z pszennej mąki, jaj i szafranu, rodzaj wafli◀ Z jakiegoś dziennika. || ▶Kaczka = mała muszla◀ Hilf. 167. || ▶'Kackę złapać' = przewrócić się w błoto◀ Udz. || ▶Kaczki kidac = gra chłopców: płaskie kamienie rzucić po powierzchni wody◀ Pobł. 28. ▶Kaczki puszczać = rzucaniem kamieni na wodę formować wielkie kręgi◀ Pr. fil. V, 754. || ▶W Kościele... w ważniejszych sprawach obsyłąją t. zw. 'znak' a. inaczej 'kaczkę'. Jest to deszczulka z głową kaczki, wielkości i kształtu, jak widać z rysunku...◀ Wisła VIII, 805 (rysunek). || ▶Kaczuszka◀: ▶Mam sześć kaczuszek◀ Rog. n° 77. ▶Gęś wodą, kaczuszki strugą◀ Pozn. V, 148, n° 336. Zb. IV, 228, n° 92. Pozn. I, 106, ods. || ▶Kaczczycka◀: ▶Wysłużyłam sobie kaczczykę◀ Rog. n° 79. Kuj. II, 65, n° 259, zwr. 3. Pr. fil. V, 754. || ▶Kaczczyca◀: ▶Paśła dziócha kaczczyce◀ Rog. n° 93. Kuj. II, 42, n° 188. Zb. IV, 134, n° 119. Rozpr. IX, 296. 354. Maz. III, 263, n° 362.

Zb. IX, 176, n° 10; 197, n° 78. Łęcz. 123, n° 205. Ram. 66. Rozpr. XII, 82, n° 9. 92. Pr. fil. V, 754. || ▶Kaczczyca◀ = dzika kaczka Huc, 473. 656. || ▶Kaczczyca = waga decymalna◀ Rozpr. XII, 92. || ▶Kaczczyścze◀ = kaczczyśko Ram. 66. || ▶Kaczczyśca◀: ▶Darował mi pan kaczczyś◀ Pozn. IV, 296, n° 588, zwr. 2. ▶Já nie cyranka, ani nie kacusia◀ Zb. XV, 97, n° 111. ▶Kaczczyś◀ Wisła VII, 387, n° 5. || ▶Kaczczyś◀: ▶Kaczczyś◀ Wisła V, 915, IV, 1. Pr. fil. V, 754. || ▶Kaczczyś, Kaczczyś◀ = kaczczyś Ust. z Litwy. || ▶Kaczczyśna◀ Wisła VII, 387, n° 5. || ▶Kaczczyśka◀: ▶Dáćci mi pán kaczczyś◀ Zaw. 97. ▶Kupujemy kaczczyś◀ Kozł. 159, n° 9. || ▶Kaczczyśka◀: ▶Kaczczyś... paśła kaczczyśki we zbożu... Jasińnek nawrócił ji kaczczyś◀ Kuj. II, 42, n° 189 (raczej 'kaczczyśka' K.).
Kaczczyś◀ się: ▶Kaczczyś◀ się = chlapać. 'We wodzie się kaczczyś◀' Spr. V, 364.

Kaczczyś◀ p. Kaczczyś◀.

Kaczczyś◀: ▶Kaczczyś◀ chłopcy◀ Zb. XII, 218.

Kaczczyś◀: ▶Kaczczyś◀ Spr. IV, 24. ▶Kaczczyś◀ = kosmyk włosów, stojący na głowie, skutkiem ich sztywności, zwłaszcza nad karkiem◀ Spr. V, 133.

Kaczczyś◀ p. Kaczczyś◀.

Kaczczyś◀: ▶Kolor tak zwany 'kaczczyś◀' = mieniony, jak szyjka kaczczyś◀, zielono-czarno-błękitny◀ Kuj. I, 68. ▶Fartuch... z kitajki... zielonej a. 'kaczczyś◀' (mieniącego koloru)◀ Pozn. I, 72. ▶Chustka 'kaczczyś◀' = mieniącego się, jak szyja u kaczki, koloru◀ ib. 204. ▶Na mnie chustka kaczczyś◀ (jedwabna)◀ Wisła VIII, 501, n° 23.

Kaczczyś◀ = ▶kaczczyś◀ Pr. fil. IV, 203. ▶Kaczczyś◀ = kaczczyś◀

- za na dziedzińcu, w której plu-
skają się kaczkę Osip. Por. Ka-
czydół.
- Kaczów (w Słowniku geogr. jest
tylko 'Kaczew' i 'Kaczewo' K.):
»Czyliś panna, czyli wdowa, Sia-
daj ze mną do Kaczowa« Kuj.
II, 255.
- Kaczutki = »łyżwy« Pr. fil. V, 754.
- Kaczyca p. Kaczka.
- Kaczydół = »kacer(z)', błotna
dziura« Zb. I, 34. Por. Kaczor-
ówka.
- Kaczyna = mięso kacze Zb. IX,
219, n° 137, zwr. 6. Rad. II, 12,
n° 23a, zwr. 8.
- Kaczynie p. Kaczan.
- Kaczyniec = »rzęsa wodna, chę-
tnie jadała przez kaczkę« Osip.
|| »Kaczyniec = duży bób« Wi-
sła VI, 229.
- Kaczyny = kaczy Ust. z Litwy.
- Kać kać kać! p. Kacz kacz!
- Kać się p. Kajać się.
- Kadela = »grubala, grubas, czło-
wiek z wielkim brzuchem« Pr. fil.
IV, 824. »Kadela (zap. pomyłko-
wo, zam. 'kadela' K.) = człowiek
silnie zbudowany, krępy, tłusty«
Święt. 698.
- Kadłub = »kubel, wydłubany
w pniu ze ściętego drzewa« Osip.
»Niekiedy źródło (bywa) wyło-
żone 'kadłubem' = klockiem drze-
wa, we środku wyciosanym, niby
beczką« Krak. I, 140. »(W żar-
nach) 'kadłub' = wydrążony pień,
w którego górnej części mieszczą
się dwa kamienie młyńskie« Was.
62. »Kadłub, Kadłubek = nac-
zynie z pnia wydrążone. 'Kadłu-
bek mleka'« Wisła III, 87. »Żar-
na składają się: z 1) 'kadłuba'
2) kamieni...« Pleszcz. 22, ods.
»Kadłub = naczynie drewniane,
plecione ze słomy i łyka« Chełm.
I, 83. »Króbka.. okrągława, węż-
sza u góry niż u dołu... do zbie-
- rania kartofli w polu przy kopa-
niu... nosi miano... 'kadłub'« ib.
80. »Kadłub = pół korca« Pr.
fil. IV, 203. »Kadłub = stok
(studnia; Boleraus)« Pr. fil. III,
310. »Kadłub = pień wydrą-
żony, wstawiony w źródło, pro-
totyp studzianki« Pr. fil. IV, 825.
»Kadłub, Kadłubek = takiż pień,
stanowiący oprawę żaren« ib.
|| »Kadłubek = półpaka na tchó-
rze« Chełm. II, 239 p. w. Kału-
bec. || »Kadłubek = skrzynka
czworogranna, którą się szpakom
na drzewach wywiesza, aby tam
gniazda zakładały« Rozpr. XII, 92.
|| »Kadłubek = nazwa wołu, 'ze
ciągle trawę dłubie'« Pr. fil. V,
754. || »Kadłub« pogardliwie o
człowieku: »Maćku, ty kadłubie!«
Wójc. II, 255 (z Oles. 101). »Ty,
czarny kadłubie!« (mówi Śmierć
do Djabła K.) Zb. X, 178. »Sowa
i dudek Wydłubały w piecu dziu-
rę, niby kadubek« (tak K.) Zb.
XV, 175, n° 130. || »Skadłub«
(mowa o kadłubie końskim) Cisz.
I, 73.
- Kadryl p. Elegant, w przytocze-
niu z Pr. fil. V, 730. Por. Hy-
cel. »Dostałeś kadryla i zjadłeś«
Konopnicka 'Na drodze'.
- Kaduczny p. Kaduczy.
- Kaduczny i Kaduczny: »Kadu-
czny = kaduczy, zatracony, prze-
kłęty, szatański: 'Kaducze ple-
mią'. 'Kaducze szczęście« Ram.
66. »Kaducny = straszliwy; opę-
tany przez djabła; cierpiący wiel-
ką chorobę« Święt. 698.
- Kaduk = »oprócz zwrotów, które
Linde przytacza, słyszeć można
bardzo często następujące: 'Idź
do kaduka!' 'Kaduka ta!'; ozna-
cza (to) a. proste przeczenie, a.
zwątpienie o czem. 'Kaduk ci po
tem. 'Kiż kaduk!' 'Kiż kaducy'
oznacza zdziwienie, niechęć, gniew«

- gniew« Zb. I, 43. »Kaduk = djabeł; opętaniec; wielka choroba« Święt. 698. »Kaduk = djabeł, kaduk. 'Do kaduka!' 'Spótkał sã w lese z kadukę'« Ram. 66. »Kaduk = dawniej tak nazywano niekiedy wielką chorobę« Osip. »A cy i się kaduk stął!« Kozł. 39. »To był z Łyśsy gorę kawał czarownicę, Abo kaduk...« Derd. 8. »On bodąj z kadukami dawno je na jedno« ib. 9. »Z nią sobie jaki kadak swoje sztukł graje« ib. 61. »Ojciec mówi: — Kaduka! Co to, że ta panna... ślubu brać nie chce?« Pozn. VI, 109. »Nie kochaj dworaka, bo to kaduk dziki« Maz. III, 310, n° 456, zwr. 3. »Dziewka bez warkoca, toć to kaduk dziwy!« Kiel. II, 74, n° 236, zwr. 6. »Pan Bóg dał (kochanka), káduk wzion« Zb. XII, 169, n° 70. »Tys głowy nie cesala ctéry niedziele! — Kaduk tobie do méj głowy« Kiel. I, 136, n° 228, zwr. 5—6. »Już nám tu kaduk po družce!« Zb. XIII, 158. »Już nám tu kaduk po swácie!« ib. »Cóż tam kaduk za uroda była!« Lub. I, 268, n° 430, zwr. 3. »Umar Maciek... Po kaduku sprawa! (autor pisze 'z prawa'! K.)« ib. 300, n° 493, zwr. 6. »Ciało w grobie jęczy, A zły kaduk duszę męczy« Chełm. II, 45, n° 73. »Będzie cię stary kaduk żałował!« Kal. I, 181, n° 192, zwr. 5. »Chory onci... Po kaduku zrobił, wylazła mu dusza« Maz. V, 285, n° 313, zwr. 4. »Zona ci umarła; Cy sie ji kaduk stał?« Zb. XV, 159, n° 31, zwr. 2. »Idź do kaduka! 'Niech cię kaducy wezną!'« Udz. || »Kaduczek: »Kaduczk = kaduczek, djabełek« Ram. 66.
- Kaduszka p. Kadź.
- Kady, Kād y p. Kędy.
- Kadyczka = »wódka« Pr. fil. V, 754. Por. Kadyk.
- Kadyk = »jałowiec« Pamiętnik fizjograficzny V, dz. IV, str. 13. Porów. Brzewik. Jałowiec. Kadyczka.
- Kadyk p. Kiedy.
- Kadykowy = jałowcowy: »Kadykowe jagody« Wisła III, 90. »Kadykowe drzewo« Wisła IV, 687.
- Kadysik p. Kędy.
- Kadzidło = melissa silvestris L. »Pognała Jewka bydło Do lasa na kadzidło« Zb. XV, 166, n° 72. »Wygnała Jewa bydło Do boru na kadzidło. Bieżże, Jewa, spądź bydła, Niech nie łonie kadzidła« Kuj. I, 211, n° 7. »Pognała dziewczyna do olsyny bydło na zielone kadzidło« Maz. V, 264, n° 273.
- Kadzielnik = »przezvisko, nadawane ludziom otyłym, tłuścioch« Pr. fil. V, 755.
- Kād zora p. Kędzierze.
- Kadź: »Kaduszka z puchem« Gliń. IV, 172. Toż. Ust. z Litwy. Petr. »Kadka, Kaduska = zdrobn. 'kadź'« Pr. fil. IV, 825.
- Kafa: »Berlinka bez spiczastego nosa, czyli 'kafy', lecz z końcem zaokrąglonym, zowie się 'kogutem'« Wisła VI, 507.
- Kafej p. Kawa.
- Kafel i poch.: »Kachel: »W kachlu siedział« Kuj. II, 57. »Piec bez kachli« ib. 59. 271. 279. »Gąbe otworzy jak kachel« Pozn. VI, 356, n° 104. »Za piecem orał, w kachlu siał« Maz. V, 239. »Były piece z kafilów (a tu mówią 'kachle')« Nadm. 113. || »Kachla = kachel« Spr. IV, 377. Toż Ust. z Litwy. || »Kachlany: »Piec kachlany« Pozn. III, 132. || »Kachel, Kachle = piec do ogrzewania izby« Wrześ. 10. »Kachel = piec do pieczenia chleba« Rozpr. X, 284. »Kachel =

- piec« ib. III, 371. »Kachel = piec w izbie« Spr. IV, 345. || »Kachel = miska, w której się miele tabaka« Ram. 66. || »Kahła = komin« Zb. III, 93, n° 17. »Kahła = otwór do komina« ib. 130. Roczn. 204. »Kachła = otwór w górze chałupy kurnej, zastępujący komin Ust. z Galicji zachod. || »Kafłárz« Rozpr. IX, 158. || »Kafłowany«: »Piecu kafłowany!« Maz. III, 188, n° 213. || Kafłák = piec kafłowy Parcz.
- Kafenhauz:** »Kapinaz« Beitr. VI, 285.
- Kafora** p. Kamfóra.
- Kaftan,** »Kaftanik = ubiór niewieści« Pr. fil. IV, 825. »Kaftan = długi do ziemi, rodzaj szubki« Doman. »Kajtán = kaftan« Spr. IV, 377 (czy nie pomyłka druku? K.). »Na 'spancer', lub też na samą kamizelkę zawdziewa (chłop) 'kaftan'... Jest to płótnianka z szarego domowego płótna, długa poniżej kolan... (opis)« Zb. XIV, 22, b. || »Kaftanek«: »W cyrwonym kaftanku« Zb. X, 147, n° 100. Toż Zawiliński Z etnografji kraj. 19. »Kaftánek = kamizelka« Spr. IV, 24. || »Kaftanik«: »Katanki, czyli suknie wierznie, zwane 'kaftaniki'...« (opis) Lub. I, 42. || »Kaftaneczek«: »On stoi na ganeczku W złotym ślubnym kaftaneczku« Kolb. 247, n° 25 h.
- Kaftryrek** (cafetière): »Kawtryrek = Theekännchen« Mrong. 757.
- Kága** p. Koga.
- Kaganek** = »łuczywo« Rozpr. XI, 184.
- Kaganiec** = »rodzaj kiatki zelaznej, osadzonej na długiej żerdzi, w którą się rzuca zapalone gałki z kłaków i smoły, dla przyswiecania w podróży nocej« Roczn. 204. || »Dali (czarci) jej (macosze) sie napić kagańcu i smalcu« Fed. 198, n° 125. »Dali i sie napić smoły i kagańcu« ib. 203, n° 127. W innych odmianach tejże pieśni: »Dał jej wina z kagańca« Wójc. I, 102. »Dał jej wina w kuboleu« Kiel. I, 188, n° 346, zwr. 17. »Dał ij smoły w kagańcu« Rad. II, 86, n° 179, zwr. 11. || »Gaganiec, Gaganek = knot, palący się w oleju« Pr. fil. IV, 196. »Gaganek = kaganek« ib. 817. »Niech zagasi gaganiec« Maz. III, 267, n° 370, zwr. 3.
- Kahat:** »Kahaty' są to wazkie, podłużne kopce buraków, wgłębione na dwie stopy w powierzchnię ziemi« Gruszecki.
- Kahła** p. Kafel.
- Kahukać** p. Kachù kachù.
- Kaifasz:** »Anás gũð (p. Jezusa) ũðe-~~łał~~.. dũð Kajfása, Kajfás gũð ũðe-~~łał~~ staroście rzymskiemu« Rozpr. IX, 190—191. »Kajfász: 'ũðd Annásza do Kajfásza'« Ram. 66. || »Kajfás = człowiek nieludzki« Udz. »Káifás = (pogardl.) Żyd« Rozpr. XX, 429.
- Kaim:** »Kájm = żyd« Piątk. Por. Kajemnik.
- Kaindziej:** »Kaindzi a. Kandzi = gdzieindziej« Spr. IV, 24. »Kajindzi« Cisz. I, 54. »Kaindzie« Zb. VII, 7, n° 68. »Kainedy« Spr. V, 364. »Kajindziej« Dyg.
- Kainedy** p. Kaindziej.
- Kaj** p. Ka.
- Kajać się,** »Skajać = wyrzec się, zrzec się, cofnąć« Pr. fil. IV, 825. »Kajać się = plamić się (czy pewno? Chyba 'kalać się' K.); cofnąć raz dane słowo« Rozpr. XX, 429. || »Kajać się = bać się« Rozpr. VIII, 174. Miklosich Etym. Wörterbuch p. w. ka-. »Kajać się = martwić się« Pr. fil. V, 755. || »Káć się = kajać się« Rozpr. XVII, 66 p. w. Táć || »Kaić się = kajać się, strzec się, wystrzegać się, bać się: 'Jak sąd je-

- dnego ukárze, to dziesiáci innych będzie się tego káić' Pr. fil. V, 755.
- Kajaki** = »jakikolwiek: 'Kajaki dudek, kajaki przyodziewek... sytko dała na dochtórow' Spr. V, 364.
- Kajaki** p. **Jaki**.
- Kajchus** = koklusz Udz.
- Kaić się** p. **Kajać się**.
- Kajda** = »torebka z drzewa, używana przez kosiarzy do chowania osełki' Zb. II, 248. »Kájda = 1, bufa, fałda, wisząca ponad pasem: 'Obciągnij te kájde' 2, pazucha, zanadrze' Pr. fil. V, 755. Por. **Gajda**. **Wykajdany**.
- Kajdany**: »Gajdany' Zb. VII, 75, n° 131. **Wisła** II, 16. Zb. XII, 130. Spr. IV, 376.
- Kajdzioch** p. **Kandzioch**.
- Kajemnik** = »(od 'Kaima') okrutnik, człowiek pastwiący się' Pr. fil. IV, 825. Por. **Kaim**.
- Kajetan**: »Kajtan' Rozpr. IX, 153. »Kajtán' Zb. I, 99. **Święt.** 230. »Kaltán' **Święt.** 698. »Kajtuś' Zb. XII, 131. »Kajuta' Ust. z Litwy. »Kaltanowá' **Święt.** 248.
- Kajfasa**. »Kajfasz = skrzynia do noszenia wapna (Kalkfass)' Krak. IV, 309. »Kajfás' Rozpr. VIII, 84; IX, 158. »Kaifasz = skrzynka z dwoma drążkami do noszenia wapna' Wrzes. 10. »Kaifas = skrzynia na dwóch drążkach do noszenia wapna' Spr. V, 364. **Kryn**.
- Ka(j)indzi** p. **Kaindziej**.
- Kajla** = lanie, bicie, łaźnia Ust. z Warszawy.
- Kájm** p. **Kaim**.
- Kajniebądź** = gdziekolwiek: »Możeby się kajniebądź zawiesił przy dworze' **Dyg**.
- Kajno** p. **Ka**.
- Kajpus** p. **Kaipus**.
- Kajstra** p. **Tajstra**.
- Kajstrować** p. **Kastrować**.
- Kajtakaj** p. **Ka**.
- Kajtán** p. **Kaftan**.
- Kajuk!** = »przepadło! 'Kajuk dzisia nása wieczera' = przepadła już dziś nasza wieczera' **Wisła** I, 153.
- Kajzer** = »przezwiśko' Udz.
- Kajzeka** = bułeczka trzygroszowa, zwana gdzieindziej hamburką, rożką, korsakówką i t. p. Ust. z Warszawy i in. okolic.
- Kakareku!** = kukuryku, naśladowanie śpiewu koguta Ust. z Litwy.
- Kaki** p. **Kaku**.
- Kakocyn** (*Kakoczyn? K.) = jakieś ziele Zb. XV, 49, n° 60.
- Kaku** = »wyrażenie dzieci i piastunek = iść na stolec' Pr. fil. IV, 825. »Kaki' = toż znaczenie Ust. z Litwy. »Kaki a. Kaku = w języku dziec.: 'Kaku i siusi każdy musi' Pr. fil. V, 755. »Kaki siusi każdy musi' Ust. z Litwy.
- Kalać** = kałać, koływać: »Sydełkiem kálała' Rozpr. VIII, 167.
- Kalać** = »zabłócić się' (zap. 'zabłócić', bez 'się' K.) Spr. IV, 305.
- Kalafa** = »rzadkie błoto na gościńcu' Udz.
- Kalafarnia** = »kobiećisko otyłe, ciężkie, rozlane' **Rocz.** 205. »Kalafarnia = o kobiecie dużej, niezgrabnej... i o piecu mówią 'kalafarnia' Zb. I, 69. Pr. fil. V, 755. Rozpr. XXVI, 379.
- Kalafjor**: »Karafjoł' **Święt.** 698. »Karafjoły' **Pozn.** I, 100. Zb. VI, 203. »Karafjoł = kalafjor' Rozpr. XII, 69. »Karafjoł' Pr. fil. V, 757. »Karafijan: 'Ładnyś, Jasiu, kieby karafijan' Pr. fil. V, 757.
- Kalagi?** »Nie chcę Jagi, Bo ma nogi, jak kalagi' **Kiel.** II, 78 (Może jako lági? K.).
- Kalamajka** L.: »Kałamajka' = rodzaj tkaniny **Krak.** I, 109.
- Kalamancja**, częściej **blp.** = »kło-

- poty, tarapaty: 'Wpadłem w takie kalamancje' = ambaras, obertasy◄ Kolb.
- Kalamárz** p. Kałamarz.
- Kalamasze** = ►kalosze◄ Pr. fil. V, 755.
- Kalandra** p. Kolędra.
- Kalanica** p. Kalenica.
- Kalaputryna** = ►awantura: 'A to kalaputrynal'◄ Pr. fil. V, 755.
- Kalarepa**: ►Koloryby◄ Pr. fil. V, 766.
- Kalasić** p. Galasić.
- Kalata** = ►łoże w stajni a. izbie dla sypiania (tak! K.) czeladzi◄ O.
- Kalátka** p. Kaleta.
- Kalatnica**: ►Krokwie, żeby lepszy opór burzy stawiały, u szczytów 'kalatnicą' się łączą◄ Tyg. ilustr. ser. 1, t. XII, str. 6. Por. Kalenica. Kalonka.
- Kalebasa** = gatunek gruszki Gazeta Warsz. 1871, n° 224, str. 2. Ust. z różnych okolic.
- Kalebница** p. Kalenica.
- Kalec** p. Kał.
- Kaleciarz**: ►Kaléciárz = tak przewijają w okolicach Lublina i Bychawy włościan powiatów Janowskiego i Biłgorajskiego, którzy zawsze noszą przy sobie 'kalitę' = torbę skórzaną. Kaliciarz nie rozstaje się z kalétą, bo starzy ludzie powiadają, że 'człowiek przysięga kobiecie i kalécie'◄ (Dalej piosnka o 'kalicarzach') Pr. fil. IV, 203. W Bib. War. 1892, III, 540 mylnie stoi 'kalinciarzy', zamiast 'kalicarzy'.
- Kaleczny**: ►Najlepsza kaleczna a młoda◄ Pozn. I, 276. ►Mały kaleczny dzieciak◄ ib. 280. O. || ►Kalienny◄: ►Księgi 'kalicne' = w których zapisują niezdatnych do woj-ska◄ Wisła II, 756.
- Kaleczun**: ►Kalicun = kaleka, żebrak: ►A nie pójdiesz ty, kalicunie!◄ Bar. 191.
- Kalej?**: ►Na tyczce chmielu Wianeczek z kaleju◄ Maz. II, 251, n° 711. Por. Kaleń.
- Kaleka**: ►Kaleki◄ przym. Ust. z Litwy. ►Żebrak kaleki◄ Zb. XI, 282. ►Kaleków◄ 2 pp. Im. Przegląd tygodn. 1876, n° 3, str. 30. Chełm. I, 131.
- Kalekować**: ►Kalékować = klepać biedę, borykać się z losem◄ Pr. fil. V, 755. ►Kalikować = długo chorować◄ Parcz.
- Kalemba** p. Kalenica.
- Kalenica** = ►nakrycie zwyczajne z perzu, wzdłuż poszycia chałup na samym ostrzu...◄ L. objaśniacz Lindego 2 dodaje: ►Mylnie, jest to bowiem zwyczajne pokrycie, tylko nie wiązane do łąt, lecz lepione gliną, czyli kaleniczone◄. Toż O. ►Kalenica = trzyczalowa trójkątna żerdka, przybita na wierzchu schodzących się krokwi, przykryta z obu stron stykającymi się na zwierzchniej linii dachu gontami◄ Spr. IV, 305. ►Kalenica = gontowe zazwyczaj nakrycie chat, ciągnące się wzdłuż od szczytu do szczytu; także 'ślemie'◄ Rozpr. XII, 92. ►Grzbiet strzechy zowie się 'kalenicą'◄ Rud. 38. Fed. 5. ►Przy dachach słomianych, t. j. przy strzechach, szczyt dachu, czyli najwyższa łąta, wraz z 'kiczkami' do niej z dwóch stron przy-mocowanemi, zowie się 'kalenica'; na niej rozściela się grubą warstwę perzu, a też kładzie się umyślnie w tym celu sporządzane grube wałki ze słomy z gliną...◄ Zb. XIV, 9. ►Perz... służy do układania 'kalenicy', t. j. szczytu strzechy◄ ib. 149. ►Grzbiet poszycia domu, zwany 'kalenicą', w miejscu, gdzie się schodzą krokwie, pokrywają... 'pérzem'...◄ Święt. 35. ►U tego pana biała kalenica◄ Rog. n° 422, a w odsyłaczu: ►Pokrycie, lepione gliną◄. ►Sam grzbiet,

czyli wierzch strzechy nazywa się 'kalenicą'; jest to poszywka ze słomy na dachu, w miejscu, gdzie się łączą krokwie, stanowiąc jakoby okap przyplaszczony. Sand. 17. Krak. IV, 309; I, 152. Encyklopedia roln. II, 827. Zb. VI, 245, n° 5. 284. »Kalenica a. Kalonka = warszt, szczyt w budynku. Zb. II, 8. Rozpr. VIII, 174. 207. 229. 347. Zb. X, 204. J. Łoś. Maz. III, 40. Hemp. Cisz. I, 152. Kłosa II, 333. »Wywieść kogo po ścieble na kalenice (= fortelem oszukać, podejść). Cinc. 40, n° 909. »Groch wyrós do samy kalenice. Święt. 430. »Poleciał na wierzch dachu, tam na kalenice. Zb. XV, 35. Wisła VI, 192; VII, 118. »Kalenica = szczyt dachu (przedewszystkiem strzechy). Rozpr. XI, 184; XX, 429; XXVI, 379. || »Kalanica a. Kalamba = nakrycie z perzu na chałupie. Spr. IV, 336. || »Kalebnica = belka, przechodząca przez środek chałupy. Pr. fil. III, 305. Por. Kalatnica. Kalonka.

Kaleniczyc, patrz pod Kalenica przytoczenie z Lindego.

Kaleń = »błoto, kałuża. Spr. V, 110. Pleszcz. 35. »Kaleń = nizkie, płaskie miejsce w równinie wśród lasu, skąd wody nie mają odpływu. Spr. V, 133. »Kaleń = kałuża, rzadkie błoto: 'Jak tu można przejechać, kiedy takie kalenie'. Pr. fil. V, 755.

Kaleta = »kieszonka skórzana, woreczek do pieniędzy. Krak. IV, 309. »Kaleta = jest to rodzaj małej torebki skórzanej, przez włościan naszych wogóle używanej. W nią chowają hubkę i krzesiwo, a w czasie kośby popiół do ostrzenia kosy. Wójc. II, 202 ods. »Kaleta = portmonetka, bursa, woreczek na pieniądze. Pr. fil. IV,

825. »Kaleta = worek do noszenia pieniędzy, wyraz zupełnie prawie w mowie potocznej nie nazywany; zachował się jedynie w baśni o trzech wielkoludach, w której o złośliwym karle powiadają, że 'Wyleciał chłopiec, Broda na łokieć, Kaleta przy boku I bicz smolany'. Osip. »Koziczek wyostrzony, w cudzą kaletę włożony. Wójc. II, 202 (Chyba 'w cudną'? K. Pieśń tę Wójciecki przepisał z Pieśni ludu galic. Wacława z Oleska, 108, ze zmianami). »Misiarz wyjął z kality swojego ziela... Kam. 152. »Gros był w kalecie. Rad. II, 72, n° 147 (Czy ludowa? K.). »Bębenki (mały) wypakowały sobie kaletki (kalety). (tak! K.) Pozn. III, 74. »Co daiej, to gorzej, W kalecie nie sporzej. Wójc. II, 367. »Pieniądz w kalecie. ib. 369. »Kalętka = torbeczka skórzana na drobne rzeczy i na pieniądze. Roczn. 205. »Kalita (nie obj.) Rozpr. IX, 347. »W kalicie = w sakiewce Myszkowski Powieści o strachach, 21. »Kalitka = futerał. Hilf. 167. »Kalitka = woreczek skórzany na hubkę, krzesiwo Kiel. I, 37. »Z podkówek iskry, Z kalitki talary. Rad. I, 144, n° 87, zwr. 2. »Mam kalitkę u pasa. ib. II, 32, n° 59, zwr. 5. »Kalita = torba skórzana. Pr. fil. IV, 203 p. w. Kaliciarz. »Hop kaléta! ib. »Stary tatarke sieje I kaléta mu sie kwieje. Przyszła do niego ślepá I za kaléte go siepá. ib. »Tatar tatarke sieje, 'Kalota' (tak K.) mu się chwieje; Przyszła do niego ślepá, Za 'koloté' (tak K.) go 'siepá'. Kuj. I, 211. || »Kalatka = woreczek z pieniędzmi. Kozł. 233. || »Kalita, Kalitka = większe i drobne płatki, czyli wycięcia

- sukienne u sukien męskich i kobiecych« Krak. IV, 309 p. w. Kaleta. »Kalitki (u gorsetu), czyli płatki z tegoż samego sukna razem krajane, a. też przyszyte u dołu do gorsetu...« Krak. I, 129. »Gorset z 8ma klapkami, czyli kaletkami u dołu« Maz. I, 50. »Kaletki = zakończenie staroświeckiego gorsetu« Spr. IV, 305. »Gorsety... w pasie zakończone 'kaletkami' (zębami)« Wisła VI, 189. Dyg. »Na plecach, poniżej pasa, poła kaftana jest rozcięta w dwóch miejscach, przez co powstają trzy 'kalety', z których dwie większe zakrywają boki i przód chłopca, a środkowa mniejsza tył« Świąt. 45. »Gorset... ma nieznacznie przyszyte zaokrąglone 'kalétki', zachodzące brzegami na siebie, w liczbie od 20 do 40« ib. 48. »Spódnica kaftana, złożona z czterech połów, zwanych 'kalitami'« Kłósy XIII, 43. »Gorset ma naokoło siebie, nakształt fałdzików, do 40 'kalitek'... Są to płatki z tegoż samego sukna, razem krajane, a. też przyszyte u dołu gorsetu« ib. 71. »Gorsety, rozcięte u spodu w 'kalitki'« Zb. X, 195 a. »Poły (kaftana)... zowią się 'kality'« Krak. I, 125. »Kalétki = płatki u dołu gorsetu« Rozpr. XXVI, 379. Por. Kiderle. Skrzele.
- Kalęba** = »stara i chuda krowa« Krak. IV, 309. Udz. »Kałęba = stara krowa; otyła, leniwa kobieta« Świąt. 698. Pr. fil. V, 755. »Kalemba = ociężała istota rodzaju ż.; wyraz pogardliwy; mówi się o kobiecie, krowie, świni« Rozpr. XXVI, 379.
- Kalibrylm.** = »Kalwini« Wisła I, 188.
- Kaliciarz** p. Kaleciarz.
- Kalic-** p. Kalecz-.
- Kalić** »a. Muskać = bielić« Pleszcz. 35.
- Kalić** »(wodę) = zamącić. »Nie kál wody, bo już jest dość 'kalná'« Pr. fil. IV, 184. »Kalać = walać« Udz.
- Kalić się:** »Kalina się kali« Zb. XII, 131, n° 159. »Kalina się káli« ib. 147, n° 396.
- Kaliduda** = »gra chłopców« Osip.
- Kalik-** p. Kalk-.
- Kalina** = »biała krowa« Rozpr. X, 266. Fed. 6. Wisła VII, 387, n° 6; IX, 130. Rud. 24. »Kalina = nazwa krowy maści blade czerwonej« Spr. IV, 24. || »Kalinka«: »Ryczy kalinka, ryczy... Nie rycz, kalinko, nie rycz... Dám ja kalince siana...« Zb. IX, 250, n° 282.
- Kalina:** »Szlacheć Kalina« (pod Łęczycą) Wójc. Kl. I, 220.
- Kalina:** »Kalinianki« Kiel. II, 35, n° 100.
- Kalinka:** »Kalinka z jławorem rozstać się nie może« Kętrz. 55, n° 20.
- Kalinkowy:** »W kálinkowym lasku« Kętrz. 55, n° 19.
- Kalinów:** »Cieże woda z Kalinowa« Rog. n° 256.
- Kalinów?** »W lasku w Kalinowie...« Maz. III, 162, n° 172. (Zapewne przez niezrozumienie, zamiast 'w kalinowym'; nie przypuszczam, aby to była deklinacja rzeczownikowa od 'kalinowy' K.).
- Kalisko:** »Kalsko = kałuża« Hilf. 167. Ram. 66. || »Kalszcze = kałuża« Ram. 66.
- Kalisz:** »Pod Kalisz« Pauli, 111. Kuj. II, 25. »Do Kalisza« ib. 62, n° 248. Zb. VI, 116, n° 218. »Z Kalisza« Maz. II, 124. »Pod Kalisem« Kozł. 46. »Bez Kalisz« Lip. 8. »W stronę Kalisza« Kolb. 369, n° 196. »Od Kalisa« Krak. II, 209, n° 401. »Od Kalisza« Zb. VI, 149, n° 124. »W Kaliszu« Pozn. IV, 85, n° 168. »Za

- Kalisz◄ ib. 124, n° 233. ►Pod Kalis◄ Maz. II, 65, n° 156. ►Do Kalisa◄ Was. 219, n° 156. ►W Kalisu◄ Łęcz. 111, n° 180. ►Od Kalisa do Kalisa◄ (tak! K.) Zb. XII, 165, n° 17. ►Od Warszawy do Kalisa◄ Was. 219. ►Odjeżdżam do Kalis◄ (tak! K.) Pleszcz. 209, n° 3.
- Kaliszan p. Kalteszal.
- Kalita p. Kaleta.
- Kalitus = ►czapka; wyraz używany w Sandomierskiem◄ Wisła VIII, 283, ods. ►Miał sukmanine, Kalitus rogaty◄ ib. Por. Kapielitus pod Kapelusz.
- Kaliwa p. Kaliwo.
- Kaliwo n., ►Kaliwa ż. = 1, ziarnko 2, źdźbło 3, odrobina◄ O. ►Kaliwo, Kaliwko = źdźbło, słomka, drobna łodyga, jednostka trawy i każdego ziółka: 'Daj mi kaliwko ruty' = jedną gałązkę◄ Pr. fil. IV, 825. ►Kaliwo = każda pojedyncza roślina stanowi 'kaliwo', niby egzemplarz: 'Latoś u nas ani kaliwa kapusty nie zostało, wszystko liszki zjedli'◄ Osip. ►Nie mam ani kaliwka◄ (soli, prochu i t. p.) Ust. z Litwy. Por. Kaliwek u L.
- Kalka = ►wapno niegaszone◄ Osip.
- Kalkant: ►Kalikant = ten co miechy organowe depce◄ O. ►Kalikanci niech kalkują◄ Maz. V, 67, n° 6, zwr. 3.
- Kalkować: ►Kalikować = deptać miechy organowe◄ O. Parcz. Pr. fil. III, 493; IV, 204. Osip. Rozpr. XVII, 39. ►Dziadek na chórze kalikuje◄ Kam. 169.
- Kalkowy = wapienny: ►Kalkowa góra◄ Wisła III, 564.
- Kalkulacja: ►Karkulacyjá: ►Żaden se nie mógł rozkarkulować w tej karkulacyi◄ Kam. 31. 36. Zb. I, 69. Pr. fil. IV, 204. Ust. z Litwy. ►Karkuracyjá◄ Parcz.
- Kalkulować i pochodne: ►Karkulować = kalkulować, rachować, rozmyślać nad czym◄ Święt. 698. 378. 363. Toż Ust. z Litwy. ►Karkulować = sędzić, myśleć, rozważać◄ Sand. 269, n° 5. Pr. fil. IV, 204. Kam. 115. ►Karkulować = myśleć dużo; obrachowywać◄ Parcz. || ►Kalkulować się = rządzić się◄ Pr. fil. V, 758. || ►Karkulunek = rozumowanie, wyrachowanie◄ Pr. fil. V, 758. || ►Karkulatny = zabawny: 'Śpiéwanka bardzo karkulatná'◄ Pr. fil. V, 758.
- Kalkut-: ►Gałaguty◄ a. ►koguty, kury gałaguckie = kalkuckie Ust. z Litwy. ►Kałkuty = rodzaj kur dużych na wysokich nogach◄ Pr. fil. V, 755.
- Kalmus = ►1, wódka ajerówka 2, tatarak◄ O. ►Kalmus = tatarak◄ Pamiętnik fizjograf. V, dz. 4, str. 12. Nadm. 81. Wisła III, 733. Osip. Ram. 66. || ►Kalmus = wódka tatarakowa Wisła IV, 807. || ►Kalmusowy = tatarakowy. Górzálka kalmusowá◄ Ram. 66.
- Kalny = ►mętny, błotny◄ O. Patrz Kalić w przytoczeniu z Pr. fil. IV, 284.
- Kalonka = ►nakrycie wzdłuż poszycia chałup na samem ostrzu◄ O. ►Wierzch dachu słomą krytego zowią 'kalonka' a. 'siodło'◄ Kuj. I, 76. ►Kalenica a. Kalonka = warszt, szczyt w budynku◄ Zb. II, 8. Pozn. II, 77; VI. 284. ►Szczyt strzechy nazywa się 'kalonka' a. 'kalenica'◄ Zb. X, 204. ►'Kalonka' na Kujawach, 'kalenica' na Mazowszu = sam szczyt dachu◄ Spr. V, 133. ►Nié má nóg, ani rąk, ani oców, na kalonke (= szczyt dachu z ubitego perzu i gliny) wyleci◄ (zagadka o dymie) Cisz. I, 331, n° 49. ►Huru huru koło muru, A na ziémie pod kalonki hyc (zagadka

- o 'pomietle') ib. 347, n° 278.
 || »Kalónka = materiał na 'kalenicę' Krak. IV, 309 p. w. Kalenica.
- Kalota** p. Kaleta.
- Kalpus** p. Kańpus.
- Kalteszal:** »Kaliszan« Ust. z Litwy, »Kalteszon = krajanki cytryny w piwie ocukrzonem« Kal. I, 41.
- Kalteszon** p. Kalteszal.
- Kaluga** = »kałuza« Spr. IV, 336. 364. »Káluğa« Wisła V, 917. »Kaluga = błoto, powstałe z deszczu« Zb. II, 8. Por. Kałuza.
- Kaluza** p. Kałuza.
- Kalwakada** p. Kawalkata.
- Kalwarja:** »Kalwaryją« 4 pp. Rud. 168. Zb. XII, 209, n° 72; ib. XV, 167, n° 79. »Na Kalwaryją« Zb. VI, 331, n° 381; XV, 157, n° 20. »Kalwaryj« 1 pp. Rozpr. XII, 30. »Kalwaryjo« 4 pp. Wisła VI, 302, n° 19. »Na górze na Kalwaryi« ib. 666. || »Kalwaryján« = mieszkaniec Kalwarii Rozpr. IX, 176. || »Kalwaryjka«: »Chciało ci się Kalwaryjki, to ją masz« Wisła VIII, 791, n° 1161. || »Góra Kalwaryjska« Pleszcz. 103, n° 2. Święt. 254, n° 161. Zap. tu należy »Na Karbaską górę« Chełm. I, 135.
- Kalwile** lm. = gatunek jabłek O. Gazeta Warsz. 1871, n° 224, str. 2. || »Kalwiny« Rud. 28. Zb. XIV, 28.
- Kalwin** = »niedowiarek, bezbożnik« Pr. fil. V, 755. Por. Kalibry.
- Kalwiny** p. Kalwile.
- Kał:** Kál = locus silvester et paluster« Rozpr. IX, 118. »Zduszać z kału' (płótno) = oczyszczać« Pozn. I, 109. »Kał« = nazwa miejscowości, gdzie jest stawek ib. II, 129. »Powięzną... skapiny na kale« Rad. I, 170, n° 158, zwr. 7. »Ják zawáruje I kału zaryje, Trátewka nie wytsyma. — Ná kál wyjúde...« Zb. XIV, 239, n° 94. »Kál, Kalec = kałuza (przy grze w 'świnię')« Święt. 698. »Nie dopuścić... świni do 'kału', t. j. do rowku...« ib. 648, n° 12.
- Kałabałyk:** »Wleźć 'w kałabałyk' = wplątać się w złą sprawę« Rocz. 205.
- Kałabania** »(?) = kałuza, mowa (? K.) Rocz. 205. »Kałabania = bajura mniejsza« Zb. I, 69. Por. Rozpr. XVII, 79. »Kałabania = kałuza« Pr. fil. V, 755. || »Kałabania = grubas otyły a krępy, przewisko« Spr. V, 133. »Kałabania = tęga, silnie zbudowana kobieta« Parcz. Por. Kołbań.
- Kałakunio** = »cham, prostak, nieokrzesany« Kolb.
- Kałamajka** p. Kałamajka. Kołomyjka.
- Kałamajka** p. Kałamaszka.
- Kałamarz:** »Kalamárz« Rozpr. VIII, 191. Rozpr. XII, 37. Udz. || »Kałamas« (rym. z 'zaraz') Was. 196. || »Kamelarz« Zb. I, 19.
- Kałamaszka** = »wózek jednokonny« Zb. XI, 239. O. »Kałamaszka = bryczka jednokonna« Maz. V, 50. Osip. Zdrobn. Kałamaszczka, przym. kałamaszkowy. || »Kałamacha« O. || »Kałamajka« O.
- Kałamącić** p. Kołomącić.
- Kałamucić** = »mącić, bełtać, n. p. wodę: 'Skałamucona woda'« Rocz. 205. Zb. I, 69 p. w. Kałamutny. »Kałamucić = mącić, n. p. wodę« Pr. fil. IV, 204. || »Kołmucić = mieszać ciec, wstrząsając naczyńiem« Osip. Por. Kołomącić.
- Kałamuty** = »męty, pomyje« Kolb.
- Kałamutny** = »mętny« Zb. I, 69.
- Kałap** = »(z lekkaważeniem) kapelus (lichy)« Święt. 698. Por. Kapciuch.

Kałatać p. Kołatać.

Kaładek p. Kaład.

Kałdra p. Kołdra.

Kałdun: »Wnątrz, a. 'kałdun', 'zywot', 'maciek'« Wójc. II, 279.
 »Cóż to tu za chłopiska? Same kałdónki!« Pozn. V, 102, n° 199.
 »Proboszcz wszystko w swój kałdon pchał« Bar. 76. »Konie nie mniały nie kałdana« (= ciała, tłuszczu, ścierwa K.) Derd. 51.
 »Tatarzy tutejsi słyńą z 'kałdunów'. 'Kałdun' jest to pierożek z surowego mięsa wołowego z tłuszczem baranin, zawijanego w ciasto, warzony w wodzie... Ma także nazwę 'bełech', 'trybuch' Maz. V, 43 ods. »Kałdun = brzuch: 'Kałdunę do górę'« Ram. 66. Pr. fil. IV, 825. »Kałdun = spory brzuch« Osip. Spr. V, 110. »Pójdź do mnie, kałdunie, Ja do ciebie, baniu« Zb. X, 311, n° 272, zwr. 3.
 »Kałdun = żołądek bydłocy« Kryn.
 »Kałdón = brzuch« Mil. || »Kałdun = 1, pierożki surowe siekanem mięsem nadziane 2, tłusta, gruba, niekształtna figura« O.

Kałduniarz i Kałdunicha: »'Kałduniarzu', do kobiet 'Kałdunicho', wymyślanie na ludzi potwornie opasłych, a nadto na kobiety ciężarne« Doman.

Kałduniaty i Kałduniasty = »brzuchaty: 'Kałduniastá biółka'« Ram. 66. »Kałduniasta kobyła« Dygasiński Beldonek, 30. Spr. V, 110. »Kałduniaty = mający duży 'kałdun', t. j. brzuch: 'Chmury kałduniate'« Pr. fil. V, 755.

Kałduniec się: »Niebo się kałduni, nadechodzą chmury deszczowe« Pr. fil. V, 755.

Kaładczyk p. Kawęczec.

Kaład, »Kałynd = kiszki w brzuchu. 'Kałynda' = brzuchacz« Zb. I, 19. »Z kałynda (kobyłego) pierzyna... Z flaków tasiemki« Pozn.

. IV, 306, n° 606, zwr. 3. »Kaład, Kaładek = 1, brzuch, żołądek 2, 'Kaładek' = mały brzuchaty chłopiec« Pr. fil. IV, 275. »Kaładek = brzuch; stąd i na chłopaka z wypukłym brzuchem wołają 'kaładek'« Spr. V, 133. »Kaładek = kupka stwardniałego kału: 'Siedzi, jak jaki kaładek'« O. »Kaładek = 1, brzuch 2, pogardl. przewzisko osoby otyłej« Pr. fil. V, 755.

Kałka = »młot drewniany do wbijania kołków« Dziennik Pozn. 1885, n° 92, str. 2.

Kałkun = »jędor, indyk« Mrong. p. w. Puter.

Kałkuśnik = »taki, co rád ukrądnie' t. j. 'skałkusi'« Spr. V, 364.

Kałkut- p. Kalkut-.

Kałmi(e)r z p. Kołnierz.

Kałmuk: »Suknia z materji bawełnianych, jak neslu i kałmuku (materji, podobnej do tyfla, kosmatej)« Pozn. II, 333.

Kałuza: »Kałoż = kałuza, sadzawka błotna« Zb. II, 248. || »Kałuza = kałuza« Wisła III, 87. || »Kaluza = kałuza« Pr. fil. IV, 825. Kryn. Czark. || »Kałuźnica = kałuza« Spr. IV, 345.

Kałynd(a) p. Kaład.

Kam: »Słupy (w stodole)... opatrzone są rowami ('kamami' a. 'garami')« Lub. I, 56.

Kam p. Ka.

Kam p. Kamień.

Kamarad p. Kamrat.

Kamelarz p. Kałamarz.

Kamelki lm. = »rumianek« O. (ze Szląska). Pr. fil. V, 756.

Kameralny = rządowy, skarbowy, koronny: »Chłopi nadrabscy, w przeważnej części 'kameralni', nie brali udziału w 'rabacy'« Święt. 319.

Kamerdureń p. Kamerdyner.

Kamerdyner: »Kamerdynek« Krak. IV, 66 i ind. »Kamerdureń« zarobliwie Ust. z Litwy.

- Kamertuch** = rodzaj cienkiego perkalu białego Ust. z Litwy.
- Kamfora** i poch.: »Kafora«: »Stracił się jako kafora« Cinc. 35, n° 791. || »Kaforowy«: »Spirytus kaforowy« Wiśła VIII, 354.
- Kamieniak** »a. Siwak = zając stepowy, obierający łożysko najczęściej przy kamieniu i mający siwy kolor« Pr. fil. V, 756.
- Kamieniarka** = »zwyczajna bryczka bez resorów« Parcz.
- Kamieniarski**: »Oddzielna rasa dobrych do roboty i na rzeź wółw t. zw. 'kamieniarskich'« Rad. I, 277.
- Kamieniaty** = »kamienisty, obfitujący w kamienie: 'Pole kamieniate'« Pr. fil. V, 756.
- Kamienica**: »Kamnica« Pozn. VI, 78. 312. Zb. I, 19. Pozn. II, 65. »Kamienica a. Kruśnia = kupa kamieni na polu, nagromadzona z głazów, zanieczyszczających gruntu orne« Osip.
- Kamienie** n. zbiorowo: Rozpr. XII, 47. »Choćby was tu było, Jak w morzu kamienia, To już nie będę mieć Jasińka imienia« Sand. 157. »Kamienie rośnie, korzenia nie má« Święt. 88, n° 24.
- Kamieniec**: »Kamienice = brzegi dawniejszych a. dzisiejszych potoków, kamieniami naniesionymi zastane« Wrześ. 10. »Kamieniec = kamienie na brzegach potoku: 'Miemiec posył wsy bić na kamieniec'« Spr. V, 365. »Kamieniec (nie objaśniono) Aten. VI, 625. »Po kamieniu skałeczkami się bawił« Zb. XII, 128, n° 111. »Posed Niemiec na kamieniec Kapuste przedawać« ib. 180, n° 209. »Chłopic... ka napład piasek na kamieńcu, to pisał litery« Zb. VII, 43, n° 105. || »Kamine = kamieniec, pole kamieniste« Ram. 67.
- Kamieniec**: Krak. II, 234. »Pod Kamieńcem pod Podolskim« Sand. 156. Lub. I, 301. Pauli, 67. »W sławném mieście Kamieńcu« Pauli, 65. »Chodzę po Kamieńcu« Pozn. IV, 254, n° 489, zwr. 7. »Dziewcyno z Kamieńca!« Rad. II, 120, n° 281. »Dzieweczko z Kamieńca!« Zb. IX, 253.
- Kamienity**: »Jaworowy... to graniczek prosty, A ten kamienity, między nimi skryty« Zb. IX, 258, n° 309.
- Kamienna**: »W Kamienny« Łęcz. 249.
- Kamienny**: »Kamionny«: »Serca kamióнного« Pozn. IV, 274, zwr. 6. »Kamionny« Opol. 4.
- Kamień**: »Kam a. Kamé, 2 pp. kamienia« Hilf. 90. 108. 126. 128. 167. »Kam = kamień« Derd. 136. »Przepadł, jak kej kam we wodzie« ib. 73. »Kam« Cen. 75. »Kam, Kamienia« Pobl. 28. »Kam, Kaminia: 'Trafiła kōsa na kam'. 'Jakby kam w wódã'« Ram. 66. »Kamin« Lip. 80. Pozn. VI, 193. »Kamí, Im. Kamnie« Zb. I, 34. »Kamnín« Derd. 39. »Kámiej« Rozpr. VIII, 72. »Kamień« Pozn. VI, 48. »Kánién« Kętrz. 35. 52. »Kamnién« Chełch. I, 167. »Z kamnia« Pozn. VI, 48. 195. »Kamniénia« Chełch. I, 270. »W kaminiu« Pozn. VI, 104. »W kamnieniu« Chełch. I, 52. »Kamnie« 4 pp. Im. Pozn. I, 108. Pozn. VI, 104. »Kamini« Pozn. VI, 234. »Kamień od oberwania macicy« Pleszcz. 144. »Kamień czerwony (macicy kamień)« Wiśła IV, 882, n° 18. »Czarny kamyszek« patrz Czarny. »Kamień a. (o)brusek = osetka Ust. od Tarnopola. »W kamień zapomniać« Łys. 34. »Po strzale ptak kamieniem upada« Przyj. ludu VI, 126. »Kamiazek«: »Usiadła się na kamiazek« Sien. 263. »Ka-

miki (P. K.) Rad. II, 88, zwr. 7. »Kamienk«: »Na kamienku« Hilf. 148. »Kamuszczyk« Was. 229, n° 11. »Kamiuszczyk« Tygod. il. ser. 1, t. X, str. 285. Kozł. 63. 82. 162. 260. Chetch. I, 162. 167. Wisła III, 87; V, 560; IX, 91. Maz. V, 238, n° 208, zwr. 5. »Kaniuszek« Krasn. 303. »Kamiuszki« Kolb. 206. »Kamuszek« Ust. z Litwy. Pr. fil. IV, 825. || »Kamuszczyk« Krasn. 303. || »Kamyszek«: p. Czarny. Pozn. I, 106. 219; V, 128; II, 122; IV, 266 (P. K.). Kuj. II, 58. »Święta Agnieszka zagrzeje kamyszka« Star. przysł. 35. »Kamnyszki« lm. Derd. 78. »Kamyższk« Hilf. 167. »Kamuszk, Kamyszsk« Ram. 67. Lip. 145. Łęcz. 103. || »Kamy-czek«: »Utrzeć choremu kamy-czka« (na lekarstwo) Bibl. War. 1874, t. III, str. 164. || Na pytanie pachołka, w grze »w liszki«, ile komuś wsypać, król odpowiada: »Daj mu... 'z pod kamienia' = mocno, albo 'kamyka małego' = powoli« Zb. XIII, 80, n° 8.

Kamień: »Z Kamienia« Kiel. II, 33, n° 93.

Kamieńskoj: »Kamieńskoj krzyknie: Wiara!« Zb. IV, 208, n° 9.

Kamin p. Kamień.

Kaminc p. Kamieniec.

Kamionka = »Zebrane z zagonów kamienie składam na t. zw. 'kamionkę'« Aten. XIII, 498. || »Kamionki = 1, rodzaj dzikich polnych gruszek 2, rodzaj jagód leśnych z twardemi jak kamyki ziarnkami« Pr. fil. IV, 825. »Kamionka = 1, rodzaj maliny (rubus saxatilis) 2, poczwarka owadu, zwanego jętka, tak zwana wówczas, gdy przebywa na piaszczystem dnie wody, oblepiona drobnymi kamykami. Porów.

Obszytka« Osip. || »Kamionka = kuna dachowa« Was. 12. || »Kamionki lm. = rodzaj gruszek« Zb. XIV, 28. || »Kamionka« = roślina jakaś, dawana przeciw truciźnie Wisła VIII, 140.

Kamionny p. Kamienny.

Kamizela: »W święto przywdziwają kamizele lub sukmany modre, rzadziej białe lub bure, z niskim kołnierzem. 'Kamizela'.. jest rodzajem zwierzchniej sukni czy opończy bez kołnierza, długiej za kolana, bez żadnego zapinania...« (opis) Sand. 18—19. »Długie surduty, zwane 'kamizelami'« Pozn. I, 78, n° 9. Aten. V, 371. »Kittla płócienna biała, pospolicie 'kamizelą' zwana« Rad. I, 50. »Klapy kapoty... odkrywają 'siną' sukieną 'kamizelę'« Ple-szcz. 16. »Na koszulę wdziwają Mazur 'kamizelę' z drelichu ciemnego« Zb. XIV, 156. »W niedzielę wezmę nową kamizelę« Wisła III, 523, n° 6. »Nie bij, descu, nie bij, Da bo ja w kamizeli« Kiel. II, 99, n° 324. »Kamizela, Kamizela« Pr. fil. IV, 204. »W kamizeli« Zb. IV, 180. »Kamizelka« Zb. VIII, 251. »Kamzela« Pozn. VI, 303. »Kamzelka« Maz. III, 333. Chetch. I, 255. »Kamzela, Kamzelka, Kamizola« Pr. fil. IV, 825. »Kamzola« ib. III, 305. »Kamizola« Świdzki Wieś Wisła, 26. »Kamiziolka« Hemp. »Kamuzelka« Rog. n° 90. »Kamuzela« Rog. n° 543. »Kamizle« (opis) Święt. 46. »Kamuzola« Aten. V, 374; VI, 109. Na Dziś, 295 (opis). »Kamuzela«, »Kamuzelka« Opol. 3. »Siedmiu ich sie ozeniło w jednej kamuzeli« Wisła VII, 369, n° 2. »Kamzela« Pozn. I, 64; II, 39. 156. 169. 334. Krak. IV, 309. »Kamzelka« Spr. IV, 377. »Kam(u)zela = rodzaj kaftana

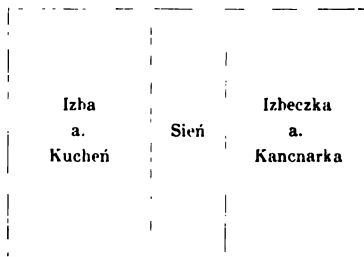
- plóciennego. 'Kamzelecka': 'Granatowy surdut, biała kamzelecka'. 'Kamzelka' = kamizelka: 'U kamzelki dwa guziki' Pr. fil. V, 756. »Kamzola = kamizelka« ib. »Kamzółka = rodzaj kurtki męskiej« ib. »Kęmizielka« Pr. fil. V, 759. »Kam(i)zela = kamizelka« Parcz. Por. Kamzelak.
- Kamizelki** p. Kobzole.
- Kamnica** p. Kamienica.
- Kamnin** p. Kamień.
- Kampa**: »Kto schwył 'kiczkę', podbił w powietrzu, liczy 50 i to się nazywa złapać kampę'« Zb. I, 69. Toż w grze w »plizgę« Zb. X, 79, n° 7.
- Kampesz**: »Drzewo kampechjańskie a. modre a. niebieskie a. brazyljańskie (por. Brazylja) = lignum campechianum« Ciesz. 21.
- Kamracieć**: »Komracieć a. Kombracieć = żyć z kim w przyjaźni« Spr. IV, 24. »Kámracieć = być w przyjaźni« Pr. fil. V, 756.
- Kamracka** = spółka, stowarzyszenie: »Trzý wádrowezjęć... zrobili taką káräckã, co chodzili pòspoł« Hilf. 131, n° 33.
- Kamraetwo**: »Kamrajstwo: To nieszczęśne kamrajstwo Przywiedzie go w liderajstwo« Rog. n° 407. »Kamrastwo = kamraetwo, przyjaźń, wspólność: 'Po kamrastwie'« Pr. fil. V, 756.
- Kamrat**: Rog. n° 203. »Kamrát« Świąt. 384. »Kamradka« z. Rog. n° 192. »Kamradkowie« ib. n° 204. »Komrat« Rozpr. IX, 291. 302. 333. Spr. IV, 24. Krak. III, 115. || »Kombrat« Zb. V, 210. »Kom(b)rat« Spr. IV, 24. »Kombraci« 4 pp. Im. »Kombratami« Zb. VII, 48. »Konbratów« Mątyś Zapust, 8. »Za zdrowie kamarada mego!« Hoff, 60. n° 26. || »Kamracia« Im.: Pozn. V, 69. Rog. n° 301. »Kamraciá« Zaw. 94. Rozpr. VIII, 193. Świąt. 401. »Kámraciá« Zb. XIV, 234. »Kábracia« Rud. 163. »Komraciá, Kómraciá, Kámraciá« Opol. 6. 14. Zb. I, 193.
- Kamuzela** p. Kamizela.
- Kamyzela** p. Kamizela.
- Kamzelak, Kamzelak i Kamzułka** = pogardl. nazwa chłopca (od 'kamizeli' K.): »Hejże, psie kamzułka, Nie dla ciebie moja córka, Jenó dla mnie, dla dwóraka, Nie dla ciebie, kamzelaka« Pozn. V, 105, n° 209. »Przebrani (w surduty) nazywają przekąsowo (tak K.) obstawających przy dawnych ubiorach 'kamzelákami', od wyrazu 'kamizela' = długa wierzchnia suknia plócienna a. bawełniana« Pozn. II, 334.
- Kamzola** p. Kamzelak.
- Kamzułka** p. Kamzelak.
- Kan** p. Ka.
- Kana**: »W Kanie Galilejskiem« Zb. X, 120.
- Kanák** = »ulubieniec: 'O, to matczyn kanák'« Spr. V, 134. Toż Wisła V, 915. || »Kanaczek« = iron. gagatek: »Do takiego kanaczka z prośbą odważyć się trudno przyszło drwałowi« Zmor. 145. »Kanaczek = pieszczołek, drogie dziecko« Pr. fil. V, 756.
- Kanalcuch** = »przekł. kanalja« Pr. fil. V, 756.
- Kanalja**: »Kanalá« Czark.
- Kanapa**: »Kanapej« m. Opol. 42.
- Kanar** = cukier palony: »Bierze się miód, albo się też cukru ugotuje na kanar, do tego dodaje się jeszcze cukru na biało...« Zb. VIII, 263. »Sypie troszkę miałko utartego kanaru i gwoździków...« Krak. III, 153 f. || »Kanar« = nasionka, dawane na pokarmu kanarkom Ust. z Warszawy. || »Kanar« = nazwa psa Zb. XIV, 27. Toż »Kanarek« Wisła VII, 749. || »Ka-

kanarek: »Owies mają trojaki: zimowy, rychlik i kanarek« Zb. VIII, 256; XIII, 153. || »Owczarek kanarek swojej Kaški szuka« Pozn. IV, 280, n° 544. »Kana- rek owczarek swojej żony szuka« ib. n° 545.

Kanat = »gruba lina« Roczn. 205. Niezrozumiałe jest dla mnie: »Dzie- cie płacze... na kanacie« Lub. I, 292, n° 476, zwr. 12.

Kanąc p. Kapać.

Kancelarja = zarząd gminy, gmi- na Ust. z różnych okolic. Por. Wal. p. t. w. »Wzieni gu do kancelaryi... i do kozy wsadzili« Zb. VIII, 317, n° 12. || »Kancelaryja«: »Chodził ku mnie z kancelaryi pi- sarz« Rog. n° 529. || »Uczył te, ku Roskowi i Wieleniowi, nazy- wają się 'kancelaryjami'« Pozn. III, 116. || »Kancernarka« = izdebka a. 'izbeczka' Ust. z Jaworza. Oto rysunek:

Plan chaty pod Jaworzem (1891).

|| »Kancelarja« = żartobl. wy- chodek Ust. z Litwy i in. okolic.

Kancerek p. Kaszerz.

Kancjonał: »Kancynał« Ust. z Ja- worza. »Kancynał« Rozpr. XII, 49.

Kancernarka p. Kancelarja.

Kancynał p. Kancjonał.

Kanczyk p. Kańczuk.

Kandroz- p. Kiernoz-.

Kã(n)dy p. Kędy.

Kandy p. Ka.

Kandy p. Piórun w przytoczeniu z Pr. fil. V, 731. »Miljona kandego'

= do diabła, do miliona djabłów (przekleństwo)« Pr. fil. V, 794.

Kandyba = »szkapa rosła a schu- dzona« Roczn. 205. »Kandyba = także o kobiecie« Zb. I, 69. »Kan- dyba = chromy, kulawy, niedo- łączny« Petr.

Kandybać = »chromać, kuleć« Petr. Kandy p. Kandyje.

Kandzioch = »brzuch wielki, wy- ładowany a. zdolny pochłonąć wiele, por. 'Bandzioch'« Zb. I, 43.

»Kandzioch = brzuch (wyraz po- gardl., rzadko używany)« Rozpr. X, 284. »Kandzioch = wielki brzuch (częściej 'Bandzioch')« Święt. 698. »Kańdos = duży brzuch« Udz. || »Kajdzioch = brzuchal« Spr. IV, 377. || »Kan- dziuch a. Kindziuk = gruba ki- szkwa u świni« Petr. Por. Kindziuk.

Kandziora = nazwa krowy Pr. fil. IV, 204.

Kandzirze p. Kędzierze.

Kanela = »cynamon« Wisła III, 745. »Kanela biała = canella alba« ib. 90.

Kanfa = »otyły, łościoch« Pobl. 153.

Kanfas = »Sprengkessel, kropiel- nica« (w kościele) Mrong. p. w. Sprengkessel.

Kanfina = »nafta« Pr. fil. IV, 204. »Nafta, zwana tu 'gasem' a. 'kanfiną'« Zb. XIV, 153. »Kán- fina« Zb. XIV, 226. Cisz. I, 179. Rozpr. XX, 429.

Kani: »Kanie sadło« Zb. VI, 202.

»Kanie sadło = rozchodnik pła- skolistny, sedum telephium« ib. 292, n° 177. »Kanie sadło = pewna roślina polna« Pobl. 122. Spr. V, 365. || »Kania drzysta« p. Drzysta. || »Kaniá noga = ga- tunek grzyba jadalnego; nie duży, szarej barwy« Spr. V, 364. Por. O. || »Kania przędza« jako le- karstwo Wisła VIII, 140. O.

Kania = »rondo od kapelusza«

- Spr. V, 133. »Obwód kapelusza nazywa się 'kania'« Lub. I, 39. »Kania = skrzydło u kapelusza słomianego« Pr. fil. V, 756.
- Kania:** »Kania czarna, duża = ptak aquila naevia; 'Kania mała' = myszółów zwyczajny, buteo vulgaris« Wrześ. 10. || »Kanica: 'Kania mi (piórko) porwała, A ja za kanicą Z żelazną kozicą'« Pr. fil. V, 756. || »Kaniora = kania« Kuj. II, 271; I, 54. || »Kaniuk«: »Kanię lud wiejski pospolicie 'kaniukiem' nazywa« Ludwik z Pokiewia Litwa, 78. || »Kaniosz a. Kanios = kania« Krak. IV, 309. Jastrząb a. »Kaniosz« w grze Krak. I, 324. »Kaniosz = rodzaj jastrzębia« Cisz. I, 335 ods. »Pilnuj mi kokosy, Niech kaniosz nie spłosy« Rad. II, 49, n° 102. || »Kanie lm. = grzyby, podobne do mucharów« Pleszcz. 140. »Kania = prawdopodobnie agaricus procerus« Spr. V, 133.
- Kania** = »dziewica nadzwyczajnie pięknej i ujmującej postaci. Przybywa ona otoczona obłokiem od wsi do wsi pod wieczór i tam samotnie spotkane dzieci różnymi sposobami i łakotkami stara się na swoją stronę ująć, iż do niej, jak do matki, idą. Ująwszy je zaś, odziewa się gęstym obłokiem (tu Kolberg odsyła do piosnki Kuj. I, 54, lecz ta, jak sam to widzi, nie jest ludowa K.) i uniesiona na nim, ulatuje na dzikie lasy i stepy, skąd porwane dzieci nigdy już nie wracają... Lud gminny z tej powieści tłumaczy sobie przysłowie: 'Dzieci, kania leci!'« Pozn. VII, 29 (Z Przyj. ludu). Wójc. Kl. I, 132—138.
- Kaniec** = »kiemoz« Rozpr. XII, 92. Por. Kaniora.
- Kanień** p. Kamień.
- Kanioła** = (złodziejs.) »czapka« Maz. V, 287, zwr. 17.
- Kaniora** p. Kania.
- Kaniora** = »przezwiśko ubliżające: 'Wołała na nią kanioro, ropucho!'« Pr. fil. IV, 204. Por. Rozpr. XVII, 79. Por. Kania. Kaniec.
- Kanios(z)** p. Kania.
- Kaniowka:** »W Kaniowce« Zejsz. 94, n° 349.
- Kaniowski:** »Pan Kaniowski« Wójc. I, 30 i dal. Wiśła VI, 858, n° 13. »Ja, Kaniowski Mikołaj« Pauli, 72. Por. Zb. VIII, 43. 163 i »Pan Chamiecki« Czczczota Piosnki VI, 25.
- Kanistra** = »torba« Pr. fil. IV, 284.
- Kanka** = roślina kaniańka (cuscuta) O.
- Kanolik** p. Kanonik.
- Kanoł** p. Kanon.
- Kanon** = działo, armata Tygodn. il. ser. 1, t. XII, str. 26. »Strzelali z kanonu« Zb. XV, 8. »Strzelać z kanonów« ib. 18. Wiśła I, 309. »Bili z kanonów« Zb. VII, 39, n° 98. || »Kanona« z. Ram. 67. »Z kanaanę strzelali« Derd. 31. 75. || »Kanoł (autor pisze 'kanow', bo chce wyrazić w pogłosie ł = ũ, ale się myli, gdyż po polsku w w półgłosie czyta się jak f K.) = armata« Spr. IV, 377. »Wojsko... za kanołów (z kanonów, armat: autor pisze 'kanatów' K.) bióło« Zb. VII, 75, n° 131.
- Kanonik:** »W Krakowie na ulicy Piją wino kanonicy« (kanonjery, dodaje Kolberg) Kolb. 242. n° 25 b. »Kanolik = kanonik« Pr. fil. V, 756. || »Kanownik« Wiśła I, 188.
- Kanonjer:** »Kanunier« Zb. XV, 132, n° 14.
- Kanora** = nazwa krowy Zb. XIV, 27.
- Kanownik** p. Kanonik.
- Kansi** p. Ka.
- Kant** = zacios, znak na drzewie: »Wszystkich trzech... zrobiły trzy

- kanty (na chójce), pałasami ponadcinały, ze jak bādą jechać nazād, jak który w który kąt (tak K.) ciapnie, z którygu krew pocieknie, to tyn na wojnie zginon • Zb. VIII, 307. || »Puścić coś kantem'• = 'w trąbę', 'w instrument' = puścić płazem, mimo uszu Ust. z Warszawy.
- Kantak:** »Belki płaskie zowią 'płaszczaki', inne 'kantaki', 'kostki'...• Maz. V, 46 ods. »Kantak = kloc, oprawiony na cztery kanty• Czark.
- Kantarowe** = »oduzdne, uzdzienne, opłata, którą daje kupujący konia poprzedniemu woźnicy (od kantar)• Pr. fil. IV, 204.
- Kantary p. Kantarydy.**
- Kantarydy:** »Jak mu dałem kantary, Posiedł stary na mary• (pieśń »doktora z medycyne•) Wisła VIII, 289.
- Kantar p. Kantor.**
- Kantar** = uzda: »U zamożniejszych bywa 'kantor', 'kantar', a 'kentar', mający tu kilka innych także nazw• Maz. III, 51. »Zielony kántarek (może kántárek? K.), siwy koń• Zb. XII, 132, n° 174.
- Kanton** = (małoużyw.) »konskrypcja, branka• Osip.
- Kantopić** = dręczyć, bić Ust. z Litwy. Pr. fil. IV, 825.
- Kantopista** = »pijak• Wisła IV, 843.
- Kantopory** = »suchedni• Zb. VIII, 251. »Kentopory• Maz. I, 124. »Kantopory = czas w końcu września, gdy sieją żyto• Pr. fil. V, 756. Słownik franc.-polski Berlin 1872 p. w. 'Quatretemps'.
- Kantor p. Kantar.**
- Kantor** = organista i nauczyciel wiejski Ust. ze Szląska. »Panie kantorze!• Rog. n° 506. || »Gra 'w kantara'• Maz. III, 303, n° 445, oczywiście = »w kantora•, bo i piosnka prawie taż sama, co o »panu kantorze• Rog. n° 506.
- Kantora ż.** = kantor (biuro) Ust. z Litwy. Wal. pod tym wyrazem.
- Kantorski:** »Służył przy kantorskim doktorze• Krak. II, 170, n° 340. Tamże »przy francuskim kantorze• (n° 338) i »przy cesarskim klasztorze• (n° 339).
- Kantówka** = sztuka drzewa Kłosy XVIII, 29. || »Kantówka = naczynie na wódkę, np. 'kwartowa kantówka• Ust. od Płocka. || »Kantówka = 1, linijka kanciasta 2, butelka kanciasta z wódką• Pr. fil. V, 757.
- Kanty:** »Kantuś• Zb. XII, 168. »Tanty• (tak K.) Wisła VIII, 275.
- Kantyczek** = »krzyż drewniany, stawiany przy zażegnaniu suchot u dziecka na środku izby• Wisła VII, 374, n° 30.
- Kantyczki:** »Kantyczka• lp. ż. Ust. z Litwy. »Kajtycki = kantyczki• Pr. fil. V, 755.
- Kanufjor p. Kanuper.**
- Kanunia** = kropelka: »Ani kanuni• (o deszczu) Maz. I, 64.
- Kanunier p. Kanonjer.**
- Kanuper** = tenacetum balsamita, wrotycz piwonja Zb. XIII, 166. 192. »Kanufjor, Kanufjer, Kanuper• O.
- Kan(y) p. Ka. Kędy.**
- Kany tany p. Ka.**
- Kań p. Ka.**
- Kańbrus** »a. Brus = cham, chłop, 'murga'• Kolb.
- Kańczuk:** »Kańcz•: »Wisi kańc na ścianie• Zb. IV, 169. »Kańc = kańczug• Pr. fil. IV, 204. »Wisi na cie kańcuch• Zb. XII, 129. »Kańczug družbowski• Rud. 64. »Kańcuk, Kańcucek = nahajka rzemienna z drewnianą rekojęścią• Pr. fil. IV, 825. || »Kańcuszka nie żałowali• Pozn. III, 78. »Bili kańcuskiem francuskim• Maz. II, 158. »Kupił se na Marysie kańcuzek• Pr. fil. IV, 204.

- »Kańczuzki« Lnb. I, 127, n° 17, zwr. 11. || »Kanczyk« Nadm. 164, n° 6.
- Kańczuk**: »Przyszed (do panny) Kańczuk (ale pod nutami 'Końcuk') w jednym bucie i trzewiku« (dalej przychodzi Buchera, Bucha, Magdulo, Makuśka i Iwan) Maz. III, 65.
- Kańdos p. Kandzioch**.
- Kańpus** = »syr z mlekiem zrobiony, z dodaniem mięty i kminu« Zb. I, 42 p. w. Jaszczyk. Udz. || »Końpus« Dyg. || »Kajpus«: »Prócz syra, wyrabiają z mleka bryndzę, t. zw. 'kajpus'; jest to twaróg z pieprzem, rozrzedzony w mleku« Wisła VI, 190. || »Kalpus = rodzaj twarogu« Święt. 698. »Twaróg rozrzedzają kilku łyżkami słodkiego mleka, zaprawiają solą, pieprzem i miętką ogrodową, robiąc t. zw. 'kalpus'« ib. 23. »Kawałek chleba z masłem, lub 'kalpusem'« ib. 52. »Zwykłą 'omastą' są ser, 'kalpus' i... żur« ib. 54.
- Kańtować** = »wypróżniać się« Pr. fil. IV, 275. Spr. V, 110. »Kańtować = paskudzić, wypróżniać się« Zb. II, 8.
- Kap** = »kapka, kropla, kapanie, kapanina: 'Kap z daku'« Ram. 67. Por. **Kapież**.
- Kapa**: »Nad 'kóminem' znajdują się 'kapa' i 'świnka', prowadzące dym do właściwego komina« Wisła VI, 428. »Piec, zwany 'cyganem', składa się z 'komina' z 'kapą' czyli daszkiem, 'blachy'... i pieca chlebowego« Zb. X, 201. »Na kominie rozkłada się ogień, a 'kapa' zbiera dym« J. Łoś. »Nad ogniskiem 'komina' mieści się okap czyli 'kapa'« Maz. III, 41. »Kapa = daszek nad kuchnią« Hemp. »Trzon' a. 'nalepa' czyli miejsce do gotowania, nakryte 'kapą'« Krak. I, 153. || »Kapa = słomiane nakrycie koszki« Pobl. 29. »Kapa = daszek na ulu« Ram. 67. || »Kapka = łatka na bucie« Pr. fil. IV, 204. || »Przez skórzane 'Kaptury' a. 'Kapy', a. Gązwy przechodząca obrączka ('obwiązak') łączy w cepie 'dierzak' z 'bijakiem'« J. Łoś. Toż Pobl. 29. Ram. 67. »Kapa = kawałek skóry, służący w cepach do wiązania bijaka z dierzakiem« Spr. IV, 364. Por. **Kapanka**. || »Kapa = kawałek skóry przy chomacie, przyszyty do kieszki a. poduszki« Pr. fil. V, 757. || »Kapa« u wozu: »'Kapy', inaczej 'kapiszony', 'copy', 'rękawki' żelazne w osiach, żeby ich błoto nie walało, a smarowidło nie wypryskało« Zb. IV, 189, 6, 32. »'Próg' i 'nasad' połączone są z żelaznami 'kapami' i 'mutrami'« (? K.) Pozn. III, 138. || »Kapa = bal poziomy, umocowany w suficie chodnika w kopalniach« Pr. fil. III, 493. || »Kapa« = kask: »Żandar, co na głowie szklącą kápę nosy« Derd. 27. || »Kapica = rzemień, łączący bijak z dierzakiem« Wrześ. 10. »Kapica = 1, wiązanie ze skóry surowej, łączące dwie części cepa do młócenia 2, wycięcie na końcach krokwi dachowych, w punkcie połączenia ich pod kątem, w których (? K.) wzmacniają się kołkiem a. żelazem« Roczn. 205. »Kapica = skóra na bijaku i dierzaku u cepów« Rozpr. X, 284. Zb. X, 209. »Kapica = skórzane obszycie cepa« ib. XII, 92. »Kapica = krokwie pod grzebieniem, tj. u wierzchołka budynku; spojone są w ten sposób, że jedna krokiew zakończona jest czopem, który wchodzi w 'kapić', t. j. w dziurę, wydłubaną

- w drugiej krokwi• Spr. IV, 305.
 •Kapice = skórzane nakrywki na końcu dzirdzaka i cepaka• ib. 334. Spr. V, 365. •Kapice 'dzierzaka' i 'bijaka', (zrobione) z cielejcej 'odracicznej' skóry, wiąże rzemienna 'swora'• Święt. 13. Pr. fil. V, 757.
- Kapacz:** •Kapac = mówi się o człowieku zabiegliwym i pracowitym, np. 'Oj to kapac do roboty'• Spr. V, 365.
- Kapac:** •umierać, zdychać• Wrześ. dod. •Kapać = podawać (zap. zamiast 'popadać' K.) stopniowo z lepszego w coraz gorszy stan, w ubóstwo, nędzę. 'Skapał' = podupał zupełnie, zeszedł na nędzę. 'Żebyś skapał!' = złorzeczenie• Zb. I, 43. •Kapać = 1, kroplami ściekać 2, niszczyć, bankrutować, tracić majątek• Święt. 698. •Kapać = zdychać• Spr. IV, 24. •Kapać = popadać w ubóstwo, nędzę... 'Bodajes skapał!'• ib. 323. •Kapać = (o owcach) zdychać• Sab. 130. || •Gapieć = wędznąć (o kwiatach, roślinach)• Pobl. 151. Por. Kaperować. Kapiecieć. Kapinieć. Skapać. Skapieć.
- Kapac:** •Łzy kapaja• Rog. n° 31. 33. 260. 463. 464. Zb. IV, 240, n° 194. || •Kanać•: •Panie... wszak i na mnie kanie Skarbów niebieskich łaska• Maz. III, 339, n° 552, zwr. 14 (z Kellera).
- Kapajka** p. Kapańka.
- Kapaks** = •'pater', mistrz, zdalny do czego człowiek• Roczn. 205 i 222.
- Kapalus(z)** p. Kapelus.
- Kapałka** = •serwatka (syrowatka K.) z mleka• Pr. fil. III, 305. •Kapałka = woda, wydzielająca się z 'kiszki' (mleka kwaśnego) przy robieniu syra• Rozpr. XII, 92. Toż list. z Jaworza. •Synszel na piwo, Kucharka na go-
- rzálke, Dziewka na kopałke• Zb. IX, 236, n° 188.
- Kapańka** •a. Kapajka = gązwa• Rozpr. IX, 207. Por. Kapa.
- Kaparzyć** = •złe, niesmacznie jeść, gotować; jest to przymiot tak zwanych płodzydymów• Roczn. 205. •Kaparzyć = robić coś z konieczności, a więc nie najlepiej, dla pozbycia się, np. 'Skaparzyłem jakoś obiad'. 'Ot, kaparzynmy' = licho żyjemy, odpowiedź na pytanie, jak się komu powodzi• Zb. I, 69. || •Kaparac = 1, biedę klepać 2, opieszale gotować, dusić• Kolb.
- Kapcan:** •Kabcan = chudy pacholek, goły; 'skabcanieć' = podupać na majątku• Roczn. 204. Zb. I, 69. •Kapcan = niechluj; fuszer list. z Litwy. •Kápcan = biedak• Pr. fil. V, 757. •Kápcan = człowiek, który miał grosz, a stracił• Rozpr. XX, 429. || •Kápcan = niedołęga• Spr. V, 110. || •Kápcan = oszust, zwykle o Żydałh• Rozpr. XI, 184. || •Kapcoń = człowiek nieporadny, rozlazły, niepoń• Święt. 698. || •Kapcuńj (kapcoń) = człowiek do niczego• Rozpr. VIII, 174. Porów. Kłapcoń. Papcoń.
- Kapcanieć:** •Kapcánieć (zap. 'kapcánieć K.) = niedołęźnieć: 'Kapcánieje coraz więcy cłojek na stare lata'• Spr. V, 110. •Kapcánieć = opuścić się (raczej 'opuścić się' K.); zubożeć, stracić odwagę (raczej 'zubożeć, tracić odwagę' K.)• Święt. 698.
- Kapciuch** = •stary, podarty kapelus z wielką obwódka• Święt. 698. Por. Kałap. Kapszuk.
- Kapcoń** p. Kapcan.
- Kapczory:** •Noga (przy chodakach) ma szkarpytkę, zwaną kapczory, albo amarantową, albo białą, lub też żółtawą• Witw. 87. •Owijają

- nozę kapezorami, tj. onózkami. Kłosa XV, 324. Por. Ciapciary.
- Kapeć** = część buta, która stanowi stopę; lichey but. Rozpr. VIII, 174. »Kapeć, lm. Kapecie = stare, znoszone obuwie. Parcz. || »Kapecie = złe, podarte trzewiki, buty. Pr. fil. IV, 204. »Kapie = trzewiki proste a. podarte. Zb. I, 69. »Sakłakowe buty da i olsowe kapie. Maz. II, 234, n° 643. || »Kapece = buty sukienne. Rozpr. X, 284. »Kapece = chodaki z grubego sukna. ib. III, 371; XVII, 9. »Kapece = buty pilśniowe. Wrześ. 10. »Kapece = skarpetki z grubego sukna. Spr. IV, 345. »Kapece = zimowe obuwie z cholewami z czarnego góralskiego sukna. ib. V, 365. »Dziadek babce uszył kapece... Dziadek w kerpcach, baba w kapcach. Zb. XII, 175, n° 155. »Kapece = buty z białego filcu, używane w Liptowie. Zejsz. 152. »Kapec, lm. Kapece = buty z białego filcu, używane w niektórych okolicach. Rozpr. X, 215; XVII, 79. || »Kapeciska blp. = obszerne buty, czabany. Kolb. Por. Kopyce.
- Kapela** »a. Zgraja = 1, muzyka wiejska do tańca 2, zabawa tańcząca. Doman. || »Kapela = muzykant: »Bedzie tam trzech kapeli. Wisła VIII, 488. »Bedziem dziem tam mieli czterech kapeli. Łęcz. 44. Toż Wisła III, 520. Łęcz. 59. || »Kapela w mowie złodziejskiej = karczma, 'Kapelan' = karczmarz, a 'Kapelanka' = karczmarka: »Karczma mrowana, Jest tam kapelanka. Maz. V, 286, n° 315, zwr. 9.
- Kapela** = kaplica: »Chodzi po kapeli. Mityás Pod. i baśnie krak. 26. O.
- Kapelan**: »Kapelanek = zdrob. od 'kapelan'. Pr. fil. V, 757.
- Kapelant** = muzykant: »Kapelanci = muzyka. Zb. V, 194. »Panie kapelanią trzykroć wiwant grąjcie. ib. XIV, 118. Por. Kapelista. Kapelnik.
- Kapelista** = muzykant: »Kapelista skrzypki nastroi. Maz. III, 65, zwr. 7 (nie ludowa K.). »Drużba z p. młodym, odprowadzeni do drzwi przez 'kapelistę' ((muzykę).. Przem. 90.
- Kapelmajster**: »Sławetni ojcowie i matki, kapelmajstrowie, prosze was o uciszynie! Wisła VIII, 495.
- Kapelnik** = »grajek, muzykant. Pr. fil. IV, 285.
- Kapelusz** = »wymówka, nos, reprimanda. Ust. z Nałęczowa »Siedzi djaból w kapelusie. Święt. 243, n° 135. »W kapelusie. Zb. X, 309; XV, 148. || »Kapeluch: »Kameduła w szerokim kapeluchu. Wisła VIII, 105. || »Kapelusz = żartobl. Ust. z Warszawy. || »Kapalusz: »Kapalus. Encyklop. wielka XVI, 499 (od Kurpiów). »Kapalusz. Kuj. II, 283, n° 48; I. 64. »Zielony kapalus. Pozn. V, 15, n° 23. »Słomiany kapalus. Zb. IV, 232, n° 133. »Kapalusz, Kapusz. ib. VI, 92 ods. »Kapalusz. Rozpr. IX, 112. Pozn. III, 122; VI, 230. 353. »Kapalus. Wrześ. 11 p. w. Kłobuk. »Kapalusz. Mil. || »Kapeluszek: »Kapelusek. Zb. V, 237; VII, 14. Rozpr. X, 244. Wisła IV, 775; VI, 315. Święt. 460. Pr. fil. V, 757. || »Kapelusina: »Miał w rękę kapelusinę słomianą. Krak. IV, 108. || »Kapielitus: »W cubatych kapielitusach. Kam. 83. || »Kapielusz. Kolb. 387. || »Kapizdron = niezgrabny kapelusz. Pr. fil. V, 757.
- Kaperować** = »biedować, wleć nędzne życie, długo chorować. Święt. 698. || »Kapyrować =

- nie móc przyjsć w ciężkiej sła-
bości do siebie (»obaczyć się«)
i wlec się powoli ku śmierci«
Spr. IV, 323. Por. Kapać. Ka-
piczeć. Skapyrować.
- Kapia** = »miejscę, gdzie woda ka-
pie, t. j. spada kroplami« O. Por.
Kap. Kapież.
- Kapica** p. Kapa.
- Kapiczeć**: »Kapiceć = ocieżyć; ubo-
żeć, wpadać w nędzę; (o kwiatku)
wędnieć« Świąt. 698. »Liście się
ozwijają, róża kapiceje« ib. 152.
Por. Kapać. Kaperować. Ka-
pinieć. Kapyrować.
- Kapiec**: »Kápic = czepić, kłaść pod-
czas wesela 'kápkę' (czepek) na
głowę panny młodej« Pr. fil. V, 757.
- Kapielitus** p. Kapelusz.
- Kapież** = »woda deszczowa, spa-
dająca z krawędzi dolnej dachu
na ziemię, oraz też sama kra-
wędź« Osip. Por. Kap. Kapia.
- Kapileusz** p. Kapelusz.
- Kapinaż** p. Kafenhauz
- Kapinieć** = »gasnąć powoli, chy-
lać« Osip.
- Kapinogi** lm. = »polna róża (rosa
canina)« Spr. IV, 377.
- Kapiny**: »Okapiny, Kapiny = ocze-
piny« Kuj. I, 274. 275. 305.
»Do kápin = kapin, oczepin« ib.
309. »Oczepiny, 'Czepiny' w Po-
znańskim, 'Kapiny' i 'Okapiny'
na Kujawach...« Zb. I, 88.
- Kapiszony** p. pod Kapa (u wozu)
w przytoczeniu ze Zb. IV, 189.
- Kapitał**: »Działwa lubi nazywać
pieniądze 'flotą', 'kapitałem'« Wi-
sła IV, 843.
- Kapizdron** p. Kapelusz.
- Kapka** = »kropla« Pr. fil. III, 305.
Toż Udz. Rozpr. XI, 184. Sand.
262. »Wódki kapka« Kiel. I, 57,
n° 6. »Kapka, Kapeczka = kro-
pla« Wisła III, 745. »Łakomisz
się na krwie kapeczkę« Zb. VII,
113, n° 19. »Dali nam tę ka-
peckę, Na nas mało baryłeckę«
Rad. I, 145, n° 94, zwr. 3.
|| »Kapka« = troszka: »Kapka
mlika« Kuj. IV, 155. »Kapki
wina ni mieli« Zb. IX, 250, n°
280. »Bobu... po kapce, to dá-
wám swej babce« Zb. IX, 258,
n° 309, zwr. 4. »Statek staniał
kapke« Rozpr. X, 251. »Kapke
= trochę, niewiele« ib. 253.
»Kapka, Kapecka, Kapusia =
odrobina, odrobineczka« ib. 284.
Toż ib. III, 371. »Kapka, Kapec-
ka, Kapinecka = odrobina, odro-
binka« Wrześ. 10. »Ráz nie dycki,
kapka nie wszystko« Cinc. 33, n°
740. »Kapkę« = trochę Ust.
z Jaworza. »Kapka, Kapecka =
kropla, kropelka« Krak. IV, 309.
»Kto má mało (do jedzenia), niech
bierze po kapce« Pozn. V, 203.
Zb. I, 43. || »Kapka, Kapyszka
= kropla« Kuj. II, 271. Rozpr.
VIII, 72. »Wpuściła w każdą po-
trawę po 'kapce' 'wody spiącej'«
Pozn. VI, 307. Wisła I, 153.
»Kapka = odrobina, kropla« Spr.
V, 110. »Kapka, Kapecka =
trozskę, odrobina: 'Dajze mi kapke
siana'« ib. 365. »Kapka, 'ani
kapki' = kropelka, ani kropelki«
Pr. fil. IV, 825. || »Kapeńka«:
»Po kapeńce cykać« Kam. 150.
|| »Kapinka«: »Kapinke wódki«
Zb. VII, 20.
- Kapka**: »Kobiety zamężne, oraz wdo-
wy noszą czepiec z muślinu, zwany
'kapka'« Kuj. I, 66. 12. 101, n°
23. »Moja babka jego babce po-
dawała gruszki w czapce, a. w kap-
ce« ib. 199. »Kazała kápkę so-
bie zrobić« ib. 273, n° 38. 327.
»(Babka) niesie talary w kapce«
ib. II, 56, n° 228. »Widzieć mo-
żna u mężatek czepki długo spa-
dające ('kápki')« ib. 266, do str.
63—72. »Kapka = czepek za-
mężnej kobiety« Bib. War. LXXX,

624. Kuj. II, 271. »Włos (u kobiet) skrywa kapka, lub nadęty... czepiec« Pozn. I, 46. »(U kobiet) na głowie 'kapka', a. 'kápka', związana na szerokie 'bandy'« ib. 61. »Głowę stroi czapka, a. 'kapka', zwykle biała, wstęgami strojna« ib. 62. »Na głowie 'kapeczka', 'kápeczka' biała z muślinu...« ib. 63. »Kápki = czapeczki płócienne« ib. 67. »(Wieśniánka) Na głowie ma białą kapkę« ib. V, 139, n° 307, zwr. 2. »Kapka, Kápka = czepiec kobiecy« Zb. I, 19. Pozn. II, 35. »Jeżeli dziecię rodzi się w czapce ('muca', 'kapka', a. 'czapka'), jak mówią Kaszubi, to będzie 'wieszczym'« Hilf. 69. Pozn. II, 111. »Złota kapka, tkana z materji, zwanej szychem« ib. 114. Por. ib. 155 i dal. 163—173. 234. 267. 282; III, 23. 24. 27. 123. »Uważają to dziecko za szczęśliwe, które przy urodzeniu ukazuje błonę około główki, czyli 'kapkę' (czepiek)« Pozn. VII, 123, n° 19. »Swacha wkłada na głowę czepki ('kápki')...« łącz. 73. »Niemasci to, jak owcarce, Nachodzi się w białej kapece« ib. 147, n° 260. »Chłopka' jest podobna do powszechnie znanej 'kápki'« Wisła VIII, 708. »Splecione włosy nagłowiu dziewcząt i zwinięte dokoła głowy warkoczki zowią 'kópka', 'kupka', t. j. wiązka włosów, kółko« (? K.) Chełm. I, 247 ods. »Kap, Kapie = czapka męzatkki« (? K.) Sand. 262. 19. »Kápka = czepiek bez bandaży, obszyty szeroką, spadającą na czoło rurkowaną, podwójnie złożoną szlarką; 'kápki' robią wyłącznie z tiulu, naszywanego a. haftowanego; zawsze są mocno skrochmalone«. || »Kapla: »Męzatkki i dziewczki pod chustką noszą na głowie czepiec ('kapla')«

Aten. VI, 110. »Zapasczyso pod brzuchem, a kapla za uchem« Rog. n° 526. || »Kapelka: »Wrona w śniadawej kapelce (in fleck'ger Kappe)« Frischbier w Pr. fil. II, 570, zwr. 2. || »Kapeczka: »Kupże mi rąbeczek na parę kapeczek« Pozn. II, 289, n° 144. »Męzatkki ubierają głowę w białe kapeczki« ib. 334. || »Kapisko: »Białogłowy... nawdziewały mi to kapisko« Pozn. II, 107, n° 31. zwr. 4. || »Kapczyso: »Białogłowy... zawdziały mi to kapczyso« Pozn. I, 241, n° 102, zwr. 3. »Wsadziły mi to kapczyso« ib. III, 182, n° 68. »Wsadzili ci to kápczyso, Kázom kochać to Józisko« Pr. fil. V, 757. || »Káp m.: »Káp, Kapie = czapka męzatkki« Sand. 262. »Káp u męzatek bywa niższy i okraglejszy« ib. 20. 19. »Jak ładnie Marysi w kapiu« Rad. I, 194, n° 228. Zb. VIII, 280, n° 46.

Kapla p. Kapka.

Kápła p. Kropła.

Kapla, »Kapelka = kropła, kropelka« Osip. »Kapla, Kapelka, Kapelecza = kropła i t. d. 'Ani kapelki' = ani kropli, ani krzty Ust. z Litwy.

Kaplaty: »Kaplate usy = zwieszające się« Rozpr. XI, 184.

Kapler p. Kapral.

Kapłan: »Kapłan, furman... mają w lm. 1 przypadek 'kapłaniá', 'furmaniá'...« Zb. I, 12.

Kapłon: »Kapłun« Ust. z Litwy. »Kapłun = potrawa z chleba, soli i wody Ust. z Litwy. »Kapłon a. Kapłun = zupa, składająca się z wody wrzącej, chleba, krajanego w kostkę, rozartego czosnku, soli, masła i jaj, wazerpupka« Pr. fil. V, 757.

Kapłonić się = »czerwienić się« Kolb.

Kapłonina: »Cóż będą jedli?...

- Kapłoninę◄ Lip. 186. Pozn. IV, 39, n° 84, zwr. 2. Maz. II, 27, n° 72, zwr. 3; III, 224, n° 279, zwr. 2. Rad. II, 12, n° 23 a, zwr. 8.
- Kapolit** p. Hipolit.
- Kapota** = ◊odzież zwierzechnia męska nieco fałdowana, krojem konuszowym◄ Osip. ◊Sukmana siwa wełniana ('kapota') bez wyłogów...◄ Lub. I, 184, n° 1. || ◊Kapotka◄: ◊'Przyjaciółki', t. j. do stanu przykrojone, z tyłu mocno fałdowane, na haftki zapinane 'kapotki'◄ Pleszcz 17. || ◊Kapocina◄: ◊Wiele, Jasiu, sukman mäs? — Tylko jedné kapociné◄ Zb. IV, 244, n° 202, zwr. 5.
- Kapowny**: ◊Kapowen, przym. niedmienny = gotów, zdolny, w stanie: 'Ŭdna je kapowen jemu nóz w pirsach ũtopić'◄ Ram. 67.
- Kapral**: ◊Kapler◄ Nadm. 154.
- Kaprawy**, ◊Kaprawiec = mówi się o takim, co ma duże, grube powieki i brwi krzaczaste, z pod których spogląda 'jak z pod strzechy'◄ Spr. V, 365. ◊Obelgi: 'ty wielgušnica, ty kaprawica'...◄ Sand. 116.
- Kapsa** i **Kabza**: ◊Kapsa = kieszeń◄ Rozpr. XII, 93. ◊Przáciel kapsa, mieszek brat◄ Wisła II, 310, n° 1096. ◊Má kapse jak ciele (= bogaty)◄ Cinc. 22, n° 473. ◊Mieć kogo w kapsie (= jak on będzie żądał swoje, to ja moje)◄ ib. 23, n° 496. ◊Pociągnął go za kapse (= wystawił wysoki rachunek)◄ ib. 31, n° 697. ◊Pieniędzy w kapsie niema◄ Rud. 208, n° 173. ◊Dobrywają, w kapsach szukają◄ Rog. n° 426. ◊Potrząsajecie kapsą z piędzami◄ ib. n° 428. ◊Dawalech mu (psu) z kapsy skórki, By mię puścił do komórki◄ ib. n° 533. ◊Wy, ogary i myśliwey, Całujecie mie w kapse wszyscy◄ (mówi zając) Zb. IX, 229, n° 167, zwr. 3. ◊Cena do kapsy nie idzie◄ Cinc. 6, n° 39.
- || ◊Kapsiczka◄: ◊Mam kapsiczki próżne◄ Rog. n° 541. ◊Napełnie kapsiczki sobie◄ ib. n° 541.
- || ◊Kabza = domniemany worek do pieniędzy; właściwie oznacza dobrze zasobną w pieniądze moźność czyją◄ Osip. ◊Kabza = woreczek na piędzce◄ Pr. fil. IV, 824. || ◊Kabzda◄: ◊Mam štery kieszenie i piątą kabzdę◄ Pozn. II, 104.
- Kapsła** p. **Kabzel**.
- Kapszuk** = ◊kapciuch◄ O. i Ust. z Litwy. ◊Kapszuk z tytoniem◄ Zb. III, 114, n° 15; VIII, 58, n° 161 (ukraińs.).
- Kapšlik** p. **Kabzel**.
- Kaptacja**: ◊Kaptacyjá = poczęstunek◄ Udz.
- Kaptur** = ◊czapka z baranim kożuskiem◄ Pozn. II, 225. ◊Czapka granatowa czworograniasta z barankiem zowie się 'kapturem'◄ ib. 35. ◊Na głowie 'kaptur', t. j. czapka czworograniasta z zielonego a. błękitnego sukna, z kłapami, obszytymi białym barankiem, w duże zęby wycinanym, co jej kształt korony nadaje◄ ib. 160. ◊Czapki wysokie, zwane 'kaptury'◄ ib. 163. ◊Czapka, zwana 'kaptur', czworograniasta, nızka, sukienna, granatowa, z futrzanemi białemi barankowemi kłapami, związana na wierzchołku czarnemi tasiemkami◄ ib. 169. ◊Na głowie zimą czapa, czyli 'kaptur' czworoboczny sukienny z siwym barankiem...◄ ib. I, 63. 65. ◊Na głowie 'kaptury', rogate czapki, wybite także i wewnątrz kożuchem zwykłym, przy których są 'ucha', t. j. odłanki (tak! K.) kożucha, spuszczone w czasie zawiei a. mrozu silnego, a które utrzymuje tašma, spięta u guzika na samym šrodku wierz-

- chu kaptura• ib. 66—67; III, 23.
 •Kaptur = skórzana czapka z futrem• ib. 185. •Kaptur = rogatywka nizka, obkładana siwym barankiem• Wisła III, 281. || •Kaptur•: •W 'światlicy' tuż przy drzwiach komin z 'kapturem'• Pleszcz. 20. || •Kaptur•: •U cepów na końcu 'bijąka' i 'dzierzaka' są 'kaptury' a 'kapy' skórzane, które łączy 'obwiązak', obrączka rzemienna• J. Łoś. || •Kaptur = klapka, zakrywająca otwór torby myśliwskiej (myśl)• Pr. fil. V, 757.
- Kapucha** p. **Kapusta**.
- Kapucieć** = •nędnąć, upadać, wędnieć (o roślinach i ludziach)• Pobl. 133. Spr. IV, 323.
- Kapucyn**: •Kapucyn• = nazwa rodzaju gołębi Wisła VII, 749. •Rznąć a. Ciąć kapucyna• = masturbari Ust. z różnych okolic.
- Kapucynka** = •strzelba, osadzona w drzewo, bez antaby, kapy i innych części zamku (myśl)• Pr. fil. V, 757.
- Kapucyński**: •Proszek kapucyński = pulvis pediculorum• Pleszcz. 143. •Marsz kapucyński a jezuicki• = masturbatio Ust. z różnych okolic.
- Kapudrok**: •Mężczyźni noszą surduty z połami ('kapudroki')• Aten. VI, 109; V, 376. Tyg. il. ser. 1, t. XIV, str. 126. •Kapudrak = surdut• Zb. II, 8. •Kapudrok = kapota• ib. IV, 192. •Kapudrak = tużurek• Pr. fil. III, 305. •Za drzwiami stoi gnát, Połóż se tam kapudrak• Zb. IV, 209, n° 11, zwr. 4. •Kapudrok, Kapudroczek = surdut• Pr. fil. V, 757.
- Kapułki** lm. = rodzaj sliwek Zb. XIV, 28.
- Kapura** = śmierć: 'Kapura by na ciebie przyszła!'• Kolb.
- Kapusta**: •Kapusteczka•: •W kapusteczce siadał• (zając) Rog. n° 67. •Kapustecke sadzom• Zaw. 77, n° 3. || •Kapusta sterników = podbiał, tussilago• Petr. || •Kapuścina•: •Kapnścina nam sie obrodziła• Kuj. I, 290. Rozpr. XX, 429. •Kapuścina• pogardliwie Rozpr. IX, 177. •Będę jadła kapuściinę jałową• ib. VIII, 226. •Wolalby ją kapuścine, Niz na wojnie kurzęcine• Zb. X, 128, n° 38; XIV, 234, n° 62. Rud. 177, n° 44. •Gotowała kapuściinę, Nakładła sadła• Łęcz. 68, n° 76. || •Kapuścizna•: •Lepszą doma kapuszczyzna, Niez na wójnie kurzeczyzna• Hilsf. 148, n° 55. || •Kapucha• Piątk. Parcz. || •Kapustacha żartobl. Parcz. Por. Ciapu. Dziadów.
- Kapusta**: •Pojdę do Kapusty (nazwisko)• Sand. 113 (mylnie stoi str. 107), n° 137. || •Kapuścina•: •Jest u Kapuściny nadobna Zośka• Sand. 115 (mylnie stoi str. 109), n° 138, zwr. 9.
- Kapustrak**: •Kapral... wręczył mu sztrucak, kapustrak... i lefle• Koronjarz w Galicji Lama 1869, str. 279.
- Kapuściak** = kapuśniak Pozn. III, 28.
- Kapuścianka**: •Kapuscanka = woda z kapusty, kwas kapuścianny, zupa kapuściana• Ram. 67. •Kapuściana = polewka z kapuścianki• Pozn. II, 43. •Jadają na zupę... 'kwas' z mięsem, czyli 'kapuściankę'• ib. III, 127. •Moja kapuścianka będzie hej lepsza, jak wasze wino• ib. VI, 340.
- Kapuśniak**: •Kapusniak• lm. = miejsca, gdzie rośnie kapusta Derd. J. 15. || •Kapuśniak = motyl biały, składający swe jajka na liściach kapusty• Rozpr. IX. 156. || •Kapuśniaczek = drobny deszczczyk• O. i Ust. z różnych okolic. Mil.

- Kapuśnica** = »polewka z kapuścianki« Pozn. II, 43. »Kapuśnica = kwas z kapusty kwaszonej« Parcz.
- Kapuśnisko** = pole po kapuście Zb. XIV, 149. »Kapuśnisko = kapuśnik, miejsce, gdzie rosła kapusta« Pr. fil. IV, 825. Tyg. il. ser. 1, t. XIV, str. 137. O. podaje w tem znaczeniu: Kapustnisko, Kapuścisko i Kapustnik. »W ciężkie mrozy pasła kozy na kapuśniku« Pozn. IV, 291, n° 577.
- Kapuśny** = kapuściany, od kapusty: »Nóż kapuśny = służący do siekania kapusty« Zb. X, 110. »Weznie noża kapuśnego, Poderznie mu szyje« ib. XV, 171, n° 104, zwr. 5. »Kłody kapuśne = beczki od kapusty« ib. I, 136, n° 97. »Kapuśny = kapuściany: 'Kapuśna głowa'« Rozpr. III, 371.
- Kaput**: »Kapūt« = kwita, po wszystkim, 'zdech pies' Ust. z różnych okolic. »Zejsć na kaput' = skapucieć, podupaść, przyjsć do nędzy« Spr. IV, 329 p. w. Skapucieć.
- Kapuz** = »duża czapka futrzana« Osip. »Kapuz = wysoka czapka barania, siwa, na boku rozcięta, z wstążeczkami i wierzchem sukienym« Pr. fil. IV, 825. »Czapki są całe okryte futrem baraniem, w tyle otwarte, t. j. umyślnie nie zaszyte, a zawiązane na wstążki czerwone a. niebieskie; pospolicie czapki takie nazywają 'kapuzami'« Gluz. 418. Toż Lub. I, 34. »Kapuz = czapka z baranka z uszami« Pobł. 29. »Kapuz = ludowa czapka kaszubska« Derd. 136. »Kapuz a. Karpuza = czapka barania z uszami« Ram. 67. »Karpuza = wielka futrzana czapka rybacka« Hilf. 167. »Wieszczę... ma, ga se rodzi, taką karpuzą (czapkę), taki flor dieht biały... na głowie« ib. 102. Tamże 107, n° 9. 122. »Srebnisty kutas u kapuzy« Kiel. II, 155, n° 469, zwr. 2.
- Kap p. Kapka.**
- Kar** = »uczta w domu zmarłego po pogrzebie« Rozpr. X, 284. Por. ib. XVII, 39.
- Kara** = »wóz bez drabin« Tygod. il. ser. 1, t. XII, str. 25. »Kara = wózek dwukólny do węgla, piasku i t. p.« Krak. IV, 309. »Kara = przednia a. tylna część wozu o dwóch kołach« Rozpr. X, 284. Wrześ. 10. Spr. V, 377. »Kara = taczki« Nadm. 116. || »Kary« blp. = taczki Gazeta Olsztyni. 1886, n° 28. || »Kárka = wózek ręczny dwukołowy, taczki« Spr. IV, 357. Rozpr. XVII, 39. || »Karulińki: »Karéty mężatkom, Karulińki (Karren) wdowulińkom« Pozn. V, 45, n° 77, zwr. 5.
- Kara** = karność, rygor, groza: »Trzymajecie córki w lepszej karze« Kolb. 167.
- Karabacz p. Korbacz.**
- Karaban**: »Karabán = wielki brzuch« Święt. 698. Por. Karawan.
- Karabelnik** = »kramarz wędrowny« Osip.
- Karabulcy przysł.** = na łeb, przewracając koziołki: »Dał mu w kark, aż się potoczył karabulcy« Roczn. 205.
- Karaczan**: »Karkan« (zagadka) Zb. VI, 8, n° 44. Spr. V, 108 p. w. Francuz. Pr. fil. IV, 825. »Karakány« p. w. Karaluchy Zb. VIII, 251. Rud. 15. Por. Barakán. Francuz. Karaluch. Tarakan. Targan.
- Karać się** = bać się, powściągać się ze strachu: »Teraz bedzie sie dziesiąty karáł« Święt. 394. »Dzieciobójstwo powinno być srogo ka-

- rane, by się i 'dziesiąta kárała'•
ib. 123. »Káram• = karzę Rozpr.
VIII, 152. »Kárają• = karzą ib.
106. Por. Kartać się.
- Karadon** = »fasola tykowa z czer-
wonym kwiatem• Zb. VIII, 251.
256. 257.
- Karafijał** p. Karafjoł.
- Karafa(i)joł** p. Kalafjor.
- Karafjoł**: »Karafjoł, ulubiony kwiat
dziewcząt wiejskich, którym chę-
tnie stroją i feretrony po kościo-
łach, obrazy świętych i swoje
głowy; wspominany w krakowia-
kach. Chowany po ogródkach
wiejskich, wyrasta przeszło na
łokieć; kwiaty ma żółte, liście
i kwiaty zapachu ostrego, kwitnie
późną jesienią; odwar z liści i kwia-
tów pomocny jest na żółtaczkę•
Wisła IV, 880, n° 10. (Jest to
niewątpliwie nogiet (calendula) K.).
»Karafjoł = nagietek• (tak! K.)
Zb. II, 257. »Karafjaly (tak K.)
i smierdziuski... U karafjajłów
kwiaty są żółte i wielkie, u śmier-
dziusków mniejsze i ciemnobron-
zowe...• Zb. VI, 309, n° 4. 203.
»Karafioły, duże żółte kwiatki,
podobne do astrów...• Zb. X, 205,
n° 19. »Ładnyś, Jasiu, ładnyś,
tak jak karafjoł• Pr. fil. IV, 204
(mylnie objaśniono: kalafjor K.).
Toż Świąt. 262, n° 188. Wisła
VII, 146. »Kiedym ja ten dwór
mijał, zawoniał mi karafjoł• Rog.
n° 337 (myl. obj. Kalafjor K.). Toż
Zb. IX, 192; X, 291. Fed. 61,
n° 20. »Karafjoł• rymuje z »bi-
jał• Kolb. 432, n° 416. Zb. IX,
173; X, 277. Wisła VIII, 223,
n° 64. Kąpiel w »karafjołach•
Zb. XI, 56. »Karafjoł• rymuje
z »wywijajł•: Zejsz. 45. Wisła IV,
774. 880. »Styry rumienecki, Da
piąły karafjajł• (rym. z 'rozwijajł')
Kal. I, 168, n° 166, zwr. 4. »Na
Oświęcimskim moście Piękny ka-
rafjoł rośnie• (było zapewne 'ro-
ście' K.) Świąt. 175.
- Karafjołek**: »Karafjolek = pra-
wie to, co 'filák', czasem ironi-
cznie; także dziecko piękne i wcze-
śnie dojrzałe• Pr. fil. IV, 307
(wyrazu 'filák' autor nie objaśnia K.).
- Karakan** p. Karaczan.
- Karakaty** lm. = obuwie ludu pro-
stego, zwłaszcza męskie w porze
cieplej, niby kalosze, niby trze-
wiki• Roczn. 205.
- Karakula** = »kij zakrzywiony na
końcu, za który się trzyma opie-
rając• O. || »Karakula• = rodzaj
ziemniaków Zb. VI, 294, n° 1.
- Karakuły** lm. = brzydkie, nieczy-
telne pismo: »Pan N. pisze ja-
kiemiś karakułami; nikt tego nie
wyczyta• Ust. z Litwy.
- Karaluch** = blatta orientalis: Wil-
koński Ramoty V, 305. Zb. VIII,
251. Ust. z Warszawy i ind. Pr.
fil. IV, 825 p. w. Karakan. Por.
Barakan. Francuz. Karac-
zan. Tarakan. Targan.
- Karamański** = »przewrotny, opa-
czny: 'Robisz wszystko po kara-
mańsku'• Krasn. 303.
- Karantować**, »Ukarantować = po-
łajac; uśmierzyć• Sand. 262. »Ka-
rantować = karcić• Rozpr. XX,
429. || »Karantować = nama-
wiać: 'Zona karantuże swego przy-
jaciela (męża), zebym wódki nie
pił'• Zb. II, 248.
- Karapętniak** = »niezdara, gałaj
(o ludziach, owcach i cielętach)•
Wrześ. 10. Spr. V, 365.
- Karapętny** = »brzydki, niezdatny
do czego, n. p. kamień do bu-
dowy• Wrześ. 10. Spr. V, 365.
- Karasówka** p. Arasówka.
- Karaś**: »Karus = karaś• Hilf. 167.
Ram. 68. || »Karasek•: »Macie
kluski, jako karaski• Kuj. I, 290.
»Prosimy na... karaski• (kluski)
Wisła VIII, 506. »Laski, piaski,

- karaski◄ Was. 11. ►Płaskie, karaskie (zwinne), A tak śmierdzi, jak kiej pier...◄ (►Tak miał opisywać jeden Góral Lachowi pluskwę, nie umiejąc jej inaczej nazwać◄) Zb. VII, 89, n° 75. Toż samo na Litwie wkładają w usta Żydowi, a wiersz tak powtarzają: ►Plaski, jak karaski, A śmierdzi, jak pierdzi◄ Ust. z Litwy. || ►Karaś = stępicza (myśl.)◄ Pr. fil. V, 757.
- Karawan:** ►Wszystko to moje, co w karawanie (= wóz długi)◄ Rad. I, 185, n° 193, zwr. 2. ►W cztery kónie w karawonie, Piąty w ciągu◄ Doman. || ►Karaban◄ = karawan (wóz pogrzebowy) Ust. z Warszawy.
- Karazja:** ►Karazja = zwierchnia sukna krakowska◄ Wójc. I, 177. ►Karazyja wyszywana◄ ib. II, 201. Oles. 108; Pauli, 211. Kiel. I, 176, n° 319, zwr. 2. ►Karazja = rodzaj sukmany granatowej z wylógami karmazynowemi; z tyłu spada kołnierz, który panowie dla swoich fernali zdobiją świeąciami blaszkami i wyszywanym jedwabiem◄ ib. Por. niefortunne wywody Łepkowskiego w Krak. I, 123 ods. 1, 2. ►Chłop w sukmanie czyli guni, zwanej 'karazyją', z grubego brunatnego sukna, wyszywanej w różne wzory i kwiaty białą i czerwoną włóczką, a kawałkami sukna◄ Kolb. na końcu, w ►Objaśnieniu rycin◄, n° 8. Zejsz. 121 (zap. mylnie ►harazya◄). ►Karazyja szyta◄ Krak. II, 447, n° 720, zwr. 4 (nie ludowa K.). ►Wierzchnia odzież nazywana przez nich jest 'karazyją'... (opis)◄ Kiel. I, 37. ►Na mnie karazyja i sukmanicka, Na mnie kosulka prze-mokła◄ ib. 105, n° 141, zwr. 5. || ►Kierezja = paradna sukmana zwierchnia włóścianek◄... (opis) Tygod. ilnstr. ser. 1, t. X, str. 405.
- Karba:** ►Kárba = krzyżek drewniany, a wić kręcona, którą obnoszą od chaty do chaty po wsi, prosząc na pogrzeb zmarłego; stawiają ją pod oknem chaty, mówiąc 'Námta kárbę!' Właściciel chaty obowiązany jest odnieść ją do sąsiada◄ Pr. fil. IV, 204. Toż Wisła V, 425, n° 1.
- Karbac** p. Karbić i Korbacz.
- Karbaczka** p. Korbacz.
- Karbaska góra** p. Kalwarja.
- Karbić** = ►litews. kałbieli◄ (mówić, rozmawiać K.) Zb. II, 8. ►Kárbac, Kárbic = bajdurzyć, pleść◄ Hilf. 168. ►Mdzema karbała = będziemy mówili◄ Cen. 90. ►Kárbac = gawędzić, gadać: 'Dróbkę kárbac' = chwilkę gawędzić◄ Pobł. 29.
- Karboł** = ►acidum carbolicum. Karbołowa woda, wapno, cynk, kwas, proszek◄ Ciesz. 37.
- Karboniarz** = ►zbierający ofiary do karbony, t. j. skarbony◄ (z r. 1774) Pr. fil. V, 757.
- Karbowaniec** ►a. Karbowy = rubel◄ O. Roczn. 205.
- Karbowianka** = ►córka karbowego◄ Tyg. ilustr. ser. 1, t. X, str. 378.
- Karbownica** = ►ręczna maglownica◄ Spr. V, 365.
- Karbownictwo** = urząd karbowego: ►Jeden człowiek miał obowiązek 'karbownictwa'◄ Kiel. II, 236, no 15.
- Karbownik** = ►karbowy◄ Krak. IV, 309. || ►Karbowniczek◄ Świętek, 275, n° 276. Pauli, 203, n° 23. ►Indyczka... głosi: 'Prosiła indyczka pana karbowniczka o garsteczkę pośladu'◄ Kiel. II, 204, n° 25. Zb. XIV, 77, n° 8; XV, 178, n° 6. || ►Karbownica◄ = żona karbowego Sewer. || ►Karbowniczka◄ Myszkowski O strachach, 8.

- Karbówki** lm. = gatunek ziemniaków Wisła VIII, 812. || »Karbóweczki«: »Karbóweczki (karbowane)« Spr. V, 358 p. w. Grule.
- Karby** lm. = »kawałek drewna zakarbowanego, dawniej używany na znak, 'coby się chłopi do gromady ześli'; posyłano go, zamiast piśmiennego zawiadomienia, od chaty do chaty« Spr. V, 365. »Karby = deszczułka karbowana, znak, puszczały po gminie, zwołujące wiec« Sab. 130. || »Grundziel'... końcem zachodzi w 'karby' na progę kolec« Świąt. 8. »Wrota... mają przy 'zwarcu' wycięte dwie okrągłe 'karby', któremi na zewnątrz wystercza dyszel« ib. 40. || »Karba«: »Koło (snówalni), wstawione między słupki... w szeroką 'karbę' (rowek) swego obwodu nabiera 'postaw' nici« Świąt. 31, n° 13. »Karby« lm.: »Oprawę okien nazywają 'futrynami', jej gzemy 'karbami', w których na 'zawieszach' zwieszają (zap. zawieszają K.) się okna« Świąt. 37.
- Karcz i pochodne**: »Karcz = krzak« Zb. I, 69. »Karc, lm. karcy = krzak« Pr. fil. IV, 825. Czark. »Kórcz = pień z korzeniami« Hilf. 168. || »Korczować« często n. p. u Szajnochy.
- Karczemy** = »karczmarz« Bal. 153.
- Karczowski?** »Czego chcesz, Zelman?... — Grzecznej panny... — Na jaki chleb?... — Na chłopski chleb«. Drugi raz na 'karczowski' chleb, wreszcie na 'szlachecki'« Oles. 50.
- Karczma i pochodne**: »Karczma«: »W karcymie« Spr. V, 347 p. w. Chłopić sie. Mátvás Zapust, 5. Rozpr. X, 138. Zb. V, 195 »Karcima«. »Kaczm-« Sand. 92. Kuj. I, 83. 112; II, 52. 59. Kozł. 163. 219. 221. Zb. IV, 203. 236. Rozpr. IX, 158. 175. Bisk. 48. Rozpr. III, 358 (ale 'karczma'). Zb. VII, 6. Rozpr. VIII, 193; X, 239. Opol. 38. Zb. XII, 171. Świąt. 382. Wisła IX, 350. || »Karczmarczanka«: »Karemárcanka« Kozł. 111. || »Karczmarzy«; »Karczmarza cera, Syn zagrodniczy Oba się zeszi« Rog. n° 527. »Ty, karczmarzy synie!« ib. n° 287. »Na kacmarzym polu« Kiel. I, 137. Pr. fil. V, 757. || »Karczmi dom«: »Napadli na karczmi dom« Kolb. 218. »Przyjechali w karczmi dom« ib. »Napadli karczmi dom« ib. 223. || »Karczmysko« Rog. n° 26. || »Karcmanka = karczenika« Pr. fil. V, 757. || »Karczmiczka« Rog. n° 183. 202. 267. 314. 464. 534. Pr. fil. V, 757. || »Karczmina« Kam. 92. Cheteh. I, 232.
- Karczochy** lm. = »ziemniaki« Zb. VI, 294, n° 1. Por. Korczaki.
- Karczówka**: »Karczówka = motyka do karczowania drzew« Udz.
- Karczydło** = »kark, zwłaszcza silny, tłusty, na którym 'obody' giąć można« Zb. I, 69.
- Karczyna** p. Karczma.
- Kardamonja**: »Kordymonja« Ust. z Litwy.
- Kardecza** = »szczołka« Ram. 68. »Kardeczka = szczołeczka« ib.
- Kardeszowaty?** »Kardeszowate zęby« Wilkoński Ramoty III, 69.
- Kardus** = »kark: 'Na kardusie poniesie'« Zb. VIII, 251.
- Kardybenedykt** = »herba cardui bened.« Ciesz. 37. »Karda benedikta = carduus benedictus« Pleszcz. 117.
- Kareta**: »Karęta« Krak. IV, 4. 5. 108. »Karyta« Ust. z Litwy. »Dziatwa lubi mówić 'koryto', zamiast 'kareta'« Wisła IV, 843.
- Karęta** p. Kareta.

- Karętność** = »karność« Pr. fil. V, 758.
- Kargol** = 1, pień pokręcony 2, człowiek połamany a. powykręcany Ust. z Warszawy.
- Kark**: »Niema o co karku łamać« (= niema o co się zbyt troszczyć K.) Świąt. 425. »Jedén noge złamał, drugi karki skręcił« Cisz. I, 49. »Z konia zleciał, karki złamał« Skrz. 32. || »Kark = wązka część wału wiatracznego, na której się ten opiera i obraca« Spr. IV, 365.
- Karkać**: »Kárkac = kokać, gda-kać, kwokać« Pobl. 29. »Karkac = gdakać: 'Kórkosz kárceze'. 'Kura kárkã'« Ram. 68. »Kárkac = kwokać, gdakać: 'Kórkoszki kárkają'« ib. 73.
- Karklina** »a. Korklina = krzaki iwy, rosnące po moczarach« Osip.
- Karkosz** »a. Karkosie n. = łuczyno« O. »Karkoszki = pnie, wydobyte po wyciętej olszynie, zdadne na opał« O. »Karkoszka = sęk w drzewie« Ust. od. J. Bystronia. »Karkoska = smolny i twardy sęk jodłowy po przegniętem drzewie; świecili tem dawniej po chałupach« Spr. IV, 305. »Karkoszka = kije, gałęzie, gruba laska« ib. 356. »'Karkoska jedłowá', 'bukowá', 'limbowá'« ib. V, 365. »Karkoszka = gałąź sękata« Pr. fil. IV, 284. »Karkoska, lm. Karkoski = są to wogóle wszelkie suche gałązki i wielkie gałęzie, nie tylko 'tyczki z gałęzi drzew szpilkowych do grochu a. grodzenia płotów', jak mówi A. Grab(owski)« Spr. IV, 24. »Karkoska = smolne łuczyno, obecnie używane tylko przez chłopców na sobótki« Rozpr. XXVI, 379.
- Karkul-** p. Kalkul-.
- Karkula**: »W Karkulowém polu« Zb. XII, 152, n° 467. »Józek od Karkule« ib. 168, n° 49. »W Karkulowej drapie«, objaśniono w odsyłaczu: »Lasek smerkowy za górką u Karkulów« ib. n° 58.
- Karkulica**: »Karkulca, zdr. Karkulczka = kij z zagięciem, z rękojeścią zakrzywioną, gdyby 'karkiem'« Pobl. 29. Hilf. 167. Ram. 68.
- Karkulce** lm. = »drażki z drzewa, przymocowane (od warsztatu tkackiego) do ściany« Rud. 20. »Górne części warsztatu tkackiego, np. 'karkulce' (tintinnabulum)« Rozpr. XII, 86.
- Karluk** p. Karzeł.
- Karlus** = »chłopiec mały a zdrowy« Spr. IV, 24. »Karlus = zuch« Pr. fil. IV, 284. »Tyś mi je karlus (kawaler), kaj insi s...ć chodzą« Wisła II, 311, n° 1123. »Karlus (Kerl) mówi Szlązak do równego sobie« Tyg. il. ser. 2, n° 110. »Trzy szwarni karlusy« Rog. n° 126. »Karlus = chłop« Pr. fil. V, 758. Por. Kierla.
- Karło**: »Tron jest... ogromnej objętości poręczowe karło, obite blachą« Tygod. ilustr. ser. 2, t. XII, str. 302.
- Karłowy** »a. Karli korzeń = radix carlinae« Ciesz. 37.
- Karm**: »Karm« m. Ust. z Litwy. Petr. »Karma« z. Rozpr. VIII, 122. »Karmy« 2 pp. ib. 108. »Karmę« 4 pp. Mátýas Wilja, 4. »Kárma = siano, zmieszane ze słomą, dawane bydłu« Rozpr. XX, 429.
- Karmana** »a. Karmany lm. = odzież, szaty wogóle« Łęcz. 15, ods. 1. »Mieszkańcy lasów tak w porze dżdżystej okręcają pasterzy swoich w płótna, że na piersiach tworzą się fałdy, w które chowają ręce w niepogodę. Taka naprędce sporządzona odzież nazywa się 'küormán'« Archiv V,

- 637, ods. || »Korman = siermięga, sukman« Pr. fil. IV, 831. »U mężczyzn zwierchnia suknia letnia zowie się 'konopaść' a. 'korman', stąd wogóle suknie i szaty zowią się 'kormany', 'karmany'« Maz. V, 38. Czark. »Küormán = odzienie robione z płachty na deszcz« Rozpr. VIII, 174. »Korman = sukmana« Pleszcz. 36.
- KarmaniuK** p. **Karmeluk**.
- Karmelek**: »Stodziusienki, jak karmalek« Zb. IV, 233, n° 144, zwr. 3.
- Karmeluk**, »KarmaniuK = nazwisko słynnego przed kilkudziesięciu laty rozbójnika; używa się na oznaczenie barczystego, silnie zbudowanego człowieka« Rocz. 205. »Karmeluk« w temże znaczeniu Ust. z Litwy.
- Karmić** = »tuczyć« Hoff, 40. Toż Ust. z Litwy.
- Kármik** p. **Karmnik**.
- Karmina** = »uczła przy zabiciu świni« Rozpr. X, 284.
- Karmina** = »pasa« Pr. fil. V, 758.
- Karmnik** = »wieprz spasiony« Osip. Czark. »Jedno prosię tuczy się i nosi miano 'karmnika'« Aten. XIII, 508. »'Karmnik' zabity, pocięty na sztuki i posolony« Aten. XIV, 103. Rozpr. XX, 429. || »Kármik = wieprz utuczony na zabicie« Rozpr. VIII, 174. »Karmik = świnią karmna« Wrześ. 10. Spr. V, 365. »Kármik = wieprz utuczony na zarznięcie« Rozpr. XII, 93; XI, 184. »Kármik = karmna świnią, tuczona dla zabicia« Święt. 698. »Karmniem (zap. pomyłka druku, zam. 'karmnikiem' K.) zowią wieprza odkarmionego« Maz. V, 49. »Będziedni zycyli, Aby wam kárniki (= karmniki) były I co święta śláchtowáne były« Kętrz. 72, n° 36. || »Karmnik = chlewek, gdzie stoją wieprze na karmi« Maz. V, 49. Toż Ust. z Litwy. »Upraszają... na tego kwiku, co siedzi w karmiku« Pozn. II, 256. 320. »Jędzona... do kármika zamykała dziecł« Derd. J. 12.
- Karmuszká** = »skruszony chleb, zalany wodą, nieco osolony i zaprawiony drobno siekaną słoniną« Ust. z Litwy.
- Karnasić się** = »coire« Pr. fil. IV, 204. Rozpr. XVII, 79.
- Karnawacz?**: »Umarła Żydówka na karnawaczu, Wzięli ją do piekła na stragaczu« Krak. II, 224.
- Karnes** = »hybel z zębami do wyrabiania fug w gzymsach itp.« Święt. 32.
- Karno** = »stado (o ptakach): 'Karno gęsi, kaczek'« Pobł. Ram. 68.
- Karnościć** = »napominać, karać« Pr. fil. IV, 204.
- Karni**: »Karni srebra leżała obłazgiem« Siem. 111 (z Berwińskiego). Por. Łabęckiego Słown. gór., 102.
- Karoca**: »Zaprzęgajcie kónie i te tarace« Wisła VIII, 504. »Zaprzęgajcie kónie i te karace« ib. 703.
- Karoczko?**: »Gorseciki... u dołu opatrzone odstającym karoczkiem, ułożonem w ósemkowe fałdy, zwane 'organkami'« Krak. I, 103.
- Karol**: »Karól« Kuj. II, 318. || »Kareł« Rozpr. XII, 38. 71. 73. || »Karlin« Chełch. I, od 140. || »Karlik« Wisła IX, 135. || »Karliczek« Rog. n° 129. 130. 361. 362. Aten. VI, 629. Rozpr. XII, 73. || »Karolik« Łys. 22. || »Karuś« Świętek, 698. »Karusiák = syn Karola« ib. || »Karlunio« Wisła IX, 135. || »Karolcio« Oles. 142. || »Karolowy«: »Urwál (miwarkoc) Karolowy smarkác« Zb. XII, 149, n° 421.

- Karolina:** ›Karolinka‹ Rog. n° 59. 64. 90. 129. 130. 237. || ›Karolina‹ Chełch. I, od 140. || ›Karolinka‹ Rog. n° 131. 458. Kolb. 427. || ›Karola‹ Oles. 139, n° 300. Zb. XV, 71. || ›Karula‹ Kuj. II, 271 (z Bibl. War. LXXX, 624). || ›Karulka‹ Kuj. II, 271 (z Bibl. Warsz. LXXX, 624). || ›Karolka‹ Rog. n° 361. || ›Karolcia‹ Oles. 140. || ›Karelowá‹ Święt. 247.
- Karozka** = klacz kara Kuj. I, 59.
- Karować** = ›słowo częstoliwe od 'karać', ukarać‹ Pr. fil. IV, 825. Toż Osip.
- Karować** = ›ciągnąć skrzynię z węglem na pasku‹ Pr. fil. III, 493. Por. L. Por. Dokarować. Odkarować i inne złożone.
- Karólek** p. Karuj.
- Karpa** = ›pień drzewa sosnowego z korzeniami‹ Maz. V, 48. ›Karpa = korzenie z drzewa odcięte razem z pniem‹ Chełch. II, 150. ›Jak zaczął orać, to karpa i nie karpa się wywałala, te konie takie mocne były‹ ib. 103—104. ›Wzion galke za cubek..., wywaluł z karpo‹ ib. 112—113. ›Wądoł od karpy‹ ib. I, 216. ›Cóżes jadła? — Korzeń od karpy‹ Lub. I, 286, n° 466, zwr. 7. ›Pojechał chłop do boru po karpę, doł wziął, a karpę zostawił‹ Zb. II, 181, n° 84 (zagadka o wypróżnieniu się). ›Karpa = pień świętego drzewa z korzeniami‹ Czark.
- Karpać** = ›łatać, sporządzać‹ Krak. IV, 309.
- Karpatówka** = dziewczyna publiczna, tłućca się z żołdatami na Karpatach. O niej piosnka: ›Któż mi teraz rubla da? Spadłam z rubla na złotówkę, Jestem sobie karpatówka‹ Ust. z Warszawy 1892.
- Karpaty** = część przedmieścia za rogatkami Mokotowskimi w Warszawie Ust. z Warszawy 1892.
- Karpetki** lm.: ›Karpytki = skarpetki‹ Spr. IV, 377. || ›Pod karpetki kogo chwycić = pod gardło‹ Zb. I, 43.
- Karpieł** = ›brukiew‹ Goszcz. 131. Tyg. il. ser. 1, t. XII, str. 6. L. O. Krak. IV, 309. Wrześ. 10 i 11 ('karpieł' i 'korpieł'). ›Kárpieł‹ Zb. I, 30; II, 8. Wisła IV, 865. Rud. 16. Rozpr. IX, 207 p. w. Kfaki. ›Kárpieł‹ Rozpr. X, 232; ib. XX, 429; VIII, 224. Zb. X, 196. Wisła II, 101. Kiel. I, 128. Zb. XIV, 149. Święt. 72. Cisz. I, 336, n° 118. Spr. V, 365. Pr. fil. III, 493. ›Sucha rzepa, karpiele I to jeszcze w niedziele‹ Wójc. II, 367. ›Sed chłop... bez zimniaki, bez kárpiele...‹ Święt. 224, n° 73. ›Dwa zagonki, Jeden pod karpiele, drugi pod ogórki‹ Zb. XII, 144, n° 345. ›Będzie suche kárpiele gryzła, bo ma dobre zęby‹ Zb. X, 185. Pr. fil. V, 758. || ›Karpela = ziemniak‹ Zb. VI, 294, n° 1. || ›Karpieł m. = 'kwak góralski', dziewięcił biały, carlina acaulis‹ Zb. VI, 240, n° 53, 1. || ›Kurpiele (może pomyłkowo, zam. 'karpiele' K.) = brukiew Tygod. ilustr. ser. II, n° 110.
- Karpiełówka:** ›W Karpiełowce‹ Wisła VIII, 223.
- Karple** lm.: ›Gońcy z kijami i karplami z deszczulek, które w lesie przywiązują się do nóg, aby się w śnieg nie zapadli‹ Del. 76. ›Karple = do chodzenia po zaspach miękkiego po odwilży śniegu myśliwi na Podhalu używają 'karpli', tj. cienkiej obręczy, mającej przez środek na krzyż przymocowane dwie lekkie, płaskie deseczki...‹ Spr. V, 365. ›Śłapcie

- a. Karpie = chodaki, trepy, trzewiki, mające podeszwę z drzewa, a wierzch ze skóry◀ Zb. II, 253.
- Karpuza p. Kapuza.
- Karpytki p. Karpetki.
- Karsz = »dzielny (?)◀ Hilf. 167. Cen. 70. »Karsz nieodm. = dzielny, dziarski, butny: 'To są karsz chłopi'◀ Ram. 68.
- Karszłak = »nizkie, sękowate i tak pokrzywione drzewo, że tylko na opał przydać się może◀ O.
- Karszun = jastrząb Ust. z Litwy. »Korszun = jastrząb◀ Osip.
- Karta = »1, karta 2, list◀ Derd. 136. 29. »Karta = pisanie, list (dla odróżnienia od 'list' = liść)◀ Osip. || »Karteczka◀: »Na 'kartecke' posła do księdza = do spowiedzi za karteczką◀ Zb. XII, 177.
- Kartacz = »szczotka◀ Hoff, 40. Rozpr. XII, 93. »Kartacz = szczotka do mycia podłogi◀ Spr. IV, 356. Pr. fil. V, 758. Porów. Kardecza.
- Kartać: »Kartać = namawiać, nakłaniać: 'Kartałem cie, a tyś i tak nie usłuchał'◀ Spr. IV, 323. »Kartać się = upamiętać się: 'Bezdziesie do dziesiątego pokolenia tem kartał' = kajał◀ Spr. V, 365.
- Kartelusz = karta, zapis, dokument Kam. 88. 159. || »Karteluszek◀ = kartka, skrawek papieru Ust. z Litwy.
- Kartofel: »Kartofel włoski a. Bulwa = helianthus tuberosus◀ Pleszcz. 111. || »Kartofie◀ lm. Wisła VI, 864, n° 33. || »Kartofelki lm. a. Pomocnik = psianka słodkogorz (solanum dulcamara)◀ Zb. VI, 293, n° 178, 1. || »Kartofla◀ ż. Roczn. 205. Ust. z Litwy. Wal. 38. Witw. 92 p. w. Boryszka. Zb. VI, 294. Petr. || »Hertofla◀ ż. Hilf. 121, n° 23.
- Kartoflanka = »wódka siwucha, otrzymana z kartofli◀ Spr. IV, 365. Toż Ust. z Litwy. || »Kartoflanka = zupa z kartofli◀ Osip.
- Kartoflannik = »nać ziemniaków◀ Petr. || »Kartoflannik pogardl. = Niemiec◀ Ust. z Litwy. Por. Kartoflarz.
- Kartoflarz = pogardliwie o Niemcu Maz. V, 31. Por. Flak. Kartoflannik.
- Karton a. Cyc = dawna nazwa perkalu◀ Pr. fil. IV, 826. »Karton a. 'płótno masynowe'◀ Święt. 50. »Zapasuja 'karton', zapewne fartuch◀ Aten. VI, 630.
- Kartonowy = perkalikowy Wisła VI, 492. »Chustki lniane a. 'kartonowe' (kretonowe)◀ Wisła VII, 696. (Zdaje się, że raczej perkalowe K.).
- Kartuś = nazwa psa Wisła V, 923.
- Kartuzy: »Kartuzy = miasteczko powiatowe na Kaszubach: 'Ůdn jachął z Pucka na Kartuzy do Gdńska' (ironicznie)◀ Ram. 68.
- Karug p. Karuk.
- Karuj: »Karólik, Karólek◀ Pr. fil. IV, 204. »Karólek = kminek, używany do syrów, posypywania chleba i grzanek postnych◀ ib. 826. »Karólek = carum carvi◀ Ciesz. 37.
- Karuk: »Karug◀ Ciesz. 37.
- Karulińka p. Kara.
- Karus p. Karas.
- Karw = »wół: 'Żre, jak karw'◀ Pobł. 133. »Karw = stary wół◀ Wisła III, 739. Mrong. p. w. Hure.
- Karwacz p. Korbacz.
- Karwasz = wyłoga na rękawie Ust. z Litwy. »Karwase = mankiety◀ Pleszcz. 17. »Karwasze = wyłogi u rękawów◀ Chełm. I, 366, n° 1. O. »Karwasy = mankiety wykładane◀ Pleszcz. 35.
- Karwatek: »Karwatk = mężczyzna, noszący 'karwatkę'. Por. Ka-

- bátk• Pobł. 29. Toż Ram. 68.
 »Karwátka = kobieta Pomorska, nosząca 'karwátkę'• ib.
- Karwatka:** »Karwátka = kaftan długi, jaki noszą rybacy w Lam-borskim, Słupskim i Bytowskim powiecie• Pobł. 29. Toż Ram. 68.
 »Karwátk = rodzaj kamizelki, no-szonej pod kurtką• Hilf. 167.
 »Karwátka = płaszcz• ib. 122.
- Karwęcic** p. Kawęczeć.
- Kary:** »Karusieńki•: »Mám já trzech kóni: Jeden siwy siwusieńki... Trzeci kary karusieńki• Zb. IV, 211, n° 14, zwr. 4. || »Karzu-chny•: »Na (koniu) karym ka-rzuchnym• Zb. II, 75.
- Karyga** = »dziewczyzna• Pr. fil. III, 305.
- Karystja** = »niepowodzenie, klę-ska• Osip.
- Karzel:** »Karluk• zdrobn. Osip. Ust. z Litwy.
- Karznia** = »duży kosz, w którym noszą różne rzeczy na plecach• Hilf. 167. »Karznia = wielki kosz do przenoszenia ryb na ple-cach• Ram. 68. »KarzŃna = wielki kosz na ryby• ib. »Ka-rzyna = koszalka, opałka• O. »KarzŃna = kosz do ryb. W 'ka-rzynach' roznoszą rybacy ryby na sprzedaż• Pobł. 30.
- Karzyna** p. Karznia.
- Kasa:** »W grze 'w swinię' każde z dzie-ci robi przed sobą dołek i nazywa go 'kasą'• Zb. XIV, 218, n° 1.
- Kasa** = »skrzynka na wapno szer-sza u góry niż u dołu• Kolb.
- Kasać się** = »szykować się, wy-czekiwać czego z radością i nie-cierpliwością: 'Kasał się, że go zbije'• Spr. V, 134. »Kruku, ká-sas, kipsis, Ná kogo?• Kętrz. 77, n° 49.
- Kasałyga** = »bat z łyka kręcony, harap, powróz• Święt. 698.
- Kasanka** = »spodnica• Rozpr. XVII, 9. Por. Kasunka.
- Kasarnia** p. Koszary.
- Kaselka** = rodzaj strzelby (z Kas-sel) Ust. z Litwy.
- Kasi** p. Ka.
- Kasia** = »tak czasem nazywają srokę• Zb. I, 43. || Liszkę w baj-ce chłop nazywa 'Kasią' Cisz. I, 310, n° 257.
- Kasińki** = rodzaj ziemniaków Wi-sła VIII, 812.
- Kasjer:** »Kasir• Święt. 125.
- Kaska** (syra) = »podługowata, gru-bawa gomółka (syra)• Pozn. II, 173. »Kaska = okrągły kawa-łek syra• Rozpr. IX, 111. »Ka-ska = kasek, kawałek, krajan-ka: 'Kaska syra'• Zb. I, 30.
- Kaskarylla:** »Szakaryla = cor-tex cascarillae• Wisła VIII, 355, n° 14.
- Kasłać** p. Kaszlać.
- Kasper:** »Gasper• Sand. 283. || »Po Kasperze• Pozn. IV, 200. Maz. II, 93. Lub. I, 286. Kon. 135. Fed. 110. || »Kacper• Sand. 283. »Kacperze!• Lub. I, 286. || »Kas-perek• Zb. IV, 147; VII, 114. || »Gasperów• Sand. 114.
- Kasprować:** »Kasprowac = ro-bić mąkę pośledniejszą: 'Mąka ka-sprowaná'• Ram. 68.
- Kasprówka** = »mąka pośledniej-sza• Pobł. 30. Ram. 68.
- Kast?**: »Jakięgoś ty kastu? — Já takiego kastu, choćby było naj-goręcy, to zámroze• (i t. p. py-tania i odpowiedzi) Cisz. I, 189.
- Kasta** p. Hela w przytocz. z Pozn. IV, 331.
- Kastorowy:** »Kasztorowy•: »Ręka-wiczki kasztorowe• Zb. VI, 104, n° 12, zwr. 4.
- Kastrol** = »rądel• Spr. IV, 357. || »Kastrol = kapelusz, szcze-gólnie z wielką obwódką i wy-soki• Święt. 698. || »Kastrub• = zap. rądel Zb. XIV, 234, n° 63.
- Kastrować:** »Kajstrować = 1,

rznać tępym nożem 2, rzezać konia• Święt. 698. »Kajstrować• = mniszyć, rzezać Ust. z Litwy. Czark.

Kastrownik = »misiarz, pokładacz• Pr. fil. IV, 204.

Kástrub p. Kastrol.

Kasunka: »'Stanik' gdzieindziej nazywają 'kasunka'• Hilf. 53, ods. 4.

Kasza w znaczeniu 'krupy' nie we wszystkich dzielnicach Polski jest znana. Por. Wal. p. w. Kasza. »Pod Prośowicami kasa kasę góni, A pod Skalmierzem kotby przesed po niéj• Zb. IV, 180, n° 393. Toż Kiel. II, 63, n° 198. »'Leżć komu w kaszę' (w groch, w kapustę) = w czemś komuś przeszkadzać. 'W kaszę sobie napluć nie dać' = nie dać sobie na głowie kołków ciosać• Zb. I, 69. »Kasza pociecha nasza• Ust. z Litwy. »Wszystko mi to dzieci w kaszy zjadły (= zapomniałem o tem)• Cine. 39, n° 892. 893. »W kasie• 7 pp. lp.: »'Ńostecki w kasie• Zb. XIV, 102, n° 86. »Jedno (dziecko kokoski) siedzi w kasie, Drugie wołki pasie...• Zb. VIII, 295. »Kasza = jagły; kaszę zaś zowią 'krupami'• Pr. fil. V, 758. || »Kasza• = nasiona: »Zbiera się kwiat a. 'kaszę' (nasienie) szczawiu...• Zb. IX, 46, n° 6. »Rzucanie kaszki = kwitnienie gryki Przyj. ludu VI, 104. || »Kasza szklana = kasza tatarska, suszona, przezroczysta• Pr. fil. IV, 204. || »Kaszka = tasznik pospolity (capsella bursa pastoris)• Zb. VI, 239, n° 50, ods. 1. »Wiją różgę (weselną)... o siedmiu odnogach... na nich kasska (tak K.) (o żółtym kwiecie), pióra...• Lub. I, 217. || »Kasza: 'W kaszę' = rodzaj gry w piłkę• Pr. fil. V, 758.

»W kaszkę• = rodzaj gry w piłkę we dwie osoby Ust. z Litwy. Por. Kipikasza.

Kaszarz: »Kaszarz = robiący a. sprzedający kaszę. W rodzaju ż. 'Kaszarka'• Parez.

Kaszele blp. = sieć, napchana sianem, uwiązana z tyłu wozu lub sań Ust. z Litwy.

Kaszcz: »Kaszcz = rodzaj sieci okrągłej• Hilf. 167. Mrongowjusz Słownik niemiecko-polski p. w. Käscher. »Kaszcz = rodzaj sieci na ryby, służącej do nabierania ryb z beczki a. sadzawki• Ram. 69. »Kaszcz ze sieci, 'obsadzony' na kółko żelazne do wybierania ryb z niewodu• Pozn. III, 137, n° 14. || »Kaszczek•: »Kaszczek = mała siatka, służąca do nabierania ryb z sadzawki a. beczki• Ram. 69. »Kaszczek = worek z sieci na długim trzonku do nabierania ryb, podobny do łapki chłopców na motyle• Pobł. 30. || Kacercz = »siatka, sporządzona jak torba...• (opis) Maz. III, 45, n° 4. L. || »Kacerek = siatka w rodzaju worka, na obręczy i kiju, do łapania ryb i raków• Pr. fil. IV, 824. || »Kacierz• = sito z drutu żelaznego, na długim drągu, używane przy dobywaniu żwiru Ust. z Warszawy. Konopnicka 'Na drodze'. || »Kaczorek• = obręcz żelazna, na którą naciąga się sieć rybacka, przymocowana do długiego kija; służy do wyjęcia ryby a. raka z wody, złapanych wędką a. kleszczami Ust. z Płockiego. || Kancerek = siatka na obręcz żelazną naciągnięta, do łowienia raków Ust. od Warszawy.

Kaszkiet: »Moda wprowadziła strój kosmopolityczny: bluzy..., czapki baranie, 'kaszkiety'• Zb. XIV, 20. »Głowę nakrywają zawsze czapką

- z daszkiem, którą nazywają 'kaśkietem'◀ Wisła V, 734.
- Kaszlać**: ▶Kasłać◀ Ust. z Warszawy i innych okolic. Wal. p. t. w.
- Kaszmir**: ▶Kaźmirz, Kaźmirek = kaszmir: 'Nabrać kaźmirzu na kaftan'◀ Pr. fil. V, 759.
- Kaszórk** p. Kaszerz.
- Kaszpiący** = gatunek grochu Zb. XIV, 26.
- Kasztan**: ▶Kaštany = prusaki◀ Zb. VIII, 251. ▶Kasztań w izbie wyzdychają◀ Mátýas Zapust, 18. ▶Karakona persaka (blatta germanica) lud w pow. Tarnobrzeskim nazywa 'kaštánem'◀ ib. ods. || ▶Kasztań = przezwisko, nadawane mieszczanom◀ Pr. fil. IV, 204. ▶Kasztań = przezwisko, nadawane wogóle wszystkim w gniewie, przeważnie mieszkańcom miast◀ Parcz. || ▶Kasztań◀ = żyd: ▶Żyd biedny a. bogaty... zawsze jest 'kasztańem', 'parchem', złodziejem◀ Zb. XIV, 17. Pr. fil. V, 758. || ▶Kaštaniec◀ = o koniu Zb. IV, 224. || ▶Kasztańka◀ = klacz kasztanowata Kuj. I, 59.
- Kasztelanki** lm.?: ▶Gospodyni... sieje słonecznik... rutę, kasztelaniki...◀ Lud I, 161.
- Kaszuba** = ▶Kaszûba = mieszkaniec Pomorza polskiego◀ Pobł. 30. Ram. 68. Nadto Ram. ib. podaje formy: ▶Kaszûbeczka, Kaszûbŷ (kraina), Kaszûbicha = stara a. brzydka Kaszubka, Kaszûbina = biedny, nędzny, słaby Kaszuba, Kaszûbiszcze = Kaszubisko, Kaszûbiã, Kaszûbiãtkô, Kaszûbka i Kaszûbstwô = Kaszuby, jako kraj i lud◀. ▶Przŷlecał skówronk Do Kaszûbŷ w domk◀ Nadm. 52. ▶Jeden Kaszûba bogaty◀ ib. 158. ▶Jagem służył u Kaszuby, Najadem się kaszy gruby◀ Pozn. IV, 269, n° 518, zwr. 8. ▶Kasubi, Zãdnã wãs terãz dziwcyyna nie lubi. Jagze wãs mã lubieć takim Kasubiãkôw◀ Wisła VII, 126, zwr. 2. ▶Ubiór, zwany tu 'kaszubski', składa się u męzczyzn... z surduta dŷugiego, granatowego...◀ (opis) Pozn. IV, 68. ▶Ubiór, zwany 'kaszubskim', czyli 'z kaszubska'◀ ib. 69. ▶Mój ŷójce... narachôwał dwôjaki: jedni sã grŷbi, a drŷgŷ fein-Kaszûbi◀ Cen. 81. ▶Grob-Kaszûba = mieszkaniec Kaszub południowych...◀ Ram. 46. ▶Fejn-Kaszûba = mieszkaniec Kaszub północnych◀ ib. 36. Patrz ib. 68—69 pochodne. Por. Derd. J. 12 ods. 1. || ▶Kasubka = odmiana kur, pozbawionych (tak! K.) ogona◀ Spr. V, 110.
- Kaś** ▶Kaś Kaś Kacia! a. Keś Keś Kesiurki! = wabienie kaczek◀ Pozn. I, 104. ▶Na kaczki, pędząc, wołają: 'Keś Keś Kiś!'◀ ib. II, 181.
- Kaśka** = nazwa krowy Rud. 24. || ▶Kaśka a. Kasia = o mężczyźnie a. kobiecie, nie umiejącej utrzymać powierzonej tajemnicy = gaduła, plotkarcz, plotkarka. Często z dodatkiem 'kaśka-baja'◀ Zb. I, 43. Toż Udz. || ▶Spiję się, jak cztery Kaśki◀ Krak. IV, 147.
- Kaśkać** = ▶mówić od rzeczy◀ Święt. 698. Por. Kaśka.
- Kat**: ▶Kacia◀ 1 pp. lm.: ▶Moi bracia... bôli jako kacia◀ Pozn. III, 193, n° 80, zwr. 7. ▶Kacia się zaciekli◀ Kiel. II, 258, zwr. 17. ▶Stojã bracia kieby kacia◀ Lub. I, 292, n° 476, zwr. 21. ▶Bracia... stojã kieby kaciã (= braciã, kaciã K.) Kozł. 283, n° 109. ▶A gdy się kacia jedni zmordowali...◀ Pr. fil. V, 754. || ▶Kat◀ przy obrzędzie 'šcinania kani' Hilf. 62—65. || ▶Kacik◀: ▶Matuzeczka juź kaciki wiodã◀ Kolb. 78, n° 6g, zwr. 17. || ▶Kacikowa◀ (żona): ▶Nie byłam ja ka-

cikową, nie będę◀ Kolb. 164, n° 12 u, zwr. 12. || ▶Katowczykul◀ Pozn. IV, 222, n° 428, zwr. 10. || ▶Kat◀ w wykrzykach i zaklęciach: ▶Katać się zda méj kobiecie!◀ (= na nic się nie zda K.) Pozn. IV, 250, n° 482, zwr. 3. Łęcz. 151, n° 269, zwr. 5. ▶Bodaj jeich byli da pobrali kacil◀ ib. 253, n° 488, zwr. 5. ▶Zjádés kata!◀ Zb. X, 129. ▶Kilkaś katów zjadł!◀ Rad. II, 16, n° 28, zwr. 6. ▶Zjés ty kata!◀ ib. 77, n° 158, zwr. 2. ▶Kataś zjadł podupałta z twoją urodą!◀ Kozł. 266, n° 7. Kolb. 358, n° 160. ▶Oczki cię zdobią... Ale rączki kata zjadły, źle robią◀ Pozn. V, 98, n° 188, zwr. 2. Toż ib. II, 258, n° 99, zwr. 6. ▶Marychna kata zjadł, ledwie na mnie żywa◀ Zb. VI, n° 62, zwr. 3. Toż Kuj. II, 31. ▶Naścize korzec zyta... — Porwaneś katu i z żytem◀ Maz. II, 80, n° 185, zwr. 5. (Doktor mówi:) ▶Kasper będzie, matulu! — A kaci to po Kasperze!◀ ib. 93, n° 211, zwr. 7—8. ▶Kataś miała nie wstęgg, ale kawał łyka!◀ Maz. III, 207, n° 240, zwr. 6. ▶A kataś tam wstążkę miała, tylko kawał łyka!◀ Rad. II, 29, n° 53, zwr. 11. ▶U kata, u kata Jasinkowa strata, Bo mu odpediała dziewczyna do lata◀ Zb. XII, 216, n° 43. ▶Wybiraj se, mój Jasjejku, nálepszał — Kata ją se juz wybire, skoro ją juz z Marysienką ślub bire◀ ib. XIV, 96, n° 49. ▶Odpowiedź na pytanie stanowca: 'Katać ni', 'Katani', co jest wynikiem ściągnięcia z 'kaj + tam + ci + ni' (= gdzie tam ci nie)◀ Rozpr. XII, 72. (Wyjaśnienie wątpliwe; sądzę, że jest tu po prostu 'kata ni' = djabłażby nie = a jakże nie! K.). ▶Naści pó korea

owska... — Katu porwaneś z owsem!◀ Rad. II, 33, n° 63. ▶Ruszaj sobie do katal!◀ ib. 55, n° 112, zwr. 13. ▶Kaci po tém!◀ Wójc. Klechdy I, 76. ▶Nie pojade do ni... Co mi kaci po ni◀ Zb. XV, 66, n° 91. ▶Kaciz ich tam poznają, gdy wszyscy jednacy◀ Wójc. II, 273. ▶A to kata były żarty!◀ Łys. 18. ▶Po kacie to taka sprawa!◀ Sand. 158. ▶Porwana ta katu!◀ Kuj. I, 52. ▶Kata ci dámi!◀ = nic ci nie dam ib. ▶Katać!◀ = wykrzyknik zadziwienia a. niechęci (= ech, gdzie tam!)◀ ib. II, 268. ▶Powiedział: nie zdradzę cię, Nie zdradziłeś ty mię katal!◀ (= ba i bardzo zdradziłeś K.) Kozł. 102, n° 26. ▶Naści korzec manny... — Porwałeś tam katu manna!◀ ib. i dal. na str. 103. ▶Kaci mi po tobie!◀ ib. 165. ▶Kataś zjadł... z twoją urodą!◀ ib. 266. Kolb. 358, n° 160. ▶Katać mi się, nie zaletów, chciało!◀ Pozn. I, 186. ▶Zapłacę ci, jako pan. — A kataś ty jako pan, Bo na tobie zły sukman◀ Kolb. 221, n° 20 e, zwr. 3—4. ▶Wy. baby, do domu, Co tu kaci po babach, co siadają po ławach◀ ib. 330, n° 69. ▶Nie pij, będziesz się miał lepiej! — Da i ci kata mają, da chociaż nie pijają. — Nie pij, pokocha cię dziewczyna... — Kacaci tych kochają, da co to nie pijają◀ Kolb. 388, n° 263. ▶Puś mie, dzie-wuszko!... — Puszczę cie tam kata!◀ Zb. IX, 211, n° 120, zwr. 2. ▶Miły bracie, Bijales ty mię po kacie!◀ Zb. VIII, 271. ▶A cy mi ta wszyscy kaci po Wojtku!◀ Rozpr. VIII, 226. ▶Lepsa u mnie.. u trzewika wstążka. — A katać ją tam miała, Chyba kawał łyka!◀ Łęcz. 65, n° 68, zwr. 10—11. ▶Stawaj, Jasjejku, do

prawa! — A co mi ci kaci po prawie!« Lub. I, 232, n° 326, zwr. 3—4. »Co to za kat za zboże leci z worem na łożę?« Lub. I, 284, n° 460. »Chwaliła się z urodą. — Cóż u kata za uroda była, co koniki w rowie pogubiła« Łęcz. 101, n° 156, zwr. 3. »Ty mas siostrę, ja mam brata, Będzie kumostwa do kata« ib. 115, n° 186, zwr. 5. »Bodaj cię kaci wzieni!« ib. 207, n° 412. »Masz ty kata, nie pierzynę!« ib. 226, n° 470. »Koniki kieby katy« Kal. I, 115. »Katać = używa się przysłówkowo: 'Katać on wie' = pewno on nie wie. 'Katać nie!' = czemu nie! ma znaczenie partykuły przytakującej: 'Chcesz piwa? — Katać nie!'« Krasn. 303. || »Trzech żydowiąt, jak katowiąt« Rad. I, 105 »Trzech żydaków, kiej kataków« Wisła V, 757. »Trzech żydowców, jak katowców« Maz. III, 78. Pr. fil. IV, 204.

Katafalk: »Katafal« Ust. z Litwy. »Katafel« Hemp. Pr. fil. V, 758.

Katafel p. Katafalk.

Kataj(u)s z p. Katechizm.

Katana: »Kaftan półdługi, po kolaną sięgający, zwykle sukieny, który się tu zowie 'katana', lubo i suknia wierzchnia często to miano nosi« Pozn. I, 66. »Wierzchnia suknia, czyli 'katana'...(opis)« ib. III, 122. Przyj. ludu VI, 212. »Wziąłem po pani matce krótką katanę« ib. IV, 250, n° 482, zwr. 2. »Ja w modrej katanie« ib. 272, n° 527. »Katana = surducisko« Pobł. 133. »Śmierć ma białą spódnice, katanę i maskę« Zb. XIV, 66. »Kobiety... noszą w zimie watowane 'katany' z sukna« ib. 156 b. »Katana = ubranko na dziecko« Doman. »Katana = suknia podszyta futrem« Spr. IV, 336. »Za sto złotych katana na

nij«. Święt. 78, n° 7. || »Katan-ka«: »Wieśniak nosi katanę czerwoną, krótką, obszywaną sznurkiem granatowym« Wisła III, 497. »Katanki czyli suknie wierzehnie kroju im właściwego, taśmami a sznurkami obszywane« Lub. I, 42, ods. »Katanka = kurtka, kaftan« Pr. fil. IV, 826. »Katan-ka« = kaftan, kaftanik Ust. z Litwy. »'Kacabaję', inaczej 'katankę', wdzwiewają na gorset w jesieni i w zimie« Święt. 48. Tyg. ilustr. 1, XII, 59. || »Katanka = owad biedronka« Zb. VII, 116, n° 35. »Kataneczko, panienczko, daleko południczko?« ib.

Katapulka, »zdrob. Katapulka = ciskawka, używana przez chłopców do rzucania kamieni« Pobł. 133. Por. Puszczawka.

Katar: »Katár« Rozpr. IX, 207; XXVI, 379. Zb. VI, 221, n° 22. »Katár« Sp. IV, 24. »Katr« Ust. od Augustowa.

Kataryniarz: »Katryniarz« Pr. fil. 205.

Katarzyna: »Jedna matulinka sidem córek miała: Jedny było Todora... Trzeci było Katarzyna...« Kozł. 162, n° 13. »Trzy panienki... Jednej było Katarzyna...« Zb. VI, 122, n° 58. »Piątej było Katarzyna« Maz. III, 305, n° 446. »Katarzyna« Zb. VIII, 296. || »Kasia« Wójc. I, 36. 53. 55. 95. 104 i ind.; II, 362. 376 i ind. Oles. 179. 280 i ind. Kuj. II, 29. Rog. n° 14. 26. 94. 109 i ind. Kozł. 30. 49. 56 i ind. Łys. 10. 37. 38 i ind. Lip. 34. Sand. 23. 78. 132 i ind. We wszystkich zbiorach pieśni zdrobnienie to czę-to się spotyka. »Kaszŕ« 3 pp. lp. Derd. 78. »Jaś przy Kasie« (? K.) Maz. II, 195, n° 480. || »Kasiak« Hoff, 40. || »Kasienka«: Wójc. I, 63. 64.

66. 69 i ind. Oles. 43. Kuj. I, 307. Sand. 134. Kozł. 84. Zb. II, 51. 75. || »Kasinka«: Rog. n° 14. 26. 125. 141 i ind. Łys. 33. Lip. 3 i w innych źródłach. || »Kasińka«: Wójc. II, 115. 116. 166 i często dalej. Kuj. II, 48. Kal. I, 93. Rog. n° 132. 139. 240 i ind. Kozł. 214, ods. Sand. 132. Lip. 20 i w in. źródłach. || »Kasienczka«: Wójc. I, 39. 54. Kozł. 95. || »Kasineczka«: Rog. n° 140. Kuj. II, 60. Kozł. 104. Lip. 180. Kolb. 431. Sand. 73. || »Kasienieczka« Zb. XV, 72. || »Kasienieczka«: Maz. III, 130. || »Kasiuneczka«: Wójc. II, 14. || »Kasienia«: Wójc. I, 160. 165. 171 i dalej. Zb. II, 79. 81. 116. Rad. I, 214. Sand. 71. 72. 83 i ind. Zb. IV, 127. Kiel. I, 93. 100. || »Kasiunia«: Wójc. I, 160. 165. 171. 183 i dal. Kuj. II, 12. Sand. 115. 144. Pauli, 71. Zb. II, 44. 80; IV, 254. Kiel. I, 93 i w innych źródłach. || »Kasinia«: Kuj. II, 27. Kolb. 95. Kiel. I, 93. Zb. IV, 86. 117. 129. Rud. 164. || »Kasina« Zejsz. 91. || »Kasiunina« Wisła IV, 97. || »Kaśka«: Rog. n° 140. Łys. 33. Sand. 109. 230. Kuj. II, 318. Krak. IV, 252. 270. Pleszcz. 174. Zb. I, 43. Kozł. 162. Święt. 439, n° 70. »Kajsce« 3 pp. ib. || »Kasieczka«: Wójc. I, 30. Kuj. II, 45. || »Kasieczka« Zb. IX, 234. || »Kasica«: Kuj. II, 258. Rad. II, 51, n° 104. Krak. II, 409. Wójc. I, 228. Oles. 108. 168. Łęcz. 230. || »Kasiula«: Oles. 110. Kuj. I, 293. 302. 305. Bal. 132. Zb. II, 57. »Święta Kasiula trzy córki miała« Rad. II, 171. Pozn. VI, 32. »Kaszula« Ram. 69. || »Kasiulka«: »Kaszulka« Ram. 69. || »Kasiuleczka«: Wójc. I, 234; II, 92. 102. Bal. 130.

Kolb. 101. 269. Maz. III, 130. »Kasiuleńka«: Wójc. I, 70. Kozł. 84. »Kaszulinka« Ram 69. || »Kasiuchna«: Kętrz. 51. 58. Kolb. 50. 101. 232. Pozn. V, 167. Zb. VI, 126. || »Kachna«: Maz. II, 194. Kuj. II, 318. Pauli, 187. || »Kasiulinka«: Kolb. 89. || »Katka« (w znaczeniu 'córka'): »Jaká matka, taká Katka« Cinc. 17, n° 330. || Często się spotyka w pieśniach zdrobnienia zdwojone: »Kasia - Kasiniecka«, »Kasiu - Kasiu-necku!« Kozł. 55. »Kasiu - Kasiu-necku!« ib. 134. »Kasiu - Kasineczku!« Lip. 77. »Kasia - Kasiuleńka« Was. 198, n° 127. »Kasi - Kasiuchnie organy grają« Kolb. 50. »Kasiu - Kasiuleńku!« Zb. II, 39, n° 6. || Przymiotniki: »Kasin«: »Kasin pokój« Was. 172, n° 96. »Z ziółeczka Kasinego« Rad. I, 211. »Kasina pierzyna« Pozn. IV, 195. »Kasine matkę« Maz. III, 234. »W Kasinym wiśniecku« ib. 275. »Kasine pole« Zb. II, 40. »O Kasinym nieszczęściu wiedziały« ib. 78, n° 90. »Na Kasin grób« Kolb. 186, n° 14 x, zwr. 10. 187, n° 14 bb, zwr. 9. »Kasine łożo« Wójc. I, 61. || »Kaścżyn«: »Kaśka nasa, my Kaścyni« Kon. 27, n° 163. Toż Maz. III, 321, n° 496. Krak. II, 494, n° 831, zwr. 4. || »Kasinin«: »Nad Kasininem colem« Kiel. I, 93. || »Kasiulin«: »Kaszulin«: »Kaszulin chłop (=mąż)« Ram. 69.

Katechisz p. Katechizm.

Katechizm: »Katejus« Wiek 1883, n° 91, str. 3. »Katajuz« Pozn. II, 224. »Katajz, Katajusz« Zb. I, 25. »Kataiz, Katajusz« ib. 27. »Katechiz« Rozpr. IX, 173. Bisk. 14. Rozpr. VIII, 207. Zb. XIV, 83. »Kateizm« Parcz. || »Katezmus« Rozpr. XII, 29. 49. || »Katejmus, Katelmus, Katejnušek, Ka-

- telmus• Pr. fil. V, 758. || »Hatekizm• Kam. 10. || »Katechizm• Pr. fil. V, 758. || »Katechisz• Lub. I, 178. || »Po zaręczynach, w sobotę, młodzi idą do proboszcza 'do katechizmu' i dają na zapowiedzi• Pleszcz. 50.
- Katejus** p. Katechizm.
- Katerja:** »Katerja = galareta z nóg cielecych• Pr. fil. IV, 204.
- Katew?** »Kole Katwi miasta W jednej wsi...• Kolb. 77, n° 6g.
- Katezmus** p. Katechizm.
- Katłopie** = »gorsze włókna konopi na 'zgrzebną' przędzę• Świąt. 698. »Miejsce szczepienia smaruje się błotem. a obwiązuje płótnem a. 'katłopiami'• Świąt. 24. »Na szczytce... oddala się (z lnu) 'katłopie'• ib. 5.
- Katowczyk** p. Kat.
- Katownik** = »Okrutnik• Zb. VIII, 251. Wisła IV, 774.
- Katr** p. Katar.
- Katrupić** = »bić, rozbijać• Pr. fil. III, 493.
- Katryunki** = śliwki węgierki suszone Ust. z Litwy.
- Katrynowy:** »Olejek katrynowy = ol. hyperici• Wisła III, 90.
- KātrzyŃc** p. Kator.
- Katulać,** »Katylać = taczać• Pr. fil. IV, 205. »Katulać = coś okrągłego toczyć, obracać: 'Katulać jaje po ziemi'• Zb. I, 69. || »Katulać się = toczyć się powoli• Zb. I, 43. »Dusza zmarłego będzie 'się katulać' (= włożyć, błąkać) po tym świecie, dopóki nie uderzą za nią w dzwony• Maz. V, 121, ods. 1. »Katulać się = tułać się wśród obcych• Czark.
- Katy** lm. = »der Stichling (ryba), jazwica• Mrong. p. w. Stichling.
- Katylać** p. Katulać.
- Katynarmus** = »kwaterymistrz przy wojsku• Zb. VIII, 251.
- Kaucja:** »Chawucyjá• Rozpr. IX, 151.
- Kaukaz:** »Na same góry Kakasy (Kaukaz) go wygnał... Dziewięć lat był na onych Kakasach• Kuj. I, 177.
- Kawa** (ptak): »Kawa• = kawka (ptak): »Ożenił się wróbel z kawą• Rog. n° 448. Pozn. V, 84, n° 150. Krak. II, 138, n° 275, zwr. 3. 215, n° 410. Rozpr. IX, 193. Zb. VI, 151, n° 133. (»Z pawą• Zb. II, 115, n° 211). Zb. IX, 256. Rud. 160, n° 6.
- Kawa** (napój): »Kafej• Aten. VI, 108. || »Prosić na czarną kawę' = dać w skórę (szkol.)• Pr. fil. V, 758.
- Kawa** = »daszek, wsparty na słupach, wystawka przed domem do składania drzewa• Pr. fil. IV, 205. L. O. Rozpr. XVII, 79.
- Kawalarz** = »oszust• Wisła IV, 843. || »A to ci kawalarka!• Zapolska.
- Kawalasty** = rozpadający się na kawały, n. p. o mleku zsiadłem• O.
- Kawaler:** »Kawalor• Pozn. VI, 58. 116. 164. 312. || »Kawalir• Zb. XII, 172. »Kawaliroju• 3 pp. Chełch. I, 43. || »Kawalirze• 1 pp. lm. Pozn. IV, 135; III, 168. 172. Łęcz. 78. »Kawalerze• Kiel. I, 110. »Kawalérze• Pr. fil. V, 758. »Kawalirza: 'Zjeżdżali się do niej kawalirza'• Konopnicka 'Na drodze'. || »Kawalerzy• 1 pp. lm. Pozn. IV, 39. »Kawalirzy• Rud. 214. »Kawalery• Rud. 130. »Kawalirach• Tyg. ilustr. ser. 1, t. X, str. 378. || »Kawaryl = kawaler•. Udz. || »Od Koziegłów družbów zowią 'kawalerami'• Fed. 48.
- Kawalerka:** »Spojrzał na nią, jak kawalér na kawalérkę• Zb. VII, 62.
- Kawalersko:** »Brat... gospodarzył kawalersko• (= jako kawaler, po kawalersku K.) Kam. 173.
- Kawalkata:** »Kalwakada• L. O. Ust. z różnych okolic.

Kawał i poch. (o przestrzeni i czasie): »Parobcy pasują chudobę kawał w noc i do dnia« Kam. 70. »Rano kawał na dzień« = nie rano, dobrze przed południem Kozł. 355. »Jeden (stołek) kawał od drugiego« (= opodal) Derd. 98. »Dość kawał casu« Zb. VIII, 301. »Kawał w noc« (= późno) Mátýás Z ust ludu, 15. Chełch. II, 79. »Idzie kawał w bór« Pozn. VI, 236. »Juz kawał, jak przysła« (= dawno) Was. 242. »Do kościoła drogi kawały« Wisła VII, 337. || »Brać, wziąć kogoś na kawał« = oszukać, nabrać Ust. z Warszawy i ind. || »Kawał« = figiel, awantura. »A to kawał!« 'Urządził niestychany kawał' Ust. z różnych okolic. || »Kawel« = 1, los: 'Cygnać kawle'. 'Kawle puszczał, a jednak się oszukali' 2, niwa, pole na niwy podzielone« Pobł. 31. »Kawel« = kawał« Hilf. 167. »Kawl« = los« ib. »Mamdzema cignął kawle« ib. 131. »Wyras 'kawel' i 'kawla' oznacza w kaszubskim części pola... po kaszubsku 'kawel', po belocku 'kawel', a rozdawanie ich miano- wano 'kawełowaniem', z czego powstało belockie 'kawlowanie'... Belockie 'cygnać kawle' oznacza losować, ciągnąć losy« Nadm. 28—29. Tamże str. 168 z Knoopa: »Kawle nazywały się także kawały pola, które rozdzielano familjom robotniczym, prawdopodobnie losowano o nie, stąd 'kawle' oznacza też losować i używa się mianowicie przy zabawach dzieci, n. p. w świnkę, na oznaczenie używanego tam losowania« (zapewne tak zwanego 'mętowania' K.). »Kawel« = los: 'Kawle cignąc' = rzucić, ciągnąć losy« Ram. 70. »Kawel« = kawał, kawałek: 'To je strogi kawał grúntu'« ib.

»Kawałk« = kawałek« ib. »Kawlowac« = losy ciągnąć, losować« ib. || »Kawałek« Kaspr. 8. || »Kawałek«: »Opowiem to w kuźdym kawałku« = szczegółowo Kam. 99. »Nie potrafię wszyckiego opowiedzieć, bo jeno na kawałku byłem. wtedyk, jak dziaduś mówili« ib. 168. »Już było kawałek z wieczora« Zb. V, 177. »Weźremy ino kawałek (= trochę), jak Giewónt wyglądá« Rozpr. X, 201. »Zaspiał... kawałek na dzień« Pozn. VI, 9. »Kawałek casu« Chełch. I, 92. »Kawałek we wiecór« Świąt. 444. || »Kawałek« = sztuka, figiel; wypadek, przejście, historia: »Rozpowiedział cały kawałek rodzicom« Krak. IV, 117. »Płacz ludzi, ukaranych za różne sprośne kawałki« ib. 136, n° 53. »Idzie pan do pani i opowiada jej cały kawałek« ib. 168. »Wyspowiadał się z tego kawałku« ib. III, 51. »Óna może páre kawałków pokazać, bo óna umiała teatr pokazywać« Pozn. VI, 141. »Kobiety... winny od czarownicy wuczyć się różnych 'kawałków'« Kiel. II, 206. || »Kawałek« = worek zboża niepełny, mniej niż korcowy: 'Zawióz do młyna trzy kawałki'« Pr. fil. V, 758. || »Kawałek« = pismo, komunikat: »Przyjdzie jakiś urzędowy 'kawałek' do wójta« Świąt. 61. || »Kawałek« = sztuka bagażu, pakunek: 'Ile pan ma kawałków?' 'Te trzy kawałki prószę zaniesić do powozu' Ust. z Galicji. || »Kawałtko«: »Kawałtko sadła« Kam. 104. »Kawałtko ziemi« ib. 132. »Kawałtko roli« Zb. IV, 151. || »Kawałcek« Pr. fil. IV, 205; V, 758. »Kawałcek słomy« Wisła VII, 143. || »Kawalec«: »Chłótop... wyjmuje kawalca, a obliżuje palca« (zagadka o ulu) Zb. I, 131,

- n° 15. Toż Zb. VI, 27, n° 298; VII, 92, n° 100; X, 148, n° 101. Pr. fil. V, 758.
- Kaw(e)l** p. **Kawał**.
- Kawęł** p. **Kawał**.
- Kawęczeć**: »Kawęcyc = być chorobliwym i uskarżać się, narzekać ciągle« Spr. IV, 25. »Kaęczyć = kawęczeć« Pr. fil. IV, 275. || »Kawęczyć się = męczyć się« Petr. || »Karwęcic = chorować« Piątk. »Karwęczyć = cierpieć, znosić biedę, męczyć się biedą, nieszczęściami« Parcz.
- Kawęczyn**: »W Kawencynie« Maz. II, 17, n° 41. »Kawencanka« ib.
- Kawik** = »nazwa psa barwy kawowej« Spr. IV, 24. Por. Kawoń. Kawuła.
- Kawior**, »Kawiorek = snopeczek mały, wiązeczka słomy (n. p. do zatkania dziur w dachu)« Krak. IV, 309. »Trzymają w ręku długie zerdzie z zatkniętymi na nie zapalonemi 'kawiorkami' (snopeczkami) słomy« ib. I, 373. »Uwiy sobie kawiorek ze słomy i postaw nad studnią, ze to niby wodę ciągniesz« ib. IV, 181. »Pałą sobótki... wziąwszy po parę 'kawiorków' słomy« Kiel. II, 195. »Kawiorek = snopeczek słomy« Pr. fil. V, 758. »Słoma wynłócona (kłoc'), jeżeli się nią ma palić w piecu chlebowym, wiąże się 'w kawiorki'« Dyg. || »Kawiórek = mały snopek zboża w kłosie; poślad zbożowy« Święt. 700. || »Gawiorek = mały snopek słomy« Zb. II, 247. || »Chowiorek = snopek nieurodzajny, nikczemny, tylko do poszywania chałup służący« L. Por. Kiwior.
- Kawior**: »Kawiór = kałuża Ust. z Jaworza. »Kawior = dół z wodą deszczową do użytku gospodarskiego« Rozpr. XVII, 41. »Kawior = staw z wodą stojącą« Pr. fil. IV, 284. Por. Gawra
- Kawodrza**: »Kawodrzaki« Wisła VII, 370, n° 5. »Kawodrzanki« ib. n° 6 i 7.
- Kawon** = arbuz O. Ust. z Litwy. Roczn. 206. Por. Arbuz.
- Kawoń** = nazwa wołu Rozpr. X, 243. 267. Por. Kawik.
- Kaszmir**: »Każmirowy« Wisła VIII, 493. »Każmir« Pr. fil. III, 493. »Każmir(ek)« Ust. z różnych okolic.
- Kawtyrek** p. **Kaftyrek**.
- Kawuła** = »nazwa krowy czarnej« Spr. IV, 24. »Kawuła = bo 'czarnoćka', jak kawka« Wisła V, 923; VII, 387. Rozpr. X, 245; XII, 76. »Kawuła = nazwa krowy maści kawowej« Rozpr. X, 266. || »Kawulka« Sand. 69. Krak. I, 265. Kon. 68. »Wysła kawuła z lasa« Zb. XIV, 103, n° 93. Rozpr. VIII, 224. »Rycy kawulka« Kiel. I, 99, n° 124.
- Kawwoto?**: »Jedni zażywają... holerderkę, Inni znów kawwoto...« Pozn. IV, 246, n° 476, zwr. 6.
- Kaz**, 2 pp. **Kaza** = »skaza, plamka na oku« Czark.
- Kazac**: »Kázali se miésa« (dom. dać K.) Wisła I, 306. »Kázali« Chełch. I, 22. Wisła VII, 725. »Kázom« = każę Cisz. I, 63, n° 59. »Kázajo« = każę Mátyás Zapust, 16. »Kazuje« = każe Cisz. I, 146. 248. »Kazujom« Zb. XII, 205. »Kazuja« Wisła VII, 128. || »Nie kazac« = nie pozwolić, zakazać: Maz III, 236 dwakroć. Rad. I, 148. Święt. 369. || »Kazac« = mówić, powiadać« Jastrz. || »Kázes sobie?« = czy chcesz? mówi się do dzieci« Cer.
- Kazalnica**: »Kazalnica a. Kazanica = ambona« Wrześ. 10. »Kazanica« Zb. VII, 57. Rozpr. X, 284.

- Pr. fil. IV, 205. Cisz. I, 219. Spr. IV, 377; V, 365. Pr. fil. V, 758. »Kazalnica = ambona« Rozpr. XXVI, 380. Por. Kazatelnica.
- Kazan** = »duży kociel« Rocz. 206.
- Kazanica** p. Kazalnica.
- Kazanie**: »Jak się ksiądz do syta naję, to mu leko o postach kazani (właściwie 'kazanie' K.) robić« Wisła II, 308, n° 1026.
- Kazatelnica** = ambona Parcz. »Kazatelnica = ambona« Rozpr. XII, 93. 38; IX, 296. Por. Kazalnica.
- Kazel** p. Kazuła.
- Kazi** = »(na Mazowszu) zda się, zdaje się« O. (? K.).
- Kazić** = »brudzić, plamić« Kuj. II, 271. || »Kazić = bić, tłuc, rozbijać: 'Co parã dniów kazłł mł to gronk, to szpłłgel, to nieco inszégó'« Ram. 70.
- Kazimierz i Kazimira**: »Kazul, Kazulek« Pr. fil. IV, 826. »Kaziuk, Kaziuczek, Kazulek« Ust. z Litwy. »Kaziulul« Sand. 155, n° 193. »Kazmirku!« Lub. I, 247. »Kazio« Pozn. V, 130, n° 278. »Kadzfmierz, Kadzmierz, Kafmierz« Ram. 66 i 70. || »Kazia« (zapewne zam. 'Kasia' K.) Maz. V, 299, n° 333.
- Kazimierz** = kamień: »Waluś podniósł kamień z ziemi i groził: — Ej, bo posłę ci kazimierza!« Kosiakiewicz Rodzina Łatk. 108. Toż Ust. z Warszawy. || »Kazmierz = zając« Sand. (nie umiem wskazać strony K.).
- Kaznaczej i poch.**: Kaznaczejowa, Kaznaczejstwo i t. d. = skarbnny, kasjer i t. d. Ust. z Litwy.
- Kaznodzieja**: »Na leniwego parobka a. wołu, konia, wrzeszczą: 'Ty, kaznodzieja!'« Kuj. II, 280, n° 8; I, 59.
- Kazować i Kazywać**: »Kazować = rozkazywać, dawać przepisy« Krak. IV, 309. »Kazował« Rozpr. VIII, 183. »Kazować« ib. X, 243. »Kazować = kazać« Wrześ. 10. Spr. V, 365. »Kazował« Zb. V, 239; VII, 70. »Kazywał« ib. XV, 13. Fed. 344. »Kazowała« Wisła I, 303; II, 24. Cisz. I, 78. »Kazują« Rog. n° 521. Archiv VIII, 471. Zb. XV, 17. 41; XII, 163. »Kazowali« Zb. XV, 29. »Kazuje« ib. 18. Zaw. 65. 73.
- Kazub** = »kadłub pękaty« Zb. I, 30. »Kazub = kadłub« Pr. fil. IV, 205. Rad. II, 191. Lubicz w 'Kalendarzu lubels.' 1893. »Kazub = brzuch« Parcz. || »Kazubek, Kozubek = torbeczka mała z kory świerkowej, składana (raczej zwinięta w trąbkę, w 'funcik' a. lejeczek K.), patyczkiem przetknięta, by się trzymała (na poziomki, jagody i t. p.)« Krak. IV, 309. Toż Ust. z Litwy, z tą różnicą, że tam kora bywa zwykle brzożowa, a wyraz brzmi 'kozubek'. || »Kazubek = strupek« Pr. fil. V, 759.
- Kazubnica** = »dłóto półokrągłe« Hemp.
- Kazuła**: »Kazúła = zgło, czechło, koszula z gazy, w którą ubierają umarłego« Pobł. 31. »Kazel = rodzaj krótkiej szubki kobiecej« Hilf. 167.
- Kazus** = wypadek, rana« Spr. V, 110.
- Kazmirowy** p. Kaszmir.
- Każń**: »Każńia a. Kaź« Rozpr. VIII, 122 (znaczenia nie objaśniono K.). »Każńia« ib. IX, 177 (też). »Kiedyby nie było kaźni, toby też nie było baźni« Cinc. 20, n° 397.
- Kazan** = 1, nietoperz 2, karzeł Ust. z Litwy.
- Każdy**: »Kaźden« Tyszkiewicz Wilja, 18 i ind. Ust. z Litwy. || »Kózdy, Kózny« Zb. I, 58. »Kózdy« ib. 70. 118. Bisk. 43. »Kozdy, Kuz-

dy• Rozpr. VIII, 189. »Kuzdymu• Zb. X, 140. »Kózdemu• Maz. II, 129. Was. 213. »Kozdy• Chełch. I, 21; II, 65. »Kuzdy• Wisła IX, 246. Zb. XIV, 85; XV, 82. »Kozdy• Święt. 338. »Kuzny• Osip. »'Kázden' i 'kuzden' w Wielkopolsce i w Prusiech nie mówią• Rozpr. I, 123. Kam. 10, 13, 25 ma »Kuzdy• obok »Każdy•, n. p. 38. »Kuzdemu• ib. 121. »Kuzdy• Rozpr. VIII, 184. 223. Skrzyń. 86. »Kuzdy, Kuzden• Wisła IV, 842. Pr. fil. III, 493. »Kuzden• Kud. »Kuzdy• Rozpr. XX, 430. || »Każki, Kazki• Ilif. 128. 167. || »Káždeczki = zdrob. od każdy, każdziutki: 'Chodził dnia káždeczkiego na ranną mszã'• Pr. fil. V, 758. || »Każdziuteńki• Sand. 57. Was. 166. || »Każdziutecki• Wisła VIII, 701. || »Każdziutki• Kozł. 30. 122. Krak. II, 454. »Káždziutki• Fed. 118. Cisz. I, 108. || »Każdziusieńki• Kozł. 30. Zb. II, 68. Krak. III, 28. Maz. II, 125. Zb. XV, 74. 99. »Káždziusieńki, Káždziusieńki: 'W káždziusieńko dzień wleżie, káždziusieńko sparko wieje'• Pr. fil. V, 759. »Kuzdziusieńki• Kam. 129. || »Każdziurny• Kolb. 141. Pr. fil. IV, 826; V, 759. || »Każdziureczny• Kolb. 141. || »Każdziureńki, Káždziureńki• Pr. fil. V, 759. || »Każdziuski• Kon. 18. Zb. XI, 64. Kiel. II, 38. || »Każdulny• Bisk. 25. || »Każduški• »Każduške słowo• Derd. 115. || »Każdziusieniecki• (dzień) Kiel. II, 51. || »Każdziuchny• Lub. I, 263. || »Każdziuleńki• Pr. fil. IV, 205.

Każdy jeden p. Jeden.

Każem i a k a = »biedota, mizerota• (dodano, że wyraz gwarowy i pieszczotliwy) O.

Każki p. Każdy.

Każmir p. Kaszmir.

Ką(s), Kąsik, p. Ka.

Kądek: »Kądek = kąsek, kęs• Zb. I, 19. »Kondek, Kondus• L. Rozpr. XVII, 23. || »Końdek (w Głębowicach 'koindek'), Końdecek, Końdenecek, Końduś, Kondusicek = trochę, troszeczkę• Spr. IV, 24. 323. Wisła IX, 76. »Trzymamy się i my po kąńdku• Rozpr. X, 253. Sab. 131. »Końdusek• (placuszka) Zb. IV, 233, n° 144. »Końdek• = nazwisko Zb. X, 212. »Końdek = mało, odrobina• Udż. || »Kuńdek, Kundysek = nieco, trochę• Zb. I, 30. »Kuńdek = kawałek, n. p. chleba• Pr. fil. IV, 212. || »Kuńdyk = odrobina, kruszyna• Parcz. »Kundyk, Kundyszek = cząstka, kąsek• Kal. I, 41. || »Kajdek•: »Kajdek placku• Zb. V, 203, n° 9. »Pachotek... poruszał się kajdek (końdek)• ib. 204, n° 9. »Kajdek, Kajdycek = trochę; 'po kajdycku' = po trochu• Spr. IV, 377. »Kajdek zjedli, a kajdek sūowali i zjádali se po kajdycku, jaze zjedli• Zb. VII, 29. »Kajdycek = troszkę• Rozpr. III, 371. || »Kojduś = kąsek, kawałek, trocha• Pr. fil. V, 766. || »Kojdás•: »Kondys moja, Daj mi gąbki kojdás (= kawałeczek), Kojdás, odrobinke, Zetrzéc oskominke• Zb. XII, 136, n° 228. || »Końtek, Końtecek = kawałek, troszkę, odrobina• Spr. IV, 305.

Kądki? = welchen Wegs? Cen. 68.

Kądosić p. Kołdosić.

Kądział = »wrzeczono• Hilf. 167.

»Kądział = przyrząd do przędzenia; na Podhalu bywa zwykle bogato 'ryzowana'• Spr. V, 364.

»'Przyszła do nas z kądzielą' = przyszła i przyniosła z sobą kądziel (len na kręzel owinięty i nicia przymocowany), przśleć i wrze-

ciono (a. kołowrotek) i siedziała przędząc i rozmawiając kilka godzin. To znaczy na wsi (w porze zimowej) tyle, co w miastach wizyta. Cinc. 33, n° 733. »Wstään (z łózka) dziwko do kądziały. Wisła II, 135, zwr. 16. »Dziewki, siądźcie pod kądzielę. Łys. 12 (Może 'kądziele'? K.), Kuj. II, 41, n° 186. 187. || »Kądziel = grzywa żubra. Przyj. ludu VI, 111. || »Kądziałka = 1, kądziółka: 'Narobiłam się w zimie Przy kądziałce, przy kominie' 2, przędzenie kądzieli. Pr. fil. V, 759. || »Kądziółka 1, 12 półgarstków lnu 2, roślina skrzyp polny Spr. V, 364. »Kądziółka = 6 garści lnu. Encyklop. roln. II, 817. »Kądziółka = 12 półgarstków lnu. Wrześ. 10. »Dziesięć półgarstków stanowi kądziółkę, a dziesięć kądziółek jeden klub. Spr. IV, 310. || »Kądziółka: »Wziąwszy kądziółkę, po wsi chodziła. Oles. 414, n° 281. »Maluska kądziółka. Kozł. 304. »Kądziółkę przadać. Pozn. II, 244. || »Kądziałka: »Zapalają w wigilję nowego roku tak zwane 'kądziałki', t. j. zwity w kulki len. Nadm. 74. || »Kądziółeczka: »Kądziółeczkę przędę. Lip. 214. »Kądziółeczkę niech kaci skubią! Zb. IV, 176, n° 366. »Połóż kądziółeczke, pódz na gorzałeczke. Zb. XV, 153, n° 41. || »Kądzielina: »Ja ze swoją kądzieliną pod kominem, A za moją kądzieliną pański synek. Kuj. II, 41, n° 186. 187. || »Kądziółek = 12 półgarstków lnu. Cer.

Kądzielnica = »prządka. Pr. fil. IV, 205. || »Kądzielnice = zebrania prządek. Pr. fil. IV, 205. »Zwyczaj wyprawiania 'kądzielnic' i 'wieczorynków' gwarnych podczas dni zapustowych. Pozn. III, 116.

»Zabawy tańczące, t. zw. 'ochoty', 'kądzielnice' (zebrania prządek) należą teraz do zjawisk szczątkowych. Was. 80. »W wigilję nowego roku dziewczęta, zebrawszy się z kądzielami na tak zw. 'kądzielnicy', zabawiają się wrózeniem przyszłości. ib. 105, n° 3. Por. ib. 94, n° 11. »Dziewki, zbierając się na wsi w jednej chałupie, przędą wspólnie kądziel (stąd 'kądzielnicami' przewane [kto? co? K.]) i tamże czas przy pracy na kądzielnicach tych wymierzonej (? K.), na opowiadaniu powieści różnych odwiecznych... sobie skracają. Kal. I, 75 (z Kaliszanina).

Kądzielewoy: »Ma siwe oczka, Włósy kądzielowe, Gębusię okrągłą, Lieczko koralowe. Zb. X, 323, n° 343.

Kądzierz- p. Kędzierz-.

Kąjdek p. Kądek.

Kąklusz p. Koklusz.

Kąkol, 2 pp. 'Kąklu' Pozn. II, 67.

»Kąkola: »Stoi topola, pod nią kąkola. Pleszcz. 200, n° 6.

|| »Kąkolek: »Wybirá Maniuchna kąkolek z pszenicy. Wisła VIII, 705, n° 61.

Kąkolew: »Z Kąkolewa. Pozn. V, 168, n° 402.

Kąpa p. Kępa.

Kąpacz = wanna? »Kąpac pełny wody. Zb. V, 213, n° 20. || »Kąpaczka: »Dął mi ksiądz wiana: trzy fury siana, Niecki kąpacki, oj dana! Świąt. 221, n° 65. Por. Kąpielacz.

Kąpac się: »Kąpować się: »On sie lubi kompować. Zrób mu kompiyl... Zb. XI, 120.

Kąpciu »kapeiu = kąpiel w języku dziecinny. Pr. fil. V, 759.

Kąpelek = przylepka, 'okrajczyk' u chleba Ust. z Litwy.

Kąpiel: »Kąpiel. m. Rozpr. XII,

46. »Kąpielá« ž. Rozpr. IX, 177. 349; VIII, 122. || »Kąpiołka« Pozn. II, 75. Krak. III, 155. Świąt. 74.
- Kąpielacz** = waniienka: »Kąpielaców trzeba będzie (dla dziecka)! — Mamci ja stare bece, Zrobie tęgie kąpielace« Kon. 138. Por. **Kąpacz**.
- Kąs...** p. **Kęs...**
- Kąsać**: »Kusać« Pr. fil. V, 777.
- Kąś** p. **Ka**.
- Kąt** = mieszkanie: »Służyć ci będę za sam kąt i za dobre słowo« Pleszcz. 152. »Siedzieć na kącie u kogoś« = najmować mieszkanie a. chatę z ogrodem od kogoś Ust. z Litwy. Osip. Por. **Kątnik**. || »Kącina« = wrębek w lesie pod kątem« Spr. V, 364. || »W kątki« = pewien wzór na pisankach Wisła VIII, 363 (rysunek na str. 364). Por. **Kant**.
- Kątnica** = żona 'kątnika', a. kobieta, mieszkająca 'na kącie' Ust. z Litwy.
- Kątnik** = »komornik, loźniak, wyrobnik, nie posiadający ani ziemi, ani chaty« Osip. »Kątnik« = siedzący 'na kącie' u kogoś, t. j. najmujący część mieszkania, albo chatkę z ogrodem, za pieniądze a. robocizną Ust. z Litwy. O. Zb. XII, 35, n° 71.
- Kątór** i **peh.**: »Kątór = 1, ropucha 2, przezwisko małych dzieci« Pobl. 31. »Kátor = ropucha« Hilf. 167. || »Kātrac = sprośnie, wszetecznie czynić, kętrzyć« Pobl. 28. || »Kātrzyć = cudzołożyć« Pobl. 28. || »Kątórzny knap = łotr, rzezimieszek« Hilf. 167. Por. **Skętrzyć**.
- Kątównica** = »poduszka« Hilf. 167.
- Kąż** p. **Ka**.
- Kci kci!** = przywoływanie kota Świąt. 698. 22. Wisła VI, 227. »Kci kci kci ci ci ci!« ib. VII, 386. »Kici kici kici!« Ust. z Litwy. »Keć keć!« Roczn. 247. »Kcie (wydrukowano 'kce' K.) = wołanie kota« Rozpr. XX, 429. »Kyci kyci = kot, w języku dziecinny« Pr. fil. V, 778. »Kyci kyci!« = przywoływanie kotów Wisła III, 219. 378. Spr. IV, 372. »Kyzia = kot« Wisła VII, 749. »Kyzia!« = wołanie kota ib.
- Kcieć Chcieć**.
- Ke** p. **Kie**.
- Ke** p. **Kie**.
- Keć keć!** p. **Kci, kci!**
- Keciać się** p. **Kaczać**.
- Kedłona** p. **Kidlon**.
- Kej** p. **Ka**.
- Kejtać się** (zap. 'Kiejtać się' K.) = »toczyć się, leżeć powolnym, niezgrabnym krokiem, wlec się« O.
- Kele** p. **Kiele Koło**.
- Kentar** p. **Kantar**.
- Kentopory** p. **Kantopory**.
- Keny** p. **Kień**.
- Kerędy** p. **Którędy**.
- Keś, keś, kesiurki!** p. **Kaś, kaś...**
- Kezmark**: »Kozimark«: »Był jarmarek w Kozim marku« (z piosnki, wydrwiwającej mowę słowacką) Zb. XII, 172, n° 104.
- Kędraty** p. **Kędrawy**.
- Kędrawy** = »Kędzierzawy« Wisła VI, 324. Czark. »Tego chłopca kocham, co trochę kędrawy« Pr. fil. V, 759. || »Kędraty = kędzierzawy« Udz.
- Kędry** = »włosy mężatki, pozostałe po ucięciu warkocza przy oczepinach« Sand. 262. »Kędry = włosy rozpostarte z tyłu, po ucięciu pannie młodej warkocza przez starościny w czasie oczepin« ib. 20. »Obcięte włosy oddają matce... pozostałe zaś wiszą po szyję, jako 'kędry'; na owe to kędry kładą czepek« Rad. I, 142. Por. Zb. I, 84. Fed. 13. 107 ods. Kal. I, 143. Pr. fil. V, 759.

Kędy: »Kādy, Kāny, Kāny« Rozpr. IX, 354. »Kādy« ib. 283. »Kādé = kędy, gdzie« Ram. 70. »Kandy = gdzie« Spr. IV, 24. »Kādy = dokąd« Rozpr. XII, 24. 76. Zb. I, 19. »Kandy = kędy, gdzie« Zb. I, 30 Rozpr. IX, 335; X, 215. Tygod. ilustr. ser. 2, n° 110. »Kandy je poganka, kandy są gołębie« itd. Zb. IX, 234, n° 185. »Kandyżeś bywał, czarny baranie?« ib. 247. »A kandy ją (Kasię) dościgniecie. Rączki nóżki obetnicie« Zejsz. 121. »Powieźd mi... Kandy ty siadasz?« Pozn. IV, 66, n° 136, zwr. 1. »Z tą kochanką kandy chceś« (dom. 'idź' K.) ib. 216, n° 417. zwr. 3. »Przyleciał gawron Byle kandy w dom« Pozn. IV, 71, n° 142. »By sie starzy nie igrali, kandyzby sie (= skądzeby) młodzi brali« Wisła II, 306, n° 954. »Kandy wrony wrzeszcza, to tam dycki coś widzą« Cinc. 19, n° 387. »Ale kādy!« = ale gdzie tam! Ust. z Jaworza. »Kandyż zedźer?« (= zegār K.) Nadm. 160, n° 37. »Lepi w domu, niżli kādy« Zb. VIII, 320. »Kādy = kędy« Krasn. 303. || Kady = »gdzie« Zb. II, 248. »Kady = 1, gdy 2, gdzie« J. Łoś. »Kady = gdzie« Spr. IV, 24. 377. »Kady = dokąd, gdzie: 'Kady jedzies?'« Pr. fil. III, 305. »Kady = gdzie, któredy« Rozpr. XXVI, 379. »Zaprowadź nas, kady gorzałka« Sand. 38. »Zarzuć ja wianeczek, kady nigdy nie leżał« ib. 39. »Łukasu, kadyżeś bywał?« ib. 119. »Lada kady« = byle gdzie Krak. I, 230. »Niéma kady« ib. 236. »Powieźdze, Jasiuniu, Kady ty co czujesz?« Jasio już powiedział, Kady już co czuwał« Kolb. 48, n° 5 w, zwr. 12—13. »Bede wyglądała, kady mój Jaś orze« Kon. 9, n° 41.

»Kadyzby matusia podusecek wzie-na!« ib. 19, n° 114. »A kadyz ten pan ojciec..., Co go... nie wi-dać?« ib. 48. »Kadyz ta baba?« ib. 81. Krak. I, 284. »A kadyz ta matusia kochana?« Krak. II, 38, n° 64, zwr. 6. »Kadyz... có-recka wasa?« ib. 111, n° 207, zwr. 3. »Powieźd, kady ty siad-das« ib. 124, n° 244, zwr. 1. »Kadyz cie pochować?« ib. 127, n° 253, zwr. 3. »Kumosiu, ka-dyz kumoterek?« Krak. II, 180, n° 358, zwr. 5. »Byłe kady« = gdziekolwiekbądź Zb. IV, 118; IX, 19. »Kady w worku dziura?« (i w następnych zwrotkach) Zb. IV, 136, n° 128 od zwr. 4. »Na dróge, kady sed...« Zb. VII, 44. »Kadyzby wzięna?...« Krak. II, 432. »Bierze mnie tęsknica, da sama nie wiem, kady« Maz. II, 200, n° 500. »Sowisko... siada lada kady (a. kędy)« Kiel. I, 108, n° 149, zwr. 2. Kal. I, 172. Zb. XIV, 181, n° 4. »A kadyz to, kady, kady Te niescesne Kielce?« Kiel. II, 58, n° 178. »Kadyści mi był, Kadyżeś siedział, Jak ja do ciebie słała?« Rad. I, 148, n° 103. »Kadyżeś podziała sry-bro?« Fed. 103. »Próbowalam, kady lepi« ib. 109. 214. »Tam się pochmurzało, kady świtać mia-ło« Rud. 135, n° 50. »Kadyz já sie... podzieję?« Wisła VII, 122, n° 19. »Kadyz tam!« = gdzież tam! Cisz. I, 95. Inne przykłady: Zb. IV, 170. 181. 183; X, 233. 239. 271. Krak. II, 436. Kiel. I, 60. 94. 125. 175; II, 105. 118. Rad. I, 152. Cisz. I, 284. »A ka-dyz ten miły mój?« Sand. 82, n° 101. || »Kadysik = w któ-rems miejscu« Krak. IV, 308 p. w. Kaj. || »Kędy« = gdzie, do-kąd: »Kiędy« Pr. fil. IV, 826. »Matko, kędys mi się działa?«

Del. 42. »Nieszczęśliwe te łózcza, Kędych zjadła jabłuszcza« Rog. n° 000. »Kędyżes... była?« Rog. n° 507. 508. »Kędy jedziesz, Jasiu!« Łys. 10. »W komorze, kędy stoi twoje łoże« ib. 40. »A kędy wędrujesz?« ib. 41. »A kędz ty idziesz, siérotó?« Zb. IV, 92, n° 16, zwr. 4. »Jak ja mam nocować, kiedy nié mam kędy: Mała chałupczka« Pozn. IV, 310, n° 614, zwr. 3. »Ludzie wyłowią, gdzie je rybka kędy (= gdziekolwiek jest K.) Maz. II, 54. »Dałabym ci gęby, Ale ni mam kędy« Maz. V, 258, n° 260, zwr. 5. »A to kędy? — A to w sieni« Kuj. II, 46, n° 202, zwr. 4 (ale ib. 271: »Kędy = którędy!«) »Niechże mnie cieszy, kędyli też chce (= gdziekolwiek K.) Rog. n° 201. || »Kędysik = dokądś: »Posed kędysik« Święt. 346. »Kiedy = gdzie: »A kędz to, kędz mój kochany tatuś, Kiez mi sie podzieli?« Wisła VI, 195, n° 3. »A kędz mój wianeczek, A kiez mój kochany?« ib. 198, n° 12.

Kędzierzastwa: »Kądzierzastwa = jakaś roślina z rzędu poświęcanych na M. Boską Zielną Wisła VIII, 812.

Kędzierzawczyk = przewisko chłopca w bajce: »Żywczyk, żwawczyk, kędzierzawczyk« Gliń. II, 10.

Kędzierzawy: »Kędzierawy: »Kędzierawy woźnica Nie żałuje swego bicza'; »Kądzierawy': »Czarne oczki miała, Kądzierawe włosie'« Pr. fil. V, 759.

Kędzierze lm.: »Świecą mu się na główeczce złote kandzirze« Lip. 94. Pozn. IV, 9, n° 15. »Złote kańdzierze« Pozn. IV, 10, n° 17, zwr. 3. »Złote kędzierze« Łęcz. 37, n° 30, zwr. 8. »Kądzora = 1, kędzior, lok 2, człowiek z wło-

sami kędzierzawemi« Ram. 70. Toż Hilf. 167. || »Kędziorek = w zagadce o syrze i kocie: »Wisi wisiorek, Siedzi pod nim kędziorek« Zb. VI, 11, n° 77. »Fijoły, zwane inaczej 'kędziorki' = rodzaj deseni na pisankach Wisła VIII, 363, n° 2.

Kędzierzowaty Skrzyń. 45. Pr. fil. IV, 205: »Nie chciała Marysia talara bitego, Woląta Jasienka kędzierzowatego«. »Nie kciała Polusia kaprała bitego, Woląta Jasienka kędzirowatego« Zb. XV, 120, n° 40. »Łeb kędzirowaty« Pozn. VI, 356. »Kędzierowaty a. Kędzierzowaty« Pr. fil. IV, 205. »Nie chciała dziewczyna talara bitego, Woląta Jasienka kędzirowatego« Maz. III, 321, n° 499. »Kędzierowaty = Kędzierzawy, z kręcącemi się włosami na głowie« Pr. fil. IV, 826. »Kędzirowaty = kędzierzawy« Parcz.

Kędzióra: »Kądzióra = krowa z grzywką kędzierzawą między rogami« Pr. fil. V, 756.

Kędziorowaty p. Kędzierzowaty.

Kęny p. Ka. Kień.

Kępa: »Kāpa = wysepka; Kāpa a. Kāpka = górka na błocie« Hilf. 167. Ram. 70. »Kāpa, Kāpa = kępa« Spr. IV, 24. »Dwa chłopi bez jedne kępecke patrzom« Zb. VII, 87, n° 58 (zagadka o oczach). || »Kępa = kupa kamieni zielskiem zarosta« Wrześ. 10. Rozpr. X, 285. »Kępa = kupa kamieni w polu« Spr. IV, 345. »Kępa = wzgórek Kłosy XI, 78. Aten. VI, 119. Udz. || »Kępa ludzi« Cisz. I, 49. || »Kępeczka = kupka, spora ilość: »Nie ciężał ci ruciany wianeczek, Choć go było kępecka, A teraz ci cięży niciany cepecek, Choć go tylko siatecka'« Sand. 39, n°

- 32, zwr. 5. »Wielgą kępa lasu, trawy« Rozpr. VIII, 97.
- Kępiaczek:** »Gliniany szeroki garnek zwie się 'kępiączek'« Zb. X, 203, n° 3.
- Kępiak:** »Kępiak = smreczek mały, niewyrośnięty, krzaczasty« Spr. IV, 305.
- Kępiaty** = »pękaty, krępy (mały a tłusty, osadzysty: 'To dziewczucha kępiata!'« Kuj. II, 271.
- Kępiny** lm. = »zarośla na wodzie« Kolb. Słowniczek.
- Kęs** = »kawałek, odrobina« Sand. 262. »Kęs drzewa, pola, lasu itp.« Ust. z Jaworza. »Dam ja mojej piastunczce kęs złota« Rog. n° 368. »Kęs = kawałek« Zb. II, 8. »Kęs sukni krawiec ukradł« ib. X, 291. »Kęs drogi« ib. XI, 79, 87. »Je zajączek kęs w lesie« (= trochę, nieco, prawie K.) Zb. IX, 229. »Młodego mi kęs milej, bo nu się zytko zieleni« Kal. I, 130. »Kęs = często w znaczeniu czegoś dużego, np. 'Było ji kęs'. 'Kęs dziewczki'« Spr. V, 366. »Z niego kęs łajdaka, gałgana« Rog. n° 518. »Kās chleba, drogi, zřęca« Ram. 70. || »Kęs = ledwie, zaledwie (raczej tylko co, o mało, omal K.): 'Kęs w ogień za nio nie polece'« Spr. V, 110. »Przepiłem i talar, Kęsem nie osalał« Rad. I, 167. »Kās nie zemgłała« Maz. III, 248. »Kęs nie pęknie« Chełch. I, 171. »Kęs = omal, prawie, ledwie: 'Kęs nie osaleje'« Pr. fil. V, 759. || »Kęsa« w temże znaczeniu: »Paniez tak był smutny, że kęsa nie padło, coby go razem nie pochować« Kam. 12. »Dziadusia kęsa nie udusili miłością« ib. 29. »Gdy pan zawstydzi baby, że są brudne, to wtedy kęsa się dziewczki pod ziemię nie zakopią« ib. 58. »Kęsa się nie wypukną od śmiechu« ib. 68. »Hołota kęsa się nie skręciła bez macierzy« ib. 81. »Gubernantka kęsa się tam nie skręci« ib. 90. »Jałowica za ciepłem kęsa się nie skręci« ib. 102. Por. tamże 129, 164. »Kęsa = omal« Pr. fil. IV, 205. »Kęsa mi się moje serdejko Od żalu nie rozsiedzie« Pr. fil. V, 760. || »Okęs« (niektórzy piszą 'okez' K.) = o mało, omal, tylko co: »Biję, okęs nie zabiję« Zb. IX, 58. »Kóniki... okes mi dziewczyny w polu nie zabiły« Kiel. II, 165, n° 519. »Świnie... o kęs go nie zjadły« ib. 179, n° 643. »Okez = bez mała, o małą rzecz« Zb. I, 47. »Markotno mi, okez mi serce nie pęknie« ib. II, 250. »Okes = omal« Jastrz. »Kiej baba chlib piece, To sie okes nie wściece« Jastrz. || »Okos = o mało, że, niemal« Święt. 706. || Kęs = wiele: »'Kās razy' = wiele razy« Pr. fil. V, 759. || Kąsek = trochę, nieco: »Woznica kąsek zgnity (leniwy)« Aten. VI, 628. »Rzeczy zaniósł kąsek za nich« ib. V, 367. »Spoczniymy tu kąsek« Kolb. 45, zwr. 8, 46, zwr. 4. »Kąsk za długo« Derd. 6. »Kąsk kulawy« ib. 11. »Ja w tobie (nie kocham się) ni kąska« Maz. II, 4, 60. Rad. II, 29. »Nie chce cie i kąska« Fed. 101. »Ja o cie nie stojała Razu ani kąska« Łęcz. 65. »Kąsk = trochę, nieco: 'Kąsk za wiele'. 'Kąsk inaczy'« Ram. 78. Nadm. 134. »Ką-ki« Rozpr. IX, 288. »Stanyli se kąsek w lesie« Zb. XI, 119. || »Kąsek« = kawałek: »Kąsk« Ram. 78. Bisk. 52. »Spory kąsek drogi« Zb. VII, 36. »Od kąska robić = robić od sztuki« Pr. fil. III, 306. »Ko-ek papieru« Pr. fil. V, 769. || »Kąsek« = miara płótna, pół-setek Encyklop.

roln. II, 821. »Kosk (pomył-
ka zam. 'kąsk' K.) płótna« Hilf.
116, n° 16. »Niek uprządzie ką-
sek płótna ze styrek włókian«
Zb. V, 207, n° 13. »Za noc i
dziań zrobióła trzy kąski płątna« ib.
208, n° 14. || »Kąseczek«: »Ką-
seczk = 1, kąseczek, kawalec-
czek 2, trochę, nieco: 'Kąseczk
za drogó'. 'Kąseczk za dalek'
Ram. 78. »Kąszczk = kawalek«
Hilf. 167. »Kąseczek z fifem«
(= nieco podstępnie K.) Derd.
9. »Kąszczek i Kuszczek« Rozpr.
IX, 288. »Kąszczek« Wisła V,
933. »Konscek = trochę« Spr.
IV, 377. || »Kąsinek«: »Kąsink
= kąseczek, kawaleczek« Ram.
78. »Kósynk = kąsek, trochę
Nadm. 115. »Kąsynk« ib. 134.
|| »Kąsynenke (?) Bisk. 59.
|| »Kąsiel, Kosiel, Kąslik, Kom-
slik: 'Kąsiel, kąslik chleba'« Pr.
fil. V, 759. 767. || »Kąsiótek a.
Kęsiótek = kawalek, odrobina
np. pola, żelaza, łąki« Sand. 262.

Kęs- p. Kus-.

Kęsi p. Ka.

Kęska = »kusy surdut rybacki«
Derd. 136. »Kęska = surdut
kusy, kurtka« Pobł. 31. »Kaska
= kurtka, marynarka, kaftan«
Ram. 70. »Wsád w nę strugę,
mając w gorę trokł kęski« Derd.
108.

Kęsy p. Kusy.

Kętrzyć p. Kątor.

Kęż p. Ka.

Kfisteryjá p. Historja.

Ki, Kiż p. Jaki. Kie.

Kibałek »a. Kibałka = obręcz
z młodej leszczyny a. dębiny, któ-
ry służył do okręcania włosów
u Podlasianek i w Litwie« O.
Zb. I, 90 ods. »Kibałka = jest
to obręcz cienka z leszczyny, za-
stępująca miejsce grzebienia...«
Wójc. II, 143 ods. »Warkocz na

'kibałek' okręcony, przykryty ma-
łym czepcem...« Chełm. I, 44.
»Kibałka a. Kibałek = obręcz
mała z młodej leszczyny a. dę-
biny itd.« (jak u Wójc.) ib. ods.
»Kimbałka = obrączka drewnia-
na na głowę u kobiet« Rozpr.
XVII, 79. »Kimbałka = ubranie
głowy, obszyta płótnem obrączka,
którą kobiety noszą na głowie«
Pr. fil. IV, 205. »Noszą na gło-
wie okrągłe wałki, zwane 'kim-
bałkami', naokoło których obwi-
wiają włosy« Zb. XII, 88, ods. 1.
»Kobiety zamężne na głowę pod
czepek wkładają obrączki dREW-
niane, wkoło których obwiają
włosy; nazywa się to 'kimbałką'«
Wisła IV, 977. Por. Chełm. II,
63, n° 122.

Kibel = »wiadro, służące do wy-
ciągania galmanu« Zb. X, 210.
»ldzie górnik na szyb, Do kibla
wstępuje« ib. 334, zwr. 3. »Ki-
bel = cebrzyk w areszcie« Udz.
Kibicować się = szastać się,
krzątać się? »Družba, któremu
sprzykrzyło się 'kibicować', staje
przed muzyką... i zaczyna śpie-
wać...« Rud. 70.

Kiby p. Kieby.

Kic! = hop! skik! hycl! »Ty, zół-
wiu, do ziemi kic! (= skocz,
skoknij)« Wisła III, 652, n° 1.
»Ziaba kic do zbanka« Wisła VII,
158. || »A kic!« = odpędzanie
kota Wisła III, 663, n° IX, 6.

Kica = »ciasto gęste« Pr. fil. V,
760.

Kicać = »skakać« Jastrz. Pr. fil.
IV, 205. »Płata się, kicą Kole
pieca« Cisz. I, 344, n° 239 (za-
gadka o parze). »Kicnąć = sko-
czyć: 'Lis kicnął na furę'« Pr.
fil. V, 760. || »Kiecać się =
chodzić wolno, niezgrabnie Parcz.
|| »Kicać się = walać się, zwła-
szcza o dziecku, które się powa-

łało jedzeniem: 'Jak sie to poki-
cało!' Rozpr. XXVI, 381.

Kicha p. Kiszka.

Kichaczka = »pulvis sternuato-
rum« Ciesz. 38. || »Kichácka =
katar« Rozpr. XX, 429.

Kichary: »Od Kichar« Sand. 168.
»Kicharzanie« ib. 61, n° 57.

Kichnąć = »namknąć, nasrać:
'Namknę na to = Kichnę na to
= Nie dbam o to« Pobl. 50.
»Kichać = cacare« Pr. fil. V,
760. || »Duszą kichnąć« =
umrzeć: »Niejeden w rowie du-
szą kichnie« Pozn. VI, 331. || Nie-
osobiście: »Jak się temu dziecku
kichło...« Zb. V, 233. »Temu
chłopu sie kichło...« Zb. VII, 34.
|| »Czchać, Czchnąć« = kichać,
kichnąć Ust. z Litwy. || »Cychać«
= kichać Czark.

Kiel p. Kycl

Kiei, kiei, kiei p. Kei, kei!

Kicimora p. Kikimora.

Kicina p. Cetyna.

Kicka = »żaba« Pr. fil. IV, 205.

|| »Kiczka = żaba; wyrazu »za-
ba« używać nie wolno, jeżeli
w domu jest małe dziecię« Zb.
I, 69. || »Kiczka = gra chło-
pców w podbijanie kijka pale-
strą (opis)« Zb. I, 69. »Przegry-
wający (w tę grę) nazywają się
'kyciurami'« Zb. X, 79, n° 7.
»Kicka« = gra (opis) Zb. XIV,
223, n° 15.

Kickać = »wodą pryskać« Spr. IV, 345.

Kicz i pokrewne: »Kicz ż. a. Ki-
czka = 1, snopek, wiązka (ro-
kiciny, słomy) 2, kotka (na trzci-
nie, leszczynie)« O. »Kić kuro-
patw« Tygodnik ilustr., 416 (nu-
mer, czy strona? K.). »Kicka, Ki-
carka« też znaczenia, co u Lin-
dego Spr. IV, 323. || »Kiczak«:
»Do łąt... przywiązują 'kiczaki',
czyli snopeczki słomy, jeżeli dach
jest słomą kryty« Zb. X, 201.

»Kicák = snopek słomy, uży-
wany na pokrycie dachów« Pr.
fil. III, 493. »Dach słomą kryty
w t. zw. 'kicki', a 'jeże' i w sno-
pki« Wisła IV, 884. »Do łąt przy-
szywa się kiczki, a przybija gon-
ty« Zb. XIV, 9. »Kiczka, snopek
słomy ze strzechy« ib. 121. »Da-
chy bywają poszyte... słomą ('ki-
ckami' kręconemi, 'kopicami)«
Lub. I, 54. || »Kiczki = zaba-
wa dziecinna, polegająca na pod-
bijaniu jednej pałeczki drugą, ina-
czej 'klipa', 'pikier' (szkol.)« Pr.
fil. V, 760. Porówn. Kicznik.
|| »Kiczorka = snopki słomy,
służące do przykrywania (tak!)
dachów« Spr. IV, 356. »Domy
(w Sandeckiem)... kryte 'kiczor-
kami' (snopkami)« Encyklop. roln.
II, 827. »Kiciorki = małe sno-
pki« ib. 816. »Kiczarka = mały
snopek słomy, jakimi dachy wiej-
skie poszywają« Zb. I, 43. »Ki-
corka = snopek słomy« Udz.
|| »Kiecka = 1, długie promie-
nie włosów, zaplecione za usza-
mi (dawniej górale nie strzygli
włosów) 2, kitka, kutas« Spr. V,
366. || »Kiecka = pętliczka roz-
trzępiona« (? K.) Spr. IV, 345.

Kicznik = »większa pałeczka, słu-
żąca w grze w 'kiczki' do pod-
bijania mniejszej« Pr. fil. V, 760.

Kiczor- p. Kicz.

Kiś p. Kicz.

Kiś kiś! = nawoływanie kotów
Wisła III, 663. »Kiciu kici kei
keio! = wołając koty; 'A kacia!'
= odpędzając« Maz. V, 56. »Ki-
ci kici kyzia!« = nawoływanie
kotów Wisła VII, 749. »Kicil«
kici!« Wisła III, 664; IV, 690.
»Kei kei!« Zb. XIV, 157. || »Kić-
ka = kotek« Roczn. 206. Pr.
fil. V, 760.

Kid kid! = »Jak wzion (jak zaczął
z wierchołka sosny srać K.) kid,

kid: kid, kid. A zbóje powiadają: Jakie to opiekane z nieba ptąski leca!• Cisz. I, 202.

Kid = »wnętrzości ryb, wogóle wszystko, co się przy wyprawianiu odrzuca• Pobl. 31.

Kidaczka: »Kidačka = ściekanie błota z miejsca wyższego; robota w mokrej roli• Święt. 699.

Kidac = »rzucac• Krak. IV, 309. »Kidac = nalewać coś gęstego, np. na miskę miészanki. »Kidac się = powalać, pokapać się, zwłaszcza przy jedzeniu. »Kida się = leje się, sączy się• Zb. I, 43. »Kidac = wyrzucać nawóz widłami• Rozpr. X, 285. »Kidac = usypywać (= ulewać K.) powoli płyny gęste• Rozpr. VIII, 229. »Kaczki kidac' = gra chłopców = płaskie kamienie rzucać po powierzchni wody• Pobl. 28. »Kidac = strącać, utłukiwać, np. gruszki z drzewa... »Kaszel sę kidá' = przestaje być suchym, flegma wydzielać się poczyna• Pobl. 31. »Kidac = wyrzucać• Rozpr. III, 371. »Kidze się = sypie się, leje się: »Śnieg kidze'• Wrześ. 10. »Kidac = wyrzucać nawóz widłami• ib. Toż Rozpr. XII, 93. »Kidac = jedząc, rozlewać gęsty płyn na ubranie. »Kidac się' = ściekać powoli (mówiąc o gęstym płynie). »Kidac kogo' = obrzucać błotem a. inną roztworzoną masą• Święt. 698. »Kidac = rzucać• Pleszcz. 35. »Kidac = sypać: rozlewać• Spr. IV, 24. »Kidac = wyrzucać nawóz ze stajni• Spr. IV, 345. »(Gnój kidać z pod bydła' = wyrzucać widłami. »Śnieg kidze' = śnieg sypie• Spr. V, 366. »Kidac = rzucać, ciskać• Pr. fil. IV, 826. Toż Ust. od Drohiczyna. »Żyd waj, Żydówka go kida (rzuca)• Krak. I, 204, n°

12, zwr. 3. »Z pod świni gnój kidá!• Zb. V, 227, n° 32. »Śnieg kida' = gęsto pada• Zb. VI, 257, n° 6. »Z garła mu (wołowi) sie kidá, Káždému sie przydá• (zagadka o żarnach)• Cisz. I, 357, n° 405. »Kidac, Kidnac, = rzucać• Pr. fil. V, 760. »Dyśe kidá = pada• Rozpr. XXVI, 381. »Śnieg kida• Udz. »Kidac, przeszł. Kinął = rzucać (w znaczeniu tylko nieprzenośnym)• Czark. »Kidac = płyny gęste powoli układać• (? K.) Rozpr. XX, 429. || »Kidac się = huścić się• Zb. II, 248. || »Kidnac = porzucić: »Kidnąłem cepy• Lub. II, 211. Por. Kinąć.

Kiderle a. Kiederle lm. = klapki czyli pałki u gorsetu lub stannika, idące w dół od pasa Ust. z okolic Wilna. || »Fiderle•: »Panny postrojone, Fiderlami obwieszzone• Kuj. II, 171.

Kidlon = »płaszcz szeroki u kobiet Kabatków• Pobl. 31. »Kidlon a. Kidlon = rodzaj płaszcza szerokiego• Ram. 70. »Kidlon = lichy kaftan. »Kedlona' = zimowe ubranie spodnie rybaków• Hilf. 167.

Kidlon: Kidlon = »mieszkaniec powiatu Kościerzynskiego• Ram. 70. Tamże »Kidlonka• i »Kidlonski•.

Kidłać = »mieszać, mącić: »Mleko skidłane'• Wisła III, 745. »Kidłać = mieszać płyny• Pobl. 153. Por. Kidrać.

Kidłon p. Kidlon.

Kidoń, »Kidula = człowiek, który, jedząc, upuszcza z łyżki wodniste potrawy na ubranie; niechluj; nieporadny, rozlazły• Święt.

Kidra p. Kieder.

Kidrać = »kapać jadłem• Udz. Por. Kidłać.

Kidza = »trawa morska« Nadm. 48. »Kidza i Kidzina = trawa morska, na brzeg wyrzucona« Pobl. 31. »Zostera marina = po kaszubsku 'kidza'; ale tak nazywają Kaszubi i inne trawy, przez morze na brzeg wyrzucane« Pamiętnik fizjograf. V, dz. IV, str. 14.

Kie i Kiej: »Kie = kiedy« Rozpr. X, 204. Krak. IV, 309. »Kie, Kiej = kiedy« ib. 206. 215. »Ke« (= kie K.) = kiedy Hilf. 47. »Kie ja nick nie wiem!« ib. 108. »Cze« (= ke K.) = kiedy ib. 121. Nadm. 115 i ind. »Kie, Kiez = kiedy« Rozpr. X, 284. Wrześ. 10. »Kie = kiedy« Opol. 19. »Kie, Kiej = kiedy, jeśli, gdy: 'Kie na to rozumu ni más, kie nie wis końca nicemu, to nie gádaj'. 'Nie wtykaj nosa, kies ta nie dał grosa'. 'Kie w okienku siano, przychodź chłopce śmiało; Kie w okienku słoma, to matusia doma' piosnka« Spr. V, 366. »Kie = kiedy, Kiez = kiedyż« Rozpr. VIII, 127. »Jak sie dostać, kiem jes biédny!« Cisz. I, 36. »Kie = kiedy, skoro« Rozpr. XXVI, 381. »Kie mnie nie zabili, To mnie nie obwieszają« Zejsz. 150, n° 15. »Nie widział, kie nocka, kiedy dzień« ib. n° 21. »Kiek mała bywała, Krowickik pásala« Rozpr. X, 234. »'Kie' zam. 'kiej'; 'kies' = 'kie + jes': 'Jakze cie nie kochać, kies piękna dzieweyna« ib. 237. »Świecie mój, świecie, Nie użyła ja cię! Kie cię było użyć, Kiem musiała służyć« Krak. II, 485, n° 809, zwr. 2. »Nie pomoże dochtór, ani żadne maści, Kie powyłaziły z głowiusienki kości« Pozn. IV, 28, n° 62, zwr. 5. »Wyszła nade drójkę, Kie wojsko jechało« ib. 258, n° 498, zwr. 5. »Mász, kie chcesz!« ib. 341. »Pocoście się... wprasały,

Kiescie... śpiewać nie umiały« Zb. X, 234, n° 22. »Ślész, kie ci zimno« Wisła I, 305. »Choćby była wielką gromada, kie sie k ni nie przykładá, potem niedostatek bywá« Cinc. 6, n° 49. »Co komu do domu, kie chałupa nie jego« ib. 8, n° 77. »Widziátek cie, kies cesála przydziáł« Zaw. 78, n° 6. »Kie ja se zaśpiéwám na pośród polany, Telozby zagrały w Donajen organy« ib. n° 7. »Kiek jechał z Krakowa, ona stála w sadzie« ib. n° 11. »Cémze ja otruć miała, Kiem takiego ziółka nie zbierała« Rad. II, 56, n° 114, zwr. 6. »Kies ta wlazła, to se siedź!« Wisła VI, 140. »A cóżes se myślał, Kies mi rąke ścisnąć?« Krak. II, 110, n° 204, zwr. 14. »Wrzącie mu popiół do butów, kie bedzie spał« Zb. V, 193. »Nie żal pocałować, kie gębusia miękka« Zejsz. 45. Wrześ. T. 36. »Kie nawięcý gości będzie, ja przyde...« Zb. VII, 14. »Kie se tak siedział, przychodzi rak...« ib. 39, n° 98. »Nie będę wiedziała kie niedziela, święto« Zb. IX, 266, n° 333, zwr. 2. »Zabacz, chłopcze, kie ja zabaczyła« Zejsz. 41, n° 5. »Na starość, kie robić nie moze...« Wisła VI, 141. Zb. V, 197. »Dziwują się ludzie, zem se zaśpiéwawa: Co komu do tego, kiem ochotę miała« Was. 143, n° 29. »Ja ją (drogę) robował, Kiech do miłej chodź!« Rog. n° 50. »Jakóżbym ja wieniec dała, Kiech się ojców nie radziła?« ib. n° 118. »Kiesci mnie ty ślubował!« ib. n° 170. »Kiez nam pán odda?« Kuj. I, 183. »Kiem wstawala...« ib. II, 36, n° 171, zwr. 3. »Kie my sie tóz wysłuchamy?« Krak. IV, 227. »Nie pij wina, kies chudzina« Cinc. 26, n° 573. »Wy-

chodźże, Maryś, kiez wyndzies?« Wisła VII, 737. »Cze (zapewne mylnie, zamiast 'Ké' K.) = kiedy« Hilf. 118. 121. 162. »Kiem zał...« Zb. IX, 14. Listy filologiczne XII, 470. »Widziałem, kiem pszeniczkę siał« Zb. III, 23, zwr. 10. »Jakże ja mam wstać, Kie ja bosą?« Rozpr. IX, 185. 197. 200. Zb. VII, 10. 45. Por. Choć kie. || Kiej = »kiedy« Zb. XIV, 34. Pobł. 31. Rozpr. VIII, 174; X, 206; Kuj. II, 271. Was. 242. Spr. IV, 323. Krak. IV, 309. Zb. I, 19. »Kiej« Zb. VI, 24, n° 259. 260. Hilf. 132. 137. 150. »Kej = jak (? K.); niekiedy zamiast 'kiedy', 'kiedyż bo'« O. »Kěj = gdy, kiedy« Ram. 19. Derd. 135. Zapewne pomyłkowo u Bisk. 28 czytamy 'cej', zamiast 'cej' K. »Jakże ja ci, zdrajeo, Będę otwierała, Kiej ja swoich nocek Nie porachowała« Rud. 136, n° 52. »Żeniłbym się z tobą, kiej nie mam urody« ib. 145, n° 120. »Będziesz wyrzał, Kiej będziesz... w podwórzu wjeżdżał« Zb. VIII, 82, n° 60. »Mias u mni dwieści rubli, kiejś taki sposobny« Zb. VIII, 312, n° 10. »Nie wiem kiej przyjadę« Pozn. IV, 117, zwr. 3. »Niech licho i z siekierą, Kiej dziewczki do tańca bierą« Maz. III, 316, n° 481. »Po cóz wy mnie tam wołacie, Kiej wianeczka nie macie« Kiel. I, 60, zwr. 7. »Kiejek jechał...« Zb. XII, 133. »Cóz wy mnie zrobicie, kiej nie ozeniecie?« ib. 130, n° 146. »Któż cie siewał będzie, Kiej mnie tu nie będzie?« Fed. 44, n° 12. »Jakżez ja z wami będę siadała, Kiej siem z matulą nie pozegnała« Was. 134. »Jakżez ja z wami będę siadała, Kiejem sie z siostrą nie pozegnała« ib. »Trzęsiona rućka, kiej do kościoła wieszona«

Rad. I, 214, n° 277, zwr. 4. »Kiej śnieg przywieje, Spędzi nam nadzieję, Kiej trawka zwiędnieje, To kosa stępuje« Zb. II, 50, n° 30, zwr. 4. »Powiedźże mi, Kiej będziesz moja?« ib. 43, n° 13, zwr. 2. »Kiejem miał...« ib. 233, n° 15. »Wypiję, jak mi się kiejś zdarzy« ib. 235. »Kiejm dostał...« Zb. IV, 103. »Kiejście... zmaćciły« ib. 136. »Widziałem cię, Kiejś pseniczkę rzyzna« ib. 171, n° 333. »Wtencás ojcóm dzieci miłe, Kiej im sie chowajóm« ib. 205, n° 1, zwr. 7. »Proćpak się nie leni, Kiej się mu kee pieceni« Del. 116. »Powiedz mi, kiej przyjdiesz?« Rog. n° 2. »Cemuś się zalecał, kiejć (może 'kiejś'? K.) się zenić nie miał?« Goszcz. 146. »Pocieszże mnie, Boże, Kiej mnie ojciec, matka pocieszyć nie może« Stęcz. 144. »Jakże brata otruć mam, Kiej żadnego ziółka nie znam?« Wójc. I, 72. Łys. 39, n° 28. Wójc. II, 215. 221. 228. 236. 257 (nie lud. K.) ib. Dod. 100. »Pamiętasz, kiejś się kłaniał nizko?« Rog. n° 112. »Cóżbym ja się za ciebie modliła, Kiejm ja nie jest żadna twoja miła« ib. n° 246. »Kiej będzie słońce, pogoda, Pójdźże, Jasiu, do mego ogroda« ib. n° 333. »Kiejch przyszła do karczmy, Toś był przy mnie pierwszy« ib. n° 349. »Kiejchmy się łączyli, Obachmy płakali« ib. n° 415. »Teraz mnie bijesz, Kiej za moje pijesz« Łys. 29, n° 21. Lip. 178. Sand. 42. 90, n° 123. »Kasiunia się Jasiunia pytała, Kiej się go spodziewać miała« Sand. 144, n° 174, zwr. 3. »Było nie słuchać, kiejm pijany gadał« ib. 146, n° 177, zwr. 7. »Cóz mi po stokroci, Kej dziewczynę wzięli« Oles. 128. »Ozeńże się, kiej ci pachnie zona« ib. 176,

n° 674. »Kiej tak, to...« Kuj. I, 48. »Kiejé potrafiłes..., to...« ib. 128. »Kiejś dwie uratował, toby i trzecią uratuj« ib. 185, n° 38. »Niech je (proso) ta djabli wezną, kiejé go nima!« ib. n° 39. »Kiej djabeł skusić nie może, to babę posle« ib. 186. »Nie pamięta krowa, kiej cielęciem była« ib. 199, n° 52. »Jakże ją rosnać mám, Kej pode mną lezy pán?« Kozł. 27. Lip. 6. »Kiejś se ogrodnicek, da pilnuj swoich grusek« ib. 272, n° 42. »Któż mi będzie żan, Kiej mi pan Bóg żonkę wziął!« Lip. 55. »Kej idzie do karczmy to se poskakuje...« Aten. VI, 633. »Kiej, Kej = 1, kiedy 2, jak« Krasn. 303. »Kiej = kiedy« Rozpr. XI, 184. Inne przykłady na »Kiej« = kiedy patrz: Fed. 68. Zb. IV, 98, n° 18, zwr. 2. 158, n° 252. Pozn. II, 224. Goszcz. 148. 277. Tygod. ilustr. ser. 1, t. XII, str. 26. Wójc. II, 110. 189 (nie lud. K.) 199. Rog. n° 163. 207. 252. 256. 304. 335. 338. 342. 352. 398. 457. 483. 493. 501. Sand. 132, n° 158. 134, n° 160. 146, n° 177. 147, n° 178. 217, n° 285. 218, n° 287. Oles. 169. 174. Kuj. I, 112. 114. 124. 125. 190. 279. 293. 300. 301. 323; II, 28. 29. 32. 58. Kozł. 41. 77. 165. 296. Lip. 66. Krak. IV, 73. Por. Kiejcun. || »Kiejś, Kieś = kiedys« Rozpr. XXVI, 381. Opol. 37. »Będzies ty kiejś na haku!« Del. 117. »Kiejś = kiedys, niegdys« Spr. IV, 357. Rozpr. XI, 184. || »Kiesik, Kiejzik i Kiejzi: »Kiesik = niegdys« Rozpr. XXVI, 381. Zb. X, 212. »Wilków teraz niéma, kiejzik to bywały« Aten. VI, 117. »Kiedysik, kiejzik = niegdys, dawniej« Krak. IV, 309. »Kiejzi = niegdys«: »Śpiewała Magda

kiejzi: 'Od wdowców chłopcy piękniejsi'« Krak. IV, 267, n° 589. »Kiesik = kiedys; onegdaj, przedwczoraj« Świąt. 699. »Kiesik = kiedys« Pr. fil. III, 305. »Kiejś = kiedys« Rozpr. XX, 429. »Kiejzik = niegdys« Rozpr. XI, 184. || »Ky = gdy« Pr. fil. V, 778. Por. Wkiej. || »Ki« = kiedy: »Coz ni mám krzyceć, ki mie wygnął pán ze suzby« Zb. VII, 27, n° 77. »Ki przysed do domu pytają sie go...« ib. 44, n° 107. »Któż mi jabka będzie zrywał, Ki się Jasiu mi rozgniwał« Kal. I, 99, n° 53, zwr. 3. Zb. VII, 42, n° 104. »Wianek nosić muszę, Kim go przyjął na swą duszę« Lip. 110. »Czyją ją tera? Ni ojcowa, ni matczyną, Ki nie tego poganina« Zb. VIII, 83, n° 69. »Ki ją odmówili, niech ją mają« Pozn. IV, n° 488, zwr. 6. || »Kieskolwiek = kiedykolwiek, kiedys w przyszłości« Cisz. I, 64. Por. Na kikolek. Por. Kieingga. Kiejindziej. Kiejkolwiek. Kiejli. Kiejnedy. Kiejniejszy. Kiejwo.

Kieby, Kiejby, Kieźby = kiedyby, gdyby, żeby Rozpr. VIII, 213; IX, 178; X, 206. 215. 284. Wrześ. 10. Krak. IV, 309 p. w. Kiej. »Kieby, Kiby« Spr. IV, 24. 323. 357; V, 366. L. Zb. XIV, 34. »Kieby a dyby (= gdyby) ma dwie chyby« Wisła II, 307, n° 978. »Kiejbym rozumiała, że pójdę za wdowca. Uwiłabym wieńiec z samego jałowca« Kal. I, 132. »Kochałabym pana, kiejby mi pozwolił, Kochałakby lepiej, kiejby wasy zgolił« Wisła VIII, 222, n° 42. »Kieby = gdyby, żeby« Rozpr. XXVI, 381. »Kieby = jakby« Rozpr. XI, 184. »Kiebych miała klucze ode dnia białego, Nie dałabych świtać do roku

całego!« Rog. n° 309. »Kieby mi dał pan Bóg wiedzieć, Jak w tej mojej krainie?« Rog. n° 178. »Szczęśliweśby dziecie było, Kiebyś prędzej przemówiło« Kolb. 215, n° 18 n, zwr. 19. »(Drobne) czynią, jak kiebyś zły duch nad gospodarzã moc miał« Hilf. 125, n° 25. »Jaby cię kochała, kieby nikt nie widział« Zejsz. 52, n° 75. »Nie chodziłabym po was (mowa o złébeczkach« K.), kieby (wydruk. »kiedy« K.) nie owieczki« ib. 140, n° 72. Ib. 156, n° 60; 157, n° 62. »Kieby my to mogli...« Wisła I, 311. »Kieby nie te lasy, byłaby polana« Zb. XII, 201, n° 19. »Kieby pan Bóg dał, Cobyk ja sie wrócił...« ib. 209, n° 70. »Kiebych ja był wiedział, Iż będziesz płakała...« Rog. n° 16. »Kiebym wiedział, gdzie jej grób, pojechałbym dalibóg« Kolb. 179, n° 14 k, zwr. 15. »Kieby kùózka nie skakała, tũoby nũózki nie zła-mała« Rozpr. VIII, 127. »Czy to twoja córeczka? — Nie moja! Kieby to była moja, Nie takbych ją nosiła« Rog. n° 132. Ib. n° 90. 142. 238. 320. 384. 392. 448. 466. 513. 529. »Jáneek wziął mi wiáneek... Kieby go nie oddał, mogłoby mi szkodzić« Oles. 174. Wójce. II, 201, n° 15. »Kiebyś jak się kwapił puść (pójść), to nie pójdzie-z« Kam. 128. »Kiebyś biła różgami, Bylibyśmy pan-nami« Pauli, 78 ods. »Nie żalby mi było, kieby co godnego« ib. 229, n° 33. Zb. V, 224. »Kiebych ja wiedziała drożeczkę do niego, Toćbych...« Rog. n° 38. »Kiebych ja był ojca słuchoł, Nie byłych ja opłakował te moje młode latki« Rog. n° 51. »Kiebych ja był wiedział, iże będę wisiał, Byłebych...« ib. n° 117. »Kiebyści ty była uboga sierota,

Nie miałabyś wianka ze samego złota« ib. n° 238. »A jabych téz nie dbała, Kiejbych Michała miała« ib. n° 402. »Kiejby nie trudnego, toćbym i zrobił« Krak. IV, 146. »Kiejby = jakby, żeby« Rozpr. XX, 429. Inne przykłady patrz Rog. n° 314. 422. 504. Oles. 176, n° 676. || »Kyby = gdyby, żeby« Pr. fil. V, 778. || Kieby, Kiejby = niby, jak: »Nas jegomość kieby kwiat« Sand. 169. »Nasa imosć kieby róża« ib. Was. 110. »Borucãł, kieby sám niedźwiãdek« Zb. XIV, 208. »Kieby = jakby, przy porównywaniu: 'Moja Jagũosia kieby jagũoda'« Rozpr. VIII, 174. »Kieby = jak: 'Trawa wyrosła, kieby trzcina'« Spr. V, 110. Was. 242. »Lata, kieby osa« Rad. I, 113, n° 54, zwr. 6. Kuj. II, 271 p. w. Kiej. »Stała Kasia, kieby jagoda« Kozł. 104, n° 27. || »Kiej« = niby, jak, kieby: »Nasa pani kieby róża, kiej lelija« Was. 110, n° 5. »Jak kej gwiazdłé szklitłé sę (guziki)« Derd. 29. »Nasa imosć kiej lilija.. Nas polowy kiej pokrzywã« Sand. 165. »Klęczãła... kiej róża« Kuj. II, 27, n° 152, zwr. 2. »Kiej pies' w różnych zastosowaniach Kuj. II, 280, n° 2. »Za twojem synem, kiej za murem stoje« Kozł. 77, n° 6. »(Do nasego pana) zizdzajum sie goście, kiej do pana Boga« Kozł. 273, n° 53. »Wybieras, dziewcyno, na wybór, Ady se wybierzes kieby na plewy wór« Krak. II, 41, n° 71. zwr. 3. »Kasia... kieby rózy kwiat« Zb. II, 49, n° 27, zwr. 6. »Wystużyłem Rózię kieby kwiat« ib. 74, n° 82. »Miałci pięci synów... kieby bojarzynów« Zb. V, 85, n° 4, zwr. 6. »Kiedy dŕm go podkurzy, to kieby sklankę kawy wŕpił« Rozpr. X, 206. »Medelki

(= mędle K.), kieby las◄ Was. 110, n° 4. »Jak przyjdę do domu, To kieby do zakonu◄ Sand. 215. »Chodzi (po Warszawie) kieby za hubami w lesie◄ Kam. 8. »U nas poczta kieby w gębie◄ (= bardzo blisko K.) Kam. 9. Ib. 10. 13. »Cicho kieby na mak◄ ib. 24. »Chodzi sobie, kieby pani◄ Sand. 115. »Serce, kieby smoła, do niej się lepiło◄ ib. 139. Ib. 142. 165. 168. »Mój warkocyku rześisty, Urożeści mi, kieby gaj◄ Zb. IV, 124, n° 90. »Jedna i druga kieby jaka sługa◄ Wójc. I, 108. »Rozpuścił cugle, kieby wianeczek◄ ib. 258. Ib. 271; II, 31. 67. »Uwiją się kole swachnów kieby dziad◄ Kozł. 221. »Urodny, kieby drag◄ Łęcz. 89, n° 128, zwr. 3. »Panna, kieby świeca; każda z nich kiedby (tak K.) malowanie◄ Pleszcz. 218, n° 42. »Tyś kolwicek taki, jaki twój ociec, kiebyś mu z oka wypad◄ Spr. V, 368 p. w. Kolwicek. »Świeci miesiaćek, kieby młyńskie koło◄ Kal. I, 129, n° 78. zwr. 2. || »Kieby◄ = jak gdyby: »Posed do Krakowa, przywióz sobie ryło, Kieby i tu, w Rabce, takiego nie było◄ Zb. XII, 166, n° 24. || »Kiejby = jakżeby, gdzieby◄: »Kiejby też iskra mogła wylecieć z chmury, kiedy w niej pełno wody?◄ Matusiak Kłw. 14. || »Kieby (jeny)◄ = aby tylko, byle tylko: »Choćby był o jednym oku, kieby jeny tego roku (dom. przyszedł jaki 'galan')◄ Wisła II, 306, n° 962. »Choćby sukienka zgozała, Kieby kochanka została◄ Rog. n° 160. »Póde do matusie, jak rybka do wody, kieby is, kieby is! Oj ja do matusie kieby dzis!◄ Wisła VII, 125, n° 29. || »Kieby◄ = aby, żeby: »Dała pisanie, kieby zanieść...◄ Kam. 9.

»Obrócił ją do dzieci, kieby je uczyła◄ ib. 10. »Kieby jak utrzymać...◄ ib. 11. »Nie płacimy nie, kieby żbła◄ (= ani żdźbła K.) ib. 19. Ib. 78. 79. 125. »Dziaduś kieby słówienka nie odrzekli◄ ib. 120. (W dwóch ostatnich przykładach przez 'aby' = choćby K.). »Radzili se, kieby to dobrze żyć, a nie nie robić◄ Wisła II, 143. || »Ki(e)by = żeby◄ Spr. IV, 24. »Byłby sie porwał do bitki, kiby sie jeno nie był ũbawiał◄ Zb. VII, 49, n° 112. »Dobrzeby sie ũuecył, kiby go miał kto (do szkoły) posyłać◄ Zb. VII, 43, n° 105. »Jak kibyś ulął◄ ib. 56. Por. Kiedy.

Kieba: »Kieba = płaczek, płaczka◄ Pobł. 32.

Kiebić: »Kiebie i Kiebie się = płakać, knychać◄ Pobł. 32.

Kiebzic się = »szydzic z drugiego◄ Hoff, 40.

Kiec = »derkacz◄ Spr. V, 110.

»Kiec = chrósciel◄ Święt. 698.

»Giec a. Kiec = derkacz◄ Spr.

V, 108. Rozpr. XVII, 32. Pr. fil.

V, 737: »Giec◄. || »Kieczak =

derkacz◄ Pr. fil. IV, 205. »Kie-

cać◄ Spr. IV, 337. 365; V, 134.

Osip. Kuj. I, 196. »'Kiecać' woła

po łakach: 'siec prec, siec prec',

oznajmia, że już czas siano siec◄

Zb. VIII, 294. Wisła V, 915. Por.

Rozpr. XVII, 39. »Giecak = der-

kacz◄ Zb. II, 7. »'Giecakiem' na-

zywają dziewczę, która się krótko

ubiera◄ Masz.

Kieca! = »głos na cieleta◄ Kuj.

II, 271. »Kieca! = odpędzając

cieleta◄ ib. I, 59.

Kiecać p. Kiecać.

Kiecać p. Chruściel.

Kiecan p. Kiecka.

Kiecka p. Kicz.

Kiecka: »Kieca, Kiecka, Kietka◄

L. O. »Kiecka = spodnica◄ Parcz.

Sand. 262. Wisła I, 153; III, 325. Tygodnik ilustr. ser. 1, t. X, str. 404 (od Szkalmierza). Kam. 81. »Pod spód zakładaną (wkładaną K.) spódnice bez stanu nazywają 'kiecką'« Kuj. I, 65. »Spódnice zastępuje 'fortuch', czyli 'kiecka'« Aten. VI, 122. »Z wełny po połowie z lnem tką 'kiecki', 'halki'...« Zb. VIII, 261. »'Kiecki', czyli spódnice z czarnego płótna, bardzo faldziste, sięgają poniżej kolan« Hoff, 46. »Kiecka = spódnica« Pleszcz. 35. Spr. IV, 356. Pr. fil. III, 305; IV, 826. Zb. VIII, 278. »Spódnica perkalikowa, zwana także 'kiecka'« Maz. III, 30. Rad. I, 55. Fed. 13. 259. Witw. 113. Kozł. 372. Zb. VIII, 251. »Kiecka = 1, spódnica 2, mały, karłowaty człowiek 3, zarost brody. 'Kieczę zapuścić'« Święt. 699 (Dwa ostatnie znaczenia może raczej do 'Kicz'? K.). || »Trzyma się Marysi za kieckę« Zb. X, 320, n° 321. »Przez piec skoczyła, Kieckę zgubiła. Kiec po kiec, kiec po kiec, Kieciusiu miła!... Cy pan nie widział mego kiecana?« Maz. II, 98, n° 224, zwr. 4—6. »A cóż ty za dziewczeczka? Siedem kosul, jedna kiecka!« Rad. I, 218. Kozł. 267, n° 11. »Jak zawionie wiat, zadár jy wszystkich kiecków i kosiuli na łeb« Chełch. II, 91. »Moja żona kiecki nima...« Pozn. V, 165, n° 395. »Obrąbek od kiecki« Łęcz. 191, n° 351. »Kiecka = spódnica« Mil. || »Kiecka = kapota męska« Zb. I, 19. »Mężczyźni noszą kiecki, czyli bluzy płócienne« Pozn. II, 39. 157. 167. i ind. »Tatula w kiecce osmolonej« Pozn. VI, 53. || »Kiecka = suknia z czarnego płótna; w innych stronach znaczy spódnica« Rozpr. XVII, 23. »Kiecka = sukienka« Spr. V, 110. || »Kie-

szeń babska na krajce sukiennej zowie się 'kiecka'« (Może raczej 'kieska'? K.) Krak. I, 127 ods. i rysunek. || »Kiecek = kiecka« Pr. fil. V, 760. || »'Ksiądz kiecka' = (w żarcie) ksiądz świecki« Zb. VIII, 256. || »Kiecusia«: »Pójdę do wsi, Żeli moja kiecusia Da na płocie gdzie nie wisi« Łęcz. 188, n° 340, zwr. 3. Pozn. V, 165, n° 395. || »Kiecuszka«: »Tańcowały i kiecuski pogubiły« Łęcz. 191, n° 351. Por. Łęcz. 128, n° 217. || »Kiecuchna«: »Dała mi kiecuchnę« Lub. I, 214, n° 259. »Kiecuchna mi opadła... Ja kiecuchnę zawiązę...« Maz. II, 251, n° 710. »Kiesučka« zapewne pomyłka druku zam. 'kiecuska' Maz. II, 59, n° 141, zwr. 4. || »Kiecan«: »Nie widział mego kiecana« Łęcz. 128, n° 217, zwr. 7. || »Kieczysko = sukmana« Lip. 187. »Kieczysko bez falbany« Zb. VI, 104, zwr. 6. Por. Odrzykiecka.

Kieczak p. Kiec.

Kiećbych p. Kieby.

Kiedajszy = »jak dawny, od jakiego czasu będący: 'Kiedajszy tu jesteś? Kiedajszy to chleb?'« O. »Kiedajszy = z jakiego czasu? jak dawny?« Pr. fil. V, 760. »Kiedajszy = z jakiego czasu« Kud. Toż »Kiedyńsy« Pr. fil. V, 760. Por. Kiejsiejszy.

Kiedel p. Kitel.

Kieder, »Kiedra, a. Kidra = 1, limba, gatunek sosny 2, nazwa, dawana niekiedy modrzewiowi« O. »Kiedryna«: »Draż z ciesziny a. kiedryny« Witw. 43. 63.

Kiederle p. Kiderle.

Kiedweśny = »kochany, miły« Rozpr. XVII, 23.

Kiedy: »'Kiedy nie' z czasownikiem w formie przyszłości (właściwie aorystu) = jak nie, naraz, rap-

tem: »Jędruch kiedy nie wrzasnie na swoją (dom. żonę)« Kam. 87. »Jak tylo powiedział, moja kobieta kiedy to nie uchoپی się, kiedy nie polecie...« Tyg. ilustr. ser. 1, t. X, str. 267 (od Suwałk). »Kiedy nie utnie taki chluby, kiedy nie zanie suke lać...« Chełch. I, 48. »Kiedy nie przypadnie do kumina, kiedy nie złapie drzazgi i nie wsadzi kotoju pod ogon...« ib. 50. || »Kied« = kiedy: »Kied = skrócone 'kiedy': 'Nie idź tam, kied cię nie puscają'. Nie używa się nigdy jako pytanie 'kiedy'« Pr. fil. IV, 826. »Jakże ja go otruc mam, Kied nie wiem, co za trutu dam« Lub. I, 291, n° 475, zwr. 6. »Jak go (wianek) nie stracić, Kied parobeczek gładki« Lub. I, 263, n° 421, zwr. 11. »Kied będzie dusza z ciała wychodziła...« ib. II, 15, n° 24, zwr. 7. »Grali przed okienkiem, kiedby słowiki« Pleszcz. 74, n° 69. »Kied grali i śpiewali, jako słowiki« Kuj. II, 19, n° 136, zwr. 2. »Kied pusca (koniki) na pole, Jak wiatry biegają« Maz. I, 153, zwr. 14. »Płakała, kied ją wiedli« Kiel. I, 116, n° 171. || »Kiedy = kieby, niby, jak«: »'Błyszczcy kiedy złoto' Czysta kiedy szklanka'« Ust. z Litwy. »A mój ojciec kiedy zima, Wymawia mi co godzina« Wisła V, 556. »Gospodyni nasa Stoi sobie kiedy fasa« Maz. III, 320, n° 496. || Niezrozumiałe jest dla mnie 'kiedy' w przykładzie następnym: »Nie pytaj się, zięciu drogi, Kiedy ubogą« Zb. IV, 213, n° 18, zwr. 9. || »Kady (autor pisze 'kady'? K.) = kiedy« Rozpr. XX, 429. || »Kadyk« = kiedy Ust. od Zawichosta. Por. Kie.

Kiedy p. Kędy.

Kiedyby = gdyby: »Dziewecki rade wiją zielone wiánecki... Kie-

dyby z tych jaki otrzynać!« Aten. VI, 646. Por. Kieby.

Kiedy niekiedy: »Kiedys niekiedys«: »Zalicał mi się trzy lata świniarz, Kiedys niekiedys to do mnie przylaz« Maz. III, 264, n° 363. »Kiedys niekiedys nienawistne oko rzucał na pana Z.« Bar. 79. »Ja go coraz i często koszałką, a on mnie kiedys niekiedys obuchem« ib. 164. || »Kiedyk niekiedyk« Kam. 87.

Kiedyszy p. Kiedajszy.

Kiedysi i pokrewne: »Będiesz mię załować kiedysi« Paulh, 207, n° 45. Toż Krak. II, 453, n° 734, Zb. XII, 208, n° 56 i Wisła VII, 147, n° 20. Wyraz napotkany przeto w jednej pieśni tylko, dla rymu z 'wisi' i 'myśli' K. || »Kiedysik« Krak. IV, 295, n° 26. 309 p. w. Kiej. || »Kiedysci« Tygod. ilustr. ser. 1, t. X, str. 267 (od Suwałk) i Ust. z Litwy. || »Kiedysć« Ust. z Litwy. Por. Kieś i in. pod Kie.

Kiedysiejny p. Kiejsiejszy.

Kiedysny p. Kiejsiejszy.

Kiedys tedyś = kiedykolwiek (w przyszłości) Ust. z Litwy.

Kieinga = »kiedyndziej, inną razą« Pobł. 31. »Kiejinga = anders Mal« Cen. 68. 74.

Kiej p. Ka. Kie.

Kiejby p. Kie.

Kiejcun = »przychodniów od Cze-miernik, używających wyrazu 'kiej', nazywają w Rudzieńcu 'kiejcunami'« Pr. fil. IV, 205.

Kiejinga p. Kieinga.

Kiejndziej: »Kiejndzi« = kiedyndziej Cisz. I, 251, n° 201.

Kiejndziej = gdziendziej Święt. 390.

Kiejkolwiek = kiedykolwiek, kiedykolwiek: »Niech się nagadają: Przecie im kiejkolwiek pyski po-ustają« Kiel. II, 127, n° 423, zwr. 2.

Kie(j)lek p. Kiejli.

Kiejli: »Kiejll = kiedykolwiek.
 • Pobl. 41 p. w. Le. Kiejll = skoro tylko, jeżeli tylko. Ram. 19.
 »Kiejle = irgendwann. Cen. 68.
 »Kiejle = wann immer, irgend wann. ib. 69. Hilf. 139. »Kielek a. Kiejlek = czasami, kiedykolwiek: 'Jak zapomniałam, to kielek i nie mówiłam pacierza'. Doman.
 »Kielek = kiedyś, kiedykolwiek. Pr. fil. V, 760. Parcz.

Kiejnedy = »kiedyndziej. Pr. fil. V, 760.

Kie(j)ni p. Kień.

Kiejsiejszy, »Kiedysiejszy, Kiedysny = dawniejszy, były. Krak. IV. 309. »Kiedysny = dawniejszy. Wisła III, 87. »Kiedysny = dawniejszy, starodawny. Pr. fil. IV. 826. Por. Kiedajszy.

Kie(j)si(k) p. Kie.

Kiejter = »wyraz obelgi na Niemca. O.

Kiejwo = »jakoby oto: 'Mnie się widzi, że ón kiejwo niespełna rozumu'. Kuj. II, 271 p. w. Kiej.

Kiela p. Koło.

Ki(e)la p. Kilka.

Kielce: »Jest taki baranek, co jest w nim więcej ranek, jak w Kielcach Kielcanek (zagadka o pnia-ku do rąbania drzew) Zb. I, 133, n° 43. »Kielce moje, Kielce! ib. IV, 149, n° 201. Kiel. II, 58, n° 178. »W Kielcach. Zb. IV, 152. Kiel. II, 159 n° 476. »Poza Kielce. ib. 175. »Kielce. Kiel. II, 38, n° 107. »W Kielcach. Wisła VI, 304, n° 31. || »Kielecki: »Na Kieleckim polu. Zb. IV, 168, n° 311. »Kielecki zamceek. ib. 169, n° 321. Kiel. II, 55, n° 166. || »Kielczanka. patrz wyżej w przytoczeniu ze Zb. I.

Kielcoch = »przezwisko człowieka, mającego wielkie zęby. Święt. 699.

Kielcować się = »śmiać się i żartować. Udz.

Kielczaty = zębaty: »A ty, jedzyna kielczata! Pozn. I, 276.

Kielczyk = »karm dla konia: kosztła karmu: 'Dadzą mi na kielczyk'. Rozpr. III, 371. »Kielczyk = kosztła. Wrześ. 10. »Kielcyk = wydatki, kosztła: 'Pojadem, jako kees, ino mi kielcyk zwróć'. Spr. V, 366. Por. Rozpr. XVII, 23. Por. Kieltować.

Kiele p. Koło.

Kielec: »Kielce = kły: 'Kielce z dzikiej świni'. Spr. V, 366. »Dziękuję ci, tobie ojce, Ześ wyscyrzał na mnie kielce. Wisła VII, 136, ods. 1. »Zobaczyła jego straszne kielce (i zawołała): — Co za paskudne zęby! Wisła VIII, 265. »(Chłopiec) wyscérzał kielce. Zb. VII, 56. »Garbarz kręci skóry kielecami do góry. Pozn. 46, n° 95, zwr. 4. »Zeby świnię dała kielce... Zb. VII, 35. »Wielecy do wyżygania kielecy (do do wydtubywania z zębów). Pozn. II, 240. »Kielec = ząb psi, świński, a wielki ludzki. Święt. 699. »Kielce = zęby. Udz. || »Kielczaki: »(Świnia) potarga nas kielcákami. Zb. IV, n° 414, zwr. 4. Por. Kiel.

Kielek p. Kie.

Kieli = »jak duży. Rozpr. III, 371. »Kieli = jak wielki? ib. X, 284. Wrześ. 10. »Kieli = jak wielki: 'Kieli nóz wzdłuś był, potel wbił'. Spr. V, 366. »Maluskiego bede miała, Tyleckiego, kiela ja. Zb. XII, 197, n° 111. »Młode kogutki zwykle pieją: 'Kieli to já!', niby chwając się tem, że już duże urosły. Zb. VIII, 293. »Kiele téz to más nogi! Kiela téz to más głowę! Kiele téz to más ũocy! Zb. VII, 79, n° 137.

Kielich, Kieliszek: »Kiliszek.

- Ust. z Litwy. »Kilisek« Kozł. 22.
 »Kilusek« ib. 22. 94. 148. Pr. fil. IV, 205. »Kielus(z)ek« Zb. V, 196. 229. Rozpr. IX, 151. 184. Wzies. 10. Rozpr. X, 284. 227. Zb. VIII, 320. Spr. IV, 377; V, 366. »Kieluch« Spr. V, 366. »Kogut pieje po północy: 'Po kieluchu!'« Zb. VIII, 293. »Kielusyk« Zb. VIII, 300. »Kieliszczyna« Myszkowski O Strachach, 17. »Kilusek: 'Wypić gorzałeckie, kilusek postahić'« Pr. fil. V, 761. »Kielusek« Rozpr. XXVI, 381.
- Ki(e)lko p. Kilka.
- Kielmanowice: »Kupił chłop krowe w Kielmanowicach...« (zagadka o wszy) Zb. X, 153, n° 148.
- Kielmerski: »Wilhelm Michalezyk, rodu kielmerskiego, w Sulinach wiosce tamem się narodził« pisze autor wierszy w Jak. Turowskiego »Kluczu«, książce ludowej, wydanej bez oznaczenia miejsca i roku, na Mazurach. Por. Kielmrzy.
- Kielmrzy = wolni chłopci: »Gburzy, kelmrzy, ziemnianie!« Kętrz. 83. 92. »Zamożni gospodarze, dawniejsi 'ziemianie, kölmrzy'« Wisła III, 84 i ods. Por. Kielmerski.
- Kielner: »Kiernel« Spr. IV, 377.
- Kielnia = 1, ogon bobra Przyj. ludu VI, 111 2, »przednia część bryczki, w której woźnica trzyma nogi« Pr. fil. IV, 205. || »Kielnia = łyżka wazowa« Parcz.
- Kielo p. Ile. Kilka.
- Ki(e)loro p. Kilkoro.
- Kielosi p. Kilka.
- Kieltować = »wydawać, ponosić koszta« Spr. IV, 305. Por. Rozpr. XVII, 9. Por. Kielczyk.
- Kieluch p. Kielich.
- Kielzać p. Kielzać.
- Kiel: »Zboże kłów nie puściło...« Zb. IX, 34. || »Kłło = kiel« Ram. 71. Gliński Bajarz IV, 220. || »Kły-
- sko«: »Koń ma długie kły ska« Derd. 56. Por. Kielec.
- Kiełb p. Kiełp.
- Kiełbasa: »Kiołbasa« Rozpr. IX, 112. Spr. IV, 24. Święt. 53. 438. Oles. 175, n° 661. || »Kiełbás a. Kiełbása, Kiełbása« Ram. 70. || »Kiełbasa = działek gruntu czteromorgowy« Pr. fil. V, 760.
- Kiełbasić = gmatwać, krzyżować, psuć, mącić Ust. z Warszawy. »Kiełbasić = krzywić; bałamucić« Udz. || »Kiołbasić = robić niezręcznie, słabo, psuć« Święt. 699. || »Kiełbasić się = gmatwać się« Udz.
- Kiełbaśnik »a. Kiełbasiane ziele = herba majoran. s. thymi« Ciesz. 38. || »Kiełbaśnik = żyd, jedzący trefne, niedozwolone potrawy« Parcz. || »Kiełbaśnik = przezwisko ludzi wysokich a chudych« Pr. fil. IV, 205.
- Kiełbaśny: »Kiełbasny n. p. krám« Ram. 70.
- Kiełcz, »Kiołc = chojak« Pozn. I, 55, ods. c.
- Kiełp, »Kiełb = łabędź« Hilf. 167. Ram. 70. || »Kiełplik, Kiełpię, Kiełpiątko = mały, młody łabędź« Ram. 70.
- Kiełpi = »łabędzi« Ram. 70.
- Kiełpin: »W Kiełpinie« Nadm. 155, n° 22.
- Kielzaczka p. Kielzawka.
- Kielzać i Kielzać: »Kielzać = ślizgać, poślizgiwać się« Wrześ. 10. Tygod. ilustr. ser. 2, n° 110. »Koń był bosy i kielzał mu« Zb. V, 254. »Kielzać (autor pisze 'kiewzać') = ślizgać się po lodzie (o koniu)« Spr. IV, 377. »Kielzać = ślizgać się: 'Boskie idem, bo mi krypce kielzajom'« Spr. V, 366. »Ż bryje to pońcochy kielzajom, a z mięsa to i kierzpce nie kecom« ib. 345 p. w. Bryja. || »Kielzać się = śliz-

- gać się. 'Kielznóć = pośliznąć się' Pr. fil. IV, 284. »Kielzać« Rozpr. XII, 37. Por. Rozpr. XVII, 39. 40. »Kielzać się = ślizgać się« Pr. fil. V, 760. || »Kielznąć się = pośliznąć się« Pr. fil. V, 760.
- Kielzawka:** »Kielzawka a. Kielzaczka = ślizgawka« Pr. fil. IV, 284. »Kielzaczka = ślizgawka« Pr. fil. V, 760.
- Kielzki:** »Kielski = ślizki« Pr. fil. IV, 284.
- Kielzko** = »ślizko« Wrześ. 10. Rozpr. X, 284. Spr. V, 366. Pr. fil. V, 760.
- Kiender** p. Kierda.
- Kiendybał** p. Kinderbalsam.
- Kiendziuk** p. Kindziuk.
- Kienys** p. Ka.
- Kień** p. Ka.
- Kiepek:** »Kieпки wyjmać« = kiepkować, żartować. Ust. z Warszawy 1890. || »Tłusty kiepek = anchusa arvensis« Zb. VIII, 258.
- Kiepkować** = »drwić, przekpiwać« Roczn. 206. Zb. I, 69. Myszkowski O strachach, 13. 20. »Dali uni kiepkować z nigo...« Chelch. II, 99. »Kiepkować = żartować, kpić: 'Nie kiepkujta z niego'« Spr. V, 110. »Kiepkować = szydzić, żartować: 'Nie kiepkuj se mnom'« ib. 366.
- Kiepski** = »1, lichy 2, ciężko chory« Hemp. »Ja kiepski, béde doma« (= chory) Pozn. VI, 332, n° 93. »Kiepski = 1, chory 2, fałszywy (o pieniądzu)« Rozpr. IX, 206. »Kepski = zły: 'Ogórki po trojaku, chociaż kepsćiejsze' = po srebrnym groszu, choć gorsze« Zb. I, 34. »Kiepski = zły, lichy« Spr. V, 110. Na Litwie, gdy kto powie 'kiepski', powiadają: »I słowo nie lepsze« Ust. Por. Wal. p. w. Kiepski. »Kiepsniejszy« Ust. z Nałęczowa 1895. »Kiepszy = kiepsćiejszy, gorszy« Pr. fil. V, 761. »Kiepskim być = chorować« Rozpr. XX, 429. »Kiepski = wadliwy; blizki śmierci« Rozpr. XI, 184.
- Kiepstwo** = »nie tylko znaczy kiepską rzecz, ale także wykpiwanie, wyszydzenie i ośmieszenie kogoś. Baba, u której chciałem kupić fartuch jej wyrobu, odezwała się: 'Pewno pan chce kupić jeno na kiepstwo' = na wymianie« Pr. fil. IV, 903. »To nie żadne kiepstwo mieć wtedy robotnika, kiedy trza« Kam. 36. »(Mówić) niby bez kiepstwo (żartem)« ib. 102. »Jakie to kiepstwo się przytrafiło w naszej wsi« ib. 142. »Juże kieby jeno na kiepstwo trza mu było brać wośm garey« ib.
- Kieptar** = spódnica ślubna, suto galonami wyszywana Kalendarz Jaworskiego 1867, str. 53. »Kozuszek krótki bez rękawów, zwany 'keptar'« Witw. 87. Por. Kłósy XV, 324. Zap. 'Kentaryk' u O. stoi pomyłkowo, zam. 'Kęptaryk'.
- Kieptarz** = »żartowniś« Lub. II, 211.
- Kiepus** = »kapelusze« Maz. I, 240, n° 126 (nie ludowa K.).
- Kier** = »zacinać, budować 'w kier' = w zrąb, na zakład, w węgiel, a nie w słupy« Pr. fil. IV, 826. »Domy nie w słupy, ale w węgiel, czyli 'w kier' gładko budowane« Wisła VI, 4. 506.
- Kier i pokrewne:** »Kiery = sukno czerwone. służące do ozdoby przy chomątach« Rozpr. X, 285. »Miasto Bobowa, kierką pobite« Zb. X, 182. »Kirówka = spódnica wełniana« Wisła II, 129. »Kir w Krakowskiem znaczy grube brunatne sukno, z którego... 'kierazyje'... wyrabiają« Krak. I, 123 ods. 1. »Kir = jest to prosta obrzednia tkanina wełniana, ró-

znej barwy; czerwony kir służy częstokroć za podszewkę do sukmany• ib. ods. 2. Porówn. Kiereja.

Kierak = »część wozu, kierownik• Kuj. II, 271. »Kierak = ryczon, przednica• Pobl. 133. Kuj. I, 84. »Ryczón a. Kierak• Pozn. III, 137.

Kierat = »nawał zajęcia, duża praca skomplikowana: 'Duży mám kierat na głowie z tom budowom'• Spr. V, 366. »Kierát = nieład, zamieszanie w rzeczach, tumult• Spr. IV, 345.

Kiercać = silnie mieszać (w garnku) Ust. od Grójca (pod Warszawą).

Kierchów = »emętarz• Rozpr. XII, 93. »Na kierchowie• Zb. IX, 252, n° 289, zwr. 4. »Bieży zając przez kierchów• ib. 262, n° 322, zwr. 9. »Na kierchów• Rog. n° 122. 196. »Na kierchowie• ib. n° 476. 477. 478. 479. 485. Pr. fil. V, 760. || »Kierchówek• Rog. n° 123. 296. || »Kierchoweczek• Rog. n° 109. 476. 477. 478. 479.

Kierda = »wieprz niekraszony, kiernoz• Rozpr. VIII, 174. »Kierda = wieprz• Spr. V, 110. »Kiernoz. Kierdak = knur• Pr. fil. IV, 826. »Kiędra, Kierda = kiernoz (wieprz miszony)• (chyba niemiszony K.) Zb. I, 30. »Za stodołą kierda pyszcze• Kuj. I, 234. Zb. II, 113, n° 186. »Kierda = przekleństwo ib. 257. »Pański kierda w portkach chodzi• Łęcz. 201, n° 389. »Kierdom (zęby) powybijają• Łęcz. 191, n° 352. »Kierda = dziewczka roztrzepana• Udz. »Kierda = knur• Mil. || »Kinder, Kiender = kiernoz, wieprz• Zb. I, 19. »Świnia wójtowa i kiender (kiernoz) pański• Zb. IV, 234, n° 149. »Kięder = kiernoz•

Rozpr. XXVI, 381. || »Kierdos = wieprz rozplodnik• Rozpr. XX, 429. Por. Kiernoz. Kirda.

Kierdel = »stado owiec• Del. 123.

»Kierdel = gromada owiec z bydłem zmieszana• Stęcz. 53, ods. 19. 82, ods. 48. »Trzoda czyli kierdel• Kłosa XIX, 332. »Stada od 200 do 600 owiec, kerdłami zwane• Enc. roln. II, 819. »Kierdel = stado, gromada owiec od kilkudziesięciu do kilkuset. 'Kierdołek' = stadko, gromadka owiec• Rozpr. X, 216. »Kierdel, Kiérdel a. Kyrdel = stado owiec a. kóz, lecz także krów i t. p.• Rozpr. X, 284 i 287. »Kierdel = stado owiec, kóz swojskich a. dzikich, świń, kur• Wrześ. 10. Spr. IV, 315 p. w. Udój. »Kierdele = stado owiec• ib. 356. »Gajno, Kierdel = stado, gromada• Spr. V, 355. »Kiérdel = stado: 'Kiérdel owiec'. 'Kiérdelik' a. 'Kiérdolek' = stadko. 'Kozy chodzą w kiérdelu'• Spr. V, 366. »Kirdel = stado n. p. owiec• Goszcz. 131. O. »Dwa kierdela owiec• Zb. VII, 26. »Johas z kierdelem (stado owiec)• Zejsz. 18. »Kierdołek owiec• ib. 138, n° 60. »Kyrdel = stado owiec• Spr. IV, 346. Por. Rozpr. XVII, 10. Por. Gajno.

Kieręcina = »zarosła, krzaki na mokrych łąkach• Spr. V, 134. »Kieretyna• O. || »Kieretnia = krzaki, zarosła• Pr. fil. V, 760.

Kiereja = »zwierzchnia sukmana• Kuj. II, 271. »Kiereja = szuba zimowa• Pr. fil. IV, 205. »Kiereja = rzadko używana nazwa pogardliwa każdej sukni zbyt obszernej, szuby a. burki• Pr. fil. IV, 826. Kuj. I, 64 ods. »Zamiast płaszcz, nosili dawniej t. zw. 'Kireję', t. j. płaszcz bez peleryny, z kapiszonem• Kuj. I, 266. »Ku-

- jawiaka odznacza kireja grana-
towa, ze stojącym wązkim koł-
nierzem i t. d.◀ Zb. VI, 92.
- Kierszować** ▶kogo = mieć kogo
pod ostrą komendą, dręczyć zada-
waniem trudów◀ Krasn. 303.
- Kieretnia** p. Kierecina.
- Kieretyna** p. Kierecina.
- Kierezja** p. Karazja.
- Kierędy** p. Kłóřędy.
- Kierk**: ▶W wioskach Podlaskich
Stadniki i Klepacze wyraz 'kierk'
a 'kierzk' oznacza niewielkie je-
ziora oraz miejsca błotne, okolone
wzgóřzami◀ Gazeta Warsz. 1872,
n° 189, str. 3.
- Kierla**: ▶'Mocny kerla' = silny
chłop◀ Hilf. 114, n° 15. Por.
Karlus.
- Kiermasz** Wrześ. 10. ▶Kiermasz
= 1, jarmark 2, podarunek z jar-
marku◀ Rozpr. III, 371. ▶Jak
pójdzie na jarmark, to mi kier-
masz kupi... Jak kupis se kiermas,
to przynieś do domu◀ Zb. XII,
156, n° 523. ▶Odprawiano 14
wrzeźnia, po powrocie z jarmarku,
t. zw. 'kiermas'; była to uczta,
połączona z zabawą... (opis) Święt.
114. ▶Z kiermazu◀ Kozł. 110.
▶Na kiermasiu◀ Zb. IV, 216. ▶Na
kiermasie◀ Gazeta Olsztyń. 1887,
n° 84. Maz. II, 241. Nadm. 112.
Święt. 246. ▶Kiermasz na tydzień
przed ś. Marcinem... dla czeladzi,
pracującej przez lato...◀ (opis)
Pozn. II, 345.
- Kiermasznia** p. Komasznia.
- Kiermasznik**: ▶Jadą kermaszni-
cy◀ Zb. IX, 230.
- Kiermaszować**: ▶Kiermasz to tul...
Bedziemy sie (tak! K.) kierma-
szować, Nie bedzie nas nic kosz-
tować◀ Zb. IX, 251, n° 285.
- Kiernel** p. Kielner.
- Kiernia i Kierznia**: ▶Kiernica
= maślnica, tłuczka do maśła◀
O. ▶Kiernia a. Kiernicka = ki-
rzonka do robienia maśła◀ Wrześ
10. ▶Kiernia, Kiernicka = nac-
zynie do robienia maśła◀ Rozpr.
X, 284. ▶Kiernicka = naczynie
do robienia maśła, maślniczka◀
Spr. IV, 345. ▶Kiernica◀ Zb.
VI, 304. ▶Kierniczka◀ ib. 282.
Patrz Krynica. || ▶Kierz =
skopek◀ Pr. fil. IV, 205. || ▶Kierz-
nia◀ Bisk. 12. Pr. fil. III, 369.
▶Kierznia, Kirzenka◀ Kuj. I, 86.
Pozn. I, 97. ▶Kierznia◀ Krak. I,
135. Pozn. V, 118. Hilf. 167.
Pobl. 32. ▶Kiérznia, Kiérzynka◀
Pozn. II, 177; VII, 114. ▶Zjadł
maślanki trzy kierzenki◀ Pozn.
IV, 97, n° 191. ▶Kierzanka◀ Zb.
II, 179. Chełch. II, 57. ▶Kierz-
nica◀ Hilf. 167. ▶Kierzanka a.
Maśnica◀ J. Łoś. ▶Kirzanka, Ki-
rzenka◀ Maz. III, 44. ▶Kierzónka◀
Wiśła III, 745. ▶Kirzonka◀ (au-
tor pisze 'kizonka') Wrześ. 10
p. w. Kiernia i 24 p. w. Wiernik.
▶Kierzenka◀ Łęcz. 241. Nadm.
134. ▶Kirzanka◀ Spr. V, 110.
366. ▶Kirzenka◀ (autor pisze ▶Ki-
zenka◀) Kam. 147. ▶Kirzynka =
kierznia do robienia maśła◀ Mil.
- Kiernozi**: ▶Kiędróz◀ Rozpr. IX, 139.
281. Zb. VII, 24. ▶Kiędroz◀ Pr.
fil. V, 761. || ▶Kãdroz◀ Pr. fil.
V, 756. || ▶Kiernóz◀ Derd. 23.
▶Kiérnóz◀ Święt. 21. || ▶Knoroz◀
Zb. I, 69. || ▶Kiernóz = 1,
wieprz 2, dziewczarz◀ Święt. 699.
|| ▶Kiernozi = melodia ▶za świ-
niami◀ Maz. II, 217, n° 574. Por.
Kierda. Kirda.
- Kiernozi** = ▶kiernozi, wieprzowy;
'Za pięć piątaków kãdrożiego miã-
sa', tym zwrotem mieszkańcy oko-
lic Bytomia wyśmiewają się z miesz-
kańców powiatów Kozielskiego
i Strzeleckiego◀ Pr. fil. V, 756.
- Kiernozić się** = ▶broić, figle
wyprawiać◀ Rozpr. X, 284. Spr.
V, 366. ▶Kiernozić się = żyć

- rozwiozle. Święt, 699. Por. pod Byczyć się przytoczenie ze Spr. V, 346.
- Kierò!** = wołanie myśliwskie, zwracające uwagę na płaki lecące Wisła VII, 387, n° 7. Toż Ust. z Litwy.
- Kierownica** = »pręt żelazny pod kołowrotem na nasadzie (u wozu)« Święt. 10. »Kierownica = regulator w pługu« Pr. fil. V, 761. Por. Kierownik.
- Kierownik** »a. Ryczóń« (u wozu) Pozn. I, 110. »Kierownik drewniany leży na ławce« Zb. VIII, 259. »Kierownik, ryczon, rycmian a. obartel« J. Łoś. Maz. III, 51. Was. 60. Por. Kierownica.
- Kierpaty** p. Kirpaty.
- Kierpcarz** = pogardliwa nazwa Górala u Krakowian Encyklop. Org. XVI, 498. Wójc. I, 183. »Jaśko grywa na fujarze, A skaczą Kierpcarze...« Wójc. I, 183 —184 (nie ludowa K.).
- Kierpeć** i formy pokrewne: »Kierpeć, lm. kierpce (tak! K.) = obuwie góralskie« Zb. I, 43. »Kierpce« = chodaki, postoly, kurpie Encyklopedia Org. XVI, 498. »Moskalce ciérpkie jak kierpce (= chodaki, obuwie Górali)« Pauli. 38. »W kirpcach« ib. 44. »Kierpce = obuwie góralskie z jednego kawałka skóry wyprawnej« Wrześ. 10. »Kirpce, w Kierpcu« Zejsz. 4. 5. »Kierpce orawskie« Wisła VI, 143. »Kierpce, Kyrpiec, Kyrpce« Spr. V, 366. »Gradu było na kierpiec (miara śniegu, gdy spadnie taki, że już przez brzegi kierpców się przesypuje)« Wisła IX, 77. Zb. VI, 254, n° 15. »Kierpiecie« Tygod. ilustr. ser. 1, t. XII, str. 27. »Kierpei« 2 pp. lm. ib. Wrześ. T. 17. »Kérpce«, »Kirpce«, »Kyrpce«: Rozpr. X, 287. 284. 216. Zejsz. 4. »Kérpeć« Zb. XII, 167. »Kérpce« Zb. XII, 201. 175. 231. Cisz. I, 269. »Kyrpce« Pr. fil. III, 493. »Kyrpce« Aten. VI, 111. 112. Del. 30. Hoff, 45. Zaw. 84. Rozpr. XVII, 42. Sab. 131. || »Krypeć, lm. Krypiec«: Sab. 131. Krak. I, 201. Encyklop. roln. II, 818. Zb. I, 44. 108; VI, 254; IV, 144; X, 321. Wisła II, 174. Zb. XII, 124. 167. Fed. 213. || »Krypy«: »Ni mam nic nowego, lno krypy na nogach« Wisła II, 174. || »Krypetek, lm. Krypetki«: Krak. I, 201. 221. 222. || »Kierpczysko, Kierpeisko« Rozpr. X, 244. 261. Zb. V, 204. Por. Kurpie.
- Kierutać** p. Chwierutać.
- Kierynndać się** »a. Huziać się = huścić się. Jak kto, siedząc na stołku z założonemi nogami 'huzia nogom', to mówią, że 'djabła piastuje'« Spr. V, 366.
- Kierz** = »krzak« Was. 242. »Kerz, Kerzk = krzak« Hilf. 167. »Bagna... bielami i krzami tu zwane« Połuj. 56. »Kierz = krzak« Pr. fil. IV, 826. »Szary kierz« Wójc. I, 271. »Kierz laskowy« Kuj. II, 33. »Kierz rozmarynu« Lip. 43. »Kierz lewandowy« ib. 90. »Kierz ruty« Kolb. 206. »Kierz, Kiercek (zap. 'Kierzek' K.) = krzak, krzaczek« Zb. I, 19. »Śliczny kierz • lelija« Pozn. III, 83. »Kierz kąkolu« Łęcz. 197. »Kierz cierni« Rad. I, 128. »Carny kierz« ib. 129. »Czterzej panowie w jeden kierz sraja' = krowa wydaje mleko w jeden kubetek« Nadm. 144. »Na podwórzu rośnie kierz« Kal. I, 114, zwr. 5. »Koło krza« Zejsz. 96, n° 366. »Kole krza lescowego« Wisła III, 585. Kolb. 207. »Do krza do rokity« Kolb. 34. Maz. III, 275. »Do krza iwowego« ib. zwr. 25. »Z pod krza« Kuj. I, 142. »Jedna sroka ze krza, a dziesięć w kierz« Kuj. I,

198. »Za kierzk« Chełch. I, 87.
 »Ciebie u krza uwiążemy« Kolb.
 420. »Czterech braci do jednego
 krza strzelają« Zb. II, 178 (za-
 gadka o cyskach krowy dojranej).
 Toż Zb. VII, 143, n° 95 i Was.
 222, n° 22. »Ze krza« Rog. n°
 293. »Pod krzem« Pozn. IV, 240.
 Rog. n° 125. »Za krzem stoi«
 Kuj. II, 40. »Uwidzi trzy rosna-
 ce krze« Zb. IX, 63, n° 1: II,
 139. »Poszła w krze« ib. 152.
 »W tem krzu ptaki majo gnia-
 zda« Spr. V, 110. »Listki... na
 krzach« Pleszcz. 153, n° 4. »Zły,
 jak gadzina w krzu« ib. 166, n°
 171. || »Kierz = rodzaj sieci
 na ptaki« Pr. fil. V, 761 (myśl.)
 || »Kierzek = krzaczek« O. Przyj.
 ludu VI, 91. Kuj. II, 14. »Kie-
 rzek brzeziny« Zb. II, 44. »W kie-
 rzku« ib. 50. Pozn. IV, 175; II,
 105. »Kierzek rutki« ib. 198.
 »Kierzek rzesy« Zb. VIII, 80.
 »Pod kierzkiem« Pozn. VI, 169.
 Chełch. I, 207; II, 104. Łęcz.
 131. Nadm. 158. Wisła VI, 693.
 Pozn. IV, 217. »Kieszek (tak K.)
 = kierzek, krzaczek« Krasn. 304.
 || »Kierzasek lelni« Pozn. III, 197.
- Kierzk p. Kierk.
 Kierzkowy = »krzaczy« Zb. I,
 19. »Kierzkowe jagody« (np. a-
 grest) Pozn. II, 332.
- Kierz(nia) p. Kiernia.
 Kierzniac = »bić masło« Pobł.
 32. Hilf. 167. || »Kerznione mle-
 ko« Bisk. 12.
- Kierzniak: »Kierzniak« = kijek
 w masłownicy Derd. 106. 139. Hilf.
 167.
- Kiesej p. Kieszeń.
 Kieska = ubranie głowy dziewcząt
 ukraińskich, złożone z kilkocalo-
 wego paska papieru, obszytego
 czernią kolorowem i spadających
 z tyłu wstążek Orędownik nauk.
 1843, n° 4, str. 27 ods. (raczej
 'Kiska' K.).
- Kieszeń: »Kieszeń« rodzaju mę-
 skiego czasami na Litwie. »Kie-
 senia a. Kiesej« Rozpr. VIII, 122.
 »Kiesnia« Spr. IV, 24. »Z kiesie-
 niów« Chełch. I, 91. »W kiesie-
 ni« Was. 151. »W kieseni« Maz.
 I, 296. Rad. I, 193. »W kiesie-
 nia« Rog. n° 440. || »Kiesnia
 = kieszeń« Pr. fil. V, 761.
 »W kiesni« Zb. VII, 24. 27.
 Święt. 205. »Z kiesnie« Zb. VII,
 25. || »Kiesionka« Chełch. I, 18.
 || »Kiesienisko« Krak. II, 45.
 || »Kies(z)a = kieszeń« Pr. fil.
 V, 761.
- Kieszek (może 'Kieszek' K.): »Kesz-
 k = twaróg w kawale czworobo-
 cznym« Hilf. 167.
- Kieszula = kieszeń: »Nie miał
 gdzie (dul) schować, włożył w kie-
 szule« Maz. III, 65, zwr. 5. »Dule
 wyskoczyły hoc z kiesuli« ib. V, 73.
- Kieśkolwiek p. Kie.
 Kietka p. Kiecka.
 Kietować = »ściskać« Spr. V, 110.
 Kiety lm. = kajdany: »Ketami po-
 brząkał« Pozn. IV, 274, zwr. 5.
- Kiewo = jak, jakby, niby: »Bły-
 szczą (guziczki)... kiewo miesiąc,
 kiewo gwiazdy« Kuj. II, 177.
 »Wychowała matka syna, kiewo
 kónika« Ust. z pieśni od Doman.
- Kież p. Ka.
 Kiędra p. Kierda.
 Kiędróz p. Kiernoz.
- Kij: »Choćby ich było jako w lesie
 kiji...« Rog. n° 109. »Wozic kija
 = wozic drzewo« iron. Krak. IV,
 298, n° 53. Toż Święt. 342. »'Kij
 do gromady'« = laska, którą soł-
 tys daje jednemu gospodarzowi,
 ten następnemu itd. dla zwołania
 gromady Wisła V, 647. »'Kijem
 mąkę mléc'« = wyjść z torbami,
 wyjść na dziady. 'Ej, Jędrek, nie

kees słuhać ojca, pódzię ty kijem mąke mléć« Spr. V, 366. »Wyrwał kija (drzewo) z korzeniami... takiego, co go ze stereich chłopów musiało zwálać« Święt. 342. || »Kijos«: »Zeby go kto kijosem przez bary dobrze przeparzył« Wisła VIII, 283. || »Kii-sko«: »Weź kiiska!« Pozn. V, 106. || »Kieczysko« Kuj. 212. || »Kiják« przy budowie »w regłówkę« Pozn. I, 89. || »Kijácek« Zb. VII, 45. 46. || »Kijaszek« Pozn. VI, 311 (zap. pomyłkowo stoi 'pijássek' K.). Rad. II, 79. Udz. Ust. z Litwy.

Kijak p. Kij.

Kijak: »Tak nazywano niegdys przedmieszczan Krakowskich, którzy się trudnili skupnem bydła na rzeż, a znani byli z osobliwszej rzetelności. Kijaki, bez pieniędzy, z kijem w ręku, rozchodzili się we dwóch po województwie Krakowskiem i Sandomierskiem, zakupowali woły u obywatela na kredyt, dając im w zastaw swe kije...« L. p. t. w.

Kijaniarz: »Osieleczanie z górnej części wsi są przezywani przez 'Dolanów' (mieszkańców dolnej części) 'Kijaniarzami', bo robią kijanki: 'Oj na górze sami kijaniarze'« Wisła IX, 79-80.

Kijanica = kijanka? »Porwał kijanice, Ubił mu zadnice« Krak. I, 231, n° 33, zwr. 6.

Kijanka p. Kijań.

Kijań = »maczuga« Kopern. »Kijań = pałka drewniana« Wrześ. 10. »Kijań = młot drewniany z twardego drzewa, którego wieśniak używa do rozbijania, maczuga« List. od A. Cinciały. »Idź po rozum do głowy, a po mózg do kijania« Cinc. 16, n° 302. »Kijań = drewniana ciężka pałka do 'scypania sajl'« Spr. V,

366. »Ociec... oddał pirsému (synowi) kijąń, drugiemu kohuta, trzeciemu kota« Zb. XV, 31. »Wielką centową zelazną kijąń« Listy filolog. a. paedag. XII, 470. »Chodzi około tej kijanie...« ib. || »Kijanka: »Kijánka = krótkka deszczułka z rączką, służąca do prania bielizny« Rozpr. IX, 207; XI, 184; X, 285; VIII, 229. Fed. 8. Spr. IV, 24. Was. 52. n° 8. Święt. 41. 473. Mil. Wisła V, 916, n° 9. »Kijánką się opasywał« Wójc. II, 270. Kozł. 154. Krak. II, 220; I, 133. 172. »Ja do maślánki, Baba do kijánki« ib. 287. Zb. IV, 222, n° 51. Rozpr. IX, 160. Derd. J. 28. Zb. VIII, 301. 303. Krak. III, 45. J. Łoś. Zb. XII, 141, n° 311. Zb. XV, 161, n° 45. Rozpr. XX, 429. || »Kijánka« = żabka w okresie najwcześniejszym: »Cóż to za druzbowie? — W wodzie kijanki« Łęcz. 134, n° 228 a. Spr. V, 110. Rozpr. XI, 184. || »Kijan-ka = narzędzie do prania i odtłukania lnu; te ostatnie są cięższe i większe nieco« Pr. fil. IV, 826. || »Kijanka = laska« Rozpr. III, 371.

Kije: »Pod Kijami« Zb. IV, 106, n° 40.

Kijos p. Kij.

Kijowy: »Gdo chodzi po nocy, hle-dá kijowej pomocy« Cinc. 13, n° 214. »Szuka kijowej maści (= naraża się na kije)« Cinc. 36, n° 803.

Kijówka = »rodzaj sieci do łowienia ryb, osadzonej na dwóch równoległych drążkach« Spr. IV, 364.

Kikimora: »Bezbożny jakiś Kikimora wszedł do świątyni i zadał nimfom na sen...« Rad. I, 261, n° 29. »Bodaj cię Kicimora bez całą noc dusiła!« ib. 262, ods. 1.

Kikindy?: »Żeby nie brzoza kurydza, zarosłaby bachmatka (zap. zamiast 'bahniatka' K.) pod same kikindy« (zagadka o miotle i izbie) Zb. VI, 11, n° 78.

Kikłać = »wikłać« Świąt. 699.

Kikut = »pozostała reszta odciętej ręki« Świąt. 699. »Kikut = pozostała część uciętego palca« Spr. IV, 24. »Kikuty = pogardl. ręce« Zb. II, 248. || »Knykut = pozostała część ręki a. nogi po amputacji« Spr. V, 111. || »Kikut-štukut = mówiąc o ruchach idącego kulawego człowieka« Pr. fil. IV, 826.

Kile p. Kilka.

Kilfas = »nacząnie do zlewania pomyj« Spr. V, 110.

Kilim: »Z wełny tką kilimy« Zb. VIII, 261. »Kilim wełniany, noszony na plecach, zwinięty jak szal« Maz. III, 33. Was. 52. || »Kilimek = kobierczyk niewykwinny domowej roboty« Rocz. 206. Zb. I, 69. »Kilimek = kobierczyk, nakrycie wełniane w kolorowe pasy, domowej roboty« Pr. fil. IV, 826. O. Padalica Opow. i krajobrazy I, 41. »Starsze kobiety wkładają na ubrania rodzaj szala, zwanego 'kilimkiem', wyrabianego w białe i niebieskie poprzeczne paski...« Pleszcz. 17. || »Klimek«: »Trumna, przykryta 'kilimkiem' w kraty, z kolorów żałobnych« Wiśła VIII, 151.

Kilis(z)ek p. Kielich.

Kiljam: »Rańtuch, wyrobiony z wełny w pręgi czarne i czerwone, nazywany 'kiliamem'« Zb. II, 214 b. Por. Kilim.

Kilka i Kilku: »Kielko« Rozpr. X, 173. 205. »Kielka« ib. 284. Zb. VII, 44. Wrześ. 10. »Kilko« Ust. z Litwy. »Kilko czasów a. czas-y« = czas jakiś Ust. z Litwy. || »Kielka« Opol. 2. || »Kila a.

Kiela = kilka« Krak. IV, 300, n° 69. 309 p. w. Kiela. »Kila a. Chyla = ile: 'Kila ryjskich wam dał?' Rozpr. VIII, 127. »Kila razy = kilka razy« Ust. od Augustowa. »Kila = kilka« Was. 237. 242. Wiśła III, 87. Pleszcz. 35. Pr. fil. IV, 826. »Kila, Kilo = kilka« ib. 205. Kam. 25. 26. 31. 38. 64. Zb. IV, 174. Wiśła VII, 363. Pr. fil. V, 761. || »Kile, Kile = kilka« Cen. 69. Pr. fil. III, 376. »Kile razy = kilka razy« Cen. 69. || »Kilu« = kilku: »W kilu paniczów = z kilku paniczami« Kam. 17. »Po kilu na dzień« ib. 37. 48. Krak. IV, 309 p. w. Kiela. || »Kiela = kilka« Rozpr. VIII, 213. »Kiela = ile. 'Kiela tela' = trochę, nieco« Wrześ. 10. Rozpr. XII, 23. »Kielo = jak wiele. 'Kielo keecie za te grule?' 'Kielo telo' = troszkę, mniej więcej. 'Kiela' = wiele, dość dużo. 'Jesce wam sie kiela dudków zwysy' = pozostanie wam jeszcze dość dużo pieniędzy« Spr. V, 366. »Kiela = wiele. 'Kiela razy' = wiele razy, wielokrotnie. 'Kila' = kilka. 'Kilu' = kilku. 'Było was kilu'. 'O kiela mil' = o wiele mil« Krak. IV, 309. »Kiele, Kiela = 1, ile: 'Kiela chcecie za tę krowę?' 2, kilka: 'Już temu kiela czasów upłynęło'« Zb. I, 43. »Kiela = kilka, kilkoro: 'Kiela gości ma ić pod Zawrat'« Rozpr. X, 205. »Kielo = ile: 'Kielo jest gruntu'« Rozpr. X, 204. »Kielo a. Kiela = wiele« ib. 216. »Kiela = kilka« Udz. »Kiela = ile« Spr. IV, 24. 357. Pr. fil. III, 305. »Kiela = ile; wiele, dużo: 'On má kiela robić'« ib. 323. »Kiela = kilka« Zb. XIV, 34. »Kiela lát« Pr. fil. V, 760. »Kiela = ile« Udz. »Kiela kukiołek« Zb.

VII, 36. »Kiela chce« ib. 43.
 »Z kiela folwarków« ib. 53. »Kiela
 jęno kciał« ib. »Za nie mi Rdz-
 wiánecek kiela; Dyć ja se przy-
 wiede kochanke nie ztęła« Zb.
 XII, 135, n° 219. »Kielá gwiazd
 na niebie, tēlá kocham ciebie«
 ib. 184, n° 45. »Kielo kces, to
 se nabier« Zb. V, 189. »Kielo
 go razy ścisnął, to dukát ś niego
 wyskoczył« ib. 190. »Kielo kazes,
 to tyle potrawy stanie« ib. 200.
 »Kielo za ty táki?« ib. 251.
 »Kielo zarobi...« Zb. VII, 4, n° 67.
 »Nie wiedział, kielo miał duká-
 tów« ib. 10, n° 71. »Kielo kce-
 cie za kozy?« ib. 23. 42. »Kielo
 kołków, telo wołków; Kielo jedli-
 cek, telo cielicek!« Wisła II, 105.
 »Jáby jesce kciał kielo kraju (kil-
 ka krajów K.) zwietrzyć« Wisła
 I, 306. »Kielozęś dała?« Zb. XII,
 226. »Telo bedzie lceić ś niego
 (z 'pularysa') piéniędzy, kielo be-
 dzie kciał« Zaw. 53. »Dájcie mi
 kiela piniędzy!« Del. 72. »Kiela
 razy« Krak. IV, 61. »Świci mie-
 siąc i gwiazdeczek kiela« Zb. XV,
 112, n° 62. »Wojska kiele be-
 dzie kciał« Wisła I, 305. »Teraz
 im było o kielo (o wiele) sporzyj
 (rażniej) iść« Rozpr. X, 259.
 || O czasie: »Za kiela lát« = po
 kilku latach Ust. z Jaworza. »Juz
 kiela čas chodzis do mnie...« Wi-
 sła VIII, 248. »Przez kielá tyźni«
 Zb. XV, 14. »'Za kiela čas' =
 po pewnym czasie« Zb. XI, 48.
 »Wysło kiela casów« ib. 64. »Za
 kiela casów« ib. »Bez kiela dni«
 ib. 118. »Od kielo roków«
 Zb. V, 191. »Usło kiela casów«
 Zb. I, 260. »Kiela dni« Zb. VII,
 5. »Kiela tyźni« Zb. V, 195.
 || »Kielosi« = ileś: »Dała ji du-
 káta, ci ta kielosi i poska« Zb.
 VII, 13. || »Kule«: »Kule dnuu =

kilka dni« Bisk. 16. »Kule =
 kilka« Hilf. 169.

Kilkanaście: »Kielonaście« Zb.
 VIII, 251. 302. 318. »Kielana-
 ście = kilkanaście« Zb. I, 43.
 »Kilkánaście żołmirzy« Pozn. VI,
 104. »Kilanaście« Kam. 76. 176.
 178. »Kilunastu« Kam. 31. 46.

Kil(k)o p. Ile.

Kilkoro: »Kiloro« Kam. 21. 177.
 Lub. II, 218. Święt. 699. Hemp.
 Pr. fil. V, 761. »Kieloro« Zb. VII,
 29; VIII, 251. || »Kilkorgo =
 kilkoro« Pr. fil. V, 761.

Kilkorzysty p. Kilorzysty.

Kilmak: »Kilmák = człowiek z du-
 żym nosem« Udz.

Kilo p. Ile.

Kilof = »duży kij, z jednego końca
 w kształcie wielościanu okzesany,
 z drugiego okrągły, służący do tłu-
 czenia lnu« Rozpr. X, 285. »Ki-
 lof = narzędzie do tłuczenia lnu
 ususzonego« Spr. IV, 345. »Kilof
 = duży kij, w jednym końcu
 czterograniasty, do tłuczenia lnu«
 Spr. V, 366. »Kilof = rodzaj
 obucha, siekiery« Święt. 699. »Ki-
 lof = także nos orli (iron.)« Spr.
 IV, 24. »Kilof = kopacz, uży-
 wany przez górników do odłamy-
 wania galmanu« Zb. X, 334, ods.
 7. || »Kilofek«: »Górnik... kilof-
 kiem wywija« Zb. VIII, 334,
 zwr. 12.

Kilogram: »Kilo«: »Bierze... z kilo
 štuki« Wisła IX, 243.

Kilometr p. Geometra.

Kilorzysty: »Slychno, że się kilo-
 rzyste kiela niego wiércą (= ró-
 żni)« Kam. 9. »Kilorzyści z pa-
 nów... (= niektórzy)« ib. 161.
 Tamże 174 nie dość jasne (zap.
 = różnie, inaczej) »kilorzyście«.
 || »Kilkorzysty: 'Byli tu kilkorzyści'
 = kilka« Pr. fil. IV, 205. »Kilko-
 rzysty = rozmaity« Pr. fil. V, 761.

Kilu p. Ile.

Kiła = »miara na zboże, równa czterem korcom« Rocz. 206.

Kim!: »My do niego (do jęczmienia) kim kim kim!« (z rozmowy wróbli) Zb. XI, 46.

Kimak = »polano, patyk« (stoi 'klimak' K.) Zb. I, 69.

Kimbał p. Kinderbalsam.

Kimbałka p. Kibałek.

Kimisiaj = »wyraz sztucznie zrobiony, jakoby żydowski, w czterowerszu: 'Posed zydek po wodę, Chycelli go za brodę; Aj waj kimisiaj, Moi bródki nie rusáj!'« Rozpr. XXVI, 381.

Kimowac = »mieć pojęcie o czemś: 'On coś kimuje do pasieki, do strzelby itp.« Rocz. 206.

Kinal = »nos (złośliwie a. pogardliwie)« Zb. I, 43. »Kinál = pogardl. nos« ib. II, 248. »Kinál = nos wielki« Spr. IV, 24. »Kinál = duży nos: 'A to ci má kinál!'« Spr. V, 134. Udz. Por. Ginal.

Kinąc = rzucić kropiąc: »Pan Bóg umacał palce w wodzie i kinął za siebie i zrobił się amniół« Chełch. II, 139, n° 84. »Co kinie za siebie, to staje dziesięć amniółów« ib. 140. »Pan Bóg djabłu też kinał kilka ziarenek owsa« Pleszcz. 154, n° 5. »Na mnie deszczyk nie kinie (kapnie)« Maz. V, 227, n° 187. »Kinąc = rzucić: 'Jabłuszka ukąsisz i na ziemię kiniesz'« Pr. fil. V, 761. Por. Kidać.

Kincybał p. Kinderbalsam.

Kinder p. Kierda.

Kinderbalsam: »Kimbál, Kincybał, Balsamin, Widybuls« List. z Międzyrzecza (Radzyń). »Kindybał a. Kinderbalsam« Pleszcz. 122. »Kindybals« ib. 142. »Kiendybał = z nazwiska tylko znany napój dawny, pędzony przez alem-

bik, podobny do brombasu, tylko mocniejszy« Rocz. 206. »Kindybał = gatunek piwa prostego« O. »Kindybał = znaczy także osad, zwłaszcza kipiączki« Zb. I, 69. Por. Kindybał.

Kindiuch p. Kindziuk.

Kindybals p. Kinderbalsam.

Kindybał = »grundychwał, gbur, kinal« O. »Kindybał = malec, karzeł; tchórz, bojaźliwy« Święt. 699. Por. Kinderbalsam.

Kindziuk »a. Kundziuk = żołądek wieprzowy, barani itp. nadziany, potem wędzony i jako potrawa jadany O. »Kindiuch = (?) żołądek, pogardliwie, jeżeli się stosuje do człowieka« Rocz. 206. »Żołądek wieprza, czyli kałdun a. 'kándzinch', nadziewany kaszą i mięsem gotowanym, lud tu zwie 'maćkiem'« Chełm. I, 58. »Rodzaj salcesona, zwanego u Mazurów 'kindziuk'; jest to grubo siekane mięso z tłuszczem, suto osolone i przyprawione czosnkiem« Maz. V, 43. »Kiendziuk = worek żołądkowy świni, służący do zebrania sadła« Pr. fil. IV, 826. »Kinduch = brzuch konia« Pr. fil. V, 761. Por. Kandziuch. Maciek.

Kiński: »U Kińskiego chłopak« Łęcz. 197, n° 375.

Kiołbasa p. Kiełbasa.

Kiołc p. Kiełcz.

Kipa = »kapelusz żeński« Pr. fil. III, 305; V, 761. Pobl. 32 p. w. Kipnik. »Kipa, zdrob. Kipka = rodzaj niecki plecionej z łupek (tak K.): 'Dała mu kipeę', 'Dostał kipeę' = od panny dostał kosza« Pobl. 31. »Kipnik = szmaciarz zasobniejszy, objeżdżający wieś wozem i skupujący do 'kip', oprócz szmat, także masło, drób, pierze itd.« Derd. J. 27, ods. 5. »Kipa = kosz. 'Kipki opałki' = kosałki opałki« Krasn. 304.

- Kipieć** = »drzemać« Udz. Porów. Kisać.
- Kipikasza**: »W kipikaszę = rodzaj gry w piłkę (szkol.)« Pr. fil. V, 761. Por. Kaszka, pod Kasza.
- Kipiączka** = wrzątek Zb. I, 69 p. w. Kindybał. »Kipiątek« = wrzątek Orzeszkowa Rodzina Brochwiczów.
- Kipnąć** = »umrzeć, nogi zdrzeć« Pobl. 133. Toż Ust. z różnych okolic. Krasn. 304. Pr. fil. V, 761.
- Kipniarki** lm. = »kluski na drożdżach« O.
- Kipnik** = »ten, co z 'kipą' chodzi po świecie, skupując jaja i masło; handlarz jaj i masła« Pobl. 32. Patrz pod Kipa przytoczenie z Derd. J. Pr. fil. III, 375 p. w. Czyplik. »Czyplik = kupiec, nabywający po wsiach kury, jaja itp.« Hilf. 162.
- Kiprzyna** = »epilobium angustifolium. Wrześ. błędnie pisze 'kipszyna'« Rozpr. XVII, 40. »Kipszyca (tak K.) = roślina epilobium angustifolium« Wrześ. 10. »Kiprzyna = epilobium angustifolium« Spr. IV, 305.
- Kipszyca** p. Kiprzyna.
- Kir** p. Kier.
- Kira** = »polana czyli łąka górską zewsząd lasem otoczona« Rozpr. X, 216. »Kiry = nazwa doliny Kościeliskiej: 'Poseł na kiry'. Janota i Eljasz używają wyrazu tego w lp.: 'Miętsią kirę'. 'Na kirze'« Rozpr. X, 285. »'Kirami' nazywają miejsce u wejścia do doliny Kościeliskiej« Spr. V, 367.
- Kira** = »zakręt na brzeżku« Wrześ. 10. »Kira = zakręt na wzgórzu tj. 'w brzyżku'. 'Kira woda' = woda, płynąca krętem korytem: 'Idzie kira woda, rybki w nią płynąją'« Spr. V, 367.
- Kirasjerka**: »Kierasterka = czapka, kaszket« Pr. fil. V, 761.
- Kirda** = skórka, skóra gruba Mrongowjusz Słownik niem.-pols. p. w. Schwarte. Por. Kierda.
- Kirdowaty** = krzepką skórę mający, skórowaty, skórkowaty Mrongowjusz Słownik niem.-pols. p. w. Schwartig.
- Kirjele** p. Firleje.
- Kirkak** = »na plecach« Goszcz. 133. O. »Kirkak = kark: 'Na kirkaku' = na karku, na plecach: 'Nieś na kirkaku'« Wrześ. 10.
- Kirny** = »pijany« Spr. IV, 323; V, 367. Rozpr. XXVI, 381.
- Kirowy**: »Podszywka kaftana... kirowa czerwona« Świąt. 45.
- Kirówka**: »W ziemie pod sukienkę kładą spódnice wełniane, barchan-ki, kirówki« Wisła II, 129.
- Kirpaty** = pękaty, krótki a gruby, grubopłaski Ust. z Litwy. »Kierpaty« Owoce i kwiaty, 150.
- Kirpeć** p. Kierpeć.
- Kirr** (cygański) = złodziej, pogardliwe przezwisko cygana. Skoro się tylko pokaże we wsi cygan, słyszeć się daje zewsząd ten wyraz, wyśpiewywany ptasim głosem przez dzieci zza płotów, z najeiskiem na r« Rocz. 206.
- Kirz-** p. Kiernia.
- Kirzkać** = »kichać« Pobl. 32.
- Kirzyć** = »zataczać się z pijaństwa, upijać się: 'Rad kirzy' = rad się zatacza tj. upija« Wrześ. 10. »Kirzyć = pić (gorące napoje)« Spr. IV, 323.
- Kirzyć się** (z kim) = kłócić się, waśnieć się, żyć w niezgodzie« Spr. IV, 323. »Kirzyć się. Skirzyć się = pić, upić się« Rozpr. XXVI, 381.
- Kis** = »kwas« Spr. IV, 345.
- Kisać** = »drzemać« Udz. Porów. Kipieć.
- Kisasani** = pani: »Zadna kisasani nie pojedzie za ciebie« Wrześ. T. 30.

- Kisi** p. Jakiś.
- Kisiałka**: »Pawłowi kisiałki na talirz« Fed. 162.
- Kisić** = »solić« Roczn. 206. »Kisić« = kwasieć: »Kwasak = garnek, w którym się barszcz kisić« Rozpr. IX, 207. »Kisić = kwasieć; 'Kisić ogórki'« Spr. V, 110. »Kiszą w beczkach całe główki kapusty« Świąt. 6. || »Kisić się« = guzdrać się: »Brzydkościę jo zaczepili... Czepiec ji na bok wisi, Bo sie swaszka nad nio kisi (guzdrze)« Zb. XIII, 158.
- Kisieć** = kwasnieć, kisań: »Kapuścianka... stoi w beczce i kisię« Pozn. VI, 340.
- Kisiel** = »potrawa na wilję Bożego narodzenia« (opis) Pr. fil. IV, 826.
- Kisiel**: »Kisiel Źoze« (= orze) Zb. X, 131, n° 53.
- Kisielica** »a. Kwasza = żur« (opis) Zb. I, 70 p.w. Kwasza.
- Kisły** p. Kisny.
- Kisny** = »kiszony, kwaśny« Spr. IV, 345. »Kisły = kwaśny: 'Kisła kapusta'« Spr. V, 110.
- Kistka** p. Kiś.
- Kiszczanka**: »Kiészczanka = woda, w której się gotowały kiszki« Krasn. 304.
- Kiszczyc się** = »kisieć« Rozpr. X, 285. »Kiszczec = kisań« Wrześ. 10. »Mléko kiscone = mleko kwaśne« Spr. IV, 307. »Kiscyc = kwasieć, kisań, kisić: 'Mléko sie kiscy'« Spr. V, 367. »Kiscony = kwaszony, kwaśny: 'Kiscone mléko'. 'Kapusta kiscona'« ib.
- Kiszka** = »kielbasa (ze krwi)« Hilf. 167. || »Kiszka = w chomacie skórzana torba, którą nabija się włosiem« Spr. IV, 364. Zb. VIII, 260. Pr. fil. V, 757 p. w. Kapa. »Kicha = część chomała wypchana« Dyg. || »Kiska = człowiek wysoki a cienki« Spr. IV, 24. || »Kicha«: »Stoi pod murem, Nakryta kapturem; Przydzie do nij zywy duch I wsadzi ij kiche w brzuch« (zagadka o kufrze z kłódką) Jastrz. »Kicha = zgrub. od 'kiszka'« Pr. fil. V, 760.
- Kiszka** = mleko kwaśne, zsiadłe Tygod. ilustr. ser. 2, n° 110. Rozpr. XII, 93. »Wygląda jako żaba z kiszki (= kwaśne mleko)« Cinc. 39, n° 898. Hoff, 40. Spr. IV, 24. Pr. fil. III, 305; V, 762.
- Kiszyc** = »szypieć: 'Robaki w ramie aż kiszą od wielkiego ich mnóstwa'« (= mrowić się, roić się K.) Roczn. 206.
- Kiściasty**: »Tańcowałem z niewiastą, Miała głowę kiściastą; Kogut ci ją obdziobał, Jam do restry oskubał« Maz. II, 206, n° 524.
- Kiś** = »wiecha« Spr. IV, 345. »Kiś lnu« Wójc. I, 263. »Kiści« z włosia do smarowania osi smołą Pozn. II, 204. || »Kistka« np. lnu Cer. || »Kiś« m.: »Mosty budujemy... z brzozowego kiścia« Pozn. III, 209, zwr. 4. Toż Kuj. I, 220. || »Kiścisko«: »Namłocił go (grochu) kiścisko« Rad. I, 215, n° 280.
- Kiślak**: »Kiślak a. Chárlak = słabowity, cherlak« Spr. V, 367.
- Kiślik** = kociółek: »Kiśliki i kástrub« Zb. XIV, 234, n° 63. »Kiślik = kociółek żołnierski« Rozpr. XX, 429.
- Kit** = »kiszka podgardlanka« Pr. fil. V, 762.
- Kita** = »pęk lnu, pakuł« Hilf. 167. »Kýta = kądziel« Nadm. 96. || »Kita = szynka, ćwiartka cielęciny« Pr. fil. V, 762. || »Kistka«: »Kistka owsa« Zb. VI, 239. »Každen... trzyma po 'kistce' zboża w ręku« Pozn. II, 209. || »Ki-

- tką, kiteczka siana = wiązka Ust. z Litwy. Petr. || i nast. »Kitka (Inu, konopi): »15 garstek (Inu) zowie się 'kitka'. Pozn. I, 108. »Snopki konopi wiążą w 'kitki'; 'kitka' ma 12 snopków. Święt. 4.
- Kitajka** »a. Nacinka. Nasieka, Siekaniec, Siekanka = laska z drzewa szakłakowego, nabijana krzemieniami... O. Krak. II, 190 ods., oraz n° 370 (nie ludowa K.). Tamże 520—521 zabawne nieporozumienie co do 'kiłajki'.
- Kitajkowy:** »Kitajkowy: »Sznuróweczka kitajkowa. Lip. 69.
- Kitara** p. Gitara.
- Kitel:** Kiedel = spódnia (tak K.) Przegląd Pols. n° 201, str. 372. »Cedl (właściwie Kiedl K.) = krótkie zwierzchnie ubranie kobiet. Hilf. 160. Pr. fil. III, 368. || »Kitel = spódnica wełniana. Wisła I, 153. || »Kitla: »Na młynarzu popękała kitla. Zb. XV, 166, n° 70. Pr. fil. V, 762. || »Kitelka: »Czerwoną kitelką przykryją. Rog. n° 18. || »Kitlica: »Trzymajtaż mię za kitlicę. Bo skocę do niego. Wisła III, 570, n° 6.
- Kitkać** = łechtąć Udz.
- Kitla** p. Kitel.
- Kitosić** się i pokrewne: »Kitosi się kitosi I do góry podnosi; Kitośnica jak dojnica, A kitośnik jak wałek (zagadka o kapuście z głąbem) Zb. VII, 144, n° 101.
- Kiw kiw!:** »Kaśka za niem kiw kiw nogą. Kozł. 161, n° 11. Maz. II, 100 toż. Spr. IV, 373.
- Kiwać:** »Kiwnąć = 1, skinać 2, zdechnąć. Rozpr. X, 285. »Kiwać = przytakiwać (? K.), wołać kogo na mię. Spr. IV, 345. »Kiwnąć = 1, skinać 2, zdechnąć, umrzeć. Spr. V, 367. »Kiwnąć = wpół zartobliwie za(miastr K.) umrzeć (rzadziej). Zb. I, 43. Myszkowski Strachy, 15. »Kiwać, ją kiwiã, on kiwie = kiwać. Hilf. 167. »Kýwac. Nadm. 158, n° 31. »W dzwón wielki kiwać (nie ludowa K.) Pauli, 7. »Kiwnąć zartobl. = umrzeć. Udz. || »Kiwać = biec powoli (o zającu, myśl). Pr. fil. V, 762.
- Kiwit** p. Kiwutka.
- Kiwki** »a. Giby = rodzaj kołowrotka, z którego nici z 'łokietka' mota się na 'cewki'. Spr. V, 356.
- Kiwki** p. Giby.
- Kiwon:** »(Taniec) 'Żyd' w Krakowskiem nazywa się 'Kiwoniem'. Wisła II, 114.
- Kiwotać** = »chwiać, ruszać czym. 'Kiwotać się' = ruszać się: 'Ząb mi się kiwocze' = chwieje się. Kolb.
- Kiwutka** = »czajka. Nadm. 148. »Kiwit niby = Czajkowski. Pozn. VI, 292. Por. Czyłytką.
- Kizia** = kotka: »(Krakowianka) ci się jako kizia ulize, ona ci się jako kizia ustroi. Kiel. II, 126, n° 419. || »Kizia = koń: »W Płockiem dzieci nazywają konia 'kizia'. Wisła III, 739. »Kiziak = źrebię. Połuj. 89. Spr. V, 134. Wisła III, 87. Pr. fil. IV, 826. »Kizlak = źrebię. Pr. fil. IV, 275. »Kuziuk, Kuziuczek = źrebię Ust. z Litwy. »Kizak. Wisła VI, 692. Pr. fil. V, 762.
- Kiziak** p. Kizia.
- Kizuk** = »nazwa małych żuczków. O.
- Kiz... i pokrewne:** »Kizia ci ci cil = wołanie kotów Pozn. II, 52. »Kiziu, kiziu, gdzieś ty była? Wisła IV, 838. »Kizia, Kiz! = przywoływanie źrebiąt Pleszcz. 49, n° 15. »Kuziu kuziu! toż na Litwie. »Kiziu kiziu kiziu! = wołanie źrebców Chetch. I, 288. »Kiziu! = przywoływanie koni Maz. V, 56. »Kiziu a. Ksiu = wołanie na źrebięta. Spr. V, 110. »Kiz kiz! = wołanie na źrebię.

- ib. 134. Pr. fil. IV, 826. Wisła III, 378. 665; IV, 690; V, 751. || »Kizi Kiz! = nawoływanie kóz« Wisła III, 664.
- Kizlak p. Kizia.
- Kizak p. Kizia.
- Klabierz p. Klawierz.
- Klabikord p. Klawikord.
- Klabocian = »bocian« Zb. II, 8. »Kłobocion, Klóbócon = bocian: 'Kłobocion klepie'« Hilf. 168. »Knoop podaje z Cecenowa nazwę bociana 'klobischon', która poprawniej brzmi pewnie 'kłobycon' i odpowiada 'kłobocionowi' Mrongowjusza... W Kaszubach, ile mnie wiadomo, nigdzie 'kłobocion' nie mówią« Nadm. 168. »Kłobocian = nazwa kaszubska bociana; 'kłobocę' znaczy glegocę, klekocę« Mrongowjusza Słownik polskoniem., 162. »Kle, kle, bocianie, Wilk ci nogi połamie« Wisła VI, 693. Por. Pob. VIII i Wisła VI. 219.
- Klabzdra = »głupia kobieta« Krak. IV, 309. »Na dziewczkę leniwą i niezdamą: 'Ty klapo, kłazdro!'« ib. I, 119. Kłasy XIII, 43. »Klabzdra = osoba gapiowata« Mil.
- Klaca p. Klacz.
- Klacz: »Klacza«: »Na klace« Zb. V, 223. »Klaca« Rozpr. IX, 177; VIII, 122. Wisła III, 84. Lub. II, 30. »Klacz« Maz. II, 156. 192. Rad. II, 125. Zb. XV, 10. »Klacz« Pr. fil. V, 762.
- Kładować się = zamykać się, zawierać się: »Kładuj się, ziemieko!« Zb. VII, 51.
- Klafta = »stos, sąg drzewa« Ram. 71. »Kláfka = szczepa drzewa« Zb. I, 19. »(Drzewo) w sążnie złożone ma nazwę 'klofty'« Pozn. II, 52. »Rąbać drzewo na klofty« ib. VI, 224, n° 51. »Klofta« O. »Klofty drzewa, gliną zalepione« Pozn. II, 175. »Klafta = sążeń drzewa« Krasn. 304. »Klafter«: »Gałęzie poobcinaj i w klaftry poukładaj« Chelch. I, 142. || »Klafetek«: »Parę kláfetek drzewa« Pozn. VI, 54. || »Lotr« (= láttr K.): »Na trzy lotry ziemia drzała« Łęcz. 162, n° 286, zwr. 10.
- Klafter p. Klafta.
- Klag: »Bacza robi ser: do mleka wpuszcza 'kłagu' ('kląg', inaczej się to nazywa 'reńska'; jest to żołądek cielęcy) i gotuje...« Aten. VI, 116. »Kląg = podpuszczka do mleka z żołądka cielęcica« Rozpr. XVII, 9. Encyklop. roln. II, 820. »Za pomocą podpuszczki ('kłagu') ścina mleko...« Wrześ. T. 39. »Klag = podpuszczka do mleka, aby się zaraz skwasiło: pochodzi z żołądka zabitego cielęcica« Rozpr. X, 285. Wrześ. 10. Spr. V, 367. Stęcz. 76. Rozpr. X, 216. || »Klok = gdy coś jest gęste, n. p. kasza, zur, grochówka 'gęsta, jak klok'« Pr. fil. IV, 827. || »Gleg«: »Glegu czyli trawieńca cielęcogo używają na lekarstwa« Zb. XIV, 206, n° 20. »Gleg = Glomsd« Mrongowjusza Słownik niem.-pols. p. w. Glomsd.
- Kłagać = »robić ser przez dodanie do mleka 'kłagu'« Spr. V, 367. »Kłagać = zapuszczać mleko, ażeby się ścięło na ser« ib. IV, 345. Wrześ. 10. Rozpr. X, 298 p. w. Puciera. »Marunkę daje się bydłu, aby się mleko zaraz po wydojeniu nie 'kłagało'« Zb. VI, 272, n° 125, 4. »Aby się mleko nie 'kłagało' (psuło, ścinało), należy je cedzić przez gałązkę modrzewiu« ib. 214, n° 2. 3.
- Kłagać p. Babrać.
- Klagowica p. Klagownica.
- Klagownica »a. Klagowica = naczynko drewniane, w którym się przechowuje klag na szafasie«

- Spr. V, 367. »Klagowica = naczyńie, w którym się ser kłaga« Wrześ. 10. Por. Puciera. Pucierz.
- Klajdosieć** = »pleść głupstwa« Rozpr. XXVI, 380.
- Klajnikanty** = »drobnostki« Spr. IV, 24. »Klajnikanty = drobne rzeczy« ib. 377. Rozpr. XVII, 40. || »Klajnikanty = towary« Wiśła VIII, 263.
- Klajstrować**: »Klajstrować = bzdużyć« Pr. fil. V, 762.
- Klajwiérz** p. Kławierz.
- Klak** = »patyk, kawałek drzewa« Pleszcz. 35. || »Klak = grat, sprzęt zużyty, zepsuty« O. »Klak a. Jaruga = zła flinta, pojedynka« Pr. fil. V, 751.
- Klakotka** p. Klekotka.
- Klamantes** = »narzekanie na kogo a. na co, z odgrazaniem się i t. p.« Roczn. 206.
- Klambra** p. Klamra.
- Klamczasty**: »Klamczastá sukmana = sukmana, obszywana czerwonymi sznurami« Pr. fil. IV, 206.
- Klamieć**: »Klamieć« = siedzieć, wisieć przy czemś, n. p. przy wodce całą noc Ust. od J. Bystronia. »Klamieć = siedzieć długo w karczmie: 'Ale to moc ludzi traci miarę, 'klami' przy 'śmierdziusze' (= wodce) Gwiazdka Cieszyń. 1886, str. 354« Pr. fil. IV, 284. Rozpr. XVII, 40.
- Klamka**: »Klamką zwano dawniej kółko przy słupie, do którego konie przywiązywano. Po dworach były zwykle przy słupie trzy takowe kółka: złote, srebrne i żelazne, dla różnych stanów przeznaczone« Pauli, 221 ods. »Uwiążę konika u klamki« ib. n° 57. »Sukmana' ma tę przewagę nad 'górnica', że 'klamki' jej, czyli 'zakładki'... zdołają grube... taśmy« Święt. 45. || »Klinka = klamka, zwora, zasuwka przy drzwiach: 'Zamknąc dwiérze na klinkę'; 'zasuńąc klinkę'« Pobł. 33. Ram. 72.
- Klamkować** p. Reklamować.
- Klampie** p. Kłumpie.
- Klamra**: »W 'táńcu' chłopiec obejmuje tancerkę lewą ręką, a prawą spuszcza lub ujmuje nią rękę dziewczyny w 'klamrę' i kręcą się...« Wiśła III, 65. || »Klambra = klamra« Pr. fil. IV, 206. || »Kramla« Rozpr. XVII, 41.
- Klankry** p. Kłakry.
- Kłańc-** p. Kłzańc-.
- Kłańtać**, »Kleńtać = zboże a. trawę deptać nogami: 'Plewiarki cysto len skleńtały, kury tyz kłańtajom owies'« Spr. V, 367.
- Klap!**: »Mrug okiem, klap jąjkami, sik kurąskiem« Cisz. I, 332, n° 62 (zagadka o fuzji). || »Klaps!«: »Letę na dół... i w okamgnieniu klaps w glinięc« Pozn. VI, 351. || »Klapu!« »Ja za tobą ciapu ciapu, Jajka w koszu klapu klapu!« Pozn. V, 138, n° 306, zwr. 3. Por. Cap! Chlapu!
- Kłapa**: »Na dziewczkę leniwą i niezdaną wygaduje (chłop): 'Ty, klapo!« Krak. I, 119. Udz. »Na dziewczkę, gdy niechluj, wołają: 'klapa', 'glajda'« Pozn. I, 50. Toż Zb. I, 43. »Kłapa = 1, pokrywa 2, stara baba 3, plotkarka, bajczarka« Święt. 699. || »Kłapa« = fiasco, 'nici', 'guzik', 'bryndza', niepowodzenie Ust. z Warszawy. || »Kłapa = skórzany fartuch górników« Pr. fil. V, 762. || »Kłapa« = wymyślanie na kobietę: »Poszła precz. klapo jakaś!« Dyg. || »Kłapka = 1, zasuwka 2, łatka na kiju do zabijania much« Święt. 699. »Chłapka«: »Kaftan ma u kołnierza 'wykłady', albo 'chłapki'« Was. 52.
- Kłapa** p. Glajda.
- Kłāpa** p. Kłępa.

- Klapaca** (?) = »małe przekleństwo« Zb. II, 257.
- Klapać** = mówić niedorzeczności; bając, zmyślać« Świąt. 699. »Klapać bidę« = klepać bidę Pozn. I, 241. Por. Klapibida. || »Klapać = (o pistonie) gdy za spuszczeniem kurka nie rozbija się (myśl.)« Pr. fil. V, 762. || Klapać się, »chlapać się, człapać się n. p. po błocie« Kuj. II, 284, n° 59. || »Klapnąć« = spaść: »Cosik... klapło na ziemię« Krak. IV, 110. »Przyjechał nad jedną fosę i jak wóz klapnął, tak ónemu już raz wyskokło« (= bzdnał K.) Świąt. 447. »Klapnąć = spaść« Rozpr. X, 285. || »Klepować«: »Klepowali żelazo« Zb. V, 223. Por. Chłapać.
- Klapanina** = »błoto głębokie i rzadkie« Pobl. 133.
- Klapibida**: »Zawdziały mi klapią bidę, Do śmierci ją nosić będę« (mowa o 'kapce', 'kapczyskiem' w tejże pieśni przezwaney K.) Pozn. I, 241, n° 102, zwr. 5. »Wsadziły mi klapibidę, Do śmierci jóm nosić będę; Wsadziły mi to cepcysko...« ib. III, 198, n° 88, zwr. 3. »Klapią bieda = czepek: 'Zawdziały mi klapią bidę'« Pr. fil. V, 762.
- Klapiota**: »Kłobuk z klapioty = czapka z uszami« Rog. n° 16 i ods. »Kłobuk z klapiotami = kapelusz z uszami« Tyg. ilustr. ser. 1, t. XIV, str. 126.
- Klapisty** = »płaski: 'Dach klapisty, nie ostry'« Spr. V, 367.
- Klappacz**: »Klappać, Klapkoś = pleciuga, taki, co języka za zębami utrzymać nie potrafi: 'Já nie klappać, se mnie ta plotka nie wyńdzie'« Spr. V, 367.
- Klappkoś** p. Klappacz.
- Klappkować** = »wykręcać się« Pr. fil. V, 762.
- Klapniak** = »kopka siana bez kulika; siano na kupkę zgrabione« Wrześ. 10. Toż Spr. V, 367. »Klapniak«.
- Klaps** p. Klap.
- Klaptaczka**: »Klaptacka = 1, mowa niedorzeczna 2, rozwolnienie« Świąt. 699.
- Klaptać** = »1, zanieczyszczać 2, mieć rozwolnienie« Świąt. 699.
- Klaptoń** = »1, człowiek, mający rozwolnienie 2, bazarz, plotkarz« Świąt. 699.
- Klapu** p. Klap.
- Klارا**: »Klarysia« Rad. II, 22, n° 39. »Klariusia« Lub. I, 170. Sand. (strony nie wiem K.).
- Klarnet(a)** p. Klarynet.
- Klarynet**: »Klarnet«: »Klarnety« = cienkie a długie nogi Ust. z Wilna. || »Klarneta« ż. Rozpr. XII, 47.
- Klarynka**: »Klarynki = żelazne opaski, przysrubowane do osi« Zb. IV, 189, n° 23. »Klarynki małe... przytwierdzają próg do osi« ib. n° 31. »Klarynki u osi i progu (pługa)« ib. 191, n° 28. »Do osi przytwierdzony jest za pomocą żelaznych spięć ('klarynek') 'násád'« Spr. IV, 333. »Dyszal utrzymują obrączki, zwane 'klarynkami'« Zb. X, 207.
- Klasa** = stopień (szkolny): »jeżeliś od słowa do słowa (= co do słowa K.) z książki nie wybębnił, to ci nie dał (= dawał K.) klasy« Bar. 63. »Nie otrzymał pierwszej klasy pan G.« ib. || »Klasa« podatkowa, patrz Klaśnik.
- Klaskacz**: »Klaskac = pokłaskwa (pratincola rubetra)« Spr. V, 110.
- Klaskać**: »Kleskać«: »Kleská rękami« Świąt. 328. »Klaszczyć«: »Bociany dzióbem klaszczyć potrafią« Pozn. VII, 59. || »Kleszczyć«: »Babunia rączkami kleszcze« Wiśła VI, 574. »Babka rączkami

- klezcze« Zb. XV, 157, n° 21.
 »Matusia kure klezcze: — Wstań-
 że, cipuś, jeszcze« ib. 161, n° 48.
 »Żebyś ty za to w piekle klez-
 czała!« Wisła III, 568.
- Klaskanki:** »Co wolis, cy 'klas-
 kanki', cy 'bochynki', cy 'cichan-
 ki'? — Jeżeli obierze 'klaskanki',
 klaszczą« (w grze w 'kuciubabkę')
 Zb. X, 78, n° 6. »Jakiego wam
 zagrać? — 'Klaskanego'« (w grze
 w 'ciuciubabkę') Zb. XIII, 79, n° 1.
- Klasownik** = taki, co był w 'kla-
 sach' (w szkołach): »Przyjedzie
 taki klasownik tam ze światu i do-
 piéro chce ludzi ucyć rozumu«
 Wisła III, 283. »Klasowy = wy-
 kształcony, taki, co był w klasach:
 'Pán klasowy, to wié te rzeczy'«
 Pr. fil. V, 762.
- Klasy** = szkoły: »Do klas chodzie',
 'być w klasach'« = do szkół,
 w szkołach Ust. z różnych okolic.
 Pr. fil. V, 762. || »W klasy« gra
 dziecinna Ust. z Warszawy. Ko-
 siakiewicz Rodzina Łatkowskich
 (1893), 110. Pr. fil. V, 762.
- Klasyfikacje** = świadectwo szkol-
 ne: »Gimnazjaliści wychodzili
 z drukowanemi klasyfikacjami«
 Bar. 44.
- Klaszece** p. Klaskać.
- Klasztor:** »Chlasztor« Kuj. II, 284,
 n° 59. »Daliście mie do klástora«
 Zb. XV, 100, n° 130.
- Klasztorny kwiat:** »Klásztorńy
 kwiat = solanum dulcamara«
 Hilf. 77.
- Klaśnik** = »płacący 'klasę', t. j.
 podatek od dochodu, mający cha-
 łupę bez pola, właściciel, pocią-
 gnięty do opłaty 'klasy'« Pr. fil.
 V, 762.
- Klat** = futerko, skórka: »Oweze
 klatf« (w czapce) Derd. 9, 22.
 »Włok pełen mniech klatow« ib.
 25. »Kapuza... mocno grzeje w uszf
 barankowym klatem« ib. 62.
- Klata** = połajanka z.: »Tf, klata!«
 Nadm. 141.
- Klatka** = »zasiék, sąsieki w sto-
 dole na zboże« Pr. fil. IV, 827.
 »Klatka = plotka: 'Klatki robić'.
 'Kiatki roznosić'« Pobl. 133.
 || »Klatka = skrzynia z cienkich
 łat i żerdzi do łowienia ryb« Prac.
 || »Klateczysko: »Stare klátecs-
 ko« Zb. XI, 97.
- Klatnik** Sien. 271 = zap. kupu-
 jący skóry (zające, baranie) =
 'klaty' (K.). Por. Klatry.
- Klatry** = »gałgany, pakuły« Krasn.
 304.
- Klauchy** blp. = »miejsce za usza-
 mi« Zb. II, 248. || »Klauchy,
 klauch blp. = klapa na uszy
 u czapki, zwanej 'kapuza'; por.
 Kluka« Pobl. 32. »Klawuchf =
 1, uszy obwisłe n. p. u psa, świni
 i t. p. 2, kłapy na uszy u 'ka-
 puzy'« Ram. 71. »Klauchf =
 klapouchy, obwisłe uszy« Derd.
 136. »Wfycy... kapuzę z wodf
 za klauchf« Derd. 61.
- Klawierz** = fortepjan Rozpr. XVII,
 40. »Zacinkać na klawierzu« ib.
 71. »Klabierz« Spr. IV, 24. »Klaj-
 wierz« = fortepjan« Rozpr. XII,
 33. Por. Klawikord.
- Klawikord:** »Klabikord« Spr. IV,
 24. »Klawikorek« Pozn. V, 163,
 n° 385. Por. Klawierz.
- Klawikorek** p. Klawikord.
- Klawuchy** p. Klauchy.
- Klazdra** p. Klabzdra.
- Kłąc:** »Klic, klnã, kłã, klni = kłąc«
 Ram. 72. »Klnąć« Zb. VIII, 251
 p. w. Kłatówna. Toż Ust. z róż-
 nych okolic. »One go kleny«
 (= zakłęty K.) ib. 306, n° 6.
 || »Co do zamieniania się przez
 zakłęcia w kamienie, to jeszcze
 tyle nadmienić należy, że po dziś
 używane jest u ludu wyrażenie:
 kłąc w żywe kamienie'« Bib.
 Warsz., 1864, I, 276. »Klnie na

- babą = przeklina babę Zb. V, 204, n° 9. »Klęna na te matke« ib. 262. || »Kląć = wyklinać; Klęty = wykłęty« Zb. I, 34.
- Kląkry** = »resztki lnu, pozostające przy przędzeniu« Wisła III, 745. »Kląkry = gałgany, pakuły« Krasn. 304. || »Klankry = zacierki« Wisła III, 87.
- Kląskać**: »Na świnie woła się 'ksuna ksu', lub 'kłaszcze się': 'tu tu wieprzuś!'« Maz. III, 46. »Mój konik kląska (tupte)« Lub. I, 255, n° 407, zwr. 9. Por. Klęskać.
- Kląskanie** = mlaskanie, cmokanie: »Nawołują prosięta wołaniem: 'Malutkie, malutkie'... albo z kląskaniem tż tż tż« Wisła, VII, 749.
- Klątewnik**: »Klątewnik = homo calumniosus« Rozpr. IX, 140.
- Klątewny**: »Klątewna baba = lubiąca kląć« Zb. VIII, 251.
- Kle kle!** = naśladowanie głosu bociana: »Bóćanie, kle kle!« Nadm. 150, n° 1. »Kle kle, bocianie!« Wisła VI, 693. Por. Klabcian. Klek.
- Kleban...** p. Pleban...
- Klebotać** = »mącić wodę a. inny płyn« Święt. 699.
- Klebotka**: »Żywinka z klebotką« Pr. fil. II, 574, n° 10, zwr. 2 (może zamiast 'z klekotką'? K.).
- Klebuś** p. Boruś.
- Klecha** = »organista« Pozn. IV, 201, n° 387, zwr 2 i ods. »Klechowi« 3 pp. Pozn. VI, 337, n° 96. »Sanowała klecha organistę« Maz. II, 148, n° 331, zwr. 1. »Jak się mas, klecho łyku, basą łyku!« ib. zwr. 2. »Za co z klechy rewerendę zdjęto?« ib. 242, n° 675. || »Kleszunio«: »Litanią odmówisz, kleszuniu!« Pozn. IV, 201, n° 387, zwr 4.
- Klechotowaty** = (o nożu) »tępy i chwierający się, którym ni-
- czego nie urznie, a łatwo się skaleczy«, inaczej 'cepiga' Spr. IV, 320, p. w. Cepiga i 323 p. w. Kierutám.
- Klechtać się** = »umawiać się, targować się: 'Kucharka się z druciářzem klechce'« Pr. fil. V, 762.
- Klecić** = (o maśle) bić Złota Elżunia, 39. »Czarownica maślokleci« Wisła VI, 575. || »Klecić = bająć, opowiadać co bez sensu: 'Nie klecilibyście, kumie, bo jaz was marnie słuchać'« Spr. V, 111. »Klecisz, bracie, upiłeś się!« Kolb. 123, n° 8k, zwr. 7. »Klecić trzy po trzy' = bająć, pleść« Czark.
- Kleczalny**: »W sobotę kleczalną w wigilję ś. Trójcy... rusalki zaczynają biegać po życie« Wójc. I, 205 ods.
- Kleczka** = »klekotka drewniana o trzech sercach, jaką, zamiast dzwonu, zawieszają bydłu, paszającemu się w lesie« Pobł. 32.
- Kleć** = »izba, zwana klecią« Zb. II, 272 i dal. »Po drugiej stronie ulicy stawiano 'klecie', 'świronki'... i 'ozierody'« Wisła V, 309. »Kleć = schowanko, śpichrz« Petr.
- Kleisty**: »Bedłka kleista a. płachta (agaricus glutinosus)« Pleszcz. 140.
- Klej** = »woda, złana z ryb po przepłokaniu« Pobł. 32. || »Mleko, dojrzone przed ocieleniem, zowie się 'klejem', po ocieleniu 'siarą'« Rud. 25.
- Klejd-** p. Klejt.
- Klejd satek** = »rozpórka u spodni, gdy znajduje się z przodu« Wisła I, 153.
- Klejmo** = piętno, cecha do drzew Ust. z Litwy. »Klejn« (tak K.) Dodatek do Przeglądu tygodn. 1892, I, 158. »Klejm (tak K.) masz od tego, byś sosny znaczył« Zapolska.
- Klejmo** p. Klimat.

- Klejmować** = cechować, piętnować drzewa w lesie Ust. z Litwy i u Zapolskiej.
- Klejnot**: »Klénót«: »Jasieńku, klinocie!« Kozł. 105, n° 29. »Przedrozszy klinocie!« ib. 244. »Obráz z klinotami« ib. 251, n° 13.
- Klejt** = ubranie, suknia: »Klejd« Nadm. 108. »Klejt = suknia« Wisła IV, 800, ods. || »Klejciuki płókały« Wisła IV, 800. »Włosecki rozcese i klejczyk obłoke« (może obłoke? K.) Kętrz. 44, n° 7. »Klejdzik... z falbanami« Wisła VII, 90 i ods.
- Klek** p. Klęk.
- Klek** = »bocian« Pr. fil. IV, 206. || »Klek = rodzaj ptaka, gros bec (myśl.)« Pr. fil. V, 762. Por. Kle!
- Klekaty**: »Klekaty nos« (w mętowaniu) Pozn. I, 262 (zapewne = *klukaty = nakształt kluki; por. Klukas K.).
- Klekot** p. Kłopot.
- Klekot** = djabeł Pauli, 76 ods. »Wściekły klekocie!« (kłatwa) Fed. 358, n° 5. || »Klekot = 1, nieruchomy narząd z kolistym otworem, w którym okrągły kij obraca się wolno 2, człowiek wielomówny, gaduła« Świąt. 699. »Żarnówka obraca się w 'klekocie łyżni', osadzonej w ścianie sieni« ib. 15. »Klekot a. Kłopot = deszczka z otworem, w której mlon się obraca« Pleszcz. 35. || »Klekot = zabawka (? K.) z drzewa w kształcie młota z kowadłem, używana przez dzieci podczas nabożeństwa rezurekcyjnego w kościołach tutejszych« Pr. fil. III, 310. »Klekotka = przyrząd do 'klekotania', które zastępuje dzwonienie w wielki czwartek, piątek i sobotę« Rozpr. XXVI, 380.
- Klekotka**: »Klakotka« (wielkopiątkowa) Mátyás Zapust, 15. || »Klakotaczka«: »Moja kacka klakotacka...« Zaw. 97.
- Klekotka** p. Kołatka.
- Klekowisko** = »miejsce, gdzie głuszcze coeunt« Pr. fil. V, 762.
- Klemens**: »Klementy« Kiel. II, 243. »Klimont« Aten. VI, 119. »Klemusz« Pozn. II, 374. »Klima« Biblj. Warsz. LXXX, 624. Kuj. II, 318. »Klimę« 4 pp. Łęcz. 249. »Klimek« Cisz. I, 252. || »Klimasowa« Krak. II, 432. »Klimunka« Kuj. II, 318.
- Klemięzić** = »złe coś robić« Spr. V, 110. Rozpr. XVII, 40. Por. Glemiędzić.
- Klempa** p. Klępa.
- Kleniec**: »Chałupy kryją słomą, gąkami, dranicami, kleńcem, lub dachówką« Zb. II, 14. || »Kleńki = zakrzywione płazy (= płozy K.) gnatek a. sani (= sań K.) i surowy, nieobrobiony materiał, przydatny do zrobienia płazów (= płozów K.) do gnatek a. sani (= sań K.)« Spr. V, 367.
- Klénót** p. Klejnot.
- Kleń** p. Babia łyta.
- Kleńtać** p. Kłańtać.
- Klep** = »oblawa z kilku ludzi, czyli naganka, gdy, zamiast czynienia hałasu, oblawnicy tylko w ręce klaszcząc, napędzają zwierzynę na strzelców, zaczajonych po stanowiskach, a też grzechotkami zwierza straszą: 'Na klep polować'« Pr. fil. V, 762.
- Klepa** = »sieć« Derd. 136. 132. »Klepa = sieć na ryby, tak nazwana od 'klepek', po obu stronach sieci umieszczonych dla podtrzymywania jej boków ponad wodą« Pobl. 33. »Klepa = rodzaj sieci nieruchomej, podwójnej, z trzech części złożonej, z długimi sznurami, do których przy-

twierdzone bywają deseczki ('klepki') w celu straszenia ryb. Prac. (z Kaliskiego).

Klepacz: »Klepacz = klepaczka, narzędzie do czyszczenia lnu z paździerza, paklepa. Len na 'klepaczu' umieszczony bije się 'rękonikiem'. Pobl. 33. »Klepacz = 1, przyrząd do klepania lnu 2, człowiek gadatliwy. Wisła III, 745. »Narzędzie do klepania lnu nazywa się 'klepacz'. Nadm. 96. »Klepac, Klepacka, Klepadło = narzędzie do klepania lnu i konopi, po ich 'wytarciu', a przed czesaniem, żeby oddzielić paździerz i liche włókno. Pr. fil. IV, 827. Toż Ram. 71.

Klepaczka = »kijanka do prania bielizny. Zb. I, 19. Patrz pod **Klepacz** w przytoczeniu z Pr. fil.

Klepać = »kuć. Rozpr. III, 371. Czy tu należy: »Siedzi ůon (kupiec) tãm na nãlepie i pieniozki na nio klepie. Wisła IX, 247. »Klepać łańcuszki. Wrześ. 10. »U biédnego zawdy klepie (zagadka o biedzie) Zb. I, 126, n° 94. || »Klepać o ogniu = krzesać: »Ona... ogień klepała, Jak go sklepała, przy mnie siadała. Rog. n° 98. || »Klepać o cieście = rozbijając: »Czego chcecie? — Klepanego ciasta. — Klepcie go samil (w grze 'Ślepa baba') Zb. II, 30, n° 7. 1. Toż Zb. X, 247, n° 5. Por. **Klepak**. || »Klepać = gadać, pleść, bredzić: »Klepiesz, jak staro krola głupi bredda. Derd. 104. »Wŷ nie wiecie samni, co klepiecie. ib. 104. »Klepać = mówić od rzeczy. Mil. || »Klepać o deszczu: »O deszczu mówią, gdy długo pada: 'Dészcz klepie i klepie!' Zb. I, 43. || »Klepać a. Klepkac = 1, kuć w kuźni 2, 'głuchon' (autor mylnie pisze 'głuchon' K.) klepká, głuchanie (chy-

ba 'głuchonie'? K.) kleptom. Spr. V, 367. || »Klepana o dziewce: »Dziewke, która miała jedno dziecko nieślubne, zwą 'przeskocką', jeżeli zaś miała ich więcej, to zowią ją 'żelazną', a 'klepaną'. Rud. 126. || »Czasownik 'klepać' urabia rzadziej używane formy terażniejszości od osnowy 'klepać': »więc: 'klepám', 'klepás', 'klepá', 'klepáwa', 'klepáta', 'klepámy', 'klepácie', 'klepajo'; częściej: 'klepiecie', 'klepio'. Rozpr. VIII, 152. Por. **Klapac**. **Kleptać**. **Klepeta**. **Klepina**.

Klepadło = wszystko, co do 'wyklepania' kosy potrzebne, a więc: 'babka' wraz z młotkiem, a nie sam młotek, jak ma Linde. Pobl. 33. »Przepadło klepadło! przyśłowie Cinc. 33, n° 725. || »Klepadło do lnu: »Len 'łamie się' na 'miedlicach'... poczym idzie na 'klepadło', żeby 'paździoły' wypadły. Wisła VII, 80. Por. pod **Klepacz** przytoczenie z Pr. fil. V, 763.

Klepak: »Polewka... z plackiem praśnym (= praśnym K.), co go zowią 'klepak' (że jest rozklepany). Lub. I, 45.

Kleparz: »Na Kleparzu. Krak. II, 478, n° 791 a, zwr. 6. »Ojce nas na Tyńcu, Zdrowas na Zwierzeńcu, Wierze na Kleparzu, Reszta na Podgórzu. Kon. 26, n° 156. Toż Krak. I, 326 n° 1. || »Dokucza, jak Kleparska mucha. Krak. IV, 252, n° 117.

Klepeczka? = pleciguła, gadacz?: »Kto trawusię zernie, ten Marysię weźnie. A zernie ją ten klepeczka nożem; przyjedzie po Marysię wozem. Krak. II, 472, n° 780, zwr. 1—2. Por. **Klepina**.

Klepeta = potwarz Rozpr. XII, 41. **Klepina** »a. Klepiński = gaduła. Pobl. 153.

Klepiński p. **Klepina**.

Klepisko (w stodole) = >ziemia ubita, uklepana w stodole, czyli miejsce czyste, na którym się młóci (częściej mówią 'boisko')• Krak. IV, 309. Zb. V, 149, n° 46, 2. >Klepisko = tam, gdzie młóca (w Krakowskiem 'bojsko', w Rabce 'boisko')• Zb. VIII, 251. >'Boisko' a. 'Klepisko'• Zb. X, 204, n° 4. >'Bojowisko' a. 'Klepisko'• Łoś. Rozpr. XI, 184. >'Bojowisko', 'Tok', a. 'Klepisko'• Hemp. >Klepisko = miejsce w stodole, gdzie młóca zboże• Pr. fil. III, 310. >Klepisko = 1, bojowisko 2, ziemia ubita zamiast podłogi• Czark. || >Klepiszcze, na 'klepiszczu'• Bisk. 24. Ram. 71. || >Klepisko• (w izbie): >Sień na 'klepisku' a. 'boisku', t. j. na ubitej, uklepanej ziemi a. glinie• Krak. I, 154. >Klepisko = podłoga gliniana w domu a. stodole• Spr. IV, 377. >Klepisko = podłoga z gliny ubitej w izbie, sieni i stodole. Dawniej w chatach wiejskich nie znano podłóg drewnianych• Pr. fil. IV, 827.

Klepka p. **Klepa** w przytoczeniu z **Pobl.** Czy 'klepce' Nadm. 78 = klepki (klepkł)? K. Ram. 71 podaje wprawdzie 'klepce', jako lm. i dodaje w przykładzie 'w klepach'; ale czy to pewne? K. Patrz **Klepa**, w przytoczeniu z **Prac.** || >Klepka, **Klepuszka** = osetka masła• Zb. I, 27. Pozn. VI, 269. || >Beguinki... znane pod nazwą 'konwenejanek', a u ludu pod nazwą 'klepek'...• Pozn. I, 7, ods. 1. || >Jaki mi tam majster klepkal• (= kowal? K.) Krak. IV, 255, n° 195.

Klepkać p. **Klepać**.

Klepować p. **Kłapać się**.

Klepować: >Klepować = 'klepać' ryby łowić• Pobl. 33. Ram. 71.

Kleptać = gadać, wbijać w głowę, klepać: >Jak zaczęli wszyscy kleptać: księżuniu!, tak 'księżunio' jak fura siana wlaź do głowy młodego niezdary• Bar. 62. >'Nie klepcz a. kleptaj mi głowy' = nie nudź mnie, daj mi pokój• Kolb.

Kleryk: >Kloryk• **Parcz.** Zb. V, 191 i ind. Pr. fil. IV, 206; V, 763. **Cisz.** I, 62. >Kloryk, **Klorek**• **Spr.** IV, 323. >Kloryk• **Rozpr.** XXVI, 376. >Klaryk• Pr. fil. V, 762. || >Gloryk• Pr. fil. I, 309. **Spr.** IV, 322. || >Krelik = kleryk• Pr. fil. IV, 276; V, 772. || >Krolik• **Spr.** IV, 323. || >Krylik• Zb. VIII, 251. || >Knurek = żartobl. kleryk• Pr. fil. V, 764.

Klescka p. **Iglica**.

Kleskać p. **Kłaskać**.

Kleskawka p. **Kłęskawka**.

Kleszcz: >Kłęcz = 1, owad, wpijający się w skórę 2, nożyce u raka 3, przenośnie: 'przyczepił się do mnie jak kleszcz'• **Roczn.** 207. **Toż** Zb. I, 69. **Zapewne** >Klys• Zb. XI, 45 i 49 jest = kleszcz (owad) K. || >Klisce (kleszczyny)• u chomąta **Was.** 59. >Klesce = obcęgi• **Spr.** IV, 377. >Kłesce = 1, kleszcze 2, na kieszeniach 'cuchy' wyszycia zabarwioną wełną• **Spr.** V, 367. >Klesce = 1, szczypce kowalskie a. drewniane, służące do wyciskania miodu przy topieniu wosku 2, część drewniana chomąt **krakowskich**• Pr. fil. IV, 827. >Kleszcze = narzędzie żelazne, służące do chwytania borsuka w norze (myśl)• Pr. fil. V, 763.

Kleszczyć p. **Kłaskać**.

Kleszczka: >Klescka a. **Iglica** = narzędzie drewniane, wysmukłe, do robienia sieci służące, wyrabiane przez rybaków z cienkiej deseczki nożem• Pr. fil. IV, 827. >Kleszczka = prątek drewniany

- do robienia sieci« Pobl. 33. »Sieć rybacka robi się 'kleszczką' (igliczką) ćwierć łokcia długą i 'biérką'« Pozn. III, 136 ods. »Kliszka = przyrząd ręczny do wiązania sieci« Prac. (od Mąkolna).
- Kleszczyny:** »Kleszyny = przyrząd drewniany na chomenta (tak! K.)« Zb. II, 248. Was. 59.
- Kleszy:** »Zakończyło się życie klesze« Pozn. VI, 338.
- Kleść:** »Kleść?« Rozpr. IX, 161 nie objaśniono K.
- Kleśmidrować =** »robić coś ładajako, po partacku« Krasn. 304.
- Klet:** »Stary klet = rudera, stara budowla drewniana« Pr. fil. IV, 827.
- Klet:** »Niedobrze jest sadzić ziemniaki... w dzień św. Klity, bo będą drobne« Zb. XI, 29, n° 26.
- Kleta:** »Klita«: »Zagóń psy do klity« Wisła VII, 593. || »Klity-kléty = bajki: 'Zośka umie dużo tych klitów- bajdów'« Pr. fil. V, 763.
- Klewer:** »Biały klewer = melilotus alba« Hilf. 77. »Kléwer = konieczyna« Ram. 72. Tamże pochodne: »Kléwrowy«, »Kléwrzyskó« i »Kléwrzyszcze«.
- Kłęczaj =** kolano: »Kłęczaj«: »Pod pęczajem kłęczaj (= pod brzuchem kolano, w zagadce o człowieku) Zb. VII, 141, n° 72.
- Kłęczana:** »Do Kłęczany« Zb. X, 125, n° 21.
- Kłęczary:** Przyjaciół ludu 1891, n° 94. »Kłęczary = rodzaj sań krótkich, na których w zimie wożą długie drzewa z lasu. Jedne są z przodu, gdzie konie są wprężone, a drugie podkładają się na końcu drzewa. Więc na dwóch 'kłęczarach' wożą długie 'trąmy' z lasu« Z listu J. Kubisza, z Gnojnika, w Cieszyńskiem.
- Kłęczaczko:** »Kłęcząco. Na kłęczącu = na kłęczkach, na kołanach« Święt. 699. »Prosił na kłęczącu śmierć, by posła...« ib. 387. »Kłęczka... i sta do niego na kłęczącu« Wisła I, 309.
- Kłęczki:** »Na kłęczkach = na kłęczkach: 'Idzie ten wąż na kłęczkach'« Pr. fil. V, 762.
- Kłęcznik:** »Kłęcznik«: »W suchotach dzieci owczarze doradzają kąpiel z 'kłęcznika' (ziele, podobne bardzo do końskiego szczawiu)« Fed. 269.
- Kłęczba =** »kłątwa« Pleszcz. 35.
- Kłęk:** »Część dolna radła... ma wygięcie, oparte o 'cieżdło' (w Krakowskiem 'kłek')« Lub. I, 83. »Klek a. Klok = część radła« Pr. fil. IV, 206. »Radło ma płóz, razem ze słupicą zwany 'kłek'« Krak. I, 177. »Kłęki = płozy u sań« Hilf. 167. »Błozna leżą na poprzek płozów, czyli 'kłek'« Pr. fil. III, 364 p. w. Błozno.
- Kłękać i poch.:** »Kłęczac«, »Kłęcznac«, »Kłęczec« i »Kłęczkć, Na kłęczkach« Ram. 71. Hilf. 135. || »Kłęczować = kłękać« Pr. fil. III, 306.
- Kłęp =** »miejsce schadzek łosi w czasie ich popędu płciowego (myśl)« Pr. fil. V, 763.
- Kłępa =** »stara krowa« Hilf. 167. »Kłępa = 1, stara brzydka krowa 2, kobieta nieruchawa a niechłujna« Ram. 71. »Kłępa = krowa« Wisła I, 153; III, 560. 739. 745. »Dziewka gdyby kłępa« Pozn. II, 64, n° 4. »Taki chaja był szczapany, jak kej w chlewie kłępa« Derd. 17. »Né, kłępa, następil« wołanie na krowy Cen. 77. »Kłępa = 1, stara krowa 2, przezwisko wzgardliwe, oznaczające dziewczkę rozlazłą« Osip. »Kłępa = stara krowa; gdzie indziej mówią na nieschludną kobietę« Kuj. I, 59; II, 271. »Zabijcie tę kłępe... bo ona wam mli-

- ka nie da◀ Pozn. IV, 242, n° 468, zwr. 4. Spr. V, 111. || ▶Kłepisko◀: ▶Dostałem posagu wiele: Stare kłepisko, parsywe ciele◀ Łęcz. 153, n° 271, zwr. 10. || ▶Klempa = 1, niezdarna dziewczka 2, gatunek ryby◀ Krak. IV, 309. ▶Klempa = kobieta niechlujna, niezdarna, rozlazła i podejrzanych obyczajów◀ Roczn. 207 i Zb. I, 69. Rad. II, 50, n° 104 ods. ▶Wstawaj, stara klempa i chodź a rób!◀ Maz. V, 212. ▶Kłępa◀ na nieroboczą dziewczynę ib. 32. Parcz. || ▶Kiempa◀ (może pomyłka druku) w Mrongowusza Słowniku niemiec.-pols. p. w. Hure.
- Kłęsić**, ▶Kłęsać = tłoczyć, gnieść, mieszać◀ Krak. IV, 309.
- Kłęskacz**: ▶Kłęskacz = kłesk pestkojad, kłeskawka, fringilla coccothrautes◀ Pobł. 33.
- Kłęskać**: ▶Skace i kłęsce pod nim wróny koń◀ Łęcz. 64, n° 68, zwr. 3. Por. pod Kłaskać przytoczenie z Lub.
- Kłęskawka**, **Kleskawka** = coccothrautes vulgaris Maj. Pobł. 33 p. w. Kłęskacz.
- Kłęty** = ▶wykłęty◀ Zb. I, 34.
- Klic** p. Kłąc.
- Kliczyć**: ▶Kliczyć = kulawieć◀ Pobł. 33.
- Klima** = ▶(u rymarza) dwie deszczułki, jedna dłuższa, druga krótsza, w środku wydęte◀ itd. Święt. 32 (indziej 'Kleszcze' K.).
- Klimat**: ▶Klejmo = klimat: 'Takie klejmo niezdrowe'◀ Pr. fil. V, 762.
- Klimek** p. Kilim.
- Klin**: ▶Klin, zdrobn. Klinik = 1, fartuch, fartuszek: 'Wziąć co w klinik'. 'Nieś co w klinie' 2, łono. Matka... trzyma dziecko 'na klinie' = na kolanach◀ Pobł. 33. Toż Hilf. 102. 168 i Ram. 72. ▶Klin = podolek◀ Rozpr. XVII, 40. ▶Pieniądze w klen im wysypuje◀ Kiel. II, 139, zwr. 52. ▶Jeszcze była na klinie, Już mi mówiła: — Mój synie!◀ Rozpr. XII, 82, n° 9. Toż ib. 93. Zb. IX, 176, n° 10. ▶Dziweczka... Powijała dziecię na klinie◀ Rog. n° 137. ▶Ja nikomu na klin nie siędę◀ ib. n° 304. ▶Czarliński Janka na klin sádza◀ Derd. 131. ▶Czarownica zbierała rosę do 'klina' (do fartucha)◀ Aten. VI, 657. ▶Trzyma dziecko na klinie◀ Tyg. ilustr. ser. 2, n° 110. O. Pr. fil. V, 763. || ▶Klin◀ (o polu): ▶Przestrzeń (pola) trójkątna zowie się 'klinem'◀ Aten. XIII, 495. Toż Ust. z Litwy. ▶Klin = kawałek gruntu trójkątny◀ Krak. IV, 309. ▶Klin pola = kął, brzeg ostry granicy sąsiedniego pola◀ Sand. 262. Por. Krak. I, 356. do str. 173, 1 a. || ▶Klin◀ (o wypitej): ▶'Klina wybić' a. 'Robaka otruć'◀ Mátýas Zapust, 4 ods. ▶Zli pić 'na klina' do karczmy◀ ib. ▶Gospodarz przynosi wódke, wszyscy sobie wypijo, jak to mowio, 'na klina'◀ Wisła IX, 242, n° 8. ▶Trza pójsć do karemy 'klina wybić z głowy'◀ ib. 247, n° 10. Na Litwie, mając wypić drugi, trzeci itd. kieliszek, mówią: ▶Trzeba klin klinem wypędząć!◀ || ▶Klin◀ (u żarn) Krak. I, 165, n° 5 (ryśnek). || ▶Klin◀ (u kosy) Zb. VIII, 261. || ▶'Bić klina'◀: ▶'Bijmy klina', mówią chłopcy wiejscy, gdy rzędem siędą na ławie i tłoczą się jeden o drugiego◀ Zb. IV, 192, n° 10, 1. || ▶Klin◀ = djabel: ▶Żebŷ waju wszŷśke klinŷ wżęńŷ!◀ Derd. 55. ▶Coż chceta, u klina?!◀ ib. 4. ▶Niech go tam klinŷ wezna◀ ib. 7. || ▶Klinek◀, ▶Syrnik◀, ▶Woreczek = woreczek płócienny na syr domowy Ust. z Litwy. || ▶Klinek◀ (w scia-

- nie, gwoździ): »Nowe rzeszótka dycki wieszają na klinku, a stare dają pod ławę« Cinc. 28, n° 617. »Co bez klinka wisi? — Dym« (zagadka) Zb. VII. 98. || »Kliniczek«: »W niebieskich z czerwonymi kliniczkami pończochach« Lub. I, 171. Por. Kliniec.
- Klinacz**: »Klinac = człowiek, który dużo klnie, przeklina« Pr. fil. V, 763.
- Kliniec** = »hufnal« Spr. IV, 377. Zb. V, 220. Wrześ. 10. »Kliniec = gwoździ, ufnal« Spr. V, 367. Sab. 131. Cer. || »Kliniec = klin, wstawiony w kroku gaci« Cer. || »Klińce blp. = kajdany: 'Robili Cygani trzy godziny klińce Na moje nozeczki w Liptowskié dolince« Rozpr. III, 371. Toż Zb. XII, 211, n° 20. || »Kliniec = rodzaj dachu z gontów osowych kliniastych« Pr. fil. IV, 827.
- Klinika**: »Klinica« Rozpr. XXVI, 380.
- Klinka** p. Klamka.
- Klinklin?**: »Kołnierz, ozdobiony klinklinami, spada nizko na plecy« Krak. I, 122, ods. 1.
- Klipa** (może = *klepa K.) = »nędza, bieda, kłopot, tarapaty, nieszczęście« Kolb.
- Klipa**: »Dziatwa... bawi się w nowomodne... 'klasy' i 'klipę'« Wiśła III, 839. Kosiakiewicz Rodzina Łatk. 110. Por. Pr. fil. V, 760 p. w. Kiczki.
- Klis** (»Klys« Zb. XI, 45 i 49) p. Kleszcz.
- Klita** p. Kleta.
- Klituś-bajduś** = »człowiek, opowiadający wiele bez sensu« Spr. V, 111. »Klituś-bajduś = przewisko na takiego, co plecie, co klęci nie do rzeczy, lub baje byle co« Spr. V, 134. Por. Pr. fil. V, 763 p. w. Klity.
- Kloboccon** p. Klobocian.
- Kloc** = nazwa konia Wiśła VII, 748, n° 9.
- Klocki** p. Klusek.
- Klocownik** = chłop, przebrany za dziada, obnoszący kloc, ustrojony jak dziecko Święt. 162.
- Klofacek** = »rzecz czy naturalna, czy sztuczna, kształtu eliptyczno-wałkowatego, krótka, kłóskowata« Rocz. 207.
- Klofta** p. Kłafła.
- Klok** p. Klag. Kłęk.
- Klompie** p. Kłumpie.
- Klon** = »squalius lepusculus, Riesling« Prac.
- Klonów**: »Klonoski pán« Kiel. II, 159, n° 477.
- Klonówka**: »Moja Klonówko!... Moja Klonóweczka« Zb. IV, 150, n° 203.
- Klon(y)?**: »Radło składa się z... rączki i płóza, które razem wzięte noszą nazwę 'klon'« Zb. X, 208.
- Klonina**: »W lesie znajdują się: chojak, brzezina... klonina...« Zb. VIII, 258.
- Klonowik** = »sok z drzewa klonowego« Petr.
- Klorek** p. Kleryk.
- Kloryjá** p. Głorja.
- Kloryk** p. Kleryk.
- Klosawica** p. pod Kaczka przytoczenie z Hilf. 167.
- Kłoski** p. Klusek.
- Klosować**, »Zaklosować = zawrzeć coś, przetykając otwór zatyczką, np. 'Zaklosuj zapore!' 'Zaklosowałaś wrótka?' tj. czy przetknęłaś zatyczką skóbel« Spr. V, 367.
- Kłów** = »dziób« Zb. II, 8.
- Klub** p. Kluba.
- Kluba**: »Kluby = wicie, używane przy zczepianiu drzewa w trawie« Spr. IV, 364. »Kluba = długa żerdka do wyciągania konwi ze studni« Ust. od Będzina. || »Kluba = grubas, człowiek łęgi« Pr. fil. V, 763. || »Kłupka

- = nożyk, kozik« Pr. fil. IV, 206.
- Kłupka = klamerka, na którą się zaczepia haczyk w oknach a. przy drzwiach« Parcz. || •Klub = dwanaście kądziolek lnu stanowi jeden 'klub'« Spr. V, 367.
- Len wiąże się w 'kluby', po 60 garści« Enc. roln. II, 817. •Klub = 12 kądziolek lnu« Wrześ. 10. Cer. •Dziesięć kądziolek stanowi jeden 'klub'« Spr. IV, 310. || •Wszystko zleciało się do kupy i zginęło gdzieś w klubie« (? K.) Przem. 221. || •Chluba = wić« O. Toż Chetch. I, 48. •Chluba = 1, chluba(?) 2, różga« Derd. 135. •Jałowcowa chluba« ib. 70. Toż Pr. fil. III, 376. •Chluba = długa i giętka witka, różga do karcenia dzieci« Maz. V, 50. •Chluba = różga, wić« Pr. fil. IV, 805. Osip. Kozł. St. 62—66. Kryn.
- Klubać się:** •Tączyli, aż się rosół z garnuszka 'klubał' (kłapał, bełkotał)... Panie się śmiały, że ona na sali wodę puściła« Pozn. VI, 272. Por. Chlupać.
- Kluchta?:** •Idźże prec, sewce kluchce!« Fed. 218, n° 144.
- Kluchy p. Klusek.**
- Klueka p. Klusek.**
- Klucz** = krzywy kawałek żerdki, na którym wieszają się na szalasię kociół z żetycą« Spr. V, 367. •Nad ogniskiem wisi kociół na drągu« Aten. VI, 107. •Nad ogniem wisi kociół z wodą, zawieszony na haku drewnianym (na Wiśle 'kluka', w Istebnem 'klucz')« ib. 115. || •Klucz« patrz pod Odwodnica przyt. z Enc. roln. II, 820. || •Klucz = drąg u żórawia przy studni, do którego przyczepia się wiadro« Maz. V, 49. Pr. fil. IV, 206. Czark. || Klucz = •krótki dyszel u kolec w pługu« Rozpr. X, 285. •Klucz = dyszel przy koleśni pługa, na końcu pionowo rozszczepiony, do którego czepia się uprząż« Roczn. 207. •Klucz (u pługa) = drąg do założenia wołów przodkowych« Kuj. I, 87 o. •Klucz = dyszel u kolec pługa« Wrześ. 10. (Zapewne u 'kolec' K.). •Klucz = dyszel u 'kolec' w pługu« Spr. V, 367. •Klucz = rodzaj dyszła (u pługa)« Lud I, 188. Święt. 8. || •Klucz«. •'Kluc' rybacki = duża węda na ryby w rodzaju haka żelaznego, na który nadziewa się ryba na przynętę dla szczupaków, a sznur od tego haka przywiązuje się do deski« Pr. fil. IV, 827. || •Kluczki: •Zaświeczone, miesiącku, na śtry klucyki!« (? K.) Rud. 194, n° 114. || •Krokwie, czyli 'klucze'« Chetm. I, 71. Toż Ust. z Litwy.
- Kluczborok:** •Do Kluczboroka« Zb. IV, 212, n° 16. •W Kluczboroku« Kal. I, 144, n° 109.
- Kluczny** = klucznik: •Kluczny mię nauczył wódkę pić« Rud. 144, n° 109. || •Kluczna = klucznica: •Ty będziesz kluczną Przy tym moim dworze« Rog. n° 249, 250. || •Płactwo 'kluczne' = które 'kluczem' ciągnie z ciepłie, czyli 'wyraju' Tygod. ilustr. ser. 1, t. XIII, str. 242.
- Kluczowy** = ciąg żórawi, gęsi (myśl)« Pr. fil. V, 763.
- Kluczwojt** = najniższy urzędnik policyjny, podwładny 'asesora', czyli 'stanowego', a. 'prystawa', obecnie 'uradnik' Ust. z Litwy.
- Kluc** = •bić się« Udz.
- Kludzić** = •prowadzić« Rozpr. XII, 93. •Trzeja kludzić krowe ku bykowi, bo się biega« ib. 86 p. w. Biegać się. •Kludzony« ib. 13, 25. •Kludzić = porządkować, prowadzić, sporządzać, sprawiać« Rozpr. XVII, 40. •Bieromgo i kludzom (= prowadzą) Ust.

z Jaworza. »Na waltorniach trąbili, Kiedy go już kludzili« Zb. IX, 224, n° 153, zwr. 4. »Wszyscy młodzieńcy płakali, Kiedy Hanulke kludzili« ib. 207. || »Kludzić się«: »Jag go (woźnicę) pani gospodyni budzi, Todź ũón sie ũod chlebice kludzi (wyłazi)« Aten. VI, 628. »Kludzić się = prowadzić się; wyprowadzać się« Pr. fil. V, 763.

Klufta = »szczytce« Krak. IV, 323 p. w. Szczytce. || »Klufta« Im.: »Skarbnik!... ucieka w klufta (= szczeliny w kamieniu)« Zb. XI, 21 i ods. 2.

Kluka = »1, kwoka, siedząca na jajach, a. wiodąca kureczęta 2, krówsko« Pobl. 34. »Kluka = kwoka« Ram. 72. »Kluka kluk kluk!« wołanie kur Cen. 78. »Kluka!« wołanie krowy Cen. 77. »Kluka = kura, wodząca kureczęta« Wisła III, 740. »Kluka = kura, wabiąca kureczęta« Wisła III, 745. »Kluczka (autor pisze 'Kleczka') = klekotka czyli kołatawka, którą się zawiesza bydlu na szyi« Ram. 71 (zdaje się, że wyraz brzmi raczej 'kluczka', niż 'klúcza', bo Ram. 72 podaje 'klukac' = gdakać i 'klukół' = bełkot K.).

Kluka = »1, drąg u góry zakrzywiony 2, tyka z hakiem 3, drąg, używany przy noszeniu wody« Rozpr. XII, 93. »Kluka = 1, hak 2, drażek z hakiem do wyciągnięcia wody ze studni« Wisła III, 745. »Kluka, Klucka = ośek, drażek z sękiem, kołkiem, służącym do zaczepienia. 'Kluczka' wisi u zórawia przy studni, do wyciągnięcia wiadra wody; służyła także do utamywania gałęzi w lesie na drzewach« Pr. fil. IV, 827. »Kluka, Kluczka = 1, płóz u sań 2, jarzmo na jednego wołu

3, kłapa na uszy u czapki zimowej, zwanej 'kapuzą' 4, 'klin-ka' 5, krzywa laska, którą sołtysi, jako naczelnicy gmin, zwołują gminę, obsyłając ją po całej wsi..., na Kociewiu 'kula'« Pobl. 32—33. Toż Ram. 71. »Nad ogniem wisi kocioł z wodą, zawieszony na haku drewnianym (na Wiśle 'kluka', w Istebnem 'klucz')« Aten. VI, 115. »Rybák to (cos czarnego) wycygá na żelazny kluce« Derd. 68. || »Kluka« w znaczeniu 'kuli', 'cechy' itp., obsyłanej po gminie patrz wyżej w przytoczeniu z Pobl. 32—33. Kij, obsyłany po gminie, »w największej części Prus Zachodnich zowie się 'kluka'« Wisła IV, 688. || »Kluka« (o nosie): »Kluka = nos potężny (żartobl.)« Osip. Chłopiec, przebrany za bociana, »sążnistą 'kluką'« (autor dodaje 'hakiem': powinienby powiedzieć raczej 'dzióbem' K.) porywa bułeczki i syr« Zb. VIII, 71, n° 5. »Kluka = duży zagięty nos« Zb. II, 8. »Weisnoł czapkę na klukę« (autor mylnie objaśnia: 'łeb' K.) Pozn. IV, 170, n° 318, zwr. 9. »Kluka = dziób ptaka drapieżnego« Pr. fil. V, 763. Porówn. »Klukas« Wisła III, 745. || »Kluczka = haczyk drewniany do skubania siana ze stogów a. brogów« Osip. || »Kluczka = klamka« Rozpr. XII, 93. || »Kluczka = 1, otwór sworzeniowy u wozu (To wątpliwe! K.) 2, zdrobn. od 'Kluka' = kłapa na uszy u czapki« Ram. 71. || »Kluczka (wydrukowano 'kluczka' K.) = drażek do wyciągnięcia wody ze studni, kluczka« Pr. fil. IV, 206. »Kluczka nad studnią« (zagadka o niej) Zb. VII, 146, n° 129. Porówn. pod Kluka w przytoczeniach z Pr. fil. IV, 827 i

- z Pobl. || »Kluczka = krótki kijek u kosa do trzymania prawą ręką przy koszeniu • Chełm. I, 107. || »Kluczka = pętla z łyka, którą baba zarzuca djabłu na testiculi, aby go móc prowadzić Zb. VI, 299, n° 190, 3. || »Szukać sobie kluczki' = szukać pozoru do napaści • Zb. I, 76 p. w. Szukać.
- Klukać** = »kokać • Pobl. 34 (= kwokać, gdakać K.). Toż Ram. 72. Por. Klukotać. Klupkać.
- Klukanie** = głosy kury przy wodzeniu kurcząt Wisła III, 740.
- Klukas** = długi nos Wisła III, 745. Por. Klekaty i Kluka w znaczeniu nosa.
- Klukot:** »Klukót = gulgotanie, bełkot (płynów), chlupotanie • Ram. 72.
- Klukotać** = »gołgotać (o wodzie i płynach). Pijącemu wielkimi haustami 'klukoce' w gardle. Woda otworem z beczki płynąca 'klukotą' • Pobl. 34. Toż Ram. 72.
- Klukwa** = »jagody zórawinowe • Rocz. 207.
- Klupać** = »stukać: 'Klupią we dzwierz' • Pr. fil. III, 493. »Klupali na dzwierz' • Zb. VII, 47. »Klupie na dwierzy; w podkóweczki klupa' • Pr. fil. V, 763. Parcz. || »Klupać = trzepać np. 'cuhe' • Spr. V, 367. »Klupać = trzepać ubranie • Święt. 699.
- Klupak** = »podpora u wozu drabiniastego u tylnej osi, na której się drabina opiera • Rocz. 207.
- Klupić się** = »zbierać się gromadnie • Święt. 699. »Kruki 'klupią się' na pastwiskach • ib. 578, n° 15.
- Klupka** p. Kluba.
- Klupkać** = »gdakać: 'Kwoka klupka (na kurczęta), a kura sie trosce' (tj. gdacze przed zniesieniem jajka) • Spr. V, 367. Por. Klukać.
- Klupsztok:** »Klupsták = na krótkim trzonku siedm rzemieni; służy do bicia dzieci i trzepania sukien • Rozpr. IX, 208. 156 (= dyscyplina K.).
- Klupsták** p. Klupsztok.
- Klus** p. Klusek.
- Klusa** = »1, klacz 2, koń • Hilf. 168.
- Klusek:** »Klusa ż. = klusek z ciasta • Krak. IV, 309. »Kluzek 2 pp. lm. Zb. V, 227. Kal. I, 147. »Kluzecki • Zaw. 82, n° 31. »Klusek • m. Pr. fil. III, 306. »Kluski rżane (żytnie) a. pszenne... nazywają się tu 'chłopskie kluski', czyli 'kluchy'... Gdy się gotują z okrasą, zowią je 'kluski z mydłem'..., a gdy są przygniecione i rozarte, zwą się 'kładzione' • Kal. I, 40. || »Kluseczka: »Dziewczynka tłusta, jak kluseczka • Krak. IV, 309. || »Kluski • Hilf. 137. »Kłosy • Pozn. III, 128. || »Kłoski: »Kłoski • Derd. 116. »Nagę kłoski = kluski z bulew • Nadm. 108. »Kłoski = sapka góralska • Sab. 131. »Kłoska a. Sapka • Rozpr. X, 272 p. w. Bryja; 300 p. w. Sapka. »Kłoska ż. Zaw. 68. || »Klocki: »Co na klocki mają, to se nie śpiwają • Zb. XII, 122, n° 15. || »Kluka ż. • Ust. z Litwy. || »Kluchy • p. wyżej w przytoczeniu z Kal. I, 40. »Zuch do kluch, a od kaszy nikt go nie odstraszy • Krak. IV, 272, n° 756. »Duch wraził i (dzieusze) kluche w uch • Fed. 372, n° 6, zagadka o kłodce i kluczu. »Kluchy z prażonej mąki, czyli prażuchy • Pozn. III, 127. »Klucha = 1, zgrub. od 'kluska' 2, tłuste dziecko • Spr. V, 134. || »Kluchity = kluski • Parcz. || »Klus = kawałek gliny, z którego garncarz wyrabia naczynie • Pr. fil. V, 763.
- Kluskowaty** = mający kształt

- kluska Roczn. 207 p. w. Kłofacek.
- Kluszczanka** = »woda wrząca, do której dodano cząstkę mąki pszennej i cokolwiek soli; w niej gotują się kluski« Kal. I, 40.
»Kluszczanka = woda, w której się gotowały kluski« Krasn. 304.
- Klusznie** lm. = widły, szczypce raka Ust. od Mińska litews.
- Kluta** = »1, niechlujka, brudaska 2, kura bez ogona« Pobł. 34. Por. Kluzdra.
- Klutać** = »szargać, błocić« Pobł. 34.
- Kluntewnik** p. Kłatewnik.
- Kluzdra** = »brudaska« Pobł. 34. Toż Ram. 72. Por. Kluta.
- Kluzdrowaty** = »niechlujny, brudny« Ram. 72.
- Kluzek** p. Klusek.
- Klwów**: »Klwowskie pole« Rad. I, 170.
- Klys** p. Klis.
- Kłaczec** = stawać się kłakowatym:
»Skórka liszki kłaczaje w lutym« Tyg. ilustr. ser. 1, t. XIII, str. 241.
- Kłaczus** p. Kłak.
- Kładbisko** = »cementarz« Zb. II, 8.
- Kładka**: »Kłódka«: »Przez Wartembork strużka, a przez strużkę kłódka« Sien. 263, n° 2. »Przyjechał do kłódki z konikami do wódki« ib. 269, n° 13. || »Kładka« u lady (sieczkarni) = kij krzywy Krak. I, 164 (rysunek).
- Kładować** = »kłaść« Wrześ. 11. Por. Kładowiec.
- Kładowiec** = »położyć osobę żywą, wyrażenie używane w znaczeniu lubieżnym« Pr. fil. IV, 827. Por. Kładować.
- Kładycza** = dziezka Gdzieś u Kraszewskiego. Por. Kładyzka.
- Kładyzka** = dziezka, hładysz Słownik wielki.
- Kładzianki** lm. = »czas spania« Mrongovius Słownik niem.-polski p. w. Schlafzeit. »Kładzianki = czas, godziny spania« Wisła III, 87.
- Kładziony** (o kluskach): »Kluski mogą być 'kładzione', tj. przygniecione i rozłarte« Kal. I, 40.
- Kładziwo** Rozpr. IX, 352 nie objaś.
- Kłaj**: »Kłajoska wsina« Świąt. 263, n° 197. »Kłajoskie sady« ib. n° 198. »Kłajoská śpięwa« ib. 304, n° 474. || »Kłajowanie« ib. 301, n° 450.
- Kłak** = »garstka, wiązeczka n. p. słomy, siana« Rozpr. X, 285. Toż Wrześ. 11. || »Kłak = 1, szczeć, sierść 2, włos« Świąt. 699. || »Kłak = malec; słaby człowiek, niedołęga« Świąt. 699. »Tu u was jest jakisik jeden kłak i jabyim sie go biał?« Świąt. 358. »Ty, kłaku biedny« mówi matka do brudnego świniarka Pozn. VI, 310. || »Kłaki = odzież« Tygod. ilustr. ser. 1, t. XIV, str. 126. || »Kłaki = zmierzwione konopie« Krak. IV, 309. || »Kłaczek«: »Nie mam kłacka siana« Zb. IV, 206. Podczas tarcia lnu na 'cierlicy' »odlatują 'kłaczk' i 'paździerz'« Krak. I, 182. »Nocki nie spała, Kłacki przadała Na płacheteckę« Maz. III, 160, n° 167. || »Kłaczus«: »Kwacusz = włókno lnu« Rozpr. VIII, 210. »Kwacusz = włókno lnu a. konopi« ib. 229. »Z naszego młodego uostół ino kłacusz« ib. 226. Toż Zb. XIV, 112, n° 126.
- Kłak** p. Kwak.
- Kłakowiny** = »zabawa, zamykająca schadzki prządkowe, na której raczą się piwem i obfitem jadłem« Kal. I, 47.
- Kłakusić?**: »Ŭodyże mnie, Jasiu, ũodyć, Kiedy ci sie nie chce robić, A ja bede kłakusiła, Od Wielicki sól nosiła« Rud. 189, n° 90.
- Kłamać** = okłamywać: »Nie kłam miel« Świąt. 360. || »Chłanać«:

- Chłanie = kłanie• Pr. fil. IV, 186 p. w. Chłanie.
- Kłamcać** = •zębami stukać• Roczn. 206. Zb. I, 69. •Żona złośliwa... jeżeli spała... gębą ruszała i zębami kłamała• Bar. 86, Jaga. Por. **Kłanicanie**.
- Kłamciuch** = kłamec Ust. z Warszawy. || •Kłamciuszki• Im. = kłamstwa, kłamstewka Orzeszkowa Rodzina Brochwiczów passim.
- Kłamsać** = •ciosać nieumiejętnie toporem a. siekierą• Roczn. 207.
- Kłania** = •rząd kóp a. półkopków wzdłuż uważany• Roczn. 207.
- Kłaniać się**: •Kłaniać• Ust. z Litwy, szczególnie w znaczeniu przesyłania pozdrowień, n. p. 'Ciocia pięknie Pani kłania', 'Kłaniaj panu N. od mnie' itp. •Nie będę ja czapką kłaniał u twoich kolan• Wójc. I, 177. || •Kłaniać się• (o kogoś): •Wolałoby ja stado wołków ganiać, Niżli się matusi o córeczkę kłaniać• Wójc. II, 200. •Przyjechał i matce się kłaniał o nią• Kuj. I, 147. Porów. **Ukłonienie się**.
- Kłanidupka** = gra towarzyska, w której przodem i tyłem sobie się kłaniają Wisła VIII, 715, n° 8. Por. Dupnik.
- Kłanība** = •pokłon• Wisła III, 87.
- Kłanicanie** = dzwonienie, kłapanie, szczęknięcie zębami (o wilku) Przyj. ludu VI, 111. •Kłanicanie = dzwonienie zębami (o wilku, myśl.)• Pr. fil. V, 762. Porówn. **Kłamcać**.
- Kłanice** Im. = •zęby wilka• Przyj. ludu VI, 111. •Kłanice• i •Kłanice• O. Por. **Kłamcać**.
- Kłap!**: •Kłap kłap kłap zębami• (o chłopie) Lub. II, 47, n° 136.
- Kłapacz**: •Kłapać = 1, terkotka 2, gaduła• Święt. rękop. •Kłapać (u 'młynka niemieckiego') = kółko z trzema spadami• ib. 14.
- Chłopczy... od wielkiego czwartku do wielkiej soboty uzbrajają się w 'kłapące' i grzechotki• ib. 107.
- Turlikanie = dźwięk podłużnych dzwonek blaszanych, zwanych 'kłapacami'• Sab. 137 p. w. Turlikanie. •Dać Wincentemu ozór, Bo ma kłapacza pozór• Maz. V, 98, n° 48, zwr. 3. •Paszeza ('kozy' obrzędowej) za pomocą sznurka otwiera się i zamyka, kłapiąc głośno, stąd nazwa 'kłapacz' w Sandomierskiem• Wisła VII, 237. •Kłapacz = turoń (obrzędowy) Radwański O mitologii, 7. Toż Zb. IX, 6. Kiel. I, 45 i dal. •Kłapacz = pewien rodzaj dzwonka owczego• Spr. IV, 305. •Kłapacz = żelazne kółko u ściany, do którego przymocowuje się 'żarnówka' u żarn• Dyg. || •Kłapacz = młoda kaczką dzika, która jest jeszcze w 'pałkach'• Pr. fil. V, 763.
- Kłapaczka**: •Kłapacka = 1, terkotanie 2, wrzód, bolączka• Święt. rękop. •Kłapacka = klekotka• Cer.
- Kłapać** = •myśl. głos wydawać (o sępie)• O. Toż Przyj. ludu VI, 126. •Cieszyła się Śmierć, kłapiąc kośćcami• Bar. 200. •Kłapie zębami• (zagadka o stępie) Zb. VI, 11, n° 68. •Siekierka kłapie• Zb. XII, 168, n° 58. •Na to daje pyskowi papać, zęby umiał kłapać• Fed. 354. Toż Cinc. 24, n° 513. Rozpr. XII, 78. •Kłapać = 1, klekotać, trzeszczeć 2, mówić prędko i niezrozumiale• Święt. rękop. •Turoń (por. **Kłapacz** K.) kłapie pyskiem• Święt. 89. •Djabli... pyskiem kłapią• ib. 449. •Kłapać = ciągle a. wiele mówić• Kolb. || •Kłapnąć (por. **Kiwnąć**) = umrzeć (rzadko)• Zb. I, 43. || •Kłapnąć = zjeść, wypić prędko: 'Kłapnął se jednego' = wypił kieliszek wódki• Udz.

- Kłapaty** = »o wielkich uszach: 'Świnia kłapatá'« Rozpr. XII, 93. »W kłapatem cząpczysku« Zb. IX, 232. Por. Kłapcia(s)ty. Kłapciawy. Kłaptawy.
- Kłapciak**: »Kłapciak = 1, człowiek z obwisłymi uszami, w koszuli niespiętej pod szyją 2, nieporadny, rozlazły, niepoń« Święt. 699. || »Kłapciaki = uszy u świni, obwisłe u człowieka (rub.)« Święt. 699.
- Kłapciasty** = »prosty, ordynaryjny, np. Żyd« Zb. I, 69. »Kobyła miała jedno krowie ucho, takie kłapciaste« Dygasiński Beldonek, 30. Por. Kłapaty. Kłapciaty. Kłapiasty. Kłapciawy. Kłaptawy.
- Kłapciaty** = »obwisły, zwieszający się« Święt. 699. Por. Kłapaty. Kłapiasty. Kłapciasty. Kłapciawy. Kłaptawy.
- Kłapciawy**: »Kwapciawe usy' = uszy wielkie, wiszące: 'Pieknás, panno, piekná... Usy más kwapciawe, do świniś podobná« Spr. IV, 24. Porów. Kłapaty. Kłapiasty. Kłapcia(s)ty. Kłaptawy.
- Kłapcoń** = »człowiek niedbały w ubraniu; nieporadny, niezdara« Święt. 699.
- Kłapeć**: »Kłapcie = strzępy, odrywki słomy« Krak. IV, 309. »Kłopeć (inaczej 'Kłapieć', 'Kłapetek', 'Ława', 'Sztuka') jest 10—15 stóp długa, a 5—6 szeroka (bryła w kopalni)« Krak. I, 59. »Kłapcie« = wyłogi u kozucha Lub. I, 40, n° 7. »Kłapcie« = klapy u sukmany Lud I, 160. || »Kłapeć«: »Kłopeć = gruby drąg, przywiązywany krowom do szyi, sięgający aż do ziemi, przeszkadzający jej w szybkim biegu, obijając się o nogi i nie dopuszczający do gżenia się« Pr. fil. IV, 284. Patrz pod Kłapeć przytoczenie z Krak. I, 59. »Kłopeć a. Tłok« = toż, co wyżej z Pr. fil. »Kopeć gnoju« zap. = 'kłopeć' Wisła I, 102.
- Kłapiasty** = »zwisły« (np. o uszach świni) Zb. V, 167, n° 8. Por. Kłapaty. Kłapcia(s)ty. Kłapciawy. Kłaptawy.
- Kłapoń** = »koń niezdarny« Sand. 262.
- Kłapot** p. Klekot.
- Kłaptawy** = (o uszach np. świni) »kłapiasty, zwisły« Zb. V, 167, n° 8. Por. Kłapaty. Kłapiasty. Kłapcia(s)ty. Kłapciawy.
- Kłască**: »Kłademy, Kładziemy« Zb. I, 13. || »Kłască = używa się często zamiast 'stawiać', np. 'dom sobie kłască', 'położ lichtarz na stole' i nawzajem mówią: 'postaw szczypcę na stole' itd.« Roczn. 207. Zb. I, 69. || »Kłască« = bić, okładać: »Ten młody... jak tym batem im (djabłom) zaczął kłască, tak oni uciekali« Pozn. VI, 81. || »Ci panowie do naszego najeżdżali i kładli mu...« (= przekładali, kładli w ucho, perswadowali) Kam. 23. || »Kłască« = nakład ponosić, wydawać: »Wielmożny pán tyleş na mnie mizeráka kład i naukęś mi dáł« Święt. 374. || »Kłască się« = myśleć, pewnym być (zakładać się K.): »Ja się kładę, ze mi cztyrý dwadzieścia, a to dopir trzy' = myślałem, że mam lat 24, a tu dopiero 23« Lub. II, 217, n° 39.
- Kłat**: »Kłat a. Tram = kłoc drzewa« Spr. V, 367.
- Kłęb**: »Kłębny = biodra« Osip. »Kłęb« = biodro Ust. z Litwy. || »Kłębem« gotować się: »Mleko gotowało się kłębem« Krak. IV, 35. Por. Kulem. || »Kłęb« = głąb: »Korzenia ('kłębu') paproci

- używają przeciw zawrotowi głowy◄ Zb. VI, 281, n° 149, 2. || ◄Kłab nici◄ = kłębek Cisz. I, 57. || ◄Kłab◄ w zakłęciu dęba: ◄Dębie, dębie, po jedwabnym kłębnie, otwórz się!◄ Zb. II, 149, n° 5. ◄Dębnie, na zielonym kłębnie otwórz się tal◄ Cisz. I, 84. || ◄Kłębno◄: ◄Kłębno nici◄ Ust. z Jaworza. Rozpr. IX, 283. 298. || ◄Kłębek◄: ◄Kłębek◄: ◄Konie ma okrągłe, jak kłębek◄ Wisła III, 561. || ◄Kłębek = część poprzeczna odrzwi u góry, przeciwległa progowi◄ Roczn. 207. || ◄Głębek◄ Kuj. II, 270 || ◄Kłębko◄ (nici) Zb. V, 231. Rozpr. XII, 47. ◄Kłębko◄ Rozpr. IX, 196.
- Kłacze:** ◄Kłaczé, Kłaczá = suche badyle ziemniaków◄ Pr. fil. IV, 284. ◄Kłacz a. Kłaczé = łodyga◄ Rozpr. XVII, 40. ◄A na łące kłące, na stawisku manna◄ Zb. XV, 91, n° 76. ◄Kłonce = plewy jęczmienne z wodą◄ Zb. V, 237, n° 41. ◄Kłac, Kłące, Kłęcysty = wypusty ziemniaczane, na których nać rośnie◄ Spr. V, 367. Por. **Kłak**.
- Kładzić** nie objaśniono Rozpr. IX, 167.
- Kłak:** ◄Scałba' to taki kłak, taki kawałek ziemi, jak się oberwie i tak wisi◄ Wisła II, 153.
- Kłechtać?:** ◄Macius Jagusi kłechce, Jagus wianka dać nie chce◄ Lub. I, 165, n° 112.
- Kłęb** p. **Kłab**.
- Kłó** p. **Kieł**.
- Kłobocan** p. **Kłobocian**.
- Kłobotać:** ◄Kłobocę, glegocę, kłokocę◄ (o bocianie) Mrongowjusza Słownik pols.-niem. 162 p. w. **Kłobocian**.
- Kłobuch** p. **Kłobuk**. **Kobold**, **Kłobucko:** ◄W Kłobucku◄ Kal. I, 144, n° 108, zwr. 5.
- Kłobuczka** = roślina torilis: ◄Kłobuszka◄ Ciesz. 38.
- Kłobuk** = ◄kapelusz◄ Zb. II, 8. Hilf. 168. Ram. 71. Tygod. ilustr. ser. 1, t. XIV, str. 126. Rog. n° 16. 204. Aten. VI, 108. 112. Wrześ. T. 44. Rozpr. XII, 93. Spr. IV, 357. Pr. fil. III, 306. ◄Głowa żywa kłobuka nabywá◄ (= człowiek żywy, obrotny, prędko się wzbogaca List. od A. Cincinnati K.) Cinc. 15, n° 285. ◄Kłobuk = wyraz słowacki, w śpiewkach tylko używany; zresztą Podhalanie zawsze mówią 'kapalus'◄ Wrześ. 11. Tygod. ilustr. ser. 2, n° 110. || ◄Kłobuczek◄ Rog. n° 106, 529. Zb. IX, 180. 202. 264. Zejsz. 119, n° 11. 12. Rozpr. XII, 83. Pr. fil. V, 763. ◄Kłobuk◄ a. **Kłobuch**◄ Ram. 71. ◄Kłobuch = kapelusz◄ Spr. IV, 24. Rozpr. X, 285. ◄Kłobuch = kapelusz, osobliwie owczarzy◄ Pobl. 34. ◄Kłobuch = 1, gatunek jastrzębia 2, kapelusz słomiany, stary, podarty◄ Święt. 699. Pr. fil. V, 763. || ◄Kłobuszek◄ Pr. fil. V, 764. || ◄Kłobucha◄ = nazwa krowy Rozpr. XII, 76.
- Kłobuk** p. **Kobold**.
- Kłobuszka** p. **Kłobuczka**.
- Kłociak** ◄a. Więż = snopek prostej słomy◄ Sand. 262. ◄Wziąć kłociak słomy i zapalić...◄ Zb. III, 9, n° 25. ◄Kłociak = snopek słomy żytniej◄ Zb. II, 248. Por. **Kłóc**. **Kłosiak**. **Kłóśniak**. **Kłotak**. **Więż**. **Zakłos**. **Zakłóśniak**.
- Kłociaty** = ◄twardy: 'Umartego kładziemy na kłociaty słomie'◄ Pr. fil. III, 306 (objaśnienie niedokładne: słoma 'kłociata' znaczy raczej długa i niezmięta K.). ◄Umartego kładą na ◄równą, długą, 'kłociatą' słomę◄ Święt. 132. Por. **Kłosiasty**.
- Kłoczek:** ◄Kłoczki czyli powrósta słomy◄ Zb. VI, 301, n° 4.
- Kłóć** = ◄słoma równiana na

boisku• Krak. IV, 309. O. »Kojącego kładą na 'kłoci' (długiej słomie), którą, skoro umierający ducha wyzionie, należy natychmiast wynieść z domu...• Kiel. I, 62. Toż Fed. 132. Zb. IX, 32, n° 5. Kal. 122. »Kłóć = długa słoma żytnia• Świąt. 699. »Kłóć z owsa i jęczmienia• ib. 7. »Sнопki (na strzechę) z 'kłoci' żytniej• ib. 35. »Kłóć = snopek słomy żytniej• Zb. II, 248 p. w. Kłociak. »Kłóć = wymłócona słoma, którą się wiąże w 'ocipki'• Dyg. Por. Kłociak.

Kłoda (na kapustę): Pozn. III, 175. Rad. I, 191. Wisła VII, 190. »Kłoda = becзка do kwaszenia kapusty a. buraków, o jednym dniu, na którym stoi• Pr. fil. IV, 827. »Kłoda = duża becзка: 'Kłoda kapusty'• Wisła III, 87. Wójc. II, 99. Kam. 80. Kuj. I, 49. 268. »Kłoda kapuśna• Zb. I, 136; II, 248; VIII, 274. »Kłoda = becзка do kupusty• Mil. || »Kłoda = naczynie drewniane na zboże• Pleszcz. 35. »Kłoda = kubeł wydlubany z długiego kłoca• Osip. »Kłoda = duża becзка• Spr. V, 111. »Kłoda = becзка• ib. 134. Maz. III, 44 a. Chełch. I, 49. »Kłoda piwa• Wisła IV, 800; VI, 912, n° 19. Kuj. I, 271. Stary mąż »kieby piwna kłoda• Kuj. II, 47. Zb. IV, 234, n° 148. Hilf. 168. || »'Kłoda ryb' = miara zawierająca około korca objętości, na którą rybacy mierzą ilość ryb drobniejszych, ułowioną na jeden raz, a dostarczaną na rynki przekupniom• Osip. || »Kłoda = koryto do mięsa solonego• Pobl. 34. || »Kłoda = łódka• Wisła VI, 265. || »Chłoda = becзка na kapustę Pozn. I, 103. »Kapusta w 'chłodzie'• ib. 86. || »Kłódka = trzonek (u noża, widelca)•

Kolb. || »Kłódka a. Kłódka = piasta• Pr. fil. IV, 206. Chełm. I, 102. Lub. I, 87. || »Kłódka u grabi: »Na grabisku osadzona jest 'kłotka', a w nią powbijane 'zęby'• Zb. X, 209. »Kłódka a. Stylisko u grabi• J. Łoś. Zap. tu należy 'kłotka' = polanko, szczapa: »Kłatki strzeszały na wiatrze• Ogończyk (Eljasz) W kolibie, 7. || »Kłódka = grubsza część biczyśka• Pr. fil. V, 764. || »Kłota = kłódka (zamek) Pozn. I, 257, n° 3. »Kowalu, naróbze mi kłotek, Pozamykám ludziom geby...• Oles. 174. || »Kłotki = mrówcze jaja (myśl)• Pr. fil. V, 764. || »Kłódka = becзуłka Pr. fil. IV, 827. Maz. III, 44. || »Chustki na głowie u niewiast zawiązują się w 'język', 'na kłódkę' i t. p. Dyg. »Wiązać chustkę 'na kłódkę'• Zb. X, 195. || »Kłódzina• Zb. II, 180, n° 62. Ram. 71. »Czárliński leżał, jak kłódzina• Derd. 70.

Kłodawa: »W Kłodawie• Kuj. I, 227. || »Lepsza jedna Kujawianka, niż Kłodawskich pięć• Łęcz. 195, n° 367.

Kłódka (raczej 'kłotka' = *głotka K.) = »grdyka, krtać• Spr. IV, 305; V, 367. Rozpr. XVII, 40.

Kłodnica p. Kłonica.

Kłodzienki: »Kłodziejanka• Pozn. V, 100, n° 194.

Kłokoczyna: »Wbijają 'w kierzynkę' trzy kołki z 'kłokoczyny'• Pozn. VII, 114. Por. ib. 288. »Kłokotowe drewno• Zapewne tu należy: »W Chomętowskim polu kwitnie kokocyna• (tak! K.) Zb. IV, 127, n° 101. || »Kłokoczka a. Kokoczka = staphylea pinnata• Zb. XIV, 132, n° 102.

Kłokot p. Kłopot (w żarnach).

Kłomka p. Kłomla.

Kłomla »a. Kłomka = sieć zwykła na ryby, 'tuczka'• Kuj. I, 89; II,

272. »Kłomel, Kłomla, Kłomka = siatka do łowienia ryb i raków, w rodzaju worka, rozpiętego na kabłku w kształcie litery D i trzech kijach, w koniec worka idących, a na kilka łokci długim drążku osadzona« Pr. fil. IV, 827. Tygod. ilustr. serja 2, n° 110. Wisła II, 276. Osip. Chełm. I, 99. »Kłomla = siatka, osadzona na pałaku, lejkwata« Prac. || »Kłomka = Kłomla« Pobl. 133. Czy tu należy »Komka = ława« Pobl. 35? || »Komnią« Hilf. 168. || »Kłonia = sieć do łowienia ryb pomiędzy jazami... (opis)« Pobl. 34. Ram. 71. »Kłonie = małe siatki w rowach« Pozn. III, 137.

Kłon: »Upadaj... matuli do nóg... Oj tyło twego kłonu, Co u matule w domu« Lub. I, 221, n° 280, zwr. 3.

Kłonce p. Kłącze.

Kłonia p. Kłomla.

Kłonica = »a. Kulbon krótki drążek, nieco na zewnątrz pochylony, wkładany w dziurę, wyrobioną w 'ryczonie'« J. Łoś. Was. 58, n° 10. Lub. I, 87. Hilf. 133. 168. »Długie koły (u sań), zwane 'kłonice', służące do przytwierdzenia i utrzymania 'drabin'...« Krak. I, 358. »W ryczuniu... są wetknięte dwie 'kłonice', i w tylnym także 'nasadzie' dwie drugie, o które opierają się 'drabki'...« Pozn. I, 110. Zb. VIII, 259. »Kłonice' = cztery kije czy deszczułki nad kołami w kwadrat spojone (! K.) Maz. III, 51. Pozn. III, 138. Zb. IV, 189, n° 26. Pozn. II, 53. Święt. 10. »Prosiemy na tego sagedo wołu, Cośiny go zabili kłonico w boru« Wisła VII, 337. »W środę popielecową baby stroją wóz w chusty, płachty, które rozwieszają po kłonicach« Kuj. I, 213. »Bocián... przyniós dziecko,

jak kłoniec« Pozn. II, 65, n° 7. »Za pokaleczenie nożem, kłonicą, widłami nakłada się kara pieniężna« Zb. II, 25, n° 8. »Maciek leży na desce... Wyszkiwali go do boru kłonicą« Maz. II, 112, n° 254, zwr. 12. »Bić osły kłonicą« Pozn. VI, 83, n° 18. »Jak wyjmie ón kłonicy z woza, jak palnie...« ib. 293. »On go (djabła) za kłoniec wiąże so do wozu« Derd. 130. »Kłonica = drążek, na którym opierają się deski wozu« Rozpr. XI, 184. || »Kónica = kołowrot u wozu« Spr. IV, 323. 333. || »Kłodnica: »W 'ryczuniu'... wyrobione są otwory na 'kłodnice'« Hemp.

Kłonów: »Kłonoska dziedzina« Kuj. II, 156.

Kłopeć p. Kłápeć.

Kłopić się = »sprzezać się« Rozpr. VIII, 229. »Kłopić się = 1, kłócić się 2, kłopocić się« Zb. I, 43. »Kłopić się = kłócić się« Święt. rękop. Zb. XIII, 154. Por. Chłopić się.

Kłopocić p. Kłopotać.

Kłopot: »Kłopot! kłopot!« = naśladowanie głosu kury Ust. z różnych okolic. || »Kłopot = deska, przybita do ściany a belka pałapowego nad żarnami, z dziurą, w której obraca się wierzchołek młona czyli drążka żarnowego, osadzonego dolnym końcem 'w kokoreczce'« Pr. fil. IV, 828. Toż Wisła VI, 429 (i rysunek na str. 428). »Klekot a. Kłopot = deszczka z otworem, w której 'młon' się obraca« Pleszcz. 35. 22 ods. »Kłopot a. Młon = drążek u żaren domowych, wsadzony w ucho od kamienia, którym tenże wokoło obracają« Kozł. Słow. 273—74. »Kłopot = kołatawka drewniana, używana przez chłopców w wielkim tygodniu« Zb. XIV, 68, n° 10.

- Por Nadm 131 i ods. || »Kłokot = drewno, wbite w ścianę, w którego otworze osadzony jest koniec 'mlona'« Was. 62, n° 22. »Siedzi druzka na kłokocie« Pr. fil. IV, 206 p. w. Kłokot. || »Kłopot« = troski: »Pod kłopotã (? tak K.), bogactwę a w radósc... zŷca« Hilf. 112. »W kłopóce, bogáctwie i pŷsznoscí tego zŷca« ib. 113. || »Chłopot« = kłopot: »Od chłopotu głowa boli« Kuj. II, 19; I, 310, n° 93; 36, n° 171. »Pozbędziem chłopotu« ib. 37, n° 173; 284, n° 59. »Pozbędziesz z doma chłopotu« Zb. II, 55, n° 41. Tamże 84, n° 101, zwr. 4. »Nima chłopotu!« = nie troszczcie się o to Pozn. VI, 107. »Chłopot = zmartwienie« Hemp. »Chłopot« Ram. 54.
- Kłopot** p. Klekot.
- Kłopotac:** »Chłopotac = dokuczać« Zb. II, 240. »Dzieci mi chłopotaję« ib. 245. »Chłopotac = kłopotac, dręczyć, martwić« Ram. 54. || »Kłopocić: »Matkę to kłopociło« Pozn. VI, 290. || »Chłopotac się: »Nie chłopczećcie się, gospodarzu!« Kuj. I, 169. »Nie chłopczećcie się, panno!« ib. II, 33. Zb. VI, 105. Pozn. IV, 88. Lub. I, 270, n° 434, zwr. 11. »Chłopotac sã« Ram 54.
- Kłopotarka** = kłopotarstwo: »Gospodarka -- kłopotarka« Ust. z Litwy. Por. Adalberga Księga przysłów pod Gospodarka.
- Kłopotarz:** »Gospodarzu, kłopotarzu, Zabij ciebie na śniadanie« Łęcz. 195, n° 366.
- Kłopotliwość:** »(Użyj za mężem żona) frasunku, kłopotliwości« Rad. I, 226, n° 324, zwr. 4. || »Chłopotliwość: »Ten nowy świat (zamażpójście) będzie to świat chłopotliwości i trudów« Kuj. I, 315. Por. Kłopotłość.
- Kłopotłość:** »Tylko biędy, kłopotłości, Żal się, Boże, mej młodości!« Wójc. II, 97. Toż Maz. III, 243, n° 313, zwr. 5.
- Kłos:** »Kłos pszeniczny« = pewna gwiazda Lud I, 173. || »Kłys, Kłysek = kłos, kłosek: »Święty Ján kłysek zgiął, przysłowie rolnicze« Spr. IV, 337. »Święty Ján kłys(ek) zgiął« Adalberg Księga przysł. 182. »Kłysek = kosmyk włosów« Pr. fil. V, 764. || »Kłoso: »Kłosa przez násieniá Nie wárte sponnieniá« Zb. VII, 102, n° 113. Pr. fil. V, 764. || »Pójść na kłosy!« = na zbieranie kłosów: »Poszły na kłosy. Zbierają, już dwa miechy nazbierały« Zb. II, 124, n° 21. || »Kłosek = nazwa dziecinna członka męskiego« Pr. fil. IV, 828. || Kłósie nij.: »Kłósia stoję« Kam. 72. »Tylo całych kłósi ponad głowami fruwa« ib. 71. »Chodzić za kłósiami« (= zbierać kłosy) ib. 158. »Wiele słomy, tyła kłósia« Zb. IV, 217. »Pszenica... z małemi kłósiami« Lud I, 173. »Kłósie = górna część snopka i słomy« Krak. IV, 309. »Słoma 'knewiem' do 'światła', a 'kłósiem' do środka« ib. II, 94. »Chory człowiek (na słomie) na kłósiach má nogi ku drzwiom« Mátyás Z ust ludu. 15. »Kłósie na życie było pełne« Zb. XI, 63, n° 4. »Snopki z 'kłósiami' nazywają 'zakłóśniakami'« Wisła VI, 426. »Kłósia = kłosy« Rozpr. XXVI, 380. || Kłósko = »kłos zbożowy« Spr. V, 368. Rozpr. XII, 47. »Wróbel obzobuje kłósko« Radwański O mitologii, 15. »Święty Stanisław, kłósko wystaw!« Tygod. ilustr. ser. 1, t. XIV, str. 40. Zb. VI, 214. Rozpr. VIII, 164, n° 3. Matusiak Nasze kwiaty, 21. »Zesmyknon kłósko rękóm« Zb. XI, 64. »Do-

- brze kłóska przy mądalu zbierać• Cinc. 10, n° 156. •Na polu niema już ani kłóska• Kal. I, 116, zwr. 37. •Z małego ziarnka jest wielkie kłóska• Wisła VIII, 794, n° 1310. Pr. fil. V, 764. •Kłóska = kłosek• Rozpr. XXVI, 380. || •Kłóska• ż. (? K.): •Kluski z panowy kłóski• Kuj. I, 290. || •Kłóski• lm.: •Miotła, będziesz kłóski gniotła• Zb. III, 8, n° 18. 23, n° 120. 38. •Jarzec w pas, kłóski nabite, żrałe• Wisła VI, 144. Kam. 72. || •Kłósek• m. Kam. 72.
- Kłosiak** •a. Zakłós = snopek dachowy, położony kłosem na dół (nie 'jeżak', nie 'zaknowie')• J. Łoś. Por. Kłóć. Kłóśniak. Więź. Zakłóśniak.
- Kłosiasty**: •Kłosiasta słoma a. Kłósia (? K.) = prosta słoma• Sand. 262.
- Kłosię się** = •kłosy (= kłosów K.) dostawać• Zb. VIII, 251. Ram. 71.
- Kłóska** = •słomka po wykruszonym zbożu• Maz. V, 52.
- Kłósować**: •Ziarno jęczmienne naprzód się 'kłosuje z wąsów', t. j. uwalnia ze szczecinek przez młócenie• Święt. 7.
- Kłósowaniec** = •prosta słoma jęczmienna: Nogi (chorej) okręcać kłósowaniami jęczmiennymi• Kam. 108.
- Kłósulec**: •Regulowanie głębokości orki odbywa się przez przedłużenie a. skracanie grundziela za pomocą wici, zatkniętej (może raczej przetkniętej K.) 'kłosólcem' (tak K.)• Święt. 8.
- Kłosy** p. Klusek.
- Kłoszek?**: •Kto jej (Antosi) pomaga? — Ten Waloszek kłoszek...• Lip. 54.
- Kłóśniak**: •Snopy zboża bywają wiązane bliżej kłosów, wtedy zowią się 'Kłósaki', 'Kłóśniaki' a. 'Ogieiry'• J. Łoś. Por. Zakłóśniak.
- Więź. Zakłós. Kłóć. Kłosiak. Kłóciak.
- Kłota** p. Kłoda.
- Kłotak** = •omłócony snopek• Pr. fil. IV, 206. Por. Kłóciak.
- Kłotki** p. Kłoda.
- Kłotować** = •omłacać z większego, nie rozwiązując snopa• Pr. fil. V, 764.
- Kłóbka**: •Jarmark w Kłóbcy• (tak K.), w piosnce przy grze 'w młynarza' Kuj. I, 227. •W Kłóbce• Łęcz. 237, n° 512.
- Kłócić** = •mącić, mieszać n. p. mąkę z wodą; 'groch kłócony' = rozłarty na miazgę po zgotowaniu• Roczn. 207. Toż Zb. I, 69. Toż Ust. z Litwy. •Kłócić = mącić płyn; bałamucić kogo• Święt. 699. || •Kłócić = mieszać, ruszać, poruszać: 'Ząb się mi kłóci'• Rozpr. XII, 93. || •Kłócić• (kogos) = wymyślać, łajać Doman. •Kłócić kogo = gniewać się na kogo• Parcz. || •Kłócić• = pleść (gadać)• Rozpr. XVII, 40.
- Kłócie**: •Takich kłóc (kolek) dostanie, iż unyże• Nadm. 58.
- Kłóciwać się**: •Z ojcem się nie kłóciwam• Doman.
- Kłócka** = •gęsta kasza kukurydziana, gotowana na mleku• Hoff, 40.
- Kłóć**: •Kolę, kolesz i t. d. Kolący, Kol (rozkaźnik) i t. d.• Ust. z Litwy. Czark. •Kóle• (autor pisze 'kule') = bodzie n. p. byk Hoff, 40. || •Kłóć (o świniach) = zarzynać• Petr. Ust. z Litwy. || •Kłóć• = szczepać, rozszczepiać: 'Rozkol to polano na dwoje'. 'Deska rozkłóta' = rozłupana• Roczn. 207. Toż Zb. I, 69. •Na Litwie zwykle mówią: 'kłóć' drwa = szczepać, łupać: 'Niedźwiedz będzie kłóć nam drwa', Kraszewski Witolorauada• Wal. p. w. Kłóć (Autor myli się: nie na całej Litwie 'kłóć' ma znaczenie szcze-

- pania: w Wileńskim i Kowieńskim z pewnością nie K.). »Owies w dupę kole« mówią na Litwie o koniach niespokojnych || »Kłóć się« = wykluwać się, kielkować: »Pszenczka sie kole« Zb. XV, 58, n° 36. »Śnieżki i ranne cybulki (w marcu) kłóją się z pod pleśni« Tygod. ilustr. ser. 1, t. XIII, str. 242. »W gnieździe kłują się pisklęta« ib. »Dziecku ząbki sie kłóła« Rozpr. VIII, 108. »Pszencica dopiero się kole« Zawiliński Z etnografji krajowej, 13. Zb. XII, 129; XIV, 77.
- Kłódka** p. Kłoda.
- Kłódkowa** p. Kładka.
- Kłódkowany** = na kłódkę zamknięty: »Srebra wziąć nie może, bo jest kłódkowane« Kolb. 61, n° 5 pp, zwr. 6.
- Kłós-** p. Kłos.
- Kłóta** = »gadula« Rozpr. XVII, 40. || »Kłóty = plotki« Rozpr. XVII, 40.
- Kłótnicki** = kłótnik, sprzeka Ust. z Litwy.
- Kłótnik** = »człowiek niezgodliwy« Święt. rękop. O.
- Kłumbko** (= kłębko) p. Kłęb.
- Kłumpie** = »to jest 'trzewiki duńskie', o drewnianej podeszwie, ze skórzany wierzchem, przymocowanym do podeszwy... (opis)... Bywają całe trzewiki z drzewa« Połuj. 428. Tygod. ilustr. ser. 1, t. X, str. 463. »Kłumpie = chodaki drewniane« Zb. II, 8. »Litewskie 'kłompie', drewniane obuwie, kłapiąc i stukając po ulicy, roznoszą echo starych borów« Maz. V, 26. »Kłumpie, Kłumpi lm., a 'Ogórki' = drewniane obuwie, dawniej na codzień używane przez lud w gub. Suwalskiej« Pr. fil. IV, 828. »Kłompie = trzewiki drewniane jednolite, zupełnie podobne do wyrabianych i używanych w Alzacji, pod nazwą 'sabots'. Obuwie biedniejszych wieśniaków i mieszczan, nader tanie (para 1 złp.). Lubo niepodatne i ciężkie, trzyma ciepło i broni nogi od wilgoci« Osip. O. »Klampie = buty« Pr. fil. IV, 206.
- Kłunia** = »stodoła« Roczn. 207. Zb. III, 76; VII, 171. Pr. fil. IV, 206. Rozpr. XVII, 79.
- Kłupać** = pukać: »Kradnę się ku oknu, Kłupię na kochankę, Ale miła nie otwiera« Rog. n° 209. »Kłupać = pukać, klepać« Pr. fil. V, 764. »Kłupać = dłubać, skubać« Petr. Por. Kłupkać. Kołupać.
- Kłupkać**: »Cóż to tam kłupka? — Pogonicz biczem puka« Zb. IX, 221, n° 144. Por. Kłupać.
- Kłuski** p. Klusek.
- Kłusować** = »biec (o łosiu, myśl)« Pr. fil. V, 764.
- Kłusownik** (= *kłosownik K.): »Mathieu... był tem, co po francusku nazywa się 'un braconnier', a po polsku 'wnicznik', albo, jak mówią w Białowieży, 'kłusownik'« H. Sienkiewicz Gaz. polska 1877, n° 148. Wrzeź. T. 40. »Kłusownik = defraudant zwierzyny, polujący w cudzej kniei bez pozwolenia właściciela« Osip.
- Kły ch** p. Kłyk.
- Kłyk** = »1, trzpień, oścień 2, staw u palca 3, (przenośnie i lekceważąco) niedorostek, chłopak, smarkacz, słaby człowiek« Święt. 699. || »Kłyk = pień drzewa, obłamany z gałęzi; głąb kapusty bez liści: 'Liszki objadły kapustę; pozostały tylko kłyki'« Spr. V, 134. || »Kłych« = przezwisko wotu Pozn. I, 104.
- Kłykieć** O.: »Kłykieć = drugi staw palca« Pleszcz. 35. »Kłykieć = pięść« Pr. fil. III, 306. »Kłykieć, Kłykut = część palca, zewnętrzna

część stawu• ib. IV, 828. || •Knykieć = wierzchnia strona stawów u palców rąk i nóg• Osip. •Knykieć = zgięcie u palca• Wisła III, 745. •Knykieć = kłykieć, środkowa kostka u palca• Pr. fil. IV, 275. || •Kłykietek• = nieodcięta część urąbanej ręki Chełm. II, 101. || •Knykut = 1, osoba niskiego wzrostu 2, noga, mniejsza od drugiej 3, ręka niecała, pozostała po odcięciu• Parcz.

Kłykut p. **Kłykieć**.

Kłys- p. **Kłos**.

Kłysko p. **Kiel**.

Kłyszawy = mający wykrzywione nogi (w X, albo w O) Ust. z Litwy.

Kmiecy: Starsza druchna tak się uskarża na szczupłość datków weselnych: •Choćby kury pasała, toby więcy uzbirala... Tak nie idzie, to nie po gospodarsku, nie po kmiecemu!• Fed. 59. •Nie pódę za kmiecego syna!• Święt. 153. •Kmiece córki, nie śmiećcie sie ze mnie• ib. 154. •Nie staćci mie na córecę kmiecia!• ib. 303, n° 465. •Já sobie kmiecia (tak, K.) córka, jeszcze wójtówna• Zb. XV, 81, n° 5.

Kmieć = włościanin, mający 20 do 40 i więcej morgów gruntu Kłosy XIII, 72. Krak. I, 174. •Po wsiach szlacheckich mieszkali w czasie pańszczyzny 1) 'Kmiecie', mający roli 'cały ślad', obejmujący około 4 lub magdeburskich, czyli 100—150 morgów...• Pozn. II, 178, ods. •'Kmieć' posiadał 'ślad' całkowity, t. j. gospodarstwo 75 do 100 morgów trzypiętlowych obejmujące• ib. 339. •Pan poszedł po światu (może 'do światu'? K.) A i zaszedł do kmiecia, do Jadama• Zb. IX, 14, n° 12. •Myśleliście, kmiecie, Ze mnie przebiezecie• Rud. 189, n° 91. •Płakały i dzieci, i czter-

dziestu kmieci• Pauli, 80. •Kmieć oznacza bogatego chłopca na wsi, mającego swoje gospodarstwo i całą rolę• Pauli, 80 ods. Por **Kumieć**.

|| •Kmieć•: •Ja se lepszy izli kmieć• Zb. XII, 128, n° 105. || •Kmieć• = mąż: •Juz kmiecia swojego mam• Kiel. II, 124, n° 409.

|| •Kmietka• ż.: •Nimá i (może 'ich'? K.) tu kmietka, ani zágrodnica; Já ich mám pietnáście, chodziem kómornica• Zb. XV, 85, n° 4.

Kmietka p. **Kmieć**.

Kminić = •szukiwać• Rozpr. XVII, 40.

Kmotr: •Kmoter• Kuj. II, 272.

•Kmoťer = kumoter. 'W kmoťer trę stojec' = trzymać do chrztu• Ram. 72. •Kmoter = kum• Rozpr. XX, 429. || •Kmotrzyk• Aten. VI, 663. || •Kmoterek• Zb. IV, 221. || •Komot(e)r•: •Z komotrami• Bal. 43. •Komoter• Zb. II, 163, n° 2. Óna roczila istne krosniã do chezenia w komoťer• Hilf. 123, n° 24. •W dupie komotr, kiedy dziecko zdechło• Frischbier Preuss. Sprichwörter (1865), 301, n° 4271. •W grób wpuszczał komoter i szwagier• Pozn. IV, 302, n° 598, zwr. 5. Por. **Kmoszka**. **Kum**. **Kumot(e)r**.

Kmyza = •ciapowaty, w ruchach ciężki• Zb. II, 248. •Kmyza = niezgrabjasz• ib. VII, 108, n° 2. Por. **Chmyza**.

Knafel = •obsac• Pr. fil. IV, 206.

|| •Knaflik = narzędzie u szewca• Zb. I, 24 p. w. **Szaflik**.

Knaga = •1, stara krowa 2, zakrzywiony gwóźdź drewniany w ścianie• Hilf. 168. •Knaga = 1, stara krowa 2, hak drewniany, kliniec• Pobl. 34. •Knaga = duża kość• Pr. fil. IV, 206. Rozpr. XVII, 79. •Knaga = kość• Udz. •Knága = hak drewniany• Ram. 72.

- Knaga = kawałek drewna, przybity do szmigi, za który zatyka się małe płachetki • Spr. IV, 364. Toż Rozpr. XVII, 40. •Sztuki mięsa, żartami 'knagi' zwane • Pozn. I, 191. •Prosimy na knagę rosółową • ib. II, 320. •Né, knaga! = wołanie krów Cen. 77. •Knaga = część okucia drzwi • Pr. fil. V, 764. •Knag = kołek drewniany do wieszania na ścianie • Krasn. 304. •Knagi = liche konie; mięso kościste • Udz. •Knaga = kość duża • Parcz.
- Knak!** •Knacks = knak, trarara, tyr, dyr • Mrongowjusza Słownik niem. pol. p. w. Knacks.
- Knap:** •Knáp, Knápiszcze = chłopak, młodzian • Ram. 72. •Knop • Derd. 91. •Knapsko • 131. Derd. J. 32. •Kiejm był knápem... • Derd. 82. Bisk. 35. •Kontorzny knap a. knoap = łotrzyk • Hilf. 167. •Knáp • = parobek • ib. 114. •Trzej malénki knápi • ib. 116. Kalendarz Jaworskiego 1868, str. CXLIV. •Knóp • Hilf. 132. 134. 135. •Knop = chłopczyk; pieszczotliwie 'knapsko' • Derd. 136. •Knopu • ib. 4. •Knopŷ • ib. 19. •Knóp = Knabe • Nadm. 54. 142. || •Knap • = płóciennik Kłósy XIII, 72. Krak. I, 181. •No-ili do knapa przedze brzemionami • ib. 200, n° 381. •Niesą do knapa przedzionka • ib. IV, 219. •Za knapa nie pójdę! • Pauli, 157. •Knáp = tkacz • Rozpr. X, 285. Krak. IV, 309. •Tkacze w polspolicie 'knápami' zwani • Rud. 19. Spr. V, 368; IV, 345. •Knapf (? K.) = płóciennik • Zb. II, 8. Wrześ. 11. •Knáp, 2 pp. Knápa = tkacz • Spr. IV, 378.
- Knapka:** •Knápka = tkaczka • Spr. IV, 345. Patrz pod Knapstwo przytoczenie ze Spr. V, 368.
- Knapski** = tkacki: •Knapski warsztat • Tygod. ilustr. ser. 1, t. XII, str. 6. Krak. IV, 309.
- Knapstwo** = tkactwo Wrześ. 11. •Knapka a. Knapstwo • Spr. V, 368. •Knápstwo = tkactwo • Rozpr. X, 285.
- Knarz:** •Knár.z (wymawiać: 'knár-z') = kiernoz • Pobł. 34. •Wéz knarza • = wołanie świń Cen. 77. •Kiernoz nazywa się 'dziera', a 'knars' • Nadm. 147. Ram. podaje •Knárz, Knarzowé, Knarzowac i Knarzowy • str. 72, ale nie wspomina o tym, że r i z wymawiają się rozdzielnie. •Knor.z (wymawiać r-z) = wieprz • Hilf. 168. Por. Knur.
- Knarzować:** •Knar.zowac (wym. 'knar-zowac') = kiernozić, kiernozować • Pobł. 34.
- Knarzowe:** •Knar.zowe (wym. 'knar-zowé') nij. = opłata od 'knar.za' za nabawienie płodu. Por. Narasz. Pobł. 34.
- Knąbie** p. Knębie.
- Knebel** = •sznur do wozu na koła • (? K.) Kuj. II, 272. || •Knebel = kołek do wiązania snopów na polu, długi stopę 1—1½ • Pr. fil. IV, 828. •Do zawiązywania snopów powróstem służy drewniany zakrzywiony 'knybel' a. 'knybelek' • Maz. III, 46. || •Knębel: •'Ciesia' bierze się na dwa a. trzy 'knęble' czyli grube koły • Maz. V, 46.
- Knebie** p. Knębie.
- Kneblować** = bić (n. p. kijem): •Jak zaczął królową kneblować, tak knebluje i knebluje • (okłada kijem K.) Pozn. VI, 355. Por. Knepel.
- Knefel** = •guzik • Pr. fil. V, 764. •Knefle = guziki • Rozpr. XII, 87 p. w. Brucelék. Tygod. ilustr. ser. 2, n° 110. || •Kneflik =

- guzik• Rozpr. XVII, 40. Spr. IV, 24. Aten. VI, 627. Por. Kneпки. Knópa.
- Kneje p. Knieje.
- Knepel p. Knypel.
- Knepki = guziki: »Czapka z knepkami• Wisła III, 727. »Knépki• ib. 745. Por. Knefle. Knópa.
- Kneraé = »być chorowitym• Wisła III, 87. Mrongowjusz Słownik niemiec. pols. p. w. Siechen.
- Kners p. Giera. Knarz.
- Knębel p. Knebel.
- Knębie, »Knybie, Knówie = spodnia, czyli dolna (użęta) część snopka jako i słomy na pniu• Krak IV, 309. »Daszek, którego słoma 'knewiem' czyli 'knębiem' do światła (t. j. do góry)... bywa obrócona• Krak. II, 94. »Badył słomy zboża jeszcze w ziemi tkwiący zowie się 'odziemak', a w Krakowskiem 'knebie'• Maz. V, 53. »Knąbie, Knómbie = spód uciętej słomy ('knowie' w Sandomierskiem)• Zb. I, 19. Por. Knowie.
- Knębulc = jakies narzędzie szewskie: »(Śmierć) ostrym knębulcem za ucho zawadzi (szewca)...• Kon. 144, n° 2.
- Kniat = »kaczniec wole oko• Mil.
- Kniaz! = naśladowanie głosu umierającego z postrzału zająca Ust z Litwy. »Kniazic = wydawać silny, żaloszny głos (o zającą, myśl.)• Pr. fil. V, 764.
- Knichuta p. Kniga
- Knieć p. Kmieć.
- Knjeja: Łęcz. 109, n° 174, zwr. 5. Zb. VI, 117, n° 44, zwr. 5; II, 62, n° 55, zwr. 4. W takiejże pieśni »Chmieje• Maz. IV, 299, n° 296, zwr. 4. »Fajeje• (zabawne to, że wydawca w odsyłaczu objaśnia: 'zakąty'! K.) Pauli, 121, n° 26. »Knjeja = pole (o szczwanu chartami, myśl.)• Pr. fil. V, 764. || »'Czarna knjeja' = czarne pole (myśl.)• Pr. fil. V, 764. || »Kneje = doły po drogach, na wiosnę napełnione wodą• Zb. II, 248.
- Knjejówka = 1, rodzaj trąbki 2, rodzaj strzelby Przyj. Ludu VI, 126.
- Knieszina = księżna? »'Pannina góra', zwana dawniej 'okopem kniesziny'• Nadm. 44.
- Kniga = »czajka (ptak)• Osip. Wisła VII, 175. || »Knichuta, Knichutka = czajka, ptak błotny• Pr. fil. IV, 828 i 804 p. w. Cajka.
- Kniks = dyg Mrongowjusz Słownik Niem.-Polski p. w. Knicks.
- Knocić = »1, bić w skórę (szkol.) 2, wiatry puszczać (szkol.) 3, cacare (o lisie, myśl.)• Pr. fil. V, 764.
- Knole l. m. = rodzaj ziemniaków: »Knule a. Knole• Zb. I, 30. Pr. fil. IV, 648; V, 764.
- Knop p. Knap.
- Knopki p. Knópa.
- Knoroz p. Kiernoz.
- Knorz p. Knarz.
- Knót = »jedność, jako stopień, ocenający wiadomości ucznia (szkol.)• Pr. fil. V, 764. || »Knoty spadłych gwiazd = nostoc commune, trzęsido• Chełm. II, 197. || »Knoty = excrementa lisa (myśl.)• Pr. fil. V, 764. || »Knót = zartobliwie o dziecku• Spr. IV, 323. || »Knoty blp. = baty: 'Dostaniesz knoty'• Krasn. 304.
- Knować: »Knowac = rąbać (drzewo, gałęzie i t. p.) siekierą• Hilf. 168. »Knówał balkā (belkę)• ib. 128. »Knowac = rąbać, przecinać drzewo: 'Stollm knował balkę do bicza'• Pobl. 34. »Knowac = rąbać, ciąć, rzezać, strugać• Ram. 72. Por. Knuc.
- Knowie = »W Wielkopolsce grubszy koniec snopa• Czeczot Piosnki VI, 78. »Knowie a. Spód = strona słomy, odcięta od ziemi. 'Kłóskami położyć na dół, a knowiami do

- góry' Sand. 262. »Głowacze = snopy zboża, wiązane bliżej 'knowi' J. Łoś. »Knowie = spód snopka zboża, strona odcięta Rozpr. XVII, 40. »Knowia lm. = dolna część snopa poniżej powrósta Hemp. »Knowie = odziomek w snopie zboża a. słomy, czyli końce ściętej słomy. 'W knowiach' znaczą w końcu dolnym, w przeciwstawieniu do górnego z kłosami Pr. fil. IV, 828. Por. pod Knębie przytoczenie z Krak. IV, 309. »Knówie = kłosom przeciwległa strona, strona snopka słomy Spr. V, 111. »Knowie = koniec źdźbła zbóż po ścięciu; snopki układa się kłosami do środka, 'knowiem' do pola; garście kładzie się 'knowiem' od wiatru, a kłosem do wiatru, aby z zagona ich nie zabrał Spr. V, 134. Rozpr. XI, 184. Por. Knębie. Zaknowie.
- Knómbie** p. Knębie.
- Knópa** ż. = »guzik Ram. 72. Patrz pod Guz przytoczenie z Listu dra Łęgowskiego. || »Knopki: »'Żółte knopki' = roślina chrysanthemum coronarium Hilf. 76. »Knopki = stokratok, bellis perennis Pamietnik fizjogr. V, dział 4, str. 12. Por. Knefle. Knepki.
- Knówie** p. Knębie. Knowie.
- Knuć.** »Rozknuć = szczepać kawał drzewa na dwoje Pr. fil. IV, 828. || »Knuć = kuć: »Kuka-wecka kuka i knuje i knuje Was. 145, n° 35.
- Knule** p. Knole.
- Knupelek** p. Knypel.
- Knurek** p. Kleryk.
- Knurps** = »małe dziecko, bęben Pobl. 34.
- Knutel** = »kij, pałka Mrongowjusz Słownik niemiec. - polski p. w. Knüttel. »Knutel = krótki kij Pawł. »Sitkie konary (z dębu) Słownik T. II.
- obleciały, jeno un (siłacz) dostał na takim knutlu Zb. V, 221.
- Knynie** p. Knębie.
- Knynchać** = »przymuszając się do płaczu, łkanie wydawać Bibl. Warsz. LXXX, 624. Toż Kuj. II, 272.
- Knynieć** p. Kłykieć.
- Knysać** = »szturchać, kuksać Pr. fil. V, 764.
- Knynkut** p. Kikut.
- Knyp** = »krótki nóż, cyganek, żydek Zb. II, 8. »(Kozia mowi): Mum w d... knyp... Chelch. I, 173. Toż Zb. II, 169, n° 17. »Tęgie knypy = noże Pozn. VI, 141. Bluszcz 1870, n° 51, str. 399 (z Poznańskiego). »Knyp = tępy nóż Ram. 72. »Knyp, zdrob. Knyś = mały, krótki nóż Krasn. 304. || »Knypek = nożyk Rozpr. XVII, 79. »Knypek = 1, mały nożyk, żydek, kozik, cyganek 2, gra dziecienna w 'knypka' Pr. fil. IV, 206. »Knypek' czyli 'Żydek' = nóż składany z drewnianą oprawą Zb. I, 27. »Knypek = 1, kozik, nożyk 2, gra 'w knypka' = podrzucanie drewnianka w górę Parcz. || Gnyp. »a. Gnip = nóż szewczy O. Toż Święt. 695: 'Gnyp'. »Szewski gnyp (= nóż do krajania skóry) kraje chleb przys. Zb. XIV, 30 ods. || »Gnyp = ostrze noża złamane Spr. V, 108.
- Knypel** = »młot drewniany u rzeźbiarzy Pr. fil. V, 764. || »Knepel = pałeczka, pręcik Hilf. 128. 99. »Ju zas knepel w drodze (= znowu figiel, kij między nogi, zasadzka) Cen. 94. Bisk. 35. Ram. 72, oraz Knepelk, Knepeleczk. || »Knupelek: »Zbirał knupelki Hilf. 129. Por. Kneblować.
- Knys** = »gruby kij Udz.
- Knysać** = »rozrzucać, pyskać:

- 'Świnia nie chce jeść, tylko kny-
sa' Pr. fil. IV, 206. »Knyśać
= rozrzucić« Rozpr. XVII, 79.
»Chłop... zacióń wiąd (zboże), ale
mu sie ino knyśało« Zb. XI, 7,
n° 4. || »Knyśać się = wałęsać
się, włóczyć się (szkol.)« Pr. fil.
V, 764.
- Knyasz** = »rodzaj bułki z tustością
i z cebulą pieczony, którą znoszą
na ofiarę do cerkwi« Roczn. 207.
Toż Zb. I, 69. »Popowicz', syn
popa, wazgardliwie nazywa się 'kny-
szem', a 'chapoknysem'« Roczn.
226, p. w. Popowicz. Zb. XII,
228 »knyszy«. Wisła VII, 390,
n° 13.
- Knyśz** p. Chapoknyśz.
- Ko** = »przystawka do wyrazów, na-
kształt rosyjs. -ka, n. p. 'patrz-ko',
'ale-ko' i t. p.« Hilf. 168. »Wiąż-
niki (spójniki) przeciwnicze: ga,
kò, doch... 'Kò jabyń dół, zebfjem
ll miąd'« Cen. 73. Ib. 84. 85.
»A gdzie się Judasz narodził?
Czyli nie w Kaszubach? — Kò
ja, ale w grubfch...« ib. 93. »Ko
= dyc, toć« Pobl. VIII. »Ko =
ot, oto, toć, dyc. 'CzŃ tŃ tamjes
bŃ? - Ko jam bŃ?'. 'Ko widzisz,
ze to bŃ urwisz'« Pobl. 34—35.
»Powtarzają aż pod Gdańsk 'ko',
n. p. 'ko je tam byŃ', 'ko poe ze
nuą'; w parafji Sierakowskiej
z tego 'ko' powstało 'kò', lub na-
wet 'czò'« Wisła VI, 219. »Kò
= toć, no, oto, wszakże, prze-
cież, zaiste: Kò jabyń cã kusnął,
zefbŃm ll móg'. 'Kò doch to nie
je prawda?...« Ram. 73.
- Kobek** p. Kobuz.
- Kobel** = »lina« Hilf. 168.
- Kobiał:** »Idź do sadu, do kobiału.
Urwy jadu jadowego« Pozn. IV,
210, n° 406, zwr. 6.
- Kobiałka** = »krowa kobielasta«
Pr. fil. V, 764.
- Kobiałka** p. Kobiela.
- Kobiały** = »białej maści z czarną
przepaską: 'Krowa kobiała'. 'Kró-
liki kobiałe mają plecy a środek
czarny'« Kuj. I, 59. Pr. fil. IV,
816 p. w. Eé. »Kobiały = maści
jasno-płowej, jasno-kasztanowatej:
'Wół kobiały'« ib. 828. Por. Ko-
bielały. Przekobiały.
- Kobicki** p. Kobiecki.
- Kobieciarz** = parobczak, który,
za czasów pańszczyzny, odbywał
ją za kobietę Ust. z pod War-
szawy.
- Kobiecić się** = »żeńić się« Pobl.
133.
- Kobiecki**: »Kobiecki = kobiecy:
'Robota kobiecka nieskończoną'.
'Robota kobiecka choć nieznaczna,
ale smaczna'« Pr. fil. IV, 206.
»Kobicki« = kobiecy, z odcie-
niem pogardy, lekceważenia: 'Ro-
zum kobicki'. 'Porządki kobickie'
Ust. z Litwy.
- Kobiel(a)** = kobiałka: »Tysące...
kobiell (ryb)« Derd. 4. »Mniał...
w dwóch kobielach wędzone má-
rynkł ib. 5. 10. 82. 91. »Dwie
kobiele« (raków) Zb. IX, 20. Maz.
III, 63, n° 13, zwr. 3. »Czekaj-
cie, aż was družba podzieli, Jak
stary dziad babę z kobieli« Pozn.
III, 81. »Anieli zgruchotali koźle
w kobieli« Maz. III, 61, n° 11,
zwr. 3. »Kobiela = torba zebra-
ka« Rozpr. XII, 93. »Kóbiela =
kobiałka« Ram. 73. »Wzemię...
pięknych jabłek do kobile« Wi-
sła VIII, 67. »Cieszmy się, jak
raki w kobieli« Wisła VIII, 791,
n° 1167. || »Kobiel m. = nazwa
pogardliwa chłopca« Czark. || »Ko-
białka = »koszyk podługowaty,
składany z pałęczkiem« Zb. I,
19. »Kobiałki« Zb. X, 182. »Ko-
biała. Kobiałka = kosz owalny
z dnem półokrągłym... (opis) Robią
i malenkie 'kobiecki'« Pr. fil. IV,
828. »Kobiałka« Święt. 51, n° 1.

- Zając... niósł dzieci w kobiale•
Zb. VI, 9, n° 55. •Pałki z ko-
białki• Przem. 221. •Kóbiałka•
Ram. 73. •Kobiałka = koszyk
z cienko łupanego drzewa• Mil.
|| •Kobiałczyna•: •Kobiałczyna =
kobiałka• Pr. fil. IV, 206. || •Ko-
białczyśko = zgrub. od 'kobiał-
ka'• Pr. fil. V, 764. || •Kopiał-
ka•: •Syna porodziła, w kopiał-
kę (kobiałkę) włożyła• Zb. IV,
100, n° 29, zwr. 5. Toż Zb. IX,
15, n° 14, zwr. 3.
- Kobielanki:** •Kobielánki• = ro-
dzaj śliwek Ust. z Jaworza.
- Kobielasty** p. Kobielaty.
- Kobielaty:** •Krowa kobielata =
popielata z czarnym pasem• Kuj.
I, 59. || •Kobielasty•: •Krowa
kobielata = czerwona z białym
pasem• Maz. III, 46. Pr. fil. V,
764 p. w. Kobiałka. || •Pobie-
laty•: •Siwý koń, wirchem po-
bielaty• Zb. XII, 133, n° 186.
•Pobielaty = białawy• Rozpr.
III, 374. Zb. XII, 184, n° 42.
Porówn. Kobiałka. Kobiały.
Przekobiały.
- Kobielec** p. Kobierzec.
- Kobielice:** •W Kobielicach• Łęcz.
253, n° 567.
- Kobierze:** •Kobierzé = łopian•
Pobl. 35. •Używają przeciw koł-
tunowi odwaru z rośliny, zwanej
'kobierce'; w północnych Kaszu-
bach łopian nazywają 'kobierze',
ale 'kobierce' nie ma być łopia-
nem, który w Kartuskim 'łopie-
nie' nazywają, lecz do łopianu
podobnym...• Nadm. 138. •Lappa
officinalis (łopian); po Kaszubsku
'kobierze'• Pamiętnik fizjograf. V,
dział 4, str. 13. Ram. 73.
- Kobierzec:** •Kobielce• zamiast 'ko-
bierce' Maz. III, 152, n° 148.
Toż Pr. fil. IV, 206. •Kobielce•
zamiast 'kobierze' Rad. II, 3, n°
4. •Kupie ci kobire i kobirese-
- cki, Zebyś owijała te swoje nó-
zecki• Wisła VIII, 701, zwr. 7.
Por. Kociorzyk.
- Kobieta** = •znaczy zawsze niewiastę zamężną, mężatkę• Zb. I,
19. •Kobieta = niewiasta za-
mężna• Pleszcz. 35. •Kobieta =
niewiasta zamężna, nazwa obra-
źliwa dla dziewcząt• Pr. fil. IV,
828. •Kobietą wieśniak nazywa
swoją żonę; mówiąc o trzeciej
osobie (= o obcej kobiecie K.),
matce a. siostrze innego mężczy-
zny, nazywa ją 'niewiastą'• Parcz.
|| •Kobieta• = żona: •Wojtko-
wa kobieta• Zmor. 32. •Kobieta
jego z dziewczką• Kam. 79. •Ko-
bieta Grzesiowa• ib. 106. •Na
karczmie osadził pan łożnionika
z jego kobitą• ib. 128. •Moja
kobita me kocha• Kuj. I, 164.
•Chłop miał kobietę ogromną pi-
jaczkę• Kozł. 342. •Utoplecowa
kobita• Zb. XI, 16. •Kobiyta
szewcowa• ib. 78. •Wysła ko-
bite swojo• Chełch. I, 172. •Z ko-
bito i dziećmi swemi• Fed. 138.
•Chłop radzi się swej 'kobiety'•
Wisła III, 244. •Wyjechał go-
spodarz i zostawił kobiecie• ib.
V, 47. •Kobieta = żona: 'Maćka
i moja kobieta posły na łożdust'•
Spr. V, 111. || •Kobiecina•: •Ko-
bicina prepinatora• Kam. 92. •Nie
znalázi mojej kobiciny cépca?•
Zb. IV. 220, n° 43.
- Koblik** = •bułka podłużna z po-
śledniejszej mąki• Spr. IV, 24.
- Kobold:** •Kołbuk, zwany także 'Cho-
bołdem', jest istotą z rodzaju du-
chów, postaci ptaka• Wisła VI,
166. 162—169. •Kłobuk = dja-
beł, przebywający w domach•
Spr. V, 111. Może •Kłobuch•
w znaczeniu jastrzębia tu nale-
ży? K. Święt. 699.
- Kobrzeńec:** •Z Kobrzeńca• Zb.
II, 114, n° 195.

Kobus p. Kobuz.

Kobut p. Kogut.

Kobuz: »Kobusy = rodzaj małych jastrzębi« Gluz. 496. »Kobusa« 4 pp. Maz. III, 306, n° 448, zwr. 2. || »Kobusek« Maz. III, 306, n° 449, zwr. 3. || »Kobek« Jastrz.

Kobylak = »szczaw pospolity« Zb. IX, 46. »Kobylák = rodzaj zielska, inaczej 'scáwik'. 'Jedni mówiom 'kobylák', inni 'scáwik'« Pr. fil. IV, 206. »Kobylak a. Koński scaw« Pr. fil. IV, 903. »Kobylák = szczaw kobyli...« Spr. V, 134. »Kobylak = rumex obtusifolius« Zb. II, 139. »Kobylak = kobyli szczaw« Kuj. I, 83. Rozpr. IX, 157 nie objaś. Wisła III, 725 nie objaśn. || »Kobylak = bat rzemienny na kokonie« Spr. IV, 337. Por. Kobylarz.

Kobylarnia? »Obrodził się w kobelarni zoładz« Pozn. IV, 141, n° 266.

Kobylarz »a. Kobylak = wilk, porywający się do tęższych koni« Przyj. ludu VI, 111. Rozpr. IX, 157 nie obj. »Kobylarnik = wilk wielkiego wzrostu« Ust. z Litwy. || »Kobylarz«, »Kobylarek« = pasterz koni: »I skotarek i świniarek i ten pański kobylarek« Pozn. III, 65, n° 33, zwr. 4; II, 281, n° 136. || »Kobylárz = człowiek, zajmujący się zdzieraniem skóry z padłych koni« Pr. fil. V, 764. || »Kobylárz = rodzaj zielska« Pr. fil. IV, 207. || »Kobylarz = duży śledź« Pr. fil. IV, 275.

Kobylec? »Hycu hycu po kobylcu pod nálepe myk« (zagadka o pomiotle) Zb. X, 138, n° 35 b.

Kobyli patrz Bzdżina. Wargá.

Kobylica = »rusztowanie dla traczów« Krak. IV, 309. || »Kobylica = stołek a. ławka z pedalenr, warsztat bednarski...« Pr. fil.

V, 764. || »Kobylica« = warsztat rymarski Pr. fil. V, 764.

|| »Kobylica« = szkielet pieca piekarskiego (opis) Zb. XIV, 10--11. || »Kobylica« = przyrząd

sosnowy do strugania i obrabiania drzewa (opis) Lub. I, 83—84. Fed. 7. Wisła V, 912. »Kobylica = okrągłe drzewo, które ma nogi wprawione, iż stać może, jak ławka« Spr. IV, 345. Święt. 16 (opis). 32. »Chłop... légnął se na kobylicy« ib. 428. Święt. 699. Spr. IV, 323. || »Kobylica« u żarn Lub. I, 85. || »Kobylica = część 'kręcicy', zerdź, kręcąca się na słupie, na której końcach siadają bawiący się« Pr. fil. IV, 207. 828. Maz. V, 85, ods. (opis). »Kobylica = deska na słupie obracająca się, ulubiona zabawa wielkanocna: 'Kręcenie się na kobylicy'« Czark.

|| »Kobylica = miejsce oparcia podpory, gdy się budynek nachyli« J. Łoś. || »Kobylica = podstawa do zawieszania w polu płachty z dzieckiem« Pr. fil. V, 764. || »Bylica = kobylica u siodlarzy i rymarzy« Zb. I, 29. || »Kobylica = rodzaj zielska« Pr. fil. IV, 207. Por. Kobylak. Kobylarz. Kobyła.

Kobylík? »A rzeźnicy—kobylicy, A tkacyki—leniwcyki...« Zb. XV, 160, n° 40.

Kobyła = »ławka z pedałem do przytrzymywania struganych rzeczy« Was. 56. »Kobyła = narzędzie bednarskie, ława 4 łokcie długa; na niej, jak na koniu, siedzi bednarz...« (opis)« Cheltn. I, 80—81. Spr. IV, 323. Por. Kobylica. || »Kobyły« = gatunek śliwek Rud. 28. »Kobyłki« = gatunek śliwek Zb. XIV, 28. || »Kobyła = haftka« Pr. fil. IV, 828. Spr. V, 134. »Kobyłka =

pletlica • Dyg. || •Kobyła = płachta, rozpięta w polu na drążkach, służąca w czasie lata za kołyskę dla dzieci • Pr. fil. V, 765. Por. Kobylica. || •Kobyła = żartobl. nazwa lokomotywy u maszynistów kolejowych • Pr. fil. V, 765. || •Kobyłka = skrzynka z deszczulek dębowych do przechowywania odświętnej odzieży męskiej • Świąt. 41, 2f, 699. || •Kobyła = każda rzecz duża (do jedzenia, ubrania itp.) • Parcz. || •Kobyłka = rodzaj ławki u cieśli, bednarzy i stolarzy do piłowania i obrabiania drzewa • Parcz. || •Kobyłka = kokardka z dwoma końcami: 'Wstążki od koralów na szyi, związane w dwie kobyłki' • Kłosy XIII, 71. Toż Krak. I, 131. •Kobyłka = węzeł, łatwy do rozwiązania, kluczek • Świąt. 699. || •Kobyлина: •Zjad kobylinę w sām wielgi piątek • Rozpr. VIII, 223; IX, 177. •Zdechła mi kobyлина • Lub. II, 199, n° 12. Wisła VII, 685. •Krzak leseyny, krzak dębiny, a pomiędzy niemi kawałek kobyliny • (zagadka o cepach) Pleszcz. 171. •Na kobylinach przyjechali • Pr. fil. V, 765. || •Kobyłka = duży polny konik • Zb. II, 8. Hilf. 168. Ram. 73. || •Kobełka = trzy snopki na polu, ułożone jeden za drugim wzdłuż dla wyschnięcia • Rozpr. XI, 184. || •Lnianka... ryżejka, kobyłka... • Pleszcz. 121 (roślina camelina). || •Kobylica: •Siwa kobylica wypita wody pełną donicę • (zagadka o mrozie) Zb. XIV, 248, n° 36. || •Kobylsko • Sand. 272. •Zdechło mu kobylsko • Zb. XII, 175, n° 153. Zb. XV, 5. || •Kobylisko: •Kupiłem za złoty srogie kobylisko • Zb. XV, 162, n° 51. Por. Kobylica.

Kobza: •Koz a. Kobza = duda • Wójc. II, 205, ods. 278, ods. •Dudy... zwane także 'gajdy', 'koza' • Pauli, 62, ods. 2. •Gęś na kobzie grała • ib. 175. •Kobza = rodzaj gitary z kilkoma drucianemi strunami, na Rusi używanej • ib. ods. 1. (Opis odnosi się właściwie do 'bandurki', ale nie do 'kobzy' K.). •Człowiek jakiś na kozie basował • Krak. IV, 98. •Duda... jest to zupełnie to samo, co u Górali Karpackich 'koza' • Pozn. V, X, ods. (z Lip. 130, ods.). •Poczet Górali... postępuje z gajkiem na 'kozie' • Zejsz. 9. •Kobza = instrument muzyczny • Pozn. II, 345, n° 7. •Kobzę... zowią w naszych stronach 'dudami', gdzieindziej 'kozą' • ib. 358.

Kobzać p. Kopsać.

Kobzale p. Kobzole.

Kobziarz: •Kóźbiarz: •Duda, czyli 'kóźbiarz' • Pozn. II, 81. •Kóźlarz a. Duda = dudziarz (grający na dudach, czyli miechach) • Zb. I, 27. •'Duda', czyli 'koźlarz' • Pozn. II, 101.

Kobzole = rodzaj ziemniaków: •Kobzale, Kobzalicki • (w piosnce) Kiel. I, 163, n° 285. •Kobzalicki • Pr. fil. IV, 654; V, 765. || •Kamizelki = odmiana ziemniaków Zb. XIV, 26. •Kamizelce białe = rodzaj grochu ib.

Koc = •rodzaj dery z grubej przędzy wełnianej i konopnej, domowej roboty • Pr. fil. IV, 828. Toż Ust. z Litwy. || •Kuoci = pantofle Hilf. 168 czy tu należy? || •Koc = rodzaj sieci z mat trzecinowych do obstawiania ryb • Prac.

Kocanka (*Kocianka? K.) = gnaphalium: •Kocanka, Kocianka, Kocenka • O. •Kocánka • Pozn. I, 145, n° 14. •Kacanki • Was. 14. Spr. V, 133. •Kocanek = pa-

- czki na chróście z wiosną« (tak! K.) Świąt. 699. 104 i. »Kocankami a. Kotyskami zowią gałązki rokity z nierozkwitłymi pączkami« Fed. 157 ods. »Kocanki« Wisła VIII, 140. »Kocánki = gałązki wierzbowe i leszczynowe« Zawiliński Z etnografji kraj., 10. »Kocątko a. Kocátka = ziele 'przyrokowe', łodyga na ćwierć wysoka, liść, jak plasi jęczyzek...« (opis) Pozn. II, 67. »Kocianki używają do kadzenia« Wisła VIII, 138. »Chodziła po boru, Zbierała koconki (kaczanki)« Pozn. III, 200, n° 91.
- Kocapka** = »chustka z posłedniejszej wełny, tak zwana 'kocapka'« (opis) Rad. I, 139, ods. n° 5. Por. Kacap.
- Kocat**: »Kocát = kot samiec« Pr. fil. V, 765. Por. Kocot. Kocur.
- Kocątko** p. Kocanka.
- KocbŃ** p. Choć.
- Kocejza**: »Kociuba i Kocejza = nazwy dawnych tańców, jeszcze nie całkiem zarzuconych, przy których śpiewano (idzie dalej śpiewka)« Pobl. 133.
- Kocelak**: »Kocéłak, Kocyl = mały nóż na dużym trzonku; żartem o małym człowieku, a o niewyrośniętem cielęciu« Spr. V, 368.
- Kocender** = »włóczęga« Pr. fil. V, 765.
- Kocenska** p. Kocanka.
- Koch** = »komin« Wiześ. 11. Spr. IV, 345. »Koch, Koh = komin: 'Przecirać kohy'« Spr. V, 368. »Kok, Koch = komin« Rozpr. XVII, 41: X, 285.
- Kochać i Kochać się**: »Skarżgo, Boże, Ażeby się prawe panny Nie kochały w niego« Rog. n° 298. Hilf. 172, pod Miłowac, dodaje, że Preiss przy tym wyrazie zanotował. iż »Kaszubi nie znają Polskiego 'kochać'«. Wszelakoż Ram. 73 podaje »Kóchac« i parę pochodnych i sam Hilf. 168 zamieszcza »Kochowac«. »Młoda kocha (rodziców) za nogi« (= obejmuje K). Pozn. II, 273. Por. Pokochać, Ukochać. »Kochałem cię, Hanuś, na serce, na duszę« Rud. 145, n° 123. Toż Wisła VIII, 701, n° 21. »Lepsze było nie znać się, Jak kochawszy, rozstać się« Wójc. I, 288. || »Kochać się = coire« Pr. fil. V, 765.
- Kochajka** = »perlica; tak nazywają przez naśladowanie jej monotonnego głosu, coś w rodzaju 'kochaj! kochaj!'« Spr. V, 134. »Kochajki = pantarki kury« Zb. VIII, 251. »Kochajka = perlica« Pr. fil. IV, 207.
- Kochanciu** 5 pp. m. i ż.: »Obejrzuj, kochanciu, do domku swojego« (mówi chłopiec do dziewczyny K.) Pauli, 90, n° 5. »Nie chce cie, kochanciu, nie chce cie i kaska (mówi dziewczyna do chłopca K.) Fed. 101.
- Kochanczyn**: »Płyn, ty jabłuszko, ku dołu, Ku kochanczynemu domu« Rog. n° 257. Porów. Kochanków.
- Kochanek**: »Kochan«: »(Siostrzo) Powiedz, gdzie kochan twój« Wójc. I, 112. Oles. 509. »Kładźcie cukry, marcypany, Niech je kochan mój« Oles. 505.
- Kochaneńka**: »Nie możesz mej kochaneńce W taneczku dogodzić« Skrzyń. 16.
- Kochanica**: »Lepsza moja kochanica, Niz rola... Wolę ja se z kochanicą Długo spać« Sand. 155. »Będzie ja se kochanicę kotysał« ib. 204, n° 252. »Kupowałeś wianek swojej kochanicy« Krak. II, 440, n° 706, zwr. 6. Chelch. II, 76 ma 'kochanica' jako 2 pp. m.: »Cyśpi poganica mego kochanica?«

- Kochanie** = kochanek, kochanka:
 »Służyłem twemu sercu, tobie, kochanie!« Wójc. I, 153. »Przyprowadź, panie, moje kochanie!« ib. 158. »Kasieczko, kochanie, Zanieś mu śniadanie!« ib. II, 352. »Płac tu tobie nie pomoże, Maryś kochanie!« Rad. I, 213, n° 276. »Wyńdzi, Brygiś, zza stoła, Bo cię, Brygisiu, kochanie woła« Kal. I, 146, n° 112, zwr. 2. »Innych kochas nad kochanie, A kryjes się przede mną« Pleszcz. 215, n° 20. »Z Kamienia desc idzie, Kochanie nie przyjdzie... Kochaniem kochanie Bez upamiętanie (tak K.); Juz teraz nie będe Przez ludzkie gadanie« Kiel. II, 33, n° 93.
- Kochanków:** »Otwierajcie... wrota, Coby sobie kochanków koń Nie otrzymał złota« Rog. n° 110.
- Kochany** = kochanek: »Jamci to jest jej kochany« Wójc. II, 259. || »Kochana« = nazwa krowy Rozpr. XII, 76. || »Kochańska: »Kumoska miała inszą jescce kumoskę, kochańsą jak lokajka« (= więcej kochaną, niż lokajka K.) Krak. IV, 213.
- Kochaństwo:** »Świat stoi na kochaństwie« Orzeszkowa gdzieś w Rodzinie Brochwiczów.
- Kochasia:** »Pójde za Staśka, Bo ja jego kochaśka« Maz. III, 331, n° 527.
- Kochować się** = kochać się: »On sa kochuje, miłuje z nią« Hilf. 168.
- Koci:** »Kocie łapki = szarota alpejska« Zb. VI, 259, n° 100, 1. »Kocie łapki = rośliny: anthyllis i ontopodium umbellatum« Wrześ. 11. »Kocie łapki a. Sarutki = szarótki (roślina)« Spr. V, 368. »Kocie bułki = roślina bluszczyk« Pr. fil. V, 765. || »Koci łeb = głupiec, do niczego« Krak. IV, 309. || »Koci wrzask' = roślina, która 'kwnie bardzo pięknie do samy zimy, mroza sie nie boi'« Pr. fil. V, 765. || »Kocie mleko' = wilczomlecz (euphorbia)« Wisła V, 419. || »Kocie ogony' = nazwa rośliny wodnej na błotach Nadnarwiańskich (wieś Złotoryja)« Pr. fil. IV, 828. || »Kocie ślipie' a. 'Kociki' = trifolium arvense« Was. 13. || »Kocie ziele'« Zb. VI, 202 c.
- Kocianka** p. Kocanka.
- Kociarski:** »Kociarska wiara' = taka wiara, co nie wierzyli w naszego Pana Boga, jeno w co zobacyli...« Fed. 343, n° 3.
- Kocica** = »kotka« Parcz. Rozpr. III, 371. Pr. fil. IV, 207. Wisła II, 27. Zb. XIV, 188. Pozn. VII, 105. Święt. 519, n° 12 (wydrukowano 'kocie' K). »Zaprzędziemy kociekã (wydrukowano kociekã K.) kudłatã, Przywieziemy jadwiskã bogatã« Aten. VI, 628. Pr. fil. V, 765.
- Kocić się** = toczyć się Ust. z Litwy. »Kocić się = bardzo powoli coś robić: 'Ledwie się wko-cił' = ledwie wlaźł« Zb. I, 43. 69. »Kocić się = iść ociężałym krokiem« Święt. 699.
- Kocić się** = płód wydawać (o sarnie, myśl)« Pr. fil. V, 765.
- Kocić p. Kojec.**
- Kocielnica** = »pora kocenia się owiec« Pr. fil. IV, 828.
- Kocielnik** = »kotlarz, naprawiacz kotłów« Wisła III, 87.
- Kociel:** Kuj. I, 327. Zb. VIII, 321. || »Kocioł« Rozpr. IX, 112. Chełch. II, 81. »Kociół« Zb. II, 5. || »Kociel« = legowisko: »Borsuk leży na jamach z końcem listopada w kotle« Tyg. il. ser. 1, t. XIV, str. 172. || »Kociel: 'Polowanie w kotle' = stawanie w koło i stopniowe ku sobie zbliżanie się myśliwych, zwłaszcza w zimie

- Ust. z różnych okolic. || »Kocielek ze święconą wodą« Kuj. I, 184. »Kocielek« (w grze) Nadm. 98. Hilf. 151. Słownik geograf. IV, 230 p. w. Kociewie. || »Kocietyszek« Pozn. VI, 292. || »Kocioluszek« = nazwa jeziora Wiśla III, 564. || »Kociolucha = kocioł« Pr. fil. IV, 207. || »Kotlik«: »Kości włożył w kotlik i gotował« Zb. V, 192. || »Kotliczek = kociołek« Wrześ. 11. »Kotliczek = kociołek« Rozpr. X, 216. »Będzieny mierzali dukaty kotliczkiem« Wrześ. T. 44. 50. »Baco, wymywaj kotliczki!« Zejsz. 134, n° 32.
- Kocierba** = czeremcha Hemp. »Kociérba = czeremcha« Pr. fil. V, 765. »Kociérbina, Kociérbka, Kociurba = dzika czeremcha, czereśnia« ib. »Kocirba« Ust. z Nałęczowa 1898. »Kocierzba = cerasus padus« Maj. »Kocierpka = ziele; apud Ursin., melius 'pocierpka', bo po niej cierpko« L. || »Kucipka = cerasus padus« (od Garwolina) Maj. || »Kociubka = tarka, czarne jagody na cierniu« Pozn. II, 47. Zb. I, 27. || »Korcipka = czeremcha« Zb. XIV, 28. Maj. O. »Kurcipka = jedynie w Czerskiem używana nazwa czeremchy (prunus padus)« Spr. V, 136. »Korciupka = prunus padus« O. Maj. »Kucipka = dzika czereśnia« Pr. fil. IV, 211. || »Kuciaba = feminal« Święt. 701. »Kuciapka = feminal« Spr. IV, 378. »Sukmanka zgorzała, Tylko kuciapka została. Pozal się było (może = Boże K.) kuciapki, Byłby baranek do capki« Krak. II, 125, n° 247, zwr. 4. Maz. II, 45, n° 111. Łęcz. 81, ods. Pr. fil. V, 775. Por. Kociorubka. Kotyrba. Kuciubabka.
- Kociewie**: »Kocéwie = wiórzysko, śmietnisko« Spr. V, 134. »Kociwo = perz, chwasty, namuł« Święt. 699. »Palenie namulonego 'kociwa', tj. patyków, chwastów, perzu i wogólności tego wszystkiego, co przynosi ze sobą woda i co da się spalić« ib. 525. || »Kociwia lm. = ogrodowizny« Pr. fil. V, 765.
- Kocigroszek** = bohater bajki Bar. 92—96. Por. Wójc. Kl. II, 44—51. Zb. IX, 97.
- Kocinieć** = »kojec na kury a. jagnięta« Spr. V, 368.
- Kocioł(ucha)** p. Kociel.
- Kociorubka** = »owoc potwornej formy« Roczn. 208. »Kociorubka = owoc potwornej formy. Na Bukowinie nazywają tak smarzę. Przenośnie o małym człowieku« Zb. I, 69. Por. Kocierba.
- Kociorzyk** Kiel. II, 153, n° 462, zwr. 8 zapewne stoi zamiast nieznanego w tej okolicy wyrazu 'kobierzec' (K). Por. Kobierzec.
- Kocisz** = »woźnica dworski« Wrześ. 11. »Kocis = woźnica, pański furman, bo powozi na 'kociu'« Spr. V, 368. »Kocis = woźnica, furman« Rozpr. X, 216; XVII, 23. »Wieżie się pán čtyrma końmi na kociu, kocis z przodku, dwók hajduków na zadku« Wiśla VI, 143. Por. Koczny.
- Kociuba** = »pogrzebacz« Zb. I, 43; III, 124. »Kociuba = 1, narzędzie do wygarniania węgla 2, placek, nadziany kaszą jaglaną z syrem« Pr. fil. IV, 207. »Kociuba = drewniana motyka, pogrzebacz« ib. 828. Wiśla VI, 429. »Kociuba = miotła« Spr. V, 111. »Kociuba = 1, rzepa, zwłaszcza suszona i gotowana 2, (lekceważąc) mała krowa 3, (obelżywie a. lekceważąc) mała szczupła kobieta bez figury« Święt. 699. »Kociuby = nosidła do wody«

- Pr. fil. V, 765. »Kocuba = zar-tobl. o dziewce« Udz. »Kuczaba, Koczuba = szufla« Beiträge zur vergl. Sprachforschung VI, 286. Wal. p. w. Koczerha. »Kociuba« w znaczeniu tańca p. pod Koccejza przytoczenie z Pobl. 133. || »Kociug a. Pociasek« Zb. I, 134, n° 66. || »Kociuga«: »A kociuga starsy druzba, kociuga, Wynieśże nam gorzalecki, boś sługa!« Kiel. I, 99, n° 98, zwr. 6.
- Kociubabka** p. Ciuciubabka.
Kociubka p. Kocierba.
Kociug(a) p. Kociuba.
Kociuki p. Koćka.
Kociumyrek = »kopcieszek« Pr. fil. V, 765.
Kociurbić się = »giąć się, ku-lić się« Kolb.
Kociurzyna = »łożko, wyrko, le-gło« Dyg.
Kociwo p. Kociewie.
Kocmołuch p. Koczmołuch.
Kocmoła p. Koczmołuch.
Kocmołuch p. Koczmołuch.
Kocołować p. Koczolować.
Koconki p. Kocanka.
Kocot = »tasiemka przy czepeczku dziecinnym do zawiązywania pod brodą« Pr. fil. V, 765. || »Kocotek = istota mała, niedorodna« Pr. fil. V, 765. Por. Kocat.
Kocur = kot: »Koczur = kot« Rozpr. III, 371. »Kocur myszy wodzi« Zb. IX, 221, n° 144. »Pięć par pantofli z kocura uszyli« Rog. n° 103. Toż Jagicza Archiv VIII, 467, n° 6. »Kocury... myszeczkę dostaną z dziury« Pauli, 133. »Tak mi dziewczki przają, Jako kocur rzepie« Zb. IX, 241, n° 238. »Jak kocura nima, to myszy biegają« Cine. 16, n° 318. »Kupił kocura w miechu« ib. 21, n° 427. »Kotka biała, kocur bury« Zb. 223, n° 133. || »Kocurek«: »Kocurek kusy« Kiel. I, 122, n° 197, zwr. 4. »Do jamy, mysko, do jamy, A ty, kocurku, za nami« Zb. XIV, 103, n° 92. || **Kocureczek«**: »Siedzi kocurecek« Cisz. I, 342, n° 198. Por. Kocat.
Kocur = »kacercz« Pr. fil. V, 765.
Kocycół = »equisetum« Rozpr. XII, 107.
Kocyl p. Kocelak.
Kocz: »Koć«: »Wieżie się pán čtyrma końmi na kociu« Wisła VI, 143. »W kociu okienko na zadku« ib. 144. »Kocis' powozi na 'kociu'« Spr. V, 368.
Koczar = wolant, kabriolet Ust. z Jaworza.
Koczarga = pogrzebacz, ożóg, kosiór I. »Koczerha, rzadziej 'Koczerga'« = 1, pogrzebacz 2, ironicznie o lichej strzelbie Ust. z Litwy. Zb. XII, 58. Wal. pod wyrazem Koczerha. Kłosy VII, 172. Orzeszkowa 'Bene nati', 165.
Koczek = »guzik z uchem« Pobl. 153.
Koczerbicha = zła baba, jędza Ust. od Tomaszowa w Lubelskiem. Toż u Ign. Chodźki w »Próbach nowego dykcjonarza«.
Koczerga p. Koczarga.
Koczerha p. Koczarga.
Koczmołuch = straszdyło, smoląg, brudas, szczególnie o kobietach Ust. z Litwy. »Kocmołuch = brudas, usmolony sadzami: 'A ty, kocmołuchu!' mówią do brudnych dzieci« Zb. VIII, 251. »Kocmołuch = piecuch, brudas« Pr. fil. IV, 207. »Kocmołuch = zasmolony, zabrudzony człowiek« Spr. V, 111. »Kocmołuch = bardzo rozpowszechnione przezwisko: brudas fizycznie i moralnie« ib. 134. »Kocmołuch = człowiek zabrudzony« Rozpr. XXVI, 380. Parcz. || »Kocmoła = dziewczyna brudna, piecuch; do chłopców

- nie stosują tej nazwy • Pr. fil. IV, 828. || •Kosmołucha• w Słowniku angielsko-polskim (Rykczyńskiego-Chodźki 1849) p. w. Malkin.
- Koczny?**: •Koczna róża = rozchodnik płaskolistny, sedum telephium L. • Wisła II, 607. •Roszlina, zwana 'tarkiem', a 'kostną różą', hodowana w ogrodach • ib. V, 420. •Kosna róża pomaga przeciwko bólom kości i krzyża • ib. VIII, 137.
- Koczowałać**: •Kocłować = zmarażyć na czuwaniu w niepogodzie • (tak! K.) Sand. 262. •Kocłować = koczować, zmieniać miejsce • Was. 242. •Kusić = czuwać, kocłować, przesuwać się • Zb. I, 34 p. w. Kusić. •Kocłować = dozorować, pilnować: 'Kocłowałem krowe, ale zdechła' • Spr. V, 111. •Kocłować = nie sypiać po nocach, doglądając czegoś, np. przy koniach na noclegach, przy odstawach zboża, przy chorym • ib. 134. Rozpr. XVII, 41. •Kusić = czuwać, kocłować • Zb. I, 34.
- Koczowisko** = •miejsce wśród lasu, gdzie odpoczywają myśliwi (myśl.) • Pr. fil. V, 765.
- Koczuba** p. Kociuba.
- Koczuk** = •sworzeń u pług, łączący grzędziel z ciążą • Roczn. 208.
- Koczur** p. Kocur.
- Koczurka?**: •Sto dziurek, sto koczurek, W każdej dziurce po koczurce (zagadka o bronie) Zb. I, 117, n° 14. •Sto dziurek, sto kocurek, w każdej dziurce po koczurce (toż) Fed. 379, n° 56. Por. pod Bańburka przytoczenie ze Zb. VII, 80.
- Koczy** = •woźnica • Rozpr. XVII, 23. Por. Kocisz.
- Koczyczka** = kociczka Zb. IX, 239, n° 219.
- Koczyk** (O. n° 2): •Kocyk = czepek z chustki kolorowej • Pr. fil. V, 765.
- Koć** p. Kocz.
- Koćka**: •Koćki lm. = kotyski, koćki • Pr. fil. IV, 207. •Koćki = puszysty kwiat wierzby • ib. 828. •Koćki (na wierzbie) Wisła IX, 83. •Ze święconej palmy połknięty pączek lub 'koćka' zapobiega od bólu gardła • Pleszcz. 117. || •Koćki = trifolium arvense • Zb. VIII, 258. Was. 13. •Kąpiel w odwarze z 'koćków' • Was. 224. || •Kociuki = kotki, bazie Ust. z Litwy.
- Koder** = •szmat • Wisła III, 745. •Koder = łachman, gałgan • Krasn. 304. || •Kodryc: •Iść z kim w kodryc • Wisła III, 745, znaczy •Schwyć się z kim i szamotać • List. od p. Łęgowskiego. || •Kódra = łąta, łachman, szmata • Ram. 73.
- Koderycy** = przyspiew: •Komen-dyks smakucki koderycy... • Maz. II, 148, n° 330.
- Kodkoda kacie** = •wołanie (raczej głos K.) kury po zniesieniu jaja: 'kodkoda kodkoda!' • Pr. fil. IV, 207.
- Kodra** p. Kołdra.
- Kodra** p. Koder.
- Kodracki**: •Kódracki = dotyczący 'kódraka' • Ram. 73.
- Kodraćtwo**: •Kódractwó = 1, golizna, żebraćtwo 2, obszarpanicy, obdartusy • Ram. 73.
- Kodracz** i **Kodrak**: •Kódrącz, Kódrák = obdartus, obszarpaniec • Ram. 73. •Kódrączka = kobieta, odziana w łachmany, obdarta • ib.
- Kodrak** p. Kodracz.
- Kodrowaty** = •gałgański • Krasn. 304.
- Koga**: •Kąga = choroba bydła... (opis) • Pobl. 28. Ram. 73.
- Kogiel-mogiel** p. Gogielmogiel.

- Kogować:** »Kógowac = chorować na 'kągę'« Pobl. 28. Ram. 73.
- Koguci:** »Kohóć piérze = conval-laria« Rozpr. XII, 107. »Kapelusz... z pawim lub 'kohucim' piórem« Wisła VII, 361. || »Bicie pyta w grze w 'liszki' bywa »kogu-cie' tj. wierząc pyta na ręce« Zb. XIII, 80, n° 8. || »Kokoci«: »(Trzewiki) z kokoci skóry« Zb. IX, 253, n° 294, zwr. 2.
- Kogut** »i Kura, w języku myśli-wych, oznacza cietrzewia samca i samicę« Pr. fil. IV, 829. »Kohut = 1, kogut 2, cietrzew« Spr. V, 368. Toż Rozpr. X, 285. »Kohut = samiec rozmaitych ptaków kurowatych, np. kury domowej, cietrzewia« Wrześ. 11. »Kogut = samiec bazant« Pr. fil. V, 765. || »Koguty = rodzaj gruszek« Zb. XIV, 28. || »Berlinka z końcem za-okrąglonym zowie się 'kogutem'« Wisła VI, 507. || »Kogutek«: »Obchodzą po wsi z 'kogutkiem', robionym z pakuł i przystrojonym w pióra, śpiewając...« Rad. I, 105. »Kupcie buciny kogutko-wi« ib. 106, zwr. 5. »Na wózku mieści się sztuczny 'kogutek' z pakuł...« (opis obrzędu) Łęcz. 28. Wóje. I, 195 — 196, 266 — 69. Kozł. 198—199. Kal. I, 85—89. »Chodzenie z 'kogutkiem'... (opis)« Wisła V, 752—753. Opis 'kogutka' w Muzeum etnograficznym Wisła VII, 237. Opis 'kogutka' na Mazowszu Maz. I, 143—144. Pozn. II, 202, n° 3. Por. Kurek. || »Jastrząbka gdzieniedzie zowią 'kogutkiem'« Przyj. ludu VI, 125. Por. Kuraczek. Kura-szek. Kurek. || »Kogutki = szalwja łąkowa, salvia pratensis« Wisła VI, 316. »Kogutki« = gatunek jabłek Zb. XIV, 28. || »Kohut« Zb. V, 190. 223. 255. Wrześ. T. 30. Rozpr. X, 285. Wisła II, 21. Wrześ. 11. Spr. IV, 378; V, 368. »Kohutek« Zawil. 96. Pr. fil. V, 765. || »Kohót«: »Kohót śpiewa na grzędzie, dobry czas będzie« Cinc. 20, n° 409. Tam-że n° 410. 411. || »Kobut«: Wi-sła I, 188. Chełch. I, 93; II, 27. 81. »Kobutek« Was. 242. || »Kokot«: »Küököt« Rozpr. IX, 113. 131. Rog. n° 470. Kuj. II, 272. »Pieje kokot« Pozn. I, 186, n° 42; V, 114, n° 234. Zb. I, 19; IV, 136. 202. »Kokota bic' = za-bawa w 'gościńcu' przed zniwami« (opis) Pozn. II, 207, n° 2. Zb. IX, 51. Spr. IV, 24. Parcz. Mil. Pozn. IV, 278 ods.; VI, 328. Zb. X, 332, n° 385; XI, 124, n° 24. Rozpr. XII, 93. Pr. fil. IV, 207. Łęcz. 228, n° 477. Cisz. I, 75. 134. 215. 305. 318. || »Kokotek« (obchód) Pozn. II, 202, n° 3. »Kokotek pieczony« ib. 284. Zb. IX, 244; VIII, 99; X, 250, n° 10. »Skaczą, jak kokuty« Kuj. II, 178. Pr. fil. V, 766. || »Kochaj = kogut« Słownik wielki. || »Kokot = rabin (i odwrotnie: 'Ra-bin' = kogut)« Parcz.
- Koh** p. Koch.
- Koh-** p. Kog-.
- Koić się** = »wiesć się, składać się, powodzić się: 'To mi się dzisiaj nie koi'« Pr. fil. V, 765.
- Kojata** = bohater bajki Choc. 112 — 124 (z Przyj. ludu; bajka nie polska K.).
- Kojda** = »cztery kije, na których zawiesza się płachta, tak, aby w niej dziecko mogło leżeć jak w koły-sce« Zb. XIV, 168, n° 10. »Koł-łyse się kojda« ib. 169, n° 8. Rozpr. XX, 429.
- Kojec** = »zdrobn. Kojcyk = za-groda na gniazda dla drobiu w kur-niku dworskim, a u ludu pod ła-wą w izbie« Pr. fil. IV, 829. »Wy-puścił żrebca z kojca« Chełch.

- I, 59. »(Ojciec) narządził nam gorzałki w kojcu« Rad. I, 156, n° 133. || »Kociec, Kojec = rodzaj klatki do suszenia serów« Święt. 699. 43 h. Por. Rozpr. XVII, 41 p. w. Kotás. || »Kojec = miejsce w spichlerzu zagrodzone, gdzie się sypie ziarno« Rozpr. XI, 184.
- Kojka** = »łożko« Zb. II, 8.
- Kojma** = »pogardl. chłop« Zb. IV, 192, n° 10, 9 (może = Kaim K.).
- Kojmiérz** p. Kołnierz.
- Kojisie** p. Kojś!
- Kojś!** »a. Kojsiu! = wyrazy do zwoltywania trzody chlewnej« Pr. fil. IV, 829. »Pieszczotliwa nazwa dla świń i prosiąt: 'kojsie'« Maz. V, 56.
- Kok** p. Koch.
- Kok:** »Kók dziecin. = chleb« Nadm. 149.
- Kok** = gatunek gołębi nielotnych, przeważnie łąjących Ust. z Warszawy.
- Koka** = »kobieta wysoka, niezdarna« Pr. fil. V, 766. Por. Chocho.
- Kokarda:** »Konkarda« Zb. I, 19. »Kukarda« Wisła VII, 730. Toż Ust. z Litwy.
- Koki** lm. a. Koku = »kartofle gotowane (dziec.)« Pr. fil. V, 766.
- Koklusz:** »Kąklusz« Hemp. »Konklus« Rozpr. XVII, 41; XXVI, 380.
- Kokoci** p. Koguci.
- Kokoczka** p. Kłokoczyna.
- Kokor** = jakaś roślina Zb. VI, 204.
- Kokora** »a. Wrag = sztuka drzewa dębowego w kształcie zgiętego kolana... na boki do statków« Kozł. Sł. 109.
- Kokoreczka:** »Kokorecka = drewniana z małą dziurką deseczka przy zwierzechnim kamieniu żaren przytwierdzona; w dziurce tej tkwi żelazny sztyft, czyli czopek młona, którego górny koniec obraca się w desce, zwanej 'kłopotem'« Pr. fil. IV, 829. Porów. Kokoryczka.
- Kokornak** (roślina): »Kokorniak« Wisła VIII, 140.
- Kokorniak** p. Kokornak.
- Kokoryczka** = »roślina corydalis cava« Zb. III, 110, n° 3. »Kokoryczka leśna leczy ból i puchlinę kolan« Wisła VIII, 140. »Kukuryczko« Zb. VI, 204. 205. 244, n° 66. Por. Kokoreczka. || Zapewne tu należy »Kukurza zółc', jako środek leczniczy Wisła VIII, 140.
- Kokos-** p. Kokosz-.
- Kokosowy:** »Kokowy«: »Kokowe paciorki« Pleszcz. 90, n° 8. Toż Wisła VIII, 297 (zaraz dalej 'kokosowe'). Maz. V, 68, n° 11. Pozn. V, 172, n° 413. »Kokowe drzewo = korkowe, z kory« Kuj. II, 282 (Jak to drzewo może być z kory? K.). Por. »Chałupka z krukowego (a. kokowego) drzewa« Kuj. II, 18, n° 133, zwr. 6. || »Kokosowy« żartobl. = wyborny, fajnowy, n. p. interes Ust. z Warszawy.
- Kokosz(a):** »Kokosa = kura« Pleszcz. 36. »Kokōsz, kokōsz!« = naśladowanie głosu kwoki do kurczął Wisła III, 664. »Kokoska, Kokos = kura; przepiórka. 'Kokoszka' zowią niekiedy przy dożynkach ostatnią kępkę zboża, zostawioną 'dla przepiórki'« Pr. fil. IV, 829. »Kokosz = kura« Wisła I, 153. »Wystużyłam sobie kokoszę« Rog. n° 79. »Kokosz, Kokoszka = kura« Kuj. II, 272. »Zjadła dwie kokosy« Krak. II, 67, n° 136. »Zganiajcie kury, kokosy« Kiel. I, 83, n° 67. »Na kwokę wołają: A kokos!« Maz. V, 57. »Kokosz = kura« Spr. V, 134. »Nawoływanie kury z przy-

- mileniem: Kokosia!« *Wiśła VII*; 749. »Kokosiczka: 'Kokosiczka, jak doniczka'« *Pr. fil. V*, 766. || »Kokosza« = feminal: »Nie wyganiaj, owcarecku, owiec na rosę, Bo zamaca baran dudy, owca kokosę« *Maz. III*, 299, n° 433. || »Kokoszka«: »Siedzi kokośka z kurkiem« *Maz. V*, 273, n° 288, zwr. 5—8. || »Kokoski = pewna odmiana ziemniaków« *Pr. fil. IV*, 829. || »Kokoszki = bedłki barwy pomarańczowej (cantharelus)« *Spr. V*, 134. || »Kokoszka = przeczna beleczka, spajająca kozły z sobą blisko szczytu w szopach, stodołach: 'Słomy, siana po kokoszki' = po zręby w przyczołku« *Pobl. 35*. || »'Kokoszka-mi' nazywają w Nizinach pod Gdańskiem kopki zboża« *Mannhardt Korndämonen*, 13. || »'Pstra kokoszka' = gra dziecienna« *Wiśła V*, 560. || »Wypiekano z ciasta 'kokoszki', które nazwę otrzymały od kształtu do kur podobnego« *Wiśła VII*, 78, n° 3. || »Kokoszyna«: »Ta kokoszyna... już od głodu krekować nie może« *Was. 177*, n° 11. || »Kokosiczek m.: 'Kokosiczka, jak doniczka, kokosiczek tyčki' (zagadka o kapuście)« *Pr. fil. V*, 766.
- Kokoszajka**: »Kokosajka = narośl, kurzajka« *Wiśła I*, 153. *Por. Kokoszanka*.
- Kokoszanka** »a. Kurzejka = brodawka« *Zb. II*, 138. »Kokoszanka = nagniotek« *Wiśła III*, 87. »Kokosiánka a. Kurzajka = brodawka na dłoni a. palcach« *Spr. V*, 111. »Kokoszanka = nagniotek...« *Mrong. p. w. Leichdorn*. »Kokosianka = brodawka zrogowaciała« *Wiśła VI*, 913. *O*. »Kokosianka = gatunek zaraźliwej brodawki skórnej« *Pr. fil. IV*, 829. »Kokosianki = brodawki na rękach« *Osip. Pr. fil. V*, 766. *Porów. Kokoszajka. Kurzajka. Kurzejka. Kurzy.*
- Kokoszycza** = kura: »Darował my mój pan kokoszyce... Moja kura dziubie mak« *Pozn. IV*, 296, n° 588. || »Kokosica«: »Miałamei ja żółtą kokosicę« *Pozn. IV*, 297, n° 589. »Kokosi się, do góry się podnosi, Kokosica, jak donica« (zagadka niby o kapuście w roli) *Zb. VI*, 9, n° 53. *Toż Fed. 377*, n° 42. *Zb. X*, 138, n° 31.
- Kokoszyc** = futuere: »Kogut kokoszy kurę« *Pietruski Historia natural... ptaków, cz. IV*. || »Kokosić się: 'Kokosić się z czym' = marudnie robić, nosić się z czym, jak kokosz z jajem: 'Nie może się wykokosić'« *Pr. fil. IV*, 207. »Kokosić się = rozsiadać się, jak kokosz« *Udz. Niech družba nie kokosi się« Wójc. II*, 101. »Szymona i Judy uciekaj do budy, bo się kokosi i mróz nam przynosi« *Zb. VI*, 178, n° 28 d. *Patrz pod Kokosica przytoczenie ze Zb. VI*, 9. »Kokosi się kokosi, Do góry się podnosi« (zapewne penis K.) *Zb. X*, 138, n° 31. *Toż Pr. fil. V*, 766 p. w. *Kokosiczka. Por. Tytosić się.*
- Kokot** p. *Kogut*.
- Kokota** = kura: »Niech wám ká-zda kokota po trzy jaja niesie« *Fed. 218*, n° 145.
- Kokotka** = »wstążka« *Aten. VI*, 630.
- Kokotać** = »wydawać głos w czasie gry (o bażancie, myśl)« *Pr. fil. V*, 766.
- Kokowiak!**: »Kura, zniósłszy jaje, chwali się tak: 'Kokowiak! Noszę jajka pod przetak'...« *Zb. XI*, 43.
- Kokowy** p. *Kokosowy*.
- Kokrzysko** p. *Kukrzysko*.
- Koks** = pianka zapiekana (leguminka) *Ust. z Litwy*.

Koktucha p. Kwoktucha.

Kokut p. Kogut.

Kokwa p. Kwoka.

Kol p. Koło.

Kola p. Koło.

Kolacja: »Kolaja« żartobliw. Ust. z Warszawy.

Kolacyjować = wieczerzać: »Kolacyjowali« Cisz. I, 294, n° 242.

Kolāda p. Kolęda.

Koladuszki p. Kolęda.

Kolaj p. Kolej.

Kolaja p. Kolacja.

Kolak: »Kolak« = sztylet« Zb. VIII, 251. »Żydek« = kozik składany

a. »Kolak«, węgierski nóż składany« Krak. IV, 328 p. w. Żydek.

|| »Kolak« = cierń« Udz.

Kolanicha = kobieta, żona, w zagadce: »Pożyczcie mi krzywonosą (sani), co pojedę z kolanichą...« II, 182, n° 97.

Kolankować się: »Okolo ś. Bartłomieja zdźbła i kłosy kolankują się, łaniami i zginają ku ziemi« Gluz. 570.

Kolano: »Kaźde rano upadam na kolano« Rog. n° 501. »Ojciec i bracia po kolánach (= na kłęczkach) idą do brata« Pozn. VI, 112. »Karlin na gołych kolanach do ni poskocuł« Chełch. I, 143. »Poklękali na kolana« Cisz. I, 114. »Koláno« Krasn. 304. || »Kolano« = zakręt rzeki: »Babie kolano« poniżej Złotoryi, na Narwi« Pr. fil. IV, 829. || »Kolano« = rzodkiew łopucha, raphanus raphanistrum« Was. 13. || »Kolanko«: »Dziewięć dziewięci (81) kolanków« wyciąć ze słomy, zagotować w wodzie i kąpać w niej dziecko« (na suchoty) Was. 225 e.

Kolar p. Koral.

Kolarz: »Kolarz« = kołodziej« Spr. IV, 24. Pr. fil. V, 766. Por. Kolarz.

Kolasa = »Kurpie Ostrołęccy tak

nazywają brykę i wasąg wyplataną, »półkoszki« Pr. fil. IV, 829.

»Kolasa« = wóz, bryka« Wisła I, 153. »Kolasa« = bryczka« Wisła III, 87. »Wózki, kółaszki (? K.) wyprowadzał« Hilf. 143. »Kolasa« = powóz« Pr. fil. V, 766.

|| »Kolaseczka«: »(Dane) w kolaseczkę wsadzili« Kolb. 243, n° 25 d. || »Kolaseńka«: »Czerwona kolaseńka« Lub. I, 255, n° 407, zwr. 2.

Kolaso = »koło wozowe: »Krzywy, jak kolaso« Kal. I, 35.

Kolący p. Koloński.

Kolączka »a. Woda koląca« = woda kolońska« Pleszcz. 143, n° 4. Patrz Koloński.

Kolba = narzędzie blacharskie do lutowania Ust. z Warszawy.

Kolba p. Korba.

Kolbisty: »Kolbista« o strzelbie, mającej kolbę bardzo na dół odsadzoną« Pr. fil. V, 766.

Kolco = »kółko wozowe u pług« Krak. I, 177; IV, 309. »Dyszal u kolec w pług« Rozpr. X, 285.

»Kolca« a. Kolesa lm. = mały wózek o dwóch kółkach, do którego przywiązują pług przy oraniu« ib. Wrześ. 11. Spr. V, 368. »Jakie jest oranie bez koleców?« Rog. n° 385. »Grądział oparty jest na »kolecach« Lud I, 188, n° 1. »Zdejmują kolca (= koła od pług)...« Zb. V, 120, n° 140. »Kiedy kolca mają wesele?« (zagadka) Zb. VII, 96, n° 138.

»Przednia część pług, zwana »płużniami kolecami« Zb. X, 208.

»Starszy družba wjeżdża na »kolecach« Fed. 121. »Zrobił pług i kolca« Kiel. II, 116, n° 379.

»Pannę młodą przywożą na kolecach« Zb. XIV, 104. »Kolce mi się połamały« Zb. XV, 57, n° 26.

»Zrobie kolca« ib. 58, n° 32.

»Já przeskocują wszystkie stýry

- kolca« ib. 102, n° 141. »Pług składa się z ostrza... i kolec« Świąt. 7. »Kolca składają się z 'ośki', 'kólek', 'progu'...« ib. 8. || »Kóléczka (?) = radło« Hilf. 168.
- Kolczak** = wół czteroletni Encyklopedja roln. II, 827.
- Kolczec** p. Kolczec.
- Kolczyba** p. Kuleczyba.
- Kolczyki** N. Paniénki = jakaś roślina Zb. VI, 203 h.
- Kole** p. Kiele. Koło.
- Koleba**: »Koliba, Kolibka = schronienie pod skałą, pod wielkim złomem granitu, przed deszczem, burzą, a. w czasie nocy« Rozpr. X, 216. »Koliba = »miejsce schronienia w górach, czy to szałas, czy jakaś szopa, czy lada zachyłek przed deszczem pod pochyłą skałą a. wielkim głazem« Rozpr. X, 286. Wrześ. 11. »Koléba = schronisko pasterskie« Rozpr. XVII, 9. »Koliba = szałas, właściwie barak owczarzy na hali« Hoff, 40. »Koliba = szałas, baeówka, chata pasterska w górach« O. Koléba = schronienie przed deszczem ręką ludzką zrobione, zwykle mały dach na ziemi postawiony (? K.)« Spr. IV, 345. »Koliba = wszelkie schronienie w górach, szałas, a. też miejsce zakryte wystającą skałą. 'Koliba w Miętusie, co sie w niej trzok chłopów wyśpi'« Spr. V, 368. »Koléba z desek« Del. 94. Siem. n° 121. Goszcz. 130. Encyklopedja roln. II, 220. Orędownik nauk. 1843, n° 44, str. 348. 357. Kłosy XV, 426. Aten. VIII, 486 i ind. Wrześ. T. 38 i ods. i ind. Wisła VIII, 64, n° 12. || »Kalebka«: »Samotna kolibka« Tygod. ilustr. ser. 1, t. XII, str. 50. »Nie uciekaj, chłopcze, kolibki na górach« (tak K.) Zejsz. 50, n° 60: w odsyłaczu: »Koliba, Kolibka = szałas na kołach«. »My pasiemy owce, ty letysz w kolibce« ib. 134, n° 33. || »Koléba = wózek kolejkowy (? K.), podobny do kolebki« Pr. fil. V, 766.
- Kolebac**: »Gotuję ci w mleku kaszę; Będą jedli kolibacze i to dzieci, co to płacze« Zb. VIII, 100, n° 173.
- Kolebać**: »Kolebac = kołysać dziecię w kołysce« Hilf. 168. »Kólebac« Ram. 74. »Kolibała małe dziecię« Pozn. I, 222, n° 79. »...Żebyś miała co kolibać« ib. V, 136, n° 297. »Kolibać Pątnowskie dziewecki« Zb. IV, 237, n° 175. Bajka »O Zydzie, co kolébał żołmiera« Zb. IV, 201, n° 9. »Koléb, Zydziel« ib. »Kolebała... dwoje dziątek« Zb. IX, 176. »Kolibię cię...« Zb. VIII, 101. »Kolibię dzieciątko« Pozn. IV, 149, n° 279, zwr. 3. »Ja cię kolebię na ławie« Zb. X, 300, n° 232. »Małe dziecię kolébam« Kiel. I, 160, n° 277, zwr. 2. »Kolibze się, kolib da kolibko bukował« ib. II, 109, n° 356. »Kolebię cię« Nadm. 89. »Waż dziecko kolybie« Zb. XI, 48. »Kolebze się, kolebeczko!« Wisła IX, 134, n° 5. »Kolébać« Rog. n° 32. 154. 497. 525. »Kolebać, Kolibać« Parcz. || »Cholebać« Spr. IV, 323 p. w. Kierutám. || »Cholewać«: »Całą noc choliwać« Pozn. V, 92.
- Kolebka**: »Kołybka« (? K.) Hilf. 126. 168. »Kólibka, Kólebeczka« Ram. 74. »Kolibka. Kolibecka (nie kołybka)« Was. 242. || »Koleberika«: »Kolibeniek« 2 pp. Im. Maz. V, 304, n° 343. || »Kolebeczka«: »Wolała kolébeczką ruchać« Pozn. I, 239, n° 98, zwr. 5. || »Kolébka = duży koszyk owalny, bez kabłąka, do łowienia ryb« Prac. || »Kolebina«: »Kołybze się, kołys, kolebino!« Świąt.

131. || »Kolebusia« Pr. fil. IV, 207. || »Kołybka = kolebka, kołybska« Hemp. || »Kołybusia = kolebka: 'Między dwoma ołtarzykoma stoi kołybusia'« Pr. fil. V, 767.
- Kolebnik:** »Kolibnik« = wychwył, échappement (u zegarka) Mrong. p. w. Ausschwing.
- Kolec:** »Kólce = płatki uszne koguta« Pietruski Hist. natur.... ptaków, IV. || Kolec = »kij do przytwierdzenia 'zaka', czyli węcierza na dnie wody; dwa takie kolce są u 'skrzydeł', a trzeci na końcu 'horka', czyli matni węcierzowej« Pr. fil. IV, 829.
- Koleduszeki** p. Kołęda.
- Kolega:** »Koleżan«: »Zabił mego koleżana« Rad. II, 181. || »Kolego« Ust. z Litwy. || »Kolegiján = kolega, towarzyszy: 'Zabawił się z kolegijánami'« Rozpr. XXVI, 380.
- Kolégánka** p. Koleżanka.
- Kolégatka** p. Koleżanka.
- Kolego** p. Kolega.
- Kolej:** »Woda z koleja« (tak K.) Rog. n° 28. 30. »Woda z kolej« ib. n° 46. »Szła liseczka drogą, Usiadła w kolej« ib. n° 72. »Drużbowie kolejaj! = idźcie jeden po drugim« Sand. 78, n° 93. »Polegli w lesie, ale po jednemu za kolejom (= kolejno K.) stáli, coby ik jaki dźwiérz nie posarpál« Zb. V, 257. »Ślusarz kazał dać jedną kolej i wkrótce cztery kieliszki zytniówki pojawiły się na stole« Zapolska. || »Kolej« Pobl. 35 p. Polej. Por. Kolejowy. || »Kolaj«: »Woda z kolaje« Zb. IX, 223, n° 151. »Pijała wodziczke z kolaje« ib. 225, n° 156, zwr. 8. || »Kolejka: 'Isć na kolejkę = coś następującego kolejno, czynność ta sama, powtarzana kolejno przez wielu, n. p. stróżowanie, pasanie, stójka w gmi-
- nie i t. p.« Pr. fil. IV, 829. »Swi- nie w lecie pasą kolejką dworskie i wieskie chłopaki« Kuj. I, 59. || »Koleina« = kolej Ust. z Litwy. Zb. XI, 253.
- Kolejowy:** »Wianku kolejowy!« Zejsz. 74, n° 217. = zapewne zamiast 'polejowy', albo 'lelijowy' K.; por. »Wianecku polejowy« Kon. 57. Zb. IX, 202, n° 96, zwr. 3 i t. d.; patrz Polejowy i por. 'Kolej' Pobl. 35 = polej.
- Koleniczny:** »'Kolenicne drzewo' = drzewo, pogięte na wszystkie strony« Spr. IV, 305; V, 368.
- Koleniny** = gdzie koła od wozów stoją« Rad. II, 202.
- Kolera** p. Cholera.
- Kolesa** p. Kolco.
- Kolesarz** = »kołodziej. 'Kolesarka' = kołodziejka« Pr. fil. V, 766.
- Kolesny** = »na kołach będący« Kuj. II, 272. »Pług dawny polski kolesny, czyli na kółkach« Kuj. I, 87.
- Koleśnik** = wóz, fura: 'Cztery koleśniki siana' Ust. z Litwy. || »Koleśnik = kołodziej, stelmach« Pr. fil. IV, 829.
- Koleżan** p. Kolega.
- Koleżanka:** »Kolégatka a. Kolégánka a. Kompánka = towarzysza« Ust. z Domanewic. || »Koleżanka« Ust. z Litwy.
- Kołęda:** »Kolenda = śpiewy dzieci pod oknami od Bożego Narodzenia do Gromnicznej Gluz. 445. Wójc. I, 212. Hilf. 62. Zb. IX, od 9, n° 6. 271, od n° 347. »Kólāda = 1, pieśń 2, poczesne, które się daje chodzącym z 'gwiazdką'« Ram. 74. Świąt. od 71. Krak. I, od 228, n° 8. Rozpr. VIII, 93. Zb. V, 66 i ind. || »Kołęda« = dar, podarunek; wiano: »W piosnce przednoworocznej parobey proszą: 'Dajże mi, gospodarzu, kołędę!'« Chełm. I, 121,

n° 5. Młody z młodą »weźno dobro koléde księdzu (= dla księdza K.), koguta tłustego, albo kwárte masła i jado...« *Wiśła IX*, 230, III. »Podarki, zwane 'kolędami'« *Wóje. I*, 213. »Narzeczeni idą 'do pacierza', niosąc ze sobą 'kolędę', t. j. dar jakiś dla plebana, n. p. jaja, kury, gęsi i t. p.« *Zb. XIV*, 171. »Kolenda = podarek« *Pr. fil. IV*, 829. »Pan młody powiada, że po ślubie nie weźmie swej naówczas już żony do siebie inaczej, jak razem z 'kolędą' ('kolęda' znaczy inwentarz żywy, jak oto: para wołów, czasem i z krową, oraz świń i owiec po czworo niekiedy)...« *Maz. V*, 200. »Namś kolędę dała« *Pauli 6*. »Kolędę brać« *Rog. n° 425*. || »Kolęda« = zadatek: »Jak przyszedł Nowy rok, wtykali jej kolędy...« *Tygod. ilustr. ser. 1*, t. X, str. 377. »Zadatek, dany 'na gody', zowie się 'kolęda'« *Krak. I*, 180. »Kolenda, Kolęda = zadatek na zasługi służącym« *Krak. IV*, 309. »Kolęda = dwa złote zadatku, danego umówionemu słuźce, które do rachunku pensji nie idą« *Gluz. 444*. || »Kolęda« dla bydła: »Jedząc, pierwszą tyżkę każdej potrawy odkładają dla bydła. Zebrana w ten sposób mieszanina, łącznie z leżącym na stole sianem, chlebem, podłożonym pod siano i kawałkiem opłatka, stanowi 'kolędę', dawaną bydłu na ś. Szczepan« *Was. 103*. »Dzika kolęda« patrz pod *Dzik* i przytoczenie ze *Zb. IX*, 19. || »Kolęda = ciasto kolędowe« *Krak. IV*, 309. || »Po kolędzie« w piosnce (chyba nie ludowej) *Wóje. I*, 199 ma znaczyć »po Bożem Narodzeniu, w zapusty«. »Ksiądz jeździ 'po kolędzie'« = z kolędą podczas świąt Bożego Narodzenia

Słownik T. II.

Ust. z Litwy. || »Kolędeczka«: »Tobie wina beczka, a nam kolędeczka« *Pauli 6*. *Wóje. I*, 273. »Dajcież nam kolędeczkę« *Zb. IX*, 17, n° 16, zwr. 5. »Nasa piosnecka, a wám kolędecka« *Świąt. 71*. || »Kolędziczka« *Rozpr. IX*, 345. || »Kolędulka«: »Pastuszkowie mili kolędulkę brali« *Wiśła VII*, 520. || »Koladuszki« a. »Koleduszki« = zabawa ludowa w święta Bożego Narodzenia Ust. z Litwy. || »Kolęda« jako okrzyk, przyspiew: »Kolęda, panie młody, kolęda, kolęda!« *Rad. I*, 219, n° 296. »Kolęda hej, to, Boże, dąj!« *Zb. IX*, 271, n° 347. »Haj kolada!« *Fed. 213—215*, n° 141.

Kolędniczy: »Śpiewy kolędnicze« *Tygod. ilustr. ser. 1*, t. IX, str. 78.

Kolędnik: »Gospodarzu... Pokaż... kolędnikom szczodroliwość« *Rog. n° 425*. »Dwaj najstarsi 'kolędniczy' nazywają się 'przodownikami'« *Świąt. 69*. *Rozpr. VIII*, 93. »Kolędniczy a. Szopkarze« *Wiśła II*, 326. *Zb. IX*, 8. *Maz. V*, 197. *Zb. X*, 216. || »Przychodzą starsi 'kolędowicze' z 'gwiazdami'« *Wiśła IV*, 828. || »Kolędniczek«: »Sto złotych czerwonych kolędniczkom obiecanych« *Kozł. 187*.

Kolędować: »Kolędować« *Lub. I*, 323.

Kolędowanie = chodzenie 'kolędowników' od nocy przed Bożym Narodzeniem do Nowego Roku *Tygod. ilustr. ser. 1*, t. IX, str. 78.

Kolędra: Dziewczę mówi: »(Mam) koszulinę z kolędrą. Co się chłopcy do niej dra« *Kiel. II*, 51, n° 154 (może zamiast 'z kalendarzy' = z maglu, maglowaną K.).

Kolędra = coriandrum: »Kolęder« *m. Nadm. 58*. »Kółęder = coriandrum sativum« *Hilf. 77*. »Czárny kolęder = sinapis nigra« *ib.*

»Kalandra« Ust. z Litwy.

Koleżanka p. *Koleżanka*.

- Kolibaba** = roślina poziewnik, *galeopsis ladanum* Pamiętnik fizjograf. V, dział IV, str. 13. »Kolybaba« Maj.
- Kolibać** p. Kolebać.
- Kolibok** = »radix bardanae« Ciesz. 39.
- Kolibyk**: »Sewcy — smolidratwa, A rzeźnicy kolibyki« Zb. XIV, 16,
- Kolić się** (? autor podaje tylko terazn. 'kolę się', 'kole się' K.): »Kole się: 'Kole się' = znajduje się: 'Ziandar był, cy się ka nie kole'« Rozpr. XXVI. 380.
- Koliński** p. Koloński.
- Kolisty**: »Fartuszek kolisty« Kuj. II, 17. Lip. 149. Por. Okolisty.
- Kolitka** = blok, winda Ust. od Nowogródka (w Mińskiem).
- Kolka**: »Kolki = igliwie drzew iglastych« Osip. »Trzy kolek (= kolki K.) z tarniny« Wisła IX³ 124. »Kolki« w mrowisku Cisz. I, 274, n° 223. »Najwięcy w lesie 'kolek' = igiełek na iglastych drzewach« ib. 363, n° 467. Toż Pr. fil. IV, 829. || »Koleczka«: »Bołaczka... skryła się w ciarkowe koleczki« Pleszcz. 137. || »Kolu chy = igły sosnowe« Pleszcz. 36.
- Kolka** = »przekleństwo bardzo częste« Was. 242. »Co ty, u kolki, krzyeys?« (= u djabła, do djabła K.) Zb. VIII, 255. »Pal go kolka!« ib. »Ty, kolko!« = przekleństwo Doman. »Dám ja ci, kolko, za twoje!« Pr. fil. V, 766 p. w. Kolka.
- Kolkowe** »zielenie = dziewięcił pospolity, *carlina vulgaris*« Wisła II, 606, n° 17; V, 643, n° 9.
- Kólnierz** p. Kołnierz.
- Kolnia** = »wozownia« Rozpr. IX, 304. »Kolnia, gdzieniegdzie 'Kólnia' = stabulum lignarium tectum, vehicularium« ib. XII, 93. || »Kolnia« = drewnitnia, natonie L. O. »Kolniá« Wisła V, 914.
- Kolnik** = »dzwonek kolnik (*campanula rapunculus*)« O.
- Kolonik** = spinka, guzik od mankietu koszulowego Ust. z Wilna. Pr. fil. V, 766.
- Koloński**: »Koliński«: »Kolińskie płótno« Pozn. I, 68. || »Woda koląca« = kolońska Pleszcz. 143, n° 4. Por. Kołaczka.
- Kolor** = »pijany człowiek, pijak« Hoff, 40.
- Kolora** p. Cholera.
- Kolorny** = »barwny: 'Ta cápecka kolorniejsá'« Pr. fil. V, 766.
- Kolorować się**: »Nie to złoto, co się koloruje« Zb. IV, 155, n° 236.
- Kolota** p. Kaleta.
- Kolta wy** = »kulawy« Spr. IV, 323.
- Kolucha** p. Kolka.
- Koluchy** p. Kosuty.
- Koluszcza** »a. Kozyra = rodzaj bardzo małej rybki, mającej na grzbiecie trzy kolce i na bokach brzucha dwa« Zb. II, 8. »Koluszcza = ciernik (rybka)« Osip.
- Koluszcza** p. Koluszcza.
- Koluszek** p. Koło.
- Kolwiecek** p. Kolwiczek.
- Kolwiczek**: »Kolwiecek = prawie: 'To kolwiecek takie, jak i to, cok ci pokazował'. 'Tyś kolwiecek taki, jaki twój ociec'« Spr. V, 368. »Kolwiecek taki = podobny« Sab. 131. »Kolwiecek = podobnie jak« ib.
- Koł** p. Koło.
- Kołacić** p. Kołatać.
- Kołacin**: »W Kołacinie« Zb. VIII, 95, n° 150. || »Kołacka idzie« ib. 106, n° 210.
- Kołacz**: »Swachy pieką 'kołacz', t. j. podługowatą, dużą bułkę, syrem i cukrem po wierzchu obficie osypaną« Kal. I, 128. »Druclny wnoszą ogromny 'kołacz', upieczony z pszennej mąki« Łęcz. 50. »Kołacze' wypiekają na droż-

dżach: bywają one pszenne i żytnie. Kształt ich podługowaty, na obu końcach walczasty, czyni je podobnymi do strucli. Na zamkniętszych weselach dają się widzieć dużych kształtów, obsypywane cukrem i bogato w barwinek ustrojone. Fed. 40. »Wyśłóżka» = podarunek weselny, składający się z »kołaczy» i mięsa... Rozpr. XII, 106. »Na weselu pieką »kołacz»; są to podługne bocheny z pszenicznej pieczonej mąki, wysokie na dwa cale, z rozynkami; mają z wierzchu posypkę z mąki, masła i »faryni» (cukru drobnego)... Pozn. II, 226, ods. »Kołacz» weselny = placek z pszennej mąki. Krak. I, 134. »Kołacz» = placki z syrem i »szafranią». Zb. X, 228. Maz. III, 126. »Drużyna młodej dopomina się o »kołacz» u drużyny młodego. »Kołacz» jest z pszennej mąki, okrągły, gładki, bez żadnych ozdób, pół łokcia średnicy mający, nakształt dużego bochenka chleba. Inny, podobny do niego (zwany plackiem »błogosławionym») podają wraz z chlebem i syrem na »zalotach». Takich placków w czasie przygotowań przed weselami w każdym domu matki wypiekają około trzydziestu. W czasie obrzędów, jednego z tych placków, pod nazwą »kołacza» używają... Maz. III, 185, ods. Zb. XIV, 120: »Kołacz i szyszki» (na weselu). »Matulu, pieczęże już placki, pieczęże i kołacz» Wójc. I, 143 i ods. Pieśń o kołacz: »Przywieziono nam ziele Od Węgier na wesela... W kołacz go sadzono... Pan družba kołacz siece, Aże mu z coła ciece; Pan družba kołacz kraje...» Pauli 44—45, n° 17. Ślad przepisał Wójciecki II, 63—64 i zmienił »kołacz siece» na »koła-

cze, siece»! K. Por. Wójciecki Zarysy dom. I, od 277. »Starszy družba ofiaruje pannie młodej kołacz, pytając, co woli, kołacz, czy pana młodego. Panna młoda odpowiada: »Kołacz i pana młodego, Zeby robił na niego» Kozł. 218—219. »Wnoszą z komory kołacz, upieczony przez pannę młodą... i śpiewają: »Kołacz rumiany, Od Boga zesłany...» Rad. I, 177, n° 174 b. Na weselu, po uczcie, sprzątają stoły i roznoszą »kołacza», czyli placek z pieczenią wołową. Maz. I, 284. || »Kołacz» = chleb biały, bułka. Hilf. 168. »Placki, zwane tu »kołacz» Pozn. II, 292. »Kołacz» jest to podługowaty bochen, wysoki i pękaty, jak owalna buła chleba, w miście pieczona. Kołacz umyślnie na weselu tu nie pieką. Pozn. II, 44. »Kółacz» = głównie placek wiejski okrągły, a potem każdy wyrób piekarski z mąki pszennej. Rozpr. IX, 117. »Kołacz» (wielkanoce) = placki okrągłe z syrem; twaróg na taki placek zaprawiają pieprzem, imbirzem, bobkowymi liśćmi i drobnymi rozynkami. Zb. IX, 24, 12 a i ods. »Kółacz» = placek pszeniczny z syrem. Rozpr. IX, 208. »Na Zielone Świątki majątniejsi włościanie pieką placek z twarogiem, powszechnie nazwany »kołaczem». Zb. IX, 25, n° 14, 2. »Chleb pieczony bywa w podługowatych bochnach, lub jako bułka okrągła: »kołacz». Pozn. III, 128. »Na uroczyste święta pieką się »kołacz», t. j. chleb biały. Wisła III, 723. »Kołacz» = placek z mąki grochowej, ale bywały i z pszennej, n. p. kołacz weselny. Pr. fil. IV, 829. || »Kołaczyk»: »A dokoła, kołaczyku, dokoła, Niechże będzie pani swazka wesół! Zb. XIV,

- 88, n° 13. »Nasza swaccusia... Nie napięka kołacyków...« Zb. XV, 116, n° 12. »Małe bochenki chleba żytniego, zwane 'kołaczyki'« Zb. VI, 213, n° 26. || »Kołaczek«: »Wyrobione z siemienia lnianego a w mleku rozczynione tak zwane 'kołaczki' są powszechnie używanym pokarmem dla cieląt« Aten. XIII, 508.
- Kołaczyk** p. Zakoleśnik.
- Kołanica** »a. Pałazajta = czwarta część grubego drzewa, rozłupanego w podłuż, t. j. grubości dwóch 'sajt'« Spr. V, 389.
- Kołarz** = »kołodziej« Hoff, 40. Por. Kolarz.
- Kołatać** = »pukać hałaśliwie do drzwi, gwałtownie wstrząsać niemi. 'Ciotucha kołata' = febra trzęsie« Osip. || »Kałatać«: »Pod moją kłacą Podkowy kałacą« Spr. IV, 322 || »Kołacić«: »Ziziuleńku... Co u naszych matuleńków w sadeczku kołacis (= kowa, kuje)« Maz. II, 122, n° 276. zwr. 6. || »Kołatać, Kołacić = kołatać, tłum. o stół a. drzwi« Pozn. IV, 225. ods. Por. Cholać.
- Kołatajka** p. Kołatka.
- Kołatawka** p. Kołatka.
- Kołatówka** p. Kołatka.
- Kołatka**. »Kołatówka = narzędzie do rozbijania czyli roztrzepania (= rozrzepywania K.) białka jaj i t. d. (gdzieindziej 'motewka' [chyba 'małewka' K.], w Poznaniu 'kwirl'« Krak. IV, 309. »Kołatka, używana w Wielki Piątek zamiast dzwonów« Zb. IX, 23, n° 11, 4. »Kołatka = przyrząd drewniany do rozciągania zaprawy barszczu« Pr. fil. V, 766. || »Kołatajka a. Suka, wbita do ściany, w której jest 'żarnówka' (mielak)« (u żarn K.) Lub. I, 85. || »Kołatka. Klekotka = dzwonek drewniany, zawiązywany u szyi bydłu, pasą-
- cemu się po lasach« Pr. fil. IV, 830. || »Kołatawka« = grzechotka W. Pol. gdzieś w Tygodniku ilustr. »Kołatawka = 1, klekotka, używana w kościele 2, narzędzie, przywiązywane szkodnym bydłom« Pr. fil. IV, 207.
- Kołacić** p. Kołatać.
- Kołatać** p. Kołatać.
- Kołbań** = »małe jezioro wody stojące« Tygod. ilustr. ser. 2, n° 110. »Kołbań = miejsce bardzo głębokie na rzece« Pr. fil. IV, 207. »Kołbań = miejsce legowiska sumów, szaranów« Przyj. ludu VI, 104. »Stoi pani na kołbani, trzysta jest ubiorów na nią« (zagadka o gęsi nad wodą) Zb. IX, 301, n° 13. »Kołbań = miejsce legowiska sumów« Pr. fil. V, 766. || »Kołbiel = grzązkie jezioro a. bagno: 'Dyszały tchem ciepłym jezioro i kołbiele' Konopnicka 'Na drodze'. Por. Kałabania.
- Kołbiel** p. Kołbań.
- Kołbuk** p. Kobold.
- Kołcze**: »Kołczé = 1, suche pręcie, służące za opał 2, sucha łodyga ziemniaków« Rozpr. XII, 93. lb. 14. 47.
- Kołczec**: »Kołceć = drętwieć« Święt. 699. »Palce mi cysto skołcały« Spr. V, 368 p. w. Kołceć. »(Kiedy zmora dusi) to wszystkie członki 'kołczej'« Fed. 429. || »Kolezcé = drętwieć« Wrzes. 11 (może pomyłka druku, zam. 'kołczec' K.).
- Kołodoczyé** a. Kułodoczyé = batożyé Ust. z Litwy. Por. Kołdosié.
- Kołodosié** »a. Kałdosié = targać, ciągać za włosy« Petr. Por. Kołodoczyé.
- Kołdosó** = »obzartuch: 'Same sie zesły kołdosié'« Spr. V, 368.
- Kołdra**: »Kałdra« Kuj. II, 285, n^o

67. || >Kordła< Pr. fil. V, 768.
 || >Kondra, Kodra< Mil. Lub. II, 210. 211. >Kądra< Pr. fil. V, 759.
- Kołodun p. Kałodun.
- Kołek p. Kół.
- Kołem: >'Kołem ozłoczyć się' = rozszerzyć się wkoło, rozpostrzeć< Sand. 262. >Ty, wianecku, kołem, kołem Nad moimto śliczym cołem< Kiel. I, 85, n° 76 a, zwr. 3. >Kołem, wianecku, kołem Nad Kasininem cołem< ib. 93, n° 107. >Kołem nam Wisła stanęła, Jak Marysina rodzina< Lub. I, 205, n° 223.
- Kołosznia, >Kołosznica = długa, niska szopa na bydło i owce, jak forteca ogrodzona przed napadem wilków i niedźwiedzi wysokimi kołami, skąd nazwa< Kalendarz Jaworskiego 1867, str. 51. >Kołosznie = długie niskie szopy dla bydła, zdaje się od kołów (nazwane), którei wysoko są ogrodzone< Witw. 43.
- Kołodzić się = kręcić się: >Kołodzi mi się w głowie = mam zawrot głowy< Krasn. 304.
- Kołosować = (o zajacu) stawać w miejscu i słuchać Przyj. ludu VI, 111. Pr. fil. V, 766. Por. Słupkować.
- Kołod(n)irz p. Kołodnierz.
- Kołodmucić p. Kałodmucić.
- Kołodnierz: >Kałodnierz< Pozn. V, 150. Krasn. 303. Parcz. >Kałodnierz< Kuj. I, 328. >Kałodnierz< Pozn. IV, 300. Mil. >Kałodnierz< Parcz. Czark. || >Kałodnierz< Kuj. II, 284, n° 65. Kiel. II, 103. >Kałodnierz< Rozpr. IX, 133. >Kałodnierz< Pr. fil. V, 766. || >Kałodnierz< Rozpr. IX, 162. || >Kałodnierz< Pr. fil. IV, 212. Lub. I, 39. || >Kałodnierz< Ram. 74. || >Kałodnierz< Cheteh. I, 227. || >Kałodnierz< Zb. I, 61. || >Kałodnierz< Lub. II, 103. || >Kałodnierz< = półkoszulek< Derd. J. 27, ods. 3. || >Kałodnierz = żelazne przedłużenie nasady koła u wozu< Spr. IV, 333.
- Koło: >Kolesa<: patrz pod Kołca przytoczenie z Rozpr. X, 285. Wrześ 11 p. w. Kołca. >Kłucz = dyszel u 'koles' pługa< ib. 10. Por. Kolaso. Patrz Bosa przytoczeniu z Kuj. >Kolesa lm. = koła< Pr. fil. V, 766. >Kołyma = kołami< Ust. z Litwy. || >Kóło = taniec: >Taniec wolny, zwany 'kóło'< Przem. 112. >Druchny robią w tańcu na wieńcach 'kóło' przed starostą< Lub. I, 193. || >Kóło< = tortura: >Jasia hulltaja na kóło windują< Wójc. I, 300. || >Kóło = rondo u kapelusza: >Kapelusze niskie z szerokim 'kołem' (skrzydłem, czyli rondem)< Pozn. I, 76, n° 14. || >Kóło = miejsce zabaw (zajęcy) w nocach miesięcznych i zabawy same< Przyj. ludu VI, 111. >'Kóło ś. Katarzyny' = figura astronomiczna 'korony'< Lud. I, 173. || >Kółko = kołowrotek: >Kółko< Hilf. 140. Osip. Pr. fil. IV, 833 (opis). Czark. Kuj. I, 86, n° 5 (na dole). 87 (opis); II, 272. Aten. XIII, 222. >Kółko a. kołowrot< (opis) Pozn. I, 98, n° 49. Zb. VIII, 261. >Kółko (*kółko) = kołowrot(ek)< Pobl. 35. Wisła II, 135, zwr. 7. >Kółko<: >Ja chodziłam z kołkiem, a ty za mną ze stołkiem< Sien. 266, n° 6. Wisła III, 87. Was. 54. >Kółko, czyli kołowrotek do przedzenia nazywa się 'kółko' (półka)< (?K.) Nadm. 96. >Zmóra jeździ na kole 'koka', t. j. kółka, czyli kołowrotka< Nadm. 114. Maz. V, 58. >Przędzie, aż kółko warczy< Wisła VII, 725. || >'Kółko jastrzębie' = narzędzie myśliwskie< Pr. fil. V, 771. || >Wózek o dwók kółkach

po tego wieprza... wzion... (wieprza zabił) i wzion go na 'kółka' i przywióz do hałłupf. Zb. XV, 38. »Kółceta (zam. 'kółczeta'; z powodu zatracenia nosówek mówią tu: 'cieleta, prosieta, meka, piótek, mōka') a. Kółka = wózek od pługa. Pr. fil. IV, 209.

|| O warkoczu: »Plotą warkocze w 'kółko'. Zb. X, 229. »Warkoczek, ułożony 'w kółko' i w dzień ślubu założony za grzebień. Lub. I, 161. || »Kółeczka = pewien wzór na pisankach Wisła VIII, 363, n° 14 (na str. 364 rysunek). || »Koluszko: »Maśniczka'... składa się... z 'laski'... i 'koluska', czyli kółeczka, utoczonożego z drzewa, które wkłada się na 'laskę'... Zb. X, 203, n° 3.

|| »Koluszeczko: »U pasika koluszeczki (tak! K.) Zb. XV, 123, n° 60. »Dziesięć kolusecek u pasika. ib. 60, n° 51. || »W kołu?: »Prosiemy wszystkich w kołu, Cy pozwolicie wyprowadzić pannę młodą z za stołu. Maz. I, 231, n° 105. »Przeprós matkę... i tego kołu wszystkich ludzi. ib.

K o ło słówko: »Kola (? K.) ũosme. Hilf. 125, n° 26. »Koł kija. ib. 135. »Nie dawajcie nam dwóch (jaj) na jednego, Bobyśmy się bili koło niego (= z powodu, o K.) Pozn. II, 202 || »Kole: »Kiela, Kole = koło (obok): 'Kole nich'. Lub. II, 211. »Kole, Kiele ma też znaczenie 'u': 'Byłem kole przysięgi'. 'Byłem kole niego'. Wisła III, 83. »Jego kole serca kole. Majk. 7. »Zalecałem sie rok kole roku (= wciąż, rok po roku K.) Święt. 200, n° 34. »Nocka kole nocki w domu nie nocuję. Maz. I, 220, n° 81, zwr. 2; II, 13, n° 34, zwr. 3; II, 202, n° 507; III, 159, n° 165. 216, n° 261. Kiel. I, 101. 165. Zb.

XI, 77. 92. 117. Fed. 203, n° 128. Was. 191. 222. »'Kole palcaby go mógł owinac' = posłuszny, grzeczny, 'podchlebný'. Wisła II, 308, n° 1032; II, 469; III, 570. 585, n° 26. 745. Kiel. II, 199. Rozpr. XII, 76. Rad. I, 146, n° 98. 174, n° 164; II, 7. Łęcz. 136, n° 230, zwr. 10. Ust. z Jaworza. Wisła IV, 810, n° 37. Lub. I, 194, n° 182. 286. »Nie będziesz nic robiła, ino kole kotków i kole piesków. Lub. II, 185, n° 3. Kal. I, 113, zwr. 6. Rud. 134, n° 41. Nadm. 143. Wisła VI, 492. Cisz. I, 191. 337. Święt. 487. »Kole = koło, około. Pr. fil. IV, 207. »Kóle a. Kól = koło, przy, nad, w okolicy. Ram. 74. »Kole = około. Spr. IV, 24. Mil. »Kole a. Kele = koło. Spr. V, 111. »Kole = około, blisko. Pr. fil. III, 306. »Kole = koło, wedle, obok. Święt. 699. »Kole. Bisk. 35. Kuj. II, 272. »Kole = koło, przy. Chetch. I, 59, ods. »Kole, Kiele. Wisła III, 83. »Kole. Wójce. I, 141. Kętrz. 42. 44. 66. 65. 71. 75. 82. Rog. n° 100. 243. 248. 276. 539. Sand. 25. 66. 85. Kuj. I, 151. 173. 185. 226. 327; II, 29. 30. 31. 35. 53. 163. 224. 232. Kozł. 57. 132. 169. 171. 196. 221. Aten. VI, 625. 116. 163. Pozn. I, 253, n° 117. Kolb. 77. 207. 244. 249. Pozn. V, 103. 156. Krak. II, 98. Zb. V, 247; VI, 123; II, 47; IV, 132. 145. 148. 165. 199. 206. 227. 247. Pozn. II, 108. Zb. VII, 25. Derd. 18. Zb. IX, 180. 245. 304. Pozn. VI, 11. 222. 305. »Grubijanem sie kole czártów (= względem, wobec K.) postanowił. Pozn. VI, 85. Kuj. II, 272. Lub. I, 205, n° 224, zwr. 3. Kryn. Rozpr. XXVI, 380. Krasn. 303. Czark. || »Kol: »'Kól mōrza'.

'Kół brzęga'◌ Rām. 74. ◌Kol dze-
sątej◌ Hilf. 130. ◌Kol łózka◌ ib.
140. ◌Kół rātūsza◌ Nadm. 143.
|| ◌Kola◌: ◌Robota kola rannych◌
Krak. IV, 115. ◌Kola = 'kole',
przy czymś, koło czego◌ ib. 309.
◌Kola 5 mil◌ ib. III, 28, n° 41.
|| ◌Kóle (autor pisze 'kule' K.)
= koło, blisko◌ Wisła I, 153.
|| ◌Kiele = koło. 'Kiele płotu'◌
Zb. VIII, 251. ◌Kele, Kiele, Kole
= koło, około◌ Was. 242. Hemp.
'Kiele chałupy'. 'Kiele syi'◌ Pr.
fil. IV, 205. ◌Kiele = obok, oko-
ło◌ Wisła I, 318. Toż Ust. z Li-
twy. Zb. VIII, 306. 301. 307.
311. ◌Kiele tyj skóry wybili mię◌
(za tę skórę, z powodu tej skóry
K.) ib. 317, n° 12. Maz. III, 107.
226, n° 281, zwr. 2. 300, n° 436.
326, n° 514 b. Chełch. I, 89.
'Piątemu w łeb', n. p. 'Zrobić
co piątemu w łeb' = powierz-
chownie. Na Kaszubach mówią
podobnie: 'Czwartemu w łeb, a pią-
temu kiele łba'◌ Wisła III, 748,
n° 2. ◌Má kiele 80 lāt'. 'Chłop-
pący sie kiele nić gnielti'. 'Kele'
(ke- zam. kie.): 'Kele Krakowa'◌
Pr. fil. V, 760. ◌Mieszka kiele
kościół◌ Krasn. 303. Czark. ◌Kie-
le = koło, obok◌ Rozpr. XX,
429. || ◌Kiela◌ Lub. II, 211.
◌Kiela drogi◌ Kam. III. ◌Kiela
niego ib. 9. 21. 39. 52. ◌Kiela
tego się kwap◌ ib. 66. ◌Jak kiela
kwiatenków robić◌ ib. 132. ◌Kiela
lipów◌ Lub. II, 215, n° 7. || ◌Pole◌:
◌Pole chójki◌ Kuj. I, 155.
◌Rok pole roku◌ ib. II, 11.
◌Układz się pole mnie◌ ib. 16.
◌Pole lasu◌ Lip. 87. ◌Siadz tu
pole mnie◌ Maz. I, 236, n° 117,
zwr. 5. Łęcz. 80, n° 107, zwr. 5.
◌Pole płota◌ Wisła VIII, 506.
491. 693. ◌Konik jego pole niego
Nózką grzebie...◌ Kuj. II, 60, n°

241. zwr. 4. ◌Pole dwunasty go-
dziny◌ Pozn. VI, 16. ◌Pole głę-
boki strugi◌ ib. 233, n° 55. ◌Nie
pojadę bez las, ino pole lasu◌
Pozn. IV, 137, n° 257. ◌Dzień
pole dnia◌ Łęcz. 149, n° 264 a.
Pobł. 69. Kuj. II, 272. 275. 284,
n° 60. || ◌Pol◌: ◌Pol ňókna◌
Hilf. 117, n° 18. ◌Pol = podle:
'Pol mórza'. 'Pol nie' = podle
niej◌ Hilf. 176. || ◌Pele◌: ◌Ola
ola pele pola, pele polika◌ Doman.
(z pieśni). ◌Pele = podle: 'Pele
drogi' (z Łęczyckiego) Pr. fil. IV,
230.

Koło = ◌przełęcz czyli 'siodło', pro-
wadzące do Liptowa: 'Idziem po-
pod Koło'◌ Zejz. 157, n° 63
i ods. 3.

Koło: ◌Do Koła◌ Kuj. II, 145, n° 293.
Kołodziej = ◌stary taniec◌ (opis)
Kuj. II, 207; I, 213. Pozn. V,
str. V i 94, n° 175. Łęcz. 216,
n° 439. 228, n° 480.

Kołomaz = ◌smarowidło do kół,
maz◌ O. Tyg. ilustr. ser. 1, t. XII,
str. 26. ◌Kobieta... w kołomaz sie
oślala◌ Zb. V, 199, n° 6. ◌Jak
wypijes (wino), to sie w kołomaz
ñożlejes◌ Wisła II, 23, 24.

Kołomaznica = ◌maznica◌ Wrześ.
11. Spr. V, 368. Rozpr. X, 286.

Kołomaznik = ◌smolarz, handlarz
mazi: ◌Juchłarz był z Gościejowa,
A z pod Prusa kołomaznik◌ Zb.
IX, 280, n° 356, zwr. 7.

Kołomąć = ◌robić niepokój, za-
wracać głowę◌ Was. 242. ◌Kała-
mąć = 1, mąć, n. p. ◌wodę
2, bałamucić◌ Pr. fil. V, 755.
◌Kołomąć = 1, mąć 2, bała-
mucić, kręcić◌ Pr. fil. V, 766.
Por. Kałamucić.

Kołomęt = ◌o człowieku, lubiąym
afery i plotki◌ Spr. V, 368. ◌Ko-
łomęt = ◌rozrzucony, roztrzepany
(o m. i ż.)◌ Parcz.

- Kołomyje** lm. = »głębokie wyboje, wypelnione wodą« Rocz. 208.
- Kołomyjka** = taniec Kłasy XV, 360 (opis). Rocz. 208. 241 p. w. Taniec. Zb. I, 69. »Kołomyjki tańczujcie, Jeny pieca szanujcie« Zb. IX, 243, n° 262. Ib. n° 260, 261. Ib. 263. n° 325. Hoff, 61. Przem. 196, n° 120—122. »Kałamajka«: »W kałamajki tańczujcie. Ino pieca warujcie« Spr. IV. 24.
- Kołosza** = nogawica, nogawka (u spodni) Ust. z Litwy. O. Wal. pod tym wyrazem. Por. Chołosznie.
- Kołoszaty** = mający nogi kosmate Ust. z Litwy. O. »Kołoszata kurka« Gliń. II, 191.
- Kołotewka** p. Kołotówka.
- Kołotówka** a. Kołotewka a. Słupek = kijek w maślnicy ('bójce') Ust. z Litwy. Patrz pod Kołotucha przytoczenie ze Zb. I, 69—70.
- Kołotucha** = »zacierka« Ust. z Litwy. »Kołotucha = śmietana, podrabiana krochmałem a. mąką, dla nadania jej większej gęstości« Rocz. 208. || »Kołotuszka = 1, przyrząd do rozcierania n. p. kartofli 2, przyrząd do robienia maśła« Pr. fil. IV. 207. »Kołotówka a. Kołotuszka = w Krakowskiem: mątwka (mącić), znane narzędzie do kłócenia rzadkich pokarmów« Zb. I, 69—70. Pr. fil. V, 766. Por. Kołatka.
- Kołowacizna** = »choroba owiec, obłąkanie« O. Sand. 272. »Świnia ma 'kołowaciznę' (dostała 'kołowrotu')« Pozn. VII, 164, n° 68.
- Kołowaty** = chory na 'kołowaciznę' (o owcy) Sand. 262. »'Kołowaty' burak, pasternak, kapusta, brukiew i t. d. = gły 'idzie w kół', t. j. buja, niezdatny do pokarmu« Pr. fil. IV, 830. »Kołowaty (o burakach, marchwi) mówi się, gdy w pierwszym już roku wyrastają w łodygę i kwitną, zamiast rosnać w korzeń« Spr. V, 134. »Kołowaty = 1, mdły 2, 'kołowatá marchew' = marchew dzika, która 'idzie w kół'« Pr. fil. V, 767.
- Kołowazę**: »Kołowazę n. = rowek, który wozy na ziemi kołami wyrzynają, kolej. Koła wozu idą 'kołowazem'« Pobl. 35. »Kółowazę« Ram. 74. »Kołowoz = kolej; Kołowazi = koleje« Hilsf. 168. || »Kołowazę: »Kołowonż = kolej (Geleise)« Bisk. 15.
- Kołowąż** p. Kołowazę.
- Kołowiej** = »ożypatka szeroko-liściowa« O. Maj.
- Kołowoz** p. Kołowazę.
- Kołowrocie się**: »Boli głowa, że aż się kołowroci w głowie« Pozn. II, 76.
- Kołowrot** = »przyrząd u wozu z drzewa, w który wkłada się kłonicę i na osi przedniego półwozia przytwierdza »sworzniem w środku tak, że się może dokoła obracać« Pr. fil. IV, 307. »Korowrot« Rozpr. XII, 43. »Na nasadzie spoczywa, w środku gwoździem ruchomym przytwierdzony kawałek drewniany, 'koowrot'« Spr. IV, 333. »Do kierowania wozu służy 'kołowrot'...« (opis) Święt. 10. || »Konowrot = kołowrot« Pr. fil. IV, 208. || »Kołowrot = wrota, obracające się na słupie, stojącym w środku drogi. Dawniej na obu końcach wsi bywały kołowroty« Pr. fil. IV, 830. »Kołowrot = podwójne wrota, obracające się na wspólnej osi, służące do zamykania wsi od pola« Rocz. 208. || »Kołowrot = kołowacizna Pozn. VII, 164 || »Kółowrot. Kółowrotk = kołowrotek« Ram. 74.

- || »Korowrotek = kołowrotek«
Parcz.
- Kołowrotny:** »Kolewrotny = przewrotny, opaczny« Krasn. 304.
- Kołp,** 2 pp. **Kołpia** = łabędź morski: »Spiewa, jak kołp» = pięknie« Pobl. 35.
- Kołpak** = »czapka kształtu cylindrowego, a. oznaczenie wierzchołka, czuba jakiegoś przedmiotu« Pr. fil. IV, 830. || »Bedłka kołpak = agaricus comatus« Pleszcz. 140.
- Kołpakowaty:** »Ćiąpka kołpakowatą» = czapka barankowa wysoka« Pr. fil. IV, 207.
- Kołtas** p. Kutas.
- Kołtonica** = »1, kobieta, której się zwił kołton na głowie 2, nie utrzymująca włosów w porządku« Święt. 700.
- Kołtoniński:** »Pan Kołtoniński« Wójc. I, 287.
- Kołton:** »Kołton = 1, splot włosów 2, człowiek z rozczochraną głową« Święt. 699. »Lecieli... jino jim sie kołtony na głowie ůdźwijały« Rozpr. IX, 198. »Przyliżuje kołton» (pogardl.) = przygładza włosy« Lub. II, 212. »Kułton« Pozn. I, 276. Święt. od 484. || »Kołton« (w drzewach) = gałęzie, zgęszczone w jeden pęk i poplątane, »wicher«, »czapka«, »kuni-ca« Osip. »Wirzhamy i karpamy zawalut podwórze. Gospodarz... pejda: Juzbyś oto dał pokój temu drzewu: całe podwórze zawalutę my temy kołtonamy« Chełh. II, 114. || »Kołton« = choroba: »Kołton zagniewany» uważany jest za chorobę śmiertelną« Pleszcz. 108. »Zadaje Janowi (Stachowi i t. p.) kołtona boltona łamiącego, bolącego na rok i sześć niedziel« Fed. 231. »Mój kochany kołtoniku!» Święt. 488. || »Kołton = kłopot osobisty, trudny do pozbycia« Osip.
- || »Kołtuna mieć na co» = mieć chęć, zacheiewać się: »Chłop ma kołtuna na gorzálke« Pr. fil. V, 767. || »Kołtun« = »tyk», mieszczanin Ust. n. p. ze Lwowa. »Lud mieszczan w Staszowie nazywa tykami« Zb. II, 259, n° 3. »Szlacheć na jednym dworku, jak i mieszczuch obdarzany między swemi bywa przydomkiem 'kołtun'« Łęcz. 9, ods. Pr. fil. IV, 207. »Kołtun = przezwisko mieszkańca miast« Parcz. || »Kołtun« = przezwisko: »Obiecywałeś mi karetę i konie, Zeby ja przystała do ciebie, kołtonie« Łęcz. 112, n° 183, zwr. 3. »Mazowskie dziewczęta to same kołtony« ib. 197, n° 375, zwr. 6. »Ty, osiemnasty kołtonie!» Pozn. III, 120. »Ty, kołtonie!» Rozpr. XXVI, 380. »Kołtan = przezwisko« Udz. || »Kołtuny« = rodzaj ziemniaków Rud. 16. Por. Kulon.
- Kołtuniarz** = połajanka Pozn. III, 120; IV, 267. n° 513, zwr. 8.
- Kołtuniaty:** »Łebkółtuniaty« Ram. 74. Za nic »Dziad bez łba kołtuniatego« Pozn. I, 276. »Włosf... kołtaniate« Derd. 31.
- Kołtunnik** = »ziele, którego kępiastych korzeni używano na lekarstwo w chorobie łak zwanego kołtuna« Pr. fil. IV, 830. »Kołtunnik = glechoma hederacea« Pleszcz. 120.
- Kołtunowy:** »Proszek kołtunowy = pulvis pedicul.« Pleszcz. 143.
- Kołtuniństwo** pogardl. = mieszczactwo Ust. ze Lwowa. Nowiny 1880 dodatek do n° 38, str. 5.
- Kołupać** = »dłubać palcem« Osip. Ust. z różnych okolic.
- Kołyb-** p. Koleb-.
- Kołychać** = kołyśać Ust. z Litwy. Pleszcz. 171, n° 11. »Dziatki, nie

- mam casu was kołysać« ib. 223, n° 6.
- Kołysacz** (o dziecku): »Kupiłam se takie caca, Będe miała kołysaca« Krak. II, 69, n° 140.
- Kołysajka** = kołyska: »Z jednego kęsa... Dwie kołysajek« (zagadka o żołędzi) Zb. VII, 135, n° 3.
- Kołyśka**: »Kołyśka«: »A wy, baby, do dzieci, Bo wam z kołyśy wyleci« Pr. fil. IV, 207. || »Kołyśia«: »Pod kołyśią mysz, a w kołyśi druga« Wisła IX, 134, n° 3.
- Kom** = »potrawa postna z kartofli a. z grochu utartego z makiem« Wal. p. w. Kom.
- Kom** = »kawał. bryła« Petr. Por. Komat.
- Komandy** = zaloty: »Do której w komandy pojedą?« Nadm. 164, n° 5.
- Komar**: »Komor« Krak. II, 217. »Komór« Pozn. II, 244. »Komorzel« Kiel. I, 185, n° 340. || »Kumor« Krak. II, 217, n° 415. zwr. 3. »Kumorowi« Zb. VI, 10, n° 63. Pozn. IV, 298, n° 591, zwr. 5. Fed. 214. || »Kómora = komar« Rozpr. VIII, 229. Zb. I, 44. || »Kumorzyśko« Kon. 155. || »Chomor, Chómor = komar« Pr. fil. III, 372. »Chómor« Hilf. 161. || »Kómasy = komary« Pr. fil. V, 771. Rozpr. XI, 184.
- Komarowy**: »Obiecuję... pieczeń kumorową« Pozn. III, 88. || »Pomorowy«: »Nie chce butów szyć Z pomorowej skóry« Zb. X, 297, n° 217.
- Komarzy**: »Kómárzy«: »Suchy, jak kómárzy nos« Cine. 35, n° 794.
- Komasznia** = uczta na grobie zmarłego we trzy, sześć i dwa-naście miesięcy po śmierci (u Huculów) Kalendarz Jaworskiego 1867, str. 54. »W rocznicę i w pół-rocznicę zgonu sprawiąją u siebie stypę, 'komasznię', na uczczenie
- pamięci zmarłego, na którą zapraszają księdza...« Kłosy XVII, 185. »Komasznia = kiermasznia (z ruska)« Zb. I, 70.
- Komat** = »pęczek, n. p. lnu« Pr. fil. V, 767. || »Komatek: Kumatek« = garstka, przygarstek, wiechatek n. p. grochowin (w jakiejś piosnce, której ślad zgubiłem K.). »Komatecek = resztki siana, słomy, wełny, unoszone wiatrem« Gazeta Warszaw. 1872, n° 189 (z Podlasia). »Komiadek« = coś okrągłego, garść, 'żmut' Ust. z Litwy. Por. Kom.
- Kom(b)rat** p. Kamrat.
- Komedja**: »Komedja = zabawne widowisko ludowe: 'Przyjechała komedya'. 'Będą puskać komedye' = przedstawiać« Zb. I, 70. »Komedyje = widowiska, sztuki, zabawy: 'Wesołe komedyje mamy z temi dziećiami'« Spr. V, 111. »Najpospolitszą 'kómedyją' weselną jest 'odprawianie sądu'..« (opis) Wisła VII, 305. »Idźcie na kumedyje do tyjatr« Bałucki. »To ci się zanosi na komendyje!« Sewer. »Komendyja = komedja« Rozpr. XX, 429.
- Komedjant** = taniec szląski Hoff, 61.
- Komel** = grubszy koniec ściętego drzewa Ust. z Litwy. Petr.
- Komenda** = drużba (weselny) Chełm. I, 223.
- Komendant**: »Komendat«: »Komendat zbójców« Święt. 378. »Książnicka zastrzeliła komendata zbójów« ib. 381.
- Komendarz** = »ksiądz wikary« Osip. Ust. z Litwy.
- Komenderować**: »Nas komendanci komenderują« Kiel. I, 181, n° 333. zwr. 2.
- Komendować się i Komendy-wać się** = zalecać się: »Ja pannie się komendywał« Zb. VI,

- 111, n° 31, zwr. 4. »Do innej się komendujesz, A mnie przerażdzis (zdradzisz)« Maz. III, 241, n° 308, zwr. 3. »Jak się pannie komenduje (kawaler), Mowa jego święta« Rad. II, 29. n° 53, zwr. 5.
- Komendyks!** = przyspiew Maz. 148, n° 330. || »Komentaj men dzik...!« = przyspiew Pozn. IV, 295, n° 557.
- Komento** p. Chomąt.
- Kometa:** »Komita« Krak. III, 33.
- Komierz** p. Kołnierz.
- Komięga** = »łódka, wydłubana z kłoca« Petr.
- Komin** i pochodne: »Kómin« Was. 157, n° 55. Wisła VI, 428. Ust. z Jaworza i z innych okolic. »Kumin« Pleszcz. 64. || »Kominnik = kominarz« Hilf. 168. Ram. 74. »Kóminny = kominowy« ib. »Kominnictwo = kominiarstwo« ib. »Kóminniczy = kominiański« ib. || »Kominek = miejsce obszerniejsze w środku norzyska, gdzie się schodzi kilka nor (myśl.)« Pr. fil. V, 767.
- Kominiarka** = »jaskółka dymówka (hirundo rustica)« Wrześ. 11. Spr. V, 368.
- Komisarz** = rządcą, ekonom, wóldarz, podstarości Pozn. I, 300. Na Litwie takie było stopniowanie rządców wiejskich w pierwszej połowie w. XIX, od najniższego: Namiestnik, Ekonom, Komisarz a. Rządcą a. Zarządzający Ust. z Litwy. »Komisar = tak włościanie nazywali dawniej rządcę dóbr« Pr. fil. IV, 830. || »Konwisarz« Kam. 14. Krak. IV, 309. »Konwisarz« Zb. IX, 239. 279; X, 142. Rozpr. III, 371; XII, 41. Święt. 700. Udz. Spr. IV, 24. Wisła VII, 128, zwr. 7. »Konwisarz« Rozpr. XXVI, 380. Parcz. »Konwisarz« Rozpr. XX, 429. || »Konwisarz« Gazeta Pols. 1877, n° 5. || »Kumisarz« Pr. fil. IV, 212. || »Kómiser a. Kómiserá = policjant« Ram. 74.
- Komisarzów:** »Ja parobek komisarzów« (tak K.) Kozł. 166, n° 21.
- Komisja:** »Kómiszja« Krak. IV, 309. || »Konwiszja« Krak. IV, 309. Parcz. Rozpr. IX, 151. 161. 179; VIII, 75. »Konwiszja« Rozpr. XII, 41; XXVI, 380. »Konwiszja« ib. 30. 47. Rozpr. XII, 9. Pr. fil. III, 493 (por. Komisj Wisła IX, 248). »Jedzie z konwiszje« Święt. 246, n° 142. Rozpr. XX, 429. || »Kóniszjã« Wisła IX, 230. 248. || Konwis = komisja: »Na swoich chłopów konwisa zwodzi« Kam. 13. »Udawał się po konwis na swoich« ib. 30. »Sprowadzają konwisa« ib. 44.
- Komisyjny:** »Miara komisyjna« p. Dwudziestowy. || »Konwisny = komyśny, urzędowy« Święt. 700. || »Komyśny« Święt. 700 p. w. Konwisny. || »Komiśny«: »Chleb komiśny, razowy« Mrong. p. w. Commissbrot. Por. Czarnokomisowy.
- Komiśniak** = chleb 'komiśny' a. 'komyśny' = skarbowy, rządowy Kurjer Codz. 1890, n° 162. Krasn. 304. || »Komyśniak = chleb razowy (Kommissbrot)« Zb. I. 19.
- Komka** = »ława« Pobł. 35. (Zap. = kłomka K.).
- Komkać** = »gnieść, ścisnąć, miętosić« Petr. Por. Komsic.
- Komnata:** »Konnata i Komnata = komora« Spr. IV, 378. »Komnata« Święt. 36. || »Kunetecka«: »Na onej górze stoi kunetecka, A w tej kuneteccie dwa okienecka« Zb. IV, 104, n° 37.
- Komniá** p. Kłomla.
- Komoda:** »Komoda = czepiec biały dostatni, ażurowy« Pozn. II, 162.
- Komolec** = »miara, będąca długością od łokcia u ręki do końca

palców; mierzą n. p. 'dwa komolce', 'pół komolca' i t. p. 'Komolec' nważa się za pół 'giętego łokcia', który jest miarą od środka piersi do kończyn palców u ręki. Pr. fil. IV, 830. Tamże str. 818 p. w. Gięty łokieć. || >Komolec = zap. drag u niewodu Kal. I, 52. || >Komulec = drag na przodzie skrzydła włoka, za który go rybacy ciągną we wodzie. Roczn. 208. >Grubszy koniec 'drygawki', który oryl podczas robienia w ręku trzyma, zowie się 'komulec', a 'hamulec' Kozł. Sł. 336. || >Kumulec = drążek przy sieci na ryby. Kuj. II, 272; I, 89. >Kumulec to samo, co Kumuł = drążek do przyczepienia linek, za które sieć na ryby się ciągnie. Bib. Warsz. LXXX, str. nie wiem. || Kumuł = drag u końców skrzydeł sieci na ryby. I. Por. Giąć.

Komonica: >Komonika. >Kąmą-nijka. zap. = komonica Zb. VI, 203. >Komunica. Fed. 274.

Komonicznik = >konieczyna. Petr.

Komora: >Kómora. Aten. VI, 108. Rozpr. IX, 208. Krak. I, 174. Chełch. I, 89. Spr. V, 368. Święt. 36. >Kumora = izba, wynajęta biednemu. Rozpr. XX, 430. >Kumora. Zb. IV, 93. Wisła VII, 137. || >'Mieszkać na kumorze' = mieszkać u kogoś za pewnem wynagrodzeniem miesięcznem, czyli wynajmować u kogoś mieszkanie. Rozpr. IX, 208. >Siedzący kómorą u kmieci wypłacają się zarobkiem. Krak. I, 174. >'Siedzieć na kumorze' = mieszkać w obcym (= cudzym K.) domu. Rozpr. XXVI, 380. || >Komora. a. >Kómora = spiżarnia Spr. V, 111. 368. >Komora = zbójckie kryjówki w górach: 'Hory nase hory To nase kómory'. Spr. V, 368.

Wrześ. 11. Zejsz. 149, n° 14. 151, n° 27. >Komora = 1, alkierz nieopalany obok 'światlicy' 2, garderoba, skarbiec, a po części i spiżarnia podręczna zanożnego kmiecia. Osip. >Komora a. Alkierz. Pleszcz. 20. || >Kómora = serce (niedźwiedzia): >'Niedźwiedzia trza strzelać na kómorę' = ku sercu. Spr. V, 368. >Strzelidek prosto na kómorę. ib. 356 p. w. Gaty. || >Komórka. >Komórka = wychodek list. z Litwy. >Kumórka. Zb. VII, 46. >Ze stajnią łączy się 'kómorka', przeznaczona dla chwilowego przechowywania obroku i ociepek siana dla koni... (opis) Święt. 38. || >Komoreńka. Wisła VII, 694. || >Przyjechała komora (?) z za morza, Przywiozła nam korzec maki... Wisła VII, 688. || >Komóreczka. >Jamrosiu, ty wielki złodzieju, Ludzka komórecko (? K.) i uwodzicielu! Wisła I, 491. || >Komórczyna. >W komórczynie. Zb. V, 260, n° 60. || >Komórusia. >W komórusi buzi dają. Kuj. II, 255, n° 443.

Komorne: >Jedno z dzieci, przy którym została chałupa, bierze dożywotnika do siebie 'w komorne'. Wisła III, 372, B2. >Dożywocie nazywa się 'komornem przy dziecku'. ib. >Daj się na wolę, kochanko, Nie bierę cię na komorne, Ino na rolę. Pozn. V, 152, n° 351, zwr. 2 (z Lip. 137, gdzie stoi 'kómorne' K.). >Kómorné = mieszkanie najęte. Ram. 74.

Komornica: >Kumornica = kobieta, mieszkająca u kogoś 'na kumorze'. Rozpr. IX, 208. >Była komornica naprzeciw cmętacza, Poszła za Skarbnika. Zb. X, 336, n° 397. >'Komornicami' mianuje lud zwykle kobiety uboższego mie-

III. 30. »Komornicami' zwane są kobiety, które połowę tylko odbierają od dworu jak (= co K.) komornicy i połowę tyle (tak K.) robią pańszczyzny...« (opis) Krak. I, 345—346. »Kómornica« Kozł. 251, n° 13. Lip. 86. Pozn. V, 130. Zb. IV, 97. 123; X, 127. Wójc. I, 261. Ram. 74. Zb. XV, 85, n° 25, 4. »Kumornica = osoba siedząca nakumorze'« Rozpr. XXVI, 380. || »Komorniczka«: »Kumornikiem se chowała« Kozł. 41.

Komorniczy: »Ja se pójde za komornicego (dom. 'syna' K.), To ja sie odzieje sukmaniną jego« Kon. 19, n° 114. Toż Krak. II, 432, n° 692, zwr. 11 i Kiel. II, 26, n° 71, zwr. 2. »Nie pódę za kmiecego syna... Pódę za kómornicego« Święt. 153. || »Komornicki«: »Komornicka kóza (? K.) będzie gospodarską krowę bodzieć (bóść) = najniższa rzecz ubożego zawadza bogatemu« Lub. II, 216, n° 17. (Myślę, że objaśnienie to nie jest trafne: porównywając z podobnem przysłowiem (Adalberga Ks. przysł. 216) 'Komornika kura gospodarską krowę wybodzie', sądzą, że sens przysłowia jest: często starszemu, silniejszemu dostanie się od młodszego, słabszego K.).

Komornik = »siedzący komorą u kmieci za odrobek a. opłatę« Kłosa XIII, 72. Rozpr. XI, 184. Przyj. ludu VII, 180. »Komornik« = jakiś sługa dworski Pozn. I, 105. »Komornicy, czyli Chałupnicy, wcale nieposiadający gruntu, siedzący 'kómorą' u kmieci...« Krak. I, 174. »Komornicy' tak zwani od komory, czyli izby dworskiej, w której zwykle mieszkają« ib. 344. Zb. VI, 94. Pozn. I, 178, ods. Hill. 45. »Kómornik« Ram.

74. »Drugi lokal odnajmuje się zwykle 'komornikowi'« Was. 33. Pozn. III, 32. »Kómornik« Pozn. VI, 233, n° 55. 341. Pleszcz. 20. »Komornik = odnajmujący część mieszkania od kogoś« Spr. V, 111. Ram. 74. »Komornik a. Kątnik = nieposiadający domu ani ziemi, mieszkający 'na kącie', t. j. w izbie najętej« Osip. Wisła VI, 922, n° 13. Zb. XIV, 184. Pr. fil. V, 767. »Wesela... u 'kómorników' zaczyna się i kończą zwykle na samym ślubie« Święt. 163. || »Komornik« = geometra Wal. Ust. z Litwy. || »Komornik = adwokat, mecenas« Roczn. 208. || »Komornik = przezwisko wróbla« Parcz. || »Komornik = 'chowaniec', djabeł« Zb. I, 70. || »Komorniczek«: »(Maryja) Obaczyła ogrodniczka, W szczyrem polu komorniczka« Lub. I, 109, n° 8, zwr. 4.

Komorniki: »Komornicka młynica« Rog. n° 107.

Komorny = »urzędnik z komory: 'Kupił konia od komornego'« Kam. 164.

Komorować: »Kumorować = 'siedzieć na kumorze'« Rozpr. XXVI, 380.

Komornieki: »Pan Szmigielski wojuje, Komornieki rabuje« Pozn. IV, 329, n° 5.

Komosa = roślina mącznik O. Maj. Pr. fil. IV, 819 p. w. Goreyca. »Komosa = roślina pospolita na Podlasiu, w ogrodach warzywnych, gotowana przez biedniejszych na zieleninę. z kaszą jęczmienną i okrasą« Pr. fil. IV, 830. »Latem zbiera się komosę, listki łobody... sieka drobniutko i gotuje...« Wisła III, 724. »Na polu komosa (= zielsko). Nie będzie w stodole ni kłosa« Kuj. I, 211, n° 7; II, 231, n° 399. Maz. II, 192, n° 463.

•Wygnać kacki na rosą, Niech zbierają kumosą• Maz. V, 276, n° 296, zwr. 3. Ib. III, 87, n° 22.
•Kumosa = chenopodium• Zb. VIII, 258.

Komosić się = •ociagać się• Pr. fil. IV, 207.

Komot(e)r p. Kmotr.

Kompaktura: •Z kompakturą i dykturą (żak) na partesach spiewa• Maz. II, 262, n° 744 (zap. 'kompaktura' = oprawa (książki), a. 'dyktura' = tektura, karton K.).

Kompan = •współbiesiadnik• Osip. •Jesteśwa pastuszkowie, kompanowie...• Wisła VI, 567, sc. 5.
•Kompanowie• Święt. 381. •Wiáneczki... Dla kompana swego• Zb. VI, 99, n° 2. || •Kumpán• Chełch. I, 83. || •Kompanista = towarzysz• Pleszcz. 36

Kompanië = •zadawać się z kim, przestawać z kim, towarzyszyć, spółkę trzymać• Krak. IV, 309.
•Kompanië (z kim) = wdawać się z kim, żyć w przyjaźni• Święt. 700. •Zawsze z sobą kompanili, jak bracia• Krak. IV, 64. •Kompaniaś z nami, A teraz se będzies z samemi babami• Święt. 156. Zb. XIV, 110, n° 120.
|| •Kompanować = być z kim w kompanji• Pr. fil. IV, 208. Por. **Kontrować**.

Kompanja = zjazd towarzyski, zabawa, wieczorek (na wsi): 'Bywa na kompanjach'. Upił się raz na kompanji Ust. z Litwy. •Kompanja = gromada pobożnych, idących do kosciola z chorągwiem, obrazami, śpiewem Połuj. 70.

Kompanka: •Kompanka a. Koiëginka a. Kolegatka = koleżanka• Doman. •Już odstępuję moje kompanki• Połuj. 90, n° 12. •Towarzystwi: kompanki• Sien. 257. •Rzek smutek do kompanki...• Dosi. 39. •Moje młó kompanki•

Zb. X, 121. Maz. II, 74, n° 172, zwr. 9. •Kompánkę• Maz. III, 256, n° 342, zwr. 9. Fed. 37. 309. Łęcz. 71, n° 86. Kal. I, 127.

|| •Kompaneczka•: •Mam ja kompaneczkę, co za sobą wodzę• Wóje. II, 214. Kuj. I, 301, n° 74, zwr. 4; II, 58, n° 236: •Kómpaneczka•. •Kumponecki• Im. Kozł. 93. •Wiáneczki dla kompaneczki• Zb. VI, 99, n° 2. •Już mnie odstąpiły moje kompaneczki• Zb. VI, 124, n° 62, zwr. 7. Zb. II, 65, n° 62, zwr. 3—5.
•Kompaneczka = towarzyska, koleżanka, przyjaciółka• Święt. 700. 266, n° 214. || •Kompanica = towarzyska: 'Moje kompanice, podajcie mi ręce!'• Pr. fil. IV, 207.

Kompánka p. Koleżanka.

Komperry p. Krompel.

Komplement: •Komplementy = staranie się o pannę. 'Komplementy'. 'Jedzie w kuplementa'. 'My tu przyszli w kuplementa'. 'Chodźcie w komplement' = starać się o pannę• Pr. fil. IV, 208.
•Bracia poszli w komplementa• Kuj. I, 161. •Zalicał się i w komplementa zachodził• Pozn. VI, 302. •Jechać w komplementa• Chełch. I, 15. •Nie-ceśliwe komplementa!• Łęcz. 108, n° 171, zwr. 4. •'Rajko' oznajmił, iż przybyli 'w komplementa'• Maz. V, 185. •Jadą ze swatem 'w komplementa'• Wisła VII, 725. Pr. fil. V, 767. •Kumpement• Ust. z Galicji. || •Działo się to z 'komplementu' dla księcia pana = z grzeczności Bar. 201. || •Kukielement = komplement• Rozpr. VIII, 174; XX, 129. Lub. II, 211.
|| •Dekament•: •Jam niegodna dekamantow Od takiego pana• Kie. I, 151, zwr. 3. || •Kotiamanta = •Z gospodyną kotiamanta

- czynił, aż jej rękawica trzeszczała' = o poufnym pożyciu ('komplementach') parobka z gospodynią, której rękę ścisłał* Lub. II, 216, n° 16. || *Komplementa* : *Nie darmo komplementa stroję... Kajindziej komplementa obróć* Maz. V, 235, n° 203.
- Komplementować** = zalecać się, starać się o pannę: * (Bracisek) zyje i komplementuje* Wisła II, 141, n° 10. || *Kuplementować się = starać się o rękę czyją* Pr. fil. IV, 212; V, 767.
- Komplet przysłówek** = kompletnie, całkowicie: *Ksiyżná ucy (chłopáka) wszyčíekich języków, komplet* Zb. XI, 94. *Kázała go (syna) komplet wyręchtować* ib. 101, n° 12.
- Komponować** = zmyślać, kłamać Osip. Ust. z Litwy. || *Komponować = wyrabiać się, obracać się, przemyślać, kierować się: *Bidnemu na dorobku różnie trza komponować, żeby się dobrać do czego* Krak. IV, 110. *Kumpa-nować a. Kumponować = prowadzić dalej (? K.)* ib. 310 p. w. Kunccept.
- Kompromitować się**: *Kompromitować się* u Zapolskiej. *Kompromitacja* Też.
- Komput** = *wahadło zegarowe* Kolb.
- Komsać** = *prędko jeść* Petr.
- Komsa! Komsa!** = okrzyk zachęcający Gen. 76, n° 4.
- Komsić** = *miesić, gniesić* Petr. Por. Komkać.
- Komudny** i pochodne: *Komudny = pochmurny, posępny: 'Komudny dzień'* O. || *Komudno = pochmurno: 'Komudno coś na dworze'* O. || *Komudzić się = chmurzyć się* O.
- Komunikowanie** = przyjmowanie komunji: *Konwikowanie* : *Choremu do konwikowania jakości łączni było* Kam. 87.
- Komunja**: *Kumunijá* Chełch. I, 195.
- Konać** = *czynić, działać: 'Widzielimy sytko co on keiał, co konáł'* Spr. V, 368. *Powinność.. społem konać i pełnić (małżonkowie) powinni* Aten. VI, 647. *Cieżką pracę konać* Pr. fil. V, 767.
- Konar**: *Na niedźwiedzia gdy listek spadnie, mamrze. a jak konar — mileczy* Cine. 24, n° 526. || *Konary = rogi jelenia, 'wieniec' (myśl.)* Pr. fil. V, 767. || *Konárz* Zb. VII, 53, n° 115. 54, n° 115. 89, n° 82 (ale tamże też dwakroć 'konarów' i 'konár').
- Konary**: *Konary* Maz. II, 16, n° 40. *Bez Konary* Zb. VIII, 105, n° 203.
- Konárz** p. Konar.
- Konbrat** p. Kamrat.
- Konceptować**: *Siedzi zajączek pod miedzą... siedzi, konceptuje* Zb. IX, 229, n° 167 (zwykle w tym miejscu 'lamentuje' K.).
- Konces** p. Konsens.
- Koncesor** p. Sukcesor.
- Kond(e)ratek** p. Konrad.
- Kondra** p. Kołdra.
- Konducyt** = *po dobrym obiedzie, smakosz, głaszcząc się po brzuchu, mówi: 'konducyt'* Roczn. 208.
- Konduktor**: *Kondektera, 2 pp. Kondekterf = geometra* Ram. 77.
- Kondycja** = *służba, obowiązek* Sand. 269, n° 5. || *Kondycja = guwernerka, miejsce. posada nauczyciela prywatnego Ust. z różnych okolic. || *Kondycjá* : *Kondycyjá* : *Życ w niedobrej z kim kondycyi* Świąt. 700. || *Konocyja a. Konucyja = kondycja, obowiązek służbowy* Zb. I, 25. *Konucyja, Konocyja = kondy-

- eja (posada); warunek* ib. 27.
 || *Kundycejjá*: *Chłop zawsze chce, aby baba na niego robiła. Taka już u niego kundycyja* Zapolska.
- Kondytacja p. Kontentacja.
 Kondytor = cukiernik: *Kundf-tor* Derd. 78.
- Koneser = *nie w znaczeniu znawcy, lecz wogóle zamulowany w koniach* Czark.
- Konew: *Konewusia* Pozn. IV, 86, n° 170, zwr. 4. || *Konewica* Pozn. IV, 212, n° 411, zwr. 9.
- Konewnik: *Kónewnik = szafa przy wejściu do izby* Doman.
- Konfas p. Konwas.
- Konfederat: *Konfederák* Spr. IV, 378. *Konferát, przymiotnik Konferácki = wyraz ten pozostał, jako wspomnienie o kilku rodzinach chłopskich, których ojcowie służyli w konfederacji Barskiej* Spr. V, 368. *Konfederáki* Zb. XIV, 5. *Idą tamuj konferaci* Kozł. 250, n° 12.
- Konfekcik *maciezný = electuarium aromaticum* Pr. fil. IV, 208.
- Konfraternja: *Kalfaternja = zepsute 'konfraternja', używa się w złem znaczeniu* Roczn. 205.
- Konfuzyja: *Konfuzyje* = breweryje, niepokoje: *Co tu robisz przy szopie jakieś konfuzyje?* Krak. I, 213, sc. 3.
- Koni przymiotnik: *Kóni*: *Napijes się w kóni stopie* (= w śladzie przez kopyto końskie wyciśniętym K.) Cisz. I, 76. Porów. Koniów. Konisi.
- Konia ka *pogardl. = szkapa, nędzne konisko* Roczn. 208.
- Koniarz: *Koniarze, coście konie paśli!* Rog. n° 232. 233. Toż Zb. IX, 205, n° 107: *Koniárze!* *Kumarze paśli skapy na łące* Fed. 262. Pr. fil. V, 767. || *Koniarz = oracz* Pozn. I, 105.
- || *W niektórych wioskach obrzęd ten (*puchery*) nazywają 'obchodem koniarza', tam też główną rzeczą jest koń na lasce wystrugany: objeżdża na nim orator od domu do domu i śpiewa...* Kon. 75. Toż Krak. I, od 274. *W kwietnią niedzielę... najrzeczniejszy chłopak ze wsi, ubrany dziwacznie, z młotkiem w ręku, siada na kij, którego koniec wyobraża łeb koński. Gromada jego popleczników towarzyszy 'koniarzowi', jak go nazywają, od chałupy do chałupy... (opis) Kiel. II, 185, n° 2.
- || *Koniarek = pasterz koni* Spr. V, 134. *'Żrebięciarek', w Tarnowskim zwany 'koniarek'* Krak. I, 180. *Służy i koniarek i świ-niarek i ten pański kobyłarek* Pozn. II, 281, n° 136. *Koniar-czuk* Pr. fil. V, 767.
- Koniczyna: *Kónieczna* Cisz. I, 324, n° 277 (Autor mylnie w nagłówku pisze *Konik polny*, zamiast *Koniczyna* K.). || *Kónieczna = trifolium Ciesz. 39. *Błotna kónieczna = trifolium fibrinum* ib. 11. *Kónieczyna* Rozpr. XII, 11. *Kónieczynka posieczona* Zb. IX, 238, n° 205. *W pański kónieczynce* ib. 254, n° 296, zwr. 6.
- || *Kónieczna* Pr. fil. IV, 208. *Kónieczna* Zb. VIII, 251. 257. *Kájeczna* Pr. fil. IV, 205; V, 768. *Kónieczna* Pr. fil. V, 767. *Kónieczna = dziecielina* Ust. od Nałęczowa. || *Kónieczwina*: *W ogródecku kónieczwina* Zb. IV, 226, n° 72. || *Okoniczyna*: Chełch. I, 172. || *Kóniecz* = koniczyna: O. Tygod. ilustr. ser. I, t. XII, str. 7. Zb. XIII, 153. Zawitński Z. etnografji kraj. 7. Zb. XIV, 132, n° 103. *Kónieczna zwana tu 'kónic'* Zb. XIV, 213. Mátyás Wilja, 8. *Dużo kónicu* Zb. XV, 165, n° 65. *Na kóni-

czu... pasły się konie. Święt. 456, n° 4. »Kunic = koniczyna i konicz. (? K.) Rozpr. XX, 430. || »Konik: »Koniczyna nazywa się 'konikiem' Kętrz. 14. »Konik, Konikoś, Konikozie = koniczyna. Wisła III, 87. || »'Wodny konicz' = jakaś o długich liściach roślina, dająca gorzki odwar. Ust. z Jaworza. || »Koniuszyna. Ust. z Litwy.

Konicznisko: »Konicznisko = pole po zsięczeniu koniczyny. Święt. 1. 700. »Konicznisko = pole po koniczynie. Rozpr. XI, 184. || »Koniczysko: Zb. XIV, 149. »Konicysko = pole po skoszeniu koniczyny. Pr. fil. IV, 830. Krak. I, 356.

Koniec: »Oprócz zwykłego znaczenia, używają wyrazu tego na oznaczenie celu rzeczy, jej właściwości i strony specjalnej, np. 'Wiem temu sytkie końce' = znam tę rzecz na wylot; 'Każda rzecz ma swój dowód i swoje końce' = każda rzecz ma swoją specjalną stronę, swoje t. zw. arcana. Mówią także: 'Pirsy koniec' i 'Drugi koniec', zamiast 'początek' i 'koniec', np. 'Na tym pirsym końcu to ta i dziesięć років nie moc płaci, ba na tym drugim końcu to i rok duzo stoi'. 'Zacnij z końca' = od początku. Spr. V, 368—69. »Zacznijże jeszcze raz od końca' = od początku. Hoff. 40. Sab. 140. Ger. Toż Mil. »Kuniec. Rozpr. XX, 430. || »Przyjść na koniec' = wyjść na zgubę, upadek: »Przyszło szlachcie na koniec, jak za króla Olbraхта. Bib. War. 1864, I, 279—80. »Przyjdzie niebawem na koniec tym drzewom. Kłosa XVIII, 28. »Pamiętaj, dziewczyno, przyjdzie ci na koniec Piątkowe śpiewanie. Święt. 276, n° 285.

Słownik. T. II.

»I ty mysie (= tej myszy) wyszło na zły koniec: Wyleciał bury kot, poprosił jom w tuniec. Kozł. 183, n° 8 a. || Matuleńka me robić nie uczyła... I tera ja nie wiem, gdzie robocie kuniec. Kozł. 272, n° 41. || »I był koniec ze sprawą. Derd. 128. || »(Wojskowość) Zagania w końcu świata, Że nie ujrzy ojca, brata. Lub. I, 302, n° 496. || »Patrz pod Dzięchta w przytoczeniu z listu J. Kubisza i z Wisły. || »Pożapały się chałupy na oba końce i cała wieś się spaliła. Święt. 408. || »Chłopka brała 'pasztugę' (fartuch) z 'końcem' (falbaną) i 'letnik'. Krak. I, 122, ods. || »Końcem = koniecznie, pilno. Spr. IV, 24. »Końcem musi być zrobione' = koniecznie. Spr. V, 369. Sab. 131. »Prosió... żeby mu kajcem (= koniecznie) pozwolił tam iść. Zb. VII, 27, n° 76. »Uradzili, coby jeden końcem nie spał ty nocy. Ogończyk (Eljasz) W kolibie, 7. || »Końcem = wkońcu, nareszcie. Wisła III, 561, n° 1. || »Koniuszek: »Kónuszk: »Kónuszk pálca'. Ram. 75.

Koniecznie: »Konecznie. Matusiak Nasze kwiaty, 18. Archiv V, 650. »Konecznie, Kónecznie. Pr. fil. IV, 208. »Kónecznie. Wisła VII, 159; VIII, 225; IX, 105. »Kunicy a. Kuniecznie. Rozpr. XX, 430. || »Kóneczność = koniecznie: 'Mówi, żeby poszli szukać dziada kóneczność'. Pr. fil. V, 771. Por. Dokoniecznie. Kończe.

Konieczny: »Koniecznym sposobem' = koniecznie: »Ojcowie nie keieli go puścić... ale ón koniecznym sposobem upar sie i posed na wender. Zb. XV, 11.

Konik p. Koniczyna.

Koniów przymiotnik: »Nie załował

pan koniowej mocy (= pędził ostro K.) Kolb. 104, zwr. 5. Por.

Koni. Konisi.

Koniówka Zaw. 78, n° 10.

Koniówki = rodzaj gruszek zimowych Rud. 28.

Konisi przymiotnik: »Bodąjs sie zapadła pod konisie bagno« Rozpr. III, 368. p. w. Bagno (może pomysłowo, zam. »Bodaj sie zapadło pod konisem bagno«? K.). Toż Zb. XII, 132, n° 176. Por. Koni. Koniów.

Koniuch = »wilk, mianowicie wielki« O. || »Koniuch« = orzący końmi parobek Krak. I, 180. || »Koniuch« = koniarek, chłopiec do pasienia źrebiąt« Pr. fil. IV, 830. O. || »Koniuch a. Kaniuk« = ptak drapieżny« Muchliński Źródło-Źownik, 53.

Koniuszyna p. Koniczyna.

Konkarda p. Kokarda.

Konklus p. Koklusz.

Konkurować: »Kurkurować: 'Póki kurkuruje, karmelki kupuje'« Pr. fil. V, 776.

Konnica = »1. wojsko konne, kawalerja 2. szabelbon tyczkowy« Pr. fil. IV, 830. »Könnic« = jazda, kawalerja Ust. z Litwy.

Konno: »'Konnami jechać' = jechać konno« Pr. fil. IV, 208. »'Konnami jechać' = jechać konno w kilku« ib. 830.

Konny: »Wesel rozróżniają Nadrabianie trzy rodzaje: 'konne', 'granne' i 'we worku'. 'Konne'... różnią się tym od 'granych', że w pochodzie na ślub do kościoła wszyscy drużbowie, starostowie i pan młody jadą wierchem...« Święt. 163.

Konocyja p. Kondycja.

Konop: »Na święty Idzi każdy konop widzi« Krak. I, 185, ods. »Na dębie konop, na konopiu glina« (zagadka o stole, obrusie,

misie itd.) Zb. VII, 141, n° 71.

Toż Gisz. I, 351, n° 332. Pleszcz. 171, n° 17. »...Na dębie lipa

(stół), na lipie kunop (nakrycie, obrus), na konopie glina (talerz, miska),...« Zb. I, 130, n° 2. »Zioła

do poświęcania są: ruta... len, konop...« ib. 91, ods. 2. »Konópl

a. Kónople« Hilf. 168. »Od kónopla« = z konopi ib. 123. »Sia

dła mucha na konopiu« Wiśła VII, 127, n° 17. Toż Zb. XV,

118, n° 24. || »Konopie« bez

lp.: »Kónople« Ram. 75. »Kónóple« Hilf. 121. »Kunopie«

Rozpr. XX, 430. || »Kuligujący

hulają przez całą wstępną srodę

'na umór', mówiąc, że hulają 'na konopie', tj. na intencję, aby się

gospodarzowi w tym roku piękne

i gęste urodziły konopie« Krak. I, 257. »Żony... 'na urodę' ko-

nopi wyskakiwały do góry...« Zb. II, 224. »We srodę (wstępną)

tańcują 'na konopie'« Rad. I, 94.

»W popielec schodzą się do karcz-

ny baby i tańcują, a raczej skaczą

'na konopie' z parobkami« Kal. I, 73. »Po kolacji (weselnej)

'rajko' pannę młodą wyprowadza

zza stołu i idzie z nią poloneza

t. zw. tu 'na konopie'« Maz. V, 206. Wóje. I, 261. Fed. 155.

Por. Konopny (taniec). || »Konopie« = gra dziecienna (opis) Zb. X, 251, n° 13. Także Wiśła

V, 559, n° 9 (opis). || »Konopka«: »Stoi mi stoi zielona konopka... przy drodze« Kłosy VII,

30. »Graliśmy w konopki« Wiśła V, 559, n° 9. »Zielona konopka

we lnie stała« Wiśła VI, 231. || »Konopeńka: 'Konopeńka, cienkie drzewce, we lnie stała'« Pr.

fil. V, 767. || »Konopka a. Konopnik = ptak« Spr. V, 369.

»Dzwonice 'konopkami' zwane (linote)« Krak. I, 185. || »Dzika

- konopka = roślina galeopsis◀
Zb. VIII, 258.
- Konopadzić się = >1, kwasieć się, nudzić się 2, gramolić się, wybierać się niesporo◀ Kolb.
- Konopasć ż. >a. Korman = zwierchnia sukna letnia◀ Maz. V, 38. Czark.
- Konopiany: >Kõnoplany◀ Ram. 75.
- Konopiasty: >Kõnoplasty◀ Ram. 75. || >Konopisty◀: >Siwy konik, konopista grzywa◀ Kon. 226, n° 10. || >Konopaty = konopiasty, np. ogon konia, grzywa◀ Pr. fil. IV, 208; V, 767. || >Konopniaty = konopiasty: 'Siwykoń, grzywa konopniata'◀ Pr. fil. IV, 208.
- Konopka = >wietrznicza biała (anemone nemorosa)◀ Pawł.
- Konopka: >Pana Konopki◀ Krak. II, 463, n° 761. >Pana Konopkę◀ ib. 101, n° 186, zwr. 5. || >Konopkowa rzepa◀ Krak. II, 482, n° 801. >Konopkowe imię, plemię◀ ib. 101, n° 186, zwr. 4.
- Konopnik = >makolągwa◀ Osip. >Konopka a. Konopnik = ptak◀ Spr. V, 369.
- Konopnina = >płótno konopne◀ Pr. fil. IV, 830.
- Konopnisko = >rola po wyrwanu konopi◀ Pr. fil. IV, 831. >Konopisko◀ Święt. 2.
- Konopny: >Taniec 'konopny' a. 'na konopie'◀ Wójc. I, 261. Kłoty IV, 119. Fed. 155 (opis). || >Sam konopny pan (?) wyszedł na pole◀ Zejsz. 120. >Potargana karazyja, Konopny żupan◀ ib. 121, n° 13.
- Konotatka: >Konytatka = świadectwo służbowe◀ Zb. VIII, 251.
- Konował: >Konofał◀ Parcz. Rozpr. IX, 157. >Konefiał◀ Rozpr. VIII, 83. >Konifiał◀ Spr. IV, 378. >Kõnofał◀ Ust. od Sieradza. >A ty, psie, kanawał◀ (mówi Jan do Węgrzyna olejkarza) Wiśła VI, 569, sc. 6. || >Miczała, Konował = urzędnik w niektórych okolicach, zwłaszcza na Rusi Czerwonej, obierany w celu, aby przeprowadzał gości, gdy który z trunku i jadła zachoruje i układał w spokojnym miejscu takich, coby, zamroczeni trunkiem, przespąć się pragnęli. Stąd też jest i przysłowie, kiedy ktoś do nieczego niezdatny: 'Daj go miczale'◀ Zb. I, 86—87.
- Konowód = >facjendarz, przekupień, frymarczący końmi◀ Rocz. 208. >Konowód = kradnący konie; handlujący końmi skradzionymi◀ Osip.
- Konowrót p. Kołowrot.
- Konozić = namawiać usilnie, nalegać, np. >Konozić kogo do wyjazdu◀. >Konozić się = niecierpliwieć się, spieszyć się◀ Czark.
- Konrad = roślina glechoma: >Konderátek◀ Zb. VI, 297. >Kondrattek◀ Rozpr. XII, 107. Por. Kurdyban.
- Konrad: >Kopa Kondratowá◀ Rozpr. X, 197. >W Kondratowój◀ Zejsz. 136, n° 44. >(Dolina) Kondratowá◀ ib. 139, n° 70.
- Konsel- p. Konsol-.
- Konsens: >Konces◀: >Nie może trzymać prepinacyi, bo na to nie ma koncessu◀ Kam. 78.
- Konskrypcja: >Skrzypcyjá◀ Rozpr. VIII, 88. >Skrypcyjá◀ Kiel. II, 3.
- Konsolacja: >Konsolacyja = stypa: 'Na 'konsolacyi' po pogrzebie, częstują gości wódką i chlebem'◀ Zb. X, 198. >Po każdym pogrzebie odbywa się t. zw. 'konsolacyja', czyli stypa◀ ib. 242, n° 5. >Konselacyja = dzieci, konsolacja◀ Czark.
- Konstanty i Konstancja: >Konstanty◀ Orzeszkowa Bene nati. Zb. I, 99. >Kostek◀ Kuj. II, 318. || >Konstancyjá◀ Pozn. VI, 56, n° 12. >Kostyna◀ Kozł. 163, n°

13. Maz. III, 304, n° 446. || »Kostka« = zdrobienie 'Konstancja' Zb. I, 99. »Kostka« = zozna 'Konstantego' Kuj. II, 318. »Stanca a. Stanka« Hilf. 55. »Stāca = Konstancja« Ram. 203.
- Konstantynka:** »Średnią hreczkę nazywają 'konstantynką', sianą w dzień cesarza Konstantyna« Zb. VI, 321, n° 9.
- Konsyljarz:** »Konsylarz« Witw. 50.
- Konsystorz:** »Konsystorz z ambonny ludziom cejco gada« (nie ludowa K.) Krak. II, 478, n° 791 a, zwr. 11. »Chrystus powstaje... I waćpanistwu pise w konsystorz (tak K.) Prawo, naturę, ziemię i morze« Pleszcz. 88, n° 3.
- Konszachty i pochodne:** »Konsechta = konszachty« Pr. fil. V, 767. || Konszachtować = knuć Kaspr. 71.
- Kontencja:** »Kontencyja = zadowolenie« Sand. 269, n° 5. || »Kontencja« = wynagrodzenie: »Nie potrzebuję zadny kontencyi, Ino serduska twojego« Kozł. 66. Toż Maz. III, 257, n° 344, zwr. 5 i Rog. n° 116. Por. Kontentacja.
- Kontent:** »Kuntent« Krak. IV, 309. Chełch. I, 38. »Kontet« Cisz. I, 64. »Kontetne« ib. 131. »Kontent został na to« (= z tego K.) Pleszcz. 150. || »Kontent« nieodmienne: »Kontent, Kuntent = na zapytanie: 'Czyś koptenta i czy w służbie u mnie pozostaniesz?' odpowiedziała: 'Ja ta kuntent i ostanę'« Krak. IV, 309. »Kontentście tam ze mnie? — krzykli: 'kontencim!'« Pozn. VI, 14. »Będziecie kontent z tego dziecka« (mowa do 'ojców' K.) Kiel. I, 73. »I pan i tamta byli kontent« Krak. IV, 230, n° 95. || »Kontentny«: Kam. 68. 85. 141. 177. Krak. IV, 18. 108. Zb. V, 200 i ind.: XI, 99. 116. Przem. 111. Święt. 68. 349. 357. 373. 392. 450. Wisła VII, 158. Fredro Pan Jowialski akt II, sc. XII. Pr. fil. V, 767. || »Kontenty« Kiel. II, 24, n° 65, zwr. 2.
- Kontentacja = wynagrodzenie:** »Nie potrzebuje kontentacy« Sand. 136, n° 164, zwr. 5. Toż Kiel. I, 149, n° 257, zwr. 8. || »Kontentacja« = wygody, dobre utrzymanie: »Dali mu kontentacyjom i wszystko« Zb. XI, 19, n° 11. || »Kondytacyjā« = ukontentowanie Krak. IV, 52. Porów. Kontencja.
- Kontentować = wynagradzać, opłacać:** »Nie potrzebuję straznicków chować, Bo ja ich ni mam cem kontentować« Kozł. 66. »Nie chcę ją służek chować, Nie umiem ich kontentować« ib. 67. Toż Kolb. 259, n° 31 c, zwr. 3. Sien. 266, n° 5. Maz. III, 257, n° 344, zwr. 5. Kiel. I, 149, n° 257, zwr. 7. »Jakże ja mam z waćpanem nocować, Nie mam czem kontentować (nagrodzić).. Nie mam ja zapłaty« Kolb. 257, n° 31 a, zwr. 3. || »Kontentować« = być rad (z kogoś): »Sprawował sie pięknie, bardzo go kontentowali..« Krak. IV, 54, n° 21. || »Kuntentować się«: »Biedota kuntentować się muszała skoreczką od kota« Derd. 25. || »Kontytować«: »Ojca to okrutnie kontytuje, ze mu sie syn udał« Krak. IV, 53. || »Kontykować się«: »Swat zapytuje Młodej: 'Cy kontykujesz sie tym kawalirem?'« Przem. 54. Por. likontentować.
- Kontentowanie:** »Niech wam da Bóg szczęście a kontentowanie« Rog. n° 412. || »Kontekowanie«: »Z kontekowania... hōnorne ũosoby psyũoblekły sie w saty godowe« Zb. XIV, 179.
- Kontesa = hrabina, wielka pani:**

- »Kontesy, frelki, graficy« Ust. z Jaworza. || »Konteska«: »Cień jej (córki Melchjora z Gurowa) błąka się... przezwany 'pokutującą konteską'« Kal. I, 12, n° 20.
- Kontoler** p. **Kontroler**.
- Kontor** = »żaba« Hilf. »Kątor = 1, ropucha 2, przezwisko małych dzieci, jakbyś rzekł: "Ty, żaboli"« Pobl. 31. »Gdy Kaszuba dziś kogo od ostatnich chce zelżyć, woła na niego: 'tý, kątore!'« ib. (z Kujota). »Kątor = ropucha« Ram. 78. Porów. **Kantrać**. **Kętrać**. **Kętrzyć**. **Kontorzny**.
- Kontorzny**: »Kątorzny knáp = łotr« Hilf. 167 p. w. Kątor.
- Kontrabandziarz**: »Kontrabandziarz« Pr. fil. IV, 212. **Parcz**.
- Kontrakt**: »Kontrak« Pozn. II, 226. Spr. IV, 378. || »Kontracht« Świąt. 368. || »Kuiłtrakt« Derd. 14. || »Kontrat« = konszachty: »Pozwolę (czołna na szukanie Jasineczka), abyś sama chciała, Ażebyś się z innemi w kontrat nie wdawała« Kolb. 142. n° 90, zwr. 4.
- Kontramarka** = pysk, 'cyferblat': »Prababka ci się przyśni, jak cię lunę w kontramarkę« Zapolska.
- Kontramarkarnia**: »Kontramarnia« Pr. fil. V, 767.
- Kontredans**: »Koperdas« Pr. fil. IV, 208.
- Kontro** w wyrażeniu 'Być z kimś kontro' = być w nieporozumieniu, w niezgodzie Ust. z Litwy. 'Toż znaczy 'Kontrować'.
- Kontroler**: »Kontrol«: »Czy je wasz syn kontrol, Czyli jaki dziecko?« Zb. IX, 195. »Gdo ciebie dostanie, Czy kontrol, czy pisarz, Czyli jaki konwisarz?« ib. 239, n° 218. || »Kontoller« Kam. 14.
- Kontrować** = być z kimś 'kontro', tj. w nieporozumieniu, w niezgodzie, na bakier Ust. z Litwy.
- || »Kontrować = sprzeciwiać się« Wisła I, 153. || »Kontrować = towarzyszyć«: »Kontrowałaś z nąmy, Juz tera nie bedzies« Wisła IX, 245 (zap. zamiast 'kompaniłaś').
- Kontrówka?** Witw. 121.
- Kontusica**: »Szlacheic miał na sobie bogatą 'kontusicę'« Fed. 315, n° 2. || »Kuntusica«: Dziewczęta śpiewają, jaką dają chłopcom 'ochfiarę': »Bolkowi pas i kuntusice« Fed. 161.
- Kontuszówka** = rodzaj wódki Ust. z różnych okolic. Bar. 65.
- Kontyk-** p. **Kontent**.
- Kontyt-** p. **Kontent**.
- Konwas** = »beczka w szynku« Kolb. Słown. »Konwas = naczynie drewniane o trzech nogach do zlewania pomyj« Spr. V, 111. »Konwas = statek kuchenny« Kuj. II, 272. 279. »Konfas, Konwas = duży statek kuchenny, czyli naczynie na trzech nogach z klepek, z balją na wierzchu, do umywania statków i naczyń kuchennych (po dworach)« ib. I, 85—86 (i rysunek).
- Konwent**: »Káfácie« Rozpr. IX, 323.
- Konwersować**: »Wysłuchuje, kto z kim gada, konwersuje« Łęcz. 112. n° 182. »Z panną konwersuje« Rad. II, 29, n° 53, zwr. 2. »Odrzekłam się konwersować z takimi durniami« ib. zwr. 12. || »Konwesować«: »A jak ścisnie, konwesuje, Jego mowa święta« Fed. 100, n° 48. »Odrzekłam się konwesować z takimi durniami« ib. 101.
- Konwik-** p. **Komunik-**.
- Konwis-** p. **Komis-**.
- Konwulsje**: »Konwulcie« Kryn.
- Koń**: »Koi«: »Pare kuni« Chelch. I, 21. »Złodziej przywióz kadłuby... w ojca kunie« ib. 115. **Wal**.

Spr. IV, 25. »W kónie, starosta, w kónie, Bo wysoceńko słońce« Zb. XIV, 174. »Kónik« Cisz. I, 76. »Kuń« Rozpr. XX, 430. || »Siadaj na mój koń!« Was. 193. Łęcz. 218. || »Koniami« Wisła III, 575. Pozn. V, 100, n° 192. Rozpr. XII, 52. Rog. n° 453. Święt. 398. »Koniunii« Pozn. III, 73. »Kóniami« Wisła VIII, 489, n° 6. || »Koń = wierzechni snop na mędlu« O. || »Koń a. Konik = podstawa w skrzypcach, ponad którą struny są przymocowane i spoczywają« Pobl. 35. Ram. 75. || »Koń« w zapięciu: »Zapięcie sukmany stanowią haf-tka i 'kuń' Dyg. || »Koniaszek«: »Siwy koniaszek« Kuj. II, 252. || »Konię«: »Kóniã = źrebię, koniátko« Ram. 75. »Wychudłe konięta« Łęcz. 13. || »Koniátko«: »Pacholátko siadło na wronie koniátko« Łęcz. 132, n° 224, zwr. 4. || »Kóneczã, Kóneczãtkó = źrebię« Ram. 73. »Kónięcę = młody koń, spory źrebak« Pobl. 35. || »Konik« = haczyk do hafki Pr. fil. IV, 208. 830. 828 p. w. Kobyła. Spr. V, 134. Parez. || »Konik« (tkacki): »'Cywnik', nazywany także 'konikiem',... służy do owijania przędzy na 'cywie'« Lub. I, 91, n° 18. || »Koniki = roślina tojad, aconitum napellus« Wisła VI, 316. || »Konik« = obchód doroczny (opis) Krak. I, 301 - 307. »Chłopey chodzą z 'szopką'... i z 'konikiem'« Pleszcz. 83. Por. Kiel. II, 185, n° 2. Maz. IV, IV: 391 - 92. Por. Laj. Lajkonik. || »Konik = (w palancie) uczestnik gry, który stale bywa na wygranej (= niebie) i używa się do wykupywania (szkol.)« Pr. fil. V, 767. || »Koniczek a. Dzwonek = roślina melampyrum arvense« Krak.

III, 131. || »Koniczeniek«: »Dajże mi koniczenka!« Oles. 282, n° 103. || »Koniczeńko«: »Koniczeńko«: »Koniczeńko syję złamał« Pleszcz. 197, n° 5. || »Koniszek« Pozn. V, 100, n° 194. »Na koniska« Zb. VIII, 269, n° 6. Tamże »Na koniaska«. || »Koniś«: »Obudź mnie... do koniów rano« Sand. 207. »Na konisia« ib. 225, n° 503. »Pachole konisia siodłało« Kon. 100, n° 10. »Załamała się pod konisem noga« ib. 207, n° 47. »On mie zaprzaga z konisem do roli« Kon. 13, n° 72. »Na kůdnisia« Rozpr. IX, 187. Zej-sz. 76, n° 229. »U konisia na grzywie« Zb. XIV, n° 6. »Leje się z koniów woda« Krak. II, 512, n° 879. »Jedź (po nią) nie z konisem, nie z wozem, Ino z kołem, z powrozem« ib. 509, n° 872, zwr. 2. Zb. X, 115, n° 3. 125, n° 24. »Wy-nieściez... konisom psenice!« Wisła II, 117. Zb. XII, 125, n° 57. »Konisiu cisawy!« ib. 126, n° 73. 200, n° 143. »Zajon konisie do dwora« Zaw. 93, n° 71. Pr. fil. IV, 208. »Koniś« Wisła VII, 117, n° 1. 122, n° 17. »On mie zaprzaga z kónisem do role« Wisła VII, 128, n° 22. »Konisia utopisz« Zb. XV, 89, n° 58. »Kunis« Rozpr. XX, 430. »Rozpuścił piórecka Kónisiowi po głowie« Wisła VII, 736. || »Koniś«: »Siada na konisia« Rog. n° 29. »Koniusia siodłała« Wisła VIII, 215, n° 53. || »Konyszek«: »Dajże jeść konyszkwó!« Zb. I, 7. || »Kóniowina = lichy koń« Pr. fil. IV, 209. »Wziun taką lichą koniowinę...« Kozł. 354. »Koniowina, Koniowina, Kóniowina m. = biedny, nędzny, chory koń« Pr. fil. V, 767. || »Koińsko«: »Koińskó = stary, niezgrabny

- koń• Ram. 73. »Poprzedził ty
końska• Zb. IX, 232. »Końska
okropnie biydne• Zb. XI, 8, n° 5.
|| »Konisko•: »Kunisko• Chełch.
II, 104. || »Kónisko• = konisko
Pr. fil. V, 771.
- Końcowy**: »O 'końcowym' w rze-
dzie żniwiarzy... powiadają, że
'kluce... nosi', lub 'kurzy fajkę na
długim tutioniu'• Świąt. 119. »Gdy
nadejdą zapusty, a szczególnie
'dnie końcowe', udają się wszyscy
do karczmy• Rud. 42.
- Końcówka** = »kapsel, zakłada się
na oś wozu• Spr. V, 368.
- Kończar**, zwłaszcza w lm. = ko-
niec (ucięty a. niucięty) drew,
struny, zagonu, pola i t. p. Hst.
z Litwy.
- Kończaty** i pokrewne: »Goździk
ma... listki małe, dłużkie i koń-
czate• Pozn. II, 67. || »Końcy-
sty = kończaty, ostro zakończony:
'Skąd końcysta'• Rozpr. X, 216.
»'Turnia końcysta'. O człowieku,
obdarzonym dobrym wechem: 'Woj-
tek ma nos końcysty'• Spr. V,
369. || »Kończyły• Rozpr. IX, 350.
- Kończe** = koniecznie: »Pan chciał
kończe opłatku za las• Kam. 20.
21. 23. 65 i ind. Lub. I, 89. Pr.
fil. V, 768.
- Kończy(s)ty** p. Kończaty.
- Kończy(z)na** p. Konieczyna.
- Końdek** p. Kądek.
- Końkowa**: »Kõnkowa = podko-
wa• Hlf. 168.
- Koński**: »Koński szczaw• Pr. fil. IV,
831. || »Koński krawiec' = żar-
tobl. rymarz• Pr. fil. V, 768.
|| »Końska mięta = mięta leśna,
mentha silvestris• Krak. III, 131,
n° 56. || »Końskie wesele = za-
bawa doroczna, wiosenna, paster-
ska, częściej 'wołowym weselem'
zwana, prawie już dziś wyszła ze
zwyczajaju• Pr. fil. IV, 831.
- Końtek** p. Kądek.
- Kop!**: »Po-zedł chłop, nogą kop
i powiedział: Dajże, Boże, szczę-
ście!• Zb. VI, 23, n° 249 (za-
gadka o pługu).
- Kopa**: »(W wilję) kładą za straga-
rze tak zwane 'kopy', czyli małe
snopeczki słomy (ze 20 kłosów)•
Zb. X, 214, n° 2. »(W wilję)
starsi parobcy robą z żytniej sło-
my 'kopy'. t. j. wiązeczki z 15
zdziebeł złożone. 'Kopy' te kładą
pod powałę za stragarz...• Rud.
48. »W wigilję Bożego Narodze-
nia wieczorem gospodarz rzuca
małe snopeczki t. j. 'kopy' ze sło-
my długiej żytniej za środkowy
stragarz w chacie...• Wisła VII,
583 (i rysunki str. 582 oraz w t.
III, str. 875-880). »Po powią-
zaniu ławki... zabierają się domo-
wnicy do 'nabijania' tak zwanych
'kop', t. j. zdziebeł słomy, w szpary
pomiędzy stragarzem a powałą...•
Świąt. 67. »Siano zebrane stawia
się w kupy• (tak K.) Pozn. I,
102. Por. Kopicca. Kopiecc.
Kopniak. || »Kopa (płotna):
»Kopa płotna = łoki 60• Kuj.
I, 87; II, 272. || »Kopę dać =
uciec• Pecz. || »Kopa = góra:
'Magórska kopa'. 'Kopa królowej'•
Rozpr. X, 216. »Kopa = mniej
wyniosły szczył zaokrąglony, mniej
lub więcej przypominający kształ-
tem kopę siana• Wrześ. 11. »Kop-
pa = wzgórze graniczne (? może
kopieć! K.), nasyp• Hlf. 168.
»Kopa = góra a. wzgórze, kształ-
tem kopę siana przypominające•
Spr. V, 369. O karczowaniu lasu
i składaniu wyrwanych drzew
w 'grómady': »Do wieczora to tylo
kopy z tygo lasu leżały• Chełch.
II, 102. || »Kopa licerska• a. Ku-
nica = opłata, składana dziedzi-
com w czasach poddaństwa od
dziewek, wychodzących za mąż•
Zb. I, 85 p. w. Kunica. »Zada-

- łem ci ćtery kopy. Wróc mi, Kasiu dobry złoty« Maz. III, 281, n° 398, zwr. 14. || »Kopka«: »Ze snopków (w wilję Bożego Narodzenia) robią 'kopki' i takowe wtykają na polu w zasiane zboże, by lepiej rodziło« Krak. I, 194. »Kopka« o stosie a. 'grómadzie' drzew wykarczowanych: »Gospodarz dopiero jedne kopke spalił« Chęłch. II, 103. || »Na kopki«: »Dziecko należy odłączać od piersi: a. 'na jagody' (na wiosnę), a. 'na kopki' (w jesieni), nigdy zaś w lecie« Zb. XIV, 125, n° 11. || »Kopianka = kopka siana« Pr. fil. V, 768. || »Kopeńka«: »Każda kopeńka sto korey dała« Wójc. I, 210. || »Kopeczka«: »Sto kopecek (pszenicy)« Lub. I, 128, n° 19. »Wiele na niebie gwiazdecek, Tyla na polu kópecek« ib. 129, n° 23. »Sto kópek« ib. 130, n° 24. »Nażęliśmy, nawiązali kopeczek; Jak na niebie gwiazdeczek« Wójc. II, 379. || »Przekleństwa... są: 'Kopa djablów', 'tysiąc kolek' i t. p.« Rud. 102. »Przysło do karemy żydów kopa i mędel« (żydzi nazywali się 'Kopa' i 'Mendel') Cisz. I, 359, n° 425.
- Kopacz** = kopiący rowy Ust z Litwy. »Jak kto umrze... idzie się do 'kopacza', coby grób wykopał« Pozn. I, 77. »Górnicy dzielą się pomiędzy sobą bardzo rozmaicie... 'kopacze' obrabiają bałwany« (soli, w Wieliczce) Krak. I, 59. »Kopacz = ten, co kopie kartolle, buraki« Spr. V, 134. || »Kopacz = łopatka drewniana do kopania n. p. kartolli« Czark. »Kopac = kopaczka więcej podłużna, narzędzie do kopania« Rozpr. XXVI, 380. || »Dwa żgące, dwa (cztery) kopące, a na środku cymbał« zagadka o krowie Cisz. I, 338, n° 153. Por. Kopaczka. || »Kopac = gość na wesele nieproszony« Udz.
- Kopaczka** = »motyka, motyczka« Krak. IV, 309. Rozpr. IX, 28. »Kopačka = okrągłe narzędzie do kopania« Rozpr. XXVI, 380. »Jednemu kopaczka lepij goli, jak drugimu brzytwę« Cinc. 18, n° 354. Por. Kopacz. || »O krowie, co kopie, mówią 'kopaczka'« Spr. V, 134. || »Na Wiśle (= we wsi Wiśle) między żniwem a 'kopaczkami' (kopanie kartolli) idą 'na list', ściel dla bydła grabić; nazywają tę porę roku 'psi dni'« Aten. VI, 117. Por. Kopania.
- Kopaczyna** p. Kopak.
- Kopac** = uciekać Parcz. »Siedzi świnią w ogrodzie Rzepę kopający« Maz. V, 320, n° 373. »Zamknij būdrowemu psu (wilkowi K.)... pasceke, Nieg mūdjęgūd bydełka nie drąpie, Krewki s niegūd nie kūdpie« (? K.) Rozpr. IX, 192 j.
- Kopadło**: »Weźmiesz (po śmierci komara) sto funtów sadła i te wszystkie kopadła (skrzydła)« Zb. VI, 144, n° 108.
- Kopak**: »Kopak = widły zakrzywione do zrzucania nawozu na polu« Rozpr. XI, 185.
- Kopak** »a. Kopaczyna = wiąz długoszypułkowy (ulmus effusa)« O.
- Kopalina**: »Lepszej było... Kopaliny kopac, Niżli się raz w tobie, Dzieweczko, zakochać. Kopaliny kopię, Odpocząć se mogę, A ciebie, kochanko, Zapomnieć nie mogę« Rog. n° 276.
- Kopałka** p. Kapałka.
- Kopania** blp. = czas kopania (ziemniaków): »Było to w kopania« Święt. 506. Por. pod Kopaczka przytoczenie z Aten. VI, 117.
- Kopanica** = kanał szerszy, przekopany. Ust z Litwy. O.: »Na

Kopanicy«, ulica w Wilnie nad kanałem. || »Kopanica = drzewo, najczęściej grabowe, wykopane z jednym korzeniem, mającym odpowiednie potrzeby wygięcie, służące za części dolne sań, na których się suną« Roczn. 209. O. Por. Kopanik.

Kopanik = »płoż do sań z naturalnym zagięciem, które stanowi wykopany z ziemi korzeń drzewa; nazywa się tak dla odróżnienia od płożów giętych. 'Sanie kopaniki' = mające takie płoży« O. Por. Kopanica.

Kopaniki p. Kopanik.

Kopanina = »pole z lasu wykarczowane, karczunek, trzebisko« Chełm. I. 88. »Kopanina = 1, miejsce próżne, pozostałe po czymś wykopanym 2, miejsce po karczunku 3, dawne, skopane pole kopalniane« Pr. fil. III, 80. »Kopanina = karczowisko, grunt po lesie« ib. IV, 208. Toż Jastrz. »Rolą moją... Na ty kopaninie« Zb. IV, 178. n° 381.

Kopań = »wielka drewniana do czyszczenia zabitych wieprzy« (tak! K.) Kuj. I, 86. »Kopań = duża niecka do wieprzy« (tak! K.) ib. II, 272. »Kopanka = niecka« Pobl. 35. »Kopań = wielka niecka« Pr. fil. IV, 831. »Kopań = niecka« Czark. »W łani jest chléb na kopani« (= w niecce) przysłowie Kuj. I, 202; II, 266. »Kopani, matko, kopani, Nalazłam rydze z nogami« Kozł. 152, n° 2. »Prosiemy... Na kopań kołacy« Wisła VII, 336. »U naszej pani jak dwie kopani« (? brzuch K.) Maz. V, 115, n° 18. »Zwolna wznoszą się kopanie« Pol Pieśń o ziemi (zamiast 'kopy' K.). || »Korpanie lin. = naczynie okrągłe, wydrążone w pniu drzewa, w któ-

rym sieka się buraki, kartofle i t. p. dla 'gadziny'« Pr. fil. IV, 209 (może pomyłkowo zam. 'kopanie' K.). || »Kopanka = niecka do robienia czyli 'misienia' chleba« Kuj. I, 86; II, 272. »Kopanka = niecka do ciasta« Pozn. I, 97, n° 20. »Kopanka = niecka« Zb. I, 27, 34. Wisła I, 318. »Pękaty kopanki« Fed. 7. »Do rozczywania chleba 'kopanka'« Pozn. III, 133. »Chorego... kładą na kopankę i wsuwają... do gorącego pieca« Wisła VII, 372, n° 13. »Kopanka = niecki (tak) do chleba« Piątk. »Kopanka = statek drewniany, podłużny do robienia chleba« Parez. »Iłone (czarownice) jadą... na kopanie, łopacie i na Źózdgu (na 'Łyskę' = Łysą górę) Nadm. 83 (w liście do mnie autor koryguje: 'na kopance' K.) »Kopanka = kopań do maki« Mil. »Chodziła po boru, zbierała kocanki; Po chwili, po małej wołała kopanki (niecki): — Miluchne dziewczątka, Kopanki mi dajcie!« Pozn. III, 200, n° 91. || »Kopanka = niecka« Czark. »Kopanka = mała niecka do wygniatania ciasta; robi się z drzewa lipowego a. osikowego i w braku tych z topoli« Pr. fil. IV, 831. »Moja (dom. żona) fajt w kopankę... (= w nieckę)... i widno potrafiła na ostre kopańki (= trafiła na krawędź niecki), bo ją zaraz bólem złapiło« Kam. 102. »Kopanka = niecka« Pleszcz. 36. Osip. »Kopanka = małe wyłobione podługowate naczynie do wyrabiania i rozczywania chleba« Spr. V, 111. »Kopanka = niecka, wyraz nieznan w okolicach War-ki« ib. 134. »Kopanka = kopanka« Pr. fil. IV, 208. || »Kopaniuszka«: »Z jednego kęsa...

- Sydło, pudelko, dwie kopaniusek (a. kołysajek)• Zb. VII, 135, n° 3 (zagadka o żółędzi).
- Kopateń** »a. Kopyteń = kopytnik pospolity (asarum europaeum)• Zb. VI, 228, n° 32. »Odwarem kopatnia parzą garnki i skopce• ib. n° 3. Por. Kopelnik (może *kopetnik? K.). Kopernik. Kopytnik.
- Kopcać** p. Kopsać.
- Kopciuszek** = nazwa bajecznej istoty żeńskiej: Gliń. III, od 135. Nazwy tej lud polski nie zna, a w bajkach o treści »Kopciuszka« osoba ta występuje pod nazwami: »Królewna kocie oczy«, »Królewna świński kożuszek«, »Mysza skórka«, »Pan Kożuszek«, »Parszywka«, »Popielucha«, »Sirotka«, »Świni kożuszek« i t. p. K. || Kopciuszka ż. = kopciuszek (w bajce, zatytułowanej 'Kopciuszek') Bar. 98.
- Kopcować** p. Kopezyć.
- Kopczarz** p. Kopiarz.
- Kopezyć** = »rozgraniczać, kopcami oddzielać• O. Na Litwie: 'kopcować', 'okopcować' Ust.
- Kopezyk**: »W krogulca (kukułka) zamienia się po dwóch a. trzech latach; krogulca tego lud zowie 'kopezykiem' a. 'mysiorą'• Zb. V, 145, n° 28.
- Kopezynna**: »Komornicy niegdys za robotę, równie jak i zaciągowi, pobierali 'kopezynę', t. j. pewną częśćkę z kopy zboża w słomie• Pozn. I, 99. »Dochód ten (z połowy zboża) ...wyrównywa zwykle połowie tak zwanej 'kopezyny', czyli zboża w snopie regularnie (= in der Regel = zwykle K.) od dworu dawanego• Krak. I, 345.
- Kopczek** p. Kopiec.
- Kopel** = »zając• Pr. fil. V, 768. Por. Kopera. Korpał.
- Kopernacka** p. Kupała.
- Kopelnik** (może *kopetnik? K.) = kopytnik (asarum europ.) Pawł. Por. Kopateń. Kopernik. Kopytnik.
- Koper** »2 pp. Kopru = miedź• Krasn. 304.
- Koper** p. Kopr.
- Kopera**: »Kopyra = zając• Pr. fil. V, 768. Por. Kopel. Korpał.
- Koperadło**: »Kopéradło = czupiradło• Zb. VIII, 251. 300. »Kopiradło = człowiek kulawy, niezgrabny• Spr. V, 111. Rozpr. XVII, 41. »Kopyradło = brzydka kobieta• Parez. Por. Czupidrał.
- Koperdas** p. Kontredans.
- Koperlić się**: »Koperlić się (kopyrlić się) = 1. być niespokojnym 2. żenić się: 'Koperlą się, choć nie mają co jese'• Pobł. 35. Por. Kopertać się.
- Kopernacz**: »Kopernac = pogrzebacz• Pr. fil. IV, 208. »Kopernac = łopatka drewniana, klinowo zakończona, służąca do kopania warzywa, a niekiedy ziemniaków• ib. 831. || »Kopernacz = stara dziewczka• Pr. fil. V, 768.
- Kopernik**: »Kopytnik (asarum europaeum) nazywają 'kopernikiem'• Wisła IV, 865, n° 36. Toż Zb. XIV, 73, n° 10. Por. Kopateń. Kopelnik. Kopytnik.
- Kopersać** = »szturać czynić• Pr. fil. IV, 831. Por. Koperzać.
- Kopertać się** = »kręcić się, pluśkać się: 'Ręby się kopertały'• Rozpr. X, 216. »Kopyrtać się = przewracać się• ib. XII, 94; XVII, 41. Spr. IV, 24. »Kopyrtać się = przewracać się, wywracać koziółki• Rozpr. XXVI, 380. »Kopyrtać się = kręcić się, przewracać, rzucać, lecieć na łeb: 'Hań sie w potoku pstragi kopyrtajom'. 'Ukiełznon na grani, wzięno go dołu kopyrtać'. 'I woda casem weźnie cłeka kopyrtać'• Spr. V, 369.

- Por. Koperlic się. || »Kopyrtnąć = umrzeć, wyciągnąć kopyta: 'Jak Źocie kopyrtną, to sie z tobą bede żenić' Pr. fil. III, 493. Udz. »Jak zyd kopyrtnie, to moje przepadnie« ib. V, 768.
- Kopertki:** »Kopyrtki«: »'Stawiać kopyrtki' = przewracać koziołki« Rozpr. X, 286. 303. Wrześ. 11. 22. Spr. V, 369. »'Wzieno go w kopyrtki' = o spadaniu zgóry« ib.
- Koperza** = »zgrabka« Maz. V, 55. Por. Koperzać.
- Koperzać** = »zgrabić liście« Maz. V, 54 55. Por. Kopersać. Pokoperzać.
- Kopiałka** p. Kobiela.
- Kopiarz** »a. Kopeczarz = zagrodnik, odrabiający pewną ilość dni za wyznaczone mu w kopach zboże« O. »Są jeszcze chłopci, odbywający ręczną pańszczyznę, a nie mający żadnego własnego sprzężaju, nie posiadają bowiem żadnego pola, lecz tylko ogród obszerne; do tych należą 'komornicy' i 'kopiarze'« Krak. I, 341. »Kopiarze (tak zwani) od kóp zboża, które odbierają w zapłacie« ib. 344. »Oprócz parobków i ratai, istnieją tak zwani 'komornicy', 'dwudniacy', 'przytulnice' i 'kopiarze'« Zb. VI, 95. »(Autor) omawia gospodarzy, 'kopjarzy' (tak K.), ogrodników...« Wisła VI, 725.
- Kopiasły:** »Płanetnik z kopiaszej płanety« Fed. 297.
- Kopią** = »gromadą, kopą, n. p. 'Weśli kopią do kościoła'« Zb. XIV, 33.
- Kopica** = kopa: »Kopica siana« Wójc. Klechdy I, 110. Oles. 62. Kam. 69. 180. Ust. z Ukrainy. »Kopica = kupa czego, n. p. siana, gnoju« Pobl. 35.
- Kopić** = »w kopy składać (zboże, siano i t. p.)« O. »We cwartek rano Kopiliśmy siano, Kopił ty, Kopił ja, kopiliśmy obydwą« Pleszcz. 191. »Zając kope kopi« Zb. XVI, 173, n° 123.
- Kopidół** = »grobarz« (tak) O. »Jano z Rzeki kopidół (grabarz)« Aten. VI, 663. »Powiedzże nam, Kopidole, gdzie Jasiów grobeczek?« Rog. n° 109 (na str. 60 ods. = grabarz). »Nie pomogą mi leki... Ale mi pomogą Kopidół a motyki« ib. n° 486. || »Kopidolek = przezwisko, nadawane giełcom« Pr. fil. IV, 208.
- Kopiec** = »miejsce do przechowywania kartofli na zimę« Spr. V, 111. »Kopiec = wyniesienie sztucznie usypane, w którym przechowują kartofle przez zimę« Pr. fil. IV, 208. »Kopiec = dół a. sklep do perek, czyli ziemniaków (w Kujawach 'parsk')« Zb. I, 19. »Pérki... w 'kopcu' długim« (opis) Pozn. I, 95. || (Przy wypalaniu mazi) »Wokoło 'légarów' wznoszono stożkowo 'kopiec' z 'szczép'... 'Kopiec' wystrzelał w górę ponad obwód dołu...« (opi-) Świąt. 30. || »Kopiec« siana = kopa: »Straszdyłto... postać miała podobną do kopca siana« Zb. IX, 65. || »Kopiec« = cegła torfowa na opał Encyklop. roln. II, 815. || »Młody do kopca, a stary z kopca« przysłowie Cinc. 23, n° 499; List. autor mi objaśnił: »Kopiec = pagórek. Młodego rwie w górę, a staremu sił ubywa, idzie u niego 'z kopca'«. || »Kopieczek«: »Leci zając i cūó jaki kopieczek albo gäicek, tūo sie przewyrtnie« Zb. VII, 20, n° 73. || »Kopieczek«: »Ten Kozielski kościółeczek Na kopieczku... stoi« Rog. n° 319. »U Cieszyna na kopieczku... Tańcowaly sztyry panny...« Zb. IX, 198, n° 82. »Na kopieczku stoi gruszka, Pod kopieczkiem dwie« ib. 244, n° 270.

- Kopiejka:** »Kopiejki nazywają 'kopiejansami'« Wisła IV, 843.
- Kopieniak:** »Okolice nadają tańcom miana: 'Szkalmierzaka', 'Wiśliczaka' 'Księżaka', 'Kopieniaka' i t. d.« Kiel. II, I.
- Kopienie** = »bałwanów, beczek, kruchów: tak zowią w Wieliczce ustawianie ich w stosy« Łab. 115. »Kopienie' jest to układanie szluk w równe stosy, dla łatwiejszego rachunku« Krak. I, 60.
- Kopień** = »czarna stopa'; poluje się na dziki w porze wczesnej jesiennej na 'czarnej stopie' czyli 'kopniu', myśliw.« Pr. fil. V, 768.
- Kopigóra:** »A wej! coś ty za jeden? — Já jezdem Kopi-góra; jak kopne górę, to sie dół zrobi w tém miejscu, a gdzie dół był, tam sie zrobi góra« Pozn. VI, 95.
- Kopija:** »Weź kopiją, pójm se pomielnika... = weź kija, zabierz psa...« (w zagadce, w mowie niby złodziejskiej) Cisz. I, 358, n° 418. »Podajcie nam kopije (= warząchew), Niech się nam grosek odkryje« (z pieśni o grochu) Maz. III, 160.
- Kopikamiień:** »A wej, sasa, coś ty za jeden?... — Já jezdem Kopi-kamiń; jak kopne kamiń, choć i nawiększy, to sie zaraz w mąkę rozsypie« Pozn. VI, 95.
- Kopiniak** = »płaszcz« Goszcz. 132. O. »Taki kopiniak (= płaszcz), ze jak sie niem odzieje, to wlezie, kany bedzie kciął, ale jezeli sie nie dotknie w tém kopiniaku ni-ego« Zaw. 53. »To... dało mu kopiniak (= płaszcz sukienny z peleryną) taki, ze jak ten kopiniak ũdzieje, to go nik nie uwi-dzi« Wisła I, 305.
- Kopiątka** p. Kobiałka.
- Kopki** = »grzązki, miękki: 'Kopka droga' = piaszczysta, zawiana śniegiem: por. Kopny« O. Toż
- Ust. z Litwy, z tym ograniczeniem, ze się tylko mówi o śniegu.
- Kopko** = kopno, śnieżysto: 'Kopno jechać, konie się męczą' Ust. z Litwy. Por. przytoczenie z Pobł. pod Kopnia.
- Kopleć się** = zbijać się do gromady (tak mię List. objaśnił autor K.): »Będło się zegrzło, ũdowce się kopleją« Nadm. 87.
- Koplina** = »miejsce wyniosłe, wolne od śniegu: '„Koplinka' czyli 'Kopno' jest miejsce w zimie od śniegu wolne« Now. Koź. 130. 88«. Rozpr. X, 286. Toż Zb. VI, 167. Spr. IV, 305. »Koplina = ziemia, pokazująca się z pod śniegu wśród odwilży« ib. 345. || »Koplina = (krowa), mająca barwę podobną do tej, jakiej nabierają przedmioty, gdy się dymem okop-ają« Rozpr. X, 266—267. Toż ib. 245. Por. Kopnia.
- Koplować** = »kurzyć: 'Owce, jak ido z pola, strasnie koplujo'« Spr. V, 111.
- Kopnąć się** = »pobiec szybko« Pr. fil. V, 768. »Kopnąć się (o psie) = wyskoczyć z śniegu a. jamy« Przyj. ludu VI, 110. »(Baba)... kopła go i trzaśta w pysk« Krak. IV, 229, n° 94.
- Kopnia:** »Kopniá = 1, miejsce, wolne od śniegu: 'Wjachął na kopnię i złamał sanie' 2. czas bez śniegu podczas mroźnej zimy: 'Ty zlmŕy (tej zimy) lfehá była sanná, náwicé ll kopniá'. 'Ze kopniá, to zemia głęboko zmierzła'. Indziej wyraz 'kopny', 'kopno' ma wręcz przeciwne znaczenie, bo znaczy tyle co grzązko, obficie: 'Kopno na drogach' = pełno śniegu. 'Źle jechać, bo bardzo kopno' = droga śniegiem głębokim zawałona« Pobł. 35—36. »Kópnia = ziemia zamarznęta, ale nie pokryta śniegiem: 'Nima

- nijaki sanice, 11 kópniá'. 'Zjachalf na kópniá i złámil dŕszlá'◀ Ram. 75. Por. Koplina. Kopno.
- Kopno** p. Kopyo.
- Kopniak** = »kopa, stertka zboża, mały stożek siana◀ Pr. fil. V, 768.
- Kopnisko** = miejsce na ścierni, gdzie była kopa zboża i gdzie też najczęściej kłosów zbierający znajdują◀ Zb. I, 44. »Kopnisko = miejsce, gdzie stały kopy, kopniaki: 'A tym fernalom kopniska, A bo scekali jak psiska'◀ Pr. fil. V, 768.
- Kopno** = obficie (co do kóp zboża): »Kiedy w polach kopno, to i wesoło◀ Tyg. il. ser. 1, t. XIV, str. 137.
- Kopny** = obfity w kopy: »Zboże będzie kopne◀ Zb. III, 19; IX, 5. »Im więcej (podczas 'bicia kóp' na wilję) ździebeł utkwi w szparach powały, tem 'kopniejsze' będzie zboże, t. j. tem więcej kóp wyda◀ Wisła IV, 868, n° 63. »Ten rok był kopny (= obfity), ale nie namłotny (= mało ziarna dający)◀ Krak. IV, 309. Por. O. || »Kopne drabiny = duże drabiny do wozenia siana, »nopów◀ Krak. III, 78, n° 162; ib. IV, 159, n° 65. »Jedzie w kopnych drabinach, a w gnojnice brać co nie ma◀ przysłowie ib. 255, n° 209. Por. Pr. fil. IV, 208.
- Kopowy** = ? »Barbino (nazwa krowy), a sie paś, worownie, ha suko kopowá!◀ Wisła V, 923.
- Kopówka** = »dwa złote◀ Pr. fil. IV, 208.
- Kopr:** »Koper◀ Kolb. 328, n° 59. Zb. VI, 255, n° 87; VIII, 257. »Koper a. Kopr◀ Pleszcz. 118. »Kóper◀ Hilf. 77. »Koper nie poper◀ (= poparł K.) Pleszcz. 25. ods. przysłowie. || »Koper◀ nazwisko: »Jestem sobie dziadek, nazywam się Koper◀ Wisła VI, 574.
- Por. Was. 115 ods. || »Koper, 2 pp. Koprá = kapelusze kobiet◀ Pobl. 35. || »Krop = koper prosty lub włoski◀ Roczn. 210.
- Koprak** = »Koprák = duży miedziany kociołek a. garnek◀ Parcz. »Koprak = wysoki, 5—6 garncowy garnek, o jednym uchu, zwykle bez nóg◀ Pozn. I, 96, n° 5. »Koprak = garnek miedziany◀ Spr. V, 111. Pr. fil. IV, 208.
- Koprowina** = moneta miedziana O. Przyj. ludu VI, 91. Mil. Pr. fil. IV, 831. »Koprowina = drobna moneta miedziana◀ Zb. I, 19. Spr. V, 111. »Chciał zapłacić drobną monetą i nawet 'koprowiną'◀ Pozn. II, 331. »Kuprowina◀ list. z Litwy.
- Koprowy** = »miedziany◀ Spr. V, 111. »Kociołki koprowe◀ Pozn. I, 97, n° 30. »Kamień koprowy = cuprum sulfuricum◀ Ciesz. 36.
- Kops** = kopnięcie: »Dadzą ci kopsa◀ Kosiakiewicz Rodzina Łatkowskich 1893, str. 107. »Wystawiaj (= uciekaj), frajerze, Bo ci kops wyprawia (= wybija)◀ Maz. V, 286, n° 315, zwr. 13 (autor pisze 'kobz' K.).
- Kopsać** = »kopać, bić, szturchać◀ Pr. fil. V, 768. »W innych gwarach 'kopać' i 'kobzać'◀ ib. »Kopsnąć◀: »Kopsnę go w makówkę◀ Maz. V, 286, n° 315, zwr. 8.
- Kopuła:** »Weź kopułą, goń kulnika' (= weź kiją, goń wilka)◀ (w zagadce) Cisz. I, 358, n° 417.
- Kopyca** = »członek wstydlivy u sannie zwierzęcych◀ Spr. IV, 378.
- Kopyce** lm.: »Kopyce = onucki◀ Rozpr. XVII, 79 p. w. Kapeć. »Nogi, obute w kopyce i kyrpce◀ Aten. VI, 112. »(Wiślanin) nogi odziewa 'kopycami', podobnemi do skarpetek z białej wełny, nie dochodzącemi łytek, a na to kładzie 'kyrpee'◀ Hoff, 45. »Na pończo-

chy (kobiety) wdziwiają 'kopyce' z białej wełny, takie, jak u mężczyzn, sięgające do kostek« ib. 46. Por. Kapeć.

Kopyła = »noga, kulas, por. Kopył« Pr. fil. IV, 208. »Dźwignąć kopyłą« = uderzyć nogą« ib. 194 p. w. Dźwignąć.

Kopył = kopyto (szewieckie) Ust. z Litwy. O. || »Kopyła = prostopadłe kawałki drzewa, osadzone w kopanicach« Roczn. 209. Por. Kopyła.

Kopyrtel = »kapiszon« (= piston) Pr. fil. III, 493. Por. Kuperek.

Kopystelja: »Kopystelija a. Kowestylja = fuchsia coccinea« Lub. I, 68. »Kopestylony = astry« Spr. IV, 337.

Kopysz = »narzędzie do ściągania nawozu: por. Ściągacz, Żdziach« Pr. fil. IV, 208.

Kopyściarz »żartobl. = strażnik ziemski« Pr. fil. V, 768; por. Kopyś w znaczeniu szabli.

Kopyś. »Kopystka = warząchew, łyżka drewniana« Krak. IV, 309. »Kopystka a. Kopyś = drewniane wiosłko do mieszania maki a. ubijania ciasta w dzieży« ib. I, 350. »Przygotowała... kopyś do jedzenia (zamiast łyżki)« ib. III, 28. »Kopyś = podługowata łyżka drewniana« Pozn. I, 215. »Kopyś = łopatka do mieszania w garnkach« J. Łoś. »Kopyś, służąca do robienia klusek, nazywa się 'warzycha'« Zb. X, 203, n° 3. »Okuje (buty) kowalka Kopyścią, od garka« Kiel. II, 181, n° 655. »O złej gospodyni mówią w Kaliskiem, że jej 'świnie z kopyścią uciekły'« Kal. I, 35. »Osie... smarują... mazią, nabieraną na 'kopyś' z maźnicy« Święt. 11. »W kotle (olejarniowym) sienie miesza się

'kopyścią' drewnianą« ib. 29. »Kopyś = rodzaj łyżki drewnianej do mieszania żuru i dlatego najczęściej znajduje się w żurowniku« ib. 42 g. || »Kopyś, zdrob. Kopystka = stary, zużyty rydel« Pobl. 153. Wisła III, 746. || »Kopystka = łopatka do mieszania jedzenia« Mil. »Kopystka = łopatka do wybijania ciasta« Ust. z Litwy. »Jujko, włożone w garnek... z kopystką do mieszania, służy do sprowadzenia czarownicy...« Kuj. I, 98, n° 3. »Zona męża bije... kopyścią« Maz. V, 280. »Kopyś. Kopyście a. Kopystka = mała łopatka drewniana do mieszania w korycie, w garnkach« Wisła VI, 907. || »Kopystka, Kopyś = żartobl. szabla« Pr. fil. V, 768. Por. Kopyś i a r z. || »Do ostrzenia (kopy) używają 'osełki' a. 'kopystki'« Was. 57. »Kopystka = drewniana wążka deszczka, obłana smołą z piaskiem, do gładzenia kopy, po naostrzeniu jej na osełce« Rozpr. XI, 185.

Kopytnik = »ziele, używane do wianków, poświęcanych w oktawę Bożego Ciała, któremi potem okadzają krowy w wigilję ś. Jana, przed czarownicami i domy, dla zabezpieczenia od pioruna« Pr. fil. IV, 831. Por. Stęcz. 69 i ind. »Kopytniak = roślina, zbiera się ją w wigilję ś. Jana, suszy i ze solom zadaje koniowi lizać; taki koń nie zdochnie na robaki« Spr. V, 369. Por. Kopateń. Kopytnik. Kopernik.

Kopyteń p. Kopateń.

Kopyto: »Kopyt« m. Ust. z Litwy. »Kōt = kopyto« Hilf. 168. || »Kopytko = radło« Parcz. || »Kopytko = lejkowate sitko z włosia do cedzenia rosołu (czasami bla-

- szane)• Krak. IV, 309. || »Kopytka bhp. = »skarpetki z grubej wełny• Spr. IV, 357. Por. Kopyt.
- Kora: »Skora a. Skūora = kora• Hilf. 180.
- Korab: »Na tej wodzie korab płynie, W tym korabiu dwóch braci je• Maz. II, 96, n° 220, zwr. 2. »W tej wodzie korab płynie, W tym korabie dwóch braci je (jest)• ib. 97; n° 222, zwr. 2. »Korab = statek, okręt• (w bajce) Ust. z Jaworza.
- Korakiel = »komża: 'Na korakel księdzu dajeie'• Rog. n° 425 i ods. 3.
- Koral: »Maryś, koralu!• Sand. 52, n° 14. »Ślicny koralu!• ib. 53, n° 15; 73, n° 80. »Dziewcyno, koralu!• Kozł. 125, n° 59. »Zeby ty była uboga sierota, Nie miała-bys koralów ze złota• Was. 192, n° 123, zwr. 6. || »Gorale = korale• Rozpr. III, 356. »Święta Ursula Gorale ūosuła• Zb. VII, 90, n° 83. || »Kolary = korale• Rozpr. XII, 43 § 95. || »Koral = gałka na maszcie• Pobł. 133. || »Koraliczek•: »Zgubiłam se koralički• Kozł. 169, n° 31. »Zgubiłam koralički• Kuj. II, 224, n° 387. || »Koralis•: »Marysiu, Ślicny koraliśiu!• Zb. XV, 72, n° 147.
- Korag- p. Chorag-.
- Korba = »zagięty kawałek drzewa, ruchomy, do którego końca przytwierdzony jest 'kosák'• (w 'skrzynce rzelazny') Spr. IV, 334. »Korba = przyrząd do cięcia słomy na sieczkę ('siekanie')• Rozpr. XII, 94. »Choćby na korbie rzazał, to mu nie nastarczy• Wisła II, 306, n° 967. || »Korba = świderok korbowy• Pr. fil. V, 768. || »Kolba = korba• (w przyrządzie do ostrzenia, 'locku') Was. 59, n° 18.
- Korbacz: »Karbacz•: »Zatrzasnął karbaczem• Rog. n° 184. »Ude-
- rzył karbaczem• ib. || »Korbacz = długi pręcik lukrecji, jakim biją się w Wielki Poniedziałek• Pr. fil. V, 768. || »Korpacz•: »Korpác = batóg, skręcony ze szmaty a. z czegobądź• Spr. V, 369. || »Karbaczka•: »Karbaczka zatrzasnął• Rog. n° 183. || »Karabac = harap• Świąt. 698. || »Korbacz = bat z krótkim trzonem i zakręconym długim rzeniem (harap)• Krak. IV, 310. »Kōrbacz = bal• Hilf. 127. 168. »Mosio... wziął na się korbaec, posed do skoły• Maz. III, 69, n° 22, zwr. 2 (nie lud. K.). || »Karwacz•: »Przygotowawszy 'karwacze', t. j. pręciki z 'śłodkiego drzewa' (lukrecji), gonią za dziewczkami, chcąc je uderzyć• Hoff, 52. Rozpr. XII, 20. 41. »Karwac = bicz, bal• Pr. fil. III, 305. || »Korbasko•: »Wezmę korbaskiska (korbacza), to was rozpędzę• Krak. I, 264.
- Korbal: »Korbāl = bania, dynia• Parcz. Pozn. III, 127; VI, 357. Pr. fil. III, 360 p. w. Bania. Zb. I, 19. O. Pr. fil. V, 768. || »Korbal• Zb. I, 14.
- Korban = »pudełko z kory• Wisła III, 87. »Mam (dla bociana) drugie (nogi) w korbanie• ib. VI, 693. || »Korbānek a. Korbānka = kozubek, torebka stożkowatej formy z kory: jagody sprzedają z korbānkiem• Pr. fil. V, 768. || »Korbań a. Korbańka = torebka ze świeżo zdartej kory z drzewa do noszenia zebranych lesie jagód• Osip. »Korbańka = torebka z kory, robiona dorywczo przez zbierających jagody• Pr. fil. IV, 831. »Korbionka a. Karbona, Korba, Korbus = kozubek z kory do jagód• Pr. fil. IV, 208. »Korbusek• w tymże znaczeniu Jastrz. (od Kunowa). »Kurbańka• w tymże znaczeniu Matzenauer Cizi slova.

229. || »Przyjechała staroscina w kordonie (korbonie = char à vent)« Lub. I, 205, n° 223, zwr. 3. Nie wiem, czy poprawka Kolberga jest uzasadniona; to pewna, że chciał powiedzieć »char à banes«, 'szaraban', jak ma O.
- Korbel**, »Korbelek = przyrząd bębenkowaty, na widelkach laskowych rozpięty, do łowienia raków« Prac. Por. Pr. fil. V, 422.
- Korchel** = »pijak wielki« Spr. IV, 345. »Korhel = łotr, galgan. Wymyślając: 'Ty, korhelu!'« ib. V, 369. »Korhel = marnotrawca, pijak« Rozpr. XVII, 23.
- Korcować** = »dawać korzec zboża: 'Nasz paneńko sie raduje. Bo mu każda kupeczka korcuje'« Pr. fil. IV, 208. Toż ib. V, 768.
- Korcowy**: »Długa sukmana i korcowe buty... znamionują... Mazurów« Del. 35.
- Korcówka** = »deska, deszczka w kole wodnym u młyna« Krak. IV, 310. Ib. I, 143 ods. »Korcówki = w dużem kole wodnem tracza a. młyna, pojedyncze skrzydła, nabierające wodę« Spr. IV, 305. || »Karcówka« Ust. z Litwy.
- Korczak** = »drewniana szufelka rybaków nadnarwiańskich do wylewania wody z łodzi« Wiśła VI, 17, 507. »Korcak« = toż znaczenie Pr. fil. IV, 831. || »Korczak = wielka łyżka drewniana z uchem« Pobl. 36. »Kórczak« ib., toż znaczenie. »Kórczkiew = warząchew« ib. »Kórczak = warzecha drewniana, wielka łyżka drewniana: 'Kórczak masła'. Kórczak twárogu'« Ram. 73. »Kórszkew a. Kórszczuk (masła) = wielka łyżka (masła)« Hilf. 168. Toż w pieśni ib. 62 ods. || »Korczak = but duży, niezgrabny« Pobl. 153. Wiśła III, 745. Por. Korcowy. || »Korczak = przewi-
- sko ubożego szlachcica, jakoby chodził w drewnianych chodakach, 'korkach'« Pobl. 36. »Kórczak = Korczak. 'Kórczakami' nazywają lud kaszubski połud.-zachodniej części powiatu kartuskiego i zachodniej kościerzynskiego. Nazywa ta dotyczy w pierwszym rzędzie (tak! K.) drobnej szlachty, osiadłej w owych powiatach« Ram. 76.
- Korczaki**: »Korcaki = ziemniaki« Pr. fil. V, 768. Por. Karczochoy.
- Korczeć** = o głosie kury: »Kókosz korcze« Hilf. 168.
- Korczuha** = »sanki do wywozu drzewa ze zrębów« Prac.
- Korczyzna** = »zbiór deszczek poprzecznych, tworzących komórki koła wodnego« Krak. IV, 310 p. w. Korcówka.
- Kordelas**: »Kordylac« Krak. IV, 53.
- Kordiuk**. »Kurdiuk = choroba języka u koni i bydła, kończąca się najczęściej odpadnięciem języka; zwykle też z językiem odpada ogon i mówi się: 'kordiuk język odtoczył...'« Roczn. 209. »W Galicji wschod. zowią wrzód ten ('kurdziel') 'kordiuk...'« Zb. V, 123, n° 169. »Kurdziuk« Ust. z Litwy. Por. Kurdziel.
- Kordja**: »Kordyja = gorzałka« Spr. IV, 24.
- Kordjaczny**: »Kordjaczny = porywezy« Mil. Por. Kordjak = zawadjaka O. || »Kordyaśny = swarliwy, gniewliwy, czupurny, butny« Święt. 700. »Polubiłam se ja męża takiego złego, kordyjaśnego, Gorsego gdyby węża« Rad. I, 192, n° 221. Por. Kurdyś.
- Kordjaka**: »Dała... czwartemu (chłopcu) srybną kordyakę« Pauli 152, n° 17 (autor objaśnia wyrazem 'kord', podobno mylnie, por. Kordjaka = nudności pod sercem O.). »Podarunki dała: ...Wojtko-

- wemu złości kordjakę◀ Świąt. 248, n° 147. ▶Podarunkim dała; Dałam dwiema (= dwom K.) srebra z kordyjakiem◀ Zb. II, 36, n° 2.
- Kordła p. Kołdra.
- Kordon p. Korban.
- Kordwanowy: ▶Żółte ciżmy kordwanowe◀ Zejsz 162, n° 95. Patrz Kurdyban.
- Kordy lm.: ▶Trzymać kogoś 'w kordach' = w klubach; frycować◀ Kolb. rękop.
- Kordybanik p. Kurdyban.
- Korek (zartobliwie) = korepetytor Ust. z Warszawy. Por. Korka.
- Korhel p. Korchel.
- Korka, ▶zdr. Koreczka = chodak drewniany z lekkiego gatunku drzewa, jak sosnowe, osowe, topolowe i t. p., z wiezchem skórzanym...◀ Pobl. 36. ▶Korki = treпки◀ Pr. fil. IV, 276. ▶Korki = trzewiki drewniane, treпки◀ ib. V, 769. Toż Hilf. 168. 50. ▶Rzucają 'korky' 'na westrzod izby'◀ Nadm. 74. ▶(Wuj) przyszedł wyrzynać 'korki', t. j. 'drewniane obuwie', wyrobione z drzewa zamiast podeszwy, a wiezech przybity gwoździkami a. 'drotenu ze skory'◀ ib. 118—119. ▶Weź z lewy nogi korkę◀ ib. 134. ▶Kórka = chodak z drewnianą podeszwą◀ Ram. 75.
- Korka = korepetycja Ust. z Warszawy (z gwary studenckiej).
- Korkarnia: ▶Korkarniá = miejsce, w którym 'korki' robią, fabryka 'korek'◀ Pobl. 36. ▶Kórkarniá◀ toż znaczenie Ram. 75.
- Korkarski: ▶Kórkarzki = dotyczący wyrobu 'kórek'◀ Ram. 75.
- Korkarstwo: ▶Kórkarstwo = fabrykowanie, wyrób 'kórek'◀ Ram. 75.
- Korkarz: ▶Korkarz = ten, co 'korki' robi, fabrykant 'korek'◀ Pobl.
36. ▶Kórkarz◀ toż znaczenie Ram. 75.
- Korki: ▶Kaszub. 'skorki', (aconitum, tojad) t. j. 'korki'; 'korek' oznacza w Prusach Król. pantofel z drewnianą podeszwą...◀ Pamiętnik fizjograf. V, dział IV, str. 12. ▶Kórki◀ = jakaś roślina◀ Hilf. 77, ods. 2.
- Korklice? ▶Korklicanka◀ Maz. V, 316, n° 363.
- Korklina p. Karklina.
- Korknąć = ▶umrzeć◀ Wisła I, 153. Osip.
- Korkonos ▶a. Kurnosy = człowiek z nosem niepomiernie zadartym◀ Osip.
- Korkowy: ▶Kórkówy = dotyczący chodaka drewnianego, t. zw. 'kórki'◀ Ram. 75.
- Kormalić się = ▶gramolić się: 'Śmierć się kormali kóminem'◀ Pr. fil. V, 769.
- Korman p. Karmana.
- Kormesła p. Koromysło.
- Kornacki: ▶Kole Kornackiego◀ Łęcz. 77, n° 102.
- Kornawy = ▶krzywonogi (chłopak, gdy mu się kolana stykają)◀ Lub. II, 211. Por. Kłyszawy.
- Kornet = trąbka: ▶Już kornety i cymbały Wydawały głos niemały◀ Wójc. I, 223 (nie ludowa K.). || ▶Kornet = czepiec◀ Zb. I, 81. Pr. fil. IV, 831. || ▶Kornety = koronki◀ Świąt. 700. ▶Koszule 'kościelne'... strojone są w różne 'hargarzęty' i 'kornety', t. j. (w) mnóstwo kwiatów wyszytych i haftów, wyrobionych białą nicią◀ ib. 47. || ▶Kornet = kapтур (myśliwski)◀ Pr. fil. V, 769. || ▶Kornetka◀ = koronka: ▶Czepeczek... obszty kornetką◀ Pozn. II, 170.
- Korniak = ▶pieniek, pniak◀ Pr. fil. IV, 209. ▶Korniak = grube korzenie przy pniu◀ ib. V, 769.

- Korniasty** = szorstki: 'Ten kaf-tán korniasty, tarpaty'• Pr. fil. V, 769.
- Kornik** = ogólna nazwa chrząszczy z rodziny bostrichidae• Wrześ. 11.
• Kornik = rodzaj chrząszcza• Spr. V, 369.
- Kornotek** = »pies pasterski• Hilf. 168.
- Kornus** = »wódka prosta• Kuj. II, 272. 279. »Kornus = wódka z ziemniaków• Zb. I, 19. »Kornus = zwykła gorzałka• Wisła IV, 807. »Kieliszk mocnego kornusa• Derd. 12. »Ja piję dobrą wódkę, ty tylko kornusa• Pozn. IV, 270, n° 520 (nie ludowa K.).
- Korobka**: »Koropka = pudło słomiane na krupy• Pleszcz. 36. Por. Słomianka.
- Koromla** = »komża• Zb. II, 8.
- Koromysło** = »nosidło do noszenia konewek z wodą na ramionach• Roczn. 209. »Koromysło a. Koromesło = toż znaczenie Zb. I, 70: VIII, 118, n° 3. »Dwie konewki na koromesłach• S. Wiśniowski Australja, 258. »Koromesła = nosidła do wody• Pr. fil. V, 769. Por. Zb. III, 127. Kolb. || »Kormesła a. Kórmesła = nosidła do wody• Pr. fil. IV, 209. »Kormysła lm. = przyrząd, ułatwiający dźwiganie wody w dwóch naczyniach (drażek w środku znacznie szerszy i tamże stosowne wydrążenie posiadający, zakłada się na ramiona i wieszają się na jego obydwu końcach naczynia z wodą)• Zb. I, 44. || »Kromisło = nosidła do wody• Pr. fil. V, 772. || »Koroniosło• Miklosich Etymol. Wörterbuch, 131.
- Koron** = eufemistycznie zam. 'piorun': 'Do korona kandego' = do pioruna jasnego Pr. fil. V, 769. Por. Koronować.
- Korona**. »Kuruna = ubiór słubny na głowę panny młodej, dziś już nie używany...• Pr. fil. IV, 831. »Kuruna = korona• Rozpr. XX, 430. »Korona = strój druchen na głowie, wieniec i kwiatki na chustce Doman. »Starościna i podstarościanka mają na głowach bogate ubranie, zwane 'koroną', wysokie blisko na łokieć (następuje opis)• Chełm. I, 295. »Korona = strój głowy p. młodej ze świecideł, zastępujący w bardzo wielu okolicach zielony wieniec, do którego kształtem jest zbliżony i ma z nim jednakowe znaczenie godła dziewictwa• Zb. I, 84. »Młoda panna ma na głowie wieniec z 'merty' a. 'rozmeryniu', czyli 'korone' naokoło głowy wązko opasaną...• Pozn. II, 225. 234. »Główne obrzędu weselnego godło stanowi wieniec ('wianiec'), uroczyste 'koruną' nazywany. Jest to gałązka jałowcu...• (następuje opis) Maz. III, 100. »(Na głowę p. młodej)... kładą z przodu djadem, czyli czółko ('koronę') na trzy cale z tektury czerwonej wstęgą obszyty i zdobny w paciorki• Lub. I, 201. »Podczas ceremonji 'osiołka'... jedna z dziewcząt przynosi wieniec, zwany tu 'koruną'• Pozn. III, 153, n° 5. Do p. młodej śpiewają: »Niech cię Bóg koronuje Tomi samom koruną, którą prezentuję• Wóje. II, 53. || »Korona = górny gzyms około pieca• Rozpr. X, 286. »Korona pieca = górny gzyms pieca• Wrześ 11. || »Płoty... są ponatykane cierniami, tworzącymi na wierzchu ostrą cierniową 'koronę'• Krak. I, 159. Por. Koronować. || (Podczas 'frycówki') »pletą dla fryca 'koronę'... Wysoka jest do ośmiu cali, splecioną z siana a. zboża... (opis)• Kuj. I, 237. »('Wilka')... ubierają

- w wieniec, tj. wsadzają na głowę 'koronę' ze zboża i polnych kwiatów◄ Pozn. II, 212. || ◊Sielanki.. puszczają na wodę (w przeddzień ś. Jana) uwite z ziela 'korony' (wieńce)◄ Fed. 165—66. || ◊Swatkowie!... Trzeba koronę (weselną) z gospody sprowadzić; Korona leży już ustrojona...◄ Maz. III, 176, n° 193. ◊Zebym był kochany, nie chciałbym koruny, Nie chciałbym być królem◄ Was. 163, n° 78. ◊Winszuje państwu zdrowia, szczęścia, fortuny i w niebie koruny◄ (z oracji szopkowej) Wiśła VI, 574. ◊Jedzie Jasiek z Torunia, Na nim złota koruna◄ Sien. 269, n° 13. Toż z postacją ◊Koruna◄ Zb. VI, 102, n° 9, zwr. 4. Zagadka o koronie Krak. IV, 243, n° 33. || ◊Korona p. Jezusa = berberis vulgaris◄ Zb. VI, 202 g.
- Koronica** = ◊pierwszy zbiór siana, sianożęcie czerwcowe◄ Ust. od Rawy.
- Koroniośło** p. Koromysłó.
- Koronka**: ◊Owczarz czarownik... stara się ukrącić 'koronkę' (pacierki, różaniec) z umarłego...◄ Krak. III, 77. ◊Zażegnawacz... odmawia... pacierze na 'koronkach różańcowych'◄ ib. 85. ◊Wziena kũronecke ji mówi pãciorek◄ Rozpr. IX, 195. ◊Dla zapobieżenia odmiany (dziecka przez 'Krásnięta')... kładą pod nie książkę (do nabożeństwa K.), lub 'korunkę'◄ (autor mylnie objaśnia wyrazem 'wianeczek'; chodzi tu o różaniec K.) Hilf. 69.
- Koronny** = ◊największy: 'Koronny pijak. złodziej itp.'◄ Pr. fil. IV, 832.
- Koronować** = krzyżować na kogoś, piorunować Idz. Por. Koron.
- Koronować** = ◊płót cierni, cierniem u dołu natykać◄ Krak. IV, 310.
- Korończyk** = ◊grosz srebrny, moneta obecnie nominalna, na którą liczą w niektórych miasteczkach nad Niemnem, 8 groszy pols.◄ O.
- Korowadzić** = ◊chodzić gromadnie (o wilkach)◄ Pr. fil. V, 769.
- Korowaj** = ◊obrzędowe ciasto weselne, uroczyscie krajane i rozdzielane wszystkim w czasie uczty weselnej◄ Pr. fil. IV, 832. Zb. I, 84; II, 187. 271; VII, 121; XIII, 209. Maz. III, 194. ◊Domyślaj się, Marysiu, na co ten korowaj na stole stawiają◄ ib. 200, n° 231. Połuj. 200. 207. Skrz. 74. Chełm. I, 213. Lub. I, 157. 232. ◊Kalineczkę łomali, Korowaj ubierali◄ ib. 154, n° 82. Wiśła IV, 790. ◊Jasieńków tatulo pyszny korowaj piecze... Bywaj, rodzino moja, u korowaja mego!◄ Wiśła VII, 688. Przem. 61. 116. Tyg. il. ser. 2, n° 110, str. 67. ◊Korowaj = pieróg weselny, rzecz i nazwa zaniechane◄ Osip. ◊Korowaje wielkie na stół dano◄ Pielgrzymowski r. 1600, w Bibliot. Warsz. CCl, 417. || ◊Książę Korowaj◄ i ◊droga Korowajowa◄ Zb. III, 73, n° 21. || ◊Korowal◄ Zb. XIII, 158; XIV, 172. Lub. I, 153. 160. 213. ◊Korowal: 'Bądź, korowalu, rumiany'◄ Pr. fil. IV, 209. || ◊Korowajczyk◄ Przem. 123.
- Korowajnica** ◊a. Korowajca = kobieta, piekająca korowaj: 'Haftowali go (korowaj) korowajce'◄ Pr. fil. V, 769. ◊Korowajnica i Korowajnik przyrządzają na Rusi ciasto obrzędowe◄ Zb. I, 84; II, 188. 271. Chełm. I, 213. 221. 243.
- Korowajnik** = p. przytoczenie ze Zb. I, 84 pod Korowajnica.
- Korowajowy**: ◊Ciasto korowajowe◄ Lub. I, 241.
- Korowal** p. Korowaj.
- Korowót** p. Kołowrot.
- Korowody** = ◊kłopoty, ambarasy, krętanina◄ Krak. IV, 310. Toż

- Ust. z Litwy. »Gdy kto ma wiele kłopotu, mówią: 'Eh, ma on ta tera w głowie korowody'« Kuj. II, 280, n° 5. || »Chorowód« Kłosy XVII, 206. || »Kurowody«: »Bedo kurowody, nima co gadać« Rozpr. IX, 97.
- Korowodzie** = »gromadnie chodzić (o wilkach)« Przyj. ludu VI, 111. || »Korowodzie się« = zaprzętać się, porać się, gmerać się: »Zaczął spokojnie naciągać rękawiczki... z którymi doś długo się korowodził« Korzeniowski VII, 441.
- Korowrotek** p. Kołowrot.
- Korpać** = »naprawiać« Udz.
- Korpaty**: »Korpaty kłobuch« (autor nie wie znaczenia; myślę, że = chropawy, kosmaty K.) Spr. IV, 24.
- Korpał** = przezwisko zająca Przyj. ludu VI, 111. »Korpał a. Korpał = tak zowią myśliwi zająca na Podlasiu« W. Kozłowski Terminologia łowiecka, 40. Por. Koppel. Kopyra.
- Korpanie** p. Kopanie.
- Korsać** = »kurstać, tryksać, szturać; popędzać, budzić do czego« O. || »Korsować = budzić, naganiać do wstania z łózka« Pobł. 153. »Korsować, Skorsować = spowodować do wstania, niemal to samo, co 'Dugować', 'Zdugować', np. 'Skorsować z łózka'« Wisła III, 745. Por. Kurstać.
- Korsakówka** = rodzaj buteczki montowej, kajzerka Ust. z Wilna.
- Korsować** p. Korsać.
- Korszun** p. Karzun.
- Kortać** = drugi raz orać Ust. z Litwy. Por. Mieszać. Podejmować. || »Kortać = bić« Zb. I, 44. Por. Wykortać.
- Koruna** = koronka (do strojów) Ust. z Litwy.
- Korungiew** p. Chorągiew.
- Korupeja** = »lud używa powszechnie zam. łapówka: 'Wziął od nich korupeję'« Roczn. 189 p. w. Corruptio.
- Korus** = »brukiew mała. Na brukiew, gdy się nie udała, mówi się: 'To korusy'« Pobł. 36.
- Koruszek** p. Korzec.
- Korut** = »kwas z mleka, zaprawionego warzywem, w gałki urobiony i zasuszony, które się dorzuca do rosółu, chcąc go w krótkim czasie przemienić w rodzaj barszczu« Roczn. 209.
- Kory?**: »Z sikory mięsa dwa kory (koryta, tak objaśnia autor, ale czy słusznie? K.), a pierza faska (By wykazać płonność wielkich skutków z małych przyczyn)« Krak. IV, 272, n° 755. Porów. Półkoruszek.
- Koryciarz**: »Dziewczyna ucieka i spotyka koryciarza; prosi go, aby ją schował pod ostatnie koryto« Cisz. I, 299, n° 248.
- Korycieć się**: »'Na dachu od słonka korycom sie deski', a 'sie pacom' od paczyć się« Spr. V, 369.
- Korycizna** = »parów« Pr. fil. IV, 209. »Korycizna = wklęsłość gruntu w kształcie koryta« ib. V, 769.
- Koryga** = »stary człowiek« Udz.
- Koryszek** = korek u obuwia: »Stuk stuk po podłodze. Umykaj się nóżka nodze, Koryszek koryszkowi, A dziewczula chłopyszkowi« Pozn. V, 86, n° 157. »Koryszkami tupa« Lip. 141. Toż Pozn. IV, 23. »Powiadali, jeziórko zamarzło; A ja tam był, koryszkiem przedepnę (korkiem, obcasem u buta)« ib. V, 169, n° 403. »(Gospodyni)... koryszkami stapa (korki obcasy)« ib. III, 42, n° 13. Toż Łęcz. 32, zwr. 15.
- Koryto**: »Oprawiają wieprze w 'korytach'« Krak. I, 134, ods. 2. || »Koryto = rodzaj czółna« Prac. Por. Kareta. || »Korytko«

we młynie: »Korytko = osobliwie zakończone korytko, do którego sypie się zboże z kosza, a z korytka w kamień młyński, trącając o krawędzie czworokątnej 'sochy'« Spr. V, 134. »Potrząsacz' trzęsąc się porusza spodnią część kosza, czyli 'korytko', przez co zboże sypie się do środka kamienia« Krak. I, 143, ods. » || Korytko = 1, niecki 2, rowek« Rozpr. X, 286. »Korytko = niecka« Wrześ. 11. || »Ziemia... pocięta mnóstwem wawozów i parowów... zwanych 'korytka'« Sand. 17.

Korząszek p. Korzeń.

Korzał p. Korzeń.

Korzec = »1 hektolitr (np. piwa)« Zb. XIV, 168. Rozpr. XX, 429.

|| »Korzec pola = 20 zagonów na wzdłuż stajania, czyli jedno stajanie = $\frac{2}{3}$ morga« Święt. 700. || »Korzec = naczynie do wylewania gnojówki« Pr. fil. IV, 284. Por. Korzydło. || »Korzeczek = korzec« Lub. II, 211. »Ma piędzi nie korzec, Tylko dwa koreyki« Zb. III, 18, n° 16. || »Koruszek«: »Kóruszk = korzeczek, mimo zdrobnienia, miara ta sama, co korzec: 'Dwa kóruszki żółta'« Ram. 76. »Korzusek = korzec« Wisła II, 756.

Korzec = »skorek (forficula)« Wrześ. 11. Rozpr. X, 286. Święt. 700. Spr. V, 369.

Korzeniak: »Korzyniak = kosz z korzeni« Mil.

Korzeniasty = obfitujący w korzenie Ust. z Litwy.

Korzenica = »perz« Pobł. 36. Ram. 76. Por. Osocz.

Korzeniec = zaprawiać korzeniami: »(Żonka) Szła do lasa na korzonki: A cóż będzie korzeniła, Kiedy mięsa nie warzyła?« Zb. IX, 245, n° 274.

Korzeniówka = »rodzaj beczki, plecionej z korzeni sosnowych« Zb. X, 202. || »Korzeniówka = aqua vitae aromat.« Ciesz. 43.

Korzennik = ul z kory, przywiązany do drzewa rosnącego Ust. z Litwy.

Korzeń: »Korzeń maciczny«: »Bóle maciczne u kobiet leczą korzeniem tak zw. 'macicznym', który kupują w aptekach...« Wisła VI, 664, n° 8. »Korzeń Jezusa Chrystusa« O. p. w. Korzeń. »Korzeń ś. Piotra = mniszek lekarski (taraxacum off.)« Pawł. || W grze 'w pietruszkę' »siedzący na samym końcu całego rzędu otrzymuje nazwę 'korzenia'« Zb. XIII, 81, n° 12. Patrz Djabli. Gałgan. Gałgański. || »Korzenie« nij.: »Ciągnie się korzenie przez miedzą« Święt. 311, n° 523. || »Korzuszek = korzonek Ust. z Litwy. »Pomyślał, że ón sie 'korząszkami' (= korzonkami) używi« (autor pisze 'korzązkami' K.) Pozn. VI, 107. »Korzycek = korzonek« Cer. 'Słodycka' ma słodziuskie 'korzycki'« Wisła VIII, 145, n° 9, 1. || »Do korzał a. Do korzon = 1, do korzenia, zupełnie: 'Wyciąć zboże do korzał, do korzon 2, na oścież: 'Otworzył izbę do korzon'. 'Do korzon a. do korzał otwarte dzwirze'« Pr. fil. V, 720. »Do korzon = całkiem« ib. 610. »Odewrzał dwierze do korzán« Rozpr. XII, 52.

Korzon p. Korzeń.

Korzuszek p. Korzeń.

Korzyczek p. Korzeń.

Korzydło = zap. duże naczynie (korzec): »I żuk (? K.) wody stojąło, Korzydłem się pijało« Rad. II, 72, n° 147, zwr. 3.

Korzystować = »korzyści ciągnąć: 'Chcieliby z nas korzystować, ale się nie damy'« Krak.

- IV, 310. 297, n° 44. »Moja córuniu, Jużemci wygnała (gąski), Ale bodajeś z nich Nie korzystowała« Lub. I, 260, n° 415, zwr. 11.
- Korzyść** = »rękojeść« O. »Rękojeść (sochy), za którą chłop trzyma, zowie się 'korzyść'« Maz. III, 50. Rysunek motowidła z 'korzyścią' ib. V, 59. Por. Ukrainś. 'korystoczka' Zb. X, 30. »Na grubszym końcu laski (tj. motowidła) jest poprzeczna 'korzystka'« Lub. I, 86. »Korzystka = rękojeść poprzeczna na 'szpacisku' tj. trzonku rydła« Wisła III, 745. Toż Pobl. 153.
- Korż** = placek pszenny z makiem Zb. III, 124, n° 1.
- Kos?**: »Idzie kurek popod murek, Nie widać mu, jeno kos', albo: ...Nie widać mu, ino kosy'« (zagadki o pługu) Zb. VII, 88, n° 73.
- Kosa** = warkocz Roczn. 209. Zb. I, 70. Ust. z Litwy. Osip. »Gdy dziewczyna znajdzie 'linowisko' (węzowe), ugotuje i tą wodą umyje sobie włosy, to wyrosną jej bardzo długie i gęste 'kosy' (warkocz)« Zb. V, 169, n° 3. »Przeskocz. Jasiu, mury: Jak zabraknie liny... Na ci jeszcze kosę« Wójc. I, 166. »Maryś na nim (na kamieniu) stała, Swe kosy cesała« ib. II, 76. Niejasne: »W lesie sosna pięknie rośnie, gdy ją podkrzesują: Śliczne włosy, gdyby kosy, gdy ich (tak K.) podkrzesują« Pauli. 123 (toż Wójc. I, 161). Pauli dodaje, po wyrazie 'kosy': »Warkocz, 'kosą' zwie lud także konstelację 'coma Berenices'« Por. Zb. I, 85 p. w. Kosa. || »Koseńka«: »Trza rozplatać... Jantosinę koseńkę« Wisła VII, 695. || »Kosy« = ogon (koguta): »Kot ogón do góry trzyma, kokot znowu te kosy, pióra w ogónie takie« Cisz. I, 318, n° 264. »Kosy = średnie dwie najdłuższe sierpowate sterówki u ogona koguta« Pietruski Historja natur... ptaków, cz. IV. || »Kosy« = gwiazdozbiór: Patrz wyżej przytoczenie z Paulego. »Kosy = gwiazd pewna grupa« Krak. IV, 310. »Gwiazdy pod znakiem... Orjona ('kosy', a 'gwiazdy s. Jakóba u ludu)« Zb. VI, 172 k. »Gwiazdy zowią się różnie: 'kosy', 'baby' itd... Niedaleko (bab) szli kosiarze z kosami...« Krak. III, 32, n° 53. »Z konstelacji znane są: 'kosy' i 'furmán' (niedźwiedź wielki i mały)« Święt. 543. »Wysooko miesiącek, jescie wyzy kosy« Zb. XII, 137, n° 244. »Z gwiazd niektóre tylko znają: ...'krzyż', 'kosy', 'baby'« Rud. 98. »Kosy = pas Orjona« Pawł. Spr. V, 369. Porówn. Kosiarz. Kosownik. || »Kosa« = śledziona zwierząt Osip. Ust. z Litwy. || »Kosa = iris germanica« Spr. IV, 305. Por. Kosacz. || »Kosa« z ciasta: »Na korowaju nalepiona jest dokoła plecionka z ciasta, zwana 'kosa'« Przem. 116. Por. Koska.
- Kosaciec**: »Kosajec«: »Podczas moru tańczyły we wsi śmierci i śpiewały: 'Kto będzie pił biedrze-niec, dzięgiel, kosajec i tyrniec, temu biada nie zrobi nic'« Zb. VI, 204. »Kosaje« = kosaciec« Pr. fil. V, 769.
- Kosacz** = »koń z wielką grzywą, kosaty« O. || »Kosacz = roślina kosaciec błotny« O. Ust. z Litwy.
- Kosajec** p. Kosaciec.
- Kosak** = sierp niezabkowany, ostrzony osetką Encykl. roln. II, 816. »Chłop siad na babe, dał ji kosak pod pazuche i jedzie na ni dó pola... Baba zazęna gąrz (= gąrsć jęczmienia)...« Zb. V, 247, n° 50. »Kosak = długi, krzywy,

- szeroki nóż do rznienia słomy« Spr. IV, 334. »Kosak = nóż do krążania kapusty« ib. V, 369. Wrześ. 11. »Kosak = 1, sierp 2, nóż do krążania kapusty« Rozpr. X, 286.
- Kosarz** p. **Kosiarz**.
- Koserz**: »Do Kosérza« Wiśła VIII, 491. || »Na Kosérski drodze« Wiśła VIII, 501. »W Kosérski granicy« ib. 705.
- Kosiać** = »klaskać w dłonie (dziecinnie); 'robić kosiu-kosiu': 'Kosiąj, Józiu, kosiąj!'« Pr. fil. 769. W grze dziecinnej, »uderzając rączkami małych dzieci jedną o drugą, mówią: 'Kosi kosi kosiany, Pojedziemy do mamy'« Zb. X, 246, n° 1. »Dziewczynce zawiązują oczy i pytają: 'Jakiego chcesz, babko, siekanego', czy 'kosianego?' Babka odpowiada: kosianego: wtedy dzieci, klaskając w ręce, uciekają przed nią« Rud. 122, n° 12. »Kosić. Kosiać = klaskać, w języku dzieci: 'Kosi kosi łapki, pojedziem do babki...'« Pobl. 133. »Kosi kosi kosiany, pojedziemy do mamy...« Zb. X, 246. || »Kostkac = klaskać (o klaskaniu małych dzieci)« Pobl. 37. »Kóstkac = uderzać ręką o rękę, dłonią o dłoń, klaskać: 'Kóstkall z rādosc!'« Ram. 76. || »Koskać = klaskać« Pr. III, 493.
- Kosiałka** = »pętka do guzika« Wrześ. Dod. Pr. fil. V, 769.
- Kosiara** = »koszyk z łoziny« Udz.
- Kosiarz**: »Kosiarze z kosami« w gwiazdozbiornie 'kosi' Krak. III, 32. »Orjon, to 'kosiárze'...: 'Wstawajcie, bo juz kosiárze przysli'« Zb. XIV, 133, n° 125. »Kosarze« = Orjon Lud I, 172. Por. **Kosiec**. **Koścy**. || »Kosarz = kosiarz« Wrześ. 11. || »Kosiarczyk«: »...Na łączce u siana Cterech kosiarcyków, a ja ino sama« Pauli, 22, n° 134. Toż Kiel. II, 25, n° 67. »Siedmiu kosarcyków« (tak K.) ib. 77, n° 247, zwr. 2. Por. **Kośnik**.
- Kosiaty** »a. Kosisty (o materji) = nierówny, nie dający się należycie złożyć, np. chustka, gdy rogi jej, po złożeniu, nie przylegają do siebie« Święt. 700. Por. **Kosynka**.
- Kosica** = »nóż siekacz do siekania kapusty« Krak. IV, 145. 310. »Kosica = kręzak, którym się kapusta kraje i nakrawa głąbie do łatkowania« Bibliot. Warsz. LXXX, 624.
- Kosicą** = »ukosnie: 'Tén chodnik idzie kosicą'« Pr. fil. III, 493.
- Kosiczka** = jakaś roślina, poprawiająca psujące się mleko Wiśła VIII, 137; III, 763.
- Kosić**: »Wyłała ja cterech braciśków Zielonej łącki kosić...« Rad. I, 148, n° 104.
- Kosić** p. **Kosiać**.
- Kosić**, »Kosać = na ukos, na skosę orać (w Krakowskiem = przeczyć)« Zb. I, 19. »Kosić« oczy = patrzeć zyzem, na ukos Ust. z Litwy. »Kosić się« = paczyć się (o deskach itp.) Ust. z Litwy. || »Kosić« = ? kasać: »Gdy chłop pchły koszą, (będzie) deszcz« Zb. VI, 191.
- Kosiec** = kosiarz Ust. z Litwy. O. Rozpr. XII, 94. || »Koścy« = gwiazdozbiór Ust. z Litwy. Por. **Kosa**. **Kośnik**.
- Kosień** = »październik« Zb. II, 8.
- Kosiewski**: »Kosiewskiego dziwka« Łęcz. 197, n° 375, zwr. 5.
- Kosinki** = »sianokos« Wrześ. 11. Por. **Kosowica**.
- Kosiorek** p. **Koszorek**.
- Kosiór** = »półokrągła deska, osadzona na drągu, do wygarniania węgla i wyciągania chleba z pieca« Czark. Maz. V, 48. »Kosior =

- deska pół-eliptyczna na kiju, służąca do wygarniania węgla i popiołu z piekarnika◀ Pr. fil. IV, 832. ▶Kosior = kociuba◀ Pleszcz. 36. ▶Kosior = ożóg◀ Zb. VIII, 251. ▶Do wygarniania popiołu z pieca służy 'kosior', zwany w Krakowskiem 'pociaskiem'◀ Maz. III, 35, ods. ▶Kto sam w piecu lega, ten i drugiego kosiosem siega◀ ib. 160, n° 64. ▶Ona chleb piece; Zwaliła go kosiosem, Z niego krewka ciece◀ Rad. II, 53, n° 107, zwr. 4. ▶Starsy družebka, a weźże kosiora, Powygarnuj Mozolskie (z Mozolic) swachny zza stoła◀ Rad. I, 216, n° 283. ▶Starsy družba, Wyciągnij starsą druchnę kosiosem (= ożóg) zza stoła◀ Zb. VIII, 276, n° 28. Toż Maz. III, 148, n° 139. ▶Kasio-rem◀, pisze tamże w tekście Kolberg. ▶Gospodarz ogarnia węgle takim kosiosem◀ Chęłch. II, 105. ▶Czarownica... często na kosiorze koninem w noc wylatywała◀ Kozł. 351. ▶(W kościele) przed każdą (czarownicą) stoi kosior i pomiotła◀ ib. 378. ▶Wielem ja miastów objechała, Nimem na kołac kosiora dostała◀ Maz. III, 186, zwr. 11. ▶Z 'kosiorami' (= ożogami)◀ Maz. III, 353. || ▶Kosiorzy = biegny u kolebki◀ Pr. fil. V, 769.
- Kosisko** = ▶osada kosy◀ Zb. II, 8. Pleszcz. 36. Sab. 131. Spr. V, 111. ▶Kosisko = kij do osadzenia kosy, około 5 stóp długi◀ Pr. fil. IV, 832. ▶Kosisko z 'kulka' = drewno do trzymania (kosy)◀ Was. 57, n° 7. ▶Kūsšszczo = drzewce u kosy◀ Hilf. 168. Toż Ram. 76: ▶Kūsšszcze◀. || ▶W 'ladzie' jest 'rapsla'... stolica i 5, 'kosisko' (kosa)◀ Krak. I, 164. || ▶Kosisko = roślina, podobna do pietruszki..., używa-
- na, jako przynęta na gołębie◀ Zb. II, 258.
- Kosisty** p. Kosiaty.
- Kosłytać** = ▶lechać◀ Zb. II, 8. Por. Kozytać.
- Koska** = ▶garść lnu 'oczesanego', spleciona na podobieństwo staroświeckiej strucli, tj. w warkocz, w obu brzegach cienko zakończony. Dawniej sprzedawano len na 'koski', dziś na wagę◀ Pr. fil. IV, 832.
- Koskać** p. Kosiać.
- Kosmacki**: ▶Kosmacka sól = trucizna jakoby z 'kosmacza': 'Niech-no ja ci kosmackiej podsypię soli!' (groźba)◀ Kalendarz Jaworskiego 1867, str. 49.
- Kosmacz** = wilk, w zagadce: ▶Weż podyrgać (pałkę), a bij kosmaca◀ Zb. X, 154, n° 154. ▶Drze kosmac chleboraca◀ (wilk wołu) ib. VII, 139, n° 43. || ▶Kosmacz = djabeł: ▶'Czasem zaswarzę, ale Boze broń kosmacem' = czasem zakłnę, ale nigdy czartem◀ Pleszcz. 49, n° 11.
- Kosmac** = mówić 'kosmyk-(dziwecka)': Do przedzącej dziewczyny zły mówi: 'Kosmyk-dziwecka, pódziem se do tanecka'. Ta odpowiada: 'Lepibys ty nie kosmał. ale wziön wrzeciono i oprząd ze mną' Kozł. 364. W takiejże baśni Rad. II, 190, n° 10, dziewczyna mówi do djabła: ▶Ih, nie 'kosmektałbys', tylkobys mi lepij drzewa przynios◀, a dalej: ▶Nie kosmektałbys, alebys lepij ze mną kądziel oprząd◀, a jeszcze dalej: ▶Nie kosmykowałbys, tylkobys mi przedzionę uprał◀. Por. odmianki baśni tej u Bal. n° 23, str. 107 — 109 i Zb. VIII, n° 5, str. 305 — 306. Por. Kosmyk. || ▶Kosmac = dzierzgać, jeżyć◀ Święt. 700.
- Kosmał** = ▶młodzian od 17 do 20 lat◀ Pleszcz. 36.

- Kosmala** = »nazwa wołu 'mrozowatego'« *Wisła* V, 922.
- Kosmata**: »Kulastra (colostrum) = pierwsze mleko po ocieleniu krowy a. u kobiety. Odwiedzający położnicę piją wódkę, miód a. wino i mówią: 'Piłem 'kosmałę', a. 'Byłem na kosmacie'« *Zb. I*, 70 p. w. *Kulastra*.
- Kosmatka**: »Pszeniczy... kilka gałunków uprawiają: ozimą..., a jarą 'marjanke' i 'kosmatkę'« *Rud. 15*.
- Kosmato**: »Człowiek (którego muchy gęsto obsiały)... tak kosmato z muchów siedział, kieby niedźwiedz'« *Kam. 139*. »Kosmato witać' = podawać rękę przez pole, sposób wieszowania nowego małżeństwa. Tak witają wszyscy nowożeńców po ślubie« *Zb. I*, 85; *II*, 30, ods. *Porówn. Kosmaty*. »Spotkawszy kogoś pierwszy raz po ślubie, witają go nie gołą ręką, lecz przez odzienie, mówiąc przy tem: 'kosmato-bogato'« *Niwa XII*, 731.
- Kosmaty**: »Zając leży w kosmatem polu na łąkach« *Tyg. ilustr. ser. 1*, t. XIII, str. 240. »Kosmate śniadanie = pierwsze śniadanie nazajutrz po zaślubinach« *Pr. fil. IV*, 832. »Witać 'kosmatą ręką'« = podawać rękę przy pierwszym spotkaniu z nowo zaślubionemi; czasami czyni się to przez pole ubrania *Ust. z różnych okolic. Por. Zb. IX*, 43, n° 12, 4. *Por. Kosmato*.
- Kosmera**: »Jęczmienia nie siać z raną, aby na nim nie była 'solonka' czyli 'kosmera'« *Zb. III*, 9, n° 22.
- Kasmo?**: »W roku tysiąc osiemset osmym Urosła biadą i z kosmem« *Kętrz. 84*.
- Kosmołów**: »Kosmołowski dwór« *Kiel. II*, 108, n° 355. »Kosmołowski stocku!« *ib.* || »Kosmołowianie« *ib.*
- Kosmołucha** p. *Koczmołuch*.
- Kosmula** = owca w zagadce: »Kulnik (wilk) porwał kosmule« *Cisz. I*, 358, n° 417. »Włócyga (wilk) wlece kosmule do sumnika (do lasu)« *ib.*
- Kosmyk** = omyk, ogon zajaca: »Zajaczek... Na myśliwych kosmyk podniesie: Całujcie mię w kurtę wszyscy« *Wójc. I*, 141. »'Kosmyk baraniny' = ogon« *ib. 184*. || »Kosmyk« autor objaśnia: »część kądzieli«, w baśni o dziewczynie przędzącej i djable *Bal. 108*: »Sprzędłaś, panno, kosmyk, pójdźmy do taneczka«. Ale w odmianie baśni tej, *Zb. VIII*, 306, wyraz wygląda na wykrzyknik, czy przezwisko: »Kosmyk, dziewecko, pójdźwiewa do tánecka!«, podobnie w odmianie *Rad. II*, 190, n° 10. *Por. Kosmać*.
- Kosodrzew**, »Kosodrzewina. Kosówka = ścieląca się po ziemi sosna pinus mughus« *Wrześ. 11*. O. *Stęcz. 51*, ods. 16. (»Kozodrzew, Kozodrzewina«). »Nie śpiewaj, ptaszeczku, na kozodrzewinie« *ib. 144* i *Zejsz. 45*, n° 26. »Kozodrzewina (pinus mughus) = gatunek sosny, nie wyrastający w drzewo, tylko rozłożysto krzewiący się...« (następuje opis i wywód od 'kozłów') *Zejsz. 28*. »Kosodrzew, Kosodrzewina a. Kozodrzewina... 'W Stawiańskiej dolinie za wiele kamieni, A nawięcej się tam kosówki zieleni'« *Rozpr. X*, 216. »Frajeczeki moje po wszystkie dolinie, Jako te owieczki po kozodrzewinie« *Zejsz. 76*, n° 232 i 112, n° 472. »Kosówka, czyli Kosodrzew« *Wrześ. T. 5. 9. Spr. V*, 369. »Kosodrzewina« i »Kosówka« *Aten. VIII*, 488

- Kosołapy** (o koniu) = mający nogi na zewnątrz wykrzywione Ust. z Litwy.
- Kosonogi**: »Kosonoga deska = 'koziata' a. 'łaśnia', 'łaśnia', nierówno ścięta na końcu; także o skrzywionych do węgła ścianach domu« Spr. V, 370.
- Kosooki** = zezowaty Ust. z Litwy. Wal. p. w. Kosy.
- Kosowica** = kośba, sianokos Tyg. ilustr. ser. 1, t. XII, 50. »Kosowica = czas koszenia zboża« Pr. fil. IV, 209.
- Kosów**: »Sowa od Kossowa« Zb. VII, 142, n° 85.
- Kosówka** p. Kosodrzew.
- Kostera** = »sknera, skapiec, 'co szkłem dupę uciera'« Czark. || »Kostyra = sucha kobieta« Rozpr. XX, 429. »Kobita jest z kości stwożona (tak K.), nazywa się tyż inacy 'kostyra', ũd kości« Zb. XIV, 179. »Lud wyobraża sobie śmierć jako starą, chudą babę, zwaną 'kostyrą'« ib. 185, n° 1. Por. Kostusia.
- Kostera**: »U Kostery« Sand. 121, n° 143.
- Kosterbaje** »a. Kosturbaje = rudera, mieszanina, kije, sterzące po budynku, gruchoty« Krak. IV, 310. Por. Kostropaty.
- Kostka** (u kapelusza): »Kapelusik (Podhalan)... zamiast wstążki mie-wa sznurek z białych muszelek morskich. Muszelki te... zowią 'kostkami'« Zejsz. 5. »Kapelus pikny z 'kostkami' (muszlami)« Wisła VI, 143. »Kostki = oszlifowane morskie muszelki, naszyte na rzemyk, noszone jako ozdoba na kapeluszu« Spr. V, 369. Wieczory rodzinne 1880, n° 2. Rozpr. X, 286. Wrześ. 11. || »Belki... w kostkę, czyli w kwadrat (ocio-sane) nazywają 'kostki'« Maz. V, 46. »Ściany układają z drzewa 'kostkowego', tj. obciosanego czworobocznie« Wisła VI, 426. || »Kostka = chwoszczka (cynisetum hiemale)« Wisła III, 87. Porów. Chwoszcz. || »Kosteczki«?: »Zagrajże mi na kosteczki, Dam ci obrąbek od kiecki« Łęcz. 191, n° 351.
- Kostkać** p. Kosiać.
- Kostnica**: »Lud... rozróżnia kilka gatunków febry: 'zimno'... 'kosnica', ta, która łupi po kościach' i 'licherka'...« Zb. III, 48, ods. 1. Por. Kostny. || »Kostnica = sklep, trupiarnia« Hilf. 168. Toż Rozpr. XXVI, 380. »Wrzuca się pieniądz do kostnicy, a ten, co skradł musi umrzeć« Zb. II, 132, n° 5. »Wszadzili (babę) do kośnicy i zamknęli« Kozł. 344. Krak. IV, 187: »Kosnica«; »Kole kośnicy« Kuj. I, 173. »Kto modlitwę będzie mówił w piątek do kośnicy, w niedzielę do rannej mszy, nie będzie w piekle gorzał« Łęcz. 179. »Poszedł do kośnicy i nabrał kości ludzkich« Bibl. War. 1864, I, 277. »Do kośnice« Cisz. I, 194. 230. || »Gdo robi w kośnicy, nie trzeba mu w maśnicy« Cinc. 14, n° 253 (znaczy: Kto się czarami bawi, ten ma pełną maśnicę bez pracy List. od A. Cinciały).
- Kostny**: »Bóle kóstné« Ram. 76. || »Kostna = febra, zimnica: 'Kostna go po kościach dre'« Rozpr. III, 371. Por. Kostnica. Kościiany.
- Kostna** (róza) p. Koczna.
- Kostohryz** »spada na drzewa owocowe w lipcu całemi gromadami i wybiera najdoskonalsze owoce« Tyg. -ilustr. ser. 1, t. XIV, str. 135.
- Kostomacha** = »stara kość, walająca się po ziemi« Roczn. 209.
- Kostomłot** = »ciężki a do nicze-

- go, głupiec, zawalidroga. Krak. IV, 310.
- Kostomłoty:** »Kostomłockiej szkoły. Zb. IV, 157. »Kostomłocka szlachta. ib. 158. »Kostomłoccy chłopcy. ib. 177. »W Kostomłokich. (tak K.) ib. 178, n° 382.
- Kostopraw** = »chłop, najczęściej pasterz, znajdujący się na składaniu złamanych kości. Roczn. 209.
- Kostowity** = »kościasty. Udz. Por. Kościasty.
- Kostrza** »a. **Kostrzyca** = październik. O. Ust. z Litwy. »Wierzch dachu przysypyany jest 'kostrą' (październikami). Wisła III, 842.
- Kostrasz** = 1, aster ogrodowy 2, płot z prętów, ułożony stojąco. Słownik wielki.
- Kostro** a. **Kostrza** = siąg, stos. Ust. z Litwy. O.
- Kostroboty** p. **Kostropaty**.
- Kostropacz** = »roślina notobasis i arctium. O. »Kostropiec = jakaś roślina. Zb. VIII, 257. || »Kostropacz = pióro złe, popsute. Pr. fil. V, 769. Por. **Kostropaty**.
- Kostropaty** = »chropawy. Zb. VIII, 251. Pr. fil. IV, 275. Kosiakiewicz Rodzina Łatk. 81. || »Kostroboty = chropawy. Czark. || »Kostrubaty = rozstrzępiony, z takiemiż włosami (kudłaty, także 'strupiechaty'). Zb. I, 70. O. »Kij kostrubaty = sękaty. Ust. od Będzina. Por. »Kostrubacha. Zb. IV, 37. »Kostrubotiko. ib. III, 126. Por. **Kosterbaje**. **Kostropacz**. **Kustropatek** O.
- Kostropyrz** = »osoba potargana, mająca włosy w nieładzie. Pr. fil. V, 769. Por. **Kosturchaniec**.
- Kostrouchy** »pies = z gatunku wyżłów, gdy nie ma uszu bardzo obwisłych. Pr. fil. V, 769. Por. Bibl. Warsz. 1896. IV, 25: »Kostrouch. »Kostruch, **Kostruchan**, **Kostruszek** = gończy z mniejszemi od zwyczajnych sterczającemi uszami. O. || »Kostroś = nazwa psa Wisła V, 923.
- Kostroś** p. **Kostrouchy**.
- Kostróg** = »ostrokół. Pleszcz. 36.
- Kostrubaty** p. **Kostropaty**.
- Kostrysa** = rybka babka (gobius). Słownik wielki.
- Kostryz** = okuń. Słownik wielki.
- Kostrzewica:** »Nasemu dziedzicowi Rodzi się pszenica, A u Mokrzieskiego Sama kostrzewica. Kal. I, 115, zwr. 24.
- Kostrzka** = »skrzyp. Zb. II, 8. »Koszcza, Choszcza, Chwoszcza = equisetum arvense. Pamiętnik fizjograf. V, dział IV, str. 13. »Koszcza = skrzyp. Mil.
- Kostrzyca** p. **Kostrza**.
- Kostur:** »Chłop... podpar się kosturem. Zb. IX, 57. »Śnurek u niej (u czapki) czerwony, Koścurem mierzony, po groszu. Rad. II, 72, n° 147, zwr. 6. || »Kostór = przewisko krowy. Zb. XIV, 27. || »Kostur = kij długi okuty. Pr. fil. IV, 832. || »Kosturek: »Mamy na cie kosturek duży. Fed. 217. n° 143. »Kosturek z... rokity. ib. 244. Por. **Gasztur**.
- Kosturbać się** (po kamieniach) = iść z trudem. J. Łoś.
- Kosturchaniec** = »plugawy, rozczochrany człowiek. Krak. IV, 310. Por. **Kostropyrz**.
- Kostusia** żartobliwie = śmierć. Czark. Parcz. Zb. I, 44; II, 8. 129, n° 73. Rozpr. XX, 429. »'Kostusia go nawiedziła' = zmarł. 'Kosé', 'Kostus' = szkielet. Krak. IV, 278, n° 889. »Powiada do śmierci: Kostus, bój się Boga! Zb. XI, 6, n° 4. »Śmierć rozmaicie nazywają: 'Kostusia', 'Prusączka', 'Jagusia', 'Baśka'. Wisła VIII, 98, ods. Por. **Agnieszka**. Por. **Kostera**.
- Kosury** = »kupy gnoju. Rozpr.

- XVII, 41; XX, 429. Zb. XIV, 149.
- Kosuty**, »Koluchy a. Susoty = igły sosnowe« Pleszcz. 36.
- Kostyna** = imię jednej z siedmiu córek 'babuleńki' Pleszcz. 174, n° 4.
- Kostyra** p. **Kostera**.
- Kosy i** poch. = ukośny, krzywy; zezowaty: »Pieszsz koso. Koso na mnie spogląda« Wal. p. w. **Kosy**. »Kose oczy« = zezowate Ust. z Litwy. »Kosa« ściana, deska i t. p. = krzywa, spaczona. Por. **Kosić** i **Kosooki**.
- Kosynka** = kobieca chusteczka na szyję trójkątnej postaci Ust. z Litwy.
- Kosz**: »Kósz = rodzaj sieci do łowienia węgorzy i minogów« Hilf. 168. Ram. 76. »Kos = kosz do łowienia piskorzy; jest to kłomla, tylko że nie z siatki, ale z różeg łozowych, z których i 'wiersze' robią« Pr. fil. IV, 832. || »Kos = skrzynia we młynie wodnym, z której się ziarno sypie pod kamień« Spr. V, 369. || »Koj(s)z: »W kojście (w koszu)« Rozpr. IX, 333. Opol. 30. 37. || »W kosie« = w koszu Wisła VIII, 284. »Przy kosie« = przy koszu Łęcz. 122. || »Już mu z kosza schodzi« Cine. 19, n° 373. || »Koszyk«: »(Pies) 'w koszyku leży' = leży w kółko zwinięty« Przyj. ludu VI, 110. || »Dostaniecie wszyscy próżne koszyczki ode mnie« (rekuzę K.) Rog. n° 99. »Serce albo koszyk ci daję« ib. n° 254. || »Koszyna = półkoszek w wozie, w bryczce« Pr. fil. V, 770. || »Koszyczyna«: »Siedzi ptasek na leszcynie, Niesie jajka w kosycynie« Pr. fil. V, 769. »Weź ze sobą kosycynę« Sand. 83. »Wisą jaja z kosycyną« Pauli, 186, n° 3. Kiel. II, 180, n° 644. »Koszyczynę podniosła, Dała jabka, co niesła« Pozn. V, 159, n° 375. || »Koszyczaszek«: »Mieli po kosycąsku na rękak« Zb. VII, 59, n° 121. Por. **Koszyczki**.
- Koszałka** = »koszyk ręczny« Wrześ. 11. »Koszałka = koszyczek ręczny podłużnego kształtu« Rozpr. X, 286. »Ja go... koszałką (biłem), a on mnie obuchem« Bar. 164. »Cielątka wam nie wzięmiemy, Bo w koszałkę nie włożemy« Wójc. I, 265. »Koszałka napstroszona kielbasami« Kuj. I, 47, ods. »Z koszałki wyją kołhuta« Zb. XV, 32. »Dzieci małe kołyszają się w koszałkach« Chełm. I, 75. || »Koszałeczka«: »Będę se robił koszałeczki z korzeni« Zb. IV, 155, n° 235. »Idźcie, dzieci, na tarecki, Pobiercie se koszałeczki« ib. XII, 200, n° 8. || »Koszarka, także Koszałka = koszyk plecny« Zb. I, 44.
- Koszałki-opałki**: »Koszały-opały pleść' = głupstwa, niedorzeczności gadać« Krak. IV, 310. »W Mazowszu wyraz 'tere-fere' znaczy 'pleść koszałki-opałki'« ib. 316 p. w. **Piere-wtere**. »Koszałka = niedorzeczność, głupstwo« Święt. 700. »— Co ty, plotka, pleciesz, mówi ksiądz do chłopca. — Koszyczki-opałeczki, co kto przyniesie« Zb. XII, 69, n° 11. »Ksiądz mówi: — Co ty pleciesz? — Koszałki-opałki..., co się ta zda« Wisła VII, 363. »Kipki (kipa = kosz) -opałki = koszałki opałki« Krasn. 304.
- Koszarka** p. **Koszałka**.
- Koszarować** »a. Stadlić łąkę, na Mazowszu 'hurtować' = paść owce w zagrodzie ruchomej dla poprawy roli« Spr. IV, 313 p. w. Stadlić. »Koszarować a. Koszarzyć łąkę« ib. V, 369.
- Koszary**: »Kasarnia«: »Jei poczciwość Po kasarni chodzi« Zb. XI, 255, n° 299. zwr. 4. **Skobel**

- w Roczn. XLI, 288. »Przyjd.ze ta moja młā, do mé kasarni!« Zaw. 91, n° 68. Zb. XV, 131, n° 10. Świēt. 230, n° 84. »Césarz wizytérował kasarnie« ib. 431, n° 53. »Dziéwcy na do kāsarni chodzi« Wisła VIII, 213, n° 16. »Z kasarni« Zejsz. 165, n° 104. »Z kasarnie« Zb. XII, 206. || »Kazarny« blp. Ust. z Litwy. || »Kasiary = koszary« Krasn. 303. || »Koszar«: »Owce są w koszarze. 'Koszar' jest to miejsce obszerne, ogrodzone« Aten. VI, 116. Encykl. roln. II, 820. »Koszar = ogrodzenie czworoboczne pod otwartym niebem dla owiec« Rozpr. X, 216. »Koszar = zagroda na bydło a. owce« Wrześ. 11. Wrześ. T. 38. Zejsz. 13. »Kosár i Kosárz = zagroda z żerde a. deszczek, gdzie się owce zapędza na nocleg i do dojenia« Rozpr. X, 286: III, 371. Spr. IV, 305. Rozpr. XVII, 10. Spr. IV, 345. Hoff, 40. Spr. V, 369. Sab. 131. »Do kosára« Zb. V, 223, n° 29. »Owieczki, pilnujcie koszara!« Zejsz. 132, n° 19. »Koszar mурowany« (= więzienie) ib. 135, n° 38. || »Koszara ż. = owczarnia« Petr. Kłósy XV, 426. »Owiecki schodzm do kosary« Zb. XII, 203. »Zaśpiéwaj, słowiku, powyzy kosara« ib. 201, n° 16. || »Koszarka = domek dozorecy drogowego przy plancie kolejowym« Pr. fil. V, 769.
- Koszcza** p. Chwoszcz.
- Koszele** lm. = siatka z sianem na wozie Ust. z Litwy.
- Koszenica** »a. Pokosa = skoszone rżysko pastewne« O. »Koszenina = zboże skoszone, ale nie zżęte« Osip.
- Koszenina** p. Koszenica.
- Koszerować** = myć, stroić Ust. z Litwy. »Koszerować się« = myć się, stroić się Ust. z Litwy.
- »Kosierować uszy, twarz, szyję i głowę« Gdzieś u Konopnickiej.
- Koszka** »a. Kuszka = 1, koszyk 2, ul słomiany« Zb. I, 27. »By ułowić rybę, plotą chlōpi 'koszki' z wikla... Zamiast 'koszek', robią niekiedy 'więcierz'...« Krak. I, 186. »Kapa = słomiane nakrycie koszki« (= ula K.) Pobł. 29 p. w. Kapa. »Po skoszeniu, stawia się koniczyna w tak zw. 'koszki', jak grykę; są one spiczaste, u góry zakręcone...« Rad. I, 68.
- Koszka**: »Bogienki nazywają się niekiedy 'koszkami'« Krak. III, 45, n° 89. Por. ib. »Koszława«.
- Koszkać się** = »ryć się w czem, gmerać, grzebać się« O. Ust. z Litwy.
- Koszłacz**: »Kuśtyga a. Koślacz = kulawy, chromy« Bibl. Warsz. LXXX, 625. »Kośłac = kulawy; przedmiot krzywy: 'Kośłace stawiać' = nie pisać równo liter« Świēt. 700. Por. Koszłak. Koszławiec. Koszłon.
- Koszłac się**: »Kośłac się = kuleć, utykać« Świēt. 700.
- Koszłak**: »Kūōślāk, Kūōślawy = mający pokrzywione nogi« Rozpr. IX, 208. »Ūō ty, wrōbłu, ty kūōślāk!« ib. 193. »Koślāk = rzecz jaka a. człowiek niezgrabny, pokrzywiony: 'Kośłaki stawiać' = pisać brzydko« Spr. IV, 24—25. »Ten listek (przestępu) nie był listek, ino taki koślāk« Mát. jakiejś odbitki str. 5. Por. Koszłacz. Koszławiec. Koszłon.
- Koszławiec**: »Wynidźze, panie młody, koślawce!« Sand. 95. »Koślawce, stary družba, koślawce!... A koślawiec, starsy družba« Kiel. I, 91, n° 98. Siar(kowski) Wesela, 10. Patrz pod Koszławy przytoczenie z Pr. fil. IV, 832. »Koślawiec = koszławy człowiek«

- ib. 209. || »Koszlawiec = (myśliw.) zajęc Pr. fil. V, 770. Osip. Por. Koszłacz. Koszłak. Koszłon.
- Koszlawy** = »krzywy, kulawy« Pr. fil. IV, 832. »(Parobek stary)... kuślawy na nogę« Rud. 171. n° 19. »Kosławy = kulawy« Święt. 700. || »Nazwiska 'bogiemek' są: Waca... Koszława, Jęzkwka« Krak. III, 45. n° 89.
- Koszłon** = »1. drzewo krzywo rosnące, do budowy niezdatne 2. myśliw. zajęc 3. dukat oberznięty 4. człowiek kosławy« O. »Koszłon = zajęc« Przyj. ludu VI, 111. Por. Koszławiec. »Kosłan = człowiek kosławy« Krasn. 304. »Kosłon = człowiek kosławy, niezgrabny, kulawy« Pr. fil. IV, 276. Spr. V, 111. || »Koszłon = nazwa wołu« Nadm. 147. || »Kosłonder = koszłon, człowiek kosławy« Pr. fil. V, 770. || »Kosłag m. i ż. = niezgrabiasz; ułomny« Parcz. Pr. fil. IV, 209. »Kosłaj Pątnowskie kosłagi« Zb. IV, 232, n° 131. Por. Koszłacz. Koszłak. Koszławiec.
- Kosznajder** = »Kosznajdrami zowią kolonistów niemieckich, zamieszkałych w powiecie Chojnickim i w części powiatu Tucholskiego, których sprowadziły ongi klasztory i nadały im ziemie...« Kur. Warsz. z 11. 1. 99. Por. »Kosznajder kunder majder fider mider« przyśpiew Maz. III, 125. Por. Frischbiera Preuss. Wörterb. p. w. Koschneiderei (wywód z 'kossynjer' K.).
- Kosznica** = »wysoka a wązka szopa pleciona, w którą sypią niemłocną kukurydzą« O. »Kosznica = kosz wysoko z chróstu a łożyny wypleciony, na toku a obok chaty, szerszy u góry, niż w dole, z podwiewem u spodu, przeznaczony do przechowywania kukurudzy w strakach« Roczn. 209.
- Koszorek** = »worek z sieci na długim trzonku do nabierania ryb« Derd. 136. »Koszorek a Kosiorek = rodzaj siatki« Prac.
- Koszować** = »przenosić się z miejsca na miejsce« Petr.
- Koszt**: »Tyło nie na kost wyprawdza« (= narażasz K.) Chełch. I, 250. »Koczt« = koszt Pozn. VI, 330. Por. Kosztunek.
- Kosztele** = rodzaj jabłek (od Płocka) Gazeta Warsz. 1871. n° 224. str. 2.
- Kosztować** z 3-cim przypadkiem jeżeli słowo to używa się w znaczeniu materialnym, a z 4-tym gdy przenośnie: »(trzymanie koni bardzo wiele jemu kosztuje«; »Wyznać prawdę mocno jego kosztowało« Ust. z Litwy. »Niesiołowskiemu borsuk kosztował wsi kilka« Mickiewicz Pan Tadeusz, ks. II. Wal. p. w. Boleć. »Miljon złotych mu kosztowała« Ludwik z Pokiewia (Jucewicz) Litwa, 79. »To nie ma wiele kosztóne, ta jena swádzba« (es hat mich viel gekostet diese eine Hochzeit) Hilf. 110, n° 11.
- Kosztunek** = »koszt znaczny« Osip. »Kosztunek = koszt« Pr. fil. V, 770.
- Kosztywał** = nazwa trzech roślin O. »Żywokost, zwany w Chmielniku 'kostyfałem'« Wisła IV, 882, n° 19. »Kosztyfał« Zb. VI, 296, n° 10. Rozpr. XII, 107.
- Koszula**: »Kosiula« Chełch. I, 255. || »Kaźela = zgło, czechło, koszula z gazy, w którą ubierają umarłego« Pobl. 31 i 122. Ram. 70. pomimo poprawkę Poblóckiego na str. 122, drukuje 'Kaźela'. || »Koszula = słodki strup a. rofija« Zb. I, 70. || »Koszulka«: »Pod sznurówką mają 'ko-

- szulkę' krótką cieńszą, włożoną na 'koszulę' z grubszego płótna. Pozn. II, 173. »Kosiulka« Was. 133, n° 23. || »Kosulka = biała piana na piwie« Pr. fil. IV, 832. || »Koszulka = pokrycie słomiane na butelki, inaczej 'słomianka'« Pr. fil. V, 770. || »Koszulka« = przyrząd do lamp t. zw. Auerowskich Ust. z Warszawy. || »Kabatek a. Koszółka = niby krótka koszula zwierzchnia, noszona na zwykłej spodniej, długiej« Wisła VI, 491. »Koszulina«: »Kosiulina« Kozł. 101. »W koszulinie« ib. 306. »Kosulina« Zb. IV, 118, n° 71, zwr. 8. Ib. XII, 133. Kiel. II, 96, n° 312, zwr. 3; 99, n° 324, zwr. 2. »Koszulina« Zb. XV, 71, n° 128; 79, n° 203; 113, n° 67. || »Koszulinka« Rog. n° 289. 358. || »Koszuleńka« Tyg. ilustr. 1, XII, 27. || »Koszuliczka«: »Kosulicka« Kiel. 99, n° 324, zwr. 2. || »Koszulę«: »Nimá kosulęcia« Rozpr. X, 237 § 15. || »Koszuleczę«: »Kosulę = koszulka« Rozpr. X, 286. »Po kosulęciu majom« ib. 245. || »Koszulisko« Zb. VI, 104, zwr. 9.
- Koszuta** = »łupież na głowie« Petr.
- Koszuty**: »Lepsza jedna Siekiereczka, niż Koszuckie trzy« Pozn. V, 141, n° 314. »Koszucka gdyby mietła« ib.
- Koszycy**: »Koszycy« Zejsz. 59, n° 120. »Do Koszyc« ib. 99, n° 380. »Pójdę dołu... Koszycami« ib. 160, n° 83.
- Koszyczki** = »U ludu 'koszyczko', także 'koszyczki N. P. Marji' a. »Najświętszej Panienci« Zb. VI, 305, n° 201. Ib. 203. »Kosycki« Świąt. 114 p. »Koszyczko« Wisła VIII, 140. »Koszyczki najsw. Panienci = verben officinalis« Krak. III, 128, n° 16. Por. »Koszyc(z-cz)ko« O.
- Koszylwarczyk**: »Jakichżeś tu gości miała? — Jeden był chleburad... A ten trzeci koszylwarczyk« Łęcz. 93, n° 139, zwr. 1.
- Kośl** p. Cesium.
- Kościan**: »Do Kościana« Pozn. IV, 270, n° 520. 301, n° 596.
- Kościanka** = »1. a. 'Kamionka' = malina kamionka (rubus saxatilis), a. jagoda tego krzewu 2, pewna grusza ogrodowa, z bardzo twardymi owocami« O. Ust. z Litwy. Por. Kościenica.
- Kościany**: »Łamiąca, pospolicie 'kościana' zwana febra« Gluz. 465, ods. 1. Por. Kostny.
- Kościarnia** = »fabryka nawozów sztucznych« Pr. fil. V, 769.
- Kościasty**: »Kūościasty« Rozpr. IX, 178; VIII, 126. Por. Kostowaty.
- Kościć** = »paskudzić, srać« Petr.
- Kościęj** = istota bajeczna, wspomniana w bajkach Glińskiego, nie jest znana pod tą nazwą ludowi polskiemu K.
- Kościeliska** bhp.: »W Kościeliskach« Zejsz. 117, n° 3.
- Kościelnica**: »Kōscelnica = xeranthemum annuum« Hilf. 76.
- Kościelny**: »(Po pogrzebie) kto zapłaci, ten dostaje 'kościelne rzeczy' aż do grobu, t. j. gromnice, chorągiew i sukno czarne« Pozn. II, 79. || »Kościelny« = odświętny, świąteczny: »'Bielizna kościelna' = w którą się ubiera do kościoła« Rud. 23. »Udając się do kościoła... wdzwiewają na koszulę drugą, 'sytą', 'kościelną' (opis)... 'Kościelne' spodnice bywają najczęściej koloru niebieskiego« Świąt. 47. »Wszystkie łąchy kościelne (= świąteczne) zabrał« Cisz. I, 223, n° 171. || »Kościelny zamek« = kościół Kal. I, 195.
- Kościelny** (rzeczownik) = zakrystjan: Bibl. Warsz. 1864, I, 286.

- Kuj. I, 316. Zb. VI, 283. Rozpr. IX, 200 Pozn. VI, 233. Zb. VII, 6. »Organista i ksiądz, ciby jeny radzi wziąć, a kościelny też przyświeci, bo też rád pochyci« Cinc. 30, n° 671. »Organista i ksiądz patrzą ino by co wziąć; Kościelny przyświeci, Byle co uchwyci« Zb. XII, 177, n° 180.
- Kościenica = »kościanka, rubus saxatilis« Petr. Por. Kościanka.
- Kościer = »kostrzewa, dyrsa, bromus Secalinus« Petr.
- Kościerzyc się: »Koscerzyć się = 1, krzewić się, rozrastać się: 'żyto się koscerzy' 2, rozsieść się, rozwalać się, n. p. na krześle, kanapie« Pobl. 36.
- Kościerzyna: »Kóscerzyna a. Kóscerzna« i pochodne Ram. 76.
- Kościół: »Kościółeczek«: »(Po ślubie) Wyšla z kościolecka, Juzci nie dziwecka« Kozł. 218. || »Kościeliczek«: »Za tym Rudzkim (Ruda = wieś) kościelczkiem Jest wokoło czarny las« Rog. n° 24. || »Kościelisko«: »Lud schodzi się po południu koło cerkwi a. na kościelisko« Pauli, 11. »Nie pójde ja dzisia na te kościeliska« (mowa zapewne o dolinie Kościeliskiej K.) Zejsz. 48, n° 48.
- Kościuszkó: »Kopciuszko«: »Jedzie nas Kopciusko w sukmanecce...« Rozpr. VIII, 81. »Do pana Kościuszki« Hoff, 60, n° 21. Toż Świdzki Wieś Wisła, 29. Por. Zb. VIII, 164. 165. Chełm. II, 83.
- Kość: »Ostrą kością zadawiono (= udławiono się K.) Przez dziewięć dni kością stała, Ni pić, ni jeść nic nie dała« (może 'kość ta stała' K.) Kozł. 253. »Kūśóma« 6 pp. lm. Rozpr. VIII, 133. »Człowiek poczciwy z kościami« Ust. z Litwy (w innych razach 'z kośćmi'). »Jeno koś na kości i skóra« (tak chudy K.) Zb. VII, 39. || »Co po twoi pikności, kiedy nie przyłożys do roboty kości« Kiel. II, 170, n° 562. || »Kość« = ość Ust. z Litwy. Wal. p. w. Kość. || »Nagniatanie przez obrus z pod 'święconego' na rozejście się 'martwej kości'« Pleszcz. 124. || Gra dziecinna »kości« Zb. X, 246—47, n° 4. || »Tam się potyrają swarynych chłopów kosty« (zap. słowaczczynna K.) Goszcz. 283. Por. Kostka.
- Kośkać p. Kosiać.
- Kośkać się = »sprzeczać się, kłócić się« Wrzes. 11. Rozpr. X, 286. Spr. V, 369.
- Kośl- p. Koszł-.
- Kośmider = »roztrzępany, rozrzucony« Parcz. Por. Kosznajder.
- Kośmieciucha = »ptak śmieciucha, pośmieciucha« Pr. fil. V, 770.
- Kośmień: »Kosmień = kłęb, część u konia na grzbiecie wystająca nad przednimi nogami« Pobl. 37.
- Kośnica p. Kostnica.
- Kośnik »a. Kosiarz« Kuj. I, 237. »'Frycowanie' kośnika« ib. 239. Pozn. I, 163; II, 212; III, 149. 156; IV, 34. Zb. II, 22, n° 10. 50. Chełch. II, 22, n° 53. Kal. I, 118. Pr. fil. IV, 832. »Kóśnik« Ram. 76. »Kośniki stoją, Łaków się boją. Kośnicy, nie stojcie!« Lip. 123. »Kośnik pójdzie kosić« Maz. V, 244, n° 224. »Cztery kośniki, Ja piąta sama... Upodobał mi się Jeden kośniczek« ib. 255, n° 254. || »Kośniki = konstelacja trzech gwiazd, na jednej linii położonych« Pr. fil. IV, 832. Por. Kosiec. Kosy.
- Kośnik = »wstążeczka do zawiązywania koszuli u szyi, inaczej 'życzka'« Pr. fil. V, 771. »Kaśnik« (tak K.) = wstążka wplatana w warkocz Ust. z Litwy.

- Kośnik = tasiemka. Dawniej dziewczęta wplatały w warkocze, czyli kosy, nie wstążki, lecz tasiemki kolorowe. Pr. fil. IV, 832.
- Kośna (roża) p. Kostny.
- Kośny = •ukośny, skośny, krzywy. Pr. fil. V, 770.
- Kośny p. Koczny.
- Kośtyg- p. Kuśtyg-.
- Kośtyr = •niezgrabny, kulawy człowiek. Pr. fil. IV, 276. Por. Kuśtak.
- Kośtyrać się = •włóczyć się, łązić: 'Kośtyrą się po świecie' o kalekach, starcach, niedołęgach. Pr. fil. V, 770.
- Kot: •Kotoju. = kotowi Chełch. I, 50. •Kotu. : •Dać napić się kotu, a. psu. Wisła VII, 745. || •Kot. = zajęc (myśliw.) O. Przyj. ludu VI, 110. Ust. z różnych okolic. || •'Kot dziki' = żbik. Rozpr. VIII, 70. || •Koty = zagrabki, zbierające się za brona. Pr. fil. V, 770. || Gra w karty •W kota. Pr. fil. V, 770. •'Kot' w grze 'w myszke'. Wisła VIII, 714. Gra •Kot i szczur. Wisła III, 61 d. Gra •Kotek i mysz. Wisła V, 23, n° 5. •'Kot', zabawa doroczną chłopców. Zb. XIV, 68, n° 10. || Wołanie, odganiając kota: •A kota! Spr. IV, 372. || •Kociu-maciu, pójdź w lenek, Przynieś memu dzieciątkowi senek. (kołysanka) Pleszcz. 224, n° 9. || •Kocik. : •Dzie idzieta, szkapino... i ty, kociku? Wisła VII, 685. || •Kotuś. Rozpr. X, 244. || •Kociak. Tyg. ilustr. ser. 1, t. XII, str. 6. || •Kociuk. Ust. z Litwy. || •Koczaki a. Kocie głowy = rodzaj jabłek. Ust. z Jaworza. || •Kocisko. : •Kóćskó a. Kóćszcze = kocisko. Ram. 73. || •Kotka = trifolium arvense. Zb. II, 137. •Kotki a. Kotaszki = trifolium arvense. Petr.
- Kotki a. Koćki = trifolium arvense. Pleszcz. 119. Por. niżej Koteczki. || •Kotki, Kotyski, Kociaszki = zawiązki liści wierzby. Pr. fil. IV, 207. •Do pierwszego siewu domieszać 'kotkę', czyli 'bazie' z palmy święconej. Zb. III, 8, n° 17 b. •Kotki wierzbowe = bazie. Osip. •Kociuki = bazie. Ust. z Litwy. •Kotecki a. Bazie = kwiaty wierzby. Rozpr. X, 286. Spr. V, 369. Por. Kotyszki. •'Kotki ze stawu' = eriophorum angustifolium. Zb. XI, 52, n° 19. || •Kotka = trzos. Pobl. 37. || •Przy rogu chustki na głowie wyskakuje z czarnej a. czerwonej włóczki kiś, czyli 'kotka'. Sand. 19. || •Kotka. = rodzaj tańca. Pr. fil. IV, 819 p. w. Goniony || •Kotka. ? : •Kowal narobił rozmaityk sprzętów, rzeczy, kotek i pojechał na jarmak. Zb. V, 206, n° 11. || •Kotki Panny Maryi = roślina, używana na ból żołądka. Pr. fil. V, 770. || •Koteczki a. Włosy p. Maryi = trifolium arvense. Przem. 234. •Trifolium arvense w Krakowskiem zowią 'koteczkami'. Zb. VI, 301, n° 193, 1. || •(Z gliny ze słomą) 'lepka' (lichy mularz) ulepia... tak zw. 'koty', 'kotki', służące do wylepiania (ścian). Pozn. I, 89.
- Kot, Kotew i Kotwica: •Kot = kotew, kotwica. Pobl. 37. •Kót = 1. kot 2. kotwica. •Kótew, Kótwia, a. Kótwica = kotwica. Ram. 77.
- Kota: •Kota (Hilf. pisze 'kóta, kótka i kata) = chata. Hilf. 167. 168. •Kata = buda, chata, czworaki. Ram. 73.
- Kotara = •kotlina, miejsce, gdzie spoczywa zajęc, wyraz myśliwski, używany na Mazowszu. Pr. fil. V, 770.

- Kotas:** »Kotás = wyrko, łózko« Rozpr. XVII. 41: X, 286 »Kotas = tapczan, wyrko« ib. XXVI, 380.
- Kotezy** = koci: »Wsiądź na ogon kotey« Maz. V, 243, n° 223, zwr. 4.
- Kotelnica** = ?: »Kotelnica owiec« Biblijoteka rolnicza 1869, I, 224. »Kotelnica = nazwa polany« Rozpr. X, 244.
- Kotelmach** = »wielki garnek, kociel« Kolb.
- Kotery** = »pagórki na łąkach« Spr. IV, 337. »Kotyry = kawały zoranej ziemi nieroz-ypujące się, lecz trzymające się kupy...« ib. V, 135.
- Koter.zyna** = »mięso; najczęściej o lichem mięsie« Spr. V, 369.
- Kotew p. Kot.**
- Kotiuha** = »ocajdusza, drab« Zb. I, 70. || »Kotiuha = pies« Witw. 93.
- Kotkowski** = kot (w zagadce): »Pytała się prychtła (mysz) gorgała (szczura): — Cy jes pán kotkoski w domu?« Gisz. I, 357, n° 411. Tamże w następnej zagadce, n° 412, kot nazwany »Kuekoski«.
- Kotków** przymiotnik: (Matka Boska uprosiła p. Boga, żeby pozostawił choć po jednym kłosie na łodydze (zboża)... przynajmniej dla kota i dla psa). Zgodził się Bóg i odąd ludzie żywią się z kotkowej i pieskowej części...« Was. 98, n° 28.
- Kotlak:** »Kotlak = pieniąż miedziany« Pr. fil. IV, 284.
- Kotlament** p. Komplement.
- Kotlarz:** »Kotlárz = człowiek odmiennie od sąsiadów się noszący (rubasznie)« Święt. 700.
- Kotlin:** »Od Kotlina« Pozn. IV, 284, n° 555. || »Kotlińskie łąki« ib. 111, n° 214.
- Kotlina:** »Kotłina = zawieszony w kominie łańcuch z hakiem, na którym kociel wisi...« Pobł. 37. »Kotłina = 1, kotlina 2, łańcuch w kominie, z hakiem na końcu, na którym kociel wisi« Ram. 77. Zdrob. »Kotlinka« ib. || »Kotlina = kuchnia angielska« Spr. V, 111. Chełch. I, 215; II, 102. 150. »Kotlina = ognisko, palenisko« Mil. || »Kotlina«: »Zwykle w małym pagórku z góry wykopują w ziemi otwór głęboki, zwany 'kotliną', w którym umieszczają kociel (do warzenia powidel)« Zb. XIV, 28. || »Kotlina = legowisko zajaca« Przyj. ludu VI, 111. || »Kotliny = zagłębienia, zrobione przez karpie na dnie stawu« Prac.
- Kotłować** = 1, »hałasić, broić 2, powoli się zbierać« Rozpr. X, 286. »Kotłować komu głowę« = trapić kogo, martwić« Święt. 700. »Kotłować = kręcić, wrzeć: 'Takem tańcowali, co jaz sie we łbach kotłowało'« Spr. V, 111. »Kotłować się = 1, o nieporządnym ruchu: 'kotłuje się' = gotuje się, jak w kotle 2, robić niepokój, hałasować: 'Tak całą noc się kotłowali'« Pr. fil. V, 770. »Kotłować = męczyć uwagę rozmową: 'Głowę mi zakotłowa'« Sand. 262. »Niech chłopom nie kotłują głowy o szkołach« Kam. 46.
- Kotłowaty:** »Kotłowatý = wydrążony jak kociel, kotlinowaty: 'kotłowatá ůdkółca'« Ram. 77.
- Kotłowy** = »dozorca i wprawiacz psów« Przyj. ludu VI, 110.
- Kotniak:** »Kotniak = o zwierzęciu, czasem o dziecku nikłem i wątłym« Spr. V, 369.
- Kotny** = 1, »napuszony 2, kotny: 'kotna owca'« Wrześ. 11. »Kotny = o kotce, mającej się okocić« Rozpr. XII, 94.

- Kotowina** (o zajacu): »Ady ja se kotowina, Lieha na mnie kozu-syna...« Fed. 94, n° 42.
- Kotuch** = »zagroda w owczarni, oborze lub stajni dla jagniąt, cieląt a. źrebiąt i wydających potomstwo matek« Pr. fil. IV, 832. »Kotuch = zagroda na ptaki domowe, kurnik« Petr. Toż Osip. i Ust. z Litwy.
- Kotusić** = »mieszać, kłócić, w nieład wprawiać« Spr. IV, 323.
- Kotwernie** = »dziwnie« Pr. fil. IV, 209. Por. 'koczwarować' = dziwy broić Kwartalnik histor. 1893, str. 654.
- Kotwica** p. Kot.
- Kotwić się** = »nudzić się« Sab. 131. »Kotwić sobie = tęsknić, przykrzyć sobie« Spr. V, 369. »Kotwiło mu się na świecie« Wiśła VI, 140. »Kotwić sobie = przykrzyć sobie, tęsknić« Wrześ. 11. Rozpr. X, 286. || »Kutwić się = przykrzyć się: 'Tu mi się między niepilemi kutwi' = tu mi się między obcymi przykrzy« Spr. IV, 346. || »Kotwić = mścić się, wyrządzać przykrość« Rozpr. X, 286.
- Kotygi** = »wóz mocny a niski, do przewożenia wielkich ciężarów, n. p. kamienia młyńskiego, wału do koła młyńskiego it. p.« Roczn. 209.
- Kotyrbia** = »głowa: 'Máci on w kotyrbie niemało'« Pr. fil. III, 493.
- Kotyry** p. Kotery.
- Kotyszki**: »Kotyskami a. Kocankami zowią gałązki rokity z nierozkwitłymi pączkami« Fed. 157, ods. Por. Kot i Pr. fil. IV, 207 p. w. Koćki. Por. Kocanka.
- Kować**: »Konie kować« Kuj. II, 61. »Siostrę (która otruła brata) kowają« (= okuwają K.) Pozn. IV, 210, n° 406, zwr. 16. »(Konie) kować dał« Lub. I, 274. Por. Kuć. || »(Na topoli) zazula kowała« Wójc. I, 123. »Kować = kukać: 'Na tej jedlinie zuzula kowała'. 'Kowájze, zuzulu, kowájze!'« Pr. fil. IV, 209. »Na tej kaliniece Zieziuleńka kowała« Maz. V, 214, n° 157. Por. Kuć.
- Kowadło** »a. Piętrowá czapka = tak nazywają sąsiedzi wielkie czapy, używane przez włóścian w Rudniku« Pr. fil. V, 770.
- Kowal**: »Kowale = kowalstwo«: »Jedni kowale w Ujściu mieli syna w szkołach...« Wiśła VIII, 110. || »Kowal = oznacza w szkołach (Galicji) pilnego studenta, który 'wykuwa' starannie każdą lekcję... Nazwa ta nierozłączna jest od pojęcia pewnego świętoszkostwa i nie należy do zaszczytnych w świecie studentckim« Lam Głowy do pozłoty I, 128. »Kowal = uczeń pilny, ale niezdolny« Pr. fil. V, 770. || »Kowal« = rodzaj tańca Kuj. II, 207. Pozn. V, V. 156. Zb. VI, 145, ods.; X, 228. 274 (w piosnce 'kowaliczek'). Maz. II, 48. 167. 242. Kiel. I, 115. »Ulubiony w górach jest taniec, zwany 'kowal' (opis)« Hoff, 61. Rad. II, 112. Łęcz. 118. 226. »Zagrajze mi kowala, kowalcyka!« Rad. II, 112, n° 245. Kal. I, 159, n° 148. Maz. II, 216; V, 194, n° 145. || Gra »kowal« (opis) Zb. XIV, 222, n° 12. Zabawa z dzieckiem »Kowal« (opis) Zb. X, 246, n° 3. || »Kowal = mącznik (owad tenebrio)« Pawł. »Kowal = mały żuczek, przebywający najczęściej na malinach« Zb. XI, 30, n° 33. »Kowal = pływak (ditiscus)« Spr. V, 111. »Cego najwięcy po wodzie? — Kowali (owad)« Cis. I, 363, n° 471. »Kowal = owad sprężyk« Osip. »Kowalik = mały owad (opis)... 'Kowalikiem' także nazywają robaczka świętojańskie-

- go. Zb. VII, 117, n° 36 i ods. 1. »Kowalik = robaczek świętojański. Zb. II, 248. || »Kowal = dzięcioł. Wisła V, 751. Zb. V, 127, n° 11; VI, 188. O. Janota w Przyrodniku lwowskim 1872. Przyj. ludn VI, 125. »Kowal. Kowalczyk, a. Kowalik = ptaszek *certhia* Ust. z Litwy O. || »Kowalik: »Kowaliki kuja. Maz. II, 49, n° 118. »Kowalczyki kuja. Kuj. II, 14, n° 125. »Kowalczyki kujóm. Zb. IV, 219, n° 41. »Ty, mój kowalicku! ib. 236, n° 170. »Kowalícek. Wisła VII, 303. || »Kowalina pogardl. = stary kowal: »Kowalina o tym nie wiedział. Pr. fil. V, 770.
- Kowalczanka** = córka kowala: »Wyrzaj mi drogę do tej kowalcanki. Kiel. II, 89, n° 289, zwr. 2. || »Kowalanka. Ust. z Litwy. || »Kowalewna: »Carna kura gdace, Kowalewna skace. Oles. 168, n° 602.
- Kowalka** = kowalowa: Bal. 46, Kuj. II, 14, Lip. 141, Zb. II, 70; IV, 219; VIII, 287; IX, 9; X, 133. Pozn. IV, 23; VI, 49. Kiel. II, 181, Lub. II, 40, 45. || »Kowalka = kowalstwo: »Jak będziesz ciekawy, to się mozesz nauczyć i kowalki robić. Święt. 409, n° 47. || »Kowaliczka: »Czarna kura gdacze, Kowalicka skacze. Maz. II, 48, n° 118. Toż ib. 245, n° 686. || »Kowalicha: »Kowalicha skacze. Maz. II, 49, n° 118. »Konopnicka Na drodze.
- Kowalować** = być kowalem Konopnicka Na drodze.
- Kowalów:** »Kowalowa Kasiu, Pójdźże do mnie służyć. Oles. 170, n° 614.
- Kowaníe:** »Biały ptaszku, zezula... Już cię ominie na kalineńce kowaníe. Lub. I, 237, n° 343.
- Kowany:** »Na zielonej łące Stoi koń kowany. Wóje. II, 175. Kuj. I, 303, Lip. 183, Zb. II, 63, n° 58. Łęcz. 88, n° 125. Święt. 214, n° 54. »Wozy kowane. Pozn. II, 53. »Wywianuje mnie pan-ojciec... i kowanym wozem. Kiel. II, 126, n° 420. »Cemu, dziwki, nie spiewała. Cy kowane pyski mata? Rad. I, 221. || »Kowany = centkowany. Święt. 700.
- Kowbica** = »podpory stałe, w ziemię wkopane, na których się osadza ławki w chacie, nazywają »kowbicami. Roczn. 209.
- Kowenka** = kij okuty Siem. 84. »Kowinka = toż znaczenie Paldalica Opowiad. i krajobr. I, 29.
- Kowestylja** p. Kopystelja.
- Kowmirz** p. Kołnierz.
- Kownatka?**: »To są tej (= tedy) stało, jak jesz Kownatka (Jeka) na swini poświęce jezdźl. Cen. 74.
- Kowsz, zdrob. Kowszyk** (Kauszyk L. Kuszyk u Paska) = drewniane czerpadło z rączką Ust. z Litwy.
- Kowyrknać** = »kopnąć. Pr. fil. IV, 209. Por. Kopyrtnać.
- Koza** = »1, koza domowa 2, kozica, antylopa górską (*rupicapra tragus*). Wrześ. 11, Spr. V, 369. »Kozica, u górali po prostu »kozą zwana. Wrześ. T. 10. Por. Kozica. || »Prędzej dziś męża ma koza, niż panna Róża (»koza = kobiecisko brzydkie, wszeteczne, dodaje Kolberg, zdaje się bezzasadnie K.) Krak. IV, 281, n° 963. || »Koza = sarna. Przyj. ludu VI, 111. Wisła III, 650, O. || »Koza = dziewczyna żywego temperamentu. Pr. fil. V, 770. Wisła III, 650. »Baby, przebrane za »dziadów, w stronę popielecowa mówią do młodych mężatek, przezwanym »kozami: - Pójdźcie na »comber, żebyście nie śmierdziały kozami i żebyście się okupili (tak K.).

Rad. I, 95. Lud I, 200, ods. || »Koza = więzienie«. Por. Koziejewo. || »Koza« w zabawach wiejskich: »Na wsi ukazuje się w ostatki 'koza'. Chłopak, który ją przedstawia, cały jest nakryty kocem kudłatym... (opis)« Krak. I, 263. »Prócz 'Herodów', chodzą chodzą jeszcze kolędnicy z tak zw. 'kozą'. Jest to osadzony na kiju wyrobiony z drzewa kozi łeb, z uwiązany u spodu dzwonkiem... (opis)« Zb. X, 219 c. »Koza = zabawa kolędowa, w której przebrany chłopiec udaje kozę« Wisła III, 650. »1 stycznia... jeden z parobków przebiera się za 'kozę'... (opis)« Chełm. I, 121, n° 7. »Na ś. Szczepan... parobcy... chodzą... z szopką i 'kozą'« Rud. 49. »Koza, inaczej 'turoń'« (opis szczegółowy) Święt. 89—92. Opis i rysunek 'kozy' pod Puławami Wisła VIII, 268. »(Na Boże Narodzenie) chłopcy chodzą 'z szopką', 'kozą', 'gwiazdą' i z 'konikiem'« Pleszcz. 83. Piosnka »me me me!«, śpiewana w zapusty, gdy chłopcy prowadzą przebranego za 'kozę' Rad. II, 135, n° 343. »Koza = wypchana skórka kozłęcia, obnoszona przez chłopców po chatach, we wsiach, bliższych granicy pruskiej, we wtorek zapustny, w celu otrzymania od gospodyni wykupnego« Osip. Por. Bocian. || »'Koza' jest to wazki pas niezżętego zboża ('kawałek'), przez tylnych zostawiony żeńców, zwykle próżniaków...« Krak. II, 530. O. »Koza = niedożynek (przy żniwie), pół zagona, pozostawionego do żęcia z powodu rozpołożenia (tak K.) pola: »A idźże i wsiądź na tę kozę' (= dożnij)« Krak. IV, 310. »'Kozy', tj. miejsca niezżęte« Lub. I, 129. »Ej, kto kozy nie piele, To nie

doceka niedziele« ib. 130, zwr. 21. »Koza = garść zboża, pozostawiona na pniu po dożynkach, którą żeńcy ubierają w kwiaty, naokoło opiełają a następnie 'obrownowują', ciągnąc za nogi przyłapaną dziewczuchę« Wisła III, 650. »Znany w niektórych miejscowościach zwyczaj 'oborywania kozy' jest przykrą chwilą dla młodych żniwiarzek... Żniwiarze, zwiąawszy ostatnią kępkę zboża poniżej kłosów, chwytają jedną z dziewcząt i włóczą za nogi naokoło niedożętego zboża...« Skrz. 72. »Koza = kawałek roli, porosłej zbożem, nieregularnej formy, wśród łanów innego zboża a. pół: 'Cóż znaczy ta koza łubinu w tem życie?'« Spr. V, 135. »Przy końcu żniwa z trochy zboża, na pniu pozostawionego, wiążą snop, ubierają kwiatami i zostawiają go 'dla matki ziemi, żeby się nie pogniewała', że ją ze wszystkiego ogołociono. Naokoło tak ustrojonego snopka, który lud tu nazywa 'kozą'... odbywa się pielienie, orka, siew i bronowanie, ku czemu służy zwykle schwytna przez chłopców jedna ze żniwiarzek« Pleszcz. 93. n° 4. »'Koza' nazywają ostatek zboża, który żniwiarze hurtem zżynają, nie dzieląc go na 'lechy': 'Kto kozy nie piele, Nie doczeka niedziele' (pieśń)« Kłosa VIII, 180. Por. Broda. Dożynek. Dziad. || »Koza = rodzaj małej rybki, do 3 cali długości, przyczepiającej się do nóg kąpiących się...« Pr. fil. V, 770. »Koza = ryba, podobna do śledzia« Prac. »Koza = śledź rzeczny (clupea alosa)« O. Wisła III, 650, n° 4. || »Koza łądowa = szarańcza ogrodowa« Pr. fil. V, 770. || »Koza wodna = owad łątka« Pr. fil. V, 770. || »Koza

= szyszka sosnowa a. jodłowa. Wisła III, 650. || »Koza = wysoki mocny chojak z blokiem na wierzchu, ze szczeblami do włączenia na szczył; używa się przy budowie wiatraka. Spr. IV, 364. || »Koza = skrzywienie ścian w budynku: 'Koza sie wygania ze srebu' = zakładając ściany wymierzają, żeby węgły przeciwległe były równo od siebie oddalone, inaczej ściany wyjdą 'koziatę' a. 'kuklatę'. Spr. V, 369—70. || »Koza = przyrząd drewniany do noszenia cegieł, wkładany na plecy. Ust. z Warszawy. || »Koza = pewien sposób wiązania ram okiennych a. drzwi nazywają wiązaniem 'na koze' a. 'do kozy'. Spr. V, 370. || »Kozy w nosie = baboki w nosie, baby w nosie, cyby, zeszcła wydzieliła. Pr. fil. V, 771. Na Litwie 'kozły'. || »Koza = ptak: 'Niebieska koza trawę sieje', przysłowie mazurskie; 'koza' ma tu znaczyć Himmelsziege, Heerschneppfe, Bekassine (sclopax gallinago) i głosem swym zielenienie się łąk zapowiadać. Frischbier Preuss. Sprichwörter, Berlin 1865, str. 301. || »Koza = rodzaj wędki na węgorze o dwóch haczykach. Wisła III, 650, n° 5. Por. Kozula. || »Koza = rodzaj statku wodnego. Wisła III, 650. »Łódź nieco mniejsza od 'bajdaka', ze spiczastym nosem, do żwiru używana, zowie się 'kozą'. Wisła 507. || »Koza = brona z drewnianymi zębami. Osip. || »Kozą' lud nazywa nożyki krzemienne i wogóle cienko łupane krzemienie. Wisła III, 650. Porów. Kozik. || Nawoływanie kóz: »Kózka kóz kóz! Koza be, koza be! Cen. 77. »Koziu koziu! Cisz. I, 307. Zb. VIII, 310, n° 9. Święt.

90. Spr. IV, 372. Zb. XI, 40. »Koza koza! koziuchna koz koz koza! Wisła III, 666. »Kozy kozy! ib. VI, 227. || »Kozia zdrob. Zb. VIII, 310, n° 9. || »Kozula. Chelch. I, 171. »Kozula = nazwa krowy. Rad. I, 67, ods. »Kozula = haczyk, przyczepiony do długiego sznura do łapania ryb. Prac. || »Kozuchna. Choc. 83. Zb. II, 169; VI, 142; VIII, 98. || »Kozka = świerszczyk polny. Osip. || »Kozienka: »Stoi wilczek za bramą, a kozienka w bramie. Zb. II, 117, n° 2. || »Kozina: »Wilcy zjedli ostatnią kozinę. Krak. II, 222, n° 423, zwr. 3. Zb. VI, 137, n° 95, zwr. 3. Wójc. II, 273. Rad. II, 84, n° 175, zwr. 3. Zb. XV, 160, n° 43. »Kozina wetula ucieka do grania. Wisła VIII, 220, n° 154. »Wilk na zagonie, a kozichna w domu. Moja kozino, moja jedyna! Maz. II, 155, n° 345. »Janiczek... pójdzie z koziną. Zejsz. 140, n° 89. || »Kózka = nazwa krowy Wisła IV, 691. || »Kózka drewniana = schowek na oselkę z 'uchem', zatykanem za pas kosiarza. Święt. 13, n° 6. »Kózka a. Oselnik = toż znaczenie Spr. IV, 306; V, 370. »Kózka = małe naczyńko do wody, noszone przez kosiarzy, z wodą do polania (= polewania K.) oselki, ostrzącej kosę. Krak. IV, 310.

Koza p. Kobza.

Kozaczka: »Dziewka, która z drogi prawej zeszcła, tak zw. 'skoczka', 'kozaczka'. Maz. III, 21. »Kozacznicą = dziewczyna ładną. J. Łoś. || »Kozaczycha = żona kozaka. O.

Kozaczyć się: »Kozaczyć się = zostać matką przed zamężciem. Święt. 700.

Kozak: »Przyszed kozak do kozaka Pożyczyc chodaka...« Wisła VIII, 507, n° 31. »Przyjechali pięć Kozaków z wojny, Pytało się o nocleg spokojny« Wisła VI, 858, n° 12. »Jedzie kozak z Ukrainy« Wójc. II, 360. »Przyjechało trzech Kozaków z Rusi« Zb. II, 75, n° 84. Ib. IV, 208, n° 9 »Kozacy« (nie ludowa K.). »Kozaki Ukraincy« (tak! K.) Wójc. I, 27 (czy to pieśń polska? K.). »Trzech Kozaków« Zb. IV, 211, n° 14. || »Kozak = chłopiec«: »Chłopca swego do pasania bydła nazywa chłop gospodarz (nie zaś szlachta) często 'kozakiem': 'Kozak, kaj to idziesz?'« Pozn. II, 180. »Kūozak = chłopiec dorosły« Rozpr. IX, 117. »Posważył się (tak K.) z kozakami = pokłócił się z chłopcami« Kal. I, 256. »Kōzak = chłopiec mały, pod Kaliszem« Pr. fil. IV, 209. Piątk. Parez. Lud I, 200, ods. »W pole orać, nój kozaku!« Zb. IV, 231, n° 121. || »(Podczas obrzędu »frycowego« u kosiarzy) prowadzi »fryca« pod rękę dwóch »starostów«; przed nim skacze jeden lub dwóch t. zw. »kozaków«, siedzących niby konno na kijach a. kosiskach« Kuj. I, 238. || »Przy 'kozic' noworocznej... asystujący kozie, nazywają się 'kozakami'« (opis szczegółowy) Chełm. I, 122. || W szopce Siedleckiej scenę 3-cią grają »Żyd« i »Kozak« Wisła VI, 566—67. || Podczas wesela, »namówieni przez »bojarów« dwaj »Cygani« czyli »Kozacy« wsuwają się za stół i siadają przy družce...« (opis szczegół.) Przem. 123. || »Kozak = człowiek zuchwwały, zawadżaka« Świąt. 700. || »Kozak« = taniec: O. Roczn. 210. 241. Zb. I, 70. Pozn. II, 268. »Kozakabych tańcowała, Kozaka

mi grąjcie!« Zb. IX, 194, n° 70. Krak. II, 495, n° 836. Maz. II, 252, n° 716: III, 333, n° 535. Wisła III, 65, n° 4 (opis). Kiel. II, 53, n° 160. 161 i 162 (»kozak dworski«). Hoff, 61. »Kōzak« Nadm. 106. »Kozaczek« Krak. II, 380. »Zagrajże mi... kozaka!« Maz. II, 197, n° 488. || »Kozak« = rodzaj grzyba: Wisła VI, 676. 679: VIII, 360. Lud I, 200, ods. Por. Kozary. Koziarzy. Kozłak. || »Kozaczek«: »Przyjechało do Marysi trzech Kozaków w goście... Przystąpił Kozacenko do ni...« Kozł. 47, n° 11. »Dudek z kropidłem, Gołbacek, jak Kozacek, za niemi z kadzidłem« ib. 152, n° 3. »Na Kozaczka mrużała« Wójc. II, 168. Ib. I, 27. || »Kozunio« Ust. z różnych okolic. || »Kozaczenko«: »Kozaczenku!« Zb. II, 75, n° 84. || »Kozacki«: »Ja, mała figuła, rodu kozackiego...« Zb. VIII, 68, n° 10. **Kozakowice**: »Kozakowskie pole« Zb. IX, 173. 199. **Kozary** »a. Kozaki« = rodzaj grzybów Lud I, 200. **Kozdrój** = »człowiek z wielkimi, rozczochranymi włosami« Świąt. 700. »Kozdroje = włosy długie, nienczesane, zmierzwione« ib. »Kozdroj = niepoń, wałkoń, latawiec« Pr. fil. IV, 832. »Kozdrój = niezdara« ib. V, 770. **Kozery** p. Kozyr. **Kozery**: »Kozery!« Kolb. 424, n° 390. »Między Kozerami« ib. 425, n° 392. || »Kozerskie pole« ib. 424, n° 390. **Kozi**: »Kozia bródka« a. »Kozie różki« = clavaria flava« Zb. VI, 244. »Kozia broda« = też znaczenie Petr. »Piaski porastają t. zw. 'kozią brodą'« Pozn. III, 133. Wisła VIII, 140. Mil. || »Kozia broda = bedłka« Spr. V, 135.

- Pleszcz. 140. Kal. I. 93. Wisła VIII, 360. || »Kozī dryszcz = = pewna roślina« Osip. Porów. Drzysta. »Kozogrzyze = jakaś roślina leśna« Pobl. 37. »Kozia-gryzé = anemone nemorosa (ranunculus phragmites)« Wisła III, 91. || »Kozī korzeń = doronicum scarpoides... Szwajcarowie zwą go 'Gemsenwurz'« Stęcz. 97. ods. 55. || »Kozie mydło = korzenie mydlikowe« Pr. fil. V. 770. || »Kozī muzyk = płochacz halny, accentor alpinus« Wrześ. 11. || »Kozieparstwo = wiecznica, anemone silvestris« Zb. II, 257. Por. Kozī parsk. Kozparsk O. || »Kozie różki = rodzaj grzybów« Lud I. 177. 200. || »Kozibródka = hiszpanka« Święt. || »Kozī rożek = więzienie, areszt« Pr. fil. III, 493. || »Kozij = wół z rogami na tył pochylonemi« Roczn. 246. Zb. III, 133, n° 25. Por. Koziny.
- Kozia**k: »Zamożni gospodarze obrzucają niekiedy nazwą pogardliwą biednych komorników i budników: 'koziak', 'kóziec', 'chóziak'« Pozn. III, 237 ods. Por. Wisła VII, 721; VIII, 198—199. Por. Chóziak. Kozziary.
- Koziana** = nazwa krowy Rozpr. X, 245. Wisła V, 923; VII, 387. Spr. V, 370.
- Kozziarka**?: »Parobek na korycie poruszał się kajdek (= trochę K.) i kozziarka spadła z polanie na łązko... a baba do Kuby gada: -- Widzis, jak cię pan Bóg kárze... bo jaz kozziarki na cię leca« Zb. V, 204, n° 9. || »Kozziarka = babka przy położnicy« Spr. IV, 337.
- Kozziary**: »Pod nazwą 'Wochów' i 'Kozziarów' istnieją w okolicach Siedlec i Łukowa pewne grupy wiosek, wyodrębniające się z po-
śród swego otoczenia...« (opis obszerny) Wisła VII, 719—735. Pr. fil. IV, 209. Wisła VIII, 198—99. Por. Chóziak. Kozia k. Kozziarz. || »Kozziary = gatunek grzybów Parcz. Porów. Kozak. Kozary. Kozie różki. Kozziak.
- Kozziarz** = »pastuch kóz« Hoff. 40. »Kozzarz a. Kozziarz = pastierz kóz« Pozn. IV, 292. ods. »My tu są trzo (= trzej): jeden krowiartz, kozziartz i wowczartz« Aten. VI, 116. || »Kozziarz = polujący na kozy w górach« Spr. V, 370. »Kozziarze = amatorowie polowania na cudze kozy« Wrześ. T. 33. »Kozziarz = kłusownik, polujący w Tatrach na kozy« Wrześ. 11. || »Kozziaryszek«: »Kozziaryszku Gudła, Kózciczka ci schudła« Pozn. IV, 292, n° 578.
- Kozziarze** p. Kozziary.
- Kozziaty** p. Kosonogi.
- Kozica** = koza (domowa): »Kózfca« Ram. 77. »Napás koze... i zapytuje kozicie: 'Koziecko, napasłaś sie mi?'« Zb. XV, 26, n° 9. »Starsze kozy nazywają 'wetulami', inne 'koziekami'« Rozpr. X, 267. »Zabijemy capka i koziecki obie« Zb. XII, 215, n° 26. »Któz ci zawróci koziecki z wierszyczka?« Zejsz. 106, n° 428. »Jedliczki, Coby gryzły koziecki« ib. 96, n° 364. »Dyby koziecka nie była skakała, nie byłaby se nożyczki złamała« Cine. 11, n° 173. || »Kozica = dzika koza, żyjąca w Tatrach« Rozpr. X, 216. Kłosy XI, 10. Wrześ. T. 10, 11. || »Kozica = pręt do bieca: bywa pleciony« Pr. fil. IV, 832. 799 p. w. Bięsko. »Kozica = bat na koziej nodze, nahajka« ib. V, 770. »Kozica za pasem« Maz. V, 285, n° 314, zwr. 2. Łęcz. 135, n° 230, zwr.

3. Zb. VI, 139, n° 98, zwr. 3.
 »Kozica a. Batlorzysko = biczy-
 sko. Maz. V, 51. 55. »Kozicą
 po plecach makali. Pozn. II, 317.
 »Kozicami okładali. ib. 240. 225.
 »Kozicami ciepali. ib. 320. Por.
 Batlorzysko. || »Kozica a. Styk
 = kawałek kija, na końcu okuty,
 służący do wypychania ziemi
 z pługa podczas orania. J. Łoś.
 Toż Kuj. I, 87. »Nie uczyliśmy
 się w szkole, tylko... z kozicą za
 pługiem. Pozn. III, 82. Por. Ko-
 zielica. || »Kozica?»: »Czapi-
 cha'... okrycie z peleryną... i z rę-
 kawami, które na kozicach są
 zaszyte i tworzą jakby rodzaj kie-
 szeni. Zb. I, 111. (Zap. złe wy-
 czytanie, zamiast 'na końcach' K.).
- Kozidry** = »sosny, przeznaczone
 na wyrób gontów. Spr. IV, 337.
- Koziegłowy**: »Na Koziegłowskiej
 granicy. Pozn. IV, 23, n° 51.
- Koziejewo** = »koza: 'Wsadzić
 kogo do koziejewa' szkol. Pr. fil.
 V, 770.
- Kozielec** = »roślina anemone ra-
 nunculoides. Zb. III, 98, n° 20.
 Por. Kozielek O. || »Kozielec
 a. Średniak = wyrostek chło-
 piec. Piątk. Por. Kozak.
- Kozielec**: »Kozieński kapitan. Pozn.
 IV, 260, n° 501.
- Kozielica**: »Kozelca = kozica,
 styk do oczyszczania pługa. Pobl.
 37. Toż Ram. 77. Por. Kozica.
- Kozieł**: »Kozioł. Rozpr. VIII, 182.
 »Kōzeł. Hilf. 168. || »Kozieł =
 ptak kozodój. Nadm. 148. || »Oko-
 ło 20 sztuk (drzewa) bywa zwią-
 zanych obok siebie w rodzaj przę-
 sła, a przęsł takich trzy a. czte-
 ry, uciepionych jedno za drugim,
 zowie się 'kozlem' (na Narwi 'pa-
 sem'). 'Kozieł' uważa się w spła-
 wie Nemeńskim za rodzaj jedno-
 stki, jak również 'płyt', obejmu-
 jący dwa 'kozły'. Wiśła II, 83.
- || »Gdy ściąganie płytów z mie-
 lizny nie idzie łatwo, wtedy wbi-
 ja się dwa pale na brzegu dla
 założenia t. zw. 'kozła', czyli pro-
 stego przyrządu z walcem i kol-
 bami (może 'korbami' K.), jakie-
 go młynarze używają do kiero-
 wania wiatraków. Wiśła II, 256.
- || »Kopa (brył soli) ma setkę,
 złożoną rzędami, węższą ku górze,
 wysokości 7 'kruchów' i 2 sztuki
 na 'koziół'. Krak. I, 60. || »Kō-
 zeł = przecznica ('perekładina')
 w budowlach. Hilf. 168. || »Kro-
 kwie na dachu budowane są 'w ko-
 zły', stąd owe krokwie 'kozłami'
 się nazywają. Kuj. I, 76; II, 272.
 Pozn. I, 87. Por. Kozłowska.
- || »Snopy żyta a. pszenicy ukła-
 da się a. 'w koziół', a. 'w kopki'
 (opis) Święt. 4. »Kozły = kopki
 zboża na polu po 6 a. 7 snop-
 ków, inaczej 'lalki' a. 'panienki'.
 Pr. fil. V, 770. || »Kozły zma-
 gać' p. Z m a g a ć. || »Kozły =
 paśniki a. 'ruffy' dla owiec do za-
 kładania im paszy. O. || »Kozły
 blp. = kozieł, siedzenie przednie
 w powozie Ust. z Litwy. || »Ko-
 ziełek a. Wiatuch = przyrząd
 do zwijania nici, trójnog z koł-
 kiem u góry. Was. 60, n° 20.
 »Kozielek = podstawka 'stopien-
 ka' tj. przyrządu do zwijania kłę-
 bów. Pr. fil. V, 770. || »Kozio-
 łek = garnek niski na trzech
 nóżkach. Krak. IV, 310. »Kozio-
 łeczek = ryneczka gliniana o trzech
 nóżkach. Zb. X, 203, n° 3. »Ko-
 ziołek = rondel gliniany. Rozpr.
 III, 371. »Kozielek = warsztat
 rymarski. Pr. fil. V, 770. || »Ko-
 ziołek = podstawka do noży, wi-
 delców i łyżek. Pr. fil. IV, 209.
 Parcz. || »Koziołek = stołeczek.
 Piątk. || »Koziołek = każdy krzy-
 żulec, np. 'koziółek', służący za
 nogi stołowe. Pr. fil. IV, 832.

Por. Kozłowińny. »Koziołek = trzy 'girki' tj. nóżki z drewnianka, z 'zawdzianemi' na nie jabłkami. Pozn. II, 244. || »Koziołki = jaśła: »Owce bęcą u koziołków, bo siana za drabinką niema. Krak. IV, 148. ods. || »Koziołek, przy którym się składają pieniądze na zabawach: »Przy talerzu stoi chłopak, trzymający w ręku 'pupkę' (dalkę), ubrana po niemiecku a. małego 'koziółka' ze szmat zrobionego i śpiewa: — A trzeba dać pod koziołek! Pozn. I, 124. »Przed muzyką stoi talerz, a obok niego figura drewniana, przystrojona w różne płatki, zwana dla dwóch rozków na łbie 'koziółkiem' a. 'podkoziółkiem'.... Dziewka parę groszy rzuci na talerz, jakoby pod owego 'koziółka' ib. n° 2 »Trzeba dać pod koziółka... Kal. I, 72, n° 23. »(We wtorek zapustny) na beczce stoi miska, a przy misce wystrugana z drzewa lalka cum erectis pudendis... Posążek ten nazywa się 'podkoziółkiem', wprzód mógł się zwać 'koziółkiem'... pieniądze dawano 'pod koziółka' i stąd nazwa. Pieśni brzmi: — 'Trzeba dać pod koziołek'... a dalej: 'Nie będę ja pod koziółka dawała'... Zb. VIII, 66. »Na stole stawiają zrobiony z drzewa koziołek na talerzu, na który każdy z obecnych winien rzucić składkowy pieniądz, przy czym śpiewają: — 'Trzeba grać koziółkowi' Wisła III, 486. || »Koziołek a. Firlejek = mątwka do rozbijania jaj, śmietany itp. Parcz. »Kwirl czyli koziołek drewniany. Pozn. III, 126. »Koziołek do bicia śmietany. J. Łoś. O. || »Koziołek a. Koziołek = przrząd do suszenia koniczyny. O. || »Koziołek = roślina sporek zwyczajny. Hemp. »Ostróżki a.

Koziołki = delphinium «on-olida. Pleszcz. 126. »Koziołek = kozłek valeriana. Wisła VI, 664. O. || »Koziołki puszczać = grać w kręgle. Hilf. 168. || »Koziołeniek: »Babuleńka... miała koziołenieka... A ten koziołeniek Był bardzo rozpustny. Zb. II, 94, n° 125. || »Koziołenko: »Babuleńka... miała koziołenieka bardzo rozpustnego... Pauli, 178, n° 6. Por. Kozłak.

Kozienica = »sosna. Spr. IV, 337. Kozienice: »Kozienicki pan. Rad. II, 67.

Kozik = »mały nóż składany. Wójc. II, 202. ods. Wójc. Kl. II, 40. ods. Krak. IV, 310. »Dobędzie starszy druźba ostrego kozika. Kuj. I, 313. »Kolo pasa na rzemyku nóż składany, 'kozikiem' zwany. Kiel. I, 37. Kozł. 370. Chełch. I, 173. »Kozik na chrzcinach Maz. V, 120. »Kozik = mały nożyk nieskładany. Pleszcz. 36. Rad. II, 204. Wisła III, 651. Spr. V, 111. »(Wołowi) z kozikiem po garle brzęcy. Kuj. I, 282. Zb. VIII, 68, n° 9. »Siar(kowski) Wesela włościan, 11. Rozpr. XI, 185. || »Koziczek: »Mámci ja kozicek bity centkami. Święt. 184, n° 6. »Mój kozicek wyostrzony. Pauli, 212. »Mám kozicek, ogolę cię. Zb. IV, 234, n° 150. W podobnej pieśni Zb. VIII, 67: »Mám koziołek, ogolę cię.

Koziniec = 1, woń właściwa kozłom 2, choroba nóg końskich. Ust. z Litwy. O.

Koziomki p. Poziomki.

Koziny = kozi. Petr. Ust. z Litwy. »Chłop... znalazł kozine kolano. Święt. 251, n° 155.

Kozłowiec: »Kozłowińki. Maz. II, 199, n° 494.

Kozłowiec = jakaś roślina. Zb.

- VI, 202. »Kozłowiec = aronicum Clusii« ib. 225, n° 28. Wrześ.
11. Spr. V, 370.
- Kozłowina** = »drzewo zdatne na kozły do dachów« Zb. I, 19.
|| »Kozłowiny«: »Środkiem nóg (stołu) idąca listwa łączy z sobą dwa krzyże skrajne; są to 'kozłowiny' czyli 'stołowiny'« Krak. I, 155. Por. Kozienica.
- Kozłowka** = »szereg krokiewek, połączonych żerdziami, do trzymania panewki na kałanicy w stodole, chacie« Spr. IV, 365.
- Kozodrzew** p. Kosodrzew.
- Kozłowski**: »Kóniki pana Kozłowskiego« Maz. II, 181, n° 421.
- Kozłów**: »Kozłowski zamek« Rog. n° 314.
- Kozodrza**: »Do Kozodrzy« Zb. X, 151, n° 120. || »Kozodzki«: »Panna Kozodzkiego« Zb. XIV, 76, n° 7.
- Kozodrzew** p. Kosodrzew.
- Kozub**: »Kozubek a. Kazubek = torbeczka mała z kory świerkowej, składana i patyczkiem przetknięta, by się trzymała (na poziomki, jagody itp.)« Krak. IV, 309. 310. »Kuzeb = 1, kawał drzewa wewnątrz wypróchniały 2, kozub, torebka z kory do jagód« Pobl. 122. »Posła panna na jagody, Nazbierała kozubecek« Święt. 312. »Kozubek = woreczek a. pudełko z kory na jagody« O. Ust. z Litwy. || »Kozub« = ?: »Wkoło becki, wkoło kozuba...« Zb. XIV, 178. || »We wsi Tokary, pod Turobinem, chłopci noszą 'kozubek', 'koszubek' ('kocuch'), podszyty barankiem... (opis szczegółowy; wyrazy dość wątpliwe K.) Lub. I, 40. Może tu należy: »Jak dęce na wiosnę pada, to kozub z ziemi zdejmie« Spr. IV, 337. || »Kozub = stary, niezdar« Pr. fil. III, 493. »Kozubek = człowiek chudy, stary« Udz. »Nie dąbych się starej babie Kozubem nazywać« Zb. IX, 238, n° 213. »Już to po ślubie, A chodźże do dom, stary kozubie! (= baba, jako małżonka)« Zb. IV, 252, n° 236. Porówn. Kazub.
- Kozubalec** = »łapówka (datek nieprawy do ręki = łapy)« Krak. IV, 310.
- Kozyr** m. a. **Kozyra** ż. i poch. = atu (w grach kartowych): »Bez kozyr« = bez atu. »Król kozyrny« = atutowy. »Kozyrować« = atutować, grać atu Ust. z Litwy. »Kozer« Czark. O.
- Kozyra** = toż, co Koluszcza Zb. II, 8.
- Kozyrek** = »daszek u czapki« Wal. pod tym wyr. Ust. z Litwy. »Kozerek = daszek u 'furazierki'« Pr. fil. IV, 832.
- Kozyrzyć się** = stawiać się, upierać Ust. z Litwy.
- Kozytać i poch.** = »łaskotać, łachotać, łechtać« O. Osip. Ust. z Litwy. »Kozytanie« = łechtanie Ust. z Litwy. Por. Kosłytać.
- Kozłak**: »Kózlák = kozłak, młody kozieł« Ram. 77.
- Kozłak** = »gatunek bedłki...« Pr. fil. IV, 832. O. Ust. z Litwy. »Koziać a. Kozłak« Wisła VII, 721. Lud I, 200, ods. Pleszcz. 119. 140. Por. Kozłarz.
- Kozłarz**: »Kozłárz« = pasterz kóz Zb. VII, 23. O. || »Kozłarz« = = robotnik, noszący cegły na 'kozie' Ust. z Warszawy. || »Mieszkańców Skępego lud wiejski 'kozłarzami' zowie« Zb. VI, 88. Por. Koziały. Patrz Kobziarz.
- Kozłarz** = »rodzaj grzyba (opis szczegółowy)« Spr. V, 135. Zb. II, 14. Wisła III, 87. || »Tańcowała surowiatka, a rydzyk i grał; Kozłarek tępnął nogą, a grzybek

- się śmiał◄ Łęcz. 231, n° 491.
Por. Kozłak.
- Kozłarz** p. Kobziarz.
- Koźle:** ►Kozieński kościółeczek◄ Rog. n° 319. ►Koziełska brona◄ ib. n° 16. ►Koziełscy pacholey◄ ib. n° 464.
- Koźlina** = ►połowa 'zastronia' czyli 'zapola' w stodole◄ Krak. IV, 310. ►Kaźde 'zastronie' dzieli się na dwie 'koźliny'◄ ib. I, 157.
|| ►Kozlina = drażki na samym grzbiecie dachu z obu stron, żeby słoma lepiej się trzymała◄ Czark. Roczn. 210. ►Na słomę, na sam wierzch (dachu) zakłada się 'koźlina' drewniana◄ Zb. VIII, 259. ►Na wierzchu dachu leży 'koźlina': jest to zbiór kołków drewnianych w 'koźły' czyli na krzyż na siebie pozakładanych, spinających 'kalenicę'◄ Maz. III, 40; V, 48. ►Drewniane krzyżaki, zwane 'koźlinami'◄ Was. 33. Pr. fil. IV, 209. 833. 805 p. w. Chłusta. ►Krejęę przyciska się 'krzyżulcami' a 'koźlinami'◄ Osip.
|| ►Kozlina◄: ►Kozlna = krzew do rokiciny podobny, używany do półkoszków, kozzów◄ Pobl. 37.
- Koźa** = ►skóra z włosiem◄ Zb. II, 8.
- Koźuch:** ►Kozuk◄ Zb. V, 220.
|| ►Kozuchy = rodzaj jabłek zielonych, bardzo trwałych◄ Ust. z Jaworza. || ►Kozuszek = bedłka (opis)◄ Spr. V, 135. || ►Kozusyna = pogardl. od 'kozuch'◄ Pr. fil. V, 771. ►Jedna, co w świńskiej kozuszynie chodzi◄ Kozł. 302. || ►Kozuszyny = futra, skóry z sierścią◄ Huc. 167. 211. 247. || ►Kozuszysko◄: ►Stare kozuszysko◄ Pozn. V, 106, n° 213. ►Kozusysko◄ Zb. V, 220, n° 27.
- Koźucharz:** ►Wy, owcárze, kozuchárze, Wy, cárne kozuchy!◄ Zb. IV, 227, n° 87.
- Koźuchować** i pochodne: ►Kozuchować = oczkować, okulizować◄ O. ►Kozuchować = dom deskami objąć◄ Pr. fil. IV, 832.
|| ►Kozuchowanie = szalowanie, obicie zewnętrznych ścian domu deskami◄ Osip.
- Koźuszany:** ►Spodnie kozuszane◄ Pozn. III, 23. ►Kozusany = z kozucha zrobiony: 'Cápka kozusana'◄ Pr. fil. V, 771.
- Koźuszki:** ►Na Kozuskowskim polu zrodziła się psenica; Kozuskowska panna kieby świeca◄ Pleszcz. 218, n° 42.
- Koźusznik** = ►kuśnierz; handlarz kóz◄ Udz.
- Kólcz** ►m. = wyrostek, kielek na kartoflach, cybuli, wyrastający zimą a. na wiosnę◄ Kolb.
- Kóle** p. Koło.
- Kóli** p. Gwoli. Kwoli.
- Kólik** p. Kół.
- Kólisty** p. Kolisty.
- Kólkoli** = ile tylko, ilekolwiek: ►Má wszelejakegđ jestku, kulkóle sám chce◄ Ram. 41 p. w. Głodzéc sã. Por. Kilka.
- Kólnia** p. Kolnia.
- Kół:** ►Kój = kół, słupek. Słupki przy płocie: 'koje' a 'koły'◄ Zb. I, 34. ►Kój we mnie wbijcie◄ Pozn. IV, 217, n° 419, zwr. 13.
|| ►Kół = jedynka (stopień szkolny): 'kóła dostać'◄ Pr. fil. V, 771.
|| ►Kapusta 'w kół' wyrosła, nie związana w głowę◄ Pr. fil. IV, 806 p. w. Chołoj. || ►Kółek = rodzaj zamka drewnianego we drzwiach: ►Niektóre chaty, całkiem z mieszkańców ogołoczone, musiano zamknąć 'na kółek'◄ Chełm. II, 137. W tymże znaczeniu mówią na Litwie 'kołkiem (drzwi) podeprzeć' Ust. ►Cemu druchny nie śpiewacie? Cy zelazne pyski macie, Cy na kółki zamykane?◄ Kal. I, 134, n° 84.

|| »Kolek« w znaczeniu czegoś drewnianego wogóle: »Rośnie do pachółka, a nie do kołka« Cinc. 34, n° 749 (mowa o dziewczynie, że hoduje się nie dla jakiegoś drewna, ale dla chłopca List od A. Cinciały K.). »Włosy im na głowie 'kołkiem' stanęły« Święt. 472. || »Kolek« = ćwieczek, gwóźdź do butów Zb. XIV, 30, ods. || »Koleczek«: »Kolecki = zapalki« Spr. IV, 357. || »Kólik« np. w płocie Cer. »Kólik wbił« Zb. I, 121, n° 39. »Kólik złoty« Wisła II, 118. Kopern. Zb. XV, 31, n° 15; V, 244. Rozpr. X, 287. »Miasto kulikiem obwarowane« ib. 182. Zb. VI, 210. »Kulik = żerdka« Spr. V, 371. »Kulik = kolek w ziemię wbity« Wrześ. 12. Zaw. 59, ods. || »Kóliczek«: »Kólicki« Zb. V, 244. || »Kołyszek«: »Włóż wianyszek na kołyszek« Kuj. I, 273. »Wiánek na kołyszku« ib. 303. Pozn. I, 231, n° 83; II, 235. n° 82. Zb. VIII, 112, n° 284. || »Kolszczák = kól, kolek, tłuczek do tłuczenia kartofli« Pobl. 35.

Kómin p. Komin.

Kómora p. Komar.

Kónica p. Kłonica.

Kóncewina p. Konieczyna.

Kór = odra List. z Ukrainy. »Kur« Przegląd lwowski 1892, n° z 4. 9. O. »Chór« Ust. z Białej Cerkwi.

Kórzczák p. Korczak.

Kórzkiev p. Korczak.

Kószka (zwykle piszą 'Kuszka'): »Kuszka, Kószka = kosz okrągły z pałączkiem; ul pleciony« Zb. I, 19. »Kuszka = naczynie drewniane z uchem, zakładające się za pas kosarza, w którym w wodzie moknie osetka do ostrzenia kopy« Roczn. 211. Toż Ust. od Tarnopola. »Kószka = koszka, ul« Ram. 76. »Kuszki =

kosze do (tak! K.) pszczoł: 'Mám pszczoł kuszek dziesięć« Kuj. II, 272. »'Kuszki' słomiane, czyli kosze, plecione ze słomy, zamiast ulów dla pszczoł« ib. I, 81. 91, n° 15. 193. »Kuszka do perek (= ziemniaków) = koszyk okrągły, z pałąkiem przez środek« Pozn. I, 93. »Kószka« = ul ib. II, 57. »Kuska' z ũosełkam, co sie ũostrzy 'kosák'« Spr. IV, 334. »Ziemia z pod ulów i 'kuszek'« Pozn. VII, 62, n° 25. »W niejedny koszee mniodu pozbawill pszczołŕ« Derd. 78. || »Kuszki od robaków = trochisci santolini« Wisła III, 90.

Kót: »Kót a. Kut« O. »Kut = pudentum virile« Pr. fil. IV, 212. »Kóty = racice, kopyta« Hoff, 40. »Kóćik = róg, kopyto końskie« Spr. V, 368. || »Kótká«: »Kutka = dolna część nogi od kopyta aż do włosów, spadających na dolne przegięcie: 'Nogi (konia) cienkie w kutkach'« Zb. V, 137, n° 14.

Kóziec p. Chóziak.

Kóźbiarz p. Kobziarz.

Kóždy p. Każdy.

Kóźny p. Każdy.

Kpiarz = błazen: »(Rodzicom nowoposłubionych) towarzyszy niekiedy 'kpiarz' (błazen), opasany powróstem, wygadujący różne dowcipy...« Krak. II, 61.

Kpić: »Kšpić«: »Kšpie sobie z wszystkiego« Spr. V, 112. Pr. fil. IV, 211.

Kpinny = »kpiący, lubiący kpić, wysmiewać się: 'Była dziewczyna bogatá, ale strasznie kpinná'« Pr. fil. V, 771.

Kra!: »Wykrzykują 'kra kra!', jakoby wrona krakała« Maz. III, 37.

Kra (o lodzie): »Kryga = kra« Petr. »Kry(c)ha = kra, kawał połamanego lodu« O.

- Kra** (o ciele ludzkim): »Jeśli przy febrze śledziona spuchnie, to mówią, że 'kra' rośnie i trzeba ją zażegnać« *Wisła* VI, 986. »Kiedy dziecko uczuje nagle ból żołądka, powołują znachorkę, aby zabiła 'krę' (tak mówi lud, gdy żołądek dziecku puchnie)« *Wisła* VIII, 136. Zap. tu należy »Ikra« = łydka, tylna część nogi od kolana do pięty *Ust. z Litwy*. »Kronij. = ikra« *Ram.* 80. Porówn. Ikra. **Kracz**.
- Kraba** = »przrząd do łowienia śledzi« *Hilf.* 168. *Ib.* p. w. Sztódor.
- Krachy p. Kruchy**.
- Kraciaki** = »papucie plecione z kolorowych skrawków sukna, używanych w zimie zamiast kaloszy« *Pr. fil.* V, 771. Por. **Krajczaki**.
- Kraciaty** = kraciasty: »Chustki 'kraciate'« *Krak.* I, 130. »Suknia 'kraciata'« *Pozn.* III, 192.
- Kraci p. Graca**.
- Kracz**: »Kracz (= *ikracz? K.) = samica (ryba): śledź (samica)« *Hilf.* 169. »Kraczek = dwuletni narybek« *Prac. Por.* Ikra. Kra.
- Kraczaj** = »krok« *Hilf.* 168 (ale *Pobl.* 37 p. w. 'Kraczaja' twierdzi, że 'kraczaj' w znaczu 'krok' Kaszubom nieznanu). »Kracaj = krok« *Spr.* V, 370. »Kraczaj = krok: "Trzęsta kraczajów"« *Ram.* 78. || »Kraczaja m. = 1, kraczocho 2, wystawinoga« *Pobl.* 37.
- Kraczka**: »Stawiają zboże 'w kupki'... lub też 'w kraczki', tj. rozkroczone« *Pozn.* I, 102. »Wyrywany len.. wiąza w 'kraczki' (= wiązki, pęczki)« *ib.* 108. »Taczka = kupka, 'kraczka'« (np. konieczyny, gryki) *Pobl.* 100 p. w. Taczka. »Kraczki« = kupki ostrosłupowe suszącej się konieczyny O. »Kraczki = zboże w małe garście w polu układane« *Parcz.*
- Kraczoch** = »kraczaja« (? K.) *Pobl.* 37.
- Kraczydło**: »Kraczydło = nieprzyjaciel, wróg« *Święt.* 700.
- Kradać**: »Ksiądz kradał, kiedy do szkoły chodził« *Zb.* V, 192. »Wy chodźcie kradać po całuskiej nocu« *Zejsz.* 52, n° 70. »Kradął« *Cisz.* I, 259.
- Kradzież**: »Kradzieża z.« *Petr.*
- Kradziono** = ukradkiem: »Swoją robotę (za czasów pańszczyzny) każdy musiał kradziono robić« *Zb.* VIII, 264 dd.
- Kradziony**: »Kradziona niedziela' = ostatnia niedziela przedadwentowa« *Rad.* I, 95, IV.
- Kraga** = »konisko« *Pobl.* 153. »Pogardliwe wyrazy na konia są 'szkapa' i 'kraga'« *Wisła* III, 739, 745. »Kraka a. Kraga = stary, lichy koń, klacz« *Ram.* 78. Por. **Kraka**.
- Kragiel**: »Płaszcz z rękawami i krótką fałdowaną peleryną, zwaną 'kragiel'« *Aten.* VI, 110. »Kraglik = kołnierzyk« *Pr. fil.* V, 771.
- Kraic**, »Kraiczek = kawał chleba« *Pr. fil.* IV, 284. »Parę kraiczków chleba zjeść« *Wisła* VIII, 792, n° 1212. »Da nam chleba po kraiczku« *ib.* IX, 135, n° 3. »Abeceda, kraic chleba, kwarta mleka, to je dobre dla szkolnika« *Ust. od J. Bystronia*.
- Kraina** i poch.: »Powiaty Bydgoski, Wyrzyski, Sparnkowski, Chodzicki zowią się u ludu 'Kraina', (a pochylone, brzmiące niemal jak o)« *Wójc.* I, 285. »Krajná = Kraina. Tak się nazywa po dzień dzień część dawnego Pomorza około Nakła i Złotowa, granicząca z Wielkopolską« *Ram.* 78.

Przymiotniki: »Krański« ib., »Krajniacki«. Rzeczowniki: »Krajniak« i »Krajniaczka« ib. Por. Słownik geograf. p. w. Krajna. || »Weznię sobie tę dziewczynę I wywiezę za krainę« Rad. II, 17, n° 29.

Kraity: »Kraite owce = owce dwustrzyżne« Kuj. II, 272.

Kraj = w potocznym znaczeniu: »Zał było wsyćkim... z kraja« Świąt. 347. || »Kraj = brzeg: 'Na kraju'« Wrześ. 11. Spr. V, 370. Sand. 262. »Kraj = 1, ziemia 2, krawędź: 'Nie kładź flaki na kraju, bo spadnie'« Rozpr. IX, 208. »Siedzi sowa na gaju, A sowiecka... na kraju« Zb. IV, 228, n° 95; XV, 175. »Kraj lasu« Wrześ. T. 47. »Spaliła list tak, że jeno kraj dostał« (został) Zb. VII, 6. »Złoty kielich, srebrne kraje« Zb. IX, 12, n° 9, zwr. 9. »W kómórcie z kraja« Zb. X, 277, n° 151, zwr. 2. »Złoty kubek, Srebrny kraj (= obwód wokoło od góry)« Wóje. I, 273. »Wsysey chłopcy ładni, najładniejszy z kraja« Kon. 11, n° 61. Kiel. II, 89, n° 292. »Chart dailiz lizac (dzbanek) z kraja (= z brzegu)« Kam. 149. »Weź to latarnisko z kraja« Wisła II, 469. »W gaju na kraju, Zieleni się prosa« ib. 168, n° 541. »Oni jechali po kraju, a ona w środku« Cisz. I, 114. »Wszyscy byli we środku, zeby żaden nie był z kraja« ib. 274, n° 223. »Druzba stoi na kraju« Świąt. 150. »Spać z kraja« ib. 324, n° 6. »Królowna we środku (będzie spała), a wy obadwa z krajów« ib. 393. »Czerwona chustecka, pozłacane kraje« Sand. 216, n° 283. Kiel. I, 152, n° 263, zwr. 3. Kuj. II, 23, n° 144, zwr. 5. »Chustecka z białymi krajami« Rud. 195, n° 118. Zb. XV, 81, n° 7. 85, n° 2.

»Krajem (brzegiem) koszuli twarz sobie otrzeć« Pozn. VII, 115, n° 55. »Kraje« (sukmany) Kłosa XIII, 44. || »Od kraja do kraja« = wskroś, od brzegu do brzegu: »Burdna kosulina od kraja do kraja« Zb. XII, 137, n° 250. »Czarna koszuleczka od kraja do kraja« Zej-sz. 97, n° 368. || »Kraj świata« = koniec, ostatnie granice świata: Osip. Ust. z Litwy. »Za cieplicami są kraje (krańce, końce) świata'« Krak. III, 38. »Suknię... z kraja świata sprowadził« Świąt. 367. || »Kraj« = brzeg wody (rzeki, morza itp.): »Kraj« = brzeg morza: ki Hilf. 122. »Jaś Kasi mówi: — Czy utonisz w kraju? (= przy brzegu)« Wisła II, 160. »Rybacky... powor-zami cignią jadra na kraj« Hilf. 123, n° 23. »Dopłynął do kraja« Cisz. I, 257. »As rybak tonął, w strachu są módlił: — Panie Bóże, do kraju! As przyszed do kraju, te są ůdbezdrzał...« Nadm. 34. »Droźka wedle kraju białnego dunaju« Kolb. 259, n° 31 c. »Rybiarze... Chytajciez wiánecek pokił go u kraja« (= dopóki jest przy brzegu K.) Zb. XII, 191, n° 24. »Koło wody kraja« ib. 214, n° 6. »(Jaś) wzionci sabelckie, odcion jo (Kasię) od kraja« Zaw. 89. »Bystrá woda... zanie-ła go (kamień) do kraju« Zb. XV, 131, n° 8. »Becka śła po wodzie i przysła ku krajowi« Zb. V, 228. || »Kraj, 2 pp. kraju = ład stały w przeciwieństwie do półwyspu Helskiego (nomenklaturą tą posługują się głównie Rybacy): 'Lūdze z Kraju' = ludzie z łądu. 'Mała, sano z Kraju'« Ram. 80. »Na Rybakach je latę chłodni, niż w Kraju' = na półwyspie Helskim jest latem chłodniej, niż na stałym łądzie)« ib.

- 53 p. w. Chłodno. »Becka (w której płynęła morzem dziewczyna) »Ja po ty wodzie i przysła ku krajowi...« Zb. V. 228. || »Kraj« = początek: »Kraj = 1. brzeg 2. początek: »Zacnij od kraja« Spr. V, 370. »Trza pomalušku z kraju (= z początku) poczynać« Kam. 55. »Już to ja z kraju... powiedziałem. że...« ib. 118. »Im się (trzymaj się, od »jać się« K.) tej uściwości z kraju...« ib. 127. »Chłop odpowiedział od kraja »ytko« Wisła VI, 145. || »Krajem« = z brzegu, brzegiem: »Cały gościniec krajem (= brzegiem) zastąpili djabli« Krak. IV, 84. ods. »Chustecka jedwabna. krajem pozłacana« Zb. XII. 221. n° 104. »Koszuleczka... na dół krajem szyta« Zejsz. 44. n° 22.
- Krajaczka** = »bicie, lanie: »Ale dostał krajackę!« Udz. Por. Krajanka.
- Krajac**: Formy: »Krać« Spr. IV, 357. Rozpr. XII, 28. »Krać, Król, Krajem« ib. 67. »Dobrze z cudzej skóry rzemienie krąć« Cine. 10. n° 157. Imiesłów »Kráty« Rozpr. XII. 64. »Krám, Krás, Krá, krałam: »ukrałam chleba!« Udz. || »Krajac = bić: »skrajac' = zbić« Zb. I. 44. Udz.
- Krajak**: »Kraják = wazki hebel stolarski (Felzhobel)« Spr. V, 370.
- Kraján** = »krajowiec, ziomek« Spr. V, 370. »Krajan = krajo-wiec, tubylec, autochton« Wrześ. 11. »Krajan = mieszkaniec tejże wsi« Pr. fil. V. 771. »Krajanie« = ziomkowie Huc. 449.
- Krajanek** p. Krajanka.
- Krajanka**: »Krajanki sera w kwadrat, splecione« Zb. I. 34. Kuj. I. 86. »Krajanek = kawał sera« Spr. V. 111. Wisła VII, 172 || »Krajanki a. Kłuski krajane, posypane kawałeczkami sera« Wi-sła VII. 75. n° 14. || »Krajanka = bicie« Zb. I. 44. Por. Krajaczka. Krajac.
- Kraje** i poch.: »Żołędz (w kartach) nosi w okolicach, bardziej do Niemiec zbliżonych, nazwy »kraje« a. »krajena!« Krak. I. 328. »»Kraj-cowy«, łączone najczęściej z zar-tobliwem przezwiskiem. np. »Ty, krajcowy dupaku!« Spr. IV. 323.
- Krajcar**: »Jest za to niemały kraj-car« = przybywa stąd niemało pieniędzy, dochodu Myszowski () strachach. 16.
- Krajczak**: »Krajczák = kawał drzewa« Pr. fil. III. 493.
- Krajczaki** »a. Krajcerze = papucie, bambosze, wkładane zimą na buty, robione z krajki sukna« Pr. fil. V. 771. Por. Kra-ciaki.
- Krajczy**: »Krajczył« = »krawiec« Rozpr. XII, 51. 75. Hoff, 40. || »(Na weselu) Pierwszy swat nazywany jest »marszałkiem!... trzeci »krajczym«, bo ciągle chleb kraje« Wisła VII. 688. Porów. Krojczy.
- Krajka** = »pas kobiecy sukienny a. włózkowy« Rozpr. VIII. 174. »Swuójemci dziećcekom krajecki kupuje. Ha mie siérotecce pū-wrozka załuje« ib. 167. »Krajka = 1. pas wełniany 2. plecionka ze słomy u kapelusza« Pr. fil. V, 771. »Krajka = odcinek płótna, wstążka, opaska« Święt. 700. »(Kobiety) żupan przepasują kraj-ką (»krajka«) czerwoną... W codziennym użyciu krajka ta występuje po fartuszku« Wisła VIII. 634. »Czyja to dziewczyna, co w cerwony kraje?« Zb. XV. 165. n° 66. »Krajka = ucięty pasek sukna« Rozpr. XI, 185. || »Kraj-ka« = kromka, kawałek: »U Mi-chałka chleba krajka« Maz. II. 61, n° 146. zwr. 2.

- Krajny** = ostateczny: »Krajne słowo« powiedzieć komuś = ostatecznie i nieodwołalnie coś komuś powiedzieć; także »krajną cenę« = ostatnią cenę. Zb. I, 70.
- Krajownica** = »płótno, w które się ogrzany ser wyklada i obwija, poczem go się... rozwija i kraje w »krajanki«. Kuj. I, 86. »Krajownica = woreczek do robienia sera«. Pr. fil. IV, 209. Parcz.
- Krajworonka**: »Krasę koło Żydaczowa zowią »krajworonka«. Zb. V, 140, n° 33, 7. Por. Krasowronka. Siwowronka.
- Krajzabka** = »akuszerka powiatowa«. Mątyś Z ust ludu, 14. Rozpr. XVII, 41.
- Krajzrat**: »Krajzrak (niem. Kreisrath)«. Rozpr. XII, 38.
- Kraka** = »klacz«. Hilf. 168. »Kraka = stary koń, stara klacz«. Ram. 78. Por. Kraga.
- Krakać**: »Kra-kám« czas terażniej. Rozpr. VIII, 152. »Kra-kąć = uragać, krzyżeć«. Jastrz. »Gra-kąć = krakać: »Wrony na mnie gracą«. Pr. fil. IV, 198 p. w. Gra-kąć.
- Krakowiak** = taniec: »Tańczą »Rydzą«, »Żyda«, »Krakowiaka«... Wiśła II, 113. Tamże 114 opis. »Tańczą »krakowiaka« z odpowiednimi śpiewkami«. Hoff, 62. »A grójciez mi, grójcie tego »krakowiaka«, a dalej »krakowiana!«. Święt. 243, n° 132 i 303, n° 463. Toż Zb. XII, 205, n° 6: »krakowiaka«. »Krakowiak = krakowiak (melodja i pieśń)«. Ram. 78. »Zagrajże nam krakowiana!«. Wójc. II, 209, n° 73. »Krakowiaka utnę z Basią« (czy ludowa? K.) Zb. II, 115, n° 215. »Krakowiak »obiegany«. Kiel. II, 43, n° 125. || »Krakowiak« = śpiew: »Jak ją se zaśpiewam Krakowiaka z góry, Posypią się z butów iskry, A z podkówek wióry. Krakowiaka śpiewam, Insego nie umiem...« (czy ludowa? K.) Zb. IV, 149, n° 197. Toż Zb. XII, 129, n° 126. »Zaczynam krakowiaka śpiewać... Przepraszam ja państwa, Dosyć krakowiaczka« (z szopki Łowickiej) Wiśła VII, 519. Pleszcz. 212, n° 1. »Zaśpiwajmy krakowiaka wesolego!« (z szopki Ropczyckiej) Zb. XIV, 50. »Krakowiaka śpiewać«. Kiel. II, 14, n° 32. || Krakowiak = »Krakowiakami nazywają dzieci i parobków, przypatrujących się uroczystości weselnej (»ci, co do wesela nie patrzą)«. Spr. IV, 323. Wiśła VII, 303. || »Krakowian«: »Zagrajże nam krakowiana!«. Wójc. II, 209, n° 73. || »Persaki, zwane »krakowiakami« dlatego, że pono z Krakowa do Rudawy się dostały«. Rud. 15. || »Krakowiak = rodzaj garnka glinianego, polewanego koło ucha i po brzegach«. Pr. fil. V, 771. || »Krakowiaki a. Krakusy = rodzaj ziemniaków«. Zb. XIV, 26.
- Kraków i poch.**: Krak. II, 387. 432. Zb. II, 110. Zb. IV, 225; VII, 104, n° 192 (przysłowie); IX, 249. »(Ptaszek) Siadł se na rogu Krakowa«. Zb. X, 302. Hoff, 60, n° 23. Rud. 164. Was. 215. Kiel. II, 49. 192. »Nie naraz Kraków zbudowano«. Cinc. 27, n° 583. Was. 215. Wiśła VII, 524. »Lepiej, aby się Kraków obalił, niżby się miała kropła wódki rozlać«. Wiśła VIII, 793, n° 1235. Pleszcz. 213. Zb. XV, 159. »Czarownice w wilją ś. Wojciecha... zbierają rosę po miedzy, mówiąc: »Biere jak bób po Kraków i Lwów«. Zb. XIII, 72, n° 86. »W Krakowie«. Kolb. 84. 87. 100. 104, zwr. 3. 108, n° 7x.

- 241, n° 25 a. 243, n° 25 d. 247, n° 25 b. 250, n° 25 n. 251, n° 25 r. Kon. 10, n° 51. 18, n° 111. 20, n° 121 i ind. Krak. II, 117. 440. 491. Zb. V, 190; II, 80. 38. 45. 112. 123. Pauli, 53. 62. 63. 102. 224, n° 81. Oles. 160. 168. Kozł. 290. Wójc. II, 168. 221. 239. Krak. IV, 243. 270, n° 672. Łys. 38. Sand. 151. Rog. n° 323. Kuj. II, 17. Zb. IV, 219; VIII, 81. 90. Zejsz. 43. 58. 62. 157. Pozn. IV, 57. 169. 213. Zb. X, 97. 124. 234. 284. 330. Wiśła II, 119. 149. 150. Zb. XI, 43. Maz. I, 294; II, 83. 108. 254. Kiel. I, 82. 149; II, 42. 151. Zb. XII, 123. 133. 144. 180. 201. 212. 220. 221. Rud. 171. 172. Wiśła IX, 349. Zaw. 79. 84. Rad. I, 100; II, 26. 27. 37. »W Krakowie na Lipowie« Rad. II, 61. Lub. I, 219; II, 48. Łęcz. 101. 135. 194. 218. 315. Rud. 133. 171. Wiśła VIII, 698. Zb. XV, 81. 90. 107. 164. 170. Święt. 166. 222. 242. 243. 296. 315. || »Do Krakowa«: Kolb. 240, n° 24 g. 249, n° 25 m. Kon. 56. Pozn. V, 63. n° 110. 169. n° 404. Krak. II, 114. 500. Zb. III, 18; IV, 145. Oles. 396. Kozł. 138. Wójc. II, 331 (nie ludowa K.). Sand. 221. Pauli, 180. Kuj. II, 177. Lip. 199. Zb. IX, 184. Pozn. IV, 154. 269. Zb. X, 298. Maz. II, 83. 123. 133. 229. 237; III, 275. 282. Kiel. I, 57. 91. 119. Zb. XII, 166. 216. Wiśła VI, 234; IX, 348. Was. 215. Kiel. II, 54. Rad. II, 35. Chełm. II, 71. Lub. I, 162. Zb. XIV, 78. Nadm. 51. 162. Maz. V, 113. 221. Rud. 161. Święt. 233. 262. Fed. 95. 215. Wiśła VI, 234. 301. 860. Zb. XV, 65. 90. 155. || »Od Krakowa«: Kolb. 229, n° 22 g. Pozn. V, 63, n° 110. Krak. II, 388. Zb. III, 18; IV, 148. Oles. 171. Wójc. II, 191. 205. 361. 380. Sand. 222. Kozł. 36. Sand. 129. 169. Zb. IV, 175; VII, 142; X, 219. Maz. I, 230; III, 281. Kiel. I, 157. 173. 174; II, 33. 100. Rud. 183. 184. Rad. I, 122; II, 8. Lub. I, 216. 285. Wiśła VI, 861; VII, 122. 128. Zb. XV, 61. 93. Święt. 78. 184. 299. || »Z Krakowa«: Kolb. 218, n° 20 a. 223, n° 20 h. 241, n° 24 g. Zb. IV, 126. Pauli, 224. Wójc. I, 193; Kozł. 110. Rog. n° 195. Kuj. II, 177. »Srocza panna z Krakowa« Krak. IV, 282, n° 975. Zb. IV, 162. Zejsz. 91. Maz. II, 75. 124; III, 335. Kiel. I, 51. 60. Zb. XII, 127. 133. 136. 160. 219. Wiśła IX, 349. Kiel. II, 164. Zaw. 78. Kal. I, 166. »Położnicę witają z podróży 'z Krakowa' (bron Boże skądinąd) i pytają »czy szczęśliwie ją odbyła...« Maz. V, 119. Fed. 61. Zb. XV, 117. Święt. 233. 282. 303. || »Pod Krakowem«: Kolb. 126, n° 8 s. 132, n° 8 ff. 157, n° 12 n. 158, n° 12 o. 166, n° 12 z. Wójc. I, 91. Pauli, 81, ods. Zb. IV, 174. Krak. II, 466. 487. Zb. X, 324. Kiel. II, 21. Rad. II, 21. 57. Zb. XIV, 44. 65. Łęcz. 107. Święt. 180. 238. || »Ku Krakowu« Kiel. I, 133. || »Po Krakowie« Zb. XII, 207. Kiel. II, 82. Wiśła VI, 302. Święt. 215. || »Z pod Krakowa« Zb. VI, 102. Krak. I, 232. Wiśła IX, 233. Lub. I, 292. || »Pod Kraków« Zb. II, 83. Krak. I, 232. || »Za Krakowem« Wójc. II, 277. Wiśła IX, 111. Rozpr. XII, 81. Wiśła VII, 117. || »Przez Kraków«: Oles. 118. || »Bez Kraków«: Lip. 7. Kiel. II, 21. Święt. 292. || »Krakowiec«: »Miałem ojca z Krakowca« Kuj. I, 207. || »Przy Krakowie« Zb. IX, 210.

|| »Na Krakowie, na Żydowie« Pozn. IV, 214. || »Krakowiak i Krakowian, oraz zdrobnienia: Krakowianka śpiewa w szopce: »Wzinam se Krakowiacka, nie żadnego osła« Wisła II, 326. »Jedzie Krakowiaczek Po Krakowskiem błoniu...« Rud. 145, n° 117. Krakowiak w szopce śpiewa: »Krakowiaczeki ja z Krakowa samego« Wisła VI, 569. »Krakowiacy« Maz. II, 247. »Krakowiacek« Kiel. II, 21. 165. Rad. I, 100; II, 17. »Jedzie Krakowiacek po Krakoskim błoniu« Zb. IV, 176; XV, 87, n° 45. »Krakowiacek Jacek dał dziewczynie spinkę« Święt. 155 i 302, n° 457. »Krakowjaki (tak K.) podkówkami krzeszą...« Wójc. I, 177 (uie ludowa K.). »Krakowiacek« Kon. 20, n° 121. Zb. II, 83. 90. 111. Kozł. 290. Oles. 110, n° 30 (nie ludowa K.). 138. Kozł. 290. Pauli, 201. Krak. II, 442. Zb. X, 319. Wisła II, 111. Maz. II, 254. Kiel. I, 192. Zb. XII, 131. 216; XIV, 233. Maz. V, 67. Rud. 145. || »Krakowianie« Wójc. I, 92. Krak. II, 196. »Poznać chłopca Krakowiana« Wójc. II, 206, n° 58. || »Krakowianek«: »Jeden Krakowianek więcej miał jak dwadzieścia ranek« Rud. 254, n° 28 (zagadka o pniaku). Toż Krak. IV, 243, n° 24. Rud. 254, n° 28 (toż). || »Krakowieniec« (rym. 'wieniec') Rad. II, 57. || »Krakowianka«: Kolb. 126, n° 8 s. »Panno Krakowianka!« ib. »Panny Krakowianki« ib. 160, n° 12 q. »Krakowiankę ścinają« ib. 263, n° 32, zwr. 7. Pozn. V, 169, n° 404. Zb. II, 83. »Krakowiánki« Zb. IV, 108. »Krakowiánko ruská (tak K.) z pośrodku Kaźmierza. Zdym buty...« Święt. 302, n° 459. »Panny Krakowiánki« Święt. 166.

»Krakowiánka skáce« ib. 315, n° 548. »Ty Krakowjanka (tak K.), ja Wielkopolan« (nie ludowa K.) Wójc. I, 177. »A já sobie Krakowianka...« Zb. XV, 85, n° 28. Wójc. I, 91. 177. »Krakowianko!« Wójc. II, 207. Sand. 221. Oles. 161. Krak. IV, 243, n° 24. Pozn. V, 169. Zb. IX, 210. Kiel. I, 150. Zb. XII, 140. 173. Kiel. II, 126. 168. Rad. II, 57. Lub. I, 291. Maz. V, 67. 226—27. 300. Święt. 166. || »Krakowiana« Lub. I, 293. || Krakowski: »Na K. bagnie« Wójc. II, 218. »Po K. błoniu« Zb. II, 90; XII, 216. Rud. 145. Zb. XV, 87. Krak. II, 462. Rud. 173. »K. chomąta« Łęcz. 193. »K. dom« Święt. 273. »K. dwór« Kiel. II, 47. »K. dziedzina« Wójc. II, 224. Kiel. I, 67. »K. dziewczeczki« Wójc. I, 192. »K. dzwonek« Wisła VI, 858, n° 12. »Na K. gościńcu« Krak. II, 120. Kiel. I, 116. Zb. XII, 135. »Gorsetek K. kroju« Święt. 154. »K. malarze« Krak. II, 117. »Na K. moście« Zb. IX, 247; XV, 74. Krak. II, 447. 457. Kolb. 88. Święt. 155. »K. mosteczek« Rog. n° 53. »K. muzyka« Kiel. I, 72. »K. pachole« Rad. II, 58. »K. pole« Wójc. II, 198. 226. Zejsz. 53. Kiel. I, 150. »K. roboty« Zb. IV, 126. Rog. n° 327. Kiel. II, 158. Maz. V, 248. Święt. 85. 262. Zb. XV, 90. »Na K. roli« Wójc. II, 200. »K. rynek« Zb. IV, 110. Sand. 132. Was. 209. Święt. 242. »K. stáwecek« Święt. 273. »K. trzewiki« Rad. II, 3. »K. ulica« Kuj. II, 38. Rog. n° 104. 105. Kuj. II, 38. Kiel. I, 161. 183. Pozn. IV, 170. Maz. II, 127. Łęcz. 131. Rud. 161. »K. walc« Zb. II, 75. »K. wianek« Zb. IV, 126; IX, 178. Wójc. I, 193. »K. wieża«

- Zb. XII, 130. Rud. 132. »K. zamek« Kiel. I, 179; II, 149. Lub. I, 254. Krak. II, 111. 478. Pauli, 149. Kuj. I, 199. Maz. III, 205. Zb. XII, 210. || »Po Krakowsku«: Wisła VI, 570. Maz. V, 67. Zb. XV, 90; IV, 144. || »Pan Krakowski« Krak. I, 271. || »K. śmierć«: »To je gorszy, jak Krakowska śmierć« (inc. 37, n° 827. || »Krakowski druk = gocki, spotykany w książkach ludowych« Osip. Toż Ust. z Litwy. || »K. chomąty«, »K. uprząż« = uprząż polska, z rogami i suknamy na chomątach, z kółeczkami i brząkadłami Ust. z Litwy. || »K. a. Brodzka bryka« = bryka kryta, o pudle nieruchomym, niskim, zwykle bez resorów, o bokach wyplatanych Ust. z Litwy. || »Czerwone, czyli 'Krakowskie' buraki« Wisła VI, 644, n° 16. || »Krakowski dom. 'taniec': »Jęli Krakowskiego i Mazurskiego wywiąć« Kam. 139.
- K r a k ó w k i**: »rodzaj sliw« Zb. XIV, 28. »Krakówki = śliwki damasceny« Ust. z Podlasia.
- K r a k u l a**: »Kawał krzywego drzewa, zwany 'krakula' a. 'krępulec', wysyłany przez sołtysa na zwołanie zgromadzenia Wisła V, 907, n° 4. Por. w Wiśle poszukiwanie n° III. Pozn. I, 59. || »Krakulca = krzywulec, krępulec« Hilf. 169.
- K r a k u s**: »Albośmy se nie Krakusy« (czy ludowa? K.) Wisła VI, 569 (z szopki Siedleckiej). || Ziemiaki: »Krakowiaki czyli 'krakusy'« Zb. XIV, 26. »Krakusy czerwone« Zb. VIII, 257.
- K r a k w a** = rodzaj kaczki dzikiej O. Ust. z Litwy. »Kraakwa marcowa = odmiana kaczek dzikich, ukazujących się parami w marcu« Pr. fil. V, 771.
- K r a l a ś n y** = kulawy« Spr. IV, 337.
- K r a l k a** = »dziesiątka, dyska w kartach« O. Ust. z Litwy. »Klarka, Klarka, Kralka = dziesiątka« Krak. I, 328, n° 1.
- K r a m** = »sklep handlowy« Mil. || »Krama ż. = sklep z towarami« Wal p. t. w. Ust. z Litwy. Petr. Gliń. II, 148; IV, 163. Słyszysz się czasami 'dó kram' n. p. pójśé Ust. z Litwy. »Wprowadził ją między kram... Cóż ci teraz kupić mam?« Pozn. II, 265, n° 118. 288, n° 144. »Poszedł do kramy« Zb. XII, 9. || »Kramka« = kramik, skrzynka, noszona na plecach przez wędrownych 'kramników' Ust. z Litwy. Zb. XII, 8. || »Kram = kłopoty, zachody Ust. z różnych okolic. »Chciała odsunąć od siebie cały ten kram, ciężący jej« Kosiakiewicz Rodzina Łatkowskich 1893, str. 102. Por. Kramica.
- K r a m a r c z a n k a**: »Kramarcánki nie chcę« Zb. VIII, 289.
- K r a m a r z y ć s i ę** = »targować się« Zb. II, 248. O. »Kramarzyć się = drożyć się« Zb. VIII, 251. »Kramarzyć się = targować się, sprzeczać się, klócić« Święt. 700. »Kramarzyć się = targować się, klócić się: 'Kramarzyłem sie z młynarzem o te mniarke całe odwieczrze'« Spr. V, 111. »Kramarzyć się = ubierać się powoli« Udz. »Kramarzyć się = ociągać się, zwlekać, drożyć się: 'Panna się kramarzy (z kawalerem)'« (czark. »Kramarzyć się = certować się« (z Łodzi) Kow. »Kramarzyć się = klócić się« Rud. 127. || »Kramaszyć się?«: »Za stodołą, za naszą Boginki się kramasą« Kiel. II, 162, n° 490.
- K r a m e i k** p. Krom.
- K r a m e z y k** p. Krom.
- K r a m i c a** = »kram, sklep« Pr. fil. V, 771. »Kramnica« Chełch. I, 257.

- Kramla p. Klamra.
- Kramnik = kupiec wędrowny, zwykle Żyd, mający towary na plecach w 'kramce', rzadziej na wozie Ust. z Litwy. Zb. XII, 8. Osip.
- Kramny = kupny, nie domowej roboty: »Kramny fartuch« Zb. VIII, 251. »W kramnej (kupnej) chustce... na głowie« Chełm. I, 368. Toż Ust. z Litwy. »Kramny jarmark' = taki, na którym odbywa się sprzedaż przedmiotów tylko nieżywojących: odróżnia się od jarmarków na bydło« Pr. fil. V, 771. »Kramne bobki = fructus aurantii immat.« Wisła III, 90. || »Kramna (rzeczownik) = kupcowa w sklepiku, w kramie« Krak. IV, 310.
- Kranc: »Spilár do 'kranców' = do płatków skóry, przychodzących pod obec.« Święt. 33.
- Krankować = »chorować« Pr. fil. IV, 276.
- Krankszychty = »wsparcie, które pobiera chory górnik, pozostając w szpitalu« Zb. X, 211.
- Krap = »rodzaj płoci (ryby)« Prae.
- Krapać = »kropić« Cer.
- Krapiana = »nazwa krowy« Rozpr. XII, 76.
- Krapinka p. Krepinka.
- Krapka = »odrobina, troszka, kropła« Pr. fil. V, 771. »Krapka = kropła« Rozpr. XII, 17. »Krapka = odrobina« Spr. V, 370. »Krapka = odrobina, troszka« Wrześ. 11 (wydrukowano mylnie 'kropka' K.). »Krapki wody nima« Zb. IX, 184, n° 35, zwr. 4. »Krapka rosy padła« Święt. 335, n° 17. || »Krapka = kawał mięsa« Pobl. 37.
- Krapnąć = kapnąć: »Krapło córce trochę krwi na lico« Zb. V, 254, n° 55.
- Krapkowice: »W Krapkowicach w mieście« Rog. n° 524.
- Kraplewo: »Kraplewscyé my go (sznuptuszek) uszyli« Kolb. 171, n° 13 d.
- Krasa = »barwa: 'Kuzdy kwiatuś inkszej krasy'« Kam. 128. »Niesę wieniec Przekrasnej dziewczynie. Nie tak kraszy, jak czerwone liczka...« Rog. n° 280 (? K.). »O, to godna krasal« Wisła I, 152 p. w. Godny (? K.).
- Krasać = a. Gizać = zalecać się« Wisła I, 153. || »Krasać, Kraszać = krasieć, trzebić, kastrować: 'Wól kras(z)any' a. 'kras(z)ony'« Pr. fil. V, 772; ib. IV, 833. Por. Krasieć.
- Krasaki = »oderzniete kawały drzewa od 'browarek'..., których używają do gotowania warzy; por. 'Ukrasac'« Kozł. Sł. 527. O.
- Krasiak = »groch pstrego koloru, krasiaty« Zb. I, 44. Por. Popek.
- Krasiaty = »pstrokaty, centkowany« Zb. I, 44. »Kraszaty a. Krasiaty = pstry, pstrokaty, pstro nakrapiany, barwisty (o grochu): 'Groch jesse nie skrasiał' = nie ubarwił się, pstro nie nakropił« Krak. IV, 310; I, 178. »Bydło krasiate« Zb. V, 12, n° 93. Wisła II, 117 o koniu. Fed. 14 o chustach. »Krasiato ubrani ludzie wróżą krasiate świnki« Święt. 562, n° 96. 700. »Krasiaty = mocno nakrapiany, plamisty« Cer. »Krasiaty = pstrokaty: 'krasiatá jałowka'« Pr. fil. V, 772. Udz. Por. Kraszy. Krasisty.
- Krasie: »Krasieckie dziewecki« Kal. I, 90, n° 45, zwr. 3. || »Krasieczanki«: »(Jabym) się Krasiecanek wstydziła« Kal. I, 139, n° 97.
- Krasieć = farbować: »Kraszą jaja« Pleszcz. 87, ods. Por. Krasywać. || »Krasieć = dodawać do jedzenia mleka, masła, tłuszczu: 'Krasony' = o potrawach, przy-

- prawionych ouszczem• Spr. V, 111. Osip. •Pérki, kraszone olejem• Pozn. II, 44. •Niekrasony, niesolony (groch) lepszy u matuli rodzony• Maz. III, 160. || •Krasieć = piększyć, zdobić• O. •Kochaj mnie, dziewczyno, Chłopaka brzydźkiego! Bydziemy sie krasieć Jedno o drugiego• Fed. 85, n° 35. Maz. II, 208, n° 531. •Daliście nam grochu, Aniście go nie kraszali, aniście go osolili• Lub. I, 163, n° 103, zwr. 4. || •Krasieć = trzebić, haraszać, pokładać, kleszczyć, misić• Rozpr. XVII, 23. •Kierda = wieprz 'niekraszony', kiernoz• Rozpr. VIII, 174 Por. Krasa a c.
- Krasikoń** = •koniczyna• Rog. n° 82. Pr. fil. V, 772.
- Krasisty** = •pstry (o bydle)• Pr. fil. IV, 209. Por. Krasiaty. Krasyy.
- Krasiwo** = •omasta• Zb. II, 248. •Krasiwo = okrasa, sadło, słonina, omasta• Pr. fil. V, 772. •Krasiwo = okrasa do potraw• Was. 242. •Krasiwo = omasta do jada• Zb. VIII, 251. Pozn. II, 43.
- Kraska**: •Jaja, malowane na jeden kolor, nazywają się... 'kraskami'• Wisła V, 703. Pr. fil. IV, 209. Por. Byki. Byczki. Jałoszki. Kraszanki. Pisanki. || •Kraska a. Krasocha = gatunek ptaka leśnego z barwnym upierzeniem• Pr. fil. IV, 833. O. Por. Krajworonka. Krasnowronka. Siwowronka. || •Kraska = krokosz• Chełm. I, 139. || •Kraska = nazwa krowy• Pr. fil. V, 772. Zdaje się, że należy tu 'wkróska' w piosence: •Ja tobie kupie wkróske na zapaske• Zb. XII, 140, n° 296 i Rozpr. III, 378. Pan J. Traczyk objaśnia Ust. 'wkróske' = 'w kráskę' = w kratkę (o tkaninie kraciastej).
- Krasne**: •Nasze Krasne• Chełm. I, 339, n° 378.
- Krasnoholowiec** •a. Ossak = rodzaj bedłki podobnej do kozłaka• Pleszcz. 140.
- Krasnoludki** = •są to małe, piękne, ludziom sprzyjające istoty, mieszkające pod ziemią, dla tego też je 'podziomkami' niektórzy zowią. Ubiór noszą zwykle czerwony, dla tego mówią się też nieraz: 'Wyglądasz jak Krasnoludek w czerwonej czapeczce...' (dalej opis obszerny) Bibl. Warsz. 1864, I, 269. •Mały, jak Krasnoludek• ib. 268. Wisła VI, 170—71. •Ludzie ciągle stają się mniejsi; przyjdzie czas, kiedy będą tak mali, jak palec; już i teraz można niekiedy widzieć 'krasnoludków', 'kraśniat' czyli 'krasnalków', wielkości palca, mieszkających zwykle za piecem• Zb. II, 126, n° 24. Podania o nich ib. 140—142. •Krasnoludki• ib. 141. 142. •Krasnoludki... zjawiają się w nocy, aby kończyć rozpoczętą przez ludzi pracę• Wisła III, 729. •O wielkoludach, karłach i kraśnych ludkach• podania Choc. 3—9. || •Słowińcy i Kabatkowie nazywają karzełków podziemnych 'drómny', a Kaszubi 'krosniata'... Mieszkają one pod podłogą chaty, chlewa lub śpichrza... (opis obszerny) Hilf. 68—69 i tamże podania o nich od str. 101. n° 5, 17. 24. 25. 28. 40. 45. 57. •Krásnię, Krásniatko = karzełek, krasnoludek• Pobł. 38. •Krásniaki, •Krásnice• Hilf. 68. •Krósnięta = kraśniaki, krasnoludki• Nadm. 53. 54. •'Krosnięta', zwani na Kociewiu 'kraśniakami', na Malborskiem 'Krasnymi ludkami'... są rodzajem małych ludzi, mieszkających pod ziemią... W okolicy Kartuz wymawiają

- 'krósnęta'...« (idą dalej podania) Nadm 109—114. «Krásniã, 2-i pp. 'krásnica' (= krásnięcia K.), Krásniãczk, Krásniãczka ż., Krásniãk, Krásniãtkò, Krasniãteczkò = krasnoludek, karzełek« Ram. 80—81. »Krásnię = dotyczący krasnoludków: 'Krásnicé pienia-dze przýnoszą szczescé'« ib. 80. »Krásnię = karzełek« Bisk. 52. »Różne jesz krásniãt (= karłów) opowiada sztucék« Derd. J. 13. || »Krasnalki«: »W szparach i w mysich dziurach ('myszorach'), po chałupach i domach, ukrywają się 'krásnalki', czyli ludzie mali, nie więksi od owadu...« (opis) Kuj. I, 104, n° 35. Zb. II, 126, n° 24. Por. Krześlak.
- Krasnopiórka** = »rodzaj ryby« Pr. fil. V, 772. Ust. z Litwy.
- Krasnowronka** = kraska Wisła I, 100. Por. Krajworonka. Siwowronka.
- Krasny** = »sliczny; świeży« Hilf. 169. »Krasny = piękny, ładny; miły« Bibl. Warsz. 1864, I, 268. »Krasny n. p. targ = wielki, dobry, walny; znaczy także piękny, świeży; podobnie w Kaszubskiem« Zb. I, 70. »'Kraśny targ' (w Ejszyszkach, powiat Lidzki) = ostatni przed Bożem Narodzeniem« Ust. z Litwy. »Kraśny = jaskrawy, mieniący się w jaskrawej barwie« Zb. I, 19. »Krasna = nazwa krowy« Rud. 24. »Krasna panno, daj mi wieniec!« Tyg. ilustr. 1, XIV, 114 (ze Szląska górna). Rog. n° 342. »Takie było płaskie a kraśnie (= czerwone)...« (Niemiec o pluskwie) Cisz. I, 280, n° 230. »Śpiewali kohuci, jak krasne organy« Wrześ. T. 30. »Pod każdą chatą... przebywają 'paniuniecie', t. j. takie 'krasne kobiety', które czyhają, by porwać dziecinę z łona jeszcze matki«
- Wisła IV, 786. »'Krasna sobota' = wielka sobota« Wisła V, 515. »Krasny = piękny, ładny, przystojny« Świąt. rękop. »Kapusta kwaśna, ale nie kraśna (nie okraszona słoniną)« Maz. III, 147. »Kraśny jeleń = tłusty« Przyj. ludu VI, 111. »'Krasna pani' = Najśw. Panna« Zb. IX, 13, n° 11.
- Krasocha** p. Kraska.
- Krasoń** »a. Krasiaty wół = czarny z białem« Krak. I, 178. Zb. XIV, 27. Wisła VII, 387, n° 6. »Krasoń = wół maści czerwonej z białą« Pr. fil. V, 772. »Krasuń = nazwa wołu« Pr. fil. IV, 209. || »Krasoń = zabawa dziecinna« Świąt. 700.
- Krasota** = »o osobie pięknej a rzeczy bardzo powabnej; często ironicznie« Zb. I, 70. »Podziwiają krasotę (księżniczki)« Wójc. Klechdy II, 13.
- Krasować** »a. Kresować = kwitnąć (o zbożu)« O. »Krasować = toż znaczenie Ust. z Litwy. »Żyto krasuje« Kłosy V, 11. Por. Rosować.
- Krasula** = »krowa w czarne, czerwone i białe plamy« Krak. I, 177. »Krasá a. Krasula« Zb. XIV, 27. »Krasula = krowa czarna z białymi platkami« Świąt. 21. Rozpr. VIII, 225. Fed. 6. Rozpr. XII, 76. Rad. I, 67. Wisła V, 923. Wisła VI, 317; VII. 387. 748. 812; IX, 130. Pr. fil. III, 312. »Przedałam krasule, kupiłam bocule« Zb. XIV, 88, n° 16. »Mama ...ni má lá Marysie krasule« ib. 113, n° 132. »Co krasula ryknie, to bratową krzyknie« Zb. XV, 141, n° 18. »Frasuje sie moja mama, frasuje, Że dała na wesele krasule; Nie frasuj sie, matuleńko, nie frasuj, Przywiezie ci niewiasteńka dwie krasul« Wisła VI, 855, n° 8. Toż Rozpr.

- VIII. 225. »Da ci matka pięć krasul« Zb. XII. 141. n° 300. »Staroście dziękuję, Bo mi dała na wesele krasulę« Kiel. I. 92. n° 105. »Biegaj, jałosiu, bódulu... krasulu, a biegaj!« (śpiew pasterki na pastwisku) Maz. II. 141. n° 311 a.
- Kra-y:** »Krasa' krowa = srokata« Wisła VI, 317. Cisz. I, 176. Zb. XV. 141. »Krasę bycki« Zb. XV, 156. »Powożacy kołmi przewia do koni: 'Moje krasę!« Wisła VI, 317. Krak. IV, 83. »Krasy = (o zwierzęciu) maści czarnej z białem, n. p. 'kot krasy' = kot biały a czarno centkowany« ib. 310. Zb. X. 125. Fed. 34. 374. Zb. XIV. 227. n° 16. »Krasę spodnie« Kiel. II. 180. n° 645. »Krasy = (o tkaninie) różnobarwne, w kratki a. paski« Kolb. Por. Krasisty. Krasiaty.
- Krasywać** = farbować: »Dawniej baby sanie (len i wełnę) 'krasywały'« Zb. VIII. 261.
- Krasz** = »tuf, przejęty rudą żelazną, koloru ceglastego: ziemia tejże barwy, powstała ze zwietrzałego tufu tego rodzaju« Osip.
- Kraszanka** = a. Krasanka = farbowane jaje wielkanocne, pisanek« O. »Kraszanki« Tyg. ilustr. 1, IX, 79. »Kraszanka = jajko jedną barwą zabarwione« Roczn. 210. Zb. III. 125, n° 8. »Kraszanki« Rad. I. 194. Wisła IV, 819. Chełm. I. 139, n° 2. Wisła VIII, 817. »Kraszanki« Pr. fil. V, 772.
- Kraszanie** = »farbowanie« Pr. fil. IV. 209.
- Krasz.** = »kwiecie grochowe: 'Wianeczek z krasy'« Lub. I, 120, n° 12.
- Krasba** = »farba« Pr. fil. IV. 209. || »Krasba = farbowanie: 'Od krasby opłaca się po dwa złote'« Jastrz.
- Kraść:** Formy: »Kradzę a Kradę, krądzisz, krądzisz, krądzisz, krądzisz, krądzisz, krądzisz a. krądzisz. Im. »krądzony« Zb. I. 11. »Kradło = *kradłego K.) = kradzionego« Hilf. 115. n° 16. »Kradą = kradną« Pozn. III. 95. »Kradem, kradzisz, kradzisz, kradem, kradzisz, kradzisz, kradem, kradzisz, kradzisz a. kradzisz« Rozpr. XII. 67. n° 4. »Nie kradem« Chełm. I. 260. || Znaczenia: »Kościół kraść = okradać Kozł. 344. »Księdza kraść = okraść Krak. IV. 224. »Bogu dzień kraść = 'przedarmować', próżnować« Kolb. rękop.
- Kraśkać się** = »chodzić powoli z rozkraczonymi nogami« Krasn. 304.
- Kraśniak** p. Krasnoludki.
- Kraśnięta** p. Krasnoludki.
- Kraśnik:** »Lud polski... w Liptowskim zowie siebie 'Kraśnikami'« Wisła VI, 670.
- Kraśny** p. Krasny.
- Krata:** »Graty«: »Okna, zaopatrzone gratami« Witw. 43. || **Kratka:** »W kratki« bhp. o tkaninach itp. O. Ust. z Litwy. »W białą i niebieską kratkę« Kłosy XIII. 44. »Sagatys w kratkę« Jastrz. (od Grójca). Por. Kraska. || »Do 'prozków' (= prązków) u sań przybijają się cieńsze 'kratki' (listewki)« Was. 58 b. || »Kratka = kratka przy półkach kuchennych, za którą ustawiają się garnki« Wisła I. 318.
- Krauz:** »Końce rękawów... zwa się 'manżety' a. 'krauz'« Wisła VI, 491.
- Krawat:** »Kreatka« Rozpr. IX, 208. »Krawat(k)a« z. Ust. z Litwy.
- Krawiec:** »Krawieczku!« Rog! n° 105. Krawczycy« ib. n° 105. 106. || »Krawczyk (zap. zamiast 'krawczyk' K.) = rodzaj grzyba« Spr. V, 135. || »Krawiota pogardl. =

- krawiec• Krasn. 304. Por. Krawczka.
- Krawczka = krawcowa, szwaczka:
 »Zadna krawczka nie chce się podjąć taki sukni robić• Chełch. I, 212.
- Krącić p. Kręcić.
- Krąg: »Gra 'w krąg'• Tyg. ilustr. 1, X, 255. Kuj. I, 228. Konopnicka Na drodze. »Kulanie 'w kręga'• Nadm. 98. Wisła V, 739. »Grają 'w krąga'• Święt. 512. 700. || »Kragi• u kolebki Rozpr. VIII, 240. »Kolebka z dwoma 'krągami'• Święt. 41. 700. || »'Krag' w kierzni• Pozn. II, 177, ods. »'Krag' w szczytce do lnu• Lub. I, 86. || »Krag = krążek smoły• Święt. 700. || »Kręgi = drewniane koła massive, nadziewane na sochę żelazną...• (opis) Spr. V, 135. || »'Krąg' = krążek drewniany do gry i sama gra• Wisła III, 62. Pr. fil. IV, 833 (opis). Osip. Por. Krążek. Krężel. Krężolek.
- Krągłak = »sztuka drzewa okrągłego• O. Ust. z Litwy. »Kągłak = 1, las okrągło zarastający 2, drzewo w kłocu: por. 'Hyblak'• Roczn. 210. Zb. I, 70. »Kągłak = toż znaczenie Ram. 79.
- Krągły: »Düobrze wyglądasz, krągłyś na gębie• Rozpr. VIII, 108. || »Kągły = cały: 'Kągły miesiąc', 'krągły rok'• Roczn. 210. Zb. I, 70. || »Krągły = okrągły• Pr. fil. IV, 210.
- Krąpec = »krtai• Rozpr. VIII, 229.
- Krątwić = »zaboleć, zakręcić się: 'Zakrątwiło mi wele serca, ino com nie zemgłał'. 'W oczach mi zakrątwiło'• Sand. 262.
- Krążacz: »'Krążacz' a. długi prosty nóż wbić za obręcz maślniczki• Zb. V, 122, n° 157. Por. Krążak.
- Krążać i Krążyć: Wal. p. t. w. utrzymuje, że »w Królestwie w razie nie znają, ale się myli.
 »Krążać = siekać ziele• Krak. IV, 310. »Krążać (ziele) = szatkować (kapustę)• Pr. fil. IV, 284. »Krąża się (sieka się) kapustę• Święt. 42. »Krążać = obrzynać, skrawać• Petr. || »Krużać = krążyć• Spr. IV, 378. || »Krążyć: »Kapustę... 'krąży' krężakiem• Święt. 6. »'Krążyć kapustę' = szatkować kapustę• Spr. IV, 306. || »Krężać = drobno krajać• Kopern. rękop.
- Krążak = »nóż, siekacz do 'krężania' kapusty• Kopern. rękop. Patrz przytoczenie pod Kosica, z Bibl. Warsz. LXXX, 624. »Krężak = siekacz, nóż kuchenny• Lub. II, 203, ods. Rozpr. IX, 349. »Kapustę 'krąży' krężakiem'• Święt. 6. »'Kosica' = krężak, którym się kapusta kraje• Krak. IV, 145. '310. || »Krążaki = szatkownica• Wrześ. 11. »Krążaki = szatkownica na kapustę• Spr. V, 370. »Krążacki = niecki, w których się 'krąży' (sieka) kapustę• Święt. 42. Por. Krążacz.
- Krążalina: »Świnie żywią 'krążaliną', t. j. trawą, koniczyną a. badyłami siekanymi...• Święt. 20. 42. Por. Krążanica.
- Krążałka = »głowa kapusty całkowiec ukwaszona• Roczn. 210.
- Krążanica = »konicz. posiekany ('nakrążany') dla nierogacizny• Zb. I, 44. Udz. Por. Krążalina.
- Krążeczany: »Krążeczanskie pole• Zb. X, 270.
- Krążeczek: »Krążeczki, cukierniki od robaków = pastil. santon. • Pleszcz. 143, n° 14.
- Krążek = »górna część kadzieli, na którą się len nawija• Wrześ. 11. Por. Krężel. Krężolek. || »Krążek = tłuczek do bicia śmietany w tłucze• Pr. fil. IV, 833. Chełch. II, 57. Por. Krążolek.

Krażel p. Krężel.

Krażgielt = farba żółta, niemiec.
Chromgelb Ust. z Litwy.

Krażyć się = krażyć: »Pótyśmy się krażyli. Ażeśmy pszeniczki dozęli« Sand. 168. Rad. I, 126, n° 64. Zb. XIV, 166. Lub. I, 126, n° 14 (»Jakeśmy się skreżyli...«) »Kreżeli się« ib. 127, n° 16. »Krażyli się« ib. 128, n° 19. »Krażali się« Pleszcz. 191. »Woda... na dole się kraży« Kiel. II, 178.

Kreć p. Chrzeć i Krzeć.

Kreć p. Krzeć.

Kreć p. Krzeć.

Kreatura: »Kleatura«: »Co to za kleatura?...« (zagadka o świecy)
Zb. VII, 135, n° 2.

Kreć p. Krzeć.

Kreć p. Krzeć.

Kreć = »gaik, knieja a. niewielki kawał lasu« O. (mylnie objaśnienie: 'kreć' = kresa K.). »Kreć, Kryć = zgrub. kresa, kreska« Pr. fil. V, 772.

Kreć = »szumieć (o wodzie): 'Woda kreć'« Pr. fil. IV, 209.

Kreć p. Krzeć.

Kreć p. Krzeć.

Kreć: »Kreć« Rozpr. IX, 296. 327. Pr. fil. V, 772. Ust. z Litwy. Wisła II, 311. Hoff, 40. »Kreć, Kryć« Rozpr. XII, 33. »Kryć« Spr. IV, 378. »Kreć« Pozn. VI, 140. 141. 225; VII, 105. »Kryć« Pozn. VI, 347. »Na krećkę« ib. 271. »Na kreć« Pleszcz. 212. »Kryć« Ust. z Litwy (najczęściej).

Kreć: »Kreć« Zb. VIII, 251. Pozn. VI, 331. »Czy da pan kreć?« = Czy pan uwierzy, czy da wiarę« Ust. z Litwy.

Kreć p. Babka. Krogulec.

Kreć = »krawiecki: 'To je łaska na kreć okrajek' = wązka, raz taka, drugi raz inaka« Wisła II, 311.

Kreć = »wierzchnia podłużna

krawędź dachu słomianego, przyciśnięta krzyżulcami a. koźlinami« Osip. Ust. z Litwy.

Kreć = »powiat« Derd. 136.

|| »Kreć = 1, krag, okrag, koło 2, obwód, okrag, powiat« Ram. 80. || »Kreć = powiat« Pr. fil. V, 773. Rozpr. IX, 302. Porów. Kryso wy.

Kreć = »dziennik powiatowy« Derd. 136.

Kreć. »Kreć = gdać, kwokać« O. »Kreć już mi nie kreć (stoi 'kreć' i 'kreć' K.) Zb. X, 312, n° 280. »Kreć już mi nie kreć« Kiel. II, 62, n° 192. »Kreć (kura)... od głodu nie może« Maz. III, 220, n° 267, zwr. 7. || »Kreć = gdać« Was. 242. »Kreć... od głodu kreć nie może« ib. 177, n° 11. Pr. fil. IV, 210.

|| »Kreć: »Kreć kreć« Zb. VIII, 105. || »Kreć a. Kreć = o głosie żab Ust. z Litwy. || »Kreć = gdać« Święt. || »Kreć: »Kreć o tem 'kroć' (gdaniem; autor pisze 'kroć' K.) urywaniem« Kiel. II, 204.

Kreć p. Kreć.

Kreć p. Kreć.

Kreć p. Kreć.

Kreć p. Krogulec.

Kreć = »rodzaj drapacza« Zb. I, 34. »Kreć = gatunek drapacza« Pozn. III, 133.

Kreć: »Kreć, przytwierdzające (u brony) 'snuzy' do słupków, zowią się 'kreć' (lp. 'kreć' tak! K.)« Chełm. I, 105.

Kreć: »Kreć = rękawica bez palców, sięgająca tylko do palców, używana przy wybieraniu kartofli« Pobl. 38. Ram. 79.

Kreć, »Kreć = pączek

- z ciasta◄ Pr. fil. V, 772. Rozpr. XII, 94. Tyg. ilustr. 1, XII, 202. Pr. fil. III, 306. Rozpr. XVII, 41.
- Krepinka** = »uzdzienica z sznurków konopianych◄ Wisła II, 777.
- »Krepinka = taśma, wstążka ząbkowana, korona◄ Świąt. 700.
- »Spodnice... bramowane... czarnemi 'krepinkami'◄ ib. 47, n° 3.
- »Krapinka = krepinka, rodzaj koronki◄ Rozpr. XXVI, 380.
- Krepirować** = »1, ciężko chorować 2, kończyć życie◄ Świąt. rękop. || »Krepnąć = zdechnąć; umrzeć◄ Świąt. 700.
- Kresa** (u kapelusza): »Kapelusze... z kresami wysokie◄ Kłosy, XV, 324. »Kłobukł z szerokimi kresami◄ Ram. 79. || »Kreska◄: »Kapelusze... z 'jaksamitką', obwiedzioną dwiema zielonemi 'kreskami'◄ Świąt. 46.
- Kresa** i pochodne: »Kresa = kolej służby jednodniowej na posyłki w urzędzie wójta gminy, inaczej 'stójka': 'Poszedł na kresę' = udał się na taką służbę◄ Osip. »Kresowy = pełniący taką służbę◄ Osip.
- Krestencja**: »Krestencyją = dobytek◄ Udz. »Krestencja◄ = substancja, mienie: »Wszystka twoja krestencyja ten modry zupan◄ Maz. II, 9. »Wszystka twoja krestencyja wiątek ruciany◄ Rad. I, 185, n° 192. || »Krestencja◄ = krestencja Ust. z Litwy.
- Kresichleb** = »gatunek bochenków chleba, po uwarzeniu pieczonego, w Prusiech◄ L.
- Kresować** p. Krasować.
- Kresowy** p. Kresa.
- Krestencja** p. Krestencja.
- Kreszczyć**; »Kresycić◄: 'kura krescy'◄ Rozpr. VIII, 174; XX, 429.
- Kreścijan** p. Chrześcijan.
- Kreślak** = »szkaplerz◄ (pogardl.) Wisła VII, 106. Por. Krześlak.
- Kreślaki** = gatunek jabłek Zb. XIV, 28.
- Kret**: »Kreć◄ Hemp. Zb. XIV, 205. Rozpr. XX, 429. Pr. fil. IV, 210. »Krzet◄ Zb. I, 27.
- Kreton**: »Kreta◄ Pr. fil. V, 772.
- Kretowina** = kretowisko Ust. z Litwy. Zb. V, 140, n° 8. Wisła VII, 747. || »Krećowina◄ Zb. II, 8. || »Krećówka◄ Zb. V, 140: X, 100, n° 276. || »Kretowizna◄ Pr. fil. IV, 210. || »Kretowiną łm. = kretowina, kretowisko◄ Ram. 79. || »Kretowiny a. Żabki◄ = choroba koni Pozn. VII, 282.
- Krew**: 1 pp. lp. »Krej◄ Hilf. 133, n° 36. »Kre◄ ib. 169 (Ram. 79 »krew◄). 2 pp. lp. »Krwie◄ Ram. 79. Zb. X, 119. Cisz. I, 318. 322. Świąt. 256. 401. »Krewi◄ Kuj. II, 283, n° 47. »Krywi◄ Ust. z Litwy. »Krzwie◄ Pr. fil. V, 772. 6 pp. lp. »Krywią◄ Ust. z Litwy. Por. Bylicowy. || »Krewka◄ Kozł. 28. 55. 198. 256. Krak. I, 284. Kolb. 21. 24. 245. 247. 251. Zb. II, 20; VI, 132; IX, 50; XV, 132. Maz. III, 78. Fed. 198. Wisła VI, 666. Pleszcz. 179. Świąt. 110. Por. Kręc. Krześ.
- Krewniak** = »blizki krewny; gdy dalszy, oznacza się wyrazem 'przyjaciół'◄ Sand. 262. »Krewniak, Krewniączka, Krewniacki, Krewniactwó, Krewniączk◄ Ram. 79. Bisk. 47.
- Krewność** = »pokrewieństwo: 'Czysta wy z Bienkoskiem krewność?'◄ Spr. V, 111. O. »Pan wydał bal i zaprosił znajomych i krewności◄ Kuj. I, 148. »W naszą krewność wleźli szlachcice◄ Derd. J. 21. »(Na weselu), jeżeli rodziców nie ma, to 'chreśni' rodzice... lub jaka 'krewność starsa' siadają pod obrazami...◄ Maz. III, 196. »Rybaki (nazwisko rodowe),

- to moja krewność' = moi krewni«
Ust. od Korytnicy, pod Liwem.
- Krewny** = »winien, dłużny« Udz.
- Krezki p. Kryzki**
- Kreza:** »Kołnierz, obszyty falbanką i zwany 'krézą'« Łęcz. 15. »Krézka«: »U koszul... noszą 'kryzki' (= kołnierze)« Krak. I, 131. Kłasy XIII, 71. »Kryziki = suto zmarszczone fryzki« Pozn. I, 67. || »Kreski = żołądek cielęcina, które żyło tylko mlekiem, inaczej 'podpuszka'« Pr. fil. IV, 833. »Kruzki = wnętrzości n. p. cielęce« Udz. Por. O. Kryzki, Kruzki, Kruzki.
- Krész p. Krejs.**
- Krębieć** = »gnić, butwieć« Rozpr. IX, 335. 350. »Krębić« = toż znaczenie ib. 354.
- Kręciak** = »wykręt« Wisła III, 87.
- Kręcica** »a. Krętawka = rodzaj karuzeli (opis)« Pr. fil. IV, 210. || »Kręcica = kiełbasa« (w gwarze złodziejs.) Ust. z Warszawy.
- Kręcicki** = trzpiot; rzutny, zwiny człowiek« Świąt. 700. »Kręcicki« = kręciel Ust. z Litwy. Por. Kręciec.
- Kręcić pasy** = »skręcać powrósta ze słomy do wiązania snopów« Pr. fil. IV, 833. »Kręcić snopki' = robić podwójne snopki do poszywania dachu« ib. »Cosik mi się kręci = zdaje mi się« Kam. 9. »Kręcić dudki' = lenić, wykręcać fujarki« Osip. Ust. z Litwy. »Kręć głową, co mu nijak nie stanie dla wszystkich... gorzałki« (= trapi się, niepokoi się K.) Kam. 143. || »Krącić«: »Gdzie ich (chustecki) będzie krącić?« Wisła II, 118 (wykręcać K.). »Krącis mi się kole boku, Kieby torba obroku« Kiel. II, 55, n° 167.
- Kręcidupka** = »rodzaj ptaka« Pr. fil. V, 772.
- Kręciec** = »Rabulist« Mrong. p. t. w.
- Kręciek** = »kołowaczna: 'Ma kręcka' = jest pozbawiony rozumu« Pr. fil. IV, 210. Spr. IV, 317 p. w. Zwartogłowiec. Por. Kręczek. Kręcka. Krętek.
- Kręciel** = »wicher djabelski, młyniec« Pr. fil. V, 772.
- Kręcielki** = ślimakowate szyszki z ciasta na 'korowaju'« Chełm. I, 245.
- Kręcijan** = »człowiek postępujący drogą nieprawą, krętą« Pr. fil. IV, 210. »Święty Jan kręcijan' = o ruchu powszechnym w dniu tym (przeprowadzki, 'rumacji')« Kiel. I, 97.
- Kręcipał:** »Ńo kręcipale z kręcipałko(m)« = tytuł bajki Wisła II, 21.
- Kręcisz:** »Kręcisz = kręcijan, kręcacz« Pr. fil. V, 772. || »Kręciszek«: »Kręciszek = 1, wiatr kręcący się, trąba piaskowa. Na Ukrainie 'kręciszek' zowią 'djablím tańcem' 2, krzesółko dla dzieci, poczynających chodzić Pobl. 38. »Kręcieszek« = też znaczenia Ram. 79.
- Kręciwłos** = »przezwiśko pogardliwe« Pr. fil. IV, 210.
- Kręciwy** = »kręcacz« Wrześ. 11.
- Kręcconka** »a. Krupica = kasza na żarnach mielona« Pr. fil. V, 772.
- Kręczech** = zawrot (głowy), kołowaczna Mrong. p. w. Wirbelsucht. Por. Kręciek. Kręcka.
- Kręczenie** »(o świni) = chrząkanie« Pr. fil. V, 772.
- Kręczny:** »Kręczny = wątpliwy, niepewny, chwiejny, przejściowy, krytyczny: 'W kręcznym stanie żył'« Ram. 79.
- Kręczyć** (może 'kręceć'? K.) = »chrząkać (o świni). Świnia 'kręczy', jeśli chodząc i karmiąc prosięta chrząka czy mruży« Zb. I, 19. »Kręczy wieprzak w kubełku« Pozn. I, 206. »Wieprze krę-

- cza• ib. VI, 16. Por. Hufać.
Kwieceć. Rechtać.
- Kręc: »'Psia kręc' (zap. eufemistycznie zam. 'krew' K.) = mniejsza kłątwa• Świąt. 549. Porów. Krześ.
- Kręcka = »kołowaczna, choroba owiec• Wisła VIII, 133. Porów. Kręciek. Kręczek.
- Krędziel p. Krężel.
- Kręgiel = »'Kręgla bić' = toczyć koło, rozłożyćwszy ręce i rozstawiwszy nogi; przybiera się wtedy postać znaku X i rzuca się bokiem• Zb. X, 77, n° 3. || »Gra 'w kręgle' (opis) Wisła III, 489.
- Kręgielek = »obwarzanek, rodzaj ciasta. Porów. Bygielek• Krasn. 304.
- Kręgllice = »Gry i zabawy wiosniane: 'koła', 'rzucanki', 'kręgllice'...• Krak. I, 292.
- Kręgły p. Krągły.
- Kręgownica = »tulejka, rurka żelazna. W 'kręgownicy' tkwi lusia, a 'kręgownica' sama na osi jest osadzona• Pobl. 38.
- Kręgulaszek p. Krogulec.
- Kręk = »1, sapanie, stękanie (od złości a. bólu) 2, śmierć• Petr.
- Krękać = »stękać od bólu• Petr.
- Krępa = »dyby drewniane• Kopern. rękop. »Wzieni w krępe (dyby)• Zb. XV, 18.
- Krępać p. Chrępać.
- Krępec = »człowiek niski, silnie zbudowany• Udz. || »Krępiec = chłopak tęgi, małego wzrostu• Spr. IV, 306. »Krępiec• (może krępieć? K.) = toż znaczenie ib. V, 370.
- Krępować: »Było nas tam dwoje, Trzeci pan Bóg s nami, Kiedyś mnie, chłopaku, Krępował słówkami• Krak. II, 148, n° 294, zwr. 2.
- Krępowy = ?: »Wstążka u sy cerwona I pas krępowy• Rad. II, 32, n° 59, zwr. 6. »Mam parę zupaników I pas krępowy• Maz. II, 65, n° 157, zwr. 2.
- Krępsić, »Skrępsić = kraść małe rzeczy• Sand. 262.
- Krępulec = 1, gatunek sosny 2, żartobl. gorzałka• O. || »Krępulec = zgięty kawałek drzewa, na którym rzeźnicy wieszają cielęta a. barany• Kryn. Spr. V, 111. O. »(Prosiwa) na tego wolu, Co wisi na krępulcu• (z oracji weselnej) Kuj. I, 252. 282. 313 (»na krępulcu). »Wół na krępulcu jęczy• Pozn. V, 200; II, 239. 285. »Na krępulcu• Maz. I, 277. Rozpr. XVII, 41. Łęcz. 45. Wisła VIII, 487. || »Krępulec a. Krakula = kula, krywula, znak, zwołujący gromadę Wisła V, 907, n° 4. || »Chrępulec: »Wół na chrępulcu jęczy• Pozn. III, 172.
- Krępulec p. Krzepień.
- Krępułka = »rodzaj ptaka wielkości drozda• Pr. fil. V, 772.
- Krępy: »'Krępy pasek' a. 'Dreliszek' = wzór na pisankach• Wisła VIII, 364.
- Kręt = »krętacz, matacz, oszukaniec• Krak. IV, 310. Dygasiński Beldonek, 73. || »Kręt = obroty, zachody, krętanina: »Kiedy chcę z boru na drogę wjechać, to ono nie da mi na nią, jeno mota krętem poza światy• Kam. III. »Z Walkiem nie potrzeba robić wielkich krętów• Kaspr. 10.
- Kręt- p. Kret-.
- Krętacki = »zawły, nieczysty (interes, sprawa)• Kolb.
- Krętaki = »żuczki czarne, lawirujące na powierzchni wód nadbrzeżnych• Osp.
- Krętartstwo: »Tyle krętartstw i oszustwa• Bal. 144.
- Krętawka = p. Kręcica w przytoczeniu z Pr. fil. »Urządząją hu-

- stawki i krętawki• Chelm. I, 137.
- Krętek i Krętka: »'Krętek' = baran, chory na kołowaciznę. 'Krętka' = owca, chora na tęż chorobę• Pr. fil. IV, 833.
- Krętewka = nazwa krowy Wisła IV, 691.
- Krętko = krzywo: »Prosto czy też krętko• Derd. 28.
- Krętołeb = »krętołów (junx torquilla)• Spr. V, 111. »Krętołeb = gatunek ptaka• Pr. fil. IV, 833. »Krętołyb = ptak krętołów• Zb. VIII, 251.
- Krętu-wętu O. W bajce Mickiewicza. || »Kręty węty lm. = wykręty, wybiegi• Krasn. 304. »Kręty węty = szybko• Rozpr. XI, 185.
- Kręty: »Wasy moje kręte!• Zb. XII, 208.
- Kręzać p. Krązać.
- Krężał p. Krężel.
- Krężalny = do krążania (kapusty itp.): »Wzion noza krężalnego i... ciot• Fed. 296. Por. Krążacz. Krążak.
- Krężek p. Krężel.
- Krężel: »Walec drewniany półłociowy, z jednego końca grubszy, na który nawijają i przywiązują len, przygotowany do przędzenia, co się potem nawdziewa na przysiadkę• Udz. »W 'piórku' jest osadzony 'krężel'; na niego owija się przędziwo• Lub. I, 86. Spr. IV, 345. 357; V, 370. »Krężel ż. • Wisła VI, 429 (rysunek). Cisz. I, 88. »W 'prześlicę' zatknięty jest pod prostym kątem 'krężel', na którym osadza się 'kądziel'• Święt. 17. 18. »Krężel = drewniany stożek, wydrążony w grubszym końcu, około którego len się owija, przywiązuje i na przėslicę wkłada• Rozpr. X, 286. Zb. X, 209. Spr. V, 364. Wrześ. 11.
- »Nie ma ni przėslicy, ani krężła• Krak. IV, 218. »Krężel a. Krężel, Krężolek• Pozn. I, 98. 108. »Kądziel z krężelem• ib. 234. »Jadą kiermasznicy, Jeden na krężelu, Drugi na przėslicy• Zb. IX, 230, n° 170; XII, 169, n° 69; XIII, 70, n° 68. || »Krężel = kądziel• Rozpr. III, 371. || »Krężel = denko na pręcie w 'kierzonce' (maślnicy), bijące śmietanę• J. Łoś. »Krężiołek = denko z dziurką i kijem w 'bójce' (kierzni, maślnicy) Maz. V, 57. »Krężolek• O. »Krężolek = rodzaj daszka, pokrywającego otwór w kierzni, aby tłuczek nie wyrzucał śmietany• Mil. || »Krężel = opisany tak samo, jak u Udz. 'krężel' Zb. I, 44. »Kołowrotek z 'prześlicą' i 'krężelem'• Hoff, 71. || »Krężek = część przėslicy• Maz. III, 45. ods. || »Krężał = osadzony na 'prześlicy'...• Krak. I, 183. || »Krężiel = osadzony na 'piórze'• Was. 56, n° 4. »Krężiołek• p. wyżej w przytoczeniu z Maz. V, 57. || Następujące zdrobnienia mają też znaczenie, co 'krężel' w przyrządach do przędzenia: »Krężolek• Kuj. I, 87. J. Łoś. Pozn. I, 98. Zb. X, 209. Pr. fil. IV, 210. 833. »Cóż wolis, Zosienecko? Cy krężolek, cyli wrzeciecko?• Wisła VII, 279. »Ona miała złoty krężolek i złotom przėslicke• Zb. XI, 100. »Krężolek• Zb. VIII, 261. »Krężolek• Spr. IV, 364. O. »Krężiołek• Fed. 173. »Kryżolek• Łęcz. 151 (pieśń ludowa K.). »Krężałek• Parcz. || »Krężołyk• Zb. VIII, 303 objaśniono 'magłownica'; czy pewno? K.
- Krężel: »Krężelskie dęby• Kozł. 280. »Krężelskie pole• ib. 281. Maz. II, 182, n° 427. »Krężelska granica• Kozł. 281.

- Krężelowy** przym. od 'Krężel':
 »Sowa piwa nawarzyła W krężelowyj dziurze« Sand. 63, n° 62, zwr. 6. Zb. IV, 244; VII, 24; VIII, 99. Kozł. 152. Rozpr. IX, 192. Maz. II, 149, n° 333. 306.
 »Wesele krężelowe« ib. 317. Pozn. IV, 298, n° 590. Kolberg mylnie objaśnia »W krężelowej dziurze« dodaniem słów: »Krężel = ptak« K.
- Krężowy** = ? »Anieli ogień składali, Obiad gotowali... Stał im się stolec krężowy, Obrus drelichowy...« Krak. I, 235, n° 44, zwr. 11.
- Kro p. Ikra.**
- Kroba** = skrzynka pleciona z wierszkiem, zwykle czworoboczna Ust. z Litwy. Petr. O. p. w. Krobia.
 »Podano nam krobę, napelnioną pieczysem, wędliną...« Bibl. War. 1873. II, 353. Zb. XI, 257.
 || »Krobka« = zdrobn. Ust. z Litwy. O. p. w. Chobot, 5. »Króbki« na kaszę, plecione z sosnowego korzenia« Fed. 7. »Wyprawa w kubłach i 'króbkach'« Wiśła V, 328. »Króbka (autor pisze 'krupka' K.) = skrzyneczka« Spr. IV, 25. »Krupka = skarbonka« ib. 337. »Krobka = torebka z kory drzewnej, inaczej 'korbańka'« Pr. fil. IV, 834. »Króbka = rodzaj przetaka, zwężonego z jednego końca i przymocowanego sznurkami do drążka; służy do zbierania rojów pszczół z drzewa« ib. V, 773. Fed. 19. Maz. V, 363.
 || »Krobeczka« Ust. z Litwy. »Króbeczka« Wiśła VIII, 590.
- Krobotać p. Chrobotać.**
- Krocka** (= *krocza? K.) = »piędź, miara długości; stanowi ją odległość, jaką zajmują na równej powierzchni rozstawione dwa palce, wielki i wskazujący u dorosłego mężczyzny. Trzy 'krocki' stanowią 'miarę': miary tej uży-
- wają 'knąpi' do mierzenia sukna i płótna« Spr. V, 370.
- Kroc p. Kracz.**
- Kroczej:** »Kroczej = krok« Wrześ. 11. Spr. V, 370. Rozpr. X, 286; XVII, 41.
- Kroczyć:** »Kroczać«: »Powoli se sła, krocała« Wiśła V, 923.
- Kroć** = »sto: 'Kroć tysięcy' = sto tysięcy; wyraz więcej znany u drobnej szlachty, niż u włościan« Pr. fil. IV, 833. »Za zielony zbán Sto kroci ci dám« Fed. 192.
 || »Krojmiljon = zakłęcie: do kroć milionów djabłów!« Święt. 700. »Żyd krzyczy: — Niech go idzie do krojmiljon!« ib. 446, n° 76.
- Krogulec:** »Kregulec« Krak. IV, 310. »Krogulec, czasami Krohulec, Krahulec« Ust. z Litwy. »'Krogule' = jastrząb. 'Kregulec' = jaskółka polna (? K.)« Hilf. 169. »Kregulec« Rozpr. XVII, 41. Spr. IV, 356. || »Krogulaszek« w bardzo rozpowszechnionej pieśni: »Ej ty ptaszku, krogulaszku!...« Wóje. II, 371. Kozł. 72. 152. Pauli, 148. Rozpr. IX, 157 (»krogulaszek«). Zb. II, 48; IX, 174. 190; X, 258, n° 65. Pozn. IV, 64. Maz. III, 242. Kiel. I, 108. 114. 144. 145. Lub. I, 246. Wiśła VII, 336; VIII, 283. 695. || »Kregulaszek«: Krak. II, 123. Zb. IV, 241. Kiel. I, 144. Kuj. I, 295. 316. Rog. n° 127. Pozn. II, 275. Kal. I, 190. || »Kregulaszek«: Lub. I, 264. Pr. fil. IV, 210. Wiśła VI, 862; VII, 737. || »Kregulaszek« Rog. n° 488. || »Kregulaszek = biedronka, króweczka (owad), 'babka'« Krak. IV, 310.
 || »Gregulaszek« Pr. fil. IV, 198.
 || »Gregoraszek« p. wyżej. || »Okrągulaszek« Pleszcz. 61. || Por. »Skowroneczku« Pozn. II, 361.
 || »Słowijaszek«: »Słowijaszek

- mały ptászek• Zb. IX, 199. ›Stójasku!• Kiel. I, 144.
- Kroiczek** = ? ›Buciki... w kroiczku przeszywane• Oles. 108 (pieśń nie ludowa K.).
- Krojczy** = robotnik krawiecki, zajmujący się tylko krojem, krajanem Ust. z Warszawy, np. Kurjer Warsz. 1899, marzec (w ogłoszeniach).
- Kroj-** p. Kroć.
- Krok** = ›stąpienie•: ›Obuł rano (cudowne trzewiczki) i dał kroka• (= stąpił jeden krok K.) Cisz. I, 185. || ›Krok• = międzykrocze, rosochy (w cieple), gdzie się nogi dzielą• O. ›Spodnie cisną w kroku• ›Po konnej jeździe boli w kroku• Ust. z Litwy. ›Trzy razy 'krokiem' od 'portek' obetrzeć usta• Was. 230 c. || ›Krok a. Przyrodzenie = organa płciowe u ludzi• Osip.
- Krokiew**: I. Formy: 1 pp. lp. ›Krokwa• Was. 242. ›Krokwiá• Ram. 80. 2 pp. lp. ›Krokwi• Ram. 80. 4 pp. lp. ›Krokwę• Zb. IX, 71. J. Łoś. 1 pp. lm. ›Krokwy• Świąt. 35. Maz. V, 47. Was. 32. Krak. I, 151. 7 pp. lm. ›Na krokwach• Hoff, 70. || II. Znaczenia: ›Albo to mi krokwie gryźć bez pisarstwa?• (= czy sobie bez pisarstwa nie dam rady? K.) Gazeta Pols. 1877, n° 5, str. 1. ›Brakuje mu jedny krokiewki• = klepki (w głowie) Zb. XIV, 179. || ›Krokiewka a. Kośkiewka = rączka do trzymania kosy• Pleszcz. 36.
- Kroknać** = stąpić, postąpić: ›Mám takie buty, co kroknę, to mila• Pozn. VI, 114. Wisła II, 471; VI, 591. Mátyás Świat i przyroda, 7. Rozpr. IX, 288. 319.
- Krokorać** p. Krokorać.
- Krokosz** = roślina: Wisła VIII, 140. Ciesz. 45. || ›Krakos = krokosz, szafran krajowy: 'Placek z krakosem'• Kam. 110.
- Krokwa** p. Krokiew.
- Krokwiaty**: ›Handel krokwiatego drzewa• Upominek Wileński, 131.
- Krolik** p. Kleryk.
- Krom** n. i **Kromka** ż. = porcja, krajanka, pajda: ›Krom•: ›Daj chleba krom• Zb. X, 117; XIV, 164. Świąt. 101. Wisła II, 439. ›Marepanu krám• ib. IX, 198. ›Krom chleba• Rozpr. XX, 429. || ›Kromczyk•: ›Kromcyk = trochę, nieco, niewiele• Świąt. 700. ›Kramcik = odrobina: 'Ani na kramcik'• Wrześ. 11. ›Ani kramcik = ani trochę, nic• ib. 3. ›Kramcik, Kramcyk = krzta, odrobina• Spr. V, 370. ›Ani kramcyk = ani trochę, zgoła nic• Spr. V, 341. ›Ani kramcik = ani trochę• Rozpr. X, 269. || ›Kroma•: ›Kromę chleba• Pauli, 28. || ›Kromka = kawał chleba, porcja• O. Kłósy VII, 189. Ust. od Cieszyna. Rozpr. VIII, 76. Zawiliński Z etnografji kraj. 10. Pozn. VI, 231. Pleszcz. 88. Rozpr. XX, 429. ›Dla świętego Tomka Zostanie się kromka• Star. przysł. 67. ›Niemáło já kromek chleba wyjadła• Zb. IV, 121, zwr. 9. ›Uchowálaś já (córkę) na swoi kromce• Świąt. 156. ›'Kromka', czasami 'krumka' = kawał chleba• Krak. IV, 310. ›Dájeie krumke chleba• Zb. XIII, 69, n° 45. ›Krómká• Pozn. II, 94. || ›Kromeczka•: ›Chleby żytne... krają na kromeczki• Zb. IX, 30, n° 19, 1. ›Dałaś mi kromeczkę, jak dębowy listek• Zb. X, 299, n° 221, zwr. 8. ›Nie kciała... kromecki chleba• Zb. XIV, 110, n° 120. Wisła VI, 311. ›Za kromecke chleba Bydłu śpiwać trzeba• Zb. XV, 143, n° 37. || ›Kromusia•: ›Dziądby mi chléb nosił, A jáby =

- se jadła. Co ładna kromusia, To moja gębusia, A co od poślada, nąści, stary dziadul. Zb. IV, 179, n° 384. || »Skromka chleba» = kromka, przylepka chleba. Pr. fil. IV, 248.
- Krom** = »oprócz: 'Krom duszy, jak bydlę' Wrzes. 11. »To jest cała suma do kupy, krom na banie (= kolei żelaznej) opłat» Pr. fil. V, 772. »Krom: 'Mam wszystkò, krom zony' Ram. 80. || »Kroma = chyba. »Nie rozłączy, Kroma pan Bóg» Zb. IX, 263. || »Krom = poza, za: »W oczach się deklaruje, Krom oczu szkalekuje» Rog. n° 524. || »Krom = obok» Udz.
- Krom** = skrom?: »Uciecz, zajączku do domu, Bo bierzesz kulę do kromu (= bo dostaniesz kulę w skrom? K.) Rog. n° 68.
- Kroma** = »narzędzie bednarskie do fugowania 'bednarek' (opis)» Spr. V, 370.
- Krominął** p. Kryminął.
- Kromisto** p. Koromysło.
- Kromnow:** »Z Kromnowa» Maz. II, 206, n° 523. »W Kromnowie» ib. 237, n° 657. || »Kromnowianki» ib. 203, n° 513.
- Kromp** (zap. = Krump K.) = »gatunek ryby w Narwi, bardzo podobnej do okunia, niewielkiej, z zaokrąglonemi skrzelami» Pr. fil. IV, 833. »Krumpy a. Gościory» = ryba, zwana po niemiecku Gieb(e), po łacinie cyprinus gibelio Frischbier Preussisches Wörterbuch p. w. Gieb. Porówn. Krępaczek O.
- Krompacz:** »Krompác = motyka, opatrzona z drugiej strony żelaznym szpikulcem, do rozbijania twardych grudek ziemi; i samo narzędzie i nazwa od niedawna wprowadzona na Podhale» Spr. V, 370.
- Krompel** = ziemniak Zb. VI, 294, n° 1. »Ziemniaki, zwane na Podhale 'krapkami'» Wrzes. T. 15. || »Kompery» lm. = ziemniaki Zb. VI, 294, n° 1.
- Kronflek** = obsac, korek Tygod. ilustr. ser. 2, n° 110. »Kraffeki, Kraffeczki = obsace» Pr. fil. V, 772. »Krumflek = korek do butów» Pr. fil. III, 493.
- Krop** p. Kopr.
- Kropacz** = »narzędzie, którem kował ogień zalewa» Krak. III, 153, 39 b. Wisła IV, 882; V, 644. || »Kropas = kropidło kowalskie do gaszenia węgla» Kow. (z Sandomierskiego). || »Kropác a. Mazák = kwacz do kołomazi» Spr. V, 370.
- Kropiacha** = nazwa krowy Krak. I, 177. || »Kropiacha» = nazwa krowy Rud. 24. Wisła VII, 387. Zb. XIV, 27. Por. Kropiany. Kropiasty.
- Kropiany:** »Kropiana = nazwisko krowy, mającej po sobie białe i czarne plamy» Spr. IV, 25. »Dobre mléko po kropianie» Spr. V, 370 p. w. Kropiana. »(Krowa) 'kropiana' a. 'kropiacha' = czarna z białem, w drobne rzuty» Krak. I, 177. »(Krowa) 'kropiana' = która ma kropki innej barwy» Rozpr. X, 267. Wisła VIII, 812. Por. Kropiacha. Kropiasty.
- Kropiasty** = »ospowaty, mający kropki na ciele. O krowie 'kropiastá' = kropiacha» Pr. fil. V, 772. »Kropiaste ziołénko kalina» Lub. I, 195, n° 185. Por. Kropiacha. Kropiany.
- Kropiacha** p. Kropiacha.
- Kropić** p. Krapać.
- Kropić się** = »zalecać się do panny» Roczn. 210.
- Kropidło** = »roślina spiraea filipendula» O. Wisła VIII, 140.

- Kropielniczka** = »biedronka« Nadm. 87. Toż List. od Łęgowskiego (od Pucka).
- Kropiony**: »Niechże będzie konikowi obrok kropiony« Pozn. IV, 11, n° 19, zwr. 7.
- Kropisz**: »Kropis = piegowaty« Pr. fil. V, 772.
- Kropka** p. Kropła.
- Kropła**: »Kropia« Krak. I, 236. Kal. I, 115. »Kopła (może = kápła K.)« Pr. fil. IV, 208. 2 pp. lp. »Kropłe«: »Do kropłe wypije« Cisz. I. 292. »Kápła = kropła« Pr. fil. IV, 208. || »Kropłe« lecznieze: »Od poruchy, od wzruszenia, męskie, macicowe, maciczne = kropłe bobrowe (tinctura castorei)« Pr. fil. IV, 210. Podobnie w Wiśle III, 90 i u Pleszcz. 142—143. »Kropłe ekstra leliczne' = ekstrakt 'Leliwa'« Kow. (z Łodzi). »Kropłe uciemierzające' = uśmierzające« Kow. (z Łodzi). Patrz Chińskie. Czarcie. || »Wódka, zaprawiana 'kropłami' = eterem« Zb. XIV, 155. || »Kropki = kropłe (o lekarstwach)« Parcz. || »(Żyd) dawał jej (dziewce) kawę, rozki...; kropki piła, kielo kciała« Zb. VII, 42, n° 104. || »Kropka« = kropła: »Ile kropek w morzu... Tyle mam szacunku... dla ciebie« Rog. n° 226. »Trzy kropki (wosku)« Zb. XI, 99, n° 11. || »Kropieńka«: »Ni kropieńki« Kam. 128. 176. Lub. II, 216, n° 18.
- Kroplisty**: »Kroplity« Zb. I, 7. || »Króplasty = kroplisty, rzęsiasty (o deszczu)« Hilf. 169.
- Kropnąć** = »uderzyć: 'koń igo kropnoł zadem w plecy'« Spr. V, 111. || »Kropnąć się = ruszyć prędko w drogę, a. do roboty« Roczn. 210.
- Krosna**: »Krośna« O. Ust. z Litwy. »Przez 'krośna' rozumieją samą robotę tkacką, będącą na warsztacie. Tak np. 'robić krośna' znaczy tkać płótno; 'zdatna do krosien' = umie tkać« Wisła VII, 291. »Dziwcyzna krosna robi« Chełch. II, 43. »Krosna = warsztat tkacki. 'Robić krosna' = robić płótno« ib. 150. || »Krosna = szaragi do rznienia drzewa« Udz.
- Krosno**: »Zajadę ja do Krosna« Rud. 147, n° 131. »Jedzie Kuba z Krosna...« Zb. XV, 89, n° 53.
- Krosta**: »Chrosta« Kuj. I, 120; II, 284, n° 59. Zb. VI, 308. Mil. »W czasie tych chróst morowych.. wszyscy wymarli« Pozn. II, 374, n° 5. || »Krosta = świerzba« Ust. z Litwy. Osip. Wal. p. w. Świerzb. || »Krosta = paździerze, odpadające przy międleniu konopi i lnu« Chełm. I, 77, ods. 1. || »Krosta wodna = nazwa rośliny wodnej Narwiańskiej« Pr. fil. IV, 833.
- Krościarz** = »lekarz, szczepiący ospę dzieciom« Udz.
- Krościaty** = »mający wyrzuty, krosty« Parcz.
- Krościca** = maik: »Lud 'majkę' nazywa 'krościec'« Zb. XIV, 207.
- Krościenko**: »Krościeńcaki« Zb. XIII, 35.
- Krośkać** »a. Krośkać się = niezgrabnie chodzić, raczkim chodzić« Pobł. 134.
- Krośniewice**: »Od Krośniewic« Łęcz. 143, n° 247 a. || »W Krośniewskim kościele« Wisła VIII, 700, n° 55, zwr. 9.
- Krośnięta** p. Krasnoludki.
- Krotny**: »'Bűódđaj cie krotni wzieni' = bodaj cię djabli wzięli« Rozpr. IX, 208.
- Krotofija** = ? »Gdzie sie to podziała moja krotofija? Posła na dół wodom, pójde za niom i ja« Zb. XII, 182, n° 16.
- Krowa**: Hilf. 167. 169. Ram. 80.

- || »Karwa = krowa, zwłaszcza stara« Hilf. 167. »Korwa« Hilf. 169. »Karwa = krowa« Pobl. 29. Ram. 80 p. w. Krowa. || »Grówa« = krowa Nadm. 150, n° 4. || »Krowica = krowa« Pr. fil. V, 773. Ust. od Częstochowy. || »Krowiczka« Rog. n° 346. 493. Zb. IX, 11; XII, 183. Zejsz. 56. Zaw. 82. || »Krowina« Kam. 94. 113. Kuj. I, 155. Zb. VII, 56. Pr. fil. V, 773. Pozn. IV, 296. Rud. 139. »Krowinka« Was. 177. || »Krowięcina«: »Krówięcina« Rozpr. VIII, 124. || »Krowisia« Rud. 204. Krak. I, 237. || »Krowisia« Krak. IV, 94. || »Krowula« Zb. VIII, 278. || »Krowięc«: »Duzo macie tyk krowiät?« Rozpr. X, 236. || »Krowina = nędzna, licha krowa« Pr. fil. V, 773. || »Krowicha« Kuj. II, 37. || »Krówsko« Zb. V, 210. || »Krowiszcz« Ram. 80. || »Krusza (= *krowusia K.), Kruska, Kręcza = krówka, wyraz pieszczotliwy. Woła się na krowę: 'kruska, krusz!'« Pobl. 38. Cen. 77. Nadm. 148. Ram. 81. Porów. Krucza pod Kruk. || »Krówki = rodzaj grzybów, ceglatego koloru« Wisła VI, 679, n° 14. 678. Zb. X, 197, n° 11. Pleszcz. 140. Lud I, 197. || »Krówka = jelonek (lucanus cervus)« Zb. V, 134, n° 20. || »Krówka Matki Boskiej = biedronka« Zb. XIV, 202 D. || »Krówki = mrówki« Hilf. 169. || »Krówka = chrabaszcz« Ust. od J. Bystronia.
- Krowi**: »Krowia gęba« = jakaś roślina Rad. I, 120, n° 15. »Krowie cycki«. = korzenie jakiejś rośliny Ust. z Litwy. »Krowi ogon = babka duża (plantago major)« Pr. fil. III, 493. »Krowi przestęp« Mátýás odbitka, 4. »Krowi ogon = datura stram.; używa się u ludu na skaleczenie, oparzenie« Ust. od Będzina. || »Krowi ogon«: Ubodzy mieszkańcy Pałnowa »otrzymują od zamożniejszych humorystyczną nazwę 'krowich ogonów'« Zb. IV, 188. || »Krowski«: »Krowski« syr Ust. z Jaworza. »Krówskie« stajnie Święt. 38. »Umściłeś się na mnie, jak Orawiec na krówskiej rzyci'« Wrześ. rękop. Pr. fil. V, 773.
- Krowiak** = »powróż, z którym się sprzedaje kupującemu krowę« Ust. z pod Warszawy. »Krowiak = powróżek do wiązania bydła« Krak. I, 182, ods. || »Krowiaki« = gatunek ziemniaków Zb. XIV, 26.
- Krowianka**: »Krowianka = gnój krowi« Spr. V, 111. Por. Krowica. Krowinieć.
- Krowiárek** = melodje, wygrywane dla bydła przez pastuszków na piszczalce, »tak zwane 'krowiarki', 'wolarki'...« Kuj. II, 211. 139. 150.
- Krowiarka**: »Krowiarka = gatunek niejadalnego grzyba... (opis)« Spr. IV, 306; V, 371.
- Krowiarz**, »Krowiarka = chłopiec a dziewczyna pasający krowy na hali« Wrześ. 11. Wrześ. T. 36. Hoff, 40. Spr. V, 371. Aten. VI, 116. || »'Krowiarze' = mieszkańcy okolic Piotrkowa Kujawskiego, używający krów do robót polnych« Kryn.
- Krowica** = »mierzwa, gnój z krowy« Zb. I, 30. Porówn. Krowianka.
- Króć** »a. Skróny = dla, z przyczyny, przez: 'Króć ciebie wygnąłem ich'« Spr. IV, 324.
- Krócié** = »mało dawać przy kupnie: 'Przedábyk ci chałupe, ale mi króciś'. 'Krócili mi za konia i nie przedátek go'« Spr. V, 370. || »Krócié się«: »'Cas mi sie

króci = szybko upływa'• Spr. V, 370. Ust. z Litwy. || •Króciec': •Nam tu czas krócieje'• Wóje. I, 193. || •Kródzic' = krócić: 'Dajcie me wcas do ludzi, Niechze my się cas nie kródzi'• Pr. fil. V, 773. (W obu powyższych przykładach 'króciec' i 'kródzic' ma znaczenie odwrotne: zdłużę się K.).

Krój a. Trósto = nóż żelazny, krający prostopadle ziemię, osadzony w środku 'grądziela'• Zb. X, 208. •(U pługa jest) 'krój', czasami używany, idący przed lemieszem'• ib. IV, 190, n° 14. •Krój = nóż, osadzony w środku 'grądzieli'• Kuj. I, 87f. •Kruj = rzezak'• Hilf. 169. •Krój a. Trzósło = nóż, wprawiony w grądziel, krający ziemię przed pługiem'• J. Łoś. •Krój = ostrze pługowe, lemiesz'• O. •Póde ja do kowala, naostrzy mi tego kroja'• Kiel. II, 155, n° 468. •Pójde ja do kowala. Nadložę ja tego kraja'• (tak wydrukowano, z objaśnieniem: 'brzega'. Trudno orzec, czy Kolberg, czy dyktująca mu osoba nie zrozumiała i przekreśliła wyraz K.). Toż Kal. I, 166, n° 162 i 188, n° 215. •Krój = nóż u pługa'• Rozpr. XI, 185. || •Krojec': •U 'cepigi'... jest 'krojec' i 'deska'; z lewej strony 'krojec' drewniany, a 'deska' z prawej'• Zb. VIII, 260.

Król: •Kryl'• Zb. I, 27. •Króloju'• 3 pp. lp. Chełch. I, 30. || •Wybrał sie pod inyk krolów'• = do innego państwa Wisła II, 23. •Ozenis sie s nią i bedzicie królami'• (= (królem i królową K.) Święt. 354, n° 25. || •Król', 'Królowna' = tak w wielu okolicach (podobno tylko na Ukrainie K.) lud nazywa pana młodego i pannę młodą'• Zb. I, 85. || •Król

= ostatnia dolna część nogi bydłowej; waząc mięso, mówi się do rzeźnika: — Trzeba odrzucić (funt a. półtora) na 'króla'• Ust. z Litwy. || •Król' w grach i o grach: •Gra 'w króla'• (opis) Zb. X, 80, n° 10. W grze 'w wojnę' •król wybrany'• Wisła III, 63. •Król' w grze 'bierkowej' ib. 605. •Król' w grze 'w liszki' Zb. XIII, 80, n° 8. •Król' w grze 'w ptaszki' ib. XIV, 136, n° 3. Gra 'w króla' ib. 219, n° 5. •'W króla' = rodzaj gry w piłkę'• Pr. fil. V, 773. Gra •przerywany król'• Zb. XIII, 81, n° 13; X, 79, n° 9. •Przegrywany król'• ib. XIV, 221, n° 10. || •Król' = królik (zwierzę): W podaniu o Kazimierzu W. chłopiec mówi do króla: •A przecieżeście ta nie król, bo nasz tatuś zabili wczoraj króla (= królika) na obiad'• Kiel. II, 250, n° 2. •Trzyjcie, trącki... Pójdziecie do izby, króle (= króliki) dowierają (= dogotowują)... Trącki króle zjadły, a lnu nie ubywa'• Wisła VIII, 220, n° 1—3. || •Królszcze = królisko, stary król'• Ram 80.

Królaki •a. Kołtuny'• = gatunek ziemniaków Rud. 16.

Królestwo: •Królewstwo'• Ust. z Litwy. •Królostwo'• Święt. 351. •Królestwi'• Rozpr. XII, 48. || •Królestwo = pałac, zamek (królewski): •Od ółtarza odešli do krolestwa (= pałacu)'• Pozn. VI, 109. •Przyjachali do królestwa swego, jako (= to jest, mianowicie K.) do zamku'• ib. 110.

Królewicz: •Królowic'• Święt. 182. 347. Rozpr. IX, 195. •Stał się króleicem'• Chełch. I, 74.

Królewiec: •Do Królewca'• Maz. III, 88; V, 113. 116. Por Ram. 80.

Królowna: •Królowna', •Krolówna', a. •Królówna': Bar. 36. 37. 80 i ind. Kuj. I, 114 i ind. Kozł.

- 339 i ind. Krak. IV, 69. Zb. II, 142—144 i ind.; VII. 19. Rozpr. IX, 195. Lub. I, 293. Pr. fil. IV, 210. 833. Krasn. 304. Maz. V, 301. Wisła VI, 590. Cisz. I, 44. 112. 132. 146. Święt. 239. Pr. fil. V, 773. || »Królewiczówna« Pozn. VI, 268. || »Królowicowa« Zb. XI, 99. || »Królewianka = królewna« Ram. 80. || Gra »w królewnę« Pauli, 57. || »Królewna« na weselu Zb. I, 85. || »Królewna« = gatunek gruszki Gaz. Warszaw. 1871, n° 224, str. 2.
- Królewski**: »Królewski nos' (u rzeźników) = kolano« Przyj. ludu VI, 104. Pr. fil. V, 773. »Królewski = rządowy« Kryn. || »Krółowski« Święt. 331. 350. »Krółowski święto' = Busstag Töppen Aberglauben aus Masuren, 9. »Krółowski jabłka' = gatunek jabłek« Ust. z Jaworza. || »Króli = królewski: 'Gadają o królu, o króim synie'« Pr. fil. IV, 276.
- Królewskość**: »Króleskość = królewska mość« Pr. fil. V, 773.
- Królewsczyzna**: »Tu, gdzie było poddaństwo, nazywają teraz 'ślachetczyzna', a tam, gdzie poddaństwa nie było, to 'królewsczyzna'« Zb. VIII, 264 dd. || »Jado w daleki świat, zajechali aż do króleszczyzny; zaizdzajo przed pałace króla...« Chełch. I, 285.
- Królewsczyzna**: »Obszary leśne (w Przasnyskiem), należące prze-ważnie do skarbu, lud zwie 'Królewsczyzną' a 'Puszcza'« Wisła II, 122.
- Króli** p. Królewski.
- Królicia** = »samica królika« Pr. fil. IV, 210.
- Króliczy**: »Królicie ocko' = gatunek grochu« Zb. XIV, 26.
- Królic** (może raczej 'krulic' K.) = »mówi się o głosie n. p. świni: 'Stara świnia tak króliła'« Rozpr. XXVI, 380. »Królic = kwiczeć, chrząkać (o świniach)« Rozpr. XVII, 41.
- Królik**: »Króliki polne' = jakaś roślina« Rad. I, 120, n° 15.
- Królow-** p. Królew-.
- Królowa**: »Królową w niektórych okolicach Królestwa zwa dziewczynę, niosącą wianek na dożynkach« Tyg. ilustr. 1, IX, 171. »Przy królowy« Chełch. I, 31.
- Królow przym.**: »Bedzies zięciem królowym« Cisz. I, 183, n° 134. »Krolowa maść = unguentum basilicum« Wisła III, 90.
- Krótki**: »Króciejszy« Rozpr. IX, 142. »Krocienki« Konopnicka 'Na drodze'. »Krócienki« Ust. z Litwy. »Króciusieneczki« Pozn. III, 54. »Krótkawy« Zb. I, 7.
- Krótnieć**: »Dzień nam już krótnieje« Rog. n° 423. Aten. VI, 624. Pozn. II, 198.
- Krówki** p. Kruchy.
- Krszcic** p. Chrzcic.
- Krszyc** p. Krzyc.
- Krta** p. Krzta.
- Krtak** p. Krzeciuk.
- Krtan**: »Krtan'« Święt. 700. »Krtan a. Krtan m.: 'we krtaniu pali'« Rozpr. III, 372 i Kopern. rękop. »Krtan m.: 'Jak cie chyce za krtania, to cie udusze'« Pr. fil. III, 493. || »Hyrtan'« Rozpr. XII, 36.
- Krtańsk** p. Gdańsk.
- Krtu** p. Chrzesz.
- Kru!** = naśladowanie głosu wtóniät w grze 'w kruka' Wisła III, 62 e.
- Kruch** = »okruch« Rozpr. XXVI, 380. || »Ogromny 'kruch' lodu« = bryła, kra Wisła VIII, 111. »Przenajświętszy sakrament w kruchy (okruchy) połamali« Wisła VII, 185. || »Krech: Przejście od gruntów piaszczystych do glinki stanowi tak zw. przez lud 'krech'; jest to także gatunek gliny...« Wisła I, 247 i ods.; II, 153.

- || 'Kruszek' soli = grudka, okruszyna Święt. 120. Por. Kru-cha. Krużyna.
- Krucha = bryła O. »Kruhami (m. czy ż. ? K.) nazywają graniaste ułamki (soli) Krak. I, 59. Por. Kru-ch.
- Krucheń: »Kruheń = roślina (jaka? K.) Spr. IV, 378.
- Kruchnico = »gutunek gruszek Zb. XIV, 28.
- Kruhowy (rzeczownikowo) = górnik... odrywający ułamki soli Krak. I, 59.
- Kruchy: »Krychy Kuj. II, 285, n° 79. »Krechy Zb. XIV, 32. »Kruchy Udz. »Krukwy, n. p. 'mięso krukwe' (może = 'krukłe' K.) Udz. »Kruchy (może = 'kruchły' K.) = kruchy: 'osina kruchte (= kruchłe? K.) drzewo' Spr. V, 111. »Krówki (może = 'krufki' = 'kruchki' K.) = sypki, n. p. o ziemniakach Encykl. roln. II, 816. »Krychy, Kryszy = kru-chy, wąty Kuj. II, 272. »Krzewki (= »krzechki K.) = kruchy Rozpr. XII, 94. »Sól jest siwa, krzewka i krystaliczna Hue. 156. »(Ciało człowieka) jest krzewkie i podlega wielu chorobom ib. 454.
- Kruczak = pisklą kruka Chełch. I, 211.
- Kruczacz = burzacz (w brzuchu) O.
- Kruczenie = burzenie n. p. w brzuchu Pleszcz 137. O.
- Kruczaka = brukiew O. Ust. z Litwy. Osip. || »Kruczaka = brukiew Nadm. 108. Pobl. 153. »Wreka a Kruczaka = brukiew Pamiętnik Bajogral z V. dział IV, str. 12. »Kruczaka = brukiew Ram. 79. Por. Bruzaka Wruk.
- Kruczkowaty = podstępny, przy-ciepłowaty, pełen kłamstwa. Ust. z Litwy.
- Kruczyc = »krucyc = »krucac, krzy-czed: 'Ptáskowie, nie krucicie' Pr. fil. IV, 210. Por. Kruk a ć.
- Krudować = »karczować Kuj. II, 272. »Krudować = wydoby-wać z ziemi pnie po ściętym le-sie Spr. V, 135.
- Krudunek = »czynność 'krudo-wania' Spr. V, 135. O. »Kru-dunek = karczunek Kuj. II, 272.
- Kruk: »Krak, Krúk, Krak = kruk Hilf. 168. »Krok (? K.): »Przy-leciał krok... (rymuje z 'skok') Zb. IX, 233, n° 185. || »Kruk = w grach: Wisła III, 61 e; V, 561, n° 13. || »Kruk = tegi wół, stary wół, wolisko Pobl. 38, »'Nú, kruki, nùże' = poganianie wołów Cen. 77. || »Kruk = stary samiec łosos z jedną szczęką wy-datną nakształt haka (u rybaków Nadniemeńskich) Osip. || »Krucz-ka = nazwa krowy (zap. czarnej K.) Krak. I, 178. »Krecza (= ? krúcza K.) = krowa (w po-wiecie Wejherowskim i u Kabat-ków) List. od H. Derdowskiego. »Kruczka = krowka, wyraz piesz-czotliwy Pobl. 38 p. w. Kruzsa. »Futrowall krúcze Derd. 91. 136. Derd. J. 38, ods. 3. || »Kruki, Krucki = jaja, malowane na ko-lor czarny: 'Ugotowałam jaja na krucki' Pr. fil. V, 773. || »Kru-cek = nazwa psa Święt. 21. || »Kruczek = turkuć Zb. VI, 284, n° 155. 4: XIII, 75, n° 146: XIV, 69. »Podjadek nazy-wany tu jest 'kruczkiem' ib. 130, n° 85. Por. Niedźwiadek.
- || »Kruczek = kurek. kran u bieżki Deł. 72. || »Kruk = hak L. O. Osip. Tot. Ust. z Li-twy. »Kruk, Kruczek = hak, dziobas Zb. II, 8. »Kruczek = haczyk, prętek na końcu zakrzy-wiony. O. »Kruczek = pogrza-bacz żelazny Ust. z Litwy. Czark.

- Maz. V, 48. Roczn. 210. Wisła II, 839. ›Widelki i 'kruczek' = kostki z nietoperza (w czarach)‹ Wisła V, 499. ›Pokręcone kruczki pisma hebrajskiego‹ Tygod. ilustr. 2, VIII, 222. Wal. p. w. Kruk. || ›Kruczek = wybieg, wykret prawny, podstęp‹ O. Wal. p. w. Kruk. Roczn. 210. ›Haczyk na haczyk, kruczek na kruczek' = gdy kto kręci i na lepszego natrafi krętacza‹ Kuj. I, 198 n° 24. || ›Kruczek = pętlica (może raczej haftka? K.); ›Świtka... spięta z przodu na 'kruczki' (pętlice)‹ Maz. V, 40. || ›Kruczek u sochy Pleszcz. 24, ods. n° 8. || ›Kruczek = miara na płyny, kwatarka O. Roczn. 210.
- Kruk** = ›dzban‹ Ram. 81. Por. Krukiewka. Kruż.
- Krukać** = ›krakać‹ O. ›Krukać = gruchać‹ Kuj. II, 272. ›Kiszka kruknie' = zaburczy‹ Zb. VIII, 298. Por. Kruczeć. Kruczyć.
- Krukiew**, ›Krukiewka = kula, laska‹ Pr. fil. IV, 210. ›Krukwie = szczudła‹ Zb. I, 19. ›Krúkwia a. Krúkwia = kula, kostur‹ Pobł. 38. Toż Ram. (›krúkw, krúkwia‹). ›Krukiew = kostur, laska, kula (kulawego): 'O krukwiach chodzić'‹ Pr. fil. V, 773. ›Kilku chodziło o krukwiach‹ Pozn. I, 53. ›Krukwie żebrackie‹ Zmor. 28. ›Dziad krukwią krzaki uchylał‹ Pozn. VI, 283. || ›Krukiewka = rączka u kosy‹ Kud. Por. Kryka.
- Krukiewka** = kamionka, hlak Ust. z Poznańskiego.
- Krukowy** = ? Dam ci... chałupkę z krukowego (a. 'kokowego') drzewa‹ Kuj. II, 18, n° 133, zwr. 6.
- Krula** = ›szluka drewniana, zgięta w postaci haka, umocowana na końcu jarzma, w którą się wkłada szyja wołu‹ O.
- Krulić** p. Królic.
- Kruml** i ›Krumać‹: ›Żóraw kruma: krum kruml‹ Wisła VII. 175.
- Krumflek** p. Kronflek.
- Krump** p. Kromp.
- Krupa**: O 'krupach' i 'kaszy' Wal. p. w. Krupy ›'Pogańskie krupy' = kasza tatarczana, czyli gryczana‹ Pr. fil. III, 306. ›Czy krup w cząpkach nie nosili? = czy się kłaniali starszym‹ Zb. XIII, 57. || ›Krúpf = polewka z mąki razowej‹ Derd. 136. ›Krúpow‹ 2 pp. Im.: ›Talerz krúpow... dała‹ ib. 93. || ›Grupy = krupy‹ Kuj. II, 272 p. w. Krukać. || ›Krupy = grad: ›'Krupy lecą' = grad pada‹ Parcz. || Krupka = grudka, ziarnko: ›Krupka gradu‹ Krak. III, 50. ›Krupka = sól w małych okruchach kryształicznych...‹ Roczn. 236 p. w. Sól. ›Krupka (a. 'myszka') jagielki warzyła‹ Zb. X, 246, n° 2. ›Warzyła myszka krúpkł‹ Nadm. 150, VIII, 2. || ›Krupki = gatunek śliwek‹ Rud. 28. Por. Krupinka.
- Krupa**: ›Poszedł Krupa do biskupa, a sam biskup jako dupa‹ Krak. IV, 265, n° 527.
- Krupiany**: ›Kasza krupiana i jaglana‹ Święt. 6. 25. Por. Krupny. Krupowy.
- Krupiarz**: ›Krupiárz a. Krupnik = skapiec, sknera‹ Święt. 700.
- Krupica** = ›potrawa mączna‹ Rozpr. XII, 94. ›Krupica = kasza żytnia‹ Pr. fil. III, 493. ›Krupica = krupy, kasza na żarnach mielona‹ ib. V, 773. Por. Kręcconka.
- Krupiejka** (właściwie *Krópiejka K.) = kropelka: ›Krupiejka ku krupiejce aż będzie sudek‹ Cinc. 21, n° 425.
- Krupinka**, Krupineczka = 'krupka'. jedno ziarnko krup, prochu i t. p.: żdźbło, grudka. ›Ani

- krupinki = ani zdźbła, ani krzty
Ust. z Litwy. Por. Krupka.
- Krupnik** = »gorzałka z miodem i korzeniami« O. »Krupnik = napój z wódki grzanej z miodem, pieprzem, cukrem i słoniną« Kozł. 212. Połuj. 440. »Krupnik = napój z miodu i wódki warzony, zaprawny różnemi aromatycznemi ziołami...« Jucewicz Wspomnienia Żmujdzi, 89, ods. »Krupnik (jako lekarstwo) = miód praśny (tak K.) z tłuszczem wieprzowym, zalewany na gorąco okowitą, po wymieszaniu zapalany« Krak. III, 161 c. »Krupnik = wódka z miodem i cukrem« Maz. V, 185. »Krupnik = 1, rosół z kaszą jęczmienną 2, wódka, gotowana z miodem i korzeniami, podawana podczas biesiad na gorąco« Pr. fil. IV, 834. Jucewicz Litwa, 168. 283, ods. »Krupnik = trunek z gorzałki, gotowanej z miodem i korzeniami, oraz z sokiem żurawinowym« Osip. II »Mazurów nazywają 'Krupnikami' od potrawy, nie zaś od napoju tego miana« Maz. V, 42. Por. Krupiarz.
- Krupny**: »Krupna baba' = kucharka, nazwa pogardliwa, nadawana mężczyznom, mieszającym się w sprawy kuchenne« Pr. fil. IV, 834. »Słozy takie, jak ten krupny grad« Konopnicka Na drodze. Por. Krupiany. Krupowy.
- Krupowy**: »Ziem krupowá' = ziemia urodzajna, rozsypująca się przy orce w drobne krupy« Spr. V, 371. Por. Krupiany. Krupny.
- Krustać** = chrustać, chrobotać, szeleścić: »Na grusze ki ta kaduk kruszee?« Zb. XV, 120, n° 37. Por. Chrustać.
- Krusz** = »kora brzoźowa szurpata, z odziemków drzew starych ociesana, której używają do przykry-
- cia brzosty, ułożonej w dole dziegiowym do pędzenia smoły« O.
- Krusza** p. Krowa.
- Kruszak**: »Beczki (soli) nabijali 'kruszacy'« Krak. I, 60.
- Kruszanka** = »drobianka, le-mieszka, zacierka« O. Pozn. I, 79. »Zacierka a. 'kruszánka' z mąki, gdy się sypie na war małe kłusieczki, gniecione i drobione w rękę« ib. 80. »Kruszanki = gniecione zacierki, w drobnutkie szczypane cząstki« Kal. I, 40. »Kruszánka« (opis) Pozn. II, 43, ods.; III, 126.
- Kruszcz** (może *Kruszc = kruszec K.) = »żelazo« Hilf. 169.
- Krusze**: »Do Krusy« Maz. III, 227.
- Kruszka** p. Gruszka.
- Krusznia** = »kupa kamieni, leżąca na polu, kamienica« O. »Krusnia a. Kamienica« Osip. Ust. z Litwy.
- Kruszonka** p. Grusza.
- Kruszwica**: »Czy widzisz ty Kruszwicę?« Kuj. II, 229, n° 395 (nie ludowa K.). »Kujawiak od Kruszwicy« Pozn. V, 57, n° 99 (nie ludowa K.).
- Kruszyna** = »okruszyna, odrobina« O. Krak. IV, 310. »Upadła kruszyna (święconego) na ziemię« Kuj. I, 121. »Wdowa miała kruszynę mlika« ib. 155. »Niech będą łaskawi posłuchać kruszynę, co im družba prawi« ib. II, 175. »Wypije do kruszyny« = do dna, do kropli Łęcz. 70, n° 82. Por. Krzta.
- Kruszyna** = szakłak O. »Kruszewina« Wisła III, 88; VI, 911. »Kruchynia« Zb. VI, 204.
- Kruszyna**: »Z Olszyny do Kruszyń« Łęcz. 223, n° 461.
- Kruszyskała** = siłacz bajeczny Cis. I. 153-155.
- Krusnia** p. Krusznia.
- Krutka** = »na pół stopy długa spleciona słoma« w obchodzie do-

- zynkowym (opis) Nadm. 92. Por. Dziadek. Pęp.
- Krutowiny p. Inkrutowiny.
- Krużki p. Kryzki.
- Kruż = dzban L. O.: »Kruż = garnek (?)« Hilf. 169 (może raczej 'kruż' K.). Por. »Krużce = wielkie garnki« Rad. I, 73. || »Krużka = tygielek, rądelek« Ust. od Augustowa. || »Krużyk, Krużycek = garnuszek, kubek« Pr. fil. IV, 834. »Krużyk = dzbanek« Wisła I, 153. Osip. »Krużyk = niewielki dzbanek do wody« Maz. V, 49. »Krużycek = garnuszek« Pr. fil. V, 773 || »Krużlik (autor pisze 'króźlik') = puszka drewniana, wytoczona z jednego kawałka drzewa, z taką samą pokrywką« Wrześ. 11. »Krużlik (autor pisze 'króźlik') = okrągłe naczynie drewniane na masło, koło Czchowa 'jascykiem' zwane« Rozpr. X, 286. »Krużlik (autor pisze 'króźlik') = okrągłe drewniane naczynie na masło a. bryndzę« Spr. V, 371. »Króźlik masła« Zb. VII, 32. n° 84. »Krużlik = toczona puszka, jaszczyk na masło« Kopern. rękop. Zb. XV, 20, n° 7. || »Krużliczek = toczone pudełko drewniane na masło« Sab. 131. Spr. IV, 378. Por. Kruk.
- Krużać p. Krążyć.
- Krużować się = »marszczyć się« Krasn. 304. || »(Gołąbki) się krużowały« zap. = krążyły Pozn. II, 306.
- Krużowaty = »kędzierzawy« Krasn. 304. Frischbier Preuss. Wörterbuch p. w. Kroll.
- Krużyny = plewy, zbierające się przy wysiewaniu zboża przetakiem Ust. z Litwy.
- Krwawanka = »krwawnica, krwotok, haemorrhoids« Lub. II, 159, n° 7.
- Krwawica = »praca krwawa, trud krwawy« Pr. fil. V, 773. »Krwawica« = grosz ciężko zapracowany Ust. z różnych okolic i u Orzeszkowej.
- Krwawnik = »pomurnik górski (arnica montana)« Pawł. »Krwawnik = achillea« Rozpr. XII, 107. »Krwawnik = roślina, zbierana na karmę dla indyków« Pr. fil. IV, 834. »Krzawnik = krwawnik« Wisła VI, 218.
- Krwawnikówka = »nalewka na krwawnik« Petr.
- Krycha = »pałka do ubijania, tarcia, czyli 'krychania' kartofli« Pr. fil. V, 773.
- Krycha p. Krecha.
- Krychać = »siekać, rozdrabniać. Przy kopaniu 'krychać' znaczy: bryły ziemi rozbijać na drobne części. 'Pantówki krychane' = kartofle w garnku utarte« Kuj. II, 272. Patrz pod Krycha przytoczenie z Pr. fil.
- Krychła = »lubaszka, głębka (śliwka)« Pobl. 134.
- Krychta = »krzta, okruszyna, odrobina, n. p. 'ani krychty'« Roczn. 210. Zb. I, 70. »Ogałacać z ostatniej krychty chleba« Witw. 83. »Przechowują choć krychtę z paski« ib. 105.
- Krychy p. Kruchy.
- Krycie: »Gra 'w krycie'« (opis) Pauli, 61.
- Kryczka p. Brukiew. Kruyczka.
- Kryda = »snopek na polu z suchym już owsem układają bezpośrednio przed zwózką w t. zw. 'krydę', mieszczącą 6 do 10 'mądli'« Spr. V, 371. »Owies kładzie się w 'krydki' (autor pisze 'krytki' K.) t. j. w mędle, bez rachunku snopów« Encykl. roln. II, 816.
- Krygać: »Krygać, częściej 'krąc', 'já krą, on krą, on krął a. krygał' = dostać, otrzymać« Hilf. 169.

89. 90. 95. 97. 99. 100. 102. 107. 109. 111. 114. 120. »Krać = kriegem« Bisk. 43. »Krygac = otrzymywać, dostawać. Krygnać = dostać, otrzymać« Ram. 79.
- Krygalek** p. Krygiełek.
- Krygiełek** = »wierzchołek drzewa« Rozpr. VIII, 229. »W lesie na sosience na krygiołku jagła« Zb. XV, 91, n° 71. 141. »Krygalek« Rozpr. XX, 429. Udz. Zb. XIV, 171. 210. »Krygiołceek usech« Zb. XV, 141, n° 20; XIV, 91, n° 28.
- Kryglas** = wykrętas: »Zakończył list pięknym kryglasem« Greene Szary dom 1879, str. 30.
- Krygowy** = »ładny, porządný« (czy pewno? K.): »Poznała... Po szabrachkach czerwonych, Po uzdeczkach krygowych« Kolb. 21, n° 3 r.
- Krygsgiericht** = sąd wojenny, polowy, u Rollego.
- Kryjak** p. Kryjan.
- Kryjan**: »Kryján, Kryjánica = mały chłopak, mała dziewczyna, łatwo chowający się« (? K.) Wisła I, 318. »Kryjan = mały dzieciak« Kraj. dod. liter 1889, n° 45, str. 1. »Kryjan = chłopiec« Pr. fil. IV, 210. »Kryjan = chłopiec, chłopak, mniej więcej od lat 7 do 14. Kryjanicha = dziewczynka mniej więcej od lat 7 do 12« ib. 834. »Kryjanicha = dziewczyna około lat 16« ib. V, 773. »Kryjan, Kryjánica = chłopiec, dziewczyna« Ust. z Łomżyńskiego. || »Kryjak: »Jak się odstawi dziecko w jesieni, jak ptaki odlatują, to mówią, że potem taki człowiek nigdzie nie ma miejsca stałego, mówią, że to taki 'kryják', tak jak i ptaki na zimę się kryją« Zb. VIII, 294 c. (Raczej od pnia krija-, Miklosich Etym. Wörterb. 139 K.). Por. Kryśny.
- Kryka** = »kula, laska: 'Na krykach chodzić« Pr. fil. V, 773. »Kryka = kij potężny« Ust. od Będzina. Por. Krukiew.
- Krykanie** = krzykanie? »Oj nuta moja, nuta Da wyleciała z buta, Oj śpiewanie z cholewy, Da krykanie z napiętka« Kiel. II, 56, n° 170, zwr. 4.
- Kryksa** m. i ż. = dziecko krzykliwe Ust. z Litwy. »Rozgniewany na tę kryksę« Jucewicz Litwa, 128.
- Kryksrecht**: »Człowiek nie znał innego prawa nad regulamenta i kryksrecht« Łoziński.
- Krylik** p. Kleryk.
- Kryminalnik** = wyraz obelżywy: »Do kogo ty, kryminalniku, mówisz?« Bałucki.
- Kryminał** = »więzienie, turma« O. »Odsyłają (chłopów) do kryminałów« Kam. 44. »W kryminalem siedział« Rud. 144, n° 109. »Sędzia skazuje 'honcota' na 'kryminál'« Wisła VII, 306. »Wziął ich i dał do 'kryminału' (więzienia)« ib. 558. || »Kryminál« Cisz. I, 202. || »Krominál« Spr. IV, 378.
- Krymka** = »jarmułka żydowska, mycka« O. »Czapeczka krymka« Zb. VI, 107, n° 19. »Krymka = czapka z daszkiem« Derd. 136. »Moja cąpka krymka« Rud. 202, n° 151. || »Krymka = dno kapelusza« Pr. fil. V, 773. »Krymka = rondo kapelusza, szczególnie słomianego; nizki kapelusz« Święt. 700. »Kapelusz słomiany ma dno i 'krymkę' z dnem złączoną« Lub. I, 39, ods. || »Krymczysko«: »Krymczysko« Derd. 104. || »Krymejda« = pogardliwie o czepecu: »Białogłowy... zawdziały mi te krêmejdy (krymkę)« Pozn. II, 312, n° 155. Por. Pokrymka.
- Krymki** = gatunek gołębi Wisła VII, 749.
- Krynica**: »Kiernica« i »Kierniczny«

- Rocz. 210. »Kiernica a. Krynica = studnia« Pr. fil. V, 761. Por. Oles. 59. 180. 223.
- Krynice: »Na Krynickiem bagnie« Wisła IV, 88.
- Kryniczki: »Niema to, Jak tu w Krynicy« Skrz. 90.
- Krynolina: »Krunolina« Ust. z Litwy. »Krenulina« Pozn. V, 208, n° 447, zwr. 7.
- Kryp i Krypa: »Kryp = »złób« Hilf. 128. Nadm. 118. »Krypa = złób Ust. od Augustowa. »Przed wasze koniki są stajnie nowe, W nich malowane krypy dębowe« Wisła IV, 801. »Krypa = koryto z całego kłoca, czyli kłody drzewa, do pojenia dobytku przy studni a. zdroju« Pr. fil. IV, 834. »Wypiął dziesięć krypów wody« Zb. VIII, 308, n° 8. 309. »Krypa = rodzaj czołna wydrążonego z drzewa« Prac. »Płynie krypka, płynie, Da i galarek za nią« Maz. II, 188, n° 446. »Krypa = skrzynia do wozenia kartofli« Doman. Kuj. I, 84.
- Krypec p. Kierpec.
- Krypel: »Krépel = słupiki kilka stóp wysokie na końcach domu postawione na murłacie, stolec« Pobl. 38. || »Krypel = niemiecki, a właściwie ewangelicki kościół« O. Pozn. IV, 331. Parcz.
- Krys p. Kreis.
- Krysowy = »radca ziemiański (w Poznań.)« O.
- Krystoryjá p. Historja.
- Kryszka p. Grusza.
- Kryształ ipoch.: »Kryształ, 'Kryształowy'« Ust. z Litwy. »Kryształowy« Zb. III, 18. Wisła VII. 366.
- Kryściel p. Chrystus.
- Kryśl- p. Kreśl-.
- Kryśna p. Krześ.
- Kryśny = »zuchwały: 'Zebyś ty był kryśny, to tego nie zrobisz' = choćbyś był nie wiem jaki...« Udz. Por. Krześ.
- Krytop = »doniczka do kwiatów« Nadm. 133.
- Krywań »Górale nazywają 'Krywań'« Rozpr. X, 217.
- Krywula, Krywulka = coś krzywego, n. p. dziewczyna, laska i t. p. Ust. z Litwy. »Krywul« Wisła VII, 168. Por. Krzywak.
- Kryz- p. Krez-.
- Kryzlać się: »Planetnik 'maga się', 'kryzla' na wszystkie strony i... wznosi się do góry« (= miota się, kręci się K.) Krak. III, 50.
- Kryżna = dzika kaczką krakwa Ust. od Wilna.
- Krzabel = »chrabaszcz, chrząszcz« Zb. II, 248.
- Krzak: »Ksák = każde drzewo rosnące« Rozpr. XX, 429. »Na Podlasiu 'wianek' lub 'krzak' jest gałęzią jałowcu a. jodły, na której starszy družba wiezie i wręcza pannie młodej od narzeczonego wieniec i chustkę w podarunku« Zb. I. 91 p. w. Różga. »Krzaczeniek«: »Przyleciała kukawienka, Padła na krzaceńku« Rud. II, 68. || »Krzaczyna«: »Krzaczyna = zbiorowo krzaki« Pr. fil. 210.
- Krzasło = »część płotu, przęsło« Rozpr. XVII, 41. Zap. tu należy »Krzaso« = 'krzasło' (nie objaśnione bliżej) Zb. V, 227, n° 32. Por. Krzesło.
- Krzasny p. Chrzestny.
- Krzastawity = »o człowieku niskiego wzrostu« Spr. V, 371.
- Krzaśny p. Chrzestny.
- Krzawnik p. Krwawnik.
- Krzawy: »Krzawa sieć a. 'Kierz' = rodzaj sieci na ptaki« Pr. fil. V, 774.
- Krzap, »Krzeppek = zagięcie kości ogonowej: 'Krzeppek się zawi-

- nał' = stało się widocznym zagięciem kości ogonowej w skutek wychudnięcia dziecka. Pr. fil. V, 773—74.
- Krząstka p. Chrząstka. Krzęść. Krzątać się = »spieszyć się«. Udz. Krzcić = chrzcic: »Krzcony«. Zb. II, 241. »Krzcić«. Rozpr. IX, 129. »Niekrzcony«. Derd. 17. »Krcić«. Spr. V, 135. Por. Chrzcic.
- Krzcinny = chrzciny: Kam. 104. 107. Kuj. I, 325. 326. Kozł. 91. Por. Chrzciny.
- Krzciuk (= »chrzciuk) = »palec duży u ręki«. Tyg. ilustr. ser. 2, n° 110. »Krzciuk = 1, wielki palec u ręki 2, kawałeczek kija«. Zb. I, 44. Pr. fil. V, 773. Mrong. p. w. Daumen. || »Krciug«. a. 'Pcřiasek' (widoczna pomyłka druku, ale w spisie błędów nie sprostowana K.) Zb. I, 136, n° 98. || »Kciuk = wielki palec u ręki a. u rękawicy«. Zb. XI, 1, n° 4. 120. Cisz. I, 95. Zb. X, 242. || »Kściuk = kawał drewna«. Udz. || »Krtak«. Zb. II, 8.
- Krzczyc p. Krzyć.
- Krzeb(ie)t p. Grzbiet.
- Krzechtać: »Na oznaczenie popędu płciowego mówi się o świni, że 'krzechta' a. 'huka'«. Rud. 24.
- Krzecina »a. Listki zbabczone a. Szanta = marrubium vulgare«. Lub. II, 160. »Krzyszyna = herba marrubii«. Ciesz. 47.
- Krzeczów: »W Krzecowie«. Zb. IV, 200, n° 7.
- Krzekotać = »wydawać głos (o sroce), 'szczegotać', 'brechać'«. Pr. fil. V, 774.
- Krzekrzew p. Cietrzew.
- Krzem = »krzemień«. Hilf. 169. »Krzem, 2 pp. Krzemienia = krzemień«. Pobl. 39. »Krzem, 2 pp. Krzemienia = krzemień«. Ram. 81. »Krzemyszk = krzemyczek«. ib.
- Krzemieniec = jakaś roślina, gojąca rany i lecząca suchoty Wiśła VIII, 137. (Czy nie pomyłkowo, zam. 'Krzepieniec'? Por. Krzepień. Krzepik. Krzepisz. K.).
- Krzemieniec: »Z Krzemienca«. Wójc. II, 212, z Oles. 174, n° 659.
- Krzep? »U swojej matysi nicek nie robiła, w okieneczku stała, z chłopcami krzep miała« (zap. niezrozumienie tekstu; zdaje się, że dwa wyrazy ostatnie stanowią jeden: *krzepniała, czy *krzepciała, lub coś podobnego; por. Krzepić, Krzepieć; Zejszner 'krzep' objaśnia wyrazem 'zabawę' K.) Zejsz. 50, n° 57.
- Krzepa = »siła; bogactwo«. Wiśła I, 153.
- Krzepciny = »mniejsze drążki, idące pochyło, wprawione w os zadnią wozu«. Krak. I, 175 (rysunek). »'Sinice' (= śnice K.), w Krakowskiem 'krzepciny'«. Lub. I, 87. Por. Krzepczyna.
- Krzepczyna »a. Skręt = odgrywa rolę śnie w tylnej osi, składa się z dwóch drewnianych, wbitych w os w formie trójkąta, z tą różnicą, że owe drewna nie przedłużają się z tyłu osi, lecz os stanowi podstawę trójkąta«. J. Łoś. »Zamiast dyszla i śnie ma zadek (= zadek ma K.) 'krzepczyny'; są one widełkowate: rozchylone ich końce są umocowane między nasadem i półoską«. Święt. 10. Por. Krzepciny.
- Krzepianek: »Krzepianek: »W chwilach uroczystych, jak na chrzciny, wesela i na przyjęcie komunji, dziewczęta, zamiast czarnej opaski, wkładają 'krzepianek' (a. 'medyk'), t. j. opaskę płócienną...« (następuje opis) Hilf. 52.
- Krzepić się = »mieć się dobrze na zdrowiu: 'Jak się masz? — Krzepię się, jak mogę, trzymam się, jak mogę, jestem dosyć zdrow'«.

- Zb. I, 44. »Krzepieć się = w słabości dobrem pożywieniem się posilać. Spr. IV, 346. »Krzepieć się = przychodzić do sił, jeść dobrze, aby nabrać sił. ib. 357. »Mróz 'krzepieje' a. 'krzepi się' = wzmacnia się Pr. fil. IV, 834. »(W dniu chrzcina) goście... zegnają chorą matkę słowami: 'Krzepcie się z Bogem, kumosiu i zostajcie z Bogem'. Święt. 127. Niejasne jest: »Konicek i nie jadł i nie pił, Będzie on się do dziewczyny krzepił. Krak. II, 444, n° 714. Por. Krzepieć.
- Krzepieć** = »mocnieć, nabierać sił po chorobie: 'Mróz 'krzepieje' a. 'krzepi się'. Pr. fil. IV, 834.
- Krzepień** = »roślina, zwana przez innych 'krępulcem'. Wisła IV, 49. 56 (podobno = butomus umbellatus K.). Por. Krzepik. Krzepisz.
- Krzepik** = jakaś roślina, lecząca suchoty Zb. VI, 205. »Krzepik a. Krzepnik. ib. 309, n° 5. Por. Krzepień. Krzepisz.
- Krzepina?** »(Podczas wywozu i spławu drzewa)... jedni zbijają drzewo w tafle... a inni robią wiosła i krzepiny. Del. 75.
- Krzepisz:** »Krzepis = jakieś ziele lecznicze: 'Dzieci kąpią w krzepisie, żeby krzepniały'. Pr. fil. V, 774. Por. Krzepień. Krzepik.
- Krzepki** = »silny, rażny, usadzisty, barczysty (chłop). Kuj. II, 272. »Krzepki = 1, silny 2, bogaty, zamożny. Wisła I, 153. »Krzepki, Krepki = silny, mocny, jary. Pr. fil. IV, 834. »Proszę zagrać cyfra krzepkiego (prędkiego). Wisła II, 110. »Jantek prosi zagrać węgierskiego, strasnie krzepkiego. ib. 112. »Konicek taki krzepki, nákrzepiejsy końby go nie minął. Święt. 444. 511 b.
- »Krzepniejszy = stopień wyższy od 'krzepki'. Pr. fil. IV, 210.
- Krzepko** = »zdrowo: 'To dziecko krzepko się chowa'. Zb. I, 44. Stopień wyższy 'krzepiej' Zb. XIII, 70, n° 63.
- Krzepkożył** = »Sehne. Mrong. 687.
- Krzept** (= *krzebt) p. Grz biet.
- Krzesać** = ciosać: »Suhaj w lesie Kołyseczkę krzesze, Kołyseczkę struga. Zejsz. 80, n° 259; 95, n° 355. »Szubieniczkę krzesą. ib. 156, n° 56. »Jeżeli dziecko ma 'znajmię' (znak rodzinny), trzeba prosić dziada, jak przyjdzie po prośbie, żeby łaską swoją krzeszał po tem znamieniu. Zb. VIII, 298. »Onemu trzeba już hoblowanego słowa, bo krzosane mu nie godzi. Cinc. 30, n° 670. »To je człowiek nieokrzosany. ib. 36, n° 822. || »Krzosać = krzesać (ogień). Pr. fil. IV, 284. »Krzeszyc = zapalać ogień. Hilf. 169. || »Krzesać = bić: »Matka kijem krzesze. Rud. 208, n° 173. || »Krzesać (nogami) = tańczyć: »Fajnie krzesze. Wrześ. 17 p. w. Podkrzesać se. »Krzesiaie nóżkami. Lub. I, 232. »Krzesać, Podkrzesać, Zakrzesać = tańczyć, zatańczyć. Spr. V, 371.
- Krzesanice** = »stromie, równe turnie; równe skały piaskowe. Wrześ. 11. »Krzesanice = skały nieprzystępne, bardzo strome a. prostopadłe. Rozpr. X, 216. »Krzesanica = stroma, wysoka i gładka skała. Spr. V. 371.
- Krzesany rzeczownikowo** = rodzaj »szumnego. tańca Olkuskiego Kiel. II, II.
- Krzesić** = »pobudzać kogo, z omdlenia budzić, trzeźwić. Krak. IV, 310. »Krzesić = trzeźwić (omdlałego). Zb. I, 44. Kopern. rękop. »Krzysić = trzeźwić. Rozpr.

- XXVI, 380. Udz. »Kzesom« = cucą Zb. XV, 13. »Krzysiół« = cucił Zb. VI, 7. »Darmo mąrtwego krześcić« Cinc. 10, n° 140.
- Kzesidło:** »Kzėsłdło, Krzósłdło, Krzosłdło = krzesiwo« Hilf. 169. »Kzėsłdło, Krzėsłdłkō = krzesiwo, krzesiwko« Ram. 82.
- Krzesiwo** »a. Parzenica = pewien rodzaj wysycia zabarwioną wełną na spodniach góralskich« Spr. V, 390. Rozpr. X, 299 p. w. Raki. || »Kreci sie, jak krzesiwko« przysł. Jastrz.
- Kzesło:** »Kzeszło« Kuj. II, 11. »Kzrasło«: Zb. V, 201; VIII, 299. Rud. 47. Ram. 81. Spr. IV, 25. Rozpr. XXVI, 380. »Kzrasęłko« Cisz. I, 38. »Ksziesołkūo« Rozpr. IX, 112. »Kzsesęłko« Kolb. 212. || »Kzresła = obie lędźwie: 'Boli mię w krzesłach'« Pr. fil. IV, 834.
- Kzesny** (= chrzestny): Często rzeczownikowo, np. »Kzesna« Kam. 81. Lip. 43. Rozpr. XII, 31. 94. »Kzesna mać« Rad. I, 141. »Kzesny ojciec« Wisła VII, 123. »Idzie kzesny po załogu...« Wisła VII, 739. 731. Por. Chrzestny.
- Kzes(t)-** p. Chrzest-.
- Kzrest** (= chrzest): Zb. II, 228, n° 7. »Po krziec« Kam. 104. »Kzrest, 2 pp. 'Krtu': Dusze dzieci, zmarłych bez chrztu, po śmierci wołają pod figurą 'krtu, krtu!' i wtedy się mówi: — Já ciebie kręcę, duszo krześcijańska, idź w pokoju!« Spr. V, 135. Rozpr. XII, 31. Por. Chrzest.
- Kzrestniak** (= chrzestniak): »Kzresniak = syn chrzestny« Sand. 262. Por. Chrzestniak.
- Kzrestnik** (= chrzestnik): »Kzresnik = syn chrzestny« Zb. II, 229, n° 7. »Kzresniczek« Aten. VI, 114. Rozpr. IX, 301; XII, 31. »Kzresnica = córka chrzestna« Sand. 262. Por. Chrzestnik.
- Kzrestować** (= chrzestować) = »trzymać do chrztu« Rozpr. XII, 31. 94.
- Kzresz** = »drzewo kruchsze sosen z części ku północy zwróconej« Pobl. 39. || »Czy nie zowią Sobótki... 'kzreszem'?« Wisła V, 174, n° 86.
- Kzresza** = nazwa krowy Nadm. 147.
- Kzreszowice:** Krak. II, 459. Rud. 129. 142 i ind. Święt. 303. || »Kzresowianki« Krak. II, 441. || »Kzresowskie ścieżeki« ib.
- Kzreszyna** p. Kzrescina.
- Kzresz:** »Psią krześ« i »Psią kryśną« = kłątwy (eufemistycznie, zam. 'p. krew' K.) Święt. 549. Por. Kręc.
- Kzreszcjan:** »Wzieni my ci, matko, zyda, a niesiemy krześcijana...« (wracając od chrztu) Krak. I, 4, n° 5. »Kzreszcjjan = chrześcijanin« Zb. II, 229, n° 7. Porów. Chrzescjanin.
- Kzreszcjański:** »Kzreszcjjańską wiarę« Derd. 22. Porów. Chrzescjjański.
- Kzreslak** = »poczwara, zły duch jakiś (coś nakształ 'kraśniat drewnych' itp.)« Zb. I, 19. Porów. Krasnoludki.
- Kzresłag** = »szesłag« Pr. fil. IV, 210.
- Kzresniak** p. Chrzestniak.
- Kzresnię** p. Chrzestnię.
- Kzret** p. Kret.
- Kzrewie n.** = krzew Rozpr. IX, 141.
- Kzrewie:** »Kzre(w)ski smug« Zb. VIII, 79, n° 41.
- Kzrewina** = »gatunek wierzby krzaczastej, rosnącej na bagnach« Pr. fil. IV, 834.
- Kzrewki** p. Kruchy.
- Kzręcęd:** »Kzręci = krzaka«

- Rozpr. X, 229. »To jeno krzęci, beci« (o cielętach) ib. 254.
- Krząk** = »niezguła (przewisko)« Spr. IV, 346. »Krząk = niedojda, pleciuga« ib. V, 371.
- Krząpek** p. Krząp.
- Krząść** »a. Krząstka = skrzyż (equisetum)« Spr. V, 371. »Krząstka = skrzyż (equisetum)« Spr. IV, 306. »Skrzypy Górale Tatrzańscy zowią 'krząstkami'« Zb. VI, 250, n° 79.
- Krzątoperz** p. Nietoperz.
- Krzążel** p. Krężel.
- Krzochnąć** = »uderzyć kogo mocno pięścią« Spr. IV, 346.
- Krzosać** p. Krzesać.
- Krzosek** = »strzałka piorunowa, Boży prątek« Ust. z Radomskiego.
- Krzosidło** p. Krzesidło.
- Krzta**: »Do krzty« = do szczętu, zupełnie, skretesem Krak. I, 267; IV, 310. Rozpr. VIII, 229; XI, 185. Cisz. I, 210. »Zabił ją do krzty« ib. 217. Pr. fil. III, 310. Świąt. 349. »Ksty niemá = ani odrobiny niema« Rozpr. XX, 429. »Ani krzty = ani śladu« ib. XI, 185. || »Krtá«: »Ani krty« Pozn. VI, 286. Parcz. || »Krztyna = odrobina: 'Ni mám ani krztyny spyrki'« Pr. fil. III, 310. »Ani na krztynę« ib. IV, 834. || »Krzyna«: »Kreyna = okruszyna; 'Kreyné' = trochę« Lis. »Krzyna = okruszyna« Spr. V, 135. || Krzyna: »Ksyna = krzyna, trocha, odrobina« Was. 242. »Krzynę (= o mało) się nie zgubi« Kiel. II, 52, n° 156. »Krzyna = okruszyna: 'Daj mi krzyne chleba'« Spr. V, 112. »Wytknęłam krzynę... partu« Maz. V, 58. Tygodn. ilustr. 1, X, 294. »Krzyna, Krzynka = odrobina, trochę: 'Mam krzynę mąki, ziarna'. 'Krzynę dalej'« Sand. 262. Krak. IV, 310 p. w. Kruzyna.
- Kud. »Jestci tam 'ksynka' (trochę) kasy jaglany« Zb. VI, 97. »Ładna... Tylko do roboty ksynę (= krzynę, trochę) leniwa« Maz. III, 206, n° 238, zwr. 3. »Dał dziewczynie spinę Da jazeby go puściła Pod pierzynkę krzynkę« ib. 334, n° 539. »Krzyna = odrobina czego: 'Daj bo mnie krzynę pomedytować' = nieco czasu do namysłu« Osip. »Krzyna = kruzyna« Rozpr. XI, 185.
- Krztán** p. Krtán.
- Krztusić się i poch.** = dusić się, np. ze śmiechu, z zachłyśnięcia się, z dławienia się Ust. z różn. okolic. »Krztuszenie się« Ust. z różn. okolic. Por. Krztónić.
- Krzupać**, »Krzupkać = cum strepitu mordere« (chrupać) Rozpr. XII, 94.
- Krzupieć** = »chrupieć: 'Śnieg krzupi pod nogam'« J. Bystroń. Por. Chrupieć.
- Krztónić** = kszusić się Kryn.
- Krzyca** = »gatunek żyta bujnie krzewiącego się« O. »Krzyca = zboże o kłosie kruchym, sypnym« Krak. IV, 310 p. w. Kruzyna. »Ksycá = krzyca« Rozpr. XX, 429. Por. Ikrzyca.
- Krzych** = ? »Śtycha śtycha jak stąd do krzycha« przysł. Zb. VIII, 322, n° 44, Por. Krzysztóf.
- Krzyć z 4 pp.**: »'Krzyć kogo' = krzyć na kogo, łaję« Spr. IV, 324.
- Krzyć** (właściwie *krzyć K.) = »kruszyć« Udz. Pr. fil. IV, 210. Fed. 400. »Krzyć = kruszyć, wyraz powszechnie (? K.) używany« Spr. V, 135.
- Krzyć się** = »krzaczyto się rozrastać« O. »Krzyć się = kruszyć się (o zbożu)« Krak. IV, 310 (mylné objaśnienie: Kolberga uwiadło podobnie brzmiące 'krzyć' [właściwie 'krzyć']; sam sobie

- przeży w następującym przytoczeniu K.): »Gdy zboże poczyna kwitnąć, mówią, że się ono 'krzy' (w Krakowskiem zaś powiadają 'krzewi się')« Maz. V, 53.
- Krzydło** p. Skrzydło.
- Krzykacz** zap. = język w zagadce o człowieku Zb. VI, 14, n° 112. Por. Krzykawa.
- Krzykać** = »krzyczeń, pokrzykiwać« Was. 242. O. Wójc. II, Dod., 95. Rog. n° 69. 380. Kuj. II, 54. Kozł. 84. Lip. 28, ods. 1. Pauli, 163. Zb. VI, 105; IV, 89. Rozpr. X, 178. Pozn. II, 271. 309. 316; IV, 137. Zb. X, 308. Rad. II, 76. Zb. XIV, 236; XV, 111. Kal. I, 168. Maz. II, 22. Rud. 187. 210. 217. Pleszcz. 223. Świąt. 309. »Krzykłam« Choc. 85. »Pawik poleciał do domu krzykający« Maz. II, 25, n° 67. »Krzykać = huknąć, śpiewać« Rozpr. XI, 185.
- Krzykalina** = »baba krzykliwa« Zb. VIII, 251.
- Krzykanie** = pokrzykiwanie: »A słysysz ty to wesele anielskie, To krzykanie, wołanie...?« Zb. IV, 89, n° 9, 14—15.
- Krzykawa** = pierś, czy usta w zagadce o człowieku Zb. XIV, 246, n° 8. Por. Krzykacz.
- Krzykawa**: »Na Krzykawie« Zb. X, 325. || »Krzykawski okół« Kiel. II, 39, n° 111.
- Krzykopa** p. Przykopa.
- Krzykun** m. »Krzykunia ż. = krzykacz, krzykała: krzykaczka« Zb. II, 8.
- Krzykwa** = »kurzawa ze śniegu« Pozn. VI, 166, n° 35. »Krzykwa = zawierucha« Wiśła III, 87. »Krzykwa = niepogoda« ib. 745. »Krzykwa = mróz« Pr. fil. V, 774. »Krzfkwą = mróz łęgi, połączony z zawieruchą, zamiecią śniegów: Taka krzfkwa, że żal
- psa wfnkac (= wypędzić) na dwór« Pobł. 38. Toż Ram. 81.
- Krzyzna** p. Krzta.
- Krzynczyca**: »Krzynczyca = ślimak« Hilf. 169.
- Krznia** p. Skrznia.
- Krznka** p. Krzta. **Skrznia**.
- Krznów**, »Krznówek = drewniane naczynie okrągłe, jak miska« O. »Krznówek, Krznówek = miska gliniana« Pr. fil. IV, 210. || »Skrznów«: »Skrznówk = drewniane naczynie, w którym się mięso na okrasę sieka: rodzaj wielkiej niecki, zrobionej z twardego, np. gruszonego drzewa« Pobł. 87. »Skrznówek = miska« Pr. fil. V, 883.
- Krzypać** = »kaszlać« Zb. I, 44. Wrześ. 11. Spr. IV, 357. »Gdo długo kaszle (= kucka, krzypie), ten długo żyje« Wiśła VIII, 792, n° 1202. »Krzypać, Krzypieć = kaszlać« Spr. V, 371. Udz. »Krzypie« = kaszle Tyg. ilustr. 1, XII, 7. || »Krzypnąć«: »Koń, chwycony za gardło, głośno i cienko 'krzypnąć' winien« Zb. V, 136, n° 14.
- Krzyropa** p. Przykopa.
- Krzyropa** = »kaszel« O. Hoff, 40. Spr. IV, 25. 346. 357. 378; V, 371. Udz. Pr. fil. V, 774. Del. 123. Zb. I, 44; VI, 220; XII, 156. Rozpr. III, 372; IX, 208. Wrześ. 11. Por. Chryropa.
- Krzsztof**: »Krzsztofor« Krak. I, 276. »Kryśtof« ib. IV, 17. »Krf-sztof« Derd. 117. »Krych« Kozł. 184, n° 8. »Mam Krzysztorską książkę i Trzechkrólową krédę« Krak. IV, 82.
- Krzyw i Krzyw**: »Krzywy« = nie prosty: »Krzyw a. Krzfywy = krzywy« Ram. 82. »Krzfwy = krzywy: chroniy: bez ręki« Hilf. 169. »Ej, trzeba tam iść z krzywą ręką!« Cinc. 12, n° 190 (A.

Cinciała tak w liście objaśnia przysłowie: »Dawniej chłop nic nie 'wyrabił' (nie wskórał) u pana a. przełożonego, jeżeli nie przyniósł jakiego podarunku, czy jaj, czy masła, bryndzy, płótna, część barana itp. Niosąc podarunek tak, aby tego nikt niepowołany nie spostrzegł, trzeba było pod 'gunią' a. zwierzchnią szatą rękę skrzywić. Przysłowie znaczy tedy, że tam i tam trzeba siebie a. rzecz polecić jakimś darem«. »Chociażem nie ładna, Tom też i nie krzywa« Oles. n° 318. »Ja nie była krzywa, Jakem młoda była« Łęcz. 187, n° 333. || »Krzywy = prostak, nieokrzesany: 'Ja nie taki krzyw, jak sobie myślisz!'« Zb. I, 44. || »Krzywy = chłop trochę z miejska się ubierający, w przeciwstawieniu do 'prosty'« Pr. fil. IV, 211. »Ón ta jest już trochę z krzywa' = nie prostak, nieco oświecony« Udz. || »Krzywy = niechętny, nieprzyjaźny« O. »Krzŷw, Krzŷwy = przeciwny« Ram. 82. »Krzywy być na kogo' = żal mieć do kogo« Sand. 262. »Krzywym być na kogo' = gniewać się na kogo: 'Jā ta nie krzywa' = nie gniewam się« Parcz. »Nie bądźcie na nas krzywi, ze jā (krowę = dziewczynę) i Franek wyprobuje« Sand. 43. »Tak to bywa temu, Kiedy kto krzyw swemu« ib. 143, n° 172, zwr. 5. »Nie byli krzywi tej sprawie (= nieprzychylni, przeciwni) Tyg. il. 1, IX, 210. »Niech ta was Jasiak przychodzi (do córki naszej), choć głupi; dyć my na to nie krzywi (= temu nie przeciwni)« Krak. IV, 197, n° 80. || »Kryw« = winien: »Czy ja krzyw temu?« 'Ona temu nie krzywa'« Kuj. II, 272. »Ja temu nie krzyw' = ja temu nie wi-

Słownik. T. II.

nien, nie moja wina« Sand. 262. Pr. fil. V, 774. Krak. IV, 310. Rozpr. XI, 185. »Krzŷw, Krzŷwy = winien« Ram. 82. Spr. IV, 378; V, 135. »Com wám krzyw?« Pr. fil. III, 306. »Co ja ludziom krzywa?« Rad. II, 129. »Nikt temu nie krzyw, tylko bracia moi« Łęcz. 100, n° 154. »Nikt mu nie winien, Tyści mu krzywa« Rad. II, 4, n° 8, zwr. 8. »Cóz ci krzywy ten mój wiáne?« Łęcz. 118, n° 193, zwr. 4. »Sama sobie była 'krzywa' (= zawiniła)« Rud. 109. »Cóz jā ci krzyw?« Cisz. I, 166. »Starościny, samesta se krzywy« Kal. I, 134. »Wdowy, sameście se krzywy« Kiel. II, 59, n° 180. »A cóz ci to moje wołki krzywy?« Kal. I, 135. Toż Kiel. II, 153, n° 463. »Niby to ja temu krzywa!« Kam. 143. »Nie święty to Adam krzyw, tylko święta Ewa« Kuj. I, 252. 281. »Cózem ci krzyw?« Bal. 83. »Co jā tobie krzywa?« Kozł. 92, n° 20. Krak. II, 138. 463. Rozpr. VIII, 134. Zb. X, 248. 306. 307. Kiel. I, 101. 155; II, 25. (Bydło jeśé przestało, bo na podwórzu leżała podrzuciona przez kogoś noga końska; więc chłop mówi:) »Eszł ta noga ma co krzŷw (= coś tu winna), tó ón jā zanios na pole...« Hilf. 127 — 28. || »Krzywy = niegodziwy: 'Krzywy człowiek' = niegodziwiec« Osip. || »Krzŷwe zodrzewo' Hilf. 77, ods. 2, może = 'Krzŷowe drzewo'?

Krzywa dupa = »płaczek« Świąt. 700.

Krzywaczka = »kłonica« Pr. fil. V, 774.

Krzywać: »Krzŷwac = 1, macać kury, gęsi, czy mają jaja 2, zagłądać do 'zaków', czy są w nich ryby« Pobl. 39.

- Krzywak**: »Krzywak = laska u góry zakrzywiona, obuch« Pr. fil. IV, 284. Por. Krywula. Krzyw-
was.
- Krzywas** = »krzywy, pocięty ka-
wał drzewa: »Przywióz samych
krzywasów, kulasów; ani to do
pieca wsadzić, ani nie!« Pr. fil.
V, 774.
- Krzywdować** »sobie = mieć so-
bie za krzywdę: »Sługa sobie
krzywduje jeszcze, choć ma wszy-
stko, co jej się należy!« Zb. I, 70.
»Krzywdować sobie = uważać
się za skrzywdzonego: »My nie
krzywdujem na służbę!« Spr. V,
112. »Krzywdować = cierpieć
krzywdę, mieć krzywdę« Pr. fil.
IV, 211. »Krzywdować sobie =
mieć pretensję o co« ib. V, 774.
»Niech Bóg zachowa, jak se lu-
dowina krzywdowała za tego pre-
pinatora, na kuźdą rzecz« Kam.
80. »Jakby płacić po wośm
złotych, toby cłek nie krzywdo-
wał« ib. 189. »Krzywdować =
krzywdzić kogo« Parcz.
- Krzywdzicielstwo**: »Krzywdzi-
cielstwo = krzywdzicielstwo: »Na
krzywdzicielstwie dorobł są ma-
jątku!« Ram. 82.
- Krzywek** = »dębowy budulec
z krzywych części dębu, umyślnie
obrabiany na pewne części okrę-
tu« Spr. V, 135. Por. Krzywka.
- Krzywica** = »choroba angielska«
Zb. XI, 55, n° 48.
- Krzywka**: »Krzywki do okrętów«
Pozn. I, 86, ods. »Belki... gdy są
krzywe, zwą się 'krzywki!« Maz.
V, 46, ods. (z Encyklop. roln.).
Por. Krzywek.
- Krzywno** = krzywo: »Czém krzyw-
niéj, tém dziwniej!« Cinc. 9, n°
120.
- Krzywoliczek** = ? »Mój kóni-
cek krzywoliczek« Kiel. II, 164,
n° 502.
- Krzywonos**: »Marek trzyma w ręku
prosię, Przygrywa na krzywono-
sie« Pozn. III, 143, n° 45. »Krzy-
wonos«, wyraz improwizowany =
sanie, w zagadce: »Przyszedł ku-
mos do kumosa: pożyczże mi
krzywonos...« Zb. II, 182, n°
97.
- Krzywosz**: »Przy klasztorze jest
lasek samych 'krzywoszów' (so-
sen), o których legiendia miejsco-
wa twierdzi, że się popaczyły,
klękając w czasie zjawienia się
ś. Antoniego« Lub. I, 15.
- Krzywoząb**: Dziewosłobie, krzywo-
zębie!« Maz. III, 143. Pr. fil. V,
774.
- Krzywula** p. Krywula.
- Krzywy** p. Krzyw.
- Krzywy chleb** = »rodzaj obwa-
rzanka, który pieką na szczodraki
(5 i 6 stycznia): »Jak ten chleb
zaginie, to i świat zaginie!« Pr.
fil. IV, 211.
- Krzywy ogon** = nazwa krowy
Wista VI, 317.
- Krzywy róg** = nazwa krowy Maz.
III, 46.
- Krzyżby** p. Trzeźwy.
- Krzyż**: »W znaczeniu kości grzbie-
towej... na Litwie zawsze w lp.:
'Krzyż mię boli!« Wal. p. t. w.
|| »Krzyż« w młynku: »Dolna
część kosza zasuwa się 'krzyzem'
dla zatrzymania a. wpuszczania
ziarna na skrzydła« Święt. 13.
|| »Pomiędzy 'dymnikami' (w strze-
sze) bywa 'krzyż', wyrobiony ze
snopków, gdzie słoma kłoskami
do góry jest ułożona« Krak. I,
152. || »Przy 'kółku' (kołowro-
tku) są 'skrzelki', 'żelazko', 'krzyż!«
Kuj. I, 87. || »W mendel idzie
14 snopków, kładzionych na krzyż,
czyli 'w krzyż!« Krak. II, 94.
Por. Krzyżak. || »Krzyż« =
gwiazdozbiór Rud. 98. Lud I, 176.
|| »Krzyż« pąznogciem na czole

- w grze kartowej Kuj. I. 227.
 || »Krzyżyk«: »Krzyzik« Konopnicka Na drodze. »Krzyzik, Krzyżeczek = krzyżyk do noszenia na piersiach« Pr. fil. IV, 834. »Kogo pan Bóg kocha, krzyżiki mu daje« Was. 86, n° 1. Pr. fil. IV, 211.
- Krzyżaczka** = ? »Krzyżaczka mały chleb pieką, A młynarka trochę większy« Zb. XIII, 65.
- Krzyżak** = »snopek, wiązany na krzyż« Rozpr. IX, 117. »Krzyżaki = snopki, składane w kupki, zwykle w kształcie krzyża $\frac{3}{4}$ i jeden na wierzchu« Pr. fil. V, 774. Por. Krzyż. || »Krzyżaki« = kozły, przytwierdzające dach u szczytu (rysunek) Wisła I, 108. »Wierzech dachu... przycięsnięty jest 'krzyżakami'« ib. II, 842. »Krzyżaki = drążki, spojone w kształcie krzyża, które kładą na strzechę dla przytrzymania perzu« Pr. fil. IV, 211. Por. Koźlina. Krzyżnica. || »Krzyżaki« = lejce krzyżowane Wrześ. T. 18. O. »Krzyżak = rzemień w lejcach, idący od jednego konia do drugiego na krzyż« Spr. IV, 364. || »Krzyżaki« = 1, dwie deszczki na krzyż zbite, zawieszzone na czterech sznurach za końce; kładzie się na nich sadło 2, Takie bez sznurów, jako podstawa dzieży itp. Ust. z Litwy. || »Krzyżaki« = na krzyż przybite zmocowanie 'wrótni' = drzwi stodoły J. Łoś. || »Krzyżaka a. 'Kaczaka' tańczą cztery pary, kłaniając się wzajemnie« Hoff. 61. || »Krzyżak = leszcz, trący się w czerwcu« Prac. || »Krzyżak = ten, co krzyż przed procesją nosi« Zb. I, 19. Por. Kaczak. Krzyżownik.
- Krzyżal**: »Krzyżale = kamień, chroniący od ognia przy ognisku w izbicy na polanie« Cer.
- Krzyżasty**: »'Drzwi krzyżaste' = drzwi, obite dla ozdoby i mocy ukośnemi deskami« Pr. fil. IV, 834.
- Krzyżełki** = »trifolium fibrinum« Ciesz. 47.
- Krzyżka** = »dyska, dziesiątka« Kuj. I, 227.
- Krzyżmo** = kawałek płótna a. chustka pod dziecko chrzczone Zb. XIII, 118. »Kryżmo = parę kawałków płótna, podkładane pod dziecko, podawane do chrztu« Przem. 50. »Na Ukrainie 'krzyżmem' nazywają tkaninę na koszulkę dla dziecka, ofiarowywaną przez rodziców chrześniych« Ust. z Ukrainy. Por. Bar. 158.
- Krzyżowa**: »Na Krzyżowy« Zb. XII, 151, n° 446.
- Krzyżowatka**: »Cieleta podlegają chorobie, zwanej 'krzyżowatką', w której cięło wywraca się i tarzka po ziemi« Zb. X, 98, n° 236.
- Krzyżownica**: »W wasagu... są 'krzyżownice' drewniane, zaginane na jeden i na drugi drążek i wyplecione łątkami z wierzby« Zb. VIII, 260. »'Drabinki' składają się z drągów i gęstych szczeblów poprzecznie w nich osadzonych, a ściągniętych 'krzyżownicą'« Lub. I, 87. »'Krzyżownic' w wasagu jest dwie« ib. 88.
- Krzyżownik** = »roślina« Spr. IV, 306. »Krzyżownik = roślina krzyżownica« O. »Krzyżownik a. Krzyżak = roślina: 'Krowa się s niego krwiom doi'« Spr. V, 371. »Krzyżownik« = lekarstwo dla bydła od 'pakośnika'« Wisła II, 606. n° 25. »Krzyżownik = wietrznica biała, anemone nemorosa« Pawł. Zb. VI, 203. 309, n° 6. Tyg. ilustr. 1,

- IX, 191. || »Krzyżownicy = rozdwojona część leje« Pr. fil. V, 774. Por. Krzyżak.
- Krzyżowy:** »Krzyżowe drogi« = rozstajne Cisz. I, 186, n° 136. »Krzyżowa droga« (nie objaśniono K.) Rozpr. X, 229. || »Krzyżowe drzewo«: »Krzyżyki w krzyżowe dni poświęcane, a robione z 'krzyżowego drzewa', będą raczej z leszczyny, niż z bukszpanu« Zb. VI, 245, n° 2. || »Krzyżowa kasza« = w wyrażeniu ironicznym: 'Jatem krzyżową kaszę' znaczy: poszedłem spać nie jadłszy, tylko przeżegnawszy się« Pr. fil. IV, 211. || »Lejce krzyżowe« Święt. 12. Por. Krzyżak. || »Sążeń krzyżowy = długość sznura, przydeptanego nogą, a wyciągniętego do góry ręką przeciwną« Ust. ze Żmujdzi. || »Zameczek krzyżowy« = ? »Weźże, córeczko, ten złoty kluczyzek, Otwórz sobie, otwórz krzyżowy zameczek« Kolb. 60, n° 500, zwr. 6. Toż ib. 61, n° 5 pp. zwr. 9. || »Krzyżowe ziele = hypericum perforatum« Nadm. 85. Pozn. I, 160. Pamiętnik fizjograf. V, dział IV, str. 13. Wisła III, 726. »Krzyżowe ziele = senecio vulg.« Ciesz. 47.
- Krzyżówki** = »rozstajne drogi: 'Przyjechali na krzyżówki'« Chelch. I, 203. »Krzyżówka« lp. = toż znaczenie Ust. z Litwy. || »Krzyżówki« = gatunek gruszek Zb. XIV, 28. || »Krzyżówki = torba dziadowska« Święt. 700. || »Krzyżówka«: »Machać krzyżówką« = na krzyż'« (np. różnem) Pozn. VI, 286. || »Krzyżówka« = gatunek dzikiej kaczki Przyj. ludu VI, 111.
- Krzyżulec** = »kozły na dachu« O. »Krzyżulec = na krzyż piłą wzdłuż porznięta belka« Pozn. I, 86, ods. »Krejęę' naciska się 'krzyżulcami' a 'kozlinami'« Osip. Por. Krzyżak. Kozlina.
- Ksawery:** »Ksawer« (i pochodne) Ram. 82. »Mój Ksawerysiu!« Pozn. IV, 302, n° 598. Por. Seweryn.
- Kse-** p. K sobie.
- Kseb-** p. K sobie.
- Ksenia** = gra dziewczynek Przem. 39, n° 2. Por. Ksieni.
- Ks, Kci, Eks, Ekci!** = odpędzanie świń Rozpr. X, 287. »Wołanie świń: 'ksuna ksu!'« Maz. III, 46. »A ksy! = odpędzanie świń« Wisła III, 220. »A ksy! = odpędzanie kotów« ib. 663. »Ksy = gniewne wołanie na konie« Maz. V, 56. »Odpędzanie prosiąt: 'ksy!' a 'ksi ksi!'« Wisła VI, 227, n° 9. »Ksyku = odpędzanie świń« Kuj. I, 59. »Ksyku = głos do odpędzania prosiąt« Kuj. II, 272. »Kś kś!« = przywoływanie krów, cieląt Wisła III, 219. »Kśc a. Tsy!« = odpędzanie krów Rozpr. X, 267. Por. Ksi.
- Kstánik** p. Stanik.
- Ksi ksi!** = przywoływanie kóz Wisła III, 219. »Ksy a. ksi ksi!« = odpędzanie prosiąt ib. VI, 227. »Kś, ksi, eks, ekci = wykrzyknik, służący do odpędzania nierogacizny« Wrześ. 11. »Stoha ksi ksi ksi!« = wołanie przy zatrzymywaniu wołów Fed. 358, n° 4. »Na ksi ksi!« = przywoływanie wołów Zb. XI, 77. Por. Ks. Ksion.
- Ksiądz:** Formy: 1 pp. lp. »Ksądz, Ksądz, Ksodz, Ksudz = pastor, kapłan« Hilf. 169. »Ksądz« Ram. 82. »Ksidz = ksiądz luterski, pastor« Pobł. 39 (patrz niżej 'Ksądz' w znac. 'dziura'). || 2 pp. lp. »Księża« Chelch. I, 44; II, 42. »Księża« Pr. fil. IV, 276. »Do księża« (rym z 'męża') Pozn. IV, 235, n° 453. Zapewne też 'księża', ale nie 'księdza' powinno

być w Łęcz. 127, n° 216, bo rymuje z 'męża'. || 3 pp. lp. »Ksądzowi« Ram. 82. »Księżu« Pr. fil. IV, 276. »Księżu« Chelch. I, 257. »Księdzowi« Rozpr. IX, 353. || 4 pp. lp. »Księża«: »Kierować syna na księża« Pr. fil. IV, 276. »Na księża« Chelch. I, 24. || 5 pp. lp. »Księdzu!« Świąt. 419. || 6 pp. lp. »Z księżem« (zap. pomyłka zam. 'księżem' K.) Pr. fil. IV, 276. || 7 pp. lp. »W księżu« Pr. fil. IV, 276. || 1 pp. lm. »Księdzowie« Rozpr. XII, 52. »Ksądzowe« (tak K.) Hilf. 118. »Księżowie« Zb. XV, 167, n° 73. »Ksiezi« Pr. fil. V, 774. || 2 pp. lm. »Księdzy« Zaw. 72. »Księdzów« Matusiak Kwiaty, 17. Rozpr. XII, 52. Archiv V, 654. Pleszcz. 30. »Księżów« Cisz. I, 218. »Ksądzów« Bisk. 53. || 3 pp. lm. »Księdzom« Rozpr. XII, 52. Zb. IV, 97. || Zbiorowo: »Księdz!« Świąt. 490. 492. Archiv V, 633. Matusiak Kwiaty, 11. »Księdza« Cisz. I, 218. || Znaczenia: »Ksądz = dziura w ubraniu, mianowicie na kolanie a łokciu: 'Ksądz mu wżerá', 'kseńdza má'. Przygrywka to do tonsury na głowie« Pobl. 39. || »Gra 'ksiądz'. Chłopcy obierają jednego 'księdzem' z pomiędzy siebie« Zb. X, 78, n° 5. || »Zdrobnienia: »Książek«: »Ksążk i Ksążyk« Ram. 82. 83. »Ksążk« Derd. 113. »Książek« Spr. V, 111. »Księżyk« Pleszcz. 157. Krak. II, 169. »Księżyczek« Kaspr. 119. »Księżaszek«: »Księżaszku!« Rog. n° 546. »Księżasek« Aten. VI, 624. »Księżasek« Rozpr. IX, 157. 177. 328. »Księżaskowie« ib. 316. Rozpr. VIII, 83. 121. 194. Opol. 7. 22. 42. Pr. fil. V, 774. »Książek: 'Po troszku, książku, a będzie dłużej'«

Pr. fil. V, 774. Wisła I, 318. »Księżasek« Pr. fil. V, 774. **Książka** = »zona księdza ewangelickiego« Rozpr. XII, 94. Por. **Księdzowa** pod **Księdzów**. **Książeczki** (płuca) p. **Księgi**. **Książski i Księski**: »Organista, cłek nauczny, Po książku umiał« Pauli, 195, n° 17 (nie ludowa K.). »Jemu trzeba... sukni księskiej, nie zony« Pleszcz. 199, n° 5. »Księskich« Rozpr. IX, 316. Por. **Księżowski**. **Księżów**. **Księży**. **Książ Wielki**: »W Książu Wielkim« Kiel. II, 135. **Książę**: Formy: 1 pp. lp. »Ksióże« nij. Pozn. VI, 43. »Kieby jakie książę« Zb. XII, 165. || 2 pp. lp. »Książęcia« Świąt. 376. || 3 pp. lp. »Ksieżeci« Krak. IV, 70. || 5 pp. lp. (zamiast 1 pp.) »Jedzieci hań książę panie, W kiesonce se dłubie« Wisła VI, 143. || »Księżnym«: »On ojca miał księżnym« Krak. IV, 70. »Ksióżeńciem« Pozn. VI, 44. »Książęciem« Świąt. 383. || Znaczenia: »Książę i Księżna« = pan młody i panna młoda Kalendarz Jaworskiego 1867, str. 53. Toż **Kłósy XVII**, 205. **Ksieni**: »Ksieni!« Rozpr. VIII, 87. »Ksieni!« Rozpr. IX, 177. || »Ksieni« w 'haiłkach' (właściwie 'haiwkach' K.): »Pomagabóg, ksieni!...«, śpiewają dziewczęta do »stojącej w kole czarnookiej, którą 'ksieni!« zowią« Pauli, 13. Toż w 'krzymym kole': »Szczęście tobie, ksieni!« Zb. VII, 132, n° 3. Por. **Ksenia**. **Księdzak**: »Księdzak = pogardl. syn księdza« Pr. fil. V, 774. Por. **Księżak**. **Księdzów**: »Grzech źle gadać nawet o sukni księdzowy i o trze-

- wiku księdzowym • Wisła VII, 140.
 •Księdzów pacholek • Rog. n° 179.
 •Księdzowe ręczyczki • ib. n° 479.
 •Księdzowa po wsi chodzi • (= pastorowa) Hoff, 60, n° 23. •Ksądzewą = księdzowa, żona księdza (pastora ewangelickiego): 'Póki ksądz gdące, ksądzewą skące (= dopóki może spełniać funkcje kapłańskie) • Ram. 82.
 •Ksądzewy = księży, księdzów • ib.
- Księga:** •Knięga = książka • Derd. 136. •W ty knedze • ib. 31.
 •Knega = księga • Ram. 72.
 || •Kniha •: •Był raz mnich, miał moc knih, ale nie czytał w nich • Wisła VIII, 791, n° 1160. || •Ksużka • Bisk. 26. 39. •Z ksązek • Pozn. VI, 46. •Ksiożki, w ksiożkach • ib.
- Księgi** blp. = część płuc O. •Księgi, 2 pp. Ksag = ksieniec, żołądek zwierząt przeżuwających: 'Księgi czytac' = księgi oczyszczające z nieczystości, z gnoju • Pobl. 39. || •Książeczki •: •W książeczkach w żołądku (owcy) jest nożyk i widelec • Kozł. 306.
- Księski** p. Książski.
- Księstwo** = księzostwo, zawód księzowski: •Włosy mi się kręcą, ksiestwo mi się znacy • Kon. 4, n° 8. Toż Zb. XII, 142, n° 323, z objaśnieniem: •Że księdzem zostanie •.
- Książak:** •Książak = syn księdza • Pr. fil. V, 774. Porówn. Księdzak.
- Książak:** •Książak = chłop z księstwa Łowickiego, w przeciwstawieniu do 'ślachetcak' • Pr. fil. IV, 211. || •Książak = odmiana tańca krakowiaka • Kiel. II, I.
- Książanka** = chłopka z księstwa Łowickiego: •Nie pójde já na pańską wieś, Bo já książanka; Na pański wsi trzeba robić, A já słachciánka • Kozł. 291, n° 155.
- Toż Maz. II, 212, n° 549. Por. Książak.
- Księżnica** = •gwiazda spadająca • Pr. fil. IV, 834. || •Książnica • = księżna, czy księżniczka: •Ona (cesarzowa Katarzyna) była tak jak książnica w Moskwie... • Zb. VIII, 296, n° 6 c.
- Księżniczka:** •Książnica • Święt. 375.
- Księżnik** = czarnoksiężnik: •Wstąpił do jednego czarnego księżnika w boru. Księżnik go sie pyta, gdzie ón jedzie... • Pozn. VI, 46. •Przychodzi 'borowy', a to był pan Jezus; niektórzy mówią 'księżnik' • ib. 168. Por. Czarnoksiężnik.
- Księżowski:** •Ksądzewski • Ram. 82. •Księdzowski • Ust. z Litwy. Por. Książki. Księży.
- Księżowstwo:** •Ksądzewstwo = stan księży, duchowny: 'Zdrzy na ksądzewstwo' = patrzy za stanem duchownym, czyli: uśmiecha mu się sukienka duchowna, radby zostać księdzem • Ram. 82.
- Księżów:** •Księżów las • Rozpr. VIII, 93. Por. Książki. Księżski. Księżowski. Księży.
- Księży:** •Księży Maciek • Pozn. IV, 118, n° 224, zwr. 5. •Ja chłopiec księży • Maz. II, 194. •'Zakciáło mu sie księży piety' = czegoś niepodobnego a cudackiego • Spr. V, 365 p. w. Kcieć. •Księżę • domysła się ubranie: •Księżę to takie długie... ónemu wdział. •Chłop... pogładá, a tu księżę na niem • Cisz. I. 218. •'Księżę galoty' a. 'Księżę portki' = herba aquilegiae • Ciesz. 47. •'Księża gródź' = cmentarz: 'Pójdź, pójdź na księżą gródź!' = naśladowanie głosu puszczyka • O. Osip. i z różnych okolic. •Księżę jajca = roślina kokoryczka (rodzaj konwalji) • Spr. V,

365. »Księża obora': 'Na księżą oborę patrzy' = wkrótce umrze« Parcz. Por. Galoty. Książki. Księżowski. Księżów.

Księżyc: »Ksążyc, Ksazyc« Hilf. 169. »Ksążyc = 1, księżyc 2, miesiąc: 'Na drógi ksążyc muszą być pódatkł zapłaconé'« Ram. 82. || »Księżyczek«: »Na Krzączzańskim polu świeci się księżyczek« Zb. X, 270. n° 117.

Księżyzna = »księżę pole« Pr. fil. IV, 211.

Ksion! = okrzyk przy wypędzaniu koni Ust. z różnych okolic.

Ksiut = »nazwa pieszczołliwa, dawana małym dzieciom« Pr. fil. V, 775.

K sobie i pochodne: »K sobie = na lewo: 'Niech Waspán k sobie obroci'« Pr. fil. III, 310. »Ksobie a. Ksob = na lewo... 'Ksob!' = woła się na konie, aby skręcały na lewo. 'Ksob drogi' = po lewej stronie drogi« Ram. 82. »'Ksobie!' wołają na konia = w lewo« Rud. 24. Mil. Rozpr. XX, 429. »W polu orząc, wołają na konie 'odsib' i 'ksobie', na woły zaś 'odś' i 'ksób'« Pozn. II, 52. »K sobie = w lewą« Derd. 136. Cen. 77 b. Zb. XIV, 158 a. »Jechać 'ksobie' = w lewo« Nadm. 149. Sand. 262. »Ksób = na lewo, gdy się orze« Hilf. 165, p. w. Hol. »K sobie = do siebie, na lewo« Krak. IV, 310. »Ksõbie = wołanie na konie, aby szły na lewo« Rozpr. IX, 148. »Wolałbym się przebieć kołem, niż tańcować z takim wołem: Já na odsib, a on k sobie, Aż się uwalim na sobie« Pozn. V, 92, n° 171, zwr. 3. »K sobie, od siebie, Jedna dróźka do Raciążka, druga do ciebie« Kuj. II, 237, n° 409. Łęcz. 228, n° 477. »Aleśmy w takich szkołach bywali, Co

na nas: k sobie, odsieb wołali« Pozn. II, 225 (z oracji). Toż ib. 240. 317. »Konie popędzają wykrzyknikiem 'wi ksobie!' = w lewo« Rozpr. X, 268. »Jechać 'aten' a. 'ksobie' = w lewo« Nadm. 149. Sand. 9. Aten. XIII 503. || »Ku sobie = na lewo« Spr. V, 371. || »Kso«: »Poganianie koni na lewo: 'ksebie', 'kso', 'ksobie'« Wisła III, 665. »Rataj orząc woła na woły: 'kso', 'cheć', 'byś' t. j. na prawo, na lewo, stój« Pleszcz. 49, n° 15. || »Ksob«: »Na bydło rogate... przy zwracaniu (wołają) 'ksob' i 'odsib'« Nadm. 148. »(Matusek, oplątany płótnem) w ksob do dziewiątego stołka skręcił...« Kam. 177. »Ksõb« Bisk. 15. Ram. 82. Por. »Sob« Zb. IV, 29, n° 10. »W razie zawracania na lewo (wołają) 'ksob'!« Wisła III, 665. || »Ksób«: »Nawracając przy órce woły na prawo, wołają 'ocib', na lewo 'ksób'« Pozn. I, 100. || »Ksopsa« (= ksob sa K.): »Wołają na woły zamiast 'w lewo': 'ksopsa!'« Wisła III, 497. || »Ksebie«: »Kierując konie na prawo (wołają) 'k sebie!'« Wisła VII, 386, n° 5. »Na konia, kiedy zbacza z drogi, (wołają) 'do siebie', 'k sebie!'« Wisła VII, 748, n° 9. || »Kseb«: »Przy oraniu, zakręcając w polu koło od pług wołami, czyli nawracając, mówią, gdy ku prawej stronie: 'ksebie-ocib', a jak od lewego boku: 'ocib-kseb'!« Kuj. I, 59. »Głos kierując woły w lewo: 'ksebie!'« Kuj. II, 269 p. w. Ciel 272 p. w. Ksebie! »Kse, Kseb = na prawo« (na woły) O. »Dziad orze, a kiedy zawoła 'kse!', to Bzdziózek krzyczy 'ocib!' i nadwrót« Zb. II, 166, n° 14. »Zamiast Malborskiego 'se', mówią na Chełmińskiem 'ksebie'« Wisła III, 739--40. Mil. || »Kse«: Mrong.

101 p. w. Hineinwärts. »Przy kupnie wołu pyta się kupujący, czy wół jest 'kse', czy 'eć'. Na wołu prawego wołają 'kse', a na lewego 'eć'. Pr. fil. IV, 816 p. w. Eć. »Skręcając (woły) na prawo a. na lewo: 'kse', 'heć'. Wisła IV, 690. »Na wołu, idącego w pług, krzyczy się, gdy go trzeba nakierować w lewą stronę: 'kse ksel'. Wisła V, 751 Maz. V, 55. »Kse = wołanie poganiacza na wołu a. konia, żeby nawrócił się ku sobie, k sobie, czyli na lewo, jakby za ruchem ręki prawej, zwróconej ku sobie. Pr. fil. IV, 834. »Kierując wołmi w prawo, (wołają) 'ksel'. Spr. IV, 372. »Kse = wykrzyknik na woły: 'E ekse'. Wisła III, 88. »Gdy pędzą świnię i 'prosięta, (wołają) 'kse-grek!'. Pozn. I, 104. || »Ksobek = wół z prawej strony w jarzmie. Pleszcz. 36. || »Ksóbka = rola po lewej ręce. Nadm. 149. || »Ksebka: »Ksebka = prawa (? K.) strona: 'Wół chodzi na ksebce'. »Zapręgać wołu na ksebkę. O. || O tańcach: »Ksebka. Pozn. V, IV, ods. i VIII. 167, n° 400. »W 'ksebee' i 'odsibce'... często parę tańczącą stanowią dwie kobiety. Kuj. II, 200, ods. 2. 156. 237. 272. »Ksebka, czyli mazur a. obertas Kujawski. Kuj. II, 204. »Kujawiakiem zowią taniec... biorący kierunek 'na ksebkę', czyli pomykanie się ku lewej stronie... ib. »'K seb', 'Na kseb', 'Na ksóbkę' = ku sobie, zwrot na lewo. Kuj. II, 201. »Muzykanci grają obertasa, chcąc złapać tego, kto tańczy z panną-młodą, żeby na miejscu obrócił na drugą stronę ('na chyżą' a. 'na ksebkę'). Maz. V, 207. »Po powolnym (tańcu)... idzie przędsza 'ksebka' lub 'odsibka'. Pozn. II, 282, ods. »Wieśniak...

kręci się w gęstych parach 'na ksebkę'. Kal. I, 69. Obertas 'na kseb'. Łęcz. 227, n° 476. Kuj. II, 200. 201. 242, n° 417. Pozn. V, V, ods. 161, n° 379. || Przymiotniki: »Ksobny: »Ksobny wół = zaprzęzony z prawej strony. Pr. fil. IV, 211. »Ksobny = zaprzęzony z lewej strony. ib. V, 775. »Deszczki (u sochy), jedna 'ociebna', druga 'ksobna'. Pleszcz. 24, ods., n° 3. »Ksewny wół = chodzący podczas orania po lewej ręce rataja. Osip. »Ksobniejsza strona = lewa. Hilf. 69. »Ksobnieszły = będący po lewej stronie. Ram. 82. Por. Ciobny.

Kstánik p. Stanik.

Ksykać = o głosie dropia Przyj. ludu VI, 126. »Ksykać = zwołać, nawołać: Konie 'niezguławe' 'ksykaj' ich i 'ksykaj', a one na miejscu. Maz. V, 56, ods. 1. Por. O. Kszef = gieszef (Geschäft) Rozpr. XII, 16.

Kształt i pochodne: »Kształt. Ram. 83. »Piękna, w mowie kształtowana. ('dziewulecka') Kętrz. 65.

Kścieć = kwitnąć (właściwie *kwiecieć = *kwiść Rozpr. XVII, 42): »Kścieć, Kścieje = kwitnąć, kwitnie. Pr. fil. IV, 834. Osip. »Kścieć, Kstę, Ksciesz, Kstą, Ksciał, Kscienie. Wisła III, 84. »Kścieć = kwitnąć. ib. 745. Maz. V, 54. Tyg. ilustr. 1, X, 294. »Krzcieć. Star. przysł. 78. »Kścić = kwitnąć. Pobl. 153. »Kcić. Zb. II, 8. »Kcić a. Kścić. Pleszcz. 35. »Kwieść. Rog. n° 2. »Kwnąć. Pr. fil. IV, 213; V, 778. »Tchnąć = kwitnąć. Zb. II, 254. Jastrz. Hemp. »Kicieć. Wisła I, 153. || Terazn.: »Kstę. Wisła III, 84. || »Ksciesz. ib. »Cemu mi nie kwnies, biała lelija? Sand. 58. || »Kście: »Jabloneczka biało krzcieć. Łęcz. 53, n° 54. 71, n°

85. »Kszcie« Pr. fil. V, 775. Por. Rozpr. XVII, 79. Maz. V, 219, n° 169. Pr. fil. IV, 210. »Zboże kście« Spr. V, 135. »Nie kście jeszcze dziewanna« Tyg. ilustr. 1, X, 285. Wisła II, 131, zwr. 3. »Pszennicka nie kście« Maz. III, 155, n° 153. »Kasia... krzcie, jak lilija« ib. 243, n° 312. »Kiedy bez kcie, najgorzej się jeść chce« Gluz. 567. »Kścieje« Pr. fil. IV, 834. »Kści« Pleszcz. 91. »Ziółko krzcie, jak jagoda« Rad. I, 223, n° 309. 237, n° 362. »Tchnie« Wisła VI, 676. »Tknie« Zb. XIV, 212. »Kwinie« Wisła V, 39. »Krzę« Kolb. 108. »Krzta« ib. 140. »Kscą« Rozpr. XVII, 42 (por. Spr. V, 112). »Kścią« Tyg. ilustr. 1, X, 294. Maz. V, 54. Wisła III, 728. »Kstą« Wisła III, 84. »Wiśnie jużej kszczę« Osip. »'Latoś syćkie śliwiny tchną' = tego roku wszystkie śliwiny kwitną« Zb. II, 254. »Zyto kwnie« Pr. fil. IV, 213; V, 778. Kud. Wisła VIII, 819. »Kwinie« Jastrz. || Przeszł.: »Kścią« Wisła III, 84. »Kścią« Wisła III, 589. »Krzciała« Łęcz. 176. Maz. V, 246. 266. »Krztało« Zb. VIII, 323. »Kwnon« Wisła V, 39. Jastrz. || Rozkaz.: »Kić się, proso, kić!« Zb. XIV, 39. Por. Kwitnąć. Rozkścieć. Zakścieć. Zatknać.

Kś p. Ks.

Kścienie = »kwitnienie« Wisła III, 84.

Kściuk p. Krzciuk.

Kścić p. Kpić.

Kto: I. Formy: 1 pp. »Chto« Osip. Czark. Kuj. I, 113. 114. 120; II, 269. Kozł. 27. Rozpr. VIII, 117. Chełch. I, 21. 173. Ust. z Litwy. || »Fto« Sab. 138. Spr. IV, 21. 320. 354. U Mátyása passim. Wisła VII, 141; V, 355. Pozn. V, 147. Zb. I, 9; V, 197; VII, 71. Rozpr. X,

227. 235. 239. Wisła I, 312. Wrześ. 7. || »Ftóz« Pozn. VI, 4. 60. 308. »Ftóz« = któz Zb. X, 176. || »Gdo« Wisła II, 307; VIII, 792. Cinc. 8. 13 i ind. Zb. IX, 276 i ind. || »Tko«: Zb. III, 29. 59; IV, 85. 92. 205. 209; IX, 51. Bibl. Warsz. LXXX, 632. Kuj. II, 280, n° 9. Kolb. na końcu dzieła. Pr. fil. IV, 258. Parcz. »Tko ta? (= kto tam?) Zb. III, 21, n° 113. »Tkóz = któz« Pr. fil. V, 914. || 2 pp. »Kogoj« Lub. II, 216. »Koguśko« = kogo tylko: »Szlachele... Wpptywał się koguşko trafił II na drodze« Derd. 73. || 3 pp. »Ktomu« Zb. I, 15. || 6 pp. »Kiem« Ust. z różnych okolic. || 7 pp. »Kiem« Ust. z różnych okolic. »Na kam« Zb. VIII, 254. »Za kam« ib. 321. II. Znaczenia: Zamiast 'ktoś': »Ty kogo uważujesz, a siebie zakopujesz« Cinc. 37, n° 847. »Żaden tego nie ma wiedzieć, Jak bez kogo mnie tęskno« Rog. n° 193. »Sam się napije i kogo poczętuje« Kuj. I, 284. || »Wziął konia na uzdę, Nie było go kto wsadzić... Chciał skiknąć na konia...« Maz. III, 63, n° 13, zwr. 7. || »Komu temu poborguję, Tobie darmo dam« Łęcz. 90, n° 133, zwr. 2. »Komu temu za pieniążki, Tobie darmo dam« Was. 203. Por. Dakto.

Ktolek: »Ktolek = ktokolwiek; dalsze przypadki: 'Kogolek', 'Komulek' i t. d.« Doman. Pr. fil. V, 775.

Ktoli: »Ktolij = ktokolwiek« Wisła I, 152 p. w. Colij. »Chtoll = kto; kto jeno: 'Chtoll chce, ten tã leze'« Ram. 56. »Chtoll« Cen. 42. Por. Coli pod Cokolwiek. Gdzieli.

Ktoniebadź = ktokolwiekbadź, ktokolwiek: »Moze go rybák, abo ktoniebadź chyci« Cisz. I, 64.

- Ust. z różnych okolic, zwłaszcza z Litwy.
- Ktosi** i **Ktosik**: 1 pp.: »Ktosik« Rog. n° 81. Krak. I, 158; IV, 310. Zb. XIV, 34; XV, 153, n° 37. »Ftosi« Zb. VII, 72. »Ftósici« = któźci Pozn. VI, 309. 2 i 4 pp.: »Kogosi« Rozpr. X, 227. Zejsz. 91, n° 331. »Kogosik«: »Wybiję mnie ktosik, abo já kogosik« Zb. XV, 153, n° 37. 3 pp.: »Komusi« Rad. II, 108. Zejsz. 92, n° 336 (stoi 'kumusi', zap. pomyłkowo K.). Krak. IV, 310. || »Na ścianach chat bieleją 'cętki'... dla pokazania chłopakom, że tu jest 'ktosik' i 'cosik' na wydaniu ('ktoś' i 'coś' znaczy lakonicznie wyrażoną dziewczkę i krówkę)« Krak. I, 157—58. || »Był u mnie ktosi, prosił o cosi« Kiel. I, 94, n° 110.
- Którędy**: »Którędyk« Kuj. II, 14. || »Chtórędy« Kuj. II, 284, n° 59. Chełch. I, 21. || »Ftórędy« Wrześ. 7. Spr. V, 355. || »Chtórädŷ« Ram. 56. || »Kerędy« Rozpr. IX, 346. 354. »Kierędy« Aten. VI, 653.
- Który**: Formy: »Ktery« Rog. n° 374. || »Chtery« Pr. fil. III, 372 p. w. Chto. Pozn. III, 108. Zb. I, 16, n° 11. Hilf. 161. Cen. 41 (»chtérŷ«). Pozn. IV, 205. Ram. 56: »Chterá głuchá, niech pōsłuchá, chterá ślepá, niech ůceká«. || »Chtéry« Pozn. VI, 105. || Ftery« Pozn. VI, 173. || »Chtóry«: Pozn. VI, 138. 172. 186. Wisła II, 149. Kuj. I, 114. 121 i ind.; II, 269. 284, n° 59. Kozł. 48. 112. Rozpr. VIII, 117. Cisz. I, 323. Zb. XV, 117. Was. 158. 209. || »Chtory«: Aten. VI, 641. Spr. IV, 320. Czark. || »Ftóry«: Wrześ. 7. Spr. V, 355. Pozn. VI, 43. Zb. I, 9; V od 189. Mátyás Z ust ludu, 8. Wisła I, 312; VI, 145; VII, 119. 122. 123. Cisz. I, 279. || »Ftory« Zb. VII, 70 i ind. Rozpr. X, 235. 239. Sab. 138. || »Którny«: Kętrz. 59. 63. Kuj. I, 103. 115—117. 123. 124; II, 18. 26. 269. 284, n° 59. Zb. VI, 116. Pozn. VI, 13. Chełch. II, 46. Pr. fil. IV, 211. 834. Maz. V, 248. Wisła VI, 80. »Którna którnego sobie obrała?« Kuj. I, 224, n° 8. »Wstańcie, słuźeniki, które najwierniejsze!« Maz. V, 288, n° 317, zwr. 4. || »Ktorny« Wisła III, 571. || »Chtorny« Osip. || »Chtórny«: Derd. 28. Pozn. IV, 209. Chełch. I, 31. 47. 146. 181 i ind. Wisła II, 130. Kuj. II, 284, n° 65. »Nie wie, chtórnią dróżką bieżyć« Kuj. II, 17, n° 133. || »Chterny« (= *chtórny K.): Bisk. 47. Pr. fil. III, 372. || »Tkóry«: Zb. II, 241; III, 59; IV, 84. 85. 93. 168. 169. 183. 225; IX, 51. Kiel. II, 90. 143. Rad. II, 65. Bibl. Warsz. LXXX, 632. Kuj. II, 280, n° 9. Kolb. na końcu tomu. Zb. II, 226, n° 2. Pr. fil. IV, 258; V, 914. Parcz. || »Kierzy«: Rozpr. IX, 175. 196. 205. 337. 344. 350; X, 285; XII, 22. 31. 40. 76. Ust. z Jaworza. Hoff, 40. »Kierá z dzioch?« Pr. fil. V, 761. »Kierá krowa bardzo ryczy, ta má mało mléka« Cinc. 20, n° 406. »Kiery ręczy, tego dręczy« ib. n° 407. »Wielki rzeczy wywodzą, kierzy się zgodzą« ib. 39, n° 879. || »Ktören« Ust. z Litwy i z innych okolic. Często w Tyszkiewicza Wilja, n. p. 24, 32. Kam. 196. Kuj. I, 281. Witw. 19. 42. Zb. II, 65. 75. || »Chteren« (= *chtören K.) Ram. 56. Cen. 42. || Znaczenia: »Który« w połączeniu z wyrazem, oznaczającym liczbę = jakiś, jaki taki, jeden drugi: »Przynajmniej mi ty który talar bity Na trzewiczki ostaw« Kuj. II, 28, n° 156, zwr. 3. »Idźze, Kasiu, do skatuly I odrachuj ty-

siąc chtëry« Wisła II, 149, zwr. 9.
 »Wybierz sobie tysiã: chtëry« Maz. III, 282, n° 401, zwr. 21.
 »Wezmij sobie talar chtëry« Was. 191, zwr. 16. »Odrachuj se tysiã który« Wisła III, 251, n° 1.
 || »Który« = ktoś, jaki taki: »Złodzieje... patrzã, a tu ciała już nina. Złodzieje mówią: — Ou, tu musi chtëry więcy chodźć nám po piniãdzel« Pozn. VI, 140. »Wyrywij ze num, panie wiatrze, jednego, Któregoby jakiego, Ze dwora Jasia to tego« Kozł. 201, n° 2.
 || »Który« z dodaniem 'on', a 'ten' = który to, który właśnie: »Żona poszła do bratowy, chtëry jego brat bół wielgim kupcem« Pozn. VI, 138. »Infalita naojstrzył sobie ten pałasz, chtëry przy sobie go nosił« ib. 172. »Ona klękla na swój łomoczek, chtëry go przy sobie miała« ib. 186. »Ten, co bedzie w miechu, zostanie królem, chtërego ja onego bez wodę poniosę« ib. 298, n° 75. »Miała jedná matka syna, chtëry ón sie zalicãł... do dziewczyny« ib. 302, n° 78. »Boże was błogosław z wasã pannã-młodã, którą ją wyda-jecie za mąż« Maz. III, 114. »Jã ci znãjdę tã dziewicã, chtëra óna tobie bãdzie dostojna« Atęn. VI, 641. »Bałwan wyćpił z morza jednę wielorybę na łãd, która się ta ryba ni mogła napowtór dostać w tę wodę« Pozn. VI, 59. »Już tam krowy nie zastała, chtërnã złodzieje już te krowę wzieni« ib. 292, n° 73. »Bół królewski zamek, w chtërym tam w nim nicht wymieszkać ni móg« ib. 7, n° 2. »Dowiedział się król o jedny królewiczewnie na morzu, w którym miejscu wyspowém óna tam była z wojskiem swoim« ib. 58. || »Który« nie stoi tuż przy imieniu, które zastępuje: »Kupcówna zakupuje

ten trón na rŃnku, który jest przy-wiezióny« Pozn. VI, 141. »Smok wetkał głowę do kaplicy, chtëry miał siedem głów« ib. 89. || Przykład atrakcji: »Byłam w takim wielkiem pniaku, która dziura była w niem« Cisz. I, 297. || »Który« = któredy: »Choćby człowiek chciał uciekać, To nie wieda, który« Zb. II, 89. n° 111, zwr. 5 (jedyń przykład K.).

Którybądź: »Chterybãdz« (zap. tak, ale nie 'chterybãz', jak stoi K.) Ram. 56.

Któryli: »Chterenli = którybãdz« Ram. 56.

Którylibãdz: »Chterylibãdz = którybãdz, którykolwiek« Ram. 56.

Któryniebãdz: »Którnyiebãdz = którybãdz« Kuj. II, 272 p. w. Którny.

Któryś: »Którýsik« Zb. XIV, 34.

Ku p. K.

Kub- p. Jakub.

Kuba dodać do Jakub: »(Dałam chłopcu) Kubowemu srebrenã obrãceckę« Świët. 248, n° 147. »Kubus« Wisła VI, 143. Świët. 399. »Kubusiowemu kupcowi« Świët. 399.

Kubanki = »małe grzybki, barwy szarej, rosna w maju« Wisła VI, 679, n° 19. 677. Por. Kubki.

Kubasiuk »pogardl. = Rusin« Kolb.

Kubeba: »Kubaba« Pr. fil. IV, 211.

Kubeczki = kołpaki, campanula rotundifolia Petr.

Kubek = »kieliszek« Spr. IV, 378.

Kubel = »karmnik, gdzie się wieprze tuczã« O. Kuj. II, 265, n° 2.

»Kubel = mały chlewik, czyli karmnik zamknięty do tuczenia wieprzy« ib. 272. »Do kubla« Pozn. I, 105. »Dwa kuble« ib. 294. Ib. III, 131. »Wieprz leży pótorã roku na kublu« ib. VI, 309. »Na podwórku w kublu wieprze się tuczã« Kal. I, 110, n°

- 65, zwr. 3. »Kubeł, Kublik = chlewik do tuczenia prosiąt. Zb. I, 30. »Kubeł = chlewik do tuczenia świń. ib. 34. || »Kublik. patrz wyżej w przytoczeniu ze Zb. I, 30. »Trzoda w chlewie a. w kubliku. Pozn. II, 176. Por. Koluch.
- Kubeł i Kubło:** »Kubeł = wiadro drewniane okute. Pozn. III, 132. Kuj. I, 86. »Kubełek = wiadro okute. Kuj. II, 272. Ib. 278 p. w. Węborek »Kubełek = wiadro. Mil. »Wino w kubolcu. Kiel. I, 188. »Winienko w złotym kubełku. Wisła VII, 689. || »Kubło, Kubełko = kubeł, kubełek. Pr. fil. IV, 211. »Kubło = naczynie dębane z rączką do nabierania i nalewania cieczy, mianowicie wody. Roczn. 210. || »Kubło = rodzaj skrzyni, statek, do którego składają rzeczy. Petr. O. n° 4. || »Kubło =ienne legowisko zająca. Roczn. 210. »'W kuble' = w miejscu (upatrzeć zająca). Przyj. ludu VIII, 208.
- Kubin:** »W Kubinie. Zb. XII, 213, n° 34.
- Kubkarz** = »kuglarz, pokazujący sztuki z kubkami. Osip.
- Kubki** = gatunek grzybów Lud. I, 206. Por. Kubanki.
- Kublik p.** Kubel.
- Kublikować p.** Publikować.
- Kubłowo:** »W Kubłowie. Łęcz. 249, n° 553.
- Kubrak:** »W czarnym kubracie. Wisła VI, 571 || »Kubraszek: »Twój kubrasek wiatrem podsyty. Fed. 92, n° 41.
- Kubusek** = »pudełko. Wisła I, 153.
- Kuc** = »zwierzę bez ogona. O. »Kuc = 1, malec 2, łajno: 'Kuca usadzić' = spłacić dług naturze, wyporządzić się. 'Kuca komu wybrać' = pobić kogo, dokuczyć komuś. 'Wybrało mu kuca' = zmarł dobrze. Święt. 701. || »Fajtmajt. żeni się z »Kuc-muc. Maz. II, 104. »Sajdak-majdak. żeni się z »Kuc-muc. ib. V, 282, n° 307.
- Kuca p.** Kacawaca. Kucza.
- Kucać i pochodne:** »Kucać = kaszlać. Parcz. »Kucanie = suchy kaszel. Fed. 264. Por. Kuckać.
- Kucałek:** »Kucálek: »Wisi wisiá-łek, kucy kucálek (zagadka o kocie i szperce) Rud. 255, n° 47. Toż obszerniej Cisz. I, 341, n° 197. Por. Kuceluch pod Kuczyć.
- Kucbaj i pochodne:** »Kuczbaj. O. »Kucbajka = kurtka. Pr. fil. V, 775. || »Kucbajowy = z kosmatej materji wełnianej: 'Kozuszysko kucbajowe'. Pr. fil. V, 775.
- Kuch** = bułka, ciastko: »Będa (na weselu) kuchy i pańtuchy. Derd. 81. || »Kuchy = pieniądze miedziane. Pr. fil. IV, 211.
- Kucharka** = »służąca. Wrześ. 11. »Kucharka = służąca wszelkiego rodzaju. Spr. IV, 346; V, 371. Sab. 131. Rozpr. XX, 429; X, 287. Zb. XIV, 154, n° 4. Por. Kuchenna. || »Kucharka = kuchenka żelazna z blachami. Doman. || »Kuchareczka = gra dziewcząt wiejskich (opis) Rud. 124, n° 15.
- Kucharz,** »'Kucharski taniec', tańczyć 'kucharza' = zwyczaj tańczenia z kucharką, która ucztę weselną przyrządzała. Zb. I, 85.
- Kucharzyć:** »Kucharzyć = być kucharzem, kucharzyć: 'Dze wiele biańk kucharzy, tã sã lłchõ darzyć'. Ram. 83. »Chwálłżem ją przed wszyskemi, że smacznie kucharzy. Derd. 23.
- Kucharzyna** = »kucharzowa. Kuj. II, 272 (z Bibl. Warsz. LXXX, 624).
- Kuchenna:** »Kuchenná = kucharka. Zb. VII, 52.
- Kucheni p.** Kuchnia.

- Kuczeński** = kuchenny Ust. z Galicji.
- Kuchmarzyć** = źle gotować, pić Ust. z Litwy.
- Kuchnia**: »Kuczeń« Rozpr. XII, 9, 47. Ust. z Jaworza. || »Kuchynia«: »Do kuchni« Rozpr. IX, 334 (nie wskazano przycisku K.). »W tłustej kuchyni chudy testament« Wisła VIII, 794, n° 1296. || »Kuchnia = zwyczajne ognisko na kominie« Doman. Por. Kuchnica.
- Kuchnica** = kuchnia: »Czy śpią psy pod kuchnią?« Kozł. 303.
- Kuchnik**: »W nowszych czasach (zamiast kominów do gotowania) urządzą tak zwanej 'maszynny', t. j. 'kuchnicka' murowane, a czasem całe żelazne...« Nadm. 107.
- Kuchnist**: »Kuchnist« = kucharka Zb. V, 236; VII, 12.
- Kuchta** »2 pp. Kuchtego« Zb. II, 6. || »Kuchta ż. = służąca« Ust. z Warszawy.
- Kuci**- p. Kuczer.
- Kuciapka** p. Kocierba.
- Kuc kuc** p. Huc huc.
- Kucifajka**: »O kucifajka! = zarobliwy wykrzyknik« Spr. IV, 324. Por. Rozpr. XVII, 42.
- Kuciń** = »karzelek: 'Taki kuciń mały!'« Zb. X, 267, n° 103. Por. Kuciup.
- Kuciubabka** p. Ciuciubabka.
- Kuciu kuciu!** »a. Kuć kuć!« = nawoływanie świń Wisła III, 664. Ust. z Rusi. »Po wilji, w niektórych chałupach idą do nierogacizny i pytają się: — Kucu kucu, bedo owoce?« Zb. XIII, 161, n° 6. »Kucu kucu kucu! = wołanie prosił do jada i do chlewa, czyli 'do kucy'« Pr. fil. IV, 835. »A kuć!« = odpędzanie świń Wisła III, 664. »Kuć kuć
- kuć kou**« = wołanie świń Roczn. 246.
- Kuciup** = »stworzenie małe, niedorodne, n. p. koń: 'Za śtery talary taki kuciup mały'« Pr. fil. V, 776. Por. Kuciń.
- Kuciupek** = ogonek: »(Kozy) nie mają całych ogonów, tylko mały u pośladka kuciupek« Zb. VII, 109, n° 6.
- Kuciułka** (czy nie kuciłka? K.) »a. Kuciułka = eriophorum angustifolium« O.
- Kucja** = »potrawa wigilijna ludu Podlaskiego nad Narwią« (opis) Pr. fil. IV, 835. »Pomnisz, jak w kucję samą... Stałam z dziecięciem pod bramą?« Mickiewicz w II części Dziadów. Wal. p. t. w. Jucewicz Wspomnienia Żmujdzi, 147. »Wieczere postną (w przeddzień Bożego Narodzenia) zowią tu 'kucia'« (opis) Maz. V, 65. Czy »kucyjá« Rozpr. VIII, 88 tu należy? »Kucja = wigilja Bożego Narodzenia i wieczerza tego dnia wyprawiana« Osip. || »Kucja owsiana' = potrawa niezbędna na Polesiu Wołyńskim w dzień 'dedów'« (= dziadów) Ust. z Polesia. || »Średnia kucja = wilja nowego roku Ust. z Litwy. || »Kutja« = pęczak pszenny z makiem i miodem, jadany w przeddzień Bożego Narodzenia Tyg. ilustr. 1, IX, 78. »W dzień wigilji, nad Dniestrem i Prutem pierwsze miejsce podczas wieczerzy zajmowała i zajmuje 'kutja'« (opis) Kłósy VII, 351. »Kutia« (opis) Roczn. 211. »Kutyja = jedna z potraw w wigilję Bożego narodzenia« Zb. VI, 220, n° 3, 10. 301, n° 194. »Na pogrzeb gotują 'kutję' z makiem i miodem i stawia ją na misce blisko umarłego. Każdy z przychodzących... kutji tej po-

- kosztuje• Chełm. I, 184. Lub. I, 322, n° 10. Wisła IV, 787.
- Kuckać** = »kaszlać• Rozpr. XII, 94. »Gdo długo kaszle (= kucká, krzypie). ten długo żyje• Wisła VIII, 792. n° 1202. Porówn. **Kuccać**.
- Kuckowski**: »Kuckoski•: »Pytała się puchła gorgála, cy jes pán Kuckoski w dómu (= pytała się mysz szczura, czy jest pan kot w domu)• Cisz. I. 357. n° 412.
- Kucnąć** = »usiąść w kuczki: »Kucnij, to cie nicht nie znańdzie!• Spr. V. 112.
- Kucni** p. **Kuciu**.
- Kucubejka** p. **Kacabaj**.
- Kucutka** p. **Kuciułka**.
- Kucupki**: »W kucupki = w kuczki: »W kucupki siedzi!• Pr. fil. V, 775.
- Kucyk** = »biały kaftanik, krótki, do pasa sięgający, w górze tylko spięty, z płótna domowego a kupnego perkalu zrobiony...• Wisła VIII, 634.
- Kucza**: »Kuca a. Kucyna = mała chałupka (jak n. p. żydzi budują do kuczek)• Krak. IV. 310. »Kuca = ciasna zagroda• Pleszcz. 36. »Kuca a. Jamura = wgłębienie pod trzaniem (raczej 'trzonem' K.) ogniska: zagródka, kął. Zapędzając drób domowy, a zwłaszcza kury a. prosięta do podobnej kryjówki, wołają: »A do kucy!• Pr. fil. IV, 834—35. »Na małe szczenięta, odpędzając. wołają: »A do kuczy!• Wisła IX, 130, n° 9. »Kucza = 1, szałas, chata, buda z chróstu 2. kletka, kłoda, koza: »Wsadzić do kuczy!• O. »Kucza = część obory, w której stoją cielęta• Pr. fil. IV, 211. »Kucza = licha chata• Rozpr. XII. 94. || »Kucák = koza: »Wsadzili do kucáka!• Święt. 434. || »Kucicha a. **Kocincha** = komora, koza• (wyraz złodziejski) Ust. z różnych okolic. || »Kuciament = komórka ciemna pod wschodami, zakanurek• Pr. fil. IV. 835. || »Kuccka = latarka• ib. V, 775.
- Kucza** = kupa, gromada Ust. z Litwy. O. »Kuczka = toż znaczenie: »konopie w kuczki ustawić O.
- Kuczaba** p. **Kociuba**.
- Kuczeć** i **Kuczyć**: »Żaby kuczwały nad rowem• Zb. XIII, 83, n° 19. »(Ptaszek) »cierpiatka kuczcy przy drodze• ib. IX. 71, n° 2. »Kuczcy = w domu siedzi• ib. XVII, 42. »Wisi wisiołek. kucy kucolek• (zagadka o serze i kocie) Rud 255, n° 47. Toż Cisz. I, 341, n° 197. »Kuceć = siedzieć w kućki• Rozpr. IX. 208. »Bawiący się w (grę) »pierscionek' »kuczają' w kółko• Wisła V, 24, n° 8. »Pod kóminem kucal• Kiel. II. 179, n° 643. || **Kuczyć**: »Kucyc = przyczaić się• Rozpr. VIII, 174; XX, 429. »Kucy kucy kuceluch• (zagadka o serze i kocie) Zb. VI, 11, n° 77. Por. **Kucalęk**. »Pan pisarz wstał... kucznuł, przypatrywał się... Jak kuczcy, tak kuczcy• Kiel. II, 231, n° 12. »Kuczcy = w domu siedzi• Rozpr. XVII, 42. || »Biedę nam kuczysz = sprowadzasz Pozn. VII, 236. »Cosik kucalo i kucalo na węglach pod chałupą• (wydrukowano raz »kucalo', a drugi raz »skucalo'; to ostatnie zap. pomyłkowo K.) Święt. 483.
- Kuczer** = »furman• Pozn. VI, 225. »On sę, jak kej żydzki kuczer, tłuc z chajami będzie• Derd. 21. »Wezta mię, od ojca, od matki, Co mię będzie seć koni w karcie, co mię będzie kucer w polityce• Wisła III, 578. »Kucier

- == woźnica• Rozpr. XXVI, 380.
 •Kucia = furman, kuczer• Pr. fil. III, 493.
- Kuczka:** •Kucki = święto żydowskie• Rozpr. VIII, 174; XX, 429 (•Kućki•). •Kuczki = święto żydowskie• O. Toż Ust. z Litwy. || •'Kuczki hetmańskie' = ogrodzenie około drzew, sadzonych na szlakach, po obu stronach dróg pocztowych na Ukrainie• Ust. od F. Czepielińskiego.
- Kuczki:** •'W kućki' = siedzieć po turecku na ziemi• Rozpr. VIII, 174. Zb. X, 247, n° 4 (•w kuczki•). •Siedziały 'w kuckach'• Wiśła III, 62. •'W kućki siedzieć' = siedzieć na ziemi z założonemi nogami• Rozpr. XX, 429. O. Por. Kucupki.
- Kuczma** = •rozczochrane włosy na głowie• O. Toż Ust. z Litwy. •Kuczma = czapka zimowa futrzana, prosta, niedbale i niechlujnie utrzymana• Roczn. 210. O. Zb. I, 70. •Cáпка... kućma lisia-sta• Krak. II, 192. •Zgorzała babka... Ino jej kuczma została• Zb. IV, 238, n° 184. •Góraliku w kucmie!• Zb. XII, 167, n° 32, •Ty, Góralu, kucnie, Jak ci się nie utsnie Trzaskać kryptkami...• Krak. I, 201, n° 6, zwr. 3 (Kolberg przez niezrozumienie wyrazu wydrukował 'kucnie', zam. 'w kucmie' i dodał do 'utsnie' [ucnie] objaśnienie 'sprzykszy'! K.). •Czapka kuemiasta• Maz. II, 131. || •Kuczma = głupek: 'Ty, kucmo!• Rozpr. XVII, 10.
- Kuczno:** •Kuczno = nudno: 'Kuczno mi bez ojca i matki'• Spr. V, 112. •'Kuczno mi', a 'Kuczy mi się' = tęskno mi, nudzę się z tęsknoty• Zb. I, 70. •Kuczno = nudno• Wiśła III, 88. •Kuczno = smutno• Pr. fil. IV, 211.
- Kuczmerka:** •Kucmórka = łodyga płonna skrzypu polnego (equisetum arv.)• Pawł.
- Kuczyć** = •przykrzyć sobie: 'Kuczy' = przykrzy (zap. tak być ma, ale nie 'przykrzy', jak wydrukowano K.) Lub. II, 211. •Kuc(z)yc się = przykrzyć się, nudzić się: 'Kuc(z)y mi się' = przykrzy mi się• Pr. fil. V, 775. •Kucy się = nudzi się• Was. 242. •Kuczyć się = tęsknić• Zb. II, 8. •'Kucy' im się w bezczynności• Was. 67. Rozpr. XVII, 42. •Kucyc się = przykrzyć się• Pleszcz. 36. •Kucy sie = nudzi się: 'Nie kucy sie wóm u nas?'• Spr. V, 112. •'Kucnieć' u Mazurów pruskich, a 'kucyc się' w okręgu Tykocińskim = nudzić się, tęsknić• Pr. fil. IV, 835.
- Kuć** (czy Kucio? K.): •Chińczycy mówią, że te jaskinie pochodzą od kuciów czyli djabłów• Huc, 367. Por. Kuc. Kuciń. Kuciupek.
- Kuć** (o głosie kukułki): •Kukułka w gaju kuje• Wójc. II, 79. 89. 353. Oles. 62. •Kuje zuzula• Lub. I, 236. •Nie kuj, zieżiulo!• Maz. V, 225. Porówn. Kowac.
- Kukać.**
- Kuć:** •Kuje dzieciół• Wiśła VII, 175. || •Kuć = pilnie się uczyć• Pr. fil. V, 775. Por. Kujnąć.
- Kućki:** •Piecyk do suszenia lnu nazywa się 'kućki', (t. j. mały, kusy) z gliny i kamieni stawiany• Zb. I, 21. Roczn. 91, n° 80.
- Kud kudal** = naśladowanie głosu kury Ust. z Litwy.
- Kudlać** = targać za włosy, kudlać: •Żonka mię biła i kudłała• Rog. n° 95. Por. Kudlić.
- Kudlak:** •Kudlák = 1, poduszka z sierści 2, pies kudłaty• Sab. 131.
- Kudłaty** = kudłaty: •Kudłaty kołtąn• Derd. 109.
- Kudlić** = •1, targać za włosy 2,

- biec prędko• Zb. I, 44. ›Kudlić = skubać za włosy• Rozpr. XII, 94. Spr. IV, 357. ›Kudlić (kogo) = targać za włosy• Święt. 701. ›Kudlić i kyrkać = rwać za włosy• Hoff, 40. ›Kudlić = prędko bieć• Udz. Por. Kudłać.
- Kudła:** ›Owcarecku Kudła, Owiecka ci schudła• Sand. 154, n° 191, Toż Kuj. II, 149, n° 301. ›Ożenił się kudła... Pojął se kudliną...• Pozn. III, od 200. Zb. X, 328, n° 373. ›Miała matka córkę... rozkudłana, nazywała się 'Kudła'• Rad. II, 202. ›Kozaryszku Gudła, Kózciczka ci schudła• Pozn. IV, 292, n° 578. ›Będą siedzieli... Murawiec na ławie, A Kudła pod ławą• Maz. II, 26, n° 71. ›Będą jedli... Murawiec kapustę, A Kudła pietruskę• Rad. II, 12, n° 24.
- Kudłacz** = ›Żyd• Spr. V, 371. Por. Gudłaj. Kudłaj. ›Kudłac = żartobliwe przezwisko, między chłopakami zwykle używane• Spr. IV, 324. ›Siedzi... na pudle kudłac, pod kudłacem dudlac• (zagadka o kądzieli) Zb. VI, 23, n° 252. ›Pytała (= prosiła) pani oracza, żeby jé(j) zorał kudłaca...• (zagadka o grzebieniu i warkoczu) Zb. I, 126, n° 88. Por. Kudława. || ›Kudłacze = agresti• Pr. fil. V, 775. Por. Kudłak. Kudłos.
- Kudłaczyć** = ›dusić, mówi się o wilku, kiedy owce dusi: 'Wilk barana kudłaczy' (myśliw.)• Pr. fil. V, 775.
- Kudłaj** = ›Żyd (po zbojceku)• Wrześ. 11. ›Kudłaj pogardl. = Żyd• Kolb. Por. Gudłaj. Kudłacz.
- Kudłana** p. Kudława.
- Kudława:** ›Siedziwa na siedziwie, Kudława na kudławie...• (zagadka o kądzieli) Zb. I, 116, n° 7. ›Stoi stojana, na stojanie kudłana...• (zagadka o kądzieli) Zb. VII, 83, n° 26. ›Dudława na dudławie, Na dudławie kudława...• (też) Zb. X, 136, n° 11. Por. Kudłacz.
- Kudłos** = ›pies kudłaty• Hilf. 169. ›Kudłos = 1, człowiek z wielkimi a gęstymi włosami 2, kudłacz, pies kudłaty• Ram. 83.
- Kudły:** ›Kudła ż. = kosmyk• Hilf. 169. (Ram. 83 ma lm.: 'Kudły'). ›(Kowal w piekle miesza w kotle z duszami kozuchem, dusze się go czepiają, tak, że) po pięć na jeden kudle było... (a potem) juz placu na kudłach nie było• Zb. XV, 22. || ›Kudel• m.: ›'Ni má ani jednego kudła w domu' = jest goły, nic nie ma• Cinc. 27, n° 592. ›Kudel, w lm. Kudły = 1, sierć ze skóry bydlęcej 2, włosy na głowie. W przysłowiu powyższym znaczy 'nic'• List. od A. Cinciały. ›Udający 'Zapusta' przebiera się... w kozuch kudłem do góry zwrócony• Kon. 66. || ›Kudły = włosy niedźwiedzia• Przyj. ludu VI, 111. O.
- Kudra**, zdrob. Kuderka, czasami Kudziarka = łacha, jeziorko Ust. z Litwy.
- Kudrak:** ›Kudrak = koniec nitki• Pr. fil. V, 775.
- Kudralec:** ›Jechał kudralec, Żydowski słuźalec• Maz. V, 314, n° 358, zwr. 5.
- Kudraś** = ›żartobliwe przezwisko, stworzone może dla rymu: 'Ej Jasiu, Jasiu, Kudrasiu!'• Spr. IV, 324. Por. Kudreła. Kudrys.
- Kudreła:** ›Przyjechali siedmiu zięciów... to piąty Bureła, to sósty Kudreła...• Pleszcz. 174, n° 4. Por. Kudrys.
- Kudryń** ›a. Kocie bułki = bluszczyk• Pr. fil. V, 775.
- Kudrys:** ›Przyjechali siedmiu zięciów... to trzeci Budrys, to czwarty Kudrys...• Pleszcz. 174, n° 4. Por. Kudraś.

- Kudrywalec** = »Schlaukopf«
Mrong. p. t. w.
- Kudys** = »djabeł, złe, zły duch:
'Kudys Żyda wzion'. 'Ma ona swe-
go Kudysia, w piwnicy z niem
sie rozmawia'« Pr. fil. V, 775.
- Kufa** = »1. beczka 2. tabakierka«
Spr. V, 112. »Kufa = morda:
'Ozdziawił kufe'. 'Niedźwiedz bo-
rówki to kufom rafie'« ib. 371.
»Kufa = morda, pysk« Wrześ.
11. »(Wilk) ozdard kufe« Wisła
VI, 143. || »Kufa = duże na-
czynnie do wody, pod rynną, po
ogrodach« Pozn. I, 97, n° 28.
- Kufiaty** = »mający dużą mordę;
czasem w złości o człowieku«
Spr. V, 371.
- Kufieta** = »kapota« O.
- Kugiel** p. Gugiel.
- Kuglaka** = fałba czerwona w kul-
kach Pr. fil. IV, 501.
- Kuja** = nazwa krowy Zb. XIV, 27.
- Kujawa** = »miejsce w polu jało-
we, nieurodzajne, wśród lasów go-
lizna, czyli halizna, wydma« Pr.
fil. IV, 835. »Lud (na Mazowszu)..
'kujawą' nazywa piaszczyste go-
łoborza« Pozn. III, 14 (z Encykl.
roln.). || »Wiatr 'kujawa' = wiatr
północny« Kuj. II, 278; ib. I, 93,
n° 3. Por. Chaja. **Kujawica**.
- Kujawiak** = rodzaj tańca: »Kuj-
awy mają właściwy sobie taniec,
zwany 'kujawiakiem'« (następuje
obszerny opis, do str. 203). Kuj.
II, 199. Tamże I, 213. 317. 343.
»Kujawiak 'chodzony'« ib. II, 156,
n° 314. Łęcz. 203. »Kujawiak
'dreptany'« ib. 239. »'Ksebka',
czyli Kujawiak« Pozn. V, VIII.
»'Kujawiaka' nie tylko na Kuj-
awach znają, ale i tu« (w Wielko-
polsee) Zb. VIII, 102, ods. 1.
Pozn. III, 145, n° 4. 150. Maz.
II, 197. 298, n° 7. Wisła VIII,
691. || »Kujawiaczysko«: »Tan-
cerze... nadawać często zwykli
- swym 'kujawiakom'... rozliczne
miana i przydomki... Bywa 'ku-
jawiaczysko' gnuśnie, ospale się
wlokące (a miano to nadają mu
najczęściej Mazury)« Kuj. II,
206—207.
- Kujawica** p. Chaja.
- Kujawy** i poch.: »Od Kujawy wia-
ter wieje« Kolb. 375. »Bodaj sły-
nęły Kujawy!« Łęcz. 250. »Na
Kujawach« Kuj. II, 248, n° 430.
267. Kolb. 360. Pozn. V, 162.
163. Zb. VI, 133. 156. Łęcz.
195. 199. »Do Kujaw« Łys. 36,
n° 26. Kolb. 394. Pozn. V, 97.
Zb. VIII, 105. »Z Kujaw« Zb.
VIII, 105. »Na Kujawy« Kuj. II.
248, n° 430. 254, n° 441. Kozł.
171, n° 38. Pozn. V, 137. Zb.
IV, 226. 236. Zb. VIII, 105. Maz.
II, 190; III, 297. Łęcz. 195. 201.
»Bez Kujawy« Zb. VIII, 105.
»Przez Kujawy« Pozn. IV, 241.
|| »Kujawianie« Im. Zb. VIII, 105.
Łęcz. 253. Maz. II, 225. »Kuja-
wiana« 2 pp. Łęcz. 195. 248.
Wójc. II, 377. || »Kujawiak«:
»Kujawiaku!« Zb. IV, 231. Pozn.
IV, 121. 268. Łęcz. 215. Pozn.
V, 57, n° 99. Kuj. II, 203. 229.
Sand. 231. || »Kujawiaczek«: »Kuj-
awiácek« Zb. IV, 232. Maz. II,
137. Wójc. I, 185. Kolb. 385.
Wójc. II, 330. || »Kujawianka«
Kozł. 171, n° 38. 291, n° 154.
»Kujawianka« Zb. VI, 133; VIII,
102. 105. Maz. II, 137. 228.
Łęcz. 195. 201. 204. Wójc. I,
185. Sand. 229. Kuj. II, 146.
Kolb. 375. 394. Pozn. V, 97.
121. 162. Wójc. II, 377.
- Kujnąć** = uderzyć: »Piznołem o
ziemie i kujnołem pięścią za kark«
Kal. I, 256.
- Kujon** = »kował, tj. uczeń pilnie
się uczący (szkolne)« Pr. fil. V,
775. || »Kujan a. Kojan = łaj-
dak, hultaj, tchórz« O. »Kujon

- ... = smarkacz, głupiec• Krak. IV, 310. Por. Kulon.
- Kujoniec** = »łajać• Wrześ. dod. Pr. fil. V, 775.
- Kuka** = »w mowie dzieci i nianiek = wszelkie skaleczenie, słuczenie• Pr. fil. IV, 835. Toż Ust. z Litwy. »Kuku = boli (u dzieci)• Wiśła III, 739. »Kyka: 'Tu mię boli, tu mam kyka, Tu mię smarowajcie!'• Ust. od J. Traczyka.
- Kukać**: »Nie kukajże, kukóweczko• Rog. n° 509. »Żaby kukają w jeziorze• Kaspr. 69. || »Kukać = narzekać: 'Potym będziesz kukał'• Pr. fil. V, 775. »Kukać a. częściej Kukować = biedować, biedzić się Ust. z Litwy. || »Kukać się = ukrywać się• Pr. fil. IV, 281.
- Kukawka** = »kukułka• Spr. V, 112. »Kukawka, Zieziul(k)a = kukułka• Pr. fil. IV, 835. Zb. VIII, 251. Przyj. ludu VI, 126. Ust. z Litwy. »Kukawka• Wiśła V, 751. Zb. XIV, 206. Kaspr. 84—85. Rozpr. XX, 429. »Kukawica, Kukawka, Kukuczka, Kukulca = kukułka• Ram. 83. »Kukuczka, Kukulka• Hilf. 169. Por. Kukułka. || »Kukawka• u wozu: »Dla ułatwienia skrętu, dodają do rozwozy żelazną 'kukawkę'• Pozn. I, 110. || »Kukaweczka• Rog. n° 303. 312. »Kukaweczka• ib. n° 509. || »Kukawci• Wójc. II, 92. Rad. II, 68.
- Kukawczy(n)**: »Maść kukawczego oczka' = unguentum pedicularum• Wiśła III, 90. || »'Kukawcze rękawice' = primula veris• Pobl. 39. Ram. 83. || »Kukawczyne ziele = orchis maculata• Wiśła VII, 272. || »Kukawczyn: 'Kukawczyné jajkó'• Ram. 83. Por. Kukułczy.
- Kuklaty**: Jeżeli węgły domu nie będą równo od siebie oddalone, to »ściany wyjdą 'koziatę' a 'kuklate'• Spr. V, 370 p. w. Koza.
- Kuklement** p. Komplement.
- Kuklik** = »geum• O. »Kuklik = Benediktenkraut• Mrong. Wiśła VIII, 140. Pleszcz. 119.
- Kukła** = »kawałek, bałwanek• Zb. II, 8. || »Kukła = bułka: »Słynne 'kukły' Zielenieckie• Krak. I, 134, ods. 1. || »Kukła = strucla święteczna święteczna• Rozpr. XX, 429. »Kukła = bułka• Hilf. 169. Rozpr. VIII, 122. »Kukła, Kukielka = długa strucla• ib. XII, 94. Nadm. 150. »Kukła a. Kupła = długa strucla święteczna• Rozpr. VIII, 174. »Kuklow• 2 pp. Im. Derd. 78. Ram. 83. »Kukła = bułka, kupiona w mieście• Spr. V, 112. || »Kukielka: »Pani... Kukielki gniecie i w cieście cmerze• Kętrz. 74, n° 37. Maz. V, 113, zwr. 10. »Na chrzciny pieką wszędzie... t. zw. 'kukielkę chrzestną', czyli struclę 4 stopy długą...• Krak. II, 4. »Nosecek ma (Warszawianka) węgierski, Jak kukielka za ceski• ib. 509, n° 872, zwr. 2. Toż Zb. XII, 173, n° 121. Toż Kon. 37, n° 211. »(Morawianka) Ma nosek małuski, jak kukielka za reński• Kiel. I, 133, n° 222, zwr. 4. »Dam ja ci gomółkę, kukielkę Za ceski• Kiel. II, 87, n° 283. »Przy pieczeniu chleba wkłada się obok do piekarnika 'kukielki' dla dzieci, tj. 'chleby' o malutkiej formie• Wiśła III, 724. »(Na obiedzie zadusznym) Pierwszą potrawą jest chleb pszenny, zwany 'kukielką'• Wiśła VI, 921. »Dą mu stéry ceskie na stéry kukielki• Cisz. I, 279, n° 228. »Kukielka = gomółka• Osip. »(Książdz chrzei, zamiast dziecka) leżącą

- na poduszce 'kukielkę chleba'• Krak. IV, 107, n° 42. Mátyás Z ust ludu, 10. Kiel. I, 106. Lub. I, 130, n° 25. Wisła VI, 143. 575. Rud. 69. 212. Rozpr. XI, 185. Cisz. I, 263. »Podługowate i kończate bułeczki, zwane 'kukielkami', 'gniotkami'• Krak. I, 134, ods. 1. »Kukielka pszenna = strucla makiem posypana• Wisła II, 101. || »Kukielka•: Kam. 81. Krak. I, 134. »Trzy kukielki po trzy grejcarey• Zb. VI, 256, n° 90, 2. Rozpr. IX, 153. Zb. VIII, 77. Zawiliński Z etnografji kraj. 2. Kal. I, 255. Zb. VII, 36, n° 94. || »Kukielka• Kon. 37, n° 211. Dygasiński Bel-donek. 80. Mátyás Świat i przyroda, 9. Wisła VII, 107. || »Kukielczka• Zb. IV, 155. Świąt. 77, n° 6. zwr. 1. Krak. II, 44. || »Kukielczka• Maz. I, 291, n° 191. »Dam mu chleba kukielczkę• Zb. VIII, 69, n° 15. Łęcz. 72, n° 87. Kiel. I, 102, n° 134. || »Kukielka•: Do stawiania 'bitki' (= lepianki), »dla większej trwałości ścian 'robili takie kukielki ze słomy z gliną' i takowe układali, ugniatając je przydeptywaniem• Wisła II, 367. || »Kukliczka•: »Kukliczka = bułka, mały bochenek chleba• Spr. IV, 25. || »Kukielica• = gra dziecienna, podczas której wołają: »Kieu kieu baranicu (zap. 'baraniec' K.), Za trzy grosze kukielice: Kie kie baraniec, Za trzy grosze kukielice• Zb. XIII, 80, n° 7.
- Kukrzysko** = »zgli-szcze, pogorzelsko, a. miejsce zniszczonych, spustoszonych osad wśród lasu• O. »Kukrzysko = siedlisko domowe, stare gniazdo rodzinne: 'Nasze kukrzysko' = dom po rodzicach i dziadach odziedziczony; wyrażenie drobnej szlachty Nad-narwiańskiej• Pr. fil. IV, 835. Por. Chełm. I, 71; II, 239. »'Stare miejsce', 'Stare kukrzysko' = dom panny młodej (np. w stronach Nadnarwiańskich)• Zb. I, 92. || »Kokrzysko = miejsce, plac, na którym stał przedtym dom• Czark. Toż Maz. V, 48. || »Kukurzysko = pustkowie, gdzie dawniej stała karczma• Lub. II, 205, n° 16.
- Kuks** »a. **Kuksa** = szturchaniec• O. »Kuks• = szturchaniec: 'Dać kuksa w bok' Ust. z Litwy. »Kuks a. Sojka = szturchaniec• Osip.
- Kuksać** = »pobudzać kogo do czego szturchaniem• Osip. Toż Ust. z Litwy.
- Kuku!**: »Pędzi wołki na paszę, gdzie kują kukulki: Kuku kuku kuku kuku, gdzie kują kukulki• Oles. 62. »Kukuk! = kuku! 'Kukawki latają i 'kukuk' wółają'. 'A kukuk! strech (= dziad) babā ũttuk'• Ram. 83.
- Kukuczka**: »Kukuczka = gymnadenia conopsea• Tyg. ilustr. 1, XII, 18. »Kukuczka = orchis• Rozpr. XII, 108. Por. Kukulka.
- Kukulczy**: »Kukulcze trzewiczki• = rodzaj grzyba małego, barwy pasowej Ust. z Litwy.
- Kukulka**: »Kukulki = storczyki wogóle (orchides)• Zb. II, 257. »Kukulki = storczyk plamisty (orchis maculata)• ib. VI, 275, n° 134. Toż Spr. V, 371. Pawł. || »Kukulka = biedronka siedmiokropka (coccinella septempunctata) a. Zazulka• Zb. V, 106, n° 4. || »Kukulinka•: »Zakukała kukulinka• Zb. IX, 187, n° 47. || »Kukulczka• Ram. 83. || »Kukuleńka•: »Zakukała kukuleńka• Zb. XIII, 158. Por. Kukałka.
- Kukurydza**: »...Będziewa siáli... Proso, kukurydzkę• Świąt. 71. »Zytko i psenicę, Jarą kuku-

- ryckę• Zb. IX, 13. || »U boku (magierki) spada suta kiść, zwana 'kukurydzą'• Zb. XIV, 156. Rozpr. XX, 429.
- K u k u r y k u l !** »Zapiały koguty: ku-ku-ry-ki!• Maz. III, 66, n° 16. »Kukuryku gda gda• Wiśła VI, 693. »Kur zapiał...: kukurykuu!• Pleszcz. 153, n° 4. »Mój kohutku: kukuruku!• Zaw. 96, n° 75.
- K u l** = 1, snop (słomy) 2, matnia, środek niewodu, 'horek' Ust. z Litwy. Zb. XII, 34. »Kul = wielki snop, więź słomy; 'kul' słomy prostej z pod ręcznych cepów...• Pr. fil. IV, 835. Osip. »Gierlina a. Kul = pęk czystej słomy, złożony z sześciu snopów• Pleszcz. 34. Por. Kulec. || »Kulik = rodzaj mędla Encykl. roln. II, 816. »Kuliki = niewielkie pęczki słomy, po trzy na płask związane, do krycia dachów 'kulikami'• Osip. »Kulik = mały snop słomy Ust. z Litwy.
- K u l** »a. **Zaklepka, Zaprazka** = rozklepana z masłem mąka, dodawana na zgęszczenie sosów, zup itp.• Ust. od Zakopanego.
- K u l** = »jarmuż• Wiśła III, 724. || »Kul = brukiew• Pr. fil. V, 776. || »Kól = kapusta• Mrong. p. w. Kohl. »'Nackał sie siłka kuli' = zjadł dużo brukwi• Kal. I, 256.
- K u l a** »a. Klůka = krzywa laska itd.• Pobl., patrz pod Klůka przytoczenie z Pobl. 32 i ib. 153. »Kula, Kulka = drąg a. pręt, zakończony hakowato: także rozek kozicy, ponieważ jest w tył zagięty• Spr. V, 371. »Stróżów nocnych godłem jest gruba 'pála' dębowa a. bukowa, zwana 'kulą'• Święt. 126. »Kule = grube kije zakrzywione do uciskania kapusty w 'chłodzie' Pozn. I, 103. »Kula = laska a. kij sękaty, któ-
- rzym zwołuje się zebranie, przerzucając go z chaty do chaty, co się nazywa 'kulę wyrzucić'• Wiśła I, 153. Por. w różnych tomach 'Wisły' poszukiwanie o 'kuli' (n° III), np. w tomie IV, od str. 687, V, od 906 i ind. Kal. I, 69. Por. O. p. w. Kluka i tutaj p. w. Kulka. || »Kula = kołki, które bartnik wbija do drzewa, łącząc do barci• O. »(W belkę) wbity jest kołek, zwany 'kulą' a. 'kulka', do zawieszania zarzniętego i mającego się oprawiać wieprza• Maz. III, 42. »Wzion go (wieprza) za ogun, przycypił go do kuli, rozplatał...• Chełch. II, 107. || »Kula u studni: »Płyt-sza studnia do ciągnięcia wody 'kulą' (= kluką, hakiem) Krak. I, 140. Por. niż. Kulka. || »Kula u pług: »Kule = dwa kabłeki u jarzma, obejmujące szyję wołów, zatykane 'zanzami'• Pr. fil. IV, 835. »Niekiedy na rękojeściach soch (zwanym nad Narwią 'namulnicą' i 'kulą') widziałem nasadzone, dla lepszego ujęcia, rogi bydłce• Wiśła II, 286. »W jarzmie jest wydłubane na 'kule', a 'kule' są drewniane• Zb. VIII, 260—61. »Kula = kołek w jarzmie, służący do zatykania• Pr. fil. V, 776. Porów. Kulka. || »Kula = socha, rozsocha: »W stajni jest złób na 'kulach' (na sochach)• Lub. I, 57. || »Kula u wozu: »Kula, Podkulek = hak, patyk do zatykania koła u wozu• Krak. IV, 310. »Kule = pochyłe drążki pionowe• ib. I, 176, n° 25 (rysunek na str. 175). »'Kłonicę' bywają czasem wsparte na mniejszych drążkach pionowych, zwanych 'kule'• J. Łoś. »Kula = kłonica w wozie• Pr. fil. IV, 211. »(W 'obartlu') oprawione są dwie 'kule', czyli krótkie, ociosane, po-

chylone drążki◀ Zb. X, 207. ▶Dyszszel... ma ze spodu 'kulę'◀ Święt. 9. 12. || ▶Kula = maczuga, szlaga, klepadło◀ O. ▶Kula = pobijacz, narzędzie bednarskie, drewniany młotek do pobijania obręczy◀ Pr. fil. V, 776. || ▶Kule, Kulki = pokazują się przy kiełkowaniu ziemniaków, grochu itd.◀ Zb. I, 44. || ▶Kula = dół, jama◀ Hilf. 169. Bisk. 12. ▶Kulã wfkopali◀ Hilf. 128. ▶Ten, co kule kopie◀ ip. 150. ▶Kula = jama, dół, dziura w ziemi: 'Kulã na ũmarłégd wfkópall'◀ Ram. 83. Porów. Kulka. || ▶Kula = sadzawka, mały staw: 'W tŕ kuli trzymámŕ rŕbŕ'◀ Ram. 83. || ▶Kula◀ w grzech: 'W grze w 'skryj, nie ukazuj' ▶dwoje dziewcząt mają pierścioneł, kamyszek, lub coś podobnego, zwany 'złotą kulą'... Pierwsza mówi: 'Gadaj, gadula, Gdzie jest moja złota kula'◀ Kuj. I, 223, n° 8. ▶'Złota kula' = gra pastuszków (opisana szczegółowo) Krak. I, 321 - 322, n° 5. ▶'Złota kula' = gra dziecienna (opis szczegółowy) Zb. X, 84, n° 22. Rud. 117, n° 3. || ▶Kula (zartobliwie) = głowa: 'Ma w kuli' = podpił sobie trochę◀ Zb. I, 19. ▶Kula (przenośnie) = głowa, pałka (u pijaka: 'Nalał sobie w kulę'. 'Miał w kuli'◀ ib. 27. ▶Kula, wyraz pijacki = czub, łeb: 'Ma w kuli'◀ Pobł. 134. Porów. Kulajka. Kulka.

Kulać = ▶toczyć po ziemi coś okrągłego, np. piłkę, kółko, krag. 'Kulać się' po ziemi = toczyć się Pr. fil. IV, 211. ▶Chłopczy kulają krag na ulicy◀ ib. 835. ▶Kulać = toczyć, np. obręcz, kółko po ziemi◀ Parcz. ▶Pasterz kula jaje wokoło krów◀ Zb. V, 114, n° 55. ▶Kulają jajka po ziemi◀ (na wielkanoc) Zb. II, 17.

▶Kulowac, Kulac = taczać◀ Hilf. 169. ▶Dzieci kulają jabka... Pietrek mówi: 'Kululu, jabłuszko, Do tatali pod łózko'◀ Pozn. VI, 71. ▶Kulac = toczyć coś po czymś, posuwać coś okrągłego◀ Ram. 83. Patrz Kularz. || ▶Kulać się◀ ▶Kulac sã = toczyć się (po czymś): 'Ũpád l kulł sã z górf'◀ Ram. 83. ▶Kulać się = toczyć się, taczać się, 'kocić się': 'Talary na stól się kulały◀ Wójo. II, 314. Maz. I, 209, zwr. 5. Aten. VI, 624. Rog. n° 441. Zejsz. 42, n° 9. ▶Kulało się czerwone jabłuszko◀ Rog. n° 236. 303. 362. Pozn. I, 239, n° 99; IV, 155. ▶Kulaj mi się i obracaj◀ (do jabłka) Kal. I, 99, n° 55. Pozn. IV, 114. 155. ▶Já mu (wiáneczkowi) sie nie dá m kulać◀ (= spadać, staczać się z głowy) Zb. IX, 202, n° 96, zwr. 5. ▶Kula się pierścień◀ Pozn. IV, 114. ▶Kuláj sie kuláj Malowany gnácie!◀ Aten. VI, 632. || ▶Kulać się = tarzać się, toczyć się obracając się (o człowieku): ▶Kulać się a. Kulkować się = taczać się po ziemi jak kłębek◀ Osip. ▶Pójdźmy potratować mu żyto!... Jak się zaczną zapasować, po życie gonić i kulać...◀ Nadm. 125. ▶Wilk... zaczął... przewracać się i 'kulać się' po łące◀ Pozn. VII, 36, n° 1. || ▶Kulać (o chlebie) = robić, formować bochenki◀ Pr. fil. V, 776. ▶Dusiły, kulały (= taczały) i kruszyły◀ (niby bochenek) Pozn. I, 258, n° 3. Patrz Kulany. || ▶Kulać = wałkować, maglować (bieliznę): ▶Kážbŕs ieh (koszule) kulała?◀ Zb. IX, 225, n° 156. zwr. 6. || ▶Kulać◀: ▶Kulac = kraść ryby z niewodu◀ Pobł. 39. Derd. 136. ▶Kno pŕ, co chcą kulac rŕbŕ...◀ Derd. 133. || ▶Kulgać = kulać, to-

- czyć• Wisła III, 745. »Kulgać = toczyć się• Spr. V, 112. »Kulchać = kulać• Pr. fil. IV, 835. Por. Kulanie. Kulany. Kulnąć. Tulać.
- Kulajka** = »pigulka• Ram. 83. || »Gulajka = ciasto jak kulka okrągłe• Cheteh. I, 243, ods.
- Kulanie**: »Kulanie w kręga• = gra chłopców wiejskich Nadm. 98.
- Kulany**: »Szczypanki są 'kulane', gdy się je w palcach w okrągłe waleczki zwiąja• Kal. I, 40. Por. Kulać.
- Kularz** = »człowiek, który 'kulia' kłody na tartak• Hoff, 40.
- Kulem**: »Woda gotuje się 'kulem'• = kłębem Ust. z Litwy. || »'Kulem' zdjąć skórę z cielęcia• = całą, nierozrzynaną, złupić Ust. z Litwy. || »'Kulem' spaść, zlecieć• = spaść tocząc się, na głowę, sztorcem Ust. z Litwy.
- Kulas** = »kij zakrzywiony• Cheteh. II, 150. Spr. V, 112. »Zacon kulasem orać• ib. 103. »Kulas = drewniany, 'gabas'• Osip. »Kulas = kij ('kula')• Wisła III, 88; IV, 688. »Podpiera się kulasem• Nadm. 90. »Skrzywił się, jak kulas• Maz. V, 281, n° 305, zwr. 8. »Przywióz samych krzywosów, kulasów, ani to do pieca wsadzić, ani nie• Pr. fil. V, 774 p. w. Krzywos. »Czerwony kulás• (w zagadce o płomieniu) Cisz. I, 347, n° 272. »Zadek wozu... na przodku ma 'kulásy' brzożowe, rozwarne, w nasad wprawione• Świąt. 10. || »Kulás = człowiek kulawy• Spr. V, 112. Udz. »Ślepy (dziad) brał kulasa i stawiał na ramię• Bar. 51. »Kulas... nie nie upada• (= kuleje) Lip. 85. »Mój kulas nie przylaz, Da bo juz nie przylezie• Maz. II, 176, n° 401. Toż Kiel. II, 108, n° 354. »Nadsed kulas z Lublina• Rad. II, 55, n° 113, zwr. 4. Porówn. Kulasa. Kulawiec. Kuldus.
- || »Kulasisko•: »Dziezes ty, chłopcze, swoje Źocka podziął, Coś (= żeś) se ty takie kulasisko Źobráł?• (o pannie młodej) Zb. XIV, 114, n° 137. || »Kulaś•: »Jasiu, kulasiu!• Kiel. II, 87, n° 283. || »Kulas• przysłówkowo = kulejąc, staniając się: (Po ucziecie weselnej) »Pójdzie do dom kulas• Kuj. I, 254. 264. 283. 313. Pozn. II, 304; III, 55; V, 201. Kal. I, 194. »Kulasz• Pozn. III, 70 (z oracji weselnej). || »Kulás = haftka• Pr. fil. IV, 211. || »Kuláski = palmy 'szyte' tj. wyszywane na ubraniach Górali Cer. || »Kulaski = ziemniaki długie, 'rózki' Udz.
- Kulasa** = »duża noga• Pobl. 154. »Kulasa = brzydka noga• Wisła III, 745. »Kulásy (zgrubiale) = nożyska• Zb. II, 248 »Zebys kulásy połómiał, jakeś do mnie sed!• Doman. Toż Ust. z Kaliskiego. »Kulás (pogardl.) = noga niezgrabna a. kulawa• Pr. fil. IV, 211. »Juz go dawno kulásy bolały• Kal. I, 256. »Kto sie za bardzo napije, pewnie złámie kulás• Wisła VI, 82. »Kulás (pogardliwie) = noga• Parcz. Mil.
- Kulasza** p. Kulesza.
- Kulawek**: »Upił się z kieliszka kulawka• Krak. IV, 273, n° 766. Por. Kulawka ż. O.
- Kulawiec** = człowiek kulawy, 'kulas', 'kuldus': »Choćby był swiec, czy krawiec, Czyby jaki kulawiec• Rog. n° 501. »Idźze ty ode mnie, Ty, kulawce brzydki!• Kiel. II, 128, n° 428 b, zwr. 4.
- Kulawieć**: »Kulawiec = kuleć, chromać• Ram. 83. »(Panna młoda) gdy z nim (panem młodym) tańcuje, 'kulawieje'• Pozn. II, 109. »Ona mu w tańcu 'kulawi' (ku-

- leje, kulawieje)• ib. 236. Ib. III, 179. »Szedł i kulawiał« Nadm. 128.
- Kulawka** = »choroba owiec od wilgoci, polegająca na gniciu szpar u racie« Pr. fil. IV, 835. Fed. 236. Wisła VIII, 133. Por. Kulawek.
- Kulaty** = okragły: »Świecie, świecie, tyś kulaty, jako motowidło« Cinc. 35, n° 795.
- Kulawy**: »Kulawyk na rękę, kulawyk na nogę. Ja tobie, dziewczyno, robić nie pomogę« Zb. XII, 137, n° 251. »Nie póde ja za cie, ty, kulawia nogo!« Zaw. 84, n° 50. || »Kulhawy« Ust. z Litwy.
- Kulbaba** = »przydrożnik (taraxacum); roślinę tę niewłaściwie tu nazywają cykorją, cykorją dziką a. zółtą« Roczn. 210. Toż Zb. I, 70. || »Kulibaba = widłak (lycopodiuni annotinum)« Wrześ. 12. Spr. V, 371. »Kulibaba a. Widłak-babimór a. Pasek ś. Jana (lycopodium clavatum)« Lub. II, 160, n° 16.
- Kulbaczyć się**: »Kulbażyć się = skręcać się w węzły« Święt. 701.
- Kulbaka** = »1, węzeł na powrozie, powstały wskutek silnego skręcenia 2. strzemień u siodła (rzadko)« Święt. 701. »Kulbaka = 1, siodło 2, człowiek zgarbiony, skrzywiony« Udz.
- Kulbony** p. Kłonica.
- Kulbas** = »styczysko (patyk drewniany) u pług. trzyma się w ręku« Lub. I, 83. Por. Kulas.
- Kulc-p. Kólc-**.
- Kuleczyba** = roślina strychnos O. »Kuleczyba = wronie oko, nuxvomica« Pr. fil. V, 766.
- Kuleczyć** = »futuere« Rozpr. XVII, 42. || »Kuleczyć się« = kielkować: »Drzewa ronią dojrzałe owoce i puchy, które, na namuły spadając, dorazu się kuleczą« Tyg. ilustr. I, XIV, 40. Por. pod Kula przytoczenie ze Zb. I, 44.
- Kuleczyk** = »szczygieł« Przyj. ludu VI, 126. Maj.
- Kuldontyk-** »pazurnik = przekupień miejski, 'przeliwacz', okpisz« Krak. IV, 310.
- Kuldus** = »osoba kulawa« Pobl. 39.
- Kuldyskś!** = naśladowanie kulania, chromania, utykania: »Idzie baba kuldykś kuldykś« Ust. z Litwy.
- Kule p. Kılka**.
- Kulec**: »Na wielkim kulec sieci stary myśliwy karbuje corocznie wielkie polowania« Tyg. ilustr. I, XIII, 241. Por. Kul.
- Kuleć**: »Kulać« = chromać, utykać: »Przychodzi kulając, lub na jednej nodze skacząc« Kon. 64. »Kotka myszkę łapała... Bez oborę kulając, bez ulice skakając« Kiel. I, 166, n° 294. || »Kulać« a. Kulhać« Ust. z Litwy. »Kulchać = kuleć« Wrześ. 11. Czark. || »Kulzac, Kulzają = utykać, chromieć« Hilf. 169.
- Kulesza, Kulasza** = lemieszka« Rozpr. XVII, 10. »Hucny gotują sobie z mąki kukurydzianej mamiłgę, kuleszę...« Kłosy XVII, 167. »Kulesza = mamiłga« Zb. I, 70. »Kulisz a. Kulesza = gęsto gotowana kasza, szczególnie z żytniej mąki« O. || »Kulasza = mąka pszenna a. żytnia, gotowana na rzadko na zupę« Lub. I, 52. »Kulasza = lemieszka z mąki hreczanej, jadana z mlekiem« Pr. fil. IV, 211. »Kulasza = prazu-cha« ib. V, 776. »Jeżeli Mazurowi zabraknie ziemniaków... to nad Sanem jada 'gulase' czyli 'kulase'...« (opis) Zb. XIV, 155, n° 4. »Kulasa (Kulasza, Kalesza [zap. ma być 'Kulesza' K.]) = mąka owsiana, żytnia, a. jęczmienna, ugotowana gęsto na wodzie« Wi-

- śła VIII, 595. »Kulasa = potrawa z tatarczanej i jęczmiennej mąki« Rozpr. XX, 430. »Kulesz = kasza jaglana 'powolna', tj. na rzadko zgotowana« Rocz. 211. »Kulesz = krupnik z kaszą« Ust. z Ukrainy. »Kulesz a. Kulasza = rodzaj potrawy mącznej« Petr.
- Kulfon** »a. Kulfa = duża, niezgrabna noga« Zb. II, 8. || »Kulfa = brzydka noga« Wiśła III, 745. »Kulfa a. Kulasza = duża noga« Pobl. 154. || »Kulfon = człowiek z dużym nosem« Pr. fil. IV, 276. »Kulfon, Kulfoniasty = niezgrabny człowiek« Spr. V, 112. || »Kulfon = głupiec, dureń« Parcz. »Kulfon = niegodziwiec, brudak: próżniak, obszarpaniec (przezwisko mieszczanina)« Świąt. 701.
- Kulgać** p. Kulać.
- Kulhawy** p. Kula wy.
- Kuli** p. Gwoli. Kwoli.
- Kuli** = ? »(Zaprasamy) na ozechy (tak K). liskowne, Do kulich gałek podobne« Pauli, 38 (autor objaśnia: »okrągłych«; czy tranie? K.).
- Kulibaba** p. Kulbaba.
- Kuliczek** p. Kół.
- Kuliczek** = »gatunek bekasa« Przyj. ludu VI, 112.
- Kulić** = kurczyć (wydrukowano 'kulić się = kurczyć się', a przykład podano na 'kulić' K.): »Nogi kule w kozuch, bo my zimno« Spr. V, 112. »Na słotę gwiazdy kulą się we mgle, kieby kopki siana« Krak. III, 31, n° 50.
- Kulifant** = »trucizna na ryby« Rozpr. XII, 38. 94.
- Kulig**: »W Ostaliki chodzono tu dawniej z 'kuligiem'« (następują opisy) Pozn. II, 190, n° 2 i 3. »Laskę z kulą u wierzchu odsyłano od domu do domu, zwołując kulig. Od niej i nazwisko 'kuligu' ma pochodzić« Wiśła VII, 169 (z F. Dmochowskiego). Por. Kal. I, 69—72.
- Kulik** p. Kół.
- Kulik** = »Od Kulika do Kulika, Stoi karczma, gra muzyka, Tańcuje tam Kuba, Janek...« Wiśła VI, 863, n° 27. »Jadę ja se od Kulika« Lub. II, 58.
- Kulik** (ptak): »Kuling« Hilf. 169. Frischbier Preuss. Wörterbuch p. w. Kulik. Ram. 84. »Kulig = wszelki drobny kulig« Wrześ. 12. || »Kuliga = wszelki duży kulig« Wrześ. 12.
- Kulimady** = »testiculi« Rozpr. XVII, 42.
- Kulisza** = »rodzaj tańca, zwany także 'tańcem umarłych'« Wiśła IV, 789.
- Kulka** = »1, rodzaj klucza drcianego, służącego do otwierania zasuw żelaznej 2, część zórawia studziennego, zagięcie żelazne a. drewniane, przytwierdzone na końcu 'klucza', na które zaczepia się wiadro« Pr. fil. IV, 211. »Przygiąć wierzchołek ziela do ziemi, zabić go rososzką czyli kulką drewnianą do ziemi...« Głuz. 553. »Na wrota... zakładają drewniany hak, zwany 'kulką', ażeby się u góry nie odchylały« Was. 39. »Kulka = kluczka, hakowate zagięcie czegoś do przyczepiania a. przyciągania« Kuj. II, 272. »Kulka drzewiana' = zakrzywiony kijek $\frac{1}{4}$ a. $\frac{1}{2}$ łokcia długi, używany do trzepania lnu, do oklep(yw)ania siemienia itp.« Pozn. II, 57. »Kulka = prawa rękojeść u sochy, będąca zwykle korzeniem 'rogacza', czyli drzewa, użytego na 'grądziel'. 'Kulka' nazywają także 'klukę', 'kluczkę', tj. gałąź hakowatą, przywiązaną na długim kiju, tyce, służącą do obłamywania gałęzi z drzew« Pr.

- fil. IV, 836. »Kulka = 1, kulas, hak drewniany: 'Powieś czapkę na kulce' 2, kołek, mający głowę taką, iż założona na niego 'kluba' zemknać się nie może. O. »Kulka = zakrzywione drewnisko, (haczyk drewniany), przyczepione do drążka a. do powroza od nosideł, którym się zaczepia o ucho konewki, czerpiąc wodę. Krak. IV, 310. »Nosidła z 'kulkami' na sznurkach. (z rysunkiem) ib. I, 165. Por. ib. IV, 315 p. w. Osęka. »W drugim końcu 'cepigi', tam, gdzie człowiek chodzi, po prawej stronie jest 'kulka' drewniana, za którą się trzyma orząc. Zb. VIII, 260. »Kulki. u jarzma (z rysunkiem) Was. 60. »Kulka u sochy Pleszcz. 24, ods., n° 4 i 5. || »Kulka u kosy: Zb. VIII, 261. »Kulka = drewno do trzymania 'kossiska'. Was. 57, n° 7. Por. pod **Kabłak** przytoczenie z Pr. fil. IV, 824. || »Kulka u żarn: »Mlon' utkwiony jest u dołu 'w kulce', a u góry 'w kłopocie'. Pleszcz. 22, ods. n° 5. || »Kulki przy kiełkowaniu, patrz pod **Kula** przytoczenie ze Zb. I, 44. || »Kulka = narzędzie do pisania jaj. Pr. fil. IV, 211. || »Kulki = testiculi: »Ten człowiek też musiał w lutryi (= na loterji) kulki wygrać. Cinc. 36, n° 814. Por. **Kulimady**. || »Kulki = koziołki: »Kulki przewracać, wywracać = magać, fikać koziołki, koziołkować Ust. z Litwy. || »Kulka = 1, stawek, sadzawka 2, jamka w ziemi 3, dołek w brzuchu: 'Jędo gniece w kulce'. Ram. 83—84. || »Kulki: 'Suka kulków na nigu' = szuka przyczepki. Zb. VIII, 251. Patrz **Dębowe kulki**. Por. **Kula**.
- Kulkiem**: »Kocić się kulkiem = staczać się jak kula z góry Ust. z Litwy. Por. **Kulmanem**.
- Kulko** p. Ile. **Kilka**.
- Kulkosów**: »Leci sowa z Kulkosowa...» zagadka o młynie Zb. VII, 86, n° 50.
- Kulkule** p. Ile.
- Kulmanem**: »Staczać się kulmanem' = kulkiem, tocząc się, jak kula. Osip.
- Kulnąć** = potoczyć: »Kulnę ja kulnę Wianek po ulicy. Kuj. I, 258. »Kulnę ja wianyszek po stole. ib. 272. »Kulnąć 'krag' (w grze w 'Krag') Pozn. I, 262, 8A. »Dziecko kulnęło jabko. Pozn. VI, 52. »Groch kwit, choćby był jaje kulnoł po niēm, nie byłoby do zimi padło, taki gesty był. ib. 162, n° 33. || »Kulnąć się. »Jabko kulnęło się pod kamień. Kuj. I, 132. »Kopnął go nogą, a ón z miechem kulnął się i ulopił. Pozn. VI, 296.
- Kulnik** = wilk (w zagadce): »Weź kopulę, goń kulnika...» (= weź kija, goń wilka) Cisz. I, 358, n° 417.
- Kulon** = »ptak oedienemus. O. »Kulon = kulik wielki. Wrześ. 12. || »Kulon = mieszczanin małego miasteczka. Aten. XLV, 425. »Kulon = tak lud przezywa mieszczan. Pr. fil. IV, 212. Cisz. I, 168, ods. 2. Por. **Gulon**. **Kołtun**. **Kóldón**. **Kujon**. **Kuldón**.
- Kulowy**: »'Słoma kulowa' = wzięta ze snopa, nie zmięta, prosta. Ust. z Litwy.
- Kulsza** = »kość biodrowa. O. »(Wyraz ten) na Litwie w powszechnym jest użyciu, a nadto udko ptaka tam 'kulszą' nazywają: 'Zjadłem kulszeczkę od kurczęcia'. 'Siedząc nad kulszą indyka, pokręcał głową' z Pamięć-

tników kwestarza Chodźki« Wal. p. t. w. »Kulszka = udziec wieprzowy, szynka« Chełm. II, 239. »Kulsza = biodro: 'Wybić, wywichnąć nogę w kulsy'« Pr. fil. IV, 836. 902 p. w. Biedro. »Kulsza = udo« Osip. »Kulsza = kość biodrowa, kulszowa« Czark.

Kultura p. Politura.

Kululu! = o 'kulaniu' patrz w przytoczeniu z Pozn. VI, 71 pod Kulać. »Kululu, jabłuszko. Do tautuli pod łożko« ib. 52.

Kulzać p. Kuleć.

Kułak = 1. pięść 2. ząb drewniany w kole maszynowym, tryb: 'Iść z kim na kułaki'. 'Przyszło do kułaków'. 'Mały jak kułak' Ust. z Litwy. Osip. Wal. p. t. w. »Kułaczek« Ust. z Litwy. Osip.

Kułastra = »pierwsze mleko po ocieleniu krowy a. u kobiety...« Zb. I, 70. »Kułastra = siara« Rozpr. XVII, 10.

Kułdoczyć p. Kołdoczyć.

Kułtun p. Kołtun.

Kum kum! = o głosie żab: Zb. VI, 193. Toż Ust. z Litwy. Wiśła VII, 175.

Kum i Kuma: »Bede ci w kumy« Chełch. II, 21. »Kumy, kmotry, bracia, siostry... nie ũustygujta (= narzekajcie)!...« (z oracji pogrzebowej) Zb. XIV, 184. || »Kumal« Pozn. V, 151, n° 348. Zb. I, 16. || »Kumul« Maz III, 290. || »Kumeszek«: »Kumeski« 1 pp. Im. Zb. VI, 139, n° 98, zwr. 4. || »Kumuleczek« Chełch. I, 63. || »Kumos«: »Przyszedł kumos do kumosa...« Zb. II, 182, n° 97. || »Kumeia« Pr. fil. V, 776. || »Kumeczka« Malyás Z ust ludu, 14. Pozn. II, 216, n° 66, zwr. 4. || »Kumola« Kuj. II, 272 p. w. Kmo-ter. »Pani kumolu!« Kaspr. 29. || »Kumula« Łęcz. 137. || »Kumoleczka« Pozn. VII, 279. || »Ku-

mosia«: »Kumosia kumosi gorzałecko nosi« Zb. XII, 213. Krak. II, 180, n° 358; IV, 223. Zb. IV, 164, n° 285. »Kochali się (---) jak dwie kumosie« ib. 256, n° 250. »Kumosia kumosi bajeczki znosi« ib., n° 241. Pozn. V, 110, n° 223. Krak. II, 9, ods. Kiel. II, 168, n° 543; 198, n° 7. Święt. 128, 473. »Kumoś!« Pozn. II, 215. || »Kumosia«: Maz. III, 288, n° 411, zwr. 2. Zej-z. 99, n° 381. || »Kumosiczka«: »Wsyćkie komosicki... biezo« Fed. 208, n° 131. || »Kumosiczka« Maz. III, 288, n° 411, zwr. 8. || »Kumoszka«: Kuj. I, 51, 247, n° 6; II, 272. Lip. 163. Pauli, 55, n° 1. Zb. II, 129; III, 10; IV, 156; XII, 163. Pozn. II, 216, n° 2, 254. Fed. 139. Święt. 127. Pozn. IV, 244. || »Kumosinka« Lip. 163. »Kumosińka« Pozn. IV, 244; I, 251. || »Kmoszka« Derd. J. 13, 14. || »Kumoszka«: »'Babki' (akuszerki, lekarki) noszą nazwę 'kumoszek', częściej jednak 'ciotek'« Wiśła IV, 784. Por. Kmo-tr. Kumol(e)r.

Knm i Knume = »żłób, korytko dla bydła, koni; korytko do mięsa solonego z jednego kawału drzewa wyciosane« Pobł. 39. »Kumik = korytko« ib. Kumka = filiżanka wypukła, bez ucha« ib. »Kumac = żłobić: 'Czošetką' 'wykumany' jest 'kum'« ib. Toż Ram. 84. »Kumk = żłobek: korytko, wy-żłobione w jednym kawałe drzewa« ib. »Kumka = czasza, czarka, filiżanka« (zwłaszcza gliniana, w przeciwieństwie do porcelanowej, która się nazywa 'taska')« ib. »Kumitko = korytko« Pozn. II, 250. || »Kumka = ławka pod piecem« Hilf. 169.

Kumać = »Po wyschnięciu (mytej w wodzie wehny), należy ją

- 'kumać', t. j. rozrywać. Wisła VII, 80.
- Kumać i Kumkać** = o głosie zab: »Żaba kuma. Wisła V, 648. »Kumkać: »Żaby kumkają. O. Pług Zagon rodzinny III, 288. »Żaba kumka. Wisła VII, 175.
- Kumiak** = »pęk włókna a. przędzy, dający się objąć jedną dłonią. Osip. || »Kumlak, Kumłak = wiecheć lnu, konopi, siana, barłogu, splełanych nici. Pr. fil. IV, 836. »Kumlacyć, Kumłacyć, Skumlacyć = spletać, poplątać. ib.
- Kumiec** = »zagrodnik, chałupnik, posiadający tylko chatę i ogród warzywny przy niej. Osip. »Na Litwie są robotnicy żonaci, którzy biorą od pana zboże i pensję, jadają u siebie, a robią we dworzec... Takich w powiecie Poniewieskim nazywają 'ordynarczykami', a na Żmudzi 'kumieciami'. Wisła VI, 673.
- Kumin** p. **Komin**.
- Kumirz** p. **Kołnierz**.
- Kumlak** p. **Kumiak**.
- Kumłak** p. **Kumiak**.
- Kumoły** p. **Gomoły**.
- Kumor** p. **Komar**.
- Kumor** p. **Komor**.
- Kumosa** p. **Komosa**.
- Kumot(e)r**: »Kumotr. Przyj. ludu VI, 6. Kuj. I, 51. 149. 156. 164. 324. Krak. IV, 17. Pozn. I, 167; II, 75. 215. 216. 224. Choc. 110. Kou. 25. Rozpr. IX, 357. Hilf. 90. 169. Zb. IX, 31. Fed. 30. Cisz. I, 232. 267. »Zaprosić w kumotry. Bibl. Warsz. 1864, I, 269. Zb. II, 140. »W kumotry stać. Pozn. VI, 57. »Kumoter. Pozn. V, 102. Kuj. I, 247, n° 6; II, 272 p. w. Kumoszka. 283, n° 47. Krak. II, 3. IV, 202; Zb. V, 210; II, 169; VII, 24. 76; VIII, 113. Zejsz. 99. Pozn. III, 51. Ust. ze Szląska Cieszyńskiego. Zb. XII, 215. Fed. 139. Rozpr. XII, 16. Wisła VII, 362. Spr. IV, 346. || »Kumoterek. Lip. 163. Krak. IV, 146. Pozn. IV, 244; V, 140. Krak. II, 180. Zb. X, 319; XII, 153. 215. Fed. 32. Kaspr. 20. Święt. 128. || »Kumotrzyczek. Przyj. ludu 1891, str. 94. || »Kumotrzyisko. Święt. 489. Por. **Kmotr. Kum.**
- Kumoterski** »kąt = kąt w izbie za stołem, miejsce honorowe, w którym kumotów sadzają. Pr. fil. V, 776. »Obowiązki kumoterskie. Krak. III, 21.
- Kumoterstwo** = »powinowactwo chrzestne. Krak. IV, 310. »Zgoda sąsiedzka i 'kumoterstwo' panowały między (sąsiadami). Święt. 504. || »Kumoterstwo = kumowstwo, kum i kuma Ust. od Płocka.
- Kumotrować** = »ić w kumy. Spr. IV, 346. Por. **Kumować**.
- Kumotrowy**: »Koń kumotrowy. Krak. I, 174, ods.
- Kumować** = być kumą: »Toplec prosił (dziewkę), ażeby mu kumowała. Zb. X, 113 d. »Pokojówka nie chce kumować. Chelch. II, 21, n° 52. Por. **Kumotrować**.
- Kumowanie się**: »Akt 'kumowania się' następuje zawsze w zakrytych, a polega na kolejnym przekładaniu dziecka z rąk do rąk kumów. Wisła IV, 837, ods.
- Kumpan** p. **Kompan**.
- Kumpie** = »udo wieprzowe, szynka. O. »Kump m. = szynka wieprzowa, pozbawiona wierzchniej warstwy tłuszczu. Osip. Toż Ust. z Litwy. »Gdzie nam tam myśleć o mięsie lub o 'kompi' (= szynce, półgusce). Maz. III, 356.
- Kumplement** p. **Komplement**.
- Kumrącka** p. **Kamrącka**.
- Kumulec** p. **Komolec**.
- Kumuł** p. **Komolec**.

Kumunja p. Komunja.

Kuna: ›Kuna osowa' = mustela foina• Hemp. || ›Kuna = zawiąsa drewniana (obłak) u wrót w stodole• Krak. IV, 310. ›Kuna• = obręcz żelazna na wierzeje stodołowe Pozn. I, 94. ›Kuna = klamra żelazna a. drewniana dla przymocowania drzwi, które się na biegunie prostopadłym obracają• Roczn. 211. ›Kuna = obręcz, trzymająca wyższy czop (u wrótni a. wierzei), jeżeli niema 'stęпки'• J. Łoś. ›Drzwi do komory... zbite kołkami na 'kunach'...• Wisła IV, 885. ›'Kuna' u wierzeju drzwi• Chełm. I, 74. ›Kuna = rodzaj zamknięcia drzwi u stodół• Pr. fil. IV, 212. Kud. ›'Biegun' = słup w wierzejach, obracający się w dwóch 'kunach', czyli w rodzaju zawias• ib. 799 p. w. Biegun. ›Kuna = obręcz, w której obraca się czop wierzei na stodole• Spr. IV, 364. ›Kuna = żelazo zakrzywione, w którym obracają się czopy wrót, przybite do słupa• Pr. fil. V, 776. || ›Kuna• u wozu Kuj I, 84; II, 272. || ›Kuna• u pług: ›Do grądziela zakłada się drag, zwany 'kóna', 'kuna'...• Pozn. III, 136. || ›Kuna• = pręgierz: ›Niegdyś za rozpustę a. kradzież... wsadzano dziewczki do 'kuny' = obręczy żelaznej przy drzwiach kościoła• Kuj. I, 50, n° 3; II, 272.

Kunalina = ›wódka• Wisła IV, 783.

Kunanie = walka w poniedziałek wielkanocny na jaja gotowane Pleszcz. 87.

Kundel: ›Kondyl = kundys, używany do polowania na czarną zwierzynę• Pr. fil. V, 767. Patrz Kutel. || ›Kundys = wiejski pies pospolity• Roczn. 211. O. Zb. I, 70.

Kundycyjá p. Kondycja.

Kundys p. Kundel.

Kundziuk p. Kindziuk.

Kunegunda: ›Kunda• Zb. XII, 130. ›Konda• Krak. III, 46. Lub. I, 132. ›Kunka• Kuj. II, 318. Zb. I, 99. Pozn. IV, 179. ›Konka• Krak. III, 46. ›Kondus!• Zb. XII, 221. ›Kondusia• ib. 197. ›Kondys!• ib. 136. ›Kunusia• Zb. I, 99. || ›Kundzina zapaska• Krak. III, 93.

Kuneta = ›mały rów do wody na środku szerokiego upustu• O. ›Kuneta = rodzaj zapory na dzikich potokach• Prac.

Kunetecka p. Komnata.

Kuniać = ›ni spać, ni czuwać, marudzić, nudzić sobą• Roczn. 212.

Kunica = ›a. Czapka. Kołtun, Wieher = gałęzie w pęk splecione i poplątane• Osip. Por. ›'Kunie gniazdo' = choroba gałęzi, 'czapka'• O.

Kunica = opłata, składana dzieciom w czasach poddaństwa od dziewczynek, wychodzących za mąż...• Zb. I, 85.

Kunierować = ›łajać• Spr. IV, 24. Pr. fil. III, 493. ›Kunierować = wymyślać komu, łajać, lżyć• Święt. 701. ›Kunierować = wyszydzać, prześladować• Rozpr. XVII, 23. ›Kunierować = prześladować kogo dokuczliwie• Zb. I, 70. ›Já sie ci... kunierować nie dám!• Zb. IX, 197. ›Do kobiet ma łatwość w przystępie, a nie lubi żadnej kunierować• Śnieżko-Zapolska.

Kunigować = zawodzić, 'głosić', oplakiwać Ust. od Trok.

Kunistwór (może *Könistwór K.) = ›zwierzę fantastyczne z opowiadań dzieciennych: 'Tęli jest, co mu siedm siąg'• Spr. V, 371.

Kunowo: ›Kunowskie panny• Pozn. V, 79.

Kunst: »Konst«: »Jakiegoś ty jes konstu?« (= zawodu, powołania K.) Cisz. I, 153, n° 110.

Kunstmistrz i pochodne: »Kunstméster = sztukmistrz, artysta« Ram. 85. »Kunstmésterzki = sztukmistrzowski, artystyczny« ib. »Kunstmésterztwó = sztukmistrzostwo, artyzm« ib.

Kuntusica p. **Kontusica**.

Kuńdek p. **Kądek**.

Kuńdziała p. **Kądział**.

Kupa = stos: »Z chróstu... rozniecają stos, po tutejszemu 'kupe'« Wisła V, 33. || »Kupa = dużo, wiele: 'Gońce gnajo kupe świni'« Spr. V, 112. »Nie widziałam was kupę lát« Kaspr. 56. »Kupa = stos; wiele« Rozpr. XI, 185. || »Z kupy«: »Mularz piec muruje, Z kupy mu się rozlatuje« Rog. n° 513. »Ta pani idzie swoją drogą i ta baba swoją drogą, jak się obie z kupy rozeszły...« Pozn. VI, 188. »Juz sie ozwiedzma z kupy« Cisz. I, 243. || »Do kupy«: »Wargi mu nie dostają do kupy« (= nie schodzą się K.) Kam. 170. »Zbijać owce do kupy« (= w jedną gromadę K.) Kuj. I, 158. »(Bambry) zenią się między sobą do kupy, na krzyż« Pozn. I, 201. »'Czyścowe ziele' miesza się z tamtem 'do kupy'« ib. II, 76. »Przenajświętsza Trójca wyznała, Że się ta para do kupy dostać (= połączyć się K.) miała« ib. 297. »Ciało się zesło do kupy« (= zrosło się K.) Zb. VIII, 307. »Splotą dwa warkocze do kupy« Pozn. III, 173. »Brat pozwolił i tak oni się do kupy dostali« (= połączyli się, pobrali się) Pozn. VI, 11. »On sie też bierze do kupy...« (przyłącza się do nich) ib. 14. »Ci dwóch pustelników złączyli sie do kupy« ib. 55. »Do kupy = razem« Rozpr. XI,

185. || »Przy kupie = razem« Kryn. »Młodzi państwo znajdowali się obok siebie przy kupie« Pozn. I, 208. || »Za kupą = razem« Kryn. || »W kupie« = razem: »Bóg wam zapłać, moje siostry, Co my sobie w kupie rosły« Fed. 127. || »Po kupie« = gromadami, kupkami: »Wyjda z Kościoła, staną se po kupie...« Święt. 244, n° 137. || »Na kupę«: »Mówiąc do niej, składał na kupę po dwoje razy 'Jaśnie pani'« = powtarzam Kam. 175. || »Wziąć się w kupę« = sich zusammennehmen, zabrać się gorliwie: »Trzeba się wziąć w kupę = trzeba się przypilnować, trzeba się mieć na bacności« Zb. I, 44. »Trzeba się zebrać w kupę = przypilnować się« Udz. || »Kupuszką«: »Zgarnie na 'kupuszkę' (= kupkę) ogień z popiołem na kominie« Pozn. I, 144, ods.

Kupać = »kupować« Kuj. II, 272. Wisła I, 318. Spr. V, 112. Kryn. Pr. fil. IV, 212. 836. Osip. »Kupać = kupywać, skupać« Krasn. 304. »Chto na Kaszëbach będzie kupał mýdło?« Derd. J. 28. »Dobrze z Mackiem było, Bo nam kupał piwo« Zb. VI, 138, n° 98. »Nie będzies mi go (warkocz) rozpletał, Boś mi do niego wstążki nie kupał« Maz. III, 104, n° 54. »Schodzili sie do nigo duzo ludzi kupać« Chełch. I, 132. Por. **Kupiać**.

Kupała: »Kupało, pytam się ciebie samego, Cóżes nam przyniósł dobrego?« Wisła III, 517, n° 4. »Mieszkańcy wsi Sielec... 'Kupałą' nazywają nie tylko wigilję ś. Jana, ale cały czas dwutygodniowy, poczawszy od wigilji ś. Jana« ib. V, 932. Por. Kal. I, 97. »Siedzi Kupałka na plocie... Siedzi Kupałka na parkanie... Będzie Ku-

- pałka siedzieć...
 1. »Dziś Kupała, jutro Jan« ib. VI, 686. n° 1.
 2. »Dziś Kupała, jutro Jan« ib. n° 2 (przekład pieśni białoruskich) »Kupała = kupała, sobótka« Pr. fil. V, 759. »Kupałeczka = kupała: 'Kupałeczka mała nocka, Paliła się do północka'« ib. »Na Kupała = na ś. Jan« Roczn. 211. »Na Kupajła = też znaczenie Zb. I, 72. »Ślady Sobótki dochowały się w okolicach Czemiernik pod nazwą 'Kupalina'« Wiśła VII, 180, n° 55. || »Kupalnocka«: W Glogera 'Kopalnocka' 1870 spotykamy postacie: 'Kopalnocka', 'Kópalnocka' i 'Kopielnocka'. Por. Wiśła VII, 393, n° 64. »Kopalnocka = sobótka... Na Podlasiu nie była znana nigdy nazwa 'sobótki', tylko 'kopalnocki', czyli nocy Kupały, t. j. ś. Jana Chrzciciela« Pr. fil. IV, 831. || »'Kopernacka' a 'Kopernocka'... Pod tą nazwą lud parafji Żeliszewskiej rozumie obrzędy nocy świętojańskiej...« Wiśła V, 41—43. || »Kupalonecka = kupalnocka, kupała, sobótka: 'Schodziła się, dziewecki. Do kupalonecki!'« Pr. fil. V, 776.
- Kupczarka** = »przekupka« Udz.
Kupczy = »kupny«: 'Kupczy towar'« Pr. fil. IV, 212. »Kupcy = kupny, 'kramny': 'Kupce sukno' = kupieckie, kupione, nie robione w domu. 'Kupcy korman'« ib. 836. »Kupczył = kupny, sklepowy« Ram. 84.
- Kupczyć** = »handlować« Kopern. rękop. Wrześ. 12. »Kupemy oba = mieniamy się, zahandlujemy Zb. V, 200. »Kupczyć = kupczyć, handlować: Bedziemy ze sobom kupczyć« Spr. V, 371.
- Kuper** = »osada ogona u ptaków« Spr. V, 112. Por. Cuperek.
- Kuperek** = »kapiszon« (= piston) VI, 196. Por. Kopyrtel.
- Kuperwas**: »Kuterwas« Zb. X, 323.
- Kupia**: »Kupia = handel, kupczenie« Ram. 84. || »Kupia = kupno« Spr. V, 371. »Na łacnej (= taniej K.) kupi nájrychlej się oszydzi« (= oszuka K.) Cine. 24, n° 518. Por. Kupierz || »Kupla = kupia, sprawunek, 'pokupka' Ust z Litwy.
- Kupiać**: »Kupiac = kupować: 'Ūdni rád tanie kupiają, bez dŷtków'« Ram. 84. 'od niu (= od nich dwojga, ld. K.) chcieli kupiac« Hilf. 98. »Kupiac muszą« ib. 121. Por. Kupać.
- Kupić**: »Tego u niego nie kupić = łatwo o to u niego Ust. z Litwy. Dygasiński Beldonek, 78.
- Kupić się** = gromadzić się: »Kobiety się kupią« Pozn. II, 288. || »Kupić się a. 'Kłaść się po sobie' = o zającu, gdy ucieka prędko« Pr. fil. V, 776.
- Kupiec**: »Kupcoju« 3 pp. lp. Chełch. I, 38. 70. || »Kupiec = kłos prózny, wybiegający nad inne« Zb. II, 8. 22. || »Kupiec« w grze: »(W grze 'w ptasznika') chłopcy obierają... jednego 'ptasznika', a drugiego 'kupca'« Zb. X, 79, n° 8. Por. Kupnik.
- Kupiecka** = »interesa handlowe: 'Marek pojechał... na dziesięć lat za kupieckom'« Cisz. I, 65.
- Kupiectwo**: »Kupiestwo« Zb. V, 190, n° 2. || »Kupiectwo = handel: 'Pojechałbyk na kupiectwo do świata'« Kopern. rękop. »(Ociec Twardowskiego) jechał z tego kupiectwa i wióz hasę piniyndzy« Zb. XI, 60 e.
- Kupierz** (raczej 'kupieź' K.): »Niech Bóg broni kupieź (= kupno); co kupne, to pulehne (= miękkie, wątłe); co swoje, to stoi« Lub. II, 217. Por. Kupia.
- Kupina** = »mała wypukłość ziemi«

- O: || »Kupiny = trawa, której krowy jeść nie chcą« Rozpr. X, 287.
- Kupinka: »Szpilki (modrzewiowe) zowie lud 'kupinkami' a 'czubkami'« Zb. VI, 214, ods. 2.
- Kupitel = »kupujący, nabywca« Rozpr. XII, 38.
- Kupka p. Kapka.
- Kupki = »gra chłopska w karty o pieniądze; odkrywający najstarszą kartę wygrywa wszystkie stawki« Osip.
- Kupła: »Herb górniczy: młotek i kilof na krzyż, zwany 'kupłą'« Zb. X, 195 b. »Kupła = sprzączka u bergledra, czyli pasa, dawniej noszonego przez górników« ib. 334, ods. 5. »Idzie górnik przez wieś, kupła mu się błyszczy« ib. 334, zwr. 9.
- Kupła p. Kupia.
- Kuplement p. Komplement.
- Kupnik = »kupiec« Cisz. I, 225, n° 174.
- Kupnizna = grunt nabyty, nie odziedziczony po ojcu« Spr. V, 371.
- Kupno: »Kupno wianka« = część obszernie opisanego obrzędu weselnego Zb. X, 230.
- Kupno przysłówek = kupą (śrótu), nie rozsiewając: »Fuzja ta kupno bije, nie rozsiewa« Ust. z Litwy.
- Kupon: »kapon« Pr. fil. IV, 205. Parcz.
- Kuprownik = »Siedepfanne« Mrong. niem.-pols. 695 p. t. w.
- Kur kur! = przywoływanie indyków Wisła VI, 690. Pozn II, 52. »Szukaj kur kur kur!« = odganiające kury Pozn I, 101. »Kur kur! = odpędzanie indyków« Rocz. 246. »Pędząc kury, wołają 'kur kur!' Pozn. II, 181. || »Gdy szczują psem kury, wołają: 'kura kura kura!'« Wisła VI, 907.
- Kur: »Kur = kogut, w Szecuczyńskiem; wyraz 'kur' nieużywany wcale w Czorskiem« Spr. V, 136.
- »Kur = kogut« Ram. 84. »Kogut ma tu (na Mazowszu) nazwę 'kur'« Maz. V, 57. »Mówią (na Podlasiu) też zawsze tak, jak w Malborskiem, 'kur' zamiast 'kogut'« Wisła VI, 907. »Kur = kogut; Kurk, Kurak = kogutek« Hilf. 169. »Wyrazu 'kogut' Kaszubi nie znają« Derd. J. 38, ods. 7. »Kur = kogut« Wisła I, 153. »Ledwie kurę zwiastował dzionek...« Derd. J. 38. »Kur pieczony« Wisła II, 90. »Będziesz wyglądała Jak ten kur z grzędę« Zb II, 41, n° 7. zwr. 11. »Zabijają na biesiadę... kopę kurow« Derd. 80. »A ja sobie siedział w stoleu, Kazał kura zabić ojcu; A mój ojeiec taki bzdura, Co nie umiał zabić kura« Wisła II, 114. »Poniosr do dziewczyny kura (koguta)« Rad. I, 207, n° 254. »Piejze ty, kurze!« Łęcz. 127, n° 213, zwr. 2. || »Kur« lm. 1 pp.: »Jak kurzy zapieją« Łęcz. 82. »Kurowie pieją« Lub. I, 155. »Kurzy piei« Łęcz. 179. »Kurzy pieją« Kozł. 37. »Rajscy kurzy zapiáli« Wisła III, 599, n° 9. »Pierwsi kurzy piali, Jesce nie był dzień biały« Łęcz. 54, n° 55. »Drudzy kurzy piali, Jesce nie był dzień biały« ib. || »Kur« w zabawach zwyczajowych: »W ostatni wtorek chłopcy obwozili po wsi... 'kura', czyli koguta na kółkach, za co odbierali datki. Za takowe datki wyprawiali sobie wieczorem w karczmie ucztę, zwaną 'podkurek'« Pozn. III, 144, n° 1. »W drugim dniu Wielkiejnocy odbywa się uroczyste obwożenie 'kurka' i 'gai-ka'... Przysrajają wózek, a wystrugawszy z drzewa odpowiedni 'kur' lub 'gai-ka' (tak K.), osadzają takowy na nim...« (opis) Kal. I, 89. Por. Kogutek. Kuraczek. Kuraszek. Kurek. || »Kur«

z ciasta: »Po ślubie przed kościołem 'starościna' obrzuca nowożeńców gałkami i 'kurami' z ciasta, które w tym celu przywozi z domu w koszyku« *Wisła VI, 197.* || »Kur (kogoś) opiał' = mówią o osobie, którą spotkało szczęście niespodziewane« *Parcz.* || »Kury północne' = północ, pora północna« *Roczn. 227 p. w. Pory dnia.* »Kury świtowe' = świt, pora świtania« *Roczn. ib. Toż Zb. I, 70.* || »Kurak«: »Kuraki zapiały« *Pozn. VI, 182, n° 41.* »On niesie kuraka« *ib. 341.* »Kurak, Kokot = kogut« *Mil.* »Chłopak Kieby stary kurak« *Łęcz. 197, n° 375, zwr. 2.* || »Kuraczek« i »Kureczek«: »(Szlachcic) Da nam garniec piwa, Co my się z kuraczkiem (obrzędowym, patrz wyżej 'Kur' w zabawach K.) ochłodziwa« *Wójc. I, 268.* »Nasz kureczek rano pieje« *ib.* »Siedział e kurecek z kokoskom« *Zb. XII, 197.* || »Kuras«: »Kurás = kogut« *Spr. IV, 25.* »Kurász (może raczej 'kurás' K.) = kogut« *Rozpr. III, 372.* »Cemużeś się nie ozenił, kurásie?« *Zb. XII, 176, n° 169; 223, n° 129; XV, 9, n° 3. 33. 41.* || »Kurás = 1, oprawca 2, penis« *Udz.* »Kurás, Kurásek = pudendum virile« *Pr. fil. V, 776.* »Mrugnie okiem, rusy wąsem, Bąch jaj(cami) pod kur(ás)em« *Zb. VI, 7, n° 35.* || »Kuras«: »Chustka na głowie, zawiązana... na wystający węzeł ('na kurasa')« *Wisła VI, 189.* || »Kuras« obrzędowy (p. wyżej 'Kur' w zabawach): »W drugie święto Wielkiejnoocy parobcy chodzą po dyngusie z 'kurasem'« (opis szczegółowy) *Kal. I, 85. 87. 89.* || »Kurás«: »Pieje kokot, pieje kuraś, Pójdź do domu, nie nie wskórasz« *Pozn. I, 186, n° 42.* »Pójdź, ku-

rasin, do domu!« *Łęcz. 127, n° 213.* || »Kuraszek«: »Kurásek = kogutek« *Pr. fil. IV, 212.* *Parcz.* »Kurásek: 'Pósza niewiasta Z kuráskę do miasta. Bó ji (= jej) nie chcął w domu piąc'« *Ram. 84.* »Kokot a. Kurásek = kogut« *Kuj. II, 272.* Bajka o »Kuraszku« *ib. I, od 112.* »Z kuráskiem ja wstawiała« *ib. I, 36, n° 171, zwr. 3.* »Kurásek z kokoską« *Zb. VII, 35.* »Ugotować kurászka« *Kuj. I, 124.* »Kuroszek« (wydrukowano 'kuronek' K.) *Nadm. 90, n° 3.* || »Kuraszek = bedłka *agaricus cantharellus*, jedynie używany termin na Kujawach« *Spr. V, 136.* || »Kuraszek« obrzędowy: »Po dyngusie chodziły parobczaki 'kurkiem'. 'Kuraszek' taki był przystrojony w pióra...« (opis) *Wisła V, 753.* || »Kurek« »Kurek po dworze chodził, Kokoski wodził« *Kętrz. 71.* »Chodzi kurek po roli, a kokoszka po rżysku... Skoczył kurek na kokoszkę« *Hilf. 145, n° 51.* »Kurek leży wedle drogi... (Dajcie) kurkowi wody...« *Wójc. II, 337—341. Toż Zb. VII, 35 do 36.* »Nas pán N. kiej kurek, kiej kokoska« *Was. 110, n° 5.* || »Kurek« obrzędowy: »W ostatni wtorek... parobczaki obwoziły po chałupach 'kurka' drewnianego...« (opis) *Maz. I, 121 (z Ł. Gołębiowskiego).* || »Po dyngusie chodziły parobczaki z 'kurkiem'« (opis) *Wisła VII, 753.* »W drugim dniu Wielkiejnoocy odbywa się uroczyste obwożenie 'kurka'...« (opis) *Kal. I, 89.* Por. wyżej *Kur* w zabawach. || »Kurek = zatyczka żelazna, przytrzymująca obrączkę, spajającą grządziel z kołesami« *Wrześ. 12.* »Kurek = zatyczka żelazna, która przytrzymuje witkę, spajającą grządziel z kołcami« *Rozpr. X, 287.* »Płużne

kolca za pomocą łańcuszka z kółkiem, zwanego 'wicią' i zatyczki, zwanej 'kurkiem', łączą się z jednym końcem 'grzędziela'...« Zb. X, 208. »Wić żelazna z przodkiem łączy 'grzędziel', w której jest 'kurek' i 'trzósłó'...« Lub. I, 83. »Kurek (w pługu) = żelazna zatyczka, którą umocowana jest 'huzewka', spajająca grzędziel z kołcami« Spr. V, 371. »Kurek = gwóźdź, który się zakłada w otwory 'grzędzielu'« Lud I, 188, n° 1. Święt. 8. || »Kurek = penis: 'Gdy se chłopek poi, To mu kurek stoi'« Rozpr. III, 372. Por. wyżej Kura s. || »Kurek = kurza ślepotą: 'Spędzanie kurka'« Pr. fil. V, 776. Porów. Kurka. Kurze patry. Dziwy.

Kur p. Kór.

Kura: »Kura zmokła' = flądra (o kobiecie zaniedbanej, nieporządnej) Ust. z Litwy. || »Kura = samica bażanta« Pr. fil. V, 776. »Kura = cietrzew samica« ib. IV, 829 p. w. Kogut. »Kura = kuropatwa« Przyj. ludu VI, 125. || »Kurki« = jeden z gwiazdozbiorów: »Na niebie zaszedł 'wóz', a weszły 'kurki'« Sienkiewicz w Gazecie pols. 1877, n° 17. Porów. »Kurná gwiazda« Hilf. 169 = »jakiś gwiazdozbiór«. || »Kurki« = roślina orobus vernus Wisła III, 91. »Kurki = roślina leśna groszkowa, wcześniej na wiosnę kwitnąca« Osip. || »Kurki« = gatunek grzybów Kal. I, 43. »Kurki« = rodzaj grzybów o wierzchu czerwonym« Wisła VI, 679, n° 18. || »Kurka wodna = ptak błotny, w wielu gatunkach, różnej wielkości, żyjący nad Narwią górną« Pr. fil. IV, 836. Toż Ust. z Litwy. O. || »Kurki = zabawa u panny młodej w wilję ślubu« Spr. IV, 356. || »Kurka

= ślepotą, choroba oczu, rozpozszechniona między ludem, sprawiająca, że po zachodzie słońca nie a. bardzo mało się widzi Ust. z Galicji Wschod. Łowiec 1888, str. 49. O. Por. Kurek. Kuroślepina. Kurzy (patrz). || »Kurosia«: »Dam ci... kurosię dużą« Pozn. V, 170, n° 408. || »Kurośka«: »Kurośka (piwo) toczy, Kokotek oznosi« Zb. VIII, 99, n° 168. »Kuroszka« Pozn. II, 208, n° 60. || »Kurzyca«: »Kurzyca w garku stoi« Krak. IV, 247, n° 83. || »Kurzyczka«: »Pełny chlewiczek białych kurzyczek« (zagadka o zębach) Zb. XI, 128, n° 27. || »Kuryca«: »Moja kura złote pióra... Hej hej moja kuryca!« Kon.157. || »Kuruchna«: »Wołanie, wabiące kury: 'Dziub dziub dziubuśki dziubuchna kuruchnal'« Pozn. I, 104. || »Kurzyśko«: »Zuna mniała jedno kurzyśko stare« Chełch. I, 191, n° 31.

Kuranciarz = »człowiek żartobliwy« Udz.

Kurant: »Różne kurjerki, takie baśniaki, takie kuranty« = dykteryjki, bajeczki Zb. VIII, 294. || »Kurancik«: »Narodził się Bóg dziecina w Betlejem; Anioł pański kuranciki wycina...« Krak. I, 199, zwr. 4.

Kurawka »a. Purchawka, Próchawka, Purchatka, Bzducha = bedłka kulkowa (tak K.), lycoperdon bovista« Lub. II, 160, n° 28. Por. Kurzak.

Kuraż: »Wypije wódki na kuraż« Tygod. ilustr. 1, IX, 71. || »Kuraś = ochota, animusz, odwaga: 'Pić na kuraś'. Pijąc jeden do drugiego mówi: 'kuraś!'« Spr. IV, 324. Toż Zb. I, 44. Święt. 701. »Napijmy się na kuraś!« Spr. IV, 357. »Kuraś = chęć, apetyt: 'Nie ma kurasiu napić sie' =

- nie ma ochoty napić się« ib. 378.
 »Na kuraś wszystkim fornálom,
 zeby dobrze pilnowali, dół po
 kielisku wódki« Świąt. 415. »Po-
 jąd se i popiul na kuraś« ib.
 443. »Pić na kuraś« Udz. »Po-
 práwwa na kuraś!« Wisła IX,
 227.
- Kurażny** = »odważny« Zb. I, 70.
 »Kurażny = 1, lubiący taniec
 2, o dziewczynie, która lubi chłó-
 pców« Spr. IV, 378. || »Kura-
 śny = 1, ładny 2, ohocezy« Zb.
 I, 44. Udz. »Kuraśny = oho-
 czy, obrotny, zwinny« Spr. IV,
 357. »Kuraśny = ochotny, dziel-
 ny, tęgi« ib. V, 371. »Kuraśny
 = śmiały, odważny, dzielny, zu-
 chowaty; podchmielony« Świąt.
 701.
- Kurbanić** = »kureczyć, marszczyć«
 O. || »Kurbanić się, Skurbanić
 się = o rzeczach, które mają
 wypukłości i karby, np. suknia
 z fałdami, czoło zmarszczone itd.«
 Wisła III, 88. Mrong. Niem.-Pols.
 627 p. w. Sacken.
- Kurbańka** p. **Korban**.
- Kurciny** = ? »Capka kurciny-
 sta, Po obu stronach óworogr-
 nista« Łęcz. 151, n° 269. zwr. 2.
 (Piosnka nie ludowa K.).
- Kurcinka** p. **Kocierba**.
- Kurecaba** = »1, lonek do zaty-
 kania osi, z czapką blaszaną, na-
 okóło zachodzącą 2, kołek, wbity
 w stolec (środek) tratwy, na któ-
 ry się drygawka zasadza« O.
 »Kurecaba = część okucia żela-
 znego u wozu, mianowicie blacha
 nad lonkiem, dla ochrony osi od
 błota« Pr. fil. IV, 836. »Kurecáb
 = gwóźdź bardziej na końcu za-
 krzywiony, spłaszczony, w tym
 celu, aby błoto nie wchodziło
 w koło, bo 'jak się nachłasee, to
 koła nie keą is'« Spr. IV, 333.
- Kureęcina** = mięso kureęcina:
- »Trzeba będzie kureęciny« (dla
 'babiej-maci' = akuszerki K.) Kuj.
 II, 38, n° 178, zwr. 4. »Lepsa
 na wsi kapuscina, Niz we wojnie
 kureęcina« Rud. 177, n° 44. Toż
 Zb. XIV, 234, n° 62.
- Kureczuk, Kureczuczek** = kur-
 czę, kurak Ust. z Litwy.
- Kurdebie** = »ziemniak« Hilf. 169.
- Kurdowaty** = ? »(Wądoły) obra-
 stają krzewami, a nawet kurdo-
 watem drzewem« W. Pol w Kłó-
 sach VIII, 107.
- Kurdupel** = »człowiek mały, ka-
 rzeł; dzieciak pękaty« Pobl. 40.
 Ram. 84. Wisła III, 88. Ust. z Li-
 twy. »Kurdupel = małego wzro-
 stu człowiek, przezwisko« Wisła
 III, 745. »Kurdupel = malec,
 niepoń« Świąt. 701. »Kurdupel
 = przezwisko małego chłopca«
 Spr. IV, 25. »Kurdupel = smar-
 kacz, malec« ib. V, 112. »Kur-
 dupel = człowiek niski, niewy-
 rosły« Pr. fil. IV, 836. »Kurdu-
 pel = człowiek małego wzrostu,
 a pękaty« Osip. »Kurdupel =
 wyraz pogardy: 'Ty, kurduplu
 grzysil', zwłaszcza o małych chłó-
 pcach« Rozpr. XXVI, 381. »Kur-
 dupel = malec, mały człowiek«
 Pr. fil. V, 776. »Kurdupel =
 chłopiec do niczego« Krak. IV,
 310. || »Kurdupec = mały czło-
 wiek« Spr. IV, 378.
- Kurdyban**: »Kordyban a. Korduan
 = gatunek skóry kozłowej« O.
 Patrz niżej przytoczenie ze Spr.
 IV, 357 pod Kordybanik. || »Jest
 tu takie miasto. Co w niem bar-
 dzo ciasno, Nie wlezie tam żaden
 pán, Tylko jeden kurdybán (a.
 preiašek, a. kreing)« (zagadka o
 vulvie? K.) Zb. I, 136, n° 98.
 || »Kurdybanek = bluszczik zie-
 mny, glechoma hederacea« Zb.
 VI, 258, n° 98. Świąt. 701. Por.
 Konrad. || »Kurwanek = kur-

- dybanek, *glechoma hederacea* Spr. IV, 378. || »Kurdywanki«: »Opinki a. kurdywanki« = gatunek grzybów *Wisła* VI, 679, n° 22. Por. *Kuzdroń*. || »Kordybanik = garbarz, wyprawiający skórę na kordyban« Spr. IV, 357. »Kordybanik = garbarz« Rozpr. XII, 94. || »Kurdybiś«: »Pytała sie Marysia kurdybisia, cy nie widział chustaka (pytała się mysz szczura, czy nie widział kota)« *Cisz.* I, 358, n° 416. Por. *Kordwanowy*.
- Kurdys** = »trzpiot« *Święt.* 701. Por. *Kordjaczny*. *Ur dys*.
- Kurdywanki** p. *Kurdyban*.
- Kurdziel** »a. *Gurdziel* = wrzód u koni na języku« O. »Kurdziel = choroba bydła, 'żaba', 'wzdęcie'« O. Leczenie 'kurdziela' przez 'zabajaczów' *Eneykl. roln.* II, 832. *Zb.* V, 123, n° 168. »Na kurdziela u konia leczą... (opis) i (przy tym) mówią: 'Mój panie oset, Zebyś ty do tego konia kastanowatego posed, Wygnał kurdziela i kurdzielice, Samea i Samice'...« *Zb.* VI, 240, n° 9. »Kurdzielem, czyli Kurdjakiem zwie lud wrzód na języku« *Gaz. Olsztyńs.* 1887, n° 24. »Kurdziel = choroba wargi a. języka u koni i owiec: 'Jako u człowieka rak, u konia kurdziel'« *Wrześ.* 12. »Kurdziel a. Kurdiuk = uformowanie się ropnia na wewnętrznej stronie warg a. pod językiem u konia« *Pozn.* VII, 282. »Siedzi zaba na Źogonie, a Źogon ji kurdziel łamie« (zamawianie) *Wisła* IV, 863, n° 10. *Rozpr.* XVII, 42. »Kurdziel = choroba na języku u bydła« *Udz.* Pr. fil. I, 127—28. *Spr.* V, 371. »Kurdziel« jako robak *Wisła* VII, 385. »Kurdziel« ż. *Przem.* 238: »Kurdzielo!« Por. *Kordiuk*.
- Kurdzielowy**: »Oset, zwany u Górali Zakopiańskich 'kurdzielowem zielem', a. 'kurdzielowym ostem'« *Zb.* VI, 243, n° 62, 3.
- Kurdziuk** p. *Kordiuk*.
- Kurejek** = »kura dwupłciowa, hermafrodyta kury« Pr. fil. IV, 836. Por. »Kurzejek = bazyli szek« O. Por. *Kurzaja*. *Kurzel*.
- Kurewnik**: O. »Żyd nie znosi weale wyrazu 'kurewnik'« *Maz.* V, 30.
- Kurhan**: »Kurchan = pagórek sypany, kopiec, nie koniecznie mogiła« Pr. fil. IV, 836. »Kurchany = zaspasy śnieżne« *Osip*.
- Kurjerki**, »Kuranty = przypowiadki dowcipne« *Zb.* VIII, 251. 294 c.
- Kurkurować** p. *Konkurować*.
- Kurlaczyć się** = »tłić się, słabo się palić, dogorywać (o ogniu)« *Kuj.* II, 272 (z *Bibliot. Warsz.* LXXX, 625).
- Kurny**: »Kurna baba = mająca pieczę nad 'drobiazgiem' (= drobiem), zwłaszcza jeżeli stara, a przynajmniej mężatka a. wdowa« *Kuj.* I, 58. || »Kurná gwiazda = jakiś gwiazdozbiór« *Hilf.* 169. Por. *Kurki*. *Kurski*.
- Kurlawy** = kurny, dymny: »Kurlawa izba« *Aten.* VI, 115. 653. »Jedna (izba), w której rodzina góralska ciągle przebywa, obszerna, bez komina, cała czarna, zwie się 'kurlawa'« *ib.* 107. »Kurlawa = największa izba w chałupie« *Hoff.* 40. Por. *Kurny*.
- Kurlak** = »zawierucha, zamieć śnieżna, zamróz« O. Por. *Kurniawa*.
- Kurman** = »sznur skręcony« *Witw.* 93.
- Kurmur** = »mieszanina rozmaitego zboża, spodem zasiana na paszę dla dobytku« *Pobl.* 134.
- Kurnasisty** = »z dużemi rogami« *Rozpr.* X, 197. »Kurnasisty =

- o wielkich rogach: 'Owiecki same kurnasiste'• ib. 217. Zejsz. 137, n° 54 i ods. •Kurnasisty, Kurnuty = rogaty, z rogami• Wrześ. 12. Rozpr. XVII, 10. Spr. V, 372.
- Kur**ne = •opłata, składana właścicielowi miasteczka Oleśnicy, powiat Stopnicki, przez mieszczan za pastwisko, od krowy po dwie kury, od jałowicy po jednej• Pr. fil. V, 776.
- Kur**niawa = •śnieg padający• Wrześ. 12. •Kurniawa = zawierucha, zamieć śniegowa• Rozpr. X, 287 i 284 •Karniawa•. •Kurniawa = śnieg obficie padający• Spr. IV, 346. •Kurniawa = zamieć śnieżna• ib. V, 372. •Zadymka, wichura, kurniawa• Zb. VI, 199. O. mylnie (za Goszczyńskim) pisze 'Karniawa'. Porówn. **Kur**łak.
- Kur**nik = •handlujący drobiem• Rad. I, 242, n° 4. || •Kurnik = lis, zakradający się do kurnika• Przyj. ludu VI, 111.
- Kurnosy** = mający nos krótki a zadarty Ust. z Litwy. Por. Koronos.
- Kurnuty**: Patrz przytocz. z Wrześ. pod Kurnasisty. Rozpr. XVII, 10. •Kurnutá• = nazwa owcy Wisła V, 923. Rozpr. X, 267.
- Kurny** = dymny, bez komina: •Chata kurna• Wisła II, 840. Ust. z Litwy. •Kurna chata = chałupa bez komina, jakich przed laty mnóstwo istniało w powiatach północnych Augustowskiego. Dym uchodził na poddasze otworem, urządzone w pułapie wprost nad paleniskiem• Osip. •Domy kurne• Wisła II, 281. •'Kurne chałupy' = dymne chałupy• Rozpr. XX, 430. || •Kurzny•: •Kurzna chałupa• = bez komina Święt. 36. Por. **Kur**ławy.
- Kur**odym = •podkurzanie dymem• Petr.
- Kur**opatwa: •Kurópatka• Hilf. 169. •Kuropatka• Ram. 84. •Kuropatki• 1 pp. lm. Derd. 81. •Parę kuropát• Łęcz. 58. || •Kropatwa• Ust. od Włocławka. Rozpr. XII, 12. 50. •Páre kropat• Wisła VIII, 488. || •Kropadwa• Parcz. || •Kuropatwa•: •Wiązki drzewa, rąbanego z gałęzi i grubszego chróstu... zowią 'kuropatwami'• Maz. I, 41. •Drzewo, połupane drobno i w wiązki zebrane, pod nazwiskiem 'kuropatek'... co piątek do Warszawy przywożą• ib. 42. || •Kuropatwy = pierogi z kaszą, dawane na weselach• Gazeta Święt. (bez oznaczenia miejscowości). Por. **Kur**as w przytocz. z Przyj. ludu VI, 125.
- Kur**opłoch = •lekkoduch, człowiek lekkomyślny, trzpiot• Ram. 84.
- Kur**osad = •grzęda dla kur, płacstwa• Petr. •Kurosadnik• = miejsce, gdzie koguty i kury sypiają Ust. z Litwy.
- Kur**oślepek = •choroba oczu, polegająca na złym widzeniu po zachodzie słońca• Pr. fil. IV, 836. O. Por. roślina Kurzyslepek O. •Kurroślepekka = kurza ślepotą, niewidzenie po zachodzie słońca• Czark. Por. **Kur**zypatrz.
- Kur**owody p. **Kor**owody.
- Kur**oślepinia = •trzmielina (evonymus europaea)• Zb. II, 257. Por. **Kur**zyslepek.
- Kur**piarz: •Dawniej... wszyscy tu nosili 'kurpie'; obecnie Jagodziańskie wstydzą się 'kurpiów', sąsiedzi bowiem drwią z ich konserwatyzmu, zowiąc ich 'kurpiarzami'• Was. 23.
- Kur**pie = •trzewiki znoszone• Hilf. 169. •Kurtie (tak K.) =

- trzewiki« ib. »Kurpie = chodaki, uplecione z łyka lipowego, a innego. Dawniej łyko, przysposobione do wyrobu kurpi, a nawet kurpie gotowe, były sprzedawane na targach i kiermaszach« Osip. »Kurpie = obuwie z łyk« Rozpr. VIII, 77. 174. »Kurp = stary but, skorznia« Pobl. 40. »Ludzie, mający ciągle do czynienia z lasem, jak pastuch gromadzki, noszą lipowe łąpie, przytwierdzone do nóg łykiem lipowym, okręcanem po kolana. Obuwie to zowią 'kurpiami'« Was. 22 — 23. »Kurp = podarty trzewik; obuwie z łyka lipowego i skóry« Spr. V, 112. »On w kurpiach i chodakach chodziwa« Maz. III, 91. »Ciebie opadły kurpie, a mnie powłoki« Zb. IV, 99, n° 27, zwr. 4. || »Kurpiki«: »W kurpikach lipowych« Oles. 484. Maz. V, 37. »Wzięłeś mnie od matki w czerwonych trzewikach, Teraz mnie odsyłasz w lipowych kurpikach« Kolb. 29, n° 5 c, zwr. 11. »Kurpiki z ostrogami« Łęcz. 152, n° 270, zwr. 5 (nie ludowe K.). »Przysed siaki, fika, mika, Bez kurpika, bez trzewika« Maz. V, 73, n° 24. || »Kurpisko«: »Buciki wdowuleikom, a kurpiska babkom« Kozł. 158, n° 7. Por. Kierpeć. Kurpiele.
- Kurpie:** »Kurpieckie stroje« Wisła IX, 112.
- Kurpiele** = »liche buty« Udz. »Kurpiele łyczane, ale pożyczane« Pauli, 198, n° 18. Toż Wójc. II, 368. »Kurpiele = obuwie z kory lipowej, ściągane rzemykiem« Pauli, 198, ods. »Jakem sie zaliciał, Da buty wysywane; Skorom sie ozenił, Da kurpiele łątane (= łąpie)« Sand. 232. Toż Kiel. II, 37. || »Kurpielisko«: »Kurpieliska rozłargane« Wisła VII, 303, n° 24. Por. Kierpeć. Kurpie.
- Kurski** = »kurzy, należący do kurzy« Wrześ. rękop. Pr. fil. V, 776. Patrz Kurskie ziele, pod Kurzy.
- Kurstać** = »budzić, pobudzać, naglić« O. Ust. z Litwy. »Bratowe znowu kurstać zaczęły: — Idź, Piecuchu, drew narąbaj!« Gliń. I, 179. Göthego Brat i siostra, przekład Dycalpa, w Dzwonie literac. III, 157.
- Kurta**, »Kot, Szarak, Kusy = nazwy myśliwskie zająca« Pr. fil. IV, 836. || »Kurta = przezwisko: »Nazywają czasem Niemców 'lupa', 'kurta', 'pluder' itd.« Wisła II, 735. || »Kurta = istota mała, kusa« Pr. fil. V, 776. || »Kurty, Kurta = nazywają psa a. owcę z kawałkiem oberwanego ogona; człowiek także, któremu brakuje palca u ręki a. u nogi« Spr. V, 372. »Kurta = owca bez ogona« Wisła V, 923. »Kurta« = nazwa kury ib. || »Kurta« = ogonek: »Zajaczek... kosmyk podniesie: — Całujcie mię w kurtę wszyscy!« Wójc. I, 141. || »Kurtę skroić = oporządzić, obić Ust. z Litwy i z innych okolic. »Zebym ja tamuj buł, tobym mu wnet kurte skrajał« Chełch. II, 135. »Já cy kurtkę sprawię!« Derd. J. 37. || »Kurcica« = kurtka, spencer: »Miał kurcię po kolana« Pozn. V, 87, n° 158.
- Kurtać:** »Kurtać = taczać (katat)« (jerczyk rosyjski) Hilf. 169.
- Kurtak** = »sukmanka« Rozpr. XVII, 10. »Od nazwy 'kurtak' i 'czuchania' Winc. Pol stworzył 'Kurtaków' i 'Czuchańców'... Mylnym jest mniemanie, że płaszczyk ten ('czapoch') zowią niekiedy 'kurtak'. 'kurtakiem' bowiem nazy-

- wają... sukmankę z kapiszonem◄
Zb. I, 112.
- Kuruce** = >przekręcona nazwa ludowa jakiegoś pułku wojska austriackiego, powstała, ile wnosie można z opowiadań, za czasów pierwszej okupacji wojskowej Podhala przez Austriaków. Żyją nawet niewyraźne wspomnienia jakiejś walki Górali z 'kurucami': 'Sołtysią w Chochołowie pięci kuruców z proce kamieniami zabili'◄ Spr. V, 372. ('Kuruc' po węgiersku = wojak Rakoczego, po słowacku = 1, krzyżak (wyraz pochodzi z łacińsk. crux = krzyż); 2, buntownik K.).
- Kurwa**: >Kuchna = kurwa◄ Hilf. 169. || >Kurwa = nieobsiane miejsce wśród obsianej niwy, przez nieuwagę a. niedbalstwo◄ Spr. V, 136.
- Kurwanek** p. Kurdyban.
- Kury** = cholewki, zalecanki: >Palić kury do panien◄ Ust. z Galicji.
- Kurych**: >Kurých, przymiotnik nieodmienny = śmiały, odważny, butny, czupurny: 'Mály, ale kurých'. 'To kurých dzewus'. 'Kurých baba'◄ Ram. 84.
- Kuryj** = >hermafrodyta, pół koguta, a pół kury◄ Pietruski Hist. natur.... ptaków, część IV. Por. Kurejek. Kurzaja. Kurzel.
- Kuryjanna?** >Matuleńka siedem córek miała... Trzeciej było Kuryjanna◄ Maz. III, 304, n° 446.
- Kuryła** p. Cyryl.
- Kurzaja** = >kura, mająca podobieństwo do koguta, lecz nigdy jajka nie zniesie i piac nie będzie◄ Zb. IX, 71, n° 6, 1. || >Kurzeja = kura piejąca◄ Udz. Por. Kurejek. Kuryj. Kurzel.
- Kurzajka** = >narośl na rękach, palcach◄ Pr. fil. IV, 212. >Sok do smarowania kurzajek◄ Pleszcz. 116. >Deszczowa woda... leczy kurzajki◄ ib. 136. >Kurzajka = brodawka na (ręku)◄ Parcz. Rozpr. XI, 185. Porów. Kokoszajka. Kokoszanka. Kurza dupa. Kurza pizda. Kurzejka.
- Kurzak**: >Kurzák = kto kurzy, czyli pali papirosy, fajkę◄ Pr. fil. IV, 212; V, 776. Patrz Kurzenogi. Por. Kurzec. Kurzytyk.
- Kurzawa** = >zamieć śnieżna◄ Spr. V, 112. >Zawieruchy i kurzawy◄ Zb. V, 179, n° 10. >Nie jedź, bo tam kurzawa◄ Pozn. IV, 61, n° 127. || >Kurzawa = kurz: >Z ksiózek kurzawe śmiotać (zmiatać)◄ Pozn. VI, 46. || >Kurzawica = kurzawa, zamieć◄ Ram. 84.
- Kurzawka** = >piasek lotny...◄ O: >Miałki piasek, czyli 'kurzawka'◄ Połuj. 441. >Pod piaskami (pod Olkuszem) rozciągają się pokłady ziemi niebieskawej, sypkiej i miałkiej, noszących u górników naszych nazwę 'kurzawki'◄ Tygod. ilustr. 1, X, 464. Krak. I, 44, ods. 1.
- Kurzawka** = bovista plumbea◄ Wisła VIII, 360.
- Kurzec** = >fajkarz◄ Zb. I, 70. Por. Kurzak. Kurzytyk.
- Kurzejka** >a. Kokoszanka = brodawka◄ Zb. II, 138. Wisła I, 153 p. w. Kokosajka. Por. Kurzajka.
- Kurzejek**: >Kurzejki = rodzaj grzybów◄ Zb. II, 14. Por. O. (w znaczeniu bazyliuszka). Porów. Kurzak.
- Kurzel** >gdzieniegdzie koło Kielc = kogut◄ Zb. IX, 51, ods. 1. >Trzech kurzelowie zapiáli◄ ib. n° 8. || >Kurzele (kurzelec) = obojętnei kura, hermafrodyt◄ Pobl. 40. Por. Kurejek. Kuryj. Kurzaja.
- Kurzelica** = narost drzewny: >Skały miały wyrastać z ziemi,

- podobnie do grzybów, lub do tych 'kurzelic', które widzimy po lasach na starodrzewiu« Fed. 328, n° 10.
- Kurzeniec** = »pomiot kurzy« Zb. IV, 193; XI, 57, n° 68.
- Kurzeń**, »Kureń = chata w lesie a. pod lasem, służąca dla 'pobereźników', czyli gajowych« Roczn. 211. »W Besarabji na stepie stawiają kurzenie, służące za lazaret dla chorych owiec i bydła« Zb. III, 94. »Gwarne kurzenia« (tak K.) Goszczyński. »Kurzeń = miejsce przy rzekach, gdzie się suszy latem ryba...« O.
- Kurzlawa** p. Kurławy.
- Kurzę**: »Kurze = kurzę« Rozpr. XII, 48. »Kurżã, lm. Kurżãta« Hilf. 169. »Kurżã, 2 pp. Kurżãca« Ram. 84. »Kurżãtom 3 pp. lm. Kurżãta 1 pp. lm.« (ale tamże 316 'kurżãta') Rozpr. IX, 294. »Kurżãta« Archiv VIII, 469. »Kurzę = kurzę« Pr. fil. V, 776.
- Kurzęci(z)na**: »Kurżęcina = mięso z kury a. kurżęcica« Zb. I, 70. Wisła I, 34. »Wolãłby jã kapuscine, Niz na wojnie kurżęcine« Zb. X, 128, n° 38. »Nieburak (jadał) kurżęcine« Maz. II, 27, n° 72, zwr. 3. Rad. II, 12, n° 24. || »Kurżeczżna«: »Lepszã doma kapuszcżżna, Niz na wójnie kurżeczżżna« Hilf. 148, n° 55.
- Kurzlawa** p. Kurławy.
- Kurzny** p. Kurny.
- Kurzopłoch** = »mieszaniec 'kohuta' z 'głuchaniem'« Spr. V, 372.
- Kurzy**: »Kurza dupa = narostek, robiący się wedle otworu pośladkowego« O. »Kurza-dupa = kurzejka« Zb. II, 8. »Kurza dupka = potówka, brodawka przemijająca od potu, np. na ręce« Ust. od Baudonina de Courtenay. Por. Kurzajka. Kurzejka. || »Kurze gdągda = owoc trzmieliny (evonymus europaea)« Spr. V, 136. »Kurzy gdak = trzmielina (drzewo)« Pr. fil. IV, 836. || »Kurza jamka« p. Kurzyjamka. || »Kurzy krok«: »Kurzym krokiem = zwolna« Pozn. III, 152. || »Kurze-łapki = pierwosnek (primula veris)« Spr. V, 136. Por. Kurza stopka. || »Kurzy mór = anagallis arvensis« Ciesz. 48. || »Kurza noga a. Kurze ziele, Tłustosz = portulaka, pourpier« Lub. II, 160, n° 17. »Kurze-nogi a. Kurzaki = małe grzybki z wierzchem zmarszczonym, rosną późną jesienią« Wisła VI, 679, n° 17. »Kurze-nogi = rodzaj żółtych grzybów« Zb. VI, 20, n° 195. || »Kurza nóżka = pieprznik jadalny (cantharellus cibarius)« Zb. VI, 238, n° 49. O. Por. Kurawka. Kurżak. Kurzewka. || »Kurzy owoc = nazwa jaj kurzych w przenośni dowcipujących« Pr. fil. IV, 836. Wisła VII, 403. Kłosy XIX, 119. Krak. III, 111 (z Haura). Por. Biały raki. || »Kurza pamłoka = kurza ślepotka« Fed. 401. »Kurza pamłoka = po zachodzie słońca nie pozwala (ludziom) widzieć świata bożego« ib. 302. || »Kurze patry = krótki wzrok. Kurzypatr = kurza ślepotka« Pr. fil. IV, 212. »Kurzy-patr = haemerolopia, widzenie wieczorem (zap. 'niewidzenie' K.); na Podhalu zowią 'kurek'« Spr. V, 136. Pozn. VII, 156, n° 27. Parcz. Mil. Por. Kuroślepa. || »Kurze pazurki a. Kurza stopka = pierwosnek (primula veris)« Zb. II, 257. || »Kurżã pizda = kurzawka a. Kurzajka (naroście skórne na rękach)« Spr. V, 372. Toż Udz. Por. Kurza dupa. || »Kurze-serca = rodzaj trawy (briza)«

- Spr. V, 136. || »Kurza stopka = primula veris« Rozpr. XII, 108. Zb. II, 257. O. || »Kurzyśląd a. Kurzyślep = anagallis arvensis« Rad. I, 126. || »Kurzyślep = anagallis arvensis« Ciesz. 48. Por. Kurzy mór. »Kurzaślepotą = roślina« Pr. fil. V, 776. Zb. VI, 309, n° 7. Por. wyżej Kurzyśląd. Kurze patry. Kuroślepiną. || »Kurzaślepotą = choroba wzroku Zb. XIV, 199, n° 170. O. || »Kurze ziele = tormentilla potentilla« O. »Kurze ziele = tormentilla erecta« Zb. II, 139. Krak. III, 129, n° 33. »Odwar z kurzeziela« Fed. 267. »Kurze a. Kurskie ziele = tormentilla erecta« Spr. IV, 306. Patrz wyżej Kurza noga. »Kurze ziele = kwitnie żółto, nać, jak u pietruszki, korzeń czarny, okrągły« Wisła V, 904, n° 7 i ods. Wisła VIII, 812. Pleszcz. 120. »Kurze ziele = potentilla tormentilla« Zb. VI, 282, n° 152. Pr. fil. IV, 836.
- Kurzyć** = palić tytoń Fed. 297. Wrześ. 12. Spr. V, 372. »Gdo nie kurzy a nie sznupie, ten sie równa babskij dupie« Cinc. 14, n° 240. || »Kurzyć« o zawiei: »Kurzy nieosob. = śnieg pada« Spr. IV, 346; V, 372. Wrześ. 12. Dygasiński. »Kurzy sie = śnieg pada: 'Juz kurzy sie ciągiem od niedzieli'« Spr. V, 112. »(Pyzłowa góra) 'kurzy na dęce'« Cisz. I, 11, n° 7. »Kurzyć = 1, kurzyć 2, dąć piaskiem, śniegiem: 'Śniegę kurzyć'« Ram. 84. Toż Hilf. 169. || »Łzy mu (koniowi) się z oczu kurzą« Rad. II, 24, n° 43, zwr. 6. || »Kurzyć a. Czadzić gromadę = wypalać węgle Archiv X, 414. »Gromadnicę kurzą gromadą = węglarze wypalają węgle« Ram. 84 p. w. Kurzéc. || »Kurzyć = okadzać chorego ziołami« Osip. || »Kurzyć się«: »Kurzyć się = 1, kurzyć się 2, dymić, czadzić się 3, pokrywać się pianą: 'Mórze są kurzyć, kej je szturm'« Ram. 85.
- Kurzydło** = »Stäuber« Mrong. Niem.-pols. 721 p. t. w. || »Kurzydło = drzewo spróchniałe, używane do podkadzania pszczoł przy wybieraniu miodu« Pr. fil. V, 776.
- Kurzyjamka**: »Blizko Grabowa jest wioska Kurzajama, gdzie, wedle podania, miał niegdys przemieszkwać 'jakiś djablik', 'Kurzyjamką' zwany« Łęcz. 7, n° 20. »Tańcował Kurzyjamka po drodze...« Łęcz. 246, n° 542.
- Kurzyłyk**: »Tabacaru, tytoniarzu, kurzyłyku...!« Rad. II, 11, n° 22, zwr. 3. Por. Kurzecz.
- Kurzymak** »żartobl. = młynarz« Pr. fil. V, 777.
- Kurzyną** = kurze mięso: »Będą jedli... kurzynę« Lip. 186. »Daj, bratowa, kurzyny« Kolb. 23, n° 3 s. zwr. 26. Zb. VIII, 74, n° 20. Pozn. IV, 38, n° 83. Maz. III, 224, n° 279. Fed. 202. Rad. II, 80, n° 165, zwr. 5. Łęcz. 93, n° 139, zwr. 3. Pr. fil. IV, 212 (mylnie objaśniono 'zgrub.' K.). Wisła VIII, 498, n° 14, zwr. 6. Por. Kurzęci(z)na.
- Kurzyną** = »Staubmehl« Mrong. Niem.-pols. 721 p. t. w.
- Kurzyniec** = roślina euphrasia Zb. VI, 252.
- Kusac** p. Kąsac.
- Kusajda** = »krótko ubrany« Pr. fil. IV, 212. || »Kusejda = niski człowiek« Zb. II, 8. || »Kusajdka = kurtka, wogóle krótkie ubranie« Parez.
- Kusaki** = »ostatnie trzy dni zapust« O. »Kusaki' a. 'Dni szalone'« Gluz. 447. »Kusaki = wrzekomy pogrzeb śmierci« Wi-

- śła II, 440. Toż Rad. I, 305, n° 65 (z Gazety Codz.). Lub. I, 44. »Lud... ostatnie dni zapust (mianowicie niedzielę mięsopustną) zowie 'kusakami'« ib. 113, n° 8, 1. »Kusak, Kusaki = zapusty« Hemp. Wiśła VII, 732. Pleszcz. 36. 84, n° 7. Pr. fil. V, 777. Lis. Por. Kusy.
- Kusal** »pogardl. = nos: 'Utrzyj sobie kusál'« Udz.
- Kusal** = kusy djabeł Przyj. ludu VI, 6. Toż Pozn. VI, 144.
- Kusek** = »kawałek«: Pan pruski... rozkurzy Warszawę na kuski« Hoff. 60, n° 21. Por. Kuścik.
- Kusiać i Kuśnąć** = całować: »Kuszac = całować« Derd. 136. Ram. 85. »Já kuszám, tŕ kuszász, on kuszá, má kuszáma, mŕ kuszámŕ, wa kuszáta, wŕ kuszáce, oni kuszają. Já kuszną, tŕ kuszną, on kuszną, má kusznęna, mŕ kusznęnl, wa kusznęna, wŕ kusznęnl, oni kusznęnl a. kusznęnl. Já mám kusznięte« Derd. 139. »Kuszni mie w rzŕc« Hilf. 170. Nadm. 34. 151. »Kuszac, Kuszac = całować« Ram. 85. »Kusznanżem já w rŕkŕ« Derd. 23. »Kusznęnl sŕc« ib. 103. Por. Guzka.
- Kusica** p. Kuś.
- Kusiciel**: »Kuszŕcel« Hilf. 170. || »Kusiciel = gra dziecinna w 'kusiciela'« (opis) Rud. 122—123, n° 13.
- Kusić**: »Kuszŕc« Hilf. 170. || »Kusić = straszyć, przeszkadzać: »W pałacu kusi i przeszkadza« Kuj. I, 116. »W zamku kusiło« ib. 119. »Okropnie kusi w tyj kośnicy« ib. 173. »Forsyt... miał po śmierci 'kusić', t. j. niepokoić, świece kościelne łamać i inne rzeczy 'wytwarzać'« Pozn. I, 52, ods. 2. »Kusić = czuwać, kocołować, przesnuwać się: 'Całą noc on kusił' = całą noc łąził« Zb. I, 34. »Stary król w zamku kusił« Pozn. VI, 7, n° 2. »W boru okropnie kusiło« ib. 251. || »Kusić = namawiać do złego« Rozpr. IX, 208. »Kusić = zwodzić« ib. VIII, 174.
- Kusidło** = »ptaszek wołowe-oczko« Hemp. »Kusidło = 1, istota mityczna: dziecko pochowane bez chrztu, jeżeli do siedmiu lat nie zostanie ochrzczone, zamienia się w 'kusidło', które lata po powietrzu w czasie burzy; gdy wleci do domu, piorun dom spali; gdy się znajdzie pod człowiekiem, człowieka piorun zabije 2, ptaszek wołowe oczko« Pr. fil. V, 777.
- Kusielec** = kusy djabeł Przyj. ludu VI, 6. Toż Pozn. VI, 143. || »Kusielec = o dziecku w kusej koszulinie« Spr. V, 136.
- Kusierka** p. Akuszerka.
- Kusin** = »nazwa psa kudłatego« (może raczej kusego? K.) Spr. IV, 25.
- Kust** = obchód na zielone świątki (opis) Zb. II, od 260.
- Kust** = »wikt« Rozpr. XII, 17. 94.
- Kusterpki?**: »Kozusek z kusterpkami« Krak. II, 187, n° 366, zwr. 7.
- Kusy**: »Kęsy = kusy: 'Kęsa kura'. 'Kęsy pies'. 'Kęsy ubiór'« Pobł. 31. »Käsŕ« Ram. 70. »Kęsy = kusy« Derd. 136. »Tŕsac kęsŕch czartow« ib. 86. »Kęsy Mnie-mniec« ib. 102. »Kęse surdutŕ« ib. 107. || »Guzy« = kusy Krak. IV, 307 (n. p. pies). »Guzy pánek podkrzesánek żenie kozy z lása« (zagadka o grzebieniu) Zb. I, 122, n° 48; X, 136, n° 17. »Pies guzy« Krak. II, 69, n° 140, zwr. 3 i ods. »Guzy Wojtek« Zb. XII, 167. »Guzy = bezuchy« Rozpr. III, 370. »Świnia guzá« Fed. 210. »Kobylina guzá« Zb. XIV, 109,

114. »Guzá kura« Wisła V, 923. Spr. V, 359. Por. Rozpr. XVII, 35. »Guzy = kusy« ib. XII, 32. »Guzá (krowa)« Wisła V, 923. »Guzy = kusy: 'Pies guzy'« Pr. fil. V, 743. || »Kurta, Kot, Szarak, Kusy = nazwy myśliwskie zajęcia« Pr. fil. IV, 836. || »Kuse dni« = ostatki (zapustne) Krak. I, 262. Lub. I, 113. Zb. IX, 22. Gluz. 447. »Kusa niedziela, Kusy poniedziałek i Kusy wtorek = zapusty, ostatki Lis. Por. Kusaki. || »Kusy« = djabeł Zmor. 7 i dal. Patrz wyżej przytoczenie z Derd. pod Kęsy. Cisz. I, 71. || »Posed Kusy na orzechy, Kusa za nim nieśła miechy. Kusy mówi: — Pódź do tańca! Kusa mówi: — Ni mám wieńca...« Pozn. III, 195—196, n° 83. »Przyjechali, już tu są Po kochankę po kusą, Po Jasińka gawrona...« Pozn. III, 201, n° 94. || »Kusiutki«: »Maulutki, kusiutki człeczek...« (djabeł) Krak. IV, 146. || »Kusiutecki«: »Miał kurteczkę kusiuteckę« Wóje. II, 234. Toż Maz. I, 240, n° 126.
- Kuszac p. Kusiać.
 Kuszka p. Koszka. Kószka.
 Kusznąc p. Kusiać.
 Kuszpiel p. Kuśpik.
 Kuś = »chłopak, podrostek« O.
 Kuścik = »kawalek: 'Kuścik sera na palicy'« Wrześ. T. 29.
 Kuśka = »penis« O. || »Kusica, Kusieczka = penis« Pr. fil. V, 777.
 Kuśmierz p. Kuśnierz.
 Kuśmirka p. Akuszerka.
 Kuśmitka = »duża igła« Piątk.
 Kuśnierz: »Kuśmierz« Bibl. Warsz. 1871, II, 32. 34. »Kuśmierz« Rozpr. VIII, 114; IX, 162. »Kuśmierz« Zb. IV, 99. Święt. 701. »Kuźnierz« Pr. fil. IV, 540.
- Kuśnik = »owad brachyelytra« Chełm. I, 220. 236.
 Kuśper = mały, drobny, szczupły Ust. od A. Kaliny. || »Kuśper = kawaler« Udz.
 Kuśpik = nożyk L. || »Kośpiga = lichy nóż« Udz. || Kośpilak: »Kośpilak = stary nóż z wychylonem w tył ostrzem z nasady« Święt. 700. || »Kuśpit = coś kusego, niewyrośłego; kusy warokcz, niewyrosty chłop« Spr. V, 136. »Kuśpit = człowiek niezdarly, mały« Pr. fil. IV, 212. || »Kuszpiel« = rodzaj noża Osip.
 Kuśtak: »Kuśtak = krzywy, niezgrabny człowiek« Udz. Por. Kośtyr.
 Kuśtyga »a. Koślacz = kulawy, chromy« Bibl. Warsz. LXXX, 625. Udz. Krak. IV, 310. »Kuszytyga = kulawy« Pr. fil. IV, 212. || »Kośtyga (rubasznie) = kulejący człowiek« Święt. 700. »Jadwiga kośtyga (kulawa) Za chłopcami wrzesey« Kiel. II, 52, n° 156. »Kośtyga = człowiek a. zwierzę kulawe« Spr. IV, 25. »Kośtyga a. Kucma = przezwisko przy wymyślaniu w złości« Spr. V, 369.
 Kuśtygać = »kuleć« Spr. IV, 324. Udz. Krak. IV, 310. »Kuszytygać = kuleć« Pr. fil. IV, 212. Por. Kośtygi. || »Kuśtygać się = kuleć« Zb. I, 44. || »Kuśtykać = kuleć« Pr. fil. IV, 212. Udz. Parcz. »Lucyfer kuśtyká po piekle« Archiv V, 654. || »Kośtygać się = idąc kuleć« Święt. 701. Por. Kośtyrać się.
 Kuśtygi »a. Kośtyrgi = nogi« Pr. fil. IV, 276.
 Kuśtyk »kuśtyk!« = naśladowanie chromania, kulania Dygasiński Beldonek, 11.
 Kuśtyk = »część obcięta ręki bez

- dłoni i palców◄ Pr. fil. V, 777.
 || ►Kulawego nazywają 'kuszty-
 kiem'◄ Wisła IV, 840.
- Kut-** p. Kót.
- Kuta** = ►komar◄ Pobl. 40.
- Kutać**, ►Kutność = ręką a nogą
 coś zgarnąć◄ Rozpr. XII, 94. 21.
 || ►Kutać i Kutać się◄ = otulać
 (czymś kogoś dla ciepła), otulać
 się Ust. z Litwy.
- Kutas**: ►Kułtas◄ Pozn. I, 64. ►Kuł-
 tas = kutas; Kułtyszek = ku-
 tasik◄ Zb. I, 19. ►Kołtasik◄ Pozn.
 II, 172.
- Kutel** = ►koniec sieci, zwanej
 'kłomką'◄ Pobl. 134. ►Kutel =
 wiszący koniec, kulas◄ Pr. fil. IV,
 836. ►Kutel = 1, tylny koniec
 sieci rybackiej, w którym się ryby
 zatrzymują 2, mała zatoka w rze-
 kach, bądź to przez ławy piasku,
 bądź też sztucznie utworzona, n.
 p. przez 'główki' (Buhnen)◄ Krasn.
 304. Por. Pr. fil. V, 777. || ►Kun-
 del = 1, środek 'gromady' wę-
 gliarskiej (kilkunastu kołków, draż-
 ków, w ziemię wbitych, wiciami
 obwiązanych, tworzących jakby
 komin gromady; w 'kundel' ogień
 się wkłada) 2, najniższa część
 sieci, zwanej 'brodzianką', wraz
 z kamieniem, dodanym dla cięż-
 żaru◄ Pobl. 40. Toż Ram. 85
 p. w. Kūdel.
- Ku temu** = ►do tego, oprócz tego:
 'Kiebyś miała rozum i ku temu
 zdanie'◄ Rozpr. X, 252. || ►'Nie
 ku temu' = (komuś to) nie po
 myśli: ►Matka daleko, rodzina
 nie ku temu◄ Maz. III, 240, n^o
 305, zwr. 6. ►Matka nie pociesy,
 Ociec nie ku temu, A ja siero-
 teńka Ustąpię każdemu◄ ib. V,
 254, n° 250, zwr. 3.
- Kuterwas** p. Kuperwas.
- Kutja** p. Kucja.
- Kutiū** ►kutiū! = wykrzyk nawo-
 łujący kureczką◄ Święt. 701.
- Kutka** p. Kótka.
- Kutłaby** = piersi: ►Kutłaby bolą
 = piersi wewnątrz bolą◄ Zb. II,
 248.
- Kutrabanty** ►stroić = płać figle,
 sztuki◄ Udz.
- Kutraszki**: ►Kutraszki = strzępki:
 'Mizdra z niego schodzi, ino ku-
 traszki jeszcze wiso'◄ Pr. fil. V, 777.
- Kutryca** = ►przekleństwo na stare
 baby: 'U, ty stara kutryco!'◄ Pr.
 fil. V, 212.
- Kutryś?** ►Przyjechało... siódmu
 zięców... To Kutryś, to Mutryś...◄
 Maz. III, 305, n° 446.
- Kutwasić** = ►gnieść, kędzierza-
 wić, miętosić◄ O. ►Kutwasić =
 dusić, gnieść, miętosić, męczyć:
 'Całki dzień fajkę w gębie ku-
 twasi'◄ Kuj. II, 272 (z Bibl.
 Warsz. LXXX, 625). ►Kutwasić
 = palić mokrem drzewem, utrzy-
 mywać ogień, który daje wiele
 dymu, a mało płomienia. 'Kutwa-
 sić się' = palić się słabo, dymić
 się na ognisku◄ Święt. 701. Toż
 Udz. ►Kutwasić = sknerzyć◄ Pr.
 fil. IV, 212. Mil. Parcz. ►Kutwa-
 sić = licho gotować◄ Udz.
- Kutwić** p. Kotwić.
- Kuty** = ►chytry, przebiegły, ostro-
 żny◄ O. ►Chłop natrafił na je-
 dnego także kutego parobka (=
 filuta)◄ Kuj. I, 165. ►Na cztery
 nogi kuty◄ Ust. z Litwy. ►Kuta
 baba◄ ib. || ►'Kute buty' = o gru-
 bej, nabijanej z boku żelaznemi
 gwoździkawi podeszwie, z wielką
 całową podkówką stalową◄ Pozn.
 II, 158.
- Kutys** = ►kutwa, skąpiec◄ Udz.
- Kuwiek** = ►piszczałka do wabie-
 nia ptaków◄ O. ►Kuwiek!◄ =
 naśladowanie głosu niektórych pta-
 ków, zwłaszcza puszczyka Ust.
 z Litwy. ►Kuwik = głos wła-
 ściwy sowie◄ Spr. IV, 378. || ►Ku-
 wok = puszczyk◄ Hoff, 40.

- || »Kuwiaũ (- -)« = naśladowanie głosu różnych zwierząt i ptaków Ust. z Litwy.
- Kuwikać** = »krzyżeć jak sowa« Rozpr. III, 372. »Kuwikać = 1, wydawać głos 'kuwik', właściwy sowom, o sowie 2, (o ludziach) pobiedować, doznać biedy przez czas jakiś« Spr. IV, 378. »Na Skawiańskim polu kuwikała sowa« Zb. XII, 195, n° 81.
- Kuza** = »stara, brzydka krowa, krówsko« Ram. 85.
- Kuzaj**: »Gdy (wieśniacy) idą w pole, mają u pasa przyczepione naczynie drewniane, gdzie umieszczona jest woda i osełka; naczynie to nazywają 'kuzaj'« Wiśła III, 497.
- Kuzaka** = »szczypanka i owady czarne tej grupy« Pr. fil. IV, 836. »Kuzaki = wibrjony, zjawiające się latem w płytkich wodach stojących« Osip.
- Kuzdrać się** p. Guzdrać się.
- Kuzroń** = roślina »kurdybanek« Udz.
- Kuzeb** p. Kozub.
- Kuzik** p. Guz.
- Kuzim**, »Kuzimek = pod zimę urodzony; malec, karzeł« Święt. 701.
- Kuziu(k)** p. Kiz. Kizia.
- Kuźlak**: »Kuźlak« = czarodziej Listy filolog. a. paedag. XII, 470.
- Kuźnia**: »Kuźmia« Pr. fil. V, 777.
- || »Kuznica = kuźnia« Hilf. 97. Ram. 85.
- Kuźnierz** p. Kuśnierz.
- Kuźnikować** = »bić« Pobł. 154.
- Kuźny** p. Kaźdy.
- Kuż** = maż (? K): »Jak dostanę kuża, Odleci mi róża« Wiśła IV, 780 i ods. 2.
- Kuży** p. Kaźdy.
- Kużel** = »1, len oczesany 2, płótno średniej grubości« O. »Kuzel« = płótno grubsze od 'tkackiego', a cieńsze od 'pacześnego' Ust. z Litwy.
- Kużel**, »2 pp. Kużla = wartałka, cyga, fryga« Pobł. 40. Ram. 85.
- Kużelny** = z płótna 'kużelu': »Koszula kużelna«. »Płótno kużelne« Ust. z Litwy.
- Kwa kwa!** = naśladowanie głosu kaczki. »Kaczka pstra... Kwa kwa kwa! pięknie gra« Rog. n° 449.
- || »Kacka mówi kwak!« Maz. II, 147, n° 327. »Żaby wołają:... 'Rech rech, kwak kwak'« Zb. XIV, 211, n° 4.
- Kwacz**: »Gwac = szmata na krótkim kiju do mycia a. do smoły« Pr. fil. IV, 821.
- Kwadra** (księżycowa): »Kwandra« Krak. III, 138, n° 32.
- Kwadran**: »Kwadranc« Cen. 47. Pozn. VI, 356. Cisz. I, 28. »Kwadrańcik« Pozn. VI, 175. »Godziny, kwadrance« Kolb. 428, n° 404. »Kwandrac« Zb. V, 219. Rozpr. XXVI, 381. »Kwandrans« Ust. z różnych okolic., n. p. Kurjer Warsz. 1877, n° 32, str. 3. Wal. p. t. w. »Kwendrac« Pr. fil. V, 777.
- Kwak** = »karpień (wydrukowano 'kapiel'! K.) Zb. I, 44. »W Wadowickiem pasterze zowią tę roślinę (dziewięciśli biały) 'kwakiem góralskim' a. 'karpielem'« Zb. VI, 240, n° 53, 1. »Kfaki, Kwaki = karpiele« Rozpr. IX, 207. »Kwaki = buraki« ib. XII, 94. »Kwaki, Kwaczki = karpiele« Spr. IV, 357. »Szląskie 'kłak' = brukiew« Pobł. 112 p. w. Wrök. »Kłak = brukiew« Pr. fil. III, 493. »Kłaki, Kwaki = brukiew« ib. V, 763. »Kwoki = karpiele« Rozpr. III, 372.
- Kwak**: »Kwak = kaczor« Pr. fil. IV, 212.
- Kwal-** p. Chwał.
- Kwątek** p. Chwałek.

- Kwap** = »puch« Rozpr. XII, 94.
O. »Kwap = 1, puch 2, tłuściość, otyłość: 'Ta białka to sám kwap' 3, ryba do miętusa podobna« Pobl. 40.
- Kwapić się**: »Kwapić się = spieszyć się: 'Kwapiło mu się strasznie dó domu'. 'Trza się było nie kwapić'« Spr. V, 372. »A pocóżeś się chapiła (= kwapiła) za niego?« Kiel. I, 104, n° 140.
- Kwapliwość**: »Z kwapliwością (N. Panna) postępuje« Kal. I, 243, zwr. 14.
- Kwapowy** = puchowy: »Poduszeczki kwapowe« Lip. 10. 185. 201. 214. »Pierzynki kwapowe« Zb. IX, 217. »Poduszki kwapowe« Pozn. IV, 131. 264.
- Kward-** p. Tward-.
- Kwaretka** p. Kwarta.
- Kwarta**: »Okóło świętej Marty Płac za żniwo, dawaj kwarty'. Po wielu okolicach, oprócz zapłaty żniwiarkom najemnym, jest zwyczaj dawania 'kwart', t. j. jednego dnia kwartę mąki, drugiego dnia kwartę kaszy, czyli krup jęczmiennych« Gluz. 569. || »Kwaretka = kwaterka« Pr. fil. III, 493. Ust. z Jaworza. || »Kwaterka« = ćwierć kwarty Ust. z Litwy. O. || »Kwaterka = płachta na wiatraku druga, licząc od wału« Spr. IV, 365. || »Kwaterki = części składowe czepka; bywa ich zwykle trzy: środkowa i dwie boczne« Parcz. || »Kwatereczka«: »Pili piwko kwaterczką« Kolb. 248, n° 25 k. »Siedem kwaterców zapłaciłem« Zb. XV, 150, n° 17.
- Kwartałówka**: »Sieją przeważnie rzodkiew dużą, zimową, lub tak zwaną 'kwartałówkę'« Zb. XIII, 188.
- Kwartnik**: (We wsi Chojnie) »było 20 gospodarzy większych... którzy się nazywali 'kwartnikami'« Pozn. I, 23.
- Kwas** = ropa: »(Listeczki wrotczy) wyciągają 'kwas' z 'wnuka' (= ropę z wnętrza) i czyszczą krew« Zb. VI, 296, n° 184, 2. || »Kwas = zupa na mięsie gotowana, octem a. kwasem z kapusty i mlekiem z mąką zaprawiona« Parcz. Por. Kwasza. || »Kwas petersburski« = napój musujący z mąki, rozynek i drożdży Ust. z Wilna. || »Kwas = 1, kwas 2, nieporządek 3, śmiecie« Wrześ. 12. »Kwas = śmiecie, nieład« Spr. V, 372. »Kwas = nieład, nieporządek« Rozpr. X, 285. Spr. IV, 346. »Kwas = wszystko, co jest w złym gatunku i łatwo podlega zniszczeniu: 'Kwasu nakupili' = złego drzewa« Rozpr. XVII, 42. || »Kwas« = zaduch: »'Kwas, jażby go siekierą zawiesiu' = tak gęste z zaduchu powietrze« Lub. II, 211. || »Kwas = smutek, zmartwienie« Zb. II, 8. || »Kwasik«: »Jadłem kartofle, piłem kwasik« Zb. IV, 236, n° 165.
- Kwasak**: »Kfasák = garnek, w którym się barszcz kisi« Rozpr. IX, 156.
- Kwasiek** = »szczaw, liście szczawiove« Kolb.
- Kwasieć** = »serwaserem mazać rurę strzelby, dla dania fałszywego dziweru; stąd strzelba, mająca podobną rurę, zowie się 'kwaszoną'« Pr. fil. V, 777. || »Kwasieć = 1, śmieć 2, biedzić, żyć byle jak: 'Ino tu dokwasieć, a tam będzie dobrze'« Spr. V, 372.
- Kwasjowy**: »Drzewo kwasjowe a. gorzkie a. na muchy = lignum quassiae« Ciesz. 21.
- Kwaskowy** = kwaskowaty Ust. z Litwy.
- Kwaskowy**: »Przynieśli parę bu-

- telek winna, tego czerwonego i kwasowego• Pozn. VI, 340.
- Kwasota** = »rzecz bardzo kwaśna, np. jabłko• Zb. I, 70. »Taka kwasota te winnegrona, że jeść niepodobna• Ust. z Warszawy.
- Kwast** = kutas: »Przebiera jak świnia we kłaście• Rozpr. X, 228. »Kwast = kutas• Ust. z różnych okolic, a także n. p. w przekładzie powieści »Książę Srebrny•, w Kłosach, XI. || »Kwaścik• = kutasik Ust. z różnych okolic. »Chwaścik•: »Buciki z chwaścikami• Kłosy XVII, 205.
- Kwasza** = »rodzaj zupy z równych części mąki żytn(i)ej i hreczanej... (opis). Żartując, mówi się o kwaszy, że ją sprzedają na łokcie• Rocz. 211. Zb. I, 70. Ten sam dowcip powtarzają w innych okolicach (n. p. w Wilnie) o żurze K. Por. pod Kwas przytoczenie z Parcz.
- Kwaszenina** = »rodzaj galarety, sporządzonej z mięsiwa zastudzonego po zgotowaniu: robi się zwykle z głowy a. z nóg wołowych, cielęcych, baranich, świnich i t. d.• O. Rostafiński Burak, 10. »Kwaszenina = nogi wieprzowe na zimno w galarecie, ale nie na kwaśno• Osip.
- Kwaśne**: »Kłuski z 'kwaśnem' = z sokiem z kapusty kiszzonej• Pozn. I, 81. »Kwaśne = czernina zaklepana w barszczu• ib. 235. »Jedzą... 'kwaśnie', czyli 'kwaśne' z flaków• ib. II, 231. »Dam ci kwaśnego z flaczkami• ib. VI, 300. »Kwaśne = garusek ze sliwek suszonych z grochem a. fasolą, rzadziej z ziemniakami• Zb. X, 197, n° 3.
- Kwaśnia**: »Jedzą jagły, 'kwaśnie' czyli kwaśne z flaków...• Pozn. II, 231.
- Kwaśnica** = »sok od kapusty kwaśnej• Wrześ. 12. Rozpr. X, 285. Spr. V, 372. Encyklop. roln. II, 822. »Po przepitku dobra kwaśnica• Święt. 6. Zapewne toż znaczenie ma 'kwaśnica' w następnych miejscach: Owoce i kwiaty, 145. Zb. V, 118. 193. 195; VI, 227. Spr. IV, 317 p. w. Żur. Zb. XV, 38. Encyklop. roln. II, 822 (»drobiazg rybny, uwarzony w kwaśnicy•) Rozpr. III, 372. || »Inny rodzaj 'podczosu' stanowi marchew siekana z liśćmi kapusty drobniuchno siekanemi i rzepą siekaną: sparzone w garczku, stoi to przez noc całą, wraz z kaszą i sadłem. Zowie się ta potrawa 'kwaśnicą', jeżeli ilość kapusty a. liści kapuścianych w niej przeważa• Maz. III, 37, n° 23. Por. Kwaśnina. || »Kwaśnica = berbery• Pleszcz. 109. Ciesz. 49. || »Kwaśnice = porzeczki leśne• Spr. V, 372. || »Kwaśnica = szczaw pospolity (rumex acetosa)• Pawł. Por. Kwaśniczarka. || »Kwaśnica• = jabłka niedojrzałe Tygod. ilustr. 1, I, 223; 1, IX, 63. || »Kwaśnice, jagody z boru, czerwone w zimie•, do ozdoby różgi weselnej Sand. 87. Zb. XIV, 171 w tekście i pieśni n° 3.
- Kwaśniczarka** = »szczaw (rumex)• Spr. IV, 377. Por. Kwaśnica.
- Kwaśnina** = »kapusta a. buraki zakwaszone• Pr. fil. IV, 836. Por. Kwasność. Kwaśne. Kwaśnica.
- Kwaśno**: »...(Bracia) ni mieli z czego żyć. Tak najmłodszy, co mu sie jakosik kwaśno widziało tak biedować, pedział braciom, ze sie poddą djäbłu• Święt. 365, n° 31.
- Kwaśność**: »Kwaśność = każde jadlo ugotowane na kwaśno• Osip.
- Kwaśny**: »Mleko kwaśne• = zsia-

- dłe (niezsiadłe, a kwaśne zwie się 'skwaśniałe') Ust. z Litwy. Toż na Szląsku Cieszyńskim; zsiadłe zwie się 'kiszka' List. od A. Cinciwały.
- Kwat** = »chwat« Pr. fil. V, 777.
- Kwatera** = kwadra: »Rychtyk kwatera się kończy« Kam. 107. »Kwatera miesiąca = kwadra księżyca« Pr. fil. V, 777. || »Kfatoryra = szyba w oknie« Rozpr. IX, 208. »Kwatryra = szyba razem ze swą oprawą« ib. XXVI, 381. »Matka kwaterą wyrziała« Kozł. 37. »Kwatery = okno, składające się z dwu połów« Pr. fil. IV, 212. || »Kwatera« = mieszkanie, lokal: »Książdz... na swojej kwaterze go trzymał« (z A. Pługa). »Nic ci nie liczę za opał kwatery« (L. Kondratowicz). »Będziesz miał osobną kwaterę« (Lubowski). »Poszedł na kwaterę do p. Symforjana« (Kraszewski) Wal. p. t. w. »Kwatryra = mieszkanie« Rozpr. XXVI, 381. »Kfatoryra = mieszkanie w czyimś domu za pewnym wynagrodzeniem pieniężnym, n. p. o studentach« Rozpr. IX, 208. || »Kwartera« = kwaterunek: »Przyszli trzej żołnierze w kwatery« Hilf. 119, n° 21. || »Kwartyr« m. Rozpr. XII, 42. 46.
- Kwaternica** p. Kwarta.
- Kwaternistrz**: »Kwaternéster« Ram. 85. || »Kwaterniach«: »Wysłali go (żołnierza) raz za kwaterniacha z innymi żołnierzami« Święt. 326, n° 10.
- Kwaternica** »piekielna«, tytuł pismka ulotnego przeciw pijaństwu Krak. I, 349.
- Kwaternować** = mieszkać, stać: »W którym hotelu kwaternujesz?« Ust. z Litwy. »Uczniowie kwaternowali... na wolnych kwaternach« (Aten. I, 10) Wal. p. w. Kwatera.
- Kwedawy** = »krzywy: 'Drzewo kwedawe' = krzywe, chore« Udz.
- Kwelować** = »(quälen) naprzykrzać się« Zb. I, 36.
- Kwerele** = »zabawę składkową (po skończonym żniwie) nazywają 'kwerelami'« Zb. III, 18—19, n° 89.
- Kwes**: »Kfes (fest) = mocno, silnie« Rozpr. IX, 207. Por. Fest.
- Kwesta**: »Chwesta = kwesta« Kuj. II, 284, n° 59. »Ja pójde na chwestę (kwestę)« (mówi baba żebrazka) ib. I, 152. »Urodnyj nie chcę, bobym miał gości, Książęta, panięta i tych co po chweście (kweście)« ib. II, 30, n° 158, zwr. 3.
- Kwestarz**: »Chfesciarcz« Udz.
- Kwestongartylerja** p. Festunek.
- Kwestować**: »Chwestować« Mil. »'Chodziła po świecie i chwestowała' = kwestowała, żebrała« Kuj. I, 120.
- Kwękać**: »Jak bendzieta na nich (brzytwach i nożach) klenkąc, To bendzieta bardzo kwenkąc« Zb. XIV, 224, n° 2. »Kwękać = niedomagać« Osip. Por. O. Wisła III, 745. || »Kwiąkać = stękać (o chorym a. słabowitym): 'On tam nima zdrowy, bo dycki kwiaćka' (= kawęczy)« Pr. fil. IV, 284. »Kwiąkać = niedomagać, zabierać się do płaczu« Ust. od J. Bystronia. || »Kwiąkać = stękać« Spr. IV, 25. »Kwiąkać = jęczeć, stękać, chorowac« Święt. 701. || »Kwiąknąć = uderzyć« Spr. V, 25.
- Kwiaciasty** = nazwa konia Wisła V, 923. Por. Kwiatoch.
- Kwiaton**. Kwiatula.
- Kwiat** = menstruatio: »Odwar na pędzenie kwiatu na chustach« Pleszcz. 110. || »Na kwiaty = na wiosnę: 'Urodził się na kwiaty'« Pr. fil. V, 777. || »Na kwiaty' = jarmark na kwietnią niedzielę w Grodzisku, pod Drohiczyńnem«

Z artykułu konkursowego Gazety świątecznej, r. 1888. || »A na tym grochu są kwiecie« (z pieśni sobótkowej) Kłosy X, 387. || »Złoty kwiat«: »Ubiór p. młodej składa się ze spódnicy... koszuli... i gorsetu 'złoty kwiat', lub aksami-tnego ponsowego« Święt. 163. || »Kwiatek«: »Dziewczęta pie-łęgnują... indyki ('zółte kwiátki') i trzewiczki ('sine kwiátki')« Zb. XIV, 150 b. || »Kwiatek = ogon sarny« Przyj. ludu VI, 111. || »Kwiateniek« Kam. 129. || »Kwiatuś«: »Kuždy kwiatuś inkszej kra-sy« Kam. 128. 135. || »Kwiatu-szek« Wójc. II, 292. Ust. z Litwy. Maz. V, 300, n° 336. Pleszcz. 221 (»kwiatuśku różany!«, o dzie-cku, w kołysance). »Kwiatuśzk« Ram. 86. »Dwa kwiatuśki lelii« Łęcz. 171, zwr. 26. || »Kwiaty-szek«: »Kwiatyszek róży« Pr. fil. V, 777. Kuj. I, 261; II, 35. Pozn. I, 240, n° 101. Łęcz. 97, n° 148. »Trzy kwiatuśki lelii« ib. 171, n° 299, zwr. 38. »Kwiatuśku ró-zany!« Wisła VII, 279. Kaspr. 102. || »Kwiatunio«: »Bieluśki kwiatunio« Kam. 133. 132. || »Kwiatuniek« Kam. 132. Por. Kwiecie.

Kwiatá p. Kwiatula.

Kwiatoch = »pstry wół« Hlf. 170. »Kwiatoch, Kwiatoszk = wół z kwiatem czyli z gwiazdką białą na łysinie« Pobł. 40. Ram. 86. Nadm. 147. Por. Kwiatóń.

Kwiatocha, »Kwiatoszka = krowa z kwiatkiem na głowie« (tak K.) Pobł. 40. »Kwiatocha, Kwiatoszka = krowa z białą gwiazdką na czole« Ram. 86. »Kwiatocha« Wisła IX, 130. Por. Kwiatula.

Kwiatóń = »wół z płowa sady, gwiazda na czole« Wisła V, 922. »Kwiatóń = (wół) ze zna-

kiem kwiatu na czole« Krak. I, 178. »Kwiatóń« Zb. XV, 28, n° 11. Por. Kwiatoch.

Kwiatula: »(Krowa) 'rózana-kwia-tula' = czarna z czerwonymi pla-mami; 'kwiatula' = srokata, gdy ma płatki czarne z białymi, a czerwone z białym, a też ze zna-kiem kwiatu na czole« Krak. I, 178. »Kwiatula' tym się różni od 'kropiany', że ma po sobie (= na sobie K.) wielkie płatki« Rozpr. X, 267. »Kwiatá a. Kwia-tula« Zb. XIV, 27. »Kwiatula = (krowa) centki czarne a. czerwone« Wisła V, 923 i poniżej bez objaśnienia. »Kwiatula = nazwa krowy, która ma sierć różnobar-wną« Spr. IV, 25. »Kwiatula = (krowa) czerwona a. czarna, z bia-łym płatkem na czole« Święt. 21. 701. Rozpr. X, 245; XII, 76. Rad. I, 67. Rud. 24. Wisła VII, 387; VIII, 812. Pr. fil. V, 777. »Kwiatula« Tyg. ilustr. 1, XII, 6. Por. Kwiatocha.

Kwiałkać p. Kwękać.

Kwiczcie: »Bosego mróz ziębi i kwi-czy mu pod nogami« Zb. X, 253, n° 3 (w figlu »na kwiczoły«).

Kwiczół: Figiel z 'kwiczolami' Zb. X, 252, n° 2. »Na gody Tomasz tłuste kwiczały już kluje« Star. przysł. 71. Por. Roztrębach. Skrzeble. Smarze. || »Kwi-czół = prosię« Krak. IV, 311.

Kwiczół = »jarzębina« Pamiętnik fizjograf. V, dz. IV, str. 14.

Kwidzyna: »Kwidzyno n.« Ram. 85.

Kwicie: »Dała... kwicią powoniać« Zb. IX, 182. »Kwicie = kwiat na drzewie: 'Kwicia latoś pomar-zły'« Kuj. II, 272. »(Pyrkom) ob-rywają 'kwicie' zaraz przy rozpę-kaniu« Pozn. I, 103. »Twarz twoja jak lilija przy wiosennėj kwieci« Oles. 282, n° 103 (nie ludowa K.). »Na moi jabłonecce

są kwiecie« Sand. 54, n° 51. Toż Lub. I, 218, n° 269. Zb. IV, 120, n° 76. »So na boru białe kwiecie« Wisła IX, 232. Por. Kwiat.

Kwiek = »ćwiek, gwóźdz« Pr. fil. IV, 213. Por. Ćwiek.

Kwierutać się = »chwiać się, kiwać się, chęłstać się, obruszać się: 'Ha! się kwieruci'« Pr. fil. V, 777. Por. Chwierut.

Kwi(ę)ść p. Kścieć.

Kwietni: »Kwietna niedziela« Ust. z Litwy. »Kwietniowa niedziela« Wisła III, 489.

Kwietnik = wirydarz, ogródek (kwiatowy): »Naprzeciw domu rosną drzewa owocowe, w tyle zaś 'kwietnik'...« Zb. II, 14. || »Kwie-tniczek« Gliń. IV, 141.

Kwięk- p. Kwęk.

Kwik = »krzyk świni, kwiczenie« O. »Świnecka kwiku kwikul« Kozł. 160. »Moje prosie kwiku ryku!« Pleszcz. 195, n° 2. »Kwik ryk ('kwik' = świnia, 'ryk' = bydło) = inwentarz; używa się tych wyrazów przysłówkowo, zamiast 'nie zgół': 'Po nim nie zostało ni kwiku, ni ryku' = nic a nic« Pobł. 134. || »Kwik żartob. = wieprz, świnia: 'Prosi pán ociec... na tego kwika. Co urywa trawnika'« Spr. IV, 324. »Zaprasamy na te kwiki (= świnię), Co zarywają chodniki« Pauli, 37. Zb. XIV, 85. Pozn. II, 256. 320. Mátyás Z ust ludu, 6. Kal. I, 192. »Zabiła kwika, barsc bedzie« Kiel. I, 99. || »Kwik« = chlew (w zagadce): »Na kwiku pod fikuturą = na chlewie pod słomą« Zb. VII, 90, n° 87. || »Kwik = sosna nieudatna, krzywa, na złym gruncie« Krak. IV, 311. »Kwik a. Kwika = sosna karłowata, nie rdzenna, lecz bielowata, wzrosła na chudym gruncie, a inne drzewo karłowate, pojedyncze« O.

Słownik T. II.

»Kwiki = grube sosny« Pozn. VI, 222. »Poszed do boru i właz na kwika« ib. 287, n° 71. || »Kwik = ten, co kwiczy, kwikun (o dzieciach): 'Ty, kwikul'« Spr. IV, 324. || »Kwik = Wił«: »Wił jest to... demon... w drzewie przemieszkujący... Jeżeli je ścięto i na ogień porąbano, źle się pali a żałośnie piszczy. Drzewo takie zowie się też 'Wiłem' a. 'Kwikiem'...« Pozn. VII, 32.

Kwikać = »wydawać głos (o dziuku)« Pr. fil. V, 778. || »Kwikać się = gzić się, swawolnie i rozpustnie dokazywać: 'Księżo Janie, będę ja się kwikała, będęli téż zbawioną?'« Krak. IV, 278, n° 892 i ods. 3. || »Kwiknąć«: »Kwiknąć«: »Kwiknąć ciołek ogonem, Kaśka jeła uciekać« (może 'kiwnął' K.) Wójc. II, 281.

Kwilić = wydawać głos: (a. 'Szlochac') o bobrze Pr. fil. V, 778; o sokole Przyj. ludu VI, 126. || »Kwilić się«: »Matusia się pyta, co się córka kwili?« Oles. 255. »Dziecię się kwili« Krak. I, 200. »Córusia się chwili« Kozł. 90. || »Kwilić się«: »Kwilić sie na kim' = droczyć się z kim« Spr. V, 37 2.

Kwiła p. Chwila.

Kwinda p. Kwinta.

Kwinta = ogon (w zagadce o kocie): »Kwinty do góry postaw!« Cisz. I, 358, n° 415 || »Kwinda«: »Będzie grała sekunda, kwinda, bas« Pozn. II, 257.

Kwirl = »małewka, kołat(ew)ka, narzędzie do rozbijania białka jaj i t. d.« Krak. IV, 309 p. w. Kołatka. »Kwirl = koziołek z kilku pręcików drewnianych złożony« Pozn. I, 80. »Kwirl = pręcik czyli koziołek do ubijania śmietany« Zb. I, 19. »Mąka do niej ('frejcki') zakwirkuje się kwirlem

- czyli koziółkiem drewnianym« Pozn. III, 126. »Kwerla«: »Kwerlą rozrobić« Mrong. niem.-pols. 20, p. w. Abquerlen. || »Kwirlejka = koziółek (sprzęt kuchenny)« Zb. I, 30. Por. Firlak. Firlejek.
- Kwirłować** = rozrobić 'kwirlem': »Ratatajka' zasadza się na sypaniu na 'war' (ukrop) mąki 'kwirlowanej', t. j. mąki, którą 'kwirłują' czyli ubijają 'kwirlem'« Pozn. I, 80. Por. Firlac. Zakwirłować.
- Kwitać** = »kwitnąć; 'Kwicie' = kwitnie« Lub. II, 211. »Kwita lilija« Maz. III, 80, n° 30, zwr. 10. »Jabłoneczka bieluško kwitała« Rud. 134, n° 41.
- Kwitek** = »znaczek, u ludu każdy niewielki świstek papieru, najczęściej w pewien symetryczny sposób złożony, za którego okazaniem posłowi daje się wiarę« Roczn. 211—212. || »Kwitunk = kwit, pokwitowanie« Ram. 86.
- Kwitnąć** = »pleśnieć: 'Chleb zakwitł' = zaczął pleśnieć. Gdy lałem zobaczy w lesie drobną białą pleśń na ziemi, mówią 'ziemia kwitnie, będą grzyby'« Pr. fil. IV, 836—837. »Kwitnąć = pleśnieć: 'Chleb stary kwitnie'« Pobl. 40. »Kwitnąć = 1, pleśnieć: 'Chleb kwitnie'. 'Chleb skwitniały' 2, dobrze, rumiano wyglądać« Parcz. Pr. fil. IV, 213. »Wiánecek kwitniocy« Wisła IX, 234. »Jeżeli się komu na paznokciach pokazują białe plamy, to mu paznokcie kwitną'« Wisła IV, 871, n° 104. 'Syr kwitnie' = pleśnieje« Ust. z Litwy. Por. Kścieć.
- Kwok!**: »Po wieczery siadają na dziada ze słomy i mówią 'kwok' trzy razy na to, aby kwoki pierwsze w chacie kwokały i kury dobrze się niosły« Zb. VI, 302, n° 6.
- Kwoka**: »Kwáka (tak K.) = 1, kura, kwoka 2, pewna konstelacja gwiazd, plejady« Spr. V, 372. Por. Pietruski Hist. natur. plaków, cz. IV. O. Wisła V, 923. || »Kwoczka z knrczętami' = plejady« Roczn. 208 p. w. Konstelacje. Lud I, 175. || »Kwoka« = gra dziewcząt (opis) Rud. 122, n° 11. || »Kwokwa a. Kwoka = baba« Parcz. || »Kwoczka na weselu: »Przed pp. młodemi siada... kobieta z orszaku p. młodej, zwana 'kwoczka'« Zb. X, 69. || »Kwoki = gatunek kępiasto rosnących grzybów« Wisła VI, 679, n° 15, || »Kwoczeta« = kurczęta: »Moja kura... Kwoczeta wodzi« Zaw. 96, n° 75. Por. Kwoktucha.
- Kwoktać** = wydawać głos (o kurze): »Kura 'kwokta' a. 'kwokce'« Wisła V, 648. »Kwoktać = kwokać: 'Lata i kwokce'« Pr. fil. V, 778. »Kwoktać, terażn. 'kwokczę'« Czark. »Kura 'kwoce'« Świąt. 23.
- Kwost** p. Chwost.
- Kwoktucha** »a. Koktucha = nasiadka, kura pragnąca wysiadywać kurczęta« Pr. fil. IV, 829. Czark. »Kwotucha = kwoka« Maz. V, 57.
- Kwyt** - p. Chwyt-.
- Kwoli**: »Swego dziecięcia Kwoli mnie pozbyli« Rog. n° 117. 422. (W tejsze pieśni »kuli« Archiv VIII, 476). || »Kóli«: »Robił kóli różnych papierków« (= bawił się papierkami) Dygasiński Beldonek. 2. »Zły włazi w sowę kóli temu, żeby psotę zrobić« ib. 29. »Kuli ũobu przysedem« Rozpr. VIII, 141. »Kóli« Udz. »Kuli wazności, cyli kuli winsowania« Zb. XIV, 179. »Kuli (gwoli) zbáwieniu dusnemu« ib. 183. »Ożenił się Kuba kóli opierunku« Aten. XLV, 226. »Kuli = kwoli« Pr. fil. IV, 211. »Kuli = z powodu«

Rud. 127. || »Góli«: »Jam smutną guli (wedle) tego, żeby...« Pozn. VI, 13. || »Gól«: »one, gul (gwoli, dla) niewydania (= nie zdradzenia K.) powiedziały, że...« Pozn. VI, 48. 90. 92. || »Woli = kwoli, gwoli: »Trzymam psa woli nocy'« Pr. fil. IV, 264. || »Wóli«: »Wuli = gwoli, wedle' dla, co się tycze: »Rzekę wuli tego, a nie wuli urody = mówię o tym, a(le) nie o urodzie'. »Obróci się haw i haw wuli przypilnowania roboty'« Sand. 266. »Chudoba wuli spiekoty spoczywa« Kam. 70. »Wuli mamony« ib. 91. »Pan zawstydał się wuli panny i macierzy« ib. 178. »Kiepstwo to wuli gorzałce (tak K.) przystrajac karczmę« ib. 180. Tamże str. 19. 28. 92. 153. »Wóna jesta dziwna, choć wuli innych nie nie dá = es giebt noch Schlechtere als sie« (? K.) Zb. I, 16. »Ten owczarek chodził wóli ni (wedle niej), kciał koniecznie wziąć ją za mázonke« Pozn. VI, 296. »'Wóli czego' = z powodu, dla czego« Ust. z Jaworza. »Wuli tego = wedle tego, dla tego«

Lub. II, 213. || »Wóla = dla, z powodu, wedle: »Ozenił sie wóla opsierunku' = dla opierunku, t. j. by mieć gospodynię w domu« Wisła I, 156. || »Wóle = wedle; wóle tego = podług tego« Zb. I, 36. || Do Gwoli (II, 152) dodać: »Gwoli = dla, z powodu: Gwoli pastwiska'« Krak. IV, 307. Kwota = ilość, kupa: »Taka kwota gnoju« Chełch. II, 120. »Mała kwota wojska« ib. 137. Kwotucha p. Kwoktucha. Kyc! = »hyc, skoczyć: »Kyc z trumny'« Pr. fil. V, 778. Por. Hyc! Kyc »kyc! = wołanie na cielęta przy zaganianiu« Dygas. Kycacé = »hycac, skakać« Pr. fil. V, 778. Por. Hycacé. Kyci p. Kci. Kycka = »konik polny« Pr. fil. V, 778. Kyka p. Kuka. Kyrczyć = »zgnieść, skurczyć« Rozpr. XVII, 42. Kyrdel p. Kierdel. Kyrkać p. Kudlic. Kyrp- p. Kierpeć. Kyś »kyś! = nawoływanie kaczek dużych« Pozn. II, 52.

Wykaz skrótów.

- a.** = albo.
Adalb. = S. Adalberga Księga przysłów.
Archiv = Archiv für slavische Philologie Jagieca.
Aten. = Ateneum (warszawskie).
Bal. = K. Balińskiego Powieści ludu.
Bar. = S. Baracza Bajki, fraszki, podania, przysłowia i pieśni na Rusi.
Bib. Warsz. = Biblioteka Warszawska.
Bisk. = L. Biskupski Beiträge zur slavischen Dialektologie. I. Die Sprache der Brodnitzer Kaschuben 1. Heft. Ab. A.
blm. = bez liczby mnogiej.
blp. = bez liczby pojedynczej.
Cen. = F. Genowa Zaręś do gramatyki Kaszúbsko-słowiańskie mowf.
Cer. = S. Cerehy Słowniczek gwary od Łopuszny (rękopis).
Chąd. = J. Chądzyńskiego Historyczno-statystyczne opisy miast... w ziemi Sandomierskiej.
Chęłch. = S. Chęłchowskiego Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza.
Chęłm. = O. Kolberga Chęłmskie.
Choc. = J. Chociszewskiego Powieści i podania ludowe.
Ciesz. = T. Cieszyński Der polnische Apotheker.
Cinc. = A. Cinciasty Przysłowia... ludu polskiego na Śląsku.
Cisz. = S. Ciszewskiego Krakowiacy.
Czark. = L. Czarkowskiego Słowniczek gwary od Drohiczyzna (rękopis).
Del. = L. Delavaux Gorale Beskidowi zachodniego pasma Karpat.
Derd. = J. Derdowskiego O panu Czárlińskim, co do Pucka po seee jachát.
Derd. J. = Tegoż Jasiek z kniei.
Doman. = Słowniczek gwary od Domaniewic, w Łowickim (rękopis).
Dowg. = T. Dowgirda nazwy wątków na pisankach (rękopis).
Dyg. = A. Dygasińskiego Słowniczek gwary od Szkalmierza (rękopis).
Enc. W. = Encyklopedia wielka Orgelbranda.
Estr. = K. Estreichera Gwara zło-czyńców.
Fed. = M. Federowskiego Lud okolic Żarek, Siewierza i Pilicy.
Gliń. = A. J. Glińskiego Bajarz polski 1862.

- wają... sukmankę z kapiszonem«
Zb. 1, 112.
- Kuruce** = »przekręcona nazwa ludowa jakiegoś pułku wojska austriackiego, powstała, ile wnosić można z opowiadań, za czasów pierwszej okupacji wojskowej Podhala przez Austriaków. Żyją nawet niewyraźne wspomnienia jakiejś walki Górali z 'kurucami': 'Sołtysią w Chochołowie pięci kuruców z proce kamieniami zabili'« Spr. V, 372. ('Kuruc' po węgiersku = wojak Rakoczego, po słowacku = 1, krzyżak (wyraz pochodzi z łac. *crux* = krzyż); 2, buntownik K.).
- Kurwa**: »Kuchna = kurwa« Hilf. 169. || »Kurwa = nieobsiane miejsce wśród obsianej niwy, przez nieuwagę a. niedbalstwo« Spr. V, 136.
- Kurwanek p. Kurdyban.**
- Kury** = cholewki, zalecanki: »Palić kury do panien« Ust. z Galicji.
- Kuryc h**: »Kurých, przymiotnik nieodmienny = śmiały, odważny, butny, czupurny: 'Mąły, ale kurých'. 'To kurých dzewus'. 'Kurých baba'« Ram. 84.
- Kuryj** = »hermafrodyta, pół koga, a pół kury« Pietruski Hist. natur.... ptaków, część IV. Por. Kurejek. Kurzaja. Kurzel.
- Kuryjanna?** »Matuleńka siedem córek miała... Trzeciej było Kuryjanna« Maz. III, 304, n° 446.
- Kuryła p. Cyryl.**
- Kurzaja** = »kura, mająca podobieństwo do koguta, lecz nigdy jajka nie zniesie i piąc nie będzie« Zb. IX, 71, n° 6, 1. || »Kurzeja = kura piejąca« Udz. Por. Kurejek. Kuryj. Kurzel.
- Kurzajka** = »narośl na rękach, palcach« Pr. fil. IV, 212. »Sok do smarowania kurzajek« Pleszcz. 116. »Deszczowa woda... leczy kurzajki« ib. 136. »Kurzajka = brodawka na (ręku)« Parcz. Rozpr. XI, 185. Porów. Kokoszajka. Kokoszanka. Kurza dupa. Kurza pizda. Kurzejka.
- Kurzak**: »Kurzak = kto kurzy, czyli pali papirosy, fajkę« Pr. fil. IV, 212; V, 776. Patrz Kurzenogi. Por. Kurzec. Kurzyłyk.
- Kurzawa** = »zamiąć śnieżna« Spr. V, 112. »Zawieruchy i kurzawy« Zb. V, 179, n° 10. »Nie jedź, bo tam kurzawa« Pozn. IV, 61, n° 127. || »Kurzawa« = kurz: »Z ksiózek kurzawe śmiotać (zmiatać)« Pozn. VI, 46. || »Kurzwica = kurzawa, zamiąć« Ram. 84.
- Kurzawka** = »piasek lotny...« O. »Miałki piasek, czyli 'kurzawka'« Połuj. 441. »Pod piaskami (pod Olkuszem) rozciągają się pokłady ziemi niebieskawej, sypkiej i miałkiej, noszących u górników naszych nazwę 'kurzawki'« Tygod. ilustr. 1, X, 464. Krak. I, 44, ods. 1.
- Kurzawka** = *bovista plumbea*« Wisła VIII, 360.
- Kurzec** = »fajkarz« Zb. I, 70. Por. Kurzak. Kurzyłyk.
- Kurzejka** »a. Kokoszanka = brodawka« Zb. II, 138. Wisła I, 153 p. w. Kokosajka. Por. Kurzajka.
- Kurzejek**: »Kurzejki = rodzaj grzybów« Zb. II, 14. Por. O. (w znaczeniu bazyliuszka). Porów. Kurzak.
- Kurzel** »gdzieniegdzie koło Kielc = kogut« Zb. IX, 51, ods. 1. »Trzech kurzelowie zapiáli« ib. n° 8. || »Kurzelc (kurzelec) = obojej płci kura, hermafrodyt« Pobl. 40. Por. Kurejek. Kuryj. Kurzaja.
- Kurzelica** = narost drzewny: »Skały miały wyrastać z ziemi,

- podobnie do grzybów, lub do tych 'kurzelie', które widzimy po lasach na starodrzewiu. Fed. 328, n° 10.
- Kurzeniec** = »pomiot kurzy. Zb. IV, 193; XI, 57, n° 68.
- Kurzeń**. »Kureń = chata w lesie a. pod lasem, służąca dla 'pobereźników', czyli gajowych. Roczn. 211. »W Besarabji na stepie stawiają kurzenie, służące za lazaret dla chorych owiec i bydła. Zb. III, 94. »Gwarne kurzenia (tak K.) Goszczyński. »Kurzeń = miejsce przy rzekach, gdzie się suszy latem ryba... O.
- Kurzlawa** p. Kurławy.
- Kurzę**: »Kurze = kurzę. Rozpr. XII, 48. »Kurżã, lm. Kurżata. Hilf. 169. »Kurżã, 2 pp. Kurżeca. Ram. 84. »Kurżetom 3 pp. lm. Kurżata 1 pp. lm. (ale tamże 316 'kurżeta') Rozpr. IX, 294. »Kurżeta. Archiv VIII, 469. »Kurzę = kurzę. Pr. fil. V, 776.
- Kurzęci(z)na**: »Kurżęcina = mięso z kury a. kurżęcina. Zb. I, 70. Wiśła I, 34. »Woląłby ją kapuscine, Niz na wojnie kurżęcine. Zb. X, 128, n° 38. »Nieburak (jadał) kurżęcine. Maz. II, 27, n° 72, zwr. 3. Rad. II, 12, n° 24. || »Kurżeczżna: »Lepszą doma kapuszcżżna. Niz na wójnie kurżeczżżna. Hilf. 148, n° 55.
- Kurzlawa** p. Kurławy.
- Kurzny** p. Kurny.
- Kurzopłoch** = »mieszaniec 'kohuta' z 'głuchaniem'. Spr. V, 372.
- Kurzy**: »Kurza dupa = narostek, robiący się wedle otworu pośladkowego. O. »Kurza-dupa = kurzejka. Zb. II, 8. »Kurza dupka = potówka, brodawka przemijająca od potu, np. na ręce. Ust. od Baudonina de Courtenay. Por. Kurzajka. Kurzejka. || »Kurze gdagda = owoc trzmieliny (evonymus europaea). Spr. V, 136. »Kurzy gdak = trzmielina (drzewo). Pr. fil. IV, 836. || »Kurza jamka. p. Kurzyjamka. || »Kurzy krok: »Kurzym krokiem = zwolna. Pozn. III, 152. || »Kurze-łapki = pierwosnek (primula veris). Spr. V, 136. Por. Kurza stopka. || »Kurzy mór = anagallis arvensis. Ciesz. 48. || »Kurza noga a. Kurze ziele, Tłustosz = portulaka, pourpier. Lub. II, 160, n° 17. »Kurze-nogi a. Kurzaki = małe grzybki z wierzchem zmarszczonymi, rosną późną jesienią. Wiśła VI, 679, n° 17. »Kurze-nogi = rodzaj złotych grzybów. Zb. VI, 20, n° 195. || »Kurza nóżka = pieprznik jadalny (cantharellus cibarius). Zb. VI, 238, n° 49. O. Por. Kurawka. Kurżak. Kurzewka. || »Kurzy owoc = nazwa jaj kurzych w przenośni dowcipujących. Pr. fil. IV, 836. Wiśła VII, 403. Kłosa XIX, 119. Krak. III, 111 (z Haura). Por. Białe raki. || »Kurza pamłoka = kurza ślepotka. Fed. 401. »Kurza pamłoka = po zachodzie słońca nie pozwala (ludziom) widzieć światła bożego. ib. 302. || »Kurze patry = krótki wzrok. Kurzypatr = kurza ślepotka. Pr. fil. IV, 212. »Kurzy-patr = haemerolopia, widzenie wieczorem (zap. 'niewidzenie' K.); na Podhalu zowią 'kurek'. Spr. V, 136. Pozn. VII, 156, n° 27. Parcz. Mil. Por. Kuroślepa. || »Kurze pazurki a. Kurza stopka = pierwosnek (primula veris). Zb. II, 257. || »Kurżã pizda = kurzawka a. Kurzajka (naroście skórne na rękach). Spr. V, 372. Toż Udz. Por. Kurza dupa. || »Kurze-serca = rodzaj trawy (briza).

- Spr. V, 136. || »Kurza stopka = *primula veris*« Rozpr. XII, 108. Zb. II, 257. O. || »Kurzyśląd a. Kurzyślep = *anagallis arvensis*« Rad. I, 126. || »Kurzyślep = *anagallis arvensis*« Ciesz. 48. Por. Kurzy mór. »Kurząślepotą = roślina« Pr. fil. V, 776. Zb. VI, 309, n° 7. Por. wyżej Kurzyśląd. Kurze patry. Kuroślepiną. || »Kurzaślepotą = choroba wzroku Zb. XIV, 199, n° 170. O. || »Kurze ziele = *tormentilla potentilla*« O. »Kurze ziele = *tormentilla erecta*« Zb. II, 139. Krak. III, 129, n° 33. »Odwar z kurzeziela« Fed. 267. »Kurze a. Kurskie ziele = *tormentilla erecta*« Spr. IV, 306. Patrz wyżej Kurza noga. »Kurze ziele = kwitnie żółto, nać, jak u pietruszki, korzeń czarny, okrągły« Wisła V, 904, n° 7 i ods. Wisła VIII, 812. Pleszcz. 120. »Kurze ziele = *potentilla tormentilla*« Zb. VI, 282, n° 152. Pr. fil. IV, 836.
- Kurzyć** = palić tytoń Fed. 297. Wrześ. 12. Spr. V, 372. »Gdo nie kurzy a nie sznupie, ten sie równa babskij dupie« Cinc. 14, n° 240. || »Kurzyć« o zawiei: »Kurzy nieosob. = śnieg pada« Spr. IV, 346; V, 372. Wrześ. 12. Dygasiński. »Kurzy sie = śnieg pada: 'Juz kurzy sie ciągiem od niedzieli'« Spr. V, 112. »(Pyzłowa góra) 'kurzy na dęce'« Cisz. I, 11, n° 7. »Kurzyć = 1, kurzyć 2, dąć piaskiem, śniegiem: 'Śniegę kurzyć'« Ram. 84. Toż Hilf. 169. || »Łzy mu (koniowi) się z oczu kurzą« Rad. II, 24, n° 43, zwr. 6. || »Kurzyć a. Czadzić gromadę = wypalać węgle Archiv X, 414. »Gromadnicę kurzą gromadą = węglarze wypalają węgle« Ram. 84 p. w. Kurzyć. || »Kurzyć = okadzać chorego ziołami« Osip. || »Kurzyć się«: »Kurzyć się = 1, kurzyć się 2, dymić, czadzić się 3, pokrywać się pianą: 'Mórze są kurzyć, kej je szturm'« Ram. 85.
- Kurzydło** = »Stäuber« Mrong. Niem.-pols. 721 p. t. w. || »Kurzydło = drzewo spróchniałe, używane do podkadzania pszczoł przy wybieraniu miodu« Pr. fil. V, 776.
- Kurzyjamka**: »Bliżko Grabowa jest wioska Kurzajama, gdzie, wedle podania, miał niegdys przemieszkwać 'jakiś djablik', 'Kurzyjamką' zwany« Łęcz. 7, n° 20. »Tańcował Kurzyjamka po drodze...« Łęcz. 246, n° 542.
- Kurzyłyk**: »Tabaciarzu, tytoniarzu, kurzyłyku...!« Rad. II, 11, n° 22, zwr. 3. Por. Kurzoc.
- Kurzymąka** »żartobl. = młynarz« Pr. fil. V, 777.
- Kurzyna** = kurze mięso: »Będą jedli... kurzynę« Lip. 186. »Daj, bratowa, kurzyny« Kolb. 23, n° 3 s, zwr. 26. Zb. VIII, 74, n° 20. Pozn. IV, 38, n° 83. Maz. III, 224, n° 279. Fed. 202. Rad. II, 80, n° 165, zwr. 5. Łęcz. 93, n° 139, zwr. 3. Pr. fil. IV, 212 (mylnie objaśniono 'zgrub.' K.). Wisła VIII, 498, n° 14, zwr. 6. Por. Kurzęci(z)na.
- Kurzyna** = »Staubmehl« Mrong. Niem.-pols. 721 p. t. w.
- Kurzyniec** = roślina *euphrasia* Zb. VI, 252.
- Kusać** p. **Kasać**.
- Kusajda** = »krótco ubrany« Pr. fil. IV, 212. || »Kusejda = nizki człowiek« Zb. II, 8. || »Kusajdka = kurtka, wogóle krótkie ubranie« Parez.
- Kusaki** = »ostatnie trzy dni zapust« O. »Kusaki' a. 'Dni szalone'« Gluz. 447. »Kusaki = wrzekomy pogrzeb śmierci« Wi-

- ła II, 440. Toż Rad. I, 305, n° 65 (z Gazety Codz.). Lub. I, 44.
- ›Lud... ostatnie dni zapust (mianowicie niedzielę mięsopustną) zowie 'kusakami'‹ ib. 113, n° 8, 1. ›Kusäk, Kusäki = zapusty‹ Hemp. Wiśła VII, 732. Pleszcz. 36. 84, n° 7. Pr. fil. V, 777. Lis. Por. Kusy.
- Kusal ›pogardl. = nos: 'Utrzyj sobie kusäl'‹ Udz.
- Kusal = kusy djabeł Przyj. ludu VI, 6. Toż Pozn. VI, 144.
- Kusek = ›kawalek‹: Pan pruski... rozkurzy Warszawę na kuski‹ Hoff. 60, n° 21. Por. Kuścik.
- Kusiać i Kusnąć = całować: ›Kuszac = całować‹ Derd. 136. Ram. 85. ›Jä kuszám, tŷ kuszász, on kuszä, ma kuszäma, mŷ kuszámŷ, wa kuszäta, wŷ kuszäce, oni kuszają. Já kuszną, tŷ kuszną, on kuszną, má kusznęna, mŷ kusznęnl, wa kusznęna, wŷ kusznęnl, oni kusznęnl a. kusznęnl. Já mám kusznięte‹ Derd. 139. ›Kuszni mie w rzŷc‹ Hilf. 170. Nadm. 34. 151. ›Kuszac, Kuszak = całować‹ Ram. 85. ›Kusznanżem ją w rękę‹ Derd. 23. ›Kusznęnl się‹ ib. 103. Por. Guzka.
- Kusica p. Kus.
- Kusiciel: ›Kuszŷcel‹ Hilf. 170.
- || ›Kusiciel = gra dziecinna w 'kusiciela'‹ (opis) Rud. 122—123, n° 13.
- Kusieć: ›Kuszŷc‹ Hilf. 170. || ›Kusieć = straszyć, przeszkadzać: ›W pałacu kusi i przeszkadza‹ Kuj. I, 116. ›W zamku kusiło‹ ib. 119. ›Okropnie kusi w tyj kośnicy‹ ib. 173. ›Forsyt... miał po śmierci 'kusić', t. j. niepokoić, świece kościelne łamać i inne rzeczy 'wytwarzać'‹ Pozn. I, 52, ods. 2. ›Kusieć = czuwać, kołować, przesuwając się: 'Całą noc on kusił' = całą noc łaził‹ Zb. I, 34. ›Stary król w zamku kusił‹ Pozn. VI, 7, n° 2. ›W boru okropnie kusiło‹ ib. 251.
- || ›Kusieć = namawiać do złego‹ Rozpr. IX, 208. ›Kusieć = zwozić‹ ib. VIII, 174.
- Kusidło = ›ptaszek wołowe-oczko‹ Hemp. ›Kusidło = 1, istota mityczna: dziecko pochowane bez chrztu, jeżeli do siedmiu lat nie zostanie ochrzczone, zamienia się w 'kusidło', które lata po powietrzu w czasie burzy; gdy wleci do domu, piorun dom spali; gdy się znajdzie pod człowiekiem, człowieka piorun zabije 2, ptaszek wołowe-oczko‹ Pr. fil. V, 777.
- Kusielec = kusy djabeł Przyj. ludu VI, 6. Toż Pozn. VI, 143.
- || ›Kusielec = o dziecku w kusej koszulinie‹ Spr. V, 136.
- Kusierka p. Akuszerka.
- Kusin = ›nazwa psa kudłatego‹ (może raczej kusego? K.) Spr. IV, 25.
- Kust = obchód na zielone świątki (opis) Zb. II, od 260.
- Kust = ›wikt‹ Rozpr. XII, 17. 94.
- Kusterpki?: ›Kozusek z kusterpkami‹ Krak. II, 187, n° 366, zwr. 7.
- Kusy: ›Kęsy = kusy: 'Kęsa kura'. 'Kęsy pies'. 'Kęsy ubiór'‹ Pobł. 31. ›Käsŷ‹ Ram. 70. ›Kęsy = kusy‹ Derd. 136. ›Tŷsac kęŷch czartow‹ ib. 86. ›Kęsy Mnie-mniec‹ ib. 102. ›Kęse surdulŷ‹ ib. 107. || ›Guzy = kusy Krak. IV, 307 (n. p. pies). ›Guzy pánek podkrzesánek żenie kozy z lása‹ (zagadka o grzebieniu) Zb. I, 122, n° 48; X, 136, n° 17. ›Pies guzy‹ Krak. II, 69, n° 140, zwr. 3 i ods. ›Guzy Wojtek‹ Zb. XII, 167. ›Guzy = bezchcy‹ Rozpr. III, 370. ›Świnia guzá‹ Fed. 210. ›Kobyłina guzá‹ Zb. XIV, 109,

114. »Guzá kura« Wisła V, 923. Spr. V, 359. Por. Rozpr. XVII, 35. »Guzy = kusy« ib. XII, 32. »Guzá (krowa)« Wisła V, 923. »Guzy = kusy: 'Pies guzy'« Pr. fil. V, 743. || »Kurta, Kot, Szarak, Kusy = nazwy myśliwskie zająca« Pr. fil. IV, 836. || »Kuse dni« = ostatki (zapustne) Krak. I, 262. Lub. I, 113. Zb. IX, 22. Gluz. 447. »Kusa niedziela, Kusy poniedziałek i Kusy wtorek = zapusty, ostatki Lis. Por. Kusaki. || »Kusy« = djabeł Zmor. 7 i dal. Patrz wyżej przytoczenie z Derd. pod Kęsy. Cisz. I, 71. || »Posed Kusy na orzechy, Kusa za nim nieśła miechy. Kusy mówi: — Późdz do tańca! Kusa mówi: — Ni mám wieńca...« Pozn. III, 195—196, n° 83. »Przyjechali, już tu są Po kochankę po kusa, Po Jasińka gawrona...« Pozn. III, 201, n° 94. || »Kusiutki: »Maulutki, kusiutki człeczek...« (djabeł) Krak. IV, 146. || »Kusiuteczki: »Miał kurtczkę kusiuteczkę« Wójc. II, 234. Toż Maz. I, 240, n° 126.
- Kuszac p. Kusiać.
Kuszka p. Koszka. Kószka.
Kusznać p. Kusiać.
Kuszpiel p. Kuśpik.
Kuś = »chłopak, podrostek« O.
Kuścik = »kawalek: 'Kuścik sera na palicy'« Wrześ. T. 29.
Kuśka = »penis« O. || »Kusica, Kusieczka = penis« Pr. fil. V, 777.
Kuśmierz p. Kuśnierz.
Kuśmirka p. Akuszerka.
Kuśmitka = »duża igła« Piątk.
Kuśnierz: »Kuśmierz« Bibl. Warsz. 1871, II, 32. 34. »Kuśmiérz« Rozpr. VIII, 114; IX, 162. »Kućmiérz« Zb. IV, 99. Święt. 701.
»Kuźnierz« Pr. fil. IV, 540.
- Kuśnik = »owad brachyelytra« Chełm. I, 220. 236.
Kuśper = mały, drobny, szczupły Ust. od A. Kaliny. || »Kuśper = kawaler« Udz.
Kuśpik = nożyk L. || »Kośpiga = lichy nóż« Udz. || Kośpilak: »Kośpilák = stary nóż z wychylonem w tył ostrzem z nasady« Święt. 700. || »Kuśpit = coś ku-sego, niewyrośłego: kusy war-kocz, niewyrosty chłop« Spr. V, 136. »Kuśpit = człowiek niez-darny, mały« Pr. fil. IV, 212. || »Kuszpiel« = rodzaj noża Osip.
Kuśtak: »Kuśtak = krzywy, niezgrabny człowiek« Udz. Por. Kośtyr.
Kuśtyga »a. Koślacz = kulawy, chromy« Bibl. Warsz. LXXX, 625. Udz. Krak. IV, 310. »Kuszytyga = kulawy« Pr. fil. IV, 212. || »Kośtyga (rubasznie) = kulejący człowiek« Święt. 700. »Jadwiga kośtyga (kulawa) Za chłopcami wrzesy« Kiel. II, 52, n° 156. »Kośtyga = człowiek a. zwierzę kulawe« Spr. IV, 25. »Kośtyga a. Kucma = przewi-sko przy wymyślaniu w złości« Spr. V, 369.
Kuśtygać = »kuleć« Spr. IV, 324. Udz. Krak. IV, 310. »Kuszygać = kuleć« Pr. fil. IV, 212. Por. Kośtygi. || »Kuśtygać się = kuleć« Zb. I, 44. || »Kuśtykać = kuleć« Pr. fil. IV, 212. Udz. Parcz. »Lucyfer kuśtyka po piekle« Archiv V, 654. || »Kośtygać się = idąc kuleć« Święt. 701. Por. Kośtyrać się.
Kuśtygi »a. Kośtyrgi = nogi« Pr. fil. IV, 276.
Kuśtyk »kuśtyk« = naśladowanie chromania, kulania Dygański Beldonek, 11.
Kuśtyk = »część obcięta ręki bez

- dłoni i palców◄ Pr. fil. V, 777.
 || ◊Kulawego nazywają 'kuszty-
 kiem'◄ Wisła IV, 840.
- Kut-** p. Kót.
- Kuta** = ◊komar◄ Pobl. 40.
- Kutać**, ◊Kutnóć = ręką a. nogą
 coś zgarnąć◄ Rozpr. XII, 94. 21.
 || ◊Kutać i Kutać się◄ = otulać
 (czymś kogoś dla ciepła), otulać
 się Ust. z Litwy.
- Kutas**: ◊Kultas◄ Pozn. I, 64. ◊Ku-
 tas = kutas; Kultysek = ku-
 tasik◄ Zb. I, 19. ◊Koltasik◄ Pozn.
 II, 172.
- Kutel** = ◊koniec sieci, zwanej
 'kłomką'◄ Pobl. 134. ◊Kutel =
 wiszący koniec, kutas◄ Pr. fil. IV,
 836. ◊Kutel = 1, tylny koniec
 sieci rybackiej, w którym się ryby
 zatrzymują 2, mała zatoka w rze-
 kach, bądź to przez ławy piasku,
 bądź też sztucznie utworzona, n.
 p. przez 'główki' (Buhnen)◄ Krasn.
 304. Por. Pr. fil. V, 777. || ◊Kun-
 del = 1, środek 'gromady' wę-
 glańskiej (kilkunastu kołków, draż-
 ków, w ziemię wbitych, wiciami
 obwiązanych, tworzących jakby
 komin gromady; w 'kudel' ogień
 się wkłada) 2, najniższa część
 sieci, zwanej 'brodzianką', wraz
 z kamieniem, dodanym dla cię-
 żaru◄ Pobl. 40. Toż Ram. 85
 p. w. Kudel.
- Ku temu** = ◊do tego, oprócz tego:
 'Kiebyś miała rozum i ku temu
 zdanie'◄ Rozpr. X, 252. || ◊'Nie
 ku temu' = (komuś to) nie po
 myśli: ◊Matka daleko, rodzina
 nie ku temu◄ Maz. III, 240, n°
 305, zwr. 6. ◊Matka nie pociesy,
 Ociec nie ku temu, A ja siero-
 tenka Ustąpię każdemu◄ ib. V,
 254, n° 250, zwr. 3.
- Kuterwas** p. Kuperwas.
- Kutja** p. Kucja.
- Kutiu** ◊kutiui! = wykrzyk nawo-
 łużając kureczęta◄ Święt. 701.
- Kutka** p. Kótka.
- Kutłaby** = piersi: ◊Kutłaby bolą
 = piersi wewnątrz bolą◄ Zb. II,
 248.
- Kutrabanty** ◊stroić = płać figle,
 sztuki◄ Udz.
- Kutraszki**: ◊Kutraszki = strzępki:
 'Mizdra z niego schodzi, ino ku-
 traszki jeszcze wiso'◄ Pr. fil. V, 777.
- Kutryca** = ◊przekleństwo na stare
 baby: 'U, ty starą kutryco!'◄ Pr.
 fil. V, 212.
- Kutrys?** ◊Przyjechało... siódmu
 zięców... To Kutrys, to Mutrys...◄
 Maz. III, 305, n° 446.
- Kutwasić** = ◊gnieść, kędzierza-
 wić, miętosić◄ O. ◊Kutwasić =
 dusić, gnieść, miętosić, męczyć:
 'Całki dzień fajkę w gębie ku-
 twasi'◄ Kuj. II, 272 (z Bibl.
 Warsz. LXXX, 625). ◊Kutwasić
 = palić mokrem drzewem, utrzy-
 mywać ogień, który daje wiele
 dymu, a mało płomienia. 'Kutwa-
 sić się' = palić się słabo, dymić
 się na ognisku◄ Święt. 701. Toż
 Udz. ◊Kutwasić = sknerzyć◄ Pr.
 fil. IV, 212. Mil. Parcz. ◊Kutwa-
 sić = licho gotować◄ Udz.
- Kutwić** p. Kotwić.
- Kuty** = ◊chytry, przebiegły, ostro-
 żny◄ O. ◊Chłop natrafił na je-
 dnego także kutego parobka (=
 filuta)◄ Kuj. I, 165. ◊Na cztery
 nogi kuty◄ Ust. z Litwy. ◊Kuta
 baba◄ ib. || ◊'Kute buty' = o gru-
 bej, nabijanej z boku żelaznemi
 gwoździakawi podeszwie, z wielką
 całową podkówką stalową◄ Pozn.
 II, 158.
- Kutys** = ◊kutwa, skąpiec◄ Udz.
- Kuwiek** = ◊piszczałka do wabie-
 nia ptaków◄ O. ◊Kuwiek!◄ =
 naśladowanie głosu niektórych pta-
 ków, zwłaszcza puszczyka Ust.
 z Litwy. ◊Kuwik = głos wła-
 ściwy sowie◄ Spr. IV, 378. || ◊Ku-
 wok = puszczyk◄ Hoff, 40.

- || »Kuwiaū (- -)« = naśladowanie głosu różnych zwierząt i ptaków Ust. z Litwy.
- Kuwikać** = »krzyżeć jak sowa« Rozpr. III, 372. »Kuwikać = 1, wydawać głos 'kuwik', właściwy sowom, o sowie 2, (o ludziach) pobiedować, doznać biedy przez czas jakiś« Spr. IV, 378. »Na Skawiańskim polu kuwikała sowa« Zb. XII, 195, n° 81.
- Kuza** = »stara, brzydka krowa, krówsko« Ram. 85.
- Kuzaj**: »Gdy (wieśniacy) idą w pole, mają u pasa przyczepione naczynie drewniane, gdzie umieszczona jest woda i osełka; naczynie to nazywają 'kuzaj'« Wiśła III, 497.
- Kuzaka** = »szczyprawka i owady czarne tej grupy« Pr. fil. IV, 836. »Kuzaki = wibrjony, zjawiające się latem w płytkich wodach stojących« Osip.
- Kuzdrać się** p. Guzdrać się.
- Kuzdroń** = roślina »kurdybanek« Udz.
- Kuzeb** p. Kozub.
- Kuzik** p. Guz.
- Kuzim**, »Kuzimek = pod zimę urodzony; malec, karzeł« Święt. 701.
- Kuziu(k)** p. Kiż. Kizia.
- Kuźlak**: »Kuźlak« = czarodziej Listy filolog. a. paedag. XII, 470.
- Kuźnia**: »Kuźmia« Pr. fil. V, 777.
- || »Kuznica = kuźnia« Hilf. 97. Ram. 85.
- Kuźnierz** p. Kuśnierz.
- Kuźnikować** = »bić« Pobł. 154.
- Kuźny** p. Każdy.
- Kuż** = mąż (? K): »Jak dostanę kuża, Odleci mi róża« Wiśła IV, 780 i ods. 2.
- Kuždy** p. Każdy.
- Kużel** = »1, len oczesany 2, płótno średniej grubości« O. »Kużel« = płótno grubsze od 'tkackiego', a cieńsze od 'pacześnego' Ust. z Litwy.
- Kużel**, »2 pp. Kużla = wartałka, cyga, fryga« Pobł. 40. Ram. 85.
- Kużelny** = z płótna 'kużelu': »Koszula kużelna«. »Płótno kużelne« Ust. z Litwy.
- Kwa kwa!** = naśladowanie głosu kaczki. »Kaczka pstra... Kwa kwa kwa! pięknie gra« Rog. n° 449.
- || »Kacka mówi' kwak'!« Maz. II, 147, n° 327. »Żaby wołają:... 'Rech rech, kwak kwak'« Zb. XIV, 211, n° 4.
- Kwacz**: »Gwac = szmata na krótkim kiju do mycia a. do smoły« Pr. fil. IV, 821.
- Kwadra** (księżycowa): »Kwandra« Krak. III, 138, n° 32.
- Kwadran**: »Kwadran« Cen. 47. Pozn. VI, 356. Cisz. I, 28. »Kwadrańcik« Pozn. VI, 175. »Godziny, kwadrance« Kolb. 428, n° 404. »Kwandrac« Zb. V, 219. Rozpr. XXVI, 381. »Kwandrans« Ust. z różnych okolic., n. p. Kurjer Warsz. 1877, n° 32, str. 3. Wal. p. t. w. »Kwendrac« Pr. fil. V, 777.
- Kwak** = »karpieł« (wydrukowano 'kapiel'! K.) Zb. I, 44. »W Wadowickiem pasterze zowią tę roślinę (dziewięciśli biały) 'kwakiem góralskim' a. 'karpielem'« Zb. VI, 240, n° 53, 1. »Kfaki, Kwaki = karpiele« Rozpr. IX, 207. »Kwaki = buraki« ib. XII, 94. »Kwaki, Kwaczki = karpiele« Spr. IV, 357. »Szląskie 'kłak' = brukiew« Pobł. 112 p. w. Wrek. »Kłak = brukiew« Pr. fil. III, 493. »Kłaki, Kwaki = brukiew« ib. V, 763. »Kwoki = karpiele« Rozpr. III, 372.
- Kwak**: »Kwák = kaczor« Pr. fil. IV, 212.
- Kwal** - p. Chwał-.
- Kwátek** p. Chwałek.

Kwap = »puch« Rozpr. XII, 94.

O. »Kwap = 1, puch 2, tłuściość, otyłość: 'Ta białka to sám kwap' 3, ryba do miętusa podobna« Pobl. 40.

Kwapić się: »Kwapić się = spieszyć się: 'Kwapiło mu się strasznie dó domu'. 'Trza sie było nie kwapić'« Spr. V, 372. »A pocóż się chapila (= kwapiła) za niego?« Kiel. I, 104, n° 140.

Kwapliwość: »Z kwapliwością (N. Panna) postępuje« Kal. I, 243, zwr. 14.

Kwapowy = puchowy: »Poduszeczki kwapowe« Lip. 10. 185. 201. 214. »Pierzynki kwapowe« Zb. IX, 217. »Poduszki kwapowe« Pozn. IV, 131. 264.

Kward- p. Tward-.

Kwaretka p. Kwarta.

Kwarta: »'Okolo świętej Marty Płać za żniwo, dawaj kwarty'. Po wielu okolicach, oprócz zapłaty żniwiarom najemnym, jest zwyczaj dawania 'kwart', t. j. jednego dnia kwartę mąki, drugiego dnia kwartę kaszy, czyli krup jęczmiennych« Gluz. 569. || »Kwaretka = kwaterka« Pr. fil. III, 493. Ust. z Jaworza. || »Kwaterka« = ćwierć kwarty Ust. z Litwy. O. || »Kwarterka = płachta na wiatraku druga, licząc od wału« Spr. IV, 365. || »Kwaterki = części składowe czepka; bywa ich zwykle trzy: środkowa i dwie boczne« Parcz. || »Kwaterneczka«: »Pili piwko kwaterneczką« Kolb. 248, n° 25 k. »Siedem kwaterneczków zapłaciłem« Zb. XV, 150, n° 17.

Kwartałówka: »Sieją przeważnie rzodkiew dużą, zimową, lub tak zwaną 'kwartałówkę'« Zb. XIII, 188.

Kwartnik: (We wsi Chojnie) »było 20 gospodarzy większych... któ-

rzy się nazywali 'kwartnikami'« Pozn. I, 23.

Kwas = ropa: »(Listeczki wrotyczka) wyciągają 'kwas' z 'wnuka' (= ropę z wnętrza) i czyszczą krew« Zb. VI, 296, n° 184, 2.

|| »Kwas = zupa na mięsie gotowana, octem a. kwasem z kapusty i mlekiem z mąką zaprawiona« Parcz. Por. Kwasza.

|| »Kwas peterburski« = napój musujący z mąki, rozynek i drożdży Ust. z Wilna. || »Kwas =

1, kwas 2, nieporządek 3, śmiecie« Wrześ. 12. »Kwas = śmiecie, nieład« Spr. V, 372. »Kwas =

nieład, nieporządek« Rozpr. X, 285. Spr. IV, 346. »Kwas =

wszystko, co jest w złym gatunku i łatwo podlega zniszczeniu: 'Kwasu

nakupili' = złego drzewa« Rozpr. XVII, 42. || »Kwas« = zaduch:

'Kwas, jażby go siekierą zawiesiu!' = tak gęste z zaduchu powietrze« Lub. II, 211. || »Kwas =

smutek, zmartwienie« Zb. II, 8. || »Kwasik«: »Jadłem kartofle,

piłem kwasik« Zb. IV, 236, n° 165.

Kwasak: »Kfasak = garnek, w którym się barszcz kisi« Rozpr. IX, 156.

Kwasak: »Kfasak = garnek, w którym się barszcz kisi« Rozpr. IX, 156.

Kwasiek = »szczaw, liście szczawio-
wiowe« Kolb.

Kwasieć = »serwaserem mazać rurę

strzelby, dla dania fałszywego dziweru; stąd strzelba, mająca podobną rurę, zowie się 'kwaszoną'«

Pr. fil. V, 777. || »Kwasieć =

1, śmiecieć 2, biedzić, żyć byle jak: 'Ino tu dokwasieć, a tam będzie

dobrze'« Spr. V, 372.

Kwasjowy: »Drzewo kwasjowe a. gorzkie a. na muchy = lignum quassiae« Ciesz. 21.

Kwaskowy = kwaskowaty Ust. z Litwy.

Kwaskowy: »Przyniesli parę bu-

- telek winna, tego czerwonego i kwasowego« Pozn. VI, 340.
- Kwasota** = »rzecz bardzo kwaśna, np. jabłko« Zb. I, 70. »Taka kwasota te winnegrona, że jeść niepodobna« Ust. z Warszawy.
- Kwast** = kutas: »Przebiera jak świnia we kfasie« Rozpr. X, 228.
- »Kwast = kutas« Ust. z różnych okolic, a także n. p. w przekładzie powieści »Księżę Srebrny«, w Kłosach, XI. || »Kwaścik« = kutasik Ust. z różnych okolic.
- »Chwaścik«: »Buciki z chwaścikami« Kłosy XVII, 205.
- Kwasza** = »rodzaj zupy z równych części mąki żytn(i)ej i hreczanej... (opis). Żartując, mówi się o kwaszy, że ją sprzedają na łokcie« Roczn. 211. Zb. I, 70. Ten sam dowcip powtarzają w innych okolicach (n. p. w Wilnie) o żurze K. Por. pod **Kwas** przytoczenie z Parcz.
- Kwaszenina** = »rodzaj galarety, sporządzonej z mięsiwa zastudzonego po zgotowaniu; robi się zwykle z głowy a. z nóg wołowych, cielęcych, baranich, świnich i t. d.« O. Rostafiński Burak, 10. »Kwaszenina = nogi wieprzowe na zimno w galarecie, ale nie na kwaśno« Osip.
- Kwaśne**: »Kluski z 'kwaśnem' = z sokiem z kapusty kiszzonej« Pozn. I, 81. »Kwaśne = czernina zaklepana w barszczu« ib. 235. »Jedzą... 'kwaśnie', czyli 'kwaśne' z flaków« ib. II, 231. »Dam ci kwaśnego z flaczkami« ib. VI, 300. »Kwaśne = garusek ze śliwek suszonych z grochem a. fasolą, rzadziej z ziemniakami« Zb. X, 197, n° 3.
- Kwaśnia**: »Jedzą jagły, 'kwaśnie' czyli kwaśne z flaków...« Pozn. II, 231.
- Kwaśnica** = »sok od kapusty kwaśnej« Wrześ. 12. Rozpr. X, 285. Spr. V, 372. Encyklop. roln. II, 822. »Po przepitku dobra kwaśnica« Święt. 6. Zapewne toż znaczenie ma 'kwaśnica' w następnych miejscach: Owoce i kwiaty, 145. Zb. V, 118. 193. 195; VI, 227. Spr. IV, 317 p. w. Żur. Zb. XV, 38. Encyklop. roln. II, 822 (»drobiazg rybny, uwarzony w kwaśnicy«) Rozpr. III, 372. || »Inny rodzaj 'podezosu' stanowi marchew siekana z liśćmi kapusty drobniuchno siekanemi i rzepą siekaną; sparzone w garczku, stoi to przez noc całą, wraz z kaszą i sadłem. Zowie się ta potrawa 'kwaśnicą', jeżeli ilość kapusty a. liści kapuścianych w niej przeważa« Maz. III, 37, n° 23. Por. **Kwaśnina**. || »Kwaśnica = berbery« Pleszcz. 109. Ciesz. 49. || »Kwaśnice = porzeczki leśne« Spr. V, 372. || »Kwaśnica = szczaw pospolity (rumex acetosa)« Pawł. Por. **Kwaśniczarka**. || »Kwaśnica« = jabłko niedojrzałe Tygod. ilustr. 1, I, 223; 1, IX, 63. || »Kwaśnice, jagody z boru, czerwone w zimie«, do ozdoby różgi weselnej Sand. 87. Zb. XIV, 171 w tekście i pieśni n° 3.
- Kwaśniczarka** = »szczaw (rumex)« Spr. IV, 377. Por. **Kwaśnica**.
- Kwaśnina** = »kapusta a. buraki zakwaszone« Pr. fil. IV, 836. Por. **Kwasność**. **Kwaśne**. **Kwaśnica**.
- Kwaśno**: »...(Bracia) ni mieli z czego żyć. Tak namiędsy, co mu sie jakosik kwaśno widziało tak biedować, pedział braciom, ze sie poddą djabłu« Święt. 365, n° 31.
- Kwaśność**: »Kwasność = każde jadlo ugotowane na kwaśno« Osip.
- Kwaśny**: »Mleko kwaśne« = zsia-

- dłe (niezsiadłe, a kwaśne zwie się 'skwaśniałe') Ust. z Litwy. Toż na Szląsku Cieszyńskim; zsiadłe zwie się 'kiszka' List. od A. Cinciały.
- Kwat** = »chwat« Pr. fil. V, 777.
- Kwatera** = kwadra: »Rychtyk kwatera się kończy« Kam. 107. »Kwatera miesiąca = kwadra księżycza« Pr. fil. V, 777. || »Kfatoryra = szyba w oknie« Rozpr. IX, 208. »Kwatryra = szyba razem ze swą oprawą« ib. XXVI, 381. »Matka kwaterą wyrziała« Kozł. 37. »Kwatery = okno, składające się z dwu połów« Pr. fil. IV, 212. || »Kwatera« = mieszkanie, lokal: »Książd... na swojej kwaterze go trzymał« (z A. Pługa). »Nic ei nie liczę za opał kwatery« (L. Kondratowicz). »Będziesz miał osobną kwaterę« (Lubowski). »Poszedł na kwaterę do p. Symforjana« (Kraszewski) Wal. p. t. w. »Kwatryra = mieszkanie« Rozpr. XXVI, 381. »Kfatoryra = mieszkanie w czymś domu za pewnym wynagrodzeniem pieniężnym, n. p. o studentach« Rozpr. IX, 208. || »Kwartera« = kwaterunek: »Przyszli trzej żołnierze w kwarterą« Ilif. 119, n° 21. || »Kwartyr« m. Rozpr. XII, 42. 46.
- Kwaterka** p. Kwarta.
- Kwatermistrz**: »Kwaterméster« Ram. 85. || »Kwatermach«: »Wysłali go (żołnierza) raz za kwatermachą z innymi żołnierzami« Święt. 326, n° 10.
- Kwaternica** »piekielna«, tytuł pi-semka ulotnego przeciw pijaństwu Krak. I, 349.
- Kwaterować** = mieszkac, stać: »W którym hotelu kwaterujesz?« Ust. z Litwy. »Uczniowie kwaterowali... na wolnych kwaterach« (Aten. I, 10) Wal. p. w. Kwatera.
- Kwedawy** = »krzywy: 'Drzewo kwedawe' = krzywe, chore« Udz.
- Kwelować** = »(quälen) naprzykrzać się« Zb. I, 36.
- Kwerele** = »zabawę składkową (po skończonym żniwie) nazywają 'kwerelami'« Zb. III, 18—19, n° 89.
- Kwes**: »Kfes (fest) = mocno, silnie« Rozpr. IX, 207. Por. Fest.
- Kwesta**: »Chwesta = kwesta« Kuj. II, 284, n° 59. »Ja pójde na chwestę (kwestę)« (mówi baba żebraczka) ib. I, 152. »Urodnyj nie chcę, bobym miał gości, Książęta, panięta i tych co po chweście (kweście)« ib. II, 30, n° 158, zwr. 3.
- Kwestarz**: »Chfeściarz« Udz.
- Kwestongartylerja** p. Festunek.
- Kwestować**: »Chwestować« Mil. »'Chodziła po świecie i chwestowała' = kwestowała, żebrała« Kuj. I, 120.
- Kwękać**: »Jak bendzietá ná nich (brzytwach i nożach) klenkác, To bendzietá bardzo kwenkác« Zb. XIV, 224, n° 2. »Kwękać = niedomagać« Osip. Por. O. Wisła III, 745. || »Kwiąkać = stękać (o chorym a słabowitym): 'On tam nima zdrowy, bo dyeki kwia-ká' (= kawęczy)« Pr. fil. IV, 284. »Kwiąkać = niedomagać, zabierać się do płaczu« Ust. od J. Bystronia. || »Kwiąkać = stękać« Spr. IV, 25. »Kwiąkać = jęczeć, stękać, chorowac« Święt. 701. || »Kwiąknać = uderzyć« Spr. V, 25.
- Kwiciasty** = nazwa konia Wisła V, 923. Por. Kwiatoch. Kwiaton. Kwiatula.
- Kwiat** = menstruatio: »Odwar na pędzenie kwiatu na chustach« Pleszcz. 110. || »Na kwiaty = na wiosnę: 'Urodził się na kwiaty'« Pr. fil. V, 777. || »Na kwiaty' = jarmark na kwietnią niedzielę w Grodzisku, pod Drohiczyнем«

Z artykułu konkursowego Gazety świątecznej, r. 1888. || »A na tym grochu są kwiecie« (z pieśni sobótkowej) Kłosy X, 387. || »Złoty kwiat«: »Ubiór p. młodej składa się ze spódnicy... koszuli... i gorsetu 'złoty kwiat', lub aksami- nego ponsowego« Świąt. 163.

|| »Kwiatek«: »Dziewczęta pie- lęgnują... indyki ('zółte kwiátki') i trzewiczki ('sine kwiátki')« Zb. XIV, 150 b. || »Kwiatek = ogon sarny« Przyj. ludu VI, 111.

|| »Kwiateniek« Kam. 129. || »Kwia- tuś«: »Kuźdy kwiatuś inkszej kras- sy« Kam. 128. 135. || »Kwiatu- szek« Wójc. II, 292. Ust. z Litwy. Maz. V, 300, n° 336. Pleszcz. 221 (»kwiatuśku różany!«, o dzie- cku, w kołysance).

»Kwiátuśzk« Ram. 86. »Dwa kwiatuśki lelii« Łęcz. 171, zwr. 26. || »Kwiaty- szek«: »Kwiátyszek róży« Pr. fil. V, 777. Kuj. I, 261; II, 35. Pozn. I, 240, n° 101. Łęcz. 97, n° 148.

»Trzy kwiatuśki lelii« ib. 171, n° 299, zwr. 38. »Kwiatuśku ró- zany!« Wisła VII, 279. Kaspr. 102. || »Kwiatunio«: »Bieluśki kwiatunio« Kam. 133. 132.

|| »Kwiatuniek« Kam. 132. Por. Kwiecie.

Kwiatá p. Kwiatula.

Kwiatoch = »pstry wól« Hulf. 170. »Kwiatoch, Kwiatoszka = wól z kwiatem czyli z gwiazdką białą na łysinie« Pobł. 40. Ram. 86. Nadm. 147. Por. Kwiatóń.

Kwiatocha, »Kwiatoszka = krowa z kwiatkiem na głowie« (tak K.) Pobł. 40. »Kwiatocha, Kwiatoszka = krowa z białą gwiazdką na czole« Ram. 86. »Kwiatocha« Wisła IX, 130. Por. Kwiatula.

Kwiatóń = »wól z płowa sady, gwiazda na czole« Wisła V, 922. »Kwiatóń = (wól) ze zna-

kiem kwiatu na czole« Krak. I, 178. »Kwiatóń« Zb. XV, 28, n° 11. Por. Kwiatoch.

Kwiatula: »(Krowa) 'rózana-kwia- tula' = czarna z czerwonymi pla- mami; 'kwiatula' = srokata, gdy ma płatki czarne z białymi, a czerwone z białem, a też ze zna- kiem kwiatu na czole« Krak. I, 178. »Kwiatula' tym się różni od 'kropiany', że ma po sobie (= na sobie K.) wielkie płatki« Rozpr. X, 267. »Kwiatá a. Kwia- tula« Zb. XIV, 27. »Kwiatula = (krowa) centki czarne a. czerwone« Wisła V, 923 i poniżej bez objaśnienia. »Kwiatula = nazwa krowy, która ma sierć różnobar- wną« Spr. IV, 25. »Kwiatula = (krowa) czerwona a. czarna z bia- łym płatkem na czole« Świąt. 21. 701. Rozpr. X, 245; XII, 76. Rad. I, 67. Rud. 24. Wisła VII, 387; VIII, 812. Pr. fil. V, 777. »Kwiatula« Tyg. ilustr. 1, XII, 6. Por. Kwiatoch.

Kwiałka é p. Kwęka é.

Kwiece é: »Bosego mróz ziębi i kwi- czy mu pod nogami« Zb. X, 253, n° 3 (w figlu »na kwiczoły«).

Kwiczol: Figiel z 'kwiczołami' Zb. X, 252, n° 2. »Na gody Tomasz tłuste kwiczoły już kluje« Star. przysł. 71. Por. Roztrębach. Skrzeble. Smarze. || »Kwi- czol = prosię« Krak. IV, 311.

Kwiczol = »jarzębina« Pamiętnik fizjograf. V, dz. IV, str. 14.

Kwidzyna: »Kwidzyno n.« Ram. 85.

Kwiece: »Dała... kwieciá powoniać« Zb. IX, 182. »Kwiece = kwiat na drzewie: 'Kwicia latoś pomar- zły'« Kuj. II, 272. »(Pyrkom) ob- rywają 'kwiece' zaraz przy rozpę- kaniu« Pozn. I, 103. »Twarz twoja jak lilija przy wiosennéj kwieci« Oles. 282, n° 103 (nie ludowa K.). »Na moi jabłonece

są kwiecie« Sand. 54, n° 51. Toż Lub. I, 218, n° 269. Zb. IV, 120, n° 76. »So na boru białe kwiecie« Wisła IX, 232. Por. Kwiat.

Kwiek = »ćwiek, gwóźdź« Pr. fil. IV, 213. Por. Ćwiek.

Kwierutać się = »chwiać się, kiwać się, chełstać się, obruszać się: 'Ha! się kwieruci'« Pr. fil. V, 777. Por. Chwierut.

Kwi(e)ść p. Kścieć.

Kwietni: »Kwietna niedziela« Ust. z Litwy. »Kwietniowa niedziela« Wisła III, 489.

Kwietnik = wirydarz, ogródek (kwiatowy): »Naprzeciw domu rosną drzewa owocowe, w tyle zaś 'kwietnik'...« Zb. II, 14. || »Kwiecniczka« Gliń. IV, 141.

Kwięk - p. Kwęk.

Kwik = »krzyk świni, kwiczenie« O. »Świnecka kwiku kwiku!« Kozł. 160. »Moje prosie kwiku ryku!« Pleszcz. 195, n° 2. »Kwik ryk ('kwik' = świnią, 'ryk' = bydło) = inwentarz; używa się tych wyrazów przysłówkowo, zamiast 'nie zgół': 'Po nim nie zostało ni kwiku, ni ryku' = nic a nic« Pobl. 134. || »Kwik żartob. = wieprz, świnią: 'Prosi pán ociec... na tego kwika, Co urywa trawnika'« Spr. IV, 324. »Zaprasamy na te kwiki (= świnię), Co zarywają chodniki« Pauli, 37. Zb. XIV, 85. Pozn. II, 256. 320. Mátyás Z ust ludu, 6. Kal. I, 192. »Zabiła kwika, barsc będzie« Kiel. I, 99. || »Kwik« = chlew (w zagadce): »Na kwiku pod fikuturą = na chlewie pod słomą« Zb. VII, 90, n° 87. || »Kwik = sosna nieudatna, krzywa, na złym gruncie« Krak. IV, 311. »Kwik a. Kwika = sosna karłowata, nie rdzenna, lecz bielowata, wzrosła na chudym gruncie, a inne drzewo karłowate, pojedyncze« O.

Słownik T. II.

»Kwiki = grube sosny« Pozn. VI, 222. »Poszed do boru i wlaz na kwika« ib. 287, n° 71. || »Kwik = ten, co kwiczy, kwikun (o dzieciach): 'Ty, kwikul'« Spr. IV, 324. || »Kwik = Wił«: »Wił jest to... demon... w drzewie przemieszkujący... Jeżeli je ścięto i na ogień porąbano, źle się pali a żałośnie piszczy. Drzewo takie zowie się też 'Wiłem' a. 'Kwikiem'...« Pozn. VII, 32.

Kwikać = »wydawać głos (o dziuku)« Pr. fil. V, 778. || »Kwikać się = gzić się, swawolnie i rozpustnie dokazywać: 'Księżę Janie, będę ja się kwikała, będęli téż zbawioną?'« Krak. IV, 278, n° 892 i ods. 3. || »Kwiknąć«: »Kwiknąć«: »Kwiknąć ciołek ogonem, Kaśka jeła uciekać« (może 'kiwnąć' K.) Wójc. II, 281.

Kwilić = wydawać głos: (a. 'Szlochac') o bobrze Pr. fil. V, 778; o sokole Przyj. ludu VI, 126. || »Kwilić się«: »Matusia się pyta, co się córka kwili?« Oles. 255. »Dziecię się kwili« Krak. I, 200. »Córusia się chwili« Kozł. 90. || »Kwilić się«: »Kwilić sie na kim' = droczyć się z kim« Spr. V, 37 2.

Kwila p. Chwila.

Kwinda p. Kwinta.

Kwinta = ogon (w zagadce o kocie): »Kwinty do góry postaw!« Cisz. I, 358, n° 415 || »Kwinda«: »Będzie grała sekunda, kwinda, bas« Pozn. II, 257.

Kwirl = »mątewka, kołat(ew)ka, narzędzie do rozbijania białka jaj i t. d.« Krak. IV, 309 p. w. Kołatka. »Kwirl = koziołek z kilku pręcików drewnianych złożony« Pozn. I, 80. »Kwirl = pręcik czyli koziołek do ubijania śmietany« Zb. I, 19: »Mąka do niej ('frejcki') zakwirkuje się kwirlem

- czyli koziołkiem drewnianym« Pozn. III, 126. »Kwerla«: »Kwerlą rozrobić« Mrońg. niem.-pols. 20, p. w. Abquerlen. || »Kwirlejka = koziołek (sprzęt kuchenny)« Zb. I, 30. Por. Firlak. Firlajek.
- Kwirlować** = rozrobić 'kwirlem': »Ratatajka' zasadza się na sypaniu na 'war' (ukrop) mąki 'kwirlowanej', t. j. mąki, którą 'kwirłują' czyli ubijają 'kwirlem'« Pozn. I, 80. Por. Firlaé. Zakwirłować.
- Kwitać** = »kwitnąć; 'Kwicie' = kwitnie« Lub. II, 211. »Kwita lilija« Maz. III, 80, n° 30, zwr. 10. »Jabłoneczka bieluško kwitała« Rud. 134, n° 41.
- Kwitek** = »znaczek, u ludu każdy niewielki świstek papieru, najczęściej w pewien symetryczny sposób złożony, za którego okazaniem posłowi daje się wiarę« Roczn. 211—212. || »Kwitunk = kwit, pokwitowanie« Ram. 86.
- Kwitnąć** = »pleśnieć: 'Chleb zakwitł' = zaczął pleśnieć. Gdy latem zobaczą w lesie drobną białą pleśń na ziemi, mówią 'ziemia kwitnie, będą grzyby'« Pr. fil. IV, 836—837. »Kwitnąć = pleśnieć: 'Chleb stary kwitnie'« Pobl. 40. »Kwitnąć = 1, pleśnieć: 'Chleb kwitnie'. 'Chleb skwitniały' 2, dobrze, rumiano wyglądać« Parcz. Pr. fil. IV, 213. »Wiánecek kwitniocy« Wisła IX, 234. »Jeżeli się komu na paznokciach pokazują białe plamy, to mu paznokcie kwitną'« Wisła IV, 871, n° 104. 'Syr kwitnie' = pleśnieje« Ust. z Litwy. Por. Kścieć.
- Kwokl:** »Po wieczery siadają na dziada ze słomy i mówią 'kwok' trzy razy na to, aby kwoki pierwsze w chacie kwokały i kury dobrze się niosły« Zb. VI, 302, n° 6.
- Kwoka:** »Kwáka (tak K.) = 1, kura, kwoka 2, pewna konstelacja gwiazd, plejady« Spr. V, 372. Por. Pietruski Hist. natur. ptaków, cz. IV. O. Wisła V, 923. || »Kwoczka z knrczętami' = plejady« Roczn. 208 p. w. Konstelacje. Lud I, 175. || »Kwoka = gra dziewcząt (opis) Rud. 122, n° 11. || »Kwokwa a. Kwoka = baba« Parcz. || »Kwoczka na weselu: »Przed pp. młodemi siada... kobieta z orszaku p. młodej, zwana 'kwoczka'« Zb. X, 69. || »Kwoki = gatunek kępiasto rosnących grzybów« Wisła VI, 679, n° 15, || »Kwoczeta = kurczeta: »Moja kura... Kwocęta wodzi« Zaw. 96, n° 75. Por. Kwoktucha.
- Kwoktać** = wydawać głos (o kurze): »Kura 'kwokta' a. 'kwokce'« Wisła V, 648. »Kwoktać = kwoknąć: 'Lata i kwokce'« Pr. fil. V, 778. »Kwoktać, terażn. 'kwokczę'« Czark. »Kura 'kwoce'« Świąt. 23.
- Kwost** p. Chwost.
- Kwoktucha** »a. Koktucha = nasiadka, kura pragnąca wysiadki kurczęta« Pr. fil. IV, 829. Czark. »Kwotucha = kwoka« Maz. V, 57.
- Kwyt-** p. Chwyt-.
- Kwoli:** »Swego dziecięcia Kwoli mnie pozbyli« Rog. n° 117. 422. (W tejże pieśni »kuli« Archiv VIII, 476). || »Kóli«: »Robił kóli różnych papierków« (= bawił się papierkami) Dygasiński Beldonek. 2. »Zły włazi w sowę kóli temu, żeby psotę zrobić« ib. 29. »Kuli ũobu przysedem« Rozpr. VIII, 141. »Kóli« Udz. »Kuli wazności, cyli kuli winsowania« Zb. XIV, 179. »Kuli (gwoli) zbawieniu dusnemu« ib. 183. »Ożenił się Kuba kóli opierunku« Aten. XLV, 226. »Kuli = kwoli« Pr. fil. IV, 211. »Kuli = z powodu«

Rud. 127. || »Góli«: »Jam smutną guli (wedle) tego, żeby...« Pozn. VI, 13. || »Gól«: »one, gul (gwoli, dla) niewydania (= nie zdradzenia K.) powiedziały, że...« Pozn. VI, 48. 90. 92. || »Woli = kwoli, gwoli: »Trzymam psa woli nocy« Pr. fil. IV, 264. || »Wóli«: »Wuli = gwoli, wedle« dla, co się tycze: »Rzekę wuli tego, a nie wuli urody = mówię o tym, a(le) nie o urodzie«. »Obróci się haw i haw wuli przypilnowania roboty« Sand. 266. »Chudoba wuli spiekoty spoczywa« Kam. 70. »Wuli mamony« ib. 91. »Pan zawstydał się wuli panny i macierzy« ib. 178. »Kiepstwo to wuli gorzałce (tak K.) przystrajać karczme« ib. 180. Tamże str. 19. 28. 92. 153. »Wóna jesta dziwna, choć wuli innych nie nie dá = es giebt noch Schlechtere als sie« (? K.) Zb. I, 16. »Ten owczarek chodziuł wóli ni (wedle niej), kciał koniecznie wziąć ją za mázonke« Pozn. VI, 296. »Wóli czego« = z powodu, dla czego« Ust. z Jaworza. »Wuli tego = wedle tego, dla tego«

Lub. II, 213. || »Wóla = dla, z powodu, wedle: »Ozenił sie wóla opsierunku« = dla opierunku, t. j. by mieć gospodynię w domu« Wisła I, 156. || »Wóle = wedle; wóle tego = podług tego« Zb. I, 36. || Do Gwoli (II, 152) dodać: »Gwoli = dla, z powodu: Gwoli pastwiska« Krak. IV, 307.

Kwota = ilość, kupa: »Taka kwota gnoju« Chełch. II, 120. »Mała kwota wojska« ib. 137.

Kwotucha p. Kwoktucha.

Kyc! = »hyc, skoczyć«: »Kyc z trumny« Pr. fil. V, 778. Por. Hyc! Kyc »kyc! = wołanie na cielęta przy zaganianiu« Dygas.

Kycać = »hycać, skakać« Pr. fil. V, 778. Por. Hycać.

Kyci p. Kci.

Kycka = »konik polny« Pr. fil. V, 778.

Kyka p. Kuka.

Kyrczyć = »zgnieść, skurczyć« Rozpr. XVII, 42.

Kyrdel p. Kierdel.

Kyrkać p. Kudlić.

Kyrp- p. Kierpeć.

Kyś »kyś! = nawoływanie kaczek dużych« Pozn. II, 52.

Wykaz skrótów.

- a.** = albo.
Adalb. = S. Adalberga Księga przysłów.
Archiv = Archiv für slavische Philologie Jagicza.
Aten. = Ateneum (warszawskie).
Bal. = K. Balińskiego Powieści ludu.
Bar. = S. Baracza Bajki, fraszki, podania, przysłowia i pieśni na Rusi.
Bib. Warsz. = Biblioteka Warszawska.
Bisk. = L. Biskupski Beiträge zur slavischen Dialektologie. I. Die Sprache der Brodnitzer Kaschuben 1. Heft. Ab. A.
blm. = bez liczby mnogiej.
blp. = bez liczby pojedynczej.
Cen. = F. Cenowa Zaręś do gramatyki Kaszúbsko-słowiańskié mowf.
Cer. = S. Cerchy Słowniczek gwary od Łopuszny (rękopis).
Chąd. = J. Chądzińskiego Historyczno-statystyczne opisy miast... w ziemi Sandomierskiej.
Chęłch. = S. Chęłchowskiego Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza.
Chęłm. = O. Kolberga Chęłmskie.
Choc. = J. Chociszewskiego Powieści i podania ludowe.
Ciesz. = T. Cieszyński Der polnische Apotheker.
Cinc. = A. Cinciły Przysłowia... ludu polskiego na Śląsku.
Cisz. = S. Ciszewskiego Krakowiacy.
Czark. = L. Czarkowskiego Słowniczek gwary od Drohiczyzna (rękopis).
Del. = L. Delavaux Gorale Beskidowi zachodniego pasma Karpat.
Derd. = J. Derdowskiego O panu Czárlińskim, co do Pucka po sece jachół.
Derd. J. = Tegoż Jasiek z kniei.
Doman. = Słowniczek gwary od Domaniewie. w Łowickim (rękopis).
Dowg. = T. Dowgirda nazwy wątków na pisankach (rękopis).
Dyg. = A. Dygasińskiego Słowniczek gwary od Szkalmierza (rękopis).
Enc. W. = Eneyclopedja wielka Orgelbranda.
Estr. = K. Estreichera Gwara złoczynców.
Fed. = M. Federowskiego Lud okolic Żarek, Siewierza i Pilicy.
Gliń. = A. J. Glińskiego Bajarz polski 1862.

- Gluz.** = J. Gluzińskiego Włóscianie polscy (od Zamościa i Hrubieszowa) w K. W. Wójcickiego Archiwum domowe.
- Gołęb.** = Ł. Gołębiowskiego Lud polski, jego zwyczaje, zabobony.
- Goszcz.** = S. Goszczyńskiego Dziennik podróży do Tatrów.
- Hemp.** = L. Hempla Słowniczek gwary od Janowa Lubels. (rękopis).
- Hilf.** = A. Hilferdinga Ostatki Słowian na jużnom bregu Baltijskiego morja.
- Hoff.** = B. Hoffa Lud Cieszyński.
- Huc** = Huc i Gobet Podróże... w Mongolji i Chinach. Cieszyn 1898.
- ind.** = i gdzieindziej, passim.
- Jastrz.** = S. Jastrzębowskiego Słowniczek gwary z Radomskiego (rękopis).
- Kal.** = O. Kolberga Kaliskie.
- Kam.** = S. Kamińskiego Chłop polski i jego gawędy.
- Kaspr.** = J. Kasprowicza Świat się kończy, dramat 1891.
- Kętrz.** = W. Kętrzyńskiego O. Mazurach.
- Kiel.** = O. Kolberga Kieleckie.
- Klecz.** = J. Kleczyńskiego Melodje Zakopańskie i Podhalskie.
- Kolb.** = O. Kolberga Pieśni ludu polskiego.
- Kolb. rękop.** = O. Kolberga Słowniczek gwary krakowskiej (rękopis).
- Kon.** = J. Konopki Pieśni ludu krakowskiego.
- Kopern.** = J. Kopernickiego Słowniczek gwary góralskiej (rękopis)
- Kozł.** = K. Kozłowskiego Lud. Pieśni, podania... ludu z Mazowsza Czerskiego.
- Kow.** = Z. A. Kowerskiej Słowniczek gwary lubelskiej (rękopis).
- Kozł. Sł.** = W. Kozłowskiego Słownik leśny, bartny, bursztyniarski i oryński.
- Krak.** = O. Kolberga Krakowskie.
- Krasn.** = A. Krasnowolskiego Język... ziemi Chełmińskiej, w Albumie młodzieży dla Kraszewskiego.
- Kud.** = W. Kudelskiego Słowniczek gwary powiatu Lubelskiego (rękop.).
- Kuj.** = O. Kolberga Kujawy.
- L.** = Lindego Słownik języka polskiego.
- ld.** = liczba podwójna.
- Lip.** = J. J. Lipińskiego Piosnki ludu wielkopolskiego.
- Lis.** = Leona Lissowskiego Słowniczek gwary od Krośniewic i z Radomskiego (rękopis). Przez nieuwagę, w przedmowie, dziękując za dostarczenie mi przyczynków, opuściłem nazwisko p. Leona Lissowskiego z Szolajd, który mięhojnie materiałami do Słownika obdarzył.
- List.** = wiadomość listowna.
- lm.** = liczba mnoga.
- lp.** = liczba pojedyncza.
- Lub.** = O. Kolberga Lubelskie.
- Lud** = Lud, organ Towarzystwa ludoznawczego we Lwowie.
- Łab.** = H. Łabęckiego Słownik górniczy.
- Łęcz.** = O. Kolberga Łęczyckie.
- Łomż.** = Abecadłowy spis wyrazów języka ludowego w Kujawach i Galicji Zachodniej, w Bibliotece Warszawskiej 1860, tomach II i IV.
- J. Łoś** = Słowniczek gwary Opатовskiej (rękopis), zebrany przez p. Jana Łosia w r. 1885.
- Łys.** = J. Łyskowskiego Pieśni gminne i przysłowia ludu polskiego w Prusach zachodnich.
- Maj.** = E. Majewskiego Słownik nazwisk zoologicznych i botanicznych polskich.
- Majk.** = A. Majkowskiego Jak w Koscerźnie koscelnego obralf.
- Masz.** = P. Maszyńskiego Słowniczek gwary od Tłuszcza (rękopis).

- Mát. P.** = K. Mátýása Podania i bańnie krakowskie.
Mát. Szczep. = K. Mátýása Podania z Szczepanowa.
Mát. Odb. = K. Mátýása Kamienie, Przystęp i t. d. (odbitka).
Matusiak Kw. = S. Matusiaka Nasze kwiaty polne.
Maz. = O. Kolberga Mazowsze.
Mil. = A. Milewskiej Słowniczek gwary wielkopolskiej (rękopis).
Mrong. = C. Mrongoviusa Słowniki niemiecko-polski i polsko-niemiecki.
Mst. = Słowniczek gwary od Mstyczowa, dar ks. Siarkowskiego (rękopis).
Much. = A. Muchlińskiego Źródłosłownik wyrazów... z języków wschodnich.
Nadm. = Dra Nadmorskiego Kaszuby i Kociewie.
O. = Słownik języka polskiego M. Orgelbranda.
Oles. = Wacława z Oleska Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego.
Opol. = L. Malinowski Beiträge zur slavischen Dialectologie. I. Ueber die Oppelnsche Mndart in Oberschlesien. I. Heft.
os. = osoba.
Osip. = A. Osipowicza Słowniczek gwary Augustowskiej (rękopis).
p. = patrz.
Parcz. = M. Parczewskiej Słowniczek gwary Kaliskiej (rękopis).
Pauli = Ż. Paulego Pieśni ludu polskiego w Galicji.
Pawł. B. = Pawłowicza Słowniczek gwary od Tarnowa (rękopis).
Petr. = A. Petrowa Słowniczek gwary Polaków litewskich (rękopis).
Piątk. = I. Piątkowskiej-Kuczborskiej Słowniczek gwary Sieradzkiej (rękopis).
Pleszcz. = A. Pleszczyńskiego Bojarzy Międzyrzeccy.
Pobl. = G. Poblóckiego Słownik kaszubski.
W. Pol = W. Pola Pieśń o ziemi naszej.
Połuj. = A. Połujańskiego Wędrówki po gubernji Augustowskiej.
por. = porównaj.
pp. = przypadek.
Pozn. = O. Kolberga Poznańskie.
Pr. fil. = Prace filologiczne.
Prac. = Prackiego Słowniczek gwary rybackiej z różnych okolic (rękopis).
Prz. ludu = przyjaciel ludu (Leszno).
Przem. = O. Kolberga Przemyskie.
przym. = przymiotnik.
przys. = przysłówek.
Rad. = O. Kolberga Radomskie.
Ram. = S. Ramułta Słownik języka pomorskiego.
Roczn. = Rocznik Towarzystwa naukowego krakowskiego, tom XLI.
Rog. = J. Rogera pieśni ludu polskiego w Górnym Szląsku.
Rozpr. = Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń wydziału filologicznego Akademji Umiejętności.
Rud. = S. Polaczka Wieś Rudawa.
Rzcz. = L. Rzczniowskiego Urywek z podróży do Tatr i Pienin, w Kłosy i Kwiaty 1869.
Sab. = A. Stopki Sabala.
Siark. = W. Siarkowskiego Słowniczek gwary Kieleckiej (rękopis).
Siem. = L. Siemińskiego Podania i legendy.
Sien. = Dra Sieniawskiego Biskupstwo Warmińskie.
Skrz. = K. Skrzyńskiej Kobieta w pieśni ludowej.
Słownik Warsz. a. Wielki = Słownik języka polskiego J. Karłowicza, A. A. Kryńskiego i W. Niedźwiedzkiego.
Spr. = Sprawozdania Komisji językowej Akademji Umiejętności.

- Star. przysł.** = Starodawne przysłowia dla ochronek.
- Stęcz.** = M. B. Stęczyńskiego Tatrzy w 24 obrazach.
- Święt.** = J. Świętka Lud Nadrabski. Gdzie nie wskazano strony, tam patrzeć w dodanym do dzieła od str. 687 Słowniku.
- Töp** = Töppen Aberglauben aus Masuren 1867 (toż tłumaczone w »Wiśle« t. VI i VII i w odblite).
- Tyg. il.** = Tygodnik ilustrowany.
- Udz.** = S. Udzieli Słowniczek gwary od Ropczyc (rękopis).
- Wal.** = A. Walickiego Błędy nasze w mowie i piśmie.
- Was.** = Z. Wasilewskiego Jagodne.
- Wisła** = Wisła, miesięcznik geograficzno-etnograficzny.
- Witw.** = S. Witwickiego O Huculach.
- Wójc.** = K. W. Wójcickiego Pieśni ludu Białochrobatów, Mazurów i Rusi.
- Wójc. Kl.** = K. W. Wójcickiego Klechdy 1851—1852.
- Wrześ.** = A. Wrześniowskiego Spis wyrazów Podhalskich (odbitka z Pamiętnika Towarzystwa Tatrzeńskiego).
- Wrześ. T.** = A. Wrześniowskiego Tatrzy i Podhalanie (Odbitka z Pamiętnika Tatrzeńskiego).
- Wrześ. dod.** = A. Wrześniowskiego Słowniczek góralski (rękopis).
- Zaw.** = R. Zawilińskiego Z powieści i pieśni Górali Beskidowych.
- Zb.** = Zbiór wiadomości do antropologii krajowej.
- Zejsz.** = L. Zejsznera Pieśni ludu Podhalan.
- Zmor.** = R. Zamarski Podania i baśni ludu w Mazowszu.

17 6109
K3
12

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
CECIL H. GREEN LIBRARY
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004
(415) 723-1493

All books may be recalled after 7 days

DATE DUE

APR 06 1997

